Jan. 18 1892.

37
45 E
9

MAG 255

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PONTIFICALE
ROMANUM

IN TRES PARTES DISTRIBUTUM

CLEMENTIS VIII. AC URBANI VIII.

AUCTORITATE RECOGNITUM

Nunc primum Prolegomenis, & Commentariis illuſtratum.

TOMUS I.

Primam Partem comprehendens, in quo varii mſs. Ritus Pontificales non modo ſparſim in ipſis Commentariis, ſed & integri in Appendicibus Titulorum referuntur, ac Notis illuſtrantur..

AUCTORE

JOSEPHO CATALANO PRESBYTERO

CONGREGATIONIS ORATORII S. HIERONYMI CHARITATIS.

ROMÆ, MDCCXXXVIII.

Typis Antonii de Rubeis apud Pantheon in via Seminarii Romani.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

CHRISTO JESU
REGUM REGI
AC DOMINO DOMINANTIUM
UNIGENITO
AETERNI PATRIS
FILIO
ECCLESIAE FUNDATORI
FUTURORUM BONORUM
PONTIFICI
DEI ET HOMINUM
MEDIATORI
QUI SOLUS EST
REMUNERATOR LABORUM
ET NON EST
IN ALIQUO ALIO SALUS
NEC SPES APUD HOMINES ULLA
PONTIFICALE ROMANUM
NUNC PRIMUM
PROLEGOMENIS ET COMMENTARIIS
ILLUSTRATUM
JOSEPHUS CATALANUS
DEDICAT.

Digitized by Google

IMPRIMATUR,
Si videbitur Reverendiſſimo P. Mag. Sac. Palatii Apoſtolici.
Philippus Spada Epiſcopus Piſauri Viceſgerens.

APPROBATIONES CENSORUM

I.

Pontificale Romanum in tres partes diſtributum Clementis VIII. & Urbani VIII. auctoritate recognitum, nunc primum Prolegomenis, & Commentariis illuſtratum a Joſepho Catalano Congregationis Oratorii S. Hieronymi de Charitate Presbytero, ſumma cum animi lætitia, ac voluptate attente legi, atque pervolvi. Sane in ipſis ſum admiratus ſingularem doctrinam, eximiam induſtriam, ac profundiſſimam eruditionem, quibus difficillima quæque enodavit, explicavit obſcura, recondita diu, & penitus abdita, commoda, ſinceraque interpretatione patefecit. Parvi ſiquidem momenti eſt pertractare res, in quibus plurimorum hominum jam antea vel induſtria laborarit, vel cura inſudarit: at illud arduum, & perdifficile ab omnibus ſemper eſt habitum, res novas, & a nemine tentatas aggredi, & ſumma cum laude perficere; id quod tanta ingenii ubertate, doctrinæ præſtantia, eruditionis Latinæ, ac Græcæ varietate eſt aſſequutus Vir clariſſimus; ut ad ſacra vel cognoſcenda, vel peragenda nihil ſit præterea ab ipſis Epiſcopis requirendum. Quapropter, cum hunc Librum omnibus perutilem, & neceſſarium exiſtimem, iis præſertim qui ſacris miniſteriis addicti ſunt, publici juris fieri poſſe cenſeo, ut ejus Auctor tantæ induſtriæ, labori, atque eruditioni debitam ac parem laudem, Chriſtiana vero, Eccleſiaſtica, ac litteraria Reſpublica plurimum utilitatis conſequantur. Datum Kal. Auguſti. Romæ MDCCXXXVII.

Venantius Philippus Pierſanctes Sanctiſſimi Domini Noſtri Papæ Capellanus ſecretus, & Apoſtolicarum Cæremoniarum Magiſter.

II.

Rem laborioſæ plenam operæ, ſed cui fructus, meo judicio, reſponſurus ſit ampliſſimus, tractandam ſuſcepit Vir clariſſimus Joſephus Catalanus, Presbyter Congregationis Oratorii S. Hieronymi Charitatis, Opere inſcripto: *Pontificale Romanum, Prolegomenis, & Commentariis illuſtratum*. Hoc quidem Reverendiſſimo Patre Jo. Benedicto Zuannelli Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro mandante, accurate expendi: cumque percurrerem, magnopere afficiebar. Non enim modo Catholicæ Fidei, ac bonis moribus omnia in ipſo conſona, ſed & collectam illuſtrem Bibliothecam potius, lumen Sacris Ritibus in Romano Pontificali præſcriptis, undequaque admoventem, quam Commentarios mihi videbar pervolutare. In his plane labore ſummo, opportuno præclaris ingeniis ad magna perficienda inſtrumento, tum veterum, tum recentiorum, ſive editorum, ſive manuſcriptorum monumentorum ſeges uberrima laudatur, allegatur, excutitur: repetuntur a ſua origine, atque conſeruntur Eccleſiarum Cæremoniæ, Ritus, mores miniſteria ſacra ſpectantes: omnia vel ex Sanctorum Patrum ſententia, vel ex ſacrarum legum diſpoſitione, vel ex probatarum Hiſtoriarum authoritate reſolvuntur, exponuntur, aſſeruntur, & quam cumulate, & quam ſolide, & quam facillime. At inde majorem Operi ſuo admirationem Author ipſe conciliat, quod cum ignea quadam vi mentis perpetuam laboris conſtantiam, & calamum, æque ac ingenium, incitatiſſimum ita conjunxit, ut potuerint ab ipſo plurimis religioſis curis vacante, excolendæque inſuper ſacris literis inſigni cum animi benevolentia, & contentione lectiſſimæ juventuti, diſpendia temporis adeo feliciter compenſari, ut ſimul tantæ molis fœtum conceperit, formaverit, effuderit. Equidem ſi quid judicare poſſum, arbitror, Commentarios hoſce magno cum Religionis incremento, Miniſtrorum Eccleſiæ utilitate, & Fidelium omnium ædificatione lucem aſpicere poſſe. Datum Romæ, ex Ædibus S. Andreæ de Valle v. Idus Septembris MDCCXXXVII.

D. Joſephus Maria de Petio Clericus Regularis, SS. Congregationum Indicis, & Indulgentiarum, Sacrarumque Reliquiarum Conſultor, in Urbe Cleri Examinator Apoſtolicus, atque Sereniſſimi AUGUSTI III. Regis Poloniæ, Electoris Saxoniæ &c. Theologus.

III.

III.

OPus inſcriptum: *Pontificale Romanum Prolegomenis, & Commentariis illuſtratum* a doctiſſimo, & præſtantiſſimo Viro Joſepho Catalano Presbytero Congregationis Oratorii S. Hieronymi Charitatis, ſumma mentis attentione, atque animi voluptate perlegi. Mira in ipſo elucet Authoris diligentia in colligendis eruditionis ſacræ monumentis, quibus non modo Pontificiorum Rituum antiquitas oſtenditur, ſed & eorundem Majeſtas, ac ratio in aperto lumine collocatur, tum ad inſtruendum univerſum Clerum pariter, ac Populum de vetere Eccleſiæ diſciplina; tum ad Hæreticos confutandos, qui impie Sacros Catholicæ Eccleſiæ Ritus irrident. Clariſſimi Viri in inveſtiganda Rituum origine, atque in enodandis graviſſimis difficultatibus, ingenii acumen, ac laboris immenſitatem nemo non admirabitur; præſertim ſi ante oculos habeat intentatam hactenus curam ab ipſo ſuſceptam fuiſſe. Publicam itaque lucem aſpiciat Opus, quod eximii Authoris famam aliis jam laboribus partam aucturum, & Eccleſiaſticæ eruditionis, & Sacrarum Cæremoniarum cultoribus gratiſſimum fore non ambigo. Datum ex ædibus S. Silveſtri in Quirinali hac die xv. Octobris MDCCXXXVII.

D. Cajetanus Maria Merati Cl. Reg. Sac. Cong. Rituum Conſultor.

IV.

POſtquam Conciliorum quatuor Generalium a Doctiſſimo Viro Joſepho Catalano Presbytero Congregationis Oratorii S. Hieronymi de Charitate nuper in lucem edita Prolegomena & Commentaria attente, ac magna cum animi voluptate legeram; Factum eſt, ut ejuſdem Auctoris *Pontificale Romanum in tres partes diſtributum Clementis VIII. ac Urbani VIII. auctoritate recognitum, nunc primum Prolegomenis & Commentariis illuſtratum* ad manus venerit. De quo ut paucis complectar quod ſentiam, Magnum ſane illud, eruditum, pulcherrimum totum cenſeo, atque perfectum opus. Confirmabunt, ut ſpero, judicium meum ſacrarum rerum Antiſtites, qui politiſſimam inde Rituum, & Legum Eccleſiaſticarum cognitionem accipient: Confirmabunt docti Antiquitatis amatores, qui veteris Eccleſiæ uſus, Majorum inſtituta, Priſcorum facta, & mores ad plenum intelligent. Confirmabunt denique Viri ſeverioribus ſtudiis, ac doctrinis dediti, qui graviſſimas ibidem ſolide appoſiteque enodatas quæſtiones, & Sacrorum Canonum, ac Theologiæ normam gravem juxta, ac dilucidam Eccleſiaſticæ diſciplinæ explicationem reperient. Quamobrem cum nihil in Opere animadverterim, quod Fidei, ac bonis moribus adverſetur, opportuniſſimum judicarim, ut publici illud juris fiat. Hujus quippe Operis editio, & noſtram commendabit ætatem, & dabit in manus hominum quod placere, ac prodeſſe ſimul, & ſemper, & omnibus poſſit.

Romæ e Domo Profeſs. Soc. Jeſ. Kalend. Decembris ann. MDCCXXXVII.

Andreas Hieronymus Andreucci S. J.

V.

UBi ætas noſtra, eruditiſſimorum aliquot Scriptorum opera, variis egregiis Annotationibus, Scholiis, Commentariis elucidatos inſpexit Codices Miſſalis Romani, Ritualis, & Eccleſiaſtici curſus, pius quiſque, & graviſſimarum ejuſmodi rerum ſtudioſus præſenſit, venturum tempus, quo non abſimili diligentia illuſtratum, nec diſſimilibus ornamentis excultum publica donaretur luce Romanum Pontificale. Quod verò hujuſce gravitatis opus indicibili celeritate ſimul, & maturitate aliquando perficeretur, nemo ſibi ſuaſit umquam. Quis enim neſcit, ea in Pontificali Romano contineri, quæ vel ab illa capeſſenda provincia viros quoque ſummos perpetuo territura viderentur? Ibi innumeræ Sacrorum voces explicandæ: retegendæ præſtantiorum Rituum originationes: tota ferme Eccleſiaſtica diſciplina ad ſua revocanda principia. Ibi diſſertandum crebro de pluribus ethices Chriſtianæ Capitibus, & de Canonibus magni ponderis: diſcurrendum ſæpe per Annales Eccleſiæ: adyta ſacratiorum orthodoxæ Religionis myſteriorum penetranda: &, quod gravius ac moleſtius, inſtruendi quodammodo ipſi primi Subſellii Doctores, ſeu promptuarium iis parandum, ex quo opportune depromerent idonea ad regendam ordinatius, quam ipſis Deus commiſit, Eccleſiam. Quis hæc tam facili auderet, nedum prompte, apteque præſtaret? Sed nihil non fert Romana tellus. Prodiit apud hanc ſupremam Religionis arcem, qui pertinaci, herculeo labore arduam plane rem tentavit, & vix tentatam digne confecit. Is eſt aliis præclariſſimis elucubrationibus notus Pater *Joſephus Catalanus* Presbyter Congregationis Oratorii S. Hieronymi de Charitate, Auctor volumi-

num,

num, quibus Titulus: *Pontificale Romanum nunc primum Prolegomenis, & Commentariis illuſtratum*. Excurri ego immenſum opus, adhibita pari viribus meis animi attentione, & quidem juſſus, ac ad ferendum de eodem judicium provocatus. Quale autem feram? Num aliud, quam quod veritas ipſa vel ab invitis extorqueret? Illud eſt ergo opus, me Judice, in quo ignoretur, quid magis homines mirari debeant, an celeritatem, qua meditatum, digeſtum, paratumque prælo, an ſtylum rebus excutiendis accommodatiſſimum, nobilem, perſpicuum, an rerum ipſarum multitudinem, varietatem, œconomiam, an aſſertorum ſoliditatem, prudentiam, quæ ubique ſe profert, an illuſtratoris doctrinam, eruditionem, peritiam, & amorem antiquitatis, cujus teſtes erunt pretioſa fragmenta huc e latebris arcanarum bibliothecarum translata. Opus eſt, in quo portio quæque illuſtris Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, ac potiſſimum Epiſcopi habebunt, unde inſigniter proficiant: Theologi cujuſvis generis, unde abſtruſiſſimarum quæſtionum nodos exolvant: Sacrorum Canonum Interpretes, unde tuto, & ad tramites venerandæ antiquitatis exponant Eccleſiæ diſciplinam: rerum liturgicarum cultores, ſanctis cæremoniis Præfecti, unde inſtructiores fiant: tandem eruditionis tum ſacræ, tum profanæ amatores, genus hominum avidiſſimum, unde ſæpe oblectentur, ſaturique diſcedant. Breviter: opus eſt vere maximum, vere aureum, vere Authore ſuo, & Roma digniſſimum. Siquis dubitat, legat. Ego certe tale eſſe judico, & per hanc paginam nunquam fortaſſis interituram fidentiſſime pronuntio. Jamque ſatis. Niſi quod unum ſupereſſe video. Scilicet oro, obteſtorque clariſſimum, ac religioſiſſimum tanti operis conditorem, ut vividum, limatumque ingenium, & calamum mire velocem ſtatim admoveat ad illuſtrandos pari ſedulitate, quotquot reliqui ſunt Doctorum inexperti manus, Rituales codices. Id ab eo poſtulat adeo ſibi charus Religionis ſplendor, id rei Liturgicæ decus, id literaria reſpublica, id denique inclytæ ſuæ Congregationis, quæ ſemper viris pietate, ac doctrina ſpectatiſſimis abundavit, gloria nomenque ſempiternum. Romæ Kal. Aug. anno MDCCXXXVIII.

Petrus Morettus Canonicus inſignis Baſilicæ S. Mariæ trans-Tyberim.

APPROBATIO
ILLUSTRISSIMI, ET REVERENDISSIMI DOMINI
D. F. JOSEPH-MARIÆ PERRIMEZZI

Ex Ordine Minimorum Sancti Franciſci de Paula Archiepiſcopi Boſtrenſis, SS. D. N. Prælati Domeſtici, & Pontificio Solio Epiſcopi aſſiſtentis, Epiſcoporum in Urbe Examinatoris, & Congregat. Examinis pariter Epiſcoporum a ſecretis, ac Sanctæ Romanæ & univerſalis Inquiſitionis Conſultoris.

Quod uſquemodo nemo hominum intentavit opus, Pontificalis nimirum Romani Commentarium exhibens, hoc feliciter Clariſſimus Vir, & de Republica Literaria optime meritus Joſeph Catalani Conterraneus & Affinis noſter, Congregationis Oratorii S. Hieronymi Charitatis Presbyter, ac Utriuſque Juris Doctor invicto animo aggreſſus eſt, ac cumulatiſſime complevit. Et ita quidem, ut nullam in eo perluſtrando vel noxam, vel noxæ ſuſpicionem adinvenerim, etſi illud fuerim accurato, rigidoque oculo perſcrutatus. Quapropter cenſuræ loco eidem elogium apponere non hæſito; ac ſi Reverendiſſimo Patri Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro viſum fuerit, ejuſdem editionem non ſolum commendarem, verum quoque ad Eccleſiaſticæ eruditionis Candidatorum ſolatium, atque ad antiquæ Eccleſiæ majeſtatem, & diſciplinam promoventium incitamentum quam ardenter optarem. Romæ pridie Kal. Auguſti anni MDCCXXXVIII.

Fr. Joſeph Maria Perrimezzi Archiepiſcopus Boſtrenſis.

IMPRIMATUR.

Fr. Jo: Benedictus Zuanelli Ord. Præd. Sacri Pal. Apoſt. Magiſter.

IN-

INDEX CAPITUM,

Quæ in Prolegomenis continentur.

Operis difficultas, argumentum, & proteſtatio Auctoris ad Lectorem. Cap. I. i

De origine, progreſſu, emendatione, & auctoritate Romani Pontificalis. Cap. II. iii

Deſcribuntur binæ Conſtitutiones, quas ſuper editione Romani Pontificalis, ad perpetuam rei memoriam edidere Pontifices Maximi Clemens VIII. & Urbanus VIII. Cap. III. v

De Cantu Eccleſiaſtico, variis ipſius tonis, & Schola cantorum, ac de inſtrumentis muſicis. Cap. IV. vii

De Cathedra, Baldachino, & Faldiſtorio Epiſcopi. Cap. V. ix

De Sacris Sacerdotum, Epiſcoporum, & Miniſtrorum indumentis. Cap. VI. xii

De hujuſmodi indumentorum colore. Cap. VII. ib.

De Caligis, & Sandaliis. Cap. VIII. ib.

De Amictu. Cap. IX. xiii

De Alba. Cap. X. ib.

De Cingulo. Cap. XI. xv

De Rocbetto, & Superpelliceo. Cap. XII. ib.

De Cruce Pectorali Epiſcoporum. Cap. XIII. xvii

De Manipulo, & Stola. Cap. XIV. xviii

De Tunicella, & Dalmatica. Cap. XV. xix

De Chirothecis. Cap. XVI. xxi

De Anulo. Cap. XVII. xxii

De Planeta, ſeu Caſula. Cap. XVIII. ib.

De Mitra. Cap. XIX. xxiv

De Baculo. Cap. XX. xxvii

De Pluviali, ſeu Cappa, & Pallio. Cap. XXI. xxviii

De Gremiali, Sudario, & Bugia. Cap. XXII. xxix

De Capellanis, & Scutariis. Cap. XXIII. xxx

Rituum ſacrorum, ac Cæremoniarum Pontificalium notitia Epiſcopis pernece ſſaria. Cap. XXIV. ib.

Recenſentur Verſus novis quibuſdam Pontificalibus præfixi, ritus omnes in tribus Pontificalis partibus contentos, brevi ac egregie enarrantes. Cap. XXV. xxxi

INDEX

ORDINES PONTIFICALES TUM EDITOS, TUM MSS. CONTINENS IN APPENDICIBUS TITULORUM RECENSITOS.

Ordines ad confirmandum. I. ex ms. Codice Bibliothecæ Vaticanæ num. 4744. *pag.* 24. *II. Ex alio ibidem n.*4747. *III. Ex alio ibidem n.*4748. *pag.* 25. *IV. Ex Pontificali ms. Bibliothecæ Angelicæ ſub lit. X.* 2. 24. *V. ex Codice Sacramentorum Cardinalis Thomaſii.*

Ordines ad conferendam Ordinationem. I. ex ms. Codice Bibliothecæ Caſanatenſis pag. 155. *II. ex ms. Bibliothecæ Angelicæ, pag.* 158. *III. ex ms. Vaticanæ Bibliothecæ n.* 4744. 162.

Ordines ad conſecrandum novum Epiſcopum. I. ex Codice Pontificali Bibliothecæ Angelicæ pag. 282. *II. ex Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ num.* 4744. *pag.* 230.

Ordines ad benedicendum Abbatem. I. ex Pontificali Bibliothecæ Angelicæ, pag. 360. *II. ex Pontificali Bibliothecæ Vaticanæ num.* 4744. 301. *III. ex alio ibidem num.* 4748. *pag.* 302. *IV. ex Euchologio apud Jacobum Goar. pag.* 305.

Ordines ad conſecrandum Virgines. I. ex Pontificali Bibliothecæ Angelicæ, pag. 365. *II. ex Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ num.* 4744. *pag.* 366.

Ordo unicus ad benedicendum Regem ex laudato Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ, pag. 401.

Ordo unicus ad benedicendam Reginam ex eodem, pag. 417.

Ordines ad benedicendum novum Militem. I. ex eodem, pag. 424. *II. ex alio ibidem n.*4748. *pag.* 425. *III. ex magno Belgii Chronico, p.* 426. *IV. ex Codice ms. Vallicellano ſignato D. S. p.* 427.

INDEX TITULORUM

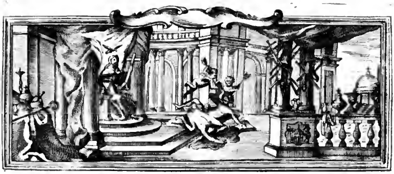
PRIMÆ PARTIS ROMANI PONTIFICALIS.

DE *Confirmandis*, Titulus I. pag. 1
De Ordinibus conferendis, Titulus II. 26
De Clerico faciendo, Titulus III. 60
De Minoribus Ordinibus, Titulus IV. 74
De Ordinatione Oſtiariorum, Titulus V. 75
De Ordinatione Lectorum, Titulus VI. 80
De Ordinatione Exorciſtarum, Titulus VII. 85
De Ordinatione Acolythorum, Titulus VIII. 88
De Sacris Ordinibus in genere, Titulus IX. 92
De Ordinatione Subdiaconi, Titulus X. 93
De Ordinatione Diaconi, Titulus XI. 106
De Ordinatione Presbyteri, Titulus XII. 121
De Conſecratione Electi in Epiſcopum, Titulus XIII. 169
De Pallio, Titulus XIV. 235
De Benedictione Abbatis, Titulus XV. 255
De Benedictione Abbatis auctoritate Apoſtolica, Titulus XVI. 268
De Benedictione Abbatis auctoritate Ordinarii, Titulus XVII. 298
De Benedictione Abbatiſſæ, Titulus XVIII. 305
De Benedictione, & *Conſecratione Virginum*, Titulus XIX. 318
De Benedictione, & *Coronatione Regis*, Titulus XX. 369
De Benedictione, & *Coronatione Reginæ*, Titulus XXI. 403
De Benedictione, & *Coronatione Regis in conſortem electi*, Tit. XXII. 417
De Benedictione novi Militis, Titulus XXIII. 418
De Benedictione Militis Regularis, Titulus XXIV. 428

Fili hominis pone cor tuum, & vide oculis tuis, & auribus tuis audi omnia, quæ ego loquor ad te de univerſis Cæremoniis domus Domini, & de cunctis legibus ejus.
Ezechielis Cap. XLIV.

Quod ſi audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut cuſtodias, & facias omnia Mandata ejus, & Cæremonias, quas ego præcipio tibi hodie, venient ſuper te omnes maledictiones.
Deuteronomii Cap. XXVIII.

PRO-

PROLEGOMENA IN PONTIFICALE ROMANUM.

Operis difficultas, argumentum, & proteſtatio Auctoris ad Lectorem.

CAP. I.

I. ARduam provinciam, & immenſum Opus aggredior, Lector benevole, Commentarios in Romanum Pontificale, quos jamdiu exoptarunt Viri eruditi, Religioſiſſimi Epiſcopi, ac inter Pontifices Maximos, duo ob eximiam pietatem, & zelum, ac ſtudium erga Chriſtianam, & Litterariam Rempublicam, ac præſertim rem Liturgicam, præſtantiſſimi, Benedictus XIII. ſanctæ memoriæ, & CLEMENS XII. quem diu Deus nobis ſoſpitem ſervet. Vix Tomum I. Commentariorum in Concilia Œcumenica abſolveram, quum, ſumma nonniſi audacia ſuſceptum hoc Opus perfeci, quamquam morbo ſere quotidie affectus, & curis Eccleſiæ vacans. Fateor, meipſum non ſemel mirari, quomodo Tomo huic primo, qui partem primam Romani Pontificalis continet, finem imponere, &, nulla facta mora temporis, typis mandare potuerim, nullo adjutore uſus, vel qui materiam colligeret, vel qui ſaltem quæ ego componerem, promte deſcriberet. Quod ſi fortaſſe arguat me quiſpiam non modo imprudentiæ, ſed & temeritatis, quod rem tanti momenti tumultuarie, ut diei aſſolet, auſus ſim ſcribere: ingenue reſpondebo, ſequutum me fuiſſe ea in re præſtantiſſimorum Theologorum ſententiam, qui conſtanter aſſerere non dubitarunt, nihil eſſe infelicius nihilo, longeque feliciorem cenſendum eſſe abortum, quam nullo modo fuiſſe.

II. Cum itaque nullus adhuc, quod ſciam, in Romanum Pontificale ſcripſerit, puto equidem, noſtros hoſce labores non adeo fore inutiles, ut ſaltem tironibus Sacrorum Rituum ſtudioſis aliqua ex parte non ſint profuturi. Neque enim tam audax fui, ut in hoc tanto adornando Opere, proprio ingenio, ac Libris contentus fuerim, & non potius Viros doctiſſimos conſuluerim, & primarias Urbis Bibliothecas luſtraverim; ut omittam egregios Codices, quos ad hunc laborem perficiendum eruditi Præſules, Cardinales ampliſſimi, atque alii docti, & Religioſi viri benigne, & affluenter commodarunt: quos inter non eſt ſine elogio memorandus Eminentiſſimus S. R. E. Cardinalis Franciſcus Antonius Finy, notitia rerum Eccleſiaſticarum conſpicuus, Sacrorum Rituum ſi quis alius peritiſſimus, ob eximiamque erga homines ſtudioſos munificentiam paucis procul dubio comparandus.

III. Jam vel ex Opere noſtro conſtabit, quanto ſtudio varios, antiquoſque Sacramentorum Libros, ac de divinis officiis Codices evolverim, non modo Latinos, ſed etiam & Græcos; & non ſolum quos Hittorpius collegit, verum etiam, quos recenſent Morinus, Goar, Martenius, & alii doctiſſimi Auctores. Quibus addi poſſunt non pauci mſſ. Codices inſignium Urbis Bibliothecarum, nempe Vaticanæ, Angelicæ Fratrum Eremitarum S. Auguſtini, & Caſanatenſis Dominicanæ Familiæ; quos quidem propria manu deſcripſi, & non modo ſparſim in Commentariis allegavi, ſed etiam ad ſingulos fere Titulos hujuſce noſtri 1. Tomi in Appendice retuli, notiſque non ſemel illuſtravi. In iis deſcribendis ea quidem a nobis ſervata eſt fides, ut etiam curarim cum ipſis erroribus, quibus exarati ſunt, typis mandari. Majoris quoque intelligentiæ gratia illud effeci, ut Titulis numeri apponerentur, Rubricæ autem in varios paragraphos dividerentur. Quoniam vero Eccleſia non aliunde quam ex unitate, quæ cum varietate conjuncta, ſuum adauget ſplendorem, de qua felicius ſupra ceteros more ſuo Regius Propheta cecinit, *Aſtitit Regina a dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate*, iccirco non ſemel in explicandis Latinis ritibus, Pontificalium, & Auctorum Græcorum teſtimoniis uſi ſumus. Variæ etenim cæremoniæ, ut ſapienter docet eruditiſſimus Goar in proœmio

ſui Euchologii, fimbriæ ſunt aureæ, varietatibus diſtinctæ, quarum diverſitate ad unius Dei cognitionem ſimul & amorem allicit. Una eſt quippe Orientalis Eccleſia, una eſt Occidentalis, unum Deum auctorem omnium ſuſpicit, ac veneratur; quia unus & idem operatur in ea ſpiritus, qui ſe ſponſæ facturum murænulas aureas vermiculatas argento profitebatur.

IV. Curatum præterea in hoc ipſo adornando Opere a me fuit, ex aſſidua Conciliorum, Sanctorum Patrum, Scriptorumque veterum Eccleſiaſticorum lectione, ea quæ illi ſcopum facere poterant, diligenter colligi, ut ea quæ dicenda ſuſciperem, eorum maxime auctoritate ſtabilirentur. Ut recte enim vel de ſuo ævo Salvianus in Epiſtola IX. ad Salonium ſcribit, *Tam imbecilla ſunt judicia hujus temporis, ac pene jam nulla, ut hi, qui legunt, non tam conſiderent quidquam cujus legant; nec tam dictionis vim, atque virtutem, quam dictatoris cogitent dignitatem*. Tractarunt quippe de Eccleſiæ ritibus Auctores plerique præclariſſimi nominis, quales ſunt Sancti Pontifices Clemens, Dionyſius, Leo, Gelaſius, Iſidorus, Gregorius Magnus, & alii complures non obſcuri Scriptores, ut Alcuinus, Amalarius, Ivo Carnotenſis, Hugo Victorinus, Durandus, Simeon Theſſalonicenſis, & complures alii, qui iis poſtea ſucceſſerunt. De quibus ritibus licet cum theorica, & myſtica analogia propria ex mente diſſerunt, privati quidem audiant rei tractatores tantum; verum cum de re ipſa quæ ſuo tempore jam in Eccleſia Dei gerebatur, prout ſuis proſpiciebant oculis, aliquid referant, jam non Interpretum, ſed teſtium perſonam gerunt, induuntque publicæ fidei auctoritatem; unde factum eſt, ut illud ſecuti ſimus, quod ſcite monebat Vincentius Lirinenſis Eccleſiaſticum quemvis dictatorem, nempe, *ut nova nuſquam diceret, ſed vetera diceret nove*; nihil enim pridem dictum eſt, aut etiam dicetur poſtea, quod prius non fuerit dictum.

V. Cum autem frequenter, ut ſapientiſſime obſervat S. Ambroſius in Epiſtola ſua XLVIII. quam ad Sabinum ſcripſit circa annum CCCXC. juxta calculum Patrum Ordinis S. Benedicti, Congregationis S. Mauri, unumquemque fallant ſua ſcripta, & aurem prætereant, atque, ut filii etiam deformes delectant parentes ſuos, ſic etiam Scriptorem indecores ſermones ſui palpent, propterea non me fidens proprio ingenio, Librum prius Viris apprime doctis, & Sacrorum Rituum periſſimis examinandum commiſi, ut eorum judicio corrigeretur, ſiquid moveret, vel perperam dictum eſſet, priuſquam foras prodiret, unde jam revocandi nulla poſtea facultas eſſet; neque enim ab ipſis legi mea dumtaxat quæ editurus ſum, ſed in ſuæ ipſorum calculum venire ſententiæ deſideravi. Eorum fuit aperte decernere, & ſcrutanter diſcutere, an noſtrum hoc Opus prodire deberet in lucem, an multa quæ in ipſo narrantur, correctione indigerent, ne ſibi deinde vitio vertant, quæ nobis potuerint ſubrepere; incautius enim plerumque aliquid promitur, aliquid accipitur malevolentius, aliquid exit ambiguum. Si itaque non ſemel peccavi in explicandis Pontificalis hujuſce ritibus, non lubens certe peccavi, imo lubens, ubi monitus fuero, errores corrigam. Felices enim errores noſtros putabo, ſi veritatis inquirendæ ſtudium adverſariis noſtris incenderint, & melius ſentiendi, occaſionem eiſdem præbuerint; libenſque repetam, quod Salvianus in Præfatione Librorum De gubernatione Dei dixit: *Hoc ipſum infructuoſum ſaltem non erit, quod prodeſſe tentavi; mens enim boni ſtudii, ac pii voti, etiamſi effectum non invenerit boni operis, habet tamen præmium voluntatis*.

VI. Quod ſtylum ſcribendi ſpectat, curavi profecto illius perſpicuitatem, prout res graviſſimas decet, non affectatam elegantiam, vel multorum verborum ambitum, memor præclariſſimæ ejuſdem Salviani ſententiæ, qui in laudata Præfatione inquit: *Nos qui rerum magis, quam verborum amatores, utilia potius quam plauſibilia ſectamur; neque id quærimus, ut in nobis ſecculorum ornamenta, ſed ut ſalubria rerum emolumenta laudentur: inſcriptiunculis noſtris non lenocinia eſſe volumus, ſed remedia, quæ ſcilicet non tam otioſorum auribus placeant, quam ægrorum mentibus proſint*. Cum vero tanta Pontificalium diverſitas, priſcarumque rerum caligo ſit, ut quorundam ſacrorum Rituum origines, ac rationes vix explicari potuerint, profeſſus & ego non ſemel ſum, me ipſas origines, ac rationes ipſas neſcire, ſapientiſſimum Caſſiodori noſtri conſilium ſequutus, qui in Libro *De Anima*, Capite XIV. ſcriptum reliquit, *melius eſſe in occultis cauſis confiteri ignorantiam, quam periculoſam ſumere audaciam*; præſertim cum Juriſconſultus in L. *Non omnium*, ff. *De Legibus*, diſertè nos admoneat, non omnium quæ a majoribus noſtris definita ſunt, certam rationem reddi poſſe. Denique errata quæ mihi exciderunt, ſpero te mihi Lector benevole pro tua benignitate condonaturum, tum quia, ut præclare ſcribit Dionyſius Longinus, *In magnis labi, generoſum peccatum eſt*; tum etiam quia, ut præclariſſime inquit Juſtinianus in Pandectarum Præfatione, omnium habere notitiam, nec in nullo peccare, magis divinitatis eſſe, quam humanitatis; tum vero inſuper, quia immemor eſſe non debes inſignis illius Sapientis moniti, *uſuvenire apud prudentes viros, cordatoſque, ut ſit in alienis operibus judicatio ſemper reſeccatior; in rebus ſubitariis* (cujuſmodi ſunt ut plurimum mei litterarii fœtus) *venia prolixior*.

VII. Scio, non defuturos, qui hæc noſtra carpant; qui volunt videri docti, etſi numquam vel verſiculum unum typis mandarint; qui viris magnis ſe homines maximos, & Eccleſiæ reparatores ſe venditant; qui nodum, ut dici aſſolet, in ſcirpo quæritant, ut ſe oſtendant delicatiſſimos rerum æſtimatores. Sed iſtiuſmodi ingeniis reſpondit jam ille olim qui dixit:

Carpere vel noli noſtra, vel ede tua.

Conſtat non ſemel homines iſtiuſmodi alienorum Operum conculcatores aliquando quidem ſcripſiſſe, ſed verum feciſſe illum verſiculum.

Parturient montes, naſcetur ridiculus mus.

Sunt & alii quidam, qui novos Libros commendant, ſed ut eoſdem ab Auctoribus expiſcentur.

. . . . . *Didicit jam dives avarus*
Tantum admirari, tantum laudare diſertos,
Ut pueri Junonis Avem.

Ideſt pavonem, ut ab illius cauda aliquam pennam avellant. Sed hiſce omiſſis, illam tandem ex animo amplector S. Bernardi ſententiam, qui in Epiſtola ſua CLXXIV. ita ſcripſit; *Quæ autem dixi, abſque præjudicio ſane dicta ſint ſanius ſapientis, Romanæ Eccleſiæ præſertim authoritati, atque examini totum hoc, ſicut & cetera, quæ hujuſmodi ſunt univerſa reſervo; ipſius ſiquid aliter ſapio, paratus judicio emendare.*

De origine, progreſſu, emendatione, & auctoritate Romani Pontificalis.

CAP. II.

I. SAcros Pontificios Eccleſiæ ritus, quos tantopere conculcare, vel irridere dicteriis ſuis hæretici non erubeſcunt, ab Apoſtolorum ævo magna ex parte ſuam ducere originem, docent paſſim Sacræ Synodi, & Scriptores Eccleſiaſtici ex celebri illo Pauli Apoſtoli teſtimonio, qui in Epiſtola II. ad Corinthios, Cap. XIV. quos Chriſtianæ Religionis inſtituta edocebat, diſerte mandavit, ut apud illos *omnia honeſte, & ſecundum ordinem fierent*. Hæc enim verba de cæremoniis, quæ in Eccleſia obeuntur, intelligi debere, obſervat quidem S. Joannes Chryſoſtomus, aliique Patres, & Scriptores Græci æque, ac Latini. Quamobrem recte ſtatuit Concilium Tridentinum, Seſſione VII. De Sacramentis in genere, Canone XIII. Ut *ſiquis dixerit, receptos, & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus in ſolemni Sacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos, aut contemni, aut ſine peccato a miniſtris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Eccleſiarum Paſtorem mutari poſſe; anathema ſit*. Et Can. VII. Seſſione XXII. De Sacrificio Miſſæ, hæreticos noſtri temporis ſugillans, ita inquit: *Siquis dixerit, cæremonias, veſtes, & externa ſigna, quibus in Miſſarum celebratione Eccleſia Catholica utitur, irritabula impietatis eſſe magis, quam officia pietatis; anathema ſit*. Damnant in iis Canonibus Tridentini Patres tum aliorum, tum præſertim Joannis Calvini impietatem, qui Libro IV. Inſtitutionum, multa adverſus Catholicæ Eccleſiæ ritus, ac cæremonias, ex Sacra Scriptura, & Sanctis Patribus teſtimonia congeſſit, quæ tamen egregius Bellarminus Tomo III. Controverſiarum, Lib. II. *De Sacramentis in genere*, multis Capitibus Catholicum dogma defendens, mirifice explicat, & contra hæreticos ipſos retorquet.

II. Sed ut videas, quantum hac in re præſertim delirent heterodoxi, non modo fuerunt multæ in veteri Teſtamento cæremoniæ apud Hebræos a Deo inſtitutæ, uti liquet ex Pentatheuco, ſed & Chriſtus ipſe vix aliquid illuſtre miraculum patravit, in quo cæremonias non adhibuerit; nam lutum fecit ex ſputo, & linivit oculos cæci nati, *Joannis* Cap. IX. extendens manum tetigit leproſum, & mundavit eum, *Lucæ* Cap. V. digito ſcribebat in terra, *Joannis* C. VIII. expuens, & ſuſpiciens in Cælum, aures aperuit ſurdi, & vinculum linguæ diſſolvit. *Marci* C. VII. Atque ut alia omittam, aſſerit S. Auguſtinus Lib. XIX. *Contra Fauſtum*, Cap. XI. nullam eſſe Religionem ſive veram, ſive falſam, quæ ſine cæremoniis ſubſiſtere poſſit. Mitto Rituales Libros, quos, ut Cicero tradit *De divinatione*, Ethnicorum Hetruſcorum Sacrificuli cuſtodiebant de ritibus, & diſciplina civitatis; mitto, apud antiquos nihil aliud fuiſſe, Theologum eſſe, quam ſcire, quæ Numina, quibus cæremoniis colerentur, ut ex Platone in Libro *De Regno* colligitur. Quod vero ad noſtram Religionem attinet, licet ipſæ cæremoniæ nullam ſecundum ſe perfectionem, nullam contineant ſanctitatem; ſunt tamen actus externi Religionis, quibus quaſi ſignis excitatur animus ad rerum ſacrarum venerationem, mens ad ſuprema elevatur, nutritur pietas, ſovetur charitas, creſcit Fides, devotio roboratur, inſtruuntur ſimpliciores, Dei cultus ornatur, conſervatur Religio, & veri fideles a pſeudo-chriſtianis, & heterodoxis diſcernuntur, ut ſcite docet Joannes Cardinalis Bona in celebri Opere *De Divina Pſalmodia*, Cap. XIX. ubi plura de cæremoniis ſcribit.

III. Sane quemadmodum Catholica noſtra Eccleſia, quod natura hominum ea ſit, ut non facile queat ſine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem ſuſtolli, cæremonias in Miſſa adhibuit, veluti myſticas benedictiones, lumina, thymiamata, veſtes, aliaque id genus multa ex Apoſtolica diſciplina, & traditione, quo & majeſtas tanti ſacrificii commendaretur, & mentes fidelium per hæc viſibilia Religionis, & pietatis ſigna ad rerum altiſſimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitarentur, ut loquuntur Tridentini Patres Seſſione XXII. *De Sacrificio Miſſæ*, Cap. V. ita etiam dicendum autumo de aliis pleriſque Eccleſiaſticis functionibus, in quibus ſacræ profecto cæremoniæ adhibentur ex vetuſtiſſima primorum ſeculorum diſciplina & praxi, quam nemo alius inſtituiſſe videtur, quam Apoſtoli ipſi, eorumque diſcipuli, & ſucceſſores, quorum aliqui etiam a Chriſtianæ Religionis exordio Rituales, ac Pontificales Libros fuſe non modo ſcripſerunt, ſed & minutiſſima quæque Ritus, & cæremonias Eccleſiæ ſpectantia ſcriptis mandarunt. Tales ſunt S. Dionyſius Epiſcopus, & S. Clemens Papa, quorum alterius Eccleſiaſtica Hierarchia, alterius Conſtitutiones Apoſtolicæ, vix dici poteſt, quam diſtincte, quam exacte, quam religioſe, primævæ Eccleſiæ Sacra, Ritus, Myſteria proſequantur. Scio de eorum Operibus nonnullos addubitare, an genuini ſint ipſorum fœtus: verum ut multos omittam eruditiſſimos Viros, qui opera ipſa propugnant, laudatiſque Auctoribus vindicant, jam extra controverſiæ aleam eſt, fatenturque vel ipſi Critici, quæ in memoratis Libris continentur, doctrinam, & ritus, ac cæremonias eſſe trium priorum Eccleſiæ ſeculorum.

IV. Quarto ſeculo habemus plures quidem Synodos, tum Diœceſanas, tum Provinciales, tum etiam duas Œcumenicas, in quibus legere eſt varios ritus ab Epiſcopis, & Sacerdotibus in Sacramentis miniſtrandis, & in aliis ſacris functionibus adhibendos. Refert Gennadius, qui floruit labente Seculo V. in Opere *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* Voconium Caſtellanum Mauritaniæ Oppidi Epiſcopum, & Muſæum Presbyterum Maſſilienſem, Sacramentorum, Officiorumque egregia volumina ſcripſiſſe; quæ utinam hodie extarent; multa enim nobis de antiquis ritibus perſpectiora eſſent. Extant certe & hodie varii Sacramentorum Libri variis temporibus a Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Pontificibus Maximis, a S. Leone, a S. Gelaſio, a S. Gregorio ſcripti, ſive potius collecti, aucti-ve; de quibus vide præclariſſimum virum doctrina, ſanctimonia, & dignitate Eminentiſſimum in Præfatione ad Codices Sacramentorum nongentis annis vetuſtiores, Hugonem Menardum, ſcriptorem profundæ eruditionis, & noviſſime virum clariſſimum Reipublicæ Litterariæ ſuis operibus notum Joſephum Blanchinum Tomo IV. ad Anaſtaſium Bibliothecharium, cui veterem ms. Codicem Sacramentorum Romanæ Eccleſiæ a S. Leone Papa I. confectum, qui extat in celebri Bibliotheca am-

ampliſſimi Capituli Veronenſis, ad univerſæ Eccleſiæ utilitatem, & eruditorum Eccleſiaſticorum commodum inſeruit.

V. Accedunt & hiſce ſequiori ævo varii Romani Ordines ab egregio Viro Melchiore Hittorpio collecti, & noviſſime alii ab eruditiſſimo Joanne Mabillonio digeſti, quorum plerique venerandæ antiquitatis ſunt; etſi enim octavo ſeculo, vel nono exarati fuerint, neminem tamen adeo vecordem puto, & antiquitati infenſum, ut nongentorum, aut mille annorum Sacramentaria, quæ vel mſs. habemus, vel a viris eruditis edita, illo ipſo tempore tum primum inventa, & compoſita, cavillari queat; cum illi ipſi qui ea deſcripſerunt, perſpicue teſtentur, ſe non nova, ſed antiqua, & in omnibus Diœceſibus ſuis publice uſurpata deſcribere, uti liquido conſtat ex Præfationibus Sacramentariorum Grimoldi, & Rodradi apud Menardum, & Pamelium, qui paulo poſt annum Chriſti DCCCL. ea collegerunt. Certe Orationum, aliorumque Rituum præcipuorum, qui in iis enarrantur, verba, phraſis, ſtylus, tempus longe antiquius evidentiſſime demonſtrant, nec poſſunt eſſe Silveſtro, Julioque Pontificibus Maximis poſteriora, ſed ſapiunt omnino tempora, quæ Imperatorem Conſtantinum præceſſerunt, ut ſcite obſervat, ac docet eruditus Joannes Morinus Lib. IX. *De pœnitentia*, Cap. XXX. Num. II.

VI. Quoniam vero cæremoniarum, & Sacrorum Rituum ordo non ita ab Apoſtolis, & Apoſtolicis viris inſtitutus fuit, ut perpetuus foret, & immutabilis, atque communis cunctis Eccleſiis, ut ſcite docet Joannes Cardinalis Bona Lib. I. *Rerum Liturgicarum*, Cap. VI. non mirum, ſi variæ Eccleſiæ variis Pontificalibus uſæ ſint; huc enim ſpectat, quod ſcribit S. Hieronymus in Epiſtola ad Lucinium: *Illud*, inquit, *te breviter admonendum puto, traditiones Eccleſiaſticas, præſertim, quæ fidei non officiunt, ita obſervandas, ut a majoribus traditæ ſunt, nec aliorum conſuetudinem aliorum contrario more ſubverti*. Cujus rationem addiſcere licet ex pervetuſto Eccleſiæ Latinæ ſcriptore Tertulliano, qui in Libro De velandis Virginibus, ita ſcribit: *Regula Fidei una omnino eſt, ſola immobilis, & irreformabilis; cetera jam diſciplinæ, & converſationis admittunt novitatem*. Hinc aſſerit Sozomenus Lib. VII. Cap. XIX. neminem poſſe eaſdem traditiones per omnia ſimiles in omnibus Eccleſiis reperire, quamvis inter ſe conſentiant. Cui ſuffragatur Socrates Lib. V. Capite XXI. dicens, cujuſque Religionis varios eſſe ritus, etſi in eadem fide conſentiant.

VII. Licet autem Rituum varietas nihil Fidei obſit, ejuſque unitatem minime lædat, cum tamen ipſa varietas ingens augmentum ſumſerit ex nimia libertate, quam ſibi temere arrogarunt quidlibet in hoc genere audendi, minorum etiam gentium Epiſcopi, & ipſi quoque Monaſteriorum Præfecti, adeo ut nonnulli, Apoſtolicis inſtitutionibus neglectis, veterumque Patrum auctoritate poſthabita, multa prorſus inſulſa, & ab Eccleſiaſtica gravitate aliena, teſte laudato Bona Cardinale, Ritualibus Libris inſeruerint, quæ in antiquatis Codicibus hodie legimus, & deteſtamur; recte admodum a variis Romanis Pontificibus cautum fuit, ut omnes aliæ in divinis officiis, & ſacris Ritibus cum Romana Eccleſia, omnium capite, atque magiſtra ſe conformarent. Id quidem teſtatur in ſua Conſtitutione, quæ incipit, *Ex quo in Eccleſia Dei &c.* Clemens VIII. Pontifex Maximus, qui iccirco diſtricte mandavit, ut omnes Eccleſiæ Præſules non aliis quam a ſe edito Pontificali impoſterum uterentur; ſuppreſſitque, ac abolevit omnia & ſingula Pontificalia, quæ uſque ad diem novi ſui Pontificalis editionis in quibuſcumque terrarum Orbis partibus erant impreſſa & approbata, & quibuſvis privilegiis Apoſtolicis munita, & decretis, ac clauſulis roborata. Edita eſt ea Conſtitutio anno Chriſti MDXCVI. Pontificatus vero V. memorati Clementis VIII.

VIII. Poſt editam laudati Pontificis conſtitutionem, quamvis Pontificale Romanum tunc multis, & non levibus erroribus ſcatens, piorum, atque inſignium virorum in Pontificalibus cæremoniis, & ritibus verſatorum opera undequaque corrigi, & reſtitui curatum ſit; cum tamen ſucceſſu temporis compertum fuerit, plurimos errores in Pontificale hujuſmodi, Typographorum inſcitia, ſeu incuria, aliave de cauſa irrepſiſſe, ſedulam ſuam operam Urbanus VIII. præſtitit quidem, ut ſua iterum auctoritate Pontificale Romanum, recognitum, repurgatumque ederetur, uti liquet ex ipſius Conſtitutione, quæ incipit, *Quamvis alias &c.* edita anno Chriſti MDCXXXXIV. Pontificatus ſui vigeſimoprimo. Poſt Urbanum VIII. nemo, quod ipſe ſciam, Romanorum Pontificum vel quid minimum ad Pontificale Romanum appoſuit, vel ab illo detraxit; imo mihi non ſemel conteſtatus eſt Vir clariſſimus, Sanctiſſimi Domini noſtri Papæ Capellanus ſecretus, & Apoſtolicarum Cæremoniarum Magiſter, Venantius Philippus Pierſanctes, quod cum Benedictus XIII. Vaticanis typis ipſum Romanum Pontificale variis egregiiſque figuris inſignitum commiſiſſet, illud quidem diſtricte mandavit, ne quid minimum in ipſa nova editione immutaretur: non omittendum tamen, editum Romæ fuiſſe anno MDCCXXV. ex Typographia Hieronymi Mainardi Pontificalem Ritum pro parvulorum, & adultorum Baptiſmi, & Confirmationis Sacramento conferendo, in cujus fine etiam legitur: ROMÆ DE SPECIALI MANDATO SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI BENEDICTI PAPÆ XIII. ANNO MDCCXXV. PONTIFICATUS SUI II. In eo ſiquidem Pontificali ritu, ubi agitur de confirmandis, poſt illa verba: N. *Signo te ſigno Cru ✠ cis*, ita Rubrica admonet: *Et dum hoc dicit, impoſita eadem manu dextra ſuper caput Confirmandi, producit pollice ſignum Crucis &c.* cum ceteroqui in aliis paſſim Pontificalibus, etiam auctoritate Clementis VIII. & Urbani VIII. editis, hunc in modum legatur: N. *Signo te ſigno Cru ✠ cis*: Quod dum dicit, producit pollice ſignum Crucis in frontem illius; deinde proſequitur: *Et confirmo te &c.* Ubi nota, præſcribi in novo Benedicti XIII. Pontificali ritu, imponendum eſſe ab Epiſcopo dexteram manum ſuper caput Confirmandi. Id quod & Sacris Scripturis, & priſtinæ Eccleſiæ diſciplinæ conſentaneum eſt.

IX. Etſi vero variis temporibus pro diverſitate Eccleſiarum varii etiam ab Epiſcopis Libri Pontificales ederentur, primus certe noſtri tum Pontificalis, tum Cæremonialis Romani Auctor fuiſſe creditur Auguſtinus Patricius Pientinus Epiſcopus, qui illud Innocentio Papæ VIII. dedicavit; teſtatur id quidem non modo Bartholomæus Gavantus in indice Auctorum, quem ſuo Sacrorum Rituum Theſauro præfixit, ſed & ipſe Auguſtinus Patricius in litteris ad ipſum Innocentium datis, uti videre eſt apud Virum clariſſimum Joannem Mabillonium

lonium Tomo II. *Muſæi Italici*. Porro minime inficias iverim, poſt ipſum Auguſtinum varias fuiſſe factas mntationes, uti apparet ex editis ſeculo xv: in quo Auguſtinus ſcripſit uſque ad ſolemnem emendationem Clementis VIII. auctoritate peractam. Fatetur Albertus Caſtellanus Venetus inclyti Ordinis Prædicatornm in Pontificali, qnod Leoni X. nuncupavit, multa ſe in ipſo addidiſſe. Teſtes etiam eſſe poſſunt Libri ipſi Pontificales, in quibus paſſim varietas cernitur; id quod nos non ſemel notavimus in Commentariis noſtris, uti in decurſu Operis videre eſt.

X. Demum quicquid ſit de hiſce mutationibus, illud profecto conſtat, Pontificale Romanum habuiſſe ſemper vim legis; allegatur enim a Clemente V. Pontifice Maximo in ſua Clementina unica *De jure jurando*, ubi verba facit de juramento ab Imperatore conſecrationis, & coronationis ſuæ tempore præſtando: *Quod in Libro*, inquit, *Pontificali Romano præſtandum Pontifici per Imperatorem coronationis ſuæ tempore continetur*. Notat ibi Gloſſa Canoniei juris, eum librum alias vocari Ordinarium Epiſcopale; probatque ex Hoſtienſi in Titulo *De ſervis non ordinandis*, eumdem librum eſſe authenticum, quia illius libri verba ibi ponuntur. Appellari Pontificale etiam nomine Ordinarii Epiſcopalis, conſtat ex variis mſs. Pontificalibus, ac præſertim ex illo Vaticanæ Bibliothecæ Num. 4744. Conſtat præterea ex Necrologio Eccleſiæ Pariſienſis, ubi XIII. Kal. Novembris, ita legitur: *Obiit Bartholomæus Epiſcopus Pariſienſis, qui dedit nobis Miſſale in* III. *voluminibus, & unum Ordinarium Epiſcopale*. A pleriſque antiquis Scriptoribus dicitur Liber Sacramentorum, itemque liber officialis, quin & a Patribus Concilii Celichit, quod in Anglia anno DCCCXVI. celebratum eſt, Liber miſterialis vocatur.

XI. Hodie poſtqnam Romanum Pontificale a Clemente VIII. & Urbano VIII. Pontificibus Maximis emendatum fuit, ſuaque ipſorum auctoritate etiam communitum, veteribus omnibus Pontificalibus abolitis, ab ipſo emendato laudatorum Pontificum Libro Pontificali nullatenus recedere licet, uti paſſim docent Canoniei Juriſconſulti, inter quos Proſper Fagnanus in Cap. *Presbyter*, Num. XLI. *De Sacramentis non reiterandis*. Hinc cum Archiepiſcopus Mechlinenſis prætenderet, quod Regulares ab ipſo ordinandi nova forma juramenti, alia quam in hodierno Romano Pontificali præſcriptnm eſt, uti deberent, promittendo obedientiam ipſi, ejuſque ſucceſſoribus, quodque in litteris dimiſſorialibus, ut ajunt, Prælatorum Regularium Archiepiſcopo dirigendis, obedientiæ erga eum mentionem facerent, recurſum iccirco habuerunt ad ſan. mem. Clementis X. Regulares Belgii, cum ſub hoc motivo Archiepiſcopus ordinationes ipſorum retardaret; remiſſaque cauſa ad Sacram Congregationem Concilii; iſta ſub die XXIX. Maji anni MDCLXXVI. propoſito præ ceteris dubio, *An Archiepiſcopus, quando ordinat Regulares, poſſit ab ipſis exigere promiſſionem obedientiæ ſibi præſtandæ ex forma Ritualis Alethenſis a Clemente IX. præſcripti?* Cenſuit. *Negative*; ſed ſervandam formam in Pontificali Romano exiſtentem, uti habetur Tomo XXIX. Decretorum, Pag. 254. a tergo, apud Eminentiſſimum Vincentium Petram S. R. E. Cardinalem Tomo IV. Commentariorum ad Apoſtolicas Conſtitutiones, ubi interpretatur Conſtitutionem VII. Gregorii XI. Num. XI.

Deſcribuntur binæ Conſtitutiones, quas ſuper editione Romani Pontificalis ad perpetuam rei memoriam edidere Pontifices Maximi Clemens VIII. & Urbanus VIII.

C A P. III.

CLEMENTIS VIII. CONSTITUTIO.

Ex quo in Eccleſia Dei multa, tum a ſacris Conciliis, tum a Romanis Pontificibus Prædeceſſoribus noſtris, ad Dei gloriam augendam, & ad Catholicæ Fidei unitatem ubique retinendam, pie ac ſapienter inſtituta ſunt, nihil magis iidem Pontifices Prædeceſſores noſtri curandnm ſibi eſſe ſtatuerunt, quam ut communes Eccleſiaſtici muneris rationes ad propriam normam ſervata antiquitatis auctoritate, revocarent. Hac ſulicitudine impulſus fel. rec. Pius Papa Quintus Prædeceſſor noſter, formulam primum pſallendi horas Canonicas, & celebrandi Miſſas, varie prius conſtitutam, & a nonnullis Prædeceſſoribus noſtris reſtitui, & inſtaurari cœptam, ad unam pariter formam, Romano Breviario, ac Miſſali propterea ſummo ſtudio, ac diligentia edito, redigendam curavit. Atque hoc ſane conſilio alii Romani Pontifices, qui eumdem Pium præceſſerunt, Pontificales etiam cæremonias, ac ritus, quibus ejuſdem Catholicæ Eccleſiæ Præſules in ſuorum munerum functione uterentur, certis ſimiliter forma, & modo præfinitis, in Romanum Pontificale retulerunt. Ceterum, quia eædem cæremoniarum, ac rituum formulæ ibi expreſſæ, poſtea, ſive diuturnitatis injuria, ſive Typographorum negligentia, ſive alia de cauſa, in ipſo Pontificali partim immutatæ, partim corruptæ, veteris inſtituti, atque auctoritatis gratiam magna ex parte amiſerant; idcirco neceſſaria res viſa eſt, ut eædem formulæ in ſacris Præſulum Eccleſiaſticorum muneribus ſervandæ, recuperato prioris integritatis ſtatu, omnino reſtituerentur, & ab omnibus, præſcripta firma aliqua ratione, obſervarentur. Nos igitur ad ſummum Apoſtolatus apicem, meritis licet imparibus, evecti, prædictorum Romanorum Pontificum Prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, omni cura, & ſolicitudine adnitendum nobis eſſe duximus: ut errores, qui quidem nec pauci, nec leves in idem Pontificale depravatis paſſim locis, irrepſerant, quam accuratiſſime tollerentur. Idem enim Pontificale corrupti, & mendoſi voluminis ſpeciem adeo præſeferebat, ut (multis dictionibus, hinc inde partim in unam contractis, partim una in plures diſtincta, partim iiſdem male ac perperam collocatis, & trajectis, partim denique ipſo orationis ſenſu mutato) dubium eſſet, quibus tandem officiis, vel laudibus iidem Eccleſiæ Præſules divinum numen proſequerentur; præterquamquod in rubricis etiam ſparſim turbata ordinis ſerie diſpoſitis, tanta erat varietas, & obſcuritas, ut multis in locis recte ne ſe haberent, opinione magis, quam judicio eſſet ſtatuendum. Hanc ergo ad rem, tam cum Eccleſiæ cultu, officioque noſtro conjunctam, tamque eorum, qui pro impoſiti oneris debito, ſacris Eccleſiæ muneribus vacare debent, concordiæ, & unitati congruentem, examinandam, & abſol-

Digitized by Google

abſolvendam, piis quibuſdam, atque inſignibus viris, diu, multumque in Pontificalibus cæremoniis, & ritibus verſatis, negotium dedimus, dictum Pontificale undequaque corrigendi, & reſtituendi, necnon quæcumque ad exactam illius editionem ſpectare viderentur, perquirendi, & præſtandi. Cumque apud eos paterna hortatione ad hoc opus maturandum quotidie fere uteremur, re tota tandem ad nos perlata, & in hanc, quæ nunc editur, formam redacta, ſingulari Dei benignitate (neque enim aliter accipimus) Pontificale Romanum tandem reſtitutum, & abſolutum eſt, atque ita ex omni parte diſpoſitum (quod ii etiam qui negotio, ac muneri huic præfuere confirmarunt) ut nihil ab antiquis Pontificalium Codicibus, qui tum in clarioribus Urbis Eccleſiis, tum in noſtra Vaticana Bibliotheca, ac denique in quibuſdam aliis inſignibus locis aſſervantur, alienum, aut diſcrepans irrepſerit. Ad quam operam in vetuſtis libris inter ſe conferendis, ſtrenue ac fideliter navatam, id commodi quoque acceſſit, quod ii, qui ea in re induſtriam collocarunt, ex graviſſimis Scriptoribus eos demum auctores, qui omnium probatiſſimi haberentur, ſecuti fuerint: quodque, ambiguis omnibus, ac dubiis rebus prætermiſſis, eas dumtaxat, quæ eſſent in veteris Pontificalis volumine comprehenſæ, delegerint, iis tamen exceptis, quæ ad Romanum Pontificem attinebant, quod nimirum in cæremoniali Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſunt expreſſæ. Ex rubricis vero, multis detractis, quæ exactiore methodo in librum Cæremoniarum Epiſcoporum ſunt relata, pleriſque etiam, uti neceſſitatis ratio poſtulabat, adjectis, & præterea non paucis quibuſdam in melius commutatis, clariuſque expoſitis, ac denique cäntu plano in aptiorem modulationis formam (permultis ſyllabis, pro temporum natura ubi ratio eas produci, & corripi poſtulabat, contra quam prius in antiquo Pontificali expreſſum erat, magis appoſite extenſis, vel contractis) a viris ejus rei peritis, ad hoc juſſu noſtro delectis, diligenter redacto, opus jam abſolutum probavimus, & Romæ edi, editumque divulgari mandavimus. Ut autem ipſius operis labor finem eum, ob quem eſt ſuſceptus, ſortiatur, utque poſthac in omnibus, & ſingulis Eccleſiis uno, eodemque modo cæremoniæ, & ritus Pontificales obſerventur: Motu proprio, & ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine omnia, & ſingula Pontificalia in hunc uſque diem in quibuſcumque terrarum orbis partibus impreſſa, & approbata, & quibuſvis privilegiis Apoſtolicis munita, & decretis, ac clauſulis roborata, per præſentes ſupprimimus, & abolemus, eorumque uſum in poſterum univerſis Eccleſiis, Monaſteriis, Conventibus, Militiis, Ordinibus, & locis, atque etiam omnibus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, & aliis Eccleſiarum Prælatis, ceteriſque omnibus, & ſingulis perſonis Eccleſiaſticis, ſecularibus, & regularibus utriuſque ſexus interdicimus, & prohibemus, & hoc noſtrum Pontificale ſic reſtitutum, & reformatum in omnibus univerſi terrarum orbis Eccleſiis, Monaſteriis, Ordinibus, & locis, etiam exemtis, ſi quæ ſunt, recipi, & obſervari præcipimus. Statuentes Pontificale prædictum nullo umquam tempore in toto, vel in parte mutandum, vel ei aliquid addendum, aut omnino detrahendum eſſe, ac quoſcumque, qui Pontificalia munera exercere, vel alias quæ in dicto Pontificali continentur, facere, aut exequi debent, ad ea peragenda, & præſtanda, ex hujus Pontificalis præſcripto, & ratione teneri, neminemque ex iis quibus ea exercendi, & faciendi munus impoſitum eſt, niſi formulis, quæ hoc ipſo Pontificali continentur, ſervatis ſatisfacere poſſe. Omnibus igitur, & ſingulis Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, & ceteris Eccleſiarum Prælatis, necnon aliis quibuſcumque perſonis Eccleſiaſticis, ſecularibus, & regularibus utriuſque ſexus, ad quas id ſpectat, præcipimus, ac mandamus, ut omiſſis, quæ ſic ſuppreſſimus, & abolevimus, ceteris omnibus Pontificalibus, hoc noſtrum in ſuis Eccleſiis, Monaſteriis, Conventibus, Ordinibus, Militiis, Diœceſibus, & locis prædictis recipiant, illoque poſthac perpetuo utantur. Ceterum ut præſentes litteræ omnibus plenius innoteſcant, mandamus illas ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Urbe, & Cancellariæ Apoſtolicæ, & in acie Campi Floræ publicari, earumque exemplar de more affigi. Volumuſque præterea, & motu, atque auctoritate ſimilibus decernimus, ut qui in Romana Curia ſunt præſentes, lapſis duobus menſibus; qui vero intra montes, octo; & qui ultra ubique locorum degunt, duodecim integre excurſis, vel alias ubi venalium hujus Pontificalis voluminum notitiam, & facultatem habuerint, ſacras cæremonias, & ritus in eodem Pontificali præſcriptos, juxta illius modum, & normam, in quibuſcumque actibus exercere, & obſervare teneantur. Ipſarum autem litterarum exempla, manu Notarii publici, & ſigillo alicujus perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ, aut illius Curiæ obſignata, vel in ipſis voluminibus abſque prædicto, vel alio quopiam adminiculo Romæ impreſſa, eam ubique locorum; & gentium fidem faciant, quam præſentes facerent, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, ſub Annulo Piſcatoris, die decima Februarii MDXCVI. Pontificatus noſtri anno quinto.

URBANUS PAPA VIII.

QUamvis alias fel. recor. Clemens Papa Octavus Prædeceſſor noſter, Pontificale Romanum tunc multis, & non levibus erroribus ſcatens, piorum, atque inſignium virorum in Pontificalibus Cæremoniis, & Ritibus verſatorum opera undequaque corrigi, & reſtitui curaverit; attamen ſucceſſu temporis compertum eſt, plurimos errores denuo in Pontificale hujuſmodi Typographorum inſcitia, ſeu incuria, aliave de cauſa irrepſiſſe. Unde curæ noſtræ Paſtoralis eſſe rati ſumus, ad novam ejuſdem Pontificalis, quod Cæremoniarum, & Rituum, quibus Catholici Antiſtites in ſuorum munerum functione uti debent, norma exiſtit, correctionem animum appellere. Idcirco, ut idem Pontificale denuo Typis quam emendatiſſime auctoritate noſtra ederetur, emendationem errorum, qui in illud ut præfertur, irrepſerunt, nonnullis venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus, & aliis Viris doctrina, & pietate conſpicuis, Pontificalium Cæremoniarum, & Rituum peritis commiſimus: quorum opera cum Pontificale prædictum ab omnibus, quibus ſcatebat, mendis, & erroribus accuratiſſime repurgatum fuerit, Nos ne tam exacta Cardinalium, & aliorum prædictorum hac in re induſtria, & diligentia optato fruſtretur effectu, mandavimus dilecto filio Andreæ

Bro-

Digitized by Google

Brogiotto, Typographiæ noſtræ Apoſtolicæ Præfecto, procurationem emendati Pontificalis hujuſmodi elegantibus typis, & inſigni forma in lucem edendi, quod exemplar qui poſthac Pontificale Romanum impreſſerint, ſequi omnes teneantur; extra Urbem vero nemini licere volumus idem Pontificale in poſterum Typis excudere, aut evulgare, niſi facultate id ſcriptis accepta ab Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis, ſiquidem inibi fuerint, ſin minus, ab locorum Ordinariis. Quod ſi quis quacumque forma contra præſcriptam hoc Pontificale Romanum, aut Typographus impreſſerit, aut noviter impreſſum Bibliopola vendiderit, extra ditionem noſtram Eccleſiaſticam excommunicationis latæ ſententiæ pœnæ ſubjaceant, a qua niſi a Romano Pontifice (præterquam in mortis articulo conſtituti) abſolvi nequeant; in Alma vero Urbe, ac reliquo Statu Eccleſiaſtico commorantes quingentorum ducatorum auri de Camera, ac amiſſionis librorum, & Typorum omnium eidem Cameræ applicandorum pœnas abſque alia declaratione irremiſſibiliter incurrant; & nihilominus Pontificalia ſine prædicta facultate impreſſa, aut evulgata, eo ipſo prohibita cenſeantur. Inquiſitores vero, locorumque Ordinarii facultatem hujuſmodi non prius concedant, quam Pontificale tam ante, quam poſt impreſſionem cum hoc ipſo exemplari auctoritate noſtra vulgato, diligenter contulerint, & nihil in iis additum, detractumque cognoverint; in ipſa autem facultate, cujus exemplum in fine, aut initio cujuſcumque Pontificalis impreſſum ſemper addatur, mentionem manu propria faciant abſolutæ hujuſmodi collationis, repertæque inter utrumque Pontificale conformationis ſub pœna Inquiſitoribus privationis ſuorum officiorum, ac inhabilitatis ad illa, & alia in poſterum obtinenda: Ordinariis vero locorum ſuſpenſionis a divinis, ac interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ; eorum vero Vicariis privationis officiorum, & beneficiorum ſuorum, & inhabilitatis ad illa, & alia in poſterum obtinenda, necnon excommunicationis abſque alia declaratione incurrendæ. Injungimus autem Nunciis noſtris ubique locorum degentibus, ut huic negotio diligenter invigilent, cunctaque ad præſcriptum hujus voluntatis noſtræ confici curent. Non obſtantibus licentiis, indultis, & privilegiis Pontificalia imprimendi quibuſcumque Typographis per Nos, ſeu Romanos Pontifices Prædeceſſores noſtros, hucuſque conceſſis, quæ per præſentes expreſſe revocamus, & revocata eſſe volumus; necnon Conſtitutionibus, & Ordinationibus generalibus, & ſpecialibus in contrarium præmiſſorum quomodocumque editis, confirmatis, & approbatis. Quibus omnibus, etiamſi de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, & expreſſa mentio habenda eſſet, tenores hujuſmodi præſentibus pro expreſſis habentes hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſſe derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcumque. Volumus autem ut præſentium litterarum noſtrarum exemplaribus, etiam in ipſis Pontificalibus impreſſis, vel manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo alicujus perſonæ, in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ, munitis, eadem prorſus fides adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XVII. Junii MDCXLIV. Pontificatus noſtri anno vigeſimo primo.

De cantu Eccleſiaſtico, variis ipſius tonis, & Schola cantorum, ac de inſtrumentis muſicis.

C A P. IV.

I. Quoniam occurrit quamfrequentiſſime in Romano Pontificali, Antiphonas, & Pſalmos præſertim cani ſub aliquo ex VIII. Tonis cantui præſcriptis, ſciendum & illud eſt, cantum quidem omni ævo ad laudandum Deum adhibitum tam apud Hebræos, quam apud Chriſtianos fuiſſe. Legimus in Scriptura qua ratione Iſraelitæ canticum gratiarum actionis cecinerint poſtquam Erythræum transfretaſſent. Scimus Mariam ſororem Moyſi ſumpſiſſe tympanum in manu ſua, ipſique præeunti ceteras omnes mulieres concinuiſſe ea quæ illa cecinerat, repetentes: *Sumpſit Maria tympanum in manu ſua, egreſſæque ſunt omnes mulieres poſt eam cum tympanis, & choris, quibus præcinebat, dicens: Cantemus Domino, glorioſe enim &c.* Apud Chriſtianos ab ipſo Chriſto, ab Apoſtolis, & Apoſtolicis viris Eccleſiaſtici cantus initia fuiſſe doctiſſimus Cardinalis Baronius tam evidenter oſtendit ad annum Chriſti LX. ut nihil ejus eruditioni adjungi poſſit. Teſtis eſt ejus rei luculentiſſimus ipſe Apoſtolus qui in Epiſtola ad Epheſios Cap. V. ita ſcribit: *Loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis & Hymnis, & Canticis ſpiritualibus.* Quæ verba de mutuo, & alterno cantu intelligenda eſſe, Interpretes docent; quod quidem nec Sectarii negare poſſunt, cum Plinius Ethnicus ſcriptor de cantu primorum Chriſtifidelium luculentum perhibeat teſtimonium in Epiſtola ad Trajanum Imperatorem, qua eorum mores deſcribens ait ſolitos fuiſſe *Stato die ante lucem convenire, & carmen Chriſto quaſi Deo dicere ſecum invicem*, alterna videlicet modulatione.

II. Sed omiſſo ſcriptore Ethnico, teſtatur in Epiſtola CXIX. cap. XVIII. S. Auguſtinus, uſum cantus in Eccleſia viguiſſe exemplo, documento, & præcepto tum Chriſti Domini, tum Apoſtolorum ipſius: *De hymnis*, inquit, *& Pſalmis canendis ipſius Domini, & Apoſtolorum habemus documenta, & exempla, & præcepta.* Quod quidem fuſe probant Patres Concilii Toletani IV. allatis variis novi teſtamenti locis: *Nam & ipſe Dominus hymnum dixiſſe perhibetur, Matthæo Evangeliſta atteſtante;* Et hymno dicto exierunt in Montem Oliveti. *Et Paulus Apoſtolus ad Epheſios ſcripſit, dicens:* Implemini Spiritu Sancto, loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis, & Hymnis, & Canticis ſpiritualibus. Quod itaque Theodoretus Lib. IV. *Hiſtoriæ*, Cap. XXIX. & Nicephorus Lib. IX. Capite XIX. Sancto Ephrem Syro harmoniacæ modulationis inventionem attribuunt, id ita intelligendum eſſe recte docet Eminentiſſimus Joannes Bona Cardinalis in Tractatu *De divina Pſalmodia*, Capite XVII. §. III. quod vel antiquum cantum in aliqua particulari Eccleſia inſtituerit, vel canendi methodum, & notulas intervallorum, ac vocum indices aliqua faciliori ratione innovarit.

III. Licet autem, ut diximus, ab initio Eccleſiæ uſus canendi ubique fere locorum fuerit, præſertim vero Romæ, S. Gregorius tamen planum, & uniſonum adinvenit cantum, quem ab ipſo Gregorianum nuncupant, progrediturque per certos limi-

limites, & terminos tonorum, quos modos, ſeu tropos vocant Muſici, & octonario numero definiunt, ſecundum naturalem generis diatonici diſpoſitionem. Huic cantui, quo hactenus uſa eſt Eccleſia Occidentalis, cum Galli, & Germani nonnulla miſcuiſſent, teſtatur in vita S. Gregorii Joannes Diaconus Lib. II. Cap. VI. Religioſiſſimum Imperatorem Carolum Magnum ad primogeniam S. Gregorii harmoniam reſtitui curaviſſe; eaque in re admirabilem fuiſſe pii Principis ſolicitudinem, fuſius docet in Lib. *De Eccleſiaſtica cura Caroli Magni*, Cap. v. & ſeq. Monachus Sangallenſis. Ajunt complures priſci Scriptores, petiiſſe ab Hadriano I. Papa Carolum cantores, eoſque miſſos fuiſſe in Galliam, ut veram cantandi normam docerent. Refert quoque Ducheſnius Hiſtoriæ Francorum Tom. I. Scriptoris cujuſdam teſtimonium dicentis, Carolum Magnum ab Hadriano Papa Cantores Romanos obtinuiſſe, qui duo Antiphonaria ſecum attulerant, quorum unum Metis, alterum Sueſſione repoſitum fuit.

IV. Quod autem Scholam Cantorum ſpectat, antiquiſſima eſt illa in Eccleſia: ſummo enim ſemper ſtudio tum Romani Pontifices, tum aliarum Eccleſiarum Præſules religioſe curarunt, ut Clerici a teneris annis canendi regulas addiſcerent, dato eis Magiſtro, qui, ut ſcite docet Tertullianus in Lib. *De Pallio*, Cap. ultimo, *primus eſſet informator litterarum, & primus edomator vocis.* Ideo Romæ Scholam Cantorum inſtitutam fuiſſe ait Joannes Cardinalis Bona Lib. I. *Rerum Liturgicarum*, Cap. IV. Num. XX. ejuſque originem Petrus Epiſcopus Urbevetanus in Scholiis ad vitam Leonis IV. ita deſcribit: *Quamvis circa tempora Silveſtri Papæ, plures fuerint in Urbe Eccleſiæ, non tamen ſingulæ Clericos, vel Monachos habebant, qui in illis officia obirent. Presbyteri enim Titulis, & Diaconi Diaconiis præfecti, ſuo quiſque tantum officio vacabant, illi Sacramentis adminiſtrandis, hi pauperibus procurandis; ideoque ordinata fuit Schola Cantorum, quæ in Urbe communis erat, & ſtationes, proceſſiones, ac feſta principalia Eccleſiarum Urbis ſequebatur: qua in Schola pueri in cantu, lectione, & moribus ſacris inſtituebantur, in communi vivebant, & Primicerium, cujus tunc magna erat in Urbe dignitas, Præfectum habebant.*

V. Hinc ad reliquas Civitates eandem propagatam eſſe inſtitutionem, recte admodum docet laudatus Bona. Etenim Leidradus Lugdunenſis Archiepiſcopus ad Carolum Magnum ſcribens ait: *Habeo Scholas Cantorum, ex quibus plerique ita ſunt eruditi, ut alias etiam erudire poſſint.* Afferri poſſent alia de eadem re teſtimonia, ſed ſatis erit deſcribere Canonem XVIII. Concilii Valentini ſub Lothario: *Ut de ſcholis tam divinæ, quam humanæ litteraturæ, necnon & Eccleſiaſticæ cantilenæ, juxta exemplum Prædeceſſorum noſtrorum aliquid inter nos tractetur, &, ſi poteſt fieri, ſtatuatur, & ordinetur.* Sunt qui primam hujus ſcholæ inſtitutionem Hilaro Papæ attribuant, alii vero S. Gregorio Magno, cui etiam debetur Eccleſiaſtici cantus in meliorem formam inſtauratio. Verum hujuſmodi ſcholam in qua pueri cantu, & literis, ac moribus inſtruerentur, ducentis fere annis ante Gregorium Magnum extitiſſe in Africa, Victor Epiſcopus indicat Lib. V. *De perſecutione Vandalica ſub impio Rege Hunerico*, ubi deſcribens multitudinem fidelium pergentium in exilium, ſeparatos ex illis ait, ſuggerente quodam Terchario, qui cum Lector Catholicus eſſet, acceſſerat Arianis, duodecim infantulos teneros, & aptos modulis cantilenæ, quos ipſe in Eccleſia diſcipulos habuerat. Porro quantum vigeret in Africa ſtudium Eccleſiaſtici cantus, luculenter oſtendit S. Auguſtinus Lib. X. Confeſſionum, Capite XXXIII.

VI. Vetus Ordo Romanus ait, ex prædicta ſchola pueros nobiles cubicularios Summi Pontificis fieri conſueviſſe. Transferebantur nimirum, inquit memoratus Bona, in Oratorium Pontificis, quod olim cubiculum vocabatur, ut docet Cardinalis Baronius ad diem XI. Junii, & inter Clericos Pontificios numerabantur. Sic a tenera ætate nutritus fuit Sergius I. de quo hæc refert Anaſtaſius Bibliothecarius: *Hic veniens Romam tempore Adeodati, quia ſtudioſus erat, & capax in officio cantilenæ, ſcholæ cantorum pro doctrina eſt traditus, & Acolythus factus per ordinem aſcendens, a Leone II. in Titulo S. Suſannæ Presbyter ordinatus eſt.* Sergius item II. cum puer eſſet, a Leone III. Scholæ cantorum traditus, & erudiretur litteris, & cantilenæ melodiis: aſcendens deinde per omnes gradus, Summus Pontifex creatus eſt. Similia ſcribit idem Anaſtaſius de Gregorio II. Stephano III. & Paulo I. Quandonam Romæ ſublata ſit Schola Cantorum ſub Primicerio communiter viventium, difficile eſt divinare. Viguiſſe eam Scholam Seculo XIII. videtur quidem aſſerere Cæſar Cardinalis Raſponus in ſuo erudito Opere *De Baſilica Lateranenſi*, Lib. II. Cap. IV. ubi refert conventionem anno MCCXXXII. initam inter Lateranenſem Eccleſiam, & Primicerium, ac Scholam Cantorum, in qua conventione aſſignantur quidam proventus ipſi Primicerio cum decem Cantoribus pro officio in die S. Joannis Baptiſtæ, & in ſtationibus ejuſdem Eccleſiæ. Plura de cantu Eccleſiaſtico, ejuſque Tonis, & Schola Cantorum videri poſſunt apud Thomaſſinum Parte I. *Diſciplinæ*, Lib. II. Grancolas in Breviarium Romanum, Cap. XVII. Lupum in Scholio ad Canonem LXXV. Concilii Trullani, & apud alios Viros Doctos, quos in Tractatu *De divina Pſalmodia*, Cap. XVII. citat Joannes Cardinalis eruditiſſimus Bona.

VII. Docet autem inter alia Grancolas, undecimo Chriſti ſeculo cum Guido Aretinus, Monachus S. Benedicti, muſicam regulam, ſive elementa inveniſſet, cantum eo perveniſſe, quo loco deinceps ſpectatus eſt; Muſices vero, atque plurium inſtrumentorum Muſicorum illi acceſſionem factam eſſe quaſi ad Davidis imitationem, qui plurium inſtrumentorum meminit, quibus ad Deum laudandum pie homines excitat; ut in Pſalmo CXLIV. videre eſt; & in Apocalypſi, Cap. V. ubi inſtrumentorum concentus deſcribuntur, quibus Angeli, atque Sancti ad Deum glorificandum utuntur. Fatetur quidem S. Joannes Chryſoſtomus in Pſalmum CXLIX. Deum inſtrumentorum muſicorum uſum in religioſo Synagogæ cultu permiſiſſe, eodem fere pacto, quo ſacrificia tolerabat, ut ſcilicet populi ſui infirmitati obſequeretur; ceterum eorum uſum ipſe non improbat, ſi ad excitandos pietatis ſenſus in fidelium animis adhibeantur.

VIII. Hodie res eo devenit, ut non modo cuncta fere Eccleſiæ bona, ac reditus a ſolis muſicis abſumantur, ſed & Eccleſia Dei alicubi facta videatur velut *caſtrorum acies* inordinata; adeo ut locum dari puto juſtæ expoſtulationi S. Aelredi Ab-

Abbatis Rievalenſis, qui teſte Tritemio, in Sanctis Scripturis, & jugi ſtudio exercitatus, Sæculo XII. floruit. Is itaque Lib. II. Speculi charitatis, Cap. XXIII. poſtquam eos ſugillavit, qui ſub ſpecie religionis, negotium voluptatis, & qui ea quæ antiqui Patres in typis, & figuris ſuturorum ſalubriter exercebant, in uſum ſuæ vanitatis uſurpant, hunc in modum in ſui noſtrique temporis abuſum invehitur: *Unde quæſo ceſſantibus jam typis, & figuris, unde Eccleſia tot organa, tot cymbala? Ad quid rogo terribilis ille ſollium flatus, tonitrui potius fragorem, quam vocis exprimens ſuavitatem?* Mox Muſicos canentes deſcribens, ſic inquit: *Ad quid illa vocis contractio, & infractio? Hic ſuccinit, ille diſcinit, alter ſupercinit, alter medias quaſdam notas dividit, & incidit. Nunc vox ſtringitur, nunc frangitur, nunc impingitur, nunc diffuſiori ſonitu dilatatur. Aliquando, quod pudet dicere, in equinos hinnitus cogitur, aliquando virili vigore depoſito, in femineæ vocis gracilitate acuitur, nonnunquam artificioſa quadam circumlocutione torquetur, & retorquetur. Videas aliquando hominem aperto ore, quaſi intercluſo halitu, expirare, non cantare, ac ridiculoſa quadam vocis interceptione quaſi minitari ſilentium, nunc agones morientium, vel ecſtaſim patientium imitari; interim hiſtrionicis quibuſdam geſtibus totum corpus agitatur, torquentur labia, rotant oculi, & ad ſingulas quaſque notas digitorum flexus reſpondet; & hæc ridiculoſa diſſolutio vocatur religio, & ubi hæc frequentius agitantur, ibi Deo honorabilius ſerviri clamatur.*

IX. Pergit S. Abbas, aliaque ſubjungit, quæ nos quotidie in noſtris fieri Templis cernimus: *Stans*, inquit, *interea vulgus, ſonitum ſollium, crepitum cymbalorum, harmoniam fiſtularum, tremens, attonituſque miratur; ſed laſcivas cantantium geſticulationes, meretricias vocum altercationes, & infractiones non ſine cachinno, riſuque intuetur, ut eos non ad Oratorium, ſed ad Theatrum, non ad orandum, ſed ad ſpectandum æſtimes conveniſſe; nec timetur illa tremenda majeſtas, cui aſſiſtitur; nec defertur myſtico illi Præſepio, cui miniſtratur, ubi Chriſtus myſtice pannis involvitur, ubi ſacratiſſimus ejus Sanguis calice libatur, ubi aperiuntur Cæli, aſſiſtunt Angeli, ubi terrena cæleſtibus junguntur, ac Angelis homines ſociantur.* Fateor me non improbare Muſicam in Eccleſia, ſed abuſum, ſed tympana bellica, ſed nimiam Eccleſiaſticorum bonorum prodigalitatem erga Muſicos, adeo ut ineptum vulgus felicius putet caſtrari filios, & Muſicam potius, quam alias bonas artes addiſcere, quia ſcilicet caſtratos honoratos vident, & divitiis affluentes, homines vero doctos ſumma inopia laborare. Ne autem videamur peculiari hoc Capite adverſus Muſicos loqui, conſulto omittimus quid de iiſdem Joannes Sarisberienſis Carnotenſis Epiſcopus, qui teſte Tritemio floruit anno MCXXXX. ſcribit in Lib. I. *De nugis Curialium*, Cap. VI. Cui addi poteſt Wilhelmus Lindanus, *Panopliæ Evangelicæ* Lib. IV. Cap. LXXVIII. Stephanus Duranti Lib. III. *De Ritibus*, Cap. XXI. Num XI. & noviſſime in Canonem I. Nicenum noſtro I. Tomo Conciliorum, eruditus, & magnæ expectationis Adoleſcens, Raphael Juſtinianus Chius, quem acerba mors rapuit Die XI. Menſis Octobris, anni MDCCXXXVII. non ſine animi mei mærore: diligebam ſiquidem illum ob ingenii ſui præſtantiam, qua quidem adeo præditus fuit, ut unius anni ſpatio, me docente, prima utriuſque Juris elementa, & notitiam Conciliorum, Sanctorum Patrum, atque Eccleſiaſticæ hiſtoriæ facile, & non ſine magno progreſſu perdidicerit.

Tb.I.

De Cathedra, Baldachino, & Faldiſtorio Epiſcopi.

CAP. V.

I. Ex quo Chriſtus Epiſcopatum inſtituit, cœperunt Apoſtoli quidem, ac ipſorum ſucceſſores Cathedras in Eccleſiis ſuis erigere, quæ alio nomine, *Throni*, ac etiam *Solia* vocabantur. Cathedræ Sancti Petri meminit in ſecundo contra Parmenianum Libro S. Optatus Milevitanus: *Sed & habere vos in Urbe Roma partem aliquam dicitis. Ramus eſt veſtri erroris, protenſus de mendacio, non de radice veritatis. Denique Macrobio dicatur, ubi illic ſedeat? Numquid poteſt dicere, in Cathedra Petri, quam neſcio, ſi vel oculis novit?* Per Petri Cathedram Optatus profecto intelligit ejus Epiſcopalem Thronum, atque ita affirmat, S. Petrum ſediſſe Romæ Epiſcopum, & iſtiuſmodi Thronos eſſe ipſius inſtitutum. De Cathedra Jacobi Apoſtoli ſcribit Euſebius Lib. VII. Hiſtoriæ, Cap. XIX. *Jacobi Apoſtoli Cathedram, qui primus ad Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Epiſcopatum electus a Servatore, & ejus Apoſtolis, ad iſtud tempus ſervatam, Epiſcopi, qui illic ordine ſucceſſerunt, omnibus oſtendunt.* Quod plerique Latini Interpretes vertunt *Jacobi Cathedram*, in Græco legitur: Τὸν Ἰακώβου θρόνον, *Jacobi Thronum*. Eandem ob cauſam S. Gregorius Nazianzenus Sedem Epiſcopi Alexandrini, Thronum Marci appellat, quod in ea ſcilicet S. Marcus Evangeliſta primum Epiſcopus ſederit. Loquens itaque Nazianzenus in Oratione XXI. de S. Athanaſio, ita ſcribit: *Neque per vim, ac cædem, ſed Apoſtolico, & ſpirituali modo ad Marci Thronum evehitur.*

II. Dignitatis cauſa ut Thronus Epiſcopi collocetur in medio Sacrario, ſeu Presbyterio, ſanxit Auctor Conſtitutionum Apoſtolicarum Lib. II. Cap. LVII. *Sit Solium Epiſcopi*, inquit, *in medio poſitum, & ex utroque ejus latere ſedeant Presbyteri, & adſtent Diaconi.* Erat Sedes illa Epiſcopi paulo elatior, quam Presbyterorum Sedes, quæ ad latus poſitæ, *Secundi Throni* dicebantur; uti conſtat ex celebri Epiſtola Conſtantini Magni Imperatoris ad Chreſtum Epiſcopum Syracuſanum, ubi cum ad Concilium Arelatenſe evocans, duos ex *Throno ſecundo*, hoc eſt duos Presbyteros adducere ſecum jubet. Extat ea Epiſtola apud Euſebium Lib. X. Hiſtoriæ, Cap. V. Ad hoc etiam alludens S. Gregorius Nazianzenus, ubi de ſua ipſius ordinatione in Presbyterum loquitur, a parente qui ordinarat ipſum, ſe collocatum fuiſſe dicit in ſecundis ſedibus. Et in ſomnio de Templo Anaſtaſiæ hunc in modum diverſos Eccleſiæ ordines repræſentat: *Ego ſublimi quidem Throno, ſed non item elato, aut ſupercilioſo animo (neque enim, ne per ſomnum quidem, ſuperbiam unquam, & arrogantiam colui) inſidere mihi videbar: utrimque porro, inferioribus tamen ſubſelliis Presbyteri, hoc eſt gregis Chriſtiani duces conſidebant. At vero Diaconi candidis veſtibus ornati ſtabant, Angelici Splendoris ſpeciem præſeferentes.*

III. Eſt autem hic illud notandum, quod quamvis non ſemel Thronus Epiſcoporum altus, & ſub-

 limis

limis dicatur ab iis præſertim, qui ſtilo oratorio utuntur, comparate id tamen tantum, & intuitu inferiorum Sedium Presbyterorum intelligi debet, uti ſcite obſervat Binghamus Lib. II. *Originum Eccleſiaſticarum*, Cap. IX. §. VII. Hoc ipſum enim unum erat e criminibus, quæ Concilium Antiochenum Paulo Samoſatenſi in Synodali ſua adverſus ipſum Epiſtola adſignabat; quod Tribunal, & ſublimem Thronum, non, ut Chriſti diſcipulus, ſed ut quidam hujus mundi Princeps, ſibi ipſe conſtruxerit, & ſecretum habuerit perinde ac ſeculares magiſtratus, quorum apud Tribunalia adbuc alius quidam locus erat per velum ſeparatus, quem *Secretum* vocabant; & quod ambitioſus ipſe Paulus Epiſcopus Samoſatenſis eodem illud nomine appellaverit. Porro admiranda magis quam imitanda eſt humilitas S. Martini Turonenſis Epiſcopi, qui in Secretario Eccleſiæ numquam viſus eſt ſedere, ſed tantum humiliori ſellula, cujus comparatione faſtum cujuſdam Epiſcopi, qui in ſublimiori ſede, veluti regio Solio conſidebat, merito reprehendit Severus Sulpitius in vita S. Martini Dialogo III. *Illud*, inquit, *non præteribo, quod in Secretario ſedens, numquam Cathedra uſus eſt, nam in Eccleſia nemo umquam illum ſedere conſpexit, ſicut quemdam nuper, teſtor Dominum, non ſine meo pudore vidi, ſublimi ſolio, quaſi regio tribunali, celſa ſede reſidentem. Sedebat autem Martinus in ſellula ruſticana, ut eſt in uſibus ſervulorum, quas nos ruſtici Galli* Tripetias, *vos Scholaſtici, ut certe tu qui de Græcia veniſti*, Tripodes *nuncupatis*.

IV. Qnicquid ſit de memorato S. Martini exemplo, aliter certe Sancti Patres docuerunt: *Oportet*, inquit S. Auguſtinus in Epiſtola CCXXXIV. *ut in congregatione Chriſtianorum, Præpoſiti plebis eminentius ſedeant, ut in ipſa ſede diſtinguantur, & eorum officium ſatis appareat; non tamen ut inflentur de ſede, ſed ut cogitent ſarcinam, unde reddituri ſunt rationem*. S. Ambroſius in Libro, De dignitate Sacerdotali, Cap. VI. hanc aliam celſioris Throni Epiſcopalis adducit rationem: *Nam quid aliud interpretatur Epiſcopus, niſi ſuperinſpector, maxime cum in Solio in Eccleſia editiore reſideat, & ita cunctos reſpiciat, ut & cunctorum oculi in ipſum reſpiciant*. Sane in docendi officio maxime elucebat dignitas Cathedræ Epiſcopalis, etſi ſolerent etiam Epiſcopi ad populum habere conciones e ſuggeſtu pro gradibus Altaris, uti ſuſe oſtendit auctoritate veterum Patrum Vir clariſſimus Bernardinus Ferrarius *De ritu Sacrarum Eccleſiæ veteris Concionum* Lib. III. Cap. VI. & ſeq. Eaque conſuetudo vigebat tum in Orientalibus, tum in Occidentalibus Eccleſiis. S. Gregorius Nazianzenus ait, ſe concionante, cancellos vim paſſos a confluente multitudine avida verbi Dei. De Sancto Chryſoſtomo prodit Socrates, quo facilius audiri ab univerſa plebe poſſet, accedere ſolitum ad ambonem, ut inde concionaretur. Prudentius autem in carmine de S. Hippolyto Martyre, ubi ejus Baſilicam deſcribit, ita canit:

Fronte ſub adverſa gradibus ſublime tribunal.
Tollitur, Antiſtes prædicat unde Deum.

Et Sidonius Apollinaris in carmine Euchariſtico ad Fauſtum Epiſcopum ait:

Seu te conſpicuis gradibus venerabilis aræ
Concionaturum plebs ſedula circumſiſtit
Expoſitæ legis bibat auribus ut medicinam.

Atque hic nota Cathedram Epiſcopalem, quæ in hemicicio Abſidis Templi erat, & quidem lapidea, uti videre eſt in Templo SS. Nerei, & Achillei divinis quidem officiis utplurimum inſerviiſſe; de qua Cathedra vide Tomum II. hujus noſtri operis Tit. I. §. I.

V. Fuit olim denique Epiſcoporum Cathedra non ſolum gradibus elevata, ſed & velo etiam adornata, uti ex Paciano patet, qui in Epiſtola II. ad Sympronianum, Novatiano exprobat, quod *Conſecrante nullo linteatam ſedem acceperit*. Id etiam innuere videtur S. Auguſtinus in Epiſtola XXIII. ad Maximinum Epiſcopum Donatiſtam, ubi ait, *nec abſidas gradatas, nec Cathedras velatas* cuiquam in Chriſti judicio proſuturas. Celebre certe, & antiquiſſimum eſt quod ea de re legitur in vita S. Cypriani per Pontium Diaconum ſcripta, Num. XVI. Loquens enim laudatus Scriptor de acceſſu Sancti Epiſcopi ad Prætorium Proconſulis: *Illic*, inquit, *cum poſt iter longum nimio ſudore madidatus ſederet, (ſedile autem erat fortuito linteo tectum, ut & ſub ictu paſſionis Epiſcopatus honore frueretur) quidam ex theſſerariis quondam Chriſtianus res ſuas obtulit, quaſi vellet ille veſtimentis ſuis humidis ſicciora mutare &c.* Ubi nota primo, linteis Epiſcoporum ſedes cooperire ſuiſſe ſolitas etiam in Africa; ſecundo autem, quod obiter dictum ſit, Teſſerarios eos dici, qui teſſeras per militum contubernia nuntiabant, vel ab excubitoribus exigebant. De his vide Vegetium Lib. II. *De re militari*, Cap. VII.

VI. Porro ſola adeo fuit antiquitus Epiſcoporum prærogativa in Presbyterio Solium ſuum habere, ibique ſedere, ut ne ipſis quidem Imperatoribus in Presbyterio conſiſtere permitteretur. Nemo neſcit, quam Epiſcopali auctoritate Theodoſium Imperatorem S. Ambroſius, choro, ut decederet, adduxerit, poſtquam munus ſuum obtuliſſet: *Cum Theodoſius Imperator*, inquit in Eccleſiaſtica Hiſtoria Theodoretus Lib. V. Cap. XVII. *dona attuliſſet, intus prope cancellos manſit. At Magnus ille Ambroſius non conticuit, ſed laicorum differentiam eum docuit; ac primum ſciſcitatur, ecqua re egeret. Et cum reſpondiſſet Imperator, ſe expectare divinorum Myſteriorum perceptionem, ſignificavit illi per primarium Diaconum, qui ei miniſtrabat, ad loca interiora ſolis Sacerdotibus aditum patere, eademque aliis omnibus inacceſſa eſſe, nec debere tangi. Jubet igitur ut exeat, & cum reliquis laicis conſiſtat. Nam purpura*, inquit, *Imperatores, non Sacerdotes efficit*. Addit, reverſum Theodoſium Conſtantinopolim, cum regiæ modeſtiæ ſpecimen edere vellet, & choro decedere, inſtanti Nectario Epiſcopo Conſtantinopolitano, ut ibidem maneret, gementem reſpondiſſe, addidiciſſe ſe ab Ambroſio quid diſcriminis interſit inter Imperatorem, & Epiſcopum, unumque ſibi videri Ambroſium vere Epiſcopum: *Pietatis præcepta quæ ab illo Epiſcopo* Ambroſio *didicerat, etiam cum reverti ſſet Conſtantinopolim, obſervavit. Nam cum divina quodam feſto ad Templum denuo veniret, ſtatim ut dona ſacræ menſæ obtulerat, exivit; atque cum Nectarius, qui id temporis fuit Antiſtes illius Eccleſiæ, rogaret, cur non maneret intus? gemens inquit: Egre tandem didici, quid inter Imperatorem interſit, ac Epiſcopum; æque tandem reperi veritatis magiſtrum. Nam ſolum Ambroſium novi Epiſcopum dignum eo nomine.*

VII. Idem docet Hermias Sozomenus in ſua Eccleſiaſtica Hiſtoria Lib. VII. Cap. XXIV. ſed paulo explicatius, nimirum Ambroſium ita ſecum ſtatuiſſe, ut emendaret ſcilicet quod adulatio, ordiniſque perturbatio invexiſſet, ac ne Imperator quidem inter

ter Clericos ſederet, ſed ante cancellos Sedes ipſi locaretur, ut honorificentius, & propius ad Altare ſederet, quam ceteri laici, inferius tamen remotiuſque quam Clerus: *Moris erat, ut Imperatores, dum ſacris intereſſent, in Sacrario ſederent, majeſtatis ergo a Populi conſortio ſeparati. Ambroſius autem conſiderans, eam conſuetudinem, vel ex aſſentatione, vel ex Ordinis perturbatione eſſe natam, Imperatori in Eccleſia locum aſſignavit ante Sacrarii cancellos, ita ut populum Imperator, Imperatoremque Sacerdotes ordine ſedis antecederent.* Adjungit hanc Ambroſii conſtitutionem a Theodoſio ſuiſſe probatam, ac a ſucceſſoribus ejus corroboratam, adeo ut ſuo etiam tempore obſervaretur: *Hanc autem optimam conſtitutionem Theodoſius Imperator approbavit, & ſucceſſores ejus corroboraverunt, ac nos eam ex eo uſque tempore conſervatam cernimus.* Enim vero, ut ſcite obſervat Thomaſſinus Parte I. diſciplinæ Lib. II. Cap. LXXIX. Num. II. Theodoſius junior in ea Lege quam poſt Epheſinum Concilium promulgavit, nimirum de Aſylis, conteſtatur ipſemet, non adire ſe unquam ad ipſa Altaria, niſi ad oblationem, & ſtatim diſcedere: *Ad Sacra Altaria munerum tantummodo offerendorum cauſa accedimus, & cum circumſcriptum ſacrorum aditum ingreſſi ſumus, ſtatim egredimur, nec quicquam ex propinqua Divinitate nobis arrogamus.* Recte autem dicit laudatus Sozomenus, conſuetudinem natam ex Epiſcoporum aſſentatione. Etenim Conſtantinum Magnum, quod Epiſcopalem ſermonem ſtans in Eccleſia inter Populum audierit, poſitumque iſtic ab Epiſcopis regale Solium, nec bis rogatus ſedere voluerit, laudat Euſebius Cæſarienſis Lib. IV. Cap. XXXIII. Erat vero Solium iſtud non in Sacrario, ſed in atrio populi.

VIII. Hinc quis non videt, quanta fuerit alicubi Baronum temeritas, qui non modo in Eccleſiis ſuorum Feudorum, verum intra Presbyterium coram Epiſcopi Solio ſedem ſibi cum Baldachino erigere non erubuerint; quamobrem coacta non ſemel fuit Sacra Rituum Congregatio laicis prohibere uſum Baldachini, & alia quæcumque ipſius ſigna, gradus, ſuppedanea, & ſimilia tam in Presbyterio, quam extra, uti videre eſt in Cap. VIII. Tit. XL. decimiquarti Provincialis Concilii Beneventani, ſub Vincentio Maria Cardinale Urſino, Beneventanæ Civitatis Metropolita, qui poſtea fuit Benedictus XIII. Pontifex Maximus. Etſi autem compluries ipſa Sacra Rituum Congregatio inhærendo Decretis alias editis, & præſertim in Lucerina, Die XXII. Novembris MDCLXIV. itemque Die XXVIII. Septembris MDCLXXV., & XIII. Martii MDCLXXXVIII. declaraverit, nullo modo dandum eſſe Evangelium Secularibus deoſculandum, etiam Præſidi in celebratione Miſſarum, ſimulque prohibuerit uſum Baldachini in Acernina, Die XXVI. Junii MDCLXVI. Barenſi V. Martii MDCLXVII. & XVII. Junii MDCLXXXIV. Marſicenſi, Polignacenſi, & Miletenſi V. Martii MDCLXVII. Hieracenſi Die I. Octobris MDCLXXXIII., & Bitectenſi XXIII. Septembris MDCLXXXIV., & in aliis plurimis, de quibus mentio fit in quodam Decreto generali, quod extat in Appendice ad memoratum Provinciale Concilium XIV. Beneventanum Pag. 574. adhuc nonnulli Barones contumaces ſunt, ac decreta ipſa Sacræ Rituum Congregationis in ſuarum animarum perniciem floccipendere non verentur.

IX. Eſt autem hodie Baldachinum pars Throni, id eſt umbraculum quoddam, quod ſuper Epiſcopi Thronum appendi ſolet, ut patet ex Cæremoniali Epiſcoporum Lib. I. Cap. XIII., & XIV. ubi etiam ita legimus: *Umbraculum, ſeu Baldachinum duplex eſt, aliud quod appendi in altum debet ſuper Altare, & ſupra ſedem Epiſcopi, forma quadrata &c. Aliud quod ſupra Epiſcopum, ac res ſacras in proceſſionibus geſtari conſuetum eſt, ſex, vel octo haſtis ſublevatum.* Id honoris delatum Joanni Vincentio Ordinis Prædicatorum a Bononienſibus non ſine calumnia apud Gregorium IX. accuſato, quaſi ſe pro Apoſtolico gereret, narrat Thomas Cantipratenſis Lib. II. Cap. I. *Ut autem Civitas Bononienſis approximantem audivit, occurrit & Nobilium, & Magnatorum, Civium, & Populorum innumerabilis multitudo, qui neſcientes aliquid majoris honoris impendere, pannum ſericum in quatuor haſtis ſupra Sanctum Virum in magno laudis jubilo deportabant &c.* Hujuſmodi Baldachinum Innocentius III. Lib. II. de Myſteriis Miſſæ, Cap. VII. mappulam quatuor baculis colligatam, eoſque qui illos deferunt, mappularios vocat. Plura de Mappulariis dicemus infra in Appendice poſt Titulum de benedictione Abbatis Auctoritate Ordinarii, in Notis ad Ordinem III. deſumtum ex ms. Codice Vaticanæ Bibliothecæ.

X. Nunc demum aliqua de Faldiſtorio dicamus, de quo fuſe ac erudite ſcripſit Vir Clariſſimus Dominicus Georgius Rhodiginus, Tomo I. Lib. I. *De Liturgia Romani Pontificis*, Cap. VIII. Num. VI. & ſeqq. in quibus poſt allatas aliorum opiniones de Faldiſtorii Etymologia, docet, Faldiſtorii nomen barbaris ſeculis exaratum eſſe, quum prius a Latinis *Sella*, deinde græco vocabulo *Cliothedrum*, quod *Sellam plicatilem* ſignificat, ſit appellatum. Probat id quidem medii ævi Scriptorum auctoritate, quinimo & quodam S. Gregorii teſtimonio Lib. X. Epiſtola XXIII. Indictione V. ubi de Sellis plectilibus mentio fit. Porro figura illius, qualis erat ſeculo IX. viſitur in inſigni Codice, qui olim ad Chriſtinam Suecorum Reginam pertinuit, deinde vero ab Alexandro VIII. Pontifice Maximo una cum aliis ab eadem Regina, miræ vetuſtatis, ac veritatis comparatis Codicibus, Bibliothecæ Vaticanæ attributus eſt. In quadam Codicis ipſius figura ſedet S. Martinus in Sella quadrata, nimirum quatuor ligneis fulcris flavi, ſeu aurei coloris fabrefactis compacta ſine fulcimento ad reclinandum dorſum, habetque ſuppedaneum, & ſuper Sellam eſt pulvinar, in quo aſſidit S. Martinus Pontificalibus ornamentis indutus.

XI. Etſi autem hac pictura Faldiſtorium deſignari conſtet, occurrit quidem vox Faldiſtorium, ſeu Faudeſtolium in multis antiquis mſs. Ritualibus Libris a Martenio editis Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ Ritibus*, Cap. VIII. Articulo XI., at præterea in priſcis monumentis, quorum in ſuo Gloſſario meminit Carolus Dufreſne verbo *Faldiſtorium*. Certe apud Cencium Camerarium non ſemel Pontificis Faldiſtorium uſu venit, uti videre eſt in Ordine Romano XII. a Mabillonio edito Pag. 168. & 183. In actis quoque Adriani IV. de ipſo habetur quod *deſcendit, & in præparato ſibi Faldiſtorio ſedit*: & in geſtis Alexandri III. legitur, quod *in eminentiori loco poſitus, in Faldiſtorio ſuo reſedit.* Hodie ex Cæremoniali Epiſcoporum Lib. I. Cap. XII. §. X. non modo cautum eſt, quo loco ſit collocandum, ſed & quomodo cooperiendum ſit Faldiſtorium, nempe uſque ad terram colore eodem cujus erunt cetera paramenta. Vide & de hac re Michaelem Bauldry in Manuali Cæremoniarum.

De Sacris Sacerdotum, Epiſcoporum, & Miniſtrorum indumentis.

C A P. VI.

I. Quamquam in decurſu hujus Operis ſparſim multis in locis de ſacris hiſce indumentis dicturi ſimus, operæ nihilominus pretium cenſeo de eadem re in hoc, & pluribus ſequentibus Capitibus diſſerere, cum de ipſis indumentis in omnibus fere noſtri hujus Romani Pontificalis Titulis mentio occurrat. Ergo, antequam ſingula expendamus, repetendum hic opportune eſt, quod in Opere noſtro de Codice Sancti Euangelii diximus Lib. II. Cap. VII. inter hæreticos ſcilicet, qui Eccleſiam Catholicam perturbarunt, ſceleſtiſſimos procul dubio fuiſſe recentiores, qui a diabolo acti, uſum quoque ſacrarum veſtium, quem pia Mater Eccleſia divino ducta Spiritu ab ipſis Apoſtolis acceptum ad noſtram uſque tranſmiſit ætatem, auſi ſunt floccipendere, & petulantiſſime irridere. Verum non modo ex laudato noſtro Opere, ſed ex iis quæ mox dicemus, quam miſere iſtiuſmodi nebulones hallucinentur, palam profecto omnibus fiet.

II. Siquis autem longe plura deſiderat, videre poteſt præter antiquos Scriptores, recentiores viros eruditiſſimos Joſephum Vicecomitem, Andream Sauſſajum, Stephanum Duranti, Joannem Cardinalem Bona, Edmundum Martenium, Dominicum Georgium Rhodiginum, & noviſſime amicum noſtrum, Auctorem Clariſſimum, Cajetanum Merati in novis Obſervationibus, & Additionibus ad Theſaurum Sacrorum Rituum Bartholomæi Gavanti. Quibus omnibus aureum plane opuſculum adjungimus mole quidem exiguum, ſed utilitate reipſa maximum, quod de myſteriis Euangelicæ legis, ac Sacramenti Euchariſtiæ, & Miſſæ, concinnavit Vir Clariſſimus, omnique laude dignus, Archiepiſcopus Ravennas, Hieronymus Criſpi, quodque ſemel, & iterum Romæ editum vidimus non ſine magno Sacerdotum emolumento. Utinam omnes Sacrificio Altaris deſtinati ipſum opuſculum manibus tererent, quo ſacras cæremonias in Miſſæ Sacrificio devote peragerent, &, quicquid illæ ſignificent, recte intelligerent.

De hujuſmodi indumentorum colore.

C A P. VII.

I. Tametſi ſex fere ab hinc ſeculis quinque ſint colores, quibus in ſacris indumentis Romana Eccleſia uti conſuevit, ideſt albus, rubeus, viridis, violaceus, & niger, certum nihilominus eſt, varium fuiſſe primis Chriſti ſeculis, uſque ad annum milleſimum, & ultra, colorem adhibitum in ſacris veſtibus, ut teſtatur Gavantus in Theſauro Sacrorum Rituum, Parte I. Cap. XVIII., & videre eſt apud Dominicum Georgium, Lib. II. *De liturgia Romani Pontificis*, Cap. IX. Quando autem utendum eſt albo, vel alio colore, videri poſſunt Rubricæ Miſſalis. Notandum illud ait Durandus Lib. III. Rationalis Cap. XVIII. quod licet in conſecratione Pontificis, talibus ſit indumentis utendum, qualia ſecundum diei proprietatem conveniunt, in dedicatione tamen Eccleſiæ ſemper eſt utendum albis, quocumque die dedicatio celebretur, quoniam in conſecratione Pontificis cantatur Miſſa de die, ſed in dedicatione Baſilicæ, de dedicatione Miſſa cantatur.

II. Fateri & illud cogimur, uti Eccleſiam variis coloribus, ut varia nobis ſignificet, & quidem pie, ac myſtice. Quod mirum videri non debet quibuſdam criticis noſtri temporis, qui tantopere, ſed perperam, conati ſunt ſenſum myſticum in rebus, & functionibus Eccleſiaſticis irridere, & pertinaciter inficiari. Albus color, teſte S. Hieronymo in Libro adverſus Pelagianos, adhibitus olim fuit in Sacrificiis, & quidem apud Chriſtianos; aitque idem S. Doctor in Ezechielem, & alii Sancti Patres, ſignificari eo indumento albo gloriam, gaudium, & innocentiam. Hoc ego non ſemel argui, ſemperque, ubi ſe occaſio dederit, ſugillabo, profana ſtemmata ſacris veſtibus intexi, cum alias, ut videre eſt in antiquis picturis, ſacris imaginibus ornarentur.

De Caligis, & Sandaliis.

C A P. VIII.

I. Scripſimus & de Sandaliis in Opere noſtro *De Codice Sancti Euangelii* Lib. II. Cap. VIII. Sciendum hic autem eſt, quod etſi Caligæ, & Sandalia pro eadem re aliquando uſurpata ſint, fuerunt tamen deinde diſtincta, egregiumque hujuſmodi diſtinctionis teſtimonium eſt Ivonis Carnotenſis Epiſcopi, qui in Sermone III. De ſignificationibus indumentorum Sacerdotalium hæc habet: *Antequam induantur Sandaliis, veſtiuntur Caligis byſſinis, vel lineis uſque ad genua protenſis, & ibi bene conſtrictis, per quas ſignificatur, quia debent rectos greſſus facere pedibus ſuis, & genua debilia, ideſt negligentiis reſoluta roborare.* Ergo Sandalia pedum ſunt tegumenta, Caligæ vero hic pro tibialibus uſurpantur, quamvis de Caliga veterum diverſa ſit eruditorum ſententia, ut apud Pitiſcum videre eſt.

II. Sunt qui caligarum, quas priſci Scriptores *Campagos*, barbariſſimi autem librorum exſcriptores *Gambagos*, *Compagos*, *Campobos* vocant, & Sandaliorum uſum a primordiis Eccleſiæ ducunt; Id quod facillime comprobant ex celebri teſtimonio S. Gregorii Magni, qui Libro VII. Epiſtola XXVIII. Indictionis I. ad Joannem Epiſcopum Syracuſanum ſcribens, ait Diaconos Eccleſiæ Catanenſis calceatos campagis procedere præſumpſiſſe, quod ſolis Diaconis Eccleſiæ Meſſanenſis a Prædeceſſoribus ſuis conceſſum fuerat. Papias notat, Campagos eſſe *genus calceamenti, quo utebantur Diacones Romani, vel quibus a Pontifice licentia daretur, ceteri non.*

III. Sequioribus ſeculis Sandaliorum uſum fuiſſe familiarem non modo Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis, ſed & aliis Eccleſiæ miniſtris, teſtis eſt locupletiſſimus Amalarius Lib. II. *De Eccleſiaſticis Officiis* Cap. XXIII. ubi etiam varia Clericorum Sandalia, eorumque differentiam, ac myſticos ſenſus apprime exprimit. Primi enim, uti recte docet Cardinalis Bona Lib. I. *Rerum Liturgicarum* Cap. XXIV. Num IX. noſtræ Religionis Antiſtites, cum ſemper ſtuduerint maximam Divinis Myſteriis reverentiam impendere, omnes eorum miniſtros ſplendidis veſtibus, tantoque miniſterio congruis ornari decreverunt, adeo ut nec quidem ſordidis, & com-

& communibus calceis fas illis fuerit ad Altare accedere, multo minus nudis pedibus, quod nec ipſis Acolythis licere vetus Ordo Romanus in Tit. de die Paraſceves edixit. Ut omnis Presbyter Miſſam celebret Ordine Romano cum Sandaliis, juſſit jam olim Carolus Magnus Lib. I. Capitularium Cap. CCXIX. Quibuſdam ab hinc ſeculis cum Presbyteri ob paupertatem calceamenta mutare non poſſent, Sandalia Epiſcopis reliqua fuiſſe, tradit quidem Grancolas in Breviarium Romanum, Cap. XXVII. Utuntur itaque hodie Sandaliis Epiſcopi ſolemniter celebrantes, præterquam Feria VI. in Paraſceve ex Cæremoniali Epiſcoporum Lib. II. Cap. XXV. §. VI. & in Miſſis pro defunctis ex eodem Cæremoniali Lib. II. Cap. XI. §. II. Pontificale Guillelmi Durandi a Martenio editum Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ Ritibus*, Cap. IV. Articulo XII. Pag. 589. eam affert rationem, cur Epiſcopus Sandaliis in Miſſis Defunctorum non utatur; *quia tunc omnis ſolemnitas ceſſare debet*.

De Amictu.

CAP. IX.

I. **P**Rima hodie Sacerdotis veſtis eſt Amictus, qui primum capiti, deinde humeris injicitur, appellaturque icciirco *Humerale*, vel *Superhumerale* a priſcis Scriptoribus. Honorius Auguſtodunenſis Lib. I. *De antiquo ritu Miſſarum*, Cap. CCI. *Humeralis* quidem voce ad amictum ſignificandum utitur, ſic inquiens: *Humerale, quod intellige Ephod, apud nos Amictus dicitur, ſibi imponit* Sacerdos, *& illo caput, & collum, & humeros, unde & humerale dicitur, cooperit, & in pectore copulatum duabus vittis ad mammillas cingit*. Tum explicans quid ea veſtis ſignificet, *Per humerale*, inquit, *quod capiti imponitur, ſpes cæleſtium intelligitur; caput amictu cooperimus, dum pro ſpe cæleſtium Deo ſervimus; collum, per quod vox depromitur, eo circumdamus, ſi pro ſpe vitæ cuſtodiam ori noſtro ponamus, ut nihil, niſi quod laudem Dei ſonet, de ore noſtro proferamus*. Similia habet Hugo Victorinus Lib. I. *De Sacramentis*, Cap. XXXXV. myſteriaque ejus veſtis in eundem modum, quo Honorius Auguſtodunenſis, explicat.

II. Superhumerale Amictum quidem vocant tum Auctor editus nomine Alcuini, tum etiam Rabanus Maurus, ac alii complures, ajuntque fieri ex lino puriſſimo: *Poſt Sandalia*, inquit Alcuinus in Lib. *De Divinis Officiis* Cap. XXXIX. *in Eccleſiaſticis veſtimentis ſequitur Superhumerale, quod fit ex lino puriſſimo*. Rabanus vero Lib. I. *De inſtitutione Clericorum*, Cap. XV. ita ſcribit: *Primum ergo eorum indumentum eſt Ephod-Bad, quod interpretatur ſuper humerale lineum, quod ſignificat munditiam bonorum operum*. Atque hinc vides varia Amictui tribui nomina, nam, ſicuti diximus, Humerale, & Superhumerale vocatur, & per Analogiam ad legalium Sacerdotum indumenta, *Ephod*, quia ut S. Hieronymus docet in Epiſtola CXXVIII. ad Fabiolam, ubicumque in Exodo, ſeu Levitico *Superhumerale* legitur, apud Hebræos *Ephod* appellatur. An vero Amictus idem prorſus ſit cum Ephod veteris legis, quæſtio anceps eſt, ut notat Eruditiſſimus Bona Cardinalis Lib. I. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XXIV. ubi de Amictu agit. Eam quæſtionem fuſe tractat Vir Clariſſimus Andreas Sauſſajus, Parte I. *Panopliæ Sacerdotalis*, Lib. I. Cap. II.

III. Sunt & alia quoque Amictus nomina, nempe Anabolagium, Ambolagium, Anagolagium, uti videre eſt in Ordine antiquo Romano, ex quo etiam addiſcimus, Summos Pontifices indutos fuiſſe Amictu a Subdiaconis Regionariis poſt Albam, & Cingulum: nam Ordo Romanus ubi agit, qualiter in Romana Eccleſia Miſſa celebretur, ſic inquit: *Subdiaconi regionarii ſecundum ordinem ſuum accipiunt ad induendum Pontificem veſtimenta, alius Lineam, alius Cingulum, alius Anabologium, ideſt, Amictum, alius Laneam Dalmaticam, & alius Planetam, & per ordinem ſic induunt Pontificem*. Similia alibi Ordo idem Romanus præſcribit. Unde non mirum, ſi mos ipſe induendi Amictum poſt Albam hodieque in Eccleſiis Mediolanenſi, & Lugdunenſi ſervatur, ut adnotavit Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VI. Articulo I. Ceterum illud conſtat, in Romana Eccleſia jam ante XI. ſeculum morem invaluiſſe induendi Amictum ante Albam, & quamcumque aliam veſtem Sacerdotalem; ſatis enim Miſſale Romanum Vallicellanum Seculi XI. accipiendum eſſe Amictum ante Albam indicat. Sed, & Rupertus Abbas Tuitienſis Lib. I. *De Divinis Officiis*, Cap. XIX. non modo primo loco Amictum inter veſtes Sacerdotales collocat, ſed refert etiam, Amictu caput a quibuſdam fuiſſe coopertum, quemadmodum hodie fit a pleriſque Regularium Ordinibus: *Sacerdos*, inquit, *in officio Altaris, capitis ſui, ſcilicet Chriſti, cujus membrum eſt, perſonam gerit. Quidam Amictu caput ſuum obnubit, donec ſuper os caſulæ illum revolvat, & velut caput, aut coronam illum coaptet*.

De Alba.

CAP. X.

I. **A**Lba, quæ etiam Camiſia, Camiſius, & Camiſile vulgari vocabulo appellatur, vetuſtiſſimum Epiſcoporum, Sacerdotum, ceterorumque miniſtrorum indumentum eſt. Statuit enim Concilium Carthaginenſe IV. anno Chriſti CCCLXXXXVIII. habitum, Can. XXXXI. *ut Diaconus tempore oblationis tantum, vel lectionis Alba utatur*. In Narbonenſi vero Synodo anno DLXXXIX. celebrata, Can. XII. cautum fuit, *Ne Diaconus aut Subdiaconus, vel Lector antequam Miſſa conſummetur, Alba ſe præſumat exuere*. Meminere & ejus veſtis antiqui Eccleſiæ Patres, tum Latini, tum Græci, inter quos celebre eſt S. Hieronymi, & S. Joannia Chryſoſtomi teſtimonium; ac ille quidem ad Albam alludere mihi videtur, cum in Libro I. adverſus Pelagianos, candidæ veſtis uſum commemorat, dicens: *Quæ ſunt rogo inimicitiæ contra Deum, ſi tunicam habuero mundiorem? Si Epiſcopus, Presbyter, Diaconus, & reliquus Ordo Eccleſiaſticus in adminiſtratione Sacramentorum, candida veſte proceſſerint?* Chryſoſtomus vero, ſive potius Auctor Homiliarum in Euangelium Sancti Matthæi, Homilia LXXXIII. Cap. VI. Sacros Miniſtros admonens, ita ſcribit: *Icciirco vos Deus tanto voluit honore decorare, ut hæc diligentiſſime diſcernatis, hæc eſt dignitas veſtra, hæc ſtabilitas, hæc corona, non quia tunicam induti candidiſſimam per Eccleſiam ambuletis*.

II. Erat & in veteri Teſtamento linea tunica talaris,

laris, prima Sacerdotalis veſtis, diciturque Græco vocabulo *Poderis*, quia deſcendit uſque ad pedes, quos illi *podas* vocant. Hac veſte, ſeu linea tunica talari indutum, ſacris olim fuiſſe operatum S. Jacobum Apoſtolum, cognomento fratrem Domini, primumque Hieroſolymorum Antiſtitem, teſtatur apud Euſebium Cæſarienſem Egeſippus vicinus Apoſtolicorum temporum, ipſeque Euſebius Lib. VII. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. XVII. Ea veſte in ſacris functionibus ceteros Apoſtolos uti conſueviſſe, eorumque ſucceſſores Eccleſiæ Antiſtites, cæteroſque ſacros miniſtros, perſuaſum mihi videtur, cum Paulinus Tyriorum Epiſcopus orationem in Templi dedicatione habitam his verbis exorſus ſit: *Amici, & Sacerdotes Dei, qui podere induti eſtis*: ſacra ſcilicet linea talari tunica, quali hodie in celebratione Miſſæ Sacerdotes utuntur; etenim definiente S. Iſidoro Hiſpalenſi Epiſcopo Lib. XIX. Originum, Cap. XXI. *Poderis eſt tunica Sacerdotalis linea, corpori adſtricta uſque ad pedes deſcendens, unde & nuncupatur, πόδας enim Græci pedes dicunt*. Hujuſmodi veſte uſos olim fuiſſe ipſos etiam inferiores Clericos, aperte liquet ex ms. Pontificali inſignis Eccleſiæ Capuanæ, quod hodie in Caſanatenſi Bibliotheca aſſervatur, ibi enim Clerici oblongis induti veſtibus repræſentantur. Vide infra in Appendice ad Titulum de Ordinatione Presbyteri.

III. Lineam tandem tunicam ab Ethnicis in ſacris fuiſſe adhibitam, teſtatur in ſua Apologia Apulejus, ſic inquiens: *Mundiſſima lini ſeges inter optimas fruges terræ exorta non modo indutui, & amictui Sanctiſſimis Ægyptiorum Sacerdotibus, ſed opertui quoque in rebus ſacris uſurpatur*. Uſos & lineis veſtibus Pythagoricos, tradit Schefferus in Libro *De Italica Philoſophia*, Cap. XIV. Quamobrem interrogatus Apollonius apud Philoſtratum Lib. VIII. ita reſpondit: *Quia me terra, quæ alit, etiam veſtit*. Et paulo poſt: *Veſtem quam a morticinis plerique ferunt, non puram eſſe ratus Pythagoras, linea veſte uſus eſt*. Sed hæc uſum profanum ſpectant; ceterum de Sacerdotibus Iſidis nota ſunt Ovidii carmina.

Nec tu linigeram fieri quid poſſit ad Iſim
Quæſieris.

Et alibi idem Poeta cecinit.

Nunc Dea linigerâ colitur celeberrima turbâ.

IV. Docet præterea S. Hieronymus in Epiſtola CXXVIII. ad Fabiolam, Albam, ſeu poderem, *camiſiam* fuiſſe appellatam, adeoque corpori ſtricte adhæſiſſe, ut nulla omnino in ea veſte ruga appareret; ejuſque verba hæc ſunt: *Hæc autem adhæret corpori, & tam arcta eſt ſtrictis manicis, ut nulla omnino in veſte ſit ruga, & uſque ad crura deſcendat*. Tum addit: *Volo pro legentis facilitate, abuti vulgato ſermone: ſolent militantes habere lineas, quas camiſias vocant, ſic aptas membris, & adſtrictas corporibus, ut expediti ſint, vel ad curſum, vel ad prælia, dirigere jacula, tenere clypeum, enſem vibrare, & quocumque neceſſitas traxerit*. Concludit autem ſic: *Ergo & Sacerdotes parati in miniſterium Dei, utuntur hac tunica, ut habentes pulchritudinem veſtimentorum, nudorum celeritate diſcurrant*. Animadvertit jampridem hunc S. Hieronymi locum Amalarius Lib. II. *De Eccleſiaſticis officiis*, Cap. XVIII. ubi ſcite obſervat, veſtimentum illud, cujus Hieronymus meminit, in hoc ab indumento Eccleſiaſtico, quo hodie utimur, differre, quod illud ſcilicet ſtrictum fuerit, Eccleſiaſticum vero largum, illud ad crura tantum, Eccleſiaſticum ad pedes deſcendat; cujus diſcriminis hanc etiam ſubjicit rationem: *Etenim hi qui in veteri teſtamento, ſpiritu ſervitutis erant adſtricti, de quo dicebat Paulus, Non enim accepiſtis ſpiritum ſervitutis in timore. Nos vero quia filius liberavit, liberi ſumus, non accepimus ſpiritum ſervitutis in timore, ſed ſpiritum adoptionis filiorum. Ac ideo ſic illorum ſtrictum, noſtrum largum propter libertatem, qua Chriſtus nos liberavit*.

V. Idipſum docet Innocentius III. Lib. I. Myſteriorum Miſſæ, Cap. LI. ubi etiam tradit ipſi Albæ Auriphrygium, & gemmas fuiſſe adnexas: *Hæc veſtis in veteri Sacerdotio ſtricta fuiſſe deſcribitur. In novo larga eſt propter ſpiritum adoptionis in libertate. Quod autem auriphrygiam habet, & gemmata eſt in diverſis locis, & variis operibus ad decorem, illud inſinuat, quod Propheta dicit in Pſalmo: Aſtitit Regina a dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate*. Præter auriphrygium, & grammas, caputium, & lingulam notat fuiſſe in Alba Durandus, non autem gemmas; ſic enim ait in ſuo Rationali Lib. III. Cap. III. Num. III. *Habet autem Alba caputium, quod eſt profeſſio caſtitatis: Habet etiam lingulam, quæ ſignificat linguam Sacerdotalem, quæ ligat contumaces, & abſolvit pœnitentes*. Sane fuiſſe antiquitus morem, ut Alba aurifriſis, & grammis ornaretur, fuſe ac erudite oſtendit Vir Clariſſimus Dominicus Georgius, *De Liturgia Romani Pontificis* Lib. I. Cap. XVI. Num. IV. ubi inter alia affert locum Anaſtaſii Bibliothecarii, qui in vita Benedicti III. refert, Saxonum Regem Romæ conſiſtentem obtuliſſe Beato Petro Apoſtolo varia dona, & inter illa *Camiſias albas ſigillatas holoſericas, & cum chryſoclavo*, ideſt aureis clavis diſtinctas. Celebre eſt etiam ea in re quod de Alba qua ſepultus fuit Bonifacius VIII. narrat Bzovius ad annum MCCCIII. §. X. *Alba*, inquit, *quæ & Camiſum dicitur, erat ex tela ſubtili Cameracenſi, cum fimbriis ante, & poſt tibias, necnon ad manus, & pectus; quæ fimbriæ ante, & poſt tibias ſingularum ipſarum habent in latitudine palmos tres cum dimidio, in longitudine palmum unum, in quibus auro, & ſerico acu pictæ* (ut vulgo dicitur riccamo) *infraſcriptæ habentur hiſtoriæ*, ſcilicet *Annunciationis, Viſitationis, Nativitatis, Apparitionis Angelorum ad paſtores, & aliæ permultæ. Alba longa erat uſque ad pedes, & in pectore aderat fimbria cum imagine Annunciationis*. Evangelicis hiſce hiſtoriis fuiſſe veterum Pontificum veſtes olim inſignitas, picturæ muſivæ tum Romæ, tum alibi oſtendunt.

VI. Alba denique varia denotat. Primo quidem perſeverantiam in bona actione ex Auctore ſub nomine Alcuini in Lib. *De Divinis Officiis*, Cap. Quod ſignificent veſtimenta. Secundo, caſtigationem corporis, uti docet Amalarius Lib. II. Cap. XVIII. vel caſtitatem totius vitæ, ex Honorio Auguſtodunenſi in Gemma animæ Lib. I. Cap. CCII. ſive munditiam animæ, aut carnis, juxta expoſitionem Hugonis Victorini in Speculo Eccleſiæ, Cap. VI. & in eruditione Theologica Lib. I. Cap. XXXXVI. Tertio novam vitam Sacerdotis, ex Ruperto Abbate Tuitienſi Lib. I. *De Divinis Officiis*, Cap. XX. Quarto libertatem filiorum Dei ex Innocentio III. in Lib. I. de Myſteriis Miſſæ, Cap. LI. Quinto demum fidem, & innocentiam ex S. Thoma Aquinate, Parte III. Quæſtione LXXXIII. Articulo V. His addi poſſunt variæ precationum for-

ſormulæ a Martenio allatæ, a Sacerdotibus olim, cum Albam ſumebant, dici ſolitæ, ex quibus erui poſſunt aliæ piæ ipſius indumenti ſignificationes.

De Cingulo.

CAP. XI.

I. QUoniam Alba ne diffluat, & greſſum impediat, Cingulo ſtringitur, ideo nunc de Cingulo agamus, de quo hæc habet S. Hieronymus in laudata Epiſtola ad Fabiolam, de veſte Sacerdotali: *Tertium genus eſt veſtimenti quod illi* (Hebræi) *Abner, nos cingulum, vel baltheum, vel zonam poſſumus dicere*. Quæ verba paſſim uſurpant Scriptores de Divinis Officiis. Varii olim coloris fuiſſe Cingulum, imo etiam auro, ac gemmis intextum, docet nos Riculfus Epiſcopus Helenenſis, qui Eccleſiæ ſuæ anno Chriſti CMXVI., uti videre eſt apud Baluzium in appendice ad Regionem Pag. 616. legavit *Zonas quinque, unam cum auro, & gemmis pretioſis, alias quatuor cum auro*. Apud Ughellum Tom. VII. Italiæ Sacræ Pag. 1275. legimus, Falconem Judicem Vigilienſem Eccleſiæ S. Margaritæ dono dediſſe *unam Zonam de ſeta rubea*. Certe Cingulum quod inter ornamenta Pontificalia Bonifacii VIII. Pontificis Maximi ſuit repertum, erat *ex ſerico rubro, & viridi, pulchre quidam intertextum cum ſuis chordulis ſericeis ante pendentibus, ſuiſque globulis, & floccis*.

II. Creditus Alcuinus in eo Cap. *Quid ſignificent veſtimenta*, per Zonam inquit, quæ Cingulum dicitur, qua reſtringitur poderis, ſeu alba, ne laxe per pedes diffluat, deſignari diſcretionem omnium virtutum. Amalarius in laudato Lib. Cap. XXII. continentiam ſignificari docet per ipſum Cingulum. Cui quidem conſentit Durandus Lib. III. Rationalis Cap. IV. *Debet*, inquit, *Alba circa lumbos Sacerdotis, ſeu Pontificis Zona, ſeu Cingulo, quod in Lege, & apud Græcos ζώνη, ſive baltheum dicebatur, præcingi, ne defluendo, inceſſum impediat, ut caſtitas Sacerdotalis per Albam ſignificata, nullis incentivorum ſtimulis diſſolvatur; Cingulum namque continentiam ſignificat. Unde, Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris*. Alludit ad locum Evangelii S. Lucæ, Cap. XI. Gemma animæ Cap. CCIII. dicit denotari per Cingulum cuſtodiam cordis, Rabanus de inſtitutione Clericorum Lib. I. Cap. XVII. fervorem continentiæ, ne ſit remiſſa, alii arcum contra hoſtes, alii fortitudinem, alii alia.

De Rochetto, & Superpelliceo.

CAP. XII.

I. GEnus Albæ ſunt Rochettum, & Superpelliceum; utrumque ſicut Alba ex lino conficitur; in eo autem ab ipſa differunt, quod Alba uſque ad talos, Rochettum vero, & Superpelliceum uſque ad genua extenditur. Differt tamen Rochettum a Superpelliceo, quod illud ſtrictas, iſtud vero latas manicas habet. Docet Gavantus in Theſauro Sacrorum Rituum Parte II. Tit. I. de præparatione Sacerdotis celebraturi, dictum olim Rochettum lineam, quæ ante amictum ex Ordine antiquo Romano ſuſcipiebatur, quia ſcilicet in ipſo Ordine poſt Amictum ſequitur Alba. Cardinalis Baronius ad annum CCLXI. de Rochetto mentionem fieri cenſet in Actis Proconſularibus S. Cypriani, in quibus dicitur, *quod cum ſe Dalmatica expoliaſſet, & Diaconibus tradidiſſet, in linea ſtetit*. Lineam hic ait eſſe Baronius non lineam interulam, qua nuditas operitur, ſed commune Epiſcopis omnibus indumentum, quod Rochettum dicitur, etſi aliter velint Theodoricus Ruinartius in Acta Martyrum, Pag. 218. editionis Pariſienſis, & Stephanus Baluzius in Notis ad acta ipſa S. Cypriani, aliique Scriptores non pauci. Verum hanc ſententiam Baronii non modo Claudius Molinetus, & alii amplectuntur, verum etiam tueri videtur laudatus Gavantus, & noviſſime Vir Clariſſimus Dominicus Georgius Lib. II. *De Liturgia Romani Pontificis*, Cap. II. §. III. & ſeqq. ubi etiam variis allatis veterum Auctorum locis, perſpicue oſtendit, ante Seculum Chriſti Milleſimum conſueviſſe non modo Epiſcopos, ſed & Presbyteros Miſſæ ſacrificium celebraturos, Rochettum ante Albam induere. Porro ex laudato Auctore & illud quidem conſtat, antiquum eſse hujus indumenti genus, quod alio vocabulo camiſiam albam, camiſiam lineam, Romanam camiſiam, albam Romanam, & ſuccam lineam appellitabant.

II. Quod Rochetti Etymologiam ſpectat, eam a voce Germanica *roch* derivat Joannes Meurſius in Gloſſario, Gerardus Voſſius Lib. II. *De vitiis ſermonis*, Cap. XVI. Octavius Ferrarius in originibus linguæ Italicæ, & alii. At vero aliter docent Guillelmus Sonnerus in Dictionario Saxonico-Latino-Anglico, & Henricus Spelmannus in Gloſſario Archæologico, qui Etymon ejus vocabuli a voce Angloſaxonica *rocc* deducendum putant. Bartholomæus Gavantus in laudata Parte II. Tit. I. *De præparatione Sacerdotis celebraturi*, Gallicam vocem eſſe contendit, & Avenione forte, cum ibidem Summi Pontifices degerent, introductam; probatque hanc ſuam opinionem ex Calepino ſeptem linguarum, quod ibi nimirum vox *Supparus*, qui ſignificat quod ſuper induitur, Gallice vertatur *Roques*. Sed labitur certe Gavantus, cum ſatis liqueat ex Monaſtico Anglicano, Tomo III. Pag. 331. in deſcriptione ornamentorum Eccleſiæ S. Fidis in cryptis S. Pauli Londinenſis, factam anno Chriſti MCCLXXXXVIII. enumerari *Duo Rochetta, & quatuor Superpellicea*. Ubi nota, diſtingui quidem Rochettum a Superpelliceo, & antequam Romani Pontifices Avinionem Sedem transferrent, fuiſſe in uſu *Rochetti* vocem.

III. Quæret quiſpiam, cur tantopere Romanum Pontificale moneat, ut ſi Epiſcopus ſit Religioſus non Rochettum, ſed loco illius Superpelliceum induere debeat? Ajunt nonnulli, inter quos Pompeus Sarnelli Epiſcopus Vigilienſis, Epiſtolarum Eccleſiaſticarum Tomo VIII. Epiſtola XXIII. Fratrem Religioſum, & Monachum ad Epiſcopatum aſſumtum, ideo loco Rochetti geſtare Superpelliceum, quia, cum ex præſcripto Sacrorum Canonum, ſuæ Religionis habitum, qui latas manicas habere ſolet, deferre teneantur, Rochetti manicas, quæ ſtrictæ ſunt, vix brachium caperet. Sed hanc reſponſionem, quam plerique alias viri docti amplectuntur, puto levis eſſe momenti, cum quotidie videamus, Fratres, vel Monachos Alba indutos, quæ inſtar Rochetti ſtrictas manicas habet, vel cum ipſo Rochetto ſubtus albam, ut de Generali Magiſtro Ordinis Prædicatorum teſtatur laudatus Sarnellus, Divinum Miſſæ Sacrificium celebrare.

Sed

Sed etſi ſacros conſulamus Canones, præſcribit quidem Innocentius III. in Concilio Generali Lateranenſi IV. habito anno MCCXV. Cap. VI. *Ut Pontifices in publico, & in Eccleſia ſuperindumentis lineis omnes utantur, niſi Monachi fuerint, quos oportet ferre habitum monachalem*. Ubi nota, nullam hic fieri mentionem Superpellicei, quo uti poſſint Monachi Epiſcopi, nullum inter Rochettum, & Superpelliceum haberi diſcrimen, ſed ſolum dici, debere Pontifices Cleri utique ſecularis veſte linea tam in Eccleſia, quam extra uti, Monachos vero ferre habitum Monachalem debere.

IV. Quicquid autem de ea quæſtione ſit, mos certe invaluit, & pluribus quidem ab hinc ſeculis, ut Fratres Mendicantes, & Monachi, facti Epiſcopi Superpelliceum geſtent, Clerici autem tam ſeculares, quam Regulares Rochettum. Cujus diſciplinæ tenax ſemper fuit Dominicani Ordinis præſtantiſſimum Sidus, Vincentius Maria Cardinalis Urſinus, poſtea Benedictus XIII. Pontifex Maximus. Is enim ex Canonum quidem præſcripto, quandiu Cardinalis fuit, habitum ſemper inclytæ ſuæ Religionis detulit, & loco Rochetti Superpelliceum. Sane cautum eſt ex generali Decreto Sacræ Rituum Congregationis, §. IX. die XXVII. Septembris MDCLIX. Alexandro VII. Pontifice Maximo, ne Regulares Prælati Rochettum deferant, niſi ex tali Ordine fuerint, quibus indumentum hujuſmodi competat. Ceterum non omittendum quod narrat Civis meus Vir Clariſſimus Archiepiſcopus Boſtrenſis Joſeph Maria Perrimezzi Tomo I. Diſſertationum Eccleſiaſticarum, Diſſertatione IV. nonnullos Summos Pontifices uſum Rochetti Epiſcopis quibuſdam a Monachatu aſſumtis conceſſiſſe; quod mirum videri non debet, cum alicubi vel Clerici inferiores, neſcio quo fulti Apoſtolicæ Sedis indulto, vel priſco Eccleſiarum ſuarum more Rochettum ferant. Qui tamen abuſus eſt, cum ipſe habitus proprie ſignum juriſdictionis ſit; unde Urbanus VII. Pontifex Maximus ubi Rochettum ſumebat, ſuſpirans ex imo cordis, dicere ſolitus erat: *Quis crederet, ſub tam levi ſindone tantum pondus deliteſcere*. Certe Rochettum juriſdictionem indicat, ſi nudum geſtetur, Mantelletta, ut ajunt, nequaquam coopertum, quemadmodum docet laudatus Sarnellus Tomo II. Epiſtolarum Eccleſiaſticarum, Epiſtola XXXI. ubi refert Pium II. ac Julium pariter II. Summos Pontifices, dum iter agerent, mandaſſe Epiſcopis, ut in propriis Diœceſibus, etiam coram ipſis Pontificibus, cum Rochetto cooperto Mozzettam ferrent.

V. Quod tandem ſpectat Superpelliceum, ſeu lineam ſuperpellicialem, appellari quidem eo nomine hoc indumentum cœpit circa Seculum Chriſti XI. Legimus enim in Edovardi Regis Anglorum legibus editis anno Chriſti MLX. ubi agitur de exequiis mortuorum, ut Epiſcopus *faciat invenire proceſſionem cum Sacerdote induto Alba, & Manipulo, & Stola, & Clericis in Superpelliceis cum aqua benedicta*. Regulæ quoque S. Gilberti pro Monaſteriis de Sempingham ſub Eugenio Papa III. editæ præcipiunt, ut *Miniſtris Altaris fiant Superpellicea cum caputiis, quæ caput, & colli nuda protegant, cum Sacerdotalibus veſtimentis induendi fuerint &c.* Dicitur autem Superpelliceum, eo quod antiquitus ſuper tunicas pelliceas de pellibus mortuorum animalium factas imponebatur. Id quod ſuo tempore in quibuſdam Eccleſiis obſervatum refert Gulielmus Durandus in ſuo Rationali Lib. III. Cap. I. Num. XI. ubi eam adducit rationem, ut repræſentarent, *quod Adam poſt peccatum talibus uſus eſt pelliceis*. Puto veriorem rationem illam eſſe, quam alii viri eruditi docent, vocari ſcilicet Superpelliceum, quod Canonici qui Pſalmos in Choro canebant, frigoris arcendi cauſa, in regionibus præſertim Aquilonaribus, pellibus corpus tegebant, ſuper quas lineam tunicam imponebant, quam iccirco appellatam fuiſſe Superpelliceum, facile eſt intelligere.

VI. Superpelliceum etſi hodie ita contractum aliqui deferunt, ut vix illis ad pectus perveniat, olim tamen ad talos uſque deſcendebat, teſte Stephano Tornacenſi, qui vivebat anno MCLXXX. in Epiſtola ſua CVI. ad Albinum S. Rom. Eccleſiæ Presbyterum Cardinalem, cui non modo ejus veſtimenti formam, ſed & myſterium in hunc modum explicat: *Hujus habitus indicium principale vobis mitto, Superpelliceum novum, candidum, & talare, quod repræſentet vobis vitæ novitatem, munditiæ candorem, perſeverantiæ finem*. Contractum deinde fuit ad medias tibias, uti conſtat ex Seſſione XXI. Concilii Baſileenſis, in qua conſtitutum fuit: *Ut Clerici tunica talari, & ſuperpelliceis mundis ultra medias tibias longis, ſine confabulationibus choro interſint*. Servatam paſſim hanc diſciplinam ferendi Superpelliceum uſque ad medias tibias ad Seculum uſque XVI. docent nos temporis ipſius picturæ, quæ nobis Cardinales, vel Epiſcopos, ſeu alios inferiores Sacerdotes, aut Clericos, Rochetta, vel Superpellicea uſque ad medias tibias habentes. Cœpit elapſo ſeculo ea veſtis uſque ad genua contrahi, qua brevitate homines hodierni. quidam Eccleſiaſtici nequaquam contenti, priſcum morem floccipendentes, ſimulque myſteria, quæ ob ſuam longitudinem habitus ille ſignificat, Rochetta, vel Superpellicea geſtant, quæ vix ad pectus perveniunt. Quamobrem & in hoc laudandus Cardinalis Thomaſius, qui veteris diſciplinæ tenax, Rochettum criſpum quod ei ab Eminentiſſimo viro dono datum fuerat, manibus ad genua uſque protraxit.

VII. Qualia eſſe debeant Superpellicea, edicit in ſupellectili Eccleſiaſtica S. Carolus, cujus verba hæc ſunt: *Superpelliceum e tela lini, aut cannabi puri ſit; eaque non rudi, ſed candida, non craſſiori, ſed tenui potius; manicis ita oblongis, ut criſpatæ uſque ad digitos ſummos pertingant; quæ eſſe poſſunt, cubitis circiter duobus, vel circa, late autem patentibus in orbem cubitos circiter quatuor: In ipſo ore forma rotunda potius, quam quadrata, latum pro capitis craſſitudine; a pectore nullo modo ſciſſum, aut diſſectum: Longe ductum infra genua, atque adeo fere uſque ad crura media: Late pateat ab extremis oris in ambitum cubitis circiter tredecim, vel circa, abſumens cubitis octo circiter; itaut apte conſutum, & criſpatum decenter appareat, pro humerorum latitudine, corporiſve craſſitudine: a nulla parte neque nimis, neque affectata artificioſi operis elegantia elaboratum, ab humeris præſertim non ſpecioſo artificio ornata*. Similia præſcribunt multæ Provinciales Synodi in Italia, & in Galliis poſt Sanctum Carolum celebratæ, inter quas Burdigalenſis Synodus habita anno MDLXXXIII. Cap. XIII. ubi agit de Capitulis, Dignitatibus, & Canonicis, eiſdem prohibet Superpelliceis patulis curioſius acu elaboratis uti: eamque rationem ſubjicit, quam hic lubet deſcribere ad ſugillandum quorumdam Canonicorum, vel aliorum Clericorum vanitatem: *Ridiculum eſt enim*, inquit, *abuti eo, quod ad demon-*

monſtrandam ſimplicitatem animorum , & corporum puritatem religioſe introductum eſt .

De Cruce Pectorali Epiſcoporum .

CAP. XIII.

I. NEmini adhuc ſatis exploratum eſt, an primis ſeculis in uſu fuerit Epiſcopis Crucem cum Sanctorum reliquiis , quam nos pectoralem dicimus , collo appenſam deferre . Eminentiſſimus Cardinalis Bona , & Andreas Sauſſajus ex alto de ea re veterum Scriptorum ſilentio eum ritum non admodum antiquum putant . Cui tamen ſententiæ adhærere nequeo . Cum enim , ut ſcite docet Thomaſſinus Parte I. *Diſciplinæ* Lib. II. Cap. LVIII. Num. IV. antiquitus libero quidem , & peculiari inſtinctu Chriſtiani fere omnes , ſeu Orientis , ſeu Occidentis Crucem , vel ipſo Crucis ligno , vel Sacris Reliquiis munitam collo appenſam geſtarent, haud dubium, quin & illam non modo Epiſcopi , ſed & Clerici etiam deferrent . Certe quod priſci fideles muniti Cruce incederent , oſtendit fuſe eruditus Gretſerus in Opere ſuo quod *De Cruce* inſcripſit . Quod autem Epiſcopos ſpectat , egregium eſt quod refert S. Gregorius Turonenſis Epiſcopus Lib. I. *De gloria Martyrum* , Cap. XI. Ait enim ſe Crucem auream ad collum geſtaſſe , in qua erant Reliquiæ Beatæ Virginis , Sanctorum Apoſtolorum , & Beati Martini , cujus ope incendium reſtinxit , quod aqua tolli non poterat : *Tunc*, inquit , *extractam a pectore Crucem elevo contra ignem ; mox in adſpectu Sanctarum Reliquiarum , ita cunctus ignis obſtupuit , ac ſi non fuiſſet accenſus* . Alia ejuſdem rei exempla poſt laudatum Thomaſſinum refert Vir Clariſſimus Dominicus Georgius Lib. I *De Liturgia Romani Pontificis* Cap. XIX.

II. Fateri hic illud neceſſe eſt , quod etſi multa de eo Epiſcoporum ritu exempla afferri poſſint , cum tamen nec priſci Sacramentorum libri , nec antiqui præſertim Scriptores Liturgici , qui ornatus Sacros Pontificum aliorumque Miniſtrorum tam in Oriente , quam in Occidente pertractarunt ad earum ſignificationes myſticas enucleandas , cum ipſi , inquam , nunquam pectoralem Crucem attigerint , argumento id eſt , nulla tunc eam lege , vel conſuetudine generali uſurpatam fuiſſe , adeo ut labente Seculo XIII. in poteſtate Epiſcopi eſſet Crucem pectoralem deferre , vel non ; ſic enim in ſuo Pontificali ſcribit Durandus , qui ſeculo illo vivebat : *Indumenta vero ſibi* (Epiſcopo) *per ordinem neceſſaria ſunt hæc , videlicet , caligæ , ſandalia , amictus , alba , cingulum cum ſubcinctorio , quod habet ſimilitudinem manipuli , & dependet a cingulo in latere dextro , Crux pectoralis , ſiquis ea velit uti , ſtola , tunicella , dalmatica &c.* Sane recte docet laudatus Georgius loco citato in fine , a Romanis quidem Pontificibus , qui pectorali Cruce jampridem uſi ſunt , inter Epiſcoporum peculiaria ornamenta fuiſſe adſcriptam .

III. Vocari in dubium minime poteſt , quin pectoralem Crucem Romani Pontifices vel antiquitus prægeſtarent ; conſtanter id quidem aſſerit Joſeph Vicecomes Lib. IV. *De Miſſæ apparatu* , Cap. XXX. & laudatus Thomaſſinus , Num. IV. ubi uſum pectoralis Crucis Reliquiis Sanctorum refertæ ex S. Gregorii Papæ vita per Joannem Diaconum ſcripta eruunt . Joannes quippe Lib. IV. Cap. VIII. dum ſacras enumerat veſtes , quibus indutus fuerat memoratus Pontifex , dum tumulo inveheretur , ait phylacteria ipſius magna veneratione a Chriſtifidelibus fuiſſe habita ; phylacteriorum autem nomine deſignari Sacram Reliquiarum thecam collo appenſam , idem Scriptor ibidem demonſtrat ; imo Gregorius ipſemet eandem vocem de Cruce ſacris fœtam pignoribus , maxime autem ſanctiſſimo Chriſti Crucis fruſtulo interpretatur ; uti videre eſt Lib. XII. Epiſtola VII. quam ad Theodolindam Longobardorum Reginam ſcripſit , dicens ; *Excellentiſſimo autem filio noſtro Adulouvaldo Regi tranſmittere phylacteria curavimus , ideſt , Crucem cum ligno Sanctæ Crucis Domini , & lectionem Sancti Euangelii theca perſica incluſam* .

IV. Inſequentibus ſeculis pectoralem Crucem , ſpecialem fuiſſe Romani Epiſcopi ornatum, luculenter docet Innocentius III. Pontifex Maximus Lib. I. *Myſteriorum Miſſæ* , Cap. LIII. ſingulas enim Papæ veſtes ad Altare explanans , pro lamina illa aurea , quam ſolus Pontifex Summus geſtabat in fronte , ſubjicit Crucem a collo catenulis ſuſpenſam , ut quæ & ipſa laminæ loco eſſet Summi Pontificis propria : *Quia ſigno Crucis* , inquit , *auri lamina ceſſit , pro lamina , quam Pontifex ille gerebat in fronte , Pontifex ipſe Crucem gerit in pectore . Nam myſterium , quod in quatuor libris auri lamina continebat , in quatuor partibus forma Crucis explicuit . Juxta quod inquit Apoſtolus* : Ut comprehendatis cum omnibus Sanctis : quæ ſit longitudo , & latitudo , & ſublimitas , & profundum . *Ideoque Romanus Pontifex Crucem quandam inſertam catenulis a collo ſuſpenſam ſibi ſtatuit ante pectus , ut Sacramentum , quod ille tunc præferebat in fronte , hic autem recondat in pectore . Nam corde creditur ad juſtitiam , ore autem confeſſio fit ad ſalutem* .. Ita Innocentius , cujus verba pene exſcripſit Durandus Lib. III. *Rationalis* , Cap. IX. ubi adjungit , Summum quidem Pontificem Crucem ſtatuere ſibi ante pectus , ad deſignandum , quod ait Apoſtolus in Epiſtola I. ad Corinthios Cap. VI. *Glorificate , & portate Deum in corpore veſtro* . Tradit deinde idem Durandus , Pontificem imponendo ſibi , & deponendo Crucem , ipſam exoſculari , ad denotandum , quod Chriſti paſſionem , quæ per illam ſignificatur , credit , & confitetur, quodque ad eandem repræſentandam in officio Miſſæ ſe parat .

V. Sunt qui autumant , etiam Græcos Epiſcopos pectoralem Crucem geſtaſſe , eamque ab ipſis *Encolpion* appellari . Quod tamen non ſatis exploratum eſt ; quinimo a compluribus doctis viris conſtantiſſime pernegatur . Patriarcharum Orientalium Legati Conſtantinopolim appulſi , ut VIII. generali intereſſent Synodo , teſtificati ſunt quidem ut primum ad Imperatorem admiſſi ſunt , illum Crucem , quæ ex pectore ejus pendebat , ipſorum collo impoſuiſſe , qua eos obteſtaretur , non alias perſequi , non alias promovere Eccleſiæ utilitates ; *Impoſuit ſuper colla noſtra Encolpion ſuum , & dixit : Ecce judicium Eccleſiæ exigat Deus a cervicibus veſtris in die judicii* . Extant hæc verba in Actione V. memoratæ Synodi VIII. ubi animadvertere ajunt Anaſtaſium Bibliothecarium , Græcos ſinu ſemper Crucem circumferre , eique inſertum ſemper aliquid eſſe veræ , & vivificæ Crucis , vel ſacrarum alioqui Reliquiarum , idque a Græcis *Encolpion* appellari . *Encolpion* , inquit , *eſt quod in ſinu portatur . Colpos enim Græce , ſinus Latine dicitur . Moris enim Græcorum eſt , Crucem cum pretioſo ligno , vel cum Reliquiis Sanctorum ante pectus portare ſuſpenſam ad collum* .

VI. Sed non inde ſatis valide infertur, Encolpion fuiſſe inſigne Epiſcoporum; nam primo qui illud impoſuit, fuit Imperator. Secundo, Helias Vicarius Sedis Hieroſolymitanæ, qui narrans adventum ſuum in Regiam Civitatem, & qualiter ab Imperatore ipſe cum ſociis receptus fuerat, ea verba dixit, *Impoſuit ſuper colla noſtra Encolpion &c.* non erat Epiſcopus, ſed Presbyter. Tertio, ut Gretſerus Lib. II. *De Cruce*, Cap. XXXIV. animadvertit, & poſt eum Sauſſajus, *Panopliæ Epiſcopalis*, Lib. IV. Pag. 299. non inficiatur *Encolpii* vocem neque in Græco Textu memoratæ Actionis V. neque in Latina verſione haberi, ſed ὠμόφορα, ideſt, *humeralia*, ſeu *ſuperhumeralia*. Idipſum confirmat Georgius Libro I. *De Liturgia Romani Pontificis*, Cap. XIX.. Quarto demum fruſtra ea verba ad Crucem pectoralem Epiſcoporum referuntur, cum, ut late probant, qui *De Cruce* ſcripſerunt, Crucem ſecum ferre commune eſſet omnibus Chriſtianis, & præſertim hodie ditioribus feminis, quæ in ſignum potius vanitatis, quam Chriſtianæ Religionis Crucem lapidibus pretioſis intextam collo appenſam deferunt. Ceterum quod ſpectat Crucem, quam pectoralem vocant, quam nimirum Epiſcopi Latini geſtare ſolent, benedici aliquibus abhinc ſeculis conſuevit, extatque hodie Titulus in II. Parte noſtri hujus Romani Pontificalis, qui inſcribitur: *De benedictione Crucis pectoralis*. Vide quæ in ejuſdem Tituli Commentario a nobis dicentur.

De Manipulo, & Stola.

CAP. XIV.

I. EGimus de Manipulo, & Stola in Opere noſtro *De Codice Sancti Evangelii* Lib. II. Cap. X. acturique iterum de iſtis opportunius erimus, de Manipulo ſcilicet infra ad Titulum X. De Ordinatione Subdiaconi: de Stola vero ad Titulum de Ordinatione Diaconi. Verum cum in iis locis tractandum ſit de eiſdem, quatenus ſunt Subdiaconi, & Diaconi veſtes, iccirco ea in præſenti ſolum dicemus, quæ Manipulum, & Stolam, quatenus ſunt indumenta Pontificis, ſpectant. Scio, Manipulum ex Ordine antiquo Romano eſſe ultimam Epiſcopi veſtem, ſed proxime enarratis conjungendum duximus, ne a recenſendis ordinatim ſacris veſtibus declinaremus. Cur autem Manipulus ſit ultima veſtis Pontificum, pluribus exponit Durandus Lib. IV. ſui Rationalis, Cap. VII. Primo, inquit, ut dum accipit in confeſſione ante Miſſam, ornamentum accipiens inferioris Ordinis, & ab inferiori Miniſtro, ideſt, Subdiacono, cujus propria veſtis eſt Manipulus, humilietur Epiſcopus coram Deo. Secundo, ut quod ore confitetur, ſe peccaſſe, per fructum boni operis, qui ſignificatur in Manipulo ad brachium ligato, reficiatur in mente. Tertio, ut conceſſa temporalia per Manipulum adumbrata videatur accipere per alienam manum, & cum ſui cognitione in humilitate, ne ob temporalia elevetur in ſuperbiam. Quarto ad notandum, quod tunc bonorum operum Manipulum cum præmio portabimus cum Chriſto, quando ad Altare Dei æterni Tribunal Judicis pervenerimus; nam Epiſcopus typum gerit Chriſti capitis noſtri.

II. Uſum Manipuli, quem priſci Auctores, & mſs. Pontificales Libri antiqui mappulam vocant, proprium fuiſſe Eccleſiæ Romanæ, luculenter docet S. Gregorius Pontifex Maximus, qui Lib. II. Epiſtola LIV. ad Joannem Archiepiſcopum Ravennatem ita inquit: *Illud autem, quod pro utendis a Clero veſtro mappulis ſcripſiſtis, a noſtris eſt Clericis fortiter obviatum dicentibus nulli hoc unquam alii cuilibet Eccleſiæ conceſſum fuiſſe*. Addit, ſe honoris cauſa primis Diaconibus Eccleſiæ Ravennatis quod ex aliorum fide didicerit, nullos ex eis uſos eſſe, in obſequio dumtaxat Archiepiſcopi, mappularum uſum permittere, alio autem tempore, vel alias perſonas hoc agere, vehementiſſime ſe prohibere. Ergo mappulæ fuere olim Cleri Romani ornamentum, earumque uſum primis tantum Diaconis Archiepiſcopi Ravennatis S. Gregorius impertitus eſt, ac tum dumtaxat, cum Ravennatem Antiſtitem ad Eccleſiam comitarentur.

III. Recte itaque vir clariſſimus Dominicus Georgius *De Liturgia Romani Pontificis*, Lib. I. Cap. XXX. Num. II. ex laudata Epiſtola S. Gregorii colligit, mappulas olim aut inter ſacra ornamenta fuiſſe habitas, aut ſi ad tergendas ſordes vultus in miniſterio Altaris illarum uſus permittebatur, ut plerique Auctores antiqui autumant, id non licuiſſe, niſi ex conceſſione Romani Pontificis: *Ut quid enim adeo urgeret Sanctus Gregorius, ſi hæ mappulæ non adhibebantur, niſi ad ſudorem depellendum? An non licebat cuivis ex ſacris miniſtris ſudarium deferre, dum divinis myſteriis operam daret?* Verba ſunt laudati Scriptoris, qui etiam ex eo, quod S. Gregorius ipſas mappulas non permittat, niſi Diaconis, & Presbyteris, recte conjicit, nonniſi Altaris miniſtris dignioribus mappulas fuiſſe conceſſas: *Ecquid enim*, inquit, *Subdiaconis, & Acolythis, ſi detergendo ſudori tantum inſerviebant, non permiſiſſet*.

IV. Quod autem Mappula inter ſacra indumenta vel olim accenſeretur, teſtimoniis comprobatur ex ſeculo IX. deſumptis. Etenim in Miſſa Illyrici, poſt quam recenſita eſt oratio ad caſulam accipiendam, ſtatim hæc precatio ſubjicitur ad accipiendum Manipulum, quem mappulam nuncupat: *Inveſtione iſtius mappulæ ſubnixe deprecor, Domine, ut ſic operer in temporali converſatione, quatenus exemplo priorum patrum in futuro merear perenniter gaudere, per omnia &c.* Mox vero ex eadem Miſſa, ubi Pontifex induebat mappulam, iſtam pronunciabat verborum formulam: *Da, Domine, virtutem manibus meis ad abſtergendam omnem maculam immundam, ut ſine pollutione mentis, & corporis valeam tibi ſervire*. In Codice Monaſterii Sancti Dionyſii, ætate Caroli Magni ſcripto, ut monet Martenius poſt orationem ad caſulam legitur: *Ad Manipulum*. Et ſtatim ſequitur hæc oratio: *Præcinge me, Domine, virtute, & pone immaculatam viam meam*. Affert præterea Martenius Lib. I. Cap. IV. Articulo XII. ex mſs. Codicibus annorum circiter DCCC. alias precationum formulas, in quibus expreſſa ſit mentio Manipuli, quamobrem aſſentiri nequeo Joannis Bona Cardinalis opinioni, qui Libro I. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XXIV. Num. V. mutationem mappulæ in Manipulum factam Seculo X. ait. Etſi enim Alcuinus, & Amalarius qui floruerunt Seculo IX. mappularum uſum tunc viguiſſe oſtendant, ex editis tamen, poſtquam memoratus Bona vita functus eſt, antiquitatis monumentis, Manipuli nomen in miniſterio Altaris antiquius Seculo X. eſſe conſtat ex laudato præſertim Codice Monaſterii S. Dionyſii ſub Caroli Magni tempora exarato.

V. De

V. De Stola inſuper jam diximus, locutos nos abunde fuiſſe, cum in opere *De Codice S. Euangelii*, tum infra eſſe locuturos in Titulo XI. De ordinatione Diaconi. In præſenti nonnulla de ipſa dicemus, quatenus eſt Epiſcopi veſtis, qui alio modo eam geſtat, quam Diaconus, vel Sacerdos, ut in iſtorum ordinatione ſuo loco explicabitur. Diaconi quidem Stolam a ſiniſtro humero ad tibias recta deſcendentem portant, Sacerdotes vero eam ad collum, & ante pectus in formam Crucis conformant; cujus differentiæ meminit in ſuo Rationali Durandus Lib. III. Cap. v. eamque rationem reddit: *Orarium*, inquit, *jugum ſimul, & onus eſt; jugum Sacerdotibus, onus Diaconis: unde fit, ut Sacerdotibus circa collum, Diaconis ſuper ſiniſtrum humerum ponatur. Sicut enim jugum collo portatur, ſic & humeris onera feruntur. Lege in Levitico, & videbis ſolos Levitas ferendis oneribus deſtinatos*. Nomine Orarii, Stolam intelligit, de eaque voce fuſe nos diſſeruimus in laudato Opere, *De Codice Sancti Euangelii*, Lib. II. Cap. x.

VI. Epiſcopi porro Stolam ita ſibi aptant, ut æque hinc inde pendeat, neque in Crucis formam ante pectus complicetur. Id quod ſuo tempore animadvertit in ſuo Pontificali memoratus Durandus, apud Martenium Lib. I. Cap. IV. Articulo XII. Stolam ſcilicet, ſive Orarium Epiſcoporum nequaquam in modum Crucis ante pectus deflecti. Durandi verba hæc ſunt: *Et quamquam inferiores Presbyteri debeant Orarium in modum Crucis ante pectus reflectere; in Epiſcopo tamen decet illius capita recte anterius deorſum dependere*. Ita etiam docet Innocentius III. Lib. I. *De Myſteriis Miſſæ*, Cap. LIV. ubi ait, Stolam Romani Pontificis a collo per anteriora deſcendere, dextrum, & ſiniſtrum latus adornare. Hodie etſi Romani ſoli Pontifices extra rem etiam ſacram Stola utantur, olim tamen non modo Epiſcopi, ſed & Presbyteri Stolam perpetuo deferebant, uti dictum eſt in laudato Opere de Codice Sancti Euangelii, ubi etiam notavimus, præ cæteris olim quidem Epiſcopos ſine ulla propemodum intermiſſione Stolam geſtaſſe; narrat enim de S. Thoma Cantuarienſi Archiepiſcopo in ejus vita ms. Joannes Saresberienſis, Epiſcopus Carnotenſis, *Beatiſſimum illum Martyrem Stolam jugum Chriſti ſuave circa collum diebus, ac noctibus habuiſſe*. De Stola a novo Sacerdote collo appenſa jugiter per integram hebdomadam a die ſuæ Ordinationis geſtata, a Diacono vero indeſinenter per annum integrum, vide infra pag. 158. col. I. & 2.

VII. Olim quoque etſi Romanus Pontifex ſacra facturus Stolam ſumeret poſt Dalmaticam, ut ex Ordine Romano III., & v. colligit eruditus Georgius Lib. I. Cap. I. obſervat tamen Innocentii III. ætate morem invaluiſſe, ut Stolam ante tunicam, & Dalmaticam indueret. Cui ritui non modo adſtipulatur Durandus, ſed & vetuſtiſſima Miſſa Illyrici, ubi poſt præcinctorium, ante tunicam, quæ ibi *Subtile* vocatur, ſuccedit Stola cum hac duplici precatione. Prima eſt: *Stola juſtitiæ circumda, Domine, vocem meam, & ab omni corruptione peccati purifica mentem meam*. Altera vero: *Dirumpe, Domine, vincula peccatorum meorum, ut jugo tuæ ſervitutis innixus, valeam tibi cum timore, & reverentia famulari*. Eamdem hanc habet Orationem Codex Monaſterii S. Dionyſii Caroli Magni ævo ſcriptus. Afferri poſſent & aliæ precationes ex aliis antiquis Codicibus, quæ tamen videri poſſunt apud laudatum Martenium.

De Tunicella, & Dalmatica.

CAP. XV.

I. ALia eſt Tunicella, & Dalmatica, qua Subdiaconus, & Diaconus utitur, alia eſt Tunicella, & Dalmatica Epiſcopi. Vetus quidem Ordo Romanus utriuſque indumenti meminit, cum Epiſcopales veſtes pernumerat, & unam quidem Dalmaticam minorem, alteram majorem Dalmaticam nuncupat. Tunicam docet Amalarius Lib. II. Cap. XXII. proprium eſſe Pontificis indumentum; additque Ivo Carnotenſis Antiſtes in ſermone habito in Synodo de ſignificationibus indumentorum Sacerdotalium, ſimplices Sacerdotes non uti duabus tunicis, ſed tantum Epiſcopos: *Novi quoque Teſtamenti Sacerdotes*, inquit, *non omnibus illis utuntur indumentis, quia nec duabus tunicis utuntur, nec Rationali, præter ſolos Pontifices*. Hugo tandem a S. Victore Lib. I. Eruditionis Theologicæ de Sacramentis, Cap. LII. eam Epiſcopi veſtem ita definit, atque interpretatur: *Tunica quæ ſtrictas habet manicas, & non uſque ad talos ſicut Alba, ſed uſque ad medium crus porrigitur, militem Chriſti vult eſſe liberum, & ad bona opera expeditum*.

II. Quamquam vero in Miſſa Ratoldi Abbatis apud Hugonem Menardum, inter indumenta Epiſcopalia unius dumtaxat tunicæ, quæ in Miſſa appellatur etiam *Subtile*, mentio fiat, obſervant tamen Stephanus Eduenſis in Lib. *De Sacram. Altaris* Cap. XI. & Durandus Lib. III. Cap. x. ſui Rationalis, alios quidem Epiſcopos una, alios duabus tunicis uſos fuiſſe: *In veteri teſtamento*, innuit Durandus, *erant duæ tunicæ, videlicet byſſina, & jacenthina, Exodi Cap. XXXIX. & hodie etiam quidam Pontifices duabus utuntur, ad notandum, quod proprium eſt eorum habere ſcientiam duorum teſtamentorum, ut ſciant de theſauro Domini proferre nova, & vetera; ſive, ut ſe oſtendant Diaconos, & Sacerdotes*. Porro quid Tunica Epiſcopalis ſignificet, erui poteſt ex variis precationum formulis, quas olim Epiſcopi illam ſumturi, dicebant. In Miſſa Illyrici hæc erat precatio: *Indue me Domine veſtimento ſalutis, & circumda me lorica fortitudinis*. Pontificale Eccleſiæ Cameracenſis ad Tunicam hanc exhibet precationis formulam: *Indue me Domine veſtimento ſalutis, & Tunica juſtitiæ, & indumento lætitiæ circumda me. Per Chriſtum*. In Miſſa tandem Ratoldi, in qua una tantum memoratur Tunica, Epiſcopus ſumens Tunicam, hos verſus recitabat:

Sanctifica tunicam, qua nunc ſuperinduor, iſtam,
Omnipotens æterne Deus, ſine numine cujus
Nil humana valet devoti condere virtus:
Et qui me ſacris voluiſti veſtibus uti,
Da ſervire tibi, Judex pie, mente fideli.

III. Quod Dalmaticam ſpectat, fuit & hæc quidem veſtis antiquorum Epiſcoporum; conſtat enim ex Actis S. Cypriani Carthaginenſis Antiſtitis, per Pontium ejus Diaconum ſcriptis, mortem ipſum oppetiturum, ſe Dalmatica expoliaſſe, & tradidiſſe Diaconis. Erat itaque Dalmatica indumentum Epiſcopi, imo & Diaconi, ut aperte docet Auctor Quæſtionum novi & veteris teſtamenti, Cap. XLIV. inter Opera S. Auguſtini, cui a nonnullis præfatæ quæſtiones adſcribuntur, Tomo III. *Quaſi non hodie*, inquit, *Diaconi Dalmaticis induantur, ſicut Epiſcopi*. Sive autem is

Auctor ſit Auguſtinus, ſive Hilarius Diaconus, ut plerique exiſtimant, ſive alius quiſpiam, profecto ſe ſcripſiſſe teſtatur in ſua Quæſtione xliv. trecentis annis poſt Hieroſolymæ excidium, quæ Urbs capta, & deſtructa fuit anno Chriſti LXXXI. ut teſtatur Cardinalis Baronius.

IV. Certe fuiſſe Dalmaticam unum præſertim ex indumentis Summi Pontificis, ubi Miſſarum ſolemnia erat celebraturus, patet ex Ordinibus Romanis i. iii. & v. itemque ex teſtimonio Joannis Diaconi, qui Lib. iv. *Vitæ S. Gregorii*, Capite lxxxiv. Dalmaticam ipſius Pontificis memorat. In antiquis muſivis operibus, quæ adhuc Romæ conſpiciuntur, repræſentantur paſſim non modo Romani Præſules Dalmaticis induti, ſed & Diaconi, ut ſcite obſervat Vir Clariſſimus Joannes Ciampinus Tom. II. Monumentorum. In muſivo Abſidæ ad S. Praxedem, initio noni ſæculi, ſive anno DCCCXVIII. elaborato, Paſchalis I. cernitur Dalmatica indutus albi coloris, talari, & variis lineis diverſorum colorum variegata; quæ lineæ ab Artifice muſivi operis de induſtria effictæ videntur, ad ſignificandum plicas ejuſdem Dalmaticæ. In eadem Abiſda Diaconus etiam ſpectatur, fortaſſe S. Laurentius, Dalmatica albi coloris indutus, quæ manicas latas habet, deſcribiturque a laudato Ciampino eodem Tomo II. Tabula xlvii. Pag. 148. In Abſida quoque Baſilicæ S. Mariæ Tranſtyberim, ubi muſivum opus Pontificis Maximi Innocentii II. fabrefactum eſt, S. Innocentius Papa cum Dalmatica talari albi coloris conſpicitur, in qua ſunt lineæ coloris cærulei, & ad extremam oram fimbriæ cum auro. Ibidem & S. Laurentius Diaconus cernitur Dalmaticam candidam geſtans lineis coccinis diſtinctam, manicas latas habentem, & circa collum, & circa talos ad extremitatem, fimbrias cum auro. In eadem tandem inſigni Baſilia apparet S. Calliſtus Papa Dalmatica alba cum latis manicis, fimbriis, & auriſryſiis ornata, & cum lineis cærulei, & coccinei coloris indutus; ſimili quoque modo ibidem repræſentantur effigies Sancti Cornelii, & S. Julii Romanorum Pontificum.

V. Fuit itaque olim priſcis ſeculis Dalmatica non modo propria veſtis Romanorum Pontificum, & aliorum Epiſcoporum, atque Diaconorum; verum ſequiori ævo non omnes Epiſcopos, Diaconoſque Dalmaticis uſos credendum eſt. Liquet enim ex S. Gregorio Pontifice Maximo, Aregium Epiſcopum Vapincenſem ab ipſo Gregorio uſum Dalmaticæ pro ſe, & pro Archidiacono Eccleſiæ ſuæ petiiſſe, atque obtinuiſſe; ſic enim idem Gregorius ipſi Aregio ſcribit lib. vii. Epiſtola cxii. Indictione II. *Communis filius Petrus Diaconus, nobis innotuit, quod fraternitas veſtra, tempore quo hic fuit, popoſcerit, ut ſibi, & Archidiacono ſuo utendi Dalmaticis licentiam præberemus*. Et paulo poſt: *Hujus auctoritatis noſtræ ſerie, petita concedimus, atque te, & Archidiaconum tuum Dalmaticarum uſu decorandos eſſe conceſſimus, caſdemque Dalmaticas, filio noſtro Cyriaco Abbate deferente, tranſmiſimus*. Ex cujus conceſſionis tenore uſum Dalmaticarum Epiſcopis ab Apoſtolica Sede tributum fuiſſe recte deducit Joannes Cardinalis Bona Lib. i. *Rerum Liturgicarum*, Cap. xxiv. Num. xi. Id enim ipſum jam ante docuerat Walafridus Strabo, qui teſte Bellarmino in Libro De Scriptoribus, floruit anno DCCCXLIX. ſic enim ſcribit in Lib. De rebus Eccleſiaſticis, Cap. xxiv. *Ipſos Pontifices eis* (Dalmaticis) *uti debere, ex eo clarum eſt, quod Gregorius, vel alii Romanorum Præſules aliis Epiſcopis earum uſum permiſerunt, aliis interdixerunt. Ubi intelligitur, non omnibus tunc fuiſſe conceſſum, quod nunc fere omnes Epiſcopi, & nonnulli Presbyterorum ſibi licere exiſtimant, ideſt, ut ſub caſula Dalmatica veſtiantur*. Ubi obiter nota, ævo Strabonis, nonnullos Presbyteros, ubi rem faciebant divinam, more Epiſcopi, ſub caſula geſtaſſe Dalmaticam. Oſtendit autem Dominicus Georgius Lib. i. *De Liturgia Romani Pontificis*, Capite xxii. Num. xiv. Diaconos in Gallia, quouſque Liturgia Gallicana viguit, nempe uſque ad Hadrianum I. Dalmaticis non uſos eſſe, ſed tantum Alba, ac Stola, iis tantum exceptis, quibus Romani Pontifices poteſtatem Dalmaticæ induendæ fecerant.

VI. Dalmaticæ forma ea videtur fuiſſe antiquitus, qualis hodie extat, in modum ſcilicet Crucis, uti docet Auctor nomine Alcuini in eo Cap. quod inſcribitur, *Quid ſignificent veſtimenta*, ubi primo quidem ait, Dalmaticam ideo ſic appellari, quod in Dalmatia reperta ſit. Id quod jam ante docuerat S. Iſidorus Lib. xix. *Originum*, Cap. xxi. ubi ita Dalmaticam deſcribit: *Dalmatica veſtis primum in Dalmatia Provincia Græciæ contexta, eſt tunica Sacerdotalis candida cum clavis ex purpura*. Tradit ſecundo creditus Alcuinus, uſum Dalmaticarum a Beato Silveſtro Papa inſtitutum fuiſſe, quia ſcilicet, ut ipſe inquit, *antea colobiis utebantur*, quæ veſtis genus ſine manicis erat, unde cum nuditas brachiorum culparetur, propterea laudatum Pontificem tradit Dalmaticarum uſum reperiiſſe. Verum videtur is Auctor labi, cum ſupra oſtendimus, S. Cyprianum Dalmatica indutum fuiſſe, dum ad martyrium duceretur. Ait autem tertio, Dalmaticas in modum Crucis confectas indutorem ſuum monere, crucifixum eſſe debere mundo, juxta Apoſtolum, qui in Epiſtola ad Galatas Cap. vi. inquit: *Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo*. Similia & alii docent, inter quos Durandus Lib. iii. Cap. xi. de ſua ætate & illud prodit, quindecim lineas purpureas ineſſe Dalmaticæ; adjungitque, Dalmaticam Diaconi ampliores habere manicas, quam Subdiaconi tunicella, & Epiſcopi Dalmaticæ latiores ineſſe manicas, quam Dalmaticæ Diaconi. Olim licet inter Diaconi Dalmaticam, & Subdiaconi tunicam, ſeu tunicellam aliqua eſſet differentia, hodie nulla reperitur, niſi quod alicubi hujus manicæ ſtrictiores, & breviores ſunt: quæ differentia paſſim & in omnibus fere Eccleſiis prorſus negligitur.

VII. Tandem Tunicella, quæ in Epiſcopo non videtur, ex Amalario Lib. II. Cap. xxii. demonſtrat virtutes intimas Epiſcopi proprias. Dalmatica vero immaculatæ vitæ typus eſt, uti docet Durandus; ſive liberalitatis erga Pauperes, uti interpretatur Innocentius III. ſive etiam charitatis geminæ ex Hugone a S. Victore. Porro in Miſſa Illyrici, ubi induebat Dalmaticam Epiſcopus, hanc orationem recitabat: *Indumento hoc typico priſcorum Patrum ritu in modum Crucis tramitibus purpureis contexto, veſtitus humiliter poſtulo, ut ex commemoratione paſſionis tuæ, fiam tibi, Domine Jeſu Chriſte, gratioſus. Qui vivis &c.* Aliæ precationum formulæ videri poſſunt apud Martenium, *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Lib. i. Capite iv. Articulo xii. & apud Dominicum Georgium, qui eaſdem formulas deſcripſit in laudato Lib. i. *De Liturgia Romani Pontificis*, Cap. xxii. Num. xvi.

VIII. Quod

VIII. Quod attinet ad Subdiaconorum tunicam, ſeu tunicellam, de qua initio Capitis hujus mentionem fecimus, ea ipſos non prius uſos conſtat, quam poſt Sanctum Gregnrium Magnum, nam ante ſola quidem induti Alba miniſterio ſuo fungebantur; quem morem alias Eccleſias a Romana accepiſſe Eccleſia, idem S.Gregorius aſſerit Lib.VII. Epiſtola LXIV. ad Joannem Syracuſanum. Succeſſu temporis, teſtatur Honorius Auguſtodunenſis in Gemma Animæ Lib. I. Cap. CCXXIX. duas illis veſtes peculiares tributas fuiſſe, Tunicam, quam ſubtile vocat, quia ſubtilius contexta, & ſudarium, ſive mappulam, cui deinde ſucceſſit manipulus, de quo infra dicemus. De Dalmatica autem, prout eſt Diaconi veſtis, præter illa quæ in hoc Capite attigimus, vide quæ ſcripſimus in Opere noſtro, *De Codice Sancti Euangelii*, Libro II. Cap. XI. & inf. a ubi de ipſius Ordinatione agemus.

De Chirothecis.

CAP. XVI.

I. CHirothecarum in Eccleſia uſum, ſunt, qui ab Apoſtolis ipſis deducunt: *Chirothecarum uſus ab Apoſtolis eſt traditus*; inquit Honorius Auguſtodunenſis in ſua Gemma Animæ Lib. I. Cap. CCXV. cui ſententiæ adhærent Hugo Victorinus Lib. I. Eruditionis Theologicæ de Sacramentis, Cap. LV. Durandus Lib. III. Rationalis, Cap. XII. Joſeph Vicecomes Lib. III. *De ritibus Miſſæ*, Cap. XXXVII. Emmanuel Gonzalez, Bulengerus Lib. I. Opuſculo IV. & alii complures. Verum cum nullum extet veſtigium vel apud priſcos Auctores, vel in muſivis operibus vetuſtioribus, quod Apoſtoli ſcilicet Chirothecas geſtarint, gratis videntur id aſſeruiſſe præfati Scriptores: propterea contemnendum. Porro inficiari nos minime audemus, quin hæc præclara manuum tegmina, ſive *guantorum*, ſive chirothecarum, ſive manicarum nomine ſignificata, ab ævo ſint antiquiſſimo Epiſcoporum ornamenta peculiaria, & in ſacris Liturgiis, ac Cæremoniis Eccleſiaſticis uſu recepta. In veteri Miſſa Illyrici, quam Seculo VII. ſcriptam eruditi autumant, ubi Pontifex ſacra facturus, Chirothecas induit, hanc recitat precationis formulam: *Creator totius creaturæ, dignare me indignum famulum tuum indumentis juſtitiæ, & lætitiæ induere, ut puris mentibus ante conſpectum tuum aſſiſtere merear mundus.*

II. Item Ordo Romanus ab Hittorpio editus agens de Ordinatione Epiſcopi, hanc orationem dicendam ſtatuit, quando electus Chirothecis, quas vocat manicas, induitur: *Immenſam clementiam tuam rogamus Omnipotens, & piiſſime Deus, ut manus iſtius famuli tui fratris noſtri, ſicut exterius obducuntur manicis iſtis, ſic interius aſpergantur rore tuæ benedictionis.* In Miſſa denique Ratoldi Abbatis Corbejenſis, ante annos octingentos ſcripta, Chirothecæ, quæ etiam manicæ appellantur, cum ab Epiſcopo induebantur, pronunciari ab eodem ſolebat formula verſibus hiſce contenta:

Digna manus noſtras Chriſti cuſtodia ſervet,
Ut tractare queant noſtræ monumenta ſalutis.

III. Fuiſſe hæc manuum tegumenta non ſolum Epiſcopis, ſed interdum etiam Presbyteris communia, addiſcimus plane ab Auctore Anonymo in Expoſitione Liturgiæ Gallicanæ apud Martenium Tomo V. Anecdotorum, Pag. 99. ubi ita legimus: *Manualia vero, ideſt manicas induere Saeerdot:bus mos eſt, inſtar armillarum, quae Regum, vel Sacerdotum brachia conſtringebantur. Ideo autem ex quolibet pretioſo vellere, non metalli duritia extant, vel ut omnes communiter Saecrdotes etiam minoris dignitatis in ſeculo facilius inveniant.* Teſte Leone Oſtienſi Lib.II. Chronici Caſſinenſis, Chirothecarum uſum Abbatibus Caſſinenſibus conceſſit Leo IX. id quod ab Apoſtolica Sede aliis poſtea Abbatibus indultum fuit; quod mirum videri non debet, cum vetus Ordo Romanus in Ordinatione Abbatis ex Canone Theodori Archiepiſcopi Cantuarienſis, qui obiit anno DCXC. poſt datam ei ab Epiſcopo Regulam, porrigendas eidem Chirothecas præſcribat: *Tunc*, inquit, *tradat ei Chirothecas.*

IV. Qualis olim eſſent materiæ Chirothecæ Epiſcoporum, difficile eſt definire. Bruno Signienſis Epiſcopus, De Sacramentis Eccleſiæ, myſteriis &c. ex lino illas confectas dicit, eamque rationem aſſignat, ut ſcilicet manus, quæ lineis Chirothecis induuntur, *caſtæ ſint, mundæ ſint, & ab omni ſorditate mundæ ſint, & nitidæ.* Ex Bzovio ad annum Chriſti MCCCIII. §. IX. *Chirothecæ*, quibus ſepultus fuit Bonifacius Octavus erant *ex ſerico albo ad acum cum frygio pulcherrimo ad perlas cum longitudine palmi unius, & quarti.* Extant ſimilia exempla apud Virum Religioſiſſimum Laurentium Surium, & apud eruditos Bollandianos in Vitis Sanctorum Epiſcoporum, qui circiter Annum Chriſti milleſimum floruerunt. Ceterum fuiſſe Chirothecas tantummodo albi coloris Seculo XIII. ex Durando refert Vir Clariſſimus Dominicus Georgius. Sic enim ſcribit laudatus Durandus: *Per ipſas vero Chirothecas albas, caſtitas, & munditia denotatur, ut manus, ideſt operationes ſint mundæ, & ab omni ſorde immunes.* Ornari antiquitus auro, vel gemmis conſueviſſe Chirothecas, ex Monaſtico Anglicano addiſcere licet, Tomo III. Pag. 314. ubi legimus in Sacro Cimeliarchio Eccleſiæ S. Pauli Londinenſis anno Chriſti MCCXCV. recenſeri Chirothecas *gemmis, & lapidibus pretioſis ornatas.*

V. De Chirothecis inſuper cum nonnulla inferius dicturi ſimus Titulo XIII. De conſecratione Electi in Epiſcopum in Commentario ad §. XLIII. propterea hic tantum adnoto quod tradit S. Mediolanenſis Antiſtes Carolus Borromeus, qui agens de ipſarum forma; *Chirothecæ*, inquit, *Epiſcopales contextæ eſſe debent, & circulo aureo inſigniter in extrema parte ornatæ.* Eſt ſurma non modo ab antiquis Scriptoribus deſcripta, verum etiam explicata. Ut enim alios omittam, Guillelmus Durandus in ſuperius laudato loco, de Chirothecis agens, ait primo, Chirothecas circulum deſuper habere aureum, quod etſi Dominus dixerit in Euangelio Matth. V. *Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in Cælis eſt*; dixit etiam & ipſe: *Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum, qui in Cælis eſt.* Ait ſecundo, eſſe quidem inconſutiles Chirothecas, *quoniam actiones Pontificis fidei rectæ debent eſſe concordes.* De Chirothecis, vulgo *guantis* Opuſculum edidit variis notitiis plenum tam profanis, quam ſacris Joannes Baptiſta Pacichellius Neapoli anno MDCLXXXIII. Vide Macrum in ſuo Hierolexico, & eruditum Dufreſne.

De

De Anulo.

CAP. XVII.

I. COnſtat ex Miſſa Illyrici, & ex illa quam deſcribit Ratoldus Abbas Corbejenſis, ſtatim poſt Chirothecas conſueviſſe ab Epiſcopo ſumi Anulum, cum hac precationis formula juxta Illyrici Miſſam: *Circumda Domine digitos meos virtute, & decora ſacrificatione*. Ex miſſa autem Ratoldi hos verſus pronunciabat, ubi ipſi Epiſcopo Anulus in dextra manu dabatur.

Pignore me Fidei ſignatum pacis, & arrha
Cuſtodi dextra, Rex benedicte, tua.

Meminit Anuli Epiſcopalis non modo S. Iſidorus, ut dicemus in Commentario ad §. XVIII. Tit. XIII. verum & ad ipſum quoque videtur alludere S. Optatus Milevitanus lib. I. contra Parmenianum, his verbis: *Bene revocaſti Claves ad Petram, bene ſubduxiſti Anulum iis, quibus aperire non licet ad Fontem*. Certe S. Iſidorus Lib. II. de Eccleſiaſticis Officiis, cap. V. de ritu conſecrandi Epiſcopi ſcribens, ita de Anulo inquit: *Datur ei Anulus propter ſignum Pontificalis honoris, vel ſignaculum ſecretorum. Nam multa ſunt quæ carnalium, minuſque intelligentium ſenſibus occultantes Sacerdotes, quaſi ſub ſignaculo abſcondunt, ne indignis quibuſque Sacramenta Dei aperiantur*. Quæ verba eſſe Iſidori affirmat quidem, & in nonum primi ſui Libri caput recenſet prima Synodus Aquiſgranenſis.

II. Ex hoc loco S. Iſidori ſunt qui Anulum geſtatorium cum Anulo ſignatorio confundunt. At certum eſt labi, ut ſcite obſervat eruditus Lupus Tomo IV. diſſertatione, *De S. Leonis Noni actis*, Cap. XV. Calumnia X. Etenim ſignatorium Anulum fuiſſe ferreum, & geſtari inhabilem, liquet ex Epiſtola LXXVIII. S. Aviti Viennenſis Epiſcopi ad Sidonium Apollinarem Epiſcopum Arvernenſem. Quod etiam Monachi olim haberent Anulos ſignatorios, teſtatur & queritur Joannes Caſſianus lib. IV. Monaſticarum Inſtitutionum, cap. XIII. S. Auguſtini integritatem vel in eo etiam laudat ejus vitæ Auctor Poſſidius Cap. XXIV. quod clavem, & Anulum utique ſignatorium non ſervaret ſecum, ſed ſuis Clericis crederet. Quod enim Auguſtinus Anulo ſignaret literas, addiſcere licet ex ipſius Epiſtola CCXVII. ad Victorium Epiſcopum: *Hanc Epiſtolam*, inquit, *ſignatam miſi Anulo, qui exprimit faciem hominis attendentis in latus*. Tandem quod geſtatorium Anulum laudatus Auguſtinus Epiſcopus habuerit, videtur non ambigendum. Etenim Anulum, quem inter Eccleſiæ dotes recenſet, ac laudat memoratus S. Optatus Milevitanus, omnino videtur eſſe ſacer Epiſcoporum Anulus geſtatorius.

III. Græci priſci Epiſcopi an velut Latini Anulos geſtarint, plerique Auctores hodieque addubitant. Verum conſtat tamen, iſtiuſmodi ornamento honorem ſibi a Latinis delatum a Græcis Epiſcopis ſummopere fuiſſe probatum. De Maronitis ad Romanæ Eccleſiæ unitatem poſt hæreſim, & ſchiſma redeuntibus ita ſcribit in Orientalis Eccleſiæ Hiſtoria, Cap. LXXVIII. Jacobus Cardinalis de Vitriaco: *Cum omnes Orientales Prælati, exceptis dumtaxat Latinis, Anulis, & Mitris Pontificalibus non utantur; Maronitæ in ſignum obedientiæ, conſuetudines, & ritus obſervant Latinorum*. Tradit præterea Franciſcus Boſquetus Montiſpeſſuli Epiſcopus in vita Innocentii III. hunc Pontificem Maximum Baſilio Trinobi Epiſcopo, quem ad eandem Romanæ Eccleſiæ unitatem venientem, in totius Bulgariæ, & Blachiæ Primatem evexit, miſiſſe Mitram, Chirothecas, & Anulum; Baſilium vero Innocentio Papæ ſummas egiſſe gratias. Conſtat Gregorium IX. Conſtantino Armeniorum Primati poſtulanti Pallium, etiam Mitram, & Anulum addidiſſe, idque *in ſignum Apoſtolicæ dilectionis, & gratiæ, ac in ejus devotionis indicium*. Et de Epiſcopis quos Imperator Michael Palæologus miſit ad Lugdunenſe Œcumenicum Gregorii X. Papæ Concilium, ſcribit Lib. V. Cap. XXI. Georgius Pachimeres, quod *perhumaniter illos excepit Papa, adeo ut eos honoraverit Mitris, & Anulis, quibus inſignibus Epiſcopos ornari mos illic obtinet*.

IV. Reſtat nunc illud monere, præter Epiſcopum, & Abbatem habentem uſum Pontificalium, non poſſe Protonotarios titulares (quos non participantes vocant), neque Doctores, Canonicoſve Cathedralium Eccleſiarum deferre Anulum cum gemma in Miſſa, tum ad differentiam Epiſcopi, tum ad humilitatis indicium, coram Sanctiſſimo Sacramento, quod manu tractari debet, uti docet Gavantus, ex Decreto Sacræ Rituum Congregationis. Obſervat autem Vir clariſſimus Cajetanus Merati in novis Obſervationibus ad ipſum Gavantum Pag. 339. ex alio ejuſdem Congregationis Decreto die IV. Auguſti MDCLXIII. ſtatutum fuiſſe, poſſe Canonicos Miſſam celebrare cum Anulo aureo, & de rigore uti, ſed ſine gemma, & ſine aliqua effigie. Solus itaque Epiſcopus, & Abbas, ut dixi ſuperius, Anulo cum gemma uti poſſunt; nihilominus ab ipſis eſſet legendus S. Petrus Damiani, qui precioſas Anulorum Margaritas graviter damnat.

De Planeta, ſeu Caſula.

CAP. XVIII.

I. EXtat præclara Planetæ, & Caſulæ mentio in Concilio Toletano IV. cap. XVII. *Presbytero*, inquit, *in ſua ordinatione Planeta datur, quæ idem eſt ac caſula*. Teſte S. Iſidoro Hiſpalenſi Epiſcopo, quem ipſum Concilium Doctoris nomine decoravit, Lib. XIX. Originum, Caſula per diminutionem a caſa dicitur, quod totum hominem tegat, quaſi minor caſa; Planetæ vero nomen ex eo deducitur, quia oris errantibus evagatur; &, ut ait Honorius Auguſtodunenſis Lib. I. Cap. CCVII. limbus ejus errabundus utrinque in brachia ſublevatur. Caſulæ nomen in barbaram vocem *Caſubulam*, ſeu *caſſibulam*, ſumpto a Gallis vocabulo temporum vice deflexiſſe, docet in ſua Liturgia Romani Pontificis Dominicus Georgius Lib. I. Cap. XXIV. Num. IX. Certe hiſtoria translationis S. Wandregiſili Abbatis ad montem Blandinum, quæ fuit anno Chriſti DCCCCXLIV. reliquiarum loco ponitur, *Pars Caſubulæ S. Wandregiſili, tunica, & pars Caſubulæ Sancti Anſberti, & Caſubula S. Gregorii Papæ, & S. Sibuini Epiſcopi*. In vita quoque S. Popponis Abbatis apud Bollandum die XXV. Januarii, Num. LVIII. Caſula, qua ipſe S. Abbas celebrabat, lacrymiſque aſpergebat, Caſubula nuncupatur: *In celebratione*, inquit, *Miſſarum, Caſubulam, qua induebatur, lacrymis humectabat*.

II. Sunt

Digitized by Google

II. Sunt qui cjus antiquitatem ab Apoſtolis ipſis derivant; nam Penulam, quam S. Paulus in Epiſtola II. ad Timotheum Cap. IV. ſe Troide apud Carpum reliquiſſe ſcribit, veſtem fuiſſe Sacram, conſtanter cum Baronio ad annum Chriſti LVIII. plerique eruditi Auctores affirmant, adeo ut, etſi Bernardinus Ferrarius in prima ſui Operis *De re veſtiaria* editione contrarium ſenſerit, in ſecunda, tamen editione ad finem Capitis XXXVII. palinodiam cecinerit his plane verbis: *Hæc olim opinabamur, eum non dum penulæ figuram in antiquis monumentis videre contigiſſet, decepti etiam clarorum virorum auctoritate, qui penulam veſtimentum apertum eſſe docuerant. Sed poſtquam non una penulæ imago in manus venit, mutare opinionem cogimur, veſtemque Sacrificantium cum Baronio penulam fuiſſe fatemur.* Agit idem Auctor *De penulis*, toto Lib. II. Partis II. ubi penulæ extat figura admodum ſimilis Planetæ Sacerdotali.

III. Non ergo mirum videri debuerat Calvino, ſi Romæ Caſula S. Petri aſſervaretur, quam tantopere ipſe ſugillat, adeout hæc impie de ipſa ſcribere non erubeſcat: *Quod Caſulam ejus ſpectat, eſt quod Papiſtarum inſcitiam merito deploremus: hos dicere non pudet, Petrum geſtaſſe Caſulam; quia ſcilicet mores ætatis Apoſtolicæ prorſus ignorant; tempus ſane nondum advenerat, ut Miniſtri Eccleſiæ divina larvati celebrarent, mimicisque ludis, ut poſtmodum factum eſt, ſicque nunc uſque, in Sacris laſcivirentur.* At hic, uti ex doctiſſimo Sauſſajo in Opere noſtro *De Codice Sancti Euangelii*, Lib. II. Cap. VII. notavimus, craſſa Calvini ignorantia perſpicue ſe prodit. Si enim primæ antiquitatis legit ſcripturas, qui fit, ut neſciat Jacobum Apoſtolum, cognomento Fratrem Domini, podere indutum, ſeu linea tunica talari Sacerdotali Sacris operatum? Teſtatur id quidem apud Euſebium Egeſippus, vicinus Apoſtolicorum temporum, ipſeque Euſebius Lib. VII. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. XVIII.

IV. Sed omiſſis impiis Calvini dicteriis, quem ſolide laudatus Sauſſajus in ſua Panoplia Sacerdotali confutavit, Caſula olim, teſte Amalario Lib. II. *De officiis*, Cap. XIX. veſtimenti quoddam genus omnibus Clericis commune fuit. Quoad formam ipſius attinet, ſcite docent Auctores eruditiſſimi, Angelus Rocca in peculiari diſquiſitione *De Sancti Gregorii, ejuſque Parentum imaginibus*, Tomo II. Pag. 368. novæ editionis, & Joannes Cardinalis Bona, Lib. I. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XXIV. §. VIII. & alii, rotundam illam prorſus fuiſſe, totum hominem a collo uſque ad pedes ambientem, unicamque in medio aperturam habentem, per quam caput immitteretur; eaquo de cauſa neceſſarium fuiſſe ajunt, ut Sacerdos operari, & manibus libere uti poſſet, ipſam Caſulam ſuper brachia revolvere, & complicare. Certe ſic indutos Pontifices, & Sacerdotes Romæ paſſim in priſcis Eccleſiarum parietibus cernimus; quamvis in Opere Muſivo, quod olim erat in Baſilica Lateranenſi, cujus Ectypon extat in Muſæo Barbarino, poſtea typis cuſum a Cæſare Raſpono, qui fuit deinde S. R. E. Cardinalis, Lib. I. *De Baſilica Lateranenſi*, Cap. XIV. expreſſa eſt effigies Joannis XII. Papæ; quem miniſtri induunt Planeta ex utroque latere aperta, & tam in parte anteriori, quam in poſteriori in acumen deſinente, & ultra cubitum protenſa, quam certe non erat neceſſarium in utroque brachio duplicare, aut triplicare, ut Gemma animæ ait. Factum aut n fuiſſe illud opus anno Chriſti XMLX. laudatus Bona ibidem teſtatur.

V. Etſi ergo generaliter olim cum apud Græcos, qui adhuc hodie antiquam Caſulæ formam retinent, tum apud Latinos ipſa Caſula nullam ſciſſuram pro emittendis brachiis haberet, ſed tota integra circulatim, & undequaque ad pedes uſque demiſſa totum corpus ita tegeret, & circumveniret, ut brachia emitti non poſſent, niſi limbus, vel faſciola extremitatem Caſulæ ambiens ſuper ſcapulas projiceretur errabunde, aut plicis revolveretur uſque ad ſcapulas; Latini certe ad vitandum incommodum ex amplitudine, & protenſione totum corpus cum brachiis circumcludente proveniens, eam paulatim a lateribus ſcindere, & decurtare cœperunt ad eam formam, quam hodie intuemur. Conqueritur tamen Wilhelmus Lindanus, *Panopliæ Euangelicæ*, Lib. IV. Cap. LVI. Pag. 480. Planetam, ſeu Caſulam ita fuiſſe decurtatam, ut nullum pene ſuperſit antiquæ formæ veſtigium: *Ita enim acciſa eſt*, inquit, *& decurtata, atque aliam prope in ſpeciem deformata, ut ſi eam illa ſua priſca, unde defluxit, atque degeneravit, componatur, vix ſuum tueatur nomen.*

VI. Quia vero planeta, ſeu caſula totum olim, ut diximus, Sacerdotem involvebat, hinc ortum eſſe uſum plerique autumant, ut a Miniſtro elevetur; cum Sacerdos Sacram Hoſtiam, & Calicem elevat; quæ praxis antiquitus neceſſaria, ne pedibus obverſans, flectenti genua impedimento eſſet, adhuc perſeverat; tametſi ceſſante cauſa ſuperflua ſit, ut ſcite obſervat laudatus Bona; qui etiam adjungit, exinde ortum etiam fuiſſe uſum, quem pauci fortaſſis intelligunt, ut in Quadrageſima, aliiſque diebus jejuniorum, quibus Miniſtri utuntur Planetis, complicatæ ſint a parte anteriori, quod olim propter earum amplitudinem neceſſarium erat, ut expediti eſſent ad miniſtrandum; ſicque paulatim introductum eſſe ait, ut Diaconus, cujus in Miſſa potiſſimum eſt miniſterium, Planetam exuat, ejuſque loco Stolam latiorem accipiat; quod ævi recentioris eſt; nam Ordo vetus Romanus, non exui Planetam, ſed elevari mandat: *Diaconi*, inquit, *levant Planetas in ſcapulas*. Porro docet Grancolas in Commentario hiſtorico ad Breviarium Romanum, Cap. XXVII. ubi agit de Caſula, Diaconum quidem ex Ritu Romano Caſulam deponere ad Euangelium, nimirum in Quadrageſima, & nonniſi poſt Communionem illam iterum aſſumere, quo liberius munere ſuo fungatur; Subdiaconum etiam Epiſtolam lecturum, Caſulam exui juxta veterem morem, quo Lectores, dum munus ſuum exercebant, albis erant induti.

VII. Caſula inſuper, quæ ſuper omnes veſtes induitur, charitatis ſymbolum eſt, ut poſt Alcuinum, omnes fere, qui eum ſecuti ſunt Scriptores de Divinis Officiis agentes docent. Aliæ tropologicæ expoſitiones erui poſſunt ex variis antiquis precationum formulis, quæ a Pontificibus, vel a Sacerdotibus recitari ſolebant, dum illam ſumebant. De quibus videri poteſt Edmundus Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ Ritibus*. Cap. IV. Articulo XII. & Dominicus Georgius *De Liturgia Romani Pontificis*, Lib. I. Cap. XXIV. Num. XIV. In antiqua Miſſa Illyrici duæ ad caſulam ſtatuuntur precationum formulæ, quarum prima hæc eſt: *Indue me, Domine, Sacerdotali juſtitia, ut indui merear in tabernacula ſempiterna.* Altera vero eſt hujuſmodi: *Indue me, Domine, ornamento humili-*

militatis, & charitatis, & concede mihi protectionem contra hoſtem inſidiatorem, ut valcam puro corde, & caſto corpore laudare nomen tuum ſanctum in ſecula ſeculorum. Amen. Miſſa Ratoldi banc hiſce verſibus præſcribit formulam ab Epiſcopo caſulam ſumente recitandam.

Spes æterna Deus cunctorum certa, ſalusque,
Tu memor eſto mei toto te corde petenti,
Exequar ut dignus cæleſtia munia vitæ:
Dumque meis manibus tractatur myſtica virtus,
Diſpereat quicquid contraxerat ordo veternus.

De Mitra.

CAP. XIX.

I. POſtquam Epiſcopus Planetam induit, Mitra loco Cidaris, ſeu Tiaræ, ſeu Inſulæ capiti ejus imponitur, uti docet Durandus Lib. III. *Rationalis Divinorum Officiorum*, Cap. XIII. Sumtam eſſe Mitram Pontificalem ex veteri teſtamento, recte admodum tradit Honorius Auguſtodunenſia in ſua Gemma animæ Lib. I. Cap. CCXIV. Ea enim utebantur paſſim Sacerdotes antiquæ Legia, ut aperte indicant ſacræ literæ, Cap. XXIX. Exodi, & Cap. VIII. Levitici. Fuiſſe & Mitram profanum etiam capitis ornamentum, quo primum Mæonii, deinde Ægyptii, Syri, Phryges, & Lydi uſi ſunt, Scriptores non pauci tradiderunt. Brachmanea Sacerdotes Mitra gemmis ornata uti conſueviſſe, in vita Apollonii refert Philoſtratua. Eandem uſurpaſſe ſummum Sacerdotem Deæ Syriæ, Lucianus in Dea Syria ſcripſit. Accepta inſuper fuit aliquando Mitra pro muliebri corona, ex qua pendebant faſciolæ, quæ phylla dicebantur, quod foliorum inſtar dependerent. Apud Græcos non ſolum pro ornatu capitis, ſed etiam pro faſcia in loricæ modum contexta ad latera defendenda ſumebatur. Unde Virgiliua Lib. VIII. Æneidoa cecinit.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula Mitræ. Docent nonnulli fuiſſe Mitram Zonæ quoddam genua, quam parientes primum ſolvebant, & Deæ Dianæ conſecrabant, quam ob cauſam eam λυσίζωνον cognominabant.

II. In Chriſtiana Religione primia quidem Chriſti Seculis imponi conſueviſſe Mitram ſacratis Deo Virginibua, teſtatur Optatus Milevitanus Lib. II. adverſus Donatiſtas, ubi ita inquit: *Felix inter crimina ſua, & facinora nefanda, ab eo comprehenſam puellam, cui Mitram ipſe impoſuerat, a qua paulo ante Pater vocabatur, nefarie inceſtare minime dubitavit.* Teſtatur & S. Iſidorua Epiſcopus Hiſpalenſia, qui Lib. XIX. *Originum* Cap. XXXI. eandem rem docet: *Mitra*, inquit, *eſt pileum phrygium caput protegens, quale eſt ornamentum capitis devotarum. Sed pileum virorum eſt, Mitra autem feminarum.* Vide quæ infra de hoc ritu dicemus imponendi Mitram conſecratis Virginibus, in Commentario §. XIX. Titulo XIX. de Conſecratione Virginum.

III. Quod Mitram Epiſcopi ſpectat, ſane conſtat, nullam ipſius fieri mentionem in antiquis Libris Pontificalibus mſſ. neque apud Amalarium, Rabanum, vulgatum Alcuinum, alioſque priſcos auctores, qui alias cetera Pontificum ornamenta deſcripſerunt. Hinc forte natam plerique autumant eſſe opinionem eruditiſſimi Onuphrii Panvini, qui circa medium ſeculum decimum ſextum in explicatione vocum obſcurarum ad calcem Vitarum Romanorum Pontificum aſſerere non dubitavit, *Mitrarum uſum in Eccleſia Romana non ante ſexcentos annos eſſe.* Cui ſententiæ patrocinari ſtrenue conatur Hugo Menardus, qui in Notis ad Librum Sacramentorum S. Gregorii, Pag. 362. ita ſcribit: *Exiſtimo, vix ante annum poſt Chriſtum natum milleſimum mitræ uſum in Eccleſia fuiſſe*: reſpondetque ad argumenta, quæ ad probandam Mitrarum antiquitatem repetuntur a nonnullis ex Ennodii Epigrammate LXXVII. De vita & moribus S. Ambroſii; ex Euſebio, qui Lib. X. *Hiſtoriæ*, Cap. IV. in oratione panegyrica coronæ meminit; ex oratione Apologetica S. Gregorii Nazianzeni, ubi de conſecratione ſua agens: *Iccirco*, inquit, *me Pontificem ungis, & podere cingis, capitique cidarim imponis*; ex laminis illis aureis, quas in fronte S. Jacobum, & S. Joannem geſtaſſe ferunt; & denique ex Ammiano Marcellino, qui Lib. XXIX. ſcribit, Firmum in Africa victum, ut ſibi quodammodo Theodoſium Imperatorem conciliaret, ſigna militaria, & coronam Sacerdotalem cum ceteria quæ interceperat, reſtituiſſe. De laminis laudatorum Apoſtolorum Jacobi, & Joannis, quarum alias meminere S. Epiphanius *Hæreſi* XXIX. fretus auctoritate Euſebii, & Clementia, & Polycratis apud Euſebium Lib. III. *Hiſtoriæ*, Cap. XXXI. adjungit, ipſas laminas aureas, ut in eis incœpere, ſic & in eis deſiiſſe.

IV. At vero e contrario Mitræ antiquitatem acerrime propugnarunt Andreas Sauſſajua *Panopliæ Epiſcopalis*, Lib. I. Joſeph Vicecomes Lib. III. *De apparatu Miſſæ* a Cap. XXIX. uſque ad XXXIII. Chriſtianua Lupus Tomo III, Diſſertatione de octava Synodo Cap. X. Actione I. ubi ait, *Mitræ Epiſcopalis uſum etiam in quibuſdam Græcorum Eccleſiis eſſe Apoſtolicam traditionem*; & alii complures, quibua etiam ſuffragari videtur Thomaſſinus, Part. I. *Diſciplinæ*, Lib. II. Cap. LVIII. Num. II. ubi multa loca affert, ad quæ alias reſpondit Menardua; quem in eo quidem labi putamua, quod dicit laminas illas Apoſtolorum, ut in eis incœpere, ſic & in eia deſiiſſe. Etenim carum uſum in Jacobi ſucceſſoribus, Epiſcopia ſcilicet Hieroſolymitania perſeveraſſe conſtat ex Epiſtola Theodoſii Patriarchæ Hieroſolymitani ad S. Ignatium Conſtantinopolitanum Patriarcham, quæ refertur in Concilii octavi generalis Actione I. ubi ita inquit. *Poderem, & Superhumerale cum Mitra, & Pontificalem ornatum S. Jacobi fratris Domini, & primi Archiepiſcoporum, quo anteceſſores mei Patriarchæ circumamicti, ſemper in ſancta ſanctorum ingrediebantur, Sacerdotio fungentes, videlicet ſanctam memoriam vitæ, & ſanctum calciare, quo & ipſe induitur ſum, eadem gerens tuo deſiderabili, & honorando capiti ex amore, & dilectionis copia tranſmiſi.* Calciare idem eſt ac calceus, uti explicat Carolus Dufreſne in ſuo medio, & infimæ latinitatis Gloſſario.

V. Præterea in Occidentali Eccleſia longe ante annum Chriſti milleſimum Mitras obtinuiſſe contra Menardi ſententiam ex eo probant Auctores non contemnendi, quia ſcilicet ex tabellis, atque imaginibus Summorum Pontificum, quas ex antiquis Romanæ Urbis monumentis æri inciſas repræſentant Bollandiani in Propilæo Maji, maxima pars poſt S. Silveſtrum cum Mitra oblonga, & rotunda, ut in antiqua lapidea S. Petri effigie ante annos mille erecta ad portam Baſilicæ Corbejenſis Monaſterii cernitur. Tum inter alia argumenta

locum

locum afferunt ex Theodulphi Aurelianenſis Epiſcopi Carmine III. Lib. I. ubi de ornamentis Pontificis ita canit.

Illius ergo caput reſplendens mitra tegebat.

VI. In tanta Scriptorum diſſentione, putat Joannes Cardinalis Bona, Rerum Liturgicarum Lib. I. Cap. XXIV. Num. XIV. utramque opinionem poſſe faciliime conciliari, ſi dixerimus, Mitram quidem, qualis eſt hodie, nuperum ornatum eſſe, qui ante milleſimum Chriſti annum vix fuerit in Eccleſia; negari tamen non poſſe, quin a temporibus Apoſtolorum, aliquod fuerit capitis ornamentum, quo peculiariter, ſi non omnes, aliqui ſaltem Epiſcopi uſi ſunt. Certe conſtanter id dici poteſt non modo de Epiſcopis Latinis, verum etiam de priſcis Patriarchis Eccleſiæ Orientalis. De Alexandrino ita ſcribit Theodorus Balſamon in Medit. de Patriarch. privileg. Lib. VII. Juris Orientalis: *Cum omnes alii Pontifices capitibus apertis res ſacras peragant, ſolus Alexandrinus Patriarcha rem divinam facit Mitra caput obvolatus*. Mitra hic eſt Phrygium illud, quod S. Cæleſtinus Papa Sancto Cyrillo Patriarchæ Alexandrino miſit, ut Concilio Epheſino vice ipſius præſidens, Phrygio illo ornatus Neſtorium condemnaret; quod late explicuimus noſtro Tomo I. Conciliorum, ubi de Concilio Epheſino egimus. Porro ceteros etiam Patriarchas Græcorum geſtaſſe vel olim Mitras, perſpicue oſtendit Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ Ritibus* Cap. IV. Articulo I.

VII. Eruditus Joannes Mabillonius in Præfatione Seculi IV. Benedictini Parte II. Num. CLXXXII. aliam iniit rationem conciliandi Auctores, qui tantopere inter ſe in Mitræ antiquitate definienda digladiati ſunt. Exiſtimat enim, uſum Mitræ ſemper in Eccleſia fuiſſe, ſed non quibuſvis Epiſcopis abſque ſpeciali Sedis Apoſtolicæ facultate licuiſſe. Idque probat ex privilegio Leonis Papæ IV. Anſchario Hamburgenſi Epiſcopo conceſſo, in quo ipſi Anſchario, ejuſque ſucceſſoribus præter uſum Pallii tribuit, *ornari caput ejus mitra, portari ante ipſum Crucem*; & ex litteris Alexandri Papæ III. ad Godewaldum Trajectenſem Epiſcopum, in Chronici Belgici Lib. XVI. Cap. X. relatis, ad quem Summus Pontifex ita ſcribit: *Epiſcopalem Mitram tibi, tuiſque ſucceſſoribus deferendam concedimus.* Ex quo argumentum ſumit, id non cuivis Epiſcopo citra privilegium licuiſſe, alioquin inutiles fuiſſent illæ Pontificiæ conceſſiones. Hanc opinionem Mabillonii ſtrenue tuetur laudatus Martenius, qui eam in rem id refert quod narrat S. Bernardus in vita S. Malachiæ Archiepiſcopi Hiberniæ, ubi deſcribens quali tum benevolentia ab Innocentio Papa II. acceptus fuerit, ita inquit: *Tollens*, ſcilicet Innocentius *Mitram de capite ſua, impoſuit capiti ejus*. Quo forte ornamento ante hoc tempus nondum fuerat inſignitus. Ea verba S. Bernardi cum retuliſſet Baronius, anno MCXXXVII. Num. XXXV. hæc habet: *Mos namque erat nonniſi Mitratos Romanos Pontifices ad audientiam admittere petentes audiri.* Addit denique idem Martenius ad iſtam opinionem conſtabiliendam, in chartis Majoris-Monaſterii plura ſe tractaſſe Epiſcoporum, qui Seculo XII. floruerunt, ſigilla, in quibus Pontificalibus ornamentis induti, ſed ſine Mitra repræſentantur; quod argumentum eſſe ait, illos ea non uſos fuiſſe. Ceterum Cardinales etiam non Epiſcopos olim quoque, ut hodie, Mitram geſtaſſe, eorumque viventium imagines ſuper Altare fuiſſe poſitas, tradit Mabillonius in Præfatione II. ad Seculum IV. Ordinis Sancti Benedicti, Num. CLXXXIV.

VIII. Sed & ſecularibus quandoque Principibus Mitræ uſum concedi conſueviſſe a Romanis Pontificibus, illuſtria apud Scriptores Eccleſiaſticos exempla extant. Teſte vel ipſo Pontifice Maximo S. Gregorio VII. in Epiſtola ad Uratislaum Ducem Bohemiæ Alexander Papa II. anno CLXVIII. eidem Duci expetitam ab eo Mitram miſit, utendamque conceſſit, hactenus & inuſitatam Laicis, & inconceſſam: *Ad ſignum*, inquit, Lib. I. Epiſtola XXXVIII. *intimæ dilectionis, quod laicæ perſonæ tribui non conſuevit, mitram, quam poſtulaſti, direxi*. Præter hoc illuſtre exemplum, ſuppetit & aliud longe illuſtrius petitum ex Epiſtola nomine Senatus Populique Romani data ad Conradum Romanorum Regem, quem certiorem faciunt, Pontificem iniiſſe pacem cum Principe Siculo, conceſſis illi ornamentis compluribus, quæ Sacerdotio magis concinere videbantur. Rem geſtam ajunt fuiſſe anno MCXXXXIV. extatque Epiſtola apud Octonem Friſingenſem Lib. I. De rebus geſtis Friderici I. Imperatoris, Cap. XXVIII. ubi ita de ea re ſcriptum legitur: *Concordiam inter Siculum, & Papam hujuſmodi eſſe accepimus. Papa conceſſit Siculo Virgam, & Annulum, & Dalmaticam, & Mitram, atque Sandalia.*

IX. Leguntur præterea paſſim in vitis Romanorum Pontificum, qui ſcilicet poſt annum milleſimum floruerunt, variæ conceſſiones geſtandarum Mitrarum non modo Abbatibus factæ, uti infra in Titulo XVII. de benedictione Abbatis fuſe oſtendemus, ſed & Canonicis Eccleſiarum. Conſtat ex literis Leonis IX. Papæ ad Hartuvicum Epiſcopum anno MLII. datis, & in vita S. Henrici apud Surium, Die XIV. Julii relatis, ipſum Leonem Pontificem Canonicis Bambergenſibus Mitram geſtandi licentiam conceſſiſſe, ea ſcilicet ratione, ut ab Epiſcopo provideantur digniores, & honeſtiores Presbyteri, & Diaconi, qui bonis moribus, vel maturis ætatibus, vel etiam prælationibus ipſius loci emineant, his diebus, in Natali Domini, in Cœna Domini, & in Sabbato Sancto, in diebus Reſurrectionis, & Pentecoſtes, in die S. Georgii, in die SS. Petri, & Pauli, Aſſumptionis Beatæ Virginis, & S. Dionyſii, & in anniverſario die Domini Henrici Imperatoris ejuſdem loci Fundatoris. Addit mox Pontifex, hanc ſe his dignitatem concedere, *qui tantum ſpecialiter excubant, vel deſerviunt apud prædicti prædeceſſoris noſtri ſepulcrum*: Clementis ſcilicet Papæ II. in Eccleſia Bambergenſi, unde ad Summi Pontificatus Solium aſſumtus fuerat, quieſcentis; uti explicat Martenius loco laudato, ubi etiam ſcribit ſe alicubi legiſſe, eumdem Leonem IX. Biſuntinis Canonicis permiſiſſe, ut Diaconus, & Subdiaconus ad Altare miniſtrantes, Mitris uterentur.

X. Epiſcopos Græcos Mitræ ornamentum non modo non reſpuiſſe, ſed probaſſe, ex eo liquet, quod ad Romanæ Eccleſiæ unitatem venienti Baſilio Trinobi Epiſcopo, cum illum in totius Bulgariæ, & Blachiæ Primatem evexit Innocentius III. Pontifex Maximus, una cum Pallio miſit etiam Mitram, chirothecas, & annulum; ſummaſque ille Summo Pontifici gratias egit. Rem narrat Franciſcus Boſquetus Montis-Peſſuli Epiſcopus in vita laudati Pontificis. Conſtat præterea id quod in præſenti aſſerimus ex eodem Innocentio III. qui ad Thomam a Flandris occupatæ Conſtantinopolis primum Patriarcham, ita ſcribit apud eumdem Boſquetum: *Nobis humiliter ſupplicaſti, ut de noſtra tibi permiſſione liceret conſtitutos, & conſtituendos in Ec-*

cleſiaſticis dignitatibus, mitris, annulis, & ſandaliis inſignire. Nos ergo perſonaliter tibi volentes facere gratiam, indulgemus, quatenus illis concedas inſignia ſupradicta, quibus ſecundum morem Apoſtolicæ Sedis poſſint honeſte concedi. Ubi ſcite notat Lupus Tom. IV. in Diſſertatione de S. Leonis IX. Actis, Cap. XV. Calumnia X. Latinos Orientalium Civitatum Epiſcopos ſemper habuiſſe iſta inſignia, atque ita pro redeuntibus ad unitatem Græcis Epiſcopis poſtulaſſe illa Thomam, & impetraſſe. De Epiſcopis, quos Imperator Michael Palæologus ad Lugdunenſe Œcumenicum Gregorii X. Concilium miſit, ſcribit quidem Georgius Pachymeres Lib. V. Cap. XXI. quod *perhumaniter illos excepit Papa, adeout eos honoraverit Mitris, & Annulis quibus inſignibus mos illic obtinet.* Hodie nonnullos Græcorum Pontifices Mitram in celebrandis ſacris myſteriis adhibere Leo Allatius vir profundiſſimæ eruditionis in Epiſtola ad virum clariſſimum Jacobum Goar perhibet. Vidi & ipſe non ſemel Romæ Epiſcopos Græcos celebrantes cum Mitra quidem, ſed a noſtris omnino diverſa; eſt enim rotunda, non acuminata, aut oblonga, ſed obtuſa, qualis illa eſt, cum qua Callixti II. effigies in Bollandiano Maji Propilæo repræſentatur.

XI. Succeſſu temporis apud Latinos conſtitutum eſt, ut tres Mitrarum ſpecies haberent Epiſcopi, pro temporum ratione ab eiſdem deferendas. *Mitræ uſus*, inquit Cæremoniale Epiſcoporum Lib. I. Cap. XVII. §. I. *antiquiſſimus eſt, & ejus triplex eſt ſpecies; una quæ pretioſa dicitur, quia gemmis, & lapidibus pretioſis, vel laminis aureis, vel argenteis, contexta eſſe ſolet; altera auriphrygiata ſine gemmis, & ſine laminis aureis, vel argenteis; ſed vel ex aliquibus parvis margaritis compoſita, vel ex ſerico albo, auro intermixto, vel ex tela aurea ſimplici, ſine laminis, & margaritis; tertiaque ſimplex vocatur, ſine auro, ex ſimplici ſerico damaſceno, vel alio, aut etiam linea, ex tela alba confecta rubeis laciniis, ſeu frangiis, & vittis pendentibus.* Hæc triplicis Mitræ diſtinctio videtur quidem antiquitus fuiſſe recepta, non vero recens inventa; Ordo enim Romanus XIII. Juſſu Gregorii X. conſcriptus, Num. XII. tres quidem ſpecies Mitræ deſignat, uti videre eſt apud Joannem Mabillonium in ſuo Muſæo Italico, ubi Ordinem illum edidit.

XII. Eſt autem veſtigium Mitræ aureæ in lamina illa aurea, quam, ut ſcribit Polycrates apud Euſebium Lib. III. *Hiſtoriæ* Cap. XXXI. Joannes Apoſtolus geſtabat in fronte. Ornamentum capitis gemmis quidem diſtinctum tribuere videtur Ennodius S. Ambroſio Mediolanenſi Antiſtiti, ubi de ipſo ita cecinit in egregio ſuo Epigrammate.

Sacra redimitus geſtabat lucida fronte
Diſtincta gemmis.

In Gazophilacio Eccleſiæ S. Pauli Londinenſis, uti liquet ex catalogo ſacræ ſupellectilis confecto labente Sæculo XIII. variæ Mitræ diverſi coloris una cum earum ornatibus, ac lapidibus pretioſis enumerabantur, quæ in Londinenſium Epiſcoporum uſu fuerunt. De quibus vide Monaſticum Anglicanum Tomo III. ubi inter alia legitur: *Item una Mitra de dono Ricardi Epiſcopi ornata perlis albis per totum campum, & floſculis argenteis deaurata, lapidibus inſertis ordine ſpiſſo; & deficit una campanula in uno pendulorum.* Locum integrum hujus catalogi deſcripſit, explicavitque Dominicus Georgius Lib. I. *De Romani Pontificis Liturgia*, Cap. XXVI. Num. VI. Ubi etiam ſcite obſervat, fimbrias rubei coloris, quas in Mitris ſimplicibus videmus memorari quidem, a Gulielmo Durando Lib. III. Rationalis Divinorum Officiorum, Cap. XIII. ubi myſticas infulæ utriuſque, & fimbriarum ſignificationes exponit.

XIII. Primus e Conſtantinopolitanis Patriarchis Joannes, ut Cantacuzenus narrat Lib. II. Cap. XXXVI. cum Joannem Andronici filium Imperatorio Diademate cinxiſſet, Mitram auro cœpit ornare, & Chriſti Domini Deiparæ, ac S. Præcurſoris Joannis imaginibus inſignire, cum eatenus anteceſſores ejus, niſi Monachi eſſent, Mitram geſtaſſent lineam, albove linteo veſtitam: *Flammeum*, inquit, *ſeu tegmen capitis, quod antea Patriarchis, ſi de Monachis non eſſent, album ferre mos erat, ipſe auro illuſtravit, Salvatoris noſtri, & Deiparæ, & Joannis Baptiſtæ depictis in eo iconibus.* Docet & Glycas Parte IV. lineam tantum olim fuiſſe Patriarcharum Mitram, cum de Methodio Patriarcha diſſerit; cujus genas Theophilus Imperator, innovata adverſus Sacras Imagines perſecutione, tot colaphis cædi juſſerat, ut eas jam flaccidas pendulaſque lineis mitræ redimiculis ſuſtentare, ac conſtringere cogeretur: *Ut malas tenui quadam faſcia linea obligaret.* Et ſtatim addit, inde morem inoleviſſe ad ſua uſque tempora durantem; *ut Pontifices ab anteriori parte faſcias alligatas haberent.* Porro conſueviſſe olim in Eccleſia Latina, contexi in Mitra Deiparæ, ac Chriſti Domini, & aliorum Cælitum ſacras imagines, probari poteſt ex antiqua Mitra, quam ajunt fuiſſe S. Silveſtri, & ſervari Romæ in Eccleſia S. Martini in Montibus; Eſt enim acuta non altior palmo communis manus, ſerico, & auro contexta, coloris cærulei cum imagine Beatæ Virginis, & puerili Jeſu inter duos Angelos ſtantes, Diaconali veſte indutos. Scio dubitare nonnullos, an ea ſit vere S. Silveſtri Mitra, ſed ſat nobis fuit antiquam ejus formam deſcripſiſſe.

XIV. Mitræ Epiſcoporum, quæ olim ab hodierna paulo humilior erat, uti videre eſt in antiquis Epiſcoporum imaginibus, ſignificationem, materiam, ac formam egregie explicat Innocentius III. Pontifex Maximus in egregio opere de Myſteriis Miſſæ Lib. I. Cap. LX. his verbis: *Mitra ſcientiam utriuſque teſtamenti ſignificat: Nam duo cornua, duo ſunt teſtamenta: duæ fimbriæ, ſpiritus, & litera: circulus aureus, qui anteriorem & poſteriorem partem complectitur, indicat, quod omnis Scriba doctus in Regno Cælorum, de theſauro ſuo nova profert, & vetera.* Eadem paulo fuſius docet Durandus in ſuo Rationali Lib. III. Cap. XIII. ubi etiam notat quoſdam hæreticos, qui Mitram, & ejus cornua, & Epiſcopum illam ferentem more quidem noſtri temporis hæreticorum condemnabant, inducentes in fomentum ſui erroris, quod Joannes ait in Apocalypſi Cap. XIII. *Vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo ſimilia Agno, & loquebatur, ſicut Draco.* Verum locus iſte Hæreticos tum recentes cum veteres aperte damnat, nam, ut ibidem S. Thomas docet, duo cornua ibi ſignificant duo teſtamenta, quæ hæretici ſibi uſurpant, etſi agni videri velint, & per hæc male expoſita fideles in errores, & interitum ducant. Vel duo cornua ſignificant ſapientiam, & vitam, quæ vere in Chriſto fuerunt, utramque tamen ſe habere ſimulant hæretici. *Quæ ergo*, ut ſcite concludit Stephanus Duranti Lib. II. *De ritibus Eccleſiæ Catholicæ*, Cap. IX. *eo loco ſcripta ſunt, in perniciem Catholicorum, & divini cultus non ſunt retorquenda.*

De

De Baculo.

CAP. XX.

I. BAculum Paſtoralem antiquum eſſe ornamentum Epiſcoporum in Eccleſia tam Latina, quam Græca, una cum aliis ſcitu dignis dicemus, atque explicabimus infra ad Titulum XIII. *De conſecratione electi in Epiſcopum*, in Commentario §. XXVI., & XXVII. itemque in Commentario §. XVII. Tit. *De Benedictione Abbatis*. De baculi, ſeu pedi Epiſcopalis, ſicut & Sceptri Regii origine tradit Thomaſſinus Parte I. *Diſciplinæ*, Lib. II. Cap. LVIII. Num. II. initio quidem non fuiſſe illa, niſi baculos, quibus greſſum firmarent Epiſcopi, ac Reges, dum longum emetiebantur iter, eaque tandem lapſu temporis, addita iis opulentia, evaſiſſe utrorumque inſignia. Notum eſt aureum illud Apoſtolici quondam Præſulis dictum, aureos olim Epiſcopos ligneis Baculis uti ſolitos fuiſſe, nunc autem aureis uti Baculis Epiſcopos ligneos. Ligneus erat S. Burchardi Baculus, etſi Virsburgenſis Eccleſia, cui præerat, longe opulentiſſima eſſet. Ex quo Scriptor ejus vitæ apud Surium Die XIV. Octobris Lib. II. Cap. I. anſam arripit commendandæ ejus modeſtiæ, & exagitandæ quorumdam Epiſcoporum intemperantiæ, qui ab ipſa ſeculorum magnificentia inaniſſimam gloriam aucupantur: *Virga*, inquit, *ſambucea ſemper nobis ad memoriam reducit humilitatis ejus exempla. Unde conſtat, quanto pretioſior ſit coram illo, qui humilia reſpicit, & alta a longe cognoſcit, Paſtor Burchardus cum ſua Paſtorali Virga, modernis Paſtoribus, qui paſcentes ſemetipſos, vix in iſtis Baculis ſuis aliqua carent pompa.*

II. Variis nominibus appellatum olim Baculum Paſtoralem Epiſcoporum, ſcite obſervat Joannes Cardinalis Bona poſt Stephanum Duranti, Bartholomæum Gavantum, Joſephum Vicecomitem, & alios. Appellatur ergo Virga Paſtoralis, & Latina voce *pedum*, quod Feſto auctore, eſt Baculus recurvus, quo Paſtores utuntur ad comprehendendas oves, vel capras; unde Virgilius Egloga V. ſic canit.

At tu ſume pedum, quod me cum ſæpe rogaſſet,
Non tulit Antigenes.

Honorius Auguſtodunenſis Lib. I. Cap. CCXVII. etiam ferulam vocari ait, quæ a feriendo nomen habet; eſt enim Baculus, ſeu Virga, qua puerorum manus feriuntur; unde Juvenalis Satyra I. inquit.

Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus.

In vitis Sanctorum Galli, & Magnoaldi, & aliorum complurium, uti videre eſt apud Surium, & apud Bollandianos paſſim, Cambuta, ſeu Cambutta vocatur, quæ ſignificat baculum retortum. Ab aliis dicitur etiam Capuita, Gambuta, Camboca, Cambuca, & Crocia, de quibus videri poteſt ad ea verba Carolus Duſreſne in ſuo mediæ, & infimæ Latinitatis Gloſſario.

III. Fuiſſe olim hujuſmodi Baculos cupreſſinos, teſtimonium habemus in Epiſtolis Stephani Tornacenſis CXXIII., & CXXIV. In priori quidem Abbas Sylvæ-majoris ipſi Stephano ſcribens, ait: *Mittimus veſtræ cariſſimæ Paternitati munuſculum indignum dignitate veſtra, ſed officio congruum, Baculum ſcilicet cypreſſinum*. Et in poſteriori ad Epiſcopum Aurelianenſem: *Munuſculum*, inquit, *vobis mittimus Baculum Paſtoralem cypreſſinum, &c.* Etiam S. Burchardum habuiſſe baculum ligneum, ex Auctore illius vitæ oſteodi ſuperius. Fuerunt autem aliquando & baculi oſſei, teſte Honorio in Gemma animæ Lib. I. Cap. CCXIX. ubi Epiſcopalem Baculum ita deſcribit: *Hic Baculus ex oſſe, & ligno efficitur, cryſtallina, vel deaurata ſphærula conjunguntur, ſupremo capite inſignitur, in extremo ferro acuitur*. Fuerunt inſuper vel antiquitus Baculi argentei, & aurei. Etenim in Eccleſiæ Moguntinæ Sacrario, teſte Conrado Epiſcopo in Chronico rerum Moguntinarum, erant anno Chriſti MCXLII. *Baculi Paſtorales duo veſtiti argento*. Baculum S. Remigii auri laminis coopertum, cælaturiſque artificioſis circumquaque exornatum vidiſſe ſe Rhemis, affirmat Andreas Sauſſajus, Panopliæ Epiſcopalis Lib. II.

IV. Circa Baculi formam, obſervat Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo X. Num. XVIII. eum olim fuiſſe a capite arcuatum, in ima reflexum; probatque ex Lib. I. miraculorum S. Dionyſii, Cap. III. Hujuſmodi Baculum cuidam Epiſcopo minime placuiſſe, qui Sceptrum regale Caroli Magni pro Baculo deferre cupiebat, teſtis eſt Monachus Sangallenſis Lib. I. *De Eccleſiaſtica cura Caroli Magni*, Cap. XIX. Ait delegatum a Carolo Magno ad Reginæ cuſtodiam Epiſcopum, dum ille Hunnicis Bellis deſtinaretur, vehementi illum exarſiſſe cupidine ejus Sceptri, ut eo in locum Paſtoralis pedi uteretur; verum cum hanc Epiſcopi procaciorem a Regina poſtulationem redux accepiſſet Carolus, indignanter ipſum tuliſſe inquit, quod Imperatorio Sceptro manus admovere voluiſſet, cui paſtoritius baculus in ſua ordinatione donatus fuiſſet. Hæc ejus verba: *Epiſcopi contemtores hujus Mundi eſſe debuerunt, & alios exemplo ſuo ad petenda cæleſtia provocare. Nunc vero præ ceteris mortalibus tanta ambitione corrupti ſunt, ut quidam ex eis non contentus Epiſcopatu, quem in prima Germaniæ ſede retinet, Sceptrum noſtrum quod pro ſignificatione regiminis noſtri aureum ferre ſolemus, pro Paſtorali Baculo, nobis ignorantibus, ſibi vendicare voluiſſet.* Sane ex ſingulari privilegio olim Abbas Caſaurienſis pro pedo paſtorali Sceptrum regale deferebat, cujus icon depicta extat Tom. V. Spicilegii Dacheriani.

V. Fuit quoque mos apud Latinos, ut non ſolum ſacris imaginibus Baculos inſignirent, & literis, ut videre eſt apud Gavantum, verum etiam ante ſe deferri curarent Epiſcopi cum iter agerent; Cujus rei teſtem habemus Cyprianum Lib. II. de vita S. Cæſarei Arelatenſis, ubi ita de ipſo ſcribit: *Cum ergo vir Dei Cæſareus per eandem pergeret Eccleſiam, Clericus, cui cura erat Baculum illius portare, quod Notariorum officium erat, oblitus eſt*. Etiam apud Græcos mos antiquus fuit Patriarcharum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Paſtoralem Baculum in ſolemnibus actibus ſibi præferre, aut præferendum curare. Etenim de Joſepho Patriarcha Conſtantinopolitano, in Synodi Florentinæ Hiſtoria Lib. IV. Cap. XIV. narrat Sylveſter Sguropolus, quod Ferrariæ ad Eugenium IV. Papam ingreſſurus, pedum (quod elevatum famulus ante ejus equum ad Papale uſque Palatium portaverat, in manus ſumſit, ac deinde a Papa regreſſus in thecam geſtatoriam occultari juſſit. Apud Utopienſes, loco Baculi Paſtoralis, Epiſcopis præferri ſolet cereus, ſi vera ſunt quæ refert Morus Lib. II. ſuæ Utopiæ, ut ſtatim ſcilicet moneantur, ſe, ubicumque ſe contulerint, ceteris in ſanctitate, ac vitæ puritate prælucere. Ceterum apud ipſos memoratos Græcos, forma Baculi a noſtra quidem

diverſa eſt; non eſt enim in ſummitate curvus, ſeu retortus, ſed ſumma pars deſinit in globum eburneum, vel in ſignum Crucis, vel in lignum tranſverſum ad inſtar litteræ Tau; vel duobus ſerpentibus ex ebore ornantur, qui reflexis capitibus ſe mutuo reſpiciunt.

VI. Denique cum de Baculo Paſtorali dicturi ſimus tum in Titulo XIII. De conſecratione electi in Epiſcopum, tum in Titulo XV. De benedictione Abbatis, tum inſuper Tomo III. Commentariorum ad tertiam partem noſtri hujus Romani Pontificalis, operæ pretium puto in calce hujus Capitis inveſtigare, cur Pontifex Romanus Baculo ſicut cæteri Epiſcopi non utatur? Innocentius III. in Epiſtola, ut ibi inſcribitur, ad Patriarcham Conſtantinopolitanum, ſive, uti alii ſentiunt, ad Archiepiſcopum Trinovitanum Bulgariæ Primatem, quæ relata eſt in Cap. I. *De Sacra Unctione*, Sanctus Thomas in IV. ſententiarum, Diſtinctione XXIV. Quæſtione III. ad VIII. Durandus Lib. III. Rationalis, Cap. XV., & alii pene innumeri Scriptores laudatum Innocentium ſequentes, conſtanter aſſerunt, Papam non uti Baculo, tum propter hiſtoriam, tum propter myſticam rationem.

VII. Ejus rei hiſtoriam, & rationem ita poſt Innocentium breviter narrat S. Thomas: *Romanus Pontifex non utitur Baculo, quia Petrus miſit ipſum ad ſuſcitandum quendam diſcipulum ſuum, qui poſtea factus eſt Epiſcopus Trevirenſis; & ideo in Diœceſi Trevirenſi Papa Baculum portat, & non in aliis; vel etiam in ſignum, quod non habet coarctatam poteſtatem, quod curvatio Baculi ſignificat*. Ejus rei factum aliter quidem refert Durandus, ſic enim totam ſeriem deſcribit: *Hiſtoria, eſt*, inquit, *quoniam Beatus Petrus Apoſtolus Martialem diſcipulum ſuum, quem Dominus inter diſcipulos conſtituit, cum dixit*. Niſi efficiamini, ſicut parvulus iſte, non intrabitis in Regnum Cœlorum; *miſit cum quibuſdam aliis ad prædicandum Germanis. Qui in via ad viginti dietas defuncto Fronto collega ejus, rediit ad nuntiandum hoc Petro. Cui Petrus: Accipe hunc baculum, & tangens illum, dic: Surge in nomine Domini, & prædica. Ille vero in quadrageſimo die tempore mortis illius, tetigit eum, & ſurrexit, & prædicavit, & ita Petrus Baculum a ſe removit, & ſubditis dedit, nec recuperavit*. Tum Innocentii opinionem recenſet, ſcripſiſſe nempe ipſum in Eccleſiæ ſpeculo, Beatum Petrum miſiſſe baculum ſuum Euchario primo Treverorum Epiſcopo, quem una cum Valerio, & Materno ad prædicandum Evangelium Genti Teutonicæ deſtinavit, eique ſucceſſiſſe in Epiſcopatu Maternum, qui per baculum Sancti Petri de morte fuerat reſuſcitatus; Baculum vero ſuo adhuc tempore magna cum veneratione in Treverenſi Eccleſia aſſervari, ideoque Papam in illa tantum Diœceſi uti baculo.

VIII. Exponit tandem Durandus myſticam rationem, cur Pontifex Romanus Baculo non utatur, dicens: *Quia Baculus in ſummitate eſt curvus, quaſi ad attrahendum, quod in Romano Pontifice neceſſe non eſt, quia nullus ab eo finaliter divertere poteſt*. Addit mox & hanc aliam rationem: *Præterea per Baculum deſignatur coercitio, quam quia ceteri Pontifices ab homine recipiunt, ideo a ſuis ſuperioribus Baculos recipiunt, & habent. Romanus vero Pontifex, quia poteſtatem a ſolo Deo accipit, Baculum non habet*. Porro de hiſtoriis hiſce, ac rationibus huc uſque relatis non eſt meum ferre judicium. Unum dico, multa extare apud Scriptores Eccleſiaſticos teſtimonia luculentiſſima, quæ nos condocent, Romanos Pontifices uſos olim fuiſſe Baculo; eaque de re videri poteſt eruditiſſimus Georgius Lib. I. *De Liturgia Romani Pontificis*, Cap. XXIX. Num. I.

De Pluviali, ſeu Cappa, & Pallio.

CAP. XXI.

I. Pluviale, ſeu Pluvialis apud veteres quidem Scriptores veſtis erat, quæ totum hominem operiebat, & a pluvia tuebatur. Joannes Monachus in vita S. Odonis Abbatis Cluniacenſis Lib. II. *Pallium Pluviale*. Wibertus in vita Leonis Papæ IX. Cap. VIII. *Veſtem Pluvialem* vocant. Sed hi de veſte communi, non vera ſacra loquuntur, qualis eſt hodie Cappa in Miniſterio Eccleſiaſtico, quæ alio nomine appellatur Pluviale, quia olim pluviæ tempore ſumebatur, ut Ferrarius Lib. I. *De re veſtiaria*, Cap. XXXIX. ſuſpicatur. Hinc emanaſſe inquit Joannes Cardinalis Bona, Lib. I. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XXIV. Num. XVII., ut a parte poſteriori capitis tegumentum aſſutum haberet, quod caputium vocamus, cujus quædam forma, ſeu veſtigium in hodiernis Pluvialibus remanſit. Gulielmo Auctore Durando Lib. III. *Rationalis divinorum officiorum*, Cap. I. Num. XIII. veſtimentum hujuſmodi ita deſcribitur, & explicatur: *Eſt etiam & alia veſtis, quæ Pluviale, vel Cappa vocatur, quæ creditur a legali tunica mutuata. Unde ſicut illa tintinnabulis, ſic iſta fimbriis inſignitur, quæ ſunt labores hujus Mundi ſolicitudines. Habet etiam caputium, quod eſt ſupernum gaudium. Prolixa eſt uſque ad pedes, per quod perſeverantia uſque ad finem ſignificatur. In anteriori parte aperta eſt, ad denotandum, quod ſancte converſantibus vita patet æterna, ſeu quod eorum vita patere debet aliis in exemplum. Rurſus per Cappam glorioſa corporum immortalitas intelligitur, unde illam nonniſi in majoribus feſtivitatibus induimus, aſpicientes in futurum reſurrectionem, quando electi depoſita carne binas Stolas accipient, videlicet requiem animarum, & gloriam corporum*. Idem docet Honorius Auguſtodunenſis in Gemma animæ Lib. I. Cap. CXXVII. & Hugo Guidardius Archiepiſcopus Beneventanus in ſua Synodo Provinciali anno MCCCLXXIV. celebrata, ubi ſingillatim ſacra indumenta recenſet.

II. Cappæ mentio, ſeu Pluvialis habetur apud priſcos Scriptores, tum ante, tum poſt annum Chriſti milleſimum. Ordo Romanus agens de ordine proceſſionis, quando Epiſcopus celebraturus eſt, *Duo*, inquit, *Presbyteri ita ut ad Miſſam, excepto quod Cappis induti ſunt, veſtiti miniſtrent ei*. Gulielmum Anglorum Regem S. Abbati Cluniacenſi Hugoni miſiſſe Cappam pene auream, refert Auctor miraculorum ejus, in qua nil, niſi aurum apparebat, vel margaritarum, & gemmarum textus, inferius autem undique tintinnabula reſonantia, ipſaque aurea pendebant. Conſueviſſe novum Romanum Pontificem Pluviali rubei coloris ab Archidiacono Romanæ Eccleſiæ indui, teſtatur Ceremoniale Cencii Camerarii, ubi de Summi Pontificis inauguratione agit: *Prior Diaconorum ipſum de Pluviali rubeo ammantat, & eidem electo nomen imponit*. Ad hunc ritum videtur alludere Ar-

nulſus

Google

nulfus Epiſcopus Lexovienſis in Epiſtola de electione Alexandri Papæ III. *Impoſitumque ſibi manibus fere omnium Pluviale repellit*. Et in alia idem Auctor de eodem Epiſtola: *Præparatoque*, inquit, *furtim, ſicut dicitur, Pluviali, de manibus offerentis arrepto, in humeros ſuos tanta feſtinatione conjecit, ut hærentibus collo fimbriis, pavimentum lamberet pars ſuperior indumenti*. Vide Leonem Oſtienſem, apud quem ea vox paſſim occurrit Lib. II. Cap. LXXIX. LXXXXIX. præſertim vero Cap. CII. ubi de Friderico Abbate Caſinenſi, qui poſtea Stephanus Paps X. fuit anno CLVII. inquit, donaſſe illum Monaſterio Caſinenſi inter alis ſacra dona, *Pluvialia ſex*.

III. Tradit Dominicus Georgius in ſuo celebri Opere *De Liturgia Romani Pontificis*, Lib. I. Csp. XXXI. Num. XVI. ſimul ac quis olim in Romanum Pontificem eligeretur, ſtatim veſtibus coloris purpurei indui conſueviſſe, varieque illas a Seculi XI. & ſequentium Scriptoribus compellari, *Cappam*, ſcilicet, *Mantum*, *Chlamydem*, *& Pluviale*; Probatque variis antiquorum Scriptorum locis; rstionem vero ejus ritus eam reddit ex ſententia Papebrochii in Propylæo ad Acta Sanctorum Maji Parte II. Pag. 211. §. XIV. cur electus recens Romanus Pontifex Seculo XI. Cappa rubes indueretur potius, quam alio veſtimento Eccleſiaſtico; quia nempe, cum Pontifex ex quovis Cleri gradu deligi poſſet, neque psr eſſet, ut adoratio electi protraheretur uſquequo ad ceteros gradus aſcendiſſet, aptiſſima omnium Cappa, communis omnibus Clericorum gradibus veſtis viſa eſt: rubea vero ſeu purpurea iccirco ſelecta eſt, ob præcellentem Pontificis dignitatem. Fuiſſe autem antiquum morem, ut Pontifex Romanus rubeam Cappsm geſtaret, liquido conſtat ex S. Petro Damiani, qui Lib. I. Epiſtola XX. Cadaloum antipapam hiſce increpat verbis: *Habes nunc forſitan Mitram, habes juxta morem Romani Pontificis rubeam Cappam*.

IV. Noſtro primo Tomo Conciliorum, in Prolegomenis, Capite XIX. inſcripto. *Quibus olim induti veſtibus Patres Conciliis intereſſent*, sbunde eum morem probavimus, poſt annum ſcilicet Chriſti milleſimum uti Patres in Synodis, Cappis, ſeu Pluvialibus conſueviſſe. Certe, ut alia omittam loes, in Concilio Budenſi, quod anno Chriſti MCCLXXIX. habitum eſt, its cautum legimus Can. XIX. *Præterea ſtatuimus, quod Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, & quilibet alii, qui ex privilegio Mitris utuntur, mitrati cum Superpelliceis, Stolis, & Cappis, ſeu Pluvialibus; Præpoſiti vero, Priores, & alii inferiores Prælati cum Superpelliceis, & Stolis, ſi Diaconi ſaltem ſint, etſi velint, Pluvialibus, ſeu Cappis; Rectores vero, & ſimplices Sacerdotes, cum Cottis, ſeu Superpelliceis, & Stolis tantum*. Ubi nota antiquum morem induendi Cappas, ſeu Pluvialia, ubi Patres Conciliis intereſſent; eamque in rem multi alii Canones sfferri poſſent, & hiſtoriæ Conciliorum, quas brevitatis ſtudio præterimus.

V. Fuit etiam olim Cappa, ſeu Pluvialis non modo propria veſtis Cantorum, ut tradit Honorius in ſus Gemma animæ Lib. I. Cap. CXXVII. verum etiam genus veſtis Eccleſisſticæ, qua hodieque, uti obſervst vir clariſſimus Cajetanus Merati in Gsvantum Pag. 275. utuntur Cardinsles, Epiſcopi, & in multis Cathedralibus Eccleſiis etiam Canonici. Verum cum noſtra nihil interſit de ea re fuſe diſſerere, videri poteſt laudatus Auctor, & Scriptor eruditus Petrus Morettus in ſua Diſceptatione Epiſtolsri, De ritu vsriandi chorale indumentum.

VI. De Pallio inſuper, quod Patriarcharum, Primstum, sc Metropolitanorum poſtremum, & proprium indumentum eſt, & per illud a ceteris Epiſcopis diſcernuntur, cum non modo fuſe in Opere noſtro de Codice Sancti Euangelii egerimus, verum etiam infra Titulo integro XIV. de ipſo Pallio acturi ſimus, ſubervacanei prorſus eſſet laboris, de eodem in Cap. præſenti diſſerere. Legendus ergo memoratus Titulus XIV qui *De Pallio* inſcribitur, ubi etiam in Commentario §. VIII. & fuſe de Cruce Pontifici Maximo, Patriarchis, Archiepiſcopis, & Apoſtolicæ Sedis Legatis jsm olim præferri ſolita fuſe a nobis diſputabitur.

De Gremiali, Sudario, & Bugia.

CAP. XXII.

I. GRemiale, Latina voce *gremium*, ut inquit Grancolas Commentsrii hiſtorici in Brevisrium Romanum, Cap. VII. fruſtum telæ quadratum eſt, quod ponebatur in gremio celebrantis, dum ſederet, ne illius manibus caſula inquinaretur. Joſeph Vicecomes Lib. III. *De ritibus Miſſæ*, Cap. V. putat Gremiale idem eſſe, ac ſubcinctorium, ſed omnino errat; nsm Gremiale pannus eſt, qui in gremio Epiſcopi divina officia celebrantis ponitur, cum ſedet, & cum Ordines confert; ut docet Joannes Cardinalis Bona Lib. I. *Rerum Liturgicarum* Cap. XXIV. Num. XV. ubi etiam tradit, quod etſi olim ſubcinctorium, ſeu ſubcingulum, ſive præcinctorium, ut dicitur in Miſſa Illyrici, eſſet unum ex indumentis Epiſcoporum, (id quod etiam apparet ex S. Thoma, qui in IV. ſententiarum, Diſtinctione XXIV. Articulo III. tradit, ſubcinctorum inter novem ornamenta Epiſcoporum peculiaria accenſeri), hodie tamen nemo illo utitur in Eccleſia Latina, niſi ſolus Romanus Pontifex, cum ſolemniter celebrat; eſtque inſtar parvi cujuſdam manipuli, e ſiniſtro latere pendens. Huic apud Græcos aſſimilari inquit laudatus Bona Epigonatium formæ quadrangularis palmi, & dimidii ex utroque latere, quo e Zona appenſum geſtatur, ſoliſque Epiſcopis, & aliis in dignitate conſtitutis permitti.

II. De Sudario mentionem facit Durandus in ſuo Rationali Lib. III. Cap. XVI. ubi ait, eſſe quidem Sudarium lineum pannum, quem miniſtrans Epiſcopo ſemper paratum hsbet, quo ille ſudorem, & omnem ſuperfluum corporis tergat humorem. Ait, in quibuſdam Eccleſiis ſuo tempore Diaconum Sudarium habentem, illud in dextro Altaria cornu deponere conſueviſſe, ut ſi forte quicquam ſordidum sceeſſiſſet, illo protinus tergeretur, & mundiſſimum maneret Sudarium Sacerdotis.

III. Bugia, ſeu palmatoria denique inſtrumentum argenteum eſt, in quo ponitur candela accenſa ad præbendum Pontifici lumen, ut commode legere poſſit. Docet Macrius, Gallice eo vocabulo candelam ipſam denotari, & in quodam antiquo Gloſſario etiam *Scotulam* dici, fortaſſe a vocibus Græcis σκότω ἐλαύνω, ideſt, *Tenebras expello*. Ajunt nonnulli moraliter ſignificare bugiam, Epiſcopum non debere tantum lumini ſuæ cognitionis fidem præſtare, ſed alterius teſtimonio uti. Ssne utitur Papa candela, ſed abſque hujuſmodi inſtrumento, fortaſſe quia ipſius cognitionis lumen alio terreno ful-

ſulcimento non indiget, uti opinatur memoratus Macrius. Sed omiſſis hiſce myſticis interpretationibus, hodie *Bugia* quidem ſeu *Palmatoria* Epiſcopi ſacra facientes utuntur, ejuſque uſus Canonicis in celebratione Miſſæ interdictus ſuit ex Sacra Rituum Congregatione, die xi. Julii MDCLXXXXIX. *In Vicentina*, uti videre eſt in Indice Decretorum apud virum clariſſimum Cajetanum Merati in Gavantum, Tomo II. Pag. 1409. Num. DXXXXI., & apud ejuſdem Tomo I. Pag. 340.

De Capellanis, & Scutariis.

CAP. XXIII.

I. CApellani, uti docent paſſim eruditi Auctores, primitus dicti ſunt, qui Capam, ſeu Capellam S. Martini, vel in Regum palatiis aſſervabant, vel in præliis cum ceteris Sanctorum Reliquiis deferebant, quemadmodum patet ex Walafrido Strabone, & Honorio Auguſtodunenſi, quibus conſentanea ſcribit Durandus in ſuo Rationali Divinorum Officiorum, Lib. II. Cap. x. Ab hujuſmodi Reliqularum ſorte cuſtodia cuſtodes ſimpliciter dicti fuerunt Capellani. Unde Anaſtaſius Bibliothecarius in S. Leone I. Pontifice Maximo, ita inquit: *Hic conſtituit ſuper ſepulcra Apoſtolorum Cuſtodes, qui dicuntur Capellani ex Clero Romano*; ideſt qui Sacratiſſima Apoſtolorum Corpora, quæ in variis ſeorſim Sacellis in majori Eccleſia Romæ aſſervabantur, ex officio ſibi injuncto cuſtodirent: unde *Martyrarii*, & *Cuſtodes Martyrum* etiam dicti. Scio in laudato Anaſtaſii loco juxta quaſdam editiones legi *Cubicularios*, ſed cubiculariorum, & Capellanorum idem fuiſſe munus docet eruditus Carolus Dufreſne in ſuo mediæ & infimæ Latinitatis Gloſſario, verbo *Cubicularii.* Plura de Capellanis videri etiam poſſunt apud Thomaſſinum in ſua veteri, & nova Eccleſiæ diſciplina.

II. Sunt hodie Capellani, qui Epiſcopo, vel Cardinali inſerviunt in recitatione Divini Officii & in Sacrificii Divini Miſſæ celebratione. Quod etſi munus nobiliſſimum ſit, qui tamen illud alicubi exercent, non ſine piorum Virorum admiratione, ceteris Aulicis ſecularibus poſthabentur; adeout nonnulli etiam, non modo laici Barones, ſed & Prælati Eccleſiaſtici eoſdem Capellanos divino miniſterio ceteroqui deſtinatos, Equilibus, vilioribuſque domus officiis præficere non vereantur. Quod Scutarios tandem, ſeu ſcutiferos, qui familiares Epiſcopi hodie ſunt, ſpectat, hi aſſiſtere debent Epiſcopo decenter induti Clericali habitu, ex Cæremoniali Epiſcoporum, Cap. II. non autem brevi habitu, nec cum calcaribus, & armis, nec induti ad modum Laicorum diverſo colore, ſed tamen ſine Cottis, ut in eodem Cæremoniali præcipitur; & regulariter ad credentiam ſtare ſemper debent inter eam, & parietem, & nudo capite, facie ad Epiſcopum verſa; nec inde diſcedere, niſi quando Epiſcopum exuunt, & calceant communibus indumentis, & calceamentis. Ad minus duo, & ad ſummum quatuor aſſiſtere debent, ut idem Cæremoniale Epiſcoporum præſcribit. Plura de iis, & de eorum munere vide apud Michaelem Bauldry in ſuo Manuali Sacrarum Cæremoniarum Parte v. ubi ſuſe agit de ſacris cæremoniis ſervandis ab Epiſcopo, & aliis Prælatis ſuperioribus, & inferioribus, & eorum Miniſtris ſpecialibus.

Rituum, ac Cæremoniarum Pontificalium notitia Epiſcopis perneceſſaria.

CAP. XXIV.

I. CUm natura hominum ea ſit, ut non facile queat ſine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem ſuſtolli, ut ſcite docent Patres Concilii Tridentini Seſſione XXII. *De Sacrificio Miſſæ*, Cap. v. *Idcirco Magiſtri noſtri* (ait S. Joannes Chryſoſtomus Homilia I. in Matthæum) *Eccleſiarum Inſtitutores uſque ad humilia, & minuta præcepta deduxerunt diligentiam diſciplinæ*. Enim vero ſi veteris Legis umbratiles cæremonias, ac varios ritus Hebræo Populo Deus tam diligenter injunxit, ut de iis ſcriptum ſit, Deuteronomii Cap. v. *Audi Iſrael cæremonias, atque judicia, quæ ego loquor in auribus veſtris hodie; diſcite ea, & opere complete*; quanto majori cum ratione de novi Teſtamenti ritibus, ac cæremoniis Paulus Apoſtolus in Epiſtola I. ad Corinthios Cap. XIV. dixiſſe putandus eſt, ut *omnia honeſte, & ſecundum ordinem fiant*? Hæc enim verba de cæremoniis, ac ritibus, qui in Eccleſia obeuntur, intelligi debere obſervant quidem laudatus Chryſoſtomus aliique Patres.

II. Priſcos fideles Divini Cultus cæremoniis ſedulo ſtuduiſſe, vel ex eo oſtendit vir Sacræ, atque Eccleſiaſticæ eruditionis peritiſſimus Antonius Caracciolus Clericorum Regularium eximium decus in Notis ad conſtitutiones ſui Ordinis, Cap. II. quod conſueverint eligere certum quempiam virum, Præfectum Sacris Ritibus, videlicet monitorem veteris diſciplinæ. Id inquit S. Dorothæi Abbatis teſtari verba, quæ in ejus Sermone XI. legimus: *Num*; inquit, *Præpoſitus cæremoniarum, aut quivis alius e fratribus mihi dixit quicquam, & ego non tuli ſed contradixi?* Laudat & inter alia Nepotianum S. Hieronymus in illius Epitaphio, *quod cerneretur ejus in omnes cæremonias ſolicitudo diſpoſita*. Si itaque in priſcis fidelibus, & antiquis Clericis, qualis erat Nepotianus, tam ſedulum erat Sacrarum Cæremoniarum ſtudium, multo magis hoc exoptandum eſt in Epiſcopis, ut quid agunt intelligant, populoque ſibi commiſſo fideliter exponant. Jam non miramur ſupinam eſſe in plurimis Chriſtianis ignorantiam rerum ſacrarum, quod plurimi ex iis nec primos principales, ut ajunt, fidei articulos norint. Novi alicubi Epiſcopos pariter, ac Parochos nihil ſollicitos de inſtruenda plebe ſibi commiſſa in primis chriſtianæ doctrinæ rudimentis, & Sacris Eccleſiæ myſteriis, Sacramentiſque; totum autem in emungendis ovibus ſuis ſtudium impendere. An non vereri debent, quod eiſdem Dominus comminatur Jeremiæ Cap. XXIII. *Væ*, inquit, *paſtoribus qui diſperdunt, & dilacerant gregem paſcuæ meæ, dicit Dominus. Ideo hæc dicit Dominus Deus Iſrael ad Paſtores, qui paſcunt Populum meum: Vos diſperſiſtis gregem meum, & ejeciſtis eos, & non viſitaſtis eos: Ecce ego viſitabo ſuper vos malitiam ſtudiorum veſtrorum, ait Dominus.*

III. Sed hiſce omiſſis comminationibus, quas contra negligentes Paſtores in Sacra Scriptura innumeras fere legere eſt; præſertim vero Oſææ Cap. IV. ubi ita comminatur Dominus ignaro Præſuli, ac Sacerdoti: *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi*: optandum eſſet, ut in ritibus, & cæremoniis obſervandis Epiſcopi omnes

Digitized by Google

nes S. Carolum Boromæum imitarentur, de quo ita ſcribit in illius vita Carolus a Baſilica Petri Lib. VII. Cap. XXVI. *Ritas, & Ceremonias Eccleſiaſticas exquiſite cognoſcere, ſervareque ſtuduit: quo de genere certum Sacerdotam numeram delegit, qui conſultarent, eum dubitationis aliquid afferretur; nec vero gravabatur conſultationi præeſſe, diligenterque de iis quoque diu diſquirere, quæ levia ſæpe valgo putantur; nihil enim ad Divinum Cultum pertinens non dignum arbitrabatur, in quo curam diligentiamque collocaret ſuam.* Addit, eam fuiſſe in Eccleſia Mediolanenſi vel apud laicos Sacrorum Rituum peritiam, ut cum Epiſcopus advena poſt Caroli mortem, Miſſæ ſolennia celebriter agens, Mitram ab Altari ad Thronum rediens depoſuiſſet, Gubernatoris ſalutandi gratia, qui erat extra cancellos, quædam mulier Epiſcopi erratum notans, ne vultus quidem ſignificatione Mitratum Carolum, quemquam extra cancellos ſalutaſſe dixerit.

IV. Quanta vero diligentia uſus ſit noſtro hoc ævo Benedictus XIII., ut rite, recte, ac religioſe ſacra omnia obiret, omnes jam norunt, qui illum indefeſſum viderunt in Pontificalibus exercendis functionibus, quarum etiam hiſtoricos æque ac myſticos ſenſus, dum illas peragebat, explicare ſolitus erat. Unde non mirum, ſi Principes viri, ac præſtantiſſimi Præſules ad eum non ſemel miſerunt a longinquis regionibus Canonicos, & Presbyteros, ut eum Pontificalia obeuntem obſervarent, ac ritus omnes addiſcerent, adnotarentque, ut Antiſtitem omnium peritiſſimum, atque religioſiſſimum imitarentur. Novi complures, qui de ejus, cum viveret, latere erant, in ſacris ritibus ſumme verſatos; inter quos non ſine laude memorandus eſt Eminentiſſimus Franciſcus Antonius Finy S.R.E. Cardinalis, qui in notitia ſacrarum rerum, præſertim vero Liturgicarum, ac Ritualium adeo excellit, ut difficillima quæque, ac obſcura ad eam rem pertinentia, facile, ac fuſe, eruditeque in promtu explicet. Id quod ego non ſemel expertus ſui.

V. Cæterum, ut finem argumento Capitis hujus imponamus, cum Sacerdotes, & Prælati Eccleſiæ, teſte Apoſtolo in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. IV. Miniſtri Chriſti ſint, & diſpenſatores myſteriorum Dei; eiſdemque, uti ait Chriſtus Dominus in Euangelio Lucæ Cap. VIII. datum ſit noſſe myſteria; profecto Rituum Sacramenta intelligere, & virtutibus, quæ per illa ſignificantur, fulgere debent; alioqui cæci erunt, & duces cæcorum, eritque, ſicut populus, ſic Sacerdos; ut ſcite argumentatur Durandus in Proœmio ſui Rationalis Divinorum Officiorum, Num. III. Ut ipſa autem Rituum Sacramenta intelligant, opus quidem eſt illis, ut aſſidue Libros evolvant antiquorum Pontificalium, ac veterum Eccleſiæ Scriptorum, qui de Sacris Ritibus, fuſe, ac erudite ſcripſerunt; tum præſertim quoties minus uſitatum aliquod in Eccleſia agendum eſſet; tunc enim in primis conſulere debent, quæ ipſis in eo genere agenda, vel cavenda eſſent; exemploque S. Caroli, ad ea Libris allatis, ritu omni conſiderato, experientia adhibita, ſeſe diligenter parare; neque enim aliquando defuerunt Præſules, qui cum nullum Ritualibus Libris ſtudium impenderint, ſuo arbitratu Pontificales functiones peragere auſi fuerunt. Porro inter alios Libros pro Sacris intelligendis Ritibus, præter illos, quos Cap. I. laudavimus, celeberrimus ille eſt, quem de rebus Liturgicis dignitate, ac eruditione Eminentiſſimus Joannes Cardinalis Bona egregie ſcripſit; multa ſiquidem in eo habentur, quæ non modo officium Miſſæ, ſed & alias Pontificales actiones explicat. Legendi præterea ſunt & alii peculiarium Rituum Tractatores quales ſunt Joſeph Vicecomes de Ritibus Baptiſmi, Confirmationis, & Miſſæ, Franciſcus Hallier de Sacris Ordinationibus, Andreas Sauſſajus, & alii.

Recenſentur verſus novis quibuſdam Pontificalibus præfixi, ritus omnes in tribus Pontificalis partibus contentos, brevi, ac egregie enarrantes.

CAP. XXV.

I. NE in hoc opere noſtro quicquam deſideretur quod vel in antiquis, vel in novis editis Pontificalibus habetur, operæ Inſuper pretium duxi verſus præfixos cuidam recenti Pontificali, hoc loco deſcribere, eo vel magis, quod ut in argumento capitis notatum eſt, ritus omnes non modo in hac prima parte, ſed & in duabus aliis contentos, brevi, atque eleganter enarrent, & ob oculos ponant. Sunt autem hujuſmodi.

VOs o Pontifices, vos o ſacra nomina Myſtæ,
Atque Sacerdotes, vario quos ordine Divum
Mancipat obſequiis ultro jurata voluntas:
Quos votum, exortiſque ligat pia regula vitæ,
Huc animum, huc oculos. Vobis hic ſancta laborat
Relligio, & Latii ſancit decreta Senatus:
Multa docens, & quos præſcribit Romula ritus
Inſula, & antiquum templorum inſiſtere morem.
Vos decet, officii quoſcunque ſacrata profeſſi
Secta vocat, ſanctas animum informare per artes,
Atque vices Sacrorum, & debita munera templis,
Ac ſibi præſcriptam populis impendere curam;
Illic cuncta patent, ſeu vos præſcribere munus,
Seu præſtare juvat. Jam primo in limine libri
Rore ſacro Puerum; & ligni ſudantis olivo
Præſul, & inſcriptam perducit Chriſmate frontē,
Invictūque animum, obnixamque in prælia præſtat
Cuncta fidem. Poſt hæc majoris inſerit annos
Ordinibus: tonſis illos ad prima capillis
Templa vovens: alios, ſi fani janua poſcit
Excubias, ſacriſve vocat pia cura legendis:
Sive truces Genios, & conjurata nocentum
Agmina poſſeſſis luſtrali carmine membris
Exturbare opus eſt, cerave liquente coruſcas
Ferre faces, & pendentes accendere lychnos.
Sunt & quos jam prima gradus ad munera poſcūt
Magna miniſteria & ritus præſtare potentes;
Inter ſacra Deum, circumque altaria ſtantes,
Dum ſacros latices, & myſtica liba Sacerdos
Immolat, atque ſuo ſiſtit ſe victima Patri
Filius; Aligeris nunquam ô conceſſa poteſtas
Cælitibus: nec quos gentis primæva Parentes
Secla tulere aliâs, quamvis de ſanguine claro
Abramidum, & regnatoris ſimulacra futuri.
Jamque ſuum jus omne, poteſtatemque regendi
Conferet: unanimi ſi quem ſuffragia voto
Optavere ſibi, populiſque præeſſe tuendis
Pontificem; longum ſolennes ſtabit ad aras
Multa precans, ſacroque caput luſtrabit olivo,
Et paſtorali gemma donabit & auro;
Connubio junget ſtabili, ſponſæque dicabit
Jam proprium. Seu cum Tarpejo a Præſule munus
Rarū, auguſtū, ingens, humeroſque ac pectora circū
Pal-

Digitized by Google

Pallia ritè dabit. Nunc quos exercita virtus
Cœnobii, tonſæque vocat cuſtodia gentis,
Multa ſuper votis, ſuper officioque fideli
Multa monẽs, manibus capiti bene fauſta precatur
Impoſitis, mitræque etiam facit eſſe potentem;
Seu quas virgineis Matres imponere ſeptis
Eſt opus, optantique datur Antiſtita turbæ.
Inde novum molitur opus, ſolennia Regum
Auſpicia, & primos templis attollere faſces.
Ecce gravi Rex inceſſu procedit, & aras
Suppliciter venerans, regno ſua jura patiſci,
Conſtanteſque animos in relligione Priorum
Annuit, atque humeros oleo dextrõque perunctus
Accipit oblatum Myſtis cingentibus enſem,
Et ſceptri decus, & radiantia tempora circum,
Imperii ſpecimen, gemmeo diademata texta.
Jam cum prima novo ſignant fundamina templo,
Attolluntque crucem, ſacrata in veſte Sacerdos
Spargens rore levi, ſacræque aſpergine lymphæ
Luſtrabitque locum, fundetque precantia vota,
Ac Silicem inſcriptum fauſtis pro more ſequetur
Ominibus, ſtabilemque petet per ſæcula ſedem.
Sed cum delubri ſe jam faſtigia cælo
Extulerint, & digna Deo domus auſpice ſtabit,
Quid memorem rurſus longo celebrata paratu
Prima loci auſpicia, & ſolennes ordine ritus,
Jejunaſque preces, olei & libamina ſacri,
Et ſuper aurato lucentes ſtipite ceras,
Inſperſoſque ſolo cineres, inſcriptaque ſigna,
Præſul ubi arcanas voces, tacitoſque precatus
Fundit humi incumbens, ac verba potentia dicit?
Idem corporibus terram deſignas humandis,
Conſtituitque cruces, triplicemque in vertice figit
Hinc atque inde facem: nebulam fumantis acerræ
Interea, Arabiumque focis adolebit odorem.
At cum templa ſcelus, ſævique licentia ferri
Polluit impulſu tetro, furiiſque nefandæ
Tiſiphones, ceſſitque animo reverentia Divum;
Concipit ille preces, offenſaque numina terris
Conciliat, redditque ſacræ ſua munia ſedi,
Atque profanatos delubro inſtaurat honores.
Nunc aureos Calices, & gemmea vaſa dicabit
Uſum in ſacrorum, & noſtris geſtamina Myſtis:
Et veſtes auro rigidas, ac linea texta,
Puraque ſternendis mantilia devovet aris;
Aurataſque cruces, ſimulacraque ſancta Deorum
Spargens rore ſuper: nec non quæ pendula ſummis
Turribus æra ſonant, queis dat Campania nomen,
Nolaque Paulino quondam ſub Præſule felix:
Telaque in infidos vibranda potentius hoſtes,
Et clypeum, & loricam hamis auroque trilicem:
Sicubi vel gentes ſtimulis cæleſtibus actas
Iſacidum tractus, Solymamque repoſcere bello,
Atque Saracenam Syrio de limite peſtem
Exturbare procul pelagi trans æquora ſuaſit
Relligionis amor; tunc aurea ſegmina textu
Quadrifido, inſutamque humeros ac pectora circũ
Multa crucem precibus, nec non luſtralibus undis
Proſequitur, lætoſque vovet poſt bella triumphos.
Elataque manu candentia ſigno coraſcans
Mittit in infidos Superis præeuntibus hoſtes,
Et certam fauſto jam concipit omine palmam.
Sed neque, qui ſupereſt, pigeat decurrere campũ.
En tibi ſuggeſtu Præſul ſublimis ab alto
Uſque recurrentes faſtos, ſacroſque quotannis
Evulgare dies, cœtu auſcultante Piorum,
Ingreditur; ſeu quo Jejunia tempore nobis
Eſuriem indicunt, totaſque adſiſtere luces
Impranſos, donec pronos in cærula currus
Sol invergit, & emerito nox ingruit orbi;
Seu qua luce redux ad vitæ lumina Chriſtus
Mærentes ſocios, orbumque reviſet ovile.
Quid cum juſta reos damnante Antiſtite ſontes
Pœna premit, clauſique gemunt ad limina templi
Mæſta cohors, ſcelerum dum longa piacula ſolvũt,
Impoſitos Cilicum textus, ſetaſque rigentes
Tergemino nexu, & nodoſa cannabe cincti;
Dum rurſum admiſſis ſacra ad communia Præſul
Deſletam exemit perfecto tempore labem
Supplicibus, cunctaque animos a ſorde piavit?
Hinc diſces, quo more oleum mortalibus ægris
Ante parat; ſeu forte aliquis natalibus undis
Luſtrandus primũ ſiſtit ſe ad limina templi;
Seu jam tinctus aquis, interque adſcriptus amicos
Chriſtiadum cœtus firmari ad cuncta rogabit
Dura fidem, ſacri ceromatis unguine frontem,
Et ſigno crucis inſcriptus. Poſt agmina Præſul
Longa Sacerdotum, magnis conventibus actis
Cogit, & officii cunctos præſcripta tuendi.
Multa monẽs, iterũque iterũque hortatibus ambit,
Aut ceſſatores urgens ad penſa miniſtros,
Ignavoſve docens. Sed jam quo crimina ritu,
Punirique reos leges ſanxere ſacrorum,
Perlege; ſive malos ſacros communibus arcent,
Officiique vices certis ceſſare diebus
Præcipiunt, & Myſta gradu periturus ab alto
Dejicitur, ſacrique gerens inſignia cultus,
Paulatim ereptas veſtes, ac tegmina membris
Exuit infelix, tota & traducitur urbe.
Cætera quid memorẽ, cum Præſul ovilia primũ
Et populos (ſi cura recens commiſſa repoſcet)
Lætus adit, primos Cleri excepturus honores.
Seu cum Romulea longe legatur ab urbe
Purpurea de gente aliquis, populoſque remotos;
Quos procul innumeris circũerrat fluctibus ingens
Sequana, Pariſiaſque ſubit ſolennibus arces
Auſpiciis; vel quos diti Tagus ambit arena,
Viſtulave, & longis tendit qua Sarmata campis;
Aut ubi rex fluviorum bo ad uno nomine notas
Iſter in Arctoum præceps evolvitur æquor
Regna per & Latio fidos ſub Præſule fines,
Queis non relligio fallax, promotumque novandĩ
Ingenium ritus animis excuſſit avorum.
Hinc & ſcire licet, Reges cum templa ſubibunt,
Imperiique potens ſe magnam Auguſtus ad urbem
Siſtet ovans, prope Theutonico comitante Senatu:
Aut Proceres, aut magnanimo de ſanguine Regũ
Fœmina pilentis Divorum in mollibus ædes
Accedet venerans, quantos ſacer ordo paratus
Molitur, qualique præit ſolennia pompa
Obvius Antiſtes cœtu ſtipante ſuorum.
Vade liber, numquam ſimili procedere cultu
Ante datum: te cinnabari minioque rubentem
Lætius, & leges ornat Rubrica ſacratas;
Exigua tu magnarum compendia rerum
Mole capis, quali numquam retro ante vel uſu,
Vel ſtudio, ſupraque notis inſcripta legendi
Præſcribit vox quæque modum, quem longa tenorẽ
Exigit, utque brevis celeri ſe ſyllaba flatu
Proripit accelerans, ſe ſubducitque legenti.
A te quis meritum curis pro talibus ornet
Laudibus, aut dignos unquam quæ tibi gratia plauſus
Rite ferat, cujus ſtudiis ingentibus olim
Ordo Sacerdotum mores inſiſtit avitos
Sanctius, & cunctis orandi penſa diebus
Noſter inoffenſo decurrit tramite Clerus?
Nunc & Pontifices curis inſignibus ipſos
Obſtrinxiſſe juvat, quorum ſolennia ſacra,
Auſpice te, retractas opus, propriaſque Tiaræ,
Te curante, vices cultu meliore tuentur.

PON-

PONTIFICALIS PARS PRIMA.

DE CONFIRMANDIS

TITULUS I.

I. SUnt qui non minus imperite, quam impie finxerunt, Confirmationis vocabulum ab eo deduci, quod olim infantea, qui baptizati erant, cum jam adul i eſſent, ad Epiſcopum adducebantur, ut Fidem Chriſtianam, quam in bantiſmo ſuſceperant, confirmarent, ita ut Confirmatio, ut perperam placet Calvino, nihil a catecheſi differat. Verum recte docet Catechiſmua Concilii Tridentini, Confirmationem iccirco appellari Sacramentum Chriſmatia, quoniam qui baptizatus eſt, cum ab Epiſcono Sacro Chriſmate ungitur, additia ſolemnibus verbia, *Signo te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, niſi aliud Sacramenti efficientiam, ut ajunt, impediat, novæ virtutis robore firmior, atque adeo perfectus Chriſti miles eſſe incipit. Unde S. Ambroſius Lib. III. *De Sacramentis*, Cap. II. inquit: *Sequitur ſpirituale ſignaculum, quod audiſtis hodie legi, quia poſt fontem ſupereſt, ut perfectio fiat; quando ad invocationem Sacerdotis, Spiritus Sanctus infunditur*. Recte itaque in præſentiarum Confirmatio definiri poteſt, *Sacramentum novæ legis, quo fideles ad Chriſti fidem palam, & intrepide profitendam, Spiritus Sancti plenitudine roborantur*.

II. Multis præterea nominibus Sacramentum iſtud a Patribus, & Auctoribus Eccleſiaſticis appellatur, ut videre eſt apud eruditiſſimum Guillelmum Eſtium, Bellarminum, Sanbovium, & alios paſſim Theologos de Sacramento Confirmationis pertractantes. In antiquis editis Pontificalibus, præſens ita inſcribitur Titulus, *De Chriſmandis in fronte*, quia ſcilicet Sacramentum Confirmationis, Sacramentum Chriſmatis etiam appellatur. Eſſe autem ipſam Confirmationem verum ac proprium novæ legis Sacramentum, unanimi conſenſu docent omnes Eccleſiæ Patrea, edocti ex luculentiſſimis divinæ ſcripturæ locis, præſertim ex illo Actorum Cap. VIII. ad quem locum hujus Sacramenti primordia omnes referunt. Legimus ibi enim, Petrum & Joannem manus impoſuiſſe Samaritanis, qui fuerant a Philippo baptizati, atque ita eoa accepiſſe Spiritum Sanctum, ut fuſe infra explicabimus. *Tunc imponebant*, inquit S. Lucas, *manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum.*

III. Sed audiamus aliquos Patres de ea re loquentes ex compluribus, quos infra multis in locis referemus. S. Ambroſius in opere *De Sacramentis, & De his qui initiantur*, ex profeſſo de Sacramentis Eccleſiæ differens, Confirmationi proximum a baptiſmo locum tribuit. S. Auguſtinus Lib. II. contra litteras Petiliani Cap. CIV. explicans hæc verba Pſal. CXXXII. *Sicut unguentum in capite &c.* ita inquit: *In hoc unguento Sacramentum Chriſmatis vult Petilianus interpretari, quod quidem in genere viſibilium ſignaculorum, ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe Baptiſmus*. Et tractatu III. in Epiſtolam I. Sancti Joannis, *Unctio ſpiritalis*, ait, *ipſe Spiritus Sanctus eſt, cujus Sacramentum eſt in unctione viſibili*. S. Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos, Sacramentum manus impoſitionis Epiſcopalis ex Scriptura ſimul & traditione probat, ſub nomine quidem Luciferiani, ſed approbante Orthodoxo. S. Hilarius in fine Can. IV. in Matthæum, conſignationem Sacramentum Spiritua appellat, quod bonis jamque lavacro purgatis plenitudo Spiritua per illud detur. Merito itaque Tridentina Synodus Seſſ. VII. *De Confirmatione* Can. I. damnat hæreticos negantes Confirmationem eſſe verum, & proprium novæ legia Sacramentum: *Siquis dixerit confirmationem Baptizatorum otioſam cæremoniam eſſe, & non potius verum, & proprium Sacramentum; aut olim nihil aliud fuiſſe, quam Catecheſim quandam, qua adoleſcentiæ proximi, fidei ſuæ rationem coram Eccleſia exponebant, anathema ſit*. Et Can. II. *Siquis dixerit, injurios eſſe Spiritui Sancto eos qui Sacro Confirmationis Chriſmati virtutem aliquam tribuunt, anathema ſit*.

IV. Quamquam vero circa inſtitutionem hujus Sacramenti inſignes Theologi, ut inter alios Alexander de Hales, non parum hallucinati ſint, putantes nec a Chriſto, nec ab Apoſtolis, ſed poſtea proceſſu temporis in Meldenſi Concilio fuiſſe inſtitutum; conſtat tamen ex Concilio Florentino, & Tridentino Seſſione VII. *De Sacramentis in genere*, Can. I. Chriſtum Dominum, ſicut & aliorum, ita & hujus Sacramenti eſſe Auctorem. *Siquis dixerit, Sacramenta novæ legis non fuiſſe omnia a Jeſu Chriſto Domino noſtro inſtituta, aut eſſe plura, vel pauciora quam ſeptem, videlicet Baptiſmum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium, anathema ſit*. Ratio hujua Canonis ea generali ratione nititur, quam docet Sanctus Thomaa III. parte Quæſtione LXXII. Articulo I. *Quia ſcilicet inſtituere Sacramentum pertinet ad poteſtatem excellentiæ, quæ competit ſoli Chriſto*. Unde optime docuit S. Ambroſius Lib. IV. *De Sacramentis*, Cap. IV. *Auctor Sacramentorum quis eſt, niſi Dominus Jeſus?* Rationes, ob quas Chriſtua Dominus hanc inſtitutionem Sacramentorum ſibi ſoli reſervavit, afferuntur ab eodem Angelico Doctore. Prima eſt propter Fidelium utilitatem, ne in homine alio ſpem ponerent. Altera, ne eſſent diverſa Sacramenta; ex quibus diviſio oriretur, ſicut apud illos, qui, ut habetur in Epiſt. I. ad Corinthios, Cap. I. dicebant: *Ego quidem ſum Pauli: Ego autem Apollo: Ego vero Cephæ*. Tertia, ne eſſent multa capita in Eccleſia.

§. I.

Pontifex infantes, pueros, vel alios Sacri baptiſmatis unda perfuſos confirmare volens, paratus ſupra Rochetum, vel, ſi ſit Religioſus, ſupra Superpelliceum, Amictu, Stola, Pluviali albi coloris, & Mitra accedit ad faldiſtorium ante medium Altaris, aut in alio convenienti loco ſibi paratum, & in eo ſedens, renibus Altari, & facie populo verſis, Baculum Paſtoralem in ſiniſtra tenens, populum coram ſe ſtantem admonet, quod nullus alius, niſi ſolus Epiſcopus confirmationis Ordinarius Miniſter eſt.

COMMENTARIUS.

I. QUum de Eccleſiaſtica, ac præſertim Pontificia ſupellectile, cujus mentio in hoc noſtro Pontificali Romano paſſim occurrit, abunde in Prolegomenis dictum ſit: iccirco, ut cum methodo procedamus, arbitrati ſumus de quatuor hiſce tantum differere. I. De ſubjecto. II. De tempore. III. De loco. IV. De Miniſtro hujus Sacramenti. Quoad primum, omnes & ſoli homines baptizati confirmationem valide recipere poſſunt. Rationem reddit S. Thomas Parte III. Quæſtione LXXII. Articulo VI. Quia ſcilicet ſic ſe habet ad Baptiſmum confirmatio, ſicut ad generationem augmentum: quare ſicut impoſſibile eſt hominem augeri, priuſquam natus ſit, ita fieri non poteſt, ut Confirmationis Sacramentum ſuſcipiat, antequam ſit baptizatus: eſt quoque & hæc generalis ratio, quia Baptiſmus eſt janua ceterorum Sacramentorum, ſine quo proinde nullum verum Sacramentum ſuſcipitur. Unde cum in altera ad Zachariam Papam epiſtola conqueſtus eſſet S. Bonifacius de quodam Presbytero Scoto, quod audacter doceret, poſſe homines ſine Baptiſmo fieri Chriſtianos per Epiſcopalem manuum impoſitionem; Zacharias ad ipſum Bonifacium reſcribens, inauditum illud dogma his plane verbis damuavit: *Hic qui dicit hoc, vacuus eſt Spiritu Sancto, & alienus a gratia Chriſti, atque a conſortio Sacerdotali abjiciendus. Quis enim, niſi baptizetur, juxta præceptum Domini, in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & ſic per manus impoſitionem conſecretur, poteſt eſſe Catholicus? Huno nequiſſimum virum talia prædicantem ab Eccleſia Sancta Dei condemnatum expello.* Ex recitato Summi Pontificis teſtimonio perſpicue patet, propter hæc duo proſcriptum fuiſſe Scotum illum Sacerdotem, quod nempe contenderet, quempiam ſine baptiſmo fieri poſſe Chriſtianum, ac præterea quod vellet, valere confirmationem homini nondum baptizato collatam.

II. Catholicum dogma minime infringit, quod Actorum Cap. IX. legatur, Paulo ab Anania manum impoſitam fuiſſe, priuſquam Sacro Baptiſmate donaretur. Non enim Ananias Epiſcopus erat, ſed Diaconus, ut in eum locum ſcribens teſtatur Œcumenius, & manum præterea Paulo impoſuit, non ad impertiendum ei Spiritum Sanctum, ſed, quemadmodum Scriptura loquitur, ut viſum reciperet. Quod enim poſtea ſubditur, *Ut implearis Spiritu Sancto*, non ad manus impoſitionem referendum eſt; ſed ad baptiſmum mox ſecuturum, ut ſcite obſervat Eſtius, & animadvertere quilibet poteſt, qui locum illum Actorum diligenter conſideret.

III. Superata hac difficultate, convenienter hoc loco quæritur, quo tempore olim Confirmationis Sacramentum collatum ſit? Conſtat tum ex priſcis Patribus, tum Sacris etiam Canonibus, ſtatim poſt baptiſmum datam fuiſſe confirmationem. Diſerte id in primis aſſerit Tertullianus in Libro *De Baptiſmo*, Cap. VII. ſic inquiens: *Exinde egreſſi de lavacro perungimur benedicta unctione de priſtina diſciplina, qua ungui oleo de cornu Sacerdotum ſolebant.* Item Cap. VIII. hæc habet: *Dehinc manus imponitur, per benedictionem advocans Spiritum Sanctum.* Sunt & alia ejuſdem Scriptoris loca, quæ in unum congeſſit eruditus Pamelius in Nota ad prius recitatum Tertulliani teſtimonium. Sed audiamus S. Cyprianum qui in Epiſtola LXX. ad Januarium & ad alios ſcribens, ait: *Ungi neceſſe eſt eum, qui baptizatus ſit, ut accepto Chriſmate, ideſt unctione, eſſe unctus Dei, & habere in ſe gratiam Chriſti poſſit.* In Epiſtola quoque LXXIII. ad Jubajanum eandem videtur teſtari diſciplinam his verbis: *Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Eccleſia baptizantur, Præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem, ac manus impoſitionem Spiritum Sanctum conſequantur, & ſignaculo Dominico conſummentur.*

IV. Hujus diſciplinæ apud primæ pariter, & mediæ ætatis Scriptores Græcos æque ac Latinos innumera ſunt propemodum, & obvia teſtimonia allata a clariſſimo viro Hugone Menardo in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 44. Certe præclarus eſt S. Dionyſii locus in Libro *De Cæleſti Hierarchia*, ubi ita inquit: *Ipſi, qui ſacratiſſimo regenerationis myſterio conſecrarur, adventum Spiritus Sancti conſummans inunctio largitur unguenti.* Adde Concilium Laodicenum, ubi Patres Can. XLVIII. ajunt: *Oportet eos qui illuminantur* (ſive ut legit Dionyſius Exiguus, *qui baptizantur*) *poſt baptiſmum inungi ſupercæleſti Chriſmate, & eſſe Regni cæleſtis participes.* Hunc morem confirmandi ſcilicet mox poſt datum Baptiſmum, etiam ſuo tempore viguiſſe, quibuſdam in locis teſtatur Jacobus Vitriacus *Hiſtoriæ Occidentalis*, Cap. XXXVII. his verbis: *Hoc confirmationis Sacramentum quidam ita conjungunt baptiſmo, ut ſtatim velint ipſum poſt Baptiſmum conferri, quia per hoc confirmatur fides, quæ in Baptiſmo ſuſcipitur. Quæ conſuetudo ſatis approbanda eſt, ubi haberi poteſt copia, ſeu præſentia majoris Sacerdotis.*

V. Ex hactenus dictis ſatis evidenter eruitur, nullam olim ætatem ad excipiendum confirmationis Sacramentum excluſam fuiſſe. Et ut omittam ſuperius laudatos, Tertullianum, & Cyprianum, qui illius ſuſceptionem cum Baptiſmatis receptione conjungunt, Innocentius I. Pontifex Maximus, qui floruit deſinente Sæculo IV. in celeberrima illa ad De-

centium

centium Epiſcopum Eugubinum, expreſſe meminit illius diſciplinæ, *De conſignandis infantibas &c.* Fandemque praxim legere eſt in Sacramentario Sancti Gregorii Magni, quod ſubſequentibus ſæculis in adminiſtratione Sacramentorum obtinuit. His accedit lueulenta auctoritas S. Auguſtini, qui Tractatu VI. in I. Canonicam S. Joannis Epiſtolam ita ſcribit: *Quando impoſuimus manus iſtis infantibus, attendit unuſquiſque veſtrum, utrum linguis loquerentur.* Imponendi enim manus locutione confirmationem ſignificari, conſtat paſſim ex novi Teſtamenti libris, ae Sanctorum Patrum anctoritatibus. Complures Theologi eam diſciplinam confirmandi infantes mox poſt baptiſmum probari poſſe affirmant, tum ex Actorum Cap. VIII. ubi omnibus a Philippo baptizatis, inter quos infantes quoque a parentibus oblatos fuiſſe recte creditur, manus ab Apoſtolis imponuntur; tum etiam ex eo quod in Euangelio S. Matthæi, Cap. XVIII. Chriſtus legitur infantibus manum impoſuiſſe, velut hujus Sacramenti figuram quandam præſeferens.

VI. Ratio quoque idem faciendum ſuadere videtur, quia, cum nemo Catholicorum dubitet, parvulos ſicut baptiſmi, ita & confirmationis capaces eſſe, ſequitur, eos accepto per hoc Sacramentum gratiæ augmento, majorem etiam in futuro ſeculo gloriam habituros, ſi in ea ætate deceſſerint, quam ſi Sacramentum hoc non percepiſſent, quemadmodum poſt Hugonem de Sancto Victore in Libro *De Sacramentis*, perſpicue docet S. Thomas III. Parte, Quæſtione LXXII. Articulo VIII. ad IV. *Dicendum*, inquit, *quod anima, ad quam pertinet ſpiritualis ætas immortalis eſt, & ideo etiam morituris hoc Sacramentum dandum eſt, ut in reſurrectione perfecti appareant .... Unde etiam pueri confirmati decedentes majorem gloriam conſequuntur, ſicut & hic majorem obtinent gratiam.* Hanc doctrinam de adminiſtranda confirmatione infantibus morituris accepit certe S. Doctor ex Concilio Pariſienſi IV. anni DCCCXXIX. Cap. XXXIII. ubi Patres docent: *Infirmis & morte periclitantibus, ſicut Baptiſmatis gratia ſuccurrendum, ita incunctanter donum Spiritus Sancti eſt tradendum.* Huc ſpectare videntur verba Pontificalis noſtri initio recitata: *Pontifex infantes pueros, vel alios Sacri Baptiſmatis unda perfuſos confirmare volens &c.* Qua loquendi ratione, ut ſcite obſervat vir clariſſimus Jacobus Sanbovius, *De Sacramento Confirmationis*, Diſputatione VIII. Articulo I., ſignificatur, eſſe in arbitrio Epiſcopi, ut confirmet infantes, & eos de quorum morte metuimus, & eos etiam qui verſantur extra periculum.

VII. Progreſſu temporis, ſive id contigerit, ut plerique autumant, ex incuria, & negligentia parentum, ſive ex difficultate habendi commode Epiſcopos, ſive denique ad evitandum ejus iterationem, & ut in hoc Sacramento, quod eſt quaſi ultima Baptiſmi conſummatio, ſuſcipiens faciat per ſemetipſum fidei ſuæ profeſſionem, quam baptizatus in infantia per alium fecit, ac inſuper, ut majori cum reverentia ſuſcipiatur, expectatum eſt ad annos diſcretionis, & confirmatio fuit adminiſtrata ſeparatim a baptiſmo, neque ante eam ætatem: quemadmodum Euchariſtia a Baptiſmo ſeparatim adminiſtrari cœpit, cum ante miniſtraretur infantibus mox baptizatis: quod S. Auguſtinus pluribus locis expreſſit; quamvis nunquam crediderim Euchariſtiæ ſumptionem infantibus neceſſariam eſſe ad ſalutem, ut recte probat Cardinalis Bona Lib. II. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XII. Atque hic obiter nota, datum quoque fuiſſe recens baptizatis lac & mel; cujus ritus meminit Tertullianus in Lib. *De Corona militis*, Cap. III. & in Lib. contra Marcionem, ubi ait, quod per lactis & mellis ſocietatem Chriſtus ſuos infantes lactet.

VIII. Porro qui cenſuerunt ad annos uſque diſcretionis differendam eſſe confirmationem, ut neque damnare voluerunt uſum veteris Eccleſiæ, ita neque præciſe convenere inter ſe de anno, aliis ſeptennium ſufficere docentibus, ſi duodecimus annus non videatur expectandus, ut Catechiſmo Romano placet *De Confirmationis Sacramento*, Num. XV. & S. Carolo in Concilio Mediolanenſi I. anni MDLXV., aliis vero etiam duodecimum annum abſolute expectandum eſſe ſentientibus. Qua in re, ac ſimilibus placet illud Ambroſii, quod S. Auguſtinus oraculi vice ſuſcepit: *Ad quam forte Eccleſiam veneris, ejus morem ſerva, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalo, nec quemquam tibi.* Cujus quidem ſententiæ idem Auguſtinus in Epiſtola CXVIII. ad Januarium hanc rationem reddit: *Quod neque contra fidem, neque contra bonos mores injungitur, indifferenter eſt habendum, & pro eorum, inter quos vivitur, ſocietate ſervandum eſt.* Et infra: *Senſi enim ſæpe dolens, & gemens, multas infirmorum perturbationes fieri per quorundam fratrum contentioſam obſtinationem, vel ſuperſtitioſam timiditatem, qui in rebus hujuſmodi, quæ neque Scripturæ ſanctæ auctoritate, neque univerſalis Eccleſiæ traditione, neque vitæ corrigendæ utilitate ad certum poſſunt terminum pervenire (tantum quia ſubeſt qualiſcumque ratiocinatio cogitantis, aut quia in ſua patria ſic ipſe conſuevit, aut quia ibi vidit, ubi peregrinationem ſuam, quo remotiorem a ſuis, eo doctiorem factam putat) tam litigioſas excitant quæſtiones, ut niſi quod ipſi faciunt, nihil rectum exiſtiment.* Ceterum ea agendi ratio tunc habere videtur locum, cum ſimus extra caſum neceſſitatis; ſi enim neceſſitas urgeat, penes eſt Confirmationis Miniſtrum tempus lege, aut conſuetudine definitum antevertere, quod nempe, ut ſuperius Num. VI. ex Hugone de S. Victore, Sancto Thoma, & Concilio Pariſienſi dictum eſt, pueri confirmati decedentes majorem gloriam conſequantur.

IX. Quæ huc uſque dicta ſunt, ſatis demonſtrant, quam improbanda ſit quorumdam negligentia, qui, ut ſcribit Jonas Aurelianenſis Epiſcopus Lib. I. *De inſtitutione laicali*, Cap. VII. *partim incuria, partim ignorantia, in tantum hac in re negligentes exiſtunt, ut etiam quidam illorum nonniſi jam in decrepita ætate hujus doni conſecrationem percipiant.* Cui ſocordiæ præſentiſſimum remedium attuliſſe putarunt Patres Concilii Lambethenſis anno MCCLXXXI. Cap. IV. prohibentes, ne ii ad Euchariſtiam percipiendam admittantur, qui confirmati non fuerint. *Confirmationis inſuper Sacramentum multi negligunt temerarie, quia deſunt forſan ad talia vigiles hortatores: adeo ut plures ſint, imo innumeri inveterati dierum malorum, qui nondum confirmationis gratiam receperunt. Cui negligentiæ damnabili obviantes, ſtatuimus, ut nullus ad Sacramentum Corporis, & Sanguinis Domini admittatur extra mortis articulum, niſi fuerit confirmatus, vel niſi fuerit a receptione confirmationis rationabiliter impeditus.* Concilium Bituricenſe, quod annó MDLXXXIV. celebratum eſt, Tit. XX. Can. VII. diſerte admonet, neminem hoc Sacramento non inſignitum ſe ad Euchariſtiam, & Matrimonium admiſſurum. Græci adhuc hodie ſervant priſtinam praxim conferendi infantibus Confirmationem ſtatim ac illos

baptizant, ut ex eorum Euchologiis patet; quinimo adeo illius praxis tenaces ſunt, ut ex iis nonnulli contrarium morem Eccleſiæ Romanæ crimini vertere non erubuerint: *Non erit perfecte quiſpiam baptizatus, qui non ſuſceperit unguentum*. Abſurdum eſt, quod perperam contra Latinos urgebat Auctor Schiſmaticus Simeon Archiepiſcopus Theſſalonicenſis.

X. Explicemus nunc breviter tertiam noſtræ Rubricæ partem, quæ eſt de loco adminiſtrandæ Confirmationis. Et quamquam hodie vel ex ipſa Rubrica in Eccleſia conferri ſoleat, antiquitus tamen, cum una ſimul Baptiſmus & confirmatio præberetur, puto locum ordinarium Confirmationis fuiſſe Baptiſterium, quod extra Eccleſiam erat. Joſeph Vicecomes Lib. I. *De Confirmationis Ritibus*, Cap. XVII. exiſtimat, in Eccleſia Confirmationem miniſtratam fuiſſe. Cui tamen opinioni refragatur vetuſtum Sancti Gregorii Sacramentarium, ubi locus ad confirmationem ſuſcipiendam deſignari videtur Sacrarium, ſeu Sacriſtia: nam poſt præſcriptos Baptiſmi ritus, hæc ſtatim habet: *Pontifex vero redit in Sacrarium, expectans, ut cum veſtiti fuerint infantes, confirmet eos*. In vulgato vero Ordine Romano apud Hitorpium, locus confirmationis Sacriſtia erat, vel Eccleſia, pro arbitrio Epiſcopi: *Pontifex ergo egreditur a fonte in ſacrarium, habens ibi compoſitam ſedem, vel in Eccleſia ubi voluerit, & ſedeat in ea, & cum veſtiti fuerint infantes, confirmet eos*.

XI. Quibuſdam in locis peculiarem adminiſtrandæ Confirmationi locum præfinitum fuiſſe legimus, dicebaturque *Conſignatorium*, quale illud erat, quod in Eccleſia Neapolitana conſtruxit Joannes ejuſdem Civitatis initio Seculi VII. Epiſcopus, quodque in libro de geſtis Epiſcoporum Neapolitanorum Joannes Diaconus deſcribit hunc in modum: *Hic pulchrum conſtruxit ædificium marmoreis columnis affabre ſuffultum, atque nobilibus picturis decoratum, quod conſignatorium albatorum vocabatur, inter fontes nempe majores, quos Soter Epiſcopus fecerat, & Eccleſiam Stephaniam, per cujus januas duas, qui Sacrum Baptiſma recepiſſent, a dextra parte ingredientes, Epiſcopo, qui illorum in medio reſidebat, offerebantur, & benedictione accepta, ordinatim a ſiniſtra parte exirent*. Denique non addubito, quin in caſu neceſſitatis, ſeu mortis periculo in ægrotantis cubiculo, ſive in alio profano loco confirmatio fuerit adminiſtrata. Imo in Concilio Beneventano anni MCCCLXXIV. ſub Hugone II. Guidardio Beneventi Metropolita Titulo V. *De Sacramento Confirmationis* Cap. II. abſolute dicitur: *Confirmatio fieri poteſt in domo, vel in campo*.

XII. Verum quocumque tandem in loco illud Sacramentum ab Epiſcopis traderetur, ſcite obſervat Edmundus Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. II. Articulo I. Num. XI. aliique complures eruditi Auctores, quod ſicut olim mares a feminis ſeparatim baptizabantur, ita & ſeparatim confirmabantur. Quin & laudatus Vicecomes non ſolum utrique ſexui, ſed & ætati locum diverſum in Eccleſia præſtitutum fuiſſe affirmat ex quadam Simeonis Metaphraſtis auctoritate, qui de SS. Inde, & Domna, ſic inquit: *Pii vero cum omnes congregaſſent ſimul Catechumenos, viros, & mulieres, & pueros, eo uſque in quatuor diviſiſſent, utpote quod tempus poſtularet celeritatem, eos divino Baptiſmo perficiunt, & Chriſmate ungunt, & eos intemeratis impertiunt Sacramentis*. Subdit mox Vicecomes, voce illa, *in quatuor*, diverſos vitæ ſtatus ſignificari, pueros, viros, puerulas, & mulieres; *Chriſmate* autem *ungi*, pro Confirmationis donatione poſitum eſſe. Certe S. Carolus veteris Eccleſiæ diſciplinæ cuſtos, ac tenax, diſtinctum tabulato, telave locum maribus ac feminis in Confirmatione præfinivit: cavitque in Eccleſiæ Mediolanenſis Actis, quæ jure ac merito Eccleſiaſticæ diſciplinæ theſaurus appellari poſſunt, ut mares a parte auſtrali, feminæ a Septentrionali confirmentur. Quam diſciplinam confirmandi ſcilicet viros a feminis ſeparatim noviſſime confirmavit Benedictus Decimus tertius in ſuo Concilio Romano anni MDCCXXV. Tit. XXVI. Cap. IV. Ceterum quemadmodum olim ex Ordine Romano mares primum, & poſtea feminæ baptizabantur, ita quoque mares ante feminas confirmabantur, id quod etiam retineri voluit in Concilio Mediolanenſi V. Sanctus Carolus ita ſtatuens: *Et quod veteris ritus eſt, primum mares, deinde feminæ confirmentur*.

XIII. Reſtat, ut quartam Rubricæ partem explicemus, qua dicitur, nullum alium, niſi ſolum Epiſcopum Confirmationis Ordinarium miniſtrum eſſe. Quod quidem in Concilio Florentino definitum eſt, & in Tridentino poſtea repetitum, Seſſione VII. Can. III. *De Confirmatione*, & Seſſione XXIII. Cap. IV. & Can. VII. Fundamentum ejus doctrinæ habetur paſſim in novo Teſtamento: nam Actorum Cap. VIII. ad confirmandum eos, qui in Samaria a Philippo baptizati erant, etiam uſque ad infimam plebem profectus eſt Petrus & Joannes, cum tamen idem Petrus Cornelium virum inſignem, ac divinitus ſibi commendatum, una cum ejus familiaribus, non per ſe, ſed aliorum miniſterio baptizare voluerit, ut videre eſt Actorum Cap. X. Rurſus, ut alia Scripturæ teſtimonia omittam, in iiſdem Actis Cap. XIX. cum Epheſii quidam, Paulo jubente, ab aliis baptizati eſſent, ipſe Paulus mox eis manum impoſuit, ut Spiritum Sanctum acciperent, eum alioqui, ut ſcite obſervat Bellarminus, Eſtius, ac Theologi paſſim, & hujus Sacramenti miniſterium, ſicut baptiſmi potuiſſet aliis demandare, ſi non judicaſſet ab aliis, quam ab Epiſcopis fieri non poſſe.

XIV. Hiſce exemplis, ac eo præſertim, quod attulimus ex Actorum Cap. VIII., edocti Pontifices Maximi, ac Patres Eccleſiæ vetuſtiſſimi uno ore tradiderunt, ad ſolum Epiſcopum pertinere hujus Sacramenti adminiſtrationem. Sic enim inter ceteros docet Innocentius Papa I. in Epiſtola I. ad Decentium Eugubinum Epiſcopum: *De conſignandis vero infantibus manifeſtum eſt, non ab alio, quam ab Epiſcopis fieri licere. Nam Presbyteri licet ſint Sacerdotes, tamen apicem non habent. Hæc autem Pontificibus ſolis deberi, ut vel conſignent, vel Paracletum Spiritum tradant, non ſolum conſuetudo Eccleſiaſtica demonſtrat, verum & illa lectio Actuum Apoſtolorum, quæ aſſerit Petrum, & Joannem, eſſe directos, qui jam baptizatis traderent Spiritum Sanctum*. Loqui Sanctiſſimum Pontificem de Confirmationis Sacramento multa demonſtrant. I. quidem vox *conſignandi*, qua utitur. II. Acta Apoſtolorum, quæ laudat. III. Collatio Spiritus Sancti, quam aſſerit per illam conſignationem dari. IV. Quod immediate poſt Chriſmationem in fronte, hæc ſubdit: *Nam Presbyteris, ſeu extra, ſeu præſente Epiſcopo baptizent, Chriſmate baptizatos ungere licet, ſed quod ab Epiſcopo fuerit conſecratum: non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur Epiſcopis, cum tradunt*

Spi-

Spiritum Sanctum. An non laudatum Innocentii teſtimonium ſatis eſt ad comprimendam Joannis Calvini temeritatem, qui Lib. IV. *Inſtitutionum*, Cap. XIX. §. X. ſic adlatrat: *Siquis ab illis* (Catholicis) *ſciſcitetur: Unde tanta prærogativa Epiſcopis delata fuerit: quam rationem afferent præter ſuam libidinem?* Nonne idem hæreticus tibi delirare videtur, cum iterum in ſuo peſtifero adverſus Concilium Tridentinum antidoto obgannit: *Unde quæſo probabunt, Epiſcopis magis, quam reliquis Sacerdotibus convenire has partes, niſi quia incertis auctoribus ita placuit?* An incertus auctor dici Innocentius poteſt? Incerti ne erunt Auctores, qui id ipſum affirmant, Cyprianus in Epiſtola ad Jubajanum, Hieronymus in dialogo contra Luciferianos, Auguſtinus Lib. XV. *De Trinitate*, Cap. XXVI. Chryſoſtomus in Acta Apoſtolorum Cap. VIII. Iſidorus Hiſpalenſis Lib. VII. *Etymologiarum*, Cap. XII. & alii ſexcenti Patres, qui afferri poſſent? Incertum ne Concilium Illiberritanum Can. XXXVIII. & Can. LXXVII. Concilium Hiſpalenſe II. Can. VII. Concilium Conſtantienſe in condemnatione Artic. XXVIII. Joannis Wicleff & aliæ innumeræ tum veteres cum recentiores Synodi?

XV. Sed relinquamus tandem in ſua perfidia inſcitiaque inexcuſabili hæreticum, obſervemuſque cum Juenino, Diſſertatione III. *De Confirmatione*, Quæſt. V. Articulo II., aliiſque eruditis viris varia argumenta, quibus memoratus Innocentius utitur, ut Presbyterorum Eugubinorum praxim, de qua conſultus fuerat a Decentio Epiſcopo, probet, auſum eſſe temerarium. Ait illam ſcripturæ, ac conſuetudini Eccleſiaſticæ adverſari, injurioſam eſſe Epiſcopali dignitati, quam Chriſtus ea prærogativa donavit. Miratur deinde, id muneris potuiſſe invadere illos Presbyteros, cum illud eſſe penes ſolum Epiſcopum adeo manifeſtum ſit ac evidens, ut neminem latere poſſit. Sed dices: Si tam aperta res ſit, cur Decentius de ea dubitavit? cur ſummum Pontificem de re omnibus certa conſuluit? Reſpondent plerique Auctores, id ex eo accidiſſe, quod cum abuſus ille ſub aliquibus Eugubinis Epiſcopis, ſuis Prædeceſſoribus jam cœpiſſet, nonniſi unius Romani Pontificis auctoritate extirpari potuerit. Quæ ſententia mirifice ex iis comprobatur, quæ in memorata Epiſtola habet Innocentius: *Icciro reſpondemus, non quod te aliqua ignorare credamus, ſed ut majori auctoritate vel tuos inſtituas, vel ſiqui a Romanæ Eccleſiæ inſtitutionibus errant, aut commoneas, aut indicare non differas: ut ſcire valeamus, qui ſint, qui novitates inducunt, aut alterius Eccleſiæ, quam Romanæ, exiſtimant conſuetudinem eſſe ſervandam*. Atque hic nota, quæ eſſet vel a primis ſeculis ſupra ceteras auctoritas Romanæ Eccleſiæ Epiſcopi, & quæ ceterorum Epiſcoporum reverentia erga Romanum Pontificem.

XVI. Illud autem hic omnino admonendi ſumus, quæ huc uſque diximus, nequaquam obſtare, quominus a Summo Pontifice, urgenti gravi neceſſitate, hæc provincia adminiſtrandæ Confirmationis ſimplici Sacerdoti committi poſſit, etſi nonnulli inter quos S. Bonaventura, Adrianus VI. antequam eſſet Pontifex, Durandus, Eſtius, Sanbovius, & alii ſic Epiſcopum conſtituant miniſtrum ejus Sacramenti, ut inferiori Presbytero, nulla unquam ratione, nulla Pontificia Maximi auctoritate id muneris competere poſſe pernegent. Verum tametſi diſciplina Eccleſiæ habeat, ut ſoli Epiſcopi hoc Sacramentum adminiſtrent: quod tamen Presbyteri ſubinde extraordinarie, ut ajunt, & abſente Epiſcopo diſpenſatorie id miniſterii exercere queant, evidenter jampridem labente ſeculo VI. probavit S. Gregorius, qui licet Lib. III. Epiſtola IX. ad Januarium Epiſcopum Calaritanum expreſſe prohibuerit, ne *Presbyteri baptizatos infantes ſignare ſacro in frontibus Chriſmate præſumant*; uti autem intellexit idem Pontifex, quoſdam Sardos hoc reſponſo ſcandalizatos fuiſſe, Epiſtola XXVI. ejuſdem libri ad eundem Epiſcopum data, hæc reſcribit: *Pervenit quoque ad nos, quoſdam ſcandalizatos fuiſſe, quod Presbyteros Chriſmate tangere in fronte eos qui baptizati ſunt, prohibuimus. Et nos quidem ſecundum uſum veteris Eccleſiæ noſtræ fecimus. Sed ſi omnino hac de re, aliqui contriſtantur, ubi Epiſcopi deſunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos Chriſmate tangere debeant, concedimus*.

XVII. Reſpondent hic Adverſarii, Gregorium quidem Sardinenſibus Presbyteris Confirmationis diſpenſationem permiſiſſe vitandi ſcandali cauſa juxta ea laudati Pontificis verba, *Pervenit quoque ad nos, quoſdam ſcandalizatos fuiſſe &c.*, non approbaſſe tamen S. Gregorium uſum illum, quem œconomiæ cauſa tolerabat. Sed quis non videt, quam inepta, quam futilis ſit iſthæc reſponſio. Quis unquam credat, Eccleſiæ doctorem, Romanum Pontificem falli, & fallere neſcientem, S. Gregorium Magnum, a veritate, a fidei dogmate deſciviſſe, ut aſſentiretur quibuſdam contumacibus Juris Divini, in Sanbovii ſyſtemate, infractoribus, præſertim cum indulgentia hujuſmodi in animarum perniciem vergeret; quippe quod inani Confirmationis umbra fidelibus in Sardinia illuſum fuiſſet? Præterea, ut ſcite obſervat Jueninus, ſi quorundam in Sardinia ſcandalum Gregorius timuit, cur non veritus eſt, ne diſpenſatio, quam concedebat in re, quæ ex Adverſariis, juris eſt Divini, ceteris omnibus Orbis Chriſtiani Provinciis graviſſimo foret ſcandalo? cur aliarum regionum Epiſcopi in illam Gregorii intempeſtivam, ac irritam, ut placet Adverſariis, indulgentiam non inſurrexere?

XVIII. Obſervatu digna ſunt ea memoratæ Gregorii Epiſtolæ verba, *Nos quidem ſecundum uſum veteris Eccleſiæ noſtræ fecimus*. Ubi tacite innuit Pontifex, aliam eſſe Eccleſiæ Orientalis conſuetudinem: ſe autem ſcripſiſſe ait Epiſcopo Calaritano in priori Epiſtola, ut procederet juxta conſuetudinem Eccleſiæ Romanæ, quæ Presbyteris non permittebat baptizatos Sacro Chriſmate in frontibus conſignare: permiſit tandem Gregorius in poſteriori Epiſtola, quæ ad priorem refertur ad evitandum ſcandalum, *ubi Epiſcopi deſunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos Chriſmate tangere debeant*. Non dubitavit itaque ſanctiſſimus æque, ac doctiſſimus Pontifex, quin etiam ſubinde eſſe poſſent Presbyteri hujus Sacramenti Miniſtri: quod & ſuppoſuit Eugenius IV. qui in inſtructione pro Armenis dixit: *Legitur tamen aliquando per Sedis Apoſtolicæ diſpenſationem, ex rationabili, & urgenti admodum cauſa, ſimplicem Sacerdotem Chriſmate per Epiſcopum confecto hoc miniſtraſſe confirmationis Sacramentum*. Sed & idipſum videtur ſupponere Synodus Tridentina, cum Seſſione VII. Can. III. de Confirmatione, dicens Miniſtrum hujus Sacramenti eſſe Epiſcopum, expreſſe ad vocem *Miniſtrum*, addit *Ordinarium*, ut paſſim obſervant Theologi pariter & Canonici Juriſconſulti.

XIX. Certe apud Græcos etiam hodie Presbyteri confirmant. Neque vero dubium eſſe debet, apud ipſos Græcos Epiſcoporum hoc ab initio, & per plura quidem ſecula munus fuiſſe. Enimvero Sanctus

ctus

ctus Dionyſius, quem illi Apoſtoiis ſupparem faciunt, in lib. *De Eccleſiaſtica Hierarchia*, Cap. II., de recens baptizato ita ſcribit: *Rurſus illum ad Pontificem ducunt, qui divinitus operante oleo virum conſignans, Sacroſanctæ Eucharistiæ participem facit.* Quin & S. Chryſoſtomus Homilia in Cap. VIII. Actuom Apoſtolorum: *Philippus*, inquit, *erat unus ex ſeptem Diaconis, ſecundus a Stephano; ideo baptizans, Spiritum Sanctum non dabat; neque enim facultatem habebat: Hoc enim donum ſolorum Apoſtolorum erat, unde & Coriphæos, & non alios videmus hoc facere.* Hinc etiam Pachymeras in Paraphraſi ad Cap. V. *De Eccleſiaſtica Hierarchia* ita ſcribit: *Opus eſt Pontifice ad ungendum eum, qui baptizatus eſt. Quippe hic erat mos antiquus.*

XX. Dicet hic fortaſſe quiſpiam: Unde igitur iſta conſuetudo cœpit apud Græcos ab Epiſcopis ad Presbyteros devolvi? Turrianus Lib. III. in conſtitutiones Clementis, Petrus Aurelius, Jacobus Sanbovius, Stephanus Durantius Lib. I. *De Ritibus*, Cap. XX., & alii nonnulli exiſtimant, ob id Græcos in errore verſari. At ſecus eſſe, manifeſtum eſt. Primo enim nuſquam legimus, Romanam Eccleſiam, cui tamquam omnium Magiſtræ, ac Principi ceteræ debent faſces ſubmittere, Græcos ritu patrio confirmatos iterum conſignaſſe. Deinde conſtat ex Concilio Florentino in Appendice poſt Seſſionem XXV. Græcos legitime, canoniceque feciſſe ſatis quæſtioni illi a Latinis propoſitæ, *Quare Pontifices non inungunt Sacro Chriſmate, ſed Sacerdotes, cum hoc Pontificibus ſit datum?* Vide Arcudium Lib. II. *De concordia Occidentalis, & Orientalis Eccleſiæ*, ubi agit de Confirmatione, & Iſaacium Haberti in obſervationibus ad Librum Pontificalem Eccleſiæ Græcæ, Pag. 710.

XXI. Neque his contrarium eſt Innocentii III. reſponſum, qui in Cap. *Quanto* IV. ad Titoium *De conſuetudine*, irritam omnino judicare videtur datam per Presbyteros apud Conſtantinopolim Confirmationem: omnis etenim difficultas illico evaneſcet, ſi conſulatur ipſa Innocentii Decretalis miſſa ad Lucium Apoſtolicæ Sedis Legatum, prout extat in tertia Decretalium collectione apud Antonium Auguſtinum; e qua eam deſumſit S. Raymundus, omiſſa particula *Latinis* ad vocem *Presbyteris*; quæ oſtendit Innocentium tantum reſpondiſſe de Presbyteris Latinis Conſtantinopoli agentibus, quibus præcipit, ot conſuetudinem Eccleſiæ Latinæ ſequantur: *Dilectioni tuæ mandamus, quatenus omnibus Latinis Presbyteris apud Conſtantinopolim conſtitutis diſtricte prohibeas* (utpote a Sancta Sede nequaquam delegatis) *ne talia de cetero ſua temeritate præſumant.* Atque hic obiter adnotandum videtur, quod docet Vaneſpen, Parte VIII. *De Decretalibus Gregorii IX.*, Cap. I. utile eſſe, ac neceſſarium veteres Decretalium collectiones conſulere; multa enim in ſua collectione omiſit Raymundus, quæ hodie Decretalis ſenſum obſcurum reddunt.

§. II.

Nullus confirmatus debet reconfirmari.

COMMENTARIUS.

I. Confirmationis Sacramentum characterem, ſeu ſignaculum ſpiritale in anima imprimere, atqoe iccirco reiterari non poſſe, tum Græcis, tum Latinis Patribus, vel ex ipſo nomine, quo *ſignaculum Spiritus Sancti* dicitur, certum eſſe ac indubitatum, recte docet vir clariſſimus Petrus Arcudius Lib. II. *De concordia Occidentalis, & Orientalis Eccleſiæ*, Cap. XVII. Sane ſi Scripturam inſpiciamus, Paulus in Epiſtoia ad Hebræos Cap. VI. ita ſcribit: *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati*, per baptiſmum (ita enim S. Chryſoſtomus interpretatur, necnon alii Patres, qui Baptiſmum Sacramentum illuminationis paſſim appellarunt) *& participes facti ſunt Spiritus Sancti*, per impoſitionem manuum, cujus Apoſtoius paulo aote meminerat, *rurſus renovari ad pœnitentiam*, priorem ſcilicet, quæ in Baptiſmo, & manuum impoſitione conſiſtit.

II. Audiamus quæſo ipſum Chryſoſtomum, qui laudatum Pauli locum ſic exponit: *Cur autem hæc dicit? Quoniam erat veriſimile, eos vel eum jam credidiſſent, vacillare, vel male & diſſolute vivere. Dicit ergo: expergeſcimini. Non licet dicere: ſi diſſolute, & negligenter vixerimus, rurſus baptizabimur, Catecheſi rurſus inſtituemur, accipiemus Spiritum Sanctum, & ſi a fide non exciderimus, rurſus baptizati poterimus peccata abluere. Erratis: Impoſſibile enim eſt, eos qui ſemel ſunt illuminati &c.* Cenſet igitur S. Doctor, non minus colligi ex allato Pauli teſtimonio, Iterari non poſſe manuum impoſitionem, ideſt confirmationem, quæ baptiſmum ſubſequitur, quam ipſummet Baptiſmum. At quod non iteretur, non aliam poſſe afferri rationem, ajunt Theologi, quam quod ſicut Baptiſmus, characterem imprimat indelebilem:

III. Ratio potiſſima, cur hoc Sacramentum iterari nequeat, ex eo deſumitur, quod datur per modum conſecrationis: natura aotem conſecrationis iterationem non admittit. Audi Auguſtinum, qui Lib. II. cootra Epiſtoiam Parmeniani, Cap. XIII. hanc rationem affert, propter quam neque Baptiſmus, neque Ordinatio iterari poſſunt. *Utrumque enim*, inqoit, *Sacramentum eſt, & quadam conſecratione utrumque homini datur: illud, cum baptizatur, iſtud, cum ordinatur; ideoque in Catholica utrumque non licet iterari.* Ratio rationis eſt, quia res ſemel ad uſum aliquem Deo conſecrata, talis quandiu exiſtit, perpetuo manet. *Quidquid ſemel fuerit conſecratum, Sanctum Sanctorum erit Domino*; ut habetur Levitici Cap. ultimo. Quam rationem omnes pene Theologi amplectuntur ex Aogelico Doctore S. Thoma Aquinate, qui III. Parte, Quæſtione LXIII. Articulo I. & II. hanc ſtatuit regulam: *Sacramenta novæ legis characterem imprimunt, inquantum deputantur homines per ea ad cultum Dei.* Certe fideles per Confirmationem coofecrari Deo, tamquam milites Chriſti, & deputari ad agenda ea quæ pertinent ad pugnam ſpiritualem contra Fidei hoſtes, omnes Eccleſiæ Patres affirmant relati a Sanbovio, *De Sacramento Confirmationis*, Diſputatione VI. Articulo I.

IV. Tandem tum ex Summis Pontificibus, cum ex Conciliis, quamfrequentiſſime pronunciatum fuit, Confirmationem iterari non poſſe. S. Grego-

rius

rius Lib. XII. Epiſtola XXXI. Felici Epiſcopo Siciliæ diſerte inquit, dogma de non iteranda Confirmatione, æque ac Baptiſmo, & dedicatione Eccleſiarum, eſſe antiquæ traditionis: *Hoc vos rite tenere debetis, quod nos ab anteceſſoribus noſtris traditum accepimus: ideſt, ut quoties tam de Baptiſmo aliquorum, vel Confirmatione, quam de Eccleſiarum conſecratione dubitatio habetur; & nec ſcriptis, nec teſtibus ratio certa habetur, utrum baptizati, vel confirmati, ſive Eccleſiæ conſecratæ ſunt: ut baptizentur tales, ac confirmentur, atque Eccleſiæ Canonice dedicentur: ne talis dubitatio ruina fidelibus fiat. Quoniam non monſtratur iteratum, quod non certis indiciis oſtenditur rite peractum.* Idem docet Gregorius II. Epiſtola IX. ad Bonifacium his verbis: *De homine, qui a Pontifice confirmatus fuerit, denuo illi talis reiteratio prohibenda eſt.* Idipſum habent Concilium Toletanum VIII., & Cabilonenſe II. Quorum primum anno DCLIII. habitum Can. VII. ſic ait: *Sanctum Chriſma collatum, & altaris honor avelli nequeunt.* Cabilonenſe vero anno DCCCXIII. celebratum, Can. XXVII. ita inquit: *Dictum eſt nobis, quod quidam de plebe bis & ter ab Epiſcopis, ignorantibus eiſdem Epiſcopis, confirmentur. Unde nobis viſum eſt, eandem confirmationem, ſicut, nec baptiſmum iterari minime debere.* Adde his duo Concilia generalia, Florentinum in decreto Armenis dato, & Tridentinum Seſſione VII. *De Sacramentis*, Can. IX. ubi contrarium ſentientes anathemate feriuntur.

§. III.

Nullus qui non ſit confirmatus, poteſt eſſe in confirmatione Patrinus, nec Pater, aut Mater, Maritus, aut Uxor.

COMMENTARIUS.

I. HAbet hoc Eccleſiæ perpetua conſuetudo, ut ſicut iis, qui baptizantur, ita & iis, qui confirmantur, Patrini, ſeu Suſceptores adhibeantur. Horum uſum ſunt, qui ad ipſam Apoſtolorum ætatem referunt, probantque ex eo quod tunc temporis confirmatio una cum Baptiſmo præberetur, in quo, ſatis compertum eſt ejuſmodi Patrinos, vel Sponſores adhiberi conſueviſſe, ut fuſe eruditeque oſtendunt Baronius, Bellarminus, & alii innumeri, inter quos eruditiſſimus Joſeph Vicecomes de Baptiſmi ritibus. Occaſionem adhibendi ſuſceptores in Baptiſmo, & Confirmatione, ait Ludolphus Saxo Carthuſianus, vitæ Chriſti Parte I. Cap. XXIV. exortam fuiſſe ex illo Euangelii Joannis, ubi de Andrea Petri germano dicitur Cap. I. *Et adduxit eum ad Jeſum.* Laudat hæc verba memoratus Auctor, ſtatimque hæc ſubdit: *Ex hoc accepit Eccleſia, quod in Sacramenti Baptiſmi, & Confirmationis utitur adducentibus, qui præſentant ſuſcipientes Sacramentum, qui Patrini ſolent appellari.*

II. Ut ut ſit iſthæc Monachi opinio, ritus eſt certe in Eccleſia vetuſtiſſimus, cujus rationem hanc reddidit Angelicus Doctor III. Part. Quæſtione LXXII. Articulo X. *Hoc Sacramentum exhibetur homini ad robur pugnæ ſpiritualis. Sicut autem aliquis de novo natus indiget inſtructione in his quæ pertinent ad conſervationem vitæ: ita illi qui aſſumantur ad pugnam, indigent eruditioribus, a quibus inſtruantur de his, quæ pertinent ad modum certaminis. Et ideo in bellis materialibus conſtituuntur Duces, & Centuriones, per quos alii gubernentur, & propter hoc etiam ille, qui accipit hoc Sacramentum ab alio, tenetur quaſi per alium in pugna ſpirituali erudiendus.* Præclara eſt & alia ratio, quam memoratæ ſubjicit S. Doctor ſic inquiens: *Similiter etiam & quia per hoc Sacramentum confertur homini perfectio ſpiritualis ætatis, ideo ille, qui ad hoc Sacramentum accedit, ſuſtentatur quaſi adhuc ſpiritualiter imbecillus, & puer.* Eandem fere rationem graphice deſcribit S. Carolus Parte IV. Actorum, *De Sacramento Confirmationis*, ubi hæc habet: *Patrinum hoc etiam Sacramento adhiberi oſtendet* (Parochus) *ut ſciat Chriſtianus* (confirmatus) *ſe Spiritus Sancti gratia perfectionem ita eſſe aſſecutum, ut ſibi ipſe tamen non fidat, ſed aliorum qui vel ætate, vel diſciplina provectiores ſunt, monita, conſiliaque libenter audiat, atque amplectatur.*

III. Explicemus nunc breviter noſtram Rubricam. Vult primo, neminem non confirmatum Patrinum adhiberi poſſe in Sacramento Confirmationis. Et quidem recte. Licet enim baptizatus, (ut verbis utar Angelici Doctoris loco laudato in reſponſione ad II.) ſit effectus membrum Eccleſiæ, nondum tamen eſt adſcriptus militiæ chriſtianæ. Et ideo Epiſcopo tanquam Duci exercitus per alium exhibetur jam militiæ chriſtianæ adſcriptum. Non enim debet alium ad confirmationem tenere qui nondum eſt confirmatus. Id quod expreſſe habetur in Can. CI. de Conſecratione, Diſtinctione IV. his verbis. *In Baptiſmate, vel in Chriſmate non poteſt alium ſuſcipere in filiolum ipſe qui non eſt baptizatus, vel confirmatus.* Sed neque quo die quis confirmatus eſt, eo ipſo die alios confirmandos offerre poteſt ex S. Carolo in inſtructionibus de Sacramento Confirmationis, quæ extant Parte IV. Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis. Ceterum, an Patrini munus valide, quamvis illicite ſubeat, qui non eſt confirmatus, Quæſtio eſt diu inter Theologos agitata. Vide Thomam Sanchez Lib. VII. *de Matrimonio*, Diſputatione LX. Num. XX. Vult ſecundo Rubrica, ne Patrini aſſumi valeant, *Pater, aut Mater, Maritus, aut Uxor*; quia nimirum ex hujuſmodi ſuſceptione ſpiritualis affinitas, de qua inferius, oriri ſolet. Hinc merito Concilium Cabilonenſe II. Anno DCCCXIII. habitum Can. XXXI. gravem pœnam mulieribus injunxit, quæ ut conjugii fœdus ſolverent, filios ſuos in Sacramento Confirmationis ſuſcipiebant: *Dictum*, inquit, *etiam nobis eſt, quaſdam fœminas deſidioſe, quaſdam vero fraudulenter, ut a viris ſuis ſeparentur, proprios filios coram Epiſcopis ad confirmandum tenuiſſe. Unde nos dignum duximus, ut ſi qua mulier filium ſuum deſidia, aut fraude aliqua coram Epiſcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam ſuam, aut propter fraudem, quandiu vivet, agat pœnitentiam, a viro tamen ſuo non ſeparetur.* Nefas eſt hic omit-

omittere auctoritatem Edmundi Cantuarienſis, qui in ſpeculo Eccleſiæ de ſeptem Sacramentis Cap. LXXIV. hunc ſcribit in modum: *Parentes debent ſe cuſtodire, ne ipſimet teneant ſuum infantem coram Epiſcopo ad confirmandum*. Qui locus tametſi cauſam, cur parentes filios ſuſcipere non debeant, nequaquam exprimit; eam tamen, quam ſuperius innuimus, fuiſſe, ex ſe quiſque, vel ex iis, quæ paulo poſt, vel ante memoratus Auctor ſcribit, facile poterit intelligere. Extant præterea apud Gratianum Cauſa XXX. Quæſtione I. varii Canones quibus non modo ii qui filios ſuos, ſed & qui filiaſtros ad Confirmationem tenent, graviter puniuntur: *Si quis filiaſtrum ſuum, vel filiaſtram ſuam ante Epiſcopum tenuerit ad confirmationem, ſeparetur ab Uxore ſua, & nunquam aliam accipiat, ſimiliter & mulier.* Extat etiam hic Canon Lib. V. Capitularium, Cap. V., apud Ivonem, & alios.

§. IV.

Nullus excommunicatus, interdictus, vel gravioribus facinoribus alligatus, aut Chriſtianæ Fidei rudimentis non edoctus, ingerat ſe ad percipiendum hoc Sacramentum, vel ad tenendum confirmandum.

§. V.

Adulti deberent prius peccata confiteri, & poſtea confirmari, vel ſaltem de mortalibus, ſi in ea inciderint, conterantur.

COMMENTARIUS.

I. CUm Confirmationis Sacramentum ad perfectionem, incrementum, & conſummationem gratiæ Baptiſmalis inſtitutum ſit ſecundum ea quæ communiter docent Sancti Patres, ac Sacri Theologi paſſim, neceſſe eſt, ut ſint in ſtatu gratiæ, qui illud ſuſcipiunt. Quamobrem idem Sanctus Cardinalis Archiepiſcopus Mediolanenſis in laudatis inſtructionibus ſuis, ubi & alias diſpoſitiones tum animi, tum corporis ad illud Sacramentum digne ſuſcipiendum, ſive ad agendum Patrinos, neceſſarias, & opportunas exponit, id etiam inculcandum præcipit, *Ut nemo excommunicatus, interdictus, in gravi publicoque peccato jacens, accedat ad hoc Sacramentum, neque qui in Paſchate communione abſtinuerit*. In Concilio Pariſienſi VI. anno Chriſti DCCCXXIX. habitum Lib. I. Cap. LIV. expreſſe cautum eſt, ut ii etiam qui pœnitentia publica ſunt mulctati, neque in Baptiſmate, neque in percipiendo Sancti Spiritus dono Patrini exiſtant pro aliis: *Illos tamen in hoc capitulo ſpecialiter ab his officiis removendos judicamus, qui propter reatum ſuum publica ſunt pœnitentia mulctati. Videlicet, ut nec alios de ſacri Fontis baptiſmate ſuſcipiant, nec etiam ad percipiendum Sancti Spiritus donum, aliorumque Patrini coram Pontificibus exiſtant; donec per dignam pœnitentiæ ſatisfactionem reconciliationem mereantur*. Addunt mox ejus Concilii Patres hanc notabilem rationem: Quoniam quos & Lex Divina a caſtris militaribus, ne ruina ſint populi, & auctoritas Canonica ab Eccleſiarum ſequeſtrant liminibus, multo magis a memoratis peragendis officiis, uſque ad tempus pœnitentiæ peractum, dignamque perceptam reconciliationem, hujuſcemodi homines, ut jam dictum eſt, merito ſunt excludendi.

II. Recte itaque mandat Rubrica, ut adulti, ſi graviorum peccatorum rei ſint, Sacramentali Confeſſione, & pœnitentia illa expient, vel ſaltem, maximo peccatorum dolore, ſeu perfecta contritione afficiantur. Certe in Capitulari Herardi Archiepiſcopi Turonenſis Num. LXXV. ſive in Aurelianenſi quodam Concilio, ut apud Gratianum legitur *De Conſecratione*, Diſtinctione V. Can. VI. decretum eſt: *Ut jejuni ad Confirmationem veniant perfectæ ætatis, ut moneantur confeſſionem facere prius, ut mundi donum Spiritus Sancti valeant accipere*. Puto, quod de confeſſione peccatorum præmittenda præſcribitur, olim non ita ſervatum fuiſſe: neque enim obſervatu neceſſarium erat, propterea quod ſoliti eſſent fideles ſtatim poſt Baptiſmum conſignari, ac deinde ad menſam Domini accedere; ut ſupra diximus. Non erat ergo recens baptizatis neceſſarium pœnitentiæ remedium. Ceterum non eo inficias, multas extare Epiſcoporum Synodos, ac peculiares conſtitutiones Confeſſionem ante Confirmationem præſcribentes, quas lato calamo affert eruditus Edmundus Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. II. Articulo II. Natalis Alexander in ſua Theologia Dogmatica, & Morali Libro ſecundo *De Sacramento Confirmationis*, Cap. V. & alii.

III. Quod ſi quæras, utrum nunc ita ſit neceſſe præmitti confeſſionem ab eo, qui mortali peccato ſit obnoxius, ut abſque ea fructu Sacramenti defraudetur? Negative reſpondent, & quidem non improbabiliter Ruardus, & Dominicus a Soto, autumantes eam præparationem ad conſequendum fructum Sacramenti ſufficere, maxime, quod ad Legem Divinam attinet, qua quis cum pia devotione, & corde contrito ad hoc Sacramentum accedat. *Neque enim*, ut recte Eſtius diſputat in Libri IV. Diſtinctionem octavam §. XXIV. *par eſt ratio hujus Sacramenti, & Euchariſtiæ; cum Euchariſtia ſit panis filiorum, ideoque major quædam, & ſingularis ſui ipſius probatio, & præparatio ad eam requiratur, ſcilicet illa, quam exponit Synodus Tridentina, quæ utique non exigitur ad alia Sacramenta*. Sed nec Rubrica noſtri Pontificalis abſolute in adultis, ſi peccatorum lethalium rei ſint, confeſſionem requirit. Ait enim, *ut ſaltem de mortalibus, ſi in ea inciderint, conterantur*.

§. VI.

§. VI.

Nullus præſentet, niſi unum, aut duos, non plures, niſi aliter neceſſitas ſuadeat, arbitrio Epiſcopi.

COMMENTARIUS.

I. SI qua fides decreto, quod Higino Papæ Gratianus adſcribit, Can. *In Catechiſmo*, de conſecratione, Diſtinctione IV. compertum habemus, non ſolum ab initio noſtræ Religioois, adhibitos fuiſſe Patrioos in Confirmatione, verum etiam conſuetudinem fuiſſe Eccleſiæ Romanæ, ut ſinguli ſingulos ſuſciperent. Cui diſciplinæ adhærentes zeloſiores Epiſcopi decretis ſuis caverunt, ne Patrinus, Matrinaque plures in Confirmationis Sacramento teneat, quam unum. Quod rationi quidem conſentaneum multum videtur. Si enim, ut ajunt Theologi, unus Angelus, cui unius hominis cuſtodia commiſſa eſt, aliorum regimen minime ſuſcipit, quanto magis homo terreus a plurium tutela ſuſcipienda abſtinere debet. Magnum ſane onus, atque munus ſuſceptorum. Unde recte ait Ælias Metropolitanus Cretæ in reſponſione ad Dionyſium Monachum de diverſis ejus interrogationibus Lib. III. juris Orientalis: *Suſceptores ſi noſſent, quæ a Magno Dionyſio definita ſunt, & quatenus curam, & ſolicitudinem habere debent ejus, qui per ſpiritale lavacrum regeneratur*, (addam ego, vel Chriſmate inſignitur) *& ab illis ſuſcipitur, vix quidem ad ſuſceptorum munus prodirent, etiam ardentius accerſiti, ſeu invitati.*

II. Eſt præterea alia ratio, ob quam Patrinus non plures, quam unum ſuſcipere debet, ne ſcilicet nimis multiplicentur Matrimonii impedimenta. Quamobrem Synodus Buſcoducenſis tam ſub Metſio, quam Maſio, conſulendum monet parentibus, ut pro præſentantibus, ſeu tenentibus aſſumant, quantum fieri poterit, conſanguineos, aut affines, aut eos qui in Sacris Ordinibus conſtituti ſunt. Rationem eam reddit ſub Maſio Synodus · *Ne multiplicentur Matrimonii impedimenta*. Idipſum monent Decreta Diœceſis Gandenſis ſub Antonio Trieſt, Tit. IV. Cap. II. Cæterum non ſemel accidit, ut complures confirmandi, ideo ab uno, qui dives eſt, liberaliſque, teneri curent, ut multam peconiam, vel aliquod bonum munus adipiſcantur. Cui cupiditati, periculoque etiam reiterandi Sacramenti, provide occurrit S.Carolus, ſtatuens, ne ſuſceptores in Sacramento Confirmationis iis, quos ſuſceperunt, vel eorum parentibus quidquam omnino largiantur, ne cuiquam, quod aliquando commiſſum eſt, iterandi hoc Sacramentum (quod nefas eſt) occaſionem præbeat. Id ipſum mandant complures in Neapolitano Regno, & alibi celebratæ Synodi.

§. VII.

Confirmandi deberent eſſe jejuni.

COMMENTARIUS.

I. CErtant de ritus antiqoitate confeſſio, & jejunium in adultis Confirmationem ſuſcipientibus. Utriuſque meminit Herardus Archiepiſcopus Turonenſis in ſuo Capitulari Num. LXXV. *Ut jejuni ad Confirmationem veniant perfectæ ætatis, & moneantur confeſſiones dare prius, ut mundi donum Sancti Spiritus valeant percipere*. Quæ quidem verba tamquam ex Concilio Aurelianenſi citat Gratianus, *De Conſecratione*, Diſtinctione V. Can. VI. Similiter Concilium Bajocenſe anni MCCC. Cap. V. ita ſtatuit: *Adulti autem, qui debent confiteri, & qui confirmandi fuerint, prius confiteantur ..... Jejuni etiam, ſi fieri poteſt, hoc recipiant Sacramentum*. Idem decernunt Concilium Beneventanum ſub Hugone II. Guidardio Archiepiſcopo anno MCCCLXXIV. habitum, Tit. V. *De Sacramento Confirmationis* Cap. I. Trecenſe anni MCD. Lingonenſe anni MCDIV. Et noviſſime Romanum Benedicti XIII. Tit. XVI. Cap. IV.. Tandem aliis omiſſis audire præſtat S. Carolum in ſuis aureis inſtructionibus mandantem, ut confirmandi *in primis frequentiori, & ardentiori religioſæ orationis ſtudio devote ſe exerceant, exemplo Sanctorum Apoſtolorum, qui dum expectarent Spiritum Sanctum, perſeverantes erant in oratione, & jejunio.*

II. Eſt ſane ritus in Eccleſia pervetuſtus præclariſſima etiam ratiooe fundatus, ut non ſolum jejunis, ſed etiam a jejuno Epiſcopo Confirmatio præberetur, ut aperte conſtat ex Concilio Pariſienſi VI. habito anno Chriſti DCCCXXIX. Lib. I. Cap. XXXIII. ubi Patres veluti abuſum reprehendunt, quod in quibuſdam Provinciis plerique Epiſcopi poſt perceptionem cibi, & potus ſoliti eſſent per impoſitionem manuom tradere Spiritum Sanctum. Quod tam excellenti miniſterio prorſus non convenire, ac propterea ita deinceps fieri non debere, ex eo probant, quoniam credibile eſt, & auctoritas Eccleſiæ ita ſe habet, ot ſicut Apoſtoli unanimes exiſtentes, Deumque collaudantes, & benedicentes, ita nimirum jejunantes accipere meruerint Paracletum Spiritum Sanctum, eoſque nonniſi jejunos, ſicut eorum Acta docent, aliis eum tradidiſſe manifeſtum eſt. Hinc concludunt memorati Patres Pariſienſes, quod ſicut baptiſmus excepta infirmorum cauſa, nonniſi a jejunis celebratur Sacerdotibus, ita etiam traditio Spiritus Sancti, excepta præmiſſa cauſa infirmorum, nonniſi a jejunis celebranda eſt Pontificibus. *Dignum quippe eſt*, inqoiunt, *ut Pontifices Chriſti primum jejunando, & orando in cordibus ſuis domum præparent Spiritui Sancto, & ſic per impoſitionem manuum ceteris fidelibus eum tradant orando.*

III. Mane itaque olim jejunis ab Epiſcopo jejuno Confirmatio præbebatur; & quidem poſt divinum peractum ſacrificium, circa horam tertiam, ſaltem poſtquam ſeparatim a Baptiſmo ipſa Confirmatio adminiſtrari cœpit. Pluribus enim oſtendit Vicecomes in Lib. *De antiquis Baptiſmi ritibus*, hora diei nona conſueviſſe antiquitus Baptiſmum tradi a Sacerdotibus. Certe de ritu adminiſtrandæ Confirmationis hora tertia elegantiſſimum eſt teſtimonium Amalarii Fortunati, qui Lib. IV. *De Eccleſiaſticis officiis*, Cap. XXIX. de octava Pentecoſtes, ita ſcribit: *Imitando Chriſti mortem, & ejus reſurrectionem, debemus conſummationem noſtri Baptiſmatis in die Dominica cogitare, ne præcedant membra caput, & ſecundum modum primitivæ Eccleſiæ, donationem Spiritus Sancti eadem die, hora tertia: quamvis non iiſdem diebus, vel horis propter aliquas occaſiones fluctuantis mundi celebretur aliquando Baptiſmus, vel impoſitio manus, tamen propter Sacramentum, quod in ſe continet, eiſdem diebus, & horis deputatur. Si cuim propterea acceperunt Apoſtoli Spiritum Sanctum hora tertia, quia Fidem Sanctæ Trinitatis prædicaturi erant, volvamus & nos in mente, eadem hora percepiſſe eundem Spiritum, in quo copulatur Trinitas, quæ monſtrat eandem Trinitatem.*

IV. Ex quibus conſtat, quod ait laudatus Vicecomes Lib. I. *De antiquis Confirmationis ritibus*, Cap. VII. horam tertiam celebrandæ Confirmationi congruentibus rationibus præfinitam eſſe, tum quia Spiritus Sanctus, qui per eam in animos fidelium ſe ſe infundit, eadem hora in Apoſtolos illapſus eſt; tum quia idem Spiritus, quem potiſſimum confirmati percipiunt, tertia eſt Perſona Sanctiſſimæ Trinitatis; tum etiam quod Confirmationis Sacramentum fidelibus robur, & fortitudinem augeat, ut tres naturæ divinæ Perſonas inter cruciatus, & tormenta confiteantur. Non ergo mirum ſi priſci, ac Sancti Epiſcopi, inter quos Udalricus Epiſcopus Auguſtanus, qui ſæculo X. florebat ſanctitate, ſervabant hanc diſciplinam conferendæ Confirmationis hora tertia mane poſt miſſam. Atque hunc ritum revocare ſtuduit S.Carolus in Concilio V.Mediolanenſi, ubi ita ſtatuit: *Hoc Sacramentum Epiſcopus miniſtrare ſtudebit hora tertia potiſſimum, quæ ex antiquo ritu ſtata hujus Sacramenti hora eſt*. Apud Græcos Baptiſmi, & Confirmationis ritus tempore Sancti Joannis Chryſoſtomi peragi ſolitus fuit profundæ noctis ſilentio; ut liquet ex ipſomet Chryſoſtomo in Oratione *De Baptiſmo Chriſti*.

V. Unum vero ſupereſt hic admonendum, ritum hunc adminiſtrandæ Confirmationis mane poſt miſſam, & conſtitutionem de jejunio ſuſcipientium, atque adminiſtrantium hujuſmodi Sacramentum, non ita obligare, quin ab ea diſciplina ſervanda excuſari primum valeant infirmi, & morte periclitantes, quemadmodum ex Meldenſi Concilio oſtendit S. Thomas. Cujus Concilii verba apud Burchardum Lib. IV. Cap. LXVII. hæc ſunt: *Ut Epiſcopi nonniſi jejuni per impoſitionem manuum Spiritum Sanctum tradant, exceptis infirmis, & morte periclitantibus*. Idipſum legere eſt in recitato Canone XXXIII. Concilii VI. Pariſienſis. Deinde propter multitudinem fidelium, & imminentia pericula, aliaſve neceſſitates recte interdum ſuſtinetur, ut a non jejunis hoc Sacramentum vel detur, vel accipiatur, propterea quod unus Epiſcopus in magna præſertim Diœceſi non ſufficeret ad omnes intra tempus, vel horam jejunii confirmandos, & ſæpe contingat, ut ad locum ubi ſunt qui confirmentur, ſero veniat, cito abiturus, ut ſcite obſervat doctiſſimus Eſtius, & alii.

§. VIII.

Confirmato debet ligari frons, & ſic manere quouſque Chriſma deſiccetur, vel extergatur. Proinde unuſquiſque confirmandus portet lineam vittam mundam, cum qua ligetur caput.

COMMENTARIUS.

I. EST & ille quoque vetuſtus Eccleſiæ ritus, ut frons confirmati Sacro Chriſmate illita, linteo, ſeu vitta linea cingeretur. Deponebatur autem olim linea vitta poſt ſeptimum diem, quo ipſius Confirmati frons abſtergebatur. Atque huc ſpectat, quod inquit Ordo Romanus Tit. de ſervanda unctione Chriſmatis: *Quanto autem tempore generaliter ab Eccleſia celebratur adventus Spiritus Sancti ſuper Apoſtolos, tanto tempore debet ſervari unctio Chriſmatis*. Idipſum iiſdem verbis teſtatur creditus Alcuinus in Lib. *De Divinis Officiis*, Cap. de Sabbato in Albis; ubi tamen hanc rationem ſubdit: *Quoniam Spiritus Sanctus in ſeptem mulieribus, hoc eſt ſeptem virtutibus venit ad hoſpitem ſuum*. Expreſſius certe videtur locutus Amalarius Fortunatus, apud quem Lib. I. *De Eccleſiaſticis Officiis*, ita legimus: *Solet quæri inter vulgares, quanto tempore debeant unctionem Chriſmatis obſervare in capite, ut non laventur, qui accipiunt manus impoſitionem abſque tempore bapriſterii? Quibus poteſt reſponderi: Quanto tempore generaliter ab Eccleſia celebratur adventus Spiritus Sancti ſuper Apoſtolos, tanto tempore celebretur apud unumquemque, qui eum accipit, hoc eſt ſeptem diebus*. Addit mox Hugo a S. Victore Lib.II. *De Sacramentis* Parte VII. Cap. VI. egregias haſce rationes: *Quia ſeptem ſunt dona Spiritus Sancti; & in ſeptem comitibus ad hoſpitem ſuum Spiritus Sanctus venit. Et dignum eſt, ut habeat unuſquiſque diem ſuum, & unicuique in die ſuo convivium præparetur. Alium diem habet ſapientia, alium intellectus, alium conſilium, alium fortitudo, alium ſcientia, alium pietas, alium timor; talia convivia Chriſtus apud hoſpites ſuos exercet; talia & Spiritus Sanctus*. Floruit Hugo initio duodecimi ſeculi.

II. Illud omnino hic admonendum eſt, non perpetuo, nec ubique ſervatam fuiſſe ſeptem dierum diſciplinam. Concilium Provinciale Beneventanum, ſub Hugone II. Guidardio Archiepiſcopo celebratum anno MCCCLXXIV. Tit. V. Cap. III. inter alias ſanctiones circa Sacramentum Confirmationis ſtatuit admonendos, edocendoſque a Sacerdotibus ſuis ſubditos, *at beudellos vulgariter lentias appellatos*,

ſatos,

lutos, mundos, & latos, & ſatis longos ſupra Chriſmationes in fronte poſitos tribus diebus deferant propter Fidem Trinitatis. Idem edicit Synodus Trecenſis anni MCD. *Confirmandi bandellos longos, & latos ſecum habeant, quos poſt Confirmationem triduo die, ac nocte deferant, ne Chriſma ab aliis poſſit tangi.* Synodus Carnotenſis anni MDXXVI. jubet, ut bandelli poſt Confirmationem portentur *ad minus per viginti quatuor horas.* Porro conſtat, uſum linearum vittarum talem eſſe, ut in arbitrio Epiſcopi ſit in eo ritu diſpenſare. Quinimo ſcimus, in nonnullis Eccleſiis minime uſurpari uſum iſtum bandellorum, ſed frontem abſtergi ſtatim poſt celebrationem Sacramenti. Pontificale Romanum Lugduni editum anno MDXLII. cui conſonat aliud Venetiis impreſſum anno MDLXXII. *Non oportet*, inquit, *quod ligatura ſeptem diebus portetur, ſed decet, ut ſeptem diebus abſtineat a lotione capitis.* Et paulo poſt: *Quidam conſueverunt portare ligaturam tres dies, quidam unum tantum: in hoc poterit conſuetudo Patriæ ſervari.*

III. Ergo confirmandi ferre ſecum bandellos tenebantur, qui quidem ex Concilio Wigornienſi anno MCCXL. habito, Cap. VI. debebant eſſe *ex nova tela*; quoſque ita deſcribit Concilium Colonienſe anni MCCLXXX. Cap. V. *Bandellos de panno lineo ſpiſſo, ſine fractura, & ſine nodo, latitudine trium digitorum, & longitudinis competentis, albos, & bene mundos.* Jubebantur præterea ſuſcepturi Confirmationem, ut pridie omnes a fronte ſordes abſtergerent, decedenteſque ad eam capillos abſcinderent. Extant ea de re plura Conciliorum decreta. Laudatum Concilium Colonienſe hæc habet: *Moneant Presbyteri parentes baptizatorum nondum confirmatorum, ut eos ad Epiſcopum, qui ſolus poteſt confirmare, ducant ſeptennes, vel majoris ætatis, & tondeantur capilli maxime circa frontem dependentes, & laventur frontes diligenter.* Concilium Mediolanenſe V. ſub S. Carolo Borromæo anno MDLXXX. celebratum, mandat Parocho, *ut neque hoc quidem is denunciare omittat, ut qui proxime Confirmationem ſuſcepturi ſunt, pridie illius diei, quo ſuſcipient, caput lavent, aliove modo mundent, capilloſque ſibi tonderi curent.* Concilium Aquenſe anni MDLXXXV. vult, ut *Curatus præmoneat illos, ut non fronte ſordida, aut capillis, ut aliquando ex nimia contigit accedentium incuria, indecenter contecta accedant.* Eandem diſciplinam paſſim inculcant ceteræ Synodi.

IV. Quondam inſuper veſtibus albis confirmandi induebantur, antequam Epiſcopo offerrentur. Nec mirum: Confirmatio enim conferebatur ſtatim poſt Baptiſmum, quo quidem abſoluto, ut omnibus notum eſt, mox albas veſtes donati Baptiſmate induebant. Huc certe ſpectare videtur, quod ait Sanctus Gregorius in ſuo Sacramentario de die Sabbati Sancti, his verbis: *Pontifex vero redit in Sacrarium, expectans, ut, cum veſtiti fuerint infantes, confirmet eos.* Auctor quoque Romani Ordinis apud Hitorpium de eodem Sabbato Sancto loquens, iiſdem fere verbis Sancti Gregorii ſententiam recitat: *Pontifex ergo egreditur a fonte in Sacrarium, habens ibi compoſitam ſedem in Eccleſia, ubi voluerit, & ſedeat in ea, & cum veſtiti fuerint infantes, confirmet eos.* Teſtatur de eadem conſuetudine Auctor nomine Alcuini, qui in Libro de Divinis Officiis laudatos Scriptores imitatus, Cap. de Sabbato Sancto, ſic inquit: *Poſteaquam vero veſtiti fuerint, deportantur ante Pontificem ad confirmandum.* Noſtris hiſce temporibus, quibus Confirmatio ſeparatim a Baptiſmo confertur, non aliud requiritur, quam ut mundæ, & modeſtæ ſint veſtes.

V. Explicandum reſtat, quid olim de bandellis, ſive de vittis lineis fieret, poſtquam a confirmatis die ſeptimo, vel tertio, ut ſupra dictum eſt, poſt ſuſceptum Sacramentum deponebantur. Certe Concilium Beneventanum anni MCCCLXXIV. jubet, ut tribus elapſis diebus, *Frons confirmati, & bandellus abluatur a Sacerdote ſupra fontes ob reverentiam Sacramenti: bandellus vero ad malos uſus nullatenus transferatur, ſed comburatur, vel in uſus mundos Eccleſiæ convertatur, & deputetur.* Permittit etiam, ut bendellus ipſe iterato poſſit ad eundem uſum, ſi alter non reperiretur, deputari. Synodus Trecenſis anni MCD. mandat, ut bandelli poſt triduum ad Eccleſiam deferantur, & confirmatus in fronte, ubi Chriſmate fuerat linitus, ſale & aqua lavetur, & aqua in loco mundo fundenda, ubi nequeat pedibus conculcari. Ex Senonenſi Synodo anni MDXXIV. & Carnotenſi anni MDXXVI. & Pariſienſi anni MDLVII. idem quidem præſcribitur, & præterea, ut bandelli a Parocho comburantur. S. Carolus in Concilio Mediolanenſi V. diſerte præcipit, ut *Confirmati frons Chriſmate ab Epiſcopo illita primum bombyce diligenter a Sacerdote abſtergatur, mox a Clerico in Sacris conſtituto aqua lavetur, quæ aqua in Baptiſterii Sacrarium projiciatur.* Notatu dignum eſt decretum Concilii Bituricenſis, quod anno MDLXXXIV. celebratum eſt. Ibi enim caverunt Patres, *ut terſa a Sacerdote diligenter fronte, faſcia in veſtiario crematur, ejuſque cineres in primum diem quadrageſimæ ſerventur.* Præſcribit demum vetus Pontificale Romanum anni MDXLII., ut linea vitta qua caput confirmati ligatur, *cum ſolvitur, igni comburatur*, ſciteque admonet, quod *ligando, vel ſolvendo ligaturam capitis non contrahitur aliqua compaternitas, ſed tenendo tantum.*

§. IX.

Nullus confirmatus diſcedat, niſi benedictione accepta, quam Pontifex poſt omnium confirmationem dabit.

COMMENTARIUS.

I. Ea fuit ſemper quorundam Chriſtianorum erga Officia Divina turpis ſegnities, ut antequam illa a Sacerdotibus abſolverentur, ab Eccleſia diſcederent, flocci curantes Epiſcoporum benedictionem, quam in fine Officiorum ſoliti erant fidelibus elargiri. Quamobrem non ſemel priſcæ Synodi conatæ ſunt hunc abuſum e medio tollere. Agathenſis anno Chriſti DVI. habita, Can. XLVII. ita ſtatuit: *Miſſas die Dominico a ſecularibus totas teneri, ſpeciali ordinatione præcipimus; itaut ante* bene-

benedictionem Sacerdotis, egredi populus non præſumat. Quod ſi fecerint ab Epiſcopo publice confundantur. Ex Concilio Arelatenſi III. apud Burchardum Lib. III. *Decretorum*, Cap. XXIX. & Ivonem Parte III. Cap. XXXIV. cautum fuit, ut, *Cum ad celebrandas Miſſas in Dei nomine convenitur, populus non ante diſcedat, quam Miſſæ ſolemnitas compleatur, & ubi Epiſcopus non fuerit, benedictionem accipiat Sacerdotis.* In eandem ſententiam audire præſtat B. Cæſareum Homilia V. ſic ajentem: *Rogo vos fratres cariſſimi, & paterna pietate commoneo, ut quoties, aut in die Dominico, aut aliis majoribus feſtivitatibus Miſſæ fiunt, nullus de Eccleſia diſcedat, donec divina myſteria compleantur.* Et poſtea: *Et ideo Fratres monete eos, qui nec orationem Dominicam dicere, nec benedictionem accipere volunt; & non definite caſtigare, dicentes eis, quia nihil prodeſt eis, quod lectiones divinas audiunt, ſi, antequam Divina myſteria compleantur, abſcedant.*

II. Sapientiſſime itaque ſe geſſit S. Carolus, qui inter alios miniſtros, quos ad ſolemnis miniſtrationis Sacramenti Chriſmatis adhibendos mandat, unum in aureis ſuis inſtructionibus deſignavit, cujus cura eſſet Confimatos in Ordine continere, dareque operam, ut ne quiſquam inde diſcederet, niſi cunctis, qui in ordine ſunt, confirmatis. Quos etiam ubi Confirmatos vidiſſet, inde ad certum locum capellamve deduceret, ubi Litaniis, aliiſque orationibus ſancte precarentur, quoad Archiepiſcopus precibus rite peractis, omnes ſolemni benedictione dimitteret,

§. X.

Infantes per Patrinos ante Pontificem confirmare volentem teneantur in brachiis dextris. Adulti vero, ſeu alii majores ponant pedem ſuum ſuper pedem dextrum Patrini ſui. Et ideo neque Maſculi Feminis Patrini, neque Feminæ Maſculis Matrinæ eſſe deberent.

COMMENTARIUS.

I. QUoniam ad rationem Patrini Confirmationis requiritur, quod confirmatum vere tangat, ac teneat, adeout ſi hæc cæremonia negligeretur, nec obiret patrinus munus ſuum, nec verus eſſet ſuſceptor, nec ſpiritualis cognatio ex eo munere oriens contraheretur, ut cum multis Theologis firmat Sanchez Lib. VII. *De Matrimonio*, Diſputatione LVI. nil mirum, ſi in præſenti Rubrica edicitur, ut infantes confirmandi teneantur in brachiis dextris; adulti vero ponant pedem ſuum ſuper pedem dextrum Patrini ſui. Qui ritus adeo eſt in Eccleſia pervetuſtus, ut illius expreſſe meminerint, tum Sanctus Gregorius in ſuo Sacramentario, tum Auctor Romani Ordinis apud Hitorpium. Prior quidem de die Sabbati Sancti differens, ita inquit: *Pontifex vero redit in Sacrarium, expectans, ut cum veſtiti fuerint infantes confirmet eos. Induti vero ordinantur per ordinem, ſicut ſcripti ſunt, & infantes quidem in brachiis dextris tenent; majores vero pedem ponunt ſuper pedem Patrini ſui; deinde ſchola juſſa facit litaniam quinam ad fontes &c.* Alter vero Cap. itidem de Sabbato Sancto, hunc in modum loquitur. *Induti vero ordinantur per ordinem, ſicut ſcripti ſunt, in circuitu, & infantes quidem in brachiis dextris tenentur; majores vero pedem ponunt ſuper pedem Patrini ſui. Interim ſchola juſſa faciat litaniam ad fontem ante altare, primo ſeptenam, & ſpatio facto faciunt alteram quinam &c.* Ubi obiter nota, ſolemnes ſupplicationes ab Baptiſterium interno externoque religioſæ pietatis officio ante Confirmationem antiquitus celebratas. Quæ conſuetudo duravit uſque dum Confirmationis ſtatim poſt Baptiſmum miniſtrandæ mos viguit. Quo antiquato etiam illa penitus abolita eſt, ut ſcite obſervat Vicecomes Lib. II. *De antiquis Confirmationis ritibus*, Cap. I.

II. Memorato ritui, quo infantes confirmandi a ſuſceptoribus manu dextera tenebantur, adulti vero pedem ſuper ſuſceptorum pedem ponebant, mirifice ſuffragatur auctoritas Nicolai I. Pontificis Maximi, qui in Epiſtola ad Rodulphum Bituricenſem explicans, qua pœna afficiendi ſint, qui uxoris ſuæ filios in Confirmationis Sacramento ſuſcipiunt, hæc ſcribit: *De his qui filiaſtros ſuos ad Confirmationem coram Epiſcopis tenent, ideſt qui filios uxoris ſuæ de viro priori, dum chriſmantur ab Epiſcopis, ſuper ſe ſuſtinent, ſi in ſcientia, ſicut aſſeris, fiat, licet ſit peccatum, non tamen uſque ad ſeparationem conjugii puniendum eſt.* Ubi notanda ſunt verba, *ſuper ſe ſuſtinent*, quæ utrumque ritum, manutenendi, & pedem ſuper pedem tenendi ſignificant. Atque hic mos in Eccleſia pervetuſtus etiam hodie ex præſcripto noſtri Pontificalis ubique ſervatur; eumque laudat in Concilio Mediolanenſi V. Sanctus Carolus, Parte I. de his, quæ ad Sacramentum Confirmationis pertinent, his plane verbis: *Quod antiqui ritus eſt, id ſervetur, ut compater dextera ſuſcipiat, & teneat quem in hoc Sacramento miniſtranti Epiſcopo offert. Si vero, qui offertur, adulta ætate eſt, pedem ſuum ſuper dexterum compatris, qui ipſum offert, ponat: id quod non ſine myſterii ſignificatione fit. Quam ob cauſam, & qui confirmatur, & Patrinus tunc coram Epiſcopo confirmante ſtet.*

III. Illud ergo recte, & honeſtati, & veteri Eccleſiæ diſciplinæ conſentaneum in pleriſque Conciliis, ac præſertim in laudato Concilio Mediolanenſi V. cautum quoque videtur, ut ne maribus feminæ commatres, nec contra feminis mares Compatres in Confirmationis Sacramento adhiberentur; quamquam Concilium Beneventanum ſub Hugone II. Guidardio anni MCCCLXXIV. perſpicue dicat, nihil id referre, *Utrum vir mulierem, vel mulier virum teneat.* Enim vero ſi a mulierum aſpectu abſtinendos homines, & divinæ Scripturæ, & Sacri Canones paſſim inculcant, quid dicendum de tactu, ac præſertim de pedum tactu, quo foveri ſcimus luxuriam, & ob quem multi in dies pereunt? *Pedes eorum*, inquit Iſaias cap. 59. *ad malum currunt, ut effundant ſanguinem innocentem cogitatio-*

tationes eorum cogitationes inutiles, vaſtitas, & contritio in viis eorum. Viam pacis neſcierunt, & non eſt judicium in greſſibus eorum &c. Addi & alia hic poſſent, ſed in præſenti iſta ſufficiant.

§. XI.

Quibus per ordinem ante Pontificem diſpoſitis, Pontifex ſedens lavat manus, deinde depoſita mitra ſurgit, & ſtans verſa facie ad Confirmandos, junctis ante pectus manibus, Confirmandis genua flectentibus, & manu ante pectus junctas tenentibus dicit: *Spiritus Sanctus ſuperveniat in vos, & virtus Altiſſimi cuſtodiat vos a peccatis.* ℟. *Amen.*

§. XII.

Deinde ſignans ſe manu dextera a fronte ad pectus ſigno Crucis, dicit: ℣. *Adjutorium noſtrum in nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & Terram.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

§. XIII.

Tunc extenſis verſus Confirmandos manibus dicit:

Oremus.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui regenerare dignatus es hos famulos tuos ex aqua, & Spiritu Sancto: quique dediſti eis remiſſionem omnium peccatorum; emitte in eos ſeptiformem Spiritum tuum Sanctum Paraclitum de Cælis. ℟. *Amen. Spiritum ſapientiæ, & intellectus.* ℟. *Amen. Spiritum conſilii, & fortitudinis.* ℟. *Amen. Spiritum ſcientiæ, & pietatis.* ℟. *Amen. Adimple eos Spiritu timoris tui, & conſigna eos ſigno Cru✠cis Chriſti, in vitam propitiatus æternam. Per eundem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit & regnat in unitate ejuſdem Spiritus Sancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Quo ordine in Eccleſia diſponerentur mares, ac feminæ Sacramentum Chriſmatis ſuſcepturi, jam alibi explicatum eſt. S. Carolus, qui veterem Eccleſiæ diſciplinam, ſacroſque ritus apprime callebat, in inſtructionibus ſuis ea præſcribit, quæ Rubricam noſtram videntur quammaxime illuſtrare. Hæc ejus verba: In Eccleſiam introducti, qui confirmandi ſunt, mares a parte Auſtrali, feminæ a Septentrionali manebunt. Genibus item flexis, manibus ante pectus junctis orabunt. Omnes præterea alii, quicumque ſacro illi miniſterio adſunt, ſilentio ſancto utentur, ſancteque precabuntur. Summa animi attentione ſpectabunt ſolemnis myſterii celebritatem. Mente ſecum reputabunt illa Spiritus Sancti dona, quæ Sacramenti hujus virtute fidelibus impertiuntur. Tacita etiam meditatione videbunt, quantopere ipſis donis indigeant. Accerſiti autem primo mares, deinde feminæ cum ſuis quoque Patrinis, Matrinisque, gravi inceſſu, non turbulento, & celeri, præproperove greſſu manibus junctis ad Confirmationem accedent. Ita ille.

II. Quod vero Epiſcopum miniſtrantem ſpectat, recte mandat Rubrica, ut ob reverentiam ſcilicet Sacri Chriſmatis, lavet manus, tum depoſita Mitra ſtans junctis ante pectus manibus oret, ut Spiritus Sanctus ſuperveniat in Confirmandos. Eſt ſane ritus a Chriſtianæ Religionis primordio uſitatus, ut fideles omnes nonniſi lotis prius manibus, nudo capite, ac ſtando preces ſuas funderent, ut ex Tertulliano paſſim, aliiſque Auctoribus priſcis oſtendit Baronius Tomo 1. Annalium. Quod autem ſubdit Rubrica, ut Epiſcopus extenſis verſus Confirmandos manibus, exoret Spiritum Sanctum, dicatque illam ipſam Orationem *Omnipotens ſempiterne Deus &c.* quam ſuperius recitavimus, ritus eſt æque antiquus, cujus in ſuo Sacramentorum Libro meminit S. Gregorius, ſic inquiens: *Levata manu ſua ſuper capita omnium dicit: Omnipotens ſempiterne &c.* Meminit & Ordo Romanus: *Elevata, & compoſita manu ſuper capita omnium, det orationem ſuper eos cum invocatione ſeptiformis gratiæ Spiritus Sancti.* Item Auctor nomine Alcuini *De Divinis Officiis* Cap. de Sabbato Sancto: *Dat Pontifex ſuper eos orationem, impoſita ſcilicet manu ſuper capita eorum.* Meminere tandem & alii complures pervetuſtiſſimi Auctores, quorum teſtimonia mox proferemus. Sed non eſt hic interim omittendus S. Ambroſius, qui non obſcure innuit, quam antiqua ſit illa Oratio, quam hodie extenſis mani-

manibus verſus Confirmandos dicit Epiſcopus ex Rubricæ præſcripto: ſic enim inquit Sanctus Doctor Lib. II. *De Sacramentis*, Cap. III. *Sequitur ſpiritale ſignaculum, quod audiſtis hodie legi. Quia poſt fontem ſupereſt, ut perfectio fiat, quando ad invocationem Sacerdotis infunditur Spiritus ſapientiæ, & intellectus, Spiritus conſilii, atque virtutis, Spiritus cognitionis, atque pietatis, Spiritus ſancti timoris.*

III. Certe ſatis mirari nequeo, cur ea verba noſtræ Rubricæ, *Tunc extenſis verſus Confirmandos manibus*, quæ, ut vidimus, a Scriptoribus antiquiſſimis laudantur, prætermiſſa fuerint in Ceremoniali Epiſcoporum, Auctore Andrea Piſcara Caſtaldo Lib. II. Sect. XV. ſic enim ait: *Tunc depoſita Mitra* (Epiſcopus) *ſurgit, & converſus ad Confirmandos, junctis manibus ante pectus dicit, Spiritus Sancti gratia &c. Deinde ſignans ſe à fronte ad pectus, dicit verſ. Adjutorium, ſubdens poſtea verſus, & Orationem: Omnipotens &c.* Enim vero ad hanc manuum impoſitionem, ſive extenſionem per orationem Pontificis invocatum accipi Spiritum Sanctum, omnium eſt una Patrum ſententia, quibus quidem Apoſtoli præiverunt, de quibus legimus Actorum Cap. VIII. *Oraverunt pro ipſis, ut acciperent Spiritum Sanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat; ſed baptizati tantum erant in Nomine Domini Jeſu. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum.* Quæ verba aperte nos docent, tradidiſſe Apoſtolos baptizatis Sacramentum Confirmationis per orationem & manuum impoſitionem.

IV. Audiendi modo ſunt Patres. S. Cyprianus alludens ad recitatum Actuum Apoſtolorum teſtimonium, ex quo addiſcimus Petrum, & Joannem miſſos fuiſſe Samariam, ut baptizatos confirmarent, Epiſtola LXXIII. ad Jubajanum, perſpicue loqui videtur de eo ritu, quem noſtra præſcribit Rubrica: *Tantummodo*, inquit, *quod deerat, id a Petro, & Joanne factum eſt, ut oratione pro eis habita, & manu impoſita, invocaretur, & infunderetur ſuper eos Spiritus Sanctus. Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Eccleſia baptizantur, Præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem, ac manus impoſitionem, Spiritum Sanctum conſequantur, & ſignaculo dominico conſignentur.* Cypriano Africano adjungimus binos alios Africanæ Eccleſiæ Patres, unum ipſo anteriorem, alterum poſteriorem, Tertullianum, & Auguſtinum. Prior in Lib. *De Baptiſmo*, Cap. VIII. ita inquit: *Dehinc manus imponitur, per benedictionem advocans, & invitans Spiritum Sanctum.* Et in Libro *De Reſurrectione Carnis*, Cap. VIII. *Caro manus impoſitione adumbratur, ut & anima Spiritu illuminetur.* Auguſtinus vero Lib. XV. *De Trinitate*, Cap. XXVI. ſic ſcribit: *Neque aliquis diſcipulorum ejus dedit Spiritum Sanctum. Orabant quippe, ut veniret in eos, quibus manum imponebant, non ipſi eum dabant. Quem morem in ſuis Præpoſitis etiam nunc ſervat Eccleſia.*

V. Adde his Patribus eximium Eccleſiæ Græcæ Doctorem S. Joannem Chryſoſtomum, qui Homilia ad Caput VIII. Actuum Apoſtolorum diſerte ait, *hoc nunc facere Epiſcopos, quod Apoſtoli manuum impoſitione, & oratione ſuper neophytos faciebant.* Omitto aliorum teſtimonia, cum hucuſque laudata ſatis ſint ad illuſtrandum, tum veteris Sacramentarii S. Gregorii locum ſuperius recitatum, cum noſtri Pontificalis Romani Rubricam, in quibus clare videmus, manus imponi, & invocari Spiritum Sanctum a Pontifice, dicendo laudatam Orationem, *Omnipotens ſempiterne Deus &c.* Unde præclare S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis Lib. II. *De Officiis*, Cap. XXVI. ſcribit: *Spiritum autem Sanctum accipere poſſumus, dare autem non poſſumus, ſed ut detur, Deum invocamus.* Quod palam fit ex illo Apoſtolorum Cap. VIII. *Oraverunt pro ipſis ut acciperent Spiritum Sanctum*; Et paulo poſt: *Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum.* Quamobrem recte concludit Amalarius Fortunatus Lib. I. *De Eccleſiaſticis officiis*, Cap. XXVII. his verbis: *Ut per manus impoſitionem, & orationem detur Spiritus Sanctus, ſimiliter ab Apoſtolica auctoritate ſumptum eſt; ut in actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt.*

VI. Nolim autem, ut ex recitatis hactenus teſtimoniis me quiſquam ejus eſſe opinionis autumet, ut ſola manus impoſitio ſit eſſentialis materia Sacramenti Confirmationis. Non enim ſententiam amplector Jacobi Sanbovii Diſputatione III. de Sacramento Confirmationis Articulo I. & II. & Jacobi Sirmondi, qui ex Canone II. Arauſicani Concilii I. prout ipſe eum Canonem contra omnes vulgatas editiones legendum præſcribit, in ea ſententia eſt, quæ ſolam manuum impoſitionem eſſentialem hujus Sacramenti materiam eſſe docet: ſed nec illorum Theologorum judicio me ſubſcribo, qui ſolum Chriſma eſſe ejuſdem eſſentialem materiam arbitrantur: utpote qui ex omni antiquitate deſumptis argumentis, præſertim ex teſtimoniis Sanctorum Patrum perſpicue convictus ſum, utramque eſſe Sacramenti adæquatam eſſentialem materiam, ut rectiſſime probat Cardinalis Bellarminus Tomo III. *Controverſiarum*, Lib. II. Cap. IX. Num. VIII. ubi ait, Apoſtolos ipſos ſemper manus imponendo ſignaſſe Chriſmate, ac proinde Lucam Cap. VIII. Actuum Apoſtolorum, ritum illum compendio perſtrinxiſſe, & ex una parte rem totam intellexiſſe. *Nam Patres*, inquit Bellarminus, *qui uno in loco dicunt, per impoſitionem manus dari Spiritum Sanctum, iidem in alio loco dicunt, dari per unctionem Chriſmatis.*

VII. Sane Tertullianus Lib. ſupra citato *De Reſurrectione Carnis*, tractans hunc ritum, ait, carnem ungi, ſignari, & manus impoſitione obumbrari: in libro tamen *De Præſcriptionibus*, ſolum ſignari in fronte exprimit; & Lib. I. contra Marcionem, ſolum exprimit unctionem, & Lib. De baptiſmo, *unctionem, ac manus impoſitionem.* Videmus itaque, unum Auctorem modo unam partem, modo duas, modo tres ejuſdem ritus exprimere; & tamen ſemper eandem rem ſignificare. Sic etiam Concilium Arelatenſe I. Can. VIII. tantum nominat manus impoſitionem: & tamen Arelatenſe Concilium II. paulo poſt celebratum, & eandem rem tractans, Can. XVII. expreſſe nominat unctionem Chriſmatis. Solvendæ eſſent Adverſariorum objectiones, ſed eum in præſentiarum non agam ex inſtituto Theologum, eas apud laudatum Bellarminum accuratus, & non incurioſus Lector inveniet.

VIII. Explicanda ſupereſt illa quæſtio, num una ſolum, vel ambæ manus Confirmandis ab Epiſcopo imponerentur? Reſpondeo, tum Sacram Scripturam, tum Patres Eccleſiæ ea in re minime convenire. S. Lucas, qui Cap. VIII. Actuum Apoſtolorum pluratívum numerum adhibuit, dicens, *Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*; ſtatim addit: *Cum vidiſſet autem Simon, quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus Sanctus.* Ubi vides, loqui hic Lu-

cam

cam numero ſingulari. Eundem varium loquendi modum obſervare eſt in ſexcentis Patrum suctoritatibus. Unde ſatis liquet, adiaphorum fuiſſe ritum, unam vel ambas manus imponendi Confirmandis. Quod ſi quæras, dextra ne, an ſiniſtra manus imponeretur ab iis ſaltem, qui unam imponerent: ajo dextram impoſitam fuiſſe manum, non ſolum quia ad res peragendas expeditior, quam læva eſt; verum etiam, quod nobilitate, & dignitate alteri antecedit; ut in re præſtantiſſima, qualis eſt Sacrarum Cæremoniarum adminiſtratio, manus præſtantior adhiberetur. Id quod expreſſe ſignificavit S. Juſtinus, vel alius inter ejus opera, Quæſt. cxviii. his verbis: *Noſtrum quaque honorabiliſſima ad Dei honorem ſeponimus: & eſt hominum opinione ſolis ortus honorabilior, quam aliæ partes Mundi; propterea tempore precum illuc ſpectamus; quemadmodum etiam dextera manu, in nomine Chriſti conſignamus eos, qui ſigno egent, quia nobilior exiſtimatur, quam ſiniſtra, tametſi ſitu, non natura differat.* Vide Joſephum Vicecomitem, *de antiquis Confirmationis Ritibus*, Lib. II. Cap. iii.

IX. Significat autem hæc ceremonia impoſitionis, ſeu obumbrationis manuum, tum hic, tum alibi adhibita deſcenſum Spiritus Sancti, per quem anima hominis illuminatur. *Caro manus impoſitionis adumbratur*, inquit Tertullianus, *ut & anima illuminetur*. Proprium quippe eſt Spiritus Sancti obumbrare ſua virtute. Unde dixit Angelus ad Beatam Virginem, Lucæ Cap. II. *Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi*. Item ſignificat ea manuum Epiſcopi impoſitio vel protectionem, ac præſidium divinum, ut vult S. Dionyſius, vel quiſquis eſt Auctor antiquus Opuſculi *De Eccleſiaſtica Hierarchia*, Cap. v. Parte iii. vel invocationem gratiæ, ac beneficii divini ſuper hominem, quemadmodum Tertullianus, & Auguſtinus explicant. Quorum ille in Lib. *De Baptiſmo*, Cap. viii. *Manus*, inquit, *imponitur, per benedictionem advocans, & invitans Spiritum Sanctum*. Hic vero Lib. iii. *De Baptiſmo*, Cap. xvi. diſerte dicit, manus impoſitionem non aliud eſſe, quam orationem ſuper hominem, quia videlicet externum illud ſignum oratio quædam Cæremonialis eſt, ſignificans orationem internam ejus, qui manum imponit, vel totius Eccleſiæ, cujus ille miniſter eſt, pro eo cui manus imponitur.

§. XIV.

Pontifex ſedens ſuper Faldiſtorium prædictum, vel etiam, ſi multitudo Confirmandorum id exegerit, diſpoſitis illis per ordinem ſuper gradus Presbyterii, vel alibi, Pontifex ſtans cum Mitra illos confirmat per ordinem genuflexos, & uno ordine confirmato, illi ſurgunt, & alii genuflectunt, & confirmantur, & ſic uſque in finem. Et Pontifex inquirit ſigillatim de nomine cujuſlibet Confirmandi ſibi per Patrinum, vel Matrinam flexis genibus præſentati; & ſummitate pollicis dextræ manus Chriſmate intincta dicit: N. *Signo te ſigno Cru✠cis*: quod cum dicit, producit pollice ſignum Crucis in frontem illius, deinde proſequitur: *Et confirmo te Chriſmate ſalutis. In nomine Pa✠tris, & Fi✠lii, & Spiritus ✠ Sancti.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Plura ſunt nobis in hoc præſentis Rubricæ commentario explicanda. Ait primo, ut inquirat ſigillatim Epiſcopus de nomine cujuſlibet Confirmandi, quod & formæ præmittere ſolet. Qui ritus eſt haud dubie conformis priſtino Eccleſiæ inſtituto: legimus enim in Sacramentario Sancti Gregorii, & in Ordine Romano, Diaconos olim eorum, qui confirmandi erant, nomina interrogaſſe ob eam fortaſſe rationem, ob quam S. Carolus in inſtructionibus ſuis idipſum præſcripſit; ut ſcilicet Miniſter adhibeatur, *qui ſchedulas colligat, in iiſque ſcripta nomina Archiepiſcopo ordine recitet voce qua audiatur*. Certe nomen Confirmando mutari debet, ſi turpe ſit, aut ridiculum, Chriſtianoque homine indignum, imponendumque nomen alicujus Sancti. Sic enim ſtatuit in Concilio Mediolanenſi v. S. Carolus: *Curet etiam Epiſcopus, ac Parochus, ut qui turpe, ridiculumque nomen habet, neque plane conveniens Chriſtiano homini, illud mutet, ſumatque in Confirmationis Sacramento nomen alicujus, qui veræ pietatis, ſanctæque religionis laude floruit, ut qui hactenus non ad normam Chriſti Domini vitam inſtituit, nam abjecto ejuſmodi nomine, depoſitoque veteri homine, & antiqua ſocordia, rurſuſque novo, ac ſancto ſuſcepto nomine virilem in ſancte agendo conſtantiam perpetuo deinceps præſtet*. Eadem totidem verbis legere eſt in pleriſque Galliæ, aliarumque Nationum Synodis Provincialibus.

II. Alterum, quod in Rubrica præſcribitur, eſt, ut Epiſcopus Confirmans ſummitatem pollicis dextræ manus Chriſmate intingat. Qui ritus totidem pene verbis exprimitur in S. Gregorii Sacramentario, ubi ita legimus: *Interrogantibus Diaconis nomina ſingulorum, Pontifex tincto pollice in Chriſmate facit crucem &c.* Neque vero addubito, quin hæc unctio Chriſmatis adhibita fuerit tempore Apoſtolorum, quemadmodum & manus impoſitio, quamvis Jacobus de Vitriaco Cap. iii. Hiſtoriæ Occidentalis audacter id perneget, ita inquiens: *Hoc Sacramentum partim inſtitutum eſt ab Apoſtolis, quantum ad manus impoſitionem, partim ab Eccleſia, quantum ad unctionem Chriſmatis, quod non legimus Apoſtolos feciſſe*. Idipſum temere docuit Joannes Calvinus Lib. iv. *Inſtitutionum* Cap. xix. §. vi. ubi ait, *Chriſmationem neque eſſe a Chriſto, neque ab Apoſtolis*; Et ſtatim ſubdit: *Unde oleum quod vocant ſalutis?* Et poſtea: *Qui oleum vocant oleum ſalutis, ſalutem quæ in Chriſto eſt abjurant, Chriſtum abnegant, partem in Regno* Dei

Dei non habent. Quo fit, ut ita denfinierit Confirmationem §. VIII. *Oleum Diaboli mendacio pollutum, quod velut offuſis tenebris, ſimplicium mentes fallit*. Quibus dicteriis non contentus, §. X. Confirmationem appellare non erubeſcit homo effrons, ac petulantiſſimus, *Pinguedinem fœtore anhelitus inquinatam, verborum murmure incantatam*. Et in peſtifero ſuo adverſus Concilium Tridentinum antidoto uon minus impie locutus eſt: *Quæſtio eſt*, inquit, *an ab hominum arbitrio, novum, & arcanam Spiritus virtutem oleum accipiat, ſimulatque illis placuerit, vocari Chriſma. Olei enim, qui faciat mentionem, nemo ex veteribus, imo nec ex media illa ætate, quæ jam multis vitiis abundabat*. Et poſtea vocat, *putidum Oleum*.

III. Hæc & alia plura inſane quidem effutit Calvinus, mendacioque impudentiſſimo ſe proſtituit. Contrarium enim docent vetuſtiſſimi Eccleſiæ Patres, inter quos S. Pacianus, qui floruit circa medium Seculum IV. Epiſtola I. diſerte ſcribit, ad Epiſcopos ligandi, & ſolvendi, ſicut Baptiſmatis, & Chriſmatis auctoritatem fluxiſſe ab ipſis Apoſtolis. *Hoc ergo*, inquit, *ſuper ædificavimus, quod Apoſtolorum doctrina fundavit. Denique & Epiſcopi Apoſtoli nominantur, ſicut de Epaphrodito Paulus diſſerit: fratrem, & commilitonem, inquit meum, veſtrum autem Apoſtolum. Si ergo & lavacri, & Chriſmatis poteſtas, majorum, & longe charijſmatum ad Epiſcopos inde deſcendit, & ligandi quoque adfuit, atque ſolvendi*. Et paulo poſt: *Ergo nec Chriſma, nec Baptiſma, nec criminum remiſſio, nec innovatio corporis ſanctæ poteſtati ejus indulta eſt, quia nihil propria uſurpatione mandatum eſt, totumque ut ex Apoſtolico jure defluxit*. Sane Sanctus Joannes Apoſtolus in Epiſtola Canonica alloquens eos, qui nuper baptizati fuerant, *Vos*, inquit, *unctionem habetis a Spiritu Sancto*. Et Sanctus Paulus in Epiſtola II. ad Cor. Cap. I. ubi Dei erga nos beneficia recenſet, ita ait: *Qui unxit nos Deus, & conſignavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris*. Quæ loca de Confirmationis unctione intelligenda eſſe, non modo Rabanus Maurus affirmat, verum etiam ratione oſtendi poteſt.

IV. Sed hanc praxim fuiſſe Apoſtolorum ævo, ut Confirmandis Chriſmatis unctio adhiberetur, notum eſt ex hiſtoria, quam ex Clemente Alexandrino, antiquiſſimo Eccleſiæ Patre refert Euſebius Libro III. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*. Cap. XXIII., ubi de quodam Epiſcopo, qui baptizaverat quendam Juvenem ſibi a Joanne Apoſtolo commendatum, ſcribit: *Ubi ſignaculo Domini, tamquam perfecta animi cuſtodia ſignaſſet &c.* Quod non poteſt aliter intelligi, quam de Chriſmatione, quæ ex eo quod fiat in modum crucis in ipſa fronte, ut poſtea dicetur, recte ſignaculum Domini appellatur; ut ſcite obſervat Menardus, licet aliter ſentiat Valeſius, qui laudatum Euſebii locum de baptiſmo intelligit, utpote, quem ait a Patribus ſignaculum appellari: quaſi & ipſum Chriſmatis Sacramentum ab iiſdem ſignaculum paſſim non vocitetur. Certe S. Cornelius Papa, & Martyr in Epiſtola ad Fabium Antiochenum apud Euſebium Lib. VI. *Hiſtoriæ*, Cap. XXXIII. loquens de Novatiano, qui in mortis lectulo decumbens, per effuſionem baptizatus, non curavit poſtea recuperata ſanitate Confirmationem ſuſcipere, ita inquit: *Non fuit ſignaculo Chriſmatis conſummatus, unde nec Spiritum Sanctum potuit promereri*. Accedit auctoritas S. Auguſtini, qui non ſolum Chriſmationis ritum ſignaculum vocat, ſed & Sacramentum; unde conſtat a Chriſto fuiſſe inſtitutum, & ab Apoſtolis adhibitum. Sic enim, inquit Lib. II. contra Litteras Petiliani Cap. CIV. *In hoc unguento Sacramentum Chriſmatis vult Petilianus interpretari: quod quidem in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe Baptiſmus*. Ambroſius quoque Lib. III. *De Sacramentis*, Cap. II. *Sequitur*, inquit, *ſpirituale ſignaculum, quia poſt fontem ſequitur, ut perfectio fiat, quando ad invocationem Sacerdotis, Spiritus Sanctus infunditur*.

V. Porro Chriſma, quod græcum nomen eſt, quodlibet unguenti genus apud Scriptores profanos ſignificat: apud Eccleſiaſticos vero mixturam quandam ex oleo, & balſamo. Græci trigintaquinque genera aromatum, ſeu herbarum fragrantis odoris admiſcent cum vini non exigua quantitate, ut videre eſt in eorum Euchologio, quod eruditiſſimis Notis illuſtravit Jacobus Goartius, & in Libro Pontificali Eccleſiæ Græcæ, quod Notis, ac Obſervationibus antiquitatis Eccleſiaſticæ pleniſſimis ditavit Vir clariſſimus Iſaacius Haberti. Oleo dumtaxat, & balſamo utuntur Latini: unde Beda ad ea Cantici Canticorum verba Cap. I. *Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi*, hæc habet: *In vineis Engaddi balſamum gignitur, quod in Chriſmatis confectione liquori olivæ admiſceri, ac Pontificali benedictione ſolet conſecrari, quatenus fideles omnes cum impoſitione manus Saeerdotalis, qua Spiritus Sanctus accipitur, hac unctione ſignentur*. Olei æque ac balſami in Sacramento ipſo Confirmationis conficiendo adhibiti diſerte meminit vetuſtus Auctor Libri, de Cardinalibus Virtutibus Chriſti inter opera S. Cypriani, Sermone de Unctione Chriſmatis: *Hodie*, inquit, *Saerum Chriſma conficitur, in quo mixtum Oleo balſamum, Regiæ, & Sacerdotalis gloriæ exprimit unitatem*. Chriſma denique ex duobus illis, Oleo, & Balſamo confici, docent & Sacramentarium S. Gregorii Magni, & Ordo Romanus, & Libri omnes Pontificales Eccleſiarum Occidentalium, & Auctores quicumque de Ritibus, & Officiis Eccleſiaſticis, ſive de Sacramento Confirmationis ſcripſerunt; adeout ſi aliquem oleo ſolo abſque mixtione balſami ab Epiſcopo inungi contingeret, dubium eſſet Sacramentum, & ſub conditione iterandum, ut colligitur ex Cap. *Paſtoralis, de Saeramentis non iterandis*. Expreſſe enim docet in ſuo Decreto Eugenius IV. materiam Confirmationis eſſe *Chriſma confectum ex Oleo, quod nitorem ſignificat conſcientiæ, & balſamo, quod odorem ſignificat bonæ famæ*.

VI. Debet præterea Chriſma omnino eſſe benedictum, ſeu conſecratum ab Epiſcopo, ut materia Confirmationis eſſe poſſit. Cujus conſecrationis neceſſitatem, poſt S. Thomam, inde repetit Concilii Tridentini Catechiſmus, quod Chriſtus Dominus Chriſma contactu ſuo, atque uſu non conſecraverit, ſicut aquam, quæ materia Baptiſmi eſt, contactu ſuo ſanctificavit, cum in Jordane baptizatus eſt a Joanne. Quamobrem neceſſe eſt, ut ſanctis, & religioſis precibus (ut fuſe dicetur in poſtrema parte hujus Pontificalis, ubi de eo ritu agendum erit) ab Epiſcopo conſecretur, qui, ut ſupra diximus, Confirmationis Ordinarius miniſter eſt. An vero conſecratio Chriſmatis ab Epiſcopo facta, ſit neceſſaria neceſſitate Sacramenti, itaut nullum eſſet Sacramentum, quod Chriſmatis non conſecrati, aut Presbyteri, non Epiſcopi benedictione ſanctificati inunctione adminiſtraretur, ſub Judice lis eſt, quæ quandiu finita ab Eccleſia non fuerit, dubium cenſendum erit Sacramentum Confirmationis, cujus in materiam aſſumptum forte fuerit Chriſma non

con-

conſecratum, aut conſecratum quidem, ſed a ſimplici Presbytero, non ab Epiſcopo, maxime cum in ſuo Decreto Eugenius IV. expreſſe doceat, hujus Sacramenti materiam eſſe *Chriſma ab Epiſcopo benedictum*; addatque, quod licet legatur, per Apoſtolicam diſpenſationem factum, ut ſimplex Presbyter Confirmationem conferret, non tamen, *niſi Chriſmate per Epiſcopum benedicto*. Itaque ſi hujuſmodi caſus contingeret, Confirmatio ſub conditione iteranda eſſet; uti docet Natalis Alexander *Theologiæ Dogmaticæ, & Moralis*, Lib. II. *De Sacramento Confirmationis*, Capite I. Articulo II. Propoſitione III.

VII. Venio nunc ad illam Rubricæ noſtræ partem, qua Epiſcopo edicitur, ut, cum Chriſmate confirmandos inungit, ea verba proferat: *Signo te ſigno Crucis &c.* Quæ quidem verba, uti docent plerique Theologi inſignes, rationem habent formæ Sacramenti Confirmationis, utpote quæ proferuntur, cum applicatur materia, & ſignificant effectum, per quem illa producitur. Non deſunt, qui huic hodie receptiori ſententiæ adverſantur, præſertim vero heterodoxi recentiores, inter quos Kemnitius Lutheranus in examine Concilii Tridentini, eodem modo de forma loquitur, quo de materia; contenditque, I. nulla ejus rei in Scripturis haberi fundamenta. II. adjungit, formam hanc, *Signo te ſigno Crucis &c.* non modo neque ab Apoſtolis fuiſſe uſurpatam, ſed nec in vetuſtis Scriptoribus, nec in Canonibus expreſſam. III. quod fabricata, imo adulterata videtur a poſteris ex Ambroſii ſententia, *De his, qui initiantur*, Cap. VIII. IV. denique, inde fieri, ut in ipſis Pontificibus non eadem ſit illa forma. Calvinus etiam Lib. IV. *Inſtitutionum*, Cap. XIX. §. V. ita in eam formam invehitur: *Peragitur hæc Confirmatio hac verborum formula*: Conſigno te &c. *Pulchra hæc omnia, & venuſte. Sed ubi Dei verbum, quod Spiritus Sancti præſentiam hic promittat? ne jota quidem oſtendere poſſunt. Unde ergo nos certiores facient, Chriſma ſuum eſſe vas Spiritus Sancti? Videmus oleum, craſſum ſcilicet, & pinguem liquorem: præterea nihil.* Accedat, *inquit Auguſtinus*, verbum ad elementum, & fiet Sacramentum. *Hoc inquam, verbum proferant, ſi quicquam nos intueri in oleo valent aliud quam oleum.*

VIII. Inter Catholicos non pauci ſunt, qui formam Confirmationis apud Latinos, his etiam temporibus non aliud eſſe docent, quam orationem, quam profert Epiſcopus, extenſis verſus Confirmandos manibus, quamque legere eſt ſupra §. XIV. Hanc opinionem inter alios acriter propugnat Sanbovius, ac Jueninus Quæſtione III. Cap. III. Articulo III. Nos eam probamus ſententiam, quæ tum orationem manuum impoſitioni adjunctam, qua Spiritus Sanctus ſuper Confirmandos invocatur, tum ſolemnia verba Chriſmatis inunctioni reſpondentia, formam hujus Sacramenti adæquatam, & eſſentialem facit: quam ſententiam tuentur Natalis Alexander, Lib. II. *Theologiæ Dogmaticæ, & Moralis*, Tractatu III. Cap. I. Articulo III. Propoſitione unica; quamquam aliter ſcripſit Diſſertatione X. in Seculum II. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, §. XXII. Porro formam hujus Sacramenti hanc tradit Concilium Florentinum, *Signo te ſigno Crucis, & Confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Ad quam verborum formam prope admodum alludere videtur S. Ambroſius, Lib. *De initiandis*, Cap. VII. dum confirmatum his inter alia verbis alloquitur: *Signavit te Deus Pater, confirmavit te Chriſtus Dominus, & dedit pignus Spiritus in cordibus tuis*. Cyprianus quoque in egregia Epiſtola ad Jubajanum conſignandi nomen in collatione hujus Sacramenti ſolitum fuiſſe audiri inſinuat, cum dicit baptizatos in Eccleſia per manus impoſitionem Epiſcoporum Spiritum Sanctum conſequi, & ſignaculo Dominico conſummari. Apud alios Scriptores quoque, uti alibi dictum eſt, ſigni, ac ſignaculi nomen huic Sacramento tributum non infrequens eſt. Unde ſatis apparet illud deſumptum, quod Epiſcopus pronunciet, ſe ſigno Dominico conſignare eum, quem ungit.

IX. Ad ea quæ opponunt Kemnitius, & Calvinus, nulla ipſius formæ Confirmationis in Scripturis haberi fundamenta, neque ea verba, *Signo te ſigno Crucis &c.* ab Apoſtolis fuiſſe uſurpata, vel a vetuſtis Scriptoribus, aut Canonibus expreſſa. Reſpondeo habere nos illam verborum formam ex traditione, quæ etiam dicitur Dei verbum, ut late probant Noſtri Theologi. Quæſo ubinam aliorum Sacramentorum formæ expreſſe habentur in Sacra Scriptura? Certe nuſquam ſcriptum eſt, in baptiſmo dicendum eſſe: *Ego te baptizo*. At nonne Calvinus ipſe fatetur Lib. IV. *Inſtitutionum*, Cap. XIX. §. XXXI., Ordinationem Miniſtrorum eſſe Sacramentum? Et tamen nuſquam inveniet verbum in Scriptura, quod cum elemento faciat Sacramentum, ut ipſe requirit in Confirmatione. Cæterum quod priſcis Eccleſiæ ſeculis neque Scriptores, neque Canones mentionem illorum verborum expreſſe fecerint, ſilentium illud provenire potuit ex ſumma cura, & ſolicitudine Sanctorum Patrum abſcondendi Chriſtianæ Religionis myſteria. Unde S. Dionyſius, ſive Author libri *De Eccleſiaſtica Hierarchia*, ait, *Conſummativas invocationes*, ideſt, *verba, quibus perficiuntur Sacramenta*, ut Sanctus Thomas explicat, *non eſt juſtum ſcripto interpretari, neque myſticam earum intelligentiam, aut in ipſis operatas ex Deo virtutes ex occulto ad commune adducere: ſed noſtra ſacra traditio ſine pompa*, ideſt occulte, *eas edocet*.

X. Quanta fuerit Innocentii Papæ I. religio, ne ſolemnia illa Confirmationis verba propalarentur, teſtatur ipſe in ſua Epiſtola I. ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, a quo rogatus de Confirmationis Sacramento, ubi de unctione in Confirmatione adhibenda diſſeruit, ſic tandem de illius forma loquitur: *Verba autem dare non poſſum, ne magis videar prodere, quam ad conſultationem reſpondere.* Iſthæc itaque Innocentii Sanctiſſimi Pontificis religio validius omnibus, quæ proferri poſſent, argumentis probat, formam Confirmationis eſſe verba, quæ pronuntiat inungens Epiſcopus, quæque dare noluit Innocentius, ne prodere videretur myſteria juxta veterem Eccleſiæ diſciplinam ſuperius explicatam; ex qua factum, ut qui primi Libros Sacramentorum compoſuerunt, Sacramentorum formas ſcripto tradere noluerint, quos imitati poſterioris ætatis Scriptores, Confirmationis formam prætermiſerunt, ut ſcite poſt Bellarminum obſervat Edmundus Martenius. Porro licet apud Auctores antiquos forma Confirmationis iiſdem verbis, eodemque ordine, quibus hodie illam profert Epiſcopus, minime habeatur, habetur tamen idem ſenſus; ut enim docet Bellarminus, vis formæ Sacramentalis poſita eſt in ſenſu, non vero in ſono, aut numero litterarum; alioqui, ſiquis Græce, aut Hebraice, aut alio idiomate verba illa proferret, nihil efficeret; quod quidem nullus dixerit.

XI. Illa quoque ſub Judice lis eſt, qualis ſit for-

ma Confirmationis in Eccleſia Orientali. Gabriel Philadelphienſis Epiſcopus in ſuo Tractatu *De Sacramentis*, docet Confirmationis formam eſſe orationem, qua Chriſma conſecratur. Sic enim inquit apud Arcudium: *Forma unguenti ſunt verba Pontificis, quæ dicuntur ſuper unguentum, & quæ vim habent illud informandi*. Jacobus Sanbovius, Natalis Alexander, Gaſpar Jueninus, & alii complures cenſent eſſe eam orationem, quæ in Græcorum Euchologiis unctionem neophyti præcedit, quæque ſic incipit: *Benedictus es Domine Deus Omnipotens*. Beſſarion Archiepiſcopus Nicænus, & S. R. E. Cardinalis in Opere de Myſticis verbis Euchariſtiam conficientibus, quem Auctorem ſecuti ſunt Acudius, Goartius, & multi alii graviſſimi Scriptores, putat, formam de qua agitur, eſſe ea verba quæ habentur in Canone VII. Concilii Conſtantinopolitani Œcumenici I. *Signaculum doni Spiritus Sancti*. Verba Beſſarionis hæc ſunt: *Noſtri multa quæ primum apud noſtros ortum habuerunt, propter calamitates temporum perdidere. Quod manifeſtum fiet, ſi quis ad Chriſmatis Sacramentum mentem converterit. Etenim Secunda Œcumenica Synodus verba, quæ Sacrum Chriſma perficiunt, tradens in ſeptimo Canone, ita inquit*: Signaculum doni Spiritus Sancti. *Et hæc verba ſecundum eos Chriſmatis Sacramentum perficiunt*.

XII. Chriſtianus Lupus acriter contendit in Scholio ad Canonem XCV. Trullanum, ea verba Canonis VII. Concilii Conſtantinopolitani I. nec eſſe formam, nec unquam fuiſſe: probatque ex eo, quod Severus Patriarcha Alexandrinus in Opere ad perpetuam antiquorum Chriſtianorum rituum adverſus graſſari tunc incipientes Saracenos memoriam compoſito, hanc adſignet formam: *Chriſmate ſancto, ſuavitate odoris Chriſti Dei, ſigillo veræ Fidei, complemento pignoris Spiritus Sancti, obſignatur talis N. in nomine Patris, Amen, in nomine Filii, Amen, & Spiritus Sancti, ad vitam ſeculi ſeculorum, Amen*. Notat Lupus, dici a laudato Severo, *obſignatur*, non *obſignetur*; nam quod etiam in Baptiſmo nequaquam *Baptizetur*, ſed *Baptizatur* ſemper dixerint Græci, probat ex Sancti Sophronii Patriarchæ Hieroſolymitani Prato ſpirituali. Sane cum Concilii I. Conſtantinopolitani tempore ſtrictiſſime adhuc vigeret diſciplina de occultandis Sacramentorum noſtrorum myſteriis, eorumque præſertim formis, difficile eſt credere, voluiſſe Patres Conſtantinopolitanos, eo Canone VII. prodere formam Sacramenti Confirmationis. Tradit Lupus, ea verba Canonis, *Obſignantes dicimus: ſignaculum doni Spiritus Sancti*, hunc ſenſum facere: *Dicimus verba myſtica hic non exprimenda, ſignificantia, ac imprimentia ſignaculum iſtud, & donum*. Qualis ſit ex memoratis apud Græcos forma Sacramenti Confirmationis, judicet lector.

XIII. Expeditus utcumque a tot difficultatum ambagibus circa Miniſtrum, materiam, ac formam Confirmationis tam apud Latinos, quam apud Græcos, deſcendo ad ritum noſtræ Rubricæ, ubi præſcriptum eſt, ut Epiſcopus cum dicit ea verba Confirmando, *Signo te ſigno Crucis*, producat, *pollice ſignum Crucis in frontem illius*. Ad quæ verba alludens Concilium Florentinum: *Ideo in fronte*, ait, *ubi verecundiæ ſedes eſt, Confirmandus inungitur, ne Chriſti nomen confiteri erubeſcat, & præcipue Crucem ejus &c.* Eſt autem adeo antiqua hæc in fronte unctio cum impreſſione ſignaculi Crucis, ut in uſu videatur fuiſſe ab ipſis Apoſtolorum temporibus. Quod quidem probari poteſt teſtimonio S. Auguſtini, qui in Pſalmum CXLI. ita ſcribit: *Multa Sacramenta aliter, atque aliter accipimus, quædam, ſicut noſtis, ore accipimus, quædam per totum corpus accipimus, quædam in fronte per ſignum Crucis*. Quem ritum ne quis putet exortum forte Auguſtini ævo, operæ pretium duco duo inſignia vetuſtiſſimorum Patrum loca afferre, qui floruerunt longe ante Auguſtinum.

XIV. Primus eſt Tertulliani locus, qui in Lib. *De præſcriptionibus adverſus hæreticos*, Cap. XL. docere nos volens, ſtygium hoſtem, quo facilius homines in fraudem impelleret, ſolitum fuiſſe imitari omnes Chriſtianorum ritus, ita inquit; *Tingit & ipſe quoſdam utique credentes, & fideles ſuos, expoſitionem delictorum de lavacro repromittit: et ſi adhuc memini, Mithra ſignat illic in fronte milites ſuos*. Quis & qualis Paganorum Deus fuerit Mithra, edicit in Epiſtola XII. ad Valentinianum II. Imperatorem S. Ambroſius his verbis: *Quem Cæleſtem Afri, Mithram Perſæ, plerique Venerem colunt, pro diverſitate nominis, non pro Numinis raritate*. Plura de eo nomine videri poſſunt apud Pamelium, & apud Lupum in recitatum Tertulliani locum, & apud Marianum Victorium in Notis ad Epiſtolam VII. S. Hieronymi. Tradit idem Tertullianus, Confirmationis unctionem eſſe nobis in fronte conferendam; in tertio etenim adverſus Marcionem Libro Cap. XXII. iſtum Sacramentum diſerte appellat. *Signaculum frontium*. Sed audiamus alterum locum, qui eſt S. Cypriani, in Epiſtola LXXIII. ad Jubajanum, ubi de Confirmationis ritibus differens, hæc habet de ſigni Crucis inter ungendum exprimendi ritu: *Quod etiam nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Eccleſia baptizantur, Præpoſitis Eccleſiæ offeruntur, & per noſtram orationem, ac manus impoſitionem, Spiritum Sanctum conſequantur, & ſignaculo Dominico conſummentur*. Notanda ſunt ea verba, *ſignaculo Dominico*, quibus, ut ſcite obſervat Vicecomes *De antiquis Confirmationis ritibus*, Lib. II. Cap. VIII., unctionis ſigno Crucis conficiendæ morem ſignificari ex eo patet, quia Crux numquam alibi affixa fuiſſe legitur.

XV. Meminere præterea ejus ritus & alii priſci Eccleſiæ Patres, inter quos Prudentius in Pſychomachia, qui cum graviter eos argueret, qui Chriſtianæ modeſtiæ obliti, luxurioſo veſtium genere utebantur, ita canit:

Quis furor inſanas agitat caligine mentes?
Ut mitra cæſariem cohibens aurata virilem,
Combibat infuſam croceo religamine nardum,
Poſt inſcripta oleo frontis ſignacula, per quæ
Unguentum regale datum eſt, & Chriſma perenne?

Et in Apotheoſi, ubi de Juliano apoſtata agit, qui cum ſacris magicis operam daret, ob præſentiam cujuſdam Juvenis ſatellitis baptizati, turbati dæmones nullo dato reſponſo aufugerant, ſic cecinit:

Ipſe quoque exanimis poſito diademate Princeps
Pallet, & aſtantes circumſpicit; ecquis alumnus
Chriſmatis inſcripto ſignaret tempora ſigno,
Qui Zoroaſtræos turbaſſet fronte ſuſurros.

XVI. Quæ myſteria ſint ejus ritus, ita explicat Amalarius Fortunatus Lib. I. *De Eccleſiaſticis Officiis*, Cap. XXVII. *Signo Crucis, quo redempti ſumus, ſignamur; ut quando exterminator ſignum illud viderit in frontibus noſtris, pertranſeat domus noſtras, & videat, quod non ſui ſumus, ſed illius, cujus ſignum portamus*. Alludit ad illud Exodi Cap. XII. ubi dicitur, quod ſanguine agni Paſchalis Domorum Iſraelitarum ſuperliminaribus illito, cæſis omnibus Ægypti primogenitis, ipſi Iſraelitæ immu-

nes

nes a plaga forent: *Erit autem ſanguis vobis in ſignum in ædibus, in quibus eritis, & videbo ſanguinem, & tranſibo vos: nec erit in vobis plaga diſperdens, quando percuſſero terram Ægypti*. Huc facit quod ſcribit Rupertus Abbas Tuitienſis Lib. v. *De Divinis Officiis*, Capite xvii. ita inquiens: *Rectius ergo ſumentes, unde poſtes noſtrarum frontium ſignemus, quieſcimus uſque in veſperam Sabbati, quæ nobis eſt veſpera Paſchalis convivii; & tunc ſignatis frontibus baptizatorum, qui verum Pharaonem, ſcilicet Diabolum effugientes, per mare rubrum baptiſmi ad eum tendunt, illud noſtrum in voce exultationis, & confeſſionis incboamus jejunium*. Docent etiam alii, Crucis ſignum ideo ex Chriſmate depingi, ut memores eſſent homines acerbiſſimorum Chriſti cruciatuum, quos pro ſalute humani generis ſponte ſubiit, ac præcipue Crucis, a qua omnis Sacramentorum vis, ac robur tamquam a fonte profluxit: quod colligunt ex Auctore Conſtitutionum Apoſtolicarum, qui Libro iii. Cap. xvii. ita ſcribit: *Baptiſmus datur in mortem Filii Dei; aqua adbibetur pro ſepultura; oleum pro Spiritu Sancto; ſigillum Crucis pro Cruce; Chriſma Confirmatio confeſſionis eſt*. Ubi recte notat Vicecomes, ſingulorum, quæ in Baptiſmo, & Confirmatione fiebant, rationem reddi; ac quidem Crucis in Confirmatione peragendæ ritum ad Dominicam Crucem referri, qui ritus in eo potiſſimum poſitus erat, ut illius memoriam Confirmati recolerent.

XVII. Quamquam autem Eccleſia Latina ex conſtanti omnium ſeculorum praxi unicam frontem ungere conſueverit, Græca tamen non modo frontem, ſed & oculos, nares, aures, & pectus ungunt, & ſemper unxerunt. Ita liquet ex vii. Canone Concilii Conſtantinopolitani i. Œcumenici II. in quem Canonem videri poteſt Commentarius noſter Num. vii. Pag. 187. Conſtat ex Euchologiis ipſorum Græcorum, manus etiam, ac pedes fuiſſe unctos, qui ritus obtinuit quidem a vi. Eccleſiæ ſeculo, quo floruit Severus Alexandrinus, qui in Libro de ritibus Baptiſmi inquit: *Signat omnia eorum membra, eorumque frontem tribus vicibus*. Et poſtea: *Et ungit omnia eorum membra, & manus, & pedes, & nares eorum*. De qua varietate nec Photius, nec Michael Cerularius, nec Nicetas Pectoratus, nec ullus alius Schiſmaticus, nec item ipſa Florentina Synodus quæſtionem ullam movit. Vide Lupum ad Tertulliani Librum *De præſcriptionibus adverſus hæreticos*, Cap. xl.

XVIII. Olim quoque, ſicut & hodie in uſu apud nos eſt juxta præſcriptum noſtræ Rubricæ, invocationem Sanctiſſimæ Trinitatis adhibitam in unctione fuiſſe, compertum habemus In Ordine Romano, ubi ita legimus: *Oratione expleta, interrogantibus Diaconibus nomina ſingulorum, Pontifex, tincto pollice in Chriſmate, faciat Crucem in frontibus ſingulorum, ita dicendo: Confirmo te in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. ℟. Amen. Pax tecum. ℟. Et cum ſpiritu tuo*. Ex quo teſtimonio intelligimus, tum creditum Alcuinum, cum Amalarium Fortunatum, ubi dicunt, Romæ Pontificem, cum confirmat ſolitum ungere frontem, & dicere, *In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, non integram formam retuliſſe, ſed ſolum partem; nam citant Ordinem Romanum, in quo illa habentur verba *Confirmo te*. Verba Amalarii Fortunati Lib. i. *De Officiis Eccleſiaſticis*, Cap. II. hæc ſunt: *Dicit Romanus libellus, de quo ſæpe commemoravimus: Oratione expleta facit crucem cum pollice ex Chriſmate in ſingulorum frontibus, ita dicendo, in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Pax tibi, & cum ſpiritu tuo*. Sanc conſueviſſe olim fideles confirmari cum invocatione expreſſa Sanctiſſimæ Trinitatis, ſcilicet in Nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti, indicant S. Athanaſius in Lib. *De Spiritu Sancto*, & S. Auguſtinus, ſive antiquus Author Sermonis xcix. *De diverſis*, Cap. II. dicens, Stephanum habuiſſe in fronte ſua nomen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Ex quo loco addiſcimus Apoſtolos jam inde ab initio fidelium frontes ſignaſſe cum expreſſa invocatione Sanctiſſimæ Trinitatis. Nec enim ab alio, quam ab Apoſtolo Stephanum hoc ſignaculum accepiſſe putandum eſt.

XIX. De eo hic controverti poteſt, an ipſa SS. Trinitatis invocatio ſit de eſſentia hujus Sacramenti? Quamvis enim ſine Trium Divinarum Perſonarum expreſſione Baptiſmus minime perficiatur, abſolutio tamen, & alia Sacramenta abſque illa conſiſtunt, propterea quod ſolus Baptiſmus ſit Sacramentum profeſſionis Fidei. Quamquam & ad hoc reſponderi poſſe, ait Eſtius, Confirmationem, cum ſit perfectio quædam, & complementum Baptiſmi, recte quoque cenſeri profeſſionis Fidei Sacramentum; præſertim cum ad hoc conferatur, ut baptizatus intrepide Fidem profiteatur. Ceterum, qui diverſam tenent ſententiam, hoc apud laudatum Eſtium diſcrimen ſtatuunt inter Baptiſmum, & alia Sacramenta, quod in Baptiſmo operatur invocatio Trinitatis, non autem aliqua per conſecrationem accepta poteſtas Miniſtri, ſicut in aliis quæ neceſſario certum, ac determinatum requirunt Miniſtrum. In quibus proinde Trinitatis invocationem negant eſſe neceſſariam, uti in Baptiſmo, ſed ſatis eſſe putant ad hoc, ut ratum ſit Sacramentum, ſi illius poteſtatis actus circa ſuſcipientem exprimatur. Quæ quidem ſententia non eſt improbabilis; tametſi altera ſit magis tuta.

§. XV.

Deinde leviter in maxilla cædit, dicens: *Pax tecum*.

COMMENTARIUS.

I. UBi frontis inunctio peracta eſt, tradit Rubrica, ut Epiſcopus confirmatum alapa leviter in in maxilla cædat, eique pacem impertiatur. Natalis Alexander, Gaſpar Jueninus, Zegerus Vaneſpen, & alii complures non perantiquam eſſe ajunt alapæ cæremoniam; ejuſque rationem ex S. Caroli inſtructionibus mendicant; quaſi nullus eo antiquior de ipſa cæremonia locutus fuerit; com alias Pontificale Romanum ms. Bibliothecæ Angelicæ Fratrum Eremitarum S. Auguſtini, ante annos D. ſcriptum, & aliud ante annos CD. exaratum, quod in Bibliotheca Vaticana aſſer-

aſſervatur Num. 4744. ea de re mentionem faciant. Quinimo ſeculo XIII. ejuſdem ritus non tamquam ſuo tempore inſtituti diſerte meminit Gulielmus Durandus, qui in ſuo Rationali Divinorum Officiorum Lib. VI. Cap. LXXXIV. Num. VI. ita ſcribit: *Subſequenter Epiſcopus Confirmatum percutit in faciem. Primo, ut tenacius memoriæ teneat, ſe hoc Sacramentum recepiſſe. Secundo, quia hoc Sacramentum datur baptizato ad robur Fidei, ut præmiſſum eſt, ut videlicet ſit ita fortis in Fide in Baptiſmo ſuſcepta, quod ulterius coram quocumque confiteri nomen Chriſti non erubeſcat &c.* Adducit & alias rationes, ſed magis placet illa, quam affert Catechiſmus Romanus ſic inquiens: *Deinde vero qui unctus, & confirmatus eſt, ut meminerit ſe tamquam fortem Athletam paratum eſſe oportere ad omnia adverſa invicto animo pro Chriſti nomine ferenda, manu leviter in maxilla ab Epiſcopo cæditur.*

II. Ex quo patet quam impudens, ac mendax fuerit Kemnitius, cum in examine Concilii Tridentini Catholicos ſugillat, quaſi doceamus, Epiſcopum percutientem confirmatum in maxillam poſt Confirmationem, ſignificare manuum impoſitionem: *Deſideras*, inquit, *forſan impoſitionem manuum, cujus ſit mentio Actorum* VIII. & XIX. *En tibi illam. Quia enim in Pontificia Eccleſia ſequi idem eſt, quod præcedere; ideo Epiſcopus percutiens confirmatum in maxillam poſt Confirmationem, repræſentat manuum impoſitionem in actis, quæ tunc præceſſit donationem Spiritus. Quid vero audio? Eſtne igitur manus imponere, alapis aliquem in faciem cædere? Quando igitur Chriſtus dicit:* Super ægrotos manus imponent, *ſenſus erit: decumbentes alapis bene cædent, & tunc pejus habebunt. Quid vero ſunt, ſi hæc non ſunt profeſſa Verbi Dei ludibria.* Ita ille, cujus apertiſſima, ac impudentiſſima mendacia retuliſſe, ſuperaſſe eſt. Plura de myſtica alapæ ſignificatione legi poſſunt apud Joſephum Vicecomitem, & Natalem Alexandrum: etſi ipſum ritum ſupprimi debere perperam contendat Grancolaſſius in Breviarium Romanum, Cap. LXX.

III. Ritus impertiendæ pacis Confirmato eſt certe antiquus, utpote cujus meminerint Ordo Romanus, qui, ut ajunt, ſeculo ſeptimo conſcriptus fuit, itemque crediturs Alcuinus, & Amalarius Fortunatus, quorum teſtimonia ſuper allata ſunt in Commentario XV. Num. XVIII. Quibus addi poteſt inſignis locus ex antiquo Pontificali ms. Egberti Archiepiſcopi, qui circa medium Seculum VIII. Eboracenſem regebat Eccleſiam: in quo Pontificali ſtatim ac Epiſcopus peregit unctionem, dicit, *Pax tecum: Et cum ſpiritu tuo.* Et poſtea: *Pax & benedictio Domini ſit ſemper tecum.* Idem habetur in Sacramentario Gelaſiano, & quatuor mſs. annorum CM. apud Edmundum Martene. *Pax tecum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* Certe ſi Conſtantini Imperatoris edictum ad Silveſtrum Papam, quod pro Religione Catholica promulgavit, cum ſui ipſius Baptiſmum, ac Confirmationem referret, genuinum eſſet, & non ſuppoſititium, ut plerique autumant, a primis ſeculis origo ejus ritus repeti poſſet. Sic enim inquit: *Illic me trina merſione unda ſalutis purificavit; levatoque me de venerabili fonte, induto veſtibus candidis, ſeptiformis gratiæ Sancti Spiritus conſignationem adhibuit beati Chriſmatis unctione, & vexillum Sanctæ Crucis in mea fronte linivit, dicens: ſigillet te Deus ſigillo Fidei ſuæ &c. Pax tecum.* Quicquid ſit de eo teſtimonio, conſtat ex Alcuino, ad ea verba Epiſcopi, *Pax tibi*, reſpondiſſe omnes, *Et cum ſpiritu tuo*. Licet autem Auctor Romani Ordinis plurativo numero utatur, *Pax vobiſcum*, non ita id accipiendum monet Vicecomes Lib. II. Cap. XIII. quaſi eadem pax omnibus Confirmatis ſimul impartiretur, ſed quia de Confirmatis ſupra pluraliter locutus fuerat, adeout eundem numerum plurativum in pace impertienda ſervari æquum fuerit. Vel certe de ea pacis indictione explicandum eſt, quæ poſt benedictionem dari ſolebat, de qua nos infra dicemus. Porro, *Pax ei datur*, inquit Catechiſmus Romanus, *ut intelligat ſe gratiæ cæleſtis plenitudinem, & pacem, quæ exuperat omnem ſenſum, conſecutum eſſe.*

§. XVI.

Omnibus Confirmatis, Pontifex tergit cum mica panis, & lavat pollicem, & manus ſuper pelvim. Deinde aqua lotionis cum pane fundatur in piſcinam Sacrarii. Interim, dum lavat manus, cantatur ſequens Antiphona, vel legitur a miniſtris; quod etiam in ſimilibus ſervari debet. *Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis a templo ſancto tuo, quod eſt in Hieruſalem.* ℣. *Gloria Patri &c.* ℟. *Sicut erat &c.* Deinde repetitur Antiphona Ton. VIII. *Confirma hoc Deus.*

§. XVII.

Qua repetita Pontifex depoſita Mitra ſurgit, & ſtans verſus ad Altare junctis ante pectus manibus dicit: ℣. *Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam.* ℟. *Et ſalutare tuum da nobis.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

§. XVIII.

Deinde junctis adhuc ante pectus manibus, & omnibus Confirmatis devote genua flectentibus, dicit:

Ore-

Oremus.

Deus, qui Apoſtolis tuis Sanctum dediſti Spiritum, & per eos, eorumque ſucceſſores ceteris Fidelibus tradendum eſſe voluiſti: reſpice propitius ad humilitatis noſtræ famulatum; & præſta, ut eorum corda, quorum frontes Sacro Chriſmate delinivimus, & ſigno Sanctæ Crucis ſignavimus, idem Spiritus Sanctus in eis ſuperveniens, templum gloriæ ſuæ dignanter inhabitando perficiat. Qui cum Patre, & eodem Spiritu Sancto vivis, & regnas Deus in ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.* Deinde dicit: *Ecce ſic benedicetur omnis homo, qui timet Dominum.* Et vertens ſe ad Confirmatos, faciens ſuper eos ſignum Crucis, dicit: *Bene ✠ dicat vos Dominus ex Sion, ut videatis bona Jeruſalem omnibus diebus vitæ veſtræ, & habeatis vitam æternam.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. NEquis putet, preces haſce, orationeſque, ac ritus hactenus recitatos recentia eſſe Eccleſiæ inventa, totidem pene verbis legere eſt in variis antiquis Pontificalibus libris mſs. allatis a clariſſimo viro Edmundo Martenio Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ Ritibus*, Cap. II. Articulo IV. in quo varii ad confirmandum Ordines referuntur. Illum ego hic ritum minime omiſerim, quem habet Liber ms. Sacramentorum Monaſterii Moyſacenſis annorum circiter DCCC. ubi poſt recitatam illam ab Epiſcopo Orationem, *Deus, qui Apoſtolis tuis Sanctum dediſti Spiritum &c.* ſtatim dicit Diaconus confirmatis: *Humiliate vos ad benedictionem.* Idipſum præſcribit Pontificale ms. Eccleſiæ Conchenſis in Hiſpania, quod poſtea uſui fuit Eccleſiæ Xantonenſi, eſtque annorum circiter D. in quo tamen Pontificali miniſtri, qui Epiſcopo inſerviunt, ad ea verba, *Humiliate vos ad benedictionem*, quæ profert Diaconus, reſpondent: *Deo gratias*. Et Epiſcopus decantando dicit ſuper omnes hanc benedictionem: *Benedicat vos omnipotens Deus, qui cuncta ex nihilo creavit, & vobis in baptiſmate per Spiritum Sanctum remiſſionem omnium peccatorum tribuit, Amen.* In laudato ms. Libro Sacramentorum Monaſterii Moyſacenſis prolixior eſt benedictionis formula, quam Confirmatis Epiſcopus impertitur, ut videre eſt apud laudatum Edmundum Martenium. Ejuſdem fere tenoris eſt benedictio Epiſcopalis, quæ legitur in antiquo Pontificali ms. Egberti Archiepiſcopi Eboracenſis, qui floruit circa medium ſeculum octavum: *Benedicat*, inquit, *vos Omnipotens Deus, qui cuncta ex nihilo creavit, & vobis in Baptiſmate, & in Confirmatione remiſſionem omnium peccatorum tribuit. Amen.* In Codice demum ms. Pontificali, quod in Vaticana Bibliotheca aſſervatur, num. 4744. hunc ritum ab Epiſcopo ſervandum præſcribitur, ubi ad finem ſacræ functionis confirmatos debet benedicere: *Deinde dicit*: Ecce ſic benedicetur omnis homo, qui timet Dominum. *Et faciens ſignum Crucis ſuper eos dicit*: Benedicat vos Dominus ex Sion, ut videatis bona Jeruſalem omnibus diebus vitæ veſtræ, & habeatis vitam æternam. ℟. Amen.

II. Eſt autem adeo vetuſta impertiendæ benedictionis Confirmatis in Eccleſia diſciplina, ut vetuſtiſſimus Tertullianus Lib. *De Baptiſmo*, Cap. VIII. enumerans Confirmationis cæremonias, eam minime prætermiſerit, cum hunc in modum ſcripſit: *Sed eſt hoc quoque de veteri Sacramento, quo nepotes ſuos ex Joſeph, Ephrem, & Manaſſem Jacob capitibus impoſitis, & intermutatis manibus benedixerit, & quidem ita tranſverſim obliquatis in ſe, ut Chriſtum deformantes, jam tunc portenderent benedictionem in Chriſtum futuram. Tunc ille ſanctiſſimus Spiritus ſuper emundata, & benedicta corpora libens a Patre deſcendit.* Quæ verba licet a memorato Auctore in Libro *De Baptiſmo* allata fuerint, potius tamen ad Confirmationem, quam ad Baptiſmum pertinere perſpicuum eſt, ut ſcite obſervat Vicecomes Lib. II. Cap. XV. Quod quidem ex eo probatur, quod in eo libro, eodemque capite Tertullianus Spiritus Sancti, ac manus impoſitionis mentionem facit; dum paulo ante recitata verba ita ſcripſit: *Dehinc manus imponitur, per benedictionem advocans, & invitans Spiritum Sanctum.* Sane pulchre Auctor benedictionem Jacob qua nepotes ſuos ex Joſepho, Ephrem, & Manaſſem benedixit, ut habetur in Geneſi Cap. XXVIII., figuram fuiſſe indicat hujus Sacramenti manus impoſitionis, ſeu Chriſmatis, in quo & manus imponuntur, & benedictio in Chriſtum datur per conſignationem nempe Crucis, quæ ibi ſignificabatur, intermutatis manibus in formam Crucis. Quod adeo etiam confirmat ſententiam Catholicorum, qui omnem benedictionem cum Sancto Auguſtino tradunt fieri per ſignum Crucis. Vide Pamelium in laudatum locum Tertulliani, in Epiſtolam LXIII. S. Cypriani, & alibi.

III. Poſt datam benedictionem; pacem iterum fuiſſe Confirmatis ab Epiſcopis impertitam, docet nos Ordo Romanus apud Hitorpium Tit. de Sabbato Sancto, ubi poſt ea verba, *Benedicat vos Dominus &c.* hæc ſtatim ſubjiciuntur: *Pax vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo.* Quem ritum diu, ac religioſe pleræque Eccleſiæ retinuerunt; legimus etenim in ms. Pontificali inſignis Eccleſiæ Noviomenſis annorum circiter CD. ita Epiſcopum in fine ſacræ functionis Confirmatos alloqui conſueviſſe: *Benedictio Dei Patris Omnipotentis, & Filii, & Spiritus Sancti deſcendat ſuper vos, & Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Amen.* Ex Pontificali Libro Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ annorum circiter D. ad extremum ſic inquit: *Vade in pace, & Angelus Domini tecum in ultionem inimicorum Dei. Amen.* Catechiſmus Concilii Tridentini, S. Pii V. Pontificis Maximi juſſu promulgatus, de Sacramento Confirmationis agens, ritum impertiendæ pacis ita explicat: *Poſtremo autem pax ei datur, ut intelligat, ſe gratiæ cæleſtis plenitudinem, & pacem, quæ exſuperat omnem ſenſum, conſecutum eſſe.* Joſeph Vicecomes Lib. II. Cap. XV. docet, ideo pacem iterum Confirmatis præberi, vel quia benedictionis pars eſſet, vel quod ipſi benedictioni ſubderetur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

§. XIX.

Expedita itaque Confirmatione, Pontifex ſedens, accepta Mitra, Patrinis, & Matrinis annuntiat, quod inſtruant filios ſuos bonis moribus, quod fugiant mala, & faciant bona, & doceant eos *Credo in Deum*, & *Pater noſter*, & *Ave Maria*; quoniam ad hoc ſunt obligati.

COMMENTARIUS.

I. De Patrinorum antiquitate, & quam ob cauſam in Sacramento Confirmationis adhibeantur, dictum abunde ſuit ſuperius in Commentario §. III. Opportunus eſt nunc agendi locus de eorum munere, & obligatione, quam ita in ſuis monitis, inſtructionibuſque deſcribit S. Carolus Borromæus: *Patrini munus eſt filiolum, quem in Confirmatione tenuit, monere, eique tamquam ducem ſe præbere, ut in quotidiano ſpirituali certamine adverſarium vincat; ſed etſi illum rudem viderit, non ſolum Fidei Chriſtianæ documentis inſtruere, verum etiam ad viam ſalutis, virtutemque Chriſtianarum diſciplinarum erudire cohortationibus, atque exemplis, ut in Sacramento Baptiſmi traditum eſt*. Et ſtatim addit, Patrinum eum deligendum, qui non ſolum doctrinæ Chriſtianæ inſtituta, præceptaque teneat, ſed etiam, qui vitæ piæ exemplo ita ſe inſtituit, ut magiſter, vereque Patrinus, ac Dux aliis eſſe poſſit ad bene agendum, progrediendumque in via Domini. Recte itaque & illud etiam monet Sanctiſſimus Archiepiſcopus, ne caſu Patrinus eligatur, utpote homo quiſpiam plane ignotus, aut vero hoſpes, & peregrinus, cujus conſuetudinem in poſterum probabile ſit minime habendam. Sane quod fuſe S. Carolus huc uſque edicit, paucis jam olim complexus fuerat Herardus Archiepiſcopus Turonenſis in ſuo Capitulari, ubi Cap. XXVII. ſtatuit, *Ut Patres, & Patrini filios ſuos, & filiolos erudiant, & nutriant*.

II. Quod vero noſtra Rubrica præſcribit, ut Patrini moneantur, teneri eos docere confirmatos Symbolum Fidei, Orationem Dominicam, atque Angelicam ſalutationem, totidem pene verbis habetur in ms. Pontificali Guillelmi Epiſcopi Mimatenſis, quod uſui fuit Joanni Saireberuche Epiſcopo Catalaunenſi, & in Pontificali Eccleſiæ Pariſienſis annorum circiter CCC. cujus totum ritum in fine Confirmationis peragendum deſcribere hic placet: *Expedita itaque Confirmatione*, inquit, *Pontifex annunciat Confirmatis, ſive Chriſmatis, quod in honorem Sanctæ Trinitatis Chriſmalia in frontibus portent, & die tertia Sacerdos lavabit eorum frontes, & comburet Chriſmalia ſuper fontes, vel ex Chriſmalibus fiant candelæ ad uſum altaris*. Idem totidem verbis legere eſt in Pontificali ms. Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744. Chriſmalia ſunt bandelli, ſeu vittæ, quibus, ut diximus in Commentario §. VIII. circumligabatur frons Confirmati. Pergunt vero laudati Libri Pontificales, jubentque Epiſcopo, ut *Patrinis, ſeu Matrinis annunciet, quod inſtruant, & informent filiolos ſuos bonis moribus, & operibus; quod fugiant mala, & faciant bona; & quod doceant eos*, Credo in unum Deum, Pater noſter, *& etiam* Ave Maria: *quoniam ſe ad hoc obligaverunt, prout hæc in noſtris conſtitutionibus Synodalibus plenius continetur*.

III. Notandum illud ſupereſt, eum ritum, qui Patrinis præſcribitur de tradendis Fidei ſymbolo, Oratione Dominica, & Angelica ſalutatione Confirmatis, locum habere quidem in puerulis, Sacramentum Chriſmatis ante uſum rationis ſuſcipientibus, cum ceteroqui grandiuſculi juxta veterem Eccleſiæ diſciplinam, neque Baptiſmo, neque Confirmatione donari poterant, niſi prius Symbolum Fidei, & Dominicam Orationem addidiciſſent. Unde Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus, qui floruit labente ſeculo VIII. ad Presbyteros ſuos Aurelianenſes Cap. XXII. ita inquit: *Conſtitutum eſt, ut nullus chriſmetur, neque baptizetur, neque a lavacro fontis illius ſuſcipiatur; neque coram Epiſcopo ad confirmandum quemlibet teneat, niſi Symbolum, & Orationem Dominicam memoriter tenuerit: exceptis his quos ad loquendum ætas minime perduxit*. Idipſum ſtatuit in Concilio Mediolanenſi V. S. Carolus, qui tamen etiam meminit Angelicæ ſalutationis, juxta præſcriptum noſtræ Rubricæ: *Qui confirmandi ſunt*, inquit, *& qui Patrini adhibentur, Parochus ante videat, quos rudiores eſſe ſuſpicabitur, an Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, & Symbolum norint. Atque ob eam quidem cauſam Epiſcopus illa Fidei rudimenta ſibi ab illis recitari jubebit. Quam diligentiam idem Epiſcopus etiam, ut opus eſſe viderit, aliquando præſtet per ſe, vel per alium Sacerdotem, quem in ea re cognoſcenda conſtituerit*. Quod quidem, ſaltem quantum ſpectat ad Symbolum Fidei, conſonum eſt decreto Concilii Laodiceni anno CCCXIV. celebrati, ubi Patres Can. XLVI. ita inquiunt: *Oportet eos, qui illuminantur, Fidem diſcere, & quinta hebdomadis feria, Epiſcopo renunciare, vel Presbyteris*.

§. XX.

Hoc Sacramentum poteſt conferri minus ſolemniter quocumque die, hora, & loco, ex cauſa ad arbitrium Epiſcopi.

COMMENTARIUS.

I. Auctor eſt Amalarius Fortunatus Lib. IV. *De Eccleſiaſticis Officiis*, Cap. XXIX. ſecundum modum primitivæ Eccleſiæ ipſo Sacratiſſimo Pentecoſtes die, hora tertia datam fuiſſe Confirmationem, qua ſcilicet hora per illapſum Spiritus Sancti confirmati ſunt Apoſtoli. Quod quidem de iis in-

intelligendum eſt, qui Pentecoſtes nocte juxta veterem conſuetudinem Sacro Baptiſmate abluti fuerant, vel de iis etiam, qui ab Epiſcopo, aut eo præſente baptizabantur. Nam eo abſente alia prorſus erat ratio, dum ad eos, qui longe in minoribus Urbibus per Presbyteros, & Diaconos divino lavacro donati fuerant, Epiſcopus ad invocationem Spiritus Sancti manum impoſiturus excurrebat; ut de ſui temporis conſuetudine teſtatur in Dialogo adverſus Luciferianos S. Hieronymus. Quo ſpectat illud S. Gregorii Papæ monitum Lib. VIII. Epiſtola XLVI. *Præterea Eccleſiis ad quas ſine labore poteſtis accedere, fraternitas veſtra officium viſitationis impendat, ut hi, qui illic Deo propitio baptizantur, inconſignati non debeant remanere*. Hinc & illud quoque ex variis Conciliis, ac præſertim Burdigalenſi anni MCCLXIV. Cap. IV. cautum eſt, ut, dum contigerit Epiſcopum ſuam Diœceſim viſitare, Parochus ejus accepto nuncio, moneat, & inducat ſubditos, ut ad recipiendum Confirmationis Sacramentum ſe præparent. Concilium Germanicum anno DCCXLII. Can. III. Et Sueſſionenſe in Gallia habitum anno DCCXLIV. Can. IV. mandant, *Ut quandocumque jure Canonico Epiſcopus circumit Parochiam ad confirmandum populum, Abbates, & Presbyteri ſint ad ſuſcipiendum Epiſcopum parati in adjutorium neceſſitatis*. Vide Concilium Cabilonenſe II. anni DCCCXIII. ubi Patres Can. XIV. Epiſcopos monent, *ut ſi quando eis peragrandæ Parochiæ neceſſitas incumbit in Confirmandis hominibus .... in lucris animarum potius, quam in deprædandis, & ſpoliandis hominibus, & ſcandalizandis fratribus operam dent*.

II. Ceterum etſi ex communi, & conſtanti Eccleſiæ diſciplina, ſicut duobus temporibus Paſcha videlicet, & Pentecoſtes Sacramentum Chriſmatis ab Epiſcopis conferri debeat, providentiſſime tamen Concilium Pariſienſe anni DCCCXXIX. Lib. I. Cap. XXXIII. excipit infirmos, & morte periclitantes, *Quibus*, inquit, *ſicut Baptiſmatis gratia ſuccurrendum eſt, ita incunctanter donum Spiritus Sancti eſt tradendum*. Recte itaque S. Carolus, qui alias Confirmationem Paſchate, & Pentecoſte adminiſtrandam exoptabat, in Concilio Mediolanenſi V. ſtatuit, *Ut ſiquis cum pericoloſe ægrotat, ſe Chriſmatis Sacramento confirmatum non eſſe meminerit, ac propterea id ſibi miniſtrari petat, tunc Epiſcopus, ſi eo loci eſt, ubi ille ægrotat, ut ne ſine hoc Sacramento decedat, eum charitate paterna inviſat, & rite confirmet*. Et in inſtructionibus de Sacramento Confirmationis, Parocho mandat, ut ægrotos nondum Confirmatos Epiſcopo denunciet, ne ingraveſcente morbo ſine hoc Sacramento decedant. Qualis fuerit dolor, ac pœnitentia S. Maurilii Epiſcopi Andegavenſis, qui obiit circa annum CDX. quod ob ejus moram in Sacrificio Miſſæ peragendo, puer ſine Chriſmatis Sacramento e vita exceſſerit, videri poteſt apud Surium ad diem XIII. menſis Septembris. Maximam certe laudem ſibi præ aliis comparavit f. m. Benedictus XIII., qui adeo in conferenda Confirmatione fuit ſolicitus, ut ex quo creatus eſt Epiſcopus, uſque ad Kal. Januarii anni MDCCXXVIII. cujuſque ætatis, ac generis 94821. Sacramento Chriſmatis confirmaverit, teſte Angelo Maria Quirino S.R.E. Cardinali in quadam Tabella, in qua una cum laudati Pontificis effigie, libros, & ſacra, genuſque ejuſdem diligenter collegit. Quod ſi reliquum tempus computetur, ex quo Pontifex religioſiſſimus vivere deſiit, multo majorem puto numerum fuiſſe ab ipſo confirmatum.

III. Quam vero incomparabilis fuerit charitas Sanctiſſimi Archiepiſcopi Mediolanenſis Caroli Borromæi in adminiſtrando ægrotis etiam peſte infectis, non in Urbe ſolum, ſed in tota etiam Diœceſi, ubi morbus graſſabatur, Confirmationis Sacramento, enarrat in ejus vita Carolus a Baſilica Petri Lib. IV. Cap. VIII. his verbis: Apud ſe primo cogitavit, eſſe in Urbe, atque in tota Diœceſi plurimos, qui Confirmationis Sacramento muniti non eſſent: hos ex hac vita pati ſine tali Sacramento decedere, quo ſalutis imminente certamine, divina firmitas, & robur animis adderetur; neque ſatis animarum charitati conſentaneum, & ſibi qui ſolus poſſet, etiam quodammodo turpe; omnino ſibi minime committendum exiſtimabat. Id eo magis, quod ab hæreticis Sacramentum illud hoc tempore graviter ſciebat impugnari. Itaque indicta Chriſmatis Sacri per Urbem adminiſtratione; quam potuit decore, per vias Epiſcopali illo munere diu ſatis functus eſt; licet enim quotannis ſtato tempore per Urbis Eccleſias idem faceret; multa tamen adhuc hominum millia invenit, qui nondum Sacramentum illud acceperant; atque ipſo initio licet de morbo ſuſpectos, & a reliquis ſegregatos minime vocaſſet; dubium tamen non eſt, quin affectos peſte quamplurimos inter eos confirmaverit: fieri namque non poterat, ut omnes, ſimulatque contagione infecti erant, a miniſtris deprehenderentur, & a ceteris ſepararentur. Verum ipſos quoque palam infectos, ægrotoſque poſtea libere, ſicut dicemus, admiſit. Urbis cum tantummodo rationem ſibi non eſſe habendam ſtatueret, vicos etiam, caſtellaque totius Diœceſis, quæ morbus oppreſſerat, mira celeritate omnia adiit; & in iis ejuſdem Chriſmatis ſacroſanctum remedium paſſim adhibuit. Poſtea vero, ut quemque locum recens infectum audiebat, ita eo ſtatim ſolebat advolare, ac eadem ratione calamitoſis conſulere.

IV. Tandem, ut omnem hanc Confirmationis materiam abſolvamus, operæ pretium duxi hic deſcribere, quæ in inſtructionibus ſuis idem S. Carolus poſt Confirmationem agenda eſſe præſcripſit: Sic ergo inquit: impertita Confirmatis ſolemne benedictione, unuſquiſque Parochus curet Parochiales ſuos reducere ad Eccleſiam ſuam ordine quo venerunt.

Ut recens Confirmati ob Sacramenti reverentiam eo ſaltem die a frontis lotione abſtineant.

Ut pro pietatis ſtudio Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, & Symbolum ſingulis ſeptem diebus ſepties, qui literarum rudes ſunt, recitent; officium autem de Spiritu Sancto ſepties itidem, qui legere norint; memores ſeptem cæleſtium donorum, quæ illius Sacramenti virtute acceperunt.

Utque ſoliciti ſint in iis religioſe conſervandis.

Ut anniverſarium ſtatum illum diem, qua Confirmati ſunt, religioſius ſinguli, pietatis officiis, & precibus colant: confeſſique Sacram Euchariſtiam ſumant, ut benigniſſimo Deo gratias agant de donis acceptis.

Eum Confirmationis ſuæ diem ob eam cauſam certo libro adulti notent: itidemque faciant parentes eorum, qui pueri confirmati ſunt.

Cognationem quoque ſpiritualem denunciabit, quæ contracta eſt inter Confirmatum, parentes ejus, & Patrinum.

Denique ad præſcriptam formulam refert in librum, quem paratum habebit, nomina & Confirmatorum, & Patrinorum, Matrinarumve.

AP-

APPENDIX

In qua varii mſs. ad confirmandum Ordines referuntur, diverſi ab iis, quos edidit Edmundus Martenius.

ORDO I.

Ex ms. Pontificali, quod in Vaticana Bibliotheca aſſervatur Num. 4744. *annorum circiter CD.*

De Criſmandis in fronte pueris.

Pontifex pueros, & etiam adultos in fronte chriſmare, & confirmare volens, paratus cum ſuperpelliceo, amictu, pluviali albi coloris, & mitra procedat ad locum ad hoc idoneum præparatum, & dum ibidem fiunt, præſente populo præmittat admonitionem, & exortationem (a) Confirmationis. Quod nullus alius niſi ſolus Epiſcopus ex Divina, & Apoſtolica Conſtitutione dare poteſt: nam Dominus Jeſus Chriſtus Apoſtolos confirmavit, & per eos, eorumque ſucceſſores, populos Confirmandos eſſe decrevit. Debet autem Epiſcopus inſinuare plebi, quod nullus Confirmatus debeat reconfirmari. Quod qui non eſt Confirmatus, non poteſt eſſe in Confirmatione Patrinus, quod nullus excommunicatus, vel gravibus ſacinoribus alligatus ingerat ſe ad percipiendum hoc Sacramentum, vel ad præſentandum ad confirmandum. Quod adulti prius confirmari debent, poſtmodum infantes. Quod in hoc Sacramento contrahitur compaternitas impediens Matrimonium, & dirimens jam contractum. Quod nullus præſentet, niſi unum, vel duos ad plus. Quod confirmandi de honeſtate, non de neceſſitate debent eſſe jejuni. Infantes in brachiis dextris tenentur. Majores vero pedem ponunt ſuper pedem Patrini. Deinde loto prius, & terſo police dextræ manus, & confirmandis genua flectentibus, & junctis ante pectus manibus, ſtans mitra depoſita, ſimiliter junctis ante pectus manibus, dicat: ℣. *Spiritus Sanctus superveniat in vos, & virtus Altiſſimi cuſtodiat a peccatis.* ℟. *Amen.* ℣. *Adjutorium noſtrum in nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & Terram.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* Et elevans ſuper Confirmandos, extenſis manibus dicat. (b) *Oremus.*

Omnipotens ſempiterne Deus, qui regenerare dignatus es hunc famulum tuum ex aqua, & Spiritu Sancto, quique dediſti ei remiſſionem omnium peccatorum. Emitte in eum ſeptiformem Spiritum tuum, Spiritum Paraclitum de Cælis. ℟. *Amen. Spiritum conſilii, & fortitudinis.* ℟. *Amen. Spiritum ſcientiæ, & pietatis.* ℟. *Amen. Adimple eum Spiritu timoris tui, & ſigna eum ſigno Crucis Chriſti in vitam propitiatus æternam. Per eumdem in unitate ejuſdem.*

Tunc ſedens Epiſcopus ſuper faldiſtorium coram Altari, vel alibi præparatum, reaſſumpta Mitra, inquiſito ſigillatim nomine cujuslibet conſignandi ſibi per Patrinum, vel Matrinum flexis genibus præſentati; & ſummitate pollicis dextræ manus Criſmate intincta, Pontifex facit Crucem in fronte illius dicens: *Stephane*, vel *Maria*, vel quovis alio nomine nuncupetur: *Signo te ſigno Cru ✝ cis, & Confirmo te Chriſmate ſalutis, in Nomine Pa ✝ tris, & Fi ✝ lii, & Spiritus ✝ Sancti, ut replearis eodem Spiritu Sancto, & habeas vitam æternam.* ℟. *Amen.* Et dicendo, *in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti*; producat ſignum Crucis ✝ ante faciem illius, dando ei alapam leviter ſuper genam, dicens: *Pax tecum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* Omnibus taliter conſignatis Epiſcopus tergit cum mica panis, vel petia linea, & lavat cum aqua pollicem ſuper pelvim (c) & aqua lotionis cum dicta mica panis, vel petia linea funditur in fontibus, vel piſcina, & interim cantatur Antiphona, (d) vel ipſe Epiſcopus cum ſuis Clericis dicat eam, videlicet: *Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis a templo ſancto tuo, quod eſt in Jeruſalem.* ℣. *Gloria Patri &c.* ℟. *Sicut erat &c.* Et repetitur Antiphona, *Confirma hoc Deus*. Deinde Præſul ſurgens ſtans mitra depoſita dicat: ℣. *Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam.* ℟. *Et ſalutare tuum da nobis.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* Oratio quam dicit junctis manibus ante pectus, & omnibus confirmatis devote genua flectentibus. *Oremus.*

Deus, qui Apoſtolis tuis Sanctum dediſti Spiritum & per eos eorumque ſucceſſores &c. Deinde dicit: *Ecce ſic benedicetur omnis homo, qui timet Dominum*; & faciens ſignum Crucis ſuper eos dicit: *Benedicat vos Dominus ex Sion, ut videatis bona Jeruſalem omnibus diebus vitæ veſtræ, & habeatis vitam æternam.* ℟. *Amen.*

Expedita itaque Confirmatione, Pontifex annuntiet Confirmatis, ſive Criſmatis, quod in honorem Sanctæ Trinitatis, & reverentiam Criſmatis, & ad majorem recordationem, & virtutem Confirmationis, triduo Criſmalia in frontibus portent; & die tertia Sacerdos lavet eorum frontes, vel ex Criſmalibus fiant candelæ ad uſum Altaris. Patrinis vero, ſive Matrinis, annuntiet, quod inſtruant, vel informent filiolos ſuos bonos mores, & opera bona, & quod faciant bona, & fugiant mala, & quod doceant eos *Credo in unum Deum*, & *Pater noſter*, & *Ave Maria*, quoniam ad hoc ſunt obligati.

ORDO II.

Ex alio Pontificali ms. Bibliothecæ Vaticanæ, Numero 4747. *annorum circiter CD.*

Ordo ad conſignandum pueros.

Dominus vobiſcum. Et cum ſpiritu tuo.
Oremus.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui regenerare dignatus es hos famulos tuos ex aqua &c. Tunc inquiſito nomine ejus, & pollice intincto, Pontifex faciat Crucem in illius fronte dicens: *Signo te ſigno Crucis ✝ & Confirmo te Chriſmate ſalutis, in Nomine Pa ✝ tris, & Fi ✝ lii, & Spiritus ✝ Sancti. Amen. Pax tecum. Et cum ſpiritu tuo. Deus, qui Apoſtolis tuis ſanctum dediſti Spiritum &c.* In margine hujus Pontificalis poſt. ℟. *Amen.* ad citatam Orationem, legitur: Deinde faciat Crucem ſuper eos dicens: *Benedicat te omnipotens Deus, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. Amen.*

OR-

Extant in margine hæ notæ. (a) De Sacramento. (b) Stans ſine Mitra. (c) Super aliquem Calicem ſtagneum, vel. (d) Antiphona debet eſſe notata.

ORDO III.

Ex alio ejuſdem Bibliothecæ ms. Pontificali Num. 4748.

Ordo ad conſignandum pueros, ſive infantes, is eſt.

Infantes brachiis dextris tenentur, majores vero pedem ponunt ſuper pedem Patrini ſui. Quibus per ordinem diſpoſitis ante Pontificem, ipſe Pontifex, impoſita manu ſuper capita ſingulorum, dat orationem ſuper eos eum invocatione ſeptiformis gratiæ Spiritus Sancti, ſic dicens: *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Omnipotens ſempiterne Deus, qui regenerare dignatus es hunc famulum &c.* Tunc inquiſito nomine ejus, & police uncto in Chriſmate, Pontifex faciat Crucem in illius fronte, dicens: *Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Pax tecum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* Conſignatione facta, dicat Epiſcopus: *Ecce ſic benedicetur homo, qui timet Dominum. Benedicat te Dominus ex Sion, & videas bona Jeruſalem omnibus diebus vitæ tuæ. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto. Sicut erat in principio & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen. Pax tecum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* Oremus.

Deus, qui Apoſtolis tuis ſanctum dediſti ſpiritum &c. Deinde faciat ſuper eum Crucem dicens: *Benedicat te omnipotens Deus Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus.* ℟. *Amen.*

ORDO IV.

Ex Pontificali ms. quod aſſervatur in Bibliotheca Angelica Sancti Auguſtini Romæ ſub litera X. 2. 24.

Ordo ad conſignandos infantes is eſt.

Infantes in brachiis dextris tenentur, majores vero pedem ponunt ſuper pedem Patrini ſui. Omnibus ordine diſpoſitis ante Pontificem, ipſe impoſita manu ſuper capita ſingulorum, dat orationem ſuper eos eum invocatione ſeptiformis gratiæ Spiritus Sancti, ſic dicens: *Spiritus Sanctus ſuperveniat in vos, & virtus Altiſſimi ſine peccato cuſtodiat vos, Amen.* (a) ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* Oremus.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui regenerare dignatus es hunc famulum &c. Tunc Pontifex intincto pollice in Chriſmate, & interrogato uniuſcujuſque nomine, faciat Crucem in frontibus ſingulorum, ſic dicens: *Joannes*, vel alio quovis nomine invocans eos, *Signo te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Pa ✝ tris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Pax tecum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* Tunc dat alapam. Conſignatis vero omnibus dicat hos verſus: *Ecce ſic benedicetur omnis homo, qui timet Dominum. Benedicat vobis Dominus ex Sion; & videatis bona Jeruſalem omnibus diebus vitæ veſtræ. Gloria Patri. Sicut erat. Cuſtodiat vos Dominus in ſuo ſancto timore. Qui vivit, & regnat Deus in ſæcula ſæculorum. Amen. Pax vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus.

Deus, qui Apoſtolis tuis &c. Dominus vobiſcum. ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* Deinde faciat Crucem ſuper eos dicens: *Benedicat vos omnipotens Deus, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus.* ℟. *Amen.*

NOTA.

SUnt & alii Romæ complures mſs. Libri Pontificales, ſed hos retuliſſe ſufficiat, quum hactenus deſcriptis cæteri fere conſentiant, nihilque præſeferant, quod ad ipſos referendos me impellere potuiſſet. Sane Pontificale iſtud Bibliothecæ Angelicæ non videtur ſuperare annos quingentos, cum in eodem Pontificali, ubi agitur de ordinatione Presbyteri, citetur locus in Capite finali tituli Decretalium, *De Sacramentis iterandis vel non*, eamque Decretalium compilationem non prius factam conſtet, quam ſub Gregorio IX. qui fuit inauguratus Pontifex Maximus anno Chriſti MCCXXVII. Puto itaque ex charactere, ipſum Pontificale eſſe annorum circiter quingentorum, & pertinuiſſe ad Archiepiſcopum Barenſem, & Canuſinum, cum inter interrogationes fieri ſolitas Epiſcopo conſecrando, tertio loco hujuſmodi legatur interrogatio: *Vis Sanctæ Barenſi, & Canuſinæ Eccleſiæ fidem, & ſubjectionem per omnia exhibere.* Fuit ergo iſtud Pontificale uſui Eccleſiæ Barenſis, quæ dicta eſt etiam Canuſina, ob Epiſcopatum illi Eccleſiæ unitum anno DCCCXLIV. Unde ab eo anno, qui præfuerunt, Barenſis, & Canuſini Epiſcopi titulo tenus ſe ſe inſcripſere, teſte Ughello *Italiæ Sacræ*, Tomo VII. Pag. 834. Quantum inſuper ad Pontificale Bibliothecæ Vaticanæ, non videtur eſſe antiquioris ætatis, quam annorum circiter CD. tum ob ipſius characterem, tum potiſſimum ob ritus ibi commemoratos, qui, ut videbimus in decurſu Operis, a nullo ea ætate Pontificali antiquiore commemorantur. Certe annos quingentos vix attingit, cum in Litania, qui in Majorum Ordinum collatione recitari ſolet, invocetur Sanctus Dominicus, & Sanctus Franciſcus, qui a Gregorio IX. Sanctorum faſtis adſcripti fuere, & nonniſi poſt longam annorum ſeriem in Litaniis una cum aliis Sanctis Confeſſoribus invocati. Idem dico de aliis duobus Codicibus Vaticanis; quorum tamen poſtremum puto eſſe circiter D. annorum.

ORDO V.

Ex Codice Sacramentorum Romanæ Eccleſiæ CM. annis vetuſtiore, quem edidit Religioſiſſimus Cardinalis Thomaſius.

Deinde (b) ab Epiſcopo datur eis Spiritus Septiformis. Ad conſignandum imponit eis manum in his verbis:

Deus omnipotens, Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui regeneraſti famulos tuos ex aqua, & Spiritu Sancto, quique dediſti eis remiſſionem omnium peccatorum: Tu Domine immitte in eos Spiritum Sanctum tuum Paraclitum, & da eis Spiritum ſapientiæ, & intellectus; Spiritum conſilii, & fortitudinis; Spiritum ſcientiæ, & pietatis. Adimple eos Spiritu timoris Dei in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti: cum quo vivis, & regnas Deus ſemper cum Spiritu Sancto per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.* Poſtea ſignat eos in fronte de Chriſmate dicens: *Signum Chriſti in vitam æternam.* ℟. *Amen. Pax tecum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

(a) In margine ℣. Adjutorium noſtrum in nomine Domini. ℣. Domine exaudi orationem meam. (b) Extat hæc Rubrica in Sacramentario Noviomenſi, & aliis. In Sacramentario Gelaſiano, Gellonenſi, & Colbertino CM. annorum aliter legitur, uti videre eſt apud Martenium.

DE ORDINIBUS CONFERENDIS

TITULUS II.

I. ETſi Ordinis nomen latiſſimæ ſit ſignificationis apud Scriptores, recte tamen per antonomaſiam certis Eccleſiaſticis gradibus eſt attributum, quia per eos pulcherrimo ordioe diſpoſita conſiſtit Eccleſiaſtica Hierarchia. Interdum vero diſtinctionis cauſa vocatur *Ordo Sacer*, vel *Ordinatio Sacra*: interdum etiam apud veteres a cæremonia Ordinandi dicitur *manuum impoſitio*, nomine ex Scriptura deſumpto. Definiri autem aptiſſime poteſt hunc in modum: *Sacramentum novæ Legis a Chriſto Domino inſtitutam, quo poteſtas ſpiritualis traditur, & gratia confertur Ordinatis ad obeunda miniſteria Eccleſiaſtica*. Eſſe autem in Eccleſia hujuſmodi Sacramentum a Chriſto inſtitutum, quamquam Lutherus neget in Lib. *De captivitate Babylonica*, Cap. *De Ordine*, ex Scripturæ teſtimoniis, & Apoſtolica traditione, & uoanimi Patrum conſenſu, Theologi paſſim teſtantur; ſtatuitque ut Fidei dogma Concilium Florentinum, & noviſſime Tridentinum Seſſione XXIII. *De Ordine*.

II. Quantum ad numerum, & diſtinctionem Ordinum Eccleſiaſticorum attinet, quot in Cælesti Hierarchia Angelorum Ordines, tot in Eccleſiaſtica Clericorum agnovit antiquitas, ideſt novem; ſaltem in Eccleſia Latina, ut liquet ex Concilio Carthaginenſi IV. cujus initio ſingulorum ordinum, ut ſuis locis dicemus, materiæ deſignantur, recenſenturque Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Acolyti, Exorciſtæ, Lectores, Oſtiarii, & Pſalmiſtæ, ſeu Cantores. Eundem numerum legere eſt in ea Romana Synodo, quam ajunt ſub S. Silveſtro Pontifice Maximo celebratam; ubi tamen, ut recte notat Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ Ritibus*, Cap. VIII. Articulo I. in eo dumtaxat differt a præcedenti, quod cuſtodes martyrum quarto loco pro Pſalmiſtis, quos Concilium Carthaginenſe ultimo loco recenſet. Hodie, quicquid ſit de Eccleſia Græca, ubi quinque ſolum Clericorum Ordines habentur, apud Latinos diviſi ſunt Scriptores: nam Theologi ſeptem dumtaxat numerant, expungentes primam Tonſuram, & Epiſcopatum cum Presbyteratu confundentes; Canonici vero Juris Interpretes, & primam Tonſuram inter Ordines referunt, & non ſine fundamento a Presbyteratu Epiſcopatum diſtinguunt, ac ſupremum, atque ultimum Ordinem conſtituunt. Id quod acerrime propugnat vir clariſſimus Proſper Fagnanus in Cap. *Cum contingat* IX. *De ætate, & qualitate*.

§. I.

Quando Epiſcopus Ordinationem facere diſpoſuerit, omnes qui ad ſacrum miniſterium accedere voluerint, Feria IV. ante ipſam Ordinationem, vel, quando Epiſcopo videbitur, ad Civitatem evocentur. Epiſcopus autem Sacerdotibus, & aliis prudentibus viris, peritis divinæ legis, ac in Eccleſiaſticis functionibus exercitatis, ſibi adſcitis, Ordinandorum genus, perſonam, ætatem, inſtitutionem, mores, doctrinam, & fidem diligenter inveſtiget, & examinet.

COMMENTARIUS.

I. TOtus hic præſeos §. deſumptus eſt ex Seſſione XXIII. Concilii Tridentini, Cap. VII. *De reformatione*, ubi Patres ajunt ita ſe decreviſſe, *antiquorum Canonum veſtigiis inhærendo*. Certe in Concilio Namnatenſi in Galliis habito, cujus meminit priſcus Author Ivo Carnotenſis Epiſcopus Lib. III. de Conſecratione Epiſcopi, ita legimus Can. XI. *Epiſcopus quando Ordinationem facere diſponit, omnes qui ad ſacrum miniſterium accedere volunt, Feria quarta ante ipſam Ordinationem evocandi ſunt ad Civitatem, una cum Archipresbyteris, qui eos repræſentare debent. Et tunc Epiſcopus e latere ſuo dirigere debet Sacerdotes, & alios prudentes viros, gnaros legis divinæ, & exercitatos in Eccleſiaſticis ſanctionibus, qui Ordinandorum vitam, genus, patriam, ætatem, inſtitutionem, locum ubi educati ſunt, ſi ſint bene litterati, ſi in lege Domini inſtructi, diligenter inveſtigent &c.* Idipſum habent varii libri Pontificales, inter quos unus Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744. ubi agit de modo ſervando in Ordinationibus generalibus, ita inquit: *Quando Epiſcopus ordinationes generales facere diſponit, debet præcipere Archidiacono, ut examinet Ordinandos, vel in ejus abſentia alicui alteri de latere ſuo, vel ipſemet hoc faciat, etiam poſt examinationem ab eis factam, quia non ſubeſt eis, ſed ſupereſt.*

II. Plura autem ſunt in Namnatenſi Canone adnotanda. Primo quidem, Sacerdotes e latere Epiſcopi, eſſe Canonicos Eccleſiæ Cathedralis, qui Clerum etiam, & Senatum Eccleſiæ repræſentant. Sicut enim olim ex Concilio Carthaginenſi IV. Canone XXII. anno CCCXCVIII. ſtatutum fuit, *Ut Epiſcopus ſine conſilio Clericorum ſuorum Clericos non ordinet*, ita quoque conſentaneum videtur, ut Canonici potius Cathedrales, quam alii ad examinandum, ceteris paribus, aſſumantur. Quod non ita intelligendum eſt, ut Epiſcopus ipſe, ſi velit, non poſſit Ordinandos examinare, quemadmodum liquet ex recitato Cap. VII. Concilii Tridentini; ubi nulla Canonicorum Cathedralium, aut aliorum Clericorum, ſeu Sacerdotum ſpecialis prærogativa quoad hoc examen attribuitur, ſed arbitrio Epiſcopi Examinatorum electio omnino relinquitur; atque hæc eſt complurium Diœceſeon praxis, præſertim in Belgio, ut teſtatur Vaneſpen *In jus Eccleſiaſti-*

ſiaſticum, Parte II. Tit. IX. Cap. IV. Num. XV. Sane debent qui ad examen iſtud peragendum adhibentur, Presbyterali præſertim Ordine, vel ſaltem Diaconali inſigniti eſſe, ut recte docet eruditiſſimus Hallierius *De Sacris electionibus*, Pag. 115. ſic tamen, ut nunquam deſint aliqui Sacerdotalis Ordinis; cum Concilium Tridentinum ſecutum Namnatenſe, Sacerdotes præſertim accerſendos innuere videatur, dum ad examen Sacerdotes, & alios prudentes viros ab Epiſcopis evocandos præſcribit. Sed & Theophilus Alexandrinus in commonitorio Capite VI. ab Epiſcopo examen faciendum jubet *aſſentiente Sacerdotali Ordine*: ex quo nempe conſtat, Sacerdotes præcipue ad examinandum eum Epiſcopo aſſumendos.

III. Adnotandum eſt ſecundo, in Examinatores eligi eos debere, qui gnari ſunt legis divinæ, & exercitati in Eccleſiaſticis functionibus: id quod jam ante inculcaverat S. Gregorius Lib. II. Epiſtola XLVIII. ad Adeodatum Epiſcopum miſſa, ubi ita inquit: *Si quando de his recipiendis, nempe ad Sacros Ordines tractari neceſſe eſt, graves, expertoſque viros conſiliis veſtris adhibite participes, & cum eis communi de hoc deliberatione penſate*. Teſtatur Sanctus Cyprianus in Epiſtola XXIV. ad Clerum de Saturo Lectore, & Optato Hypodiacono factis, doctiores ſecum examini faciendo adhibuiſſe. Conſtat itaque ex Sacris Canonibus, ac Sanctis Patribus, quod ait laudatus Hallierius Pag. 117. non probari hic examinatores ſecularium quadam literarum gloriatione tumidos, divinæ legis ignaros, ſanctionum Eccleſiaſticarum imperitos, diſciplinæ Eccleſiaſticæ contemptores: non Oratores, non Poetas, non Grammaticos, ſed Sacros Eccleſiæ Myſtas, Clericalis militiæ profeſſores, Sacerdotes Domini, Doctores Chriſtianos: quorum in Eccleſiaſticis, functionibus ignoratio populo fideli noxia, deſertio diſciplinæ Clericalis, vel ab ea aberratio ſcandaloſa, Eccleſiaſticarum regularum violatio ſcelerata, rerum divinarum, vel earum quæ ad Chriſtianam vitam, & Sacramentorum adminiſtrationem pertinent, inſcitia non poteſt, quin ſit culpabilis, quin Eccleſiæ Dei nociva, quin toti Ordini ignominioſa &c.

IV. Adnotandum tertio, omnem interrogationem, quæ fieri debet ab Examinatoribus circa Ordinandos, ad quædam capita a Conciliis revocari. Namnatenſe quidem diligenter inveſtigari præcipit *Ordinandorum vitam, genus, patriam, ætatem, inſtitutionem, locum, ubi ordinati ſunt, ſi ſint bene litterati, ſi inſtructi in lege Domini .... ante omnia autem, ſi Fidem Catholicam firmiter teneant, & verbis ſimplicibus aſſerere queant*. Concilium Tridentinum, ut ſupra vidimus, & noſtrum Pontificale Romanum Namnatenſi Synodo per omnia fere conſentiunt; jubentque inveſtigari, & examinari debere, *Genus Ordinandorum, perſonam, ætatem, inſtitutionem, mores, doctrinam, & Fidem*. Ex Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ, quod nuper laudavimus, *Diſcutiendi ſunt Ordinandi ſigillatim de patria, de natalibus, de conditione perſonæ, de ætate, &c.* Quod autem Namnatenſes Patres interrogari patriam præcipiant, etſi Gloſſa in Canone *Quando*, verbo *Patriam*, Diſtinctione XXIV. id fieri aſſerat, quod Patria aliquem, vel commendet, vel dejiciat; rectius tamen autumant cum Hallierio viri eruditi, Patriam iccirco quæri, nequis alterius Diœceſis a non proprio Epiſcopo ſine litteris dimiſſoriis poſtulet ordinari: & ut Clericis ordinandis convenientius Eccleſiaſticus titulus in Ordinatione aſſignetur; vel Eccleſiæ indigenti Clericis, aut Sacerdotibus commodius ſuccurratur juxta Tridentini placitum, quod neminem vult ordinari, niſi Eccleſiæ neceſſitas, vel utilitas poſtularit; deinde quod eum, qui in Urbe natus fuerit, difficile ſe vico cuidam adſcribi patiatur, & vicaneus origine, facilius ſe vicis addici ferat; denique quod unuſquiſque ſuæ patriæ Clero, in qua mores ejus noti, & explorati, quantum fieri poteſt, & ubi cetera ſunt paria, convenientius addicatur.

V. Age videamus cetera, quæ in Ordinandis examinari mandat noſtrum Pontificale Romanum, & binæ laudatæ Synodi Namnatenſis, & Tridentina. Genus in primis jubent inveſtigandum: an ex Catholicis ſcilicet, vel hæreticis parentibus, an ex juſtis nuptiis, vel damnato coitu, an de ſerva, vel libera matre nati ſint, juxta expoſitionem complurium Scriptorum, quos citat, ac ſequitur Auguſtinus Barboſa in Concilium Tridentinum, & Parte II. *De Officio, & Poteſtate Epiſcopi*, Allegatione X. ubi ajunt ipſi Authores, voluiſſe Concilii Tridentini Patres, in dicta Seſſione XXIII. *De Reformatione*, Cap. VII. ut Epiſcopi inquirant, an promovendus ſit ex filiis, vel nepotibus hæreticorum, hæreſiſve fautorum, aut defenſorum, ſive receptatorum, quos jus a ſuſcipiendis Ordinibus excludit uſque ad ſecundum gradum per lineam maſculinam, vel uſque ad primum per lineam femininam, vel an ſit filius ancillæ, & ſit ſervus.

VI. Circa perſonam Ordinandi quærendum eſt, an corpore vitiata ſit, vel inſigniter deformis; Canonicis etenim iteratis ſanctionibus providentiſſime cautum eſt, ne hujuſmodi homines ordinarentur, etſi Jueninus in ſuo opere de Sacramentis, ubi agit de irregularitate, Quæſtione VI. Articulo VIII. oſtendere conetur, apud Græcos corporis maculas, aut membrorum defectus, ſi Ordinis exercitium abſolute non impediant, nuſquam inter irregularitates habitas fuiſſe; apud Latinos vero, quatuor prioribus ſeculis corporis vitia, quæ non impediebant Ordinis exercitium, a Clero neminem excluſiſſe. Certe in Lege veteri, Levitici Cap. XXI. Dominus alloquens Moyſen, ita inquit: *Omnis, qui habuerit maculam a ſemine Aaron Sacerdotis, non accedat hoſtias offerre Domino*. Quæ verba morali interpretatione proſequitur S. Gregorius relatus in Canone *Hinc etenim*, Diſtinctione XLIX. & S. Gelaſius in Epiſtola IX. ad Epiſcopos per Lucaniam, & Brutios, & Siciliam conſtitutos, in Moſaicæ Legis decretum, Majorum traditionem, & veterem Sedis Apoſtolicæ formam refundit irregularitatem, quæ ex membrorum defectu, & corporis vitio oritur: *Illiteratos*, inquit, *& nonnulla parte corporis imminutos ſine ullo reſpectu ad Eccleſiaſticum didicimus venire ſervitium. Quod ſimul antiqua traditio, & Apoſtolicæ Sedis vetus forma non recepit, & vitioſum nihil prorſus Deo offerre, legalia præcepta ſanxerunt*. Ea de cauſa Ammonius Monachus vitæ ſanctitate inſignis, *cum ad Epiſcopatum traheretur, fuga dilapſus dextram ſibi aurem amputavit, ut corporis mutilatione Ordinationis honorem fugeret*; ut refert Socrates Lib. IV. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. XXIII. additque ex Sozomeno Lib. VI. Cap. XXX. ita etiam fuiſſe Ammonium tunc locutum. *Me deinceps ne volentem quidem Lex Sacerdotalis ordinari permittit; nam neminem, qui non ſit integris membris, Sacerdotem inſtitui fas eſt*. Videſis quæ fuſe de hac irregularitate dicta ſunt in Commentario Canonis primi Nicæni, noſtro I. Tomo Conciliorum. Porro de integritate membrorum Ordinandi notabile eſt, quod duo Romana Pontificalia,

ficalis; alterum Lugduni, anno MDXLII. alterum Venetiis anno MDLXXII. hunc in modum præſcribunt: *Diſcutiendi etiam ſunt de integritate membrorum, ne ſit in eis debilitas, deformitas, vel impotentia palpata, conſiderata, & tota numerata eorum facie, oculis, auribus, naribus, manibus, & digitis eorum, ac pedibus, ſi opus fuerit, diſcalciatis, ne forte ſint lignei; & denique toto corpore conſiderato, ne ſint gibboſi, torti, vel nimis claudi.* Eadem leguntur in mſ. Bibliothecæ Vaticanæ Pontificali.

VII. Quamvis autem ex facie dumtaxat non ſit de aliqua perſona judicandum juxta illud Chriſti Domini: *Nolite judicare ſecundum faciem*; non tamen prætermittenda eſt ab Examinatoribus diligens conſideratio motus, geſtus, inceſſus, aſpectus, locutionis, totius habitus corporis, qui ſi levitatem ſapiat, ad Ordines non facile admittendi ſunt candidati, ſed diuturniori temporis intervallo probandi, ut eruditus Natalis Alexander *De Sacramento Ordinis*, Regula XVI. ex doctrina, & exemplo S. Ambroſii colligit, qui Lib. I. *De Officiis*, Cap. XVIII. ita inquit: *Eſt etiam in ipſo motu, geſtu, inceſſu, tenenda verecundia: habitus enim mentis in corporis ſtatu cernitur. Hinc homo cordis noſtri abſconditus, aut levior, aut jactantior, aut turbidior, aut contra gravior, & conſtantior, & purior, & maturior æſtimatur: itaque vox quædam eſt animi, corporis motus. Meminiſtis Filii, quendam amicum, cum ſedulis ſe videretur commendare officiis, hoc ſolo tamen in Clero a me non receptum, quod geſtus ejus plurimum dedeceret: alterum quoque cum in Clero reperiſſem, juſſiſſe me, ne unquam præiret mihi, quia velut quodam inſolentis inceſſus verbere oculos feriret meos. Idque dixi, cum redderetur poſt offenſam Muneri. Hoc ſolum excepi, nec fefellit ſententia; uterque enim ab Eccleſia receſſit, ut qualis inceſſu prodebatur, talis perfidia animi demonſtraretur. Namque alter Arianæ infeſtationis tempore Fidem deſeruit; alter pecuniæ ſtudio, ne judicium ſubiret Sacerdotale, ſe noſtrum negavit. Lucebat in illorum inceſſu imago levitatis, & ſpecies quædam ſcurrarum percurſantium.* Ita S. Ambroſius, cujus verba mirifice depingunt quoſdam noſtræ tempeſtatis Clericos, quibus congruit, quod ait S. Hieronymus in Epiſtola ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis: *Tales cum videris, ſponſos magis exiſtimato, quam Clericos.*

VIII. Illud potiſſimum circa Ordinandi perſonam ſciendum eſt, muliebrem ſexum ita ineptum eſſe ſacræ ordinationi, quæ Sacramentum ſit, recipiendæ, ut ſi in ipſo muliebri ſexu illa tentetur, irrita prorſus ſit, ac nulla. Quod quidem ex Sacra Traditione perſpicue probari poteſt, qua conſtat Eccleſiæ Patres damnaſſe Hæreticos, Gnoſticos, Collyridianos, alioſque complures, quod in ſua ſecta mulieribus Sacros Ordines, ipſumque etiam Sacerdotium concederent. De hujuſmodi feminis hæc ſcribit Tertullianus in Lib. *De præſcriptionibus*, Cap. XI. *Ipſæ mulieres hæreticæ, quam procaces, quæ audeant docere, contendere, exorciſmos agere, curationes repromittere, forſitan & tingere.* S. Epiphanius hæreſi XLIX. Quintillianorum, ſive Pepuzianorum errorem impium deſcribit, atque impugnat, apud quos mulieres Epiſcopi erant, & Presbyteri, & ad ceteros gradus adlegebantur. Hæreſi quoque LXXIX. memoratos Collyridianos ſugillat, apud quos mulieres quædam currum, ſive ſellam quadratam adornantes, linteo deſuper extento, ſolemni tempore per dies panem proponebant, & in Mariæ Virginis nomen offerebant: oſtenditque, nunquam ex quo mundus conditus eſt, Sacerdotio functam eſſe mulierem, ſive tempore Legis Naturæ, ſive Legis Moſaicæ, ſive Legis Gratiæ.

IX. Quod ſpectat ætatem Ordinandorum, docet S. Leo Magnus, illud Apoſtoli monitum in Epiſtola I. ad Timotheum Cap. V. *Nemini cito manus impoſueris*, reſpicere in primis legitimam promovendi ætatem. Sic enim, inquit in Epiſtola LXXXVI. *Quid eſt cito manus imponere, niſi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam diſciplinæ Sacerdotalem honorem tribuere non probatis?* Sane quamvis juxta veterem diſciplinam varia eſſent tempora aſſignata tam pro majoribus, quam minoribus Ordinibus, ut ſuo loco dicemus: nunc autem poſt Tridentinum ætas requiſita ad primam Tonſuram, illa eſt, quæ communiter ad uſum rationis deputatur, ideſt ſeptem annorum, quia hæc ſufficiens ad ea judicatur, quæ Seſſione XXIII. Cap. IV. pro initiandis prima Tonſura requiruntur. Pro minoribus Ordinibus nulla eſt ætas a Concilio præſcripta, ſed Epiſcopi arbitrio relinquitur, qui ea ætate qua compererit ipſos eſſe ad hoc munus ſufficientes, poterit pueros ordinare, & communiter poſt completum ſeptennium, niſi aliud ipſi Epiſcopo magis congruum videatur, ut docent paſſim Sacri Scriptores. Olim quidem minores Ordines infantibus ipſis conferri potuiſſe, teſtes ſunt duo Pontifices Maximi, Siricius, & Zoſimus, ambo in Epiſtola I. In Libro Pontificali legitur quidem Eugenius Papa I. *Clericus a cunabulis*; conſtatque ex Cyrillo Scytopolitano in vita S. Euthymii Abbatis, Analectorum Græcorum Tomo I. ipſum Euthymium triennem Otrejo Melitinenſi Epiſcopo oblatum fuiſſe: *Qui ſuſceptum puerum baptizavit, & totondit, commiſſæque ſibi Eccleſiæ lectorem fecit, atque in Epiſcopio accepit, & enutrivit.*

X. Sed obtinuiſſe eum morem, ut ab infantia a parentibus filii offerentur Eccleſiæ in partem Cleri aſſumendi, primis non ſolum Eccleſiæ ſeculis, ſed & ſubſequentibus hiſtoriæ nos docent. An vero in ipſa infantia Clericali Tonſura inſimul, & Lectoratus Ordine, ut laudatus Cyrillus Scytopolitanus videtur innuere pueri inſignirentur, & an ad pubertatem perventi, in Clericali militia, cui ex parentum voto nomen dederant permanere tenerentur, hæc duo non ita clara videntur, ut accuratiori examine illuſtrari non mereantur. Morinus in Libro *De Sacris Ordinibus* Parte III. Exercitatione XV. de Tonſura Clericali Cap. III. docet, pueros oblatos Eccleſiæ, fuiſſe ſtatim inter Clericos receptos, & Tonſura, & Clericatu donatos. In cujus rei probationem plurium teſtimonia adfert. Nos ab illis omnibus allegandis ſuperſedemus contenti in medium proferre Concilium Carthaginenſe III. anno CCCXCVII. in quo legitur: *Placuit, ut Lectores cum ad annos pubertatis venerint, cogantur &c.* Item Concilium Tolet. II. anno DLXXXIX. *De his, quos voluntas parentum a primis infantiæ annis Clericatus officio mancipavit, ſtatuimus obſervandum, ut mox cum detonſi, vel miniſterio Lectorum contraditi fuerint, in Domo Eccleſiæ ſub Epiſcopali præſentia a præpoſito ſibi debeant erudiri.* Quare laudatus Morinus concludit Cap. IV. *Pueri igitur cum Clericatui offerebantur, ſimul quoque Lectoratui initiabantur, nec tum conſueverant Epiſcopi Ordinibus non initiatos tondere.*

XI. Hujus rei exemplum nobis ſuppeditat Sancti Sulpitii vita apud Surium XVII. Jan. Sententiam Mo-

Morini pluribus firmat exemplis ſolertiſſimus priſcorum rituum indagator Edmundus Martenius *De antiquis Eccleſiæ ritibus* Tomo II. Lib. I. Cap. III. Num. III. Et Ordo Romanus, qui continet cæremonias omnes in Eccleſia Romana obſervari ſolitas ante circiter ſeptingentos annos, atque etiam multo antiquiores, ubi de Ordinibus agit, ita præfatur: *In quacumque ſchola reperti pueri bene pſallentes, tollantur inde, & nutriantur in ſchola Cantorum, & poſtea fiant cubicularii .... deinde ſicut Sacramentorum Codex continet .... uſque in Subdiaconatus officium ordinentur*. Conſtat igitur viguiſſe per plura ſecula (ut fuſiori calamo probat Cl. Pater Baldinus in Not. ad Anaſt. Biblioth. de Vitis Rom. Pont. Tom. IV. Sectione CXXXIV.) in Eccleſia ritum, oblatos a parentibus infantes in Clerum accipiendi, & ad Tonſuram, & Lectoratum admittendi: eaque de cauſa, ut inquit Cardinalis Bona Lib. I. Rerum Liturg. Cap. XXV. Num. XVIII. *oriebatur, ut rerum Eccleſiaſticarum peritiſſimi eſſent, in quibus fuerant ab ipſa infantia enutriti*. An vero ſemel Eccleſiæ ab infantia oblati poſſent ad laicos redire, vel in Clericali ſtatu permanere cogerentur, ſuper hoc, inquit laudatus Bibliothecarii illuſtrator, praxis Eccleſiæ pro diverſis temporibus diverſa fuit. Concilium quidem Carthag. III. ſuperius citatum per ea verba Cap. XIX. *Placuit, ut Lectores cum ad annos pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri*, videtur reliquiſſe in Clericorum poteſtate, in ſtatu Clericali permanere, aut diſcedere.

XII. Verum ſecus ſtatuit Concilium Chalcedonenſe an. CDLI. Can. VII. *Qui ſemel in Clero deputati ſunt, aut Monachorum vitam elegerunt, ſtatuimus, neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam &c.* Eccleſiæ antiquæ diſciplinæ conformis erat Regula S. Benedicti, Cap. LIX. circa pueros, *quos irrevocabili jure voto parentum adſtringi S. Abbas præcipit*; ut inquit Mabillonius, Præf. I. in Seculum VI. Ordinis S. Benedicti; probatque Rabanus Maurus libello ſingulari, quem adverſus quoſdam huic Regulæ præſcripto reſiſtentes compoſuit. Hinc in formulis oblationum puerorum a parentibus factarum ſolemnis eſt ea conditio, *Itaut ab hac die non liceat collum excutere de ſub collo Regulæ*. Et Martenius in hanc Regulam S. Patris Cap. LIX. hanc formulam ex veteribus Cod. recitat. *Trado puerum iſtum in devotione Domini noſtri Jeſu Chriſti, coram Deo, & Sanctis ejus, ut perſiſtat omnibus diebus vitæ ſuæ, & fiat Monachus uſque ad mortem ſuam*. Verum ſeverior hæc diſciplina ſublata penitus fuit labente ſeculo XII. per Cæleſtinum III. cujus præſcripta ſequutus Innocentius III. Lib. XV. Epiſt. CXVI. ad Lugdunenſem Epiſcopum ſcripſit, *Ut minoris ætatis filii, qui oblati monaſterio fuerint, ſuſcipientes habitum, vel Tonſuram, ſi a Prælatis ſuis anno XV. requiſiti ſe in aſſumptæ religionis propoſito conſenſerint permanſuros, pœnitendi licentia præcludatur, alioquin eis non adimatur ad ſeculum redeundi facultas, ne coacta præſtare Deo ſervitia videantur*. Sed his omiſſis.

XIII. Inſtitutio, quam in Ordinando inveſtigari jubent Concilia, eſt certe titulus tam Eccleſiaſticus, cui quis adſcribendus eſt, quam Patrimonialis, qui ad vitæ ſuſtentationem in defectum ſufficientem redituum Eccleſiaſticorum exigitur. Multa eſſent hic admonenda, ſed vide quæ fuſe diximus in noſtro primo Tomo Conciliorum, ad Canonem VII. Chalcedonenſem.

XIV. Examen circa mores hominis ſecularis promoveri volentis, docente Auguſtino Barboſa *De Officio, & poteſtate Epiſcopi*, Parte II. Allegatione X. ſic debet fieri: Si ad Ordines minores eſt promovendus, bonum a Parocho, & Magiſtro ſcholæ in qua educatur, teſtimonium requirit Synodus Tridentina Seſſione XXIII. *De reformatione*, Cap. V. Si vero ad ſacros provehendus eſt Ordines, jubet eadem Synodus, ut per menſem ante Ordinationem Epiſcopum adeat, ut Parocho, vel alteri, cui magis expedire videbitur, committat, ut nomen, & deſiderium promovendi publice in Eccleſia proponat, & de illius natalibus, moribus, & vita a fide dignis diligenter inquirat, & teſtimoniales litteras de inquiſitione facta ad Epiſcopum mittat. Aliud ſcrutinium habetur quidem Feria IV. ante ipſam Ordinationem, vel quando Epiſcopo placuerit, vocatis peritis ac probis, ac in Eccleſiaſticis functionibus exercitatis, ut ſuperius fuſe dictum eſt: quod & perſpicue liquet ex S. Cypriano, qui in Epiſtola XXXIII. ita ſcribit: *In Ordinationibus Clericis, Fratres cariſſimi, ſolemus vos ante conſulere, ac mores, & merita ſingulorum communi conſilio ponderare*. Idem habetur ex Epiſtola LXVIII. & apud S. Baſilium Epiſtola CLXXXI., ubi hæc materia fuſius pertractatur. Idem denique videre licet apud Lampridium, qui de Alexandro Severo Imperatore id ſcriptum reliquit: *Ubi aliquis voluiſſet vel Rectores Provinciis dare, vel Præpoſitos facere, vel procuratores, ideſt rationales ordinare, nomina eorum proponebat, hortans populum, ut ſiquis quid haberet criminis, probaret manifeſtis rebus; ſi non probaſſet, ſubiret pœnam capitis: dicebatque, grave eſſe, cum id Chriſtiani, & Judæi facerent in Ordinandis Sacerdotibus, non fieri in provinciarum Rectoribus, quibus & fortunæ hominum committerentur, & capita*. Porro de morum probitate recipiendis ordinibus prærequiſita, docent nos priſci Canones, eos qui poſt baptiſmum in flagitia licet occulta lapſi eſſent, ad Clericatum admitti minime potuiſſe, ut conſtat ex Canone LX. vulgo Apoſtolorum: *Si adverſus fidelem aliqua accuſatio intendatur, vel fornicationis, vel adulterii, vel alicujus alias prohibitæ actionis, & convictus fuerit, ad Clerum non provehatur*. Concilium Nicænum I. Canone IX. & Canone X. hujuſmodi homines ſi furtim in Clericatum irrepſiſſent, detectis eorum criminibus, depoſitionis pœna mulctari mandat. Vide in ipſos Canones, fuſiores Commentarios, qui extant in noſtro I. Tomo Conciliorum.

XV. Præter probitatem vitæ, debent etiam eſſe præditi ſcientia ad Ordines promovendi: quæ quidem non per teſtes, & famam, ſed ex actuali examine probari debet; quod adeo verum eſt, ut nec Regulares ipſi excuſentur, quominus de doctrina examinari poſſint, ut habetur ex Concilio Tridentino Seſſione XXIII. *De reformatione*, Cap. XII. Sunt autem ſinguli examinandi de qualitatibus, & requiſitis Ordinum ſingulorum, ac de cujuſque Ordinis officio, quem ſuſcepturi ſunt, ut late oſtendit Barboſa Parte II. *De officio, & poteſtate Epiſcopi*. Porro peccaret haud dubie lethaliter Epiſcopus, qui idiotas, ſeu neſcientes ea, quæ a Concilio Tridentino decernuntur, ordinaret, quia in re graviſſima, qualis eſt idoneos Eccleſiæ miniſtros aſſignare, contra ſanctiones Canonicas ageret, maximamque univerſo Eccleſiaſtico ſtatui, ac potiſſimum ſeculari injuriam irrogaret. Qui enim populis illiteratos præficiunt, docet S. Leo Magnus Epiſtola LXXXVII. nocere eos potius, quam prodeſſe. *Non eſt hoc conſulere populis, ſed nocere, nec præſtare regimen, ſed augere diſcrimen*. Et Greg. Papa III.

in

in præfatione ad ſua judicia inquit: *Si indocti ad Sacerdotium provehuntur, conſiderandum eſt, quid de gregibus agatur, quando lupi paſtores fiunt*. Recte itaque docent ſaniores Theologi, ac Canonici Juriſconſulti, non poſſe Summum Pontificem in hujuſmodi irregularitate diſpenſare, quia eſt contra jus divinum, ut habetur Oſeæ Cap. IV. *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam*: & contra jus naturale; ut quis ad miniſterium aſſumatur, qui ad illud ineptus eſt. *Nemo*, inquit Gelaſius Papa apud Gratianum Diſtinctione XXXVI. *illitteratos ad Clericatus Ordinem promovere præſumat, quia litteris carens, ſacris non poteſt aptus eſſe officiis*.

XVI. Homines illiteratos ita olim Patres, ac Summi Pontifices Sacris Ordinibus ineptos judicarunt, ut eos, ſi per Ordinatorum negligentiam irrepſiſſent, diſcere coegerint, Ordinumque functionibus interdixerint, donec convenientem Ordini ſcientiam adepti ſuiſſent: *Amodo*, inquiunt Patres Concilii Narbonenſis anni DLXXXIX. Can. XI., *nulli liceat Epiſcoporum ordinare Diaconum, aut Presbyterum litteras ignorantem: ſed ſiqui Ordinati fuerint, cogantur diſcere. Qui vero Diaconus, aut Presbyter fuerit litteris ineruditus, & deſidioſe legere, vel implere officium ſuum diſtulerit, & in Eccleſia ad omnia utilis non fuerit, a ſtipendio rejiciendum, & inclinandum quoadusque curvatus impleat, & defendat, quod eſſe cognoſcitur. Ad quid erit in Eccleſia Dei, ſi non fuerit ad legendum exercitatus? Etſi perſeverarit deſidioſe, & non vult proficere, mittatur in monaſterio, quia non poteſt ædificare populum*. Patres quoque Concilii Romani ſub Eugenio II. Pontifice Maximo, ita inquiunt apud Antonium Auguſtinum Lib. VI. Tit. IX. *Quamquam admonita Doctorum, & ſtatuta Patrum Sacerdotes indoctos prohibeant conſecrari; opportuni temporis moderatione, ſi Epiſcopus inveniatur indoctus, a Metropolitano proprio, & deinceps Sacerdotes, Presbyteri, Diaconi, vel etiam Subdiaconi a ſuo Epiſcopo, ut doceri poſſint, admoneantur. Interim ſubjecti Sacerdotes, & tales Clerici ad tempus a celebratione divinæ Hoſtiæ, & officiis ſuſpendantur, ut docti valeant ad debitum miniſterium advenire*. Concludendum itaque, teneri Epiſcopum per ſe, vel per idoneos Examinatores examinare omnes Ordinandos, niſi aliunde ſint apud omnes in opinione litteratorum habiti, vel ſibi de hoc manifeſte conſtet.

XVII. Diſcutienda eſt denique ab Examinatoribus Ordinandi Fides, cavendumque ſummopere eſt, ne de Fide male ſentientes in Doctorum, ductorumque populi Chriſtiani album referantur. Hine antiquiores Synodi eam promulgarunt de qua agimus, irregularitatem: quinimo Patres Concilii Illiberritani non modo reverſos ex hæreſi non eſſe Ordinandos, ſed & Ordinatos deponendos omnino eſſe, providentiſſime ſtatuerunt, ſic ajentes Canone LI. *Ex omni hæreſi, qui ad nos fidelis venerit, minime eſt ad Clerum promovendus: vel ſiqui ſunt, in præteritum ordinati ſine dubio deponantur*. Idem edicit Innocentius I. Pontifex Maximus in Epiſtola XXII. Cap. IV. ubi ita loquitur: *Noſtræ vero lex eſt Eccleſiæ, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati ſunt, per manus impoſitionem laicam tantum tribuere communionem, nec ex his aliquem in Clericatus honorem, vel exiguum ſubrogare*. Rationem ejus irregularitatis videtur docere S. Leo Magnus in Epiſtola III. ad Epiſcopum Aquileenſem: *Quod ſi cum grandi*, inquit, *examinatione promotio conceditur inculpatis, multo magis non debet licere ſuſpectis: non enim levem apud Deum noxam incurrit, qui de talibus ad ſacros promovendos Ordines judicaverit*.

XVIII. Tradunt plerique Auctores, ejuſmodi irregularitatem, quæ ob hæreſim proficiſcitur, jure novo extendi etiam ad illos, quorum parentes, avuſque in hæreſi mortui fuerint. Ita nempe edictum eſſe contendunt ab Alexandro Papa IV. in Cap. *Quicumque de Hæreticis* in VI. & ab Innocentio IV. quem laudat Boniſacius VIII. in Cap. *Statutum*. Tit. eodem. Verum rectius autumant alii, illum recentioris juris vigorem intelligi tantum de Beneficiis, non autem de Ordinibus, quia ſcilicet illorum, non autem iſtorum meminit, nec ultra terminos, quibus conſtat, odioſa, ut vocant, decreta extendi debent. Addit Jueninus de irregularitate diſſerens Cap. II. Articulo I., nec intelligi etiam de beneficiis, quæ ante Patris, aut Matris lapſum obtenta ſuiſſent: idque Fagnano teſte in Lib. IV. *Decretalium*, Parte I. anno MDXCIV. audita Inquiſitorum ſententia determinatum eſt a Summo Pontifice. Lubet denique aliis, neque extendi jus novum ad provincias, in quibus ex hæreſi nulla omnino infamia contrahitur, uti olim in Galliis, ubi hæretici Calviniſtæ publice tolerabantur, & noſtro hoc etiam Ævo in Germania, ubi etiam nunc cum multis aliis tolerantur; additque Bonacina Diſputatione VII. *De Irregularitate*, Quæſtione III. Puncto VII. Propoſitione II. Numero IX. invaluiſſe alicubi conſuetudinem, ut jam ii non habeantur irregulares, qui hæreſim profeſſi, tandem redeunt in Eccleſiæ ſinum: *Irregulares remanent*, inquit, *etiam poſt converſionem, niſi diſpenſentur, aut quando aliter receptum eſt conſuetudine in aliquo loco, ut in aliquibus Germaniæ locis ſervari videtur*.

§. II.

Nullus ad Subdiaconatus Ordinem ante vigeſimum ſecundum, ad Diaconatus ante vigeſimum tertium, ad Presbyteratus ante vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum promoveatur. Sciant tamen Epiſcopi, non ſingulos in ea ætate conſtitutos debere ad hos Ordines aſſumi, ſed dignos dumtaxat, & quorum probata vita ſenectus ſit. Regulares quoque nec in minori ætate, nec ſine diligenti Epiſcopi examine ordinentur.

COMMENTARIUS.

I. FUſe, ac erudite oſtendit Thomaſſinus Parte I. *Diſciplinæ Eccleſiaſticæ* Lib. II. Capite LXVII, & ſeqq. varium fuiſſe uſum circa ætatem ſingulis Ordinibus, quos ſacros vocant ſuſcipiendis jam olim præſcriptam. Concilium Toletanum II. anni DXXXI. Can. I. vigeſimum annum

num Ordinandis Subdiaconis aſſignat. Idipſum ſtatuit Concilium Trullanum Can. xv. *Subdiaconus ne minor viginti annis ordinetur*. Caſſat Novellam Conſtitutionem cxxiii. Imperatoris Juſtiniani, qui Cap. xiii. Subdiaconis Ordinandis annum vigeſimumquintum determinavit: *Subdiaconum*, inquit, *fieri non permittimus minorem vigintiquinque annis*. Synodus Melphenſis ſub Urbano II. Pontifice Maximo anno MLXXXIX., vel ut aliis jubet MXC. celebrata Can. iv. conferri permittit Subdiaconatum anno decimoquarto, vel decimoquinto; *Conſtituimus, ut nemo annos quindecim, aut quatuordecim, Subdiaconus ordinetur*. Teſtatur ſua adhuc ætate Hugo Victorinus Lib. II. *De Sacramentis*, Parte iii. Cap. xxi. non conſueviſſe dari Subdiaconatum ante annum ætatis decimumquartum. Concilium Ravennatenſe iii. ſub Clemente V. Cap. xii. annos ſedecim requiſivit. Ipſe vero Clemens in Concilio ſuo Œcumenico Viennenſi annos duodeviginti, uti videre eſt in Clementinis Lib. I. Tit. vi. Cap. iii. duravitque hæc diſciplina uſque ad Concilium Tridentinum; conſtat etenim ex Pontificali Romano, Leonis Papæ X. tempore typis mandato, & ex Concilio Narbonenſi anni MDLI. Cap. iv. annos decem & octo natum poſſe Subdiaconatus Ordine donari. Sacroſancta Tridentina Synodus, cujus decretis hodie vivimus, Seſſione xxiii. *De reformatione*, unde præſens hæc noſtri Pontificalis Rubrica, & complures ſequentes deſumptæ ſunt, Subdiaconis defixit annum vigeſimumprimum completum. Quamobrem corrigenda eſt Rubrica Ramani Pontificalis editi Venetiis apud Juntas anno MDLXXII. ubi præſcriptum legimus, quod a Tridentina Synodo circa ætatem emendatum fuit: Sic enim inquit Rubrica memorati Pontificalis: *Non debet quis ad Subdiaconatum ordinari, niſi decimum octavum; neque ad Diaconatum, niſi vigeſimum; neque ad Presbyteratum, niſi vigeſimum quintum ſuæ ætatis annum attigerit*.

II. De ætate ad Diaconatum, Presbyteratumque ſuſcipiendum requiſita, recte ait Edmundus Martenius, *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Libro I. Cap. viii. Articulo iii. Num. iv. non fuiſſe apud veteres tantam diverſitatem, nam omnes pene antiqui Canones annos vigintiquinque in Diacono, & triginta in Presbytero requirunt. Concilium Neocæſarienſe anni CCCXIV. Can. xi. juxta editionem Dionyſiii Exigui: *Presbyter*, inquit, *ante triceſimum ætatis ſuæ annum nullatenus ordinetur, licet valde ſit dignus, ſed hoc tempus obſervet*. Præſcriptæ ejus ætatis mox hanc ſubjicit rationem: *Nam Dominus noſter triceſimo ætatis ſuæ anno baptizatus eſt, & ſic cœpit docere*. Ejuſdem rationis ſubobſcure meminit S. Hieronymus in Epiſtola lxii. ad Theophilum Patriarcham Alexandrinum Cap. iii. ubi ita inquit: *Triginta annorum ætas juxta myſterium aſſumpti hominis in Chriſto*, qui tunc docere, & Presbyterum, ac Epiſcopum agere cœpit, *perfecta eſt*. Addit mox, & aliam rationem: *Recordetur* Joannes Jeroſolymæ Epiſcopus *legis antiquæ, & poſt viginti quinque annos a Levitica Tribu eligi in Sacerdotium pervidebit: aut ſi in hoc ſolo teſtimonio hebraicam ſequitur veritatem, noverit triginta annorum fieri Sacerdotem*.

III. De Diaconorum ætate ita inquit Concilium Carthaginenſe iii. anni CCCXCVII. Can. iv. *Item placuit, ut ante vigintiquinque annos ætatis nec Diaconi ordinentur*. Canoni huic Carthaginenſi quammaxime adſtipulatur Concilium Toletanum iv. anni DCXXXIII. Can. xix. invehiturque in quoſdam Epiſcopos, qui paſſim etiam pueros, atque infantes contra Canones, ac legem divinam in Diaconos provehebant: *In veteri lege ab anno vigeſimoquinto Levitæ in tabernaculo ſervire mandantur, cujus auctoritatem in Canonibus & Sancti Patres ſecuti ſunt. Nos & divinæ legis, & Conciliorum præcepti immemores, infantes, & pueros Levitas facimus ante legitimam ætatem; & ante experientiam vitæ: ideoque, ne ulterius fiat a nobis, & divinæ Legis, & Canonum admonemur ſententiis. Sed viginti quinque annorum ætatis Levitæ conſecrentur, & triginta Presbyteri ordinentur, itaut ſecundum præceptum Apoſtolicum probentur primum, & ſic miniſtrent, nullum crimen habentes*. Hinc vides, correctam Novellam Conſtitutionem cxxiii. Juſtiniani Imperatoris, qui Cap. xiii. ita edixit: *Presbyterum minorem trigintaquinque annis fieri non permittimus*. Græci ipſi ipſam Novellam, quæ eſt fere tota de rebus Eccleſiaſticis adeo contempſerunt, ut in Sexta Synodo Can. xiv. priſcos Canones, ac præſertim Neocæſarienſem renovaverint circa ætatem Diaconi, ac Presbyteri: *Sanctorum, Divinorumque Patrum noſtrorum Canon in his quoque valeat, ut Presbyter ante triginta annos non ordinetur, etiamſi ſit homo valde dignus, ſed reſervetur. Dominus enim Jeſus Chriſtus trigeſimo anno baptizatus eſt, & cœpit docere. Similiter, nec Diaconus ante vigintiquinque annos ordinetur*. Extant hanc in rem plerique Canones quos citat Lupus in Scholio ad laudatum Canonem xiv. Trullanum. Vide etiam Martenium, & Thomaſſinum in ſuperius laudatis locis. Sed ſtamus hodie decretis Concilii Tridentini, quibus nemo ad Diaconatus Ordinem ante vigeſimumtertium, & ad Presbyteratus ante vigeſimumquintum ætatis ſuæ annum promoveri poteſt ex *Seſſione* xxiii. *De reformatione*, Cap. xii. ubi nota quod ſtatim ſequitur, non debere ſcilicet ſingulos in præſcripta ætate conſtitutos ad Sacros Ordines aſſumi, *Sed dignos dumtaxat, & quorum probata vita ſenectus ſit*; rationemque ejus rei addiſcimus ex Concilio Lateranenſi iii. Cap. iii. *Cum in Sacris Ordinibus, & Miniſtris Eccleſiaſticis, & ætatis maturitas, & morum gravitas, & ſcientia litterarum inquirenda ſit*.

IV. De Regularibus ſupervacaneum eſt diſputare, an poſſint ſine examine, & ſine præſcripta ætate Sacris Ordinibus ordinari, vigore ſuorum privilegiorum: perſpicue enim Tridentini Patres in laudata Seſſione xxiii. Cap. xii. in fine inquiunt: *Regulares quoque nec in minori ætate, nec ſine diligenti Epiſcopi examine ordinentur, privilegiis quibuſcumque quoad hoc penitus excluſis*. Cum ergo clare de revocatione privilegiis conſtet, fruſtra ſunt, qui privilegium Innocentii Papæ VIII. obtendunt, Fratribus Minoribus conceſſum, ut poſſent Generales, & Provinciales ex juſta cauſa diſpenſare cum ſuis ſubditis, ut poſt vigeſimum ſecundum annum ad Sacerdotium admittantur. Et quamvis fateantur nonnulli tale privilegium fuiſſe per Concilium Tridentinum revocatum, audacter nihilominus contendunt, Sanctum Pium V. Pontificem Maximum vivæ vocis oraculo, eiſdem Minoribus conceſſiſſe, ut in conſcientia uti poſſent omnibus privilegiis ſuæ Religioni a ſuis Prædeceſſoribus elargitis, etiam Tridentino Concilio refragantibus. At hæc, & ſimilia deliramenta, vel ex eo penitus evaneſcunt, quod omnia vivæ vocis oracula omnino revocata ſint a Gregorio XV. ſua Conſtitutione xxvii. & ab Urbano VIII. alia

Con-

Conſtitutione, quæ incipit: *Alias felicis recordationis Gregorii XV.*

V. Flocci inſuper pendi debet ſi quod habent privilegium Regulares, ne examen ſubire cogantur, ſi ordinari velint. Aperte enim id cantum eſt ex Concilio Tridentino: quod quidem conſentaneum eſt Decreto Synodi quintæ Lateranenſis, ubi Leo X. Seſſione XI. in Bulla, quæ incipit: *Dum intra*, Regulares, qui ad Ordines promovendi ſunt, admittendos decernit, *poſtquam per Ordinarios de grammatica, & ſufficientia examinati fuerint*, & dummodo competenter reſpondeant. Concilium Colonienſe anni MDXXXVI. Parte I. Cap. XV. ab examinatione neminem excipit, *etſi magiſterii titulum prætexat*; additque hæc ſtatim: *Nedum Clerici, qui ſeculares appellantur, ſed & Religioſi cujuslibet profeſſionis fuerint, hanc cenſuram experientur*. Idipſum liquet ex variis Conciliis Provincialibus, ac præſertim Mediolanenſibus S. Caroli poſt Tridentinum celebratis; ſed non debet omitti celebre, ac vetus conſtitutum Gelaſii Papæ, qui in Epiſtola IX. ad Epiſcopos per Lucaniam, Brutios, & Siciliam conſtitutos, perſpicue edicit, ut Monachorum vita ab Epiſcopis expendi, & examinari debeat: *Siquis Monaſterialibus diſciplinis eruditus ad Clericale munus accedat, etiam de laicis anteacta ejus vita requiratur. Ne ſit aliquo facinore infectus, vel illiteratus, vel digamus, vel ab adoleſcentia ſordidatus, vel corpore vitiatus, vel ſervili, vel originariæ conditionis, vel curiæ, vel publicarum rerum nexibus implicatus, vel publica pœnitentia notatus, vel nulla congruentis temporis expectatione diſcuſſus*. Plura cumulat Hallierius in Opere de Sacris Electionibus, & Ordinationibus, ubi late oſtendit, non modo circa doctrinam, verum etiam circa mores examinari poſſe Regulares ab Epiſcopis. Quod nec mirum videri debet, cum S. Auguſtinus Epiſcopus Hipponenſis, quem Monachum volunt, auctoremque Ordinis Eremitarum, atque Canonicorum Regularium parentem, Epiſtola LX. alias LXXVI. ingenue ſcribat: *Ex his, qui in Monaſterio permanent nonniſi probatiores, ac meliores ſe in Clerum aſſumere ſolere ..... Cum aliquando etiam bonus Monachus vix bonum Clericum faciat, ſi adſit ei ſufficiens continentia, & tamen deſit inſtructio neceſſaria, aut perſonæ regularis integritas.*

§. III.

Prima Tonſura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non ſuſceperint, & Fidei rudimenta edocti non fuerint; quique legere, & ſcribere neſciant; & de quibus probabilis conjectura non ſit, eos non ſæcularis judicii fugiendi fraude, ſed ut Deo fidelem cultum præſtent, hoc vitæ genus elegiſſe.

COMMENTARIUS.

I. QUinque in hac Rubrica continentur conditiones expendendæ in examine ſuſcipere cupientis Clericalem Tonſuram. Prima eſt, ut Confirmationis Sacramento munitus ſit. Ratio eſt, quia per Confirmationem perfectus quis ſit Chriſtianus, ut habetur in Canone I. *De Conſecratione* Diſtinctione V. *Ut pleni Chriſtiani inveniantur*, & juxta S. Dionyſium *De Eccleſiaſtica Hierarchia*, Cap. II. *Perficiens unctio Sacra divini ortus perfectio eſt*. Quæ perfectio, ut docent plerique Auctores, neceſſaria eſt iis, qui ad Ordinem, & ſtatum Eccleſiaſticum promoveri debent. Præſupponit autem Tonſura, vel Ordo characterem Confirmationis de neceſſitate præcepti, ut ajunt, non autem de neceſſitate Sacramenti, quemadmodum tradit Navarrus in Manuali Cap. XXII. quamobrem ipſam Tonſuram, ſeu Ordinis Sacramentum valide, ſed non licite conferri poſſe illi, qui non eſt Confirmatus, docet Sotus in IV. Diſt. XXII. Quæſt. II. Articulo IV. prope finem: quinimo laudatus Navarrus, quem plerique Doctores ſecuti ſunt, non addubitat affirmare eum, qui (ſecluſo contemtu) Tonſuram ſuſceperet, non munitum Sacramento Confirmationis, in lethalem culpam, minime incidere, quia ſcilicet Concilium Tridentinum id quidem non prohibet ſub lethali culpa, neque obligationem ullam indicat, quæ involvat peccatum lethale; ſolumque indecentia quædam eſt. Ego amplector opinionem Cardinalis Toleti, aliorumque complurium, qui docent, peccare illum mortaliter, cum agat contra præceptum Concilii; quod quidem conſentaneum eſt cum veteri Eccleſiæ diſciplina: Cornelius enim Pontifex Maximus in Epiſtola ad Fabium Antiochenum, inter alia Novatianum ſugillat, quod Ordinationi Confirmationem non præmiſiſſet ſecundum Eccleſiæ Canonem: quin & Concilium Nicænum I. Canone VIII. Novatianis Clericis ea lege Eccleſiaſticum Ordinem conceſſit, ut reciperent Confirmationem, quam in ſua Secta neglexerant.

II. Conditio altera eſt, ut qui ſuſcepturus eſt Clericalem Tonſuram, edoctus ſit Fidei rudimenta. Quod profecto probatione non indiget; quis enim non turpe cenſeat, ea Clericos neſcire, quæ a Chriſtianis omnibus nefas eſt ignorari? Certe olim (hodieque pariter) ſiquis adultus baptizari cuperet, vel confirmari, ſcire oportebat altiſſima Fidei Chriſtianæ principia, Symbolum nempe, quo Trinitatis, & Incarnationis Myſteria continentur, Orationem Dominicam, necnon ea, quæ ad Baptiſmi, Confirmationis, & Euchariſtiæ Sacramenta pertinent. Cujus diſciplinæ teſtes ſunt Concilii Laodiceni Patres Can. XLVI. ajentes: *Quod oportet eos, qui illuminantur, Fidem diſcere, & quinta hebdomadis feria Epiſcopo renunciare, vel Presbyteris*. Hinc Theodulphus Epiſcopus Cap. XXII. ad ſuos Presbyteros Aurelianenſes: *Conſtitutum eſt*, inquit, *ut nullus chriſmetur, neque baptizetur ... niſi ſymbolum, & orationem dominicam memoriter tenuerit, exceptis his quos ad loquendum ætas minime perduxit*. Si ergo in Laicis, qui Baptiſmo, vel Chriſmate initiari volunt, Myſteriorum Fidei notitia requiritur, quanto magis, in iis qui prima Clericali Tonſura initiari cupiunt? Cæterum ſi vera eſt illa ſententia, quam legimus apud S. Hieronymum Tom

Tomo VI. in Caput II. Epiſtolæ ad Titum: *Vehementer Eccleſiam Dei deſtruit, meliores Laicos eſſe, quam Clericos*, quam longe verior iſta erit: Nihil Eccleſiæ Dei magis officere, quam in Fidei myſteriis doctiores laicos eſſe, quam Clericos. Notat hæc doctiſſimus Hallierius, ſtatimque in hujus ſecundæ conditionis Confirmationem adducit id quod habet Synodus Lingonienſis anno MCDIV. habita: *Qui tonſuratur, debet prius addidiciſſe primam tabulam, qua pueri inſtruuntur, alphabetum, Pater noſter, Ave Maria, Credo in Deum, & etiam ſeptem Pſalmos Pœnitentiales*.

III. Ergo tertia ſuſcipientis Clericalem Tonſuram conditio eſt, ut legere, & ſcribere ſciat. Bonifacius VIII. qui longe floruit ante Concilium Tridentinum, diſtricte vetuit in Cap. fin. de temporibus Ordinationum in VI. *Nequis Epiſcopus infanti, vel illiterato Tonſuram Clericalem conferret, ita ut qui contrafecerit, in eo in quo peccaverit puniatur, per unum annum a collatione Clericalis Tonſuræ dumtaxat noverit ſe ſuſpenſum*. Porro cum Tridentini Patres minime exprimant, qua lingua Tonſurandus legere, & ſcribere debeat, docent non pauci Auctores, intellexiſſe ipſos Patres linguam vernaculam, ſeu vulgarem, ita ut valeat Tonſura, quis inſigniri, ſi lingua ſua materna legere, & ſcribere ſciat. Ita Azorius Inſtitutionum moralium Parte II. Lib. VI. Cap. VI. Quæſt. II. Campanile in diverſorio Juris Canonici, Rubrica V. Cap. II. Num. II. comprobatque Sanchez in Opuſculis moralibus Libro VII. Cap. I. dubio XLV. Num. XI. & Diana variarium reſolutionum Parte V. Tractatu XIV. Reſolutione XXVII. Satis tandem eſſe, ut qui ſuſcepturus eſt primam Tonſuram, characteres formare ſciat, quamvis ſcribere perfecte neſciat, tenet Sellius in Selectis Canonicis Cap. V. Num. VI. teſtaturque ita decidiſſe Sacram Congregationem Epiſcoporum, & Regularium die XIII. Octobris MDXCIII.

IV. Quarta conditio eſt, ut non ſecularis judicii fugiendi fraude Tonſuram quis petat, ſed ut Deo fidelem cultum præſtet. Satis quidem mirari nequeo, cur nonnulli Caſuiſtæ obſtinate contendant, eum minime lethali peccato affici, qui animo evadendi judicium ſeculare, primam Tonſuram, & Ordines minores ſuſciperet, ajentes nullo id præcepto prohiberi. Sed hos miſere hallucinari homines inde conſtat, quia Tridentini Patres Seſſione XXIII. *De reformatione*, Cap. IV. unde Rubrica hæc noſtri Romani Pontificalis deſumta eſt, eodem modo initiandum Tonſura prohibent non confirmatum, legendi, ſcribendique inſcium, vel in Fidei rudimentis non inſtructum; ac eum, qui, ut ſecularem effugiat poteſtatem, in Clerum cooptari cupit. Sane ſi priſcam Eccleſiæ ætatem conſulamus, frequentiſſima ſemper fuit tum ſecularium Principum, cum etiam Eccleſiaſticorum querela, quod plurimi, ut curialium onus fugerent, Clericatu inſigniri optarent, ut videre eſt in Lege III. quæ eſt Conſtantini Magni in Codice Theodoſiano *De Epiſcopis, Eccleſiis, & Clericis*. Sed & Mauritius Imperator, cum promulgata lege Curiales Clericatu excluſiſſet, ipſam legem vehementer laudavit vel ex eo quidem capite S. Gregorius Magnus Libro II. Epiſtola LXII. *Quia qui ſecularem habitum deferens, ad Eccleſiaſtica officia venire feſtinat, mutare vult ſeculum, non relinquere*. Teſtatur præterea S. Baſilius in Epiſtola Canonica ad Chorepiſcopos, vetuſtiſſimam fuiſſe adverſus Clericos primis ſeculis querimoniam, quod multi metu, ne in milites referrentur, ſeipſos Clericatus Ordini inferrent,

V. Ex quibus omnibus licet inferre, lethaliter eum peccare, & Chriſto, ſponſæque ejus Eccleſiæ injuriam irrogare, ſiquis ut præciſe evadat judicium ſeculare, ſacræ Clericatus militiæ adſcribi cupiat, niſi fortaſſe ſecundario, ut ajunt, & minus principaliter, ſecularem evadere poteſtatem intendat; primario, autem, & principaliter intendat fidelem cultum Deo præſtare. Aliorum quoque perverſitatem merito ſugillat Tridentini Concilii Catechiſmus, qui eo conſilio ad Clericatum ſe convertunt, ut quæ ad victum, veſtitumque neceſſaria ſunt, ſibi parent, ita ut, præter quæſtum nihil aliud in Clericatu, quemadmodum vulgo ceteri omnes in quovis ſordidi artificii genere ſpectare videantur. Quamvis enim ex Apoſtoli ſententia, natura, & divina lex jubeat, ut qui Altari ſervit, ex Altari vivat; tamen quæſtus, & lucri cauſa ad Clericatum, & ad Altare accedere maximum ſacrilegium eſt. An non iis hodie convenit, quod olim S. Bernardus, ſeu potius Gaufridus Abbas IV. Clarevallenſis, declamatione in Euangelium, *Ecce nos reliquimus omnia*, adverſus neſcio quos ſui temporis pſeudo-clericos præclare ſcripſit hunc in modum: *Honorati incedere volunt, placere ſtudent hominibus, delectari, & ſuperbire, & huic ſæculo per omnia conformari. Audi querelas Domini, quid ſuper hac tantum hominum temeritate loquatur*: Ipſi, inquit, regnaverunt, & non ex me: Principes extiterunt, & ego non vocavi eos. *Univerſos ſiquidem in Ordinibus Eccleſiaſticis, ceteriſque ad ſanctuarium pertinentibus, honorem quærentes proprium, aut divitias, ſeu corporis voluptatem, poſtremo quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti, manifeſte prorſus, & indubitanter, non ea quæ Deus eſt charitas, ſed aliena a Deo, & omnium radix malorum cupiditas introducit. Quid iſtud temeritatis, imo quid inſaniæ eſt? Ubi timor Dei, ubi mortis memoria, ubi gehennæ metus, & terribilis expectatio illa judicii? Sponſa nec cubiculum, nec cellam ingredi, niſi Rege introducente præſumit: tu irreverenter irruis, nec vocatus, nec introductus*. Trahe me poſt te, *ait illa*, in odorem unguentorum tuorum curremus. *Nunc autem trahit ſua quemque voluptas, & odorem turpis lucri ſectantes, quæſtum æſtimant pietatem, quorum certa eſt damnatio*.

VI. Quinta demum conditio eſt, ut ejus cultus, atque obſequii Deo præſtandi aliqua conjectura in eo eluceat, qui ſuſcepturus eſt primam Tonſuram. Sic enim concludit Concilium Tridentinum, & noſtra ſuperius allata Rubrica, cum de prima Tonſura initiandis loquuntur: *Et de quibus probabilis conjectura non ſit, eos non ſecularis judicii fugiendi gratia, ſed ut Deo fidelem cultum præſtent, hoc vitæ genus elegiſſe*. Satis itaque prudenter S. Carolus in Concilio MedIolanenſi V. Parte III. Cap. II. a Tonſurandis inquiri voluit: *Quam ob cauſam ſe Clericos fieri velint? An tales ſint, qui ſpem præbeant Eccleſiæ miniſtros utiles ſe fore? A quo Sacerdote ſanctioris vitæ Magiſtro inſtituti ſint in vitæ Clericalis modum? An legere, & pronunciare, & ſcribere norint? An vitæ Chriſtianæ præcepta inſtitutaque ſciant?* Providentiſſime etiam in Concilio Provinciali Neapolitano anni MDCXCIX. Tit. III. Cap. VII. Num. II. ita cautum eſt: *Quoniam non quiſquam ſibi ſumit honorem, ſed qui vocatur a Deo tamquam Aaron, diligenter primum Epiſcopus inquirat, quo quiſque ſpiritu ad petendos Ordines rapiatur; atque ad primam Tonſuram eos dumtaxat admittat, quos probabili conjectura conſtet, hoc vitæ genus elegiſſe, ut Deo fidelem cultum præ-*

ſtent. Quamobrem Clericalem babitum per ſex menſes, Epiſcopi facultate gratis concedenda, geſtantes antea probentur. Ii vero repellantur, qui vel ſecularis judicii declinandi fraude, vel lucri cupiditate, vel aliis temporalibus commodis inbiantes, nullo cœleſtis gratiæ inſtinctu, ſupernaque vocatione adducti, ut diſperdant, & rapiant, non per oſtium intrare, ſed aliunde in Eccleſiam irrumpere moliuntur.

§. IV.

Ad Minores Ordines promovendi bonum a Parocho, & a Magiſtro ſcholæ, in qua educantur, teſtimonium habeant. Hi vero, qui ad ſingulos majores erunt aſſumendi, per menſem ante Ordinationem Epiſcopum adeant, qui Parocho, aut alteri, cui magis expedire videbitur, committat, ut nominibus, ac deſiderio eorum, qui volunt promoveri, publice in Eccleſia propoſitis, de ipſorum Ordinandorum natalibus, ætate, moribus, & vita a fide dignis diligenter inquirat, & literas teſtimoniales ipſam inquiſitionem factam continentes ad ipſum Epiſcopum quamprimum tranſmittat.

COMMENTARIUS.

I. DEſumta eſt hæc Rubrica ex Coueilio Tridentino Seſſione XXIII. *De reformatione*, Cap. V. ubi præſcribitur, quibus inſtructi eſſe debeant tum ad minores, tum ad majores Ordines promovendi. De primis dicit ut *bonum a Parocho, & a Magiſtro ſcholæ, in qua educantur, teſtimonium babeant*; ideſt, ut explicat Sanctus Carolus in ſuo Provineiali Concilio Mediolanenſi IV. *obſignatas literas afferant, quibus de vitæ ſuæ diſciplina, moribuſque teſtatum fiat*. Fuit ſane vetus Eccleſiæ conſuetudo, ut ſiqui in Clero puberes, aut adoleſcentes exiſterent, omnes in uno conclavi commorarentur, & lubricæ ætatis annos non in luxuria, ſed in diſciplinis Eccleſiaſticis agerent, deputati probatiſſimo Seniori, quem Magiſtrum doctrinæ, & teſtem vitæ haberent: quemadmodum conſtat ex Concilio Toletano IV. anni DCXXXVI. Can. XXIV. Viguiſſe etiam jam olim tum in Italia cum alibi morem, ut qui per Parochias ordinarentur Lectores juniores, ii Presbyteris, ſeu Parochiarum Rectoribus educandi in illorum domo, & in diſciplina Eccleſiaſtica erudiendi traderentur, fidem facit luculentiſſimam Concilium Vaſenſe II. anno DXXIX. in Galliis celebratum, Can. I. cujus verba hæc ſunt: *Placuit, ut omnes Presbyteri, qui ſunt in Parochiis conſtituti, ſecundum conſuetudinem, quam per totam Italiam ſatis ſalubriter teneri cognovimus, juniores lectores quantoſcumque ſine uxore babuerint, ſecum in domo ubi ipſi babitare videntur, recipiant; & eos quomodo boni Patres ſpiritualiter nutrientes, Pſalmos parare, divinis lectionibus inſiſtere, & in lege Domini erudire contendant, ut & ſibi dignos ſucceſſores provideant, & a Domino præmia æterna recipiant*. Merito itaque olim Parochorum, Magiſtrorumque pro Ordinandis Clericis teſtimonium, ac interdum etiam præſentia requirebatur, ut conſtat ex Can. *Quando*, Diſtinctione XXIV. quia ſcilicet ipſi Clericos noſcerent, haberentque non ſolum in contubernium, ſed etiam ad ſuæ Eccleſiæ miniſterium.

II. Qualis vero ſit teſtificatio, quam hodie a Parocho, Ludiquemagiſtro, is qui prima Tonſura, vel aliquo minori Ordine initiandus eſt, ad Epiſcopum afferre debet, ita exprimitur a S. Carolo in Concilio Mediolanenſi IV.

Omnis quicumque vel primam Tonſuram, vel Ordines minores, majoreſve ſuſcepturus eſt, ea ſingula, quæ mox infra Ordine ſtatuuntur, de ſe literis legitime teſtata ſuo Epiſcopo faciat.

Primo ſe legitimo Matrimonio natum eſſe, aut ob natalium impedimentum ſecum diſpenſatum eſſe.

Præterea ſe vel origine, vel beneficio Eccleſiaſtico, quod in Diœceſi obtinet, vel decennali domicilio, vel alia quavis legitima ratione Diœceſanum eſſe.

Tum a Parocho, a ludiquemagiſtro, ut Tridentina Synodus Œcumenica jubet, aut ab eo, quem in quovis ſtudiorum genere, aut ſi in ſeminario adſcriptus eſt, ab illius Rectore, aut ab aliis quos Epiſcopus maluerit, obſignatas literas afferat, quibus de vitæ ſuæ diſciplina, moribuſque teſtatum fiat.

Doctrinæ item Chriſtianæ ſcholas ſe frequentaſſe, id teſtimonii afferat, vel a Præfecto illarum in Parochiali vicinia ſua conſtituto, vel ab eo, qui omnium id generis ſcholarum curæ præeſt.

Hæc præterea teſtimonia afferet, qui prima Tonſura initiari vult, Sacro Chriſmate Confirmatum eſſe.

In Eccleſia frequentius, religioſiuſque verſatum eſſe.

Spe eſſe ſe in Clericalis Ordinis diſciplina permanſurum: hoc vero teſtimonium a Parocho, aut ab alio Sacerdote habeat, cui ab Epiſcopo in diſciplinam traditus eſt, poſtquam Clericalis Ordinis ſuſcipiendi animum voluntatemque ei patefecit.

Sacram item communionem crebro per annum ſumpſiſſe.

Licebit tamen Epiſcopo etiam ſine teſtimonio tum ſumtæ communionis, tum frequentatæ ſcholæ Doctrinæ Chriſtianæ ob cauſam admittere.

III. Hactenus S. Carolus de literis teſtimonialibus, circa mores & vitam initiandi prima Clericali Tonſura: quantum vero ad illas literas, quæ ſpectant teſtificationem morum, ac vitæ illius, qui minoribus Ordinibus inſigniri deſiderat, hæc ſtatim ſubjicit.

Qui vero aliquo minori, majorive Ordine initiandus eſt, teſtimonium præter ea, quæ mox ſupra præſcripta ſunt, afferat etiam de his, quæ ſequuntur.

De prima Tonſura, aut de Ordine quem proxime ſuſcepit.

De

De illius Ordinis functionibus a ſe præſtitis; idque teſtificationis habeat a præfecto Eccleſiæ, cui adſcriptus eſt.

Nec vero etiam Regularis, cujuſcumque Ordinis ſit, admittatur, qui hoc teſtimonium non attulerit a ſuo ſuperiore.

De habitu Clericali ad Provincialium, Diœceſanorumque Conciliorum præſcriptum poſt Ordinem proxime ſuſceptum a ſe aſſiduo geſtato: quam teſtificationem a Parocho afferat.

De confeſſione frequentiori ex decretorum provincialium præſcripto, cujus rei teſtimonium obſignatum ab aliquo Confeſſario Sacerdote probato ad audiendas confeſſiones Clericorum afferat.

De Sacra Communione, ut decretis provincialibus juſſum eſt, crebrius ſumta.

Hoc autem teſtatum afferat, vel a Parocho, vel a Præfecto Eccleſiæ, in qua adſcriptus eſt, vel ab aliquo Sacerdote, qui Epiſcopi juſſu miniſtrarit.

IV. Quod vero ſpectat majoribus Ordinibus initiandos jubet Rubrica, ut Epiſcopus Parocho, vel alteri, qui ſibi melius placuerit, committat, ut eorum nominibus, ac deſiderio publice in Eccleſia propoſitis, de ipſorum Ordinandorum natalibus, ætate, moribus, & vita a fide dignis diligenter inquirat, literaſque teſtimoniales ipſam inquiſitionem factam continentes ad Epiſcopum quamprimum tranſmittat. Eſt & hæc quidem vetuſtiſſima Eccleſiæ conſuetudo, ut Ordinandorum nomina publice proponi ſolerent, quo unicuique de eorum vita, & moribus referre liceret: quod e ritu Chriſtianorum ab Alexandro Severo, qui initio tertii ſeculi Romanum Imperium moderabatur, aſſumtum dicitur ad ſeculares Magiſtratus ex Lampridio, cujus verba, quæ etiam ſuperius attulimus, hæc ſunt: *Ubi aliquos voluiſſet* (Alexander) *vel Rectores Provinciis dare, vel Præpoſitos facere, vel Procuratores, ideſt rationales ordinare, nomina eorum proponebat, hortans populum, ut ſiquis quid haberet criminis, probaret manifeſtis rebus; ſi non probaſſet, ſubiret pœnam capitis: dicebatque, grave eſſe, quod id Chriſtiani, & Judæi facerent in prædicandis Sacerdotibus, non fieri in Provinciarum Rectoribus, quibus & fortunæ hominum committerentur, & capita.*

V. Meminit hujus conſuetudinis non ſemel Sanctus Martyr, & Præſul Cyprianus, præſertim vero in Epiſtola LXVIII. ad Clerum, & Plebes in Hiſpania conſiſtentes, in qua allatis veteris, ac Novi Teſtamenti locis diſerte docet, *de divina auctoritate deſcendere, ut Sacerdos plebe præſente ſub omnium oculis deligatur, & dignus, atque idoneus publico judicio, ac teſtimonio comprobetur, ſicut in Numeris Dominus Moyſi præcepit, dicens:* Apprehende Aaron fratrem tuum, & Eleazarum filium ejus, & impones eos in montem coram omni Synagoga, & exue Aaron ſtolam ejus, & indue Eleazarum filium ejus, & Aaron appoſitus moriatur illic. *Coram omni Synagoga jubet Deus conſtitui Sacerdotem; ideſt inſtruit, & oſtendit, Ordinationes Sacerdotales nonniſi ſub populi aſſiſtentis conſcientia fieri oportere, ut plebe præſente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur; & ſit ordinatio juſta, & legitima, quæ omnium ſuffragio, & judicio fuerit examinata. Quod poſtea ſecundum divina magiſteria obſervatur in Actis Apoſtolorum, quando de ordinando in locum Judæ Apoſtolo Petrus ad plebem loquitur:* Surrexit, *inquit*, Petrus in medio diſcentium; fuit autem turba hominum fere centum viginti.

VI. Idipſum in ordinandis Diaconis fuiſſe ab Apoſtolis obſervatum, luculentiſſime oſtendit idem Cyprianus his plane verbis: *Nec hoc in Epiſcoporum tantum, & Sacerdotum, ſed & in Diaconorum Ordinationibus obſervaſſe Apoſtolos animadvertimus; de quo & ipſo in Actis eorum ſcriptum eſt:* Et convocaverunt, *inquit*, illi duodecim totam plebem diſcipulorum, & dixerunt eis. *Quod utique idcirco tam diligenter, & caute convocata plebe tota, gerebatur, nequis ad Altaris miniſterium, vel ad Sacerdotalem locum indignus obreperet.* Hinc merito laudatus S. Martyr in Epiſtola XXXIII. ad Clerum, & plebem de Aurelio Lectore ordinato inquit: *In Ordinationibus Clericis, fratres cariſſimi, ſolemus vos ante conſulere, & mores, ac merita ſingulorum communi conſilio ponderare.* Merito etiam, ut innumeros Patres, & Concilia omittam, Synodus IV. Carthaginenſis an. CCCXCVIII. habita, Can. XXII. ſtatuit: *Ut Epiſcopus ſine conſilio Clericorum ſuorum Clericos non ordinet, itaut civium conniventiam, & teſtimonium quærat.* Si itaque ante Epiſcopus Cleri ſui vota, & populi teſtimonium explorari, & ſcrutari debebat, quam quemquam Clericatu inſigniret; concludendum omnino eſt, quod mox ſuperius dicebamus, Ordinandorum nomina publice olim proponi conſueviſſe, ut unicuique ſcilicet de eorum vita, & moribus referre liceret. Certe in Sacramentario Sancti Gregorii, ubi multa extant ejus rei argumenta, in eo loco, qui inſcribitur, *Ordo qualiter in Romana Eccleſia Diaconi, & Presbyteri Ordinandi ſunt &c.* ita legimus dicere conſueviſſe Pontificem antequam ipſos ordinaret: *Siquis autem habet aliquid contra hos viros, pro Deo, & propter Deum cum fiducia exeat, & dicat. Verumtamen memor ſit conditionis ſuæ.* Quæ diſciplina & hodie ſervatur, ut ex Pontificali conſtat. Sed dicendum hanc populi conſultationem inter ipſa Ordinationis ſolemnia ex præſcripto Pontificalis fieri ſolitam ab Epiſcopo, factam eſſe tandem mere Cæremonialem; in ejuſque locum ſucceſſiſſe hodiernam per Parochum ex Epiſcopi juſſu, nominum Ordinandorum publicationem.

VII. Notanda ſunt inſuper poſtrema noſtræ Rubricæ verba, quibus dicitur, ut Parochus literas teſtimoniales ipſam inquiſitionem de Ordinandis factam continentes ad ipſum Epiſcopum quamprimum tranſmittat: licet enim, ut vidimus, populi eſſet rimari, ac detegere mores, vitam, & geſta, & virtutes, & vitia, & crimina Ordinandorum; Parochi vero eſſet teſtificationem ipſius populi ad Epiſcopum tranſmittere: ad hunc tamen examinare omnino ſpectat, an locum habeat quicquid populus teſtificatus ſit. Quinimo docet Ugolinus *De Officio Epiſcopi*, Cap. XXVII. §. XVIII. poſſe Epiſcopum remittere hujuſmodi denunciationes, ubi ſcilicet Ordinandus ipſi quoad omnia notus eſſet, nam certus certior fieri non poteſt, Cap. *Eum, de Regulis juris* in VI. ſubditque ſtatim citatus Auctor, ex declaratione Sacræ Congregationis Concilii Tridentini Interpretum, omitti quidem in eo caſu denunciationes, ſed non debere. Certe Regulares ab ea lege excipiuntur, non enim tenentur ſuorum Ordinandorum nomina in Eccleſia publicare; ſatiſque eſt, ut in teſtimonialibus literis datis a ſuis ſuperioribus teſtimonium ferant de vita, moribus, & ætate, uti eadem Sacra Congregatio cenſuit, & eſt omnium fere locorum praxis.

VIII. Illud quoque omitti nullatenus debet, de-

denunciationes Ordinandorum fieri debere in ſingulis majoribus Ordinibus, tum quod Concilium in laudato Cap. VII. & noſtra hæc Rubrica, eorum qui ad ſingulos Ordines aſſumendi ſunt, nomina in Eccleſiis proponenda eſſe inquit; & qui ſingulos dicit, neminem prorſus excludit. Lege *Julianus ff. ad exhibendum*, tum etiam quod inter unum Ordinem Sacrum, & alterum, unius anni intervallum intercedere debet, ut Tridentinum Concilium jubet in laudata Seſſione XXIII. *De reformatione*; & inter hoc tempus mores, & vita Ordinandi mutati eſſe poſſunt, & ex probo improbus, atque ex optimo peſſimus factus. Quamquam vero ex Concilii Tridentini lege ſoli promovendi ad Sacros Ordines in Eccleſia publicantur; in noſtro tamen Neapolitano Regno etiam minoribus Ordinibus initiandi denunciantur tribus diebus Dominicis, vel Feſtivis inter Miſſarum ſolemnia.

§. V.

Minores Ordines iis, qui ſaltem Latinam linguam intelligant, per temporum interſtitia, niſi aliud Epiſcopo magis expedire videretur, conferantur, ut & accuratius, quantum ſit hujus diſciplinæ pondus, poſſint edoceri, ac in unoquoque munere juxta præſcriptum Epiſcopi, ſe exerceant; idque in ea, cui adſcripti erunt, Eccleſia, niſi forte ex cauſa ſtudiorum abſint, atque ita de gradu in gradum aſcendant, ut in eis cum ætate vitæ meritum, & doctrina major accreſcat. Quod & bonorum morum exemplum, & aſſiduum in Eccleſia miniſterium, atque major erga Presbyteros, & ſuperiores Ordines reverentia, & crebrior, quam antea Corporis Chriſti communio maxime comprobabunt. Cumque hinc ad altiores gradus, & Sacratiſſima Myſteria ſit ingreſſus, nemo iis initietur, quem non ſcientiæ ſpes majoribus Ordinibus dignum oſtendat. Hi vero non niſi poſt annum a ſuſceptione poſtremi gradus minorum Ordinum ad Sacros Ordines promoveantur: niſi neceſſitas, aut Eccleſiæ utilitas judicio Epiſcopi aliud expoſcat.

COMMENTARIUS.

I. IN hac Rubrica quæ deſumta eſt ex laudata Seſſione XXIII. *De Reformatione*, Cap. XI. expendendæ ſunt nobis illæ conditiones, quæ in minores Ordines ſuſcipientibus requiruntur. Primo inquit, ut *minores Ordines iis qui ſaltem latinam linguam intelligant per temporum interſtitia, niſi aliud Epiſcopo expedire magis videatur, conferantur*. Quæ verba expendens Menochius *De arbitrariis*, Caſu CCXXV. Num. LVIII. & ſeq. ait arbitrio Epiſcopi commiſſum eſſe, ut Ordines ei conferat, qui etſi linguam latinam non intelligit, eſt tamen bonæ indolis, & pro ætate docilis; quia, ut inquit, illiteratus dici non debet, qui pro ætate didicit, quique oſtendit pro tempore proficere poſſe, juxta id quod tradit Cardinalis Turrecremata in Can. *Illitteratos* Diſt. XXXVI. Innocentius in Cap. *Cum in cunctis, de electione*, & Rebuffus in Tractatu *De pacificis poſſeſſoribus* Num. CCI. ubi ex Alexandro in Annotatione ad Bartolum, illud ſimile refert, Scholaſticum magni ingenii non eſſe a Doctoratu repellendum, etiam ante quinquennium, cum ſpes eſt, quod edificet. Menochium ſecutus eſt Auguſtinus Barboſa *De officio, & poteſtate Epiſcopi* Parte II. Allegatione XI. Num. V. & Allegatione XXXXVI. Num. XIII. aliique non contemnendi Scriptores, quorum tamen ſententiam nequaquam amplecti poſſumus: adverſatur enim verbis Concilii Tridentini, Synodorum Provincialium, innumerorum pene Metropolitarum, & communi Doctorum judicio, qui etiam docent, illa verba, *Niſi aliud Epiſcopo expedire magis videatur*, non ad qualitatem ſcientiæ referenda, ſed ad temporum interſtitia. Ceterum demus, illiteratum non eſſe, qui pro ætate didicit, & ſpes eſt quod edificet; ſemper in præſenti obſtabit Concilium Tridentinum, quod juxta communem omnium ſenſum non ſolum jubet, ne illiterati minoribus Ordinibus initientur, ſed inſuper, ut Latinam linguam intelligant: alias nulla ſpecialis ſcientia, & doctrina pro minoribus Ordinibus, imo pro Subdiaconatu, & Diaconatu neceſſaria eſſet, quam pro prima Tonſura. Adde grammaticæ peritiam, & aliqualem ad iſtorum Ordinum functiones literarum ſcientiam adeo in dictorum Ordinum candidatis requiri, ut ſine litteris, *vix fortaſſis Oſtiarii poſſit quis implere miniſterium*, quemadmodum docet Gelaſius Papa in Epiſtola IX. ad Epiſcopos per Lucaniam, & Brutios, & Siciliam conſtitutos, Cap. II.

II. Jubet ſecundo Concilium, ex quo, ut dixi, præſens Rubrica deſumpta eſt, Ordines minores ſejunctim conferendos, ſingulosque per certa temporum Intervalla, niſi aliud viſum fuerit Epiſcopo ob Eccleſiæ neceſſitatem. *Minores Ordines ... per temporum interſtitia, niſi aliud Epiſcopo expedire magis videretur, conferantur*. Quibus ultimis verbis ſatis conſtat, temporum intervalla, ſeu interſtitia in minoribus Ordinibus non eſſe ex neceſſitate ſervanda, ſed remitti omnino arbitrio Epiſcopi, qui primam Tonſuram, ſimulque Ordines minores eodem die eidem conferre poteſt, uti paſſim docent Theologi. Verum ceſſante rationabili cauſa, alienum dicerem eſſe ab Eccleſiaſtica diſciplina, atque a mente tum veterum maximorum Pontificum, cum Patrum Concilii Tridentini, ſiquis ipſos Ordines eidem ſimul conferret. Fruſtra enim interſtitia illa conſtituiſſent, niſi in ſingulis Ordinibus exercendis aſſiduitas, induſtria, pietas Ordinandorum

dorum probarentur. Præterea cum ſingulorum Ordinum variæ diverſæque ſiut functiones, recte caverunt Patres, ne nno eodemque tempore plures Ordines traderentur, ſed prout his, illiſve amplius convenire judicabant, eos providiſſime conferebant: *Alius*, inquit S. Ambroſius Lib. I. Officiorum Cap. XXXXIV., *diſtinguendæ lectioni aptior, alius Pſalmo gratior, alius exorcizandis, qui malo laborant ſpiritu ſolicitior, alius ſacrario opportunior habetur. Hæc omnia ſpectet Sacerdos, & quid cuique congrua, id effici deputet.* Vide Morinum *de Sacris Ordinationibus* Part. III. Exercitatione XI. Cap. II. & ſeq. ubi diſerte oſtendit, neminem olim Ordine aliquo minore inſignitum, ad ulteriorem etiam minorem Ordinem aſcendiſſe, niſi interſtitiis ſervatis, in illius Ordinis exercitio laudabiliter verſatus eſſet, & qnoddam quaſi tyrocinium percurriſſet, quo ſe in majoribus functionibus obeundis idoneum probaſſet.

III. Hodie etiam Eccleſiæ mentem eſſe, ut Ordines minores per intervalla temporum conſerantur, utque iu illorum exercitiis Clerici probentur, priuſquam ad ulteriores provehantur Ordines, diſerte docet laudatum Concilium Tridentinum, & ex eo noſtra Rubrica, præcipiens, ut *Ordines minores per temporum interſtitia, niſi Epiſcopo aliud expedire magis videretur, conferantur; ut eo accuratius, quantum ſit hujus diſciplinæ pondus, poſſint edoceri, ac in unoquoque munere juxta præſcriptum Epiſcopi ſe exerceant, idque in ea, cui adſcripti erunt Eccleſia, niſi forte ex cauſa ſtudiorum abſint, atque ita de gradu in gradum aſcendant, ut in eis cum ætate vitæ meritum, & doctrina major accreſcat: quod & bonorum morum exemplum, & aſſiduum in Eccleſia miniſterium, atque major erga Presbyteros, & Superiores Ordines reverentia, & crebrior, quam antea Corporis Chriſti Communio comprobabunt.* Hinc vides, varios Ordines inſtitutos fuiſſe in Eccleſia, non ſolum ut ordinandi per varios gradus diutius probati digniores pervenirent ad Presbyteratum, & inde ad Sacerdotii culmen quod eſt Epiſcopatus, ſed etiam ut in Eccleſia eſſet Hierarchia, quæ abſque illa diſtinctione Ordinum conſtare minime potuit, uititurque duobus axibus, quibus concordia fovetur, ſubjectione ſcilicet, & Imperio, recto obſequio minorum, & majorum juſto imperio. *Ad hoc*, inquit S. Gregorius Lib. IV. Epiſtola III. *diſpenſationis divinæ proviſio gradus diverſos, & Ordines conſtituit eſſe diſtinctos, ut dum reverentiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, vera concordiæ fieret ex diverſitate contextio, & recte officiorum gereretur adminiſtratio ſingulorum.*

IV. Sed ut priorem Concilii rationem proſequamur, fuiſſe ſcilicet inſtituta Ordinum interſtitia, ut Eccleſia inferioribus Ordinibus probet promovendos ad Ordines ſuperiores, omitti non debet, quod ait Concilium Tridentinum Seſſione XXIII. *De reformatione*, Cap. XVII. Optat ſiquidem, *Ut Sanctorum Ordinum a Diaconatu ad Oſtiariatum functiones ab Apoſtolorum temporibus in Eccleſia laudabiliter receptæ, & pluribus in locis aliquandiu intermiſſæ in uſum juxta Sacros Canones revocentur, nec ab Hæreticis tamquam otioſæ traducantur.* Decernit mox, ut impoſterum hujuſcemodi miniſteria non niſi per conſtitutos in dictis Ordinibus exerceantur; omneſque & ſingulos Prælatos Eccleſiarum in Domino hortatur, & illis præcipit, ut quantum fieri commode poterit, in Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis, & Parochialibus ſuæ Diœceſis, ſi Populus frequens, & Eccleſiæ proventus id ferre queant, hujuſmodi functiones curent reſtituendas, & ex aliqua parte reddituum aliquorum ſimplicium beneficiorum, vel fabricæ Eccleſiæ, ſi proventus ſuppetant, aut utriuſque illorum, eas functiones exercentibus ſtipendia aſſignent; quibus ſi negligentes fuerint, Ordinarii judicio, aut ex parte multari, aut in totum privari poſſint. Hucuſque Concilium cujus diſciplinam probavit, ſervavitque religioſiſſime S. Carolus Borromæus, ut videre eſt in ſuorum Conciliorum Decretis. Hodie vix inveniuntur Epiſcopi, qui ſanctiſſimam diſciplinam uon floccipendant: plerique etiam Clerici ignari ſuæ obligationis, dignitatiſque ſuorum Ordinum, ſacra ipſorum miniſteria exercere, non ſine contemtu Sacrorum Canonum, verecundantur.

V. Jubet tandem noſtra Rubrica, ſive Concilium Tridentinum in laudato Cap. XI. Seſſionis XXIII. ne quis Subdiaconatu donetur, niſi poſt annum a ſuſceptione ultimi Ordinis minoris. *Hi vero nonniſi poſt annum a ſuſceptione poſtremi gradus minorum Ordinum ad Sacros Ordines promoveantur, niſi neceſſitas, aut Eccleſiæ utilitas judicii Epiſcopi aliud expoſcat.* Concilii Tridentini ea de re ſanctionem promulgavit, confirmavitque Concilium S. Caroli Mediolanenſe IV. Tit. Quæ pertinent ad Sacramentum Ordinis his verbis. *Stata illa temporum intervalla Ordinibus tum minoribus, tum majoribus ſuſcipiendis, Concilii Tridentini decreto præſcripta ne facile, ac paſſim ſine ullo delectu prætermittantur, omittanturve.* Additque ſtatim, quod ſi de iis aliquid ab Epiſcopo remitti, diſpenſarive contigerit, id in literis dimiſſoriis, teſtimonialibuſve Ordinum, adſcripta etiam diſpenſationis cauſa, teſtatum fiat. Non me latet, complures Auctores apud Barboſam in Concilium Tridentinum Seſs. XXIII. Cap. XI. audacter docere, poſſe Epiſcopum, ubi vigeret conſuetudo ante Concilium Tridentinum obtenta, ut ſimul minores Ordines cum Subdiaconatu donari poſſint, eos licite his quoque temporibus conferre; verum hæc opinio facile ab aliis confutatur; quippe qui rectiſſime exiſtimant, per laudatum Concilii Decretum ſublatam eſſe omnem contrariam conſuetudinem. Illud certo conſtat, annum interſtitiorum non eſſe mathematice computandum de die in diem, ſed more Eccleſiaſtico, & juxta ritum Eccleſiæ, videlicet ab una Quadrageſima ad aliam, a Pentecoſte ad Pentecoſten, etiamſi plures deeſſent dies ut annus oaturalis compleatur; quemadmodum ex declaratione Sacræ Congregationis docent Quaranta in ſumma Bullarii verbo *Ordo* ſub finem, Bonacina *De Sacramento Ordinis*, & alii multi.

VI. Ergo ab Ordinibus minoribus ad majores aſcenſus nemini, niſi poſt annum permittitur, niſi neceſſitas, aut Eccleſiæ utilitas judicio Epiſcopi aliud expoſcat. Neceſſitatem Eccleſiæ eam vocant Auctores, cum deficiunt illius Miniſtri, nec poſſunt ſuppleri per jam Ordinatos Eccleſiæ onera tam in Miſſarum celebratione, quam in aliis miniſteriis Eccleſiaſticis. Nuncupant vero Eccleſiæ utilitatem, quando pauci ſunt Miniſtri Eccleſiaſtici idonei; tunc enim utile eſt, aliquos ordinare ad Eccleſiæ miniſterium, & majorem etiam ornatum, ac ſplendorem. Ita Natalis Alexander Theologiæ Dogmaticæ, & Moralis lib. II. de Sacramento Ordinis, Regula XII. ubi diſerte etiam oſtendit, tum neceſſitatem, tum utilitatem Eccleſiæ concurrere, quando aliquis in inferioribus Ordinibus conſtitutus ad

curam

Digitized by Google

curam Animarum gerendam vocatur, aut ad quamvis eligitur Eccleſiaſticam dignitatem, cui altior Ordo annexus eſt; unde eo in caſu remittenda eſſe inquit moroſa iſta intervalla, ne plebs fidelis neceſſario diu miniſterio privetur, aut Eccleſia obſequio, & utilitate, quam ipſi offerre debent Clerici promoti ad has dignitates. Quam in rem multi poſſunt videri Canones in corpore juris Pontificii paſſim, & in Concilio Tridentino. Præter has cauſas diſpenſandi in interſtitiis, concedi poſſe hujuſmodi diſpenſationem favore ſtudii in aliqua univerſitate, aut ob ætatem provectam Ordinandi cum eximia virtute conjunctam, cenſet Auguſtinus Barboſa Parte II. *De officio & poteſtate Epiſcopi*, Allegatione XVIII.

VII. Denique cum judicio Epiſcopi relinquat Concilium Tridentinum in relaxanda interſtitiorum lege, audiendi nequaquam ſunt nonnulli Regulares privilegia ſua obtendentes, quibus ajunt poſſe Superiores ſuos cum ipſis diſpenſare, ut non ſervatis interſtitiis ordinari poſſint. Verum plures graviſſimique Doctores, inter quos multi etiam Regulares diſerte docent, atque ingenue ſatentur apud laudatum Barboſam, per Tridentinum revocata eſſe privilegia, quæ Regularibus pro diſpenſatione interſtitiorum conceſſa erant; referuntque ſic deciſum fuiſſe a Sacra Congregatione Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum his plane verbis: *Sacra Cardinalium Congregatio cenſuit, in Ordinatione Regularium diſpenſationem ſuper interſtitiis pertinere ad Epiſcopum Ordinantem: debet tamen fieri mentio in literis dimiſſorialibus ſuorum Superiorum petentium ab Epiſcopo, ut ſuper illis diſpenſare dignetur, attenta neceſſitate, vel utilitate Eccleſiæ ſeu Religionis*. Non addubito quin facilius Religioſis viris, quam ſecularibus Clericis interſtitia ab Epiſcopis remitti poſſint, exemplo ac judicio Gelaſii Papæ, qui interſtitia inter ſingulos Ordines, breviora Monachis, diuturniora vero Secularibus conſtituit: *Quia quod annorum interſtitia fuerant collatura, ſancti propoſiti ſponte ſuſcepta docetur præſtitiſſe devotio*. Ita ille in Epiſtola IX. ad Epiſcopos Lucaniæ, ubi ait, neceſſitate potius ſe coactum, quam defectu vigoris, aut zeli diſciplinæ, moras interſtitiorum Canonicas contraxiſſe, occaſione ſcilicet bellorum, quibus vel nulla penitus, vel exigua remanſerant in Eccleſiis miniſteria; ita tamen, ut iis reſtitutis, *in Eccleſiaſticis gradibus ſubrogandis Canonum paternorum vetus forma ſervaretur*.

§. VI.

Subdiaconi, & Diaconi ordinentur habentes bonum teſtimonium, & in minoribus Ordinibus jam probati, ac literis, & iis quæ ad Ordinem exercendum pertinent, inſtructi. Qui ſperent Deo auctore ſe continere poſſe: Eccleſiis quibus adſcribentur inſerviant: ſciantque maxime decere, ſi ſaltem diebus Dominicis, & ſolemnibus, cum Altari miniſtraverint, Sacram Communionem perceperint. Promoti ad Sacrum Subdiaconatus Ordinem, ſi per annum ſaltem in eo non ſint verſati, ad altiorem gradum, niſi aliud Epiſcopo videatur, aſcendere non permittantur. Duo Sacri Ordines non eodem die etiam Regularibus conferantur.

COMMENTARIUS.

I. TOtidem plane verbis loquuntur Patres Concilii Tridentini Seſſione XXIII. *De Reformatione* Cap. XIII.. Eſt autem pervetuſta Eccleſiæ regula, imo præceptum Pauli Apoſtoli in Epiſtola I. ad Timotheum Cap. V., ut is qui ordinandus eſt, bonum habeat teſtimonium ab iis qui foris ſunt, ideſt non ſolum a fidelibus Laicis, ſed etiam ab infidelibus. *Quod ſi ab hoſtibus habere teſtimonium convenit, multo magis ab amicis ipſis*, inquit S. Joannes Chryſoſtomus Homilia IX. in primam Epiſtolam ad Timotheum. Quod idem eſt, ac ſi diceret: Si ipſis infidelibus, & inimicis Crucis Chriſti judicium de vita Ordinandorum, ac moribus Eccleſia permittit, ab iiſque teſtimonium exigit, quantomagis fidelium, Chriſtianorumque populorum neceſſarium eſt teſtimonium, quo Ordinandorum vita probitaſque confirmetur? De Diaconis diſerte inquit in laudata Epiſtola Apoſtolus: *Et hi autem probentur primum, & ſic miniſtrent, nullum crimen habentes*. Quaſi dicat, uti Cornelius interpretatur; ſicut Epiſcopus, ita & Diaconi debent eſſe non Neophyti, ſed quorum virtus diu ſpectata, & probata ſit. *Et ſic* ordinati ab Epiſcopo, *miniſtrent, nullum crimen habentes*: Græce ἀνέγκλητοι ὄντες ideſt dum inventi ſunt per probationem, & examen factum ante eorum Ordinationem irreprehenſibiles, quos accuſare, vel criminari nemo poſſit.

II. Omiſſis variis Conciliorum Decretis, ac Sanctorum Patrum ſententiis, exempliſque conſpicuis, quibus diutiſſima in inferioribus Ordinibus probatio exigitur antequam quis ad ſuperiores aſcendat, ita præcipit Innocentius I. Pontifex Maximus in Epiſtola IV. ad Felicem Nucerianum Epiſcopum Can. V. *Tempora a majoribus conſtituta ſerventur. Nec cito quilibet Lector, cito Acolythus, cito Diaconus, cito Sacerdos fiat. Quia in minoribus officiis ſi diu perdurent, & vita eorum pariter & obſequia comprobantur, ut ad Sacerdotium poſthac, emenſis ſtipendiorum meritis veniant, nec præripiant quod vita probata meretur accipere*. Eandem pari zelo in ſingulis Ordinibus probationem religioſe ſervandam ſtatuit Zoſimus Papa in Epiſtola I. ad Heſychium Salonitanum Can. III. quam probationem pariter neceſſariam pluribus oſtendit S. Leo in Epiſtola LXXXVII. ad Epiſcopos Africanos per Mauritaniam Cæſarienſem conſtitutos, Cap. I. ubi in fine concludit, tum Præceſſorum ſuo-

ſuorum Placitis, tum ſui ipſius Decretis ſalubriter fuiſſe ſtatutum, *ne primum, vel ſecundum, aut tertium in Eccleſia gradum quiſquam Laicorum quibuslibet ſuffragiis fultus aſcendat, priuſquam ad hoc meritum per legitima augmenta perveniat.*

III. Præter bonum ab iis qui foris ſunt teſtimonium, probationem in inferioribus miniſteriis, ac peritiam literarum, requiritur pro Subdiaconatu, & Diaconatu, ut Ordinandus inſtitutus ſit iis, quæ ad officium peragendum neceſſaria ſunt. Concilium Mediolanenſe v. Parte III. conſtitutionum, ubi agitur *De examinandi ratione*, initiandos Subdiaconatu interrogandos eſſe ſtatuit, de Minorum, & Majorum Ordinum differentia, de voto item continentiæ, quod ut alibi diccmus, Subdiaconatus Ordini conjunctum eſt, de Sacramentorum doctrina ſaltem generatim de modo tandem Divini Officii recitandi, ut non imperiti ad ſacrum hoc penſum accedant. In promovendis vero ad Ordinem Sacrum Diaconatus, vult idem Concilium, ut examen, experimentumque fiat aliquanto diligentius de Sacramentorum doctrina, itemque de concionibus habendis. Cum enim (ut ſcite inquit Natalis Alexander de Sacramento Ordinis, Regula XXII.) in omnibus Sacramentis miniſtrent Diaconi, viceſque gerant Sacerdotis in adminiſtrando Baptiſmo, eidemque propius aſſiſtant, dum Sacrum facit; eiſque etiam Diaconis Dominici ſanguinis diſpenſatio antiquitus conveniret, majori quam Subdiaconi, Sacramentorum ſcientia imbuti eſſe debent. Cum etiam Catechumenos docere Diaconi ex officio teneantur, concionandi, ſeu catechizandi omnino imperiti ad hunc Ordinem admitti non debent.

IV. Jubet præterea Concilium, ac noſtra Rubrica, ut, qui Ordinandi ſunt Subdiaconi, vel Diaconi, ſperent, Deo Auctore, ſe continere poſſe. Cælibatus Eccleſiaſtica lege ac ſuperioribus Ordinibus annexus eſt. Unde memoratum Concilium Seſſione XXIV. Can. IX. hunc in modum ſugillat, diriſque devovet noſtræ tempeſtatis heterodoxos: *Siquis dixerit, Clericos in Sacris Ordinibus conſtitutos, vel Regulares caſtitatem ſolemniter profeſſos, poſſe matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſtica, vel voto, & oppoſitum nihil aliud eſſe, quam damnare matrimonium; poſſeque omnes contrahere matrimonium, qui non ſentiunt ſe caſtitatis, etiamſi eam voverint, habere donum, anathema ſit; cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur, nos ſupra id, quod poſſumus, tentari.* Audiendus eſt etiam S. Leo Magnus, qui in Epiſtola XII. ultimæ editionis ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum Cap. IV., ita inquit: *Cum extra Clericorum Ordinem conſtitutis nuptiarum ſocietati, & procreationi filiorum ſtudere ſit liberum; ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec Subdiaconibus quidem connubium carnale conceditur, ut & qui habent, ſint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant ſingulares.*

V. Sunt qui autumant, primo Leonem Subdiaconos quinto ſeculo cœpiſſe addicere continentiæ legi; ſed plane errant, qui ita loquuntur, Jueninus, Vaneſpen, & alii; cum Concilium Illiberritanum diu ante Leonem in Hiſpaniis celebratum, Can. XXXIII. ita ſtatuat: *Placuit in totum prohiberi Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus, & Subdiaconibus poſitis in miniſterio, abſtinere ſe a conjugibus ſuis, & non generare filios. Quicumque vero fecerit, ab honore Clericatus exterminetur.* Illud ego certe facile conceſſerim, Illiberritanum Canonem, ac Decretum S. Leonis non ubique ſtatim apud Occidentales obtinuiſſe, primumque omnium S. Gregorium Magnum Pontificem Maximum ſexto ſeculo generaliter omnibus ad Subdiaconatum promovendis continentiæ legem impoſuiſſe: ita enim ſcribit Lib. I. Epiſtola XXXXII.: *Ante triennium Subdiaconi omnium Eccleſiarum Siciliæ prohibiti fuerant, ut more Romanæ Eccleſiæ nullatenus ſuis Uxoribus miſcerentur: Quod mihi durum, atque incompetens videtur, ut qui uſum ejuſdem continentiæ non invenit, neque caſtitatem ante promiſit; utque per hoc, quod abſit, deterius cadat. Unde videtur mihi, ut a præſenti die Epiſcopis omnibus dicatur, ut nullum Subdiaconum facere præſumant, niſi qui ſe victurum caſte promiſerit.*

VI. Poſt hoc Decretum S. Gregorii, uti obſervat eruditus Joannes Morinus, vix fit aliqua mentio Subdiaconorum conjugatorum; adeo ut a fine ſeculi ſexti, quo floruit laudatus Pontifex, Subdiaconis continentiæ lege adſtricti fuerint. At demum tribus poſt ſeculis cœpit in aliquibus Eccleſiis Subdiaconatus Ordo inter ſacros, ſeu majores connumerari, & junctim cum his inter Miſſarum ſolemnia, & ante Altare conferri: qui mos tandem ſenſim in legem tranſivit, & in fine Seculi XI. primum ab Urbano II. in Concilio Beneventi habito; ac deinde initio Seculi XIII. ab Innocentio III. probatus in Epiſtola ad Epiſcopum Mutinenſem, quæ refertur in Capite: *A multis*. Extra. *De ætate, & qualitate, & Ordine præficiendorum*. Sane conſtat, Subdiaconatum licet continentiæ lege oneratum, diu apud Latinos inter minores Ordines connumeratum fuiſſe, & nunc etiam apud Græcos recenſeri.

VII. Ceterum, cum ut ſupra innuimus, ii ad Sacros Ordines aſſumendi ſint, *qui ſperent Deo auctore, ſe continere poſſe*; quis ferat hodiernam quorumdam Clericorum temeritatem, qui carnis vitio dediti, ac ſæpe etiam in profundum impudicarum ſordium demerſi, ad ipſos ſacratiſſimos gradus accedere non verentur, quo Divinorum Officiorum, ac præſertim tremendi Sacrificii ſtipendiis, voluptuoſius vivant, in ſummum Eccleſiaſtici Ordinis dedecus, ac totius Chriſtianæ Reipublicæ ſcandalum? Utinam, quod alias olim improperabat Iſaias Propheta Cap. XXIV. *Sicut populus, ſic Sacerdos*, hodie in noſtra hac temporum fæce multi Sacerdotes, ac Clericali militiæ addicti, Laicorum quorumdam moribus viverent, qui undique præclari virtutibus, Eccleſiis, piiſque ſodalitatibus, quibus nomina ſua dederunt, jugiter operam navant, ac miniſterium præſtant diligentiſſimum, Pſalmos cantantes, funera comitantes, ceteraque miſericordiæ opera proximis impendentes, non ſine rei ſuæ familiaris jactura. Clerici contra, quos *nonniſi Altari, & Sacrificiis deſervire, & precibus vacare debere*, ſapienter affirmat S. Cyprianus Epiſtola LXVI. diſperſi videntur in capite omnium Platearum, in theatris, in ludis, in aſſiduo mulierum conſortio vel quærere ſtudent, quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti: alieni ab Eccleſiis quibus adſcripti ſunt, juxta veterem diſciplinam, quam late explicuimus in Prolegomenis, & Commentariis noſtris ad Concilia Œcumenica Tom. I. ad Canonem VI. Chalcedonenſem: alieni etiam a ſuorum Ordinum functionibus, quibus religioſe peragendis, uti ſuperius dictum eſt, juxta Apoſtolicam traditionem a ſummis Pontificibus, & ſacris Canonibus

bus alligati fuerunt: alieni tandem ab Altaris miniſterio, cui Subdiaconi æque ac Diaconi diebus ſaltem Dominicis, & ſolemnibus miniſtrare, ibidemque ſacram Communionem percipere a Concilio Tridentino, & ab innumeris pene Synodis Provincialibus, ac Diœceſanis diſtrictè jubentur.

VIII. Ait inſuper Rubrica noſtri Pontificalis, ſecuta Concilium Tridentinum, ut *promoti ad ſacrum Subdiaconatus Ordinem, ſi per annum ſaltem in eo non ſint verſati, ad altiorem gradum, niſi aliud Epiſcopo videatur, aſcendere non permittantur*. Loquitur de interſtitiorum obſervatione, quorum, uti ſemel, ac iterum dixi, alia eſt hodie ratio, ac olim fuit; dum ſacri nunc Ordines conferri poſſunt, ſervato in ſingulis unius anni intervallo, licetque Epiſcopo in ipſis diſpenſare, a quo tamen duo ſacri Ordines eodem die, etiam Regularibus nequaquam conferri poſſunt: *privilegiis, ac indultis quibuſvis conceſſis non obſtantibus quibuſcumque*; ut inquit Tridentinum Seſſione XXIII. *De reformatione* Cap. XIII. Sane triplicem ejus legis rationem videre eſt in compluribus Conciliorum Canonibus ac Patrum ſententiis. Prima eſt, quia miniſterii cujuſque Ordinis exacta, & accurata cognitio requiritur; debet enim Ordinandus quæ ſunt gradus accepti diſcere, antequam alterius curam ſuſcipiat, ne præpoſtero ordine prius ſit magiſter quam diſcipulus: quod profectò juſte reprehendit Cæleſtinus I. Pontifex Maximus, Epiſtola II. Cap. III., & S. Ambroſius Lib. I. Officiorum Cap. I. Ratio altera ex eo provenit, quod qui ordinandi ſunt ad gradus ulteriores, debent in prioribus imbui Eccleſiaſtica diſciplina, & ad normam Eccleſiaſticæ vitæ mores componere. Unde Patres Concilii Bracarenſis Can. XXVIII. ſic inquiunt: *Diaconus Eccleſiaſticam diſciplinam diſcat, & ſic per ſingulos gradus eruditus ad Sacerdotium veniat*. Tertia tandem ratio oritur ex probatione Ordinandorum, qui in ſingulis gradibus debent probari, ut ad ſuperiores aſcendant. Quam rationem inter alios tradidit Joannes VIII. Pontifex Maximus Epiſtola CXCIX.

IX. Fateor tamen, plura in Eccleſiæ hiſtoria haberi exempla, quæ nos aperte doceant, non ſolum Subdiaconatum, ſed & reliquos ſacros Ordines fuiſſe aliquando uno eodem die collatos. Theodoſius religioſiſſimus Anaſtaſiopolis Epiſcopus, cum Theodorum Siceotam Lectorem declaraſſet, *poſtridie Subdiaconum, Diaconum, & Presbyterum inſtituit*; ut refert Gregorius Theodori diſcipulus in ejus vita, Num. XXI. apud Bollandianos in ejus vita, XXII. Aprilis. S. Epiphanium eadem die omnes gradus recepiſſe, diſſerte affirmat auctor ejus vitæ Num. XXXIV. in Tomo II. operum ejuſdem Epiphanii. Atque ut alios ſileamus, S. Norbertus eodem die Diaconus, & Presbyter ab Archiepiſcopo Cantuarienſi ordinatus fuit, ut in ejus vita apud Surium die VI. Junii legere eſt. Hodie profectò eo jure utimur, ut duo ſacri Ordines eodem die, vel duobus conſequentibus diebus continuato jejunio conferri haud quaquam poſſint; adeo ut ſic ordinatus ab executione Ordinum ſuſpendatur, Ordinator vero a collatione eorumdem Ordinum, donec a Pontifice cum eo diſpenſetur; juxta textum in Cap. *Literas*, extra *de temporibus Ordinationum*. Et alium in Cap. *Dilectus*, Titulo eodem; ubi Honorius III. Epiſcopum, etiamſi de mandato ſui Metropolitani, eidem plures ſacros Ordines una die contulerit, ab ordinandi tandiu poteſtate ſuſpendit, quandiu meruerit Pontificis gratiam obtinere. Ceterum ſoli Romano Pontifici licitum eſſe omnes Ordines eodem die, atque extra ſtatuta temporum conferre, docent complures Canonici Juriſconſulti; adeſtque exemplum Clementis VI. de quo ita ſcribit in ſuis Annalibus Henricus Monachus Rebdorffienſis ad Annum MCCCXXXXII. *Hic Papa ſacros Ordines plures etiam extra tempora, & alia indifferenter contra conſuetudinem olim in Eccleſia ſervatam contulit, & conferri mandavit*. Et infra ad Annum MCCCLI. *Hic Papa Humbertum Delphinum fecit Patriarcham Antiochenum; & in feſto Nativitatis Domini, quod fuit in Sabbato, ipſum promovit ad tres Sacros Ordines. In prima Miſſa galli cantus ordinavit ipſum Subdiaconum; in ſecunda Miſſa ortus diei ordinavit ipſum in Diaconum; in ſumma Miſſa in Sacerdotem. Et eodem die ipſe Delphinus Miſſam celebravit. Et poſt octo dies ipſum Papa conſecravit Epiſcopum*. Vide Lupum To. IV. Operum, in tertium Decretum S. Leonis IX. pag. 301. Editionis Venetæ.

§. VII.

Qui pie, & fideliter in miniſteriis anteactis ſe geſſerint, & ad Presbyteratus Ordinem aſſumuntur, bonum habeant teſtimonium: & hi ſint, qui non modo in Diaconatu ad minus annum integrum, niſi ob Eccleſiæ utilitatem, ac neceſſitatem aliud Epiſcopo videretur, miniſtraverint; ſed etiam ad Populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, ac adminiſtranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur, atque in pietate, & caſtis moribus conſpicui, ut præclarum bonorum operum exemplum, & vitæ monita ab eis poſſint expectari.

COMMENTARIUS.

I. PRæter complura, quæ ſuperius enarrata ſunt, hæc potiſſimum in ordinatione Presbyterorum exiguntur, ut nimirum tales ſint, qui valeant ceteros docere, Sacramenta miniſtrare, ac præclarum bonorum operum exemplum præbere: quæ omnia paulo uberius explicat Catechiſmus Concilii Tridentini, ex quo pene integra deſumta eſt recitata noſtri Pontificalis Rubrica: *In Sacerdote*, inquit, *non ſolum ea cognitio requirenda eſt, quæ ad Sacramentorum uſum, & tractationem pertinet; ſed etiam ſacrarum literarum ſcientia ita inſtructum eſſe oportet, ut populo Chriſtiano Fidei myſteria, & Divinæ Legis præcepta tradere, ad virtutem, & pietatem incitare,*

a vitiis

a vitiis revocare fideles poſſit. Et ſtatim rationem addit: *Sacerdotis enim duo ſunt munera; quorum alterum eſt, ut Sacramenta rite conficiat, & adminiſtret; alterum ut populum fidei ſuæ commiſſum, iis rebus, & inſtitutis, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, erudiat. Malachias enim ita teſtatur:* Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus; quia Angelus Domini exercituum eſt. *Ut igitur illorum altero, ſi mediocri cognitione ſit ornatus, præſtare, quod debet, poſſit; alterum certe non vulgarem, ſed exquiſitam potius doctrinam deſiderat: quamvis æque ab omnibus Sacerdotibus reconditarum rerum ſcientia non exigatur, ſed quæ ad ſuſcepti officii, & miniſterii functionem unicuique ſatis eſſe poſſit.*

II. Adduci poſſent hanc in rem innumeri Patres, Hieronymus in Epiſtola ad Nepotianum de vita Sacerdotum, Gregorius Nazianzenus in Apologetico, Joannes Chryſoſtomus in ſex aureis libris de Sacerdotio, Julianus Pomerius, & alii complures, qui fuſe eleganterque de officiis Sacerdotum ſcripſere; verum ſatis eſt huc referre ex Lib. 1. Concilii Aquiſgranenſis Canonem XXVI. qui deſumptus eſt ex Lib. 1. *De vita contemplativa*, laudati Pomerii Cap. XX. cujus verba hæc ſunt: *Sacerdos & ſancte debet vivere propter exemplum, & pie docere propter ſuæ adminiſtrationis officium; certus quod ei ſua juſtitia nihil ſuffragetur, de cujus manu anima pereuntis exigitur. Quando quicumque alius perierit quem nulla docendi neceſſitas manet, ſolus pœnas ſui ſceleris dabit: ille autem cui diſpenſatio verbi commiſſa eſt, etiamſi ſancte vivat, & tamen perdite viventes arguere aut erubeſcat, aut metuat, cum omnibus, qui eo tacente perierint, perit. Et quid ei proderit non puniri ſuo, qui puniendus eſt alieno peccato?* Et Cap. XXXVI. diſerte inquit eadem Synodus, allatis divinæ ſcripturæ locis, Sacerdotes pro populorum iniquitate damnari, ſi eos ignorantes non erudiant, aut peccantes non arguant. Vide nunc, ſi recte agant innumeri pene Sacerdotes Aulæ, vel Fori negotiis implicati, qui nullam ſuæ, proximorumque ſalutis procurandæ curam habent. Videſis cariſſimi nobis Adoleſcentis Joſephi Santa Maria Commentarium omnigena eruditione refertum in Canonem II. Chalcedonenſem, noſtro 1. Tomo Conciliorum, Pag. 282. & ſeqq.

§. VIII.

Illegitimi ſine diſpenſatione Apoſtolica ad Sacros Ordines promoveri non poſſunt: ad minores tamen poſſunt ex diſpenſatione ſui Epiſcopi ordinari: neque etiam furioſi, amentes, ſervi, homicidæ, irregulares, inſigni corporis vitio deformes, aut manci ordinari poſſunt.

COMMENTARIUS.

I. Quamvis ſupra in Commentario §. primi multa diximus, & alibi ſparſim nonnulla de irregularitate, ſive de Ordinationum impedimentis attigerimus, eſt tamen hic proprius locus, ut reliqua explicemus. Irregularitas, uti omnes pene definiunt, eſt Canonicum impedimentum, ex facto, ſeu defectu proveniens, quo quis tam ad Eccleſiaſticos Ordines promoveri, quam promotus in iiſdem miniſtrare prohibetur, etiam poſt pœnitentiam. Brevius: Eſt inhabilitas, ſeu Canonicum impedimentum ſuſcipiendi Ordines, ſuſceptoſque exercendi. Dicitur autem irregularis, quaſi alienus a Regula, ſive Canone, ut colligitur ex priſcis Synodis, præſertim ex 1. Nicæna, Can. XVII. ubi decernitur, ut ſiquis Clericus inventus fuerit uſuras ex mutuo ſumere, vel turpe lucrum ſectari, *dejiciatur a Clero, & alienus exiſtat a Regula*. Canone etiam IX. loquens eadem Synodus de quibuſdam Presbyteris ſine examine ordinatis, & peccata ante ordinationem commiſſa confitentibus, ait: *Tales Regula non admittit, quia quod irreprehenſibile eſt, Catholica defendit Eccleſia*. Vide Natalem Alexandrum, *De Sacramento Ordinis*, Cap. IV.

II. Docere videtur Edmundus Martenius Lib. 1. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo II. Num. XX. impedimentum, quod vocant ex defectu natalium, ſuam ducere originem a Concilio Meldenſi anni DCCCLV. cujus Canon LXIV. ita habet: *Filii vero ex hujuſmodi vituperabili conjunctione ante conjugium etiam minus laudabile procreati, ad Eccleſiaſticam dignitatem nullo modo provehantur, nec de tali conjugio generati Eccleſiaſticis Ordinibus applicentur, niſi forte eos, vel maxima Eccleſiæ utilitas, aut neceſſitas poſtulet, vel evidens meritorum prærogativa commendet*. Verum recte alii hanc opinionem refellunt; non enim recitatus Canon de omnibus ſpuriis intelligi debet, ſed de iis tantum, qui orti fuiſſent ex virginum, aut viduarum raptoribus, ut conſtat ex initio ipſius Canonis, qui ita incipit: *Raptores virginum, & viduarum &c.* Ut Chriſtiani enim crimine raptus deterrerentur, Patres Meldenſes in filios, qui ex illo raptu procreati eſſent, excluſione ab Ordinibus animadverterunt, nulla habita illorum ſpuriorum mentione, qui ex alia fornicationis ſpecie procreati eſſent. Adde, ſpurios de quibus Canon expreſſe loquitur, nec a Clero abſolute excludi, ſed tantum niſi eos, *vel maxima Eccleſiæ utilitas, aut neceſſitas poſtulet, vel evidens meritorum prærogativa commendet*. Vide Jueninum in ſuo Opere *De Sacramentis*, Diſſertatione duodecima Quæſtione ſexta de irregularitate, Articulo ſeptimo, ubi diſerte probat, ante annum milleſimum, defectum natalium minime obſtitiſſe, quo minus quis ad Ordines, vel ad Beneficia promoveri potuiſſet.

III. Certe in priſcis Conciliorum Canonibus, aut Pontificum decretis non legitur, illegitimos, illos ſcilicet, qui ex juſtis nuptiis procreati non ſunt, ab Ordinibus, aut Eccleſiaſticis functionibus, ſeu miniſteriis ob ſolum defectum natalium fuiſſe excluſos, modo ceteræ dotes in Sacerdote requiſitæ non deeſſent; non enim Parentum vitia, vel virtutes, ſed propria merita, aut demerita in aſſumendis ad Eccleſiæ munia attendenda eſſe credebant; quemadmodum multis veterum Patrum teſtimoniis aſtruit Gratianus Diſtinctione LVI. ubi poſt reci-

recitatum hunc Canonem Concili Claramoutani ſub Urbano II. *Presbyterorum filios a ſacris Altaris miniſteriis removemus*; ſtatim ſubjungit: *Sed hoc intelligendum eſt de illis, qui paternæ incontinentiæ imitatores fuerunt. Verum ſi morum honeſtas eos commendabiles fecerit, exemplis, & auctoritatibus, non ſolum Sacerdotes, ſed ſummi Sacerdotes fieri poſſunt*.

IV. Quidquid ſit de mente Gratiani, quem ajunt fuiſſe ſpurium, & de diſciplina, quæ eo tempore obtinebat, locutum: illud certo conſtat, quod docet Lupus Tomo IV. operum, in prima prœmiali diſſertatione, *De Latinorum Epiſcoporum, & Clericorum continentia*, Cap. XII. illegitimorum natalium irregularitatem ab Eccleſia dudum fuiſſe ignoratam. Etenim inquit, inter Nicephori Confeſſoris Canones, qui extant Tomo IX. Biblinthecæ Patrum, decimumquintum ſic haberc: *Qui ex concubina, ſcorto, digamis, aut trigamis nati ſunt, ſi virtutibus præditi appareant, & ſint Sacerdotio digni, ordinentur*. Quando hæc irregularitas primum inducta ſit, profecto non conſtat; videturque non ubique eodem tempore, ſed in aliis Eccleſiis citius, in aliis ſerius introducta, & recepta; ut poſt Jueninum, & Lupum ſcite obſervat Vaneſpen in Jus Eccleſiaſticum Parte II. Tit. x. Cap. III. Sane addubitari nequit, quin iſtud impedimentum ex defectu natalium, in filiis Presbyterorum primum conſtitutum ſit, ad incontinentiam Sacerdotum reprimendam, qui Seculo XI. ubique ſere locorum, Romæ vero præſertim, præ oculis Romanorum Pontificum, non ſine horrendo ſacrilegio, ac populorum ſcandalo uxores palam ducebant, ac filios procreabant. *Quidam Romani Pontifices*, inquit in præfatione ad ſuum Decretum Ivo Carnutenſis, *decreverunt, ne filii Presbyterorum aſſumerentur ad Presbyteratum, non quod perſonarum acceptio apud Deum alicujus ſit momenti; vel natura quæ omnium par eſt genitrix ab aliquo poſſit reprehendi, vel filius pro iniquitate Patris condemnari ..... ſed ad reprimendam quorumdam Presbyterorum incontinentiam, vel tutius muniendam aliorum continentiam*.

V. Exinde ob hanc rationem, decretis Pontificum, atque Conciliorum in Decretales Gregorii IX. relatis, extenſum fuit natalium impedimentum ad omnes illegitime natos; quod quidem veteri Legi conſentaneum eſt; legimus enim Deuteronomii Cap. XXIII. *Non ingredietur Manſer*, ideſt ex ſcorto natus *in Eccleſiam Dei*. Ejus impedimenti rationem hanc aſſignat S. Thomas in IV. ſententiarum, Diſtinctione XXV. Articulo II. Quæſtiuncula III. *Ordinati*, inquit, *in quadam dignitate præ aliis conſtituuntur; ideo ex quadam honeſtate requiritur in eis claritas quædam non de neceſſitate Sacramenti, ſed de neceſſitate præcepti, ut ſcilicet ſint bonæ ſamæ, bonis moribus ornati, non publice pœnitentes. Et quia obſcuratur hominis claritas ex vitioſa origine, ideo etiam de illegitimo thoro nati a ſuſceptione Ordinum repelluntur, niſi eum eis diſpenſetur; & tanto eſt difficilior diſpenſatio, quanto origo eſt turpior*; puta ſi adulterini fuerint, vel ex ſtupro, inceſtu, aut ſacrilegio nati, quam ſi ex fornicatione ſimplici procreati eſſent. Duabus hiſce Ivonis, ac S. Thomæ rationibus addi poteſt & tertia, quam petunt ex incontinentia, quæ in filio timeri ſolet juxta illud vulgare: *Sæpe ſolet ſimilis filius eſſe Patri*: eaque ratione utitur Sixtus V. in ſua Conſtitutione contra illegitimos edita; ſic enim inquit §. I. *Illegitime genitos, qui ut plurimum parentum vitia, & incontinentiam imitari ſolent &c.* Atque hinc eſt, quod in diſpenſationis formula ſuper hac irregularitate, ex ſtylo Curiæ Romanæ apponi ſolet hæc clauſula: *Si ipſe paternæ incontinentiæ imitator non ſit, ſed bonæ converſationis, & vitæ*.

VI. Hæc diſpenſatio Romanorum Pontificum addubitari nequit, quin coæva fuerit origini memoratæ irregularitatis; ipſius enim meminere labente duodecimo ſeculo, & initio ſeculi decimitertii Alexander III. Innocentius III., & Honorius III., uti videre eſt in Cap. VII. XIV. & XVII. *De filiis Presbyterorum*. Quamobrem hoc genus diſpenſationis acriter perſtringens Mathæus Paris, ad annum MCCXXXV. perperam jus illud tribuit Gregorio IX. his verbis: *His quoque temporibus Gregorius Papa IX. videns Decretalium tædioſam prolixitatem, ſub eodem compendio eas eleganter abbreviatas, & collectas, ſolemniter, & authentice per totius mundi latitudinem legi præcepit, & divulgari: illas autem ab Auctore ipſarum Gregorianas appellamus, ſic incipientes: Rex Pacificus*. Ex mox ſubdit: *In quibus quædam innovavit, ne ſe illegitimi in Prælatias, vel Eccleſiaſtica beneficia, niſi adepta a Sede Romana legitimationis diſpenſatione obrepant; ſciens inde Curiæ Romanæ pro impetratione tali, multa emolumenta provenire, ſicut ex ſtatuto Innocentii pro diſpenſatione plurium beneficiorum obtinendorum*. Poſſe Epiſcopum cum illegitimis diſpenſare, ut ad minores Ordines, & beneficium ſimplex promoveantur, patet ex Cap. II. *De filiis Presbyterorum* in VI. An vero diſpenſare poſſit Epiſcopus ſuper eo impedimento, cum occultum eſt, quæſtio eſt apud Scriptores. Adhæremus nos illorum ſententiæ, qui ajunt non poſſe; & ratio eſt, quia Concilium Tridentinum Seſſione XXIV. Cap. VI. *De reformatione*, permittit Epiſcopis, ut diſpenſent dumtaxat ſuper irregularitatibus, quæ ex delicto occulto, non autem ex defectu proveniunt.

VII. Sunt & alii duo modi tollendæ irregularitatis ex defectu natalium. Primus eſt ſubſequens matrimonium parentum, modo eo tempore, quo filius natus eſt, potuiſſent valide inter ſe contrahere matrimonium. Et ratio eſt; quia ex benignitate juris Canonici retrotrahitur matrimonium, & prolem antea ſuſceptam legitimam reddit, ac ſi ex vero eſſet orta conjugio. *Tanta eſt vis matrimonii*, inquit Alexander III. Exionenſi Epiſcopo reſcribens, *ut qui antea ſunt geniti, poſt contractum matrimonium legitimi habentur*. Vide textum in Cap. *Tanta*, extra, *Qui filii ſint legitimi*. Alter modus eſt profeſſio Religioſa, quæ facit, ut qui Deo ſolemnibus votis conſecratus eſt, ad Sacros Ordines abſque diſpenſatione promoveri poſſit; ut patet ex conſtituto Urbani II. qui apud Gratianum, Can. I. Diſtinctione LVI. inquit: *Presbyterorum filios a ſacris miniſteriis removemus: niſi aut in Cænobiis, aut in Canoniis religioſe probati fuerint converſati*. Præter multas Synodos Generales, atque Provinciales, ac reſcripta Pontificum, qui hanc diſciplinam confirmant, hæc eſt hodie Eccleſiæ praxis, ut ſine diſpenſatione profeſſi in aliqua probata Religione, licet illegitime nati ſint, ad Sacros Ordines promoveri poſſint; non tamen ad Epiſcopatum, vel ad præcipuas Religionis prælaturas; nam hiſce caſibus neceſſaria ipſis eſſet Romani Pontificis diſpenſatio, ut liquet ex Textu in Cap. *Ut filii*, extra, *De filiis Presbyterorum*. Porro etſi Sixtus V. Conſtitutione ſua ſanxerit, ne

ad

Google

ad Religioſam profeſſionem illegitimi reciperentur, eam tamen poſtmodum Gregorius XIV. reſcidit, & ad terminos juris communis deduxit, ut videre eſt in ſua Conſtitutione, quæ incipit *Circumſpecta*, ubi etiam Romanæ Pœnitentiariæ poteſtatem largitus eſt concedendi diſpenſationes Regularibus illegitime natis, ut ad clauſtrales præfecturas promoveri valeant.

VIII. Age nunc videamus, qui ſint, qui ex præſenti Pontificalis Rubrica ordinari nequeunt. Primo ſunt Amentes, & furioſi, quorum irregularitatem, durante defectu uſus rationis, nec ſummus Pontifex tollere poteſt; redduntur enim inhabiles ex jure divino ad Ordinis exercitium. Si autem defectus ipſe ceſſaverit, communiter docent Scriptores, poſſe Romanum Pontificem diſpenſare; non vero Epiſcopum, cum ei nullibi talis facultas conceſſa ſit. Ceterum hæc locum habent, quando talis amentia, aut furor ortum habent ex læſione organi, aut paſſione permanenti, ex malitia proprii humoris; quia qui ſemel ſic furore, aut amentia laboravit, timeri poteſt, fore, ut in eam iterum relabatur, & irreverentiam, aut indecentiam miniſterio ſacro inſerat. Verum ſi ex accidenti tranſeunti, ut ajunt, talis amentia, vel furor contingat; ut ſi ex vi febris, vulneris, iræ, vel alterius paſſionis amittat quis uſum rationis, vel fiat etiam furioſus, docent cum Suarez plerique Auctores, poſſe hunc illo accidenti ceſſante, ad Ordines promoveri. Ob hanc irregularitatem ex defectu uſus rationis, promoveri nequeunt Energumeni; eratque ea olim perpetua irregularitas, ut liquet ex Can. *Maritum*, Diſtinctione XXXIII. *Bene quidem*, inquit Concilium Toletanum XI. Can. XIII. *Majorum regulis definitum eſt, ut dæmoniis, aliiſque ſimilibus paſſionibus irretitis miniſteria ſacra tractare non liceat.* Hodie, ubi plene purgati fuerint, docent Auctores ordinari poſſe.

IX. Secundo ſervi, quandiu durat in eis defectus libertatis, irregulares ſunt; eaque irregularitas omnino eſt Apoſtolicæ traditionis: noluit enim Apoſtolus Oneſimum ſervum ordinare, ſed ad Philemonem dominum ejus remiſit: *Tu autem illum ut mea viſcera ſuſcipe: quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi miniſtraret in vinculis Evangelii: ſine conſilio autem tuo nihil volui facere.* Verba ſunt memorati Apoſtoli in epiſtola ad Philemonem. In Canone etiam vulgo Apoſtolorum octuageſimoſecundo ita legimus: *Servi in Clerum non ordinentur ſine Domini voluntate. Siquis vero dignus eſt, qualis Oneſimus fuit, Domino conſentiente, & libertatem ei concedente, & extra domum ſuam emittente, in eum gradum aſcendat.* Hujus irregularitatis duplicem rationem addiſcere licet ex S. Leone, qui in Epiſtola prima ad univerſos Epiſcopos per Campaniam, Picenum, Tuſciam, & per univerſas Provincias conſtitutos, Cap. I. ait, excludendum eſſe ab Ordinibus ſervum, tum quia humilitas ſervitutis ſtatum Eccleſiaſticum maxime dedecet, tum etiam quia tolli non debent jura dominorum in ſervos: *Duplex itaque*, inquit, *in hac parte reatus eſt, quod & ſacrum myſterium* (alibi miniſterium) *talis conſortii vilitate polluitur; & dominorum, quantum ad illicitæ uſurpationis temeritatem pertinet, jura ſolvuntur.* Querebatur ſane ſanctiſſimus Pontifex, quod paſſim ad Ordinem Sacrum ſuo tempore admitterentur, quibus nulla natalium, nulla morum dignitas ſuffragabatur; & qui a dominis ſuis libertatem minime conſequi potuiſſent, ad faſtigium Sacerdotii, tamquam ſervilis dignitas hunc honorem jure caperet, provcherentur. Vetat hoc fieri deinceps, ſic inquiens: *Ab his itaque fratres cariſſimi, omnes provinciæ veſtræ abſtineant Sacerdotes; & non tantum ab his, ſed ab illis etiam, qui aut originali, aut alicui conditioni obligati ſunt, volumus temperari, niſi forte eorum petitio, aut voluntas acceſſerit, qui aliquid ſibi in eos vendicant poteſtatis. Debet enim eſſe immunis ab aliis, qui divinæ militiæ fuerit aggregandus, ut a caſtris dominicis, quibus nomen ejus adſcribitur, nullis neceſſitatis vinculis abſtrahatur.*

X. Ergo ut ſervus ordinari poſſit, opus eſt Domini voluntate; invaluit tamen etiam a priſcis ſeculis ex Canone VIII. Concilii I. Aurelianenſis anni DXI. ut ſi ſciens Epiſcopus, inſcio, vel invito Domino, ſervum ad Diaconatus, vel Presbyteratus Ordinem promoveret, Ordinatus quidem in ſuo gradu maneret, Ordinator vero duos ei reddere ſervos teneretur; ſi autem neſcius eſſet Epiſcopus ſervilis illius conditionis, tum deberet Domini damnum ab eis reſarciri, qui Ordinationi ſervum præſentarant, vel teſtimonio ſuo juverant: *Si ſervus abſente, aut neſciente Domino, & Epiſcopo ſciente, quod ſervus ſit, Diaconus, aut Presbyter fuerit ordinatus; ipſo in Clericatus officio permanente, Epiſcopus eum domino duplici ſatisfactione compenſet; ſin vero Epiſcopus eum ſervum eſſe neſcierit, qui teſtimonium perhibent, aut eum ſupplicaverint ordinari, ſimili redhibitione teneantur obnoxii.* Ex Concilio Aurelianenſi V. quod anno DXLIX. celebratum eſt, Can. VI. Servus qui inſcio Domino fuerat ordinatus, ſuſcepto quidem ordine fruebatur, ſed ſolita Domino exhibere obſequia tenebatur, quæ Ordinis ſui dignitatem non læderent: quod ſi obſequia indecora exigeret Dominus, jam eum ipſi eripiebat Epiſcopus, qui tamen duos loco ejus alios ſervos Domino rependebat. *Si ſecularium ſervus eſſe convincitur, ei qui ordinatus eſt, benedictione ſervata, honeſtum Ordini Domino ſuo impendat obſequium. Quod ſi ſecularis Dominus amplius eum voluerit inclinare, ut Sacro Ordini videatur inferre injuriam, duos ſervos, ſicut antiqui Canones habent, Epiſcopus, qui eum ordinavit, Domino ſeculari reſtituat; & Epiſcopus eum, qui ordinavit, ad Eccleſiam ſuam revocandi habeat poteſtatem.* Multa de hac irregularitate ex defectu libertatis videri poſſunt apud Gratiani interpretes ad Diſtinctionem LIV. & ad Titulum Decretalium, *De ſervis non ordinandis*.

XI. Notandum ſupereſt, contrahi quoque irregularitatem, de qua agitur, ab iis, qui ratiociniis obligati, vel militiæ addicti ſunt, quia ſcilicet hujuſmodi homines non ſunt juris ſui, ac proinde Eccleſiæ obſequio mancipari non poſſunt; pollueretur que divinum profecto miniſterium, ſi militum manus tinctæ ſanguine humano, puriſſimam, atque incruentam hoſtiam offerrent. Ceterum non modo ii qui publicis ratiociniis obligati ſunt, ſed etiam qui privatis, veluti coloni adſcriptitii, aliique, ut vocant conditionales homines, ordinari non poſſunt, ut ex toto Titulo Decretalium, *De obligatis ad ratiocinia non ordinandis*. Quod ita forte placuit, ne debitores occaſione Sacri Ordinis deteriorem creditorum ſuorum conditionem facerent: eamque ob rationem ordinari nequeunt Tutores, Curatores, Actores, aut Procuratores, niſi poſt reddita ratiocinia, ut ex Concilio Carthaginenſi exſcribit Ferrandus Diaconus. Olim ratiociniis publicis adſtricti quamvis a Clero arcerentur, poterant tamen admitti ad Monachatus pro-

feſſionem; quam licet nullam futuram eſſe ſanciverit Sixtus V., validam tamen poſtea, ſed illicitam declaravit Clemens VIII.

XII. Tertio ab Ordinationibus excluduntur homicidæ quicumque facto, vel præcepto, conſiſio, adhortatioue, auxilio, defenſioneve ad hominis necem, vel membrorum mutilationem concurrunt, ut liquido conſtat ex innumeris pene Canonibus; ac Pontificum Maximorum reſcriptis, fuſe allatis a Theologis, ubi agunt de ipſa irregularitate; quam docent, ex Divino præcepto fuiſſe jam olim populo Judaico inſinuatam, juxta illud Exodi Cap. xxi. *Siquis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab altari meo evelles eum*. Quæ verba laudantur in Cap. I. *De homicidio voluntario, vel caſuali*. Olim quidem tam homicidium animo plane deliberato, quam fortuito, vel in defenſionem propriæ vitæ perpetratum Ordinationem impediebat. Hodie in Clementina unica *De homicidio*, ita ſtatuit ſummus Pontifex: *Si furioſus, aut infans, ſeu dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo cenſemus, qui mortem aliter vitare non valens, ſuum occidat, vel mutilet invaſorem*. Ubi nota primo, non comprehendi homicidium ob defenſionem honoris, vel bonorum temporalium. Secundo, eum, qui mortem aliter vitare valet, ſi aggreſſorem ſuum interficiat, irregularitate notari. Ceterum ex Concilio Tridentino Seſſione xiv. *De reformatione*, Cap. vii. qui invaſorem ſuum cum moderamine inculpatæ tutelæ repellens, caſu occiderit, ad ſummum Pontificem confugere debet, ac interim a ſacris miniſteriis abſtinere, donec Epiſcopus ex mandato ſummi Pontificis, cauſa cognita, diſpenſationem ipſi jure quodammodo debitam indulſerit.

XIII. Irregularitati ex homicidio provenienti non abſimilis ea eſt, quæ oritur ex judicio ſanguinis, quod aliquis pronunciaverit. Innocentius I. in Epiſtola iii. ad Exuperium Epiſcopum Toloſanum Cap. iii. ait ſe nihil ea de re legiſſe a majoribus definitum: *Meminerant enim*, inquit, *a Deo poteſtates has fuiſſe conceſſas, & propter vindictam noxiorum gladium fuiſſe permiſſum, & Dei eſſe miniſtrum vindicem in hujuſmodi datum*. Verum in Epiſtola iv. ad Felicem Nuterianum Epiſcopum, Capite iii. ipſe Pontifex expreſſe definit, milites etiam, qui bello juſto decertant, cauſidicos, qui criminales cauſas agunt, Judices, qui mutilatione, aut capite reos condemnant, teſtes etiam, qui eos accuſant, in irregularitatem incurrere; id quod etiam repetit in Epiſtola xxiii. Cap. II. Concilium Matiſconenſe II. quod anno DLXXXV. celebratum eſt, Can. xviii. Clericis prohibet reorum ſuppliciis, aut vindictæ ſanguinis intereſſe. *Definimus, ut ad locum examinationis reorum nullus Clericorum accedat; neque interſit atrio ſauciolo, ubi pro reatus ſui qualitate quiſpiam interficiendus eſt*. Atrium ſauciolum, ut Altaſerra explicat Lib. ix. *De juriſdictione Eccleſiaſtica*, Cap. iv., dicitur hic locus, ubi rei capite, vel membris plectuntur. Occurrit ſimilis vox in vita S. Cypriani Carthaginenſis Epiſcopi & Martyris: *Idem Valerius Maximus Proconſul eadem die Cyprianum ſibi offerri præcepit in atrio ſanciato ſedenti*. Concilium Lateranenſe iv. ſub Innocentio III. relatum in Cap. *Sententiam*, extra *Ne Clerici, vel Monachi &c.* non modo Clericis vetat judicium ſanguinis agitare, verum etiam funeſtis illis ſpectaculis intereſſe. *Sententiam ſanguinis nullus Clericus dictet, aut proferat, ſed nec ſanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur, interſit*. Verum hoc poſtremum verbum *interſit*, explicans in Commentario ejuſdem capitis Innocentius IV. *Hoc*, inquit, *non facit irregularitatem, niſi auctoritatem præſtet, vel auxilium*. Eſſet tandem agendum juxta præſentem Rubricam de irregularitate, quæ oritur ex inſigni corporis vitio, ſed cum de ea ſatis dictum ſit in Commentario §. I. ideo ad alia potius tranſeamus.

§. IX.

Examinentur de Ordine in quo ſunt conſtituti, & quando, & a quo illum receperunt.

COMMENTARIUS.

I. PLuribus Conciliis, ac præſertim v. Provinciali S. Caroli mandatum eſt, Parte III. *Conſtitutionum*, Cap. II. de examinandi ratione, ut cum quis Ordinem aliquem ſuſcepturus ad examen venit, inter alia inveſtigetur, *Quandiu eſt, quo alium Ordinem ſuſcepit*. Ejuſque hanc ſtatim rationem ſubjicit: *Ut nemini ad altiorem gradum pateat aſcenſus, niſi in ſingulis aliis inferioris Ordinis gradibus, congruo temporis ſpatio perſtiterit ad præſcriptum Tridentinæ ſanctionis*. Alludit ad Caput xi. Seſſionis xxiii. *De reformatione*; quod nos fuſe explicuimus in Commentario §. v. Examinari autem jubetur de Ordine, in quo quis eſt conſtitutus, ne per ſaltum, aliquo omiſſo, ad altiores aſcendat, vel acceptum ſemel Ordinem, iterum oſcitanter ſuſcipiat: quod utrumque nefas eſt, & a Sacris Canonibus ſexcenties interdictum. Recte inſuper de Epiſcopo interrogatur a quo Ordinem quis recepit: non enim ab omni Epiſcopo licet Catholico, ſed a proprio tantum licitum eſt ordinationem recipere; adeo ut ſi ſecus fieret, jubet Concilium Tridentinum Seſſione xxiii. *De reformatione*, Cap. viii. *Ut Ordinans a collatione Ordinum per annum, & Ordinatus a ſuſceptorum Ordinum executione, quandiu proprio Ordinario videbitur expedire, ſit ſuſpenſus*.

§. X.

Clericus ſecularis quamvis alias ſit idoneus moribus, ſcientia, & ætate, ad Sacros Ordines non promoveatur, niſi prius legitime conſtet, eum beneficium

Ec-

Eccleſiaſticum, quod ſibi ad victum honeſte ſufficiat, pacifice poſſidere. Id vero beneficium reſignare non poſſit, niſi facta mentione, quod ad illius beneficii titulum ſit promotus, neque ea reſignatio admittatur, niſi conſtito, quo aliunde vivere commode poſſit, & aliter facta reſignatio, nulla ſit. Patrimonium vero, vel penſionem obtinentes ordinari poſthac non poſſint, niſi illi, quos Epiſcopus judicaverit aſſumendos pro neceſſitate, vel commoditate Eccleſiarum ſuarum: eo quoque prius perſpecto, patrimonium illud, vel penſionem vere ab eis obtineri, taliaque eſſe quæ eis ad vitam ſuſtentandam ſatis ſint: atque illa deinceps ſine licentia Epiſcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus poſſint, donec beneficium Eccleſiaſticum ſufficiens ſint adepti, vel aliunde habeant, unde vivere poſſint.

COMMENTARIUS.

I. VEtus eſt Eccleſiæ diſciplina, de qua nos fuſe locuti ſumus Tomo I. Conciliorum in Commentario Canonis VI. Chalcedonenſis, ut nemo ſcilicet abſolute ordinaretur, ideſt niſi certæ Eccleſiæ alligaretur, in qua, & ſacras functiones perageret, & ex cujus redditibus aleretur. Hic beneficii titulus eſt, præter quem, ut ſcite obſervant omnes eruditi Scriptores, nullum alium agnovit antiquitas ante Concilium Lateranenſe III. ſub Alexandro III. Pontifice Maximo celebratum; ubi, uti conſtat ex Canone V. cœpit patrimonii titulus ex quadam diſpenſatione Apoſtolicæ Sedis approbari: *Epiſcopus*, inquit, *ſi aliquem ſine certo Titulo, de quo neceſſaria vitæ percipiat, in Diaconum, vel Presbyterum ordinaverit, tandiu neceſſaria ei ſubminiſtret, donec in aliqua Eccleſia convenientia ei ſtipendia militiæ Clericalis aſſignet; niſi forte talis, qui ordinatur, extiterit, qui de ſua, vel paterna hereditate ſubſidium vitæ poſſit habere*. Hanc regulam profecto confirmarunt Concilii Tridentini Patres Seſſione XXI. *De reformatione*, Cap. II. unde deſumpta eſt noſtra hæc Pontificalis Rubrica; ejuſque rei hanc rationem reddit, *Quod non deceat eos, qui divino miniſterio adſcripti ſunt, cum Ordinis dedecore mendicare, aut ſordidum aliquem quæſtum exercere*. Sordidus autem quæſtus, non in profanis ſolum, ſed in ſacris quoque exercetur, præſertim in celebratione Miſſarum, de qua nonnulli faciunt artem de pane lucrando. Quod quantum ſit nefas Ordiniſque Eccleſiaſtici dedecus, nemo non videt.

II. Cum ergo plura de hac noſtra Rubrica, quæ eſt Caput II. Seſſionis XXI. *De reformatione*, in laudato I. Conciliorum Tomo I. diſſeruerimus; notare hic tantum ſufficiat, ſolum beneficium eſſe titulum legitimum ad ſacram Ordinationem requiſitum, patrimonium vero nonniſi diſpenſative pro iis quos Epiſcopus judicaverit aſſumendos pro neceſſitate, vel commoditate Eccleſiarum ſuarum, ut inquit laudatum Concilium Tridentinum. Quamobrem ſcitiſſime docet vir Juris Canonici conſultiſſimus Proſper Fagnanus in Cap. *Epiſcopus*, extra, *de præbendis, & dignitatibus*, Num. XXIV. Synodum Tridentinam ſuſtuliſſe diſpoſitionem Textus in Cap. *Tuis*, Tit. *eodem*, in quantum ibi concedebatur indifferenter ordinari ad titulum patrimonii, vel beneficii. *Nam*, ait, *hodie ſolum beneficium eſt titulus legitimus ad Sacros Ordines, patrimonium vero nonniſi diſpenſative; quemadmodum alias etiam declaravit Sacra Congregatio Concilii interpres*. Fagnano adjungimus præſtantiſſimum Sacræ Theologiæ doctorem Cardinalem Bellarminum, qui in aurea Epiſtola, quam ſcripſit ad Nepotem ſuum Epiſcopum Theanenſem, ita inquit: *Maximus eſt abuſus ordinare quoslibet ad titulum patrimonii; plurimi enim ordinari cupiunt pro utilitate ſua, non Eccleſiæ, & de celebratione Miſſæ faciunt artem de pane lucrando: unde Sacerdotium contemptibile redditur, & Eccleſia ſcandalis patet*. Videſis quæ contra beneficiorum pluralitatem abunde dicta ſunt a familiariſſimo noſtro, & erudito Adoleſcente Bonaventura Sulco Patritio Crotoniate in noſtro I. Tomo Conciliorum, ad Canonem X. Chalcedonenſem.

§. XI.

Advertat diligenter Pontifex, cum Ordines confert, ne in expreſſione formarum, vel collatione inſtrumentorum ipſorum Ordinum deficiat. Frequenter Pontificale reſpiciat, & mature procedat. Moneat Ordinandos, quod inſtrumenta, quibus character imprimitur, tangant. Secretas moroſe dicat, ut Ordinati ad Sacerdotium poſſint illas cum eo dicere: debent enim ex conſuetudine concelebrare, & etiam verba conſecrationis proferre.

COMMENTARIUS.

I. ORdinis Sacramentum, ſicut & reliqua alia Eccleſiæ Sacramenta habere ſuam materiam, ſuamque formam determinatam, a Chriſto Domino inſtitutam, ſine quibus nec licite, neque valide poteſt conferri, commune eſt inter Catholicos. Materia, ut docet Concilium Flo-

Florentinum in inſtructione Armenorum, eſt illud, per cujus traditionem in manus ejus, qui ordinatur, unuſquiſque Ordo confertur. Forma ſunt verba prolata ab Epiſcopo, quibus poteſtas ſignificatur, quæ illi tribuitur. Materia eſt in hoc, ſicut in aliis Sacramentis, in duplici differentia, remota, & proxima. Prior eſt res illa quæ traditur Ordinando; ut Calix cum vino, & patena cum hoſtia Sacerdoti: liber Euangeliorum Diacono, & ſic de aliis, de quibus poſtea diſputahimus, cum de ſingulis Ordinibus agendum erit in particulari: materia vero proxima, eſt ipſa traditio rei ab Epiſcopo facta. Ceterum, cum, uti conſtat ex Concilio Tridentino Seſſione VII. Can. I. de Fide ſit, Chriſtum inſtituiſſe omnia Sacramenta novæ legis, omnino ſequitur, eorum etiam partes eſſentiales, materiam nimirum, & formam ſaltem in communi determinaſſe; ideſt, ut ajunt Theologi, Chriſtum Apoſtolis præcepiſſe, ut ſignis quibuſdam uterentur, quæ quandam cum effectu Sacramentorum, quæ ex illius mandato collaturi erant, analogiam haberent.

II. Si autem quæras, cur veteres Eccleſiæ Patres de rebus, ac verbis, ſive de materia, ac forma, quibus Ordinatio ſacra peragitur, ſubobſcure, parciuſque locuti ſint: nil mirum, inquit Eſtius eruditiſſimus in Lib. IV. Diſtinctionem XXIV. *De Sacramento Ordinis*, §. II., ſi cogitemus quanta ſolicitudine caverint, ne tam ſancta Religionis noſtræ myſteria in profani vulgi, ac præſertim in infidelium notitiam, & conſequenter in contemtum venirent. Quod facile futurum erat, ſi ea paſſim literis, ut cetera commendaſſent: ideoque fere ſola voce Præfecti Eccleſiarum alii aliis ea commiſerunt; ut de pleriſque myſteriis teſtatur S. Dionyſius Lib. *De Eccleſiaſtica Hierarchia*, Cap. ult. & S. Baſilius in Lib. *De Spiritu Sancto*, Cap. XXVII. Quamobrem S. Innocentius I. Pontifex Maximus in Epiſtola ad Decentium, cum de duobus Sacramentis ad eum perſcriberet, de Confirmatione ſcilicet, & extrema Unctione, de priori addidit: *Verba dicere non poſſum, ne prodere videar*; de poſteriori vero: *Quæ ſcribere fas non erat, coram interrogati dicemus.* Videlicet utrobique ſignificans, arcana verba Sacramentorum ſcripto non eſſe facile committenda.

III. His prænotatis, explicanda modo ſunt nobis ea Rubricæ verba: *Moneat* (Epiſcopus) *Ordinandos, quod inſtrumenta, quibus character imprimitur, tangant.* An ſcilicet ſit de ſubſtantia Sacramenti Ordinis, ut qui initiantur, tangere materiam teneantur? Quamvis nonnulli Auctores id penitus negent; alii vero contactum materiæ eſſe neceſſarium contendant neceſſitate præcepti, impoſiti a Gregorio IX. in Cap. *Presbyter*, extra, *De Sacramentis non iterandis*: multi nihilominus ſequentes Angelicum Præceptorem, innumeroſque pene Theologos, conſtanter aſſerunt, contactum phyſicum, ut ajunt, materiæ ab Epiſcopo traditæ, eſſe neceſſarium eſſentialiter in quolibet Ordine, ut valide recipiatur, quia ſcilicet *ipſa verba formæ*, ut inquit S. Thomas III. Parte, Quæſtione XXXIV. Articulo V. ad III. *videntur oſtendere, quod tactus materiæ ſit de eſſentia Sacramenti, quia dicitur: Accipe hoc, vel illud.* Hæc ratio egregie comprobari poteſt ex verbis noſtræ Rubricæ, atque ex uſu Eccleſiæ receptiſſimo, & diligenti cura, quam adhibet tum Magiſter cæremoniarum Ordinibus conferendis aſſiſtens, tum præcipue Epiſcopus ex præſcripto noſtri Pontificalis, ut Ordinandi omnes inſtrumenta pro quolibet Ordine oblata phyſice tangant. Quæ ſolicitudo majorem neceſſitatem, quam præcepti oſtendit, ut ſcite obſervant Theologi.

IV. Rogabit fortaſſe quiſpiam, an vere quis ſuſciperet Ordinem, ſi antequam Epiſcopus verba formæ terminaret, inſtrumentum ille non tetigiſſet? Reſpondent hic plerique Auctores, ſicut in Baptiſmo, Pœnitentia, & aliis Sacramentis, ita etiam & in Ordine ſufficere moralem conjunctionem applicationis materiæ cum prolatione verborum; ideoque, quamvis verba finita ſint, valide, ac licite Sacramentum recipi, ſi poſt parvum temporis intervallum materia contingatur. Ita Sotus, Cajetanus, aliique complures, inter quos Philibertus non improbandam dicit omnino eſſe illorum Epiſcoporum conſuetudinem, qui prolatis in plurali numero verbis, *Accipite poteſtatem*, aliquibus tangendum porrigunt inſtrumentum, exhibituri poſtmodum aliis ſucceſſive, ne diutius in Ordinatione detineantur. Ceterum pro certo haberi debet, non requiri, ut quis totam materiam tangat, ſatiſque eſſe, ut in Presbyterum Ordinandus calicem cum patena tangeret, tametſi hoſtiam non contingat: nam, uti paſſim tradunt Theologi, ſicut tangendo calicem, cenſetur quis tangere vinum in eo incluſum, ita etiam tangendo patenam, cenſetur & hoſtiam contingere, quæ in ipſa patena continetur. Imo addunt alii, ſat eſſe Oſtiario attingere pelvim in qua ſunt claves; nec eſſe opus utraque manu, ſed una dumtaxat materiam contingere, quamvis induſtria, vel caſu, aliquo velo, vel chirotheca cooperta manus ſit.

V. Reliqua tandem noſtræ Rubricæ verba, quibus Epiſcopus admonetur, *Ut ſecretas moroſe dicat, ut ordinandi ad Sacerdotium poſſint illas cum eo dicere, debent enim ex conſuetudine concelebrare, & etiam verba conſecrationis proferre*, inferius ſuo loco explicabuntur, ubi agendum erit de Ordinatione Presbyteri. Illud hic innuere ſufficiat, quod docet eruditiſſimus Joannes Morinus de Sacris Ordinationibus Part. III. Diſſert. VIII. Cap. I. oſtenditque variis antiquorum Patrum, & Conciliorum Græcorum, ac Latinorum teſtimoniis, jam olim priſcis Eccleſiæ ſeculis, Presbyteros multos non ſolum cum ordinabantur, ſed etiam extra Ordinationem paſſim unam Miſſam ſimul cum Epiſcopo concelebraſſe.

§. XII.

Tempora Ordinationum ſunt: Sabbata in omnibus quatuor temporibus, Sabbatum ante Dominicam de Paſſione, & Sabbatum Sanctum.

COMMENTARIUS.

I. Quamquam Apoſtoli nulla habita ratione ad unum potius, quam ad alium anni menſem, ſed pro locorum, ac temporum neceſſitate miniſtros in variis regionibus conſtituerint, Romani tamen Pontifices a Clemente uſque ad Simplicium, contuliſſe dicuntur Ordines Sacros ſolo

ſolo menſe Decembri, ut teſtis eſt Amalarius Fortunatus Lib. II. *De Officiis*, Cap. 1. & Micrologus, ex Romano Pontificali, quo nomine librum de geſtis Romanorum Pontificum intelligit. Sane (inquit Pagius relatus a doctiſſimo Præſule Franciſco Blanchino in Notis ad Anaſtaſium Bibliothecarium Tomo III. Sectione LXXII. in Simplicio) inter tot Pontifices, qui ad finem ſeculi noni ordinationes fecerunt, unus Leo II. in menſe Majo ordinationes fecit; & in menſe Septembri unam Gregorius Magnus, alii poſt Simplicium omnes, vel menſe Decembri, vel in prima, vel in mediana hebdomada Quadrageſimæ; nulli, quod quidem ſciatur, in Sabbato Paſchæ. Hæc inquit laudatus Criticæ Baronianæ auctor. Idipſum etiam Joannes Mabillonius Muſei Italici Tomo II. Pag. 103. in Commentario prævio ad Ordinem Romanum §. XVI. niſi quod aſſerit Leonem II. menſe Majo Ordinationem feciſſe; in ejus enim Pontificatu oſtenditur, illum menſe Junio Ordinationem ſuam peregiſſe.

II. Sed hac de tempore Sacrarum Ordinationum Quæſtione mature examinata mihi quidem videtur, & Amalarium, & viros doctiſſimos falli, dum ſcribunt Romanos Pontifices, uſque ad Simplicium ſemper in menſe Decembri Ordinationes peregiſſe: ſicut enim poſt Gelaſium, qui primus eas quatuor temporibus affixit, Romani Pontifices huic communi Regulæ adſtricti non erant, ſed quibuſcumque Sabbatis Diaconos, Presbyteros, & Epiſcopos ordinabant, ut in Leone II. videre eſt; ita ante Simplicium, Legi de Ordinationibus menſe Decembri faciendis, ob principem dignitatem non alligabantur, ſed aliis menſibus ubi opus erat, ad Sacros Ordines promovebant. Anaſtaſius quidem uſque ad Simplicium Ordinationes omnes menſe Decembri a Romanis Pontificibus factas memorat; verum ut ſcribit Edmundus Martenius Lib. 1. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Artic. IV. Num. V. non negat etiam aliis quatuor Temporum jejuniis, aut ab ipſis etiam, aut ab aliis, eorum juſſu Epiſcopis celebratas fuiſſe. Hæc conjectura robur accipit ex eo, quod Chronicon Damaſo attributum, quo nullum antiquius monumentum de duratione Pontificum Romanorum ſupereſt, diſerte ſcribit, Euſebium Papam ſediſſe tantum *Menſes* IV. *dies* XVI. *& fuiſſe a* XIV. *Kalendas Majas, uſque in diem* XVI. *Kalendas Septembris*, qui ideo nullum menſem Decembrem in ſuo Pontificatu vidit; & tamen Anaſtaſius teſtatur eum Ordinationem feciſſe per menſem Decembrem, qui Anaſtaſii error non extat in Codice Reginæ Suetiæ, tam ex editione Papebrochii in conatu Chronico-Hiſtorico, quam Schelcſtratii in Antiquitate Eccleſiæ; utrobique enim Euſebius dicitur Ordinationes tres feciſſe, nulla menſis Decembris Ordinatione facta. Item non extat in Anaſtaſiano textu omnium breviſſimo nuper edito a viro doctiſſimo Joſepho Blanchino Congregationis Oratorii Tomo IV. Vitarum Romanorum Pontificum in Prolegomenis Pag. IV. Ibi enim de Euſebio Summo Pontifice hæc tantum leguntur: *Hic fecit Ordinationes* III. *Presbyteros* XIII. *Diaconos* III. *Epiſcopos* XIV. *ſepultuſque eſt in Cœmeterio Caliſti V. nonas Octobris*: ex quibus neceſſario ſequitur eum alio menſe, quam Decembri Ordinationes peregiſſe. Idem dicendum de Marco Papa, qui ex eodem Damaſi Chronico, *ſedit menſes* VIII. *dies* XX...... *ex die Kalen. Februarii uſque in diem nonarum Octobrium*; ideoque Sacros Ordines conferre non potuit menſe Decembri; ut ſcribit Anaſtaſius in vulgata editione, non autem in Blanchiniana ex vetuſtiſſimo Codice Veronenſi depromta, unde Baronius anno CCCXXXVI. Num. LXI. ait, *totum illud de duabus a Marco habitis Ordinationibus menſe Decembri evaneſcere*.

III. Præterea ex Pontificibus LVI. in dicto Reginæ Suetiæ Chronico memoratis, quindecim reperiuntur, quorum ordinationes factæ dici poſſunt alio menſe, quam Decembri, in iis prætermiſſo; ſunt autem Anacletus, Euariſtus, Sixtus, Pontianus, Anterus, Cornelius, Sixtus II. Euſebius, Liberius, Siricius, Anaſtaſius, Sixtus III. Hormiſda, Joannes I. & Felix IV. in quo illud Chronicon deſinit. In Veronenſi vero ms. Codice habentur omnes fere Ordinationes, quæ vagæ dici poſſunt, cum nulli menſi alligentur; ut videre licet in Clemente, Anacleto, Evariſto, Alexandro, Xyſto, Teleſphoro, Ygino, Aniceto, Pio, Sothere, Eleutherio, Victore, Zephyrino, Caliſto, Urbano, Pontiano, Antero, Fabiano, Cornelio, Lucio, Stephano, Xyſto II., Dionyſio, Felice, Eutychiano, Gajo, Marcellino, Marcello, Euſebio, Melchiade, Silveſtro, Marco, Julio, Liberio, Felice II., Damaſo, Siricio, Anaſtaſio, Innocentio, Zoſimo, Bonifacio, Cœleſtino, Xyſto III., Leone, Hilaro, Simplicio, Felice IV., Gelaſio, aliiſque a quibus allegandis ſuperſedeo. Quare dicendum, ab Epiſcopis Romanis Diaconos, & Presbyteros quibuſcumque Sabbatis ordinatos juxta primævum Eccleſiæ morem, immo & Epiſcopos quibuſcumque diebus, etiamſi non eſſent Dominici; cujus rei illuſtre exemplum habemus in Sancto Agapito Papa, qui anno DXXXVI. Conſtantinopoli exiſtens, Mennam Patriarcham Conſtantinopolitanum conſecravit die XIII. menſis Martii, quæ eo anno in feriam quintam incidebat.

IV. Tandem Mabillonius in laudati Muſei Italici Tomo II. Pag. 103. cum in ea ſit ſententia celebratas olim a Romanis Pontificibus Ordinationes menſe Decembri, poſtquam retulit moralem ex Amalario rationem, ut nimirum intimarent, *conjungendos propinquius Chriſti Corpori, qui per ſacrum miniſterium provehuntur*, hanc inquit planiorem afferri poſſe ejus diſciplinæ cauſam: quod ſcilicet *commodior eſſet tempeſtas ad levandum Ordinantis, & Ordinandorum laborem*. Nam in æſtate, inquit, æſtus paſſim in Urbe moleſtiſſimi ſunt, & autumnus feriis vindemialibus occupatus: Quadrageſimæ vero adventantium peregrinatio non ita conveniebat; quo tempore etiam Romani Pontifices, eorumque Miniſtri Stationibus per ſingulos dies celebrandis, atque ſcrutiniis baptizandorum occupati erant. Ita ille, cujus argumentatio levioris eſt quidem momenti, & a ſapientiſſimo homine, qualis eſt Mabillonius, quem merito ob eximiam ejus eruditionem Viri docti venerantur, penitus aliena.

V. At relicta hac ſententia, etſi Romani Pontifices, quocumque ipſis luberet tempore, Sacras Ordinationes celebrare poſſent, uti abunde, ac ſolide demonſtratum eſt, diſtricte nihilominus jam olim caverunt, ne generales ipſæ Ordinationes Presbyterorum, atque Diaconorum fierent extra quatuor jejuniorum tempora, Sabbatum mediæ Quadrageſimæ, ac Sabbatum Sanctum, quod Paſchatis diem præcedit. Idque patet ex Epiſtola IX. Sancti Gelaſii Papæ ad Epiſcopos per Lucaniam, & Brutios, & Siciliam conſtitutos Cap. XI., ubi ita ſcribit: *Ordinationes Preſyterorum, & Diaconorum, niſi certis temporibus, & diebus exerceri non debent; ideſt quarti menſis jejunio, ſeptimi, & decimi*,

cimi, ſed & etiam quadrageſimalis initii, ac medianæ Quadrageſimæ die, Sabbati jejunio circa veſperam noverint celebrandas. Idipſum decretum, quod paſſim in Latina Eccleſia, ſicut & multa alia diſciplina negligeretur, providentiſſime renovarunt ſequioris ævi Pontifices Maximi, Gregorius II. in Epiſtola IV. ad Clerum plebemque Thuringiæ, Zacharias in Concilio Romano anni DCCXLIII. Can. XI. Urbanus II. in Synodo Claramontana, & alii plures, inter quos Alexander III. Ordinationes, quas S. Gelaſius fieri ſanxit in Sabbato mediæ quadrageſimæ, ideſt in Sabbato ante Dominicam, quam vocant *Lætare*, ex cauſis tranſtulit in Sabbatum ſequens ante Dominicam Paſſionis; uti docet Lupus in calce Scholii ad Decretum III. Sancti Leonis IX. ubi exponit aliquot quæſtiones; aitque, eam fuiſſe cauſam translationis, quod tertia quadrageſimæ hebdomada ex antiquiſſimo Eccleſiæ more baptizandorum ſcrutiniis occuparetur, ideoque Ordinandorum ſcrutinia viſa ſint in ſequentem hebdomadam transferenda. Porro quod laudatus Gelaſius permiſerit etiam in Paſchali vigilia conſecrari Presbyteros, ac Diaconos, quamvis nullam in recitata Epiſtola iſtius vigiliæ faciat mentionem, pluribus probat memoratus Lupus in reſponſione ad quæſtionem ſecundam. Quamvis autem Gelaſii placitum ſolos Presbyteros, Diaconoſque reſpiciat, ſucceſſu tamen temporis etiam Subdiaconi non potuerunt extra aſſignata Sabbata ordinari, uti conſtat ex antiquis Sacramentorum libris, Conciliorum Canonibus, ac Pontificum Maximorum reſcriptis. Vide Edmundum Martenium Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo IV. Num. VI.

VI. Non immerito hic quæri poteſt: an re vera primus omnium fuerit Gelaſius Papa, qui certis anni temporibus Sacrarum Ordinationum celebrationes affixerit? Affirmat id ſane Micrologus Capite XXIV. ita ſcribens: *Gelaſius Papa conſtituit, ut Ordinationes Presbyterorum, & Diaconorum nonniſi certis temporibus fiant*. Idipſum docere videtur Rabanus Maurus Lib. II. *De Clericorum inſtitutione*, Cap. XXIV. ſic inquiens: *Sacras Ordinationes quatuor temporum diebus oportere fieri, decretu Gelaſii Papæ teſtantur*. Paſchaſius Queſnellus id factum penitus negat ante Leonem Magnum, uti ſcribit in Notis ad illius Epiſtolam X. novæ editionis; ratus aureis illis temporibus morem hunc viguiſſe, ut quam citius fieri poſſet, viduatis paſtore ſuo Eccleſiis ſtatim ſubveniretur per alterius Ordinationem, ne forte diutius Paſtorum cuſtodia deſtitutus grex Dominicus, luporum pateret incurſibus: & ſicut etiamnum hodie Epiſcoporum, ita etiam olim Presbyterorum, Levitarumque ordinationes quolibet die Dominico celebrari poſſent. Alludit ad Epiſtolam laudati Sancti Leonis ad Dioſcorum Alexandriæ Patriarcham, quem ita alloquitur: *Quod a Patribus noſtris propenſiore cura novimus eſſe ſervatum, a vobis quoque volumus cuſtodiri, ut non paſſim diebus omnibus Sacerdotalis, vel Levitica ordinatio celebretur, ſed poſt diem Sabbati ejus noctis, quæ in prima Sabbati luceſcit, exordia deligantur*.

VII. Edmundus Martenius vir multæ eruditionis Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo V. cupiens Gelaſii conſtitutum repetere ab Apoſtolorum Ævo, expreſſe inquit, huic Queſnelli ſententiæ refragari Ivonem Carnotenſem Epiſcopum, virum ſua ætate doctiſſimum, & in antiqua Eccleſiaſtica diſciplina verſatiſſimum, qui Gelaſii ſtatutum ad Apoſtolicas revocat inſtitutiones: nam cum rogatus fuiſſet ab Eccleſiæ Senonenſis Capitulo, ut electum ſuum in Feſto Purificationis B. Mariæ ordinaret Presbyterum, ſequenti Dominica conſecraret Epiſcopum, id facere conſtanter renuit, quia inquit Epiſtola LVIII. *Apoſtolica inſtitutio, & paterni Canones habent, ut non fiat Levitica, vel Sacerdotalis ordinatio, niſi jejunio quarti menſis, ſeptimi, aut decimi, aut initio Quadrageſimæ, vel Sabbato medianæ Quadrageſimæ*. Sed pace tanti viri de Sacris Ritibus optime meriti videtur ipſe nimium labi: etenim per Apoſtolicam inſtitutionem Sanctus Ivo nequaquam Apoſtolicum Canonem, ſed omnino intelligit Gelaſii conſtitutum, vel, ut opinatur Lupus loco laudato, memoratum S. Leonis IX. decretum, quod, cum ei needum plene obediret Gallia, iteravit, atque innovavit in Claromontana Synodo Urbanus II.

VIII. Quamvis autem hodie ex conceſſione Summorum Pontificum Regulares nulla acti neceſſitate a Superioribus ſuis diſpenſentur, ut extra ſtatuta tempora ordinari poſſint; juxta veterem tamen diſciplinam tanta religione tempora ipſa ordinationem obſervabantur, ut nec Epiſcopo, nec Metropolitæ, imo nec Apoſtolicæ Sedis Legato liceret circa ipſam diſciplinam ulla ex cauſa diſpenſare, uti liquet ex laudato S. Ivonis reſcripto, qui etſi Metropolitica auctoritate tunc fungeretur, cauſaque adducta per Senonenſe Capitulum eſſet graviſſima, voluit, ut Daimbertus ejuſdem Eccleſiæ Senonenſis electus Epiſcopus, non in Purificatione B. Mariæ Presbyter, & in ſequenti Dominica Epiſcopus ſacraretur, ſed ut legitima Ordinationum tempora expectaret. Quod nec mirum videri debet, cum S. Bonifacius Germanorum Apoſtolus, & Apoſtolicæ Sedis Legatus defectu ſacrorum miniſtrorum, urgente neceſſitate, huic Legi parere non volens, facti ſui indulgentiam ab ipſa Apoſtolica Sede ſibi expetendam eſſe exiſtimaverit: ad quem Zacharias Pontifex, qui floruit circa medium ſeculum VIII., ita reſcripſit: *De ordinatione Presbyterorum, & Diaconorum cogente neceſſitate, & paupertate rogantium non legitimis temporibus, & diebus a te promoveri, te offenſionem incurriſſe inſinuaſti. Dicimus autem tibi, ut bene noſti, quod ſacri Canones docent, aptis temporibus Sacerdotes Ordinandos. Attamen in eo, quod a te propter zelum Fidei actum eſt, a Domino Deo noſtro indulgentiam poſtulamus.* Affirmat etiam tanto Apoſtolicæ Sedis Legato talem non fuiſſe poteſtatem.

IX. Porro iſtiuſmodi Ordinationes conſtat adeo damnatas fuiſſe a ſeculis poſterioribus, ut quidam de ſubſtantiali valore addubitarint. Quamobrem ad Bracharenſem Archiepiſcopum ita reſcripſit Gregorius IX. *Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod eos, qui extra tempora ſtatuta Sacros Ordines receperunt, characterem non eſt dubium recepiſſe*. Erant tamen ſuſpenſi a Divinis, aut certe per Epiſcopum ſuſpendendi, uti videre eſt in variis Capitibus, *De Temporibus Ordinationum &c.* Pius II. Conſtitutione quæ incipit, *Cum ex ſacrorum*, ſuſpenſionem ipſo facto incurri declarat ab iis, qui extra tempora a jure ſtatuta ad aliquem ex Sacris Ordinibus ſe fecerint promoveri: id quod alii Pontifices confirmarunt; imo Sixtus V. Pontifex Maximus Conſtitutione peculiari contra male promotos edita graviores etiam addidit pœnas, quas tamen Clemens VIII. moderatus eſt, reduxitque ad antiquos terminos juris.

X. Vi-

X. Videndum ſupereſt, cur Sacræ Ordinationes alligatæ ſint quatuor anni temporibus, Sabbatorum diebus? Varias ejus rei myſticas rationes more ſuo concinnavit Amalarius Fortunatus Lib. II. *De Eccleſiaſticis Offeiis*, Cap. I. & potiſſimum Guillelmus Durandus Epiſcopus Mimatenſis in Rationali divinorum officiorum, Lib. II. Cap. I. Numero XXXIV. & ſeqq. Verum his omiſſis, placet aliorum ſententia, qui docent, voluiſſe Majores noſtros, ut non ſolum jejunia, ſed & preces, ac ſupplicationes ordinatiouem præcederent; ut Dei, Sanctorumque ope implorata, tum Epiſcopus in eorum delectu, quibus collaturus eſt Ordines, Spiritus Sancti lumine illuſtretur; tum illi quibus conferuntur, in vitæ ſanctitate, doctrina, religioſiſque virtutibus in commune Chriſtianæ Reipublicæ bonum proficiant. Hujus ſupplicationis ritus ante Ordinationem ſæpiſſime occurrit apud hiſtoricos Eccleſiaſticos, ejuſdemque non ſemel meminit vetus Ordo Romanus, Tit. *Qualiter in Romana Fcclesia Ordines fiunt*. Sic enim inquit: *Quarta feria jejuniorum ſit conventus populi, & congregatio regionum primum ad S. Adrianum, & inde pergit Pontifex una eum populo præcedente, ſolito apparatu, ideſt Crueibus, thuribulis, vel tabulis uſque ad S. Mariam ad Præſepe. Accedente Pontifice ad Altare, ſchola cautorum repetit litaniam &c.* Et paulo poſt: *Deinde vocantur ſexta feria ad Apoſtolos eo tenore ut ſupra*. Et ſtatim: ſubdit: *Sabbato vero egreditur Pontifex ad S. Petrum, & univerſæ regiones cum eo litaniam eanendo*. Hinc S. Carolus venerandæ vetuſtatis cultor in Concilio Provinciali II. Tit. I. Decreto XXII. ita ſtatuit: *Jubeat Epiſcopus, ut Dominico illo die, qui quatuor ſtata jejunii tempora, quibus Ordinis Sacramentum miniſtratur, proxime anteeedit, Parochi non ſolum ſolemne illud jejunium bujus rei cauſa inſtitutum denuncient, verum etiam in ſua unuſquiſque eorum parochiali Ecclesia ſupplicationes, litaniaſque pie, ac religioſe, vel intus habeat, vel proſequente fidelium multitudine foris Eccleſiam, ſicut moris eſt, obeat*. Ad implorandam ſcilicet Dei opem, atque Sanctorum, uti ſuperius dictum eſt. Cur autem Sabbato potiſſimum Ordinationes celebrareutur, creditus Alcuinus de divinis Officiis, Titulo, qui inſcribitur: *Sabbatum in XII. lectionibus*, ex S. Auguſtino in Epiſtola ad Januarium, hanc reddit rationem: Sabbatum commendatum eſt priori populo in ocio corporaliter celebrandum, ut figura eſſet ſanctificationis in requie Spiritus Sancti: ſcriptum eſt enim: Sanctificavit Deus diem ſeptimum; & quia caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtria per Spiritum Sanctum, commemoratur ſanctificatio in ſeptimo die.

XI. Porro præteriri nequit, quod etſi Gelaſius Papa in Epiſtola ſua IX. cujus particulam initio Commentarii deſcripſimus, horam veſperam diei Sabbati pro Ordinationibus conferendis aſſignarit, id tamen ita omnino intelligendum eſt, ut veſpera quidem Sabbati Ordinatio inciperet, Dominico autem die mane perficeretur. Id paſſim conſtat ex Epiſtola S. Leonis Magni, qui in Epiſtola præſertim decima ad Epiſcopos per provinciam Viennenſem conſtitutos ita ſcribit: *Non paſſim, ſed die legitimo Ordinatio celebretur; nec ſibi conſtare ſtatus ſui noverit firmitatem, qui non die Sabbati veſpere, quod luceſcit in prima Sabbati, vel ipſe die Dominico fuerit ordinatus*. In Epiſtola quoque ad Dioſcorum Alexandrinum Epiſcopum ſic ait: *Quod ergo a Patribus noſtris propenſiore eura novimus eſſe ſervatum, a vobis hoc volumus cuſtodiri, ut non paſſim diebus omnibus Sacerdotalis, vel Levitica Ordinatio celebretur, ſed poſt diem Sabbati ejus noctis, quæ in prima Sabbati luceſcit, exordia deligantur, in quibus, bis qui conſecrandi ſunt, jejunis, & a jejunantibus ſacra benedictio conferatur*. Hujus conſuetudinis reſtaurator, ac tenax profecto fuit Urbanus II. cum in Concilio Claramontano ſtatuit, *Ut Ordines omni tempore, vel in veſpere Sabbati, vel perſeverante jejunia in Dominica celebrentur*. Perſeveraſſe hanc diſciplinam etiam louge poſt Urbanum II. plane addiſcimus ex Ruperto Abbate Tuitienſi, qui, teſte Bellarmino de Scriptoribus Eccleſiaſticis floruit anno MCXIX. Is enim Lib. III. *De divinis Officiis*, Cap. VIII. diſerte ait, *Ordinationum Sacramenta diei Dominicæ deputari, cujus in veſpera Sabbati fiunt, & tam veſpera Sabbati, quam mane prima Sabbati poſſe, & licere jejunis a jejunantibus celebrari*. Verum hodie plurihus abhinc ſeculis Ordinationes, nec Dominica die mane, nec veſpera præcedenti, ſed mane Sabbati celebrantur.

§. XIII.

Clericatus, ſeu prima Tonſura quocumque die, hora, & loco conferri poteſt.

§. XIV.

Minores vero Ordines poſſunt dari ſingulis Dominicis, & feſtivis diebus duplicibus, ubicumque, in mane tamen.

COMMENTARIUS.

I. EA quæ hactenus dicta ſunt a nobis in §. duodecimo de tempore Sacræ Ordinationis, locum primo non habent in iis, qui initiandi ſunt prima Clericali Tonſura, quæ ex omnium ſcriptorum ſententia, & ex recepta Eccleſiæ praxi, quovis anni tempore, qualibet die, ac hora, & loco conferri poteſt. Neque habent præterea locum in illis, qui minores Ordines ſuſcepturi ſunt; cum certum ſit, eos dari ſingulis diebus Dominicis, & feſtis duplicibus. Quod quidem nititur auctoritate Pontificis Maximi Alexandri III. qui conſultus ab Epiſcopo Herfordienſi, an liceret extra jejunia quatuor temporum aliquos in Oſtiarios, Lectores, Exorciſtas, vel Acolythos, aut etiam Subdiaconos promovere; ita eidem reſpondit: *Licitum eſt Epiſcopis, Dominicis, & aliis feſtivis die-*

diebus, unum aut duos ad minores Ordines promovere: ſed ad Subdiaconatum, niſi in quatuor temporibus, aut Sabbato Sancto, vel Sabbato ante Dominicam de Paſſione, nulli Epiſcoporum præterquam Romano Pontifici licet aliquos ordinare. Habetur hæc decretalis in Cap. *De eo*, extra, *de temporibus Ordinationum*.

II. Enodandæ nunc nohis ſunt duæ difficultates, quæ oriuntur ex recitata Alexandri decretsli. Prima quidem: An duos ordinare poſſit Epiſcopus die Dominico, aut feſtivo. Altera vero: Quinam ſint iſti dies feſtivi, in quibus Epiſcopi minores Ordines conferre poteſt. Ad priorem difficultatem reſpondent Gloſſa, & Innocentius IV. in laudatum Textum, S. Antoninus in Summa, Sylveſter, Tabiena, & alii, non prohiberi ab Alexandro plurium Ordinationem, dummodo non videatur eſſe plurium ordinatio. Verum non licere pluribus, quam duobus minores Ordines iis diebus conferre, aot certe tutius eſſe, ne pluribus conferantur, rectius ceoſeot cum Hoſtieoſi complures Theologi, & Canoniſtæ; quod nimirum Alexandri verba id minime permittere videantur; *& in re dubia melius ſit verbis edicti ſervire*, ut ait Ulpianus in Lege 1. ff. *De exercitatoria actione*. Sane minores Ordiues Domiuicis diebus conferri potuiſſe urgente neceſſitate, docet nos S. Gregorius Magnus Lib. II. Sacrameutorum, ubi agit de Ordine ad Sacros Ordines benedicendos Pag. mihi 232. his verbis: *Minores quidem Dominicis diebus, ſi neceſſe eſt.*

III. Quod vero ſpectat alteram difficultatem ſuperius propoſitam; putant nonnulli Auctores, diem feſtum eum intelligi, quem Clerus celebrat Officio duplici, vel ſemiduplici. Cujuſmodi opinionis eſt inter alios Auctor, qui dicitur Villalobos in Tractatu de Sacramento Ordinis. Sed hæc opinio merito ab aliis floccipenditur, exiſtimantibus, ſub nomine diei feſti uoo eſſe intelligendum, quem Clerus celebrat Officio Eccleſiaſtico, ſed quem Clerus, & Populus de præcepto celebrant, vacantque ab operibus ſervilibus; quia ſcilicet in commuoi acceptione, ſecundum quam præſumitur locutus fuiſſe Pontifex, ita dies feſtus accipitur. Quinimo Gloſſa in Cap. *Sane*, extra, *de temporibus Ordinationum*, verbo *ad ſacros*, nou quoſcumque dies feſtos, ſed ſolemnes credit intelligeudos; & Sylveſter verbo *Ordo*, Num. VI. præcipuos: ſed immerito, cum Alexander III. in recitato Cap. *De eo*, ſolum expoſtulaverit diem feſtivum: quamobrem opus non eſt, ut dies feſtus univerſalis ſit: ſufficit ſi in ea Diœceſi ut talis habeatur; licet ubique non celebretur; ut bene aliis relatis docet Barboſa, Parte II. *De officio, & poteſtate Epiſcopi*, Allegatione XI. Num. XXII.

IV. Quamvis autem ſupradicta ſententia verior ſit, eaque germana ſit interpretatio memorati Textus in Cap. *De eo*, extra, *de temporibus Ordinationum*, noo videtur tamen addubitandum ex noſtra Rubrica, & ex communi Diœceſeon conſuetudine, quin iis diebus, quibus Officium ſub Ritu duplici celebratur, licet dies feſtus nou ſit, & populus ab operibus ſervilibus nou ſe abſtineat, poſſit Epiſcopus aliquos minoribus Ordinibua inſignire. Atque id quidem expreſſe docent Emmanuel, *Quæſtionum Regularium*, Tom. III. Quæſtione XXIII. Articulo V. Suarez Tomo I. *De religione*, Lib. II. *De diebus feſtis*, Cap. IX. Numero XXII. & alii complures; probantque ex eo, quod in Clementina unica *De reliquiis, & veneratione Sanctorum*, feſta Doctorum Eccleſiæ, & Euangeliſtarum æquiparantur feſtis Apoſtolorum, non quidem in vacatione ab opere ſervili, ſed in celebratione Officii ſuh duplici ritu: itemque ex eo, quod Eccleſia ritu duplici celehrat Officium S. Lucæ Euangeliſtæ, S. Ambroſii, & aliorum, quorum dies in dicta Clementina unica, feſti nuncupautur, quamvis eoſdem populus de præcepto minime obſervet. Porro, ut ait Gloſſa in Cap. unieo, de reliquiis, & veneratione Sanctorum in VI. *Dicitur Officium duplex, cum tota Antiphona dicitur ante Pſalmum, & tota poſt Pſalmum*. Etſi Joannes Frontonus perperam autumet, duplex Officium inde dictum fuiſſe, quia in eo die de duobus Sanctis, ſeu de Feria, & de Sancto recitatur.

V. Præter diem Dominicum, & feſtivum, ac illum etiam in quo Officium ſub ritu duplici celebratur, ex recepta multis in locis conſuetudine poſſunt Ordines minores feria ſexta in veſpere, quod præcedit Sabbatum ſolemnis Ordinationis, conferri, quod nimirum illa cenſetur inchoatio generalis Ordinationis in ipſo Sabbato peragendæ, & conveniens diſpoſitio, ut majori cum ſolemnitate Ordines majores in die Sabbati celebrentur, quemadmodum docet Henriquez Lib. X. Cap. XII. §. II. aliique Theologi apud Barboſam, Parte II. *De officio, & poteſtate Epiſcopi*, Allegatioue X. Numero XXI. ubi etiam addit, ex communi praxi, & conſuetudine habere Epiſcopos poteſtatem promovendi ad minores Ordines feria quarta quatuor temporum. Ceterum licet alicubi obtinuerit, ut horis ſerotinis extra miſſam, & ab Epiſcopo non jejuno minores Ordines conferantur, doceantque id fieri poſſe nonnulli auctores, decet tamen, ut mane ab Epiſcopo jejuoo, & intra miſſam dentur, ut recte tradit Madius, *De Sacramento Ordinis*, Cap. V. Num. IX. Quod conſentaneum eſt noſtræ Rubricæ dicenti: *Minores vero Ordines poſſunt dari ſingulis Dominicis, & feſtivis diebus duplicibus ubicumque, in mane tamen.*

VI. Porro verbum *ubicumque*, illud nobis ſignificat, poſſe Epiſcopum non modo in ſua, ſed in aliena Diœceſi primam Tonſuram, ac minores Ordines ſubditis ſuis conferre, etiam nulla habita licentia Antiſtitis loci. Etſi enim Concilium Tridentinum Seſſione VI. *De reformatione*, Cap. V. ſub gravibus pœnis id prohibere videatur; intelligendum eſt tamen ex communi Doctorum ſeutentia, cum Pontificalia exerceret, id enim in laudato Capite prohibetur; uon vero ſi abſque Pontificalibus, in ſecreto, & ſine ullo apparatu ſubditum prima Tooſura, vel Ordinibus minoribus inſigniret. Doceot hæc quidem Barbatius in cap. *Novit, de officio Legati*, Rebuffus in praxi Beneficiali, Henriquez iu Summa, Bonacina, & alii relati a Barboſa in d. Parte II. alleg. VI. Num. XV. licet ipſe contrarium ſentiat, Auctoreſque non paucos in ſuam ſeutentiam referat. Ceterum cum viris doctioribus putarem, ex conſuetudine rem iſtam præſertim in praxi judicandam eſſe; ut, ſi conſuetudo id permittat, tuto conſuetudinis privilegio fultus Epiſcopus tam Clericalem Tonſuram, quam minores Ordines ſuis extra propriam Diœceſim conferre poſſit; ſi autem conſuetudo refragetur, æquum eſſe exiſtimarem, ut Epiſcopus in aliena Diœceſi tam a Tonſuræ, quam a Minorum Ordinum collatione abſtineat. Apud Græcos ex Imperatoris juſſu characterem clericalem, qui ſimul cum ordine Lectoratus apud eos confertur, Epiſcopo in aliena regione verſanti dare licuiſſe, docet Balſamon in Canonem XIV. & XXXV. Apuſtolorum.

§. XV.

Ordinandi omnes debent in Eccleſia ſe præſentare cum Tonſura, habitu, & paramentis Ordini ſuo convenientibus, & candelis in manu accenſis, & cum a Notario Epiſcopi vocati fuerint, reſpondeant, *Adſum*, & accedant ad locum Ordinationis ſecundum ordinem deſcriptionis.

§. XVI.

Advertat quoque Pontifex, quod ſi unus tantum ſit, per eum ad quemcumque Ordinem promovendus, illum admoneat, & alloquatur, non in plurali, ut textus dicit, ſed in ſingulari.

COMMENTARIUS.

I. VArii hic explicandi ſunt ritus, quos juxta veterem diſciplinam initio Ordinationis ſolita eſt Eccleſia uſurpare. Primus ritus eſt, ut Ordinandi omnes in Eccleſia ſe præſentent, ſive ad illam procedant. Quæ præſentatio, ſeu proceſſio tantæ erat olim ſolemnitatis, ut in Eccleſia Romana Ordinandi in comitatu Summi Pontificis cum Clero, & Populo univerſarum regionum litanias canente ad Eccleſiam S.Petri procederent, quemadmodum tradit vetus Ordo Romanus, Tit. *Qualiter in Romana Eccleſia ordines fiant*. Canone quoque XI. Concilii Namnatenſis apud Gratianum Can. VI. Diſtinctione XXIV. manifeſtum fit, Ordinandos a Presbyteris ſuis Parochianis non ſolum ad examinis, verum etiam ad Ordinationis locum deductos fuiſſe; & utrobique ab iiſdem primum præſentatos, ac deinde repræſentatos: *Quando Epiſcopus*, inquit, *ordinationem facere diſponit, omnes, qui ad ſacrum miniſterium accedere voluerint, feria quarta ante ipſam ordinationem vocandi ſunt ad civitatem una cum Presbyteris, qui eos repræſentare debent*. Et infra ibidem: *Igitur per tres continuos dies diligenter examinentur; & ſic Sabbato, qui probati ſunt, Epiſcopo repræſententur*.

II. Ritus alter eſt, ut Ordinandi, coram Epiſcopo in Eccleſia cum habitu, ac tonſura ſe præſentent. Enimvero ſi S. Carolus in Concilio Mediolanenſi V. Conſtitutionum Parte III. de examinandi ratione, diſtricte jubet, ne ad ullam examinis experimentive rationem ei aditus fiat, niſi decenti veſte amictus, & tonſura præſcripta ad examinis locum accedat; quanto magis magiſque ab ordinatione is repellendus eſt, qui veſte ab Ordinis Eccleſiaſtici decore, aut diſciplina aliena indutus, & ſine congrua pro ſui ſtatus, & Ordinis ratione tonſura coram Epiſcopo ordinante ſe præſentaret? Narrat Suetonius in Auguſto, ab eo Reipublicæ conſultum, dum publicum officium ei dare noluit, qui fucatos crines haberet cum nativo colore tinctos, fidem non ei adhibendam eſſe dictitans, qui fucato crine intuentes fallere niteretur. Merito itaque S. Carolus ibidem præcepit, ut *Cum quis in examen venerit* (& multo magis cum ad Ordinationem acceſſerit) *ejus vultus, & habitus corporis, & veſtitus, & inceſſus, & geſtus, & ſermo inſpiciatur diligenter*. Verum enim ſemper eſt id quod docet Eccleſiaſticus Cap. XIX. *Ex viſu cognoſcitur vir, & ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus. Amictus corporis, & riſus dentium, & ingreſſus hominis enuntiant de illo*.

III. Tertius Ritus eſt, ut qui Ordinandi ſunt ferant ſacras ſecum veſtes ordini ſuo congruentes. Qui ritus in eo a more veteri differt, quod olim, ut tradit in recitato Titulo laudatus Ordo Romanus, Ordinandis ſub ambone expectantibus, quouſque vocati ad Ordinationem deducerentur, præſto eſſent ipſorum miniſtri cum indumentis ſacris, quæ ſingulis ſingula ſua manu tribuebat Archidiaconus, adeo ut ipſe Oraria quoque Diaconis imponeret, cum prius ea e Sancti Petri confeſſione deſumſiſſet. Quæ verba, ut ſcite docet Hallierius *De Sacris Ordinationibus*, Pag. 962. non ita accipi debent, quaſi ab Archidiacono ſinguli Ordinandi recipiant inſignia ſui Ordinis, cum alias idem Ordo Romanus diſerte tradat, ea a Pontifice poſtea ipſis imponi cum certa pronunciatione verborum, manipulum ſcilicet Subdiaconis, ſtolam, & dalmaticam Diaconis, ſtolam item, & planetam Presbyteris. Vult ergo ſolum vetus Ordo Romanus, veſtes ſacras, quarum geſtandarum in priori Ordine poteſtatem ſuſceperit, curare debere Ordinandum ſibi deferri, eaſque utpote ad nobilius Ordinis miniſterium inſervituras, ab Archidiacono debere ſuſcipere; qui ideo Orarium dignitatis tam Leviticæ, quam Presbyteralis inſigne, uti alibi demonſtrabitur, e ſepulcro S. Petri ſumere debet, ut Diaconum ad Presbyteratus gradum promovendum eo induat; quo nempe Presbyteralis officii executionem non fore ei licitam agnoſcat, niſi in communione cum Sede Petri perſeveranti. Archidiacono vero hoc officium ideo demandari ſubdit laudatus Scriptor, quia cum ejus officium ſit Ordinandos Epiſcopo præſentare, & examinare, an promovendis neceſſariæ ad Ordinationem dotes conveniant, ejuſdem quoque eſſe debuit munus veſtes ſacras quæ neceſſarias iſtas dotes, & animæ ornamenta ſignificant, eis in manus tradendi, ut ea traditione oſtendat, eos iſtis dotibus eſſe inſtructos, quibus promovendi inſignes eſſe debent.

IV. Lubet modo Ritum quem deſcribimus, illuſtri exemplo comprobari, quod legitur in vita S. Norberti, cujus Auctor, qui, teſte Surio ad diem ſextam Junii, contemporaneus Norberto fuit, Cap. III. ubi agit de ſacra laudati viri Ordinatione, expreſſe teſtatur, ſingulos Ordinandos pro more Eccleſiæ ſacris veſtibus indutos, & in locis ſuis diſpoſitos. Sic enim inquit: *Imminente ergo jam*

hora ſacri Officii, cum ſuſcepturi Ordines pro more Eccleſiæ induti, ſinguli locis ſuis diſponerentur, adſuit & Norbertus cinctus corona accurrentis populi ad inopinatum ſpectaculum. Inſpectantibus ergo omnibus ſimul, & expectantibus, cum ei ſacrarii cuſtos veſtes ſacras offerret, quas ſicut & reliqui pro Ordinibus ſuſcipiendis indueret; ille in cujus pectore jam altas egerat radices contemptus mundi, quique ab inhabitante divino Spiritu movebatur validiſſime, uni ex famulis adſtantibus innuit, ut porrigeret ſibi veſtem pelliceam agninam, quam in hanc rem præparari antea curaverat: hanc extenſa manu accipiens, intuente omni Populo, & Clero, exuit varium, & multicolorem diabolum, habitum ſcilicet hujus mundi nobiliſſimum variegatum, mire pretioſum, auro gemmiſque profulgentem, ſimplicem e contra vilem, abjectamque veſtem, hominibus hujus ſeculi, imprimis vero illius regionis nobilibus prorſus inſolitam induit, ſeque fune præcinxit. Tum a ſacrarii cuſtode acceptis ornamentis ſacros Ordines maxima devotione, ac pietate ſuſcepit. In iis verbis jam obſervatum eſt, ſingulos Ordinandos ſecundum Eccleſiæ morem adſtitiſſe veſtibus ſacris indutos, ac diſpoſitos in ſuis locis. Obſervandum autem præterea eſt, juxta eandem Eccleſiaſticam conſuetudinem veſtes quibus Ordinandi induerentur, albas ſuiſſe, etſi Norberti Ævo alii etiam colores uſui Eccleſiæ eſſent, ut late, atque eleganter oſtendit vir clariſſimus Dominicus Georgius Rhodiginus Tomo I. *De Liturgia Romani Pontificis in ſolemni celebratione Miſſarum.*

V. Quartus ritus quem noſtra Rubrica præſcribit, eſt ut quicumque Tonſura, vel quibuſcumque Ordinibus initiantur, unico demto Epiſcopatu, cum veſtibus ſuo Ordini convenientibus induti fuerint, cereum, candelamve manu geſtent, eumque ardentem Epiſcopo ordinatori offerant, juxta illud Chriſti Domini; *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris*, ut habetur in Euangelio Sancti Lucæ, Cap. x. ſive, ut indicent, quod ab ipſo Epiſcopo ordinationem celebrante doctrinæ lumen accipiant, & creditum ſibi populum, divino juſtitiæ lumine accenſum, Paſtorum Principi ſuo tempore præſentabunt, juxta obſervationem Petri Bleſenſis, qui in Sermone XL. in Synodo, inquit: *Inde eſt, quod Dominus Papa, quando aliquem ordinat in Sacerdotem, qui ordinatur utraque manu cereum ardentem offert ſuo Ordinatori, præfigurans, quod curam ſui, & ſuorum ſummo Paſtori præſentabit*. Certe Epiſcopus, ac Patriarcha præſertim, ardentem cereum nec geſtat, nec accipit, ſed aliis donat, & mittit; quemadmodum fecit S. Ignatius Patriarcha Conſtantinopolitanus mittens Gregorio Archiepiſcopo Syracuſano iſtjuſmodi cereum, quem tamen ille deteſtatus nefarie abjecit; ut in Ignatii vita Nicetas Paphlago teſtatur his plane verbis: *Cereos de Ignatii conſecratione acceptos abjecit*. Ratio inſuper cur Epiſcopus in ſua Ordinatione non geſtet, profecto ea eſſe videtur, quia ſcilicet ipſe, uti ad Cæſarienſes, Patris ſui nomine ſcribit S. Gregorius Nazianzenus, ſit lucerna Eccleſiæ; ideoque a nullo hominum illuminari debet, ſed omnem ille mundum illuminare, juxta illud Chriſti dictum ad Apoſtolos, eorumque ſucceſſores Epiſcopos: *Vos eſtis lux mundi*: uti legitur in Euangelio S. Matthæi cap. v.

VI. Quintus ritus eſt, *Ut Ordinandi cum a Notario Epiſcopi vocati fuerint, reſpondeant*, Adſum, *& accedant ad locum Ordinationis ſecundum ordinem deſcriptionis*. Docent tum Patres, tum veteres Synodi, præſertim IV. Carthaginenſis, Archidiaconorum quidem eſſe munus Ordinandos vocandi, ac præſentandi Epiſcopo Ordinatori, uti videre eſt in Canone *Oſtiarius*, Diſtinctione XXIV. & in Cap. *Ut noſtrum*, extra, *De officio Archidiaconi*. Quibus conſonat præſcriptum noſtri hujus Romani Pontificalis, jubens, ut cum Ordinandos ipſos repræſentaturus eſt Archidiaconus, alta voce hæc verba proferat: *Accedant, qui ordinandi ſunt ad officium Oſtiariorum*, ſive *ad officium Lectorum &c.* juxta variam ſingulorum Ordinum collationem. Archidiaconus ſimul ac ea verba pronunciavit, ex præſcripto ejuſdem Pontificalis, ſingulos mox Notarius Ordinandos ex libro in quo deſcripti ſunt, nominatim vocat, ſtatimque ipſi ſecundum veterem diſciplinam hunc in modum reſpondent, *Adſum*, ſive ut habetur in libris Pontificalibus vetuſtioribus, *Adſum Domine*: tum ut ſe præſentes eſſe ſignificent, ne videlicet aliqui non examinati, nec deſcripti irrepant, qui furtivam Ordinationem ſurripiant; tum etiam, ne videatur honorem a ſe quiſquam aſſumere, ſed qui vocatur a Deo tamquam Aaron; uti poſt Hallierium, alioſque Scriptores docet Jacobus Goar in Notis ad Rituale Græcorum, editionis Venetæ Pag. 212. ubi fuſe, ac erudite explicat Ordinem fieri ſolitum in Ordinatione Diaconi.

VII. Nihil autem refert, ut obſervant plerique Auctores, ſive Epiſcopus per ſe Ordinandos vocet, populiſque ſignificet, ſive per Notarium ſuum: ſemper enim intelligitur ipſe eſſe qui eos elegit, qui deſignavit, qui vocari juſſit: proindeque divinæ ipſe in iis creandis voluntatis interpres a Sanctis Patribus jure cenſetur: inter quos S. Dionyſius Capite v. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ in Teoria de hac Ordinandorum vocatione ita ſcribit: *Sanctam graduum, ad quos promovendi ſunt, & nominum Ordinandorum ſignificationem Pontifex proclamat, hoc myſterio ſignificante, quod Pontifex Dei amans interpres ſit divinæ electionis, qui non ex favore proprio eos, qui ordinandi ſunt, ad divinam Ordinationem adducat, ſed a Deo impulſus in omnibus Pontificiis conſecrationibus*. Porro qui præſentat Epiſcopo Ordinandos Archidiaconus eſt, vel ut loquitur Innocentius III. in Cap. unico *De ſerutinio in ordine faciendo*, Prior Diaconorum, qui Pontifici aſſiſtit: cui nonnunquam Græci comitem alium adjungere ſoliti ſunt: quam conſuetudinem ubique locorum jamdiu vigentem Romæ ſuo tempore introductam ſuiſſe teſtari videtur S. Hieronymus in Epiſtola LXXXV. ad Euagrium: atque ita S. Epiphanio contigiſſe, cum ad Diaconatus ordinem promotus eſt, Auctor ejus vitæ hunc in modum declarat: *Comprehenſum capite Epiphanium a Diaconis unus ad Pappum* (erat is Citri Epiſcopus) *verſus Altare ducit invitum, & renitentem, itaut plures ad deducendum confluerent, ut eum ad Altare deportarent. Ordinat itaque illum in Diaconum, & ei pacem impertitur*. Vide quæ infra fuſius dicentur de Archidiaconi muniis in Ordinationibus tum minorum, tum majorum Clericorum. Ceterum quod Ordinandi tandem accedere debent *ad locum Ordinationis ſecundum ordinem deſcriptionis*, aperte eruitur ex Sacramentario Sancti Gregorii, ex antiquo Ordine Romano, ex laudata Sancti Norberti vita, atque ex innumeris priſcis Doctoribus, qui de divinis Officiis abunde ſcripſerunt. Addi & his poteſt quæ de hujuſmodi ritu ſtatuit in ſuis Mediolanenſibus Synodis S. Carolus, & libri paſſim Pontificales.

§. XVII.

Digitized by Google

§. XVII.

In Sabbatis quatuor temporum, in quibus fiunt Ordinationes generales, Tonſuræ fieri debent poſt *Kyrie eleiſon*. Deinde dicta prima lectione ordinantur Oſtiarii. Poſt ſecundam lectionem Lectores. Poſt tertiam Exorciſtæ. Poſt quartam Acolythi. Poſt quintam Subdiaconi. Finita Epiſtola, Diaconi. Et demum ante ultimum verſum Tractus, vel infra Octavam Pentecoſtes, ante ultimum verſum Sequentiæ, ordinantur Presbyteri.

§. XVIII.

Si Ordinationes fiant in Sabbato ante Dominicam de Paſſione, quia unica tantum dicitur Lectio, Tonſuræ debent fieri immediate poſt introitum: Omnes Minores Ordines poſt *Kyrie eleiſon*: Subdiaconi immediate poſt collectam: Diaconi poſt Epiſtolam: Presbyteri ante ultimum verſum Tractus.

§. XIX.

Idem ſervari poteſt quandocumque dantur Ordines Sacri extra tempora ex diſpenſatione Apoſtolica. Quod ſi fiat inter Paſcha, & Pentecoſten, Presbyteri ordinantur ante ultimum ℣. Si inter Pentecoſten, & Septuageſimam, ordinantur ante ℣. *Alleluja*. Et antequam ad collationem Ordinum procedatur, legitur mandatum Apoſtolicum, ſive ſupplicatio, cujus vigore Pontifici facultas conceditur Ordinandi: quibus lectis, dicit Pontifex, *Deo gratias*, & ad Ordinationem procedit.

§. XX.

Si vero Sabbato Sancto Ordinationes fiant, Officium incipitur a prima Prophetia, & continuatur prout in Ordinario, uſque ad Litanias incluſive: in quibus dicto, *Ut omnibus fidelibus &c.* ſurgit ab accubitu Pontifex, & converſus ad Ordinandos eos benedicit, prout poſt Litanias infra ponitur. Deinde perficiuntur Litaniæ, & Pontifex facit confeſſionem, & dicto *Kyrie eleiſon* pro Miſſa, ordinat ad primam Tonſuram. Tum dicit *Gloria in excelſis Deo &c.* Quo dicto, ordinat ad quatuor minores Ordines. Deinde dicit Orationem ordinariam cum alia pro Ordinandis; quibus dictis, ordinat ad Subdiaconatum. Tum dicitur Epiſtola, & ea dicta, ordinat Diaconos. Dicitur Deinde *Alleluja* cum ſuo verſu, & prima pars Tractus: quibus dictis, ordinat Presbyteros: poſt quorum Ordinationem dicitur verſus Tractus, Euangelium, & alia prout in Ordinario.

COMMENTARIUS.

I. SI priſcam Eccleſiæ ætatem inſpiciamus, conſtat ex libro Sacramentorum S. Gregorii in Titulo, qui inſcribitur *Ordo ad ſacros Ordines benedicendos*, majores primum gradus ante Euangelium, minores vero poſt communionem dari ab Epiſcopo conſueviſſe. Hodie contrarius quidem eſt uſus, nam primo minores, deinde vero majores Ordines conferuntur. Qui ritus vetuſtus eſt etiam in Eccleſia, ut videre eſt in vetere Ordine Romano, Titulo *Qualiter in Romana Eccleſia Ordines fiunt*; & in Codice Rotaldi Abbatis, cujus ſeries in Codice Rotoldi Abbatis apud Hugonem Menardum in notis, & obſervationibus ad Librum Sacramentorum S. Gregorii Papæ Pagina 271. juxta editionem Pariſien. Anni MDCXLII. ita deſcribitur: In Sabato duodecim lectionum primi menſis, ideſt Martii, dicta oratione, *Populum tuum quæſumus Domine propitius reſpice &c.* Ordinantur Oſtiarii. Deinde perlecta Deuteronomii lectione, cantato Reſponſorio, & dicta Oratione, *Deus,*

Deus, qui nos in tantis periculis conſtitutos &c. fit Lectorum ordinatio. Tum demum perlecta Deuteronomii lectione, cantato Reſponſorio, & dicta Oratione, *Protector noſter aſpiee Deus &c.* ordinantur Exorciſtæ. Poſt lectionem Machabæorum, & dictam Orationem, ordinantur Acolythi. Lectionem libri Sapientiæ, Reſponſorium, & Collectam: *Preces populi tui quæſumus clementer exaudi &c.* exclpit Subdiaconorum Ordinatio. Lectione item, & Reſponſorio finitis, & dicta Oratione, *Quæſumus omnipotens Deus vota humilium reſpiee,* ordinantur Diaconi. Poſt Ordinationem Diaconi interſeritur Miſſa in Ordinatione Diaconi, quæ tamen, ut arbitratur laudatus Auctor, tunc minime dicebatur. Tandem collectam, *Deus qui tribus pueris mitigaſti flammas ignium &c.* ſequitur Ordinatio Presbyterorum, qua perfecta legitur Epiſtola, & ſic deinceps Miſſa abſolvitur. Hæc Ratoldi Codex.

II. Eſt hie opportunus locus inveſtigandi, cur Sabbata, quibus ſolemnes Ordinationes hodie celebrantur, in omnibus paſſim priſcis Sacramentorum libris, ac præſertim in illo S. Gregorii Papæ, *duodecim lectionum*, ſive *in duodecim lectionibus* appellarentur? Tradit Rupertus Abbas Tuitienſis Lib. III. *De divinis Officiis*, Cap. VIII. ſex quidem tantum legendas eſſe in iis Sabbatis lectiones, duodecim antem ea de cauſa prænotari, *Quia cum Romana Ecclesia de Latinis, & Græcis eſſet permixta, ſingulæ lectiones in utraque lingua recitabantur. Nam in una lingua recitatæ ab utriuſque linguæ populis intelligi non poterant. Itaque dum unaquæque bis legitur, duplicato ſenario lectionum numero, duodecim computantur.* Hanc eandem rationem tradunt vetuſtiores Ruperto Scriptores, inter quos Amalarius Fortunatus Epiſcopus Trevirenſis, qui teſte Bellarmino de Scriptoribus Eccleſiaſticis floruit initio ſeculi noni, Lib. II. *De Eccleſiaſticis Officiis*, Cap. I. ita inquit. *Sex lectiones ab antiquis Romanis Græce, & Latine dicebantur (qui mos apud Conſtantinopolim hodieque ſervatur) ni fallor, propter duas cauſas; unam quia aderant Græci, quibus incognita erat Latina lingua, aderantque Latini, quibus incognita erat Græca; ulteram propter unanimitatem utriuſque populi.* Alia ab his fuit ſententia Rabani Mauri Lib. I. *De inſtitutione Clericorum*, Cap. XXIV. ubi ait, Sabbatorum officia quatuor temporum icciroo vulgo duodecim lectiones appellari, *Quod cum Lectionibus, quæ leguntur, & cum Pſalmis, qui canuntur, duodenarius numerus adimpletur; qui bene Lectiones poſſunt vocari, eo quod inter canonicas ſcripturas annumerentur.*

III. Non deſunt, qui antumant duodecim haſce lectiones, ſive Amalarii, & Ruperti, ſive Rabani interpretationem ſequamur, nequaquam de iis poſſe intelligi, quæ in Miſſa recitabantur. Etenim, uti obſervat Edmundus Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo IV. Num. IX. ſeptem, non vero ſex lectiones his diebus in Miſſa leguntur: quinque nimirum ex veteri Teſtamento, duæ ex Novo: una ſcilicet ex Apoſtolo, altera vèro ex Euangelio. Scite itaque docet laudatus Auctor, diverſas prorſus fuiſſe duodecim illas lectiones, quæ dicebantur in Eccleſia, ubi ficbat collecta ante Ordinum celebrationem, ab iis lectionibus, quæ in Miſſa ſolitæ erant recitari: probatque auctoritate antiqui Ordinis Romani ad uſum Eccleſiæ Saliſburgenſis, ante ſexcentos annos exarati: ex quo diſcimus, Sabbatis quatuor temporum Clerum, Populumque Romanum ad aliquam Eccleſiam conveniſſe, ubi duodecim lectiones legebantur, atque inde facta collecta cum ſolemni Litania, proceſſiſſe in Principis Apoſtolorum Eccleſiam ad ſtationem, in qua Sacræ Ordinationes fiebant. *Menſe Martio, Sabbati hora ſexta; Menſe Junio ſecunda Sabbati hora tertia; Menſe Septembri tertia Sabbati hora quarta; Menſe Decembri quarta Sabbati hora quarta fiunt duodecim lectiones prænuntiante ſigno. Facta collatione innuat Pontifex primo ſcholæ, ut cantet: & ingrediens ſchola, dicat Antiphonam,* Exurge Domine, *ſive,* Exaudi nos Domine, *pleniter cum verſu,* & Gloria Patri: *Tunc aſcendat Pontifex ad Altare dicens:* Oremus; *& Diaconus,* Flectamus genua. *Poſtea,* Levate. *Deinde Pontifex dicat Orationem congruam ad hoc. Finita Oratione levantur Cruces cum ceroſtatis, ſchola cantante Antiphonam de tribulatione quacumque uſque ad ſtationem. Adpropinquans autem Eccleſiæ, innuente Pontifice, ſchola imponat Litaniam, cantans uſque ad Chorum; & Pontifex ingreditur ſacrarium ſe præparans. Finita Litania, ſchola imponat introitum.* Ita vetus Ordo Romanus ad uſum Eccleſiæ Saliſburgenſis, qui deinde poſtquam egit de Orationibus, quinque Lectionibus, & Tractibus, ſeu Gradualibus decantandis ſubdit: *Poſt hæc celebrabitur conſecratio Sacrorum Ordinum.* Porro duodecim illas lectiones ante Ordinationem recitari conſuevìſſe arbitror ad inſtructionem Ordinandorum, ſicuti Sabbato Sancto ad Catechumenorum inſtructionem totidem legebantur.

IV. Quicquid ſit de hac quæſtione, inter ſex iſtas lectiones, quæ ante Euangelium dicuntur in Miſſa, quinque ut plurimum ex veteri teſtamento petitæ ſunt, atque conſtanter Sabbato quatuor Temporum ſervari ſolet, ut pro quinta ejus diei lectione, liberatio trium puerorum e fornace Babylonica accipiatur, ad demonſtrandum juxta creditum Alcuinum, eos qui Ordinandi ſunt, tamquam pueros illos probatos eſſe debere: Verba ejus in Lib. *De divinis Officiis*, Cap. de Sabbato in XII. lectionibua hæc ſunt: *Proxima lectio Ordinationis de camino ignis legitur, quia non poteſt rite homo ad conſecrationem accedere, niſi prius tranſeat per fornacem, & ibi benedicat Deum, ut illud,* vaſa figuli probat fornax, & regula. *Quapropter debent tranſire per fornacem, quod ſonat lectio quinta, ut ſic probati accedere ad ſacrum myſterium valeant.* Adnotat quoque, non dici *Flectamus genua* ad collectam hujus lectionis, in corum quæ de Nabuchdonoſore perlecta fuerant deteſtationem, qui Dei loco ſtatuam ſuam adorari faciebat. *Per ſingulas,* inquit, *orationes debemus mentis humilitatem per genuflexionem oſtendere, excepto infra Pentecoſten; in ſola de camino ignis non flectimus genua, quando Nabuchodonoſor compellebat populum adorare ſtatuam, quam fecerat, ut ſeparata ſit noſtra oratio, quæ eſt ad unum Deum, ab errore gentilium.* Ad finem hujus Epiſtolæ non dicitur *Deo gratias*; quia gratiæ Deo redduntur per Hymnum, ſive Gradualem ſubſequentem; cui *Gloria Patri &c.* inſertum eſt, eo pacto, quo laudibus Dominicæ ad calcem Cantici *Benedicite*, additum fuit, *Benedicamus Patrem, & Filium &c.* Obſervat hæc Grancolaſſius in Breviarium Romanum Cap. X. ubi etiam notat, Doxologiam iſtam non extare apud Prophetam Danielem, ſed ab Eccleſia compoſitam, & officio ſuo inſertam fuiſſe, quemadmodum, & in Pſalmis, aliiſque officii ſui canti-

cis facere ſolet. Id quod etiam ante ipſum Auctorem alii viri eruditi adnotarunt.

V. Hinc vides, quam ſit antiquus ritus dicendi iſtiuſmodi lectiones in Miſſa Ordinationis: quinimo ut magis, magiſque obſtupeſcas, illud plane conſtat, vel ab Apoſtolorum temporibus Ordines ſaltem Sacros conferri conſueviſſe intra Miſſarum ſolemnia, ut ex Actibus Apoſtolorum colligi poteſt, ubi Cap. XIII. Sauli (qui ſemper deinde Paulus appellatur; nomine ſumpto, ut videtur a Proconſule Sergio Paulo, quem ad Chriſti fidem convertit) & Barnabæ Ordinatio nonniſi cum ſacrificio perfecta deſcribitur: *Miniſtrantibus autem illis Domino*, inquit Scriptura, *& jejunantibus*, *dixit illis Spiritus Sanctus: ſegregate mihi Saulum*, *& Barnabam*, *in opus ad quod aſſumpſi eos*. *Tunc jejunantes*, *& orantes*, *imponenteſque eis manus*, *dimiſerunt illos*. Miniſterium illud Domino exhibitum, non videtur certe eſſe aliud potuiſſe, quam ſacrificium Miſſæ; nam ubi Latine legitur *Miniſtrantibus*, Græce habetur *λειτουργούντων*, ideſt *Sacrificantibus*, uti præter complures Patres, Eraſmus ipſe interpretatur, Scriptor quem Proteſtantes plurimi exiſtimant. Sane verbum illud *λειτουργίαν* quamvis ad ſacra, & profana miniſteria accommodari poſſit, cum tamen ad ſacra accommodatur, & in Scripturis abſolute ponitur, ubique accipitur pro miniſterio Sacrificii, ut patet ex Cap. I. Lucæ, & ex Epiſtola ad Hebræos Cap. II. Atque inde etiam factum eſt, ut Græci Miſſæ celebrationem, ſeu ſacrificium *λειτουργίαν* appellent. Sed & idem evincit vox *Domino*, quæ verbo *Miniſtrantibus* adnexa eſt: nullum enim miniſterium tam proprie Domino exhibetur, quam ſacrificium. Quamobrem ea verba *Miniſtrantibus autem illis Domino*, perperam nonnulli Catholici, maligne vero Calvinus, & Beza ſacrificium Miſſæ pernegantes, pro Euangelii prædicatione acceperunt; Euangelium enim hominibus, non Deo prædicatur; unde & ſequitur: *Imponenteſque eis manus*, ſcilicet in Sacrificio Miſſæ per impoſitionem manuum Ordinando eos Epiſcopos, uti egregie exponit Cornelius a Lapide citans S. Dionyſium docentem in Libro *De Eccleſiaſtica Hierarchia*, ita Apoſtolos ſacere conſueviſſe.

VI. Præter Actus Apoſtolorum, ubi vidimus jam a naſcente noſtra Religione obſervatam in Sacra Ordinatione divini Sacrificii celebrationem, idipſum perſpicue eruitur ex Libro VIII. Apoſtolicarum Conſtitutionum, quæ licet auctoris pervetuſti ſint, perperam tamen S. Clementi Papæ tribuuntur, uti omnes eruditi Scriptores paſſim fatentur. Hinc inter ceteras calumnias Sancto Joanni Chryſoſtomo impoſitas in Concilin ad Quercum adverſus ipſum coacto anno CDII. decimatertia accuſatio ſic habet: *Quod ſine Altari Ordinationes fecerit Presbyterorum*, *& Diaconorum*. Quia ſcilicet hujuſmodi Ordinationes fieri deberent ad ſanctum Altare intra Miſſarum ſolemnia. Cujus ritus celeberrimum profecto exemplum habemus apud S. Epiphanium in Epiſtola ad Joannem Epiſcopum Jeroſolymitanum, ubi Paulianum S. Hieronymi fratrem in Diaconum, & Presbyterum inter Miſſarum ſolemnia a ſe ordinatum fuiſſe teſtatur, his verbis: *Cum igitur celebraretur Collecta in Eccleſia Villæ*, *quæ eſt juxta Monaſterium noſtrum*, *ignorantem eum & nullam penitus habentem ſuſpicionem*, *per multos Diaconos apprehendi juſſimus*, *& teneri os ejus*, *ne forte liberare ſe cupiens*, *adjuraret nos per nomen Chriſti*; *& primum Diaconum ordinavimus &c.* Habetur hæc Epiſtola inter Sancti Hieronymi litteras, eſtque numero ſexageſima juxta editionem Mariani Victorii. *Collecta*, primum eſt, ac uſitatiſſimum nomen apud Latinos, Miſſæ Sacrificium ſignificans, quia ſcilicet colligitur in unum Populus, ut Sacrificio interſit. Sic in actis SS. Saturnini, & Sociorum apud Bollandum die XI. Feb., oblati illi fuiſſe Proconſuli dicuntur, quia contra interdictum Imperatorum *Collectam*, ſive *Dominicum* celebraſſent. Sic S. Auguſtinus in Breviculo collationum cum Donatiſtis in collatione tertiæ diei: *Confitebantur*, inquit, *ſe Collectam*, *& Dominicum egiſſe*. Porro *Dominicum* dixere, quia maxima, & præcipua functio eſt, quæ ex Domini inſtitutione, & præcepto in Eccleſia peragitur. Conſtat denique etiam in veteri Teſtamento Levitici Cap. XXIII. & Deuteronomii Capite decimoſexto, cœtus fidelium, dieſque ſolemnes *Collectam*, fuiſſe appellatos. Vide Joannem Cardinalem Bona, *Rerum Liturgicarum*, Libro I. Cap. III. Num. II. Macrum in Hierolexico verbo *Collecta*, & alios eruditos Scriptores de Sacrificio Miſſæ agentes, inter quos eximium Cardinalem Bellarminum Tomo III. *Controverſiarum* Lib. VI. *De Sacramento Euchariſtiæ* Cap. XVI.

VII. Ne quis autem putet ritum a noſtro Pontificali præſcriptum, quo poſt *Kyrie eleiſon* Miſſæ initiantur Clerici prima Tonſura, ac deinde poſt ſingulas lectiones ceteri Clerici tum minores, tum majores ordinantur, recens eſſe inventum, placet hic ritum deſcribere ex ms. Pontificali Eccleſiæ Biſuntinæ ab annis circiter ſexcentum exarato, & ad uſum Eccleſiæ Turonenſis accommodato, cui omnino fere conſentit Rubrica noſtri Pontificalis. Sic enim inquit ubi agit de Ordinationibus ab Epiſcopo celebrandis: *Feſtive cantetur* Kyrie eleiſon. *Quo finito dicat Cancellarius*, Recedite omnes, exceptis, qui ordinandi ſunt Oſtiarii. *Et tunc ordinantur*, *vel benedicuntur Oſtiarii*. *Poſtquam benedicti fuerint*, *dicatur oratio*, *quam ſequitur lectio*, *poſtea reſponſum*. *Quo finito*, *recitentur nomina illorum*, *qui Lectores ordinandi ſunt*, *dicente Cancellario*: Lectores, qui ordinandi ſunt, accedant. *Poſt benedictionem ipſorum legatur ſecunda lectio cum ſuo* ℟. *Poſt hæc vocantur Exorciſtæ*, *dicente Cancellario*: Exorciſtæ, qui ordinandi ſunt, accedant. *His benedictis*, *iterum vocantur Acolythi*, *dicente Cancellario*: Acolythi qui ordinandi ſunt accedant: *Poſt hæc Subdiaconi*, *dicente Cancellario*: Subdiaconi qui ordinandi ſunt accedant. *Finito hymno trium puerorum*, *vocantur qui ordinandi ſunt Diaconi*, *dicente Cancellario*: Diaconi, qui ordinandi ſunt accedant. *Perlecto Euangelio recitentur nomina Presbyterorum*, *dicente Cancellario*: Presbyteri qui ordinandi ſunt accedant &c. Ita laudatum Eccleſiæ Biſuntinæ Pontificale, ubi inter alia notandum eſt, Presbyteros poſt Euangelium conſtitui, cum alias ex noſtro Romano Pontificali ante Euangelium ordinentur.

VIII. Neque vero caret ratione hodiernus noſtri Pontificalis Ritus, quo ut diximus initio hujus Commentarii juxta veterum Romanum Ordinem, alioſque antiquos Rituales Libros primum minores Ordines, deinde majores in ulteriore Miſſæ parte conferuntur; ut nimirum doceantur ad illos promoti eundum ſibi eſſe de virtute in virtutem, quouſque videatur Deus Deorum in Sion, ut recte inquit Hallierius *De ſacris Ordinationibus* Pag. 971. aliique complures, alludentes ad VII. verſiculum Pſalmi octogeſimi tertii. Statim ergo poſt introitum, antequam lectiones ullæ legantur, prima

Ton-

Tonſura Clerici inaugurantur, quibus nullum in Eccleſia officium aſſignatur: tum poſt ſingulas collectas, ac lectiones, minores ſinguli Ordines conferuntur, ut pro ſingulis ipſis ſingulariter a toto populo collecto precandum eſſe innuatur, & ipſi quo in Eccleſia provectiores erunt, eo ſibi amplius neceſſarium eſſe moneantur attendere lectioni, & doctrinæ, quemadmodum Timotheum ſuum monuit Apoſtolus, Epiſtola I. ad ipſum Timotheum Cap. IV. verſiculo XII. Subdiaconi quoque propter eandem rationem, poſt quintæ lectionis recitationem, antequam legatur Epiſtola, conſtituuntur, ejuſque legendæ poteſtatem ſuſcipiunt, ſtatimque atque ordinati ſunt, ipſam Epiſtolam legunt, in eadem Sacræ Ordinationis Miſſa inſervientes. Diaconi ſimiliter, qui Euangelium in Miſſa canere ſolent, ideo finita Epiſtola, ante Euangelium conſecrantur, ut ſecundum poteſtatem ſibi traditam ab Epiſcopo, ad illud cantandum parati inveniantur. Demum Preſbyteri quoque ante Euangelium, ſicut & Epiſcopi inaugurantur, ut noverint ſe Euangelii prædicationi debere incumbere, de qua dicebat Apoſtolus in Epiſtola I. ad Corinthios Cap. I. verſiculo XVII. *Non enim miſit me Chriſtus baptizare, ſed euangelizare.* Myſticas hue referre memorati ritus rationes varie a variis auctoribus excogitatas, ſupervacanei laboris fuerit.

IX. Porro cum nemini liceat præterquam Summo Pontifici quempiam extra tempora ad Sacros Ordines promovere, Cap. I. & III. *De temporibus Ordinationum*, ſoluſque idcirco is poſſit diſpenſare, ut extra tempora valeat quis a ſuo Epiſcopo ordinari, uti poſt alios docet Barboſa Lib. I. *De Jure Eccleſiaſtico*, Cap. II. Num. CLXIII. recte cautum eſt ex Pontificalis noſtri Rubrica §. XIX. ut Epiſcopus antequam ad Ordinis collationem procedat, mandatum Apoſtolicum legatur, cujus vigore facultas illi conceditur extra tempora ordinandi. Enimvero ſi citra hanc diſpenſationem non ſtatis a jure temporibus Ordinatio celebraretur, Epiſcopus quidem jure ordinandi privaretur, ordinatus vero non ſolum ſuſpenſionis, ſed & depoſitionis pœnam incurreret; quemadmodum teſtatur Alexander III. Pontifex Maximus in Epiſtola ad Epiſcopum Herfordienſem, allegantem complurium Diœceſeon conſuetudinem, in quibus Sacri Ordines extra ſtatuta tempora conferebantur: *Sane*, inquit Pontifex, *ſuper eo, quod moris eſſe dixiſti, in Eccleſiis quibuſdam Scotiæ, Angliæ, & Valliæ in dedicationibus Eccleſiarum, vel Altarium, extra jejunia quatuor temporum Clericos ad Sacros Ordines promovere. Significamus, quod conſuetudo illa, utpote inſtitutioni Eccleſiaſticæ inimica, eſt penitus improbanda; & niſi multitudo, & antiqua conſuetudo terræ eſſet, taliter Ordinati non deberent permitti in ſuſceptis Ordinibus miniſtrare: nam apud nos ſic ordinati deponerentur, & Ordinantes privarentur auctoritate ordinandi.* Urbanus III. qui non multo poſt Alexandro in Pontificatu ſucceſſit, Archiepiſcopo Piſano reſcribens, Ordinatum extra tempora ſuſpendi ait, donec cum eo diſpenſetur, Ordinantem vero canonica diſciplina puniri. *Epiſcopum*, inquit, *qui die quo non debuit, Ordines celebravit, canonica diſciplina corrigere, & Ordinatos a ſuſceptis Ordinibus tandiu reddere debes expertes, donec apud nos reſtitutionis gratiam conſequantur.* Extant hæ decretales in Cap. II. & VIII. *De temporibus Ordinationum*; ubi ex Cap. XVI. colligimus, dubitatum aliquando fuiſſe, an Ordinati extra tempora Characterem receperint; reſpondet tamen Pontifex, eos procul dubio recepiſſe Characterem, ſed non prius cum ipſis ab Epiſcopo diſpenſandum, quam poſt peractam competentem pœnitentiam.

§. XXI.

Quando autem Pontifex extra miſſarum ſolemnia eſt promoturus aliquos ad primam Tonſuram, vel ad quatuor minores Ordines, ſufficit quod habeat Stolam ſupra Rochetum, vel ſupra ſuperpelliceum, ſi ſit Regularis, & Mitram ſimplicem. Cum autem eſt celebraturus pro Sacris Ordinibus conferendis, habere debet Sandalia, & omnia paramenta Pontificalia, & dicere Pſalmum: *Quam dilecta &c.*

COMMENTARIUS.

I. Cum abunde in Prolegomenis de paramentis Sacris, ſive de indumentis Pontificalibus, ac de eorum antiquitate, & uſu diſputatum ſit; unum ſufficit hic adnotare, nimirum poſſe Epiſcopum minus ſolemniter extra Miſſarum ſolemnia ſimplici Mitra indutum, ac Stola ſuper Rochetum, vel ſupra ſuperpelliceum, ſi ſit Regularis, primam Tonſuram, & quatuor minores Ordines tantum conferre, non vero majores: tum quia nobiliores iſti ſunt gradus, atque idcirco nobiliori cum apparatu conferendi juxta veterem Eccleſiæ diſciplinam, qua Epiſcopus nonniſi ſacris Pontificalibus veſtibus decoratus ad ſacram Ordinationem procedebat, uti in antiquo Ordine Romano, atque in priſcis Ritualibus Libris videre eſt: tum etiam, quia, ut ſupra oſtenſum eſt, nequit Epiſcopus ullum extra Miſſam ad ſacros Ordines promovere: unde neceſſario ſequitur, nec poſſe ipſum non uti Pontificali habitu, cum Sacros ulli eſt Ordines collaturus. Quis enim eſt qui neſciat, reum cenſeri peccati lethalis, qui ſine aliqua ſacrarum veſtium celebraret? Docent id quidem unanimi ferme conſenſu Sacri Theologi, ac Canonici juriſconſulti, probantque ex univerſali conſuetudine, & obſervantia totius Eccleſiæ. Porro quod prima Tonſura conferri poſſit minus ſolemniter ab Epiſcopo Stola tantum induto, ex Pontificali manuſcripto Vaticano Num. 4744. liquet. *Prima Tonſura*, inquit, *poteſt dari omni tempore, ſive in Miſſa, ſive extra Miſſam, ſive in mane, ſive ſero, dummodo Epiſcopus habeat Stolam, & ordinatus ſuperpelliceum.* Puto, nullam iccirco fieri hic de Rocheto Epiſcopi mentionem, quod ea veſtis ab ipſo aſſidue in Eccleſia, & in publico geſtaretur, & quidem ex decreto Innocentii III. in Concilio Generali, uti ait S. Carolus in Synodo anni MDLXVII.

§. XXII.

§. XXII.

Ordinationes Sacrorum Ordinum, ſtatutis a jure temporibus, ac in Cathedrali Eccleſia vocatis, præſentibuſque ad id Eccleſiæ Canonicis, publice celebrentur. Si autem in alio Dioeceſis loco, præſente Clero loci, dignior, quantum fieri poterit, Eccleſia ſemper adeatur.

COMMENTARIUS.

I. PLura quæ in hoc §. continentur deſumpto ex Concilio Tridentino Cap. VIII. Seſſione XXIII. *De reformatione*, abunde jam in ſuperioribus Commentariis explicata ſunt. Unum reſtat videre, quo nimirum loco celebrandæ ſint Sacræ Ordinationes. *In Cathedrali Eccleſia*, inquit, *vocatis, præſentibuſque ad id Canonicis, publice celebrentur*. Cui decreto plane conſonat Concilium Mediolanenſe IV. Tit. *Quæ pertinent ad Sacramentum Ordinis*. En ejus verba: *Sacræ Ordinationes tum ſtatis ſolum quatuor anni temporibus, niſi ob urgentem eaaſam illas alio tempore aliquando facultate a Sede Apoſtolica literis data, haberi neceſſe ſit; tum in Eccleſia Cathedrali, ritu ſolemni, Canonicisque præſentibus, habeantur*. Et ſtatim ſubdit: *Si vero quandoque in Diœceſano loco habentur, in illius loci Eccleſia primaria celebrentur, Clero ejuſdem præſente, ut decreto Tridentino cautum eſt*. Concilium Rothomagenſe a Cardinale Carolo Borbonio habitum anno MDLXXXI. de Epiſcoporum officiis, Num. III. addit, ut ad majus altare peragantur. Quod quidem priſtinæ diſciplinæ Eccleſiæ tum Græcæ, tum Latinæ conſentaneum eſt. Græci vulgato apud eos loquendi modo, Ordines in eos diſtingunt, qui in Sanctuario, ideſt in Altari principe, & qui extra Sanctuarium conferuntur, quales ſunt Subdiaconatus, & Ordines, qui minores appellantur. Epiſcopatus enim, Presbyteratus, & Diaconatus omnino traduntur in Sanctuario, Ordinandis cum Pontifice ad Altare ipſum conſiſtentibus: *Duæ fiunt*, inquit Simeon Theſſalonicenſis in tractatu de Sacris Ordinationibus, *extra Sanctuarium manuum impoſitiones, Lectoris, & Hipodiaconi &c. Ordinationes autem eximiæ, & proprie dictæ, quæ intra ſanctuarium fiunt, & in ipſa ſanctiſſima menſa, tres ſunt in Trinitatis ſimilitudinem, de quibus loquitur S. Dionyſius, Diaconi, Presbyteri, & Epiſcopi*. Idem diſerte notant antiqua, & recentia Græcorum Euchologia, uti videre eſt apud Jacobum Goar, Petrum Arcudium, & alios eruditos Scriptores.

II. Antiquus iſte ritus diligenter a Græcis obſervatus, magna ex parte a Latinis hodie obſervatur; licet enim quatuor minores Ordines extra Miſſarum ſolemnia, ſed diebus dominicis, & feſtis, quæ ritu duplici coluntur, ut ſupra diximus, conferri poſſint, Subdiaconatus autem, ſicuti & reliqui majores Ordines nunquam, niſi in celebratione Miſſæ ab Epiſcopo tradi valent. Verum fateri cogimur, idem plane antiquitus in Eccleſia Latina, ac in Græca obſervatum fuiſſe, cum nondum ſcilicet inter Sacros Ordines Subdiaconatus relatus eſſet. Teſtem ejus rei pervetuſtum habemus S. Ambroſium, quem citat Amalarius Fortunatus Libro II. *De Eccleſiaſticis Officiis*, Cap. VI. ubi poſtquam rationem reddidit, cur Apoſtolus nullam inferiorum Ordinum mentionem fecerit, ita inquit: *Juxta verba Ambroſii intelligimus ſubjectos Ordines Diacono, & Presbytero non debere Ordinationem accipere circa altaria; nec quando Epiſcopus proſternitur ante altare, debere ſecum proſternere alios, niſi eos qui provehendi ſunt ad Sacerdotale miniſterium, vel ad Diaconatus officium*. Alludit Amalarius ad morem Eccleſiaſticum, qui nunc etiam viget, ut Sacrorum Ordinum ritus a Litaniis incipiat, & Ordinandi omnes cum Epiſcopo ſe ſe proſternant, dum cantantur. Quamvis autem laudatus Auctor juxta S. Ambroſii verba, & ſui temporis conſuetudinem dicat, Subdiaconos, & inferiores Ordines coram Altari proſterni non debere, ſed ſolos Diaconos, & Presbyteros; nunc tamen, & ab aliquot ſeculis ea Litaniarum cantatio, ac proſtratio fit plane poſt Acolythorum Ordinationem, itaut Subdiaconi majorum Ordinum numero adſcribantur, & cum Diaconis, ac Presbyteris proſternantur. De quo ritu infra fuſior erit ſermo.

III. Porro publice in Cathedrali Eccleſia aliiſque inſignibus ad Aram principem factas olim fuiſſe Ordinationes, docent nos paſſim Scriptores Eccleſiaſtici. Hieroſolymis in Eccleſia Reſurrectionis ordinatum a ſua factione Euagrium quendam narrat Euagrius Lib. II. *Hiſtoriæ*, Cap. V. idemque teſtatur Auctor, Timotheum Ælurum Alexandrinum in Eccleſia magna, quæ de Cæſare nomen habuit, Ordinationem ſubiiſſe. Sunt pene innumeri Canones, qui clandeſtinas Ordinationes improbant ſine conſilio Clericorum, ac populi teſtimonio celebratas. Quocirca Concilium Carthaginenſe IV. Can. XXII. ſtatuit, *Ut Epiſcopus ſine conſilio Clericorum ſuorum Clericos non ordinet, itaut civium aſſenſum, & conniventiam, & teſtimonium quærat*. Quamquam vero S. Joannem Chryſoſtomum in pſeudo-concilio ad Quercum calumniati ſint ejus Adverſarii, *Quod ſine Altari Ordinationes fecerit Presbyterorum, & Diaconorum*: rectiſſime tamen tum Gregorius Presbyter in vita S. Gregorii Nazianzeni, tum Nazianzenus ipſe, ac alii complures, vel ex eo Ordinationem Maximi Cynici improbarunt, quod Ægyptiis Epiſcopis ab Eccleſia Conſtantinopolitana, ubi illum inaugurare Epiſcopatu cogitabant, per ſupervenientem Clerum, ac Magiſtratum expulſis, in cujuſdam ſcenici domo ordinatus fuerit; qui nihilominus cunctis tam Catholicis, quam Arianis nefandum ſcelus deteſtantibus, Urbe pulſus eſt. Vide quæ de hoc Maximo dicta ſunt in noſtro I. Tomo Conciliorum ad Canonem IV. Concilii I. Conſtantinopolitani.

IV. Publico loco vel ab ipſis Religionis noſtræ primordiis celebratas fuiſſe Ordinationes, luculenter nos docent Acta Apoſtolica: in iis enim Cap. I. legimus, in publico fratrum conventu S. Mathiam proditori Judæ ab Apoſtolis fuiſſe ſuffectum: Cap. vero VI. convocata omni plebe Apoſtolos ipſos primis Eccleſiæ Diaconis rite manus ſuas impoſuiſſe.

fuiſſe. Conſtat vel ſæviente immanium Imperatorum perſecutione, curaſſe Majores noſtros, ut Sacræ Ordinationes nonniſi præſente Eccleſia, ac bono Cleri, & Populi teſtimonio celebrarentur; uti videre eſt in conſecratione Cornelii Romani Pontificis, de quo ita ſcribit S. Cyprianus in Epiſtola LII. ad Antonianum: *Factus eſt autem Cornelius Epiſcopus de Dei, & Chriſti ejus judicio, de Clericorum pene omnium teſtimonio, de plebis, quæ tunc affuit, ſuffragio, & de Sacerdotum antiquorum, & bonorum virorum collegio*, alias, *conſenſu*. Ejus diſciplinæ hæc ratio redditur ab eodem Cypriano in Epiſtola LXVIII. ad Clerum, & Plebes in Hiſpania conſiſtentes, allato ſcripturæ veteris teſtimonio: *Coram omni ſynagoga jubet Deus coſtitui Sacerdotem: ideſt inſtruit, & oſtendit, Ordinationes Sacerdotales nonniſi ſub populi aſſiſtentis conſcientia fieri oportere, ut plebe præſente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur; & ſit Ordinatio juſta, & legitima, quæ omnium ſuffragio, & judicio fuerit examinata*. Recte itaque præſcribit Concilium Tridentinum Seſſione XXIII. *De reformatione*, Cap. VIII. ex quo deſumta eſt, ut dixi, noſtra hæc Rubrica, ut ordinationes Sacrorum Ordinum in Eccleſia Cathedrali, vocatis, præſentibuſque ad id Eccleſiæ Canonicis publice celebrarentur. Id quod etiam a compluribus Synodis, & Sanctis Patribus inculcatur.

§. XXIII.

Cum igitur Ordinationes faciendæ ſunt, per Sacriſtam, ſeu alium, ad quem ſpectat, præparentur omnia quæ neceſſaria ſunt pro Miſſa Pontificali. Et demum, cum tempus Ordinationis inſtat, hora competenti Pontifex cappa magna indutus, Capellano illam poſt eum deferente venit ad Eccleſiam, ubi Ordinationes fieri debent, & accedens ante altare genuflexus ibidem aliquandiu orat. Deinde vadit ad ſedem, ubi paramenta capere conſuevit; vel ſi non ſit in Eccleſia ſua, ad faldiſtorium, ad cornu Epiſtolæ ſibi paratum, ubi ſedens accipit omnia paramenta Pontificalia coloris tempori convenientis, & mitram ſimplicem, dicens Pſalmum, *Quam dilecta &c.*

§. XXIV.

Pontifex ſic paratus, baculum paſtoralem in ſiniſtra tenens, accedit ad gradus Altaris, ubi depoſitis baculo, & mitra, facta Altari reverentia cum profunda capitis inclinatione, facit cum miniſtris confeſſionem. Interim cantatur a Choro Introitus, & *Kyrie eleiſon*. Finita confeſſione, Pontifex aſcendit ad Altare, illud in medio oſculatur, & textum Euangelii ad ſiniſtram: incenſat Altare more ſolito, reſumit mitram, & revertitur ad ſedem, ſeu ad faldiſtorium, ad cornu Epiſtolæ; ubi depoſita mitra, & verſa facie ad Altare, oblato ſibi per miniſtrum libro, ex eo legit Introitum, & *Kyrie eleiſon*: quibus dictis, ſedet cum mitra, donec perficiatur a Choro ultimum *Kyrie eleiſon*. Quo finito ſurgit Pontifex, & cum mitra ad faldiſtorium, ante medium Altaris ſibi præparatum accedit, & in illo ſedet, renibus Altari verſis. Tum Archidiaconus vocat omnes Ordinandos dicens: *Accedant omnes qui Ordinandi ſunt*. Quibus ante Altare coram Pontifice genuflexis, & in modum coronæ diſpoſitis, Archidiaconus publice interrogat omnes, ſi ſint aliqui qui forte non ſint confirmati; quia non debent ad Ordinationem accedere, niſi prius confirmentur. Etſi aliqui confirmandi erunt, tunc depoſitis Pontifex annulis, & chirotecis, lavat manus, reaſſumit annulos, & confirmat, prout habetur ſupra; vel, ſi non erunt aliqui confirmandi, palam interdicit per unum ex ſuis, ſub his verbis:

Reverendiſſimus in Chriſto Pater, & Dominus, Dominus N. Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus N. ſub excommunicationis pœna præcipit, & mandat omnibus, & ſingulis, pro ſuſcipiendis Ordinibus hic præſentibus, ne quis forſan eorum irregularis, aut alias a jure, vel ab homine excommunicatus, interdictus, ſuſpenſus, ſpurius, infamis, aut alias a jure prohibitus, ſive ex aliena Diœceſi oriundus, ſine licentia ſui Epiſcopi, aut non deſcriptus, examinatus, approbatus, & nominatus, ullo pacto audeat ad ſuſcipiendos Ordi-

nes

nes accedere, & quod nullus ex ordinatis diſcedat, niſi Miſſa finita, & benedictione Pontificis accepta. Demum ad Ordinationem procedat.

COMMENTARIUS.

I. IIs omiſſis, quæ fuſe in ſuperioribus Commentariis explicuimus tum de Confirmatione initiandis prima Tonſura præſtanda, ſi Confirmati non fuerint, tum de ritu quo Archidiaconus Ordinandos ſingulatim compellans, eos Epiſcopo præſentabat: totus in eo verſabit ſe commentarius noſter, ut oſtendamus, morem olim uſitatum fuiſſe, atque legitimum, ut, anteqnam Ordiuationes celebrarentur, aliquis nomine Epiſcopi ſub excommunicatiouis pœna præciperet, ne quis Canonico aliquo impedimento irretitus, aut non deſcriptus, examinatus, approbatus, & nominatus ad ſuſcipieudos Ordines accedere auderet. Enim vero Alexander III. in Cap. 1. *De eo qui Ordinem furtive ſuſcepit*, Epiſcopo Lineonienſi reſcribens, diſerte ait, eum qui furtive Diaconatus Ordinem conſecutus eſt, cum alias vel ab Epiſcopo, vel ab Archidiacono, aliove Prælato, ſub anathematis interminatione prohibitus eſſet, non poſſe in ſic ſuſcepto Ordine miniſtrare, vel ad alium ſuperiorem uſcendere, niſi poſt vitæ religioſæ profeſſionem: ſi vero uulla ei fuiſſet comminata excommunicatio, Pontifici placuit, arbitrio Epiſcopi eſſe relinquendum, ut impoſita pœnitentia diſpenſet In promotione ipſius ad Sacerdotium. Sane, ut docent paſſim Canonici Juriſconſulti, furtive ad Ordines acceſſiſſe dicuntur, qui vel in his ſuſcipiendis proprio Epiſcopo obrepſerunt, vel eo contemto, ſine dimiſſoriis literis ad alium ſe contulerunt, a quo Ordinibus donarentur.

II. Antequam ulterius progrediamur, ritumque noſtræ Rubricæ aliis autiquorum Ritualium teſtimoniis comprobemus, duo in laudata Alexandri III. Epiſtola decretali adnotanda ſuut. Primum eſt, memoratam excommunicationem non modo ab Epiſcopo, verum & ab Archidiacono, aliove Prælato intentari potuiſſe initio Sacræ Ordinationis. Conſtat euim vel a primis ſeculis, ampliſſimam fuiſſe Archidiaconi auctoritatem, de qua videri poteſt S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpaleuſis, qui floruit ſexto Eccleſiæ ſeculo: cujus verba refert Gratianus in ſuo decreto ad Diſtinctionem xxv. Can. 1. Quamvis autem plerique contendant, fuiſſe penes Archidiaconum ampliſſimam excommunicandi poteſtatem, pro ſua ordinaria juriſdictione, probentque id etiam multis ſacrorum Canonum locis, ac Maximorum Pontificum reſcriptis; teſtatur nihilominus Alexander III. in Cap. v. *De officio Archidiaconi*, Epiſcopo Vigorienſi, ſeu ut alias habetur, Viutonienſi, ſive ut alii legunt, Vorceſtrenſi reſcribens, uon poſſe in quemquam excommunicationis jacula torquere Archidiaconum, niſi ex ſpeciali Epiſcopi mandato: *Archidiaconis non videtur de Eccleſiaſtica inſtitutione licere, niſi auctoritas Epiſcoporum acceſſerit, in aliquos ſententiam promulgare*. Docent autem recte nonnulli Auctores, etſi prius Archidiaconi miniſterium tantum eſſet merum officium ab arbitrio Epiſcopi committentis dependens, aſcendiſſe tandem in beneficium, ac dignitatem, ipſumque Archidiaconum, qui hactenus Epiſcopi dumtaxat fuerat Vicarius, ſenſim Prælatis Ordinariis annumeratum fuiſſe, uti conſtat ex Synodo Exceſtrenſi in Anglia celebrata anno MCCLXXXVII. Can. xxxv. ubi ita legimus: *Singulis Archidiaconis, eorum officialibus, ac cæteris juriſdictionem habentibus ordinariam, diſtricte præcipimus &c.* Hodie Archidiaconi juriſdictio reſtricta uon parum eſt per Concilium Tridentinum, videturque remanſiſſe magni nominis umbra.

III. Alterum In allegata Alexandri Decretali Epiſtola notatu dignum, inveſtigare profecto eſt, quiſnam ille alius Prælatus ſit, qui præter Epiſcopum, atque Archidiaconum, ordinandos terrere poterat ſub anathematis interminatione, ne Canonico impedimento irretiti ad ordinationem accedere auderent? Puto equidem, Prælatum ibi omnino Parochum intelligi, quippe qui non ſemel in jure Canonico Prælatus cum facultate excommunicandi appellatur, uti videre eſt in Cap. *Cum Eccleſiarum*, extra, *De officio Judicis Ordinarii*. Quamobrem Gloſſæ Auctor in Can. *In capite Quadrageſimæ*, Diſtinctioue 1. verbo, *injungere*, Epiſcopum ait non debere ſententias excommunicationis revocare, quas Prælati protulerant, ideſt Parochi, ut probat Gonzalez ad Textum in Cap. II. citato Titulo, *De officio Judicis Ordinarii*. Itaque cum juxta veteres Canones Parochi non ſolum tenerentur præſtare teſtimonium de propriis Parochianis ordinandis, verum & eos Epiſcopo præſentare, uti docuimus ex Can. xi. Concilii Namnatenſis, quemadmodum Archidiaconus proprios Clericos Civitatis ſibi ſubditos, ita & Parochi, qui Prælati, & Presbyteri etiam dicebantur, Clericos ſuarum Parochiarum ordinatori Epiſcopo præſentabant, ac in ipſo initio Ordinationis, in omnes anathema ex propria juriſdictione proferebant, qui furtive, vel coutra ſacrorum Canonum leges, ad ſuſcipiendos Ordines accederent. Hodie ex præſcripto noſtræ Rubricæ, nomine Epiſcopi, ab aliquo ejus miniſtro memorata excommunicatio fulminatur.

IV. Eſt plane antiquus, ac uſitatus ritus fulminandi eam cenſuram, quippe cujus paſſim omnes pene veteres Pontificales libri meminere. In ms. Pontificali Eccleſiæ Biſuntinæ ab annis circiter DC. exarato, ubi agitur de Ordinationibus ab Epiſcopo celebrandis, paulo poſt initium ita legimus: *Poſtquam omnes* (ordinandi) *fuerint in præſentia Epiſcopi, facit ſermonem, vel ipſe, vel Archidiaconus congruentem ad hoc opus. Finito ſermone, mittat bis bannum Epiſcopus, ne quis præſentet ibi ſervum, neque colibertum, neque alterius Epiſcopi Clericum, neque criminoſum. Tunc tertio excommunicet &c.* Idipſum conſtat ex ms. Pontificali inſignis Eccleſiæ Moguntinæ annorum circiter CD. quod extat in Bibliotheca Regis Francorum numero 3870. ut refert Martenius Lib. 1. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo XI. ubi de Epiſcopo *plenis Pontificalibus* induto, & ad Ordinationem celebrandam accincto, hæc habet: *Sedens ſuper ſedem ſuam, legat, vel per alium legi faciat prohibitionem iſtam.* Auctoritate Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Eccleſiæ interdicimus publice, & prohibemus diſtricte, & ſub pœna excommunicationis, & anathematis, ne aliquis patiens ætatis

defectum, vel natalium, ad Sacros Ordines auſu temerario accedere nunc præſumat, nullus niſi a nobis receptus, nullus per falſas literas, & ſine licentia ſui Epiſcopi, vel Prælati, nullus qui contraxerit cum aliqua per verba de præſenti, nullus apoſtata, nullus excommunicatus, nullus per ſaltum, nullus bigamus, nullus irregularis, nullus ſimoniacus, nullus epilepticus, vel aliquo membro mutilatus, vel corpore enormiter vitiatus, vel aliqua infirmitate incurabili prægravatus, item qualemcumque aliud legitimum habuerit impedimentum, niſi prius fuerit ſecum miſericorditer diſpenſatum, item nequis ad ſuſceptionem ullius Ordinis ſe ingerere præſumat, qui non fuerit canonice examinatus, &, ne uno ordine ſuſcepto, alium ſine licentia debita recipere præſumat, & abſque fraude quacumque.

V. Aliam prolixiorem admonitionis formulam, quæ ordinandis fieri conſueverat initio Sacræ Ordinationis, videre eſt in Pontificali Julii Papæ II. quam etiam deſcribit Pontificale ſecundum ritum ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, Lugduni editum anno MDXLII. in quo pene ad verbum deſcripta etiam extat hodierna noſtri Romani Pontificalis formula, ubi notanda ſunt ea inſcriptionis verba, *Dei, & Apoſtolicæ ſedis gratia Epiſcopus*. Conſtat quidem jam a priſcis ſeculis invaluiſſe, ut nonnulli *Miſericordia Dei, vel gratia Chriſti* Epiſcopos ſe inſcriberent, quemadmodum addiſcere licet ex Concilio Epheſino; ibi enim ſubſcriptus inter alios legitur, *Acacius miſericordia Dei Epiſcopus Melitinorum*; itemque, *Palladius gratia Chriſti Epiſcopus Amaſenorum*. Qui inſcribendi ritus, vel ei ſimilis paſſim deinde a compluribus uſitatus eſt. Sane qui primus ſe, *Dei, & Apoſtolicæ ſedis gratia* Epiſcopum inſcripſerit, occurrit Archiepiſcopus Nicoſienſis Latinus in Cypro inſula in conſtitutionibus a ſe editis jam inde ab anno MCCLI. Quod & alius fecit ejuſdem Sedis Epiſcopus Latinus in Concilio cui præerat. Eodem titulo non multo poſt tempore uſi ſunt Italiæ Epiſcopi, inter quos Archiepiſcopi Ravennates jam inde ab annis MCCCX. MCCCXIV. MCCCXVII. in Epiſtolis ſuis, & in iis quibus præfuerant Conciliis, *Dei, & Apoſtolicæ ſedis gratia* ſe inſcripſerunt. Hos deinde imitati ſunt ceteri Epiſcopi, Germani, Galli, Hiſpani, & alii. Docet Thomaſſinus Parte 1. Libro 1. *Diſciplinæ*, Cap. LX. Num. X. ejus inſcriptionis crebriorem fuiſſe conſuetudinem, ex quo ad Regum præſentationem a Romano Pontifice Epiſcopi præficiuntur Eccleſiis; itemque ex quo ipſi Romani Pontifices complurium Epiſcopatuum collationem per varias reſervationes ſibi vendicaverunt. Ceterum initium conſuetudinis ductum fuiſſe conſtat a laudatis Archiepiſcopis Nicoſienſibus; adeo ut, cum illa uſi formula primi legantur Archiepiſcopi, ea forte fuerit ejus moris ratio, quod cum Epiſcoporum poteſtas ſit immediate a Deo, Archiepiſcoporum auctoritas non ſit, niſi imitatio quæpiam, vel participatio privilegii, quo Petrum ſupra Apoſtolos, & Epiſcopos Chriſtus evexit: Epiſcopi vero forte haud ignari, ea ratione motos fuiſſe Archiepiſcopos, dum illa uſi ſunt formula, eandem ipſi ſuam in Apoſtolicam Sedem reverentiam ſignificare forſitan voluere, uti laudatus Thomaſſinus, & alii eruditi docent.

DE CLERICO FACIENDO

TITULUS III.

I. QUamquam prima Tonſura de qua agitur in præſenti Titulo, Ordo non ſit, ſaltem juxta Theologorum ſententiam, quia ſcilicet non eſt a Chriſto Domino inſtituta, ſed ab Eccleſia, nec ſpiritualem poteſtatem confert ad miniſterium aliquod Eccleſiaſticum obeundum, eamque Tridentina Synodus ab Ordinibus diſerte diſtinguit: eſt tamen præparatio ad Ordines ſuſcipiendos, & quædam religioſa, ut ita dicam, ad cultum divinum deputatio: *Ut enim homines*, inquit Concilii Tridentini Catechiſmus, *ad baptiſmum exorciſmis, ad matrimonium ſponſalibus præparari ſolent; ita, cum, tonſo capillo, Deo dedicantur, tamquam aditus ad Ordinis Sacramentum illis aperitur: declaratur enim qualis eſſe debeat, qui ſacris imbui cupit.* Sicut autem Chriſtiani non naſcuntur, ſed fiunt, ut ait Tertullianus in Libro *De Teſtimonio animæ*, Cap. 1. in fine, ita & Clerici non naſcuntur quidem, ſed fiunt per ſolemnem illam capillorum attonſionem, qua Clerici nomen iis imponitur, & fori, ac Canonis, ut ajunt, privilegia tribuuntur.

II. Clerici proprie in præſenti dicuntur ἀπὸ τοῦ κλήρου idest a ſorte, ad ſignificandum, quod Clericus Dominum ſortem ſuam habere debet, ut eleganter docet S. Hieronymus in Epiſtola ad Nepotianum, ita inquiens: *Clericus, qui Chriſti ſervit Eccleſiæ, interpretetur primo vocabulum ſuum, & nominis definitione prolata, nitatur eſſe, quod dicitur. Si enim κλῆρος Græce, ſors Latine appellatur, propterea vocantur Clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia ipſe Dominus ſors, ideſt pars Clericorum eſt. Qui autem vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominum partem habet, talem ſe exhibere debet, ut & ipſe poſſideat Dominum, & poſſideatur a Domino &c.* Hinc vides, improprie appellari Clericos, qui ſunt in vilioribus, & quomodocumque profanis miniſteriis, quæ tamen ſumme olim coluit, & pluris fecit Eccleſia. Tales profecto fuere antiquitus, qui vocabantur Parabolani, ſeu qui ægrotos curabant, Leg. XLII. & XLIII. Codice Theodoſ. *De Epiſcopis &c.* Tales etiam erant Decani, ſeu Copiatæ, aut Viſpelliones, & Foſſarii, quos in eodem Codice Theodoſiano Clericos appellabant. Atque, ut alios mittam, qui improprie Clerici dicebantur: conſtat, retroactis ſeculis eos quoque dictos fuiſſe Clericos, qui literas ſcirent, laicos vero, qui illas ignorarent, quia ſcilicet eo tempore ſoli fere viri Eccleſiaſtici operam literis dabant, & ideo, qui ex laicis eas utcumque colerent, ipſos quidem Clericos appellitabant. Unde Guillelmus Neubrigenſis Lib. IV. *Rerum Angliæ*, ſic inquit: *Laici eſtis, ſi non poteſtis intelligere vim verbi*, & Accurſius, qui obiit anno MCCXXIX. ad textum in Lege *Solent, ff. de officio Proconſulis*, ait, Proconſulem uti debere conſilio prudentum, cum ſit laicus, ideſt imperitus. De iis Clericis non agi-

agitur in præſenti Titulo, ſed de iis, quos Epiſcopus rite per capillorum attonſionem facit, divinoque cultui addicit, a foro ſeculari ſeparat, atque Eccleſiaſticis aliis privilegiis donat.

§. I.

Clericus fieri poteſt etiam extra Miſſarum ſolemnia, quocumque die, hora, & loco. Pro Clericis Ordinandis parentur forſices pro incidendis capillis, & bacile pro illis imponendis. Et quilibet Ordinandorum habere debet ſuum Superpelliceum ſuper brachium ſiniſtrum, & candelam in manu dextra. Et vocantur omnes tonſurandi nominatim, & ſigillatim per Notarium, & quilibet reſpondet, *Adſum*.

COMMENTARIUS.

I. Primam Tonſuram, & quatuor etiam minores Ordines extra Miſſarum ſolemnia, quocumque die, hora, & loco ab Epiſcopo conferri poſſe, dictum plane fuit in ſuperiori Titulo in Commentario ad §. XIII. Ordinandos præterea omnes debere in Eccleſia ſe præſentare cum Tonſura, habitu, ac veſtibus ordini ſuo convenientibus, candeliſque in manu accenſis, & cum a Notario Epiſcopi nominati fuerint, reſpondere, *Adſum*, debere, & accedere ad locum Ordinationis, ſecundum ordinem deſcriptionis, explicuimus jam in Commentario ad §. XIV. Tituli præcedentis. Advertendum hic itaque ſupereſt, debere in loco Ordinationis parari forſices pro incidendis eorum capillis, qui prima Tonſura initiandi ſunt, eoſdemque ſecum Superpellicea ſuper brachium ſiniſtrum tenere, quibus deinde ab Epiſcopo religioſo ritu induantur. S. Carolus, qui avitam Eccleſiæ diſciplinam reſtituere conatus eſt, inter aliam ſupellectilem, quæ Miſſæ, divinorum officiorum, aliorumque miniſteriorum Epiſcopalium ſolemnium uſui eſſet, binos ad uſum Sacræ Ordinationis forfices præſcribit, ut videre eſt Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis Parte IV. *Inſtructionum ſupellectilis Eccleſiaſticæ*, Lib. II. Cap. I. ubi agit de ſupellectile Eccleſiæ Cathedralis. Quantum vero ad ipſorum forſicum formam, ita inquit eodem Lib. II. Parte II. *Forfex ex ferro, at certis locis inaurato conflatus unciarum duodecim longitudine conſtet*. Quamobrem pravus profecto abuſus cenſeri debet quorundam Epiſcoporum, qui ab iis, qui prima Tonſura initiandi ſunt, vel certam pecuniæ ſummam pro forſice, ac manutergio, ut ajunt, vel forſices ipſos, ac manutergia exigere non erubeſcunt. Id quod anno MC. expreſſe prohibuit inter alia Concilium Pictavienſe, Paſchale II. Pontifice Maximo, in Galliis celebratum, Can. II. his verbis: *Ut nemo in faciendis coronis forcipes, vel manutergia exigat*. Ergo ab Epiſcopo hæc gratis parari debent pro candidatis primæ Tonſuræ, qui tamen ipſi ſuper brachium ſiniſtrum Superpellicea ſecum ferent, de quorum origine, & antiquo uſu, ac de impoſitione eiſdem ab Epiſcopo facienda, inferius opportuniori loco ſermo erit.

§. II.

Quibus ante Altare coram Pontifice in faldiſtorio cum mitra ſedente genuflexis Pontifex ſurgit cum mitra, & dicit: ℣. *Sit nomen Domini benedictum*. ℞. *Ex hoc nunc, & uſque in ſeculum*. ℣. *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*. ℞. *Qui fecit cælum, & terram*.

Oremus fratres cariſſimi Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum pro his famulis ſuis, qui ad deponendas comas capitum ſuorum pro ejus amore feſtinant, ut donet eis Spiritum Sanctum, qui habitum religionis in eis in perpetuum conſervet, & a mundi impedimento, ac ſeculari deſiderio corda eorum defendat; ut ſicut immutantur in vultibus, ita dextera manus ejus virtutis tribuat eis incrementa, & ab omni cæcitate ſpirituali, & humana oculos eorum aperiat, & lumen eis æternæ gratiæ concedat. Qui vivit, & regnat cum Deo Patre in unitate ejuſdem Spiritus Sancti Deus per omnia ſecula ſeculorum. ℞. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. Inter alios ſacros ritus in ſuſceptione Ordinum ab Eccleſia præſcriptos, & uſitatos, pervetuſtus & ille cenſeri debet, quo ii qui mox eſſent ordinandi, coram Pontifice genuflecterent, ab eoque ſanctiſſimis precationibus ſacrarentur. Eſt ea de re perſpicuum S. Gregorii Nazianzeni teſtimonium, qui in ſua celebri Oratione in funere Gregorii patris ſui habita, inopinatum ejuſdem Patris erratum, qui cum baptizandus de præcipuis fidei capitibus inſtitueretur, non ſicut cæ-

cæteri Catechumeni, ſtetiſſet, ſed Sacerdotum initiandorum more flexiſſet genu, ad Sacerdotium præſagiendum, ab iis, qui Catecheſi aderant, tractum fuiſſe affirmat. *Miraculum autem, quod hic quoque divina gratia proditum eſt, ſi reticuero, male hercle de ipſa gratia meritus videri poſſim. Hujus porro teſtes ſunt non pauci. Spirituale quoddam erratum exactæ diſciplinæ magiſtri committunt, idque quod futurum erat, ſuperna gratia præſignat, ac Sacerdotii forma cum Chriſtiana inſtitutione miſcetur. O initiationem minime ſpontaneam! Etenim in genu flexus fidei elementis imbuitur: adeo ut multi non perſpicaciores tantum, ſed etiam minore ingenii acumine præditi, non obſcuris ſignis confirmati, quod poſtmodum evenit, prædicerent.* Notat hic ſtatim eruditiſſimus Jacobus Billius, quod cum hoc in more poſitum eſſet, ut Catechumeni nequaquam genua flecterent, ſed aures tantum oleo ungendas præberent, ipſe præter Catecheſis legem, cum Baptiſmate initiaretur, genuflexit. Sed & illud qnoque ex recitatis Gregorii verbis colligi poteſt, non ſolum cum Sacramento Ordinationis candidati perficerentur, verum, & cum antea ſinguli de ſuis officiis admonerentur, genuflectere conſueviſſe, cum e contra Catechumeni, dum Chriſtianæ doctrinæ, & diſciplinæ capita auribus exciperent, erecti ſtare olim ſoliti eſſent.

II. Si qua autem fides pervetuſto Libro *De Eccleſiaſtica Hierarchia*, quem plerique Auctores magni nominis, genuinum eſſe S. Dionyſii Areopagitæ fœtum ſtrenue propugnant, jam Apoſtolorum ævo quo ipſe floruit, conſuetudo fuit, ut ſuſcepturi Ordines, genua ſua flecterent. Non modo enim laudatus Pater in Cap. v. memorati Operis *De Eccleſiaſtica Hierarchia*, ejuſmodi ritus luculenter meminit, ſed & diſcrimen etiam aſſignavit inter Ordinationem Epiſcopi, Presbyteri, ac Diaconi; quod primi ſcilicet utrumque genu flecterent, Diaconus vero unum dumtaxat. Quam differentiam obſervandam quoque hodieque præſcribit Euchologium Græcorum, ubi de ipſorum Ordinatione agit. Cum enim tres Hierarchici Ordines ſint; nimirum Diaconi, Presbyteri, & Epiſcopi; & hic quidem perficiendi, illuminandi, & purgandi: iſte illuminandi, purgandique: ille tandem purgandi ſolummodo poteſtatem adeptus ſit: cum propter gratiam multiplicem, & Diacono ampliorem obtinendam, utrumque genu flectant duo primi, Presbyter ſcilicet, & Epiſcopus; Diaconus, cujus modicum, & reſtrictum eſt donum, unius dumtaxat genu inflexione, Dei & Altaris miniſterio mancipandus eſt. *Propterea Diaconus, ut ſola purgativa facultate donatus, unum etiam tantum pedem inclinat*. Ita breviter, & aperte S. Dionyſium explicans, in paraphraſi ſcribit Græcus Pachimeres. Cui adſtipulatus Simeon Epiſcopus Theſſalonicenſis ſic inquit: *Diaconus unam, eamque ſolam ſacri miniſterii gratiam accipit, ut Dionyſius ait: miniſtrare enim debet, & adhortari, & verba ad Catechumenos facere: addacit ſiquidem tantum, & commonet, & excitat ad accedendum, non tamen ſacra peragit*: Benedic, *namque ait, non tamen benedicit*. Et Dominum precemur, *edicit; non tamen ipſe orationes publicas recitat*: Et in ſapientia attendamus, *exclamat: non tamen conſecrat. Ut miniſtrans igitur, non ut Sacramentum perficiens, unum inflectit genu, quia divini obſequii miniſter conſtituitur*.

III. Ita vero neceſſariam Ordinandis duxerunt genuflexionem antiqui Patres, ut etiam Dominicis diebus, ac toto Paſchali tempore, quo in genua procumbere nefas eſt, prohibitumque ex Canone xx. Nicæno, ſuſcepturos Ordines voluerint nonniſi gennflexinne initiari. Quamobrem Alexander III. Pontifex Maximus relatus in Cap. II. *De feriis*, ita inquit: *In conſecrationibus autem Epiſcoporum, & Clericorum Ordinationibus, Conſecrans, & Conſecratus tantum genua flectere poſſunt, ſecundum quod conſecrationis modus requirit*. Quæ verba referenda ſunt ad diſcrimen jam ſuperius explicatum. Cum enim, ut docet S. Dionyſius, per genuflexionem Ordinandi propriam vitam Deo eſſe ſubjectam profiteantur, ideo major genuflexio in Epiſcopo, & Presbytero, quam in Diacono deſideratur; quia quo gradus nobilior eſt, ad quem promovendi ſumus, eo magis noſtræ tenuitatis conſcientiam cognoſcere debemus, & majorem ſubjectionem profiteri, ut quo celſior eſt per Ordinationem aſcenſus, eo profundior ſit per humilitatem deſcenſus. Meminit denique memorati ritus & S. Ambroſius Lib. VI. *Hexameron*, Cap. IX. ubi aliam reddit rationem his plane verbis: *Flexibile genu, quo præ ceteris Domini mitigatur offenſa, ira mulcetur, gratia promovetur: unde Ordinator, & Ordinandus genua flectunt, ut divinam gratiam uterque digne promoveat, unus recipiat, alter conferat*. Mirum certe illud videri debet, in ms. Pontificali inſignis Eccleſiæ Capuanæ, variis figuris inſignito, de quo vide infra in Appendice, in collatione tum minorum, cum majorum Ordinum nunquam repræſentari Epiſcopum genuflectentem, ſed ſemper, & in tota functione ſtantem, Ordinandos vero curvos, vel proſtratos cerni.

IV. Eſt certe & priſcus ritus, ut nonniſi orationibus, multiſque ad Deum fuſis precibus Ordinatio celebretur, exemplo Apoſtolorum, qui paſſim *Orantes* memorantur, tum in Ordinatione Mathiæ, tum ſeptem Diaconorum, tum denique Pauli, & Barnabæ, uti in Actibus Apoſtolicis videre eſt, Cap. I. VI. & XIII. Quin & Chriſtus Dominus Apoſtolos electurus, orationi prius ſe totum dedit, in eaque pernoctavit: *Exiit*, inquit Lucas Cap. VI. *in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei; & cum dies factus eſſet, vocavit diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominavit &c.* Quod ſi Dei filius Patrem ſuum orare perhibetur, antequam Apoſtolos ſuos deligeret, jure ac merito Epiſcopi antequam Clericatum, vel Ordines alicui conferant, orare ipſi Deum præcipiuntur, aſtanteſque etiam, ut orent, admonere: juxta priſcam Eccleſiæ diſciplinam, cujus inter alios meminit Auguſtinus in Epiſtola C. ubi de geſtis Ordinationis Eradii agitur: ex qua addiſcimus, populum Auguſtini tempore ab Epiſcopo Ordinante admoneri ſolitum, ut omnibus aliis negotiis prætermiſſis, pro ipſo Ordinante, ac Ordinandis, preces funderet; quatenus, & ille ad eligendas perſonas divinis miniſteriis idoneas divinitus moveretur, iſti vero ita in Clericatu proficerent, ut Deo gloriam, characteri honorem, populiſque utilitatem afferre poſſent. Nil ergo mirum, ſi precari Pontificem, Deumque invocare ſuper Ordinandos teſtetur Sanctus Dionyſius in Lib. *De Eccleſiaſtica Hierarchia*, ac præſertim Auctor Conſtitutionum Apoſtolicarum Lib. VIII. ubi variæ leguntur preces, quæ olim in Ordinationibus adhibebantur.

V. Certe exceptis primis verſiculis, extat hæc Oratio noſtri Romani Pontificalis tum in antiquo

Ro-

Romano Ordine apud Hitorpium, Titulo qui inſcribitur, *Oratio ad capillaturam incidendam*, ubi fuſior legitur conferendæ Tonſuræ ritus, ac hodie ſervatur ex Romano Pontificali, tum etiam in pervetuſto S. Gregorii Sacramentario, ubi agit de Orationibus ad Clericum faciendum. Sed & ex vita S. Germani Epiſcopi Antiſiodorenſi, qui teſte Baronio obiit anno CDXXXV. neſcio quid veſtigii apparet tam laudatæ Orationis, quam ritus inchoandæ Ordinationis ab invocatione nominis Domini. Ait Auctor ejus vitæ Conſtantius Presbyter apud Surium die XXXI. Julii, quod B. Amator Antiſiodorenſis Præſul ſimulatque divinitus intellexit Germanum ſibi in Epiſcopatu ſucceſſurum, omnem ſuam navavit operam, ut eum etſi reluctantem rite tonderet, habituque Religionis indueret: *Beatus Amator videns* (in Eccleſia) *Germanum illuſtriſſimum, præcepit Oſtiariis, Eccleſiæ fores ut clauſtris arctarent. Ipſe vero glomerata ſecum turba Clericorum, atque nobilium, injiciens manus, Germanum apprehendit, & invocato nomine Domini, cæſariem ejus capiti detrahens, habitu Religionis, rejectis ſecularibus ornamentis, cum promotionis honore induit, talibus eum verbis exhortans: Quin tibi frater cariſſime, me decedente, Omnipotens Paſtorale commiſit officium.*

VI. Plura hinc addiſcere nobis licet; ac primo quidem, Ordinationem in Eccleſia fieri ſolitam. Secundo, invocato prius Nomine Domini, celebratam ab Epiſcopo Ordinationem. Tertio, capitis comam initiando reciſam. Quarto Ordinandum rejectis ſecularibus veſtibus, habitu Religionis indutum fuiſſe. Sunt qui habitum Religionis hic poſſe intelligi autumant Superpelliceum, ſeu lineam tunicam Clericalis profeſſionis; ſed videtur potius exiſtimandum eo nomine haud ſacram, qua in divino miniſterio uterentur, ſed communem, quam quotidie adhiberent Clerici, veſtem denotari: quod quidem & nomen ipſum oſtendit, & quæ ſubduntur de rejectis ſecularibus ornamentis demonſtrant, eum Religionis habitum ab Amatore Epiſcopo, Germano, cum in Clericum attonſus eſt impoſitum, loco ſecularium veſtium ſucceſſiſſe, juxta morem illorum temporum, in quibus ſecularis habitus tunc primum deponebatur, cum ab Epiſcopo ſacro ritu attonderentur, quemadmodum perſpicue conſtat ex allato ſuperius teſtimonio vitæ S. Norberti, & aliorum complurium: licet hodie in pleriſque Diœceſibus, non prius Epiſcopi ſolent conferre alicui primam Tonſuram, quam de ipſorum licentia geſtato aliquot menſibus habitu Clericali. Qui uſus viget in noſtro Regno Neapolitano.

VII. Dici etiam poſſet, juxta aliorum ſententiam, habitum Religionis Germano tributum ab Amatore Antiſiodorenſi Epiſcopo, cum Clericum illum faceret, fuiſſe habitum Monachalem: ſumitur enim plerumque Religio pro ipſa Pœnitentium, ac Monachorum profeſſione. Eo ſenſu eam vocem uſurpat Salvianus, qui eodem ferme ſeculo quinto floruit, quo Amator, & Germanus vixerunt. Sic autem ille Libro V. de gubernatione Dei, inquit: *Multi etiam Religioſi, imo ſub ſpecie Religionis vitiis ſecularibus mancipati: qui ſcilicet poſt veterum flagitiorum probroſa crimina, titulo ſanctitatis ſibimet inſcripto, non converſatione alii, ſed profeſſione nomen tantum demutavere, non vitam; & ſummum divini cultus habitum magis, quam actum exiſtimantes, veſtem tantummodo exuere, non mentem.* Habitu itaque Religionis ideſt monaſtico Germanum induit Amator Epiſcopus; quia ſcilicet tum ſanctiſſimi quique Epiſcopi, cum Epiſcopali ſarcina monaſticum etiam ſubibant jugum. Docet id eruditus Thomaſſinus Parte I. *Diſciplinæ*, Libro II. Cap. XLIII. probatque exemplo S. Martini Epiſcopi, de quo Severus Sulpitius in Lib. *De ejus vita*, Cap. VII. ita ſcribit: *Idem conſtantiſſime perſeverabat, qui prius fuerat: eadem in corde ejus humilitas: eadem in veſtitu ejus vilitas erat: atque ita plenus auctoritatis, & gratiæ implebat Epiſcopi dignitatem, ut non tamen propoſitum Monachi, virtutemque deſereret.*

VIII. Quin & Germanus ipſe, ſi totam vitæ ipſius ſeriem inſpiciamus, cum primum Amatori in Epiſcopatu ſucceſſit, monaſticum ſtatim, duriſſimumque victu, & veſtitu inſtitutum amplexus eſt. Sic enim de eo ſcribit Conſtantius Presbyter apud memoratum Surium: *Ex ea vero die, qua Sacerdotii ſumſit exordium, nunquam panem frumenti, non vinum, non acetum, non oleum, non legumen, vel ſalem accepit. Indumentum cuculla, & tunica indiſcretis fuere temporibus. Nam neque hieme acceſſit adjectio, neque æſtate levamen admiſſum eſt. Quod utrumque tandiu uſui fuit, niſi forte donatum eſt, donec attritione nimia ſolveretur, cilicio ſemper interius inhærente.* Quis eſt, qui neſciat Cucullam ad rem veſtiariam Monachorum pertinere? Monachi itaque veſtes induerat Germanus, quas egregie, ac ſingulatim ſcriptor ejus vitæ Conſtantius deſcribit, cum inquit, eo mortuo pleroſque Antiſtites eas inter ſe tamquam pretioſas eminentiſſimæ ſanctitatis reliquias partitos fuiſſe: *Cucullam cum interiori cilicio Petrus Epiſcopus uſurpavit. Sex vero Antiſtites, ut aliquid monimenti ex ſucceſſione ſanctitatis acciperent, diſrumpere, quod ſuper fuerat, maluerunt. Unus pallium, alter cingulum accepit, duo tunicam, duo ſagalum diviſerunt.*

IX. Ergo habitus Religionis varie accipitur, ab aliis quidem pro linea tunica, quam vocant Superpelliceum, ab aliis vero pro habitu Monachali: ego in ea opinione ſum conſtantiſſimus, habitum Religionis non alium olim fuiſſe, quam veſtem communem Clericorum, qua, rejectis ſecularibus veſtibus, ab Epiſcopo ſtatim induebantur, qui primam Tonſuram ſuſcipiebant, ut evidentiſſime eruitur ex recitato ſuperius teſtimonio vitæ Sancti Germani. Neque vero negaverim, jam a pluribus ſeculis obtinuiſſe, ut in noſtro Romano Pontificali, nomine habitus Religionis, non aliud intelligi poſſit, quam Superpelliceum. Præſcribit enim, ut Epiſcopus poſt recitatam eam Orationem, quæ dicit, *Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris, & hos famulos tuos benedicere dignare, quibus in tuo ſancto nomine habitum ſacræ Religionis imponimus &c.* ſtatim ſuperpelliceo induat candidatos primæ Tonſuræ: *Tum Pontifex ſedet cum mitra, & accipiens in manu ſuperpelliceum, dicit ſingulis;* Induat te Dominus novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis. *Et mox imponit illud cuilibet repetendo,* Induat te &c. *immittens uſque ad ſcapulas.* Atque hic nota ea orationis verba, quæ alias habentur in Sacramentario S. Gregorii, ubi dicit Epiſcopus imponere ſe *habitum ſacræ Religionis* tironi Clericalis profeſſionis, referri a quinque circiter ſeculis ad ſignificandum Superpelliceum, quia ſcilicet ante id temporis nulla de eo ritu imponendi Superpelliceum ipſi tironi in antiquis mss. Ritualibus habeatur mentio, teſte Martenio Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo VII. Numero IX. ubi

ubi etiam tradit, in Pontificali Senonenſi annorum D. poſt primam Orationem ante crinium præciſionem legi: *Hic induat eum cappam*. Quæ veſtis nequaquam Superpelliceum dici poteſt.

§. III.

Poſt hæc, ſedente Pontifice, ſchola inchoat, & proſequitur Antiphonam, & Pſalmum, octavo Ton. *Tu es Domine, qui reſtitues hæreditatem meam mihi*. Pſalm. xv. *Conſerva me Domine &c.* Repetitur tota Antiphona. *Tu es Domine.*

§. IV.

Incepto Pſalmo, Pontifex cum forficibus incidit unicuique extremitates capillorum in quatuor locis, videlicet in fronte, in occipitio, & ad utramque aurem, deinde in medio capitis aliquot crines capillorum, & in bacile deponit, & quilibet, cum attondetur dicit: *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei: Tu es qui reſtitues hæreditatem meam mihi*.

COMMENTARIUS.

I. HAbentur hæc paſſim, & quæ poſtea ſequentur, totidem pene verbis, etſi ordine nonnihil inverſo, in Sacramentario S. Gregorii, in antiquo Ordine Romano, atque in compluribus antiquis Ritualibus libris. Sane quod ſpectat ritum in duobus hiſce Paragraphis deſcriptum, jam alibi docuimus, dici Clericos ἀπὸ τοῦ κλήρου, ideſt a ſorte, ad ſignificandum, quod Clericus Dominum ſortem ſuam, & hæreditatem habere debeat, veluti qui in Hebræorum populo divino cultui mancipati erant: quibus vetuit Dominus aliquam agrorum partem in terra promiſſionis diſtribui, cum ait Numerorum Cap. XVIII. *Ego pars, & hæreditas veſtra*. Quod quamvis omnibus fidelibus commune ſit, præcipua tamen ratione eis conveniat neceſſe eſt, qui ſe Dei miniſterio conſecrarunt. Unde S. Hieronymus in Epiſtola ad Nepotianum ſcribit: *Clericus, qui Chriſti ſervit Eccleſiæ, interpretetur primo vocabulum ſuum, & nominis definitione prolata, nitatur eſſe, quod dicitur. Si enim* κλῆρος *Græce, ſors Latine appellatur, propterea vocantur Clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia ipſe Dominus ſors, ideſt pars Clericorum eſt. Qui autem vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominum partem habet, talem ſe exhibere debet, ut & ipſe poſſideat Dominum, & poſſideatur a Domino. Qui Dominum poſſidet, & cum Propheta dicit:* Pars mea Dominus, *nihil extra Dominum habere poteſt. Quod ſi quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus: verbi gratia, ſi poſſeſſiones, & variam ſupellectilem, cum iſtis partibus Dominus pars ejus fieri non dignabitur. Si autem ego pars Domini ſum, & funiculus hæreditatis ejus; nec accipio partem inter ceteras Tribus, ſed quaſi Levita, & Sacerdos vivo de decimis; & Altari ſerviens, Altaris oblatione ſuſtentor; habens victum, & veſtitum, his contentus ero, & nudam Crucem nudus ſequar.*

II. Perperam Joannes Wicleffus ex recitatis hucuſque S. Hieronymi verbis, & ex Ritu initiandorum Clericorum per ea noſtri Pontificalis verba, *Dominus pars hæreditatis meæ &c.* ac præſertim ex iis Scripturæ locis, quibus Dominus in veteri Lege Levitas prohibuit bona inter filios Iſrael poſſidere, ſui erroris anſam arripuit, quo temere pernegavit, Eccleſiaſticis licitum eſſe proprium aliquid poſſidere. Qui quidem error una cum ejus Auctore merito damnatus eſt in Concilio Conſtantienſi, inter alios ejuſdem hæretici articulos, Numero x. XXXII. & aliquot ſequentibus. Certe quod profitentur Clerici, cum Tonſura initiantur, *Dominus pars hæreditatis meæ*, nequaquam ſignificat, ipſos omni hæreditati, & poſſeſſioni terrenæ renunciare, ſed ſpem ſuam, & amorem in Deo defigere, cujus ſe miniſterio mancipant. Etenim, uti recte docet eruditiſſimus Guillelmus Eſtius in Libri quarti Diſtinctionem XXIV. §. VI. id pars alicujus vocatur more Scripturæ Sacræ, quod quis habet pro re præſtantiſſima, quamque præcipue amat, & in qua ſpem ſuam conſtituit. Quo ſenſu, de voluptatibus hujus ſeculi dixerunt impii Cap. II. Sapientiæ: *Hæc eſt pars, & ſors noſtra*. Et David in Pſalmo CXVIII. *Portio mea Domine cuſtodire legem tuam*. Talem igitur partem ſi Clericus habuerit extra Dominum, pars ejus non erit Dominus, quia nemo poteſt duobus Dominis ſervire. Cæterum ſicut David, qui dixit: *Dominus pars hæreditatis meæ*, divitias habuit, & Sancti Patriarchæ, qui hoc idem dicere potuerunt, bona terrena poſſederunt; ita & Clericus vere dicere poteſt eum Pſalmi verſiculum, *Dominus pars hæreditatis meæ*, & nihilominus bona temporalia poſſidere, modo juxta ejuſdem Pſalmiſtæ admonitionem Pſalmo LXI. cor iis non apponat.

III. Pergit Eſtius, (quem nec citatum deſcribit Natalis Alexander Theologiæ dogmaticæ Lib.II. *De Sacramento Ordinis* Cap. I. Articulo III.) atque egregie docet, omnibus quidem Chriſtianis commune eſſe oportere, Dominum partem habere, ſed excellentiori modo debere id iis competere, qui ſacris officiis, & miniſteriis conſecrati ſunt, non quo facultates ſuas relinquere cogantur, ſed quemadmodum ex divinis litteris, ſacris Canonibus conſtitutum eſt, ut penitus ſe abſtineant a negotiis ſecularibus, & moderatis opibus contenti, nihil amplius requirant, juxta illud Apoſtoli in Epiſtola II. ad Timotheum Cap. II. *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus*. Idipſum etiam

dicere

dicere viſus eſt in recitata Epiſtola ad Nepotianum S. Hieronymus, eos profecto ſugillans, qui cum Clerici eſſent, ita congerendis opibus ſtudebant, ut non Dominum, ſed Mammona partem habere viderentur: *Obſecro itaque te*, inquit, *& repetens iterum, iterumque monebo, ne officium Clericatus genus antiquæ militiæ putes, ideſt ne lucra ſeculi in Chriſti quæras militia, ne plus habeas, quam quando Clericus eſſe cœpiſti*. Non ergo voluit eum S. Doctor, quod habebat, abjicere, ſed id quod habebat, ſi ad vitam ſufficeret, non augere. Dolet autem ſuo tempore, quod & nos noſtra hac tempeſtate dolemus, ditiores nonnullos fuiſſe Monachos, quam fuerant ſeculares, & Clericos, qui poſſiderent opes ſub Chriſto paupere, quas ſub locuplete, & fallace diabolo non habuerant; adeo ut ſuſpiraret eos Eccleſia divites, quos mundus tenuerat ante mendicos.

IV. Ea denique verba, *Dominus pars hæreditatis meæ &c.* ſive ipſa detonſio capillorum, quæ ab Epiſcopo initiandis prima Tonſura fieri ſolet, non plane ſignificant, ut hæreticus contendit, renunciationem, & abdicationem bonorum omnium temporalium. Ut enim docet S. Thomas in IV. ſententiarum, Diſtinct. XXIV. Quæſt. I. Quæſtiuncula III. *Clerici in hoc, quod coronam accipiunt, non renunciant patrimonio, neque aliis rebus temporalibus, quia terrenorum poſſeſſio non contrariatur divino cultui, ad quem Clerici deputantur, ſed nimia eorum ſolicitudo*; quia, ut ait S. Gregorius Lib. X. *Moralium*, Cap. XVII. *Non cenſus in crimine, ſed affectus*. Ceterum quod in veteri Teſtamento Lex, Cap. XVIII. Numerorum, vetet Levitas quicquam poſſidere, id de parte Terræ promiſſæ diſtincta, ac ſeparata a reliquis Tribubus accipiendum eſt, ut Scriptura aperte ſignificat. Voluit enim Dominus Levitas omnibus Tribubus permixtos habitare, ut eorum opera, ac miniſterio, verus Dei cultus apud omnes conſervaretur. Se autem eſſe partem, & hæreditatem Levitarum propterea Dominus dixit, quod oblationes omnes in eorum uſum cederent. Unde Joſue Cap. XIII. ſic dicitur: *Tribui autem Levi non dedit poſſeſſionem: ſed ſacrificia, & victimæ Domini Dei Iſrael, ipſa eſt ejus hæreditas, ſicut locutus eſt illi*; ſcilicet Numerorum Cap. XVIII. ubi eadem fere dicuntur. Quid quod ex ſacris Litteris evidentiſſime conſtat, Levitis attributas fuiſſe Civitates ad habitandum, & ſuburbana ad alendum pecora, ut videre eſt, Numerorum Cap. XXXV. Levitici Cap. ultimo, Joſue Cap. XII. Scimus ex Lib. III. *Regum*, Cap. II. Abiathar Sacerdotem juſſum fuiſſe a Salomone ſecedere in agrum ſuum. Atque ut alia exempla omittam, legitur in Apoſtolicis Actibus Cap. IV. Barnabam Levitam agrum habuiſſe, ejuſque pretium poſuiſſe ad pedes Apoſtolorum. Plura de hac re videri poſſunt apud eximium Cardinalem Bellarminum Lib. I. *De Clericis*, Cap. XXVI. & XXVII.

V. Quantum vero ad ritum attinet detonſionis capillorum, quæ Clericatum ſuſcepturis rite ab Epiſcopo fieri ſolet, mos eſt haud dubie pervetuſtus Eccleſiæ Romanæ, ut Clericalis dignitas per comæ Tonſuram tribuatur. Cujus rei teſtem in primis luculentiſſimum habemus Aratorem ejuſdem S. Romanæ Eccleſiæ Subdiaconum, qui in Epiſtola ad Parthenium ita ſcribit.

Namque ego Romanæ caulis permixtus amœnis
Eccleſiæ, tonſo vertice factus ovis.

Factam jam olim capillorum detonſionem ante ullam Ordinum ſuſceptionem, addiſcere licet ex memorata vita S. Germani Antiſiodorenſis Epiſcopi, auctore Conſtantio Presbytero, qui de Amatore, qui illum Clericatu inſignivit, ſic inquit apud Surium ad diem XXXI. Julii: *Glomerata ſecum turba Clericorum, atque nobilium, injiciens manus apprehendit Germanum, & invocato nomine Domini, cæſariem ejus capiti detrahens, habitu Religionis, rejectis ſecularibus ornamentis cum promotionis honore induit*. Idipſum quoque perſpicue evincitur ex vita S. Patrocli Abbatis, de quo ita ait S. Gregorius Epiſcopus Turonenſis: *Abiit ad Arcadium Biturgiæ Urbis Epiſcopum, petiitque ſibi comam capitis tonderi, acciri que in Ordinem Clericorum: quod Epiſcopus, Domino volente, ſine mora complevit; nec multo poſt primus Diaconatus officium ſumens &c.* Docet præterea S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis Lib. II. *De divinis Officiis*, Cap. IV. uſum ab Apoſtolis fuiſſe introductum, *Ut hi, qui in divinis cultibus mancipati Domino conſecrantur, quaſi Nazaræi, ideſt Sancti Dei crine præciſo innoventur*. Tonſuram tandem ab omni minori Ordine omnino diſtingui, aperte docet S. Gregorii Sacramentarium, imo S. Gelaſii opus, a Gregorio dumtaxat auctum, ac perpolitum: item Ordo antiquus Romanus, atque antiquiſſima ſexcenta Latinarum Eccleſiarum Pontificalia.

VI. Putant nonnulli, apud Græcos in Lectoris Ordinatione, qui gradus modo ex minoribus ſolus Ordinibus in Orientali Eccleſia confertur, Tonſuram Clericalem dari etiam antiquitus conſueviſſe. Quem errorem egregie confutarunt eximii Scriptores, Jacobus Goar in Notis ad Rituale Græcorum, ubi explicat Ordinem fieri ſolitum in Ordinatione Lectoris, & Cantoris, & Chriſtianus Lupus in Scholio ad Canonem XIV. Septimæ Synodi; ajentes, Tonſuram apud Græcos omnino olim a Lectoratu fuiſſe diſtinctam. Enim vero videmus in primis in Canone, pueros per Tonſuram in Clerum allectos fuiſſe, qui tamen Lectores non erant per manuum impoſitionem ab Epiſcopis Ordinati, etſi de ſuggeſtu publice in Eccleſia legerent. Quod alioqui vetat Synodus, ſtatuens, ne deinceps ejuſmodi Clerici in Eccleſia legere præſumant, niſi prius Lectores ab Epiſcopo fuerint conſtituti. Ait in eum Canonem Balſamon, pueros olim conſueviſſe nigris veſtibus indui, Tonſuram accipere, & ſine manus impoſitione Deo conſecrari. Id quod mirifice confirmari poteſt ex antiquo Græcorum Rituali, quod Romæ extat apud Clericos Regulares Theatinos S. Andreæ de Valle, habens hunc titulum cum ſuis Orationibus: *Ordo & Officium ad tondendam comam*. Quin & Ammianus Marcellinus, homo quidem Gentilis, Chriſtianæ tamen diſciplinæ haud ignarus, qui floruit ſeculo IV. Lib. XXII. Cap. XVIII. refert, Alexandriæ Presbyterum Chriſtianum, nomine Theodorum morte a Paganis iccirco affectum, quod *Cirros puerorum licentius detonderet*: quia ſcilicet Græcorum antiquus mos fuit conferendi paſſim primam Tonſuram.

VII. Illud quoque diſerte docet laudatus Goar, Tonſuram, ſeu præviam ad ſuſcipiendos Ordines diſpoſitionem nuſquam apud Græcos cum Lectoratus officio confundi, quin potius juxta Eccleſiæ legem Lectoratui ipſi præmitti; probatque ex eo, quod Tonſuræ quidem terna crucis ſignificatione, capillorum tonſione, & Sanctæ Trinitatis invocatione perficitur conſecratio, Lectoris autem inauguratio iterato triplici Crucis ſigno manus Pontificalis attactu, & oratione. At licet capitis detonſio Lectoratus Ordini conjungi ſoleat, in ea ta-

men Clerici dignitatem ſtare, ingenue ſatentur Sacrorum Canonum Græci Interpretes, Matthæus Blaſtares in Nomocanone, verbo κληρικὸς, & Theodorus Balſamon pluribus in locis, tum in Photii Nomocanone Tit. I. Cap. XXXI. tum in Scholio Canonis XXXIII. Concilii Trullani: *Nota*, inquit, *ſimul ac aliquis accepit Tonſuræ ſignum manu Antiſtitis, cum pro Clerico Canonem habere*. Propterea idem Auctor non parum diſcriminis inter Monachorum ἀπόκαρσιν, *abraſionem*, ſive *raſuram*, & Clericorum ἐπικουρίδα, *Tonſuram*, conſtituit.

VIII. Conſtat autem apud Græcos triplex fuiſſe Sacræ Tonſuræ genus, Clericalis, Monachalis, & Baptiſmalis, cujus ritum ex antiquis Ritualibus libris deſumtum Euchologio ſuo inſeruit vir clariſſimus Jacobus Goar. Ejus titulus eſt, *Oratio in prima capillorum detonſione*, ſive, ut habent alii Codices mſs. *Oratio ad tondendum puerum*. Duæ profecto leguntur in ea functione Orationes, quarum prima inter alia ita habet: *Præſenti famulo tuo N. capitis ſui detondere, & ejus velut primitias offerre incipienti, una cum ejus ſuſceptore benedic, & jugiter in lege tua meditari, & quæ tibi placita ſunt perficere concede*. Altera vero ſic inquit: *Domine Deus noſter, qui credentes in te, tua bonitate per piſcinæ complementum ſanctificas: præſenti puero benedic, & ſuper caput ejus benedictio tua deſcendat &c.* Petrus Arcudius, vir alioqui doctiſſimus, natione Græcus, ingenue fatetur, abuſum eſſe eam Tonſuram, quæ vel ſtatim poſt baptiſma, vel aliquanto poſt tempore fieri apud ipſos conſuevit. Sed miſere errat, cum ejus Ritus tum Latini, tum Græci Scriptores paſſim meminerint, rationeſque etiam explicarint.

IX. Porro quærit Simeon Archiepiſcopus Theſſalonicenſis, quare fiat detonſio Baptizatorum? Et ita quidem ipſe reſpondet: *Poſt Chriſma, ſanctiſſimum dico Unguentum, capitis ejus crines cruciformiter tondet, tam quidem, quia caput Chriſtum defert, & ut Paulus docet, quia detectus orare tenetur, tum etiam, quia Tonſura, velut ſigno, notaque quadam impreſſa (cruciformiter enim tondet) cogitationes ſuperfluas debet reſecare: propterea quippe tondentur ex integro Monachi, & reſiduum quodcumque, & minus neceſſarium fidelis omnis abjicit. Adde inſuper, velut primitias, & ſacrificium humani corporis a baptizato crines offerri Chriſto; ſunt namque totius corporis velut ſuffumigatio, unde & Pontifex non eos utcumque ſublatos projicit, ſed in loco ſacro deponit*. Alias de iis capillis diſponendum ſcribit Matthæus Blaſtares; ut nempe ſuſceptori tradantur; qui nec illos temere contemnat, ſed cera vinctos, Chriſtique Domini ſacræ imagini affixos, in rei Deo oppignoratæ ſymbolum relinquat: *In manibus ſuſceptoris crines detonſos Sacerdos tradit, & ipſe reverentia Sacerdoti facta diſcedit*. Ceterum fuit & ſacer apud Latinos Ritus incidendi pueris capillos, ut liquido conſtat ex Sacramentario S. Gregorii, Titulo qui inſcribitur, *Oratio ad capillaturam*; ſubaudi, *incidendam*, inquit in ejus nota Hugo Menardus; quod vocabulum habetur haud dubie in antiquo Ordine Romano, ubi diverſas Orationes, tum ad puerorum capillaturam incidendam, tum ad Clericum inſtituendum legimus.

X. Ratio nunc boni Ordinis poſtulat, ut de ritu faciendæ tonſionis diſſeramus, illius nimirum, quæ ab Epiſcopo fieri ſolet, ubi candidatos adſcribit Clericatus profeſſioni. *Incepto Pſalmo*, inquit Rubrica noſtri Romani Pontificalis §. IV. *Pontifex cum forficibus incidit unicuique extremitatem capillorum in quatuor locis; videlicet in fronte, in occipitio, & ad utramque aurem, deinde in medio capitis aliquot crines capillorum &c.* Myſticum hunc ritum Honorius Auguſtodunenſis in opuſculo *De antiquo Ritu Miſſarum*, quod *Gemma animæ*, inſcribitur, Lib. I. Cap. CXCV. ſic breviter explicat: *Per caput, principale animæ, ſcilicet mens denotatur, ſicut caput capillis, ita cogitationibus perornatur, quæ novacula timoris Dei debet a ſuperfluis cogitationibus radi, ut inde facie cordis valeat cæleſtia contemplari: rotunditas autem, quæ remanet crinium, eſt ornatus virtutum*. Sed iſta explicatione ritum hunc accurate minime expendi, neque ullam ejus aſſignari ab Auguſtodunenſi rationem, ſcite obſervat Andreas Sauſſajus Parte I. *Panopliæ Clericalis*, Lib. V. Cap. IV. Ergo fit detonſio in modum Crucis, quæ ſicut olim fuit ſignum contumeliæ, nunc honoris & gloriæ monimentum eſt, & quæ fuit maledictionis indicium, nunc eſt omnium cauſa gratiarum, ut ſapientiſſime inquit S. Leo Magnus in Sermone VIII. *De Paſſione*. Item S. Auguſtinus Sermone CLXXXI. de tempore, & Tractatu CXVIII. in Joannem ita ſcribit: *Signo Crucis conſecratur corpus Dominicum, & omnia quæcumque ſanctificantur, cum invocatione Chriſti nominis in hoc ſigno conſecrantur. Hoc enim ſignum, niſi adhibeatur ſive frontibus credentium, ſive ipſi aquæ, qua regenerantur, ſive oleo, quo Chriſmate unguntur, nihil eorum rite perficitur*. Miſſos facio alios Patres, quos tamen recenſet laudatus Sauſſajus, qui tandem ſcite concludit, non nuperum profecto eſſe illum morem, quo Rubrica noſtri Romani Pontificalis, initiandos prima Clericali Tonſura, præſcribit, Crucis nonniſi ſacroſancto ſignaculo inter attondendum expreſſo, Eccleſiaſticæ militiæ eſſe adſcribendos; ut ſcilicet, dum in eorum capillis exprimitur, corona illis imponi videatur, effundaturque ſuper ipſos ſupernæ benedictionis influxus.

XI. Teſtimonium ejus ritus luculentius certe, ac in Noſtro Latino Pontificali, habetur in Euchologio, ſive Rituali Græcorum, ubi ad Titulum qui inſcribitur, *Ordo fieri ſolitus in Ordinatione Lectoris, & Cantoris*, ita legimus: *Offertur ejuſmodi Ordinandus Pontifici, ſi ſecularis quidem eſt in ſolita veſte, & capite nudato; ſi vero Monachus, Mandya indutus, & a Pontifice ter in capite ſignatur, & in crucis formam tondetur ab eo dicente*. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. *Ad uniuſcujuſque perſonæ invocationem adſtantibus ſucclamantibus*: Amen. *Mox ex integro in Clerici formam ab aliquo tondetur. Atque ita rurſus Pontifici offertur &c.* Ritum hunc Eccleſiæ Græcæ diſerte exponit Græcus Auctor Symeon Archiepiſcopus Theſſalonicenſis in Libro *De Sacris Ordinationibus*, Cap. II. ubi ita inquit: *Capitis ejus capillos cruciformiter Pontifex detondet, divinum, & tremendum nomen Trinitatis, a qua initiatio cuncta, ſacramentumque omne oritur, invocans. Et primo quidem in vertice præcidens capillos, ait*: In nomine Patris. *Deinde in fronte dicens*: Et Filii. *Deinde a latere capitis dextro, dicens*: Et Spiritus Sancti. *Et rurſus tandem a latere ſiniſtro crucem perficiens, ſubdit*: Perpetuo, nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum. *Cuncti vero unicuique invocationi*, Amen, *ſubjungunt, acta a Pontifice ſimul approbantes, & confirmantes. Et depoſitio quidem capillorum conſecrationem ſignificat, quia capilli totius corporis ſunt floſculi de eo eſſloreſcentes*,

ſcentes, qui detractione ſua indicant, primitias ab homine Deo offerri. Hactenus ille, qui ſtatim, & hæc etiam docet, fieri illam capillorum reſectionem in crucis figuram propter Jeſum; quoniam ipſe incarnatus, & crucifixus ſanctificat: in nomine autem Trinitatis, quoniam ſolus Deus eſt omnium creator, & conſummator: poſtremo in vertice, quoniam Chriſtus omnium eſt caput & vertex, ſigillumque, & ſignum iis, qui propter ipſum perficiuntur.

XII. Siquis autem de origine, ac ſignificatione Clericalis Tonſuræ quærat: eam certe Petro Apoſtolo acceptam referunt tum veteres libri Rituales, tum priſci Auctores, qui de ipſa Tonſura locuti ſunt. Ordo Romanus in præfatione ad Clericum faciendum id quidem perſpicue innuere videtur, cum ita inquit: *Oremus dilectiſſimi fratres Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum pro hoc famulo ſuo N. qui ad deponendam comam capitis ſui pro ejus amore, & exemplo B. Petri Apoſtoli feſtinant &c.* Item ex Codice mſ. Pontificali Beccenſis Monaſterii, apud Virum Clariſſimum Edmundum Martenium Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo XI. in quo varii Ordines ad conferendos Ordines Sacros referuntur, cautum eſt, ut dum candidatus tondetur, hæc a tondente Epiſcopo verba proferantur: *Accipe N. perſonam S. Petri Apoſtoli, quam perferas ante conſpectum Dei viventis in ſecula ſeculorum Amen*. Præterea Ceolfridus Abbas apud Venerabilem Bedam Lib. v. *Hiſtoriæ Gentis Anglorum*, Cap. XXI. Petro Apoſtolo Tonſuræ originem adſcribit, ejuſque rationem hunc in modum reddit: *Neque vero ob id tantum in coronam adtondemur, quia Petrus ita adtonſus eſt; ſed quia Petrus in memoriam Dominicæ paſſionis ita adtonſus eſt, idcirco & nos, qui per eandem paſſionem ſalvari deſideramus, ipſius Paſſionis ſignum cum illo in vertice, ſumma videlicet corporis noſtri parte geſtamus*. Ad exemplum S. Petri coronam Clericalem pariter referunt Amalarius Fortunatus Lib. II. *De divinis Officiis*, Cap. v. S. Gregorius Turonenſis in Lib. I. *De gloria Martyrum*, Cap. XXVII. Rabanus Maurus Lib. I. *De inſtitutione Clericorum*, Cap. III. & alii complures.

XIII. His addi poteſt Concilii Tridentini Catechiſmus, *De Sacramento Ordinis*, Num. XXX. ubi explicans, cur coronam gerere Clericis præceptum ſit, ita inquit: *Primum autem omnium ferunt, Apoſtolorum Principem eam conſuetudinem induxiſſe, ad memoriam coronæ, quæ ex ſpinis contexta, Salvatoris noſtri capiti fuit impoſita, ut quod impii ad Chriſti ignominiam, & cruciatum excogitarunt, eo Apoſtoli ad decus, & gloriam uterentur; ſimulque ſignificarent, curandum eſſe a miniſtris Eccleſiæ, ut omnibus in rebus, Chriſti Domini noſtri ſpeciem, & figuram gerant*. Ait deinde idem Catechiſmus, eam fuiſſe nonnullorum opinionem, ut hac nota regia dignitas declaretur, quæ iis maxime, qui in fortem Domini vocati ſunt, videtur convenire; quia ſcilicet, quod Apoſtolorum Princeps in Epiſtola I. Cap. II. fideli populo tribuit, *Vos eſtis genus electum, Regale Sacerdotium, gens ſancta*, peculiari quadam, & magis propria ratione ad Eccleſiaſticos miniſtros pertinere facile intelligatur. Tradit tandem, adhuc alios non deeſſe, qui vel perfectioris vitæ profeſſionem a Clericis ſuſceptam circuli figuram, quæ omnium perfectiſſima eſt, ſignificari exiſtiment, vel externarum rerum contemtionem, animique ab omnibus humanis curis vacuitatem declarari putent: quod capilli, ſupervacaneum quiddam in corpore tondeantur. Præclare omnino S. Thomas in IV. Sententiarum, Diſtinctione XXIV. Quæſtione III. Articulo primo Quæſtiuncula I. *Eis*, inquit, *qui ad divina miniſteria applicantur, competit tonſura, & raſura in modum coronæ, & ratione figuræ, quia corona eſt ſignum Regni; & ratione perfectionis, cum ſit circularis: illi autem, qui divinis miniſteriis applicantur, adipiſcuntur regiam dignitatem, & perfecti in virtute eſſe debent; competit etiam eis ratione ſubtractionis capillorum; & ex parte ſuperiori per raſuram, ne mens eorum temporalibus occupationibus a contemplatione divinorum retardetur; & ex parte inferiori per tonſuram, ne eorum ſenſus temporalibus obvolvantur*.

XIV. Hujuſmodi fere rationes, ſignificationeſque Eccleſiaſticæ Tonſuræ, videri etiam poſſunt apud Magiſtrum ſententiarum Lib. IV. Diſtinctione XXIV. S. Iſidorum Hiſpalenſem Lib. II. *De officiis Eccleſiaſticis*, Cap. IV. Hugonem Victorinum Libro II. *De Sacramentis*, Parte III. Cap. I. & II. tametſi quod illi dicunt, uſum Eccleſiaſticæ Tonſuræ a Nazaræis exortum videri (qua occaſione impius Calvinus Eccleſiam Judaicæ obſervationis perperam inſimulat) non eſt recipiendum; uti nec ex eo fluxiſſe hunc morem putandum eſt, quod Paulus Actorum Cap. XVIII. in Cenchris ſibi caput totondit; quemadmodum ſcite obſervat Guillelmus Eſtius in Lib. IV. Diſtinctionem XXIV. §. VII. ubi docet, ritum illum Judaicum ab Eccleſiaſtico tondendi modo fuiſſe omnino diverſum, aitque facile id quemquam poſſe intelligere, qui legerit ſextum libri Numerorum caput, ubi ritus ille deſcribitur. Quamquam quod a laudatis Scriptoribus de ritu Tonſuræ dicitur a Nazaræis accepto, ſic accipi poteſt, ut non tam originem, quam typum, aut ſimilitudinem quandam obſervationis ſignificare voluerint.

XV. Jam adſentiri nequaquam poſſum eruditiſſimo Ludovico Thomaſſino, qui Parte I. *Diſciplinæ*, Lib. II. Cap. XXXVII. Tonſuram Clericalem, qui in coronæ, ſive circuli ſimilitudinem efformatur, ineunte tantum ſexto ſeculo, aut ad ſummum exeunte quinto originem habuiſſe multis teſtimoniis oſtendere conatur. Tenuit & hanc ſententiam Hallierius Doctor Sorbonicus, quem etiam Scriptores nonnulli ſecuti ſunt. Verum ſi ita ſerius Tonſura initium habuiſſet, nec Gregorius Turonenſis, qui Seculo VI., nec Ceolfridus Abbas, aut Beda venerabilis, qui ſeptimo floruerunt, non minus doctrina, quam vitæ ſanctitate id ignorare potuiſſent, & multo minus ſphericæ tonſuræ originem Petro Apoſtolo tribuiſſent: uti recte obſervat Edmundus Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo VII. Num. III. Neque eſt, quod S. Gregorii verba Lib. I. *De gloria Martyrum*, Cap. XXVII. ubi ait, *Petrus Apoſtolus ad humilitatem docendam, caput deſuper tonderi inſtituit*, Thomaſſinus, vel alii ſic interpretentur, ut voluerit, tantum a Petro inſtitutum, Fideles, & Clericos brevem, ac modeſtam comam geſtare, qualem inter paganos gerebant ii, qui religioſiores aliis videri ambiebant. Nam, ut ſcite admodum advertit laudatus Martenius, talem profecto interpretationem ferre non poſſunt memorati Gregorii verba, qui non ſimpliciter dicit, Petrum inſtituiſſe, ut proflua fidelium cæſaries præſcinderetur, aut caput æqualiter omni ex parte relicta brevi coma tonderetur; ſed ait, *Caput deſuper tonderi inſtituit*; nec dixiſſet *deſuper*, niſi ſpheri-

eam tonſuram intellexiſſet, quæ ſummo capitis vertice nudato, capillorum circulum in inferiori parte relinquit.

XVI. Ergo, uti teſtatur S. Gregorius Turonenſis, *Petrus Apoſtolus ad humilitatem docendam, caput deſuper tonderi inſtituit*; idque adinſtar coronæ ſpineæ Chriſti Domini, ut docet Beda venerabilis Libro V. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ gentis Anglorum*, Cap. XXII. quam tamen coronæ formam improbans Morinus, ſive alius neſcio quis ab Hugone Menardo nomine ſuppreſſo notatus, & locum Bedæ miſere diſtorquens, eo devenit, ut ſcriberet, tempore S. Iſidori, *Duas Clericos habuiſſe Tonſuras, alteram in ſummo vertice, alteram inferius circum tempora; illaque tiaram Sacerdotalem, hac vero regium diadema ſignificari*; idque auctoritate ipſius S. Iſidori, & apertiſſima quidem, ut loquitur. Sed hominis iſtius hallucinationem ipſis S. Iſidori verbis Lib. II. *De Officiis*, Cap. IV. palam, ac vere apertiſſime demonſtrat Menardus eruditiſſimus in Notis, & obſervationibus in Librum Sacramentorum S. Gregorii Papæ, Pag. 220. editionis Pariſienſis anno MDCXLII. *Quod vero*, inquit Iſidorus, *detonſo capite ſuperius, inferius circuli corona relinquitur, Sacerdotium, regnumque Eccleſiæ in eis exiſtimo figurari. Tiara enim apud veteres conſtituebatur in capite Sacerdotis; hæc ex byſſo confecta rotunda erat, quaſi ſphera media, & hoc ſignificatur in parte capitis tonſa. Corona autem latitudo eſt aurei circuli, quæ regum capita cingit*. Ubi amabo hic Tonſura duplex? Unica ſane eſt, capitis ſuperius videlicet detonſi, quo tiara exprimitur, non ſummi apicis, ut hodie fit. At vero inferior circulus capillorum coronam ſignificat.

XVII. Hæc eſt ſane antiqua corona S. Petri, & priſcorum Clericorum, referens coronam Chriſti ſpineam, quæ hodie Monachorum propria eſt, quamque etiam videre eſt in Concilio Toletano IV. anni DCXXXIII. Can. XLI. ubi ita legimus: *Omnes Clerici, vel Lectores, ſicut Levitæ, & Sacerdotes detonſo ſuperius toto capite, inferius ſolam circuli coronam relinquant, non ſicut huc uſque in Galliciæ partibus facere Lectores videntur, qui prolixis, ut laici, comis, in ſolo capitis apice modicum circulum tondent. Ritus enim iſte in Hiſpania hucuſque hæreticorum fuit. Unde oportet, ut pro amputando Eccleſiæ ſcandalo, hoc ſignum dedecoris auferatur, & una ſit Tonſura, vel habitus, ſicut totius Hiſpaniæ eſt uſus. Qui autem hoc non cuſtodierit, Fidei Catholicæ reus erit*. Quæ verba nihil aliud ſonant, quam S. Iſidori dicta, quæ ſane clara ſunt, ac manifeſta, neque a Bedæ ſententia diſſident, qui unicam in Clericis agnoſcit Tonſuram, non duplicem, ut Morinus contendit. Conſule Hugonis Menardi obſervationes ad concordiam regularum, Cap. LXII. §. X.

XVIII. Plura vero præteriri nequeunt, quæ in recitato Toletano Canone obſervatu digna occurrunt. Primo quidem, eam fuiſſe Diaconorum, Presbyterorum, & Epiſcoporum Tonſuram, quæ partem ſuperiorem capitis totam aperiret, *Detonſo ſuperius toto vertice*; idque ſolum relictum eſſe crinium, quod eſſet circuli inſtar, aut coronæ, *Inferius ſolam circuli coronam relinquant*. Atque hæc quidem Tonſuræ forma fuit, ac coronæ Clericalis in Hiſpaniis uſitata, quam etiam deſcripſit Gregorius Turonenſis, ut nudo prorſus capillis capite, modicorum pilorum ordo in circuitu relinqueretur. Secundo, Clericos omnes a lectoribus ad Epiſcopum uſque, Tonſuram eandem, atque coronam geſtare debuiſſe. Tertio uſos ſemper eſſe Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos ejuſmodi Tonſura, & corona, qualis hic præſcribitur; imo ipſos etiam provinciarum omnium Hiſpaniæ Clericos inferiores, ſi Galliciam unam excipias, ubi Lectores *prolixis, ut laici, comis in ſolo capitis apice modicum circulum tondebant*. Quarto, ea redamnata, juſſiſque inferioribus Clericis eandem geſtare Tonſuram, & coronam, quam geſtarent Epiſcopi, & Presbyteri, decretum eſſe a Synodo, ut pro hæreticis habeantur Clerici, qui in retinendo hæreticorum uſu, & more fuerint pertinaces. *Ritus enim iſte in Hiſpania hucuſque hæreticorum fuit*. Et paulo poſt: *Qui autem hoc non cuſtodierit, Fidei Catholicæ reus erit*. Hæc obſervare placuit cum Thomaſſino Parte I. *Diſciplinæ*, Lib. II. Cap. XXXVIII. & Martenio loco citato, in laudatum Canonem Toletanum multis profecto fœtum præclariſſimis documentis. Quid autem de Clericis dicendum ſit, qui vel Tonſuram non geſtant, vel adeo parvam, ut minime agnoſci poſſit, ex ipſo Toletani Canonis decreto catholicus Lector decidat.

XIX. Poſt Concilium Toletanum IV. omni fere ſeculo in poſterioribus Synodis clamarunt Patres, juſſeruntque non ſemel variis etiam pœnis propoſitis, ut Clerici ſimilem, aut non multo abſimilem Tonſuram geſtarent: qui tamen neglectis ipſarum Synodorum ſanctionibus, ac præſertim recenti Romani Concilii ſanctæ memoriæ Benedicti XIII. decreto, ſumma nonniſi injuria contemto, noſtra hac tempeſtate non erubeſcant peregrinas cæſaries aſſumere in ſummum Ordinis ſui dedecus, ac totius diſciplinæ Eccleſiaſticæ opprobrium. Vidimus ſupra, quod cum ſacræ Clericali militiæ per primam Tonſuram adſcribuntur Clerici, capilli ab Epiſcopo præciduntur, hac ex veteri inſtituto præmiſſa Oratione: *Oremus Fratres cariſſimi Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum pro his famulis ſuis, qui ad deponendum comas capitum ſuorum pro ejus amore feſtinant &c.* Quomodo ergo, qui proprios religioſo ritu depoſuerunt capillos, alienos deinde aſſumunt? Utinam quandoque non hominis impii, vel turpiſſimæ meretricis, ut quibuſdam olim vano cultui addictis feminis exprobrabat acutiſſime Tertullianus in libro de cultu feminarum, ubi ita inquit: *Affigitis præterea neſcio quas enormitates ſutilium, atque textilium capillamentorum. Si non pudet enormitatis, pudeat inquinamenti, ne exuvias alieni capitis forſan immundi, & gehennæ deſtinati ſancto & chriſtiano capiti ſuppares*. Quod ſi in laicis mulieribus capillamentum externum oraculo Principis Apoſtolorum Epiſtola I. Cap. II. atque unanimi Sanctorum Patrum ſententia damnatur, quanto magis ab eiſdem inveheretur adverſus haſce peregrinas Clericorum comas? Et tamen ita, dum hæc ſcribimus invaluit contagio, ut omnes prorſus Clericorum Ordines infecerit; &, quod vix ſine lacrymis referre poſſumus, ita liberum inter altaria, ac ſanctiora Religionis loca graſſatur vitium, liberumque triumphat, ut non modo fictitios crines a Clericis geſtari adſpiciamus, verum etiam cochleatos, multoque ſtudio ab artifice, vel ad ſpeculum compoſitos, odorato inſuper adſperſos pulviſculo, ac muliebriter comtos.

XX. Vidimus præterea ex Rubrica noſtri Romani Pontificalis, quod Epiſcopus incepto Pſalmo, *Conſerva me Domine*, qui eſt Pſalmus XV. *cum forficibus incidit cuique extremitates capillorum in quatuor*

Google

tuor locis, & quidem in modum Crucis, ut ex multiplici teſtimonio Scriptorum Eccleſiaſticorum abunde probatum eſt. Quamobrem quis non videt, quanta ſit Clericorum audacia, ac cæca temeritas, dum aſcititiis comis, quas capitibus ſuis imponunt, Crucis ſignum, quod ſuper eis Epiſcopus impreſſit, delere conantur? Nonne & ipſi Clerici ex eadem Rubrica, quam ſuperius recitavimus, cum Epiſcopus crines eis in modum Crucis reſecat, dixerunt, *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es qui reſtitues hæreditatem meam mihi?* Quibus verbis ſolide profecto teſtificantur, quod antea in baptiſmo promiſerant, abrenunciare ſe hujus ſeculi pompis, ac vanitatibus, ac ſe totos divino miniſterio mancipare. Verum quis neget, a Clericis alienorum capillorum geſtatoribus irrideri haſce promiſſiones, ac ſanctiſſimam Tonſuræ cæremoniam, quæ haud dubie, ut Patres interpretantur, contemtum mundi ſignificat, cui ipſi renunciarunt? *Quiſquis Clericus*, ait Auctor de contemtu mundi Cap. XXII. inter opera S. Auguſtini Tomo VI. *ad ſortem Domini vocatus, qui comam nutrit, & capillos radere, vel tondere erubeſcit, profecto ſe, non Dei, ſed de mundi ſorte eſſe teſtatur. Quanto enim quiſque carnis crines diligit, fovet, & nutrit, tanto cor ſuum non in cælis, ſed in terra fixum eſſe oſtendit: quanto autem radit, & domat; tanto ſe non terrena, ſed æterna diligere comprobat.* Ceterum cum Clericalis Tonſura non ſolum indicium ſit, militiæ Eccleſiaſticæ addictos Deum habere ſuam hæreditatem, juxta illud, *Dominus pars hæreditatis meæ*, ſed & id præterea denotet, ut a laicis hominibus, moribus, ac habitu quoque exteriori diſtinguantur, quemadmodum docent Rabanus Maurus, creditus Alcuinus, Petrus Bleſenſis, & alii complures: *cur Clericatus ſui ſigna, quibus a laicis diſcernuntur, non perpendunt?* ut verbis utar memorati Auctoris *De contemtu mundi*. Plura his adderem; ſed videri poteſt aureus Joannis Baptiſtæ Thyerſii libellus, quo ſummo zelo, ac admirabili eruditione adverſus haſce fictitias Clericorum cæſaries juſtiſſime invehitur. Conſule & ea quæ nos dicemus contra eundem abuſum in ſequentibus Commentariis, eos præſertim ſugillantes, qui nulla adacti neceſſitate ſine Superiorum permiſſu, iſtiuſmodi comas geſtant.

§. V.

Omnibus tonſis, mitra depoſita ſurgit Pontifex, & ſtans verſus ad illos dicit:

Oremus.

Præſta quæſumus Omnipotens Deus, ut hi famuli tui, quorum hodie comas capitum pro amore divino depoſuimus, in tua dilectione perpetuo maneant, & eos ſine macula in ſempiternum cuſtodias. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

§. VI.

Tunc ſchola inchoat, & proſequitur Antiphonam ſequentem. Qua incepta, Pontifex ſedet cum mitra. Antiphona VII. ton. *Hi accipient benedictionem a Domino, & miſericordiam a Deo ſalutari ſuo; quia hæc eſt generatio quærentium Dominum.* Pſalmus XXIII. *Domini eſt terra, & plenitudo ejus &c.* Deinde repetitur tota Antiphona: *Hi accipient &c.*

COMMENTARIUS.

I. NIhil eſt profecto in duobus hiſce Paragraphis, ſi rubricam excipias, quod in antiquo Romano Ordine non habeatur; & aliqua ex parte in Sacramentario S. Gregorii Papæ, qui etiam unam noſtri Pontificalis Antiphonam in duas partitur, quarum prima ita habet: *Hæc eſt generatio*. Alia vero: *Hic accipiet benedictionem*. Utitur numero ſingulari, quemadmodum & in oratione, quæ eadem pene eſt, ac illa, quam ſupra deſcripſimus. Sunt enim hæc ejus verba: *Præſta Omnipotens Deus huic famulo tuo Ill., cujus hodie capitis comam pro divino amore depoſuimus, ut in tua dilectione perpetuo maneat, & eum ſine macula in ſempiternum cuſtodias. Per Dominum*. Atque hunc in modum terminatur in Sacramentario S. Gregorii Ritus ad Clericum faciendum. Cæterum in Ordine Romano, etſi omnes extent Orationes, quæ habentur in noſtro Pontificali, ordo tamen eſt omnino inverſus: etenim poſt Antiphonam numero ſemper ſingulari conceptam, *Hic accipiet benedictionem a Domino &c.* ſequitur Oratio, *Omnipotens ſempiterne Deus &c.* quam nos infra deſcribemus; deinde Oratio, *Præſta quæſumus*, quam ſupra in §. v. recitavimus; tandem vero concluditur Ordo ad faciendum Clericum, alia Oratione, ſeu potius benedictione, quæ ita habet: *Benedicat te Dominus, & cuſtodiat; oſtendat faciem ſuam tibi, & miſereatur tui; convertat Dominus vultum ſuum ad te, & det tibi pacem. Invocabo nomen Domini Dei ſuper te, ut ille te benedicat, qui vivit, & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.*

II. Placuit hæc deſcribere, ut videas nihil pene eſſe in noſtro Romano Pontificali, quod non extet in antiquis Ritualibus libris. Quod vero hic noſtra intereſt, notanda breviter ſunt ea Orationis verba, quibus, poſtquam Clerici rite attonſi ſunt, ita Epiſcopus Deum precatur: *Præſta quæſumus Omnipotens Deus, ut hi famuli tui, quorum hodie comas capitum pro amore divino depoſuimus, in tua dilectione*

Digitized by Google

ctione perpetuo maneant, & eos ſine macula in ſempiternum cuſtodias. Eſt & hic profecto locus, unde argumentum erui poteſt ad evellendos aſcititios Clericorum capillos. Si enim Deus rogatur, ut ob meritum religioſæ comarum depoſitionis, Clericos in ſua dilectione perpetuo ſervet, ac innocentes illos, & ſine macula æternum cuſtodiat; an vereri nequeunt, ne aſſumentes ipſi aliena capillamenta, ea perſeverantia dilectionis, atque innocentia, quam per religioſam Tonſuram receperunt, miſere expolientur? In Rituali Græcorum, ubi agitur de Ordine in promotione Cantoris, Diaconus ita inquit: *Ut pro capitis crinibus, ratio juſtitiæ, virtutiſque ſtudium ei donetur, Dominum precemur*. Clerici igitur externorum crinium aſſumptione, & amore juſtitiæ, & virtutis ſtudio exuuntur.

III. In eodem Rituali, poſtquam attonſus eſt Cantor orat hunc in modum Epiſcopus: *Dominator Domine Jeſu Chriſte te rogamus & te precamur; reſpice in nos, & in præſentem ſervum tuum: & benedictione tua ſpirituali, qua Melchiſedech Sacerdotem crines ſuos juxta præceptum tuum per Abraham ſervum tuum detonſum benedixiſti, ipſum benedic; & in reverentia, & tremore in ſanctitate, & juſtitia tibi obſequentem, mandata tua cuſtodire concede: omni Eccleſiaſtico Ordine miniſterium ejus adimple: ut tibi beneplacens omnibus diebus vitæ ſuæ perſeveret &c.* Præſtantiſſima, & hinc argumenta eruit eruditiſſimus Auctor Joannes Thyerſius ad confodienda aſcititia Clericorum capillamenta: ut autem ego paucis plura complectar, fruſtra quidem faciunt hanc Orationem Clerici, qui operculum ex alienis crinibus contextum capitibus apponunt, quum taliter comti aſſequi nequeant illam Dei ſpiritualem benedictionem, qua Melchiſedech Sacerdotem benedixiſſe dicitur, quod ſibi crines tonderi fecerit.

IV. Sed ut totum pene Græcæ Eccleſiæ ritum circa Tonſuram abſolvamus, in Euchologio, ubi agitur de Ordinatione Lectoris, ſic orat Epiſcopus: *Benedictus es Domine Patrum noſtrorum, qui Patrem noſtrum Abraham Sacerdotis tui Melchiſedech comam detonſurum miſiſti: qui Apoſtolorum tuorum benedictioni, & detonſioni adfuiſti, & inculpatam fidem in omni opere eis tribuiſti: ipſe quoque pro juſtorum detonſione, juſtitiæ rationem in capite, & converſationem honeſtam, ſervum tuum habere concede: ut juxta præcepta tua converſatus, ſtationis ad dexteram tuam dignus habeatur: eum vero, qui detonſos crines in manibus ſuſcipit (tonſionis miniſtrum) juſti Symeonis te in ulnis ſuſcipientis, benedictionem conſequi largire, & iis, qui huc convenerunt, benedictionem ſpiritualem impertire*. Hactenus Epiſcopi oratio, poſtquam religioſe in modum Crucis, Clericorum comas totondit. At vero, quid hodie prodeſt iſthæc Sacerdotis Melchiſedech, atque Apoſtolorum imitatio: quid inſuper proſunt tot gratiæ, quas tam enixe Epiſcopus Deum rogat pro Clericis, ſi ipſi vice eorum quos rite depoſuerunt, alienos aſſumunt capillos? A quibus certe, ut hucuſque oſtendimus, & religioſæ preces, & ſacræ Tonſuræ cæremoniæ, utriuſque Eccleſiæ Latinæ, ac Græcæ, quammaxime abhorrent.

V. Porro gratulans ſibi Eccleſia, quod donum adeo gratum meruerit offerre, decurrit Pſalmum XXIII. in quo David ſpiritu prophetico afflatus celebravit Chriſti triumphum ex ſuis hoſtibus, mundo ſcilicet, & dæmone, atque ex eorum tyrannide erutos ſpectans Clericos in præſentia initiatos canit, *Domini eſt terra, & plenitudo ejus*, quaſi dicat (uti recte exponit vir clariſſimus Ludovicus Habert Tomo VII. *Theologiæ*, Parte I. in Appendice §. V.) nunc princeps mundi ejectus eſt foras, Orbis terrarum & univerſi, qui habitant in eo redeunt ad legitimum Dominum ſuum. Tirones iſtos Chriſtus accipit in hæreditatem ſuam, & poſſeſſionem, ipſe eos formavit ſuper omnes fluctus ſeculi hujus; nec enim decet, aut licet alios aſcendere in montem Domini, & ſtare in loco ſancto ejus, niſi fuerint ſicut iſti innocentes manibus, & mundo corde, qui cæleſtia meditantes non in vano acceperunt animam ſuam. In vanum quippe videtur accepiſſe animam ſpiritualem, & rationalem, qui ſolicite quærit, unde corpus, aut commode nutriat, aut ſplendide veſtiat, ut inde ſibi, & aliis complaceat, cum ad iſta ſufficiat anima aut vulpis, aut pavonis. Non ſic iſti abutuntur anima ad imaginem Dei creata, ſed eam occupant iis rebus, divinis ſcilicet, ad quas creata eſt. Propterea *benedictionem accipient a Domino, & miſericordiam a Deo ſalutari ſuo*, qui ab iis incepta ad finem promovebit; generatio enim Deum ſic quærentium, eſt genuina ejus ſoboles, non ſpuria, aut adulterina; & uti dicitur Iſaiæ Cap. LXI. Verſiculo III. *Plantatio Domini ad glorificandum*, ideſt novellæ plantæ ad celebrandam, & dilatandam Dei gloriam, ornandumque Chriſti in Cælum aſcendentis triumphum. Atque ut Novitii noſtri in iſto perfectionis acquirendæ propoſito perſeverent, Pontifex preces geminat, ut devoti in Eccleſia perſiſtant, & in ultima oratione, ut ab omni ſervitute ſecularis habitus emundentur.

§. VII.

Qua finita, ſurgit ſine mitra Pontifex, & ad Altare converſus, dicit. *Oremus*. Et Miniſtri dicunt: *Flectamus genua*. ℟. *Levate*. Et mox ad tonſos genuflexos verſus Pontifex dicit: *Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris, & hos famulos tuos benedi ✠ cere dignare, quibus in tuo ſancto nomine habitum ſacræ Religionis imponimus; ut te largiente, & devoti in Eccleſia tua perſiſtere, & vitam percipere mereantur æternam. Per Chriſtum Dominum noſtrum*. ℟. *Amen*.

§. VIII.

Tum Pontifex ſedet cum mitra, & accipiens in manu ſuperpelliceum, dicit ſingu-

ſingulis. *Induat te Dominus novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis*. Et mox imponit illud cuilibet, repetendo. *Induat &c.* immittens uſque ad ſcapulas, & immediate trahens, ſi unum tantum ſit ſuperpelliceum: ſi vero quiſque ſuum ſuperpelliceum habeat, ſinguli totaliter induuntur, quo expedito, ſine mitra ſurgit Pontifex, & verſus ad illos dicit. *Oremus*.

Omnipotens ſempiterne Deus, propitiare peccatis noſtris, & ab omni ſervitute ſecularis habitus hos famulos tuos emunda; ut dum ignominiam ſecularis habitus deponunt, tua ſemper in ævum gratia perfruantur; ut ſicut ſimilitudinem coronæ tuæ eos geſtare facimus in capitibus, ſic tua virtute hæreditatem ſubſequi mereantur æternam in cordibus. Qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivis, & regnas Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℞. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Finita Antiphona, *Hi accipient benedictionem a Domino &c.* jubet Rubrica noſtri Romani Pontificalis, ut Epiſcopus ſtatim aſſurgat, & dicto, *Oremus*, dicant Miniſtri *Flectamus genua*, ac deinde reſpondeant, *Levate*. Cujus ritus nec Sancti Gregorii Sacramentarium, nec antiquus Ordo Romanus apud Hitorpium ullam faciunt mentionem, ubi agunt de Ordine ad Clericum faciendum; oſtendimus nihilominus in commentario ad §. II. hujus Tituli, morem fuiſſe in Eccleſia pervetuſtum, ut & Ordinator Epiſcopus, & Ordinandi Clerici genuflecterent, ab ipſoque Ordinante Epiſcopo ſanctiſſimis precationibus ſacrarentur. Ceterum vetuſtiſſima eſt Eccleſiæ conſuetudo, ut certis diebus prolato a Sacerdote *Oremus*, ſubdat Diaconus, *Flectamus genua*, & poſt paululum dicat, *Levate*; uti evidenter demonſtrat Joannes Cardinalis Bona Lib. II. *Rerum Liturgicarum*, Cap. v. Num. II. probatque auctoritate antiqui Romani Ordinis Reginæ Suetiæ ante annos nongentos exarati. Ex quo duo eruit: primum, non a Subdiacono, ſed a Diacono dictum olim: *Levate*; alterum, flexis genibus poſt Diaconi monitionem, aliquantulum oraſſe fideles, tum monitos, ut levarent ſe, ſurrexiſſe, & Sacerdotem, illis ſtantibus, collectam recitaſſe. Alludit ad hunc ritum S. Baſilius Magnus in Libro *De Spiritu Sancto*, Cap. XXVII. ſic inquiens: *Quoties genua flectimus, & verſus erigimur, ipſo facto oſtendimus, quod ob peccatum in terram delapſi ſumus, & per humanitatem ejus, qui creavit nos, in cælum revocati ſumus*. Vide plura de hac re apud eruditiſſimum Hugonem Menardum in Notis ad librum Sacramentorum S. Gregorii Papæ Pag. 60. & 61. Hodie cum nullum fiat intervallum inter *Flectamus genua*, & *Levate*, docet laudatus Bona Cardinalis, propterea ſancitum eſſe, ut primum a Diacono dicatur, alterum vero a Subdiacono. Licet autem ex præſcripto noſtræ Rubricæ, genuflexis Clericatu initiatis, Epiſcopus erectus Orationem dicit, *Adeſto Domine &c.* olim certe generalis pene mos fuit, ut omnes ſtarent, cum a Sacerdote collecta recitaretur. Id quod teſtari videtur Caſſianus Lib. II. *De inſtitutis renunciantium*, Cap. VII. *De diſciplina orandi*, his verbis: *Cum is qui orationem collecturus eſt, e terra ſurrexit, omnes pariter eriguntur; itaut nullus antequam inclinetur ille, genuflectere; nec cum e terra ſurrexerit, remorari præſumat*.

II. Quod vero ſpectat Orationem illam, *Adeſto Domine &c.* quæ totidem verbis, numero tamen ſingulari, & ordine inverſo, ante nimirum Clericorum attonſionem habetur in antiquo Romano Ordine; illud notandum cenſui, quod Deus nomine Eccleſiæ ab Epiſcopo ſupplicatur, ut ii qui jam per Tonſuram Clericatu inſigniti ſunt, devoti in Eccleſia perſiſtant, & vitam percipere mereantur æternam. Quamobrem neſas profecto videtur Clericis a Clericatu, ad quem per ſacratiſſimas cæremonias aſſumpti ſunt, reſilire, & ſtatum iterum amplecti ſecularem, cui coram Epiſcopo, & in altari, ſacratiori noſtræ Religionis loco, renunciarunt. Extat hac in re inſignis Canon VII. Concilii Chalcedonenſis, ubi ita legimus: *Qui ſemel in Clero deputati ſunt, aut Monachorum vitam elegerunt, ſtatuimus, neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam, aut hoc tenentes, & non agentes pœnitentiam, quo minus redeant ad hoc, quod propter Deum primitus elegerunt, anathematizari*. Quamquam multa, ac fuſe in eum Canonem a nobis dicta ſint Tomo I. quem nuper edidimus in quatuor priores Synodos Œcumenicas; in quo Canone, ſolide, ni fallor, probavimus teſtimoniis Sanctorum Patrum, Sacrorum Canonum, ac Summorum Pontificum, non licere Clericis a Clericatu diſcedere: operæ pretium nihilominus duximus hæc in præſentia obſervare. Primo, eadem ratione loqui Canonem Chalcedonenſem de Clericatu, ac de profeſſione monaſtica. Secundo, non diſtinguere inter Clericos, minoribus, ſeu majoribus Ordinibus inſignitos, ſed indefinite aſſerere, unumquemque perpetuæ profeſſionis lege teneri. Tertio tandem, eodem perpetuitatis vinculo conſtringere & Clericos, qui nuptias poſt Clericatum iniiſſent; cum neminem, ſive cælibem, ſive conjugatum excipiat.

III. His omiſſis, quæ, ut dixi, copiuſe in noſtro Commentario ad Canonem VII. Chalcedonenſem enarrata ſunt, explicandus nobis eſt ritus, quo Epiſcopus ex præſcripto noſtri Romani Pontificalis, accipiens in manu Superpelliceum, imponenſque iis, qui mox attonſi ſunt, ita ſingulis dicit: *Induat te Dominus novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis*. Eſt quidem verborum formula deſumta ex S. Pauli Epiſtola ad Epheſios, Cap. IV. Verſiculo XXIV. Cujus tamen nec Sacramentarium Sancti Gregorii, nec Ordo Romanus, nec antiqui libri

Ritua-

Ritualea ullatenus meminere, quemadmodum, neque ullam fecerunt mentionem Superpellicei ab Epiſcopo Clericis poſt attonſionem imponendi, quamvis Oratio, *Omnipotens ſempiterne Deus &c.* quæ ſequitur hanc functionem, totidem pene verbis habeatur in Ordine Romano antiquo apud Hitorpium, alluditque ad Clericalem Tonſuram: ſunt enim hæc ejus Orationis verba: *Omnipotens ſempiterne Deus Chriſte Jeſu propitiare peccatis noſtris, & ab omni ſervitute ſecularis habitus hunc famulum tuum N. dum ignominiam hujus mundi deponit, eruere, & conſervare dignare; ut tua ſemper gratia perfruatur, & ſicut ſimilitudinem coronæ tuæ eum geſtare fecimus in capite, ſic tuam virtutem, & hæreditatem ſubſequi mereatur in corde, qui cum Deo Patre &c.* Ignominia hujus mundi, quam dicit, a Clerico deponi, coma profecto eſt, eoque nomine ab Apoſtolo appellatur in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. XI. Verſiculo XIV. *Vir quidem ſi comam nutriat, ignominia eſt illi*; quia ſcilicet alere comam eſt contra decus virile, eſt animi mollis, & effeminati, uti eum Pauli locum Sacri Interpretes explicant.

IV. Totum itaque olim ritum initiandi Clericum in capillorum præciſione, & quibuſdam orationibus, quæ habentur in laudatia toties S. Gregorii Sacramentario, Ordine antiquo Romano, & priſcia Ritualibus libris perſolutum fuiſſe contendunt quidem nonnulli Scriptores; de Superpelliceo, ſeu habitu Clericali nullam in antiquis Ritualibus ante quingentum annos exaratis haberi mentionem teſtatur Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ Ritibus*, Cap. VIII. Articulo VII. Num. IX. Ait, in antiquo Pontificali Senonenſi annorum quingentum, poſt primam Orationem, ante crinium præciſionem ita legi: *Hic induat eum cappam*; in recentiori vero Pontificali Andegavenſi annorum tercentum poſt primam etiam orationem ſic haberi: *Hic induatur ſuperpelliceo, dicente Epiſcopo*: Induat te Dominua novum hominem &c. Verum, quicquid ſit de Superpellicei imponendi ritu in collatione primæ Tonſuræ, quod alioqui indumentum candidato Clericatus fuiſſe impoſitum, ex quibuſdam conjecturis deducit Sauſſajus, *Panopliæ Clericalis* Lib. V. Cap. V. evidentiſſime a nobis jam ſuperius oſtenſum eſt in Commentario ad §. XV. & XVI. Titulo *De Ordinibus conferendis*, allbique etiam probatum, ſacras veſtes Epiſcopum actu ipſo Ordinationia non modo iia impoſuiſſe, quos Sacris Ordinibus initiaret, ſed illia etiam, quibus primam Clericalem Tonſuram rite conſerret.

V. De Superpellicei origine, quod aliis olim etiam nominibus appellabant, vide quæ nos in noſtris ad hoc Romanum Pontificale Prolegomenis abunde diſſeruimus. Eo propterea habitu hodie ab Epiſcopo candidati Clericatus induuntur, ut ſignificet ipſos ſecularis habitus ſervitute, & ignominia depoſita, & ſacræ Religionia habitu aſſumpto, novos homines eſſe oportere. Vitæ enim novitatem, munditiæ candorem, ac perſeverantiæ finem deſignat, ut verbis utar Stephani Tornacenſis in Epiſtola CXXIII. quam cum ejuſdem indumenti munuſculo ad Albinum S. R. E. Cardinalem miſit, ubi ita inquit: *Regularem habitum per gratiam Dei ſic præfertis exterius, ut interius conſervetis. Hujus habitus indicium principale vobis mitto, Superpelliceum novum candidum, & talare, quod repræſentet vobis vitæ novitatem, munditiæ candorem, perſeverantiæ finem.* Ad hoc plane ſignificandum alludere videtur Epiſcopua, cum ipſos Clericatu initiatos Superpelliceo induens, ita precatur: *Induat te Dominus novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis.* Huc ſpectat, quod ſcribit Honorius Auguſtodunenſis Lib. I. *De antiquo ritu Miſſarum*, Cap. CCXXXIII. albia veſtibus, ſeu Superpelliceis vitæ munditiem indicari, *Quia juſtum eſt, ut Clerici in ſanctitate, & juſtitia Deo ſerviant.* Huc etiam referri poteſt conſtitutum Concilii Provincialis Mediolanenſis V. Tit. Quæ ad divina officia pertinent, ubi inter alia Clericus admonetur, *Ut dum Superpelliceum (qui amictus ex tela linea candida conſtat) induit, cogitet, quam perſonam ſuſtineat, nempe a ſordibus, labeque puram, qualem veſtitus ille indicat.* Ceterum abuſum puto ab Eccleſia eliminandum, quod alicubi in quibuſdam piis laicorum ſodalitatibua, Clericis, Presbyteriſque cum primum in eiſdem adſcribuntur, ſaccoque ſodalitatis induuntur, hæc ipſa verborum formula, *Induat te Dominus &c.* recitatur. Qui ritus tum Clericia, tum toti Ordini Eccleſiaſtico plane eſt injurioſus.

VI. Denique juxta ritum Eccleſiæ Græcæ, ut habetur in Rituali Græcorum, de Ordine fieri ſolito in Ordinatione Lectoris, Clericus, poſtquam a Pontifice attonſus eſt, *rurſus Pontifici offertur, & ipſe caſula accepta eum induit.* Quæ licet non ea ſacrata veſtis ſit, quam Sacerdotea in myſteriis perficiendis, ceu proprium ſibi ornatum aſſumunt, eſt tamen alia brevior ad ejua formam, vel ad tunicæ Diaconicæ inſtar præciſa, quam Simeon Epiſcopus Theſſalonicenſis ita dipingit: *Obtinuit Lector veſtem camiſiam, ideſt albam vocatam, quæ ad parvæ caſulæ, vel certe tunicæ modum, e lino conficitur, primamque Sacerdotii delibationem demonſtrat. Parva eſt propterea, Deique protectionem menti repræſentat; vel purpurea, propter purpureum Chriſti indumentum; vel candida propter Sacerdotii puritatem, & lumen quo ſplendet.* Erat vel olim apud Græcos, ut & apud Latinos Clericis veſtia communia, nigri, vel fuſci violacei coloria, quam quotidie geſtarent, de qua Balſamon in Can. XIV. Septimæ Synodi, ita inquit: *Videmus quoſdam a pueritia pullis indutos veſtibus, ut Deo dicatos Tonſuram ſuſcepiſſe.* Hanc porro nigram, & communem veſtem non ipſe Pontifex imponit Clerico, benedicit tamen, & ſacræ ſubſterni jubet, quemadmodum teſtatur laudatus Theſſalonicenſis his verbia: *Veſtem nigram Pontifex benedicens, jubet initiandum induere: niger ſiquidem color humilitatem, vitæque pietatem demonſtrat.*

§. IX.

Deinde ſedet cum mitra Pontifex, & alloquitur eos ſub his verbis.

Filii cariſſimi animadvertere debetis, quod hodie de foro Eccleſiæ facti eſtis, & privilegia Clericalia ſortiti eſtis; cavete igitur, ne propter culpas veſtras

illa

illa perdatis ; & habitu honeſto, boniſque moribus, atque operibus Deo placere ſtudeatis. Quod ipſe vobis concedat per Spiritum Sanctum ſuum. ℟. *Amen.*
Tunc, ſuggerente Archidiacono, Ordinati redeunt ad loca ſua.

COMMENTARIUS.

I. ABſoluto religioſo Clericalis Tonſuræ ritu, ex Rubricæ hujus præſcripto, nunciat Epiſcopus Clericatu initiatis, factos eſſe jam ipſos de foro Eccleſiæ, & privilegia Clericalia acquiſiviſſe. Quorum certe omnium maximum, & quod merito tuetur Eccleſia, eſt privilegium Fori, quo apud alium Judicem, quam proprium Epiſcopum conveniri nequeunt ex conſtituto non ſolum Maximorum Pontificum, verum etiam ex ſecularium Principum placitis, uti videre eſt in Lege *Cum Clericis*, & Lege *Omnes qui*, Cod. *de Epiſcopis, & Clericis*, itemque in Novella LXXXIII. & CXXIII. Juſtiniani Imperatoris. Gaudent autem hoc privilegio Clerici in honorem Eccleſiæ, ne ſacris addicti in contumeliam Ordinis Eccleſiaſtici per fora ſecularia vagari cogerentur. Cui privilegio ne quidem volentes renunciare poſſunt, uti docet Innocentius III. in Epiſtola ſua Decretali ad Archiepiſcopum Piſanum, relata in Cap. *Si diligenti*. Extra *De foro competenti*, probatque auctoritate duorum inſignium Conciliorum Milevitani, & Carthaginenſis III. anni CCCXCVII. Can. IX. *Cum ergo*, inquit, *jus hoc in Milevitano, & Carthaginenſi Conciliis ſit ſpecialiter promulgatum, ne Clerici Clericos relicto ſuo Pontifice, ad judicia publica pertrahant, alioquin cauſam perdant, & a communione habeantur extranei; & tam Epiſcopi, quam Diaconi, ſeu quilibet Clerici in criminali, ſeu in civili negotio, ſi derelicto Eccleſiaſtico judicio, publicis judiciis ſe purgare voluerint, etiam ſi pro eis ſit lata ſententia, locum ſuum amittant, & hoc in criminali actione; in civili vero perdant quod evicerint, ſi locum ſuum maluerint obtinere. Manifeſte patet, quod non ſolum inviti, ſed etiam voluntarii paciſci non poſſunt, ut ſecularia judicia ſubeant, cum non ſit beneficium hoc perſonale, cui renunciari valeat, ſed potius toti collegio Eccleſiaſtico ſit publice indultum. Cui privatorum pacto derogari non poteſt. Nec juramentum licite ſervari potuit, quod contra canonica ſtatuta illicitis pactionibus informatur*. Reprehendit Archiepiſcopum, quod edixiſſet, licitum eſſe Clerico renunciare ſaltem in temporalibus cauſis juri ſuo, & ſibi laicum Judicem conſtituere, ac tenere juramentum ſuper hoc interpoſitum.

II. Ergo hoc Fori privilegium nequaquam in gratiam perſonarum, ſed Ordinis Eccleſiaſtici introductum eſt, cujus vinculo ita profecto cohæret privilegium perſonæ, ut ab ea prorſus avelli non poſſit. Quamobrem jure notati ſunt fœneratores Anglici, quos Camſiros vocitabant, quod debitores ſibi obligarent, etiam Clericos ipſos, exacta renunciatione privilegii Ordinis, ac Fori: de quo Matthæus Pariſius ad annum MCCXXXV. refellens formulam ſtipulationis, ita inquit: *Volumus ſuper omnibus antedictis, ubique & in omni foro conveniri, renunciando pro omnibus antedictis pro nobis, & ſucceſſoribus noſtris omni juris auxilio, canonici, & civilis, privilegio Clericatus, & Fori, & epiſtolæ Divi Hadriani, ideſt beneficio diviſionis &c.* Fuit hic abuſus quammaxime deteſtandus, quem non ſemel damnarunt Pontifices Maximi, & Sacri Canones. Ceterum invidioſum certe cenſeri non debet habere Clericos ſuum Judicem, cum etiam milites, & negotiatores ſuum habeant favore militiæ, & commercii. L. unica, Cod. *De jurisdictione omnium Judicum &c.* & L. unica, Cod. *In quibus cauſis militantes &c.* In omnibus fere Clerici gaudent privilegio militum: habent peculium quaſi caſtrenſe, de quo, licet in parentum poteſtate ſint, teſtari tamen, vel aliter diſponere poſſunt ex Lege *Sacroſanctæ*, Cod. *de Epiſcopis, & Clericis*.

III. Inter Clericorum privilegia inſigne & illud eſt, quod dicitur Canonis, *Siquis ſuadente*, XVII. quæſt. IV. ex quo violentas manus injicientes in Clericos, Monachoſve, incurrunt excommunicationem, quæ appellatur latæ ſententiæ, a qua abſolvi non poſſunt ab alio, quam a Summo Pontifice, niſi immineret mortis periculum. Edidit hunc Canonem Innocentius II., ut conſuleretur ſecuritati Clericorum, qui paſſim a laicis impune cædebantur, vel necabantur, ſummo Ordinis ſacri contemtu. Huic privilegio accedit & aliud, quo Clerici ob æs alienum, ſi forte ſolvendo non ſint, excommunicari nequeunt, ſed ſatis eſt eos cavere, datis fidejuſſoribus de ſolvendo, ſi ad pinguiorem fortunam pervenerint, Cap. *Odoardus*, Extra *De ſolutionibus*. Atque in hoc etiam Clerici militibus comparantur, qui & æris alieni cauſa non tenentur, niſi in quantum facere poſſunt, deducto ne egeant. Leg. *Milites*, *ff. de re judicata*. Sunt & alia multa Clericorum privilegia, de quibus integra volumina Canonici juris Conſulti conſcripſerunt, in quibus cauſas etiam referunt, ob quas poſſunt ea Clerici perdere privilegia. Rogabit hic inſuper quiſpiam, cur in collatione Clericalis Tonſuræ plura, & accuratiora diſciplinæ Eccleſiaſticæ tradantur documenta, quam in collatione Ordinum, qui longe majorem ab initiandis perfectionem exigunt? Rationem reddit laudatus Auctor Ludovicus Habert, quod nimirum Tonſura clericalis, uti novitiatus, promotio vero ad Ordines, tamquam profeſſio reputetur, quæ profitentem ſupponit ex novitiatu edoctum, & apprime exercitatum in iis, quæ pertinent ad illud vitæ genus, ad quod ſe adſtringit; ideoque monendus eſt ſolummodo, ut abundet in eo totius forma virtutis, ſit doctrina ejus ſpiritualis medicina populi Dei, & odor vitæ ejus delectamentum Eccleſiæ Chriſti; uno verbo dicam, mores perfectiori modo exigat ad normam ipſi præſcriptam in ritu Tonſuræ Clericalis; quam quidem normam omnes, & ſinguli ab Oſtiario ad Epiſcopum uſque continuo præ oculis habere debent, quemadmodum Religioſi profeſſi Regulam, & Conſtitutiones, quæ ipſis, dum novitios agerent, accuratius ſuerunt expoſitæ.

IV. Quæ cum ita ſint (verba ſunt memorati Auctoris, ne quis me putet rigidum hodiernorum morum cenſorem) quiſquis Eccleſiam diligit, miſeratione commoveatur neceſſe eſt, ob fœdum, & ſacrilegum Tonſuræ clericalis abuſum: non eſt ſanctioris vitæ profeſſio, ſed ſimulatio. Initiandi in ſacræ Tonſuræ vita, veluti in theatro, Clerici perſonam ad tempus ſuſtinent, veſtem Clericalem aſſumunt ad ſpectaculum, quo exhibito, eam ſtatim deponunt. Delenda eſt communis, & ab omnibus

recepta Tonſuræ clericalis notio; non amplius dici debet præparatio ad Ordines, ſed aptius definietur diſpoſitio ad beneficia, honores, & commoda temporalia. Non jam beneficium propter officium, ſed ordine perverſo Officium, & ſacratiſſimi Ordines propter beneficium. Ex omnibus enim, ſi paucos excipias, qui Tonſura Clericali initiantur, alii bene multi præſertim ex nobilibus, ſi res eorum familiaris ſit anguſtior, Clerici initiantur ſine animo promerendi unquam ſacros Ordines, & operam conferendi in Eccleſiæ obſequium, ſed ſola cupidine capeſsendi, & retinendi ſaltem ad tempus ſimplex aliquod, & pingue beneficium, vel gratia, quia ipſi, aut amici pollent apud Principem; vel beneficiarii conſanguinei tranſmiſſione, ac veluti jure hæreditario, ut ipſi autumant. Dixi, *retinendi ſaltem ad tempus*, ſcilicet donec mundus ampliora ipſis offerat, quam Chriſtus. Uſus quippe obtinuit, ut ſi Clerici beneficiarii, frater natu major ſato ſunctus ſit, magnaſque opes, ac ampliſſimas dignitates reliquerit, ille natu minor jam major effectus, Clericatum abdicet, ſervitutem ſecularis habitus reſumat, & terrena cæleſtibus, carnalia ſpiritalibus anteponat, abſque cujuſquam offenſione, aut ſcandalo, quia ſola inuſitata peccata homines horreſcunt, uſitata vero, aut levia, aut nulla putant.

DE MINORIBUS ORDINIBUS

TITULUS IV.

I. ETſi quidam Scriptores autument, minores Ordines eos dici, quibus non eſt adnexa lex cœlibatus, vel, ut alii cenſent, eos intelligi, qui extra Sanctuarium conferuntur: conſtat tamen, utramque ſententiam nullius eſſe momenti. Prior enim illico ruit, ſi animadvertamus, a mille, & amplius annis, uti poſſe ductis ante ordinationem uxoribus Græcos Presbyteros, atque Diaconos; ac præterea multo tempore, poſtquam lex cœlibatus latinis Subdiaconis impoſita fuit, Subdiaconatum ipſum inter minores Ordines recenſitum fuiſſe. Altera ſententia facillime vel ex eo refellitur, quod apud Nos Latinos tota Ordinatio in Sanctuario celebratur. Dicendum itaque cum Juenino in Tractatu *De Sacramentis*, Diſſertatione IX. *De Ordinibus*, Quæſtione VII., aliiſque Theologis præſtantioribus, eos eſſe minores Ordines, per quos non datur jus accedendi propius ad Altare Sacrificii tempore, quique remote tantum circa Euchariſtiam verſantur.

II. Antiquiſſimos eſſe in Eccleſia eos Ordines, & ab Apoſtolis, vel immediatis eorum ſucceſſoribus inſtitutos Scholaſtici Doctores aſſerunt, quamvis, ut teſtatur Natalis Alexander *Theologiæ Dogmaticæ* lib.II. Tractatu *De Sacramento Ordinis*, Cap. I. Articulo IV. nec in Actis, nec in Epiſtolis Apoſtolorum diſtincta eorum mentio fiat, nec in ſcriptis Patrum I., & II. Seculi. At falli videtur Vir Clariſſimus: etenim S. Ignatius Martyr, qui floruit primo Chriſti ſeculo, fuitque tertius a S. Petro Apoſtolo Epiſcopus Antiochenus, in Epiſtola ſua ad Antiochenos diſerte meminit horum Ordinum, cum ſub Epiſtolæ ipſius finem ita ſcribit: *Saluto Sanctum Presbyterium, ſaluto Sacros Diaconos .... ſaluto Subdiaconos, Lectores, Cantores, Oſtiarios, Laborantes, Exorciſtas, Confeſſores &c.* Scio hanc epiſtolam a quibuſdam viris doctis in dubium revocari, quin etiam ab aliquibus explodi tamquam ſuppoſititiam, quod nempe ipſius nec Euſebius Cæſarienſis, nec S. Hieronymus ullam fecerint mentionem, qui alioqui alias ſeptem ejuſdem Sancti Martyris Epiſtolas numerarunt. Verum tum hæc Epiſtola ad Trallianos, tum aliæ quatuor, nempe ad Mariam Caſſabolitam, ad Tarſenſes, ad Philippenſes, & ad Heronem, quamvis ad manus Euſebii, & S. Hieronymi non pervenerint, tamen ob ſtyli ſimilitudinem, & ſpiritum vere Apoſtolicum a viris doctis omnino recipiuntur, teſte Cardinale Bellarmino in Opuſculo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, Seculo I. ubi agit de S. Ignatio.

III. Præter S. Ignatii teſtimonium ſunt & alia Patrum loca, quibus perſpicue edocemur, ſecundo Chriſti ſeculo minores Ordines extitiſſe, etſi perperam id pernegat Alexander. Floruit certe ſeculo II. Tertullianus, qui tamen in libro *De præſcriptionibus adverſus Hæreticos*, cap. IV. Clericorum functionibus & illam accenſet, *Exorciſmos agere*, Montaniſtas arguens, ſive Pepuzianos, apud quos etiam mulieres Clericorum officiis fungebantur. Eodem cap. XLI. paulo poſt Lectorum meminit his plane verbis: *Hodie Diaconus, qui cras Lector*: hæreticos hic etiam ſugillans, qui quadam diſciplinæ perverſitate Diaconos immerentes in Lectorum officium, & Ordinem exturbabant. Fallitur itaque Alexander, ſecutuſque videtur fuiſſe errorem Magdaburgenſium, qui, ut notat Pamelius in proxime laudatum Tertulliani locum, S. Cypriani ætate, circa dimidium tertii ſeculi, primum Clero addictos fuiſſe auſi ſunt ſcribere Lectores, quum alias apud Tertullianum diſertis verbis Lector commemoretur: imo & ab ætate Apoſtolorum Lectores fuiſſe ſatis demonſtrat doctiſſimus Pamelius in ejuſdem S. Cypriani epiſtola XXXIII.

§. I.

Quatuor minores Ordines dari poſſunt extra Miſſarum ſolemnia, diebus Dominicis, & feſtivis duplicibus; ſed in mane tantum. Ordinandi omnes ad quatuor minores Ordines eſſe debent ſuperpelliceis induti, cum candela in manu accenſa.

NOTA.

Quicquid in hoc §. continetur, jam ſuperius a nobis in aliis Commentariis explicatum eſt. Quæ igitur ibi dicta, ſufficiunt: eadem enim in earundem rerum explicatione qui repetat, profecto haud effugiet ſuſcepti fruſtra laboris, inutiliſque prolixitatis reprehenſionem.

DE

DE ORDINATIONE OSTIARIORUM

TITULUS V.

I. PRimum Eccleſiæ gradum conſtituunt Oſtiarii, iidemque ſunt qui Æditui, quos S. Hieronymus in commentario epiſtolæ Pauli ad Titum Cap. II. poſt Exorciſtas, & Lectores in imo gradu locat: *Et inferioris gradus*, inquit, *Exorciſtæ, Lectores, Æditui*. Meminit ejus gradus S. Paulinus, cum in epiſtola VI. ad Severum ita ſcribit: *Teſtor ipſum, quia ab Æditui nomine, & officio optavi ſacram incipere ſervitutem*. Meminere paſſim Oſtiariorum alii Patres, inter quos S. Epiphanius in expoſitione Fidei Catholicæ, quæ eſt in calce Panarii, Oſtiarios poſt Copiatas, ſeu Laborantes, quorum cura erat fideles mortuos efferre, numerat: *Sequuntur laborantes, qui mortuorum corpora ſepeliunt, tum Oſtiarii, ac reliqui diſciplinæ cauſa Ordines inſtituti*. S. Ignatius in epiſtola ad Antiochenos, Oſtiarios ponit poſt Lectores, & Pſaltas ante Copiatas, & Exorciſtas, *Saluto*, inquit, *Subdiaconos, Lectores, Cantores, Oſtiarios, Laborantes, Exorciſtas &c.* Laborantes iidem ſunt cum Copiatis, qui etiam dicebantur Foſſarii, quos inter Clericos cenſuit S. Hieronymus in Epiſtola ad Innocentium: *Clerici quibus id officii erat, cruentum linteo cadaver obvolvunt, & foſſam humum lapidibus conſtruentes ex more tumulum parant*. Ivo denique Carnotenſis Epiſcopus in ſermone de excellentia Sacrorum Ordinum, & de vita Ordinandorum, habito in Synodo, ejus eſt opinionis, Oſtiariorum officium a Chriſto Domino fuiſſe initiatum, quando flagello de funiculis facto vendentes, & ementes de Templo ejecit, & cathedras numulariorum evertit. Sunt qui etiam docent, Oſtiarios habere exordium a veteri teſtamento: id pluribus allatis Sacræ Scripturæ teſtimoniis oſtendere conatur Amalarius Fortunatus Epiſcopus Trevirenſis lib. II. *De Eccleſiaſticis officiis*, cap. VII. Quod & ante ipſum docere viſus S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis lib. II. de eodem argumento agens, cap. XIV. ubi ita inquit: *Oſtiarii ſunt, qui in veteri teſtamento janitores templi, qui præerant portis Templi Hieruſalem, quique ordinati per vices ſuas omnia interiora templi, vel exteriora cuſtodiebant*.

II. Ut ut ſit hæc opinio, certe in Eccleſia Orientali Oſtiariorum munia explebant olim primum Diaconi, poſtmodum vero Subdiaconi, quemadmodum teſtatur S. Maximus in Cap. V. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ S. Dionyſii his verbis: *Nota quod Diaconi fores tum cuſtodierint, nunc vero Subdiaconi*. Succinit S. Maximo Pachimeres, qui in eundem locum ita inquit: *Deſcernit, & ſeparat ſacros a prophanis, obſervat portas: Diaconi enim tunc portas obtinebant, nunc vero Hypodiaconi*. Ceterum Oſtiarii, ac reliqui minorum Ordinum gradus quam antiqui fuerint in Eccleſia Romana, docet nos egregia illa S. Cornelii Papæ Epiſtola ſcripta ad Fabium Epiſcopum Antiochenum, apud Euſebium Lib. VI. *Hiſtoriæ*, Cap. XLIII. In ea Epiſtola affirmat Pontifex, fuiſſe in Eccleſia Romana præter ſuperiores Ordines, Subdiaconos ſeptem, quinquaginta duos Acolythos, Exorciſtas autem, Lectores, & Oſtiarios quinquaginta duos. Cum autem hæc ſcribat Cornelius medio fere tertio ſeculo, & hæc de Eccleſia ſua ſcribat, qualis tunc erat omnis ab Apoſtolicis temporibus innovationis inſolens, manifeſtiſſimum eſt, quod docet Thomaſſinus Parte I. *Diſciplinæ*, Lib. II. Cap. XXX. Num. IX. Oſtiarios, reliquoſque tres minorum Ordinum gradus, in prima omnium Eccleſia jam olim, & ab ipſa uſque origine floruiſſe.

§. I.

Pro Oſtiariis Ordinandis parentur claves Eccleſiæ. Pontifex Clericis Ordinatis ſurgit, & cum mitra ad ſedem, ſeu ad faldiſtorium ad cornu Epiſtolæ revertitur, ubi depoſita mitra, & ad Altare converſus, oblato ſibi libro cantat primam Collectam: deinde ſedet, reaſſumit mitram, & cantatur prima lectio. Interim accedunt duo Capellani cum libro, & candela ante Pontificem, qui ſedens cum mitra ex eo legit lectionem ipſam. Quibus finitis ſurgit Pontifex, & cum mitra ad faldiſtorium ante medium Altaris ſibi præparatum proficiſcitur, & in illo ſedet, renibus Altari verſis. Archidiaconus vocat Ordinandos dicens: *Accedant qui ordinandi ſunt ad officium Oſtiariorum*. Et mox Notarius ſingulos nominatim vocat, & quilibet reſpondet: *Adſum*.

COMMENTARIUS.

I. CUm, ut docent Theologi communiter, materia remota Ordinis Oſtiariatus ſint claves, earumque traditione, ut liquet ex Concilio Carthaginenſi IV. Can. IX. Oſtiarii, vel a priſcis ſeculis initiarentur, recte præſcribit noſtri Pontificalis Rubrica, ut pro ipſis Oſtiariis ordinandis, Eccleſiæ claves parentur. Sunt enim claves ſignum poteſtatis ſpiritualis, quæ Oſtiariis confertur; ſignificari vero hanc poteſtatem per quaſcumque claves, modo aptæ ad aperiendum ſint, ſive hujus Eccleſiæ oſtii ſint, ſive alterius, ſive ſint aureæ, ferreæ, vel ligneæ, aliuſque generis ad aperiendum idoneæ, aſſerunt hodie paſſim Theologi, de Sacramento hujus Ordinis pertractantes. Non eſt quod in hoc Commentario amplius immoremur, cum plura quæ in hoc §. continentur,

nentur, in Commentariis ſuperioribus explicata ſint. Ceterum de ritu, ac de ratione inſtrumenti clavium Oſtiariis in ſua ipſorum Ordinatione porrigendi, vide quæ mox opportuniori loco differemus. Hoc loco tamen minime omittendum, quod de Ordinatione Oſtiarii mandat Rubrica ms. Pontificalis Vaticani Num. 4744. ut ſcilicet in Oſtiarios Ordinandis interdicatur primum ſub anathemate, *Nequis ad ſuſreptionem Ordinis illius ſe ingerere præſumat, qui non fuerit canonice examinatus, & approbatus, & ne uno Ordine ſuſrepto, alium ſine licentia ſui Superioris recipere præſumat*. Id quod in collatione reliquorum Ordinum repetit, uti in Appendice videre eſt.

§. II.

Omnibus in ſuperpelliceis cum candelis in manibus coram Pontifice genuflexis, Pontifex admonet illos dicens:

Suſcepturi, Filii cariſſimi, officium Oſtiariorum, videte quæ in domo Dei agere debeatis. Oſtiarium oportet percutere cymbalum, & campanam; aperire Eccleſiam, & ſacrarium; & librum aperire ei, qui prædicat. Providete igitur, ne per negligentiam veſtram, illarum rerum, quæ intra Eccleſiam ſunt, aliquid depereat; certiſque horis domum Dei aperiatis fidelibus; & ſemper claudatis infidelibus. Studete etiam, ut, ſicut materialibus clavibus Eccleſiam viſibilem aperitis, & clauditis; ſic & invisibilem Dei domum, corda ſcilicet fidelium, dictis, & exemplis veſtris claudatis diabolo, & aperiatis Deo, ut divina verba quæ audierint, corde retineant, & opere compleant: quod vobis Dominus perficiat per miſericordiam ſuam. Hæ admonitiones non fiunt Cardinalibus, neque electis Epiſcopis.

COMMENTARIUS.

I. PRofecto eſt antiquiſſimum, ut Eccleſiaſtici, Canones, qui de Ordinationibus tractant Ordinandis legerentur. Concilium Carthaginenſe III. anno CCCXCVII. habitum, Canone III. ſibi placuiſſe affirmat, *Ut Ordinandis Epiſcopis, vel Clericis, prius ab Ordinatoribus ſuis decreta Conciliorum auribus eorum inculcentur, ne ſe aliquid contra ſtatuta Concilii feciſſe aſſerant*. Hunc Canonem ex ſuggeſtione S. Auguſtini editum fuiſſe a Patribus Carthaginenſibus, teſtatur Poſſidius in ipſius Auguſtini vita Cap. VIII. Cum enim doleret, quod contra Concilii Nicæni Canonem Valerio Epiſcopo adhuc viventi ſuperordinatus fuiſſet, *fategit, ut Conciliis conſtitueretur Epiſcoporum, ab Ordinatoribus debere Ordinandis, vel Ordinatis omnia ſtatuta Sacerdotum in notitiam eſſe deferenda*. Canonem illum Nicænum autumant plerique Auctores eſſe VIII. in quem videri poteſt Commentarius noſter in primo noſtro Tomo Conciliorum. Sed neque a Carthaginenſi Canone III. diſcrepat Canon VI. Concilii IV. Aurelianenſis, anno DXLI. celebrati, dum jubet, ut *Parochiani Clerici a Pontificibus ſuis neceſſaria ſibi ſtatuta Canonum legenda percipiant, ne ſe ipſi, vel populi, quæ pro ſalute eorum decreta ſunt, excuſent poſtmodum ignoraſſe*. Huc ſpectat, quod præter alia Concilia tum vetera, tum recentiora ſtatuit Concilium Colonienſe I. anno MDXXXVI. habitum, Parte I. Cap. XXVI. *Pridie Ordinationis admonebit Vicarius noſter in Pontificalibus iterum omnes, quo ſe ſe quiſque diſcutiat, ne officio ſe alliget, cui non poſſit ſatisfacere &c.* Vide Concilium S. Caroli Mediolanenſe V. Parte III. Tit. *De initiandis Ordinis Sacramento*.

II. Ergo monendi ſunt Ordinandi, & inſtruendi priuſquam ordinentur; ſive, ut Canones priſci, & libri antiqui rituales præſcribunt, hortatorius ſermo ad eos ab Epiſcopo ipſo haberi debet de dignitate, officiiſque ſingulorum Ordinum, niſi id jam præſtitiſſet Archidiaconus, qui eos de omnibus in ſuo Ordine agendis inſtruxiſſe olim debuerat, quemadmodum aperte deducitur ex Concilio IV. Carthaginenſi anni CCCXCVIII. Can. IX. ubi ita legimus: *Oſtiarius cum ordinatur, poſtquam ab Archidiacono inſtructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat converſari, ad ſuggeſtionem Archidiaconi tradat ei Epiſcopus claves Eccleſiæ &c.* Idipſum habet totidem verbis S. Gregorius in Sacramentario, quum agit de Oſtiarii Ordinatione. Fatetur Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Capite VIII. Articulo VIII. Num. III. ſermonem iſtum exhortatorium, quem exhibet Romanum Pontificale editum, in vetuſtioribus omnino libris deſiderari. Addimus nos, in excuſis Romanis Pontificalibus, Lugduni anno MDXLII., & Venetiis, anno MDLXXII. ea etiam Rubricæ noſtræ verba deſiderari, quibus edicitur, ne ſermo ille exhortatorius ad Oſtiarios fieri ſolitus, ad Cardinales electoſque Epiſcopos habeatur.

III. Illud certe nemo inficiari poteſt, quin Priſci Patres Oſtiarii munerum, quæ in ipſo exhortatorio ſermone continentur, ſemel, ac iterum mentionem fecerint. S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis Lib. II. *De Officiis Eccleſiaſticis*, Cap. XIV. verba faciens de Oſtiariis, ita ſcribit: *Oſtiarii ſunt, qui in veteri Teſtamento janitores vocabantur; qui præerant portis Templi Hieruſalem, quique ordinati per vices ſuas omnia interiora Templi, vel exteriora cuſtodiebant. Hi denique inter ſanctum, & iniquum diſcernentes, eos tantum in Eccleſia, qui ſunt fideles recipiunt. Intrare enim Templum niſi per eos non poſſumus: habent enim in poteſtate tam bonos recipiendi, quam rejiciendi indignos*. Creditus Alcuinus in Libro de divinis Officiis, poſtquam

quam egit de Tonſura, ac nomine Clericorum, Oſtiarii officium ita explicat: *Oſtiarius ab oſtio Eccleſiæ dicitur, quod ita debet prævidere, ne ullo modo paganus ingrediatur Eccleſiam, quia ſuo introitu polluit eam: debet etiam cuſtodire ea, quæ intra Eccleſiam ſunt, ut ſalva ſint: quia illi traditæ ſunt claves, & commiſſa cura cuſtodiendæ Eccleſiæ.* Ivo Carnotenſis Epiſcopus ſermone habito in Synodo de excellentia Sacrorum Ordinum, & de vita Ordinandorum ſic inquit: *Primus gradus eſt Oſtiariorum, qui poſſunt diſcernere inter bonos, & malos, dignos, & indignos, & admittere in Eccleſiam quos ſciunt eſſe dignos, & repellere quos ſciunt eſſe indignos. Iſtis cura eſt, & introitum Eccleſiæ ſervare, & res Eccleſiæ pervigili cura cuſtodire.* Eadem habent & alii multi Scriptores, ex quibus diſcimus, magnam in veteri Eccleſia fuiſſe hujus Ordinis Oſtiariatus dignitatem: *Nam*, ut verbis utar Catechiſmi Concilii Tridentini, *De Sacramento Ordinis*, Num. XXXII. *Theſaurarii officium, qui erat idem Sacrarii cuſtos, quod ad Oſtiarios pertinebat, inter honeſtiores Eccleſiæ functiones etiam nunc habetur.* Apud Græcos cum nullus eſſet Ordo Oſtiariorum, Diaconi januas Eccleſiæ cuſtodire debeant ex parte virorum uti videre eſt Lib. VIII. *Apoſtolicarum conſtitutionum*, Cap. XV.

IV. Hodie Oſtiarii munus negligentia Præfectorum Eccleſiarum videtur in deſuetudinem abiiſſe; verenturque ipſi Oſtiarii Clerici, ne aliquem nobilitatis gradum amittant, ſi ea officia exerceant, quæ ſibi ex proprio munere competunt. Hæc tandem hujuſmodi Clericorum deſidia effecit, ut Eccleſia Dei nihil pene a foro diſtinguatur. Canes, mendici, luxurioſi homines officia divina paſſim perturbant, ut hæreticos omittamus, qui vel ipſo divinorum officiorum tempore in Eccleſiam introducuntur, viſendi ergo Templi ſtructuram, vel celebriores Sanctorum picturas, ſeu alia ducti curioſitate. S. Carolus, qui veteris Eccleſiæ diſciplinæ ſervator erat, & cuſtos, jam in prima provinciali Synodo Mediolanenſi, abuſus hoſce, alioſque plures profligavit, cum ita de Oſtiario ſtatuit: *Oſtiarius fores Eccleſiæ cuſtodiat; Eccleſiam ſuo tempore claudat, & aperiat: Infideles, hæreticos, excommunicatos, & alios, quibus jure interdictum eſt, ab Eccleſia arceat, & ejiciat: Ne populus propius ad Sacerdotem rem divinam facientem accedere patiatur: campanas pulſet: In Eccleſia dormientes, vendentes, ementes, deambulantes, colloquentes, aliave ratione officia divina perturbantes, & quovis modo indecore, atque irreverenter ſe habentes, moneat; ſi pertinaces ſint, expellat, aut ad ſuperiorem deferat: mendicantes excludat: Eccleſiam verrendam curet: bruta denique, caneſve expellat; quidquidve in Eccleſia dedecet, amoveat.* Sane celebre eſt, ac notatu dignum, quod ſcribit eruditiſſimus Guillelmus Eſtius in Libri IV. Diſtinctionem vigeſimamquartam, §. IX. de Oſtiariis verba faciens: *Itaque hujus Ordinis exercitium, ſi quando alias nunc maxime neceſſarium foret, ut Templo, & Sacramentis, ac potiſſimum tremendis altaris myſteriis debitus honor, & reverentia ſervetur.* Utinam hodie Oſtiarii noſtri Oſtiarios Donatiſtarum imitarentur, nullos in Eccleſiam intrare permittentes, quos prius non interrogarent, cujus eſſent communionis: teſte S. Auguſtino Sermone XLVI. novæ editionis, Cap. XXXI. Utinam & in hac re vigilantiores hodie eſſent Eccleſiæ Præſules.

§. III.

Deinde Pontifex accipit, & tradit omnibus claves Eccleſiæ, quas ſucceſſive manu dextera ſinguli tangant, Pontifice dicente: *Sic agite quaſi redditurı rationem pro iis rebus, quæ his clavibus recluduntur.*

COMMENTARIUS.

I. CLaves eſſe inſtrumentum, ſeu materiam, ut ajunt; verba vero, *Sic agite &c.* in §. recitata, formam, quibus Oſtiarius ordinatur, liquet ex laudato Concilio IV. Carthaginenſi, Can. IX. in quo ita legimus: *Oſtiarius cum ordinatur, poſtquam ab Archidiacono inſtructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat converſari, tradat ei Epiſcopus claves Eccleſiæ de altario dicens: Sic age quaſi redditurus Deo rationem de his rebus, quæ his clavibus recluduntur.* Sacramentarium S. Gregorii, in quo deeſt vox, *De altario*, poſt ipſam verborum formulam ab Epiſcopo pronuntiandam, addit: *Et tradat ei Diaconus oſtium Eccleſiæ*. Idem habet apud Hitorpium antiquus Ordo Romanus, in eo tamen a Concilio Carthaginenſi, & a Sacramentario S. Gregorii diſcrepans, quod ea verborum formulam numero plurali recitat, & ubi Gregorius in fine inquit, *Et tradat ei Diaconus oſtium Eccleſiæ*, in laudato Romano Ordine, *Archidiaconus*, legitur. Alios libros Pontificales idipſum teſtantes memorare ſupervacaneum eſt. Sunt vero notatu digna, quæ refert Martenius loco laudato, Num. V. in Pontificali Silvanectenſi Petri *de Trigny* præſcribi, ut Epiſcopus claves tradendo, dicat: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ſic agite quaſi rationem reddituri pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur*: in Maguntino paulo antiquiori: *Accipite has claves; ſic agite &c.* Quæ quidem verba, etiamſi plures ordinarentur, ſemel tamen dumtaxat pronuntiabantur, eiſque dictis, ſingulis per ordinem claves porrigebat. Docet tandem ipſe Auctor ex Andigavenſi Pontificali annorum tercentum, Epiſcopum claves non quidem tangendas Oſtiariis porrexiſſe, ſed tantum videndas oſtendiſſe.

II. Jam ſecundum non modo recentem, ſed & priſtinam diſciplinam, apud Latinos vel in collatione infimi gradus minorum Ordinum, qualis eſt Oſtiariatus, inſtrumenta porrigebantur. Græci vero quamvis per manus impoſitionem, & orationem ordinarentur; rectiſſime tamen animadvertit Morinus de Sacris Ordinationibus Parte III. Exercitatione XI. Cap. VII. hoc non ita eſſe intelligendum, ut inde colligi poſſit, nulla unquam eos in Ordinum collatione tradere inſtrumenta. Tradunt enim nonnulla, ut videre eſt in Ordinationum ritibus apud

Jaco-

Jacobum Goar in ſuo Ritnali Græcorum. Verbi gratia in Lectoratu datur Lectori liber Apoſtolicus, & legit de Apoſtolo lectionem aliquam: in Cantoratn datur Cantori Pſalterium, de quo pericopen aliquam legit: in Subdiaconatu datur Subdiacono mantile, & malluvium, quibus Epiſcopo ſacra celebranti aquam manibus lavandis infundit, & lotas manus abſtergit: in Diaconatu datnr Diacono ſanctum flabellum, quo poſtea more Græco ſancta dona ventilat. Etſi autem hæc inſtrumenta ipſis ab Epiſcopo ordinante tradantur, & in iis ritibus celebrandis, Euchologia omnia ipſorum conſentiant, triplex tamen inter Græcos, & Latinos hac in cauſa & maximi quidem momenti diſcrimen viri eruditi norunt. Primnm eſt, quod apud Latinos inſtrnmenta dentur initio ritus Ordinationis; apud Græcos nonniſi Ordinatione celebrata. Secundum, qnod ex primo conſequitur, eſt quod apud Latinos porriguntur inſtrumenta, ut per ipſa Ordinandus conſecretur; apnd Græcos, ut per ea Ordinatus eſſe probetur, & demonſtretur. Tertium denique diſcrimen eſt, quod Græci cum dant ordinatis inſtrumenta ſua, nullis utuntur verborum formulis, ut Latini, quibus aſſignari poſſit aliqua formæ imago; ſed nihil prorſus dicentes ea tradunt, ut officium, quod ipſis recens collatum eſt, jam exercere incipiant.

III. Omnino & illud conſtat, quod docet laudatus Morinus, hunc ritum ab initio Chriſtianæ Religionis apud Orientales minime fuiſſe uſurpatum, ſed progreſſu temporis additum antiquis Eccleſiæ cæremoniis: nam tum Sanctus Clemens, tum S. Dionyſius, ubi Ordinationis uniuſcujuſque ritum enarrant, nullam iſtius traditionis mentionem faciunt: quamobrem evidenter patet, nullum eorum ſeculo fuiſſe in Ordinatione traditionis iſtius uſum, licet ex Patribus eiſdem conſtet, Græcos & flabella habuiſſe, quibus ſacra dona ventilabant Diacoui; & malluvium, ac mantile, qnibus Subdiaconi Epiſcopo, Presbyteroque ſacra celebranti aquam manibus infunderent, lotaſque abſtergerent; ſcripturas denique tum Apoſtolorum, tnm Prophetarum, qnas Lectores perlegerent. Labente quidem tempore viſum eſt Eccleſiæ Græcæ Proceribus, recens Ordinatos ſtatim ab Ordinatione ſuſcepta, in muneris ſuſcepti exercitinm, & poſſeſſionem mittere, ut ipſo exercitio functi, antequam ab Eccleſia diſcederent, admonerentur, ſe officiis Eccleſiaſticis eſſe adſcriptos, & mancipatos, ne unquam de hac re dubitare poſſent, aut aliquis litem movere. Porro per traditionem inſtrumentorum, ac præſertim clavium in Ordinatioue Oſtiariorum imitati fuiſſe videntur Eccleſiarum antiqui Præſules conſuetudinem Romanorum, qui in rei venditæ, vel donatæ poſſeſſionem traditione clavium, vel contactu emptores, vel donatarios mittebant, L. LXXIV. *ff. De contrahenda emptione*. Iuſtitutionum Juſtiniani Libro ſecundo, Tit. primo *De rerum diviſione, & acquirendo ipſarum dominio*. §. *Item ſiquis merces*.

§. IV.

Poſt hæc Archidiaconus, ſive alius Archidiaconi vice fungens, ducit eos ad oſtium Eccleſiæ, & facit illos claudere & aperire: tradit etiam eis funem campanarum, faciens eos campanas pulſare: deinde illos reducit ad Pontificem, quibus coram Pontifice genua flectentibus, ſtans cum mitra Pontifex verſus ad ipſos Ordinatos, dicit:

Deum Patrem omnipotentem, Fratres cariſſimi, ſuppliciter deprecemur, ut hos famulos ſuos bene ✠ dicere dignetur, quos in officium Oſtiariorum eligere dignatus eſt; ut ſit eis fideliſſima cura in domo Dei, diebus, ac noctibus, ad diſtinctionem certarum horarum, ad invocandum nomen Domini: adjuvante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum eo regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. POſtquam Epiſcopus claves tradidit Oſtiariis, eiſque illa verba dixit; *Sic agite, quaſi reddituri rationem pro iis rebus, quæ his clavibus recluduntur*; ait primo Rubrica, ut Archidiaconus, ſive alius Archidiaconi vice fungens, dncat eoſdem ad oſtium Eccleſiæ, ipſumque oſtinm eos claudere, & aperire faciat. Qui ritus etſi deſideretur in laudato Concilio Carthaginenſi IV. Can. IX. habetur tamen in Sacramentario Sancti Gregorii, ubi poſt recitata Epiſcopi verba, ſtatim ſubditur: *Et tradat ei Diaconus*, (ſive ut habet vetus Ordo Romanus, & priſci Codices Rituales, *Archidiaconus*) *oſtium Eccleſiæ*. Codex Ratoldi apud Menardum, & Pontificale Corbejenſe apud Morinnm, ac Sueſſionenſe Monaſterii Compendienſis apnd Martenium, præſcribunt, ut Archidiaconus oſtium Eccleſiæ tradendo dicat: *Per hoc oſtium traditur vobis miniſterium, ut ſitis janitores Templi Dei, habeatiſque poteſtatem recipiendi bonos, & rejiciendi indignos*. Ad quæ verba alludere viſus eſt S. Iſidorus Lib. II. *De officiis*, Cap. XIV. inquiens: *Habent enim in poteſtate tam bonos recipiendi, quam rejiciendi indignos*. Eadem quæ in Codice Ratoldi, ac in Pontificalibus Corbejenſi, ac Sueſſionenſi, habentur in Silvanectenſi Pontificali, his tamen præmiſſis verbis: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Codex tandem Conſtantini Cajetani Abbatis, ab Italo Romæ vicino compoſitus, teſte Morino *De Sacris Ordinationibus*, Parte II. præſcribit Archidiacono, ut Oſtiario Oſtium Eccleſiæ tradat, dicatque illam Orationem, *Deum Patrem omnipotentem &c.* in §. præſenti deſcriptam, itemque aliam, quæ incipit: *Domine Sancte Pater omnipotens &c.* in §. ſequenti deſcribendam.

II. Ait

II. Ait ſecundo Rubrica, ut ipſe Archidiaconus Oſtiariis etiam tradat *funem campanarum*, *faciens eos campanas pulſare*. Quod quidem recens eſt inſtitutum annos vix quingentum ſuperans, ut Scriptores eruditi autumant, cum nec antiqui libri Pontificales, nec Priſci Auctores traditionis ſunis, campanarumque pulſationis mentionem ullam fecerint. Sane Amalarius Fortunatus Lib. III. *De Eccleſiaſticis officiis*, Cap. I. poſtquam ſacras campanas originem a Tubis veteris Teſtamenti traxiſſe dixiſſet; illaſque ora Prædicatorum novi Teſtamenti ſignificare docuiſſet, ſtatim ſubdit: *Ne deſpiciat Presbyter hoc opus agere, ut in ipſo ſit imitator filiorum Aaron*. Præceperat quidem olim Deus, ut filii Aaron Sacerdotes tubis clangerent ad convocandam multitudinem, uti habetur Numerorum capite decimo. Quem ritum cum ad novi Teſtamenti Sacerdotes tranſiſſe, atque in Eccleſia diu perduraſſe conſtet vel ex Capitulari Caroli Magni Lib. VI. Cap. CLXVIII. ubi ſtatuitur, *ut Sacerdotes ſigna tangant horis Canonicis*, iccirco Concilium Carthaginenſe IV. vetus Ordo Romanus, & antiqua Ritualia materiam Oſtiariatus in ſola clavium traditione conſtituunt, nulla habita ratione pulſationis campanæ, quia hoc ad ejus officium minime pertinebat. *Neque ſine ratione*, inquit Joannes Cardinalis Bona Lib. I. *Rerum liturgicarum*, Cap. XXII. *Majores noſtri decreverunt, a Deo ſacratis viris ſigna tangi, quia & ſacra res eſt fidelem populum ad divinum Officium, ad Miſſam, ad communionem, ad audiendum verbum Dei coadunare; & ipſæ campanæ Epiſcopali benedictione, ſanctique olei unctione conſecratæ ſunt, & inter ſacra Eccleſiæ vaſa connumerantur*.

III. Hodie officium Oſtiarii eſt campanas pulſare, quem decet ſuperpelliceo indutum eſſe, dum ſigna pulſat, quia munus ſui ordinis exercet: *Eos vero*, inquit Durantus Lib. I. *De Eccleſiæ ritibus*, Cap. XXXI. *qui campanas pulſant, congruit ſuperpelliceis indui*. Porro ſicut Eccleſia pro Oſtiariis priorem materiam inſtituit, qualis eſt traditio clavium Eccleſiæ, ſic potuit & hanc ſecundam funis, & pulſationis campanæ: quamobrem duplex eſt hodie materia Oſtiariatus, ut acriter contendit Morinus, fuſeque defendit, Parte III. *De Sacris Ordinationibus*, Exercitatione XIII. Cap. unico, adverſus communem Theologorum ſententiam, qui docent, funem campanulæ, ejuſque pulſationem Oſtiariis datam, præſcriptamque ab Archidiacono, haudquaquam ſpectare ad ejus ordinis materiam, ſed eſſe meram Eccleſiæ cæremoniam, quemadmodum & actio illa, qua Archidiaconus Oſtiarium poſt clavis acceptionem ad portam Eccleſiæ ducit, poteſtatis jam collatæ executio eſt, & veluti miſſio in poſſeſſionem ejus.

IV. Sane poſita, ut a pluribus jam ſeculis inſtituta eſt, Eccleſiæ diſciplina, ut Oſtiario non ſolum claves ab Epiſcopo tradantur, ſed & campanæ funis ab Archidiacono, non videtur omnino improbabilis Morini opinio ajentis, etiam funem campanæ materiam Ordinis Oſtiariatus ab Eccleſia conſtitui. Etenim, ſi ſigni rationem, in qua Sacramentum potiſſimum conſiſtit, conſideremus, pulſatio campanarum ad vocandum fideles, ad ſacrificii celebrationem, & horas diſtinguendas, æque repræſentat, & cauſatur quid ſpirituale, ac oſtii apertio, & clauſura. Unde in præfatione, quæ ad orationem pro Oſtiariis Ordinandis fideles exhortatur, extatque in Sacramentario S. Gregorii, antiquo Romano Ordine, ac priſcis Ritualibus paſſim libris, dicit Epiſcopus. *Deum Patrem omnipotentem, Fratres cariſſimi, ſuppliciter deprecemur, ut hos famulos ſuos bene ✝ dicere dignetur, quos in officium Oſtiariorum eligere dignatus eſt, ut ſit eis fideliſſima cura, in domo Dei, diebus, ac noctibus ad diſtinctionem certarum horarum, ad invocandum nomen Domini &c.* Certis nonniſi horis diſtinctis vel a Chriſtiana naſcente Religione conveniſſe in Eccleſiam fideles ad orandum, liquet ex Actis Apoſtolorum Cap. III. ubi dicitur Petrus, & Joannes aſcendiſſe in Templum ad horam orationis nonam. Ceterum ſi adverſus hanc duplicem Oſtiariatus materiam objiciat forſan quiſpiam, campanæ funem præberi ab Archidiacono non ab Epiſcopo, cujus ſolius eſt materiam tradere, & applicare: breviter dicam cum laudato Auctore Joanne Morino, ad eum pertinere materiæ applicationem, cui illam Eccleſia attribuit.

§. V.

Tum Pontifex mitra depoſita ſtans converſus ad Altare dicit: *Oremus*. Et miniſtri ſubjungunt, *Flectamus genua*. ℟. *Levate*. Et ſtatim verſus ad illos genuflexos, ſtans ſine mitra, dicit:

Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, bene ✠ dicere dignare hos famulos tuos, in officium Oſtiariorum, ut inter Janitores Eccleſiæ, tuo pareant obſequio, & inter electos tuos partem tuæ mereantur habere mercedis. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum; qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen*. Poſt hæc Ordinati ſuggerente Archidiacono redeunt ad loca ſua.

NOTA.

Habent hanc Orationem tum Sacramentarium S. Gregorii, tum Ordo Romanus, tum omnes pene Libri Pontificales, quos longa ſerie deſcribunt Morinus *De Sacris Ordinationibus*, Parte II., & Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo XI. Quibus addi etiam poteſt Pontificale ms. inſignis Eccleſiæ Capuanæ, quod Romæ aſſervatur in Bibliotheca Caſanatenſi, eſtque annorum circiter CM. Pontificale ms. Eccleſiæ Barenſis, & alia complura mſs. Pontificalia, quæ vidi in Vaticana Bibliotheca, & in aliis plurimis inſignioribus Urbis Bibliothecis, tum Ordinum Religioſorum, cum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium.

DE ORDINATIONE LECTORUM
TITULUS VI.

I. Quam ſit antiquus Ordo Lectorum, qui inter minores Ordines ſecundus eſt hodie gradus, liquet ex Canone vulgo Apoſtolorum XLIII. ex Libro VIII. Apoſtolicarum Conſtitutionum, quæ S. Clementi Papæ adſcribuntur, ex Epiſtola S. Ignatii ad Antiochenos, & ex illa, quam Cornelius Summus Pontifex miſit ad Fabium Epiſcopum Antiochenum, apud Euſebium Lib. VI. *Hiſtoriæ*, Cap. XXXV. quibus in locis paſſim occurrit mentio Lectorum. His adde S. Cypriani Epiſtolas trigeſimam tertiam, ac trigeſimamquartam, quæ nos non ſolum de ejus Ordinis antiquitate docent, ſed & de meritis pene ineffabilibus præclariſſimum exhibent teſtimonium, quibus ad ipſum Ordinem aſcenderetur; ut inde mirari poſſis, quanta ſit noſtrorum temporum iniquitas, ubi vides, non modo ad inferiores Ordines, ſed & ad ſuperiores, quin & ad ipſum Epiſcopatus faſtigium non ſemel aſcendere parvi pretii homunciones. Sane conſtat ex laudatis S. Cypriani Epiſtolis, perſecutionum tolerantia, & martyrii quibuſdam jam experimentis, quodam veluti gradu, præſtantiſſimos homines, Aurelium, & Celerinum Lectorum Ordini fuiſſe adſcriptos: Celerinus quippe carceres, & cruciatus complures per decem, & novem dies invicto animo perpeſſus erat. Quamobrem ſapientiſſime conteſtatur Cyprianus, talibus quidem Lectoratum, & Eccleſiaſtica miniſteria mandari debere, *Ut qui ſublimiter Chriſtum confeſſi eſſent, Clerum poſtmodum Chriſti, miniſteriis Eccleſiaſticis adornarent*.

II. Licet autem tam hodie, quam olim Lectores ſecundum gradum inter minores Ordines conſtituerent, multos tamen locos invenio, ipſum primum gradum implere; nam ut alia exempla ſileam, S. Felicem Nolanum Epiſcopum, primo Lectorem, deinde Exorciſtam ordinatum refert in ipſius vitæ Natali IV. S. Paulinus his verſibus:

. . . . . . primis Lector ſervivit in annis,
Inde gradum cœpit, cui munus voce fideli
Adjurare malos, & ſacris pellere verbis.

Ubi nota, quod multis etiam probat Canonibus perſpicuiſque exemplis Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii Papæ, Lectores olim non modo maturioris ætatis, ſed etiam puerilis fuiſſe, ut nimirum dociles, & bonæ indolis pueri jugo Eccleſiaſtico maturius aſſueſcerent. Id clarum eſt ex Concilio Carthaginenſi III. Can. XIX. *Placuit, ut Lectores cum ad annos pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri*. Syricius quoque Pontifex Maximus in Epiſtola I. ad Himerium Cap. IX. ita ſtatuit: *Quicumque itaque ſe Eccleſiæ voverit obſequiis, a ſua infantia ante pubertatis annos baptizari, & Lectorum debet miniſterio ſociari*. Diſcimus tandem ex S. Auguſtino Lib. I. *De conſenſu Evangeliſtarum*, Cap. X. pueros olim, modo legendi periti eſſent, in hoc gradu conſtitutos. Cui teſtimonio egregie ſuffragatur Victor Uticenſis Lib. IV. hiſtoriæ Vandalicæ, ſic dicens: *Tunc etiam Eugenio Paſtore in exilio conſtituto, univerſus Clerus Eccleſiæ Carthaginenſis cæde inediaque maceratur: fere quingenti, vel amplius, inter quos quamplurimi erant Lectores infantuli, qui gaudentes in Domino, exilio traduntur*. Vox *infantuli*, ut obſervat Menardus, non quidem pro his parvulis, qui rationis uſu carerent, & loqui non poſſent, ſed pro his, qui jam depoſita infantia ad puerilem ætatem pervenerant, ſumenda eſt.

III. Ut finem exordio huic imponam, quantum ſupra inferiores alios Ordines præſtaret Ordo Lectorum, vel ex eo conſtat, quod in Eccleſiæ Græcæ monumentis perſæpe ſoli memorantur Lectores, & eo nomine inferiores Clerici omnes comprehenduntur. Sic contra Neſtorium palam obteſtari legimus Clerum Conſtantinopolitanum, his verbis: *Obteſtor, ut hanc ſchedam Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis, Lectoribus, necnon & laicis oſtendant*. Parte I. Concilii Epheſini, Cap. XIII. Sic etiam Sardicenſis Synodus Can. XIII. juxta editionem Dionyſii Exigui aperte innuit, a gradu Lectorum ad Diaconatum nullo medio aſcenſum dari: *Si forte aut dives, aut ſcholaſticus de foro, aut ex adminiſtratore* (alias ex adminiſtratione) *Epiſcopus fuerit poſtulatus, ut non prius ordinetur, niſi ante & Lectoris munere, & officio Diaconi, aut Presbyteri fuerit perfunctus*. Ea verba *de foro ſcholaſticus*, cauſarum advocatum ſignificant. Sic demum Sanctus Joannes Chryſoſtomus primum Lector ordinatus a Renone Epiſcopo, & paulo poſt Diaconus a Meletio, de quo vide Palladium in ejus vita, & Socratem Lib. VI. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. III. Etiam apud Latinos Lectoratum aliquando fuiſſe primum gradum, & ab eo nullo medio ad Diaconatum adſcendiſſe, teſtatur Sidonius Apollinaris lib. IV. epiſtola XXV. ubi de quodam Cabillonum Præfecto ad Epiſcopatum evecto ita ſcribit: *Lector hic primum, ſic miniſter altaris, idque ab infantia: poſt, laborum, temporumque proceſſu Archidiaconus &c.*

§. I.

Pro Lectoribus ordinandis paretur liber Lectionum. Oſtiariis ordinatis, Pontifex reaſſumpta mitra accedit ad ſedem ſuam, vel ad faldiſtorium a parte Epiſtolæ. Interim cantatur primum Graduale, vel primum *Alleluja*, ſi ſit infra octavam Pentecoſtes: & Pontifex ſedens cum mitra oblato ſibi libro, & candela legit primum Graduale, vel *Alleluja*. Quibus dictis, ſurgit depoſita mitra, & verſus ad Altare cantat ſecundam Collectam. Tunc ſedet reaſſumpta mitra, & cantatur ſecunda Lectio. Interim accedunt duo

Cap-

Capellani cum libro , & candela ante Pontificem , qui ſedens cum mitra , ex eo legit lectionem ipſam . Quibus dictis, Pontifex revertitur ad ſaldiſtorium , ante medium Altaris poſitum , ubi ſedet cum mitra , & Lectores vocantur per Archidiaconum , hoc modo : *Accedant qui ordinandi ſunt ad officium Lectorum .*

COMMENTARIUS.

I. OMnium Scriptorum eſt una ſententia præclariſſimis antiquorum librorum Pontificalium , ac præſertim Carthaginenſis IV. Synodi , Can. VII. teſtimouiis roborata , apud Latinos Sacrum Codicem divinas ſcripturas continentem , materiam eſſe Ordinis Lectoratus , formam vero ea Epiſcopi verba : *Accipite , & eſtote verbi Dei relatores &c.* quæ nos inferius illuſtrabimus . Recte itaque mandat Rubrica hæc noſtri Romaui Pontificalis , *ut pro Lectoribus Ordinandis paretur liber lectionum* , utique divinæ Scripturæ . In Eccleſia Græca Ordinis hujus materia, manus impoſitio eſt : forma vero , manuum impoſitioni oratio adjuncta , uti conſtat ex Euchologiis , & ex Septimæ Synodi Generalis Canone XIV. Quin & Apoſtolicæ conſtitutiones Sancto Clementi adſcriptæ Libro VIII. nil aliud referunt in Ordinatione Lectoris, quam orationem , & manus impoſitionem . Paratur quidem pro ipſo Ordinando ſacer etiam Codex , *Liber Apoſtoli* , Epiſtolas nimirum , & Apoſtolorum acta continens , quem Pontifex quoque eidem Lectori tradit , non tamen quaſi libri illius traditio, materia ſit ad conſtituendum Ordinem concurrens , ſed objectum potius , ac materia , circa quam meditandam , exponendam , ac pertractandam Lector Ordinatus occupatur , uti recte obſervat Goar ad Rituale Græcorum , in Notis ad officium in Lectorem , Numero XII. ubi etiam hæc ſcribit : *Libri Apoſtolici traditio non legendi in Eccleſia poteſtatem recenter confert , ſed ut acceptam exerceat , monet , & excitat ; Lectoremque in actu ſecundo confirmat , in actu primo nullatenus conſtituit .* Et ſtatim ſubdit : *Ut ſecus de Græcis , ac de Latinis ſentiamus , ratio eſt , quod hæc traditio ſequatur deprecantem Lectoratus formam , materia vero potius præjacet , quam poſterius tardiuſque apponatur , eademque rurſus ſine ullis penitus verbis admoveatur .* Videſis triplex diſcrimen , quod nos in Commentario ad §. III. Tituli V. Num. II. explicuimus de porrectione inſtrumentorum , quæ fit a Græcis in quorundam Ordinum collatione , & ejus quæ fit a Latinis . Denique ut hunc Græcum ritum pene abſolvamus , ſtatim ac Lector accepit *Apoſtoli librum* , pauca præſente Epiſcopo ex eo percurrit , ut in Euchologio videre eſt apud laudatum Jacobum Goar .

§. II.

Et mox nominantur per Notarium, ut ſupra dictum eſt. Quibus coram Pontifice cum candelis in manibus genuflexis , Pontifex admonet eos, dicens: *Electi filii cariſſimi , ut ſitis Lectores in domo Dei noſtri , Officium veſtrum agnoſcite , & implete. Potens eſt enim Deus , ut augeat vobis gratiam perfectionis æternæ. Lectorem ſiquidem oportet legere ea quæ , (vel , ei qui) prædicat , & lectiones cantare ; & benedicere panem , & omnes fructus novos. Studete igitur verba Dei, videlicet Lectiones ſacras diſtincte , & aperte ad intelligentiam, & ædificationem fidelium abſque omni mendacio falſitatis proferre ; ne veritas divinarum lectionum incuria veſtra ad inſtructionem audientium corrumpatur. Quod autem ore legitis , corde credatis , atque opere compleatis ; quatenus auditores veſtros verbo pariter , & exemplo veſtro docere poſſitis. Ideoque cum legitis, in alto loco Eccleſiæ ſtetis , ut ab omnibus audiamini , & videamini , figurantes poſitione corporali , vos in alto virtutum gradu debere converſari ; quatenus cunctis , a quibus audimini , & videmini , cæleſtis vitæ formam præbeatis ; quod in vobis Deus impleat per gratiam ſuam .*

COMMENTARIUS.

I. INter varia Lectorum officia , quæ in recitato hortatorio Epiſcopi ſermone memorantur , præcipuum munus , ut ipſum Lectoris nomen ſonat , eſt Scripturarum ſacrarum publica in Eccleſia lectio . Hinc Auctor Apoſtolicarum conſtitutionum Lib. VIII. Cap. XXVIII. hanc in Ordinatione Lectoris Orationem recitandam præſcribit : *Deus æterne , qui multus es in miſericordia , & miſerationibus , qui mundi conſtitutionem per ipſa opera manifeſtas, & numerum electorum tuorum conſervas : ipſe nunc reſpice ſuper famulum tuum , qui promovetur ad legendum tuas ſanctas Scripturas populo tuo : da ei Spiritum Sanctum , Spiritum Propheticum , qui ſervum tuum Eſdram inſtruxiſti ad legendum leges populo tuo , & nunc invocatus a nobis inſtrue ſervum tuum , & da ei , ut laudabiliter perfecto commiſſo ſibi munere , altiore gradu dignus efficiatur , per Chriſtum , cum quo tibi*

tibi gloria, & cultus, & Spiritui Sancto in ſecula, Anen. Similia pene legere eſt in orationibus, quas infra ex noſtro Romano Pontificali deſcribemus. Certe apud Græcos, vel ipſi Principes, ubi Lectores creati erant, divinas Scripturas in Eccleſia lectitabant. Id quidem teſtatum facit S. Gregorius Nazianzenus Oratione 1. in Julianum, de duobus illis e regia Conſtantini familia oriundis Principibus Gallo, & Juliano ejus fratre minore natu, quibus etiam viſum eſſe ait, Clericatum, Ordinemque Lectorum ſplendidius aliquid optatiuſque ipſa imperii purpura: *Qui etiam in Cleri Ordinem ſeipſos cooptarunt, adeout divinos quoque libros plebi lectitarent, non minus id ſibi amplum, & honorificum eſſe exiſtimantes, quam aliud quidvis, imo omnium ornamentorum maximum, præſtantiſſimumque, pietatem eſſe exiſtimantes*. Addit Sozomenus Lib. v. *Hiſtoriæ*, Cap. II. hos, antequam in Clerum adſcriberentur, divinæ Scripturæ operam navaſſe diligentiſſimam. Præſtantiſſimis hiſce initiis cætera, quæ deinde ſecuta ſunt, minime reſponderunt.

II. Idem in Eccleſia Latina ſervatum, ut Lectores non modo cæteras ſacras Scripturas, ſed & ipſum Euangelium inter ſacra, & in ipſo Corporis, & Sanguinis Chriſti ſacrificio e ſuggeſtu legereut, docet S. Cyprianus in Epiſtola xxxiii. de Aurelio Lectore agens: *Merebatur*, inquit, *talis Clericæ Ordinationis ulteriores gradus, & incrementa majora, non de annis ſuis, ſed de meritis æſtimandus. Sed interim placuit, ut ab officio lectionis incipiat. Quia & nihil magis congruit voci, quæ Dominum glorioſa prædicatione confeſſa eſt, quam celebrandis divinis lectionibus perſonare, poſt verba ſublimia, quæ Chriſti martyrium prolocuta ſunt, Euangelium Chriſti legere, unde Martyres fiunt, ad pulpitum poſt cataſtam venire, illic fuiſſe conſpicuum Gentilium multitudini, hic a fratribus conſpici, illic auditum eſſe cum miraculo circumſtantis populi, hic cum gaudio fraternitatis audiri. Hunc igitar fratres dilectiſſimi, & a me, & a collegis, qui præſentes aderant, ordinatum ſciatis. Quod vos ſcio & libenter amplecti, & optare tales in Eccleſia noſtra quamplurimos ordinari. Et quoniam ſemper gaudium properat, nec poteſt moras ferre lætitia, Dominico legit interim nobis, ideſt, auſpicatus eſt pacem, dum dedicat lectionem*. Dominicum hic certe intelligit Cyprianus Sacrificium Miſſæ, quod eo nomine appellari, quia nimirum maxima, & præcipua functio eſt, quæ ex Domini inſtitutione, & præcepto in Eccleſia peragitur, tradit Joannes Cardinalis Bona, *Rerum Liturgicarum*, Lib. 1. Cap. iii. Num. II. probatque etiam auctoritate ipſius Cypriani, qui in Epiſtola lxiii. ad Cæcilium ita ſcribit: *Numquid ergo Dominicum poſt cœnam celebrare debemus, ut ſic myſticum calicem frequentandis Dominicis offeramus?* Vide Baronium ad annum CCCIII. & in Notis ad Martyrologium Romanum xxv. Decembris. Significat etiam aliquando Templum, ut idem oſtendit Auctor Eminentiſſimus eodem Lib. 1. Cap. xix. Num. iv.

III. Quod rem noſtram quammaxime ſpectat, illud eſt, ritum eſſe profecto antiquiſſimum, ut dum Lectores Scripturas divinas legerent, in alto loco Eccleſiæ ſtarent: docet id quidem laudatus Epiſcopi ſermo hortatorius ad ipſos Lectores, redditque hanc rationem, ut ſcilicet ab omnibus audirentur, & poſitione corporali figurare videantur, ſe in alto virtutum gradu debere converſari, quatenus cunctis, a quibus audiuntur, ac videntur, cæleſtis vitæ formam præbeant. Alludere hæc haud dubie videntur ad ea quæ ſcribit idem S. Cyprianus in Epiſtola xxxiv. agens de Celerino Lectore ordinato, quem ait, *ſuper pulpitum, ideſt tribunal Eccleſiæ* oportuiſſe imponi, ut loci altioris celſitate ſubnixus, & plebi univerſæ pro honoris ſui claritate conſpicuus legeret præcepta, & Euangelium Domini. Jungit paulo poſt, Aurelio Celerinum, de eiſque hunc in modum inquit: *Pares ambo, & uterque conſimiles, in quantum gloria ſublimes, in tantum verecundia humiles, quantum divina dignatione promoti, tantum ſua quiete, & tranquillitate ſubmiſſi, & virtutum pariter, & morum ſingulis exempla præbentes*. Et infra: *Hos tamen Lectores interim conſtitutos ſciatis, quia oportebat lucernam ſuper candelabrum poni, unde omnibus luceat, & glorioſos vultus in loco altiore conſtitui, ubi ab omni fraternitate circumſtante conſpecti, incitamentum gloriæ videntibus præbeant*. Eum celſiorem locum quem Cyprianus *pulpitum*, & *tribunal* Eccleſiæ vocavit, poſterior ætas *ambonem* dixit, uti videre eſt in Canone xv. Concilii Laodiceni ex interpretatione Dionyſii Exigui, & apud Sozomenum Lib. ix. *Hiſtoriæ*, Cap. II. Vide etiam Ciampinum in Lib. *De ſacris ædificiis*, & in collatione veterum monumentorum, itemque opuſculum noſtrum de Codice S. Euangelii Lib. II. Cap. III. & VI.

IV. Suas hodie partes juxta Eccleſiæ votum nullatenus implere poſſunt Lectores, niſi & ſcripturarum peritia ſaltem mediocri, eximia autem pietate imbuti ſint, & amore proximorum ſalutis: *Studete igitur* (inquit Epiſcopus) *verba Dei, videlicet lectiones ſacras diſtincte, & aperte ad intelligentiam, & ædificationem fidelium abſque omni mendacio falſitatis proferre, ne veritas divinarum lectionum incuria veſtra ad inſtructionem audientium corrumpatur*. Id quod etiam prolixius monet ex veteri Eccleſiæ inſtituto S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis Lib. II. *De officiis Eccleſiaſticis*, Cap. xi. ſic inquiens: *Qui autem ad hujuſmodi promovetur gradum, iſte erit doctrina, & libris imbutus, ſenſuumque, ac verborum ſcientia perornatus, ita ut in diſtinctionibus ſententiarum intelligat, ut finiatur junctura, ubi adhuc pendet oratio, ubi ſententia extrema claudatur. Sicque expeditus vim pronunciationis tenebit, ut ad intellectum omnium mentes ſenſuſque promoveat, diſcernendo genera pronunciationis, atque exprimendo omnium ſententiarum proprios affectus, modo indicantis voce, modo dolentis, modo increpantis, modo exhortantis*. Ex variis hiſce modis, quibus Lectores in excelſo Eccleſiæ loco divinas Scripturas lectitabant, ortum puto, ut iidem, prædicatores quidam Verbi Divini appellarentur; quia ſcilicet legendi varietate, ſapientia, fidelitate, ac vi blandiſſima, audientium mentes, & luce Euangelicæ veritatis, & amore perfunderent: *Sunt enim Lectores, qui verbum Dei prædicant*, inquit S. Iſidorus, loco citato: cui ſuccinit ſermo hortatorius noſtri Romani Pontificalis, ubi juxta plures editiones legimus: *Lectorem ſiquidem oportet legere ea quæ prædicat*.

V. Scio complures cum Vaſquezio affirmaſſe, poſſe Lectorem ad populum concionem habere, exponendo ei quæ ex ſcripturis legit; eo quod in Romano Pontificali dicitur, Lectorem debere legere ea quæ prædicat. Sed immerito; hoc enim Epiſcopo convenit, Lector autem ſolum poteſt alta voce populis ſcripturas perlegere: & verbum *prædicat* idem plane ſignificat, ac recitat alta voce, clare, & diſtincte. Senſus itaque eſt, Lectorem debere legere

gero ea quæ prædicat, ideſt ea quæ populo recitat, nec debet ex ſe, ſeu ex ſua mente, & ingenio dicere, ſed ex libro fideliter legere. Porro habetur in noſtro Romano Pontificali & hæc alia lectio. *Lectorem ſiquidem oportet legere ei, qui prædicat.* Quod profecto concordat cum vetere Eccleſiæ diſciplina, juxta quam Epiſcopo concionem ad populum habituro ſtabat Lector toti populo conſpicuus, & de pulpito legebat præſcriptam ab Epiſcopo Euangelii, vel alterius libri ſacri partem, quam deinde Epiſcopus Chriſtianæ plebi exponebat. Liquet id ex veterum Sanctorum Patrum ſermonibus, præſertim vero ex enarratione S. Auguſtini in Pſalmum CXXXVIII. Vide eruditiſſimum Bernardinum Ferrarium, *De ritu Sacrarum Eccleſiæ veteris Concionum*. Cernere eſt hodie veſtigium hujus diſciplinæ in Actis Eccleſiæ Mediolanenſis, Parte III. ubi modus declaratur; uti Parocho de libro Concionanti Lector debeat inſervire. Sic enim legimus Pag. 466. *Populum vero alloquendi nulla poteſt utilior excogitari ratio, quam ſi Euangelium ipſum interpretetur, cujus explicatio, & interpretatio ipſi* (Parocho) *facilior erit, & auditoribus fructuoſior, ſi libro Euangeliorum ante Sacerdotem collocato, Euangelium Lector, cujus id proprium munus eſt, ſi adſit, ſin minus Clericus, dum commode legat, aut plane Sacerdos ipſe, per membra, clauſulas, & ſententias ſedate, diſtincte, atque ex ordine pronunciando, eadem illud ratione exponatur.* Sane utriuſque, tum Lectoris, tum Expoſitoris munus implevit Chriſtus, *Quando in medio ſeniorum* (ut ex Cap. IV. Lucæ probat Ivo Carnotenſis, Sermone de excellentia Sacrorum Ordinum in Synodo habito) *librum Iſaiæ Prophetæ aperiens, diſtincte ad intelligendum legit*: Spiritus Domini ſuper me, ad euangelizandum pauperibus miſit me, *& cetera, quæ in eodem ſequuntur capitulo, ut hoc exemplo cognoſcat Lector, quia ſpirituali gratia debet clarere, & ſic auditoribus verbum Dei prædicare.*

VI. Fuerunt præterea Lectorum partes, Lectiones cantare, eas præſertim quæ inter nocturnam Pſalmodiam legi ſolerent, teſte Catechiſmo Romano; quamvis tam apud Græcos, quam apud Latinos Cantoratus officium a Lectoratu eſſet diſtinctum, uti conſtat ex Epiſtola S. Ignatii ad Antiochenos, *Saluto Hypodiaconos, Lectores, Cantores &c.* Et ex S. Iſidoro Epiſcopo Hiſpalenſi, qui Lib. VII. *Originum*, Cap. XII. inquit: *Lectores a legendo, & Pſalmiſtæ a pſalmis canendis vocati: illi enim prædicant populis quid ſequantur; iſti canant, ut excitent ad compunctionem animos audientium.* Legimus nihilominus apud Hugonem a S. Victore Lib. I. *De Sacramentis*, Cap. XXXIV. in Eccleſia id officii habere Lectores, *ut divinas Scripturas recitent, & ad laudem Dei Gradualia, Alleluja, & hujuſmodi cantent.* Quin & Martinus Bracharenſis, qui floruit labente ſexto Eccleſiæ ſeculo, Cap. XLV. ſuæ Canonum collectionis, Cantores, ſeu Pſalmiſtas cum Lectoribus confundere videtur, ita inquiens: *Non liceat in pulpito pſallere, aut legere, niſi qui ab Epiſcopo Lector eſt ordinatus.* Spectat denique ad munus Lectorum, *benedicere panem, & omnes fructus novos*; ut admonet Epiſcopus ipſorum officia explicans, ex noſtri Romani Pontificalis præſcripto: quamquam hodie benedictiones illæ a ſolis Presbyteris peragantur. Item quoque ipſorum partes fuerunt, *prima Religionis Chriſtianæ rudimenta fidelibus tradere*: ut obſervat Concilii Tridentini Catechiſmus, juſſu S. Pii V. ac opera S. Caroli Borromæi editus, quorum alter in Concilio Provinciali Mediolanenſi I. ad hoc Lectoris munus reſpiciens, ita ait: *Pueros, ſi ita Epiſcopo videatur, prima fidei rudimenta doceat.*

VII. Lectores apud Græcos longe pluribus officiis fungi, quam apud Latinos, docet nos Simeon Theſſalonicenſis Epiſcopus in Lib. *De Sacris Ordinationibus*, Cap. II. Nam primo, qui Lector apud ipſos conſtitutus eſt, præter munus quo inſignitus eſt legendi divinas Scripturas, cereos, & lampades Altaris accendit. Secundo, præit ſanctis Myſteriis luminaria ferens, in introitu ſcilicet, quem magnum vocant. Tertio, ignem ad Sacerdotem in Miſſarum ſolemniis affert, cum calici aqua calida infundenda eſt: ſolent enim Græci poſt conſecrationem, ut obſervat Morinus in Nota LXXVI. ad laudatum Theſſalonicenſem, cum jam ſunt communicaturi, aquam fervidam calici miſcere, ut gratiam Spiritus Sancti in ſacrificio præſentem ſignificent, atque ut communicantes videantur ſibi ſanguinem, & lac e Chriſti vivi mammis ſugere, vivificumque Chriſti corpus manſiſſe, licet anima a corpore ſeparata. Quarto, oblationes, vinum, & aquam Sacerdoti celebranti defert. Quinto ſingula quæque in Eccleſia præparat, & ornat, hymnoſque divinos Pſallentibus præcinit, ſive Canonem incipit. Sexto denique omnia prope divina miniſteria exercet.

§. III.

Deinde Pontifex accipit, & tradit omnibus Codicem; de quo lecturi ſunt, quem manu dextera tangunt, dicens: *Accipite, & eſtote Verbi Dei relatores, habituri, ſi fideliter, & utiliter impleveritis officium veſtrum, partem cum iis, qui verbum Dei bene adminiſtraverunt ab initio.*

COMMENTARIUS.

I. TOtidem pene verbis hæc eadem forma, quam numero plurali deſcribit noſtrum hoc Romanum Pontificale, exprimitur in Concilio Carthaginenſi IV. Can. VIII. & in Sacramentario S. Gregorii Papæ, atque in compluribus aliis Ritualibus, modo ſingulari, modo etiam numero plurativo. Concilium Carthaginenſe ita inquit: *Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum Epiſcopus ad plebem, indicans ejus fidem, ac vitam, atque ingenium. Poſt hæc, ſpectante plebe, tradat ei codicem, de quo lecturus eſt, dicens ad eum. Accipe, & eſto Lector* (alias relator) *Verbi Dei, habiturus ſi fideliter, & utiliter impleveris officium, partem cum eis, qui verbum Dei miniſtrave-*

ſtraverint. Addit S. Gregorius: *Eligunt te fratres tui, ut ſis Lector in domo Dei tui, & agnoſcas officium tuum, & impleas illud: potens eſt Deus, ut augeat tibi gratiam*. Eundem ritum habes in ms. Capuano Pontificali, & in aliis multis. In antiquo Romano Ordine apud Hitorpium ordinatio Lectorum ita deſcribitur: *Lectores cum ordinantur, faciat de illis Epiſcopus verbum ad plebem, indicans eorum fidem, ac vitam, atque ingenium, & dicat ad electos*: Elegerunt vos fratres veſtri, ut ſitis Lectores in domo Dei veſtri, & ideo agnoſcite officium veſtrum, ut impleatis illud. Potens enim eſt Deus, ut augeat vobis gratiam. *Poſt hæc ſpectante plebe tradat eis Epiſcopus codicem, de quo lecturi ſunt, dicens*: Accipite, & eſtote verbi Dei relatores &c. ut in noſtro Romano Pontificali.

II. Ea verba, quibus in Carthaginenſi Concilio, ac in priſcis Ritualibus libris dicitur, ut antequam ordinetur Lector, faciat de illo Epiſcopus ſermonem ad plebem, indicando ejus fidem, ac vitam, atque ingenium, reſpicere videntur ad ritum, quo uſus fuit S. Cyprianus, antequam Aurelium Lectoratu inſigniret; ſic enim in Epiſtola xxxiii. plebem allocutus eſt: *In Ordinationibus Clericis, fratres cariſſimi, ſolemus vos ante conſulere, & mores, ac merita ſingulorum communi conſilio ponderare.* Huc ſpectat, quod ſcribit S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis Lib. II. *De officiis*, Cap. xi. *Iſti quippe*, Lectores, *dum ordinantur, primum de eorum converſatione Epiſcopus verbum facit ad populum. Denique coram plebe tradit eis Codicem apicum divinorum ad Dei verbum annunciandum*. Porro non paſſim ad Lectoratum admittebatur, ſed ii dumtaxat, quos bene inſtructos fideleſque Epiſcopus noſceret ad exequendas muneris ſui partes; non enim ſolum publice in Eccleſia ſacros libros lectitabant, ſed & eoſdem apud ſe depoſitos, ſuæque fidei, & cuſtodiæ creditos habebant; ut videre eſt in actis Africanæ perſecutionis, Diocletiano Imperatore, a cujus miniſtris interrogati plerique Epiſcopi, ut divinarum ſcripturarum Codices traderent, igni comburendos, juxta impium memorati ſceleſtiſſimi Principis edictum, reſponderunt: *Scripturas Lectores habent*. Et infra, cum iidem miniſtri alios militiæ Eccleſiaſticæ addictos interrogarent, ut proferrent Scripturas, quas haberent: *Catulinus, & Marcuclius dixerunt: Plus non habemus, quia Subdiacones ſumus, ſed Lectores habent Codices*. Sane qui eos tradebant, *Traditores* dicti ſunt, de quibus vide opuſculum noſtrum *De Codice Sancti Euangelii, atque ſervatis in ejus lectione, & uſu vario ritibus* Lib. iii. Cap. xxxix.

§. IV.

Quibus expeditis, & illis genuflexis, Pontifex ſtans cum mitra verſus ad eos, dicit: *Oremus fratres cariſſimi Deum Patrem Omnipotentem, ut ſuper hos famulos ſuos, quos in Ordinem Lectorum dignatur aſſumere, bene ✠ dictionem ſuam clementer effundat: quatenus diſtincte legant, quæ in Eccleſia Dei legenda ſunt, & eadem operibus impleant. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium ſuum, qui cum eo vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum*. ℟. *Amen*.

§. V.

Tum Pontifex mitra depoſita ſtans converſus ad Altare, dicit: *Oremus*, & Miniſtri ſubjungunt: *Flectamus genua*. ℟. *Levate*. Deinde converſus ad Ordinatos dicit ſine mitra.

Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, bene ✠ dicere dignare hos famulos tuos in Officium Lectorum, ut aſſiduitate lectionum inſtructi ſint, atque ordinati; & agenda dicant, & dicta opere impleant, ut in utroque S. Eccleſiæ exemplo ſanctitatis ſuæ conſulant. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen*. Poſtea ſuggerente Archidiacono redeunt Ordinati ad loca ſua.

COMMENTARIUS.

I. Etſi prima oratio in §. iv. deſcripta, deſideretur in Sacramentario S. Gregorii, habetur tamen paſſim in aliis poſterioribus libris Ritualibus, præſertim vero in antiquo Romano Ordine, in quo nonnihil variat ad initium, nam ubi noſtrum Pontificale habet, *Oremus fratres cariſſimi*; Ordo Romanus ſcribit, *Oremus dilectiſſimi nobis*. Altera oratio, ſeu potius benedictio extat quidem in S. Gregorii Sacramentario, ſingulari concepta numero, & aliquantum contractior, nam præterquamquod, ubi noſtrum Pontificale ſcribit, *inſtructi*; Sacramentarium habet, *diſtinctus*; deſunt etiam in ipſo Sacramentario ea verba quæ extant in Romano Pontificali ad finem benedictionis, *exemplo ſanctitatis ſuæ*. Porro habet Ordo Romanus eam benedictionem, quæ tamen

men in quibuſdam variat. Sic enim inquit: *Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, benedicere dignare hos famulos tuos N. in officium Lectorum, ut aſſiduitate lectionum ſint apti pronunciare verba vitæ, & mentis, ac vocis diſtinctione populo monſtrare intelligibilia, & in utroque ſanctæ Eccleſiæ gratiam pro ſuis modulis ſpirituali devotione reſonent. Per Dominum.*

DE ORDINATIONE EXORCISTARUM

TITULUS VII.

I. Recte creationem Lectorum ſequitur Ordinatio Exorciſtarum, & quidem juxta veterem Eccleſiæ diſciplinam, ut addiſcere licet ex S. Paulino in vita S. Felicis Nolani Epiſcopi, ac Martyris, quem inquit, primo ordinatum fuiſſe Lectorem, deinde Exorciſtam, ſic ſcribens in ejus Natali IV.

...... primis lector ſervivit in annis,
Inde gradum cepit, cui munus voce fideli
Adjurare malos, & ſacris pellere verbis.

Ergo Exorciſtæ ab adjurando dicti ſunt *Adjuratores*, ut docet S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis Libro VII. *Originum*, Cap. XII., eoſque non modo memorarunt, ſed & inter Ordines Eccleſiaſticos recenſuerunt S. Ignatius in laudata Epiſtola ad Antiochenos, Cornelius Papa in Epiſtola ad Fabium Antiochenum Epiſcopum, apud Euſebium Lib. VI. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. XXXI. & alii complures apud eruditum Hugonem Menardum in Notis ad Librum Sacramentorum S. Gregorii Papæ, Pag. 277. Quibus adde Tertullianum Scriptorem Eccleſiæ vetuſtiſſimum, qui, ut alibi diximus, in Lib. *De præſcriptionibus*, Cap. XLI. Clericorum functionibus, & illam accenſet, *exorciſmos agere*: hæreticos ibi Montaniſtas, ſeu Pepuzianos ſugillans, apud quos etiam mulieres Sacerdotio fungebantur. Addi hic etiam poſſunt Imperatores, Gratianus, & Valentinianus, quorum primus non modo Exorciſtas inter Eccleſiaſticos Ordines retulit, ſed & ipſos, ſicut & Presbyteros, ac Diaconos ex curialibus aſſumptos, ex Curiæ nexibus liberavit L. CXXI. Cod. Theodoſiano *De Decurionibus*. Alter vero in L. *Presbyteros*, Cod. *De Epiſcopis, & Clericis*, eoſdem ſolvit, alioſque minores Clericos a muneribus perſonalibus. Meminit tandem Exorciſtatus ejus Ordinis Severus Sulpitius in vita Sancti Martini ſub initium, ubi ait Martinum ab Hilario Exorciſtam fieri juſſum, eam Ordinationem ne deſpexiſſe tamquam humiliorem videretur, haudquaquam repudiaſſe. Quia enim cum furioſis hominibus omnis Exorciſtarum occupatio erat, vulgo contemptus hic Ordo habebatur, quamvis eo munere Chriſtus Dominus functus ſit, quando ſaliva ſua tetigit aures ſurdi, & muti, & dixit: *Ephpheta*, quod eſt *adaperire*, ut habetur Matthæi Cap. VII.

II. Conſtat autem & Judaicum populum ſuos Exorciſtas habuiſſe. Nam Actorum Cap. XIX. legimus quoſdam de circumeuntibus Judæis exorciſtis conatos per invocationem nominis Jeſu ſpiritus malignos ejicere. Quia & illud Matthæi Cap. XII. *Filii veſtri in quo ejiciunt &c.* quamvis nonnulli de Chriſti diſcipulis dictum putent, probabilior tamen videtur aliorum ſententia, qui juxta S. Hieronymi interpretationem, de Exorciſtis, qui jam antea erant in gente Judaica, dictum eſſe affirmant: quorum & Joſephus meminit Lib. VIII. *Antiquitatum Judaicarum*, Cap. II. Utrum vero Salomon modum adjurandi dæmones tradiderit, ſicut eodem loco Joſephus idem commemorat, nobis incertum eſt; uti recte docet Guillelmus Eſtius in Libri IV. Diſtinctionem XXIV. quia ſcilicet quod ibi Joſephus ſcribit de quibuſdam exorciſmis a Salomone inventis, magicas incantationes ſignificare videtur, per quas ex pacto dæmones abigebantur, quemadmodum tradit S. Auguſtinus Lib. XXI. *De Civitate Dei*, Cap. VI. & Lib. X. Cap. XII. Sane qui ab Eccleſia traditi, vel approbati ſunt exorciſmi, ii nec dæmonum pacto nituntur, ut Adverſarii calumniantur, nec naturali virtuti, ſed poteſtati, & gratiæ omnipotentis Dei, De qua Chriſtus ad diſcipulos ait, Lucæ Cap. X. *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper omnem virtutem inimici*; & Marci Cap. ultimo: *In nomine meo dæmonia ejicient*. Exorciſmis a primitivæ Eccleſiæ Chriſtianis dæmones fuiſſe fugatos, oſtendit Tertullianus *De corona militis*, Cap. XI. & *De ſpectaculis*, Capite XXVI. S. Cyprianus Epiſtola ad Demetrianum ait, voce humana per Exorciſtas, & poteſtate divina flagellari, uri, & torqueri diabolum.

III. Ex hiſce tot Patrum ſententiis aperte refellitur cæca Joannis Calvini impudentia ita garrientis Lib. IV. Inſtitutionum, Cap. XIX. *Exorciſtas vero in quem tandem finem conſecrant? Audio Judæos ſuos fuiſſe Exorciſtas, ſed ab exorciſmis dictos video quos exercebant. De emeutitis iſtis Exorciſtis quis unquam fando audivit? Quod ſpecimen unum ſuæ profeſſionis ediderint? Fingitur iſtis poteſtas data imponendi manus ſuper Energumenos, & Catechumenos, & dæmoniacos, ſed ipſi ſe poteſtate præditos, dæmonibus perſuadere non poſſunt*. Ita hæreticus; ſed quid denotant S. Cypriani verba loco allegato? *Voce*, inquit, *humana per Exorciſtas, & poteſtate divina flagellatur, uritur, & torquetur diabolus*. Secutus videtur eſſe Calvinus hoſtem Chriſtiani nominis acerrimum Ulpianum, qui in Lege I. ff. *De extraordinariis cognitionibus*, Chriſtianos ſugillans ea præditos poteſtate exorcizandi dæmones, dixit, exorcizandi verbum eſſe impoſturam. Vide plura in noſtro Opuſculo, *De Codice Sancti Evangelii, atque ſervatis in ejus lectione, & uſu vario ritibus* Lib. III. Cap. IX.

§. I.

Pro Exorciſtis Ordinandis paretur liber Exorciſmorum, cujus loco dari poteſt Pontificale, vel Miſſale. Lectoribus ordinatis, Pontifex reaſſumta mitra, accedit ad ſedem ſuam, vel ad faldiſtorium ad cornu Epiſtolæ, ubi ſedens cum mitra,

Google

mitra, oblato ſibi libro, & candela, legit ſecundum Graduale, vel ſecundum *Alleluja*, ſi ſit infra octavam Pentecoſtes. Interim cantatur a Choro ipſum Graduale, vel *Alleluja*. Quo finito, ſurgit Pontifex depoſita mitra, & verſus ad Altare cantat tertiam Collectam. Tum ſedet, reaſſumta mitra, & cantatur tertia Lectio. Interim accedunt duo Capellani cum libro, & candela ante Pontificem, qui ex eo legit Lectionem ipſam. Quibus dictis, revertitur ad faldiſtorium ante Altare, & ſedet cum mitra. Exorciſtæ vero vocantur per Archidiaconum modo conſueto, dicentem: ***Accedant qui ordinandi ſunt ad officium Exorciſtarum.***

§. II.

Et ipſi ſingulatim nominantur per Notarium, ut prius dictum eſt. Quibus coram Pontifice cum candelis in manibus genuflexis, Pontifex admonet eos, dicens:

Ordinandi, filii cariſsimi, in officium Exorciſtarum, debetis noſcere quid ſuſcipitis: Exorciſtam etenim oportet abjicere dæmones, & dicere populo, ut qui non communicat, det locum: & aquam in miniſterio fundere. Accipitis itaque poteſtatem imponendi manum ſuper Energumenos, & per impoſitionem manuum veſtrarum, gratia Spiritus Sancti, & verbis exorciſmi, pelluntur ſpiritus immundi a corporibus obſeſsis. Studete igitur, ut ſicut a corporibus aliorum dæmones expellitis, ita a mentibus, & corporibus veſtris omnem immunditiam, & nequitiam ejiciatis; ne illis ſuccumbatis, quos ab aliis, veſtro miniſterio effugatis. Diſcite per officium veſtrum vitiis imperare, ne in moribus veſtris aliquid ſui juris inimicus valeat vindicare. Tunc enim recte in aliis dæmonibus imperabitis, cum prius in vobis eorum multimodam nequitiam ſuperatis. Quod vobis Dominus agere concedat per Spiritum ſuum Sanctum.

COMMENTARIUS.

I. EXorciſtatus materiam eſſe libri traditionem, in quo ſunt exorciſmi, aperte docent Concilium Carthaginenſe IV. Canone VII. Sacramentarium S. Gregorii, vetus Ordo Romanus, Rituales, ac Pontificales libri editi a Joanne Morino, *De ſacris Ordinationibus*, Parte II. & ab Edmundo Martenio, Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*; Cap. VIII. Articulo XI. His adde S. Iſidorum Epiſcopum Hiſpalenſem Lib. II. *De divinis officiis*, Cap. XIII. Rabanum Maurum Libro I. *De inſtitutione Clericorum*, Cap. X. Amalarium Fortunatum, ſive Amalarium Metenſem Diaconum, Lib. II. *De officiis*, Cap. IX. Ivonem Carnotenſem in ſermone in Synodo habito, *De excellentia ſacrorum Ordinum*, Hugonem a Sancto Victore, & alios ſexcentos Theologos veteres æque, atque recentiores, paſſim docentes, librum Exorciſmorum eſſe materiam Ordinis exorciſtatus remotam, traditionem vero ipſius libri, proximam. Porro verba laudati Concilii Carthaginenſis IV. Can. VII. hæc ſunt: *Exorciſta, cum ordinatur, accipiat de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, dicente ſibi Epiſcopo; Accipe, & commenda memoriæ, & habeto poteſtatem imponendi manus ſuper Energumenum, ſive Baptizatum, ſive Catechumenum.* Qui ritus hodieque ſervatur; licet materia aliquantum dilatata ſit, cum Pontificale Romanum Leone X. Pontifice Maximo editum, pro libro Exorciſmorum, *Pontificale* ipſum porrigi ſinat: alia vero, *Pontificale*, vel etiam *Miſſale* tradi permittant, uti videre eſt in Pontificali Lugduni edito anno MDXLII. & in altero editionis Venetæ anno MDLXXII. ac tandem in noſtro, quod Summorum Pontificum, Clementis VIII. ac Urbani VIII. auctoritate recognitum eſt. Ubi nota quod docet Morinus *De ſacris Ordinationibus*, Parte III. Exercitatione XIII. Num. VII. de materiis hujuſmodi, ac formis diſponere Eccleſiam, ut æquum eſſe judicat. Id quod etiam & alii Theologi docent.

II. Præcipuum Exorciſtæ munus ex recitata Epiſcopi ad Exorciſtas admonitione addiſcere licet: *Exorciſtam*, inquit, *oportet abjicere dæmones*. Id quod paſſim tradunt veteres Eccleſiæ Scriptores, inter quos S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis Lib. VII. *Originum*, Cap. XII. ita ſcribit: *Exorciſtæ ex Græco in Latinum adjuratores, ſive increpantes vocantur. Invocant enim ſuper Catechumenos, vel ſuper eos, qui habent ſpiritum immundum, nomen Domini Jeſu, adjurantes per eum, ut abigatur ab eis.* Duo alia Exorciſtarum officia, quæ in noſtro Romano Pontificali commemorantur, populum ſcilicet admonere, ut qui non communicant, aliis qui Sacram Euchariſtiam ſumpturi ſunt, locum cederent; ac præterea aquam in miniſterio fundere, in deſuetudinem abiere. Porro notatu dignum eſt, ex ipſa Epiſcopi admonitione magnam requiri in Ordinis Exorciſtatus candidatis vitæ ſanctimoniam, mo-

morumque integritatem, quo muneris ſui partes recte, ac utiliter exequi poſſint: *Debet autem habere ſpiritum mundum, qui ſpiritibus imperat immundis, ut concordet vita cum officio; & malignum quem per acceptam officium expellit de corpore alieno, per munditiam vitæ expellat de corpore ſuo: ne medicina, quam alii facit, ſibi non proſit; & ne dicatur ei*: Medice cura te ipſum, *ſi per immunditiam conſcientiæ, ſpiritum retinet immundum*. Verba ſunt Ivonis Epiſcopi Carnotenſis ſermone habito in Synodo *De excellentia ſacrorum Ordinum*. Quibus verbis plane reſpondent ea quæ ex noſtro Romano Pontificali habet Epiſcopus in admonitione ad Exorciſtas.

§. III.

Poſt hæc Pontifex accipit, & tradit omnibus librum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, cujus loco tradi poteſt Pontificale, ſeu Miſſale, quem manu dextera tangant, Pontifice dicente: *Accipite, & commendate memoriæ, & habete poteſtatem imponendi manus ſuper Energumenos, ſive Baptizatos, ſive Catechumenos.*

COMMENTARIUS.

I. Plerumque, ut ex antiquis Eccleſiæ monumentis eruitur, enuntiatur hæc forma Ordinis Exorciſtatus, numero quidem ſingulari: *Exorciſta, cum ordinatur, accipiat de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, dicente ſibi Epiſcopo: Accipe, & commenda memoriæ, & habeto poteſtatem imponendi manus ſuper Energumenum, ſive Baptizatum, ſive Catechumenum*; inquit Concilium Carthaginenſe IV. Can. VII. quem ad verbum deſcribit Sacramentarium S. Gregorii, ac plerique libri Pontificales a Morino editi: quamvis Ordo Romanus, ac non pauci alii Rituales Libri eandem formam habeant numero plurali conceptam. *Accipite, commendate memoriæ, & habetote poteſtatem imponendi manus ſuper Energumenos, ſive Baptizatos, ſive Catechumenos*. Quibus ex verbis profecto & illud addiſcimus, exorciſmos, qui adhibentur baptizandis, ut per eos ad baptiſmum præparentur, de quibus paſſim Patres loquuntur, ajentes Catechumenos diebus baptiſmum præcedentibus, purgari exorciſmis, cum non pertineant ad curandos Energumenos, ſed ſint exorciſmi alterius generis, pertinentes ad baptiſmi cæremonias, non videri comprehendi in officio Exorciſtæ, licet ita nonnulli ſenſerint cum Magiſtro ſententiarum, ſed magis ſpectare ad officium Sacerdotis ejus, qui Catechumenum baptizaturus eſt, uti recte docet Eſtius, probatque authoritate S. Gregorii, qui Homilia XXIX. in Euangelia, exponens illud: *In nomine meo dæmonia ejicient*, ait, Sacerdotes per gratiam Exorciſmi manum credentibus imponere, ne in mente eorum habitent Spiritus maligni. Magis enim ſpiritualis eſt effectus hujus exorciſmi, quam illius, qui Energumenis, ideſt qui corporaliter a dæmone obſeſſis adhibetur.

II. Sane de hoc antiquo ritu ſolvendi virtute exorciſmi dæmonem, non modo corporaliter baptizatos, ſed & Catechumenos ſpiritualiter obſidentem, plura habent S. Cyprianus Epiſtola LXXVI. S. Optatus Milevitanus Lib. IV. contra Parmenianum, S. Gregorius Nazianzenus Oratione XL. Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi I. Sanctus Ambroſius Lib. I. *De Sacramentis*, Cap. V. Sanctus Auguſtinus in ſermone *De ſymbolo ad Catechumenos*, Lib. II. *De peccato originali contra Cæleſtium*, Cap. XL. Lib. I. *De nuptiis, & concupiſcentia*, Cap. IX. & Lib. II. Cap. XXIX. ac alibi paſſim: tandem Gennadius, ut alios mittam, in tractatu *De Eccleſiaſticis dogmatibus*, Cap. X. ita ad rem inquit: *Illud etiam quod circa baptizandos in univerſo mundo S. Eccleſia uniformiter agit, non otioſo contemplemur intuitu, cum ſive parvuli, ſive juvenes ad regenerationis veniunt Sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quam exorciſmis, & inſufflationibus Clericorum, ab eis ſpiritus immundus abigatur*. Satis ergo liquet, Clericorum, ſeu Sacerdotum fuiſſe munus Catechumenos exorcizandi vel a primis quinque Eccleſiæ ſeculis, antequam baptiſmo donarentur.

III. Quæret hic fortaſſe quiſpiam: Eccur ea Exorciſtæ non datur poteſtas imponendi etiam manus ſuper Paganum, & Judæum Energumenos, cum non pauci ex iis a maligno Spiritu vexati, & ab Eccleſiæ miniſtris ſoluti memorentur? Reſpondet Philibertus Marchinus *De Sacramento Ordinis* Tract. II. Parte IV. Cap. II., illam forte rationem ſuffragari, quia ad dæmonis propulſationem obſeſſi fides non parum conducit; unde S. Cyprianus in Libro, *De idolorum vanitate*, ita ſcribit: *Adjurati per Deum verum a nobis ſtatim cedunt, & fatentur, & de obſeſſis corporibus exire coguntur. Videas illos noſtra voce, & operatione majeſtatis occultæ flagris cædi, igne torreri, incremento pœnæ propagantis extendi, ejulare, gemere, deprecari unde veniant, & quando diſcedant, ipſis etiam qui ſe colunt, audientibus confiteri; & vel exiliunt ſtatim, vel evaneſcunt gradatim, prout fides patientis adjuvat, aut gratia curantis adſpirat*. Quænam regulæ demum in exorciſmis Energumenorum obſervandæ ſunt, docet S. Carolus in I. & IV. Provinciali Concilio Mediolanenſi: videri tamen etiam poſſunt Hieronymus Mengha in tractatu artis exorcizandi, Petrus Tyræus *De dæmoniacis*, Cirvelus Parte III. *De ſuperſtitione*, Sammarinus Parte I. *Sacerdotalis*, ubi agit *De exorciſmo*. Ceterum, quod ſpectat hujus Ordinis functionem, ſcite monet Natalis Alexander *Theologiæ dogmaticæ, & moralis*, Libro II. de Sacramento Ordinis, ubi de Exorciſtis tractat, optimum interdum fore, ipſam functionem non a Presbyteris, multo minus ab Epiſcopis, ſed ab Exorciſtis junioribus, & adoleſcentibus ad hoc officium Ordinatis, ac morum innocentia, & ſapientia huic miniſterio paribus exerceri, ad majorem dæmonis contemptum, atque confuſionem. Sane mandat S. Carolus, ne aliis exorciſmis quis utatur, niſi ad libri Epiſcopi judicio comprobati rationem præſcriptam.

§. IV.

§. IV.

Poſtea vero omnibus devote genuflexis, Pontifex cum mitra ſtans, dicit:

Deum Patrem omnipotentem, fratres cariſſimi ſupplices deprecemur, ut hos famulos ſuos bene ✠ dicere dignetur in officium Exorciſtarum, ut ſint ſpirituales imperatores, ad abjiciendos dæmones de corporibus obſeſſis, cum omni nequitia eorum multiformi. Per unigenitum filium ſuum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui cum eo vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen*. Tunc converſus ad Altare, depoſita mitra, dicit: *Oremus*. Et miniſtri ſubjungunt: *Flectamus genua*. ℟. *Levate*. Et mox converſus ad Ordinatos genuflexos dicit:

Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, bene ✠ dicere dignare hos famulos tuos in officium Exorciſtarum; ut per impoſitionem manuum, & oris officium, poteſtatem, & imperium habeant ſpiritus immundos coercendi, ut probabiles ſint medici Eccleſiæ tuæ, gratia curationum, virtuteque cæleſti confirmati. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen*. Poſt hæc ſuggerente Archidiacono redeunt ad loca ſua.

COMMENTARIUS.

I. Etſi prior, ac altera Epiſcopi deprecatio pro Exorciſtis totidem verbis in antiquo Romano Ordine reperiatur, in Sacramentario tamen S. Gregorii, & in quibuſdam aliis Ritualibus libris, ambæ Orationes præterquam ſingulari numero enunciantur, in nonnullis etiam variant aliquantum: etenim deeſt in prima, *Fratres cariſſimi*; deinde ubi nos legimus, *deprecemur*, ille habet *deprecamur*; ac tandem, ubi nos poſt illa verba, *cum omni nequitia eorum multiformi*, primam in Orationem ſtatim concludimus, *Per unigenitum filium ſuum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum; qui cum eo &c.* Gregorius ponit, *Adjuvante Domino noſtro Jeſu Chriſto &c.* In altera oratione, ſeu potius benedictione, aliqua eſt etiam variatio notabilior: eſt enim hujuſmodi: *Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, benedicere digneris hunc famulum tuum* ill. *in officium Exorciſtæ, & ad impoſitionem manuum, & oris officium, eum eligere digneris, ut imperium habeat ſpirituum immundorum coercendorum, & probabilis ſit medicus Eccleſiæ, gratiæ curationum virtute confirmatus. Per Dominum*. Ea vox *probabilis*, ſive *probabiles*, ut in Romano Pontificali, idem eſt ac *bonus*, vel *boni*, ut aperte deducitur ex Concilio Toletano IV. Can. IV. illa vero verba, quibus dicitur, ut Exorciſta ſit *gratia curationum, virtuteque cæleſti confirmatus*, profecto alludere videntur ad Apoſtolicas Conſtitutiones Lib. VIII. Cap. mihi XXXII. ubi habetur, Exorciſtam, quo etiam nomine a S. Epiphanio appellatur, gratiam accipere ſanitatum.

DE ORDINATIONE ACOLYTHORUM

TITULUS VIII.

I. Quartus, ac poſtremus eorum omnium, qui minores, & non ſacri appellantur, eſt Ordo Acolythorum, de quibus mentionem faciunt præter alios Cornelius Papa in laudata Epiſtola ad Fabium Antiochenum Epiſcopum, apud Euſebium Libro VI. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* & S. Cyprianus in Epiſtola LV. ad ipſum Cornelium Pontificem maximum, ita reſcribens: *Legi litteras ſuas frater cariſſime, quas per Saturum fratrem noſtrum Acolythum miſiſti, & dilectionis fraternæ, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & Sacerdotalis cenſuræ ſatis plenas*. Fuit ergo Acolythorum primis Chriſti ſeculis munus deferre Eccleſiaſticas Epiſcoporum ad Epiſcopos litteras, quibus Eccleſiæ graviſſimis de rebus inter ſe conſultabant. Semel ac iterum in ſuis Epiſtolis Cyprianus Acolythis id muneris tribuit; cui neceſſaria præ ceteris erat fides arcani, ſilentiique conſtantia, eo ſane tempore quo inſidiabantur undique Gentiles, ut ſacratiſſima noſtræ Religionis myſteria profanarent.

II. Acolythorum, quos aliqui ſine aſpiratione Acolytos ſcribunt, & alii Acoluthos dicere malunt, unde derivatum ſit hoc vocabulum, teſtatur Pamelius in Notis ad laudatam Cypriani Epiſtolam, nondum inter Interpretes convenire. Vir doctiſſimus Guillelmus Eſtius in Libri IV. Diſtinctionem XXIV. §. XIII. utrumque vocabulum Græcum eſſe affirmat. Prius ſignificat improhibitum, ideſt admiſſum ad altaris miniſterium; nam olim inferioribus Clericis ad Altare propius accedere, & ſacrificanti miniſtrare non permittebatur, ſed hoc Acolythis demum conceſſum eſt; pertinet enim ad

ad eorum officium luminaria accendere, & deferre, manibuſque tenere, maxime cum Euangelium recitatur, itemque vinum & aquam in Sacrificio Miſſæ miniſtrare, uti infra fuſius explicabimus. Poſterius vocabulum, ideſt Acoluthi, comitem ſeu aſſeclam ſignificat, quia ſcilicet Acoluthi in Miniſterio Altaris miniſtros majores, nimirum Subdiaconos, atque Diaconos aſſectantur, eiſque operam præbere debent. Erravit ergo Calvinus, Stygioque ore, inſipienterque locutus eſt, cum Lib. IV. Inſtitutionum, Cap. XIX. §. XXIII. nomen Acolythi magicum prorſus eſſe dixit, nihilque aliud antiquitus foiſſe, quam Epiſcoporum cubicularios. Sed vide quæ infra dicentur.

§. I.

Pro Acolythis ordinandis paretur candelabrum cum cereo extincto, & urceolus vacuus pro vino pro Sacramento.

Exorciſtis ordinatis Pontifex reaſſumta mitra accedit ad ſedem ſuam, vel ad faldiſtorium, ad cornu Epiſtolæ, ubi ſedens cum mitra, oblato ſibi libro, & candela, legit tertium Graduale, vel tertium *Alleluja*, ſi ſit infra Octavam Pentecoſtes. Interim a Choro cantatur ipſum Graduale, vel *Alleluja*. Quo finito, ſurgit Pontifex, depoſita Mitra, & verſus ad Altare cantat quartam Collectam. Tum ſedet, reaſſumta Mitra, & cantatur quarta lectio. Interim accedunt duo Capellani cum libro, & candela ante Pontificem, qui ex eo legit lectionem ipſam. Quibus dictis, Pontifex revertitur ad faldiſtorium, ante altare, ubi ſedet cum Mitra. Acolythi vero vocantur per Archidiaconum: *Accedant qui ordinandi ſunt ad officium Acolythorum.*

§. II.

Et mox nominantur per Notarium, ut ſupra. Quibus coram Pontifice cum candelis in manibus genuflexis, Pontifex admonet eos, dicens:

Suſcepturi, filii cariſſimi, officium Acolythorum, penſate quod ſuſcipitis. Acolythum etenim oportet ceroferarium ferre; luminaria Eccleſiæ accendere; vinum & aquam ad Euchariſtiam miniſtrare. Studete igitur ſuſceptum officium digne implere. Non enim Deo placere poteritis, ſi lucem Deo manibus præferentes, operibus tenebrarum inſerviatis, & per hoc aliis exempla perfidiæ præbeatis. Sed ſicut Veritas dicit: Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in Cælis eſt. *Et ſicut Apoſtolus Paulus ait: In medio nationis pravæ, & perverſæ lucete ſicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes. Sint ergo lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris, ut filii lucis ſitis. Abjiciatis opera tenebrarum, & induamini arma lucis. Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate. Quæ ſit vero iſta lux, quam tantopere inculcat Apoſtolus, ipſe demonſtrat, ſubdens:* Fructus enim lucis eſt in omni bonitate, & juſtitia, & veritate: *Eſtote igitur ſoliciti, in omni juſtitia, bonitate, & veritate, ut & vos, & alios, & Dei Eccleſiam illuminetis. Tunc etenim in Dei ſacrificio digne vinum ſuggeretis, & aquam, ſi vos ipſi Deo ſacrificium per caſtam vitam, & bona opera oblati fueritis. Quod vobis Dominus concedat per miſericordiam ſuam.*

COMMENTARIUS.

I. SCite admodum ſcribit Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo VIII. Num. XIV. Acolythorum Ordinem aliis longe illuſtriorem, nobilioremque extitiſſe in Eccleſia præſertim occidentali, utpote quorum miniſterium circa incruentum Miſſæ Sacrificium pene totum verſatur: cum ipſorum officium ſit; *Luminaria Eccleſiæ accendere*; itemque, *vinum, & aquam ad Euchariſtiam miniſtrare*. Primum munus ita explicat S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis Lib. VII. *Originum*, Cap. XII. *Acolythi Græce, Latine Ceroferarii dicuntur, a deportandis cereis, quando Euangelium legendum eſt, aut Sacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur non ad fugandas tenebras, dum ſol eodem tempore rutilet, ſed*

ad ſignum lætitiæ demonſtrandum, ut ſub typo luminis corporalis, illa lux oſtendatur, de qua in Euangelio legitur: Erat lux vera quæ illuminat &c. Uſum cereorum ad Sacroſanctam Euangelii lectionem, jam priſcis Chriſti ſeculis invaluiſſe, abunde probavimus in opere noſtro, *De Codice Sancti Euangelii* &c. Lib. II. Cap. XIII. ubi deſcripſimus celeberrimum S. Hieronymi locum, qui contra Vigilantium ad lumina illa cæcutientem, ac dormitantem, ita inquit: *Per totas Orientis Eccleſias, quando legendum eſt Euangelium, accenduntur luminaria jam Sole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum, unde & Virgines illæ Euangelicæ ſemper habent accenſas lampades ſuas; & ad Apoſtolos dicitur*: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. *Et de Joanne Baptiſta*: Ille erat lucerna ardens, & lucens, *ut ſub typo luminis corporalis, illa lux oſtendatur, de qua in Pſalterio*: Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine, & lumen ſemitis meis.

II. Neque vero tantum ubi ſacroſancta Euangelii lectio recitaretur, verum etiam ubi opus in Eccleſia luminaribus fuiſſet, Acolythos, ajunt, illa accendiſſe, atque geſtaſſe: cum enim antelucanæ olim eſſent Chriſtianorum orationes, & de Divinis rebus lectiones, uti conſtat ex Tertulliano in Apologetico, & ex Plinio in Epiſtola ad Trajanum; aliquos fuiſſe neceſſe eſt, quorum hæc eſſet præcipua cura, & officium, ut luminaria accenderent, quo in obſcuro noctis Divinæ ſcripturæ, aliique veteres chriſtianorum libri legi poſſent: atque ideo Acolythos tum conſtitutos eſſe non ſine fundamento cenſet Anaſtaſius Germonius Lib. III. *De ſacrorum immunitatibus*, Cap. III. ubi etiam ſcriptum reliquit, Acolythos a S. Ignatio in Epiſtola ad Antiochenos, laborantes fuiſſe appellatos, quorum munus, uti alias oſtendimus, erat defunctorum corpora curare. Cui ſententiæ jam antea ſubſcripſit Baronius Tom. I. ad annum Chriſti XXXIV. Porro per laborantes Ignatium accepiſſe Acolythos, inde ſibi ſuadet Marchinus *De Sacramento Ordinis* Part. V. Cap. IV. quod veriſimile minime ſit, Sanctum Martyrem in prædicta Epiſtola omnes Eccleſiaſticos Ordines ſalutaſſe, fuiſſe vero oblitum Acolythorum, qui gradus multos alios longe ſuperat. Addit & illud laudatus Auctor, ſub nomine laborantium, Acolythos omnino ab Ignatio comprehendi, dum ait, *Saluto Sanctum Presbyterorum collegium, ſaluto Sacros Diaconos*; & paulopoſt: *Saluto Hypodiaconos, Lectores, Cantores, Ianitores, Laborantes, Exorciſtas, Confeſſores*.

III. Quod ſpectat alterum Acolythorum munus, conſtat ex Concilio Carthaginenſi IV. Can. VI. quem infra recitabimus, ideo ipſos in ſua ordinatione urceolos vacuos accipere, ut moneantur, ſuum jam eſſe officium, vinum, & aquam in Euchariſtiam Sanguinis Chriſti ſuggerere. Sed & olim Euchariſtiam ipſam Pontifici ad Altare procedenti Acolythos prætuliſſe in capſis, quas tenebant apertas, dum Pontifex SANCTA adoraſſet, atque ex iis particulas aſſumi juſſiſſet in uſum Sacrificii quod mox ab ipſo celebrandum erat, ex antiquioribus libellis Romani Ordinis patet: ex quibus & illud addiſcere licet, Acolythos olim ideo porrecto ſacculo ordinari conſueviſſe, quia hujuſmodi ſacculos in Miſſa Pontificia tunc geſtare ſolebant ad excipiendas oblationes conſecratas, tum illas quæ in Miſſa confringebantur ad fidelium communionem, tum etiam eas, quæ fermenti nomine ad Titulos mittebantur ad fovendam unitatem, concordiam, caritatem, teſte Innocentio I. Pontifice Maximo qui in Epiſtola XXIX. ad Decentium ita ſcribit: *De fermento, quod die Dominica per Titulos mittimus, ſuperflue nos conſulere voluiſti, cum omnes Eccleſiæ noſtræ intra Civitatem ſint conſtitutæ; quarum Presbyteri, quia die ipſa propter plebem ſibi creditam, nobiſcum convenire non poſſunt, idcirco fermentum a nobis confectum per Acolythos accipiunt ut ſe a noſtra communione, maxime illa die non judicent ſeparatos*. Sane Tharſicius Martyr ex illorum Acolythorum numero fuiſſe dicitur, *Qui cum quadam die deferret Chriſti Corporis Sacramenta, nec vellet ea diſcutientibus prodere paganis, tandiu eſt fuſtibus, & lapidibus maceratus ab eis, quouſque exhalaret ſpiritum*: teſte Uſuardo ad XVIII. Kal. Septembris.

IV. Ceterum in libello VIII. Ordinis Romani, quem edidit Vir clariſſimus Joannes Mabillonius Tomo II. *Muſæi Italici*, antiquus ordinandi Acolythum ritus porrecto ſacculo ita deſcribitur: *Dum Miſſa celebrata fuerit, induunt Clericum illum Planetam, & Orarium. Dumque venerit Epiſcopus, aut ipſe Domnus Apoſtolicus ad communicandum, faciunt eum venire ad ſe, & porrigit in ulnas ejus ſacculum ſuper planetam, & proſternit ſe in terram cum ipſo ſacculo, & dat ei orationem ſic*: Intercedente Beata, & Glorioſa, ſemperque Virgine Maria, & Beato Apoſtolo Petro, ſalvet, & cuſtodiat, & protegat te Dominus. Amen. Mirum planè illud eſt, quod Acolytho ordinando tribuitur planeta, & orarium, ſed illud amplius mirandum quod nulla in eo Libello mentio fiat Oſtiarii, Lectoris, & Exorciſtæ, neque etiam in poſteriori Libello, uti obſervat laudatus Mabillonius. In Ordine Romano vulgato, & in Codice Vindocinenſi, Oſtiarii, Lectoris, & Exorciſtæ ordinatio habetur ante Acolythum, imo etiam in Sacramentario S. Gregorii. Atque hinc colligi poteſt ipſorum Libellorum antiquitas, quos una cum aliis Mabillonius ipſe edidit, qui etiam in Nota ad Ordinem Romanum VIII. de ſacculo Acolythis in ordinatione tradito ſic ait: *Ejuſmodi ſacculus erat ad recipiendam, & deferendam Euchariſtiam*. Quale officium fuiſſe Acolythorum, jam fuſe a nobis oſtenſum eſt.

V. Enarratis hactenus Acolythorum officiis adjungi & illud poteſt, conſueviſſe olim duos ex ipſis Romanæ Eccleſiæ Acolythis binas tenere ampullas olei, & chriſmatis, quæ ab Epiſcopo ſolemni quidem ritu conſecrabantur: *Duo Acolythi accipientes illas duas ampullas, quæ ad Chriſma, & ad oleum Catechumenorum conſecrari debent, involutas cum ſindonibus de albo ſerico, ita ut videri poſſint a medio teneant in brachio ſiniſtro, projectis ſindonibus ſuper ſcapulam ſiniſtram, ita ut pertingant ad ſcapulam dextram, quatenus poſſint dependentia retineri, & procedant*. Verba ſunt Ordinis antiqui Romani, ubi agit de Conſecratione principalis Chriſmatis. Cujus ordinis, aut priſci ritus meminit quidem Amalarius Fortunatus lib. I. *De Eccleſiaſticis officiis* cap. 12. Sane laudamus frequenter nos hoſce de Eccleſiaſticis officiis libros nomine Amalarii Fortunati, quod vulgo, & paſſim ipſi Auctori a Scriptoribus adſcribantur; cum alias non ignoremus, ſpectare eos ad Amalarium Metenſem Diaconum, qui anno DCCCXXXI. a Ludovico Pio Auguſto Romam miſſus ad Gregorium IV. corrigendi gratia Antiphonarios, ad libros appoſuit, quos ſcripſit.

§. III.

§ III.

Poſt hæc Pontifex accipit, & tradit omnibus candelabrum cum candela extincta, quod ſucceſſive manu dextera ſinguli tangant, Pontifice dicente. *Accipite Ceroferarium cum cereo, & ſciatis vos ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari, in Nomine Domini.* ℞. *Amen.*

§. IV.

Tunc accipit, & tradit eis urceolum vacuum, quem ſimiliter tangere debent, dicens communiter omnibus: *Accipite urceolum ad ſuggerendum vinum, & aquam in Euchariſtiam Sanguinis Chriſti, in Nomine Domini.* ℞. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. DUplicem eſſe Ordinis Acolythatus materiam, unam nempe ceroferarii cum cereo traditionem, alteram urceoli vacui, teſtantur paſſim veteres, ac recentiores Libri Rituales cum Concilio Carthaginenſi IV. Can. VI. cujus verba hæc ſunt: *Acolythus cum ordinatur, ab Epiſcopo quidem doceatur, qualiter in officio ſuo agere debeat: ſed ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut ſciat, ſe ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari: accipiat & urceolum vacuum ad ſuggerendum vinum in Euchariſtiam Sanguinis Chriſti.* Quo in Canone illud notatu dignum eſt, nulla ab Epiſcopo proferri verba, cum hæc inſtrumenta candidatis Acolythatus porrigebantur, ſed ſui dumtaxat eos officii ab ipſo Epiſcopo fuiſſe admonitos. Sacramentarium S. Gregorii vult Archidiaconum tradere ceroferarium ordinando, ac formam pariter pronuntiare, itemque ipſum porrigere illi urceolum vacuum, nulla habita mentione formæ: *Ab Archidiacono*, inquit, *accipiat ceroferarium cum cereo, ut ſciat ſe ad accendenda Eccleſiæ luminaria maucipari, ita ſibi dicente*: Accipite hoc geſtatorium luminis, ut per illud valeatis adverſariorum tenebras effugere; & veriſſimum lumen quod illuminat omnem hominem venientem in Mundum, fideliter invenire: *Accipiat & urceolum vacuum ad ſundendum vinum in Euchariſtia Corporis Chriſti.*

II. Porro quamvis omnes antiqui Rituales Libri, ut teſtatur Morinus de Sacris Ordinationibus Part. III. Exercitatione XIII. Num. VIII. velint utramque materiam ab Archidiacono tradi, Ordo tamen vetus Romanus apud Hitorpium diſerte præſcribit, Archidiaconum quidem materiam illam porrigere, ſed Epiſcopum formam pronuntiare: *Acolythi cum ordinantur primum ab Epiſcopo quidem doceantur, qualiter in officio ſuo agere debeant; ſed ab Archidiacono accipiant ceroferarium cum cereo, dicente ſibi Epiſcopo*: Accipite ceroferarium cum cereo; ut ſciatis vos ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari. *Accipiant & urceolum vacuum, dicente ſibi Epiſcopo*: Accipite urceolum ad ſuggerendum vinum, & aquam in Euchariſtiam Sanguinis Chriſti. *Ceroferarium* in laudatis locis pro Candelabro neutraliter ſumendum eſſe arbitror cum erudito Menardo, nam ceroferarius maſculine Acolythus eſt. Quod Synodus Carthaginenſis, Sacramentarium S. Gregorii, Ordo Romanus, priſcique alii Rituales Libri *Ceroferarium* vocant, *Ceroferale* dicitur a Gregorio Turonenſi in Libro *De Gloria Confeſſorum*, LXXIX. Denique non omittendum quod tradit Martenius, in Pontificali Salisburgenſi Annorum DC. Cameracenſi Annorum D. duobus Remenſibus S. Remigii, ejuſdem ætatis, Mettenſi, & Antiſſiodorenſi Annorum CCCC. & Silvanectenſi ante Annos CCC. exarato, præſcribi quidem, ut Archidiaconus materiam tangendam præbeat, Epiſcopus vero formam recitet. Hodie tamen uſus invaluit, jubeturque etiam ex noſtro Romano Pontificali, ut Epiſcopus & materiam exhibeat, & formam pariter pronunciet. *Tunc accipit, & tradit eis urceolum vacuum, quem ſimiliter tangere debent, dicens communiter omnibus*: Accipite urceolum ad ſuggerendum vinum, & aquam.

III. Conſtat præterea ex laudatis Ritualibus Libris, magnam olim fuiſſe varietatem in conjunctione formæ cum ipſa materia Ordinis Acolythatus. Noſtrum quidem Pontificale vult ut Epiſcopus cum dat Ordinandis candelabrum ſeu ceroferarium dicat: *Accipite ceroferarium cum cereo, & ſciatis vos ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari, in Nomine Domini. Amen.* Cum vero urceolum porrigit: *Accipite urceolum ad ſuggerendum vinum, & uquam in Euchariſtiam Sanguinis Chriſti, in Nomine Domini. Amen.* Eadem verba referunt vetus Ordo Romanus, & antiquus Conſtantini Abbatis Codex apud Morinum, omiſſis tamen his verbis: *In Nomine Domini. Amen.* Sed laudata Synodus IV. Carthaginenſis, & antiquiſſimi omnes Rituales penes eundem Morinum, illam formam prorſus omittunt, cum tamen utramque materiæ partem commemorent. Sacramentarium autem S. Gregorii, antiquus Corbejenſis Codex, Rotaldi quoque, & Bellovacenſes duo, hanc formam exhibent ab Archidiacono pronuntiatam: *Accipite hoc geſtatorium luminis, ut per illud valeatis adverſariorum tenebras effugare, & veriſſimum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in Mundum, fideliter invenire.* Cum vero datur urceolus, nihil prorſus dicunt, præter Ratoldi Codicem, qui refert eandem, quæ ſupra exhibita eſt, formam. Atque hinc vides quam multiplex olim fuerit Acolytatus materiæ, & formæ, & eorum qui ipſam applicabant varietas, de qua vide laudatum Morinum in memorata Exercitatione XIII. alioſque eruditos Scriptores ea de re diſſerentes.

§. V.

Poſtea, eis genuflexis permanentibus, Pontifex ſtans cum mitra verſus ad eos dicit:

Deum Patrem Omnipotentem, fratres cariſſimi, ſuppliciter deprecemur, ut hos famulos ſuos bene ✠ dicere dignetur in ordine Acolythorum, quatenus lumen viſibile manibus præferentes, lumen quoque ſpirituale moribus præbeant: adjuvante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum eo, & Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus. Per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

Tunc Pontifex ad Altare ſe convertens, depoſita Mitra, ſtans dicit: *Oremus.* Et Miniſtri. *Flectamus genua.* ℟. *Levate.* Et mox Pontifex converſus ad eoſdem genuflexos dicit.

Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, qui per Jeſum Chriſtum Filium tuum Dominum noſtrum, & Apoſtolos ejus in hunc Mundum, lumen claritatis tuæ miſiſti, quique, ut mortis noſtræ antiquum aboleres Chirographum, glorioſiſſimæ illum Crucis vexillo affigi, ac ſanguinem, & aquam, ex latere illius pro ſalute generis humani effluere voluiſti, bene ✠ dicere dignare hos famulos tuos in officium Acolythorum; ut ad accendendum lumen Eccleſiæ tuæ, & ad ſuggerendum vinum, & aquam, ad conficiendum Sanguinem Chriſti Filii tui in offerenda Euchariſtia, Sanctis Altaribus tuis fideliter ſubminiſtrent. Accende Domine mentes eorum, & corda ad amorem gratiæ tuæ, ut illuminati vultu ſplendoris tui, fideliter tibi in Sancta Eccleſia deſerviant. Per eundem Dominum noſtrum. ℟. *Amen.* *Oremus.*

Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, qui ad Moyſen, & Aaron locutus es, ut accenderentur lucernæ in Tabernaculo teſtimonii, bene ✠ dicere dignare hos famulos tuos, ut ſint Acolythi in Eccleſia tua. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.* *Oremus.*

Omnipotens ſempiterne Deus, fons lucis, & origo bonitatis, qui per Jeſum Chriſtum Filium tuum, lumen verum, Mundum illuminaſti, ejuſque paſſionis myſterio redemiſti, bene ✠ dicere dignare hos famulos tuos, quos in officium Acolythorum conſecramus, poſcentes clementiam tuam, ut eorum mentes, & lumine ſcientiæ illuſtres, & pietatis tuæ rore irroges; ut ita acceptum miniſterium, te auxiliante, peragant; qualiter ad æternam remunerationem pervenire mereantur. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.* Poſt hæc, ſuggerente Archidiacono, ordinati redeunt ad loca ſua.

N O T A.

Nequis putet novum eſſe Eccleſiæ inventum recitatas hucuſque Orationes, habentur omnes pene ad verbum in antiquo Ordine Romano apud Hitorpium, & in aliis multis Pontificalibus. In Sacramentario S. Gregorii tres primæ omnino deſiderantur; ac ſolum poſtrema deſcribitur numero ſingulari. Ultima etiam ſolum extat in ms. Pontificali inſignis Eccleſiæ Capuanæ, ut in Appendice videre eſt, & in plurimis Pontificalibus antiquioribus.

DE SACRIS ORDINIBUS IN GENERE.

TITULUS IX.

Sacri majores Ordines ſunt Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus; ad quos ordinati omnes debent communicare, ideo parentur pro eorum numero Hoſtiæ parvæ conſecrandæ.

COMMENTARIUS.

I. SAcri, & majores ex communi Theologorum ſententia, ideo hi tres poſtremi Ordines Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus apellantur, quod propius ad Altaris miniſterium, & quod in eo offertur Sanctum Sanctorum accedant, ideſt circa Sacrum Domini Corpus in Eu-

Euchariſtia occupentur, atque aliquid agant, vel conſecrando, vel diſpenſando, vel materiam ſubminiſtrando. Quamquam enim omnes Eccleſiaſtici Ordines re vera Sacri ſint; tres tamen iſti peculiariter, ob eam cauſam, & quaſi per excellentiam Sacri dicuntur. *Sacer Ordo* (inquit S. Thomas in IV. Sententiarum, Diſt. XXIV. Quæſtione I. Artic. I. Quæſtiunc. III.) *dicitur dupliciter; & ſic quilibet Ordo eſt Sacer, cum ſit Sacramentum quoddam; alio modo ratione materiæ, circa quam habet aliquem actum: & ſic Ordo Sacer dicitur, qui habet aliquem actum circa rem aliquam conſecratam; & ſic ſunt tres Ordines Sacri, ſcilicet Sacerdos, & Diaconus, qui habet actum circa Corpus Chriſti, & Sanguinem conſecratum; & Subdiaconus qui habet actum circa vaſa conſecrata: & ideo etiam eis continentia indicitur, ut ſancti, & mundi ſint qui Sancta tractant.* Antiquitus quidem Diaconatus, ac Presbyteratus tantum eo nomine cenſebantur, quibus poſtmodum circa finem XII. ſeculi Subdiaconatus adjunctus eſt. Græci tamen licet Subdiaconos a matrimonio contrahendo arceant, adhuc diſtinctionem antiquam conſervant, ut nimirum bini Ordines priores, Presbyteratus, ac Diaconatus ad Altare, & inter Miſſarum ſolemnia conferant; ceteros vero extra Eccleſiam in Diaconico, ſive in Secretario; aut ſi in Eccleſia, extra Sanctuarium, & Chorum. Id quod alias fuſius enarravimus.

II. Illud inſuper noſtræ Rubricæ præſcriptum, ut Sacris Ordinibus initiati Corpori Chriſti communicent, ſuam profecto a primis Eccleſiæ ſeculis ducit originem. Etenim S. Dionyſius in Lib. *De Eccleſiaſtica Hierarchia*, Cap. VI. myſterium monaſticæ Conſecrationis deſcribens tradit Monachos conſecratos ad Euchariſtiam percipiendam invitari, ut ad Divinæ ſocietatis adoptionem atque perceptionem perveniant: *Poſtremo Sacerdos ad Divinam communionem invitat eum, qui initiatus eſt, ſancte indicans illum qui conſecratus eſt, ſi vere ad Monachorum inſtitutum quod ſingulare eſt, pervenerit, non ſolum ſpectatorem Sacrorum, quæ ei permiſſa ſunt, fore, nec ritu medii ordinis in ſanctiſſimorum Sacramentorum ſocietatem, communionemque venturum, ſed cum divina eorum ſacrorum, quæ percepit, Communione, venturum eſſe ad Divinæ ſocietatis adeptionem, & perceptionem.* Ita ille, qui mox ad Eccleſiaſticas Conſecrationes rediens, perſpicue oſtendit, quoslibet etiam Ordinatos Sacram Euchariſtiam percipere: *Itaque cum Sacerdotum Ordinibus in Sanctis eorum Conſecrationibus ad extremum Sanctiſſima Euchariſtia communicatur a Pontifice, qui eos conſecravit, non ſolum quod Divinorum Myſteriorum perceptio uniuſcujuſque ad Hierarchiam pertinentis perceptionis eſt ſumma, verum etiam quod ipſius divini muneris quod communicatur, ſancti omnes Ordines pro captu ſuo participes ſiunt ad ſuam ipſorum divinæ ſimilitudinis traductionem, & perfectionem.* Similiter S. Maximus in dictum Cap. VI. S. Dionyſii idipſum affirmat, ita inquiens: *Omnes enim æque poſt Ordinationem Divinis dignantur myſteriis: quod cum Deo familiaritatem, & unitatem oſtendit.* Vide Rituale Græcorum in Ordinatione Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi: & quæ nos infra de Ritu communicandi Ordinandos differemus.

DE ORDINATIONE SUBDIACONI.

TITULUS X.

I. Subdiaconorum, qui a Græcis ὑποδιάκονοι vocantur, antiquiſſimus eſt in Eccleſia Ordo, ac pene coævus origini Diaconorum: paſſim enim de illis mentionem faciunt Canon vulgo Apoſtolorum XXXXIII. Apoſtolicæ Conſtitutiones Lib. VIII. S. Ignatius in Epiſtola ad Antiochenos, S. Cyprianus in Epiſtola XXIV. ſcribens, Optatum quendam in Africa Subdiaconum a ſe ordinatum; & S. Cornelius Papa in Epiſtola ad Fabium Antiochenum Epiſcopum apud Euſebium Lib. VI. *Hiſtoriæ*, Cap. XXXXIII. ubi teſtatur, Romæ ſuo ævo ſeptem Diaconos, totidemque Subdiaconos extitiſſe. Jam alibi diximus, ab initio, & deinceps per multa ſecula Subdiaconatum inter minores Ordines connumeratum fuiſſe, relatumque poſtea inter majores circa finem duodecimi ſeculi. Quod confirmatur auctoritate Petri Cantoris, qui vixit Anno MCXCVII. Is enim in Libro ms. *De verbo mirifico*, Cap. LIV. extatque in Bibliotheca Monaſterii S. Germani a Pratis, teſte Menardo, ſcribit, non ita pridem, ut Subdiaconatus Ordo ſacer eſſet, inſtitutum fuiſſe: *Prima autem*, iniquit, *manus impoſitio debetur Diaconibus ordinandis. De novo enim inſtitutum eſt, Subdiaconatum eſſe Sacrum Ordinem.* Sunt qui primam hujuſce novæ diſciplinæ originem Urbano II. qui Anno MLXXXVII. creatus fuit Pontifex Maximus, adſcribendam cenſent. Cum enim vetarent Canones, ne Epiſcopi eligerentur, niſi ex Sacris, ſeu ex majoribus Ordinibus, indultum eſt a laudato Pontifice, ut Subdiaconatus iis Ordinibus accenſeretur, cui decreto adhæſit etiam poſtea Innocentius III. qui in Can. *A multis*, extra, *De ætate, & qualitate præficiendorum*, ita inquit: *Cum hodie Subdiaconatus inter Sacros Ordines computetur, ſicut Urbanus Papa II. his verbis expreſſit: Qui in Sacris Ordinibus, Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconata ſunt poſiti.*

II. Hæc Urbani deciſio reperitur quidem in Can. *Nullus* IV. Diſtinctione LX. & a nonnullis perperam Urbano I. tribuitur. Ivo Carnotenſis Epiſcopus, parte V. ſui Decreti cap. LXXXII. eam deciſionem deſumtam eſſe ait ex Synodo Beneventana ſub Urbano III. ſed falſo; conſtat enim deductam eſſe ex Beneventana quidem Synodo, ſed ſub Urbano II. Quod cum iis ignotum eſſet, qui ſub Gregorio XIII. emendationi librorum Juris Canonici operam dederunt, Synodum Beneventanam ab Ivone laudatam, intelligendam eſſe dixerunt de Synodo, quæ Beneventi tempore Victoris III. celebrata eſt, cui ſucceſſit Urbanus II. Quod omnino falſum eſt; extant enim Acta Concilii Beneventani ab Urbano II. celebrati anno MXCI. in quibus hæc deciſio habetur, prout a Gratiano, & ab aliis refertur. Concilium autem ipſum ex ms. Codice Monaſterii Ananienſis edidit quidem inter alios Vir Cl. Stephanus Baluzius in additionibus ad Petrum de Marcha.

§. I.

§. I.

Pro Ordinatione Subdiaconorum parentur calix vacuus cum patena ſuperpoſita, urceoli cum manutergio, & liber Epiſtolarum.

COMMENTARIUS.

I. Apud Latinos materiam Subdiaconatus fuiſſe priſcis ſeculis calicis vacui, & patenæ vacuæ traditionem ab Epiſcopo factam, nec non traditionem urceoli enm aqua, & mantili, ac manutergio ab Archidiacono factam, docent nos Patres Concilii Carthaginenſis IV. Can. V. ſic ajentes: *Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impoſitionem non accipit, patenam de Epiſcopi manu accipiat vacuam, & calicem vacuum; de manu vero Archidiaconi urceolum cum aqua, & mantile, & manutergium*. Nulla hic Libri Epiſtolarum mentio, quæ neque habetur in Sacramentario S. Gregorii, neque in antiquo Romano Ordine, neque apud ullos ſcriptores ante Annos CCCC. invenitur, uti cum Martenio eruditi omnes oſtendunt. Licet autem Concilium Remenſe Anni DCCCXIII. Can. IV. aſſerat: *Subdiaconi miniſterium eſſe Apoſtolum legere*: miratur nihilominus Amalarius Lib. I. de Eccleſiaſticis Officiis, Cap. XI. cur is in aliqua Eccleſia invaluerit uſus, ut Subdiaconus frequentiſſime ad Miſſam legeret lectionem, *Cum hoc non reperiatur in miniſterio ſibi dato in conſecratione commiſſum, neque ex litteris canonicis, neque ex nomine ſuo*. Non ergo virtute poteſtatis ſibi in ordinatione traditæ, medio nono ſæculo quo floruit Amalarius, alicubi Epiſtolam legebant Subdiaconi, ſed ſola potius Eccleſiæ indulgentia, uti docet Micrologus in Lib. *De Eccleſiaſticis obſervationibus*, Cap. VIII. his verbis: *Solis Subdiaconis inter inferiores gradus Romana auctoritas concedit, ut ſacris veſtibus induti Epiſtolam legant ad Miſſam. Quod tamen non ex eorum conſecratione: ſed potius ex Eccleſiaſtica conſenſione meruerunt obtinere*. Idem docet Durandus Epiſcopus Mimatenſis, qui floruit ſeculo XIII. in ſuo rationali Lib. II. Cap. VIII. Num. IV. Quamobrem recte ait Eſtius, aliique Theologi inſignes, ipſum Subdiaconatus Ordinem conferri potius traditione calicis, & patenæ, quam Libri Epiſtolarum, propterea quod Carthaginenſe Concilium nullam faciat Libri Epiſtolarum mentionem, uti nec Florentinum; in quo etiam expreſſe dicitur, conferri Subdiaconatum per calicis vacui cum patena vacua ſuperpoſita traditionem. Eſtque ea communis Doctorum ſententia.

II. Ex hactenus enarratis jam ſatis liquet, quam hallucinati ſint nonnulli Authores, qui hujus Ordinis materiam in ſola Libri Epiſtolarum traditione conſtituunt, cum vix in ullo ante Annos CCCC. ſcripto Pontificali præſcripta reperiatur, teſte Martenio; qui etiam jure ac merito Medinam ſugillat, quod Lib. I. *De continentia* Cap. XXXXIV. cenſuerit non modo traditionem Calicis, & patenæ Subdiaconatus eſſe materiam, verum etiam Librum Epiſtolarum, quin & manipulum, ac tunicam in illa Ordinatione ab Epiſcopo traditam. Enim vero, ut Eruditi omnes norunt, omnis illius ſupellectilis traditio toti antiquitati pene incognita permanſit per annos mille, nec niſi ad ſolemnitatem poſtmodum ab Eccleſia inſtituta fuit. Nam ſi Pontificale Egberti excipias, docet Martenius, nullam ante Anno DCC. manipuli in Subdiaconorum Ordinatione tradendi mentionem exiſtere in antiquioribus Pontificalibus Libris mſs., ejuſque uſum primo alium non fuiſſe, quam ad ſordes vultus abſtergendas, uti conſtat vel ex ipſis verbis, quæ in illius traditione in quibuſdam Pontificalibus mſs. adnotantur: *Accipe manipulum in manibus tuis ad extergendas ſordes cordis, & corporis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.* Tunicam etiam ait, multo ſerius cœpiſſe in Ordinatione Subdiaconorum tradi, ipſumque ritum vix Annos DC. attingere, imo nec omnes etiam initio reſpexiſſe, ſed eos ſolos, qui ex Monachis ordinabantur Subdiaconi, uti docet nos Pontificale Biſuntinum ad uſum Eccleſiæ Turonenſis accommodatum.

§. II.

Acolythis ordinatis, Pontifex reaſſumta Mitra accedit ad ſedem ſuam, vel ad faldiſtorium ad cornu Epiſtolæ, ubi ſedens cum Mitra, oblato ſibi libro, & candela, legit quartum Graduale, vel quartum *Alleluja*, ſi ſit infra Octavam Pentecoſtes. Interim a Choro cantatur ipſum Graduale, vel *Alleluja*. Quo finito, ſurgit Pontifex, depoſita Mitra, & verſus ad Altare cantat quintam Collectam.

§. III.

Tum ſedet, reaſſumta Mitra, & cantatur quinta Lectio: Interim accedunt duo Capellani cum libro, & candela ante Pontificem, qui ex eo legit Lectionem ipſam. Quibus dictis Pontifex revertitur ad ſedem ſuam, ante medium Altaris, & Archidiaconus verſus ad Ordinandos dicit: *Accedant qui*

ordi-

Digitized by Google

ordinandi ſunt Subdiaconi. Et Notarius unumquemque illorum vocat, dicens: *N. ad titulum Eccleſiæ N. N. ad titulum Patrimonii ſui. Frater N. profeſſus Ordinis N. ad titulum paupertatis*. Et ſic de aliis; & quilibet vocatus dicit: *Adſum*. Et accedit verſus Epiſcopum.

COMMENTARIUS.

I. ANtiquam Eccleſiæ legem eſſe, *ut nemo abſolute ordinetur*, ideſt niſi certæ alicui Eccleſiæ adſcribatur, in qua ſacra miniſteria obeat, & ex cujus reditibus, vel obventionibus alatur, ſatis ſuperque oſtendimus noſtro I. Tomo Conciliorum in Commentario Canonis VI. Chalcedonenſis; cujus verba hæc ſunt: *Nullum abſolute ordinari Presbyterum, aut Diaconum, nec quemlibet in gradu Eccleſiaſtico, niſi ſpecialiter in Eccleſia Civitatis, aut Pagi, aut Martyrio, aut Monaſterio, qui ordinandus eſt, pronuntietur. Qui vero abſolute ordinatur, decrevit Sancta Synodus irritam haberi hujuſcemodi manus impoſitionem, & nunquam poſſe miniſtrare ad ordinantis injuriam.* Eadem legere eſt in ſequioris ævi Conciliis uſque ad ſeculum Chriſti undecimum: etenim in Concilio Placentino, quod Anno MLXXXXV. celebratum eſt, irrita pronunciatur Ordinatio, quæ ſine titulo fit: *Ut ſine titulo facta Ordinatio, irrita habeatur*. In Concilio quoque Claramontano, quod eodem anno habitum eſt, diſerte Patres caverunt Can. XIII. ne quis ordinaretur, niſi ſub unius Eccleſiæ titulo: *Ut omnis Clericus ad eum titulum, ad quem primum ordinatus eſt, ſemper ordinetur.*

II. Illud hic admonendum cenſeo, hujus diſciplinæ, quam rigide olim, & Summi Pontifices, & Sacri Canones paſſim ſervandam inculcarunt, duplicem vel olim fuiſſe exceptionem. Ordinabantur nimirum ſine Titulo Eccleſiaſtico ii quibus vis inferebatur, ſeu qui ab Epiſcopo ad ordinationem compellebantur, primituſque proteſtabantur nolle ſe ulli Eccleſiæ alligari. Id quidem in S. Hieronymo patet, qui ea lege ordinari conſenſit a Paulino Epiſcopo Antiocheno, ut illius Eccleſiæ minime adſcriberetur. Idem quoque perſpicue elucet exemplo S. Paulini Nolani Epiſcopi, qui in Epiſtola VI. ad Severum, de Ordinatione, qua inſignitus eſt a Lampio Barcinonenſi, ita ſcribit: *Ea conditione in Barcinonenſi Eccleſia conſecrari adductus ſum, ut ipſi Eccleſiæ non alligarer in Sacerdotium Domini, non etiam in locum Eccleſiæ dedicatus.* Altera tandem explicatæ diſciplinæ exceptio in eo verſatur, quod, etſi juxta veteres Canones, uti oſtendimus in commentario Canonis VI. Chalcedonenſis, Clerici in eis Titulis, ad quos primum ordinabantur, perpetuo permanerent, tranſire nihilominus poterant in aliam Eccleſiam, cum ea cui per ordinationem adſcripti fuerant, diruta eſſet: capta ab hoſtibus, vel alio modo amiſſa: *Exceptis illis*, inquit Concilium Chalcedonenſe Can. XX., *qui proprias amittentes Provincias, ex neceſſitate ad aliam Eccleſiam tranſierunt.*

III. Præter memoratos caſus, fuit quondam receptus Eccleſiæ uſus, ut minoribus, majoribuſque Ordinibus initiandis Tituli aſſignarentur, quibus Epiſcopi illos alligabant. Hinc S. Gregorius Magnus in Libro Sacramentorum, ubi agit de Ordine: *Qualiter Romana Eccleſia Diaconi, & Presbyteri ordinandi ſunt*, ita Epiſcopum ajentem inducit: *Auxiliante Domino Deo, & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto, eligimus in Ordinem Diaconii, ſive Presbyterii* ill. *Subdiaconum, ſive Diaconum de Titulo* ill. ill. *Presbyterum de Titulo* ill. Vetus Ordo Romanus eo capite, quod inſcribitur, *Ordo qualiter in Romana Eccleſia Ordines fiunt*, hæc habet: *De domo S. Mariæ eligimus N. ad Oſtiarium, ad eundem titulum. De Titulo S. Stephani N. eligimus ad Lectorem ad eundem titulum. De Eccleſia S. Petri N. eligimus ad Exorciſtam ad eundem locum.* Conſtat ex ipſo Romano Ordine ſolemniter, & magna cum pompa deductos fuiſſe ad ſuos Titulos Ordinandos, eiſque factum illo die convivium a Pontifice: *Plateæ autem Civitatis, per quas tranſituri ſunt, coronentur palliis, & cum tanta gloria ad ſtatutos titulos deducant proprios Sacerdotes, & ipſe facit eis eo die convivium.* Hæc quidem non abdubito ſpecialiter intelligi de titulis, qui Romæ exiſtunt, ad quos ordinantur Diaconi, vel Presbyteri Cardinales, qui ita appellantur, quod ſuis titulis, ſive Eccleſiis incardinati, atque affixi ſint. Verum jam dixi, fuiſſe morem Eccleſiæ pervetuſtum, probatumque Canone VI. Chalcedonenſi, aliiſque quamplurimis, ut nulli Clerici ordinarentur, niſi ad certam quandam Eccleſiam. *Quod ſi hoc tempore* (verba ſunt Ugonis Menardi in laudatum locum Sacramentarii S. Gregorii), *quo mundus vagis Sacerdotibus plenus eſt, obſervaretur, ad quantam gloriam, & decus ſe res Eccleſiaſtica attolleret, dici non poteſt.* Ceterum ex Concilio Tridentino Seſs. XXIII. Cap. XVI. *De Reformatione* diſerte cautum eſt, ne quis ordinetur, niſi certæ Eccleſiæ adſcribatur, quam ſi deſerat inconſulto Epiſcopo, a ſacris miniſteriis ſuſpendi debeat.

IV. Quamquam vero per mille, & amplius annos ſolus Eccleſiæ ſeu beneficii titulus fuerit, ad quem Clerici ordinarentur, cæpit poſt undecimum ſeculum Patrimonii titulus ex diſpenſatione quadam a Summis Pontificibus approbari. Concilium Lateranenſe III. quod Anno MCLXXIX. celebratum eſt Alexandro III. Pontifice Maximo, Can. V. hanc antiquioribus Canonibus addidit pœnam in Epiſcopos, qui abſque titulo Eccleſiaſtico Presbyteros, aut Diaconos ordinaſſent: *Epiſcopus ſi aliquem ſine certo titulo, de quo neceſſaria vitæ percipiat, in Diaconum, vel Presbyterum ordinaverit, tandiu neceſſaria ei ſubminiſtret, donec in aliqua ei Eccleſia convenientia ſtipendia militiæ clericalis aſſignet; niſi forte talis qui ordinatur, extiterit, qui de ſua vel paterna hæreditate ſubſidium vitæ poſſit habere.* Concilium Londinenſe quod habitum eſt Anno MCC. laudatum Canonem Lateranenſem promulgavit, extenditque ad Subdiaconos, *Idem*, inquit Can. VI. *in Subdiaconi Ordinatione ſtatuimus.* Vide Epiſtolam Decretalem Innocentii III. in Cap. *Accepimus*, extra, *De ætate, & qualitate præficiendorum*, & Concilium Tridentinum Seſſione XXI. Cap. II. *De reformatione*, ubi eadem regula confirmatur, explicatiuſque edocetur.

V. Tertius tandem Titulus ad quem ſoli Regulares profeſſi ordinari poſſunt, eſt quidem paupertas religioſa, ad quam per votum ſolemne in ipſa profeſſione ſponte ſe obligarunt. Hinc ubi ad Sacros

Digitized by Google

cros Ordines promoveri volunt Regulares, religioſæ profeſſionis teſtificationem loco tituli exhibere tenentur, cujus etiam ratihabitionem in ſcriptis ac juramento firmatam poteſt ab ipſis Epiſcopus exigere, juxta conſtitutionem S. Pii V. Pontificis Maximi, quam S. Carolus in Concilio Mediolanenſi II. Decreto XXIII. firmavit, ita inquiens: *Ut quod Summus Pontifex Pius V. in explicatione Decreti Tridentini, quod eſt Seſſione vigeſima ſecunda, Capite ſecundo, conſtituit, executionem habet, Epiſcopus ne Clericum ullum Regularem, neque ſecularem, qui Regularium more in communi vitæ diſciplina ſit, beneficiumque Eccleſiaſticum non habeat, Ordinibus Sacris adſcribat, niſi a ſuperiore fidem ille attulerit, ſe religionis, cui adſcriptus eſt, profeſſionem confeciſſe; juratuſque affirmet ſcripto manu ſua ſubſignato, coram Epiſcopo ſe id ſponte feciſſe, aut ratum habuiſſe. Illud autem ſcriptum in Archivio aſſervandum Epiſcopus curet.*

VI. Natalis Alexander Theologiæ Dogmaticæ, & Moralis Lib. II. *De Sacramento Ordinis*, Cap. III. Artic. III. Regula XXIX. Decreti hujus æquitatem inde ait eluceſcere, quod cum loco tituli Eccleſiaſtici, vel Patrimonii ſit regularis profeſſio religioſis viris: ſicut Eccleſiaſtici beneficii titulum, & pacificam poſſeſſionem, vel patrimonium, ſeu annuum cenſum ordinatori ſuo comprobare debent ſeculares Clerici, ut ad Sacros Ordines promoveantur; quia ipſius eſt cavere, ne ſine hujuſmodi titulo facta Ordinatio vitioſa ſit: ita apud eundem de religioſa profeſſione emiſſa Regulares fidem facere oporteat, ne ad titulum Monaſterii falſo aliqui ordinentur, & religioſam profeſſionem ideo mentiantur. Quia vero vel extorta, vel ante ætatem facta, vel ante probationem annuam, vel aliis ejuſmodi conditionibus deſtituta, ſine quibus ipſam irritam eſſe Summi Pontifices declararunt, nulla eſt, & irrita, conſulto additur illa religioſæ Profeſſionis coram Epiſcopo ratihabitio, ne abolita poſtea profeſſione, abſque ullo titulo quis ordinatus remaneat, & ita cum Ordinis Clericalis dedecore mendicare, aut ſordidum quæſtum facere cogatur. Quam infamiam ut averteret Burdigalenſis Synodus ſub Cardinale de Sourdis, Cap. VI. Num. IV. de Subdiacono agens, hoc decretum edidit: *Regulares autem quicumque ſine literis Superiorum ſuorum, quibus conſtet eos vota Religionis emiſiſſe, non ordinentur: promoti vero ſi quando ab hujuſmodi Superioribus, pro criminis exigentia puniri conveniat, & urgeat neceſſitas, ne poſſint tamen habitu Religionis privari, ita ut extra Monaſteria in contemptum Eccleſiæ ejiciantur mendicaturi: ſed intra eorundem Monaſteriorum ſepta detineri, puniri, & ſuſtentari: & ad id prædicti Superiores per Ordinarios compellantur.*

VII. Sciendum denique & illud omnino eſt, Religioſos viros, ſeu Canonicos, vel Clericos Regulares, ſive intra Clauſtra Monaſteriorum ſuorum, aut domorum, more Regularium in communi viventes, qui numquam, ſeu nonniſi ad certum tempus, profeſſionem emittunt, & ex clauſtro exire, vel dimitti, & ad ſeculum redire libere, & licite poſſunt, ſi prætextu Religionis, ante profeſſionem expreſſam, Sacros Ordines ſuſceperint, abſque titulo ſufficienti beneficii, vel patrimonii, ex conſtitutione S. Pii V. quæ incipit *Romanus Pontifex*, edita pridie Idus Octobris Anno MDLXVIII., ipſo jure ab executione Ordinum eſſe ſuſpenſos, & ſi miniſteria ſacra obierint, eo ipſo in irregularitatem incurrere; ordinantes vero per annum a collatione talium Ordinum ipſo pariter jure privari. Sane ea conſtitutione grave incommodum avertere curavit Pontifex zelantiſſimus, ne ſcilicet *ſic promoti, & clauſtro exeuntes, & per ſeculum vagantes, vel mendicare, vel ſordidum quæſtum exercere non ſine ipſorum dedecore, vel Ordinis vilipendio, & quamplurimorum Chriſtifidelium ſcandalo cogerentur.* Patres Societatis Jeſu ſingulari quidem privilegio ab hac lege excepit eorum benefactor inſignis Gregorius XIII. votaque ſimplicia poſt biennium Novitiatus emiſſa ipſis ſufficere declaravit, conſtitutione, quæ incipit, *Aſcendente*, edita Anno MDLXXXIV. quam & deinde Gregorius XIV. alia conſtitutione, quæ incipit, *Eccleſiæ Catholicæ*, edita Anno MDLXXXXI. confirmavit.

§. IV.

Debet autem quilibet Ordinandorum in Subdiaconum indutus eſſe amictu, non tamen ſuper caput, alba, & cingulo, habere manipulum in manu ſiniſtra, tunicellam ſuper brachio ſiniſtro, & candelam in manu dextera.

COMMENTARIUS.

I. CUm de hiſce Subdiaconorum ſacris veſtibus infra dicturi ſimus, unum hic explicandum cenſemus, nudo capite eſſe eos debere, qui Ordinibus Sacris initiandi ſunt, ut ſcilicet ipſorum capiti decentius ab Epiſcopo manus imponatur. Simeon Archiepiſcopus Theſſalonicenſis in Libro *De Templo*, ex eo Sacerdotes, dum ſacris operantur, nudatum caput habere contendit, non ſolum ut Chriſtum, qui ex Apoſtolo in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. XI. caput noſtrum eſt, honorent, verum etiam quia nudo omnes capite ordinantur: *Aperto capite Epiſcopi, & Sacerdotes Orientis omnes, excepto Alexandrino Patriarcha, ſacris funguntur; non ob humilitatem aliquam, ſed ob cauſam altiorem, & longe Diviniorem; videlicet quam Divinus Paulus ponit, ac docet, Chriſtum caput nominans, nos autem membra ipſius, & oportere nos Chriſtum caput noſtrum honorantes, caput inter orandum nudatum habere. Nec ob hoc tantum, ſed quia etiam nudo capite, qui ordinatur, Ordines ſuſcipit, atque ita quemadmodum ordinatur, ita & precari, & ſacris operari debet.* Recte itaque præſcribit noſtrum Pontificale, ut in Subdiaconum Ordinandus, amictu indutus, illum non habeat ſuper caput. Sane in ms. Pontificali inſignis Eccleſiæ Capuanæ, variis figuris inſignito, quod in celebri Caſanatenſi Bibliotheca Romæ aſſervatur apud Fratres Inclyti Ordinis Prædicatorum, ordinandi omnes ſemper nudo capite repræſentantur.

§. V.

§. V.

Omnibus autem in Subdiaconos Ordinandis, competenti ſpatio coram Pontifice ſtantibus, Pontifex cum mitra ſedens admonet eos, (niſi omnes ſint Religioſi, quia tunc iſta admonitio omittitur) dicens.

Filii dilectiſsimi ad Sacrum Subdiaconatus Ordinem promovendi, iterum atque iterum conſiderare debetis attente, quod onus hodie ultro appetitis. Hactenus enim liberi eſtis; licetque vobis pro arbitrio ad ſecularia vota tranſire: quod ſi hunc ordinem ſuſceperitis, amplius non licebit a propoſito reſilire; ſed Deo, cui ſervire regnare eſt, perpetuo famulari, & caſtitatem, illo adjuvante, ſervare oportebit, atque in Eccleſiæ miniſterio ſemper eſſe mancipatos. Proinde, dum tempus eſt, cogitate, & ſi in ſancto propoſito perſeverare placet, in nomine Domini, huc accedite.

COMMENTARIUS.

I. SI, ut ſuperius oſtendimus, & in noſtro tomo I. Conciliorum fuſe probavimus, nefas ſit iis, qui prima Tonſura, vel minoribus Ordinibus initiati ſunt, a Clericatu temere reſilire, Subdiaconi certe, Diaconi, ac Presbyteri, nullatenus poſſunt Eccleſiaſtico ſtatui renunciare, & matrimonio alligari, ſed omnino debent caſtitatem ſervare, & in ſacra militia permanere. Circa ceteros minores Clericos varius quidem fuit uſus Eccleſiarum apud Latinos. Licet enim Concilium Carthaginenſe III. ſtatuat Can. XIX. *Ut Lectores cum ad annos pubertatis venerint, cogantur, aut uxores ducere, aut continentiam profiteri*; & Concilio Carthaginenſi V. Can. III. placuerit, ſuperiores tantum Ordines cælibatus lege frenari, *Ceteros autem ad hoc non cogi, ſed ſecundum uniuſcujuſque Eccleſiæ conſuetudinem obſervari debere*: Agatenſe tamen Concilium, quod initio ſeculi VI. ſive anno DVI. habitum eſt, Canone XXXIX. ne hanc quidem libertatem minoribus Clericis ducendi uxores conceſſit, cum inquit: *Presbyteri, Diacones, Subdiacones, vel deinceps, quibus ducendi uxores licentia non eſt, etiam alienarum nuptiarum evitent convivia*. Cujus præcepti hanc rationem affert: *Ne auditus, & obtutus Sacris myſteriis deputati, turpium ſpectaculorum, atque verborum contagione polluantur*. Auguſtanum quoque Concilium anni CMLII. Can. XI. Minores ait Clericos vel invitos ad continentiam cogi, ubi ad annos pubertatis pervenirent: *Ceteri autem Clerici quando ad maturiorem ætatem pervenerint, licet nolentes, ad continentiam cogantur*.

II. Quin & ſeculo undecimo, in quo, ut produnt Annales Eccleſiaſtici, impudicitiæ lues ubique fere locorum, Clerum infecerat, non deſunt Concilia, quorum decretis univerſim Clerici omnes continere jubentur, nec poſſe ducere uxorem: *Similiter nulli de Clero permittimus deinceps uxorem, neque concubinam habere*. Verba ſunt Concilii Bituricenſis anni MCCCI. Can. V. Alexander III. poſt medium ſeculum XII. Clericos minores, qui conjugia inirent, beneficiis, quæ haberent, excidere juſſit, ut videre eſt in Cap. II. & III. *De Clericis Conjugatis*. Ubi Innocentius III. Cap. V. novo robore Alexandri decretum munivit, ob eam præſertim rationem, quod eorum liberi, & uxores Eccleſiaſticarum rerum ſubſtantiam diſſiparent. *Præſertim cum rerum Eccleſiaſticarum ſubſtantia per tales ſoleat deperire*. Idem Pontifex Innocentius III., & Honorius pariter III. omni etiam eos ſpoliaverunt privilegio Clericali, ſive ipſos, ſeu bona ipſorum ſpectante, uti liquet ex Cap. IX. & X. Titulo eodem *De Clericis Conjugatis*. Perrexerunt tandem privilegium Clericale magna ſaltem ex parte, certiſque conditionibus, iis relinquere poſteriores tum Summi Pontifices, tum Sacræ Synodi, modo veſtem, & Tonſuram Clericalem geſtarent. Id quod & Synodus Tridentina firmavit, ubi Seſſione XXIII. *De reformatione*, Cap. VI. ita ſtatuit: *In Clericis vero conjugatis ſervetur conſtitutio Bonifacii VIII. quæ incipit*, Clerici, qui cum unicis: *modo hi Clerici alicujus Eccleſiæ ſervitio, vel miniſterio ab Epiſcopo deputati, eidem Eccleſiæ ſerviant, vel miniſtrent, & Clericali habitu, & Tonſura utantur*.

III. Explicata utcumque hucuſque diſciplina cælibatus Clericorum inferiorum; quod ſpectat Subdiaconos, de quibus nobis eſt in præſenti ſermo, conſtat ipſos in Eccleſia Græca ſemper fuiſſe prohibitos uxorem ducere poſt ſuam ordinationem: etenim Canon XXVII. ex iis qui vulgo Apoſtolis tribuuntur, quique diſciplinam complectuntur, quæ tribus prioribus ſeculis apud Orientales obtinuit, ex interpretatione Dionyſii Exigui, ita ſtatuit: *In nuptiis autem, qui ad Clerum provecti ſunt, præcipimus, ut ſi voluerint, uxores accipiant, ſed Lectores, Cantoreſque tantummodo*. Quibus verbis perſpicue liquet, iis ſeculis jam fuiſſe vetitum Subdiaconis, ne matrimonia inirent. Canonem iſtum non modo confirmavit Juſtinianus in Lege XLV. ad Julianum Præfectum, Cod. *De Epiſcopis, & Clericis*, ſed præterea dolens a compluribus temere violari, ideo ultra degradationem filios ex hujuſmodi matrimonio natos fecit non tantum ſpurios, aut nothos, ſed *undique prohibitos, & ſucceſſionis genitorum indignos*; utpote natos ex coitu jampridem damnato, uti obſervat Lupus in Canonem ſextum Concilii Trullani, cujus verba hæc ſunt: *Quoniam in Apoſtolicis Canonibus dictum eſt, eorum qui non ducta uxore in Clero promoventur, ſolos Lectores, & Cantores uxorem poſſe ducere; & nos hoc ſervantes decernimus, ut deinceps nulli penitus Hypodiacono, vel Diacono, vel Presbytero poſt ſui Ordinationem contrahere liceat. Si autem fuerit hoc auſus facere, deponatur*.

IV. Apud Græcos prohibitum quoque fuiſſe

Subdiaconum prioribus ſeculis uti uxore, cum qua ante Ordinationem nupſiſſet, luculentiſſime docet S. Epiphanius *Hæreſi* LIX. Num. IV. cum ita ſcribit: *Quin eum, qui adhuc in matrimonio degit, ac liberis dat operam, tametſi unius ſit uxoris vir, nequaquam tamen ad Diaconi, Presbyteri, Epiſcopi, aut Hypodiaconi Ordinem admittit Eccleſia, ſed eum dumtaxat, qui ab unius uxoris conſuetudine ſe ſe continuerit, aut ea ſit orbatus.* Eamque mox diſciplinam maxime cum Sacris Canonibus cohærere contendit: *Quod in illis locis præcipue fit, ubi Eccleſiaſtici Canones accurate ſervantur.* Concludit tandem, contrariam quorumdam locorum conſuetudinem eſſe meram corruptelam, atque abuſum, qui contra Canones irrepſerit: *Non illud*, inquit, *ex Canonis auctoritate fieri, ſed propter hominum ignaviam, quæ certis temporibus negligenter agere ſolet.* Ex quibus verbis colligere licet, jam Epiphanii tempore, ideſt ſeneſcente Seculo IV. alicubi ſuboriri cœpiſſe illam quam Græci hodierni conſuetudinem ſervant ex Canone XIII. Concilii Trullani, ubi ex Canone Apoſtolorum male, ac pravo intellecto permittitur conjugii uſus Presbyteris, & Diaconis, qui ante Ordinationem Matrimonium celebrarent: reclamante veteri Eccleſiæ Orientalis diſciplina, de qua S. Hieronymus ita ſcribit adverſus Vigilantium, qui incontinentiæ labem in Eccleſiam Occidentis ſpargere nitebatur: *Quid facient*, inquit, *Orientis Eccleſiæ? Quid Ægypti, & Sedis Apoſtolicæ? quæ aut Virgines Clericos accipiunt, aut continentes; aut ſi uxores habuerint, mariti eſſe deſiſtunt.* Hodie etſi Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi Græci ex Canone laudato Trullanæ Synodi, etiam ii qui in Noſtro Neapolitano Regno degunt, conniventibus Pontificibus Maximis, uxoribus utantur, quibus cum ante Ordinationem nupſerant, recte tamen illis exprobrari poteſt, permiſſum id ipſis fuiſſe *propter duritiam cordis: ab initio enim non fuit ſic.*

V. Quod autem ſpectat Latinorum morem, quamvis Syricius, & Innocentius, Pontifices Maximi, aliique priſci Patres, & Sacræ Synodi ſolos Diaconos, & ſupra, non autem Subdiaconos, continentiæ legi addixerint, uti late oſtendit Thomaſſinus Parte I. *Diſciplinæ*, Lib. II. Cap. LXI. eos tamen cælibatus vinculo coarctavit primum S. Leo Magnus, qui in Epiſtola LXXXIV. quæ eſt ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, Cap. IV. ita ſcribit: *Cum extra Clericorum Ordinem conſtitutis, nuptiarum ſocietati, & procreationi filiorum ſtudere ſit liberum: ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec Subdiaconibus quidem connubium carnale conceditur, ut & qui habent, ſint tamquam non habentes, & qui non habent, permaneant ſingulares.* S. Leonis conſtitutum ſucceſſu caruiſſe, vel ex eo patet, quod rurſum Sanctus Gregorius Magnus illud executioni mandare coactus ſit, uti videre eſt in compluribus illius Epiſtolis;& in pleriſque Conciliis poſt S.Leonem habitis, quorum Canones refert laudatus Thomaſſinus loco citato, Cap. LXII. & LXIII. Quin & Gregorii legem vel non ſtatim, vel non diu in pluribus Provinciis viguiſſe, liquet ex Gregorio II. & Zacharia Pontificibus maximis, Conciliiſque Romæ ipſorum tempore habitis: voluit namque Zacharias, omnes Diacono inferiores Clericos ea ſuper re conſuetudinem Eccleſiarum ſuarum ſervari, cum in Capitulari, ſeu compilatione Canonum, quam ipſe ad Gallos deſtinavit anno DCCXLIV. Articulo XI. continentiæ legi non ſubjiciantur, niſi Epiſcopi, Presbyteri, Diaconique, juxta V. Carthaginenſis Concilii Canonem tertium, reliquis Clericis arbitrio ſuo, vel Eccleſiæ ſuæ conſuetudini permiſſis: *Ceteros autem Clericos ad id non cogi, ſed ſecundum uniuſcujuſque Eccleſiæ conſuetudinem obſervari debere.* Vide Baronium ad annum DCCXLIV. Numero XI.

VI. Dudum nihilominus in Hiſpania cœpere ad continentiam cogi Subdiaconi, poſtquam eis, & ſacra vaſa contrectare datum eſt, & impoſita Epiſcopi manus: enimvero, ne, uti ſolebant, hanc obtenderent quidam cavillationem, quod in Ordinatione ſua nulla fuerint Epiſcopali benedictione conſignati, præcepit VIII. Synodus Toletana anno DCLIII. habita, Can. VI. ut poſthac in Subdiaconorum ordinatione poſt datam iis contrectandi ſacra vaſa poteſtatem, Epiſcopus benedictionem ſuper eos effunderet, ſeu manus iis imponeret, ut nonnulli viri docti egregie interpretantur: *Relatum eſt nobis, quoſdam Subdiaconos, poſtquam ad ſacri Ordinis pervenerint gradum, non ſolum carnis immunditia ſordidari, cum ſcriptum ſit,* Mundamini, qui fertis vaſa Domini, *ſed etiam, quod dictu quoque nefas eſt, novis uxoribus copulari, aſſerentes hoc ideo ſibi licere, quia benedictionem a Pontifice ſe neſciunt percepiſſe. Proinde omni excuſationum diſciſſo velamine, id præcipimus obſervari, cum iidem Subdiacones ordinantur, cum vaſis miniſterii benedictio eis ab Epiſcopo detur, ſicut in quibuſdam Eccleſiis vetuſtas tradit antiqua, & ſacra dignoſcitur conſuetudo ſubſtare, prolata omni penitus ab illis ſorde mulierum, ac familiaritate remota. Quod ſi hoc vulnere deinceps fuerint ſauciati, mox erunt ſub pœnitentiæ oneribus uſque ad extremum vitæ monaſteriis religandi.*

VII. In hoc Canone dignum notatu eſt, quod eruditi Scriptores docent, eam Epiſcopi benedictionem, ſeu manus impoſitionem non fuiſſe niſi meræ cæremoniæ loco habendam, cum ejus inſtitutio tam tarda fuerit in hac Synodo, & ſi quando erat in aliquibus provinciis, erat tamen poſterior Concilio Carthaginenſi IV. ubi tam perſpicue delineati ſunt ritus omnes Ordinationum, & ubi conceptis verbis affirmatur, Subdiaconis inſtrumenta tangenda porrigi, quod nulla manus impoſitione ordinentur. Ejus Concilii verba in Can. V. hæc ſunt: *Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impoſitionem non accipit, patenam de Epiſcopi manu accipiat vacuam, & calicem vacuum &c.* In ſacrum itaque paulatim aſſurgeſcebat Ordinem Subdiaconatus citius tardiuſve in aliis, & aliis Provinciis, prout citius tardiuſque, & vaſorum contactu ſacrorum conſecratus, & impoſitione manuum Epiſcopalium firmatus, & continentiæ jugo ſuppoſitus fuit. Porro, cum jam a pluribus ſeculis Subdiaconatus Ordo cælibatus vinculo coarctetur, recte monet noſtrum Pontificale, ut ad illum promovendi iterum, atque iterum conſiderare debeant attente, quod onus ultro appetunt; itemque dum tempus eſt, cogitare, ſi in ſancto Eccleſiæ miniſterio, ac in perpetuæ continentiæ propoſito perſeverare valent, quod quidem conſentaneum eſt cum diſciplina a compluribus Synodis inculcata, inter quas Audimarenſis anni MDLXXXIII. Tit. IX. Cap. VIII. *Nemo*, inquit, *ad Subdiaconatus Ordinem ſuſcipiendam ſe offerat, qui non ſuam ipſius, Dei beneficio caſtitatem expertus, firmiter ſtatuat, mulieribus, & mulierum deſideriis, omniſque generis turpitudinibus perpetuo abſtinere, tum animi, tum corporis caſtitati ſtudere.*

VIII. Cum

VIII. Cum denique in recitato ſermone hortatorio Epiſcopus ad Subdiaconatus Ordinem promovendos moneat, liberos eos hactenus eſſe, ac licere ipſis pro arbitrio ad ſecularia vota tranſire, & demum ſi Ordinem ſuſceperint, non poſſe amplius a propoſito reſilire, ſed Deo debere perpetuo famulari, ac caſtitatem ſervare; recte mandat noſtra præſens Rubrica, ut ſi Ordinandi Subdiaconatu ſint religioſi omittat Epiſcopus eam ad illos admonitionem, quippe qui per ſuam ſolemnem Profeſſionem, jam ſtatui religioſo, & continentiæ vinculo adſtricti ſunt; nec valent ſine apoſtaſiæ, & ſacrilegii nota ab ordine ſuo reſilire, adeo ut ſi nuptias inirent, nullum profecto matrimonium eſſet, natique filii ſacrilegi vocarentur, ipſeque tandem in varias pœnas incurreret; de quibus vide Doctores.

§. VI.

Illis tunc accedentibus, & coram Pontifice genuflexis, Archidiaconus vocet ceteros Ordinandos, dicens: *Accedant qui Ordinandi ſunt Diaconi, & Presbyteri*. Quibus accedentibus, Archidiaconus ordinat eos, videlicet Diaconandos paratos amictu, alba, cingulo, & manipulo, ſtolam in manu ſiniſtra, dalmaticam ſuper brachium ſiniſtrum, & candelam in manu dextera tenentes contra cornu Epiſtolæ Altaris, faciebus Altari verſis: & Presbyterandos paratos amictu, alba, cingulo, manipulo, ſtola in modum Diaconi, planetam ſuper brachium ſiniſtrum, mappulam albam manu ſiniſtra, & candelam dextera tenentes contra faciem Pontificis, ac medium Altaris, faciebus ſimiliter Altari verſis. Quibus ſic Ordinatis, Pontifex mitram in capite tenens procumbit ſuper faldiſtorium, in ſuperiori gradu, ſive plano Altaris paratum, & omnes Ordinandi in locis ſuper tapetia proſternunt ſe; miniſtri vero, & alii aſtantes genuflectunt; & ſchola inchoat Litanias Choro reſpondente; vel, ſi officium fiat ſine cantu, Pontifex dicit, Miniſtris, & Capellanis reſpondentibus: *Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon. Chriſte audi nos &c.*

COMMENTARIUS.

I. NEque vero Ordinandos tantum genua ſua flexiſſe, ſed præterea ſolitos fuiſſe proſterni, docet nos S. Dionyſius, qui inter Sacros Ordinationis ritus etiam ὑπτίωσιν ſtatuit, quæ *proſtratio* dici poteſt. Proprie tamen Græci non proſternuntur, ſed ſive Diaconus, ſive Presbyter ordinandus eſt, *frontem in ſancta menſa applicat*, cum hoc profecto diſcrimine, quod ille dextrum dumtaxat genu inflectit, hic vero utrumque incurvat, uti videre eſt in eorum Euchologio, & in noſtris Commentariis ſuperioribus, in quibus ejus diſcriminis rationem dilucide explicuimus. In Eccleſia Latina, quemadmodum hodie minorum Ordinum candidati non proſternuntur, ita nec olim Subdiaconatu initiandi proſternebantur, ut ex Sancto Ambroſio inferre conatur Amalarius Fortunatus Lib. II. *De Eccleſiaſticis Officiis*, Cap. VI. cujus illationem etſi nihil curem, præſtat tamen ejuſdem Scriptoris teſtimonium recitare, ut ex illo, quid ipſius ſeculo de proſtrationis ritu uſitatum fuerit, addiſcere liceat. Sic ergo ſcribit Amalarius: *Juxta verba Ambroſii intelligimus, ſubjectos Ordines Diacono, & Presbytero, non debere Ordinationem accipere circa Altaria, nec quando Epiſcopus proſternitur ante Altare, debere ſecum proſternere alios, niſi eos, qui provehendi ſunt ad Sacerdotale miniſterium, vel ad Diaconatus officium*.

II. Eſt & antiquiſſimus in Eccleſia Latina uſus dicendi Litanias, dum Diaconi, & Presbyteri ordinarentur, ejuſque ritus diſerte meminit in ſuo Sacramentorum libro S. Gregorius, qui agens de Ordine qualiter in Romana Eccleſia Diaconi, & Presbyteri ordinandi ſunt, ubi ritum memoravit Titulorum Ordinandis aſſignandorum, ſtatim ſubdit: *Et poſt modicum intervallum incipiant omnes Kyrie eleiſon cum Litania*. In Ordine Romano nihil tale extat; eratque olim breviuſcula, quam hic ex pervetuſto Rotaldi Abbatis Codice ſubjicio, quem obiiſſe ajunt anno Domini CMLXXXVI. Idibus Martii. Sane in ipſo Codice apud Morinum Parte II. *De Sacris Ordinationibus*, Pag. 246. & apud Menardum, in Notis, & Obſervationibus ad librum Sacramentorum S. Gregorii Papæ memorata Litania ita deſcribitur:

Kyrie eleiſon.
Chriſte eleiſon.
Chriſte audi nos.

Sancta Maria.	ora.
Sancte Michael.	ora.
Sancte Gabriel.	ora.
Sancte Raphael.	ora.
Omnes Sancti Angeli.	orate.
Sancte Joannes.	ora.
Sancte Petre.	ora.
Sancte Paule.	ora.
Sancte Andrea.	ora.
Omnes Sancti Apoſtoli.	orate.
Sancte Stephane.	ora.
Sancte Line.	ora.
Sancte Clete.	ora.
Omnes Sancti Martyres.	orate.
Sancte Sylveſter.	ora.
Sancte Leo.	ora.
Sancte Ambroſi.	ora.
Sancte Auguſtine.	ora.
Omnes Sancti Confeſſores.	orate.

Sancta Felicitas.	ora.
Sancta Agnes.	ora.
Sancta Agatha.	ora.
Omnes Sanctæ Virgines.	orate.
Omnes Sancti.	orate.
Propitius eſto.	libera nos Domine.
Per Adventum tuum.	libera nos Domine.
Per Nativitatem tuam.	libera nos Domine.
Per Circumciſionem tuam.	libera nos Domine.
Per Baptiſmum tuum.	libera nos Domine.
Per Jejunium tuum.	libera nos Domine.
Per Crucem tuam.	libera nos Domine.
Peccatores.	te rogamus.
Ut Apoſtolicum noſtrum.	
Ut Regem noſtrum.	
Ut Epiſcopum noſtrum.	
Fili Dei.	te rogamus. III.
Agnus Dei, qui tollis. III.	
Chriſte audi nos. III.	

III. Sunt & aliæ apud Scriptores Eccleſiaſticos, longiores Litaniæ, quas vel in tribus Rogationum diebus, vel in extrema Infirmorum unctione, vel alias recitare conſueverant. Apud Arnoldum Wionem Lib. IV. *Ligni vitæ*, Cap. XII. habetur Litania, quam teſtatur ille eſſe S. Gregorii Magni, ſeque in Codice ms. Caſſinenſis Monaſterii reperiſſe. Sed nemo eſt vel leviter antiquitatis Eccleſiaſticæ ſtudiis imbutus, qui ejuſmodi Litaniam illius eſſe arbitretur; uti ſcite obſervat Menardus in Notis ad laudatum librum Sacramentorum S. Gregorii, Pagina 158., addens, vel ex eo refelli Arnoldi opinionem, quod in ipſa Litania invocetur Sanctus Gregorius, & quidem alii Sancti, qui, cum illa habita eſt, adhuc vivebant. Sane conſtat hodiernam Litaniam, quam habet noſtrum Pontificale Romanum Clementis VIII. & Urbani VIII. auctoritate recognitum, variare nonnihil ab iis Litaniis, quæ extant in Romanis Pontificalibus antiquioribus, Lugduni anno MDXLII., & Venetiis, anno MDLXXII. editis. Quicquid ſit de illa varietate, propterea invocantur Sancti, ut illorum interceſſione ii, qui promovendi ſunt, ad ſuæ, Eccleſiæque utilitatem Ordines Sacros ſuſcipere mereantur. Boni enim, malive ipſorum mores ceteris normam vivendi præbent.

§. VII.

Poſtquam autem dictum fuerit in Litaniis: *Ut omnibus fidelibus defunctis &c.* ℟. *Te rogamus audi nos*. Surgit Pontifex cum mitra ab accubitu, & ſe ad Ordinandos vertens, & baculum paſtoralem in ſiniſtra manu tenens, Ordinandis proſtratis manentibus, dicit: *Ut hos electos bene* ✠ *dicere digneris*. ℟. *Te rogamus audi nos*. Secundo dicit: *Ut hos electos bene* ✠ *dicere, & ſancti* ✠ *ficare digneris*. ℟. *Te rogamus, audi nos*. Tertio dicit: *Ut hos electos bene* ✠ *dicere, ſancti* ✠ *ficare, & conſe* ✠ *crare digneris*. ℟. *Te rogamus audi nos*. Tum iterum ſuper faldiſtorium procumbit, ſchola perficiente Litanias: *Ut nos exaudire digneris*, uſque ad finem.

COMMENTARIUS.

I. JAm alibi vidimus ex Rubricis noſtri Romani Pontificalis tam Clericorum creationem, quam minorum Ordinum collationem non aliter celebrari, quam adhibita ſuper Clericos, ac ceteros minoribus Ordinibus initiatos cum ſigno Crucis benedictione. Unde non mirum, ſi nec ſacros Ordines præſens hæc Rubrica conferri permittit, quin prius in Litaniis, dum hæc a Pontifice recitantur, primo quidem, *Ut hos electos benedi* † *cere digneris*; ſecundo, *ut hos electos benedi* † *cere, & ſancti* † *ficare digneris*; tertio, *Ut hos electos bene* † *dicere, ſancti* † *ficare, & conſe* † *crare digneris*, trina benedictione, adhibito ſigno Crucis, Ordinandi conſignentur. Tribus quippe illis verſiculis, veluti totidem gradibus exorat Pontifex Deum, ut ſanctitatem Ordinandorum amplius promoveat, naturales eis virtutes, itemque ſanctificantem gratiam, & divinam auctoritatem gratiis gratis datis undequaque munitam copioſiſſime largiatur. Ceterum etſi in ſingulis minoribus Ordinibus conferendis benedicat Epiſcopus ſigno Crucis initiandos, ubi tamen agitur de collatione majorum Ordinum, ac iccirco de re majoris momenti, ſemel, iterum, atque iterum expreſſo Crucis ſigno benedictionem Ordinandis ipſe Epiſcopus impertitur; imo ſi de Presbytero, & Diacono loquamur, ii certe, ut inferius oſtendetur, quando jam conſecrati dimittuntur, ſalutari iterum Crucis ſigno conſignantur; quo etiam ſigno, ut ſuis locis patebit, Presbyter, & Epiſcopus muniuntur, dum eos Epiſcopus conſecrans ſacro Oleo inungit.

II. Huc certe ſpectare videtur, quod ait Sanctus Auguſtinus Sermone CLXXXI. de tempore, & Tractatu CXVIII. in Joannem, ita inquiens: *Signo Crucis conſecratur corpus Dominicum, & omnia quæcumque ſanctificantur, cum invocatione Chriſti nominis, in hoc ſigno conſecrantur; hoc enim ſignum niſi adhibeatur, ſive frontibus credentium, ſive ipſi aquæ, qua regenerantur, ſive oleo, quo Chriſmate unguntur, nihil eorum rite perficitur*. Ideo in Ordinibus præſertim ſacris conferendis Crucis ſemper ſignaculum affulget: *Unicuique eorum*, inquit S. Dionyſius de Eccleſiaſtica Hierarchia, *qui conſecrantur, ſignum Crucis a conſecrante Pontifice imprimitur*. Ibidem vero ſubdit, Crucis conſignationem communem eſſe Ordinationi Epiſcoporum, Sacerdotum, & Diaconorum. Id quod etiam teſtatur memoratus Auguſtinus Sermone XIX. de ſanctis, ubi ita ait: *Sacerdotes, & Levitæ per ſignum Crucis ad Sacros Ordines promoventur*. Tandem, ut alia omittam teſtimonia, quæ videri poſſunt apud Andream Sauſſay, Panopliæ Clericalis, Parte I. Lib. V. Cap. IV. S. Joannes Chryſoſtomus Homilia LV. in Matthæum, abſolute inquit, in quacumque Ordinatione ſignum hoc ſalutis adhiberi: *Crux adeſt, cum Ordinandi ſtatuimur*.

§. VIII.

§. VIII.

Quibus finitis, Pontifex ſurgens cum mitra ſedet ſupra faldiſtorium ante medium Altaris, & Archidiaconus dicit alta voce: *Recedant in partem, qui Ordinandi ſunt Diaconi, & Presbyteri.* Quibus ad aliquem locum idoneum, unde Pontificem celebrantem videre poſſint, tranſeuntibus, ad Ordinationem Subdiaconorum proceditur. Illis itaque coram Pontifice per ordinem in modum coronæ genuflexis, Pontifex admonet eos, dicens:

Adepturi, Filii dilectiſſimi, officium Subdiaconatus, ſedulo attendite, quale vobis miniſterium traditur. Subdiaconum enim oportet aquam ad miniſterium Altaris præparare; Diacono miniſtrare; pallas Altaris, & corporalia abluere, Calicem, & Patenam in uſum ſacrificii eidem offerre; oblationes, quæ veniunt in Altare, panes propoſitionis vocantur: de ipſis oblationibus tantum debet in Altare poni, quantum populo poſſit ſufficere, ne aliquid putridum in ſacrario remaneat. Pallæ quæ ſunt in ſubſtratorio Altaris, in alio vaſe debent lavari, & in alio corporales pallæ. Ubi autem corporales pallæ lotæ fuerint, nullum aliud linteamen debet lavari; ipſaque aqua in baptiſterium debet vergi. Studete itaque, ut iſta viſibilia miniſteria, quæ diximus, nitide, & diligentiſſime complentes, inviſibilia horum exemplo perficiatis. Altare quidem Sanctæ Eccleſiæ ipſe eſt Chriſtus, teſte Joanne, qui in Apocalypſi ſua Altare aureum ſe vidiſſe perhibet, ſtans ante thronum, in quo, & per quem oblationes fidelium Deo Patri conſecrantur. Cujus Altaris pallæ, & corporalia ſunt membra Chriſti, ſcilicet fideles Dei, quibus Dominus quaſi veſtimentis pretioſis circumdatur, ut ait Pſalmiſta: Dominus regnavit, decorem indutus eſt. *Beatus quoque Joannes in Apocalypſi vidit filium hominis præcinctum zona aurea, ideſt ſanctorum caterva. Si itaque humana fragilitate contingat in aliquo fideles maculari, præbenda eſt a vobis aqua cæleſtis doctrinæ; qua purificati, ad ornamentum Altaris, & cultum divini Sacrificii redeant. Eſtote ergo tales, qui ſacrificii divinis, & Eccleſiæ Dei, hoc eſt corpori Chriſti, digne ſervire valeatis in vera, & catholica Fide fundati; quoniam ut ait Apoſtolus:* Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt; *Schiſmaticum eſt, & extra unitatem Eccleſiæ eſt. Et ideo ſi uſque nunc fuiſtis tardi ad Eccleſiam, amodo debetis eſſe aſſidui; ſi uſque nunc ſomnolenti, amodo vigiles; ſi uſque nunc ebrioſi amodo ſobrii; ſi uſque nunc inhoneſti, amodo caſti. Quod ipſe vobis præſtare dignetur, qui vivit, & regnat Deus in ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. SUbdiaconorum officia ex recitata Epiſcopi ad ipſos Subdiaconatu initiandos admonitione hæc ſunt: aquam ad miniſterium Altaris præparare, Diacono miniſtrare, pallas Altaris, & corporalia abluere, Calicem, & Patenam eidem in uſum Sacrificii offerre, oblationes quæ veniunt ad Altare ſuſcipere, ut ex iis, quantum ſatis eſt, in Altari ponatur, ne aliquid putridum in Altari remaneat. Eadem iiſdem fere verbis legere eſt in antiquis Ritualibus libris, & apud veteres Scriptores Eccleſiaſticos, inter quos S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis in Epiſtola ad Leudfridum Epiſcopum Cordubenſem addit, munus eſſe etiam Subdiaconi urceolum, & aquamanile, & manutergium tenere, & Epiſcopo, & Presbyteris, ac Levitis pro lavandis ante Altare manibus aquam præbere. Olim quidem, ut ex eodem Iſidoro conſtat, Subdiaconi ipſi nec Calicem, nec Patenam, nec Oblationes in Altari ponebant, ſed iſta Diaconis, ut hoc ii præſtarent, porrigere ſoliti erant. Id quod & creditus Alcuinus, & Amalarius Fortunatus ſequioribus ſeculis tradiderunt: quorum primus in Libro de Divinis Officiis, in eo capite, ubi agit de Tonſura Clericorum §. VII. *Subdiaconus*, inquit, *ſubminiſter, eo quod ſub Diacono ſit, ideſt ſub Miniſtro; illius miniſterium eſt, ut miniſtret Diacono, ideſt deferat ei linteum, ſuper quod conſecrandum eſt corpus, & ſanguis Domini, deferat ei patenam cum oblatis, & calicem, in quo vinum, & aqua habeatur &c.* Alter vero Lib. II. De Eccleſiaſticis Officiis, Cap. XI. ita ſcribit: *Subdiaconus vaſa Altaris ad eum,* Diaconum, *defert, ipſe vero ad Altare, ut in eo diſponat, quæ diſponenda ſunt, atque inde recipiat, ut bonus diſpenſator de menſa*

menſa Domini ſui, Ex quibus recte infert Morinus de Sacris Ordinationibus Parte III. Exereitatione XII. Cap. II., Subdiaconos tum temporis, ideſt initio ſeculi IX. quo floruerunt laudati Auctores, quamquam Sanctuarium Diaconis miniſtrandi cauſa ingrederentur, & in eo dum Miſſarum ſolemnia celebrarentur, conſiſterent, ad ipſum tamen Altare, ut in eo per ſeipſos juxta morem hodiernum inſervirent, non acceſſiſſe.

II. Chriſtianus Lupus vir ſane doctiſſimus Tomo VI. in Canonem ſeptimum Concilii Quintilinoburgenſis, vel ex eo probare intendit Subdiaconi officium non eſſe tantæ dignitatis apud Græcos, quantæ apud Latinos, quod ipſi in Laodicena Græca Synodo vetitum ſit ſacra vaſa contingere, cum alias in Carthaginenſi IV., aliiſque Latinis Conciliis ſemper licuerit ſacra vaſa etſi a corpore, & ſanguine Domini vacua contrectare. Verum pace tanti Viri, Canone Laudoceno XXI. quem ipſe allegat, illorum tantum ſacrorum vaſorum contrectationem Subdiaconis inhiberi, dum divina Sacramenta continent, vel Grecus Auctor Theodorus Balſamon docet, non item ſi vacua ſint; tunc enim ea contingere, ad Subdiaconos pertinere, diſerte liquet ex teſtimonio Simeonis Epiſcopi Theſſalonicenſis, ſic ajentis: *Tangit vero*, Subdiaconus, *vaſa ſacra, & ea decenter diſponit, ut cum Sacerdotes dona voluerint offerre, parata inveniant. In ipſa quoque magna donorum introductione, vaſa quæ ſuperſunt, Diaconus ſuſcipiens, cuſtodienda Subdiaconis tradit: neque enim ea tangere inferioribus miniſtris conceſſum eſt*. Diſponit ergo, & tangit ſacra vaſa Subdiaconus teſte laudato Theſſalonicenſi; hancque ſententiam ſtrenue propugnat contra Petrum Arcudium vir clariſſimus Jacobus Goar ad Rituale Græcorum in Notis ad Ordinem fieri ſolitum in Ordinatione Subdiaconi. Numero XIII. ubi etiam poſt allatum pro noſtra opinione aliud Græci ſcriptoris teſtimonium docet, Canonem Laodicenum XXI. prohibere quidem Subdiaconis dominica vaſa tangere, *Corpus videlicet, & ſanguinem Domini continentia*.

III. Pro intelligentia eorum verborum, quibus Epiſcopus admonet Subdiaconos, ut oblationes quæ veniunt ad Altare ſuſcipiant; ex iiſque in Altari ponatur, *quantum populo poſſit ſufficere, ne aliquid putridum in ſacrario remaneat*; ſciendum eſt, vetus eſſe Eccleſiæ inſtitutum, ut omnes, qui ad Miſſarum ſolemnia conveniebant communicaturi, panem quoque, & vinum offerrent, ex quibus Euchariſtia conficeretur, atque ideo cum jure communicandi annexum erat & jus offerendi. Memorant paſſim ipſum ritum priſci Patres, Tertullianus, Sanctus Cyprianus, Auguſtinus, & alii apud Eminentiſſimum Cardinalem Baronium, & apud Chriſtianum Lupum ad Canonem XIII. quinti Romani Concilii S. Gregorii VII. ubi fuſe hanc materiam tractat. Sane hujus Ritus tanta fuit apud majores noſtros religio, ut cum Concilium Matiſconenſe II. anno DLXXXV. habitum Can. IV. Chriſtianos nonnullos deprehendiſſet ad Miſſarum ſolemnia accedere, nullam admoventes hoſtiam, ſub anathematis pœna decreverit, *Ut in omnibus Dominicis diebus, Altaris oblatio ab omnibus viris, & mulieribus offeratur tam panis, quam vini*. Haſce oblationes in Eccleſia Romana, teſtatur vetus Ordo Romanus, datas fuiſſe Subdiaconis, ab iiſque porrectas Archidiacono, qui ex illis quantum populo ſatis eſſet, in Altari ponebat: *Archidiaconus accipiens oblatas per Subdiaconos, hinc inde porrigentes eat, ponit tantas ſub Altare, quantæ poſſint populo ſufficere*. Varia de hac re ſcitu digna videri poſſunt apud laudatum Lupum loco citato, & ad Canonem V. Romani Concilii Nicolai II. Pontificis, item apud Cardinalem Bona Libro II. *Rerum liturgicarum*, Cap. VIII., & IX. apud Vaneſpen Parte II. *In univerſum jus Eccleſiaſticum*, Tit. V. Cap. IV., & V., & alios complures, ac recentiſſime apud virum clariſſimum Cajetanum Merati in additionibus ad Gavantum Parte I.

IV. Neque diſſimulanda ſunt ea verba ejuſdem admonitionis Epiſcopi ad Subdiaconos, cum ita inquit: *Pallæ quæ ſunt in ſubſtratorio Altaris, in alio vaſe debent lavari, & in alio corporales pallæ*. Primas enim pallas a pallis corporalibus diſtinguit, quæ vulgo corporalia appellantur; & illæ quidem ſunt mappæ Altaris, ut dicimus, vel mantilia, ut veteres appellarunt, quæ alias appellantur pallæ Altaris, uti docet ad concordiam regularum vir clariſſimus Hugo Menardus. Subſtratorium eſt id quod alicui ſubſternitur, ut hodie in Altari groſſiores telæ, quæ pallis Altaris ſubſternuntur. Corporalis nomen ſæpe legitur in Ordine Romano, in quo etiam extant tres orationes ad illud benedicendum, quibus Antiſtes Deum precatur, ut ipſum linteamen cæleſti benedictione ſanctificetur, ad conſecrandum ſuper illud Corpus, & Sanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti. In eodem Libro, & in Sacramentario S. Gregorii, palla corporalis nuncupatur. Demum quod in peculiari vaſe ejuſmodi corporales pallæ lavari debeant, edicit Concilium Meldenſe apud Burchardum Lib. IV. Cap. XIII. *Similiter ad corporale lavandum, & ad pallas Altaris propria vaſa habeantur, in quibus nihil aliud fiat*. Et in Concilio Remenſi apud eundem Burehardum Lib. III. Cap. XXXXVIII. ita cautum legimus: *Quando abluitur*, Corporale, *a Sacerdote, Diacono, vel Subdiacono, primo in Eccleſiæ loco, & vaſe ad hoc præparato abluatur: eo quod ex Dominico corpore, & ſanguine infectum ſit*.

V. Fuerunt & alia olim Subdiaconorum munera; ipſi ſiquidem Sacrorum tempore fores Eccleſiæ obſervabant, ex Canone XXII. Concilii Laodiceni, in quem etiam notat Zonaras, antiquis temporibus ſolitos fuiſſe Subdiaconos non modo ad fores Eccleſiæ conſiſtere, ſed & ibi Catechumenis, & iis, qui in pœnitentium ordine cenſebantur, cum opus eſſet, emittendis, operam ſuam præſtare, Hodie ex recentiori diſciplina, omne pene Subdiaconorum officium reducitur ad miniſterium Altaris in Miſſis ſolemnibus, præcipuumque creditur ſolemnis Epiſtolæ decantatio, quæ tamen intra officia Subdiaconi antiquius in Eccleſia Latina minime recenſebatur, ſicut nec hodie apud Græcos, uti obſervat Morinus loco laudato. Porrò cum hodie paucos aut nullos fere in ordine Subdiaconatus perſeverare videamus, illumque ordinarie aſſumi tamquam gradum, quo ad Presbyteratum aſcendatur, officiaque Subdiaconatus, ſicut & Diaconatus, non ut olim per ſolos Subdiaconos, & Diaconos, ſed paſſim per Presbyteros etiam in officio ſolemni agantur, non eſt, ut hac in re amplius immoremur. Hoc unum moneo, quod etiam ſuperius tradidi, Subdiaconatus candidatis, cum hunc Ordinem ſuſceperint, non licere amplius a propoſito reſilire, ſed Deo, cui ſervire regnare eſt, perpetuo famulari, atque in Eccleſiæ miniſterio ſemper eſſe mancipatos, ac demum ſumma ſedulitate, ac ſanctimonia debere munus ſuum peragere juxta Epiſcopi admonitionem ita ipſos alloquentis: *Si uſque nunc*

fui-

fuiſtis tardi ad Eccleſiam, amodo debetis eſſe aſſidui: ſi uſque nunc ſomnolenti, amodo vigiles; ſi uſque nunc ebrioſi, amodo ſobrii: ſi uſque nunc inhoneſti, amodo caſti.

§. IX.

Deinde Pontifex accipit, & tradit omnibus calicem vacuum cum patena vacua ſuperpoſita, quem ſucceſſive manu dextera ſinguli tangunt, Pontifice dicente: *Videte cujus miniſterium vobis traditur, ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere poſſitis.* Et Archidiaconus accipit, & tradit eis urceolos cum vino, & aqua, ac bacile cum manutergio, quæ omnia ſimiliter tangere debent.

COMMENTARIUS.

I. CUm in Commentario ad §. 1. hujus tituli abunde actum ſit de materia tam ab Epiſcopo quam ab Archidiacono Subdiaconis tradenda, hoc unum hic admonendum cenſeo, verba, quæ ab Epiſcopo in mox recitato §. proferuntur, *Videte cujus miniſterium &c.* haberi quidem in Sacramentario S. Gregorii, in quo tamen ea verba initium ſunt admonitionis, quam non ita prolixe, ut in noſtro Pontificali, facit Epiſcopus ad Subdiaconos. Eadem quoque verba contractius in antiquo Romano Ordine referuntur, ubi Epiſcopus ſtatim ac ipſe, & Archidiaconus Subdiaconis materiam tangendam tradit, ita inquit: *Videte cujus miniſterium vobis traditur. Et ideo ſi uſque nunc fuiſtis tardi ad Eccleſiam, amodo debetis eſſe aſſidui. Si uſque nunc ſomnolenti, amodo vigiles. Si uſque nunc ebrioſi, amodo ſobrii. Si uſque nunc inceſti, amodo caſti. Ideo vos admoneo, ut tales vos exhibeatis, ut Deo placere poſſitis.* Eadem legere eſt in pleriſque priſcis Ritualibus Libris apud Viros Clariſſimos Joannem Morinum, ac Edmundum Martenium.

§. X.

Poſtea ſurgit Pontifex, & verſus ad populum, ſtans cum mitra dicit:

Oremus Deum, ac Dominum noſtrum, fratres chariſſimi, ut ſuper hos ſervos ſuos, quos ad Subdiaconatus officium vocare dignatus eſt, infundat bene ✠ dictionem ſuam, & gratiam; ut in conſpectu ejus fideliter ſervientes, prædeſtinata Sanctis præmia conſequantur, adjuvante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum eo vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

§. XI.

Tunc depoſita Mitra converſus ad Altare Pontifex dicit: *Oremus*. Et Miniſtri: *Flectamus genua*. ℟. *Levate*. Et mox Pontifex converſus ad Ordinandos genuflexos dicit ſine mitra:

Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, bene ✠ dicere dignare hos famulos tuos, quos ad Subdiaconatus officium eligere dignatus es; ut eos in Sacrario tuo ſancto ſtrenuos, ſolicitoſque cæleſtis militiæ inſtituas excubitores, Sanctiſque Altaribus tuis fideliter ſubminiſtrent; & requieſcat ſuper eos Spiritus ſapientiæ, & intellectus; Spiritus conſilii, & fortitudinis; Spiritus ſcientiæ, & pietatis; & repleas eos ſpiritu timoris tui; & eos in miniſterio divino confirmes, ut obedientes facto, ac dicto parentes, tuam gratiam conſequantur. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate ejuſdem Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. SCite obſervat Eruditiſſimus Auctor Hugo Menardus in Notis, & obſervationibus ad Librum Sacramentarium S. Gregorii Papæ, haſce Epiſcopi orationes extare non modo in ipſo S. Gregorii Libro, ſed in pleriſque aliis Ritualibus, ac præſertim in Ordine Romano, quemadmodum & in Codice Rotaldi, in quo tamen ita ea verba legimus: *Spiritu ſapientiæ, & intellectus. Amen; Spi-*

Spiritu conſilii, & fortitudinis. Amen; Spiritu ſcientiæ, & pietatis. Amen. Ceterum in Ordine Romano poſt ſecundam orationem ſtatim ſequitur: *Et Epiſcopus det eis mappulas dicendo: In veſtitione barum mappularum ſubnixe te Domine deprecamur, ut hi famuli tui ſic operentur in temporali converſatione, quatenus exemplo piorum Patrum, in futuro mereantur perenniter gaudere. Per Dominum &c.* In ordine ms. S. Germani apud laudatum Menardum porrectio mappulæ habetur hunc in modum: *Hic dat eis Epiſcopus mappulam dicens: Accipe mappulam: imple miniſterium tuum; potens eſt enim Deus, ut augeat tibi gratiam.* Ubi mappula nihil aliud eſt, quam manipulus, quem immittit Epiſcopus in brachium ſiniſtrum cuilibet Subdiacono. De quo nos infra ſuo loco dicemus.

§. XII.

Tum Pontifex, accepta mitra, amictum, qui in collo ordinandorum jacet, imponit ſuper caput ſingulis dicens: *Accipe amictum, per quem deſignatur caſtigatio vocis. In nomine Pa✠tris, & Fi✠lii, & Spiritus✠Sancti.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. QUamvis amictus vetus ſit in Eccleſia veſtimentum, quod primum capiti, ac deinde humeris injicitur, dictum iccirco a credito Alcuino in Capite: Quid ſignificent veſtimenta, *Superhumerale*, vel *Humerale* juxta Honorium Auguſtodunenſem in Gemma animæ Lib. 1. Cap. cc1., & ab aliis Auctoribus alias appellatum, uti videre eſt apud Joannem Cardinalem Bona Lib. 1. *Rerum liturgicarum*, Cap. xxiv. nulli tamen priſci Libri Pontificales, ſeu alii Scriptores ullam habent mentionem impoſitionis Amictus Subdiaconorum capiti ab Epiſcopo faciendæ. Quamobrem puto eum ritum eſſe in Eccleſia recentiſſimum, quippe qui reticetur in ms. Pontificali inſignis Eccleſiæ Moguntinæ annorum circiter CCCC. quod extat in Bibliotheca Regis Gallorum, Num. 3870. teſte Martenio. Per amictum itaque, quo collum undique cingimus, ſignificari caſtigationem vocis, quæ formatur in collo, docet Amalarius Fortunatus Lib. II. de Eccleſiaſticis Officiis Cap. xvii. ſic inquiens: *Per amictum intelligimus cuſtodiam vocis: de qua Pſalmiſta dicebat*: Dixi cuſtodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea: poſui ori meo cuſtodiam. *Et in alio Pſalmo*: Pone Domine cuſtodiam ori meo. *Amictus ideo dicitur, quia circumjicitur. In iſto primo veſtimento admonetur caſtigatio vocis.* Alias Amictus ſignificationes anagogicas, allegoricas, ac tropologicas, ſeu morales vide apud Gavantum in theſauro Sacrorum Rituum Parte II. Tit. 1. ubi agit de præparatione Sacerdotis celebraturi. Vide ibidem novas additiones Viri Clariſſimi Cajetani Merati.

§. XIII.

Tum immittit manipulum in ſiniſtrum brachium, cuilibet dicens: *Accipe manipulum, per quem deſignantur fructus bonorum operum. In nomine Pa✠tris, & Fi✠lii, & Spiritus✠Sancti.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. FActam vel ſeculo viii. in ordinatione Subdiaconorum manipuli traditionem, compertum profecto habemus ex antiquo Romano Ordine, quem opus eſſe eo ſeculo conditum, Eruditi plerique affirmant. Scio eum ritum in pleriſque antiquioribus Pontificalibus Libris mſs. deſiderari; ſufficit tamen nobis auctoritas præfati Romani Ordinis; ubi, ut etiam ſupra diximus, præſcribitur, ut *Epiſcopus det eis mappulas, dicendo: In veſtitione harum mappularum ſubnixe te Domine precamur, ut hi famuli tui ſic operentur in temporali converſatione, quatenus exemplo piorum Patrum in futuro mereantur perenniter gaudere. Per Dominum.* Mappula dicebatur paſſim olim manipulus, ejuſque uſus primum alius non fuit, quam ad ſordes vultus detergendas, ut conſtat vel ex ipſis verbis, quæ, teſte Martenio, in illius traditione in quibuſdam Pontificalibus mſs. adnotantur: *Accipe manipulum in manibus tuis ad extergendas ſordes cordis, & corporis. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.* Idipſum jam ante docuerunt antiqui Scriptores, qui de Divinis Officiis ſcripſerunt, inter quos Alcuinus ita inquit: *Mappula quæ in ſiniſtra parte geſtatur, qua pituitam oculorum, & narium detergimus, præſentem vitam deſignat, in qua ſuperfluos humores patimur.* Et Amalarius Lib. II. Cap. xxiv. *Sudarium*, ait, *ad hoc portamus, ut eo detergamus ſudorem. In manu ſiniſtra portatur, ut oſtendatur, in temporali vita tædium nos pati ſuperflui humoris.* Duraſſe hunc mappulæ ſive ſudarii lintei uſum, donec in locum ejus manipulus, non ad tergendas ſordes, ſed ad ornatum ſuffectus eſt, qui propterea ejus materiæ, & texturæ eſt, ex qua Stola, & Planeta fieri ſolent, docet eruditiſſimus Joannes Bona Cardinalis Lib. 1. *Rerum Liturgicarum* Cap. xxiv. ubi etiam non levi rationum momento conjicit, mutationem mappulæ in manipulum ſeculo decimo factam fuiſſe.

II. Meminit quidem manipuli traditionis in ordinatione Subdiaconorum Pontificale ms. inſignis Eccleſiæ Moguntinæ Annorum circiter CCCC. præſcribit tamen, ut Epiſcopus, dictis orationibus, *tranſeat per circuitum, & manipulum ad manum ſiniſtram*

ſtram cujaslibet imponat, dicens ad quemlibet ſingillatim: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, accipe manipulum, per quem deſignantur fructus bonorum operum, in Nomine Domini. Amen. Ubi vides tam quoad Rubricam, quam quoad verba quæ ab Epiſcopo proferuntur, variari ipſum Pontificale Moguntinum a noſtro Romano Pontificali. Myſticæ Manipuli expoſitiones videri poſſunt apud laudatum Gavantum, & Natalem Alexandrum, *Theologia dogmatica, & Moralis* Lib. II.

§. XIV.

Poſt hæc induit quemlibet tunica, etſi tantum unica ſit, immittit illam cuilibet ſolum uſque ad ſcapulas, ac retrahens poſtremum totaliter induit, dicens cuilibet: *Tunica jucunditatis, & indumento lætitiæ induat te Dominus. In Nomine Pa✠tris, & Fi✠lii, & Spiritus✠Sancti.* ℞. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. SAncto Gregorio Magno Pontifice Maximo Subdiaconos Romanæ Eccleſiæ in ſuo miniſterio ſola alba indutos, perfunctos fuiſſe, liquet ex ejuſdem Pontificis Epiſtola LXIV. ad Joannem Syracuſanum, Lib. VII. ubi etiam idem Gregorius teſtatur, eum morem ab ipſa Romana Eccleſia ad alias tranſiiſſe. Honorius Auguſtodunenſis in Gemma animæ Lib. I. Cap. CCXXIX. duas illis poſtea veſtes peculiares tributas aſſerit, tunicam, quam *Subtile* vocat, quia ſubtilius contextata, & Sudarium, ſive mappulam, cui hodie ſucceſſit Manipulus. Ipſam tunicam poſt undecimum ſeculum in Ordinatione Subdiaconi tradi conſueviſſe, eumque ritum vix ſexcentos annos attingere, neque omnes etiam initio reſpexiſſe, ſed eos ſolos, qui ex Monachis Subdiaconi ordinabantur, teſtis eſt eruditus Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo VIII. Num. XVI. probatque teſtimonio Pontificalis Biſuntini ad uſum Eccleſiæ Turonenſis accommodati; quinimo addit, in omnibus pene Pontificalibus ante annos quingentos ſcriptis eum Ritum omnino prætermitti. Certe in Pontificali inſignis Eccleſiæ Moguntinæ annorum circiter quadringentorum legimus, Epiſcopo poſt factam Subdiaconis mappularum inveſtionem, ut ait, præſcribi, ut *iterum circumeat, & ſubtile collo cujuslibet imponat, dicens*: Induat te Dominus veſtimento ſalutis, & indumento juſtitiæ circumdet te ſemper in nomine Domini. Amen. Vide in Appendice ms. Pontificale Vaticanæ Bibliothecæ.

§. XV.

Poſtea accipit, & tradit omnibus Librum Epiſtolarum, manu dextera ipſum ſimul tangentibus, dicens: *Accipite Librum Epiſtolarum, & habete poteſtatem legendi eas in Eccleſia ſancta Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine Pa✠tris, & Fi✠lii, & Spiritus✠Sancti.* ℞. *Amen.*

§. XVI.

Omnibus expeditis, ſuggerente Archidiacono, ordinati redeunt ad loca ſua; unus tamen de noviter ordinatis Tunica indutus dicet Epiſtolam ſuo tempore.

COMMENTARIUS.

I. QUamquam fateri cogamur, quod circa medium ſeculum nonum alicubi Epiſtolam in Miſſa legeret Subdiaconus, ut colligitur ex Amalario, qui eo tempore floruit Lib. I. *De Eccleſiaſticis Officiis*, Cap. XI. & nonniſi ex conceſſione Romanæ Sedis, eo deinde munere fungeretur, teſte Micrologo in Lib. *De Eccleſiaſticis obſervationibus*, Cap. VIII. ac Durando in ſuo Rationali Lib. II. Cap. VIII. Num. IV. conſtat tamen, nec multo poſt tempore, ac iſti Auctores vixerunt, (vixit enim primus poſt medium ſeculum XI. alter vero ſeneſcente ſeculo XIII.) porrectum fuiſſe ab Epiſcopo Librum Epiſtolarum Subdiacono. Enimvero ſcribit Martenius, nullam ejus rei fieri mentionem vel in Libris Pontificalibus, Antiſſiodorenſi, & Sylvanectenſi paulo ante tercentos exarati, imo nec in Rothomagenſi cujus character ducentos parumper annos excedit ullum haberi verbum de traditione Libri Epiſtolarum, quam alias in ſolis Pontificalibus, Arelatenſi Annorum CCCC., Andegavenſi Annorum CCC. & Guillelmi Durandi Epiſcopi Mimatenſia ſe reperiſſe ait. Dubito quin genuinum ſit iſtud Durandi Pontificale, cum ipſe Durandus in ſuo Rationali, loco citato diſerte ſcribat, Subdiaconum præter ejus officium lectiones in Miſſa legere. Certe in ms. Pontificali Vaticano ante annos CCCC. ſcripto, poſt tunicæ traditionem, tradit etiam Epiſcopus ſub præſcripta forma librum Epiſtolarum. In Pontificali Moguntino, nulla ejus Ritus mentio habetur: præ-

ſcribit tamen, ut *ultimus Subdiaconorum, induatur ſubtili* (ideſt tunica, ſeu tunicella, de qua ſupra dictum eſt) *qui poſtea legat Epiſtolam*. Et ſtatim addit, ut *deinde dicat eis Epiſcopus, quod ex hinc adſtricti ſunt ad dicendum ſeptem horas canonicas ſingulis diebus*. Et tandem, *ut deinde revertantur ad locum unde vocati fuerant, & ultimus ex eis permaneat, & legat Epiſtolam*. Id quod prorſus concordat cum Rubrica noſtri hodierni Romani Pontificalis.

DE ORDINATIONE DIACONI.

TITULUS XI.

I. DEſcendendo ab Epiſcopis, & Presbyteris, ſunt profecto in tertio gradu Diaconi, quos etiam in tertio Sacerdotio conſtitutos appellat Optatus Milevitanus Lib. 1. adverſus Donatiſtas, ita ſcribens: *Quid commemorem laicos, qui tunc in Eccleſia nulla fuerunt dignitate ſuffulti? Quid miniſtros plurimos, quid Diaconos in tertio, quid Presbyteros in ſecundo Sacerdotio conſtitutos?* Quamvis autem ab Apoſtolis fuerint ſeptem primi Diaconi conſtituti occaſione murmuris Græcorum adverſus Hebræos, *eo quod deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum*, ut habetur Actorum Cap. VI. non tamen electi ſunt, ut menſis tantum communibus miniſtrarent, ſed etiam ſacris, ut evidenter Theologi colligunt ex dotibus quas Apoſtoli in illis ſeptem viris deſiderarunt, ut nimirum eſſent *boni teſtimonii, pleni Spiritu Sancto, & ſapientia*; & quod illos manuum impoſitione conſecrarunt, oratione prævia. Quorſum enim tot dotes, ac tam Sacri Ritus adhibiti ad conſtituendos miniſtros menſarum communium? Apoſtolus etiam poſtquam dotes Epiſcopis neceſſarias deſcripſit, eaſdem pene poſtulat in Diaconis, uti videre eſt in illius Epiſtola 1. ad Timotheum Cap. III.

II. Etſi vero ab Apoſtolis primum Diaconatus Ordo collatus fuerit, nemo tamen addubitare poteſt, quin ſit inſtitutionis divinæ, quatenus ſcilicet nonniſi ex Chriſti auctoritate, & mandato illum Ordinem Apoſtoli contulerint. Scite enim docet Thomaſſinus Lib. 1. *Diſciplinæ*, Cap. V. Num. III. Apoſtolos accepta a Chriſto Sacerdotii plenitudine, ab eodem etiam, & poteſtatem, & mandatum accepiſſe, ut illud munus non ſolum in Succeſſores transfunderent, ſed & in varios, ac multiplices diſtribuerent gradus, prout Eccleſiæ decor, ordo, & gubernatio poſtularet. Hortatur S. Ignatius primos fideles, ut ita Epiſcopo obtemperarent, ſicut ſuo Divino Patri Chriſtus, Presbyteros colant tamquam Apoſtolos, Diaconos autem, ut mandatorum Dei miniſtros. Sic enim ſcribit in Epiſtola ſua ad Smyrnenſes: *Epiſcopum ſequimini, ut Chriſtus Patrem; Presbyterum, ut Apoſtolos; Diaconos, ut Dei mandatum*. Poſtrema hæc verba fortaſſe innuunt, quod accepere Apoſtoli a Chriſto de inſtituendis Diaconis mandatum.

III. Dices tam locum Capitis VI. Actuum Apoſtolorum, quam S. Hieronymum, ac Patres deinde Concilii Trullani, quod Anno DCLXXXXII. habitum eſt, aperte docere ſeptem prioribus Diaconis, quos Apoſtoli primitus inſtituerunt, concreditum non fuiſſe miniſterium ſacrum, ſed dumtaxat prophanum: *Quis patiatur*, inquit Hieronymus in Epiſtola ad Evagrium, *ut menſarum, & viduarum miniſter ſupra eos ſe tumidus efferat, ad quorum preces Chriſti Corpus, Sanguiſque conficitur?* Concilii vero Trullani Can. XVI. hæc ſunt verba: *Quoniam Actuum liber ſeptem Diaconos ab Apoſtolis conſtitutos eſſe tradit, Neocæſarienſis autem Synodus ſic in a ſe editis Canonibus aperte diſſeruit: Quod ſeptem debent eſſe Diaconi ex Canone, etiamſi ſit valde magna Civitas, ex Libro autem Actuum perſuadeberis: Nos cum dicto Apoſtolico Patrum mentes adaptaſſemus, invenimus eos eſſe locutos non de viris, qui miniſtrant myſteriis, ſed de miniſterio, quod in uſu menſarum adhibebatur, cum liber Actuum ſic habeat:* In diebus illis cum diſcipulorum multitudo creſceret, fuit Græcorum murmur adverſus Hebræos, quod deſpiciebantur eorum viduæ in miniſterio quotidiano. Duodecim ergo accerſita diſcipulorum multitudine, dixerunt: Non placet, ut verbo Dei relicto menſis ſerviamus &c. *Propter hæc ergo nos quoque prædicamus, ut prædicti ſeptem Diaconi non de iis accipiantur, qui myſteriis ſerviunt, ut eſt prius expoſita doctrina, ſed eos eſſe, quibus fuit concredita, ac tradita diſpenſatio communi eorum uſui, qui tunc collecti fuerant: qui nobis in hac quoque forma fuere humanitatis, & ſtudii in eos, qui indigent.*

IV. Antequam haſce objectiones diluamus, illud præmitti velim, quod etſi Diaconorum inſtituendorum occaſio fuerit Apoſtolis menſa communis, non ea tamen ſola ratio extitit, cum primarium potius ejus inſtitutionis conſilium ad Sacrificium ipſum ſpectaret, & ad ſacram menſam, quæ tum temporis a communi menſa minime divellebatur. Certe docent pervetuſti Eccleſiæ Patres, vel primis Chriſti ſeculis miniſtros fuiſſe Diaconos Sacræ Communionis. Etenim S. Juſtinus in Apologia II. ad Antoninum Imperatorem ita ſcribit: *Poſtquam Antiſtes gratiarum actionem perfecit, & populus omnis apprecatus eſt, Diaconi ex pane, vino, & aqua conſecratis, partes dividunt unicuique præſentium, & ad abſentes portant*. Panis, & vinum quæ cum gratiarum actione conſecrata per Diaconos diſtribuuntur præſentibus, quid aliud ſunt, quam ſacra Euchariſtia, ideſt Corpus, & Sanguis Chriſti? Longe clarius ea de re habemus apud S. Cyprianum teſtimonium in Lib. de Lapſis, ubi refert hiſtoriam cujuſdam puellæ, quæ quod de Idolothitis prægustaſſet, ſacram Euchariſtiam accipere renuit: *Ubi vero*, inquit, *ſolemnibus adimpletis calicem Diaconus afferre præſentibus cœpit, & accipientibus cæteris locus ejus advenit, faciem ſuam parvula inſtinctu Divinæ Majeſtatis avertere & labiis obturantibus premere, calicem recuſare: præſtitit tamen Diaconus, & reluctanti licet de Sacramento Calicis infudit*. Nota eſt demum Sancti Laurentii Diaconi Eccleſiæ Romanæ hiſtoria, qui cum videret Sanctum Xiſtum Pontificem Maximum ad martyrium duci, ipſe martyrii cupidus ita illum allocutus eſt apud S. Ambroſium Lib. 1. *De Officiis*, Cap. XXXXI.. *Quo progrederis ſine filio Pater? Quo Sacerdos ſancte ſine Diacono properas? Numquam Sacrificium ſine miniſtro offerre con-*

Google

conſueveras. Quid in me ergo diſplicuit Pater? Num degenerem probaſti? Experire certe, utrum idoneum miniſtrum elegeris. Cui commiſiſti Dominici Sanguinis diſpenſationem, cui conſummandorum conſortium Sacramentorum, huic conſortium tui Sanguinis negas?

V. Fuit ergo Diaconorum munus vel primis ſeculis Euchariſtiæ diſpenſandæ vi ſuæ inſtitutionis, etſi alterius rationis ſolum meminerit in Epiſtola ad Euagrium S. Hieronymus, ut quorumdam ſcilicet ſui temporis Diaconorum ſupra Presbyteros ſe ſe efferentium inſolentiam retunderet. Verum aliis in locis S. Pater Diaconorum Ordinem commendat quammaxime.. Et primo quidem in Epiſtola ad Heliodorum, in tertio eos collocat Sacerdotli gradu. Secundo in Epiſtola ad ipſum Euagrium ſeribit eos hoc eſſe in Eccleſia, quod Levitæ quondam ſuerunt in Synagoga: *Quid Aaron, & filii ejus, atque Levitæ fuerunt; hoc ſibi Epiſcopi, & Presbyteri, & Diaconi vindicent in Eccleſia*. At Levitis multo inferiores eſſent, ſi uni menſarum, & viduarum miniſterio dicarentur. Aſſerit tertio in Lib. II. adverſus Jovinianum, eos partem eſſe Cleri, quem Chriſtus ſupra laicos evexit. Quarto demum in Apologia adverſus Jovinianum, Diaconos non minus, quam Epiſcopos, & Presbyteros conſtringit continentiæ vinculo, indeque legis illius argumentum ſumit, quod cum Presbyteris immaculatam hoſtiam offerant: *Non mihi*, inquit, *iraſcantur, ſed Scripturis Sanctis, imo Epiſcopis, & Presbyteris, & Diaconis, & univerſo choro Sacerdotali, & Levitico, qui ſe noverunt hoſtias offerre non poſſe, ſi operi ſerviant conjugali*. Quod tandem ſpectat auctoritatem Canonis XVI. Concilii Trullani, ea eſt nullius prorſus momenti, fuit enim Concilium ex Schiſmaticis conflatum, quod etiam perperam non ſemel receptos Latinæ Eccleſiæ ritus improbavit. Vide Jueninum *De Sacramentis*, in Quæſtione, *De Diaconatu*. Et Theologos paſſim, inter quos celeberrimum Bellarminum.

§. I.

Subdiaconis Ordinatis, Pontifex, reaſſumta mitra, accedit ad ſedem ſuam, vel ad faldiſtorium ad cornu Epiſtolæ, ubi ſedens cum mitra, oblato ſibi libro, & candela, legit Hymnum, *Benedictus es*, vel *Alleluja*, cum verſu *Benedictus es*, ſi ſit infra octavam Pentecoſtes. Interim cantatur a Choro dictus Hymnus, vel *Alleluja* cum ſuo verſu, ut ſupra. Quo finito, ſurgit Pontifex depoſita mitra, & verſus ad Altare, dicit in competenti tono, *Gloria in excelſis Deo*, ſi ſit infra octavam Pentecoſtes, quod dum a Choro perficitur, ſedet cum mitra. Quo finito, depoſita mitra, ſurgit, & verſus ad populum dicit: *Pax vobis*, vel *Dominus vobiſcum*, ſi *Gloria in excelſis*, non ſit dicendum; & converſus ad Altare cantat Orationem Miſſæ diei, cum Oratione pro Ordinatis, & Ordinandis, ſub uno *Per Dominum noſtrum*, videlicet.

Oratio.

Exaudi, quæſumus Domine, ſupplicum preces, & devoto tibi pectore famulantes perpetua defenſione cuſtodi; ut nullis perturbationibus impediti, liberam ſervitutem tuis ſemper exhibeamus officiis. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat &c.

C O M M E N T A R I U S.

I. UNum cenſui in hoc §. minime omittendum, quænam ſcilicet ſit origo ejus ſalutationis Epiſcopi, qui populum ita ſolitus eſt ſalutare, *Pax vobis*, ſeu *Pax vobiſcum*, vel *Pax omnibus*. Certe hæc formula eſt adeo pervetuſta, ut illam paſſim memorent antiquiſſimæ liturgiæ Sanctorum Jacobi, ac Baſilii, quibus addi præſertim poteſt Sanctus Joannes Chryſoſtomus, qui multis in locis, ac longe egregie in Epiſtolam Pauli ad Coloſſenſes, ad rem ita diſſerit: *Cum ingreſſus fuerit is, qui præeſt Eccleſiæ, ſtatim dicit*, Pax omnibus; *quando concionatur*, Pax omnibus; *quando benedicit*, Pax omnibus; *quando ſalutem optare jubet*, Pax omnibus; *quando ſacrificium abſolvitur*, Pax omnibus. Ita ille. Quem etiam jam vita functum, cum corpus ejus a Proclo Patriarcha in Throno collocatum eſſet, dixiſſe ad Populum, *Pax vobis*; idque Proclum, & adſtantes omnes audiviſſe, Eccleſiaſtica Nicephori prodit hiſtoria Lib. XIV. Cap. XLIII. Meminit quoque ejus formulæ S. Athanaſius, in Epiſtola ad Euſtachium, ubi quoſdam Epiſcopos ſuggillat, qui cum initio ſacrificii, & ſermonis illud proferrent, *Pax vobis*, tragœdias tamen excitabant, & alios affligebant. Porro docet Hugo Menardus in Notis, & Obſervationibus ad librum S. Gregorii Papæ, Pag. 67. illud *Pax omnibus*, Græcorum eſſe; formula vero *Pax vobis*, ſeu *Pax vobiſcum* Latinos uti conſueviſſe; probatque auctoritate Optati Milevitani, Libro III. adverſus Parmenianum, itemque nonnullis locis laudati Saeramentarii S. Gregorii, & priſci Codicis Ratoldi Abbatis.

II. In Eccleſia Latina, uti diximus in opere noſtro, *De Codice S. Euangelii*, Lib. II. Cap. XV. ea ſalutatio *Dominus vobiſcum* eſt propria Sacerdotum; Diaconi vero tantum illam uſurpant in ſolemni Euangelii lectione, & in benedictione Cerei Paſchalis, quia ibi, inquit Durandus Lib. IV. Rationalis divi-

divinorum officiorum, Cap. XIV., ex perſona Chriſti loquitur, & eundem reſuſcitatum repræſentat. Præſules autem prima vice dicere ſolent, *Pax vobis*, quam ideo Epiſcopalem ſalutationem S. Petrus Damiani appellat in Opuſculo *De Dominus vobiſcum*. Ceterum etſi prima vice Epiſcopus ea ſalutet formula, *Pax vobis*, quoniam, ut ait Innocentius Papa III. hæc fuit prima vox Chriſti ad diſcipulos; utitur tamen deinde ipſe Epiſcopus eadem ſalutatione, qua Presbyter, *Dominus vobiſcum*. Hanc autem ſalutationem eſſe adeo antiquam, ut ea a veteri teſtamento Apoſtolica traditione in Eccleſiam dimanarit, ingenue ſatentur Patres Concilii Bracharenſis I. quod anno DLXIII. habitum eſt, Can. III. *Item placuit, ut non aliter Epiſcopi, & aliter Presbyteri Populum, ſed uno modo ſalutent, dicentes*, Dominus ſit vobiſcum; *Sicut in libro Ruth legitur; & ut reſpondeatur a populo*. Et cum ſpiritu tuo; *ſicut & ab ipſis Apoſtolis traditum omnis retinet Oriens, & non ſicut Priſcilliana pravitas permutavit*. Pro *Oriens*, legendum *Occidens*, jam ante nos alii adverterunt; quandoquidem in Eccleſia Orientali alius profecto erat, & nunc eſt ritus ſalutandi populum hac formula, *Pax omnibus*, vel *Pax vobis*. Sane diſtinctioni mox traditæ inter Presbyterum, qui ſemper ea ſormula utitur, *Dominus vobiſcum*, & inter Epiſcopum, qui prima vice dicere ſolet, *Pax vobis*, minime refragatur laudata Synodus Bracharenſis: nam, uti recte animadverterunt viri docti, Garzias Loaiſa, & Ludovicus Bail in Notis ad illum Canonem, arguit quidem Synodus hæreticum Priſcillianum contendentem, non ſemel tantum, ut moris eſt, ſed ſemper ab Epiſcopo dicendum eſſe, *Pax vobis*. Sed vide quæ ſcripſimus in laudato Opere noſtro, *De Codice Sancti Evangelii &c.*

§. II.

Finita Oratione, ſedet Pontifex, reaſſumta mitra, & oblato ſibi libro, & candela, legit Epiſtolam. Interim per unum ex Subdiaconis noviter Ordinatis cantatur Epiſtola. Qua finita, ſurgit Pontifex, & accedit ad faldiſtorium ante Altare cum mitra, & ibi ſedet. Promovendi vero ad Ordinem Diaconatus per Archidiaconum vocantur, dicendo: *Accedant qui ordinandi ſunt ad Diaconatum*. Et mox ſingulatim nominantur per Notarium, nulla tamen facta mentione de titulo. Eis igitur amictu, alba, cingulo, & manipulo paratis, ac ſtolam in ſiniſtra manu, & candelam in dextera, ac dalmaticam ſuper brachium ſiniſtrum tenentibus, & in modum coronæ coram Pontifice genuflexis, Archidiaconus offerens illos Pontifici dicit: *Reverendiſſime Pater, poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica, ut hos præſentes Subdiaconos ad onus Diaconii ordinetis*. Pontifex interrogat dicens: *Scis illos dignos eſſe?* Reſpondet Archidiaconus: *Quantum humana fragilitas noſſe ſinit, & ſcio, & teſtificor, ipſos dignos eſſe ad hujus onus officii*. Et Pontifex dicit: *Deo gratias*.

COMMENTARIUS.

I. Quum de vocatione, & præſentatione Ordinandorum in ſuperioribus Commentariis fuſe locuti fuerimus; iccirco breviter hic ea ſolum elucidabimus, quæ ad explicationem hujus ritus conducunt, quo Archidiaconus offerens Ordinandos Pontifici, dicit: *Reverendiſſime Pater, poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica &c.* Notandum ergo primum cum Hallierio *De Sacris Ordinationibus*, Pag. 966. eos, qui Pontifici conſecraturo ab Archidiacono præſentantur, nomine Eccleſiæ præſentari, ut nimirum diſcant Pontifices neminem ex humana gratia, vel ex qualibet privata prece ad Ordines recipere, ſed Eccleſiæ ſolum flagitantis poſtulationibus acquieſcant: &, quod ſancte Tridentina Synodus Seſſione XXIII. Cap. XIII. *De reformatione* decrevit, nullum debere ordinari cogitent, qui judicio ſui Epiſcopi non ſit utilis, aut neceſſarius ſuis Eccleſiis: moneantur vero Ordinandi, ne ſe ultro ingerant, ſed nec poſtulanti ſuam operam Eccleſiæ deſint, utilitatibus ejus ſerviant, voluntati obſecundent.

II. Alterum in eo ritu obſervatu dignum eſt, ad ſolos Ordines Hierarchicos Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum præſentationem iſtam nomine Eccleſiæ fieri, quia ſcilicet hos antiquitus præſertim a Clero, & Populo electos, ceterorum autem graduum diſtributioni *trium veracium teſtimonium* cum Epiſcopi approbatione ſuffeciſſe, ex Anacleto edocemur: hos præterea ſolos populis præfectos eſſe, & in partem ſolicitudinis vocari, ac ad onus, & Eccleſiæ regimen aſſumi ex luculentis teſtimoniis ſacrarum literarum, Sanctorum Patrum, & Conciliorum tum particularium, tum etiam generalium novimus. Unde non mirum, ſi de iis præſertim Ordinandis ſolicita non ſolum ex recenti ritu Eccleſia hodie ſit, ſed etiam ex pervetuſto; eorumque creationem vel olim a Pontificibus flagitaverit. Enimvero S. Gregorius in libro Sacramentorum, ubi agit de Ordine, qualiter in Romana Eccleſia Diaconi, & Presbyteri ordinandi ſunt, ritum ita enarrat: *Poſtquam Antiphonam ad Introitum dixerint, data oratione venit Archidiaconus, & offert eum, qui Ordinandus eſt, Pontifici, ita dicens*: Poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica, ut hunc præſentem Subdiaconum ad onus Diaconii, vel Diaconum ad onus Presbyterii ordinetis. *Interrogat Epiſcopus*: Scis illum dignum eſſe?

eſſe? *Reſpondet offerens*: Quantum humana fragilitas noſſe ſinit, & ſcio, & teſtificor, ipſum dignum eſſe ad hujus onus officii. *Et tunc annuntiat Pontifex populo &c.*

III. Sunt qui ex veteri Ordine Romano morem antiquum fuiſſe autumant, ut qui vel inferioribus Ordinibus initiandi eſſent, ab Archidiacono Pontifici ordinatori iis etiam verbis præſentarentur, *Poſtulat Sancta Mater Eccleſia &c.* probantque ex eo quod antequam Ordinum etiam inferiorum conferendorum ritus ſigillatim in eo Ordine explicetur, hæc inter alia præmittantur in Titulo, Qualiter in Romana Eccleſia Sacri Ordines fiunt: *Menſis primi, quarti, ſeptimi, & decimi, Sabbatorum die, in duodecim lectionibus ad Sanctum Petrum, ubi miſſæ celebrantur, poſtquam Antiphonam ad Introitum dixerint, per lectiones det Pontifex orationes. Deinde Archidiaconus ſine caſula ad Chori uſque medium præcedens, habens præ manibus eorum, qui Ordinandi ſunt, nomina, & vocatis eis, humiliter reſpiciens in Epiſcopum, his eum verbis alloquitur: Poſtulat hæc Sancta Mater Eccleſia, reverende Pater, hos viros Ordinibus aptos conſecrari ſibi a veſtra Paternitate.* Quibus hæc reſponſio Epiſcopi ſubnectitur: *Vide, ut natura, ſcientia, & moribus tales per te introducantur, imo per nos tales in domo Domini ordinentur perſonæ, per quas diabolus procul pellatur, & Clerus Deo noſtro multiplicetur.* Et ſtatim reponit Archidiaconus: *Quantum ad humanum ſpectat examen, natura, ſcientia, & moribus digni habentur, & probi cooperatores effici in his, Deo volente, poſſunt.* Hæc vetus Ordo Romanus, quæ tamen, uti rectius alii docent de ſolis Sacris Ordinibus intelligenda ſunt, quemadmodum ex Titulo colligi poteſt, qui ita inſcribitur: *Ordo, qualiter in Romana Eccleſia Sacri Ordines fiant.*

IV. Notandum denique ex laudato Hallierio ſupereſt, humanam fragilitatem Archidiaconum de præſentatorum dignitate interrogatum præmittere tanquam excuſationem, ne forte audax, & temerarius videatur, ſi de re tanti momenti, ac ponderis judicium ferre præſumat; ſi teſtari audeat, hominem aliquem huic muneri ferendo parem eſſe. Hinc ingens olim peritia, induſtria, fidelitaſque neceſſaria fuit Archidiacono, quippe qui oculus eſſet, & manus Epiſcopi, ejuſque juriſdictionis adminiſter; dicebant enim de ordinandis teſtimonium laici omnes, Clericique minores apud Archidiaconum, quibus ille auditis proponebat Epiſcopo, quibus teſtimonia publica ſuffragarentur. Cum itaque Archidiaconus quaſi præcipuus Epiſcopi miniſter negotiis Eccleſiaſticis præficeretur, merito S. Leo Epiſtola LXXXV. de Anatolio Epiſcopo Conſtantinopolitano conqueritur, quod eum Archidiaconum conſtituiſſet, qui Eutychianæ hæreſeos ſe prodiderat defenſorem; merito etiam in Actione X. Concilii Chalcedonenſis, crimini datum eſt Ibæ Epiſcopo Edeſſeno, quod ad Epiſcopatum voluiſſet hominem prorſus indignum protrudere, etſi id facere prohibitus eſſet ab Archidiacono ſuo: *Teatavit eum ordinare Epiſcopum, & prohibitus ab eo, qui tunc Archidiaconus erat, indignatus eſt.* Inſuper cum etiamnum ea lex extet in Romano Pontificali, ut quos diligentius examen non indignos Ordinatione approbarit, eos Epiſcopo offerat Archidiaconus, quid ſi Epiſcopus ordinare velit eos, quos Archidiaconus dignos non novit, imo indignos eſſe novit, num eos Epiſcopo præſentare debebit, aut poterit? Nequaquam. *Quomodo enim,* ut recte inquit Vaneſpen in univerſum Jus Eccleſiaſticum Parte I. Tit. XII. Cap. I. Num. XXVII. *juxta formulam Pontificalis dicet*: Scio, & teſtificor eos dignos eſſe, quantum humana fragilitas noſſe ſinit, *ſi neſciat dignos, aut quod amplius, indignos eſſe ſciat?*

§ III.

Et ad eorum Ordinationem procedit. In primis Pontifex cum mitra ſedens, Clero, & Populo annuntiat, dicens: *Auxiliante Domino Deo, & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto, eligimus hos præſentes Subdiaconos in Ordinem Diaconii. Siquis habet aliquid contra illos, pro Deo, & propter Deum cum fiducia exeat, & dicat; verumtamen memor ſit conditionis ſuæ.*

COMMENTARIUS.

I. HAbet hanc Epiſcopi admonitionem totidem verbis Sacramentarium S. Gregorii, ubi tamen, ſicut & in noſtro Pontificali Romano, ut alibi dictum eſt, tituli non niſi promovendorum ad Sacros Ordines referuntur, cum alias ex vetere Ordine Romano vel minoribus ipſis Ordinibus initiandos, & gradum eorum, & titulum ſoleret olim ante Ordinationem populo Epiſcopus ſignificare his verbis: *De domo Sanctæ Mariæ eligimus N. ad Oſtiarium ad eundem titulum. De titulo S. Stephani N. eligimus ad Lectorem ad eundem titulum. De Eccleſia S. Petri N. eligimus ad Exorciſtam ad eundem locum.* Quibus ex verbis ſciendum eſt, eas Eccleſias in exemplum nobis proponi. Ceterum quod attinet ad admonitionem, & adjurationem iſtam publicam, qua jubentur omnes ab Epiſcopo Ordinationes celebrante ea crimina prodere, quæ ab Ordinibus ſuſcipiendos electos arcere poſſint, jam alibi a nobis copioſe diſputatum eſt.

II. Illud autem hic nefas eſt omittendum, ea Epiſcopi admonitione ideo admoneri omnes, ut in prodendo promovendorum crimina memores ſint conditionis ſuæ, ne ſcilicet vel tamquam invidi, ac maledici audiant, ſi bonorum famam carpant; vel imprudentiæ, atque injuſtitiæ nota inurantur, ſi ignota crimina pandant, & in probatione deficiant. Certe Epiſcopo incumberet examinare, an ii qui de Ordinandis teſtimonium dicunt, amicitia cum ipſis juncti ſint, vel inimicitiis diviſi; ſicut enim teſtimonia inimicorum, invidorumque, ac malevolorum jura paſſim infirmant, ita & amicorum ſæpe teſtimoniis diffidunt, eorum præcipue, qui importuna etiam prece Clericatus officio ineptos,

ad

ad Clericatum ipſum, & ad altiores Sacerdotii progreſſiones provehi curant: contra quos tamen Patres Concilii Aurelianenſis III. habiti anno DXXXVIII. Can. VI. ita pronunciant: *De quorum promotionibus, ſiquis Clericus, aut civis teſtis extiterit, quorum teſtimonio dum creditur, frequenter Pontificis ignorantia prævenitur, cum agnitum fuerit, ordinationem illicite celebratam, anno integro a communione pellatur.* Addunt tamen, ſi in infirmitate deciderint, eis viaticum non negandum.

§. IV.

Et facta aliquali mora, Pontifex convertens ſermonem ſuum ad Ordinandos, admonet eos, dicens:

Provehendi, filii dilectiſſimi, ad Leviticum Ordinem, cogitate magnopere, ad quantum gradum Eccleſiæ aſcenditis. Diaconum enim oportet miniſtrare ad Altare, baptizare, & prædicare. Sane in veteri Lege ex duodecim una Tribus Levi electa eſt, quæ ſpeciali devotione Tabernaculo Dei, ejuſque ſacrificiis ritu perpetuo deſerviret. Tantaque dignitas ipſi conceſſa eſt, quod nullus, niſi ex ejus ſtirpe ad divinum illum cultum, atque officium miniſtraturus aſſurgeret; adeout grandi quodam privilegio hæreditatis, & Tribus Domini eſſe mereretur, & dici: quorum hodie, filii dilectiſſimi, & nomen, & officium tenetis, quia in miniſterium Tabernaculi teſtimonii, ideſt, Eccleſiæ Dei, eligimini in Levitico officio, quæ ſemper in procinctu poſita, inceſſabili pugna contra inimicos dimicat; unde ait Apoſtolus: Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem, & ſanguinem; ſed adverſus principes, & poteſtates, adverſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ, in cæleſtibus. *Quam Eccleſiam Dei, veluti tabernaculum, portare, & munire debetis ornatu ſancto, prædicatu divino, exemplo perfecto. Levi quippe interpretatur* additus, *ſive* aſſumtus. *Et vos filii dilectiſſimi, qui ab hæreditate paterna nomen accipitis, eſtote aſſumti a carnalibus deſideriis, a terrenis concupiſcentiis, quæ militant adverſus animam: eſtote nitidi, mundi, puri, caſti, ſicut decet miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei; ut digni addamini ad numerum Eccleſiaſtici gradus; ut hæreditas, & Tribus amabilis Domini eſſe mereamini. Et quia comminiſtri, & cooperatores eſtis corporis, & ſanguinis Domini, eſtote ab omni illecebra carnis alieni, ſicut ait Scriptura:* Mundamini qui fertis vaſa Domini. *Cogitate beatum Stephanum merito præcipuæ caſtitatis ab Apoſtolis ad officium iſtud electum. Curate, ut quibus Euangelium ore annunciatis, vivis operibus exponatis, ut de vobis dicatur:* Beati pedes Euangelizantium pacem, Euangelizantium bona. *Habete pedes veſtros calceatos Sanctorum exemplis in præparatione Euangelii pacis. Quod vobis Dominus concedat per gratiam ſuam.*
℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Diaconum idem eſſe, ac miniſtrum, vel ipſum Diaconi nomen ſignificat: eſt enim Epiſcopi, ac Sacerdotis miniſter. Frequentiſſime a Patribus appellatur Levita, quod nempe Sacerdotibus inſerviat in nova lege; ſicut Levitæ Sacerdotibus legis antiquæ. S. Iſidorus Lib. II. *De Officiis Eccleſiaſticis*, Cap. VIII. Diaconorum originem, & officia tractare ſic incipit: *Diaconorum Ordo a Levi Tribu accepit exordium*: Pergit deinde eorum officia ex veterum Levitarum muneribus explicare. Atque hunc Ordinem etiam tenent Concilium Aquiſgranenſe Cap. VII. ac paſſim Scriptores de Divinis Officiis agentes, inter quos Amalarius Fortunatus Lib. II. Cap. XII. utitur celebri illo S. Hieronymi teſtimonio, qui in Epiſtola ad Euagrium, ita inquit: *Et ut ſciamus, traditiones Apoſtolicas ſumtas de veteri Teſtamento: quod Aaron, & filii ejus, atque Levitæ fuerunt, hoc ſibi Epiſcopi, & Presbyteri, & Diaconi vendicent in Eccleſia.* Sicut ergo Levitarum in veteri lege, ita & nunc in nova, Diaconorum officia ex officiis ſacerdotalibus colligi poſſunt. Sunt autem ſacerdotalis dignitatis, ut ſummatim comprehendantur, hæ fere functiones, ſacrificare, baptizare, docere, reconciliare, afflictorum curam habere. In his omnibus aſſiſtere, atque operam ſuam præſtare debet Diaconus Epiſcopo, vel Sacerdoti, tametſi & alia complura fuerint olim ipſius munera, de quibus diffuſe diſſerunt viri eruditiſſimi Iſaacius Hubertus ad partem IX. Pontificalis Græcorum, Joannes Morinus, & Franciſcus Hallierius in operibus, *De Sacris Ordinationibus*.

Lu-

Ludovicus Thomaſſinus in ſua vetere, & nova Eccleſiæ diſciplina, & alii quamplurimi.

II. Primum, ac præcipuum Diaconi munus, quod in noſtro Romano Pontificali recenſetur, eſt *miniſtrare ad Altare*, ideſt Epiſcopo, vel Presbytero Sacrum facienti aſſiſtere, & quodammodo cooperari, ipſumque in omnibus adjuvare præſcriptis ritibus, qui in diverſis Eccleſiis diverſi ſunt; ut recte docet Joannes Cardinalis Bona Lib. I. *Rerum Liturgicarum*, Cap. xxv. Num. xv. Apud Græcos celebrantem ſæpius admonet de iis quæ agenda ſunt: unde in Liturgiis paſſim ea Diaconi verba ad Sacerdotem occurrunt: *Benedic Domine*, *Extolle*, *Immola*, & his ſimilia. Ex S. Dionyſio, *De Hierarchia Eccleſiaſtica* Cap. III. Diaconi *cum Sacerdotibus in Divino Altari proponunt ſacrum panem, & benedictionis calicem*. Ex S. Cyrillo Hieroſolymitano Catheſi v. in ipſo ſacrificio Epiſcopo, & Presbyteris aquam porrigunt lavandis manibus: *Vidiſtis*, inquit, *Diaconum aquam lavandis manibus porrigentem Sacerdoti, & illis, qui circum Altare Dei ſtant Presbyteris*. Ex pervetuſto Auctore Conſtitutionum Apoſtolicarum Lib. VIII. Cap. XIII. ipſi Diaconi circumſtant Epiſcopum ſacrificantem, tenentes flabella ad arcendas muſcas, & ventulum faciendum Pontifici: *Duo vero Diaconi ex utraque parte Altaris teneant flabella ex tenuibus membranis, aut ex pennis Pavonis, aut ex linteo, ut parva animalia volantia abigant, ne in calicem incidant*. Huc ſpectat quod refert Joannes Moſchus in ſuo Limonario Cap. CLXXXXVI. de pueris Apamienſibus, qui per ludum ſacrum faciebant, e quibus duo velut Diaconi Presbytero aſſiſtebant: *Aſſiſtuntque unus quidem ut Presbyter, duo vero alii hinc, & inde, ut Diaconi; & ille quidem ſanctæ oblationis verba dicebat; illi vero faſciolis pro flabellis auram faciebant*.

III. His accedunt, & alii Græcorum ritus ad Diaconos pertinentes; ii ſiquidem miniſtros inferiores officiis ſuis applicant, & illis ſigno, nutu, & aliquando ſublato orario indicant, quid, & quando agere, ſeu pſallere, aut legere debeant: de quo ritu vide noſtrum opuſculum *De Codice Sancti Euangelii*, Lib. II. Cap. x.. Ipſi præterea præter Euangelii lectionem, de qua inferius, Pſalmum ad Miſſam decantant, ex S. Athanaſio in Apologia I. de fuga ſua, ubi ita inquit: *Sedens in Cathedra juſſi Diaconum Pſalmum recitare*. Ipſi preces Deo in ipſo Miſſæ ſacrificio pro plebe offerunt, uti conſtat ex S. Joanne Chryſoſtomo Homilia XIV. in Epiſtolam ad Romanos ſic ajente: *Cujus & nunc ſignum Diaconus eſt, pro populo preces Deo offerens*. Et hoc eſt quod dicitur in Can. *Perlectis*, diſtinctione xxv. ad Diaconum pertinere officium precum, ad quem etiam ex ipſo Canone pertinet nominum recitatio eorum qui in ſolemni Miſſa dona offerunt. Ipſe preces pro defunctis indicit, teſte laudato Chryſoſtomo in Acta Apoſtolorum Homilia XXI.. *Non ſimpliciter Diaconus clamat pro his qui defuncti ſunt in Chriſto, & pro his qui illorum memoriam faciunt; non Diaconus eſt qui talem illam vocem emittit, ſed Spiritus Sanctus, inquam, ſed donum*. Eodem Sancto Patre Auctore in Acta Apoſtolorum Homilia XIX. *Diaconus ſtat, Diaconus alta voce clamans, & dicens*, attendamus, *& ſæpius illam vocem clamans*. In ſacra Synaxi ipſe etiam ſubinde clamat, *Alii alios noſcite*, uti conſtat ex eodem S. Doctore Homilia XXXIV. ad Antiochenos: *Non attenditis quid in ſacra Synaxi Diaconus ſubinde clamet: Alii alios noſcite, quomodo in fratres ſtudioſe inquirendi manum vobis porrigat*. Tandem, ut alia perſequar Diaconi munera, ipſe indignos a communione ſubmovebat, edicebatque ante oblationem: *Ne quis ex Catechumenis, ne quis ex pœnitentibus, ne quis ex infidelibus, ne quis ex Hæreticis*.

IV. De Euchariſtia ab ipſis præſtita, tum apud Græcos, tum apud Latinos, in ſolemni Miſſæ ſacrificio alibi factus eſt ſermo, pauca hic tantum perſtringam. Apoſtolicæ quidem Conſtitutiones tradunt, poſt ſpeciem panis ab Epiſcopo porrectam, Diaconum calicem porrigere: *Epiſcopus quidem tradat oblationem dicens: Corpus Chriſti, & qui accipit, dicat, Amen. Diaconus vero retineat, calicem, & diſtribuens dicat: Sanguis Chriſti, Calix vitæ; & qui bibit illum, reſpondeat, Amen.* De Calice diſtribuendo a Diacono clariſſime S. Cyprianus in Lib. de Lapſis ad finem: *Ubi vero ſolemnibus adimpletis, calicem Diaconus offerre præſentibus cœpit*. De calice etiam ab eodem miniſtrando teſtem habemus S. Laurentium, qui apud S. Ambroſium Lib. I. de officiis, Cap. XXXXI. ſic allocutus eſt S. Xiſtum Pontificem Maximum: *Experire utrum idoneum miniſtrum elegeris, cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem*. Eadem legere eſt apud antiquos Scriptores, inter quos S. Iſidorus Hiſpalenſis in Lib. de Divinis Officiis, Cap. VIII. ita ſcribit: *Sicut in Sacerdote conſecratio, ita in miniſtro diſpenſatio Sacramenti eſt; ille oblata ſanctificat, hic ſanctificata diſpenſat;* Quin & Hugo a S. Victore, qui floruit initio duodecimi ſeculi Lib. I. *De Sacramentis*, Cap. XXXVIII. *Diaconorum*, inquit, *officium eſt in Eccleſia Euangelium legere, ſacrificium in Altari componere, Corpus, & Sanguinem Domini diſtribuere, licet non ubique hoc obſervetur*. Certe in Concilio Nicæno Can. XVIII. vetantur ſolum Diaconi Euchariſtiam Presbyteris adminiſtrare, ejuſque ante ipſos fieri participes. Concilium Arelatenſe II. Can. xv. Diacono non licere ſtatuit præſente Presbytero Corpus Chriſti populo erogare. Verum Carthaginenſe IV. Can. XXXVIII. permiſit tradi ab eo poſſe Euchariſtiam præſente Presbytero, ſi tamen id fieri neceſſitas cogeret, & a Presbytero juberetur: *Ut Diaconus præſente Presbytero Euchariſtiam Corporis Chriſti populo, ſi neceſſitas cogat, juſſus eroget*.

V. Longe plus tandem Diacono detraxit Gelaſius Papa, dum ipſi in Epiſtola IX. ad Epiſcopos Lucaniæ, vetuit Euchariſtiam diſpenſare, niſi abſente Presbytero, vel Epiſcopo. Verum ex laudatis ſuperius teſtimoniis S. Iſidori, & Hugonis a S. Victore ſatis liquet, quam variata ſit ea in re diſciplina. Ceterum vel primis ſeculis tantam auſi ſunt ſibi poteſtatem arrogare, ut multis in locis ſacrificium ipſum offerrent, unde ea audacia prohibendi fuere in Concilio Arelatenſi I. Can. xv. cujus verba hæc ſunt: *De Diaconibus, quos cognovimus multis locis offerre, placuit minime fieri debere*. Quæ inſuper ſint Diaconorum munera in Miſſa apud Latinos, vide Rubricas Miſſalis, quas commentariis illuſtrarunt viri clariſſimi Bartholomæus Gavantus, Paulus Maria Quarti, & noviſſime amicus noſter ſcriptor eruditiſſimus Cajetanus Maria Meratus in obſervationibus, additionibuſque ad ipſum Gavantum.

VI. Alterum munus quod Diacono tribuitur a noſtro Romano Pontificali eſt *baptizare*; non ſine tamen Epiſcopi, vel Presbyteri auctoritate, uti ex

Ter-

Tertulliano addiſcere licet, qui in Libro de baptiſmo, Cap. XVII. inquit: *Dandi quidem* (Baptiſmi) *habet jus ſummus Sacerdos, qui eſt Epiſcopus: debinc Presbyteri, & Diaconi, non tamen ſine Epiſcopi auctoritate propter Eccleſiæ bonorem, quo ſalvo, ſalva pax eſt, alioquin etiam laicis jus eſt*. Atque ita intelligendus eſt S. Hieronymus in dialogo adverſus Luciferianos, ut ſcilicet nonniſi Epiſcopi permiſſu, olim Presbyteri, vel Diaconi baptizarent: *Non quidem abnuo, banc eſſe Eccleſiarum conſuetudinem, ut ad eos qui longe in minoribus Urbibus per Presbyteros, & Diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad invocationem Sancti Spiritus, manum impoſiturus excurrat*. Ex eodem Hieronymi loco citato perſpicue liquet, habere quidem Diaconum poteſtatem miniſtrandi baptiſmi, ſi modo ab Epiſcopo licentiam, & Chriſma acceperit. Quod quidem probat S. Doctor exemplo Philippi Diaconi, qui, ut habetur Actorum Cap. VIII. Samaritanos Baptiſmo initiaverat: *Inde venit, ut ſine Chriſmate, & Epiſcopi juſſione neque Presbyter, neque Diaconus jus babeant baptizandi*. Reſtrictionis id poſtea adjecit S. Gelaſius, ut non poſſet Diaconus baptizare, niſi neceſſitas cogeret, & Presbyter abeſſet. In Oriente autumat Thomaſſinus Parte I. Diſciplinæ Lib. II. Cap. XXIX. Num. XIV. ex conſtitutionibus Apoſtolicis Lib. VIII. Cap. XXVIII. vetitum fuiſſe Diaconis baptizare: *Diaconus non baptizat, non offert &c.* Sed hoc intelligendum eſt, ſi Diaconus baptizet ſine Epiſcopi facultate. Certe docet Auctor ipſarum Conſtitutionum Lib. III. Cap. XVI. munus Diaconi eſſe maſculos e ſacro fonte ſuſcipere, Diaconiſſæ vero fœminas, ut conſulatur pudori ſexus: *Ac virum quidem ſuſcipiat Diaconus, mulierem vero Diaconiſſa, ut honeſte, & a quibus decet, fiat ſignum in fructum*.

VII. Tertium tandem Diaconi officium ex noſtro Pontificali eſt *prædicare*. Miror eſſe in ea opinione Thomaſſinum, ut dicat cœpiſſe Diaconos ſexto ſeculo prædicare, & a Gallia id quidem cœptum fuiſſe. Verum labi videtur Scriptor eruditiſſimus; nam, uti habetur Actorum Cap. V. S. Stephanus unus e primis ſeptem Diaconis ab Apoſtolis conſtitutus, apud Judæos verbum Dei prædicans, primus martyrii palmam adeptus eſt. Samaritas quoque ad fidem perduxit alter e ſeptem ipſis Diaconis S. Philippus, uti conſtat ex Actorum Cap. VIII. Origenem adhuc Diaconum ſacras litteras in Eccleſia docuiſſe teſtatur Euſebius Lib. VI. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. XIII. Simili exemplo Effrem Diaconus ad plebem in Eccleſia Ediſſena conciones habuit; & S. Vincentius, ut teſtatur Breviarium Romanum, ſupplebat in prædicatione verbi Dei vices Epiſcopi ſui. Præſente Meletio Epiſcopo Antiochiæ elegantiſſime non ſemel concionatus eſt Sanctus Joannes Chryſoſtomus cum vix eſſet Diaconus, uti habetur in ejus vita; quin & ipſum Sanctum Gregorium Magnum adhuc Diaconum prædicaſſe, compertum habemus ex Joanne Diacono in ejus vita Lib. I. Cap. XLI. Certe Diaconos a predicatione ad cantandi officium transferri vetuit ipſe Gregorius Lib. I. Epiſtola LXXXVIII. abuſum his plane verbis perſtringens: *In Sancta Romana Eccleſia dudum conſuetudo eſt valde reprebenſibilis exorta, ut quidam ad Sacri Altaris miniſterium Cantores eligantur, & in Diaconatus Ordine conſtituti, modulationi vocis inſerviant, quos ad predicationis officium, & eleemoſynarum ſtudium vacare congruebat*. Can. In ſancta, LXXXXII. Diſtinctione. Eruditiſſimus Iſaacius Habertus, ad partem IX. Liturgiæ Ordinum, obſervatione V. fuſe contendit, munus prædicandi ad Diaconum nonniſi extra ordinem pertinuiſſe; certe ordinario jure non diffiteor ſolemnem verbi Dei prædicationem proprium, ac præcipuum eſſe Epiſcopi officium.

VIII. Jam non pigebit nos alia carptim Diaconorum munera percenſere: ipſi etenim præter ſacrorum miniſterium vel ab initio noſtræ chriſtianæ Religionis curam viduarum, orphanorum, pauperum, atque peregrinorum, habuere, uti conſtat ex Actibus Apoſtolorum Cap. VI. & ex ſummis Pontificibus S. Clemente I., ac S. Gregorio Magno, quorum primus in Epiſtola I. ad Jacobum Fratrem Domini, vult Diaconum Epiſcopo ſuggerere, ſi quis peregrinus, aut alioqui opis indigens ſuſcipiendus ſit, vel eleemoſynæ largitione adjuvandus; alter vero in loco ſuperius recitato, Diaconis congruere dicit, ut ad eleemoſynarum ſtudium vacet. Sane ex hiſtoria paſſionis S. Laurentii patet, olim penes Diaconum fuiſſe theſaurum Eccleſiæ ex oblationibus fidelium collectum, & Epiſcopi juſſu, ac judicio in pauperes erogandum. Teſtantur id quidem Auguſtini, Leonis, & Maximi ſermones, & Prudentii hymnus in B. Laurentium, & de eodem S. Ambroſii locus Lib. II. Officiorum, Cap. XXVIII.

IX. Fuit præterea munus Diaconorum, ut Epiſcopo, vel Sacerdoti baptizanti aſſiſterent, & coram eo nomina catechumenorum recitarent. Erat enim primis illis Eccleſiæ temporibus conſuetudo, ut catechumeni in Paſchate baptiſmum ſuſcepturi, quarta feria ante Dominicam Paſſionis ad baptiſmum nomina darent, ex quo tempore competentes vocabantur, quos deinde magna cura, devotione, & abſtinentia per dies ſequentes ad ſuſcipiendam baptiſmi gratiam præparari oportebat, uti liquet ex S. Auguſtino Lib. IV. *De ſymbolo ad Catechumenos*, Cap. I. & Lib. *De fide, & operibus*, Cap. VI., & ex iis qui de Divinis Officiis ex profeſſo ſcripſerunt. Illorum igitur præparatorum nomina deſcripta Diaconus in Sabbato Sancto Paſchæ, quando competentium baptiſmus inchoabatur, recitabat apud Sacerdotem baptizaturum, ne quis non legitime præparatus ad Sacrum Baptiſma ſe intruderet. Cujus moris veſtigium eſt quidem hodieque in officio Eccleſiaſtico tam Sabbati Sancti, quam Feriæ quartæ ante Dominicam Paſſionis, in quo officio frequens, & quaſi perpetua eſt Baptiſmi mentio, uti recte notat Eſtius in Libri quarti Diſtinctionem vigeſimam quartam. Ipſius autem Baptiſmi adminiſtratio ad Diaconos minime pertinebat, niſi ex commiſſione Epiſcopi, aut Presbyteri, vel in illorum abſentiam, ut ſupra dictum eſt.

X. Quamquam vero perpetua, & conſtans viguerit in Eccleſia conſuetudo, ut urgente neceſſitate, aut inſtante mortis periculo, quilibet Presbyter, & pœnitentiam imponere, & pœnitentes abſente Epiſcopo etiam publicos reconciliare poſſet, invenio nihilominus id etiam muneris fuiſſe non raro Diaconis etiam conceſſum: *Occurrendum eſt fratribus noſtris*, inquit S. Cyprianus Epiſtola XIII., *ut qui libellos a Martyribus acceperunt, & prærogativa eorum apud Deum adjuvari poſſunt, ſi incommodo aliquo, & infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectata præſentia noſtra, apud Presbyterum quemcumque præſentem, vel ſi Presbyter repertus non fuerit, & urgere exitus cœperit,*

apud

apud Diaconum quoque exomologeſim facere delicti ſui poſſint, ut manu eis in pœnitentiam impoſita, veniant ad Dominum cum pace. Et Concilium Illiberritanum Can. XXXII. *Apud Presbyterum, ſi quis gravi lapſu in ruinam mortis inciderit, placuit agere pœnitentiam non debere ſine Epiſcopi conſultu, ſed potius apud Epiſcopum agat. Cogente tamen infirmitate, neceſſe eſt, Presbyterum communionem præſtare debere, & Diaconum, ſi juſſerit Sacerdos*. Et ut videas hanc facultatem datam fuiſſe Diaconis ſeculis etiam ſubſequentibus, Concilium Eboracenſe Anni MCLXXXXIV. Canone IV.. *Decernimus*, inquit, *ut nonniſi ſumma, & urgente neceſſitate Diaconus baptizet, & Corpus Chriſti cuiquam eroget, vel pœnitentiam confitenti imponat*. Et ut alia omittam, Concilium Londinenſe Anno MCC. celebratum Cap. III. idipſum confirmans, ita ſtatuit: *Non liceat Diaconibus baptizare, vel pœnitentias dare, niſi duplici neceſſitate; videlicet quia Sacerdos non poteſt, vel abſens, vel ſtulte non vult, & mors imminet puero, vel ægro*.

XI. Qualis ſit horum Canonum ſenſus, diſerte explicat Natalis Alexander, *Theologiæ Dogmaticæ, & moralis*. Lib. II. de Sacramento Pœnitentiæ, Articulo VIII. Propoſitione I. docens, Eboracenſem, ac Lodiuenſem Canonem, alioſque ſimiles non permiſiſſe Diaconis adminiſtrationem pœnitentiæ, ſed cæremoniæ cujuſdam ex earum numero, quas Theologi vocant *Sacramentalia*, executionem, qua, deficiente vero Sacramento, moribundi in impotentia illud conſequendi, ob Sacerdotum abſentiam conſtituti contritio excitaretur; atque Deus interiori ejus diſpoſitione, ac precibus Eccleſiæ motus, Ipſi effectum Sacramenti tribueret. Neque mirum, cum ejuſdem generis confeſſionem a laico homine fieri urgente neceſſitate, ſcripſerit S. Thomas, quæ tamen non ſit *Sacramentum perfectum, quia deeſt id quod eſt ex parte Sacerdotis, ſcilicet abſolutio*. Quod & Odo de Soliaco in Statutis Synodalibus, ſatis explicat, ſic inquiens: *Probibetur diſtricte, ne Diaconi ullo modo audiant confeſſiones, niſi in arctiſſima neceſſitate: claves enim non habent, nec poſſunt abſolvere*. Ad Canonem Illiberritanum varia adduxerunt Mendoza, & Albaſpiueus. Emmanuel Gonzalez autumat, Canonem eſſe accipiendum de Communione Euchariſtica pœnitenti concedenda, non vero de reconciliatione, & abſolutione. Verum non eſt ſpernenda illa ſententia, quæ docet, Diaconos aliquando reconciliaſſe ex delegatione ſui Epiſcopi pœnitentes, reconciliatione non quidèm Sacramentali, ſed tantum cæremoniali, & quæ ſolum proderet ad agnoſcendos fructus pœnitentiæ, ac devotionem pœnitentis: de qua reconciliatione accipiendi ſunt etiam Textus in Can.: *Cum aliquis* XI. Quæſtione III. & Cap. *Furet*, extra *De furtis*, iu illis verbis, *Presbytero, vel Diacono confeſſi fuerint*.

XII. Porro Exomologeſis nomine, quam lapſi ex allegato Sancti Cypriani teſtimonio, apud Diaconos facere poterant, nequaquam deſignatur ſacramentalis confeſſio, ſed ſolemnis tantum pœnitentiæ ritus, quo lapſi humi proſtrati crimina ſua palam deteſtabantur, & ea ſe nunquam perpetraturos conteſtabantur, & peracta pœnitentia Eccleſiæ reconciliari, & Sacramentorum communioni reſtitui ſupplices poſtulabant. Hæc autem reſtitutio, ſeu abſolutio a cenſuris, & pœnis canonicis, uti docet laudatus Natalis Alexander poſt alios Scriptores, erat Epiſcopo reſervata, ſed abſente illo, & imminente pœnitentibus obitu, permittebatur etiam Presbyteris; iiſque abſentibus Diaconi quoque ex Eccleſiæ conceſſione pœnitentes reconciliare poterant, illiſque pacem dare. Sed reconciliatio illa, quamvis ab Epiſcopis, & Presbyteris facta, abſolutio ſacramentalis eſſet, a Diaconis tamen data, erat abſolutio dumtaxat canonica, quæ jus communionis reddebat. Cum enim abſolutio canonica ſpectet forum exterius, Diaconis, imo etiam inferioribus Ordinibus committi poteſt munus illam impertiendi. Quæ ſunt nempe juriſdictionis, committi poſſunt Clericis non initiatis Sacerdotio; verbi gratia ſententiam excommunicationis ferre, ab excommunicatione abſolvere, indulgentias dare: quæ ſunt vero ordinis, demandari non poſſunt, niſi illis, qui inaugurati ſunt. Quamvis ergo ſuſceptio pœnitentium, quæ ſpectat juriſdictionem exterioris fori, & abſolutionem canonicam; nec non & Euchariſtiæ adminiſtratio, non modo primis ſeculis, ſed adulta jam Eccleſia, Diaconis aliquando demandata ſit, ubi abſentes erant Sacerdotes, ut fidem facit creditus Alcuinus in Lib. de divinis officiis in Capite Jejunii, his verbis: *Si autem neceſſitas evenerit, & Presbyter non fuerit præſens, Diaconus ſuſcipiat pœnitentem, ac det Sanctam Communionem*, Sacramentalis tamen abſolutio conferri non poterant, niſi a Sacerdotibus, quæcumque neceſſitas urgeret; unde idèm Auctor ait, *Claves Regni Cœleſtis ſolis Epiſcopis, vel Presbyteris traditas eſſe*. Ceterum licet ad Sacerdotem ſpectet reconciliandorum peccatorum officium, cum tamen ei conjunctum ſit ipſos corripere, atque errantes in viam reducere, ea in re diligentiſſime Epiſcopis, ac Sacerdotibus olim Diaconi cooperari conſueverunt. Nam, ut eſt apud S. Clementem in Epiſtola I. ad Jacobum fratrem Domini, & refertur a Gratiano in Can. *Diaconi* LXXXXIII. Diſtinctione, Diaconus tamquam oculus Epiſcopi ſedulo circumluſtrare, & perſcrutari debet actiones, & ſtudia fidelium, ut, cum de iis Epiſcopum certiorem fecerit, ille delinquentes, vel privatim, vel publice corripiat, prout ſe magis profecturum intellexerit.

XIII. Denique, ut ceteras Diaconorum veterum partes proſequamur: vult Auctor Apoſtolicarum Conſtitutionum Lib. II. Cap. XXXXVII. Diaconos cum Epiſcopis, & Presbyteris Chriſtianorum controverſiis dijudicandis aſſiſtere: *Aſſiſtant*, inquit, *judicio Diaconi, & Presbyteri, qui citra acceptionem perſonarum tamquam homines Dei juſte judicent*. Similiter, ſi quod negotium neceſſarium erat Epiſcopis in comitatu Imperatoris, illud per Diaconos procurare debebant, ex Concilio Sardicenſi Can. VIII. & IX. Curam etiam Martyrum, & Confeſſorum in carceribus propter confeſſionem Jeſu Chriſti captivorum gerere ſoliti erant Diaconi, qui illos conſilio, & exhortationibus adjuvabant, iis fidelium eleemoſynas diſtribuebant, eorum vota, poſtremaque voluntatis placita excipiebant, & ad Epiſcopum referebant. Vide S. Cyprianum, Concilium Carthagineuſe IV. Anni CCCLXXXXVIII. Can. XXXXIII. & Concilium Aurelianenſe V. Anni DXLXIX. Can. XX. Eo nomine abſens damnatus fuit Cæcilianus in pſeudo Concilio Donatiſtarum, quod adhuc Diaconus Martyribus in cuſtodia poſitis alimoniam miniſtrare vetuiſſe diceretur, uti refert S. Auguſtinus in Breviculo collationum: *Et recitatum eſt a Donatiſtis Concilium ferme ſeptuaginta Epiſcoporum*

contra Cæcilianum apud Carthaginem factum, ubi eum abſentem damnaverant, quia cum eſſet Diaconus, victum afferri martyribus in cuſtodia conſtitutis prohibuiſſe dicebatur. Sane operoſum eſſet omnia Diaconorum officia percenſere; verſabantur enim in omnibus prorſus negotiis Eccleſiaſticis. Qualia eſſent eorum munera in Synodis, videſis quæ fuſe a nobis dicta ſunt Tomo I. Conciliorum in Prolegomenis ad Concilia Cap. XIV. Num. III. & pluribus ſequentibus.

§. V.

Deinde, ſi non ſint ordinati Subdiaconi, ordinandi omnes proſternunt ſe ubi genuflectebant, & Pontifice ante faldiſtorium ſuum genuflectente, dicuntur Litaniæ, & ordinandi per Pontificem benedicuntur, prout ſupra in Ordinatione Subdiaconi dictum eſt. Poſt hæc ordinandis ab accubitu ſurgentibus, genuflexis tamen manentibus, Pontifex ſedens in faldiſtorio cum mitra, intelligibili voce alloquitur Clerum, & populum dicens:

Commune votum communis oratio proſequatur; ut hi totius Eccleſiæ preces, qui ad Diaconatus miniſterium præparantur, Leviticæ bene✠dictionis ordine clareſcant, & ſpirituali converſatione præfulgentes, gratia ſanctificationis eluceant: præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus in ſecula ſeculorum.

§. VI.

Deinde ſurgens cum mitra Pontifex ſtans verſus ad ordinandos dicit, alta voce legendo.

Oremus, fratres chariſſimi, Deum Patrem Omnipotentem, ut ſuper hos famulos ſuos quos ad officium Diaconatus dignatur aſſumere, benedictionis ſuæ gratiam clementer effundat, eiſque conſecrationis indultæ propitius dona conſervet, & preces noſtras clementer exaudiat, ut quæ noſtro gerenda ſunt miniſterio, ſuo benignus proſequatur auxilio, & quos ſacris myſteriis exequendis pro noſtra intelligentia credimus offerendos, ſua bene✠dictione ſanctificet, & confirmet. Per unigenitum filium ſuum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui cum eo & Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus.

§. VII.

Deinde depoſita mitra, extenſis manibus ante pectus, dicit: *Per omnia ſecula ſeculorum*. ℟. *Amen*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum Spiritu tuo*. ℣. *Surſum corda*. ℟. *Habemus ad Dominum*. ℣. *Gratias agamus Domino Deo noſtro*. ℟. *Dignum & juſtum eſt*. *Vere dignum, & juſtum eſt, æquum & ſalutare, nos tibi ſemper, & ubique gratias agere, Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus. Honorum dator, ordinumque diſtributor, atque officiorum diſpoſitor, qui in te manens innovas omnia, & cuncta diſponis per Verbum, virtutem, ſapientiamque tuam, Jeſum Chriſtum filium tuum, Dominum noſtrum, ſempiterna providentia præparas, & ſingulis quibuſque temporibus aptanda diſpenſas. Cujus Corpus, Eccleſiam videlicet tuam cæleſtium gratiarum varietate diſtinctam, ſuorumque connexam diſtinctione membrorum, per legem mirabilem totius compaginis unitam, in augmentum templi tui creſcere, dilatarique largiris; ſacri muneris ſervitutem trinis gradibus miniſtrorum nomini tuo militare conſtituens; electis ab initio Levi filiis, qui in myſticis operationibus domus tuæ, fidelibus excubiis permanentes, hæreditatem benedictionis æternæ ſorte perpetua poſſiderent. Super hos quoque famulos tuos, quæſumus Domine, placatus intende, quos tuis Sacris Altaribus ſervituros in officium Diaconatus ſuppliciter dedicamus. Et nos quidem tamquam homines divini ſenſus, & ſummæ rationis ignari, horum*

rum vitam, quantum poſſumus æſtimamus. Te autem, Domine, quæ nobis ſunt ignota non tranſeunt, te occulta non fallunt. Tu cognitor es ſecretorum; tu ſcrutator es cordium; tu horum vitam cæleſti poteris examinare judicio, quo ſemper prævales, & admiſſa purgare, & ea quæ ſunt agenda, concedere.

COMMENTARIUS.

I. Quamquam allocutio Epiſcopi ad Clerum, & Populum, quæ incipit *Commune votum &c.* habeatur tum in antiquo Romano Ordine, tum in aliis paſſim priſcis Pontificalibus Libris mſs. a Morino, & a Martenio relatis, ac præterea in ms. Pontificali Capuano, nihil tamen de ea extat in Sacramentario Sancti Gregorii, qui etiam id ſcriptum reliquit: *Ad ordinandum Diaconum, & Presbyterum, prima oratio dicitur legendo, & ſequitur oratio: & non dicitur*, Vere dignum, *in Conſecratione.* Certe in variis Eccleſiis prolixa oratio §. VII. recitata neque longe poſt annum milleſimum in modum præfationis cani conſuevit, ſed incipiebat ab iis verbis, *Adeſto quæſumus Omnipotens Deus, honorum dator &c.* uti videre eſt in ms. Pontificali Eccleſiæ Noviomenſis Annorum CCCC. quamvis in Pontificali ms. Eccleſiæ Cameracenſis Annorum D. & in alio Eccleſiæ Moguntinæ Annorum circiter CCCC. ea oratio in modum præfationis legatur ut in Pontificali Romano. Porro & illud monendum eſt, ipſam præfationem in Sacramentario S. Gregorii, & in vetere Ordine Romano, ac in pleriſque priſcis Libris Pontificalibus non terminare ad ea verba, *quæ ſunt agenda concedere*, ſed ſtatim illa ſequi verba: *emitte in eos quæſumus Domine Spiritum Sanctum &c.* quæ nos inferius recitabimus. Item neque eſt omittendum, ubi initio præfationis Romani Pontificalis, & aliorum complurium legimus: *Honorum dator*, in Ordine antiquo Romano, & in nonnullis etiam Ritualibus Libris legi: *Bonorum dator*. Verum non recte, nam præterquamquod Sacramentarium S. Gregorii habet, *Honorum dator*, ea vox *honor*, apud Sanctos Patres, ac pervetuſtos Scriptores Eccleſiaſticos paſſim dici conſuevit de tribus excellentioribus Ordinibus, Diaconatu, Presbyteratu, & Epiſcopatu, uti ſuſe eleganterque oſtendit vir clariſſimus Hugo Menardus in notis, & obſervationibus ad laudatum Sacramentarium Sancti Gregorii, Pag. mihi 285. & ſeq.

§. VIII.

Hic ſolus Pontifex manum dexteram extendens, ponit ſuper caput cuilibet ordinando, & nullus alius, quia non ad Sacerdotium, ſed ad miniſterium conſecrantur, dicens ſingulis: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, & ad reſiſtendum diabolo, & tentationibus ejus. In Nomine Domini.* Poſtea proſequitur in primo tono, extenſam tenens manum dexteram uſque in finem præfationis: *Emitte in eos, quæſumus Domine, Spiritum Sanctum, quo in opus miniſterii tui fideliter exequendi, ſeptiformis gratiæ tuæ munere roborentur. Abundet in eis totius forma virtutis, auctoritas modeſta, pudor conſtans, innocentiæ puritas, & ſpiritualis obſervantia diſciplinæ. In moribus eorum præcepta tua fulgeant; ut ſuæ caſtitatis exemplo imitationem ſanctam plebs acquirat; & bonum conſcientiæ teſtimonium præferentes, in Chriſto firmi, & ſtabiles perſeverent; digniſque ſucceſſionibus de inferiori gradu per gratiam tuam capere potiora mereantur.* Quod ſequitur, dicit ſubmiſſa voce legendo, ita tamen quod a circumſtantibus poſſit audiri. *Per eundem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum; qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum.* ℞. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Impoſitio manus Epiſcopi ſuper caput Diaconi, de qua agitur in hoc §. tam in Sacramentario Sancti Gregorii, quam in Ordine antiquo Romano, & in multis Pontificalibus etiam poſt annum Chriſti milleſimum, facienda certe præſcribitur initio ordinationis ipſorum Diaconorum. *Diaconus*, inquit S. Gregorius, *cum ordinatur, ſolus Epiſcopus, qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat, quia non ad Sacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur.* Idem habet Ordo Romanus, qui tamen numero plurali loquitur. Amalarius Fortunatus Lib. II. *De Eccleſiaſticis Officiis*, Cap. XII. hujus libelli carpendi occaſionem ſumit ex Cap. VI. Actuum Apoſtolorum, ubi Apoſtoli omnes Sancto Stephano, aliiſque Diaconis manus ſuas impoſuiſſe memorantur. Sic enim ille: *Eſt libellus quidam apud nos de Sacris Ordinibus neſcio cujus Auctoris qui dicit, ſolum Epiſcopum debere manus imponere ſuper Diaconum; quia non ad Sacerdotium conſecratur, ſed ad miniſterium. Numquid ſcriptor libelli doctior, atque ſanctior Apoſtolis, qui poſuerunt plures manus ſuper Diaconos, quando conſe-*

crabantur ; & propterea ſolus Epiſcopus ponat manum ſuper Diaconum, ac ſi ſolus poſſet precari virtutem gratiarum, quam plures Apoſtoli precabantur ?

II. Addit & his alia ipſe Amalarius, qui tamen, ut ſcite obſervant Menardus, Morinus, ac præſertim Martenius Lib. I. *De antiquis Ecclesiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo IX. Num. I. non qualemcumque libellum carpit, ſed Concilium ipſum Carthaginenſe IV. cujus Canon IV. ita exprimitur : *Diaconus cum ordinatur, ſolus Epiſcopus, qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat, quia non ad Sacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur*. Quæ quidem verba, poſt Sancti Gregorii Sacramentarium, & Ordinem Romanum, tranſcribunt paſſim libri Pontificales bene multi venerandæ antiquitatis, ut Egberti Eboraeenſis Archiepiſcopi, Anglicanus Monaſterii Gemmeticenſis, Gellonenſis, & Remenſis annorum CM. Corbejenſis Annorum DCCC. Bellovacenſis annorum DCC. Noviomenſis, Salisburgenſis, Biſuntinus annorum DC. Apiamenſis, & Remenſis S. Remigii annorum circiter D. & alii. Imo Lugdunenſis Halinardi Archiepiſcopi, & Senonenſis annorum D. diſerte vetant, ne Presbyteri caput Diaconi ordinandi tangant. In ordine tamen Gelaſiano, & in Codice Noviomenſi Annorum CM. itemque in Anglicano Eccleſiæ Rothomagenſis, & in Caturcenſi Annorum DCCC. ita legitur : *Diaconus cum ordinatur, ſolus Epiſcopus, qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat, reliqui omnes Sacerdotes juxta manum Epiſcopi, caput illius tangant, quia non ad Sacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur*. Quibus concinit Gulielmus Durandus in Rationali Lib. II. Cap. IX. Num. IV. ubi poſtquam retulit verba Concilii Carthaginenſis addit : *In actibus tamen Apoſtolorum ita legitur* : Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum, & orantes impoſuerunt manus ſuper eos. *In quo oſtenditur, non ſolum Epiſcopum, verum etiam Presbyteros tunc adſtantes debere manum ſuper Diaconum, dum ordinatur, imponere*. Non addubito quin in quibuſdam Provinciis Presbyteri manus Diaconis cum Epiſcopo imponerent, numquam enim reprehendiſſet Amalarius illum libellum, niſi fuiſſet Sacramentariorum, quibus utebatur, auctoritate ſubnixus, uti recte obſervat Morinus, *De Sacris Ordinationibus* Part. III. Exercitatione IX. Cap. II. in fine.

III. Neque vero aliquid negotii faceſſit adducta Amalarii ratio ex laudato Cap. VI. Actuum Apoſtolorum ; quia cum ea Diaconorum ordinatio facta ſit ab Apoſtolis ſimul congregatis, æquum erat ut omnes manus imponerent, quamvis id minime eſſet neceſſarium, cum unicus Apoſtolus ſufficere potuiſſet, uti diſerte docet Hugo Menardus in notis, & obſervationibus ad Sacramentarium Sancti Gregorii, Pag. mihi 285. Ceterum communi doctrinæ mirifice ſuffragatur S. Dionyſius qui Lib. V. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ ita inquit : *Diaconus vero genu altero flexo ante Altare, dexteram manum Pontificis, qui eum conſecrat, ſuper caput habet*. Idem legere eſt in Rituali Græcorum, ubi agitur de ritu faciendo in ordinatione Diaconi ; ſolus enim ibi Pontifex memoratur tenens dexteram manum capiti illius impoſitam, pro quo etiam hoc pacto precatur : *Domine Deus noſter, qui in præſcientia tua, ſuper deſtinatos ab imperſcrutabili tua virtute, ut miniſtri fiant, & illibatis myſteriis tuis deſerviant, Sancti tui Spiritus copiam effundis : Ipſe Domine & hunc, quem tibi a me promoveri complacuit in Diaconi miniſterium, in omni honeſtate fidei Sacramentum in pura conſcientia tenentem conſerva : gratiam vero Stephano Protomartyri tuo in opus miniſterii hujus a te primum vocato conceſſam largire, & gradum a bonitate tua ſibi præſtitum, ſecundum beneplacitum tuum adminiſtrare præbe : recte namque miniſtrantes gradum ſibi bonum acquirunt, & perfectum oſtende ſervum tuum. Quia tuum eſt Regnum, & virtus, & gloria : Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen*. Eſt & alia oratio quam apud Græcos dicit Pontifex, manum etiam Diaconi capiti impoſitam tenens.

IV. Manus impoſitionem tactu corporali ex ritu ab Apoſtolis introducto fieri ab Epiſcopo debere *Cum oratio ſuper caput effunditur ordinandi Presbyteri, ſeu Diaconi*, docet nos inter alios priſcos Pontifices, Gregorius IX. in Cap. *Presbyter*, extra, *De Sacramentis non iterandis*. Ejus ritus egregiam ſignificationem tradit nobis S. Dionyſius in Theoria Capitis V. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ his verbis : *Manus autem Pontificis impoſitio ſimul quidem divinum præſidium declarat, quo tamquam ſancti pueri Patris caritate foventur, ita ut eis quidem ſtatum, vimque Eccleſiaſtici Ordinis largiatur ; contrarias autem poteſtates procul ab eis fuget. Docet etiam omnia officia, & munera Sacri Ordinis exequi eos, qui conſecrati ſunt, ut ſub Deo agentes, eumque omnium ſuarum actionum habentes ducem in omnibus*. Paucioribus hæc verbis comprehendit Pachimeres in paraphraſi hujus loci, quæ myſterium non minus clare explicant : *Manus autem impoſitio*, inquit, *declarat quidem præſidium, ſeu tegmen ex Deo, quod cuſtodiat Patris more filios ipſi adhærentes ; ſimulque docet, hoc intentum habere conſecratos ſuum ipſorum myſterium perficere, ut ſub Deo operantes : manus enim ſymbolum eſt operationis, ſeu praxis*. Simeon Theſſalonicenſis in Libro de Sacris Ordinationibus Cap. IV. memoratum ritum enarrat hunc in modum : *Diaconus ſuſcipit ſupra caput Epiſcopalem dexteram, quæ demonſtrat gratiæ adumbrationem, & illius a Chriſto participationem, quandoquidem & ipſe Apoſtolis manus impoſuerit. Ipſe etenim elevans manus, dixit*, benedic eos, *& Spiritus deſcendens capitibus eorum inſedit ; ideo manuum impoſitione gratiam omnes accipiebant. Et ſicut manus Dei nos creaverunt, ſic nunc manus diſponit, ad reformationem, & recreationem hominum*.

V. Inter Latinos Scriptores ea de re ita diſſerit quintus Eccleſiæ Doctor S. Thomas Aquinas III. Parte, Quæſtione LXXXIV. Articulo IV. *Impoſitio manuum in Sacramentis Eccleſiæ fit ad ſignificandum aliquem copioſum gratiæ effectum, quo illi, quibus manus imponuntur, quodammodo per quandam ſimilitudinem conſtituantur miniſtri, in quibus copia gratiæ eſſe debet. Et ideo manus impoſitio fit in Sacramento Confirmationis, in quo confertur plenitudo Spiritus Sancti, & in Sacramento Ordinis in quo confertur quædam excellentia poteſtatis in divinis myſteriis. Unde & II. ad Tom.* I. *dicitur : Reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*. Dari alicui poteſtatem per manus impoſitionem, compertum habemus ex Lib. Numerorum Cap. XXVII. ubi Deus Moyſi ita præcipit : *Tolle Joſue filium Nun virum in quo eſt Spiritus, & pone manum tuam ſuper eum, & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ*, (poteſtatis nimirum qua pollebat Moyſes in populum) *ut audiat eum omnis Synagoga filiorum Iſrael*,

Iſrael. Quod autem dextera potius, quam ſiniſtra capiti Ordinandorum imponenda ſit, dextræ manus ſupra ſiniſtram variæ prærogativæ demonſtrant, quas ſingulatim percenſet eruditus Hallierius in onere *De Sacris Ordinationibus*, Pag. 991. Simeon Theſſalonicenſis in laudato loco ex eo myſterium deducit imponendæ dexteræ manus, quoniam, uti in Scriptura legimus: *Dextera Domini fecit virtutem*; & *Dextera Domini exaltat*; & *Dextera Domini glorificata eſt in virtute*.

VI. Hanc Epiſcopalis manus impoſitionem eſſe materiam eſſentialem, & adæquatam, ut ajunt, Diaconatus, abunde conſtat ex hactenus enarratis, ſuſeque probatur a viro clariſſimo Joanne Morino, ac aliis Scriptoribus eruditis, quamvis Dominicus Sotus, Vaſqueſius, aliique ſcholaſtici eam manus impoſitionem ab eſſentiali materia Diaconatus excludere non vereantur, & præter ipſos nonnulli etiam aſſerere non erubeſcant, Diaconum olim ordinari ſolitum fuiſſe abſque manuum impoſitione: quod quidem repugnat luculentiſſimis teſtimoniis Capitis VI. Actuum Apoſtolorum, Patrum Concilii Carthaginenſis IV. Sacramentarii S. Gregorii, veteris Romani Ordinis, ac omnium pene veterum Librorum Pontificalium, in quibus paſſim fit mentio impoſitionis manus ab Epiſcopo capiti Diaconi faciendæ. Certe ex iis, qui contendunt, ſolam impoſitionem manus conſtituere integram, ac eſſentialem Diaconatus materiam, ut teſtatur Jueninus, nonnulli ſunt, qui cenſent illius formam eſſe hæc tantum verba, quæ proferuntur ab Epiſcopo, dum ordinando manum imponit: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, & ad reſiſtendum diabolo, & tentationibus ejus, in nomine Domini*. Alii vero putant, eſſe præfationem, ſive orationem, quæ immediate poſt illorum verborum prolationem, *Accipe Spiritum Sanctum &c.* ab Epiſcopo funditur extenſam tenente manum dexteram, quæque ſic incipit, *Emitte in eos quæſumus Domine Spiritum Sanctum, quo in opus miniſterii tui fideliter exequendi ſeptiformis gratiæ tuæ munere roborentur &c.* uti habetur ſupra in §. VIII. hujus tituli. Scholaſtici tandem quibus placet, utrumque ritum, nempe manus impoſitionem, & traditionem libri Euangeliorum, de qua nos infra ſuo loco dicemus, eſſe conjunctim eſſentialem materiam Diaconatus, docent, Pontificis verba, quæ duplicem illum ritum comitantur, ex æquo ad illius formam eſſentialem pertinere.

VII. Verum ea verba, *Accipe Spiritum Sanctum &c.* quæ profert Epiſcopus, dum Ordinando manum imponit, & immediate antequam dicat orationem, quæ in Romano Pontificali incipit, *Emitte quæſumus Domine in eos &c.* non eſſe formam Diaconatus eſſentialem, vel ex eo probari poteſt, quod recentioris ſint inſtitutionis, vixque ſuperent quadringentos annos, ut ſcite obſervat eruditus Marteniua, Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo IX. Num. II. ubi etiam docet, deſiderari ea verba in duplici Pontificali S. Remigii Remenſis, in Senonenſi, in Cameracenſi, in Apamienſi, & Conſtantinopolitano annorum circiter D. in Romano duplici, in Aquenſi, in Arelatenſi, in Noviomenſi annorum CD. in Silvanectenſi annorum CCC. aut parum amplius, ac tandem longe minus ea verba haberi in antiquioribus libris iſtis Codicibus. Sane Pontificale ms. inſignis Eccleſiæ Moguntinæ annorum circiter CD. Epiſcopo præſcribit, ut poſt factam Diaconis de ſuis officiis inſtructionem, *ſurgat, & tranſiens per circuitum, ambas manus ſuperponat, ad quemlibet dicens ſigillatim: Spiritus Sanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi ſine peccato cuſtodiat te in nomine Domini. Amen*. Deinde jubet, ut, recitatis tribus orationibus, ſequatur conſecratio Diaconorum per modum præfationis proferenda, in qua, cum ad illa verba pervenit, *Emitte in eos quæſumus Domine Spiritum Sanctum &c.* ut Epiſcopus extendat manum dexteram ſuper Ordinandos, & extenſam teneat uſque ad finem præfationis. In Pontificali quoque Antiſſiodorenſi, cujus character quadringentoa annos attingere non videtur, ordinatio Diaconi incipit ab impoſitione manuum, ad quam ſingulis ſigillatim dicat Epiſcopus hæc tria verba tantum, *Accipe Spiritum Sanctum*, deinde orationes, & conſecrationem abſque alia manus impoſitione, & ſine forma deſcripta in noſtro Romano Pontificali.

VIII. Puto itaque formam Diaconatus eſſe orationem, quæ incipit, *Emitte quæſumus Domine &c.* cum ipſam tum quoad ſenſum, tum fere quoad verba deſcribat in ſuo Sacramentario S. Gregorius, qui nihil aliud omnino recenſet, quod ſua ætate Epiſcopus proferret, dum manum imponeret ordinando. Neque alicujus momenti videri debet, quod ajunt nonnulli, Eccleſiam ſcilicet poſt ſeculum duodecimum, verba illa imperativa, *Accipe Spiritum Sanctum &c.* Pontificali inſeruiſſe, non quidem tamquam formam eſſentialem, ſed tamquam conditionem, ſine qua non valeat ordinatio. Nullibi ſiquidem Eccleſia definiit, ea verba potius, quam hæc alia, *Emitte quæſumus Domine &c.* quæ leguntur ſupra in hoc §. requiri ut ordinatio valida ſit. Hoc unum tum de Diaconatus, & aliorum inferiorum Ordinum forma edixit Eugenius IV. Pontifex Maximus in decreto pro inſtructione Armenorum, *Et ſic de aliorum Ordinum formis, prout in Pontificali Romano late continetur*. Quibus quidem verbis, uti obſervat poſt alios Jueninus, nequaquam determinat, an imperativa verba, *Accipe Spiritum Sanctum ad robur &c.* aut iſta, *Accipe poteſtatem legendi Euangelium &c.* aut Oratio quæ incipit, *Emitte quæſumus Domine Spiritum Sanctum &c.* ſint eſſentialis forma Sacramenti Diaconatus. Sane ea verba, *Accipe Spiritum Sanctum &c.* ideo ab Epiſcopo dici Diaconis docet Gilbertus, ſeu Guibertus, vel Giſbertus, ut aliis placet, de Torniaco Theologo Pariſienſi, qui vixit ſub annum MCCLVIII. in tractatu De officio Epiſcopi, & Eccleſiæ cæremoniis, *Quia iſtis maxime competit vita ſpiritualis, quia ſunt præcones Euangelii, ſicut determinatur in prima ad Timotheum*. Extat liber hujus Auctoris tom. XXV. Bibliothecæ Patrum.

§. IX.

Poſt hæc Pontifex ſedens cum mitra cuilibet Ordinando ante ſe genuflexo, ſtolam, quam ſinguli in manu habent, imponit ſucceſſive ſuper humerum ſiniſtrum, dicens ſingulis: *Accipe ſtolam ✠ candidam de manu Dei, adim-*

ple

ple miniſterium tuum; potens enim eſt Deus, ut augeat tibi gratiam ſuam. Qui vivit, & regnat in ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.* Faciens ſuper quemlibet eorum ſignum Crucis, & miniſtri reflectent capita ſtolæ, & alligent ſub brachio dextro.

COMMENTARIUS.

I. Poſt recitatas Orationes præſcriptas ad conſummandum Diaconatus officium, dari unicuique ſtolam, vel primis ſeculis conſueviſſe, compertum habemus ex Sacramentario Sancti Gregorii, in quo tamen ſub hac verborum formula traditur: *Per hoc ſignum vobis Diaconatus officium humiliter imponimus, ut firmamentum menſæ divinæ tamquam ſuſtentacula columnarum eſſe poſſitis, & præcones regis cæleſtis inreprehenſibiliter exiſtere mereamini.* In ordine Romano, præter recitatam hic in §. IX, ex Romano Pontificali, hæc alia exhibetur formula ab Epiſcopo pronuncianda: *Accipe ſtolam candidatam de manu Domini ab omnibus vitiorum ſordibus purificatus in conſpectu divinæ majeſtatis, ut omnibus vita converſationis tuæ præbeat exemplum, plebſque dicata Chriſti nomine, poſſit imitando te, imitationem acquirere juſtam.* Pontificale ms. Anglicanum Monaſterii Gemmeticenſis, annorum CM. & Caturcenſe ab annis DCCC. exaratum, mandat ut Diaconus cum ordinatur, circumdetur ejus humerus ſiniſter cum ſtola ab Epiſcopo ita ei dicente: *In nomine Sanctæ Trinitatis, & unicæ Divinitatis, accipe ſtolam, quam tibi Dominus per humilitatis noſtræ famulatum, & per manus noſtras accipiendam præparavit, per quam ſcias ſarcinam Domini Dei tui cervicibus tuis impoſitam, & ad humilitatem, atque adminiſtrationem Eccleſiæ te eſſe connexum, & per quam te cognoſcant fratres tui miniſtrum Dei eſſe ordinatum; ut qui in Diaconatus miniſterio es conſtitutus, Leviticæ benedictionis ordine clareſcas, & ſpiritali converſatione præfulgens, gratia ſanctificationis eluceas: ſed & in Chriſto Jeſu firmus, & ſtabilis perſeveres, quatenus hoc quod per hanc ſtolam ſignificatur, in die diſtricti judicii, ante tribunal Domini ſine macula repræſentare valeas, ipſo auxiliante, cui eſt honor, & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.*

II. In Eccleſia Orientali ritus ipſe eſt etiam antiquiſſimus, ut ſtolam Diaconicam, ſive Orarium, ut ajunt, humero ſiniſtro Ordinati Epiſcopus circumponat, ut videre eſt in Euchologio, Titulo De ritu faciendo in ordinatione Diaconi, & apud Simeonem Theſſalonicenſem de Sacris Ordinationibus Cap. IV. ubi ritum ipſum ita explicat: *Hic vero* (Epiſcopus) *illius humero Orarium adaptat, eo quod Diaconus minoris eſt adhuc, & ſubjecti ordinis, miniſterque unius, & ſolius operis, ad miniſtrandum ſcilicet, & ſerviendum tantum inſtitutus. Cum vero initiabitur in Presbyterum, tunc ſtolam in dexterum quoque humerum accipiet; velut tunc & miniſtrandi, & ſacrificandi poteſtate donatus.* Acceptam in ſua ordinatione ſtolam per annum integrum diu noctuque a Diaconis geſtari aliquando conſueviſſe liquet ex vita S. Mauri Abbatis, qui labente ſeculo Eccleſiæ ſexto florebat; quique claudum, & mutum curaturus, *Stolam, cum qua eodem anno, jubente beato magiſtro ſuo, ordinatus ad miniſterium fuerat Leviticum, & quam juxta morem, ſanctitatis gratia primo indeſinenter ferebat anno, de collo ſuo protulit, & ſuper caput infirmi ſignum Crucis faciens, poſuit.* Vide opus noſtrum *De Codice S. Euangelii &c.*, Lib. II, Cap. X. ubi plura ſcitu digna habes circa ſtolam Diaconalem. Ceterum quod in quibuſdam Pontificalibus mſs. ac præſertim in ordine Romano ſtola dari dicatur ad conſummandum Diaconatus officium, monet Martenius, non ſic eſſe id accipiendum, quaſi ſtolæ traditio ſit de Diaconatus eſſentia, ſed quia in illa traditione conſummabatur, finemque accipiebat ſolemnitas ſeu ritus Ordinationis Diaconorum. Verum labitur vir clariſſimus, cum poſt traditionem ſtolæ, & aliæ Orationes, & alii ritus ſequantur, præſertim in Ordine Romano, ut mox oſtendemus.

§. X.

Poſt hæc Pontifex accipiens Dalmaticam, induit ea quemlibet ſucceſſive, uſque ad humeros, & ſic fit uſque ad ultimum, quem ea totaliter induit; & hoc ſi una tantum ſit dalmatica. Si vero quilibet ſuam habet, tunc ſingulos ſua totaliter induit, dicens cuilibet: *Induat te Dominus indumento ſalutis, & veſtimento lætitiæ, & dalmatica juſtitiæ circumdet te ſemper. In nomine Domini.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Quamvis longe a vero, ut verbis utar Martenii, aberret Michael Medina, ubi Lib. I. de continentia, præter manuum impoſitionem, ſtolam, dalmaticam, & Euangelii traditionem Diaconatus materiam ſtatuit, multo longe a vero aberraſſe mihi detur ipſe Martenius cum Lib. I. *De antiquit Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo IX. Num. VIII. tradit, dalmaticæ traditionem multo tardius introductam fuiſſe in Ordinatione Diaconorum, primumque inſtitutam ipſi videri in gratiam eorum, qui in monaſteriis ordinabantur, atque inde ad alios ab annis circiter quingentis, & non prius tranſiiſſe; quia ſcilicet, ut ipſe inquit, nullam ejus mentionem faciunt

Digitized by Google

faciunt Codices ante illam ætatem ſcripti. Falſum
id eſſe, quod ſcribit laudatus Auctor, conſtat in
primis ex antiquo Romano ordine apud Hitorpium,
VII. fere Chriſti ſeculo exarato, ultimum ritum Or-
dinationis Diaconorum eſſe Dalmaticæ traditionem.
Sic enim inquit: *Cum vero conſecrati fuerint, in-*
duantur Dalmatica &c. Idipſum quoque habet Pon-
tificale ms. S. Cornelii Compendienſis ad uſum Ec-
cleſiæ Sueſſionenſis, quod ante annos ſexcentos
ſcriptum teſtatur ipſe Martenius loco citato Arti-
culo x. Pontificale Moguntinum annorum circiter
CD. in traditione Dalmaticæ hanc habet formulam:
Induat te Dominus novum hominem, qui ſecundum
Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis
in nomine Domini. Amen. Et ſtatim *ſubdit hanc*
aliam: Induat te Dominus veſtimento ſalutis, &
indumento juſtitiæ circumdabit te. Vide quæ ſcri-
pſimus de Dalmatica ſupra in Prolegomenis, & in
Opere noſtro, *De Codice Sancti Euangelii &c.* Li-
bro II. Cap. XI.

§. XI.

Poſtremo Pontifex accipit, & tradit omnibus librum Euangeliorum; quem
manu dextera tangunt, dicens: *Accipe poteſtatem legendi Euangelium in Ec-*
cleſia Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine Domini. ℞. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Contendit idem Martenius, traditionis libri
Euangeliorum faciendæ in Ordinatione
Diaconi, nullum Pontificalem Codicem
ante annos DCCC. meminiſſe, exceptis quibuſdam
Anglicanis Pontificalibus, veluti Egberti Eboracenſis
Epiſcopi, & Gemmeticenſi annorum CM. atque
Rotomagenſi ejuſdem ætatis, ad Anglicanæ Eccle-
ſiæ uſum exarato. Sed iterum hallucinatur vir cla-
riſſimus; meminit etenim ejus ritus Ordo vetus Ro-
manus, ubi poſt ſtolæ traditionem, præſcribitur
Epiſcopo, ut Diaconis *Det Euangelium, dicens:*
Accipe poteſtatem legendi Euangelium in Eccleſia
Dei tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine
Domini. ℞. *Amen.* Illud ego libens fateor hanc
libri Euangeliorum porrectionem non fuiſſe in uſu
apud Eccleſias univerſas, cum ejus ritus, nec apud
S. Iſidorum, Amalarium, Alcuinum, & Raba-
num inveniatur; ſed nec olim extiterit in antiquiſ-
ſimo Ordinario Eccleſiæ Anicienſis, quo utebatur
Durandus in Ordinum collatione, uti ipſe teſtatur in
IV. Sententiarum, Diſtinctione XXIV. Quæſtione
III. his verbis: *Sed contra hoc argui poteſt, quia*
illud, in quo imprimitur character, debet obſer-
vari, & probabile eſt, quod obſervetur in omni
Eccleſia, ſed traditio libri in ordinatione Diaconi
non obſervatur in omni Eccleſia; nec antiquitus
forſitan obſervabatur in aliqua Eccleſia. Unde ſe-
cundum Ordinarium antiquiſſimum Eccleſiæ Ani-
cienſis, cui præfuimus, liber Euangeliorum non
tradebatur Diacono in Ordinatione ſua. Sed nos
volentes nos conformare ceteris Eccleſiis, poſuimus
de manu noſtra in margine dicti Ordinarii, quod
liber Euangeliorum tradatur cum conſueta forma
verborum. Quare non videtur, quod in traditione
libri imprimatur character Diaconatus; & ideo
alia opinio eſt, quod character imprimatur in im-
poſitione manuum. Per quod datur intelligi, quia
applicatur ad magnum miniſterium. Et huic vide-
tur Canon concordare XXIII. Diſtinctione, ubi di-
citur, quod cum ordinatur Diaconus, ſolus Epiſco-
pus ei manum imponit, eo quod ad miniſterium ap-
plicetur.

II. Vel ex hoc Durandi teſtimonio, ac ratioci-
nio perſpicue illud quidam deducunt, traditionem
libri Euangeliorum non pertinere ad eſſentialem
Diaconatus materiam. Ajunt nonnulli, quod nec
in mentem Durandi venit, erraſſe in hoc Eccleſiam
Anicienſem. Verum dicendum puto, eos Auctores
falli, cum manifeſtum videamus conformitatem
hujus veteris Ordinarii præfatæ Eccleſiæ Anicienſis
cum Concilio Carthaginenſi, cum S. Gregorii Sa-
cramentario, ac laudatis Auctoribus, a quibus
ritus ipſe tradendi libri Euangeliorum in Diaconi
ordinatione minime memoratur. Memorat illum
quidem Ordo Romanus, quem nos ſuperius alle-
gavimus, ut oſtenderemus contra Martenium, in
Eccleſia ſaltem Romana omnium Eccleſiarum ma-
tre, ac capite eum ritum jam ante nongentos an-
nos viguiſſe. Sane varia olim fuit formula qua Epi-
ſcopus uteretur, cum Euangelii librum Diaco-
no traderet. Pontificale Anglicanum Monaſterii
Gemmeticenſis annorum CM. hanc exhibet: *Ac-*
cipe iſtud volumen Euangelii. Lege, & intellige,
& aliis trade, & tu opere adimple. Ceterum cum
noſtri Romani Pontificalis Rubrica diſerte præſcri-
bat, ut Diaconi manu dextera tangant librum
Euangeliorum porrectum ſibi ab Epiſcopo dum or-
dinantur, in ea quidem ſum ego communi fere
opinione Theologorum, quam propugnavi in opere
De Codice Sancti Euangelii, Lib. II. Cap. III. ubi
ſcripſi, probabiliorem rationem, propter quam
Euangelii lectio Diaconis tribuatur oriri ex vi or-
dinationis ſuæ, in qua præter manuum impoſitio-
nem liber etiam Euangeliorum illis porrigitur.

§. XII.

Quo facto Pontifex ſtans ad Altare converſus dicit, ſine mitra: *Oremus.* Et
miniſtri: *Flectamus genua.* ℞. *Levate.* Et vertens ſe ad Ordinatos dicit:
Exaudi Domine preces noſtras, & ſuper hos famulos tuos ſpiritum tuæ bene ✠ di-
ctionis emitte; ut cæleſti munere ditati, & tuæ majeſtati gratiam poſſint acqui-
rere,

rere, & bene vivendi aliis exemplum præbere. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate ejuſdem Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

Oremus.

Domine Sancte, Pater fidei, ſpei, & gratiæ, & profectuum remunerator, qui in cæleſtibus, & terrenis Angelorum miniſteriis ubique diſpoſitis, per omnia elementa voluntatis tuæ diffundis effectum, hos quoque famulos tuos ſpirituali dignare illuſtrare affectu, ut tuis obſequiis expediti ſanctis Altaribus tuis miniſtri puri accreſcant; & indulgentia tua puriores, eorum gradu, quos Apoſtoli tui in ſeptenarium numerum, Beato Stephano duce ac prævio, Spiritu Sancto auctore elegerunt, digni exiſtant; & virtutibus univerſis, quibus tibi ſervire oportet, inſtructi, tibi complaceant. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate ejuſdem Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

§. XIII.

Deinde, cum tempus fuerit, aliquis de noviter Ordinatis Dalmatica indutus Euangelium dicit. Ordinati autem ſtatim, ſuggerente Archidiacono, redeunt ad loca ſua.

COMMENTARIUS.

I. EXtant recitatæ Orationes §. XII. in Ordine Romano: prima quidem paulo poſt initium Ordinationis Diaconorum, altera vero poſt ſtolæ, & libri Euangeliorum traditionem, verum antequam Dalmatica ipſis Diaconis porrigatur. In Rituali Græcorum variæ etiam extant preces, atque orationes in ipſorum Diaconorum ordinatione pronunciandæ, in quibus etiam Sancti Stephani commemoratio fit. Olim in quibuſdam Eccleſiis poſt traditiooem libri Euaogeliorum manus etiam Diaconi ungebantur, ut legere eſt in Pontificali Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi, aliiſque Anglicanis ab annis CM. ſcriptis; in quibus ſub finem ordinationis ita legitur: *Conſecratio manuum Diaconi de Oleo Sancto, & Chriſmate.* Et deinde hæc ſequitur formula: *Conſecrentur manus iſtæ, quæſumus Domine, & ſanctificentur per iſtam unctionem, noſtramque benedictionem, ut quæcumque benedixerint, benedicta ſint, & quæcumque ſanctificaverint, ſanctificata ſint.* Inoleviſſe hunc olim morem io Gallia, ut manus Diaconis inungerentur, teſtem habemus Rodulphum Archiepiſcopum Bituricenſem, qui Apoſtolicam Sedem conſuluit, quid ea de re ſibi eſſet in Ordinum collatione agendum: ad quem tamen Nicolaus I. Pontifex Maximus hunc in modum reſcripſit: *Sciſcitaris, utrum ſolis Presbyteris, an & Diaconibus debeant, cum ordinantur, manus Chriſmatis liquore perungi. Quod in ſancta hac Romana, cui, Deo auctore deſervimus, Eccleſia, neutris agitur; ſed & quia ſit a novæ legis miniſtris actum nuſquam, niſi nos fallat oblivio, legimus.* Certe id minime interrogaſſet Pontificem Maximum Rodulphus, niſi morem hunc eſſe in Diaconorum Ordinatione alicubi in Gallia compertum habuiſſet, uti recte obſervat Hugo Menardus io notis, & obſervationibus ad Sacramentarium S.Gregorii Papæ Pag. 289.

II. Omitti hic non debet ritus ille ex ms. Pontificali Cameracenſi annorum D. præſcriptus, quo jubentur Diaconi, ut poſtquam conſecrati fuerint, & Dalmatica induti, *dent oſculum Epiſcopo, & Sacerdotibus, & ſtent ad dexteram Epiſcopi.* Longe plus requirit ms. Pootificale inſignis Eccleſiæ Apamienſis in Syria; etenim poſt recitatam ultimam orationem, quæ ſpectat ad Diaconi Ordinationem, ita præſcribit: *Hic tradatur ei Dalmatica, & induatur. Hoc facto oſculatis primum pedibus Pontificis, det oſculum tam ipſi Pontifici, quam Epiſcopis, ſi forte affuerint, Presbyteris, & Diaconibus; & poſtmodum deſcendat, & ſtet in ordine ſuo.* Symeon Theſſalonicenſis, qui cunctas ſuæ Græcæ Eccleſiæ cæremonias perſequitur, mira ſagacitate ritum ipſum ſic explicat in opere *De Sacris Ordinationibus*, Cap. IV. *Tradens Epiſcopus Diacono flabellum, eum jubet primum oſculari ſacram menſam, utpote qui in ea gratiam ſuſceperit; deinde manum Epiſcopalem, velut per ipſam ordinatum; tertio genam, propter caritatem, & in divinis unionem, & quod amabilis ſit in Chriſto, qui bona per ſpiritum diſtribuit, & dilectus, qui accepit; poſtea & Diaconos oſculatur, prius uniuſcujuſque orarium deoſculans, demonſtrans hac actione, & veluti dicens, per hoc donum vobis ſum unitus, & æqualis factus, & unum vobiſcum, ejuſdemque vobiſcum ordinis.* Quod demum ſpectat ad ritum præſcriptum io §. XIII. ut aliquis de ooviter Ordinatis Dalmatica indutus Euangelium dicat, Pontificale Moguntinum annorum CD. mandat legendum eſſe Euangelium per ultimum Ordinatum. Ob eam fortaſſe rationem, quod ubi una tantum Dalmatica ſit, ea Epiſcopus Diaconorum ultimum totaliter induit. De eo ritu hæc habet Pontificale ms. Bibliothecæ Vaticanæ oum. 4744. *Dalmatica illius Diaconi, qui miniſtravit in Miſſa, traditur alicui de novis Ordinatis, qui Euangelium dicat.* Tum vero concludit, Ordinatos ſtatim, vel juxta ritum aliarum Eccleſiarum, lecto Euangello, ad loca ſua redire debere.

DE

DE ORDINATIONE PRESBYTERI

TITULUS XII.

I. Tertius, omniumque Ordinum ſummus eſt Ordo Presbyteratus. Qui illo præditi ſunt, eos priſci Patres duobus nominibus ſoliti ſunt appellare. Interdum enim vocant Presbyteros, aliquando Sacerdotes. Presbyter Græce *Seniorem* ſignificat, non ſolum propter ætatis maturitatem, quæ huic Ordini minime neceſſaria eſt, ſed multo magis propter morum gravitatem, doctrinam, & prudentiam. Ut enim ſcriptum eſt Sapientiæ Cap. IV. *Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata, cani autem ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata*. Nomen Presbyteri, quod in Scriptura veteris Teſtamenti, & in Euangeliis paſſim occurrit, pro magiſtratu plebis accipitur, quod ea præfectura plerumque deferri ſoleret viris ætate provectis. In actibus autem, & Epiſtolis Apoſtolorum, in quibus etiam frequenter ea vox occurrit, Eccleſiaſticam præfecturam ſignificat: ita tamen, inquit eruditus Eſtius in libri quarti Diſtinctionem XXIV. §. XXVII. ut duplex ejus acceptio reperiatur, una generalis, altera ſpecialis. Generalis acceptio Epiſcopos comprehendit, imo & ipſos Apoſtolos, ut in prima Petri Epiſtola, & in ſecunda, & tertia Joannis, quibus locis ſe ſeniores, ideſt Presbyteros vocant. Item in Epiſtola Pauli ad Titum Cap. I. generale eſſe Presbyteri nomen, cum jubetur Titus per Civitates conſtituere Presbyteros, inde conſtat, quia ſequitur: *Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe*. Et ut alia omittam loca, Actorum Cap. XX. Majores natu, ideſt Presbyteros, uti in Græco habetur, convocaſſe dicitur Apoſtolus; quos tamen paulo poſt, Epiſcopos vocat. Quod autem ſpectat ſpecialem vocabuli Presbyteri acceptionem, legimus in prima Pauli Epiſtola ad Timotheum Cap. V. *Qui bene præſunt Presbyteri &c.* Et rurſum: *Adverſus Presbyterum accuſationem noli recipere &c.* quibus in locis agitur certe de Presbyteris Epiſcopi judicio ſubjectis. In hac ſpeciali ſignificatione Presbyteri vocabulum paſſim apud vetuſtiſſimos Patres, Tertullianum, Sanctum Cyprianum, Origenem, & alios fuiſſe uſurpatum, ex ipſorum ſcriptis liquido conſtat.

II. Sacerdotis vocabulum, quo offerendi ſacrificii poteſtas, ſeu functio proprie ſignificatur, in Scriptura novi Teſtamenti nuſquam legitur Sacerdotibus novæ legis attributum, ſed ſoli Chriſto. Cujus rei rationem hanc aſſignant Theologi, quod totum Teſtamentum eo tempore ſcriptum eſt, quo adhuc in uſu, aut certe in recenti memoria erant ſacrificia veteris legis, & in ſua functione verſabantur ejuſdem inſtituti Sacerdotes, cum quibus nomine communicare noluerunt Apoſtoli, ne adhuc vigere, & non abrogatum vetus illud Sacerdotium videretur. At paulo poſt, Hieroſolyma cum Templo everſa, & proinde veteris legis Sacerdotio ceſſante, mox Epiſcopi, & Presbyteri, *Pontifices*, & *Sacerdotes* appellari cæperunt. Et quamvis Sacerdotis vocabulo frequenter Epiſcopus per excellentiam deſignetur apud veteres, uti apud Sanctum Leonem in ſuis Epiſtolis, & Sermonibus, & apud alios eo antiquiores, non minus tamen eandem vocem cuivis Presbytero attribuerunt, uti videre eſt apud S. Ignatium in Epiſtola ad Philadelphios, & in altera ad Heronem; item paſſim apud S. Dionyſium in Libro *De Eccleſiaſtica Hierarchia*, apud S. Cyprianum, & apud alios frequentiſſime; inter quos S. Auguſtinus Lib. XX. *De Civitate Dei*, Cap. X. dicit Epiſcopos, & Presbyteros proprie in Eccleſia vocari Sacerdotes.

III. Quamvis autem communia quædam habeant Presbyteri cum Epiſcopis, ut offerre, prædicare, & alia, de quibus ſuo loco inferius: ſunt tamen jure divino Epiſcopi dignitate, & poteſtate ipſis Presbyteris ſuperiores; damnato jam Aerii errore contendentis, Presbyteros per omnia æquales eſſe Epiſcopis. Fuit Aerius, a quo progeniti ſunt Hæretici Aeriani, Euſtathii Sebaſte in Armenia Præſulis condiſcipulus; qui, teſte S. Auguſtino in Libro *De hæreſibus*, Cap. LIII. *Cum eſſet Presbyter, doluiſſe fertur, quod Epiſcopus non eſſet ordinatus*. Ægre itaque id valde ferens, quod interim ad Epiſcopatum Sebaſteæ perveniſſet Euſtathius, in Arianam tranſiit hæreſim, IV. Chriſti ſæculo, Conſtantino Imperatore, & Julio I. Romano Pontifice; hæreſique Arianæ inſana plura de ſuo addens, docere cæpit, Epiſcopis æquales eſſe Presbyteros. Secutus eſt errorem Joannes Wicleſſus; qui tamen manifeſte refellitur ex illo Pauli in Epiſtola I. ad Timotheum Epheſiorum Epiſcopum, Cap. V. dicentis: *Adverſus Presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus*. Agnoſcit ergo, & oſtendit manifeſte Paulus, Timotheum Epheſi Epiſcopum eſſe Presbytero majorem, & juriſdictione ſuperiorem: ad quid enim, ut notat S. Epiphanius, Timotheo commendaſſet Paulus, adverſus Presbyterum accuſationem non recipere ſine duobus, aut tribus teſtibus, ſi Presbyterum juriſdictione non ſuperaret Epiſcopus? Illud idem oſtendit Apoſtolus, dum Tito Cretæ Epiſcopo in Epiſtola ad eundem, Cap. I. ſcribit: *Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut conſtituas Presbyteros &c.* Quod non dixiſſet ſane Paulus, ſi Titum, ut Epiſcopum non judicaſſet jure divino Presbyteris, & juriſdictione, & Ordinis poteſtate majorem; cum certum ſit, nullum eſſe ſimplicem Presbyterum, qui Presbyteros, ſive Sacerdotes conſtituendi ſeu conſecrandi poteſtatem habeat. Unde merito Concilium Tridentinum Seſſione XXIII. Can. VII. ſic definit: *Siquis dixerit, Epiſcopos non eſſe Presbyteris ſuperiores, vel non habere poteſtatem confirmandi, & ordinandi, vel eam quam habent, illis eſſe cum Presbyteris communem .... anathema ſit*. Vide Eſtium loco laudato §. XXV. & XXVI. Cardinalem Bellarminum, & alios paſſim inſignes Theologos, inter quos Joannem Morinum *De Sacris Ordinationibus*, Exercitatione III. ubi hanc materiam late, eleganterque pertractat.

IV. Neque huic obſtat dogmati, quod Paulus Apoſtolus in Epiſtola ad Philippenſes Cap. V. ita ſcribens, *Omnibus Sanctis in Chriſto Jeſu, qui ſunt Philippis cum Epiſcopis, & Diaconibus*, per Epiſcopos intelligere videatur Presbyteros, quia ſcilicet in una Civitate Philippenſi non erant plures Epiſcopi, ſed unus tantum: fatemur etenim, duo hæc nomina, *Epiſcopus*, & *Presbyter*, Apoſtolorum tem-

tempore communia fuiſſe omnibus Sacerdotibus tam majoribus, quam minoribus, Epiſcopis ſcilicet, & Presbyteris, licet res nomine Epiſcopi ſignificata non eſſet ſimplici Sacerdoti, & Epiſcopo communis. Ideo autem illa nomina majoribus, & minoribus Sacerdotibus communia tunc fuerunt: primo quidem, quia ſunt æquales in poteſtate conſecrandi corpus Chriſti, & abſolvendi a peccatis, licet impares in poteſtate ordinandi, ſeu conſecrandi Eccleſiæ miniſtros, & confirmationis Sacramenti adminiſtrandi: ſecundo, quia tunc temporis, antequam orirentur ſchiſmata, non tam auctoritate, & juriſdictione diſtincta, ac diviſa, quam communi, & cum Epiſcopo concordi Presbyterorum conſilio, labore, & zelo regebantur Eccleſiæ; unde Presbyteri dicebantur Epiſcopi, ideſt inſpectores, & morum populi correctores, non quod Epiſcopi proprie dicti poteſtatem, & juriſdictionem haberent, ſed quod cum Epiſcopo, & de illius conſenſu regerent Eccleſiam ſua vigilantia, conſilio, & labore; imo & in Conciliis cum Epiſcopis ſederent, & ſententiam ſuam rogati dicerent, uti conſtat ex illo Actorum Cap. XV. *Convenerunt Apoſtoli, & Seniores* (ideſt Presbyteri) *videre de verbo hoc*. Ita poſt laudatos Theologos Petrus Annatus in apparatu ad poſitivam Theologiam Lib. VII. *De præcipuis in Eccleſia ſubortis hæreſibus*, Cap. *De Aerianis*. Solent contra Catholicum dogma, quod propugnamus opponi varia S. Hieronymi loca, quæ tamen a Bellarmino, & ab Eſtio, ac noviſſime a Juenino mirifice explicantur; etſi Michael Medina apud ipſum Bellarminum aſſerere non erubuerit, S. Hieronymum faviſſe hæreticis Aerianis.

§. I.

Pro ordinatione Presbyterorum parentur oleum Cathechumenorum, calix cum vino, & aqua; patena, & Hoſtia deſuper poſita; medulla panis, & bacile cum buccali pro manibus abluendis, quas ſinguli ad ſuas mappulas extergunt.

COMMENTARIUS.

I. Quoniam unus inter alios ritus, quibus Sacerdotes ab Epiſcopo conſecrantur, eſt Sacri Olei inunctio, ut ioſra dicemus, recte Pontificalis noſtri Rubrica præſcribit, ut Oleum, ſive ampulla Olei Catechumenorum paretur. Tria olim in Eccleſia fuiſſe vaſcula Sacris Oleis aſſervandis, unum ſcilicet Sacri Chriſmatis, alterum Sacræ extremæ unctionis, tertium vero Sacri Olei Catechumenorum, liquet ex Burchardo Wormacienſi Epiſcopo, qui Libro IV. *Decretorum*, Cap. LXXV. ex Cap. I. Concilii Meldenſis conſtitutum tradit, *Ut Presbyter in cœna Domini ampullas tres ſecum deferat, unam ad Chriſma, alteram ad Oleum ad Catechumenos inungendos, tertiam ad infirmos, juxta ſententiam Apoſtolicam, ut, quando quis infirmatur, inducat Presbyteros Eccleſiæ &c.* Chriſmalis ampullæ meminit quidem Optatus Milevitanus Lib. II. adverſus Donatiſtas, ubi & inſigne miraculum memoriæ mandavit, quod ſcilicet ſacra ampulla, quam ipſi impie projecerant, angelica manu, ſervata fuiſſet illæſa: *Ampullam quoque Chriſmatis*, inquit, *per feneſtram, ut frangerent, jactaverunt, & cum caſum adjuvaret abjectio, non defuit manus angelica, quæ ampullam ſpiritali ſubvectione deduceret, projecta caſum ſentire non potuit, Deo muniente, illæſa inter ſaxa conſedit.*

II. De unctione manuum Presbyteri in ipſius Ordinatione, teſtimonium profecto luculentiſſimum habemus in Sacramentario S. Gregorii, ubi etiam hæc verborum formula exhibetur: *Conſecrentur manus iſtæ, quæſumus Domine, & ſanctificentur per iſtam unctionem, & noſtram benedictionem, ut quæcumque benedixeriut, benedicta ſint, & quæcumque ſanctificaverint, ſanctificentur*. Per. Sancto Gregorio concinit vetus Ordo Romanus, ex quo deſumpta eſt Rubrica, & verborum formula noſtri Romani Pontificalis, ut infra patebit. Sic ergo ille ioquit, ubi agit de Ordinatione Presbyterorum: *Expleta autem oratione, accipiens Oleum Sanctum, faciat Crucem ſuper ambas manus eorum, dicens*: Conſecrare, & ſanctificare digneris Domine manus iſtas per iſtam unctionem, & noſtram benedictionem, ut quæcumque recte conſecraverint, conſecreotur, & quæcumque benedixerint, benedicantur, & ſanctificentur, in oomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. *Reſponſ.* Amen. An non mirari poſſimus, cur Nicolaus I. Pontifex Maximus in Epiſtola ad Rodulphum Bituricenſem Archiepiſcopum ſcribere voluerit, non fuiſſe moris Eccleſiæ Romanæ, non modo Diaconis, ſed nec Presbyteris, *cum ordinantur, manus Chriſmatis liquore perungi*, cum, ut vidimus ex Ordine Romano, & S. Gregorii Sacramentario, Romanæ Eccleſiæ conſuetudo fuit? Potuit illud quidem de Diaconis pronuntiare Nicolaus, licet in quibuſdam locis illorum manus etiam ungerentur, uti ſuo loco auctoritate veterum Pontificalium demonſtravimus. Fortaſſe de ſui temporis cooſuetudine locutus eſt Pontifex, quæ in Eccleſia Romana ſervabatur, etſi alibi paſſim, ac præſertim in Galliis manus Presbyteris ungerentur, quemadmodum ex ipſo Nicolao liquet quem Rodulphus Bituricenſis de eo ritu conſuluit. Certe Amalarius Fortunatus Lib. II. *De Eccleſiaſticis officiis*, Cap. XIII. hunc morem tenere Epiſcopos provinciæ ſuæ ſcribit, ut manus Presbyterorum de Oleo ungerent. Unde & Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus io Capitulari ad Presbyteros Num. I. *Oportet*, inquit, *vos ſemper memores eſſe tantæ dignitatis, memores veſtræ conſecrationis, memores ſacræ, quam in manibus ſuſcepiſtis, unctionis*. Quam ſententiam ex dictis Auguſtini citat Burchardus Epiſcopus Wormacenſis Lib. II. *Decretorum*, Cap. LV. Floruit is Auctor initio ſeculi XI. teſte Bellarmino, de Scriptoribus Eccleſiaſticis.

III. Allata ſuperius teſtimonia Sacramentarii S. Gregorii, atque antiqui Romani Ordinis ſatis nobis oſtendunt lapſum viri clariſſimi Joannis Morini, qui io Opere *De Sacris Ordinationibus*, Parte III. Exercitatione VI. Cap. II. ubi ex teſtimooio Epi-

Epiſtolæ xxxix. laudati Nicolai I. Romani Pontificis ad Rodulphum Bituricenſem, ita ſcribit Numero iii. *Presbyteralis unctio longe tardius a Romanis accepta eſt ; Nicolao enim I. ſedente, nondum erat in uſu, ut ipſe teſtatur &c.* Verum jam dixi, loqui Nicolaum de ſui temporis conſuetudine, non autem de more ſuorum Prædeceſſorum, inter quos Sanctus Leo Magnus Gregorio Magno longe antiquior diſerte etiam meminit Sacræ Unctionis Sacerdotum, ita ſcribens in Sermone viii. De Paſſione Domini: *Nunc enim, & ordo clarior Levitarum, & dignitas amplior ſeniorum, & ſacratior eſt unctio Sacerdotum*. Ait Morinus, Sacerdotes hic intelligi Epiſcopos : ſed non video, cur ab ea unctione excludi poſſint Presbyteri, quorum Ordinatio in multis profecto ſimilis eſt Ordinationi Epiſcoporum : conſtat enim ex compluribus pervetuſtis Pontificalibus libris, non ſolas Presbyterorum manus, ſed & caput, uti in Epiſcoporum Ordinatione fieri aſſolet, inungi conſueviſſe. Servatum aliquando hunc ritum in Anglia, docet Pontificale Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi ante annos CM. exaratum, ubi poſt manuum unctionem, hæc exhibetur formula unctionis capiti Presbyteri faciendæ : *Ungatur, & conſecretur caput tuum cæleſti benedictione in Ordine Sacerdotali, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen*. Idipſum totidem verbis habet Pontificale Anglicanum Monaſterii Gemmeticenſis, annorum CM. Idem obſervatum etiam in quibuſdam Galliarum Eccleſiis conſtat ex Pontificali Caturcenſi, Rotomagenſi, atque ex Rotaldi Sacramentario, in quibus iiſdem verbis ritus ipſe deſcribitur, quem etiam exhibent bina Pontificalia mſs. Beccenſis Monaſterii ante quingentos annos exarata. Sane docet Martenius Lib. 1. *De antiquis Eccleſiæ Ritibus*, Cap. viii. Articulo ix. Num. xiv. antiquos quidem Rituales præſcribere unctionem *ex Chriſmate*, aut *ex Oleo, & Chriſmate*, faciendam ; recentiores vero *ex Oleo Sancto*, aut *ex Oleo Catechumenorum* ; unumque eſſe librum Pontificalem Eccleſiæ Rotomagenſis annorum CC. qui antiquum ritum unctionis ex Chriſmate retinuit.

IV. Apud Græcos, in laudata Exercitatione vi. Cap. 1. pluribus contendit Morinus, nec Presbyterorum, nec Epiſcoporum unctionem unquam fuiſſe in uſu, nullum apud eos veſtigium nec in Auctoribus, nec in Euchologiis reperiri, ac demum, ſi Græcus Auctor aliquis de unctione materiali dixiſſe aliquid viſus fuerit, id facile de ſpirituali explicari. Fuſiſſime eandem rem conatur oſtendere vir clariſſimus Iſaacius Habertus in Obſervationibus ad Pontificale Græcorum, præclariſſima ſua diſſertatione, *De unctione, an locum habuerit in Græcorum ordinatione*, explicans quandam Homiliam, ſeu Orationem Sancti Gregorii Nazianzeni, cujus prima verba ſunt : *Iterum ſuper me unctio, & ſpiritus*. Sane durum videtur ea laudati S. Patris verba, ſicut & innumera alia iis ſimilia complurium Græcorum teſtimonia perpetuo de ſpirituali unctione eſſe intelligenda. Invehitur in ea diſſertatione Habertus adverſus Joannem Catumſyritum Scriptorem Italogræcum, qui in Prolegomenis ad Sacramentum Ordinis, multis paginis non atramento, ſed veneno, ut ajunt, ſcriptis, dimicat doctrinam Petri Arcudii Presbyteri Corcyrei, quod Lib. 1. *De Ordine*, Cap. vi. omnes Græcorum Patrum locos unctionem in Sacra Ordinatione memorantes, de ſpirituali ſolum, & myſtica per gratiam S. Spiritus unctione explicat.

Ait ergo in prima ſua propoſitione Catumſyritus oppugnans Arcudii ſententiam : *Dico non ſolum in Fide Catholica mihi videri eſſentialem eſſe Chriſmationem Epiſcopalem capitis ; ut vere & practice conſtituatur Epiſcopus in ordine Pontificali caput Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, ſubeundo perſonam Chriſti capitis ; ſed etiam eſſe de eſſentia unctiones manuum Epiſcopalium, & Sacerdotalium, ad hoc ut poteſtatem ordinariam, ideſt ex Sacramento Ordinis conſequatur benedicendi Epiſcopaliter, & Sacerdotaliter, & oppoſitum mihi videtur erroneum in fide*. Addit & alia Italogræcus pro ſua conſtabilienda ſententia adverſus Arcudium, contra quem ait viginti per annos apud Paulum V. Pontificem Maximum ſemper continuis lacrymis, & ſupplicationibus exclamaſſe.

V. Verum, ut ingenue fatear, non ſunt tam levis momenti loca ex priſcis Patribus, ac ſacris Canonibus a Catumſyrito adducta, quibus ſaltem probari non poſſit priſcus Græcorum mos ungendi Epiſcopos, atque Presbyteros in ſua ipſorum Ordinatione. Quid enim clarius illo Sancti Gregorii Nazianzeni loco, qui in limine orationis ſuæ vii. ait : *Rurſum ſuper me unctio, & Spiritus*. Quibus verbis quid aliud inſinuare videtur Gregorius, quam duplicem unctionem, unam in Presbyterii ordine, alteram in Epiſcopatu acceptam ? Nonne, ut alia omittam teſtimonia, perſpicua eſt Innocentii III. Pontificis Maximi Epiſtola decretalis ad Patriarcham Conſtantinopolitanum, quæ refertur in Cap. 1. *De Sacra Unctione*, ubi pluribus oſtendit, ritum Sacræ Unctionis omnino a Græcis in Ordinatione eſſe ſervandum ? In eo ego certe non poſſum non reprehendere Catumſyritum, cum ait ipſam unctionem ad eſſentiam Ordinis pertinere ; quod quidem communi omnium Theologorum ſententiæ adverſatur, qui cum S. Thoma in iv. Diſtinctione xxiv. Quæſtione II. Articulo iii. & S. Bonaventura ibidem, Articulo 1. Quæſtione iv. Unctionem Sacerdotalem præparativam ſolum eſſe aſſerunt, non ſecus, ac benedictionem. Sane quod ſpectat materiam Ordinis Presbyteratus eſſentialem, etſi alii eam eſſe doceant ſolam manuum impoſitionem, alii vero ſolam traditionem calicis cum vino & aqua, ac patenæ cum hoſtia ſuperimpoſita, materiam eſſe velint, ex qua eſſentialiter conſtet Sacramentum, de quo agitur in præſenti ; ego tamen mediam ſententiam amplexus ſum, quæ docet ipſam Presbyteratus materiam ex utroque ritu conſtare, impoſitione ſcilicet manuum, & vaſorum traditione, tum quia complures Synodi, ac Sancti Patres, ubi agunt de Presbyteratu, eum diſerte ajunt dari per impoſitionem manuum : tum etiam quia Eugenius IV. in Concilio Florentino ita decrevit : *Materia eſt illud, per cujus traditionem confertur Ordo, ſicut Presbyteratus traditur calicis cum vino, & patenæ cum hoſtia porrectione*. Quibus verbis plane concinit noſtrum Pontificale Romanum, cum in §. præſenti mandat, ut pro Ordinatione Presbyterorum paretur calix cum vino, & aqua, & patena, & hoſtia deſuper poſita ; & ubi inferius jubet, materiam ipſam a Presbyteris contingendam.

VI. Ceterum, cum ipſum Pontificale Romanum hunc ritum præſcribat, & traditionem illam inſtrumentorum, verbaque præſcripta, *Accipe poteſtatem &c.* partialis ſaltem materiæ, ac formæ vices in Ordinatione Sacerdotali habere, paſſim Theologi doceant, poſt Eugenium IV. in decreto pro inſtructione Armenorum, ad materiæ, formæ-

quæ integritatem illa pertinere cenſet Natalis Alexander Lib. II. *Theologiæ dogmaticæ, & moralis*, Tractatu *De Sacramento Ordinis*, Cap. I. Articulo VII. §. II. ubi etiam ingenue fatetur, Theologis pleriſque doctiſſimis viſum eſſe, Chriſtum Dominum materias, & formas Ordinationum ſacrorum in genere tantum ſic inſtituiſſe, ut ex Eccleſiæ inſtitutione, ac uſu ſpeciale aliquid pro materia, & forma addi poſſet, cujus omiſſio ordinationem irritam redderet. Denique ut alios omittam, eſt pro noſtra ſententia Patronus omnium excellentiſſimus Quintus Eccleſiæ Doctor S. Thomas Aquinas qui in IV. ſententiarum, Diſtinctione XXIV. Quæſtione I. Articulo III. poſt impoſitionem manuum, per quam inquit dari plenitudinem gratiæ, & ad magna officia fieri idoneos Ordinandos, de memorata inſtrumentorum traditione ita loquitur: *Poteſtatis collatio fit per hoc, quod datur eis aliquid, quod ad proprium actum pertinet. Et quia principalis actus Sacerdotis eſt conſecrare Corpus, & Sanguinem Chriſti, ideo in ipſa datione calicis, ſub forma verborum determinata character Sacerdotalis imprimitur*. Idipſum docent poſt omnium Magiſtrum S. Thomam & alii Theologi.

§. II.

Diaconis ordinatis, Pontifex ad ſedendum in ſede ſua, vel in faldiſtorio, in plano juxta cornu Epiſtolæ accedit, & cantatur Tractus uſque ad ultimum verſum excluſive, vel ſi ſit infra octavam Pentecoſtes, Tractus, & ſequentia uſque ad ultimum verſum excluſive. Interim accedunt duo Capellani cum libro, & candela ante Pontificem, qui ex eo legit ipſum Tractum, & ſequentiam uſque ad ultimum verſum excluſive. Deinde Pontifex revertitur cum mitra ante Altare, ubi ſedet ſuper faldiſtorium. Tunc Archidiaconus vocat Ordinandos voce intelligibili, dicens: *Accedant, qui ordinandi ſunt ad ordinem Presbyteratus.*

COMMENTARIUS.

I. Pontificale inſignis Eccleſiæ Moguntinæ annorum circiter CD. in eo hic a noſtro Romano differt, quod præſcribat, ordinandos Presbyteros non modo poſt lectum Euangelium per ultimum Diaconum ordinatum, verum etiam poſt *Credo in unum Deum*, ſi fuerit eo die decantandum: cum alias, ut infra videbimus, Pontificale Romanum diſerte jubeat, ut poſt Ordinationem Presbyterorum, unus ex Diaconis noviter ordinatis Euangelium ſolemniter canat. *His peractis*, inquit Moguntinum Pontificale, *cantetur ultimus verſus de Tractu, vel Graduali, vel Sequentia, ſicque Diaconi recedant. Quo lecto cantetur* Credo in unum, *ſi fuerit decantandum; ſin autem, deoſculato libro Euangeliorum, Epiſcopus reſumens infulam, revertatur ad ſedem ſuam. Et Presbyteri ordinandi vocentur*. Porro Graduale eſt Reſponſorium, quod Chorus concinebat, non quidem a gradibus Altaris dictum, uti nonnulli recentiores ſcribunt, ſed a gradibus ambonis, ſive pulpiti, uti docet vetus Ordo Romanus dicens: *Finita lectione, illis, qui Gradualem, & Alleluja cantaturi ſunt, juxta pulpitum in inferiori gradu ſtandum eſt*. Et vetus ejuſdem Ordinis expoſitio apud Caſſandrum in Liturgicis Cap. XXI. *Reſponſorium*, inquit, *quod ad miſſam dicitur, pro diſtinctione aliorum, Graduale vocatur, quia hoc pſallitur in gradibus, cætera vero ubicumque voluerit Clerus*. Luctuoſis temporibus pro Alleluja Tractus dicitur, aliquot verſibus, & interdum integro Pſalmo conſtans, cui a trahendo nomen inditum eſt; quia tractim, & graviter, notarumque, ſeu vocum prolixo decurſu cantatur. Sequentia tandem dicitur, quia eſt quædam veluti ſequela Cantici Alleluja. Vide Joannem Cardinalem Bona Libro II. *Rerum Liturgicarum*, Cap. VI.

§. III.

Et mox nominatim leguntur per Notarium, prout ſupra dictum eſt, nulla tamen de titulo facta mentione. Tunc illi more Diaconorum parati, amictu, alba, cingulo, ſtola, & manipulo, tenentes planetas ſuper brachium ſiniſtrum complicatas, & in manu dextera candelas, ac mappulas albas pro ligandis, ac lavandis manibus, ad Pontificem accedunt, & coram eo in modum coronæ ſe diſponunt. Tunc Archidiaconus præſentat Ordinandos Pontifici, dicens: *Reverendiſſime Pater, poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica, ut hos præſentes Diaconos ad onus Presbyterii ordinetis*. Et Pontifex interrogat, dicens: *Scis, illos eſſe dignos?* Reſpondet Archidiaconus:

Quan-

Quantum humana fragilitas noſſe ſinit, & ſcio, & teſtificor, ipſos dignos eſſe ad hujus onus officii. Pontifex dicit: *Deo gratias.*

COMMENTARIUS.

I. MUlta ſunt in antiquo Romano Ordine, ac in priſcis, recentibuſque etiam Pontificalibus libris, quæ in noſtro hoc Romano deſiderantur. Enim vero in laudato Ordine Presbyteri ordinatio a nonnullis interrogationibus incipit, quas operæ pretium duximus hoc loco deſcribere. Sic ergo inquit: *Poſt Lectionem, & Tractum, atque Litaniam, parato electo, qui Presbyter ordinandus eſt, Diaconi more cum orario, præſentantibus eum, atque ducentibus duobus Diaconibus uſque ad Presbyteros, duo Presbyteri ducant ad ſedem Pontificis. Et ipſe ſe erigens interroget, ſi juſtus, & dignus ſit, hoc modo*: Eſt dignus? *Reſpondeant Presbyteri*: Dignus eſt. *Epiſcopus*: Eſt juſtus? *Reſpondeant*: Juſtus eſt. *Et ſic denuo, ac tertio utrumque interrogetur. Deinde Epiſcopus dicat*: Dignum, & juſtum faciat illum Deus ſemper in ſuo ſervitio manere. *Reſpondeant*: Amen. Pergit idem Ordo Romanus, præſcribitque, ut *poſt hæc Epiſcopus interroget Presbyterum talibus verbis*: Vis Presbyterii gradum in nomine Domini accipere? *Reſpondeat*, Volo: Vis in eodem gradu, quantum prævales, & intelligis ſecundum Canonum ſanctiones jugiter manere? *Reſpondeat*, Volo. Vis Epiſcopo tuo, ad cujus Parochiam ordinandus es, obediens, & conſentiens eſſe ſecundum juſtitiam, & miniſterium tuum? *Reſpondeat*, Volo, & hoc Deo, & ſanctis ejus ita in præſenti promitto, prout ſcio, & implere valeo. Ita me Deus adjuvet, & Sancti ejus. Tandem Epiſcopus dicit: *Voluntatem tuam bonam, & rectam ad perfectionem ſibi beneplacitam Deus perducere dignetur*. Reſpondeat. *Amen*. Hactenus vetus Ordo Romanus, cujus hiſce dicendi, ac reſpondendi formulis, numero licet plurali uſus eſt quidem liber Pontificalis Eccleſiæ Moguntinæ annorum circiter CD. ubi etiam initio Ordinationis Presbyterorum, antequam fiant de ipſis, & ad ipſos interrogationes, fit mentio Tituli; *Ad Titulum*, inquit, *S. Mariæ de Domo Presbyteri ordinandi procedant*. Et ſtatim ſubdit: *Sacerdotem oportet offerre, & benedicere, præeſſe, & prædicare, & baptizare*. Quæ verba habentur quidem in noſtro Romano Pontificali, ſed in prolixa Epiſcopi ad Presbyteros admonitione, quam nos ſuo loco deſcribemus, atque explicabimus.

§. IV.

Et annuntiat Clero, & Populo dicens:

Quoniam, Fratres cariſſimi, Rectori navis, & navigio deferendis eadem eſt vel ſecuritatis ratio, vel communis timoris, par eorum debet eſſe ſententia, quorum cauſa communis exiſtit. Neque enim fuit fruſtra a Patribus inſtitutum, ut de electione illorum, qui ad regimen Altaris adhibendi ſunt, conſulatur etiam populus; quia de vita, & converſatione præſentandi, quod nonnunquam ignoratur a pluribus, ſcitur a paucis; & neceſſe eſt, ut facilius ei quis obedientiam exhibeat Ordinato, cui aſſenſum præbuerit Ordinando. Horum ſiquidem Diaconorum in Presbyteros, auxiliante Domino, Ordinandorum converſatio (quantum mihi videtur) probata, & Deo placita exiſtit, & digna, ut arbitror, Eccleſiaſtici honoris augmento. Sed ne unum fortaſſe, vel paucos, aut decipiat aſſenſio, vel fallat affectio, ſententia eſt expetenda multorum. Itaque quid de eorum actibus, aut moribus noveritis, quid de merito ſentiatis, libera voce pandatis; & his teſtimonium Sacerdotii magis pro merito, quam affectione aliqua, tribuatis. Siquis igitur habet aliquid contra illos, pro Deo, & propter Deum cum fiducia exeat, & dicat; verumtamen memor ſit conditionis ſuæ.

COMMENTARIUS.

I. EXtat hæc Epiſcopi ad Populum allocutio in Ordine antiquo Romano, & quidem ſtatim poſt enarratas in §. ſuperiori interrogationes. Sciendum autem eſt, omnino circa finem variare eam Epiſcopi allocutionem, quam habet Ordo Romanus ab illa, quam mox recitavimus ex noſtro Pontificali. Ibi ſiquidem, ut de aliis ſileam parvis verborum mutationibus, poſt illa verba: *Itaque quid de eorum actibus, aut moribus noveritis, quid de meritis ſentiatis, Deo teſte conſulimus*, hæc alia ſequuntur: *Debet hanc fidem charitas veſtra habere, quam ſecundum præceptum Evangelii, & Deo exhibere debetis, & proximo, ut his teſtimonium Sacerdotii magis pro merito, quam affectione aliqua tribuatis. Et qui devotionem omnium expectamus, intelligere tacentes non poſſumus: ſcimus tamen, quod eſt acceptabilius Deo, ſi aderit per Spiritum Sanctum conſenſus*

ſenſus unus omnium animorum. Et ideo electionem veſtram debetis publica voce profiteri. Conſentiunt fere antiquo Romano Ordini tres antiquiſſimi mſs. Sacramentorum libri, Noviomenſis, Regis Gallorum Numero 3866. & Gellonenſis annorum CM. Meminit & ejus allocutionis Epiſcopi Codex ms. Pontificalis Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744. ubi agit de Ordinatione Presbyteri, additque eam fieri ab Epiſcopo ſedendo, ac ſimpliciter legendo, *juxta ſtatutum Carthaginenſis Concilii*. Sane hinc vides, quanta olim fuerit, ſitque etiam hodie Epiſcopi diligentia in eligendis ſacris Miniſtris, iis præſertim, qui ad Sacerdotium aſſumendi ſunt. Verum fateri cogimur, adhue adhibitis tot cautionibus, ac diligentiis, paſſim parvi pretii homines in ſacra myſteria ſe ſe inferre, conniventibus nonnumquam Epiſcopis, qui illos ceteroqui indignos, vel Magnatum commendationibus, vel importuna amicorum prece, ad ſacros Ordines admittere non verentur.

§. V.

Poſtea Pontifex, facta aliqua mora, convertens ſermonem ſuum ad Ordinandos, admonet eos, dicens:

Conſecrandi, filii dilectiſsimi, in Presbyteratus officium, illud digne ſuſcipere, ac ſuſceptum laudabiliter exequi ſtudeatis. Sacerdotem etenim oportet offerre, benedicere, præeſſe, prædicare, & baptizare. Cum magno quippe timore ad tantum gradum aſcendendum eſt; ac providendum, ut cæleſtis ſapientia, probi mores, & diuturna juſtitiæ obſervatio ad id electos commendent. Unde Dominus præcipiens Moyſi, ut ſeptuaginta viros de univerſo Iſrael in adjutorium ſuum eligeret, quibus Spiritus Sancti dona divideret, ſuggeſsit; quos tu noſti, quod ſenes populi ſunt. Vos ſiquidem in ſeptuaginta viris, & ſenibus ſignati eſtis; ſi per ſpiritum ſeptiformem, Decalogum legis cuſtodientes, probi & maturi in ſcientia ſimiliter, & opere eritis. Sub eodem quoque myſterio, & eadem figura, in novo Teſtamento Dominus ſeptuaginta duos elegit, ac binos ante ſe in in prædicationem miſit; ut doceret verbo ſimul & facto, miniſtros Eccleſiæ ſuæ, fide, & opere debere eſſe perfectos; ſeu geminæ dilectionis, Dei ſcilicet, & proximi virtute fundatos. Tales itaque eſſe ſtudeatis, ut in adjutorium Moyſi, & duodecim Apoſtolorum. Epiſcoporum videlicet Catholicorum, qui per Moyſen, & Apoſtolos figurantur, digne per gratiam Dei eligi valeatis. Hac certe mira varietate Eccleſia Sancta circumdatur, ornatur, & regitur; cum alii in ea Pontifices, alii minoris Ordinis Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi, diverſorum Ordinum viri conſecrantur; & ex multis, & alternæ dignitatis membris unum corpus Chriſti efficitur. Itaque, filii dilectiſsimi, quos ad noſtrum adjutorium fratrum noſtrorum arbitrium conſecrandos elegit, ſervate in moribus veſtris, caſtæ, & ſanctæ vitæ integritatem. Agnoſcite quod agitis. Imitamini, quod tractatis; quatenus mortis Dominicæ myſterium celebrantes, mortificare membra veſtra a vitiis, & concupiſcentiis omnibus procuretis. Sit doctrina veſtra ſpiritualis medicina populo Dei. Sit odor vitæ veſtræ delectamentum Eccleſiæ Chriſti; ut prædicatione, atque exemplo ædificetis domum, ideſt familiam Dei; quatenus nec nos de veſtra provectione, nec vos de tanti officii ſuſceptione, damnari a Domino, ſed remunerari potius mereamur. Quod ipſe nobis concedat per gratiam ſuam. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. PLura in hoc prolixo Epiſcopi ſermone ad Presbyteros edocemur; ac primo quidem quæ ſint præcipua Presbyteri munera: *Sacerdotem*, inquit, *oportet offerre*, *benedicere*, *præeſſe*, *prædicare*, & *baptizare*. Idipſum habet vetus Ordo Romanus, ubi totus Epiſcopi ſermo ad ipſos Presbyteros hiſce tantum verbis concluditur: *Qui Ordinandi eſtis Presbyteri, offerre vos oportet, & benedicere, præeſſe, & prædicare, baptizare, & bonis operibus, & Deo placitis undique redundare*. Pontificale Eccleſiæ Moguntinæ annorum circiter CD. ea ſolum verba recitat, quæ nos ex noſtro Romano deſcripſimus initio hujus Commentarii; nihil enim aliud ait, quam iſta dumtaxat: *Sacerdotem oportet offerre, & benedicere, præeſſe, & prædicare, & baptizare*.

Multa

Multa pie admodum, ac erudite de iis officiis congerit in ſua Pannplia Sacerdotali Vir Clariſſimus Andreas Sauſſay, Parte II. Nos ea qua poſſumus brevitate, illa dicemus, quæ ſcitu magis digna videbuntur, ſenſumque verborum auctoritate veterum Canonum, ac teſtimoniis Patrum enucleabimus.

II. Eſt ergo primum ac præcipuum Presbyteri munus *offerre*, ideſt, ſacrificium corporis, & ſanguinis Domini. Quod munus adeo eſt ipſius Presbyteri proprium, ut ne Diaconis quidem, nec jure, nec ulla commiſſione, ſeu diſpenſatione poteſtatis Eccleſiaſticæ, commune ſit, aut fieri poſſit, ac multominus ceteris quibuſcumque, vel laicis Chriſtifidelibus. Hinc, cum aliquando Diaconi eo inſaniæ devenerint, ut offerre ſacrificium præſumerent, illico Patres Concilii I. Arelatenſis anni CCCXIV. Can. XV. illorum temeritatem coercuerunt: *De Diaconibus, quos cognovimus multis locis offerre, placuit minime fieri debere*. Quem Canonem non multo poſt confirmavit Nicæna I. Œcumenica Synodus decernens Can. XVIII. Diaconos neque ex Sacris Canonibus, neque ex traditione habere poteſtatem offerendi. Sane definitum eſt ex Concilio Lateranenſi IV. ſub Innocentio III. Cap. I. Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti a nemine confici poſſe, qui non ſit Sacerdos rite ordinatus ſecundum claves Eccleſiæ, quas ipſe Chriſtus conceſſit Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus. Et Tridentina Synodus Seſſione VII. Can. X. ita ſtatuit: *Siquis dixerit, Chriſtianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis adminiſtrandis habere poteſtatem, anathema ſit*. Quod quidem conſtitutum fuit contra nonnullos articulos Joannis Wicleffi jam ante damnatos in Concilio Conſtantienſi, & contra id quod Lutherus aſſeruit in libro peſtifero *De captivitate babylonica*, omnes Chriſtianos eſſe Sacerdotes, & omnes in verbo, & Sacramentis poteſtatem habere. Sed de hac re videri poſſunt Sacri Theologi. Ceterum quantalibet Presbyteris poteſtas ſit ſacrificium offerendi, tradit nihilominus S. Ignatius in Epiſtola ad Smyrnenſes, id eis agere minime licuiſſe abſque Epiſcopi facultate: *Non licet ſine Epiſcopo, nec offerre, neque ſacrificium immolare, neque miſſas celebrare*.

III. Sacerdotis alterum munus eſt *benedicere*. Hinc S. Teleſphorus Papa, & Martyr, referente Gratiano Can. *Sacerdotes*, VI. Quæſtione I. Sacerdotibus deberi reverentiam a laicis affirmat, vel eo titulo, quod ab his benedictionem accipiant. Ob eandem rationem S. Ephrem in Sermone de timore Dei, inquit: *Honora Sacerdotem, atque Presbyteros, ut in te benedictio oris ipſorum perveniat*. Et S. Maria Ægyptiaca, ut teſtatur Sophronius Hieroſolymitanus in ejus vita, Cap. X. dixiſſe fertur ad Zoſimum ſibi in via occurrentem: *Abbas Zoſime tibi competit benedicere, & orare; tu enim Presbyteri honore fultus es; & plurimis jam annis adſiſtis Altari*. De S. Antonio Abbate refert in ejus vita S. Athanaſius, quod Epiſcopis quoque, ac Presbyteris ad benedicendum ſe caput ſubmitteret. Porro cum Sacerdotes conſecrentur, ut ſint præcipui Chriſti miniſtri, ut ait Apoſtolus in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. IV. & diſpenſatores myſteriorum Dei; ac præterea cum per benedictiones diſpenſentur gratiæ, & dona Dei; merito Eccleſia adnexuit Ordini Presbyreratus munus benedicendi; itaut ſoli Sacerdotes ſint miniſtri benedictionum; quare, cum, ut infra dicemus, ordinatur Sacerdos ejuſque manus conſecrantur, ſic ei dicitur ab Epiſcopo conſecrante: *Ut quæcumque benedixerint, benedicantur*. Hinc etiam iis, qui ob crimina Presbyterali gradu moverentur, ſeu dignitatis ſuæ diminutione plecterentur, benedicendi facultatem ademptam legimus: nam S. Baſilius in Epiſtola Canonica ad Amphilochium Iconii Epiſcopum Canone XXVII. decernit Presbyterum, qui per ignorantiam nefariis nuptiis implicatus eſt, eſſe quidem Cathedræ participem, ut ſcilicet cum aliis Presbyteris ſedere poſſet: *ut is autem aliis benedicat, qui ſua debet vulnera curare*, non eſſe conſentaneum. Cujus rei hanc rationem ſubjicit: *Benedictio enim eſt ſanctificationis communicatio: qui autem eam non habet propter ignorantiæ lapſum, quomodo aliis communicabit?* Tandem in iis verbis concludit: *Nec ergo publice, nec privatim benedicat, nec Chriſti corpus aliis impertiat; nec aliquod aliud ſacrum miniſterium obeat*.

IV. Neque vero hactenus dictis ullatenus adverſatur Canon XLIV. Concilii Agathenſis ubi legimus: *Benedictionem quoque ſuper plebem in Eccleſia fundere, aut pœnitentem in Eccleſia benedicere, Presbytero penitus non licebit*. Intelligendum enim Canonem eſſe ajunt de ſolemni benedictione extra Miſſarum ſolemnia, qualem Epiſcopi per Eccleſiam incedentes largiri ſolent; quod quidem patet ex ejuſdem Concilii Canone XLVII. quo præcipitur, ut populus non diſcedat ante benedictionem Sacerdotis: *Miſſas*, inquit, *die Dominico ſecularibus totas tenere ſpeciali ordine præcipimus, itaut ante benedictionem Sacerdotis egredi populus non præſumat*. Sane cavendum ſummopere eſt Sacerdoti, ne benedictiones, quæ ad majoris dignitatis officium pertinent, temere, vel imperite uſurpet. Sunt enim in Miſſali, & Rituali Romano nonnullæ benedictiones, quæ non ad Sacerdotes ſimpliciter, ſed vel ad Epiſcopum, vel ad alios facultatem habentes ſpectant. Sed de hac re vide omnino Paulum Mariam Quarti in ſuo docto, & copioſo tractatu *De Sacris benedictionibus*.

V. Tertium munus Presbyterorum *præeſſe* eſt. *Præſident*, inquit Tertullianus in Apologetico, Cap. XXXIX. *probati quique ſeniores*, ideſt, cuique cœtui præſident Sacerdotes, Altari, Sacrificio, Sacramentis, exhortationibus, correctionibus, concioni, catecheſi, divinis præconiis, & quibuſque aliis Eccleſiaſticis officiis, ac ſacris exercitationibus, ut omnia, ſicut ait Apoſtolus in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. XIV. in Eccleſia cum ordine fiant. Hinc cautum eſt ex Canone VI. Concilii Gangrenſis juxta editionem Dionyſii Exigui, ut *ſiquis extra Eccleſiam ſeorſum conventus celebrat, & deſpiciens Eccleſiam, ea quæ ſunt Eccleſiæ voluerit uſurpare, non conveniente Presbytero, juxta decretum Epiſcopi, anathema ſit*. Ergo præeſſe in Eccleſia, abſente Epiſcopo, ſacris quibuſque officiis, proprium Presbyteri munus eſt, adeout, qui ſine Epiſcopo, vel Presbytero, congregat Clerum, vel Populum, dignus ſit, ut habet canon iſte, qui Antiſtitis judicio, anathemate feriatur, etiamſi ſit Diaconus, cujus ſane congregare Populum, & multo minus Clerum, & divinis præeſſe officiis, per ſe jus nullum eſt; ut ſcite obſervat Andreas Sauſſay in ſua Panoplia Sacerdotali Part. II. Lib. I. Oportet autem, ut qui præſunt fidelibus in Domino, *curent bonis operibus præeſſe*, ut verbis utar Apoſtoli in Epiſtola ad Titum Cap. III. ideſt, ut explicat laudatus Sauſſay, non modo bona opera facere, ſed magiſterium omnis virtutis inſuper profiteri. At malum illud eſt haudquaquam feren-

ferendum, quod, cum ipſe Apoſtolus jubeat in Epiſtola 1. ad Timotheum, Cap. v. *Ut qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, & doctrina; dicit enim Scriptura: non alligabis os bovi trituranti. Et: dignus eſt operarius mercede ſua*, non ſemel iis neglectis, ac fame laborantibus, otioſi, & qui male præſunt Presbyteri, panem Eccleſiæ comedant, ac Sacerdotiis abundent.

VI. Quartum Presbyteri munus eſt *prædicare*. Ut enim ſacrificandi, ita & prædicandi munus eſt Presbyteratui ipſi illigatum, quamquam nonniſi ex Epiſcopi facultate exercendum, cui principaliter hoc onus incumbit, quippe qui proprie ſecundum Apoſtolum in Epiſtola ad Epheſios Cap. iv. in Eccleſia Paſtor, & Doctor conſtitutus eſt. Pertinere autem ad officium Presbyteri, concionandi munus, perſpicue liquet ex Canone vulgo Apoſtolorum quinquageſimo ſeptimo, qui non tantum Epiſcopo, ſed & Presbytero prædicationem negligenti ſegregationem, & degradationem comminatur: *Epiſcopus, aut Presbyter, qui Clerum, vel populum pietatem non docet, ſegregetur, etſi in ſocordia perſeverat, deponatur*. Ancyrana Synodus Can. 1. inter Presbyteri officia omnino numerat *ſermonem facere ad populum*. Et Aquiſgranenſis ſub Ludovico I. Lib. 1. Cap. viii. ſive potius Sanctus Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis Lib. II. *De Eccleſiaſticis officiis*, Cap. vii. cujus verba Synodus ipſa Aquiſgranenſis uſurpavit, Presbyteros in confectione corporis, & ſanguinis Chriſti, & in prædicatione Verbi Dei, eodem jure agnoſcit uti cum Epiſcopis: *His enim, ſicut Epiſcopis diſpenſatio myſteriorum Dei commiſſa eſt: præſunt enim Eccleſiæ Chriſti; & in confectione divini corporis, & ſanguinis conſortes cum Epiſcopis ſunt; ſimiliter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi*.

VII. Hinc non immerito dolebat S. Hieronymo in Epiſtola ad Nepotianum de vita Sacerdotum, quod quibuſdam in Eccleſiis, quaſi ſubinviderent Epiſcopi Presbyteris ſuis, non ſinerent eos publice concionari, maxime ipſis præſentibus, cum gratulari potius illis tamquam filiis debuiſſent, & eorum gloriam tanquam & ſibi communem judicare: *Peſſimæ conſuetudinis eſt, in quibuſdam Eccleſiis tacere Presbyteros, & præſentibus Epiſcopis non loqui, quaſi aut invideant, aut non dignentur audire. Gloria Patris eſt filius ſapiens. Gaudeat Epiſcopus judicio ſuo, cum tales elegerit Sacerdotes*. In Oriente prædicaſſe jam primum Presbyteros, ac deinde eo munere fuiſſe interdictos occaſione Arii hæreſiarchæ, addiſcimus ex Socrate Lib. v. *Hiſtoriæ*, Cap. xxi. & ex Sozomeno Libro vii. Cap. xix. *Alexandriæ non concionatur Presbyter: qui mos eo tempore initium habuit, quo Arius perturbavit Eccleſiam*. Ex Concilio Chalcedonenſi, & Epiſtolis S. Leonis id colligitur, ſuſpenſos a prædicandi facultate fuiſſe monachos, poſtquam errores ſuos Eutyches monachus diſſeminavit.

VIII. Poſtremum Presbyteri officium in Pontificali præſcriptum eſt *baptizare*. Quod S. Thomas iii. Parte, Quæſtione lxvii. Articulo II. inde probat, quia Sacerdotes ad Euchariſtiam conſecrandam inſtituti ſunt, quæ Sacramentum eſt Eccleſiaſticæ pacis, & unitatis, ſecundum illud Apoſtoli in Epiſtola 1. ad Corinthios, Cap. x. *Unus panis, & unum corpus, multi ſumus omnes, qui de uno calice participamus*. Per baptiſmum autem homo fit particeps Eccleſiaſticæ unitatis, & jus accipit ad menſam Domini accedendi: quamobrem ſicut ad Sacerdotem pertinet Euchariſtiæ conſecratio, ita etiam & baptiſmi adminiſtratio. Scio, pleroſque in ea eſſe conſtanti, & indubitata opinione, ad ſolos olim Epiſcopos jus baptizandi pertinuiſſe, quia ſcilicet aliquando Patres Presbyteris ſine Epiſcopi venia baptizandi jus permiſſum non eſſe dixerunt, ut Tertullianus in Libro *De Baptiſmo*, Cap. xvii. S. Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos, & alii complures a Martenio relati Lib. 1. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. 1. Articulo iii. Verum id de baptiſmo quidem ſolemniori, qui in Paſchate, & Pentecoſte adminiſtrari conſueverat, intelligendum monet Concilii Tridentini Catechiſmus, Parte II. *De Baptiſmi Sacramento*, §. xxii. aut certe ad honorem, & reverentiam Epiſcopi ea diſciplina olim obſervata eſt, ut Presbyter eo præſente miniſterium ipſum, quod ex ordine illi competit, niſi ejus juſſu, non exerceret.

IX. Itaque non mirum videri debet, ſi vel circa medium xii. ſeculum Cardinales ipſi in ſuis titulis non baptizarent, niſi petita prius a Summo Pontifice facultate, ut palam fit ex Ordine quodam Romano, quem ante annum MCXLIII. ſcripſit Benedictus S. Petri Canonicus, qui inter alia præſertim hæc verba habet: *Finito officio Dominus Pontifex deſcendit ad Fontem cum Diaconis, & Subdiaconis regionariis cantando litaniam.... Cardinales autem qui remanſerunt in choro exeant per poſterulam poſt abſidem, & intrant per porticum S. Joannis; & vadunt ad Eccleſiam S. Venantii. Tunc Archidiaconus præcipit duobus, ut eant ad oſtium S. Venantii, qui obediunt. Accipiunt priorem Cardinalium per manus adextrantes eum uſque ante Pontificem; omnes Cardinales ſequentes eum. Prior autem inclinat ſe, & dicit:* Jube Domne benedicere. *Pontifex benedicit eum. Progrediens parum facit ſimiliter, & benedicit. Tertia vice ſimiliter, & benedicit eum Pontifex, & dicit;* Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. *Cardinales vero tunc induti cum equitibus revertuntur ad titulos ſuos*. Eodem prorſus modo loquitur Cencius in Ordine Romano, quem exeunte Seculo xii. digeſſit. Unde quid mirum, ſi in vetuſtioribus Synodis, & in Vernenſi anno DCCLV. habito, Can. viii. ſancitum fuerit, *Ut omnes Presbyteri, qui in Parochia ſunt, ſub poteſtate Epiſcopi eſſe debeant, & de eorum ordine nullus Presbyter præſumat in illa Parochia baptizare, nec miſſas celebrare ſine juſſione Epiſcopi, in cujus Parochia eſt*.

X. Ceterum in Conſtitutionibus Apoſtolicis Lib. iii. Cap. xi. Presbyteris perinde, ac Epiſcopis baptiſmi miniſterium ex æquo conceſſum reperio: *Neque reliquis Clericis poteſtatem baptizandi facimus, ut Lectoribus, Cantoribus, Janitoribus, aut Miniſtris, niſi tantum Epiſcopis, & Presbyteris, miniſtrantibus Diaconis*. Adde Apoſtolorum Principem, uti habetur Actorum Cap. x. Verſiculo xlviii. per alios baptizari juſſiſſe Cornelium, ejuſque familiam, quos ipſe antea docuerat; diſerte quoque fateri Paulum in Epiſtola 1. ad Corinthios Cap. 1. baptizaſſe ſe aliquando Stephanæ domum, non eſſe autem a Chriſto miſſum, ut baptizaret, ſed ut Euangelium nunciaret: *Non enim miſit me Chriſtus baptizare, ſed euangelizare*. Cum ergo majora Epiſcopis, qui Apoſtolorum locum in Eccleſia tenent, & vices gerunt, onera incumbant, quæ ad eorum officium peculiariter pertinent, docendi videlicet, ac orandi, quemadmodum ajunt etiam Apoſtoli Actorum Cap. vi.

Nos autem orationi, & miniſterio verbi inſtantes erimus; non immerito haptizandi provlacia Presbyteris, qui ſecundi Ordinis Sacerdotes a Patribus appellantur, commiſſa eſt.

XI. Præter hactenus explicata ex Romano Pontificali, ſunt & alia Presbyteri officia. Ipſi ſiquidem communem habent cum Epiſcopis ligandi, & ſolvendi poteſtatem, de qua inferius. Ipſi vel olim ordinarii erant miniſtri exſtremæ Unctionis: *Quia Epiſcopi aliis occupationibus impediti, ad omnes languidos ire non poſſunt*; ut in Epiſtola I. inquit Innocentius I. Pontifex Maximus. Iis aliquando datum eſſe, Subdiaconos, & alios inferiores Clericos ordinare, aperte colligitur ex Epiſtola IX. S. Gelaſii. A Concilio Carthaginenſi IV. certe ea poteſtas data eſt Presbyteris, ut Pſalmiſtas, vel Cantores creare poſſent: *Pſalmiſta, ideſt Cantor, poteſt abſque ſcientia Epiſcopi, ſola juſſione Presbyteri officium ſuſcipere cantandi; dicente ſibi Presbytero: Vide, ut quod ore cantas, corde credas*. Fuiſſe Cantores de Clericorum inferiorum ordine, teſtatur Concilium III. Carthaginenſe Can. XXII. *Clericorum nomen etiam Lectores, & Pſalmiſtæ, & Oſtiarii retinent*. Præterea, etſi in Occidente aliquando fuerint Presbyteri extraordinarii miniſtri Sacramenti Confirmationis, apud Græcos tamen ab omni pene ævo per ſimplices Sacerdotes conſueverunt baptizati confirmari. Item authore, & idoneo teſte S. Hieronymo in Epiſtola ad Heliodorum, excommunicandi etiam jus habebant: *Mihi*, ioquit, *ante Presbyterum ſedere non licet; illi, ſi peccavero, licet tradere me ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit*. Alludit ad Apoſtoli locum, Corinthium inceſtuoſum excommunicantis, ut Sacri Scriptores exponunt. Etiam Conciliis Eccleſiaſticis cum Epiſcopis interfuiſſe Presbyteros, cum hoc tamen diſcrimine, ut a tergo Epiſcoporum conſiderent, Diaconis ſtantibus, liquido conſtat ex Concilii Illiberritani præfatione, ubi ita legimus: *Præſidentibus etiam viginti & ſex Presbyteris, adſtantibus Diaconis, & omni plebe, Epiſcopi dixerunt &c.*

XII. Notanda ſunt inſuper ea memorata ſermonis Epiſcopi verba, quibus dicitur, ordinari Presbyteros in adjutorium Epiſcoporum, tamquam locum tenentes ſeptuaginta virorum, quos ex Dei mandato, uti habetur Exodi, Cap. XVIII. in adjutorium ſui, & ad Iſraelitici populi regimen Moyſes elegit, ac præſertim ſeptuaginta duorum diſcipulorum, quos in Novo Teſtamento Chriſtus Dominus elegit, ſicut Epiſcopi Moyſis, ac duodecim Apoſtolorum locum tenent. Nequis autem putet, hanc comparationem novum eſſe noſtri Romani Pontificalis inventum, audiamus Venerabilem Bedam in Euangelium Lucæ Lib. III. Cap. X. ſic ajentem: *Poſt hæc autem deſignavit Dominus & alios ſeptuaginta duos. Sicut duodecim Apoſtolos formam Epiſcoporum exhibere ſimul, & præmonſtrare nemo eſt, qui dubitet, ſic & hos ſeptuaginta duos figuram Presbyterorum, ideſt ſecundi Ordinis Sacerdotum, geſſiſſe ſciendum eſt: tametſi primis Eccleſiæ temporibus, ut Apoſtolica ſcriptura teſtis eſt, utrique Presbyteri, utrique vocabantur Epiſcopi; quorum unum ſapientiæ maturitatem, alterum induſtriam curæ paſtoralis ſignificat*.

XIII. Venerabili Bedæ omnino fere conſentit, quod ad ſuæ Diœceſis Sacerdotes olim ſcripſit Theodolphus Aurelianenſis Epiſcopus labente Sæculo VIII. nimirum, ut in Apoſtolorum, Epiſcopos, ita in ſeptuaginta duorum locum ſuffectos fuiſſe Presbyteros; &, ſicut Aaron perſonam Epiſcopi prægeſtavit, ita filios Aaronis noſtrorum Presbyterorum: *Scitote veſtrum gradum noſtro gradui ſecundum, & pene conjunctum eſſe: ſicut enim Epiſcopi Apoſtolorum in Eccleſia, ita nimirum Presbyteri cæterorum diſcipulorum Domini vicem tenent: & illi tenent gradum Summi Pontificis Aaronis, iſti vero filiorum ejus*. Concludit autem Cap. I. Epiſtolæ ſuæ ad Presbyteros, ſive Capitularis, ut ajunt, his memorandis verbis: *Unde oportet, vos ſemper memores eſſe tantæ dignitatis, memores veſtræ conſecrationis, memores ſacræ, quam in manibus ſuſcepiſtis unctionis, ut nec ab eadem dignitate digeneretis, nec veſtram conſecrationem irritam faciatis, nec manus ſacro unguine delibutas peccando polluatis, ſed cordis, & corporis munditiam conſervantes, plebibus exemplum bene vivendi præbentes, his quibus præeſtis, ducatum ad cæleſtia Regna præbeatis*. Dignum lectu eſſet totum Capitulare; quemadmodum & id quod ſcribunt Amalarius Fortunatus Lib. II. *De Eccleſiaſticis officiis*, Cap. XIII. Rabanus Maurus Lib. I. *De inſtitutione Clericorum*, Cap. VI. Ivo Carnotenſis in ſermone habito in Synodo, de excellentia Sacrorum Ordinum §. *Presbyterorum Ordo a filiis Aaron ſumpſit exordium &c.* & alii complures inter quos S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis Lib. II. *De officiis Eccleſiaſticis*, Cap. VII.

§. VI.

Si non ſint factæ Ordinationes Subdiaconorum, vel Diaconorum, dicuntur Litaniæ, ut ſupra in Ordinatione Subdiaconorum dictum eſt. Poſt hæc ſurgunt omnes, & Ordinandis coram Pontifice binis, & binis ſucceſſive genuflectentibus, Pontifex ſtans ante faldiſtorium ſuum cum mitra, & nulla oratione, nulloque cantu præmiſſis, imponit ſimul utramque manum ſuper caput cujuslibet Ordinandi ſucceſſive, nihil dicens: idemque faciunt poſt eum omnes Sacerdotes, qui adſunt, quorum tres, aut plures planetis, vel ſaltem cum ſtolis parati, ſi commode fieri poteſt, eſſe deberent. Quo facto tam Pontifex, quam Sacerdotes tenent manus dexteras extenſas ſuper illos. Et Pontifex ſtans cum mitra, dicit:

Oremus, fratres cariſſimi, Deum Patrem Omnipotentem, ut ſuper hos famulos ſuos, quos ad Presbyterii munus elegit, cæleſtia dona multiplicet, & quod

ejus dignatione ſuſcipiunt, ipſius conſequantur auxilio. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. ORdinari Presbyterum per impoſitionem manus Epiſcopi, aſtantiumque Presbyterorum, manifeſtum fit ex Concilio Carthaginenſi IV. Can. III. cujus verba hæc ſunt: *Presbyter cum ordinatur, Epiſcopo cum benedicente, & manum ſuper caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri, qui præſentes ſunt, manus ſuas juxta manum Epiſcopi ſuper caput illius teneant.* Eadem habet Sacramentarium S. Gregorii, vetus Ordo Romanus, priſci omnes recenteſque Libri Pontificales. Hanc manus impoſitionem, quam cum Presbyteris aſtantibus ſuper Ordinandorum caput facit Epiſcopus, forte ſpectant illa Apoſtoli verba in Epiſtola I. ad Timotheum Cap. IV. *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum Presbyterii.* Quæret quiſpiam: quare Diacono ſolus Epiſcopus manum imponat, Presbytero autem Epiſcopus una cum aliis Presbyteris? Rationem indicat memoratum Concilium Carthaginenſe, Canone IV. quia nimirum Diaconus non ad Sacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur, Presbyter autem ad Sacerdotium; & proinde a compresbyteris velut in conſortium paris dignitatis aſſumitur. Sane adnotandum hic illud puto, ſolam manus impoſitionem ab Epiſcopo factam, eſſentialem eſſe, cum ipſe ſolus ſit Ordinationis miniſter: adſtantes autem alii Sacerdotes ideo ſimul manus imponunt, non ut Ordinem conferant, inquit Sanctus Bonaventura, ſed ut eo ritu gratia communionis ſignificetur, quæ in Ordine Sacerdotali confertur, & per Sacerdotem adminiſtrari debet. Hæc ergo manus impoſitio, quam alii Presbyteri faciunt, ſolemnitatis, non neceſſitatis eſt.

II. Huic Latinorum ritui reſpondet apud Græcos ſalutatio, quam Presbyteri Presbyteris, Diaconi Diaconis de novo conſecratis exhibent; uti videre eſt in illorum Euchologio, & apud S. Dionyſium *De Eccleſiaſtica Hierarchia*, Cap. V. Ut autem pateat, eam impoſitionem manuum non eſſe Sacramentalem, præcipuum argumentum eſt, quod Presbyteri manus imponentes, nulla verba proferant: hoc enim oſtendit, ipſos, cum formam non exhibeant Ordinationis, nec materiam exhibere. Indicium etiam hujus rei eſt, quod ipſi Presbyteris conſecrandis non benedicant, ſed ſolus Epiſcopus; unde nec partem benedictionis, nec totam ſimul cum Epiſcopo Ordinationem attingunt. Deinde, etſi cum Epiſcopo cooperentur Sacramento Ordinis, non ideo tamen evidenter ſequeretur, eos ſolos abſque Epiſcopo ordinare poſſe; ſicut, licet certum ſit, Epiſcopos aſſiſtentes ſimul cum Epiſcopo conſecratore in Epiſcopi conſecratione operari, dubitatur tamen, an aliquis eorum ſolitarie ſumptus, Epiſcopum ordinare poſſit. Docet hæc Hallierius in opere *De Sacris Ordinationibus*, Pag. 575.

III. Siquis autem iterum interrogaverit: Cum Diacono jam fuerit in ſua Ordinatione ab Epiſcopo manus impoſita, quare quando poſtea fit Presbyter, ei manus iterum imponatur? Reſpondet Gulielmus Durandus Lib. II. Rationalis divinorum officiorum, Cap. IX. §. XV. id ideo fieri, *Quia per conſecrationem tranſit* (Presbyter) *de opere ad opus, ideſt de miniſterio ad Dei immolationem, quoniam ſicut nec illud, niſi gratia Dei adjuti, agere non valemus.* Exſcripſit plane Durandus Amalarium Fortunatum, qui Lib. II. *De Eccleſiaſticis Officiis*, Cap. XII. proponens hanc ſibi difficultatem, quid neceſſe eſt, toties imponere manus ſuper capita eorum, qui conſecrantur, primo cum quis fit Diaconus, & poſtea cum Presbyter ordinatur? Reſpondet: *Quia per conſecrationem de opere ad opus tranſit, ſicut de miniſterio Diaconi ad immolationem Sacerdotalem: quoniam nec illud opus, nec illud poſſumus agere, niſi dono gratiæ Dei adjuti, ut ait Apoſtolus; Deus enim eſt, qui operatur, & velle, & operari pro bona voluntate. Repetitur manus impoſitio, ac ſic deprecatio primi operis tranſit ad deprecationem ſecundi. Additur unum miniſterium Diacono, ideſt, ut legat Evangelium &c.*

IV. Quæſtio celebris illa eſt: Quænam manuum impoſitio ad eſſentiam Presbyteratus pertineret? An ea ſcilicet, quæ nunc ex Pontificalis noſtri Rubrica fit ſtatim poſt Litanias ab Epiſcopo ſilente, & Presbyteris adſtantibus; an ea quæ immediate poſt illam priorem impoſitionem fit ab omnibus, qui adſunt Sacerdotibus, & ab Epiſcopo, qui in Diaconum electum in Presbyterum divinam omnipotentiam invocat, an vero ea quæ poſt communionem fit a ſolo Epiſcopo ſic Presbyterum alloquente: *Accipe Spiritum Sanctum: Quorum remiſeris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta ſunt?* Reſpondet Jueninus in Tractatu *De Sacramentis*, Diſſertatione IX. Quæſtione III. Cap. II. priorem, & tertiam manuum impoſitionem, quarum quæſtio meminit, non fuiſſe in uſu decem prioribus ſeculis, quod nullus eorum tempore Scriptor Eccleſiaſticus eas referat: ſecundam vero manuum impoſitionem, de qua mox dictum eſt, fuiſſe unicam, & veram materiam Presbyteratus, ex eo probare nititur, quod eam ſolam S. Gregorius Magnus in ſuo Sacramentorum libro deſcribat; ac illam præterea comiteretur Epiſcopalis benedictio, ſeu orationes, quæ erant, ut inquit, Presbyteratus forma. *Presbyter cum ordinatur*, ait laudatus S. Gregorius in libro Sacramentorum poſt quartum Concilium Carthaginenſe, *Epiſcopo cum benedicente, & manum ſuper caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri, qui præſentes ſunt, manus ſuas juxta manum Epiſcopi ſuper caput ejus teneant.* Præivit in hac ſententia Juenino Joannes Morinus, qui de Sacris Ordinationibus Parte III. Exercitatione VII. Cap. I. & II. acriter contendit, non modo ſolam manuum impoſitionem Presbyteratus eſſe materiam, ſed ulterius eam acrius contendit manuum impoſitionem eſſe Presbyteratui ſubſtantialem, quam Presbyteri ſimul cum Epiſcopo ſuper Ordinandum adhibent: poſtremam vero ſolius Epiſcopi manus impoſitionem cum ea verborum formula, *Accipe Spiritum Sanctum &c.* nullo modo ad Sacerdotii ſubſtantiam pertinuiſſe, ſed eſſe ceremoniam recens a Latinis additam. Sunt & alii complures, qui Morinum ſequuntur, præſertim recentiores Galli Scriptores.

V. Nos qui jam ſuperius diximus, impoſitionem manus Epiſcopi, æque ac traditionem inſtrumento-

mentorum pertinere ad ſubſtantiam Preshyteratus, (quam ſententiam longe probabiliorem dicit, tueturque Bellarminus in ſuis Controverſiis *De Sacramento Ordinis* Cap. IX.) cum eodem doctiſſimo Cardinale etiam aſſerimus, poſtremam impoſitionem manus Epiſcopi cum ea formula, *Accipe Spiritum Sanctum &c.* omnino ad Sacerdotii ſubſtantiam pertinere; probamuſque ex celebri Canone IV. Seſſione XXIII. Concilii Tridentini ita definientis: *Siquis dixerit, per Sacram Ordinationem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde fruſtra Epiſcopum dicere: Accipite Spiritum Sanctum, anathema ſit*. Ubi, uti recte obſervat Bellarminus, Concilium declarat, tunc ordinari Presbyteros, & tunc dari illis gratiam Spiritus Sancti, cum eis dicitur, *Accipite Spiritum Sanctum*. At cum hoc dicitur, manus imponuntur, ut patet ex Pontificali, & Eccleſiæ conſuetudine; ergo ſentiebat Concilium, illam impoſitionem manus eſſe de eſſentia. Porro ſciendum eſt, in Ordinatione Presbyterorum duas conferri poteſtates, unam conſecrandi Euchariſtiam, quæ dicitur poteſtas in Corpus Chriſti verum; alteram abſolvendi a peccatis, quæ dicitur poteſtas in corpus Chriſti myſticum. Propter has duas poteſtates, duæ ſunt in Presbyterorum ordinatione præcipuæ ceremoniæ obſervandæ. Una ſcilicet, qua Epiſcopus porrigit futuro Presbytero patenam cum hoſtia, & calicem cum vino, dicens: *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium &c.*. Altera, cum poſt miſſam Epiſcopus manus imponit, ita inquiens: *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiſeritis peccata &c.* Utramque ceremoniam eſſe eſſentialem Presbyteratui recte docet, atque explicat Scotus, nam per unam confertur una poteſtas, per alteram altera, ſive ſint duo characteres, ſive unus, qui in ſecunda ceremonia extendatur.

VI. Neque eſt probabile, quod quidam dicunt, in una totum dari, & in altera tantum explicari. Nam in primis verba illa, *Accipe poteſtatem offerendi &c.* & iſta, *Accipe Spiritum Sanctum*, non ſignificant *explicari*, ſed revera tunc *dari* poteſtatem ſignificant. Deinde omnium pene Theologorum conſenſu Chriſtus Dominus diviſim in diverſis temporibus dedit Apoſtolis hanc duplicem poteſtatem, nam in nocte cœnæ contulit eis poteſtatem conficiendi Sacramentum Euchariſtiæ, dicendo: *Hoc facite in meam commemorationem*; & poſt reſurrectionem dedit eis poteſtatem ligandi, atque ſolvendi. Id quod inter alios docet Angelicus Doctor in IV. Diſtinct. XXIV. Quæſt. II. ad II. his verbis: *Ad ſecundum, dicendum, quod Dominus diſcipulis dedit Sacerdotalem poteſtatem quantum ad principalem actum in cœna, quando dixit*; Accipite, & manducate; *inde ſubjungit*: Hoc facite in meam commemorationem; *ſed poſt reſurrectionem dedit eis Sacerdotalem poteſtatem* (ſcilicet quando dixit Joannis XX. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum &c.* de quo erat argumentum) *quantum ad actum ſecundarium, ideſt ligare, & abſolvere*. Hinc Judas Iſchariotes, qui poſt reſurrectionem non interfuit, quippe qui ob nefariam proditionem laqueo ſe ſuſpendit, & crepuit medius, poteſtate ligandi, atque ſolvendi caruit; ſolumque in miniſterium Apoſtolatus quoad reliqua dicendus eſt cum aliis fuiſſe annumeratus.

VII. Dices, nec S. Thomam interfuiſſe, quando Chriſtus Apoſtolis dixit, *Accipite Spiritum Sanctum &c.* & tamen quis unquam negaverit, habuiſſe ipſum utramque poteſtatem. Reſpondent Theologi, Sanctum Apoſtolum, licet minime tunc interfuerit, recepiſſe poſtea illam poteſtatem ligandi, ac abſolvendi, quando Chriſtus ſcilicet illi apparuit, & ipſi dixit, quod in priori apparitione fuerat locutus, quamvis id minime ſcriptum fuerit. Recte itaque Eccleſia morem Chriſti ſequuta, prius ante conſecrationem confert Epiſcopus patenam cum hoſtia, & calicem cum vino, dicens: *Accipe poteſtatem offerendi &c.* Et poſt conſecrationem imponit manus, ac dicit: *Accipe Spiritum Sanctum &c.* Ceterum ne quid in hoc Commentario præterire videamur, ea Epiſcopi oratio in hoc §. deſcripta, *Oremus*, *Fratres cariſſimi*, *Deum Patrem omnipotentem &c.* totidem pene verbis habetur in Sacramentario S. Gregorii numero tamen ſingulari, cum alias in antiquo Romano Ordine, & in plerisque Pontificalibus libris, ſicut in noſtro, Romano, plurali numero enuntietur.

§. VII.

Pontifex, depoſita mitra, converſus ad Altare, dicit: *Oremus*. Et miniſtri: *Flectamus genua*. ℟. *Levate*. Et mox converſus ad Ordinandos dicit:

Exaudi nos, quæſumus Domine Deus noſter, & ſuper hos famulos tuos bene ✠ dictionem Sancti Spiritus, & gratiæ Sacerdotalis infunde virtutem, ut quos tuæ pietatis aſpectibus offerimus conſecrandos, perpetua muneris tui largitate proſequaris. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate ejuſdem Spiritus Sancti Deus.

Tunc extenſis manibus ante pectus, dicit: ℣. *Per omnia ſecula ſeculorum*. ℟. *Amen*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum Spiritu tuo*. ℣. *Surſum corda*. ℟. *Habemus ad Dominum*. ℣. *Gratias agamus Domino Deo noſtro*: ℟. *Dignum, & juſtum eſt. Vere dignum & juſtum eſt, æquum & ſalutare, nos tibi ſemper, & ubique gratias agere: Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, Honorum auctor, & diſtributor omnium dignitatum; per quem proficiunt univerſa; per quem cuncta firmantur, amplificatis ſemper in melius naturæ rationalis incrementis per ordinem congrua ratione diſpoſitum. Unde & Sacerdota-*

les gradus, atque officia Levitarum Sacramentis myſticis, inſtituta creverunt; ut cum Pontifices ſummos regendis populis præfeciſſes, ad eorum ſocietatis, & operis adjumentum, ſequentis ordinis viros, & ſecundæ dignitatis eligeres. Sic in eremo per ſeptuaginta virorum prudentium mentes, Moyſi ſpiritum propagaſti, quibus ille adjutoribus uſus in populos, innumeras multitudines facile gubernavit. Sic & in Eleazarum, & Ithamarum filios Aaron paternæ plenitudinis abundantiam transfudiſti, ut ad hoſtias ſalutares, & frequentioris officii Sacramenta miniſterium ſufficeret Sacerdotum. Hac providentia, Domine, Apoſtolis filii tui Doctores fidei comites addidiſti, quibus illi orbem totum ſecundis prædicationibus impleverunt. Quapropter infirmitati quoque noſtræ, Domine, quæſumus, hæc adjumenta largire; qui quanto fragiliores ſumus, tanto his pluribus indigemus. Da, quæſumus, Omnipotens Pater, in hos famulos tuos Presbyterii dignitatem; innova in viſceribus eorum ſpiritum ſanctitatis; ut acceptum a te, Deus, ſecundi meriti munus obtineant; cenſuramque morum exemplo ſuæ converſationis inſinuent. Sint providi cooperatores ordinis noſtri; eluceat in eis totius forma juſtitiæ, ut bonam rationem diſpenſationis ſibi creditæ reddituri, æternæ beatitudinis præmia conſequantur. Quod ſequitur legat ſubmiſſa voce, ita tamen, quod a circumſtantibus audiri poſſit. *Per eundem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate ejuſdem Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. QUæ in præſenti §. deſcripta ſunt, totidem pene verbis habentur in Ordine antiquo Romano, & in compluribus Ritualibus libris. Habentur etiam in Sacramentario S. Gregorii: in quo tamen ea verba *Flectamus genua*, ſicut & illa, *Per omnia ſecula ſeculorum*; *Dominus vobiſcum*; *Surſum corda*; *Gratias agamus Domino Deo noſtro*; *Vere dignum & juſtum eſt &c.* omnino deſiderantur, ſicut & in Ordine Romano, qui tamen habet, *Flectamus genua*, *Levate*. Sane tum in iſto, cum in Sacramentario S. Gregorii, conſecratio Presbyterorum incipit ab illis verbis, *Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus*; imo in Romano Ordine deeſt *Domine ſancte*, *& æterne*, incipitque conſecratio in modum præfationis, *Omnipotens Deus honorum dator &c.* Antiqui libri Pontificales, Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi, & Anglicanus Monaſterii Gemmeticenſis, itemque Noviomenſis, & Gellonenſis annorum CM. ſequuntur lectionem Sacramentarii S. Gregorii. Puto ea verba, *Per omnia ſecula ſeculorum &c.* præmitti conſueviſſe conſecrationi Presbyterorum ab annis D. cum eo tempore exaratus Pontificalis liber inſignis Eccleſiæ Cameracenſis, & alius inſignis Eccleſiæ Moguntinæ annorum circiter CD. eam habeat verborum formulam, quam ſupra deſcripſimus ex noſtro Romano Pontificali.

II. Porro notatu dignum in ea præfatione illud eſt, quod Epiſcopi vocantur *Pontifices ſummi*. Eo nomine eos olim appellatos fuiſſe, edocemur ex Epiſtola I. Melchiadis Romani Pontificis apud Burchardum Lib. IV. Cap. LXI., & Ivonem Parte I. Cap. CCLV. Loquens enim ibi de Sacramento Confirmationis, ait, unum eſſe, *quod a majoribus fit*, *ideſt, a ſummis Pontificibus*, *quod a minoribus perfici non poteſt*. Minores innuit Corepiſcopos, a quibus Sacramentum illud conferri nequit, ut & poſtea concedit Damaſus, ſive alius ejus nomen præſeferens in Epiſtola XLV. quæ eſt de Corepiſcopis; cujus Epiſtolæ varia loca citantur in Capitularibus, & ubi *Summorum Pontificum* nomen etiam Epiſcopis tribuitur. Locum hunc integrum deſcripſiſſe videtur Sanctus Leo I. in Epiſtola LXXXVI. ad Epiſcopos Galliæ, & Germaniæ, Hormiſda in Epiſtola ad B. Remigium Remenſem Epiſcopum, Concilium Agathenſe, Cap. XXXV. Pariſienſe ſub Ludovico Lib. I. Cap. III. tum Aquiſgranenſe II. ſub eodem Ludovico in præfatione, eo ſenſu dixit, neminem in Eccleſia Pontifice potiorem. Hincmarus id quidem firmat in Epiſtola IV. Cap. IV. dum Chriſtum duos Ordines in Sacerdotibus conſtituiſſe aſſerit, unum *Summorum Pontificum*, ideſt Epiſcoporum: alterum Presbyterorum. Eo reſpexit Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus in Epiſtola ad Presbyteros ſuæ Diœceſis, & alii complures Scriptores Eccleſiaſtici, præſertim ii, qui agunt de officiis Eccleſiaſticis, cum ajunt, Epiſcopos tenere gradum ſummi Pontificis Aaron. Fortunatus tandem Lib. XI. Epigrammate XIII. ubi nomine Pontificis ſummi intelligit Germanum Pariſiorum Epiſcopum, ita canit:

Pontifici ſummo nos commendare precamur:
Regibus & Dominis ferte ſalutis opes.

III. Neque vero ſolum Pontifices Summi, ſed & ſummi Sacerdotes, Pontifices Maximi, & Principes Sacerdotum honoris cauſa olim Epiſcopi nominabantur. Auctor ſub nomine Ambroſii in epiſtolam ad Epheſios cap. IV. expreſſis verbis Principes Sacerdotum eos nuncupat. Atque ita nomen Summi Sacerdotis a S. Hieronymo crebro adhibitum eſt, ut exempli cauſa in Dialogo contra Luciferianos, ubi ita ſcribit: *Eccleſiæ ſalus in ſummi Sacerdotis dignitate pendet*. Vide plura apud Joſephum Binghamum lib. II. *Originum Eccleſiaſticarum*, cap. II. §. VI.

§. VIII.

Google

§. VIII.

Pontifex ſedet, accepta mitra, & reflectit orarium, ſive ſtolam ab humero ſiniſtro cujuslibet, capiens partem quæ retro pendet, & imponens ſuper dexterum humerum, aptat eam ante pectus, in modum Crucis, ſingulis dicens: *Accipe jugum Domini; jugum enim ejus ſuave eſt, & onus ejus leve.*

COMMENTARIUS.

I. TAmetſi nulla mentio fiat in Sacramentario S. Gregorii, atque in aliis Ritualibus libris de ritu apponendæ ſtolæ Presbyteris in eorum Ordinatione, habetur tamen in antiquo Romano Ordine cum eadem verborum formula noſtri Romani Pontificalis; item in vetuſtiſſimis Pontificalibus Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi, & Anglicano monaſterii Gemmeticenſis annorum CM. in quibus, dum Epiſcopus dat ſtolam Presbytero, ita inquit: *Stola juſtitiæ circumdet Dominus cervieem tuam, & ab omni corruptione peccati purificet Dominus mentem tuam.* Extat idem ritus in Euchologio Græcorum, ubi Epiſcopus in Ordinatione Presbyteri, poſt impoſitam capiti illius manum, & recitatam Orationem, *erigit illum, & poſteriorem ſtolæ partem ad anterius dextrum latus reducit, dicens:* DIGNUS. Idem docet Symeon Theſſalonicenſis in Libro *De Sacris Ordinationibus*, Cap. v. his verbis: *Poſtea orarium a ſiniſtro humero in dexterum transfert, quod poſterius eſt anterius agens; & hoc modo velut ſub jugum mittit ordinandum. Conſpicere enim debet, & conſiderare per ſymbola, quam acceperit gratiam; & primum quod ſecundum unum, & ſolum Diaconatus opus contraxerit debitum: nunc vero ad myſteria, & Sacerdotium univerſum, unde majus illi impendet jugum, itaut totius operis debeat eſſe miniſter, & curator: ideo ſecundo cingitur, velut vocatus ad majus opus.* Fortaſſe omiſſus eſt in quibuſdam latinis libris Pontificalibus ritus tradendæ ſtolæ in Ordinatione Presbyterorum, quia ſcilicet, uti recte obſervat Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo IX. Num. XIII. eam, cum ipſi fuerant ordinati in Diaconos, jam acceperant: alioqui non minus Presbyteris, quam Diaconis traditio ſtolæ eſt antiquiſſima; eamque perinde ac Diaconi extra cultum Divinum diu noctuque continuo geſtabant: *Presbyteri*, inquit Concilium Moguntinum anni DCCCXIII. Can. XVIII. *ſine intermiſſione utantur orario propter differentiam Sacerdotii dignitatis.* Cujus rei praxim videre eſt apud Joannem Monachum in vita S. Odonis Abbatis Cluniacenſis, Libro I. Num. XXXVII. qui prima poſt Ordinationem ſuam nocte expergefactus, & præter ſolitum ſentiens appenſam collo ſuo ſtolam, flere cæpit. Seculo adhuc XII. ritum hunc viguiſſe, teſtatur Joannes Saresbergenſis in vita S. Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi, qui *Stolam, jugum Chriſti ſuave circa collum, diebus, ac noctibus habebat.*

II. Significari per ſtolam jugum Chriſti ſuave, & onus ejus leve, docent paſſim Scriptores Eccleſiaſtici. Creditus Alcuinus *De Divinis Officiis*, Cap. *Quid ſignificent veſtimenta*, loquens de Orario, idest, de ſtola, diſerte ait, ipſum Orarium admonere *illum, qui illo induitur, ut memor ſit, ſub jugo Chriſti, quod leve, & ſuave eſt, eſſe ſe conſtitutum.* Amalarius Fortunatus Lib. II. *De Eccleſiaſticis officiis*, Cap. XX. *Per ſtolam*, inquit, *deſignatur onus leve, ac ſuave, de quo Dominus dicit:* Tollite jugum meum ſuper vos; jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve. *Per jugum Evangelium intelligimus &c.* Ivo Carnotenſis Epiſcopus in ſermone habito in Synodo, de ſignificationibus indumentorum Sacerdotalium, hæc habet: *Utuntur* (Sacerdotes) *& ſtola, quæ alio nomine Orarium vocatur; qua vetus Sacerdotium non utebatur. Hoc tamquam jugum bobus arantibus, vel triturantibus collo juxta humeros ſuperponitur, ut illud Evangelicum ab eis impleatur:* Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde; jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve. *Hæc a collo per anteriora deſcendens, dextrum latus ornat, & ſiniſtrum, ut doceat, Sacerdotem per arma juſtitiæ, a dextris, & a ſiniſtris, ideſt, in proſperis, & adverſis debere eſſe munitum; quod ad fortitudinem pertinet, ſine qua cæteræ virtutes facile expugnantur, & minime coronantur.*

III. Eadem edocuerunt Patres Concilii Bracharenſis III. anni DCLXXV., Can. III. ubi ajunt, *antiqua, & Eccleſiaſtica inſtitutione fuiſſe præfixum, ut omnis Sacerdos cum ordinatur, Orario utroque humero ambiatur, ſcilicet, ut qui imperturbatus præcipitur conſiſtere inter proſpera, & adverſa, virtutum ſemper ornamento, utroque circumſeptus appareat humero.* Tum abuſum refellentes quorundam Sacerdotum, quod ſine Orario Miſſam celebrare auſi eſſent, diſtricte præcipiunt ſub anathematis pœna, ne id impoſterum attentarent; quod nulla ſcilicet ratio patiatur, non aſſumi a Presbyteris tempore ſacrificii, quod in ſua ordinatione jam ab Epiſcopo acceperunt: *Qua ratione tempore Sacrificii non aſſumit, quod in Sacramento accepiſſe non dubitat? Proinde modis omnibus convenit, ut quod quiſque percepit in conſecratione honoris, hoc retineat & in oblatione, vel perceptione ſuæ ſalutis, ſcilicet, ut, cum Sacerdos ad ſolemnia Miſſarum accedit, aut per ſe Deo Sacrificium oblaturus, aut Sacramentum Corporis, & Sanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti ſumpturus, non aliter accedat, quam Orario utroque humero circumſeptus, ſicut & tempore Ordinationis ſuæ dignoſcitur conſecratus; itaut de uno eodemque Orario cervicem pariter, & utrumque humerum premens, ſignum in ſuo pectore præparet crucis. Siquis autem aliter egerit, excommunicationi debitæ ſubjaceat.* Quibus ex verbis & illud licet addiſcere, eſſe plane antiquiſſimum, ut ſtola Presbyteris ante pectus in modum Crucis aptetur. *Quo quidem ritu*, ut verbis utar Catechiſmi Concilii Tridentini, Parte II. De Ordinis Sacramento, Nu-

Digitized by Google

Numero XLVIII. *declaratur, Sacerdotem virtute indui ex alto, qua poſſit Crucem Chriſti Domini, & jugum ſuave divinæ legis perferre, eamque non verbis ſolum, ſed vitæ ſanctiſſime, & honeſtiſſime actæ exemplo tradere.* Aliam explicationem vide apud Durandum in ſuo Rationali lib. III. cap. V.

§. IX.

Poſtea imponit cuilibet ſucceſſive caſulam uſque ad ſcapulas, quam quilibet teneat ſuper humeros complicatam, a parte interiori deorſum dependentem, ſingulis dicens: *Accipe veſtem Sacerdotalem, per quam charitas intelligitur; potens eſt enim Deus, ut augeat tibi charitatem, & opus perfectum.* ℟. *Deo gratias.*

COMMENTARIUS.

I. Statim ſtola collo Presbyteri in modum Crucis appoſita, conſequenter caſula tamquam veſtis Sacerdotalis ipſi dabatur; ejuſque ritus perſpicue meminit Ordo Romanus, ſic inquiens: *Hic veſtiat eum caſula, dicens: Stola innocentiæ induat te Dominus.* Sunt ibidem aliæ duæ verborum formulæ ab Epiſcopo in caſulæ traditione proferendæ, quarum altera eadem eſt, ac illa, qua utitur noſtrum Pontificale Romano, quamque in præſenti §. deſcripſimus; altera vero hunc inquit in modum: *Induere veſtibus preclaris, a cunctis commaculationum ſpurcitiis expurgatam, deſcendatque ſuper te divinæ Trinitatis ante mundi conſtitutionem tibi benedictio data. Per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. Amen.* Meminit & caſulæ traditionis in ſuo Sacramentario S. Gregorius, ubi etiam hæc ſtatim habentur verba: *Benedictio Patris, & Filii, & Spiritus Sancti deſcendat ſuper te, ut ſis benedictus in Ordine Sacerdotali, & offeras placabiles hoſtias pro peccatis, atque offenſionibus populi omnipotenti Deo. Cui ſit honor, & gloria in ſecula ſeculorum.* In Codice Ratoldi ita legitur: *Benedictio poſt caſulas ſuper omnes.* Et ſtatim: *Benedictio Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti deſcendat ſuper vos, & his Sacerdotalibus veſtibus induti, protecti, & muniti eſſe valeatis ab omnibus impugnationibus malignorum ſpirituum; & ſitis benedicti in nomine Domini noſtri; & offeratis hoſtias placabiles pro peccatis, atque offenſionibus Deo, cui eſt honor, & gloria.* Supervacaneum fuerit de eo ritu alios Pontificales libros referre, cum in Concilio Toletano IV. quod habitum eſt anno DCXXXVI. Can. XXVII. diſerta mentio fiat de orario, ſeu ſtola, ac planeta, quæ idem eſt, ac caſula in Ordinatione Presbyteri adhibita. Uſos porro fuiſſe & eo ritu Græcos, ex eorum Euchologio liquet, ubi poſt traditam Presbytero ſtolam, ita Epiſcopo præſcriptum legimus: *Deinde induens illum caſula, rurſum exclamat: DIGNUS.* Vide Symeonem Theſſalonicenſem de ſacris Ordinationibus, Cap. V.

II. Præter ſuperius recitatas, variæ ſunt in variis Pontificalibus libris verborum formulæ ab Epiſcopis uſurpatæ in traditione caſulæ, ſive planetæ. Pontificale Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi ante annos CM. exaratum ait: *Induat te Dominus veſtimentum ſalutis, & coronam lætitiæ ponat ſuper caput tuum.* Pontificale Anglicanum monaſterii Gemmeticenſis CM. annorum. *Per hæc indumenta ſtolam, & caſulam ſalutis indui merearis æternæ perpetuitatis plenitudinem cum ſanctis Sacerdotibus Chriſto miniſtrantibus, ut præmia feliciter capeſcere valeas repromiſſa. Per.* Certe plerique libri Pontificales habent formulam noſtri Romani Pontificalis, ſive ut melius dicam, alteram antiqui Romani Ordinis: *Accipe veſtem Sacerdotalem, per quam charitas intelligitur &c.* Significari per caſulam charitatem teſtatur Author nomine Alcuini in Libro *De Divinis officiis*, Cap. Quid ſignificent veſtimenta: *Caſula*, inquit, *quæ ſuper omnia indumenta ponitur, ſignificat charitatem, quæ alias virtutes excellit.* Idipſum docet Ivo Carnotenſis Epiſcopus in ſermone in Synodo habito de ſignificationibus indumentorum Sacerdotalium. *Omnibus*, ait, *indumentis ſuperponitur caſula, quæ alio nomine planeta vocatur; quæ quia communis eſt veſtis, charitatem ſignificat, quæ univerſis virtutibus ſuperponitur, quia cæteræ virtutes nihil ſine ea utile operantur.* Hugo a S. Victore de myſteriis Eccleſiæ, Cap. VI. hæc habet: *Caſula charitatem exprimit, quæ loco prudentiæ ponitur, quia plenitudo legis eſt dilectio.* Caſulæ in Sacro miniſterio antiquitatem perperam irridet Calvinus in quodam libello, quem indicem reliquiarum appellat, quem nos alias ſolide confutavimus in opere noſtro *De Codice S. Evangelii &c.* Lib. II. Cap. VII.

§. X.

Surgit Pontifex ſine mitra, & omnibus genua flectentibus, dicit:

Deus ſanctificationum omnium Auctor, cujus vera conſecratio, plenaque benedictio eſt, tu, Domine, ſuper hos famulos tuos, quos ad Presbyterii honorem dedicamus, munus tuæ bene ✠ dictionis infunde; ut gravitate actuum, & cenſura vivendi probent ſe ſeniores, his inſtituti diſciplinis, quas Tito, & Timotheo Paulus expoſuit; ut in lege tua, die, ac nocte meditantes, quod legerint, credant; quod crediderint, doceant; quod docuerint, imitentur: juſtitiam, conſtantiam, miſeri-

ſericordiam , fortitudinem , cæteraſque virtutes in ſe oſtendant ; exemplo præbeant ; admonitione confirment ; ac purum , & immaculatum miniſterii ſui donum cuſtodiant ; & per obſequium plebis tuæ , panem , & vinum in corpus , & ſanguinem Filii tui immaculata benedictione transforment ; & inviolabili charitate in virum perfectum , in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti , in die juſti , & æterni judicii Dei , conſcientia pura , fide vera , Spiritu Sancto pleni reſurgant . Per eundem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum : Qui tecum vivit , & regnat in unitate ejuſdem Spiritus Sancti Deus , per omnia ſecula ſeculorum . ℟. *Amen .*

COMMENTARIUS.

I. POſt caſulæ traditionem dabatur Presbytero benedictio , cujus binas formulas in Commentario ſuperioris §. recitavimus , alteram ex libro Sacramentorum S. Gregorii , ex Codice Ratoldi alteram . Benedictio in §. præſenti deſcripta eſt ſane ejuſdem tenoris cum illa Ordinis antiqui Romani , ubi tamen , ſicut & in pervetuſtis Pontificalibus Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi, & Anglicano Monaſterii Gemmeticenſis, Noviomenſi , ac Gellonenſi annorum CM. atque in aliis compluribus ſequioris ævi , præcedit hæc Epiſcopi ad populum allocutio : *Sit nobis fratres communis oratio , ut hi qui in adjutorium , & utilitatem veſtræ ſalutis eliguntur , Presbyteratus benedictionem , divini indulgentia muneris conſequantur , & ut Sancti Spiritus gratia , Sacerdotalia dona privilegio virtutum , ne impares loco deprehendantur , obtineant .* Deinde ſequitur , *Deus ſanctificationum omnium Auctor &c.* ut in Pontificali noſtro Romano . Quam orationem , ſeu benedictionem vetus quidem Ordo Romanus appellat *conſecrationem* : nonnulli vero libri Pontificales , veluti Anglicanus , *conſummationem Presbyteri* nominant .

§. XI.

Tunc Pontifex ſine mitra ante Altare converſus , flexis genibus incipit alta voce , ſchola proſequente , Hymnum : *Veni Creator Spiritus , Mentes tuorum viſita , Imple ſuperna gratia , Quæ tu creaſti pectora .* Surgit Pontifex , & facit , ut in fine Hymni habetur , interim ſchola proſequitur Hymnum ; qui, ſi propter Ordinandorum multitudinem neceſſe fuerit , repetatur, omiſſo primo verſu . *Qui diceris Paraclitus , Altiſſimi donum Dei &c.* uſque ad finem.

COMMENTARIUS.

I. QUamquam Hymnus , *Veni Creator Spiritus &c.* ſicut & alii complures Sancto Ambroſio Epiſcopo Mediolanenſi , a doctiſſimo æque , ac pientiſſimo Cardinale Thomaſio tribuatur , uti videre eſt in ejus Hymnario , addito ad librum , cui Titulus , *Pſalterium juxta duplicem editionem &c.* non videtur tamen antiquitus in Ordinatione Presbyteri uſurpatus , cum , ni fallor , nullam illius ritus mentionem faciant Pontificales libri ante annum milleſimum exarati . Certe in Pontificali S. Cornelii Compendienſis ad uſum Eccleſiæ Sueſſionenſis ante annos ſexcentum ſcripto , poſt eam verborum formulam , *Conſecrare , & ſanctificare &c.* ad unctionem manuum Presbyteri dicendam , ſubjicitur , *Veni Creator Spiritus .* Verum in Pontificali inſignis Eccleſiæ Noviomenſis , quod ante annos quadringentos ſcriptum putatur , ubi de manuum Sacerdotis conſecratione agitur , ipſum Hymnum , *Veni Creator Spiritus &c.* præmitti legimus , quemadmodum & in Pontificali Eccleſiæ Moguntinæ annorum circiter CD. ubi poſt datam ab Epiſcopo benedictionem in ſuperiori §. ex noſtro Romano Pontificali recitatam , ritus hunc in modum deſcribitur : *Poſt hoc reponat ſe ſuper ſedem ſuam* Epiſcopus : *apportentur coram eo pelvis , aqua , & manutergium , & lavet manus ſuas . Quibus lotis , ſurgat , & converſus ad Altare , flexis genibus incipiat , Clero proſequente ,* Veni Sancte Spiritus . *Quo dicto , ſurgat , & cum oleo Catechumenorum accedat ad Sacerdotes , & incipiat verſum :* Infunde unctionem tuam , *Clero proſequente . Item Chorus cantet ſequentiam :* Sancti Spiritus aſſit . *Et ad quemlibet verſum ejuſdem repetatur:* Infunde unctionem. *Et ſi multitudo Ordinandorum requirit , addatur Hymnus :* Veni Creator ; *& dum hæc cantantur , tranſeat Epiſcopus , & de oleo prædicto manus cujuslibet Sacerdotis de plano disjunctas perungat , ita tamen , primo , quod trahat a pollice dextro ad indicem ſiniſtrum tranſverſaliter ; & poſtea , a pollice ſiniſtro ad indicem dextrum trahat , ad quemlibet dicens ſingulatim :* Conſecrare , & ſanctificare digneris Domine manus iſtas per iſtam unctionem , & noſtram benedictionem , ut quæcumque conſecraverint , conſecrentur ; & quæcumque benedixerint , benedicantur , & ſanctificentur , in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti .

§. XII.

§. XII.

Dicto primo verſu, ſurgit Pontifex, & ſedet in faldiſtorio cum mitra; & depoſitis chirothecis, & annulo Pontificali reaſſumto, ponitur ei gremiale, ſive mappula ſuper gremium, & ſinguli Ordinandi ſucceſſive coram eo genua flectunt; & Pontifex cum oleo catechumenorum inungit unicuique ambas manus ſimul junctas, in modum Crucis; producendo cum pollice ſuo dextero in dictum oleum intincto duas lineas, videlicet, a pollice dexteræ manus uſque ad indicem ſiniſtræ, & a pollice ſiniſtræ uſque ad indicem dexteræ, ungendo mox totaliter palmas, dicens, dum quemlibet inungit: *Conſecrare, & ſanctificare digneris, Domine, manus iſtas per iſtam unctionem, & noſtram bene ✠ dictionem.* ℟. *Amen.* Pontifex producit manu dextera ſignum Crucis ſuper manus illius quem ordinat, & proſequitur: *Ut quæcumque benedixerint, benedicantur, & quæcumque conſecraverint, conſecrentur, & ſanctificentur, in Nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti.* Et quilibet Ordinandus reſpondet. *Amen.* Tum Pontifex claudit, ſeu jungit manus cuilibet ſucceſſive, quas ſic conſecratas aliquis miniſtrorum Pontificis albo panniculo lineo ſimul, videlicet dexteram ſuper ſiniſtram alligat, & mox unuſquiſque ad Ordinem ſuum redit, & ſic clauſas, & alligatas manus tenet.

COMMENTARIUS.

I. QUam ſit antiquus in Eccleſia tum Latina, tum Græca ritus ungendi ſacro oleo manus, imo & alicubi etiam caput Preſbyteri, fuſe a nobis explicatum eſt in Commentario ad §. I. hujus Tituli. Certe vetus Ordo Romanus non modo expreſſe memorat eam unctionem, verum etiam in modum Crucis fieri ipſam debere præſcribit: *Accipiens*, inquit, *oleum ſanctum, faciat crucem ſuper ambas manus eorum, dicens: Conſecrare, & ſanctificare digneris Domine &c.* In Pontificali Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi ante annos CM. ſcripto, antequam Epiſcopus ungat manus Presbyteri, hanc dicit orationem: *Benedic, Domine, & ſanctifica has manus Sacerdotis tui Ill. ad conſecrandas hoſtias, quæ pro delictis, atque negligentiis populi offeruntur; & ad cætera benedicenda, quæ ad uſus populi neceſſaria ſunt; & præſta, quæſumus, ut quæcumque benedixerint, benedicantur; & quæcumque ſacraverint, ſacrentur, Salvator Mundi, qui vivis, & regnas.* Tum jubetur, *ut faciens Crucem Sanctam de Chriſmate in manibus ejus*, dicat: *Conſecrentur manus iſtæ, quæſumus Domine, & ſanctificentur per iſtam ſanctam unctionem, & noſtram invocationem, atque divinam benedictionem, ut quodquod benedixerint, ſit benedictum; & quodquod ſanctificaverint, ſit ſanctificatum. Per.* Sequitur ſtatim *conſecratio*, ſeu inunctio *capitis*, in qua facienda, ita inquit Epiſcopus. *Ungatur, & conſecretur caput tuum cæleſti benedictione in Ordine Sacerdotali, in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Pax tibi. Et cum Spiritu tuo.* Habet hunc eundem Ritum Pontificale Anglicanum Monaſterii Gemmeticenſis CM. annorum, itemque Pontificale Cantuarenſe annorum DCCC. Plerique Libri Rituales, inter quos Salisburgenſis annorum DC. nullatenus capitis unctionem præſcribunt, ſed manuum tantum in modum Crucis, cum ea verborum formula: *Conſecrare, & ſanctificare &c.* juxta antiqui Ordinis, ac hodierni Pontificalis Romani præſcriptum. In Pontificali Moguntino annorum CCCC. poſt memoratam manuum inunctionem, Epiſcopus hanc ſtatim profert orationem: *Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui vos hodierna die ad Sacerdotalem dignatus eſt eligere dignitatem; quique vos myſticæ delibutionis liquore perfudit, Spiritus Sancti gratia, vos clementer emundet, & ſpiritualis benedictionis ubertate confirmet. Per eumdem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.*

II. Rationem cur manus Sacerdotis in forma Crucis ungantur, edicit S. Leo in Sermone VIII. de Paſſione Domini, ubi ita inquit: *Nunc etenim & ordo clarior Levitarum, & dignitas amplior ſeniorum, & ſacratior eſt unctio Sacerdotum; quia Crux tua omnium fons benedictionum, omnium eſt cauſa gratiarum.* Aliam ejus Ritus rationem aſſignat Stephanus Eduenſis, qui floruit circa medium Seculum X. in Lib. de Sacramento Altaris, Cap. IX. his verbis: *Manus Sacerdotis, quæ in figura Crucis, Oleo Sancto ſignantur, conformantur manibus Chriſti; & illud inſigne miraculum, & ſalutiferum, quod inter manus Sacerdotis fieri creditur, hoc manus Chriſti operantur, qui ait:* Sine me nihil poteſtis facere. *Unde cum ipſo, & per ipſum, & in ipſo totum agitur Sacrificium.* Fortaſſe ſit ea unctionis ceremonia in modum Crucis, dum canitur hymnus: *Veni Creator Spiritus*, quia Spiritus Sanctus fons eſt benedictionum omnium, quas paſſione, & morte ſua in Cruce Chriſtus nobis promeruit.

III. Multæ vero rationes ſunt, propter quas Eccleſia hanc unctionem adhibuerit. Primo quidem, ut veteris Teſtamenti Sacerdotum unctionem imitaretur, noſtroſque Sacerdotes non eſſe illis inferiores, ſed longe excellentiores demonſtraret, juxta laudatum S. Leonis teſtimonium: *Nunc etenim & Ordo clarior Levitarum, & dignitas amplior ſeniorum,*

Digitized by Google

rum, *& ſacratior eſt unctio Sacerdotum*. Secundo, ad miſericordiam, & pietatem, quam erga alios adhibere debeat, exprimendam; &, ut non ſolum activæ vitæ incumbant, ſed etiam, ut bonorum operum manum populis præmonſtrent; uti fuſe explicat S. Gregorius in I. Regum Cap. IV. *Habeat*, Sacerdos, *in unctione ſua oleum*, *habeat miſericordiam abundantem*, *quæ ſibi virtutibus aliis præferatur. Habeat oleum, ut dum ardorem Sancti Spiritus in ſe nutrit*, *lucere vehementer aliis per verbum poſſit*. *Habeat nihilominus oleum medicinæ, ut ſapienter diſponat*, *qualiter peccatorum fœtores tergat*, *& ægras mentes ſaluti reſtituat &c.* Tertio ex eodem Gregorio, ut ſoli Chriſto deſerviendi cauſa Sacerdotes principes ſe conſtitutos eſſe ſciant, ideoque ſe Chriſtos factos eſſe, Chriſto confirmatos, & Chriſti loco conſtitutos. Quarto, ut docet Amalarius Fortunatus Lib. II. *De Eccleſiaſticis officiis*, Cap. XIII. *Ut Sacerdotum manus mundæ ſint ad offerendum hoſtiam Deo*, *& largæ ad cætera officia pietatis*. Aliæ pleræque ejuſdem ritus ſignificationes videri poſſunt apud Philibertum Marchinum in Tractatu II. *De Sacramento Ordinis*, Parte VIII. Cap. VII. & apud Hallierium in Opere *De Sacris Ordinationibus*, Pag. 1025. & ſeq. ubi fuſe agit de Sacra unctione Sacerdotum.

§. XIII.

Omnibus manibus unctis, & conſecratis, Pontifex pollicem mica panis tergit; tum tradit cuilibet ſucceſſive Calicem cum vino, & aqua, & patenam ſuperpoſitam cum hoſtia; & ipſi illam accipiunt inter indices, & medios digitos, & cuppam Calicis, & patenam ſimul tangunt, Pontifice ſingulis dicente: *Accipe poteſtatem offerre ſacrificium Deo*, *Miſſaſque celebrare*, *tam pro vivis*, *quam pro defunctis*. *In nomine Domini*. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. EXhibet hanc formulam vetus Ordo Romanus; quamvis in Ritualibus antiquioribus ante annos circiter ſeptingentos omnino deſideretur, uti oſtendit Morinus de Sacris Ordinationibus, Parte III. Exercitatione VII. Cap. I. Documentum hoc eſſe poteſtatis acceptæ, & pignus exercendæ, docet Hugo a S. Victore Libro II. *De Sacramentis*, Parte III. Cap. XII. *Accipiunt*, inquit, *& calicem cum vino*, *& patenam cum hoſtiis de manu Epiſcopi*; *quatenus his inſtrumentis poteſtatem ſe accepiſſe agnoſcant placabiles Deo hoſtias offerendi*. Eodem modo loquitur Magiſter ſententiarum Lib. IV. Diſtinctione XXIV. *Accipiunt etiam Calicem cum Hoſtiis*, *ut per hoc ſciant*, *ſe accepiſſe poteſtatem*, *placabiles Deo hoſtias offerendi*. Similia habet Durandus Lib. II. *Rationalis*, Cap. X. Num. XI. *Accipiunt quoque de manu Pontificis calicem cum vino*, *& patenam cum hoſtia*, *quatenus his inſtrumentis poteſtatem ſe accepiſſe cognoſcant, placabiles hoſtias*, *& Corpus*, *& Sanguinem Chriſti offerendi*. *Unde Epiſcopus hæc tribuens dicit*: *Accipite poteſtatem offerre &c.* Sed videtur quidem ſibi contradicere Durandus, cum paulo poſt, Numero XIV. ita ſcribat: *Sane ei*, *qui in Presbyterum ordinatur*, *traduntur ſub certis verbis ſtola*, *& caſula*, *Calix cum patena*, *& etiam inungitur: quæ res*, *& verba ſunt de ejuſmodi Sacramenti ſubſtantia*; *cætera vero præcedentia*, *& ſequentia de ſolemnitate ſunt*. Nititur Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Capite VIII. Articulo IX. Num. XVI. excuſare Durandum, dicens, ipſum Auctores diverſos utroque in loco abſque ſufficienti examine deſcripſiſſe; adeo ut ex ejus verbis, nihil poſſit inferri, quam quoſdam Auctores eſſentiam Presbyteratus Ordinis in traditione inſtrumentorum repoſuiſſe, alios vero, cum ea peragitur, jam collatum eſſe, opinatos fuiſſe.

II. At quis non videt, gratis id aſſeri a Martenio, fruſtraque ab ipſo excuſari Durandum, quem non ſemel conſtat lapſum fuiſſe in ſimiles errores, & contradictiones. Totum Martenii ſtudium eſt, ut a ſubſtantia Presbyteratus, traditionem inſtrumentorum excludat, eoque nititur fundamento, quod libri antiqui Rituales ſolam manuum impoſitionem memorant, ac Theologi etiam inſignes, Hugo Victorinus, Magiſter ſententiarum, & Durandus dicant, traditionem inſtrumentorum ſignum eſſe dumtaxat traditæ poteſtatis. Verum pace Martenii dixerim: An non eſt antiquus liber Ritualis, vetus Ordo Romanus, ex quo deſumpta eſt ea verborum formula: *Accipe poteſtatem offerre &c.* An non eſt Theologorum omnium facile Princeps Angelicus Eccleſiæ Doctor S. Thomas Aquinas? Audiat quæſo quid ipſe ſcribat in IV. Diſtinctione XXIV. Quæſtione I. Articulo III. *Per manus*, inquit, *impoſitionem datur plenitudo*, *per quam ad magna officia ſunt idonei*; *& ita ſolis Diaconibus*, *& Sacerdotibus fit manus impoſitio*, *quia eis competit diſpenſatio Sacramentorum*, *quamvis uni*, *ut principali*, *alteri ſicut miniſtro*: *ſed unctione ad aliquod Sacramentum tractandum conſecrantur*: *& ideo unctio ſolis Sacerdotibus fit*, *qui propriis manibus corpus Chriſti tangunt*. Digna profecto lecta ſunt, quæ paulo poſt ſubjicit, his verbis: *Sed poteſtatis collatio fit per hoc quod datur eis aliquid*, *quod ad proprium actum pertinet*; *& quia principalis actus Sacerdotis eſt conſecrare Corpus*, *& Sanguinem Chriſti*, *ideo in ipſa datione Calicis ſub forma verborum determinata character Sacerdotalis imprimitur*. Angelico Doctori mirifice ſuffragatur Eugenius IV. Pontifex Maximus, qui, ut etiam alibi dictum fuit, in Decreto pro Armenis, ita definit: *Sextum Sacramentum eſt Ordinis*, *cujus materia eſt illud*, *per cujus traditionem confertur Ordo*, *ſicut Presbyteratus traditur per Calicis cum vino*, *& patenæ cum pane porrectionem*. Et paulo poſt: *Forma Sacerdotii talis eſt*: Accipite poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia pro vivis, & mortuis: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. *Et ſic de aliorum formis*, *prout in Pontificali Romano late continetur*.

III. Qualis autem requiratur, & quando adhiberi debeat contactus inſtrumentorum ad validitatem Ordinationis Presbyterorum, dico requiri, ut tunc fiat contactus, cum verba proferuntur, quia materia debet conjungi cum forma. Quod tamen moraliter intelligendum eſt: parvum enim tempus, quod efflueret inter contactum, & prolationem verborum, pro nullo haberetur. Moraliter item intelligendus eſt ipſe contactus; unde qui tangit continens, tangere & contentum cenſetur: qui Calicem tangit, tangit vinum; & qui patenam tangit, hoſtiam tangit. Certe, ubi hodiernum Pontificale Clementis VIII. ac Urbani VIII. auctoritate recognitum habet: *Pontifex pollicem mica panis tergit; tum tradit cuilibet ſucceſſive Calicem cum vino, & aqua, & patenam ſuperpoſitam cum Hoſtia, & ipſi illam accipiunt inter indices, & medios digitos, & cuppam Calicis, & patenam ſimul tangunt*; in Pontificalibus ex editione Pariſienſi anni MDXX. & Lugdunenſi anni MDXLII. legitur, *& ipſi illa accipiunt &c.* Et quidem recte, inquit Hugo Menardus in Notis, & obſervationibus ad librum Sacramentorum S. Gregorii Pag. 298. nam hoc pronomen *illa*, ad ea quæ tangenda ſunt, ſeu mediate, ſeu immediate refertur: quod ſi legas *illam*, ut in noſtro recentiori, & in aliis quibuſdam, atque apud Caſtaldum in Ceremoniali Epiſcoporum legitur, non video horum verborum ſenſum, cum non poſſit ad ſolam Hoſtiam referri. Senſus eſt enim, ut omnia quæ offeruntur, accipiantur; & poſtea modus acceptationis declaratur, nempe inter indices, & medios digitos, itaut cuppa Calicis, & Patena ſimul tangantur. Quæ cum ita ſint, merito cenſet laudatus Auctor, illos nequaquam eſſe audiendos, qui dicunt, Hoſtiæ, ſeu Panis contactum eſſe de præcepto in Pontificali; cum nihil tale in illo appareat; & multo minus illos, qui ſcribunt, contactum panis eſſe de neceſſitate Sacramenti, itaut qui panem non tetigerit, ſit rurſum ordinandus. Nam moraliter loquendo ille acceptare dicitur, qui inſtrumenta ſeu vaſa, in quibus ſunt ea quæ offeruntur, accipit, ſeu tangit; ut ille vere oblata poma acceptat, qui caniſtrum, aut vas, in quo ſunt, accipit ſine pomorum contactu; hancque ſententiam multi graves Auctores ſequuntur, prætermiſſis illis, qui inſtrumentorum, ſeu vaſorum contactum non eſſe de neceſſitate Sacramenti aſſerunt.

IV. Opportune hic quæri poteſt. An ſit de neceſſitate Sacramenti traditio Calicis cum vino, & patenæ cum Hoſtia ſimul? an ſufficiat quod una, vel altera ex his ſpeciebus ſimul cum dictis inſtrumentis conferatur? Negant aliqui, utramque ſpeciem eſſe de neceſſitate Sacramenti, & ſic vere manere ordinatum aſſerunt, cui Epiſcopus unam ſolam ſpeciem, ut vinum in Calice, vel Hoſtiam in patena porrigeret; proindeque, ſi in conſumptione Calicis Epiſcopus perciperet aquam pro vino ſibi miniſtratum fuiſſe, non teneri ex neceſſitate Sacramenti Ordinationem repetere; teneri tamen ex præcepto Eccleſiaſtico ad talem repetitionem, & peccare mortaliter tam ipſum, ſi non repeteret, quam ordinatum, ſi ante repetitionem celebrarent, vel aliud munus proprium Sacerdotis exercerent. Ita Henriquez, Filiucius, Homobonus, Bonacina, Sanchez, Dicaſtillus, & alii; probantque ex eo quod poteſtas ad utramque ſpeciem conficiendam eſt indiviſibilis, & una in alia quaſi per concomitantiam, ut ajunt, continetur; unde, ſicut in una ſpecie Sacramentum verum Euchariſtiæ reperitur, quia per concomitantiam eſt in ea, verbi gratia, in Hoſtia Sanguis Chriſti; ſic poteſtatem, inquiunt, quæ per traditionem unius ſpeciei ad conſecrandam illam tribuitur, includere per concomitantiam poteſtatem ad aliam conſecrandam; ac proinde inſtitui verum Sacerdotem ad totam Euchariſtiam conficiendam, quamvis una dumtaxat ei ſpecies in ſua Ordinatione porrigeretur.

V. Sed probabilior eſt aliorum ſententia, quæ docet, utriuſque ſpeciei traditionem eſſe de neceſſitate Ordinationis Presbyteri; ac propterea non ſolum peccare mortaliter, qui aliter ordinaret, vel ſcienter ordinaretur, vel non repeteret ordinem, vel in Ordine ſuſcepto abſque tali repetitione miniſtraret, verum etiam nec manere Sacerdotem, nec actus illius validos eſſe. Id quod inter alios tradidit Philibertus, *De Sacramento Ordinis* Tractatu II. Parte VIII. Cap. V. Et ratio eſt, quia integrum Sacramentum Euchariſtiæ non ſalvatur in una tantum ſpecie, uti paſſim Theologi docent, ſed utraque eſſentialiter ad illud requiritur. Licet autem in qualibet ſpecie partialiter ſit vera ratio Sacramenti, ſicut quælibet pars hominis eſt vera ſubſtantia, non tamen quælibet ſpecies eſt totum, & integrum Sacramentum, ſicut nec quælibet pars hominis eſt tota ſubſtantia hominis; unde per traditionem unius ſpeciei non poteſt dari poteſtas integra ad totum Sacramentum; & cum alias talis poteſtas ſit indiviſibilis, ad nullam partem illius dabitur, ſi ad utramque non datur. Unde licet valide poſſit aliquis uti poteſtate in ordine ad conſecrationem unius partis tantum, quia ex parte effectus eſt diviſibilis, non tamen poteſt valide unam recipere partem poteſtatis, cum ex parte illius indiviſibilitas detur; ſicut poteſt voluntas uti poteſtate, quam habet ad amandum, vel odio habendum, non vero recipere ad unam poteſtatem, & non ad aliud propter eamdem rationem. Dixi, poſſe valide uti Sacerdotem poteſtate in ordine ad conſecrandam unam ſpeciem ſine alia, non autem licite, neque ex diſpenſatione Summi Pontificis, eo quod de jure divino eſt, integrum ſacrificium offerre, quod de Corpore, & Sanguine Chriſti ſignificative effuſo coaleſcit. Quamobrem, vel falſum eſt, alicubi Papam diſpenſaſſe, ut ſub una tantum ſpecie Sacramentum Euchariſtiæ conficerent, uti plurimi aſſerunt, vel id fecit accommodando ſe opinioni probabili aſſerenti, quod diſpenſare poterat, ut alii tradunt. Ceterum quid amplius afferri poteſt, quam auctoritas noſtri Romani Pontificalis, a quo ratio præſcribitur, qua ſimul Calix, & Patena tanguntur? Sed de his ſatis loquuntur paſſim Theologi.

§. XIV.

His peractis, Pontifex lavat manus cum medulla panis; & aqua lotionis hujuſmodi projicitur in Sacrarium. Deinde cum mitra revertitur ad ſedem ſuam, vel ad faldiſtorium in cornu Epiſtolæ, in plano ſibi paratum, ubi ſedet cum mi-

mitra. Et chorus cantat ultimum verſum Tractus, vel ſequentiæ, ſive *Alleluja*. Interim accedunt duo Capellani ante Pontificem cum libro, & candela, qui ex eo legit dictum ultimum verſum Tractus, vel ſequentiæ, ſive *Alleluja;* legit etiam ſecrete: *Munda cor meum,* atque Euangelium. Interea unus ex Diaconis noviter Ordinatis accedit ad Altare cum textu Euangelii ante pectus, & dicit, *Munda cor meum &c.* Et cantat Euangelium. Interim parantur per miniſtros Hoſtiæ ſuper Altare pro numero Ordinatorum in Ordinibus ſacris, qui omnes communicare debent, & proceditur in Miſſa ordine ſolito. Interea dum Offertorium cantatur, vel etiam prius, ordinati Sacerdotes poterunt lavare manus ſuas cum medulla panis, & aqua bene mundare, atque extergere mappulis illis, quibus ligatæ erant, & aqua ablutionis hujuſmodi projiciatur in ſacrarium.

COMMENTARIUS.

I. Dictum jam alibi fuit, ſolemnem Euangelii lectionem in Miſſa ordinationis ad unum e Diaconis, qui tunc ordinati ſunt, pertinere. De eo ritu ita legimus in ms. Codice Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ Numero 4744. ad finem tituli de Ordinatione Diaconi: *Tunc Dalmatica illius Diaconi, qui miniſtravit in Miſſa traditur alicui de novis Ordinatis, qui Euangelium dicat*. In titulo etiam de Ordinatione Presbyteri ſic ibidem legimus: *His peractis legitur Euangelium per unum de noviter ordinatis*: nimirum Diaconis. Ritus in ea ab ipſo Diacono ſervandos, fuſe explicuimus in opere noſtro *De Codice Sancti Euangelii*, Lib. II. Cap. xv. & ſeq. Quod ſpectat numerum Hoſtiarum, quæ parari debent pro communione Sacris Ordinibus initiatorum, ita cautum eſt ex laudato Bibliothecæ Vaticanæ Pontificali: *Poſt hæc* (poſt lectionem ſcilicet Euangelii per unum e Diaconis noviter ordinatis factam) *parantur Hoſtiæ pro numero ipſorum Presbyterorum, qui omnes communicare debent; licet ſecundum conſuetudinem Romanæ Curiæ ſit de honeſtate, quod omnes communicent, qui Sacros Ordines ſuſceperunt*. Mox addit, more ſolito procedendum in Miſſa. Quoad manuum lotionem, quæ ex noſtræ Rubricæ præſcripto fieri a Presbyteris debet, *dum offertorium cantatur, vel etiam prius*; ex memorato Pontificali ad finem Miſſæ faciendam præſcribitur; *Ultimo*, inquit, *intrant Sacrarium, & ibi manus lavant, fricantes primo illas cum medulla panis. Et aqua lotionis in fontibus, ſeu piſcina fundatur*. Ubi nota, in multis pene ritibus conſentire noſtram Rubricam ipſi Vaticano Pontificali; etſi in non paucis etiam ab eodem diſſentiat.

§. XV.

Pontifex vero, offertorio lecto, accepta mitra, vadit ad faldiſtorium ante medium Altaris; & ibi ſedens accipit offertorium ab omnibus ordinatis, qui omnes accedunt bini, & bini ad Pontificem, coram quo genuflexi offerunt illi ſingulas candelas accenſas, & oſculantur ejus manum; primo Presbyteri, tum Diaconi ſucceſſive, & alii ſuo ordine.

§. XVI.

Accepto ſingulorum offertorio, Pontifex lavat manus, & ſurgit ſine mitra, ac tollitur faldiſtorium, & proſequitur Miſſam.

COMMENTARIUS.

I. Lecto Offertorio, ſive brevi quadam Antiphona, quæ ſtatim poſt Symbolum, ſive poſt Euangelium canebatur, cum ſcilicet illud minime dictum fuiſſet in Miſſa, mos antiquiſſimus fuit vel a tempore Apoſtolorum inductus, ut Sacerdos a Clero pariter, ac Populo offertorium acciperet, ideſt oblationes; quarum alia in uſum Sacrificii, alia in Sacrorum miniſtrorum commodum offerebatur, ut ſcite oſtendit Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. IV. Articulo VI. Stephanus Duranti Lib. II. Capite XXVI. & alii complures, qui ordinem, ac ritum oblationum mirifice explicant. Nobis ſat erit hic id recenſere, quod legitur in ms. Pontificali Sancti Cornelii Compendienſis ante annos DC. ſcripto, ubi poſt oſculi traditionem, præſcribitur, ut *ipſi* Presbyteri *offerant Epiſcopo oblationes, recepturi ab eo conſecratas*. Dignum & hic notatu eſt, quod

habetur in alio ms. Pontificali inſignis Eccleſiæ Apamienſis in Syria, ubi agit de Ordinatione Presbyteri: *Omnes vero*, inquit, *qui ordinati ſunt, oblationes deferant ad manus Epiſcopi, & ab eo poſtmodum communicentur. Juxta morem vero Romanæ Eccleſiæ, Presbyteri, & Diaconi Cardinales, quiſque duos cereos dextra lævaque tenere debent accenſos, & duos panes in manutergio inter brachia ſua poſitos, quos ſimul cum cereis poſt Evangelium offerre debent Pontifici.* Alludere videtur ad ea quæ in alio propoſito habet vetus Ordo Romanus: *Interim Cantores cantant Offertorium cum verſibus, & populus dat oblationes ſuas, ideſt panem & vinum, & offerunt cum fanonibus candidis, primo maſculi, deinde feminæ, noviſſime Sacerdotes, & Diaconi offerunt, ſed ſolum panem, & hoc ante Altare.* Ergo Presbyteri, & Diaconi panem præſentabant, laici panem, & vinum cum candidis fanonibus, ideſt, nundiſſimis linteaminibus.

II. Tandem accepto ſingulorum Ordinandorum oblationibus, lavat Pontifex manus, in ſignum puritatis animæ, uti ait Auctor Apoſtolicarum conſtitutionum Lib. II. Cap. XI. S. Dionyſius Cap. III. de Eccleſiaſtica Hierarchia, non ſolum Pontificem, ſed omnes etiam Presbyteros manus abluiſſe docet: *Cumque manus aqua abluerunt, & Pontifex, & Sacerdotes, Pontifex quidem in medio Altaris collocatur, circumſtant autem eum ſoli cum Sacerdotibus miniſtri ſelecti.* S. Dionyſio adjungimus S. Cyrillum Hieroſolymitanum, qui initio Catecheſis V. myſtagogicæ ſic inquit: *Vidiſtis Diaconum aquam lavandis manibus porrigentem Sacerdoti, & illis, qui circum Altare Dei ſtabant, Presbyteris.* Ejus conſuetudinis cauſam moralem egregie iidem Sancti Patres, Dionyſius, ac Cyrillus exponunt, quibus addi poteſt S. Gregorius Parte II. *Paſtoralis*, Cap. XX. Ceterum etſi communis ſit omni nationi hic ritus abluendi manus poſt Offertorium, ſingulare tamen eſt profecto, quod ſcribit in expoſitione Miſſæ Nicolaus de Plove Presbyter Poſnonienſis, hanc nimirum manuum lotionem in Eccleſia ſua dilatam uſque ad finem præfationis immediate ante Canonem; & alios quidem recitaſſe tunc Pſalmum; *Lavabo inter innocentes manus meas*; ab aliis vero convenientius omiſſum, propter ſequentis Canonis continuationem.

§. XVII.

Presbyteri vero ordinati, poſt Pontificem, vel hinc & inde, ubi magis commodum erit, in terra genuflexi habeant libros coram ſe, dicentes: *Suſcipe Sancte Pater &c.* & omnia alia de Miſſa, prout dicit Pontifex: qui tamen bene advertat, quod ſecretas moroſe dicat, & aliquantulum alte, itaut ordinati Sacerdotes poſſint ſecum omnia dicere, & præſertim verba conſecrationis, quæ dici debent eodem momento per ordinatos, quo dicuntur per Pontificem. Secreta pro Ordinatis, quæ dicitur cum ſecreta Miſſæ diei ſub uno, *Per Dominum &c.*

Tuis, quæſumus, Domine, operare myſteriis, ut hæc tibi munera dignis mentibus offeramus. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. INter alios ritus, quibus Eccleſia Latina in Ordinatione Presbyterorum, ac præſertim in Epiſcoporum conſecratione utitur, unus eſt, cujus profecto ignoratio (uti ſcite obſervat Morinus de ſacris ordinationibus, Parte III. Exercitatione VIII. *De Epiſcopis, & Presbyteris multis ſimul ſacrificantibus &c.* Cap. I. in fine) occaſionem dedit nonnullis Scriptoribus in ipſum debacchandi, aliis aſſerentibus, omnino tollendum eſſe, aliis periculoſum admodum, aliis negantibus, aliquando ab Eccleſia uſurpatum fuiſſe, & aliis demum torquentibus quæ ſuperſunt illius veſtigia. Ritus de quo nos in præſenti agimus, is eſt. Presbyteri, & Epiſcopi recens ordinati ſimul cum Epiſcopo ordinante Miſſam celebrant, & conſecrant, & ſacrificatis participant: eo tamen diſcrimine, ut Presbyteri, ſecundum hanc Rubricam Sacrificio adſtent genuflexi, & ab altari diſſiti; ſicque diſpoſiti, in Miſſali ſuo omnia legant, ſicut Epiſcopus celebrans legit; Canonem quoque, & verba conſecrationis ſolemnia una cum illo pronuncient; ac deinde laico more genuflexi, ſub una ſpecie Euchariſtiam ſumant. Epiſcopus autem conſecratione ſua peracta, ut ſuo loco dicemus, Altari conjunctus adſtat non ſecus ac conſecrans; atque, ut ipſe, ſtans, omnia in Altari peragit; unicam Hoſtiam ambo conſecrant, & de ea participant: ſed conſecrans quidem ſuis ipſe manibus ſibi Euchariſtiam miniſtrat; cum alias Epiſcopus conſecratus de manu Conſecrantis, communionem Corporis, ac Sanguinis Chriſti Domini, non quidem genuflexus, ſed reverenter inclinatus ſuſcipiat. Sic conſecrans poſtquam Sacri Sanguinis partem cum hoſtiæ particula intincta ſumpſit, Sanguinis reliquum conſecrato ſimiliter inclinato tradit. Atque his actis, quæ Miſſæ ſunt perficiunt, ut in Miſſali præſcribitur.

II. Ritus hic, qui hactenus ſervatur a Græcis, & apud Latinos in ſolis Epiſcoporum, & Presbyterorum Ordinationibus permanſit, olim vel a primis ſeculis fuit in uſu. Conſtitutiones Apoſtolicæ toto fere Libro VIII. Epiſcopum ſacris operantem cum Presbyteris ſimul offerentibus deſcribunt; Capite vero XIII. peracto Sacrificio de communione ita inquiunt: *Poſtea communicet Epiſcopus, deinde Presbyteri, & Diaconi, & Hypodiaconi,*

diaconi, *& Lectores &c.* Eundem ritum ſupponunt Canon VIII. vulgo Apoſtolorum adverſus Presbyteros, & Diaconos, qui oblationis factæ participes non fuerint: Canon XVIII. Concilii I. Nicæni adverſus Diaconos, qui ante Epiſcopos, utique celebrantes, Euchariſtiam attingebant, & Presbyteris miniſtrabant: Canon V. Conellii Toletani I. præcipiens, omnes Presbyteros, & Diaconos quotidiano ſacrificio adeſſe: Canon XIV. Concilii Arvernenſis jubens, Presbyteros in præcipuis feſtivitatibus nullo loco divina celebrare myſteria, niſi cum Epiſcopo ſuo in Civitate. His adde, S. Athanaſium in Apologia II. pro fuga ſua, Iſebyræ calumniatori ſuo exprobraſſe, quod nunquam cum aliis Presbyteris ſynaxim fecerit. In Concilio Epheſino, Capite XIII. nonnullis Epiſcopis a Synodo excommunicatis crimini vertitur, quod audita Synodi ſententia, ſimul aggregati miſſam celebrarint: *Ubi primum enim ſe a nobis exauctoratos, atque excommunicatos reſciverunt, ſtatim una ſacris operati ſunt, & hactenus ſacris operari non deſinunt.* In Concilio etiam Chalcedonenſi Baſſianus ab Epiſcopatu Epheſino depoſitus, de Stephano in ſedem ſuam intruſo ſermonem habens, ita inquit: *Stephanus Presbyter meus fuit: quatuor annis miſſas mecum celebrabat, mecum communicabat, & communicabat mihi tanquam Epiſcopo. Et iſta die qua recluſerunt me, ſimul communicavimus &c.* Egregium hujus moris exemplum videre eſt in Eccleſiaſtica Evagrii hiſtoria, ubi L.I.Cap.XIII. narrat, quod cum Domnus qui Antiochenæ Civitatis Epiſcopatum adminiſtrabat, ad Symeonem Stilitem veniſſet, & ejus vivendi rationem admiratus eſſet, *Ambo ſimul convenerunt, & cum immaculatum corpus ſacrificaſſent, vivificam communionem ſibi mutuo impertierunt.* Denique Joannes VIII. in fine Octavæ Synodi ad Photium ſcribens, Epiſtola ſua CCXXI. Apocriſiarios ſuos excuſat, quod cum ipſo Photio minime conſecrare voluerint.

III. At vero præter hunc locum, ac alium quem ſupra innuimus ex Can. V. Concilii Toletani I. multa ſunt apud Latinos teſtimonia, quibus laudatus ritus in Eccleſia Latina ſervatus comprobari poſſit. *Mos eſt Romanæ Eccleſiæ*, inquit Amalarius Lib. I. Cap. XII. *ut in confectione immolationis Chriſti adſint Presbyteri, & ſimul cum Pontifice verbis, & manu conficiant.* Ejuſdem ritus teſtis eſt Jacobus a Vitriaco in hiſtoria Occidentali, Cap. XXXVIII. *Conſueverunt Presbyteri Cardinales Summo Pontifici in Sacramento Altaris aſſiſtere, & cum eo pariter celebrare.* Quod & Innocentius III. Pontifex Maximus Lib. IV. de Myſteriis Miſſæ Cap. XXV. diſerte tradit, his plane verbis: *Conſueverunt Presbyteri Cardinales Romanum circumſtare Pontificem, & cum eo pariter celebrare; cumque conſummatum eſt ſacrificium, de manu ejus communionem recipere, ſignificantes Apoſtolos, qui cum Domino pariter diſcumbentes ſacram de manu ejus Euchariſtiam acceperunt; & in eo quod ipſi concelebrant, oſtendunt, Apoſtolos tunc a Domino ritum hujus ſacrificii didiciſſe.* Memorat eundem morem non uno in loco Ordo Romanus, quem ajunt, ſeculo VIII. exaratum; præſertim in eo titulo, qui inſcribitur, *Qualiter celebrandum ſit officium Miſſæ*, ubi recenſet Epiſcopos, & Presbyteros, qui ſimul ſtantes ad Altare cum Summo Pontifice, Liturgiam cum ipſo peragunt, ac tandem ex ejus manibus ſacra communione donantur: *Accedunt primum Epiſcopi ſecundum ordinem, de manu Pontificis communicare; & poſt eos aſcendunt Presbyteri omnes, ut communicent ad Altare.* Hunc antiquum ritum non modo Romæ, ſed in aliis etiam Diœceſibus ſervatum fuiſſe, liquet ex eodem Romano Ordine, qui ſtatim hæc habet: *Sicut enim in Romana Eccleſia Summo Pontifici miniſtrant Epiſcopi, ſic in ceteris Eccleſiis debent Epiſcopis facere Presbyteri.*

IV. Hinc quis non videt, quam audacter, ac temere Durandus hanc conſuetudinem diu in Eccleſia Græca, & Latina religioſe ſervatam improbarit, Romanumque Pontificem Innocentium III. redarguerit. Sic enim ſcribit in IV. Diſtinctione XIII. Quæſtione III. *Quod autem dicitur de Innocentio, quod videtur approbaſſe illam conſuetudinem; poteſt dici, quod approbat, ut Doctor, & non ut Papa; nec doctrina ſua tenetur in omnibus: nec Eccleſia Romana tenet illud, quod ipſe dicit de Presbyteris Cardinalibus concelebrantibus cum Papa; & ſic fiebat tempore ſuo; nunc tamen non fit; quia viſum eſt, periculum poſſe facile contingere in tali celebratione; imo vix fieret, quin periculum contingeret: Et ideo illa conſuetudo abolita eſt, ſicut nobis conſtat, qui in Curia Romana longo tempore ſtetimus, & adhuc ibidem ſumus, & miſſis Summorum Pontificum interfuimus, in quibus illa conſuetudo nunquam fuit obſervata; etſi obſervaretur, non eſſet neceſſarium credere, quod bene fieret; quia ſecundum Hieronymum, non quod fit Romæ, ſed quod fieri debet, attendendum eſt.* Ex quibus verbis illud nobis plane ſignificatur, veterem ritum, qui Innocentii tempore obſoleſcere incipiebat, Durandi tempore fuiſſe penitus obſoletum: præſertim cum ipſe ritus, uti obſervat laudatus Morinus, ampliſſima fuerit Doctoribus Scholaſticis innumerarum difficultatum ſeges; nonnullis aſſerentibus, hoc fieri poſſe, aliis negantibus, aliis certos quoſdam poſſibilitatis modos, ac terminos excogitantibus; omnibus deinde, ut ſe ſe ab adverſariorum telis tuerentur, novas, & involutas reculas cudentibus, & recudentibus.

V. Placet autem nobis egregia Joannis Bona Cardinalis ſententia, qui Lib. I. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XVIII. fatetur quidem, deſiiſſe illum morem, non quia acumini diſputantium Eccleſia ceſſerit, uti arbitrari videtur Morinus, ſed quia Ritus, & ceremoniæ non in æternum permanent, tollique poſſunt, ac mutari ſine fidei, ac unitatis diſpendio. Cur autem deſierit, binas haſce affert memoratus Bona rationes. Primo quidem, quod fundatis Ordinibus Mendicantium, & longe lateque propagatis, multiplicata ſunt onera miſſarum, atque ideo neceſſe fuit, ſingulos Sacerdotes, ut iis ſatisfacerent, ſingulis diebus privatim celebrare. Deinde, quia charitas multorum refrixit, ceſſavit etiam frequens acceſſus ad hoc Sacramentum, adeo ut hodie nec ipſi quidem miniſtri in pleriſque Eccleſiis communicent, licet Sacrificio cooperentur. Olim vero hic ritus diebus feſtis, & ſolemnioribus potiſſimum ſervabatur; quia ſicut populus tunc ſacro adeſſe, & ſacra communione refici conſueverat, ita viri Eccleſiaſtici Miſſæ ſolemni adminiſtrabant, & quiſque ſui Ordinis miniſterio fungebatur, ac in unum propterea conveniebant, omneſque pariter ſacram ſynaxim peragebant, Chriſtique Corpus, & Sanguinem in fine percipiebant. Hæc autem vere, & proprie communio Eccleſiaſtica dicebatur, a Sanctis Patribus tantopere commendata, qua Clerici delinquentes diverſimode pro criminum varietate privabantur, & cum quis ab ea totaliter abſtentus erat, veluti redactus ad laicam con-

Digitized by Google

conditionem, inter laicos iu Eccleſia locum habebat. De qua re alibi fuſius.

VI. Eſt autem ea celebris quæſtio hoc loco diſcutienda: An Presbytero cum Epiſcopo concelebranti adſcribi debeat conſecratio, ſi ante Epiſcopum verba conſecrationis protulerit? Plerique ex Theologis, quales ſunt Durandus, ſuperius a nobis relatus, Cajetanus in III. partem S. Thomæ, Quæſtione LXXXII. Articulo II. Gabriel in Canonem Miſſæ, Lectione VI. & alii, eum ritum, vel in totum abolendum ſentiunt, vel ſtatuendum, ut Presbyteri, eum ad verba conſecrationis venerint, aut ipſa omittant, aut recitative, & hiſtnrico more, abſque intentione eonſecrandi ea recitent, ne conſecrandi prærogativam Epiſeopo præripiant. Sed omiſſa ipſorum ſententia, eum ritus, quem abrogari vellent, multis ab hine ſeculis non modo apud Orientales, ſed etiam apud Occidentales obtineat, quando Presbyteri, vel Epiſcopi eonſecrantur; reſpondent nonnulli ad propoſitam quæſtionem, tune Epiſcopum, non vero Presbyterum conſecrare, licet prius conſecrationis verba proferat; quia ſcilicet, ut inquiunt, ipſe Presbyter nec habet, nec habere debet propoſitum conſecrandi.

VII. Verum, paee iſtorum Theologorum dixerim, ejuſmodi reſponſum nullo prorſus fundamento niti. Nam primo, nuſquam Eccleſia præcepit verborum prolationem, quin ſimul injungat Miniſtro, ut ea reverenter proferat, ae proinde cum intentione id efficiendi, quod ſignificant. Secundo, Sacerdotes illi, ex Miſſalis Libri Rubricis moroſe, diſtincte, attente, conſecrationis verba proferre jubentur; ergo & eum intentione, quæ prolationem ejuſmodi comitari debet. Placet aliis tandem Theologis, in eo eaſu de quo agitur, Epiſcopum nihil prorſus efficere, quod quidem incommodum ut vitetur, recte admodum vetat Rubrica noſtri Pontificalis, ne Presbyteri Epiſcopo concelebrantes, ante ipſum, ſed una cum ipſo, *eodem momento* conſecrationis formam pronuneient. Æquius eerte cenſere mihi videntur Innocentius III. Lib. IV. *De Myſteriis Miſſæ*, Cap. XXV. & Angelicus Doctor S. Thomas Aquinas, III. Parte, Quæſtione LXXXII. Articulo II. docentes, multorum illorum Sacerdotum actionem, licet phyſice diverſam, unicam tamen ex Eccleſiæ legibus moralem actionem efficere: unde concludunt, tune tantum oblata conſecrari, cum tota, ae integra moralis actio peracta eſt. Verba Innoeentii III. hæc ſuut: *Sane dici, & reſponderi probabiliter poteſt, quod ſive prius, ſive poſterius proferant Sacerdotes, referri debet eorum iutentio ad inſtar prolationis Epiſcopi, eui concelebraut.* Vide Marehinum de Sacramento Ordinis, Jueninum de Saeramentis, Diſſertatione V. Quæſtione IV. Cap. III. & alios paſſim.

VIII. Denique, cum Presbyteri non ordinentur, niſi poſt recitatum ultimum verſum Tractus, vel ſi ſit infra octavam Peutecoſtes, poſt ultimum ſequentiæ verſieulum, uti conſtat ex §. II. hujus Tituli (lieet, uti ibidem notavimus, ex Moguntino Pontificali Presbyterorum ordinatio nou modo poſt lectum Euangelium, ſed etiam poſt decantatum ſymbolum celebraretur) abuſum profecto eſſe cenſemus morem illum, qui alicubi hodieque ſervatur, ut ordinandi Presbyteri una eum Epiſcopo incipiant Miſſam ab ipſo Introitu. Quis enim non videt, rem eſſe plane abſurdam, illum qui adhuc nou eſt inauguratus Sacerdos, Miſſam incipere. Sed non opus eſt rationem excogitare ad ipſum abuſum eliminandum, qui præſcripto noſtri Pontificalis penitus adverſatur, uti liquido conſtat ex recitatis noſtri hodierni Romani Pontificalis Rubricis.

§. XVIII.

Cum Pontifex dixerit Orationem, *Domine Jeſu Chriſte, qui &c.* oſculatur Altare, & dat primo ex ſingulis ordinatis cujuslibet Ordinis Sacri ad eum ſucceſſive accedenti, & Altare prius ad dexteram Pontificis deoſculanti, pacem, dicens: *Pax tecum*, Cui ille reſpondet: *Et cum ſpiritu tuo*. Et quilibet illorum dat ſequenti ſui Ordinis ſecum ordinato, & ille alteri, & ſic uſque ad ultimum continuatur. Si autem Ordinatorum parvus ſit numerus, Pontifex poterit dare pacem ſingulis.

COMMENTARIUS.

I. TRes Orationes, quæ ante communionem ritu Romano in Miſſa præmitti ſolent, non a Summis Pontificibus, ſed a religioſis viris fuiſſe inſtitutas, Auctor eſt Micrologus in Libro de Eccleſiaſticis obſervationibus, Cap. XVIII. Prima eſt, *Domine Jeſu Chriſte, qui dixiſti Apoſtolis tuis: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: ne reſpicias peccata mea, ſed fidem Eccleſiæ tuæ, eamque ſecundum voluntatem tuam pacificare, & coadunare digneris. Qui vivis, & regnas Deus, per omnia ſecula ſeculorum. Amen.* Qua oratione Sacerdos pacem precatur Eccleſiæ; ſtatimque ſequitur oſculum pacis, quo ipſe miniſtros, tum illi ſe invicem ſalutant in ſignum unionis, & mutuæ charitatis, Pacis oſculum in Miſſa nonnulli Leoni II. attribuunt, ut Berno Abbas Augienſis, & Platiua in vita Leonis; alii vero Innocentio I. Complures docent, ex Apoſtolorum traditione, conſuéviſſe non ſolum Clericos, ſed & Laicos omnes fideles oſculo pacis in Miſſa ſe invicem ſalutare. Teſtatur id quidem Auctor nomine Aleuini in Libro *De Divinis Officiis*, Cap. De eelebratione Miſſæ, & ejus ſignificatione, his verbis: *Et hoc ex traditione Apoſtolorum ſervat Eccleſia, eui frequenter ab eis dieitur*: Salutate iuvicem iu oſculo ſancto; *ideſt pacifico, vero, columbino, non ficto, non ſubdolo, quali utuntur, qui loquuntur pacem eum proximo ſuo, mala autem ſunt iu cordibus illorum. Illi ergo oſculo ſancto ſalutant invicem, qui non diligunt verbo, nec lingua,*

gua, *ſed opere*, *& veritate*. Certe hujus myſtici pacis oſculi, quod vel olim inter miſſarum ſolemnia fieri conſuevit, meminere paſſim Patres tum Græcæ, tum Latinæ Eccleſiæ pervetuſti: *Quale ſacrificium eſt*, inquit Tertullianus in Lib. de Oratione, *a quo ſine pace receditur*? Et S. Juſtinus in Apologia II. circa finem ſic ait: *Poſt precationem nos ſalutamus oſculo mutuo*: *deinde affertur præcipuo fratri panis*, *& calix aqua dilutus &c.* Alios Patres vide apud Stephanum Duranti Lib. II. de Ritibus Eccleſiæ Catholicæ Cap. LIV.

II. Etſi vero Ritu Romano, atque Ambroſiano, poſt memoratam orationem: *Domine Jeſu Chriſte &c.* oſculum pacis præſtetur, Græci tamen, ac Mozarabes ante Præfationem dant oſculum pacis, diverſo quidem Ritu, ſed eadem fide, ac religione, ut oſtendant, ſe omnes in Chriſto unum eſſe; eoſque dumtaxat divinorum munerum participatione dignos cenſeri, qui pacem fratribus, verbo, & opere impendunt. In Liturgia Sancti Jacobi, poſt ſymboli recitationem, porrigitur oſculum, præmonente Diacono: *Oſculemur nos in oſculo ſancto*. In Liturgia S. Chriſoſtomi, ante ſymbolum ait Diaconus: *Diligamus nos invicem*, *ut in concordia diligamus Patrem*, *Filium*, *& Spiritum Sanctum*. Apud Maronitas Sacerdos ante Præfationem dat pacem Altari, & myſteriis dicens: *Pax tecum Altare Dei*, *& pax myſteriis ſanctis poſitis ſuper te*. Et dat pacem miniſtro dicens: *Pax tibi miniſter Spiritus Sancti*. Miniſter dicit: *Veni in pace Pater noſter*, *Sacerdos candide*. Et dant pacem in Eccleſia. Refert hæc, & alia complura de eo ritu notatu digna Joannes Cardinalis Bona Lib. II. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XVI.

III. Datum etiam pacis oſculum apud Græcos ante oblationem, ſatis colligitur ex Canone XIX. Concilii Laodiceni, quem ceteroque difficilem admodum facit verſio Iſidori Mercatoris, ſecundum quam videntur non ſolum Presbyteri, ſed & Laici oſculum Epiſcopo ſacrificanti præbere: *Tres*, inquit, *orationes fiant* .... *Et tunc demum oſculo pacem dari debere*. *Et poſteaquam Presbyteri pacem Epiſcopo dederint*; *tunc etiam Laicos dare*. *Et ſic oblatio offeratur*. Verum attendenda eſt Dionyſii exigui verſio, quæ omnem difficultatem eximit, dum ita inquit: *Et poſteaquam dederit Epiſcopus Presbyteris oſculum pacis*, *tunc Laici ſibi tribuent*; *& ita ſancta celebrabitur oblatio*. Notandum eſt illud, *ſibi*; nam & addit Canon: *Solis autem miniſterio ſacro deditis*, *ad Altare ingredi*, *& communicare ibidem*, *liceat*. Hucuſque de Ritu Græcorum: cæterum juxta Rubricam noſtri Pontificalis, ac Miſſalis Romani, Sacerdos, antequam det pacem Diacono, oſculatur Altare. Verum ſciendum eſt, ex Miſſali S.Remigii Remenſis, edito anno MDLVI. præſcribi Sacerdoti, ut pacem daturus, oſculatus hoſtiam dicat: *Pax tua ſit mihi Chriſte*: deinde converſus ad Diaconum, & dato oſculo, dicat: *Pax tibi frater*, *& omnibus Sanguine Chriſti redemptis*. Qui Ritus etſi in pluribus aliis Miſſalibus reperiatur teſte Martenio Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ Ritibus*, Cap. IV. Articulo IX. Num. VIII. prohibitus jam tamen vel ab initio ſeculi decimitertii fuit a Richardo Sarum Epiſcopo, qui in ſuis conſtitutionibus, Cap. XXXVII. ſtatuit, ut *in celebratione Miſſæ hoſtiam conſecratam*, *pacem daturus Sacerdos*, *ore ſuo non adveniat*; *quia ante perceptionem*, *ore ſuo tangere non debet*.

§. XIX.

Poſtquam vero Pontifex ſe communicaverit, & totum ſanguinem ſumpſerit, priuſquam digitos abluat, accedunt ante Altare Presbyteri, deinde Diaconi, tandem Subdiaconi: quibus ordinate diſpoſitis, & genuflexis, Pontifex, facta reverentia Sacramento, & aliquantulum verſus cornu Evangelii ſe retrahens, ad eos ſe convertit, & ſinguli ex Diaconis, & Subdiaconis tantum dicunt ſubmiſſa voce: *Confiteor Deo &c.* Etſi officium fiat in cantu, unus de noviter ordinatis illud cantat.

COMMENTARIUS.

I. AGitur in hoc §. de Communione Ordinandorum, de qua ms. Pontificale Romanum Bibliothecæ Colbertinæ, a Martenio editum Lib. I. de antiquis Eccleſiæ Ritibus Cap. VIII. Articulo XI. Ordine XVII. ita inquit: *Poſt Communionem vero Pontificis*, *ante perfuſionem*, *Ordinati flexis genibus*, *facta Confeſſione*, *& oſculata dextera Pontificis*, *Sacram Communionem recipiunt de manu Pontificis*, *recipiendo oſculum pacis ab eo*, *ſcilicet Presbyteri*, *& Diaconi*: *Sanguinem autem recipient de manu Diaconi*, *qui cantavit Evangelium*, *& redeunt ad loca ſua circa Altare*. *Si alius a Papa Ordinationem faciat*, *communicabunt omnes Sacerdotes primo*, *Diaconi ſecundo*, *& Subdiaconi tertio de Corpore Domini tantum*, *& non de Sanguine*, *prout plenius habes in Ordinario de Officio Miſſæ*. In alio Pontificali Romano Bibliothecæ Regis Gallorum, & in Aquenſi, ut idem Scriptor teſtatur, Cap. VIII. Articulo IX. Num. XIX. communio ſub utraque ſpecie a Sacerdotibus, & Diaconis facienda abſolute præſcribitur, nulla facta diſtinctione celebrationis Ordinum a Pontifice Romano, aut ab alio Epiſcopo. Quod vero hic dicitur de Confeſſione facienda a Presbyteris ante Communionem, hodiernæ praxi contrarium eſt, & noſtro Romano Pontificali, ut infra dicetur. Sane conſueviſſe antiquitus a primis Chriſtianæ Religionis temporibus Ordinatos in Miſſa Ordinationis communicare, jam fuſe alibi nos demonſtravimus. Demum, licet ad demonſtrandam tam corporis, quam animæ majorem reverentiam, Antiqui, ut ſcribit S. Odo Abbas Caluniacenſis, Lib. II. collationum, Cap. XXVIII. *ad Divinum Myſterium qui participare debebant*, *diſcalciatis pedibus accedebant*; ſtantes tamen, non ut fit hodie genuflexos, communicaſſe, probant Iſacius Habertus

bertus in Notis ad Pontificale Græcorum Pag. 270. Henricus Valeſius in Notis ad Euſebium Lib. VII. Cap. IX., & Joannes Thierſius in Gallica Diſſertatione de Altaribus: idemque a Monachis olim actitatum eſſe, diſerte demonſtrat Martenius in Commentario ad Regulam S. Benedicti Cap. XXXV.

II. Quod vero ſpectat Communionis Ordinem, is etiam vel antiquitus fuit, ut primum Epiſcopi, deinde Presbyteri, poſtea Diaconi communicarent, quemadmodum colligi poteſt ex Canone XVIII. Concilii Nicæni, cujus verba hæc ſunt. *Nec non & illud innotuit, quod quidam Diaconi ante Epiſcopos ſacra oblata contingant. Hæc igitur omnia reſecentur; & in ſua Diaconi menſura permaneant, ſcientes quod Epiſcoporum quidem miniſtri ſunt, inferiores autem Presbyteris habentur. Per ordinem ergo poſt Presbyteros gratiam Sacræ Communionis accipiant, aut Epiſcopo eis, aut Presbytero porrigente.* Diaconis ſuccedebant Subdiaconi, & alii inferiores Clerici, uti fuſe, ac erudite oſtendit Joannes Cardinalis Bona Lib. II. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XVII. Num. VIII. Ipſis Diaconis, ac Subdiaconis tantum præſcribit Rubrica, ut ſubmiſſa voce illam Confeſſionis formulam, *Confiteor Deo omnipotenti &c.* recitent. Nam, ut inquit alia Pontificalis noſtri Rubrica inferius in §. XXI. *Presbyteri ante Communionem non dicunt Confeſſionem, nec datur eis abſolutio, quia concelebrant Pontifici: propterea, ſi non ſunt alii ordinati, Confeſſio, & abſolutio prædictæ omittuntur.* De origine, & antiquitate memoratæ formulæ Confeſſionis varii varia dicunt. Nonnulli Pontiano, alii Damaſo Papæ illam adſcribunt. In veteri Miſſa ex Codice Ratoldi Abbatis Corbejenſis quædam Confeſſionis formula habetur; uti etiam in antiquiſſimo Cod. ms. Bibliothecæ Corbejenſis, qui inſcribitur: *Ordo Orationum*: nec non in Cod. Tiliano, & Miſſa ab Illyrico edita. In eadem Miſſa Illyrici, altera habetur in hunc modum: *Confiteor tibi peccata mea, æterne Pontifex, & Sanctorum miniſter, & veri Tabernaculi Sacerdos.* Cujus initium notandum, inquit Menardus, quia olim hujuſmodi Confeſſiones ab hoc verbo *Confiteor*, ducebant exordium, & qui hoc vocabulum proferebant, tundebant pectus, ut videre eſt apud S. Auguſtinum Serm. VIII. de verbis Domini ſecundum Matthæum; item apud eundem, Tractatu de diſciplina chriſtiana Cap. XX.

III. Recte autem docet vir clariſſimus Cajetanus Merati Clericus Regularis in novis obſervationibus, & additionibus ad Gavantum Pag. 387. formulam quidem generalis confeſſionis ad Miſſæ initium faciendæ antiquiorem eſſe Pontiano, ac Damaſo Pontificibus Maximis, eam vero, quam nunc utitur Romana Eccleſia, omnino eſſe recentiorem, editam poſt Seculum duodecimum; quia ſcilicet in multis mſs. ante annum MCCC. eadem prorſus legitur Confeſſionis Generalis formula, quæ nunc in Miſſali S. Pii V. inſtituta eſt. Hinc Petrus Le Brun Tom. I. Parte I. Articulo IV. non immerito autumat, Romanam Eccleſiam poſt initium Seculi XIII. prædictam formulam adhibuiſſe. Certe in Concilio III. Ravennæ habito anno MCCCXIV. ſequens Canon, qui habetur in Rubrica XV. ſancitus eſt: *Quoniam devotio, & pulchritudo demonſtratur in uniformitate Eccleſiæ, quæ ſub ſpecie unius columbæ deſcribitur, & in Confeſſionibus, quæ fiunt publice in introitu Miſſæ, & alias varii perfunctorie, & diverſimode confitentur; ſtatuimus, & de cætero obſervari præcipimus, per totam Provinciam Ravennatem, Confeſſiones hujuſmodi fieri ſub hac forma: Confiteor Deo omnipotenti, Beatæ Mariæ Virgini, Beato Michaeli Archangelo, Beato Joanni Baptiſtæ, Sanctis Apoſtolis, Petro, & Paulo, & omnibus Sanctis.*

§. XX.

Et Pontifex ſtans capite detecto, verſus ad eos dicit intelligibili voce, niſi officium fiat in cantu: *Miſereatur veſtri omnipotens Deus, & dimiſſis peccatis veſtris, perducat vos ad vitam æternam.* ℟. *Amen. Indulgentiam abſolutionem, & remiſſionem peccatorum veſtrorum tribuat vobis omnipotens, & miſericors Dominus.* ℟. *Amen.* Et manu dextera ſignum Crucis ſuper eos communiter producit.

§. XXI.

Presbyteri ante Communionem non dicunt Confeſſionem, nec datur eis abſolutio, quia concelebrant Pontifici: propterea, ſi non ſunt alii ordinati, confeſſio, & abſolutio prædictæ omittuntur.

COMMENTARIUS.

I. SI veteres Eccleſiæ Scriptores evolvamus, qui priſcos nobis communicantium ritus tradiderunt, nihil certe apud ipſos inveniemus de generalis Confeſſionis, atque abſolutionis formula Comunioni Euchariſtiæ præmittenda. Docet nihilominus Bartholomæus Gavantus in Theſauro Sacrorum Rituum, Parte II. Tit. X. ad Rubricam VI. maxime eum Ritum congruere deſumptum ex Confeſſione ante Miſſam, in qua ſicut uno tantum præſente dicitur, *Miſereatur veſtri &c.*, ita etiam uno tantum communicaturo dici debere ait, *Miſereatur veſtri*; quia ſcilicet ea verba *cadunt ſuper alios præſentes Communione ſpirituali communicaturos*. Ex Rubrica in §. XXI. deſcripta, Presbyteri ante Communionem non dicunt Confeſſionem, nec datur eis abſolutio, quia concelebrant Pontifici. Verum ipſi olim Presbyteri, uti obſervat Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ Ritibus*, Cap. VIII. Articulo IX. Num. XIX. in ſua ordinatione, Pontifici minime concelebrabant,

bant, licet alias, uti nos ſuperius oſtendimus, id perſæpe facerent juxta veterem Eccleſiæ tum Græcæ, tum Latinæ diſciplinam. Addit laudatus Auctor, non videri hunc uſum in Eccleſia annis ad ſummum CCCC. antiquiorem, ſed neque poſtea ubique paſſim obtinuiſſe. Nam reperitur ſolum in Pontificali Romano Bibliothecæ Colbertinæ, & Gulielmi Durandi, quod uſui fuit Joannis Sairebruche Epiſcopi Catalaunenſis, idque modo ab hodierno parum diverſo. Sic enim prædictum Pontificale Romanum habet: *Oblatione facta, Presbyteri veniunt ad Altare ad ſtandum a dextra, lævaque Altaris cum Miſſalibus, & dicunt totum ſubmiſſa voce, ſicut ſi celebrarent.* Hodie quidem non ſtantes, ſed genuflexi; neque ad Altare, ſed propriis in locis manentes immoti; nec ſubmiſſa, ſed alta prorſus voce omnia pronunciant. Pontificale Moguntinum annorum circiter CCCC. non modo præſcribit, ot *ſtatuantur Sacerdotes ordinati per circuitum Altaris, ut videant, & faciant ſigna conjunctis manibus, quæ Epiſcopus facit in Canone & ultra*; verum etiam ut poſtquam communicavit Epiſcopus, *accedant Presbyteri ordinati, & dicant, Confiteor Deo.* Unde ſatis liquet, juxta hujus Pontificalis præſcriptum, Presbyteros, etſi una cum Pontifice celebrarent, Confeſſionem feciſſe. In aliis pleriſque Sacramentorum Libris Pontificalibus, ſeu Ritualibus nihil profecto hujuſmodi reperitur, videturque ille uſus, ut Presbyteri Pontifici concelebrarent, fuiſſe proprius Eccleſiæ Romanæ, a qua poſt Concilium Tridentinum, aut paulo ante ad alias etiam tranſiit Eccleſias. Non enim extat in Pontificali Rotomagenſi annorum circiter CC.cum alias habeatur in Pariſienſi,cujus character tercentos circiter annos refert, uti ipſe Martenius teſtatur.

§. XXII.

Tum accedunt ordinati ad ſupremum gradum Altaris, bini, & bini. Pontifex vero ponit plures Hoſtias conſecratas ſuper Patenam, quam ori cujuſlibet communicandi ſupponit, & ſingulos communicat, cuilibet dicens: *Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti cuſtodiat te in vitam æternam.* Quilibet reſpondet: *Amen.* Et priuſquam communionem ſumat, manum Pontificis Hoſtiam tenentem oſculatur.

COMMENTARIUS.

I. Est profecto mos Eccleſiæ vetuſtiſſimus, ut fideles cum olim Euchariſtiam de manu Sacerdotis acciperent, poſtquam ille tradendo dixerat, *Corpus Domini*, reſpondere ſoliti eſſent, *Amen.* Teſtatur id quidem antiquus Auctor Conſtitutionum Apoſtolicarum Lib. VIII. Cap. XIII. ubi ita inquit: *Epiſcopus tribuat oblationem dicens: Corpus Chriſti; & accipiens dicat: Amen.* Item Cornelius Papa in Epiſtola ad Fabium Antiochenum apud Euſebium Lib. VI. Hiſtoriæ, Cap. XXXV. narrat de Novato ſchiſmatico, quod cum ſuis Euchariſtiam porrigeret, ab eis pro illa dictione, *Amen*, per ſacramentum exigere ſolitus eſſet, nunquam ipſos a ſe defecturos, neque ad partes Cornelii tranſituros: *Atque miſer homo non ante deguſtavit Corpus ſcilicet Domini, quam ita illi ſe devoviſſet. Et cum panem illum accipiens, dicere debuiſſet, Amen; dicit; Non revertar deinceps ad Cornelium.* Tertullianus, De ſpectaculis, Cap. XXV. eos reprehendit, qui ex ore, quo, *Amen* in ſancta protulerant, teſtimonium gladiatori reddebant. His addit S. Auguſtinum, qui in Sermone CCLXXII. novæ editionis, de eodem ritu diſertis hiſce meminit verbis: *Audis, Corpus Chriſti; & reſpondes; Amen.*

II. Quid autem ea dictio *Amen* ſignificet, egregie explicat Sanctus Ambroſius Lib. IV. *De Sacramentis*, Cap. V. *Ergo non otioſe cum accipis, tu dicis* Amen: *Jam in Spiritu confitens, quod accipias Corpus Chriſti. Dicit tibi Sacerdos*: Corpus Chriſti: *& tu dicis* Amen, *idest verum.* Hinc S. Hieronymus in Epiſtola LXII. ad Theophilum Alexandrinum: *Qua conſcientia*, inquit, *ad Euchariſtiam accedam, & reſpondebo* Amen; *cum de charitate dubitem porrigentis?* Et S. Leo, ot aliorum Patrum innumera pene teſtimonia omittam, in Sermone VI. De jejunio ſeptimi menſis ita ſcribit: *Sic ſacræ menſæ communicare debetis, ut nihil prorſus de veritate Corporis Chriſti, & Sanguinis ambigatis. Hoc enim ore ſumitur, quod fide creditur, & fruſtra ab illis*, Amen, *reſpondetur, a quibus contra id quod accipitur, diſputatur.* Tempore S. Gregorii Magni, ut in ejus vita ſcribit Joannes Diaconus Lib. II. Sacerdos in traditione Euchariſtiæ, hac formula utebatur; *Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti conſervet animam tuam.* Exinde conſuetum fuit dicere: *Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti cuſtodiat animam tuam in vitam æternam, Amen.* Alcuinus hanc habet formulam: *Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti cuſtodiat te in vitam æternam.* Qua quidem formula utuntur paſſim fratres Ordinis Prædicatorum, cum Euchariſtiam præbent; & noſtrum Pontificale Romanum in communione Ordinandorum. Aliæ formulæ, ac ritus in adminiſtranda Euchariſtia ſervati videri poſſunt apud Joannem Cardinalem Bona,Lib.II. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XVII. Num. III. apud Hugonem Menardum in Notis, & Obſervationibus ad Lib. Sacramentorum S.Gregorii pag. 392. & ſeq. & apud Stephanum Duranti Lib. II. Cap. LV.

III. Præteriri certe nequeunt duo præſertim Ritus in Euchariſtiæ Communione ſervandi ex præſcripto noſtri Romani Pontificalis. Primus Epiſcopum Euchariſtiam porrigentem, alter vero illam ſuſcipientes ſpectat. Vult ergo Rubrica noſtra, ut Epiſcopus communicans, patenam ori cujuſlibet communicandi ſupponat, *ne ſcilicet longius cogatur portare Sacramentum, cum periculo quod decidant fragmenta*: uti ſcite docet Cajetanus Merati io Gavantum pag. 601. Ex præſenti demum Rubrica cautum eſt, ut ordinati priuſquam Communionem ſumant, manum Epiſcopi Hoſtiam te-

nentem oſculentur. Cujus ritus diſerte meminit mſs. Pontificale Romanum Bibliothecæ Colbertinæ his plane verbis: *Poſt Communionem vero Pontificis, ante perfuſionem, Ordinati flexis genibus facta Confeſſione, & oſculata dextra Pontificis, ſacram Communionem recipiunt de manu Pontificis, recipiendo oſculum pacis ab eo, ſcilicet Presbyteri, & Diaconi. Sanguinem autem recipient de manu Diaconi, qui cantavit Evangelium, & redeunt ad loca ſua circa Altare. Si alius a Papa ordinationem faciat, communicabunt omnes, Sacerdotes primo, Diaconi ſecundo, & Subdiaconi tertio de Corpore Domini tantum, & non de Sanguine.* Ubi nota non modo ritum oſculandi manum Pontificis ante Communionem, ſed illius etiam ſub utraque ſpecie accipiendæ, cum Romanus Pontifex ſacram ordinationem celebrabat. Ceterum teſte viro clariſſimo Edmundo Martenio Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibas*, Capite VIII. Articulo IX. Numero XIX. In alio Pontificali Romano Bibliothecæ Regis Gallorum, & in Aquenſi, Communio ſub utraque ſpecie a Sacerdotibus, & Diaconis facienda abſolute præſcribitur, nulla facta diſtinctione celebrationis Ordinum habitæ a Pontifice Romano, aut ab alio Epiſcopo.

IV. Quoad ritum oſculandi manum Pontificis ante Communionem, præſcriptum legimus in Liturgia S. Joannis Chryſoſtomi, ut eum ritum ſervet Diaconus Sanctiſſimam Euchariſtiam percepturus. *At Saeerdos*, inquit, *tenens ſanctum panem porrigit Diacono, & exoſculans Diaconus porrigentem ſibi manum, accipit ſanctum panem*. Et ut Græcorum morem omittamus, hanc ceremoniam pariter adumbravit vetus Ordo Romanus, dum Miſſæ ab Epiſcopis celebratæ ritus deſcripſit, Tit. II. verſus finem, ſic inquiens: *Presbyteri ergo, & Diaconi oſculando Epiſcopum, Corpus Chriſti ab eo manibus accipiant, in ſiniſtra parte Altaris communicaturi. Subdiaconi autem oſculando manum Epiſcopi, ore accipiant Corpus Chriſti ab eo. Poſtquam vero Diaconi in ſiniſtro cornu Altaris de Sanguine Chriſti communicent, venientes Subdiaconi ordinatim, accipiant Sanguinem Chriſti ab Archidiacono, manus ejus oſculantes.* Quibus in verbis ritus quoſdam deprehendimus, qui hodie minime obſervantur, præſertim ritus accipiendæ in manibus Euchariſtiæ, & ſub utraque ſpecie communicandi: placuit nihilominus illud teſtimonium attuliſſe, ut pateat, ritum oſculandi manum Pontificis Communionem miniſtrantis, rem fuiſſe jam olim uſitatam. Æquum autem ſapiens quiſque æſtimabit, ut eam manum veneremur, a qua nobis tam ingentia beneficia proveniunt; eo vel magis, quod docet Sanctus Joannes Chryſoſtomus Homilia LX. ad populum Antiochenum, ſeu LXXXIII. in Matthæum, ut quoties Sacerdotem Euchariſtiam porrigentem inſpexerimus, Chriſti manum viſibiliter extenſam videre nobis videamur.

V. Sciendum eſt denique ex Gulielmo Durando Lib. II. Rationalis, Cap. X. quod Ordinator Epiſcopus Ordinatum quidem in Sacerdotem communicans oſculabatur, Diaconus vero, vel Subdiaconus communicantes manum Pontificis ordinatoris oſculanbatur. Ait, id non vacare myſterio; rationemque diverſitatis eam eſſe docet: *Quia Pontifex oſculando Sacerdotem denotat, quod ille ad æqualitatem Ordinis recipitur, quantum ad Sacramentum Euchariſtiæ conſecrandum: quod eſt Sacramentum amoris, quod per oſculum ſignificatur: Diaconus vero, & Subdiaconus non recipiuntur ad talem æqualitatem, ſed ad imitationem bonæ operationis, quæ ex charitate procedit; quod ſecundum Gregorium per manus oſculum deſignatur.* Atque hinc addiſcere licet, labente ſeculo XIII. quo floruit Gulielmus, alium ritum invaluiſſe ab antiquo, & a recentiori longe diverſum: præſcribit enim noſtra Rubrica, ut omnes Presbyteri æque ac Diaconi, & Subdiaconi ſine ullo prorſus diſcrimine, prius quam Communionem ſumant, manum Pontificis Hoſtiam tenentem oſculentur.

§. XXIII.

Unus miniſtrorum Pontificis ſtat juxta cornu Epiſtolæ Altaris, calicem habens, non illum, cum quo Pontifex celebravit; ſed alium cum vino, & mappulam mundam in manibus, ad quem ſinguli communicati accedunt, & ſe purificant, os extergunt, & ad partem ſe locant.

COMMENTARIUS.

I. VEtus & illa eſt haud dubie in Eccleſia conſuetudo, quæ etiam hodie alicubi religioſe obſervatur, ut dum Sacerdos Euchariſtiam præberet, miniſter dextera manu tenens vas cum vinn, vel aqua, ſiniſtra vero mappulam, aliquantn poſt Sacerdotem pergens, purificationem, ac mappulam ad os abſtergendum communicantibus exhiberet. Refert Palladius in vita Sancti Joannis Chryſoſtomi, ſolitum eum fuiſſe admonere omnes: *Ut poſt Communionem, aquam, aut paſtillum deguſtarent, ne cum ſaliva, aut pituita aliquid e ſymbolo Sacramenti, præter voluntatem expuerent.* Scio hoc unum fuiſſe inter alia accuſationum capita, quibus S. Præſul ab adverſariis ſuis impetitus fuit; verum iniquiſſime ſe profecto geſſerunt, eoſque merito damnavit Eccleſiæ praxis, quæ poſt Communionem non nihil panis, aut vini, ſive alterius liquoris guſtare, vel olim permiſit: etenim S. Benedictus in ſua Regula Cap. XXXVIII. Lectori die Dominico mixtum ſumere concedit: *propter Communionem ſanctam*; ſcilicet uti exponit Smaragdus, *ne aliquid inde ſumptum exercens projiciat in ſputo*. Similiter & regula Magiſtri, quæ ante annos mille ſcripta eſt, Cap. XXIV. *Merum*, inquit, *propter ſputum Sacramenti accipiat*. Obſervat etiam Henricus Valeſius in Notis ad Euſebium Lib. VI. Cap. XXXXIII. quod poſtquam Diaconi Euchariſtiam præbere deſierunt, conceſſum illis eſt, ut vinum poſt Communionem præberent. Vide Acta Eccleſiæ Mediolanenſis, in quibus Sanctus Carolus varia ſcitu digna reliquit documenta de purificatione poſt Communionem miniſtranda:

præci-

præcipitque inter alia, ne ipſa purificatio populo in calice præberetur; itemque ne vitrea vaſa ad eam deſtinata, & in Sacriſtia aſſervanda, ad alium uſum adhibeantur.

§. XXIV.

Omnibus purificatis, Pontifex abſtergit patenam ſuper calicem ſuum, ſuper eum digitos abluit, ſumit ablutionem, accipit mitram, & lavat manus.

COMMENTARIUS.

I. ETſi manuum lotionis poſt Communionem mentio fiat in antiquo Romano Ordine, ac in aliis paſſim priſcis Ritualibus Libris, nihil tamen in eiſdem legitur de ablutione, quæ nunc ſumitur a Sacerdote; monet dumtaxat Ordo Romanus Titulo II. De officio Miſſæ: *Diacono nimis caute procurandum, ne quid in calice, aut patena, ſanguinis, vel Corporis Chriſti remaneat*. Ritus Miſſæ a Joanne Epiſcopo Abrincacenſi deſcriptus apud Menardum, poſt Communionem Sacerdotis, & aliorum, ita inquit: *Particulam, quæ in calice remanſit, Sacerdos ſumat, & poſt Diacono calicem ad mundandum, & ſumendum quod remanſit, porrigat, qui in ſiniſtrum cornu Altaris calicem cum patena deferat, ubi partem ſibi accipiat, & partem Subdiacono tribuat. Poſt mundato utroque utrique participent. Acolythus vero alterum calicem Sacerdoti ad mundandos digitos deferat*. Quid fieret de ablutione non dicit; recte autem putat Joannes Cardinalis Bona Lib. II. *Rerum Liturgicarum* Cap. XX. Num. I. projectam illam fuiſſe in Sacrarium: nam in antiquis Eccleſiis præſertim Monachorum ſingula Altaria a parte Epiſtolæ parvam habent piſcinam in hunc uſum paratam. Certe in libro Uſuum Ordinis Ciſtercienſis Cap. LIII. hic modus ablutionis præſcribitur. *Sed quid reſiduum fuerit de ſanguine, bibat illud Diaconus cum calice, poſtquam fiſtulam reddiderit Subdiacono. Quam fiſtulam, antequam reddat, in quantum potuerit, ab utraque parte ſugendo, a Sanguine Domini evacuet. Subdiaconus vero tenens fiſtulam contra faciem ſuam in tranſverſo, eat ad Sacerdotem per retro Altare miniſtrare vinum in calice. Qui recepto calice, reſpergat digitos ſuos in ipſo, quem ponens ſuper Altare eat ad piſcinam abluere in ipſa digitos aqua. Quibus terſis, redeat ad Altare ſumere vinum quod dimiſit in Calice. Quo ſumpto, iterum aſpergat calicem vino. Quo hauſto, ponat illum non reclinatum ſuper Altare juxta patenam.*

II. Eadem fere legi teſtatur laudatus Bona in aliis Ritualibus Monachorum poſt annum milleſimum ſcriptis. Sed & Gulielmus Durandus Epiſcopus Mimatenſis, qui teſte Bellarmino de Scriptoribus Eccleſiaſticis, floruit circa annum MCCLXXX. perſpicue tradit in ſuo Rationali Lib. IV. Cap. LV. ipſam ablutionem debere *in locum mundum, & honeſtum diffundi, ut altitudo Sacramenti reverenter honoretur*. Cur autem Sacerdos digitos lavet, eam aſſignat rationem: *Nequid forte incaute remaneat, ſeu adhæreat ex contactu Divini Sacramenti; non quod quicquam immundum ex ipſo contactu contraxerit; ſed ut potius ſuam commemoret indignitatem &c.* Addit & alia Auctor, ſed hæc retuliſſe ſufficiat ad demonſtrandum, non conſueviſſe ablutionem ſeculo decimo tertio ubique ſaltem locorum ſumi a Sacerdote, ut hodie fit, ſed in Sacrarium projectam fuiſſe: dixi ubique ſaltem locorum, quia ſcilicet aliter in X. Ordine Romano ſcripto circa annum MCC. Num. XII. ita legitur: *Feria VI.* (Paraſceves) *præſenti, & quando celebratur pro Defunctis perfuſionem facit in calice, & ipſe ſumit*. Et Innocentius III. in Cap. *Ex parte extra, De celebratione Miſſarum*, anno MCCXII. hæc ſcribit: *Semper Sacerdos vinum perfundere debet*. Vide Brunum Tom. I. expoſitionis Miſſæ hoc loco ac alios de eo ritu ſcribentes.

§. XXV.

Pontifex, lotis manibus, mitra depoſita, ſtans in cornu Epiſtolæ Altaris, verſus ad illud inchoat in cantu, ſchola proſequente, Reſponſorium, VIII. Ton. quod a Septuageſima uſque ad Paſcha dicitur, ſine *Alleluja*. *Jam non dicam vos ſervos, ſed amicos meos, quia omnia cognoviſtis, quæ operatus ſum in medio veſtri, Alleluja. * Accipite Spiritum Sanctum in vobis Paraclitum, * Ille eſt, quem Pater mittet vobis, Alleluja. ℣. Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis. * Accipite. ℣. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto. * Ille eſt, quem.*

COMMENTARIUS.

I. DEſumpta ſunt hæc Epiſcopi verba ex ſermone quem Unigenitus Dei ex hoc mundo migraturus ad Patrem, ad diſcipulos ſuos habuit, uti videre eſt in C. XV. Evangelii S. Joannis. Afferuntur ea quidem verba in ms. Pontificali. Vaticanæ Bibliothecæ, & in aliis quibuſdam Pontificalibus. Sane quanta ſit Sacerdotum dignitas, abunde verba ipſa ſignificant, dum Chriſtus Dominus Apoſtolos ſuos, quos Sacerdotes ordinarat, non ſervos, ſed amicos vocat. *Jam non dicam vos ſervos: quia ſervus neſcit, quid faciat Dominus ejus. Vos autem dixi amicos; quia omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis*. Hinc SS. Eccleſiæ Patres frequenter docent, Sacerdotes lon-

longe dignitate, ac poteſtate ſuperare vel ipſos Imperatores, ut late oſtendit Joannes Buſæus in erudito Opere, *De ſtatibus hominum*, ubi agit de ſtatu Sacerdotum. Quamobrem nil mirum videri debet, ſi S. Martinus, teſte Severo Sulpitio in ejus vita, precibus Maximi, qui Imperium adverſus Gratianum invaſerat, ad convivium accedere coactus, pateram regiam ſibi oblatam juſſu Imperatoris, ambientis eam ab illius manu ſumere, ubi ebibiſſet, Presbytero ſuo tradidit, quod nullum exiſtimaret digniorem, qui poſt ſe biberet.

II. S. Hieronymus in Epiſtola ad Nepotianum, quem monuit, ut ſtaret ſubjectus Pontifici ſuo, & quaſi animæ parentem ſuſciperet, paulo poſt hæc ſcribit: *Sed Epiſcopi Sacerdotes ſe eſſe noverint, honorent Clericos quaſi Clericos, ut & ipſis a Clericis quaſi Epiſcopis honor deferatur. Scitum eſt illud Oratoris Domitii; Cur ego te, inquit, habeam ut Principem, cum tu me non habeas ut Senatorem.* Quis nunc non accuſaverit Epiſcoporum quorumdam ſuperbiam, qui vilia Presbyteris ſuis miniſteria committere non erubeſcunt, quique illos ſtare ſinunt, cum ipſi ſedent, contra Canonem XXXIV. Concilii IV. Carthaginenſis, in quo ſtatutum legimus: *Epiſcopus in quolibet loco ſedens, ſtare Presbyterum non patiatur*. Eſt & in hoc a nobis ſummopere commendandus Venerabilis Dei ſervus Cardinalis Thomaſius, qui Caudatarium, ut vocant, non Presbyterum, ſed ſimplicem Clericum habere voluit. Porro fuerunt vel olim Epiſcopi, qui Presbyteros, hominesque Clero addictos floccipenderent; inter quos notatur Henricus Archiepiſcopus Moguntinus, quod Clericos militum ludibrium faceret, & in ſolemni epulo, cum Clerici ante milites conſediſſent, juſſerit, ut bini quique milites ſingulos Clericos ſibi pro pulvinari ſubjicerent; cujus facti memoria ſepulcro ejus inſcripti hi verſus referuntur ab Alberto Argentinenſi.

Nudipes Antiſtes, non curat Clerus, ubi ſtes
Dum non in Cælis, ſtes ubicumque velis.

§. XXVI.

Incepto reſponſorio, Pontifex, accepta mitra, vertit ſe ad Presbyteros Ordinatos, qui ante Altare coram ipſo ſtantes, profitentur Fidem, quam prædicaturi ſunt, dicentes: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem Cæli, & Terræ. Et in Jeſum Chriſtum, Filium ejus unicum, Dominum noſtrum. Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine. Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus. Deſcendit ad inferos; tertia die reſurrexit a mortuis. Aſcendit ad Cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis. Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos. Credo in Spiritum Sanctum. Sanctam Eccleſiam Catholicam. Sanctorum Communionem. Remiſſionem peccatorum. Carnis reſurrectionem. Vitam æternam. Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Neque in priſcis, neque in recentioribus Pontificalibus libris etiam poſt annum milleſimum exaratis hunc ritum reperi, ut Presbyteri Ordinati coram Pontifice ſtantes Fidem profiterentur, Apoſtolorum Symbolum recitantes. Conſtat tamen ex Pontificali Eccleſiæ Biſuntinæ ab annis circiter DC. exarato, conſueviſſe Presbyteros ante ſuam Ordinationem Fidei Symbolum recitare, ob eam rationem, quod illud prædicare populo debent: *Ponat Archidiaconus pallium ſuper humeros Domni Archiepiſcopi, & incipitur a novis Presbyteris.* Credo in unum Deum, *ut ibi in publico proferant, quod prædicaturi ſunt, ſcilicet Fidem Sanctæ Trinitatis. Et ſic finitur Miſſa.* Atque hic nota, ex ipſo Pontificali Biſuntino, non intra Miſſarum ſolemnia, ſed iis finitis celebratas fuiſſe Ordinationes, non modo Presbyterorum, ſed & aliorum inferiorum Ordinum; poſt illa enim recitata verba, *& ſic finitur Miſſa*, ſtatim Ordinationes ſequuntur, Pſalmiſtæ, Oſtiarii, Lectoris, & cæterorum. Cæterum ut ad rem noſtram revertamur, Patres Concilii Toletani XI. Can. X. non de Epiſcopis ſolum, ſed & de Presbyteris videntur fuiſſe locuti, cum ita ſtatuunt: *Ut unuſquiſque qui ad Eccleſiaſticos Ordines eſt acceſſurus, non ante honorem conſecrationis accipiat, quam placiti ſui innodatione promittat, ut Fidem catholicam ſincera cordis devotione cuſtodiens, juſte, & pie vivere debeat, & ut nullis operibus ſuis, canonicis regulis contradicat..*

§. XXVII.

Quo finito, Pontifex cum mitra ſedens ſuper faldiſtorium ante medium Altaris, imponit ambas manus ſuper capita ſingulorum coram eo genuflectentium, dicens cuilibet: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiſeris peccata, remittuntur eis; & quorum retinueris, retenta ſunt.*

COMMENTARIUS.

I. Dari tunc Sacerdoti poteſtatem abſolvendi a peccatis, cum Epiſcopus ſuper ejus caput manus imponens, dicit: *Accipe Spiritum Sanctum &c.* jam alibi ſolide, ac fuſe explicatum eſt, rejecta Morini, & aliorum opinione ajentium, per primam manuum impoſitionem ab Epi-

Epiſcopo, & a Presbyteris initio Ordinationis factam, conferri omnimodam poteſtatem tam in Corpus Chriſti verum, quam in Corpus Chriſti myſticum. Enim vero Tridentini Patres diſerte declarant Seſſione XXIII. Can. IV. tunc ordinari Presbyterum, & nunc dari illi gratiam Spiritus Sancti, cum ei ab Epiſcopo dicitur; *Accipe Spiritum Sanctum &c.*. Idipſum luculentiſſime edicit Catechiſmus Concilii Tridentini *De Sacramento Ordinis* §. XXXXVIII. his verbis: *Ad extremum vero manibus iterum ejus capiti impoſitis*: Accipe, *inquit*, (Epiſcopus) Spiritum Sanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt: *eique cæleſtem illam, quam Dominus diſcipulis ſuis dedit, peccata retinendi, ac remittendi poteſtatem tribuit*. Ergo admonendum ſupereſt, quod quamvis Presbyteri in ſua ordinatione a peccatis abſolvendi poteſtatem accipiant, decernit tamen Synodus Tridentina Seſſione XXIII. Cap. XV. nullum Sacerdotem, etiam Regularem Confeſſiones Secularium, etiam Sacerdotum audire poſſe, niſi Parochiale beneficium obtineat, aut ab Epiſcopo fuerit approbatus. Sane ea Epiſcopi verba Sacerdotes inaugurantis: *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, poteſtatem Ordinis dumtaxat, non vero juriſdictionis conferunt; ſine qua nequit Sacerdos abſolvere a peccatis, niſi eum qui in articulo mortis conſtitutus fuerit, ut definit Concilium Tridentinum Seſſione XIV. Cap. VII., & docent paſſim Theologi de Miniſtro Sacramenti pœnitentiæ agentes.

§. XXVIII.

Deinde explicans caſulam, quam unuſquiſque habet ſuper humeros complicatam, induit illa quemlibet, ſingulis dicens: *Stola innocentiæ induat te Dominus*.

COMMENTARIUS.

I. Memorat hanc verborum formulam vetus Ordo Romanus, ac plerique priſci Libri Pontificales; primaque eſt, quam una cum aliis, ex illius præſcripto, dicit Epiſcopus, cum Presbyterum caſula induit. Hic obiter adnotandum cenſeo, conſueviſſe olim ſtolas, planetaſque, ſeu caſulas ab Epiſcopo benedici, quando Diaconi, vel Presbyteri ordinabantur; eratque benedictio ex laudato Romano Ordine hunc in modum concepta: *Deus invictæ virtutis triumphator, & omnium rerum creator, & ſanctificator, intende propitius preces noſtras, & has ſtolas, ſive planetas Leviticæ, ac Sacerdotalis Gloriæ miniſtris tuis fruendas, tuo proprio ore benedicere, ac ſanctificare, conſecrareque digneris, omneſque tuis miniſteriis a nobis indignis conſecrandos, eis utentes, & tibi in eis devote, ac laudabiliter ſervientes, aptos tibi, & gratos effici concedas, & nunc, & per infinita ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.* Vide ſis quæ de caſula, & ejus antiquitate, ac forma ſcripſimus in Prolegomenis noſtris, in quibus etiam cetera indumenta Eccleſiaſtica explicuimus.

§. XXIX.

Et mox unuſquiſque iterum ad Pontificem accedit, & genuflexus ponit manus ſuas junctas inter manus Pontificis dicentis cuilibet, ſi ſuus eſt Ordinarius: *Promittis mihi, & ſucceſſoribus meis reverentiam, & obedientiam*. Et ille reſpondet: *Promitto*.

COMMENTARIUS.

I. Tametſi in antiquioribus Pontificalibus Libris Ritus ipſe minime appareat, ut poſt Communionem proprio Epiſcopo ordinati Presbyteri promitterent obedientiam; reperitur tamen in pleriſque ab annis circiter DCC. ſcriptis, non quidem in fine Miſſæ, ſed initio Ordinationis, Epiſcopo ordinandum interrogante hoc modo: *Vis Epiſcopo tuo, ad cujus parochiam ordinandus es, obediens, & conſentiens eſſe ſecundum juſtitiam, & miniſterium tuum?* Cui ille reſpondebat. *Volo*. Conſtat nihilominus ex Can. X. Concilii Toletani XI. quod anno DCLXXV. habitum eſt, conſtitutum fuiſſe, ut quicumque ad Sacros Ordines acceſſuri eſſent, obedientiam in Ordinatione ſua profiteri deberent. Alicubi non contenti Epiſcopi hac ſimplici Clericorum promiſſione, eos quos ipſi Ordinibus initiabant, ad jurandum etiam cogebant, fore ipſos canonicis regulis, ſibi, & Eccleſiæ fidos, ac divinctiſſimos. Quod quidem multum diſplicuit Concilio Cabilonenſi II. anni DCCCXIII. & omnino prohibendum cenſuit: *Dictum eſt*, inquit, *de quibuſdam fratribus, quod eos quos ordinaturi ſunt, jurare cogant, quod digni ſint, & contra Canones non ſint facturi, & obedientes ſint Epiſcopo, qui eos ordinat, & Eccleſiæ, in qua ordinantur. Quod juramentum quia periculoſum eſt, omnes una inhibendum ſtatuimus.* Non his verbis, *quod digni ſint*, juramentum iſtiuſmodi damnatum eſſe, inquit Thomaſſinus Parte II. diſciplinæ Lib. II. Cap. XXXXIV. Num. I. nec enim aliud ſignificari ait, quam ab irregularitatum canonicarum labe quavis puros, & expertes eſſe eos, quos hoc teſtimonio ornaſſent. Addit hanc jurandi novitatem damnaſſe Synodum, quod juramenta omnia minus neceſſaria in Euangelio proſcribantur.

II. Verum in quibuſdam Eccleſiis non ſolum Presbyteros, verum & quoſvis Clericos Epiſcopo obedientiam cum juramento promiſiſſe, colligi

gi poteſt ex Epiſtola decretali ad Præpoſitum, & Capitulum Placentinum ſcripta, hodieque legitur in Cap. *Cum Clerici* XIX. *De verborum ſignificatione*; ibi enim refertur, ſolitos fuiſſe Placentinæ Eccleſiæ Clericos juramentum fidelitatis, atque obedientiæ ſub hac verborum formula præſtare: *Ego talis ab hac hora in antea fidelis ero, & obediens Placentinæ Eccleſiæ, & Domino meo Epiſcopo Placentino*. De qua juramenti forma conſultus Innocentius III. Pontifex, etſi nomine Eccleſiæ Placentinæ Capitulum intelligi poſſit, eum tamen qui præſtat hujuſmodi juramentum, Epiſcopo tamquam capiti præſertim obligari reſpondet. Hinc Lyſiardi Archidiaconi Senonenſis ſuum in Archiepiſcopum conſpiratione facta Inſurgentis crimen exaggerans Fulbertus Epiſcopus Carnotenſis, qui initio Seculi XI. floruit, obiitque anno CXXVIII. teſte Baronio, Fulbertus, inquam, in Epiſtola XXXIV. ita ſcribit: *Quid dicemus de juramento fidelitatis, quod ita contaminat, ut Epiſcopo ſuo non corde, nec verbo, nec opere fidelis exiſtat*. Fuit igitur in uſu hoc juramentum etiam poſt Concilium Cabilonenſe, cum illius meminerint, in bonam profecto partem ipſum accipientes, non modo Fulbertus Epiſcopus, ſed & Innocentius III. qui Maximum Pontificatum gerebat initio ſeculi XIII.

III. Neque vero diſſimulandus eſt ritus, quo Presbyter ordinatus obedientiam Epiſcopo ſuo promittens, *genuflexus ponit manus ſuas junctas inter manus ipſius Epiſcopi*. Docet quippe noſter eruditiſſimus Scriptor Alexander ab Alexandro, *Genialium dierum* Lib. II. Cap. XIX. fuiſſe olim quoque in dextris religionem: *Eam*, inquit, *porrigimus, ſi quid data fide futurum pollicemur: in ipſa enim fidem ſacratam Numa Pompilius voluit, ſacrumque fidei inſtituit, ad quod flamines curru arcuato manu ad digitos involuta, ſolemni pompa vehi juſſit, magno argumento illam in dextris ſanctam, ſacratamque, & propterea minime violandam ratus*. Apud Græcos pariter, ac Romanos nemo neſcit, pervagatiſſimum fuiſſe, ut ineundis fœderibus, dextras jungerent, atque ita fidem mutuo obligarent. Puto equidem obedientiam Presbyterorum inde manuum contactu firmari conſueviſſe, ad ſignificandam cordium, & animorum conjunctionem. Cum enim Normanniæ Dux Robertus ditiones ſuas reſignaſſet Willelmo filio, Sacramento adſtringi illi voluit Proceres omnes ſuæ curiæ, eodem ſervato ritu mittendi manus ſuas inter manus Principis adoleſcentis: *Inter manus Willelmi adoleſcentis manus ſuas mittentes Principes, conligavit illi conjurationis Sacramentum*, uti legere eſt apud Scriptores Hiſtoriæ Normannorum apud Du Cheſne, ubi notanda ſunt quæ inferius leguntur: *Juramento ſacræ fidei illi ſe colligaverunt, manuſque ſuas manibus illius, vice cordis dederunt*. Et quando Dux Willelmus I. Richardum filium loco ſuo eligi fecit, ita effatus eſt: *Ducem me ſuperſtite eligatis, & intentione cuſtodiendæ fidelitatis, & militationis, manus veſtras manibus ejus detis*. Et infra, cum idem dixiſſet: *Manus veſtras vice cordis ejus concedatis manibus*, ſcribit Auctor Hiſtoriæ, quod *datis manibus ſubdiderunt ſe libenter illi, ut promiſerant olim Patri viventi; pignoribuſque pretioſorum Sanctorum delatis ſanciunt illi tenorem integerrimæ fidelitatis, & militationis, more chriſtianæ conjurationis*. Tametſi militaris ritus, militaris ea interpretatio ſit, ad fidei tamen chriſtianæ, & Religionis tuitionem illud pertinebat, unde & ad Sacras fiebat Reliquiarum thecas, ut obſervat Thomaſſinus Parte II. diſciplinæ Lib. II. Cap. XXXXIX. num. 1. in fine.

§. XXX.

Si vero Pontifex non eſt ſuus ordinarius, cum manus eorum inter ſuas tenet, ut præfertur, dicit ſingulis Presbyteris Sæcularibus; *Promittis Ordinario tuo &c.* Singulis vero Regularibus: *Promittis Prælato ordinario tuo &c. Promittis Pontifici, vel Prælato ordinario tuo, pro tempore exiſtenti reverentiam, & obedientiam?* Et ille reſpondet: *Promitto*.

COMMENTARIUS.

I. Certe nuſquam Epiſcopis licuit, nec licet modo Clericos alienos a proprio Epiſcopo non dimiſſos ordinare. Enimvero Sacri Canones paſſim Epiſcopo, qui prior manus impoſuiſſet, ita Clericos vendicarunt, ut ab alio Epiſcopo nec ad ulteriores ordines promoveri, nec alteri Eccleſiæ, niſi de expreſſa Ordinatoris licentia adſcribi poſſent: *Nulli Epiſcopo*, inquit Concilium Sardicenſe Can. XVIII. ex interpretatione Dionyſii exigui, *liceat alterius Epiſcopi Civitatis miniſtrum Eccleſiaſticum ſolicitare, & in ſuis parochiis ordinare*. Et Can. XIX. *Conſtituimus, ut quicumque ex alia parochia voluerit alienum miniſtrum, ſine conſenſu Epiſcopi ipſius, & ſine voluntate, ordinare, non ſit rata ordinatio ejus*. Vide Commentarium in Can. XVI. Nicænum in noſtro I. Tomo Conciliorum, ubi multi ea de re afferuntur Canones, quos ne iterum repetamus, ſatis eſt recenſere Concilium Tridentinum, quod quidem tum Seſſione VII. Cap. X. *De reformatione*, tum Seſſione XIV. Cap. II. & III. diſtricte prohibet, ne quis abſque proprii Epiſcopi litteris demiſſoriis ordinetur.

II. Eſt autem non parum diſcriminis inter literas dimiſſorias quæ nunc conceduntur, & eas quas noſtri Majores antiquitus concedebant. Olim quidem Clerici dimiſſi ita proprii Epiſcopi juriſdictioni ſubtrahebantur, & alieno mancipabantur, ut ille omni ſuo in ipſos jure prorſus excideret. *Ut alienum Clericum*, inquit Concilium III. Carthaginenſe Can. XXI. *niſi concedente ejus Epiſcopo, nemo audeat, vel retinere, vel promovere in Eccleſia ſibi credita*. Eam Eccleſiarum legem ſupponit profecto S. Leo Papa in Epiſtola ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem, ubi ſic loquitur: *Ut alienum Clericum invito Epiſcopo ipſius nemo ſuſcipiat, nemo ſolicitet, niſi forte ex placito charitatis id inter dantem, accipientemque conveniat*. Jam vero aliter res ſe habet, cum enim hodie juxta complurium

ſceu-

ſeculorum diſciplinam, ordinatio Clericum Ordinatori noo mancipet, non ſic a proprio Epiſcopo ad ordinationem ab alieno recipiendam dimittitur, ut illius juriſdictioni, ac poteſtati ſubtrahatur. Unde recte præſcribit Rubrica noſtri Pontificalis, ut ſi Pontifex ordinator non eſt proprius ordinati Epiſcopus, obedientiam ab illo non ſibi, ſed proprio ſuo Epiſcopo, ejuſque ſucceſſoribus ſpondere faciat.

III. Præter ſubjectionem, & obedientiam, Clerici debent reverentiam Epiſcopo. In argumentum reverentiæ Epiſcopalis, in Altari, in quo Epiſcopus Miſſam celebravit, Presbytero non licet eodem die ſacrum facere ex Concilio Antiſſiodorenſi Can. x. *Non licet ſuper uno Altario in una die duas Miſſas dicere; nec Altario ubi Epiſcopus Miſſas dixerit, ut Presbyter in illa die Miſſas dicat.* Ex Concilio Laodiceno Can. LVI. nefas eſt Presbyteris ante Epiſcopum ingredi, & ſedere in Sacrario, ſed ſimul cum Epiſcopo hoc facere debent. *Quod non oporteat Presbyteros ante proceſſionem Epiſcopi introire Sacrarium, & ſedere, ſed cum Epiſcopo debent ingredi, vel in ſubſelliis ſedere.* Epiſcopis etiam tamquam præſidibus verbi Dei cum Codicibus Euangeliorum a Presbyteris occurri, antiqui moris fuit, uti compertum habemus ex Ekkeardo juniore de caſibus monaſterii S. Galli, Cap. 1. *Parat illico Baſilicam, & Aram parat tapetis, & pallio dorſili caminatam, Euangelio Epiſcopum, aliquos, qui aderant Presbyteros, recipere jubet.* Tandem reverentiæ Epiſcopalis argumentum & illud eſt, quod nomen Epiſcoporum tam ſuperſtitum, quam defunctorum referebatur olim in Diptychis Eccleſiæ, & eorum memoria in precibus publicis celebrabatur. De quibus Diptychis abunde locuti ſumus in noſtri 1. Tomi Conciliorum Prolegomenis, Cap. XXXIV.

IV. Quod Monachos ſpectat, ipſos primis ſeculis fuiſſe omnino ſub Epiſcopi poteſtate, jam abunde probavimus in Commentario Canonis IV. Concilii Chalcedonenſis. Quamobrem nil profecto mirum videri debet, ſi cum S. Athanaſius Epiſcopus Alexandrinus exularet in Monaſteriis Ægypti, Monachi ei parerent ut Legislatori, ejuſque præcepta eſſent ipſis vice legum, & tabularum Moſis, ut teſtatur S. Gregorius Nazianzenus Oratione XXI. Non inquam mirum, ſi S. Hieronymus e Presbytero Monachus, Epiſcoporum mandatis parere ſummo ſtudio duxit: quemadmodum ipſe de ſe fidem facit in præfatione ad Chromatium, & Heliodorum Epiſcopos his verbis: *Sed melius eſſe judicant Phariſæorum diſplicere judicio, & Epiſcoporum juſſionibus deſervire inſtiti, ut potui.* Epiſcopalem certe poteſtatem in Monachos vindicavit Theophilus Alexandrinus Epiſcopus, cum ex iis quoſdam ex Eremo accivit, ut eis uteretur in adminiſtrationem Eccleſiæ; & cum verbis ſuadere non poſſet, auctoritate Epiſcopali eos coegit, & Clericos ordinavit, teſte Socrate Lib. VI. Hiſtoriæ Cap. VII. Ceterum uſum fuiſſe antiquiſſimum, ut Monachi obedientiam Epiſcopo promitterent, addiſcere licet ex Epiſtola Gregorii IV. Pontificis Maximi, quam ſcripſit ad Epiſcopos Gallos de privilegiis Floracenſis Monaſterii, ubi inter alia Monachos ab ea obligatione eximit: *De Sacerdotibus vero, aut Diaconibus ordinandis id obſervetur quod in Regula præcipitur, ne ſaltem aliquis Epiſcopus ſubjectionem ab eis requirat quos ordinavit, nec unquam officio dignos ordinare differat.* In Pontificali ms. Petri Judic Archiepiſcopi Narbonenſis anno MCCCL. exarato, de profeſsione obedientiæ a Monachis, aliiſque Religioſis præſtanda Epiſcopo ordinatori, ſic legimus: *Poteſt Religioſus exemptus, ſi velit, addere in obedientia*: Promitto, ſalvo ordine meo.

V. Hodie tanta ſunt Regularium privilegia, ut pleriſque in locis parum ipſos curent Epiſcopos. Diſſidia & ſchiſmata inter utroſque, quod pene effari pudet, ſemper extitere, extabuntque perpetuo: quamobrem conſtituta jam diu Romæ eſt ſacra complurium Cardinalium Congregatio negotiis Epiſcoporum, & Regularium præpoſita. Quod vero noſtræ eſt rei, etſi hodie Regulares in ſua ordinatione obedientiam Epiſcopo non promittant, ſed ſuo Superiori; poteſt tamen Epiſcopus religioſæ profeſſionis ratihabitionem in ſcriptis ac juramento firmatam ab ipſis exigere ex conſtitutione S. Pii V. anno MDLXVIII. pridie Idus Octobris edita, quam laudat, confirmatque S. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi II. Tit. I. Decreto XXIII. cujus verba hæc ſunt: *Ut quod Summus Pontifex Pius V. in explicatione Decreti Tridentini, quod eſt Seſſione vigeſimaſecunda, Cap. ſecundo, conſtituit, executionem habeat, Epiſcopus ne Clericum ullum Regularem, neque ſecularem, qui Regularium more, in communi vitæ diſciplina ſit, beneficiumque Eccleſiaſticum non habeat, ordinibus ſacris adſcribat, niſi a ſuperiore fidem ille attulerit, ſe Religionis, cui adſcriptus eſt, profeſſionem conſeciſſe, juratuſque affirmet ſcripto manu ſua ſubſignato coram Epiſcopo, ſe id ſponte feciſſe, aut ratum habuiſſe. Illud autem ſcriptum in Archivio aſſervandum Epiſcopus curet.* Eadem fere habent Concilium Aquenſe in Galliis habitum, & complures aliæ Synodi noſtri Regni Neapolitani. Decreti illius utilitas ea eſt, quod aditum quibuſdam præcludat dicendi impoſterum, extortam, vel ante ætatem factam, vel ante probationem annuam, vel aliis ejuſmodi conditionibus deſtitutam fuiſſe ſuam religioſam Profeſſionem.

§. XXXI.

Tunc Pontifex tenens manus illius inter ſuas, oſculatur unumquemque, dicens: *Pax Domini ſit ſemper tecum.* Et ille reſpondet. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. IN utraque Eccleſia Græca pariter, & Latina oſculum Sacerdoti recens ordinato datum ab Epiſcopo olim fuiſſe, liquido conſtat tum ex S. Dionyſio, tum etiam ex vetere Ordine Romano. Is ſiquidem in eo Capite: *Qualiter in Romana Eccleſia Presbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi eligendi ſunt*, poſt datam ab Epiſcopo benedictionem in conſummatione Presbyterorum, ita præſcribit: *Tunc oſculetur ſingulos, dicens: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum.* S. Dionyſius vero de Eccleſiaſtica Hie-

Hierarchia Cap. v. hunc in modum ejus ritus meminit: *Quæ eirea finem in Sacrorum Ordinum conſecratione adhibetur ſalutatio, ſacram ſignificationem continet; nam & omnes qui adſunt in ſacris conſtituti, & Pontifex conſecrans conſecratum ſalutant*. Cujus ritus hanc ipſe rationem ſubjicit: *Cum enim ſancta mens ſcientia, vique Pontificis, & divina vocatione, atque ſanctimonia ad Eccleſiaſtiei Ordinis conſecrationem, honoremque pervenit, tum charus eſt paribus, ſanctiſſimiſque Ordinibus, & ad pulchritudinem divinæ ſimilem perductus, mentes ſimiles amat, atque ab eis ſancte redamatur. Hinc conſalutatio illa inter Eccleſiaſtici Ordinis homines ſervatur, & perficitur, quæ ſanctam parium, ſimiliumque mentium ſocietatem indieat, lætitiamque mutuam, quæ amore digna eſt, quippe quæ divinam pulchritudinem ſalvam, & incolumem Eccleſiaſtici Ordinis formæ conſervet*. Mira ſagacitate ſieut & ceteras Eccleſiæ ſuæ, ita & hanc ceremoniam perſequitur Simeon Archiepiſcopus Theſſalonicenſis in Libro de Sacris Ordinationibus.

§. XXXII.

His expletis, & eis ad ordinem ſuum reverſis, Pontifex ſedens cum mitra, & baculo, admonet eos dicens: *Quia res, quam tractaturi eſtis, ſatis periculoſa eſt, filii dilectiſſimi, moneo vos, ut diligenter totius Miſſæ ordinem, atque Hoſtiæ conſecrationem, ac fractionem, & communionem, ab aliis jam doctis Sacerdotibus diſcatis, priuſquam ad celebrandam Miſſam accedatis.*

COMMENTARIUS.

I. Legi poteſt & hæc Epiſcopi admonitio in Pontificali Moguntino annorum circiter CCCC. in quo tamen in nonnullis variat ab ina ex noſtro Romano Pontificali deſcripta; ubi enim Pontificale Romanum habet: *Communionem*, & *priuſquam ad eelebrandam Miſſam accedatis*, Moguntinum dicit, *communicationem*, & *antequam Miſſam eantare præſumatis*: præſcribitque, faciendam eſſe hanc ab Epiſcopo admonitionem alta voce puſt ordinatorum Communionem, quibus etiam diei mandat, *ut aliquas Miſſas pro Epiſcopo dicant*. De qua re juxta Rubricam Romani Pontifiealis nos inferius diſſeremus. Sed ut hane Rubricam pleuius illuſtremus, mos jam olim fuit, ut recens ordinati Sacerdotes in aliquem religioſum locum ſe conſerrent, diſcendi gratia Sacras Liturgiæ Ceremonias, ac aecepti ſacerdotii functiones. Liquet id exemplo S. Norberti, de quo ejus vitæ Auctor ita ſeribit: *Poſtquam vero Diaconus, & Presbyter initiatus eſt, pedem eontinuo retraxit, conferens ſe ad celebre, præclaræque famæ Monaſterium Sigenbergenſe Ordinis D. Benedicti, ut ibi inter Religioſos, ae devotos in omni ſanctitate Monachos, partim accepti Sacerdotii functiones accuratiſſime addiſeeret, partim animum ſuum recolligens, certis religioſe vivendi imbueretur documentis; completiſque ibi quadraginta eireiter diebus, patrium ſolum repetens, ad Sanctenſem Eccleſiam, ubi in eum uſque diem Canonieus perſeverabat, ſe contulit.* Varia ejus generis exempla paſſim occurrunt in vitis Sancturum apud Surium, & apud Bollandianos.

II. Cautum jam vero ſuit in pleriſque Conciliis, ut priuſquam quis ad conſecrationem Presbyteratus accederet, in Epiſeopio maneret, *diſcendi gratia officium ſuum*. Id quidem inter alias ſalubri inſtitutione decrevit Synodus III. Turonenſis, Can. XII. Hinc Benedictus XIII. Pontifex Maximus in Concilio Romano anni MDCCXXV. Tit. xxx. Cap. II. ſtatuit, ut omnes Sacris Ordinibus initiandi per ſemeſtre in Seminariis degerent, ibique *ultra ſpiritualium exercitiorum dies, Saerorum Rituum, moralis Theologiæ, & Romani Catechiſmi ſtudio incumberent*. Quo decreto non contentus, in eodem Concilio, Tit. xv. Cap. IX. quod Rubricæ ut plurimum ignorentur, & ſacræ ceremoniæ uſu ipſo vileſcant, & illud mandavit, ut nimirum Cleri Congregatio ab Epiſeopis tum in Civitate, tum in Diœceſibus inſtituatur, pro Sacrorum Rituum, & caſuum conſeientiæ diſceptatione.

III. Omitti hie denique oequeunt decreta S. Caroli Borromæi Archiepiſcopi Mediolanenſis. In Concilio Mediolanenſi I. Conſtitutionum Parte II. Tit. Quæ pertinent ad celebratiooem Miſſæ, hæc habet: *Magiſter eeremoniarum Cathedralis Eccleſiæ, eos quibus prima Miſſa eelebranda ſit, & qui præterea Sacerdotes minus perite celebrant, Miſſæ ritibus, ac eeremoniis inſtituat, qui ſi huic muneri obeundo unus par eſſe non poterit, aliis idoneis Sacerdotibus Epiſcopus eas officii partes deleget. Neque cuiquam primam Miſſam celebrare liceat, qui ab iis inſtitutus non ſit*. In Concilio Provinciali II. Tit. II. Decreto XII. jubet, ut in unaquaque plebe Epiſeopus duos, unumve ſaltem Sacerdotem Eccleſiaſticorum Rituum uſu peritum conſtituere curet, qui alios Sacerdotes, & Clerieos, ceremoniarum, quæ in Miſſa, & in Divinis Officiis rite obeundis requiruntur, diſeiplina inſtruant diligenter. In Coneilio tandem Provinciali III. Tit. De iis quæ pertinent ad Miſſæ Saerificium, illud amplius voluit, ut primam Miſſam celebraturus Sacerdos a ceremoniarum Magiſtro, ut juſſum eſt primo Provinciali Concilio, inſtitutus ſacrarum ceremooiarum diſeiplina, Miſſæ Sacrificium ante ne faciat, quam illum Epiſcopus, aut is, cui ipſe id curæ dederit, illis rite obeundis eeremoniis ſatis inſtructum noverit, ac probarit.

§. XXXIII.

Pontifex ſurgit cum mitra, & baculo, & Presbyteris coram eo adhuc genuflexis benedicit, dicens voce competenti: *Benedictio Dei omnipotentis, Pa ✠ tris,*

& Fi-

& Fi✠lii, & Spiritus ✠ Sancti deſcendat ſuper vos; ut ſitis benedicti in Ordine Sacerdotali, & offeratis placabiles Hoſtias pro peccatis populi Omnipotenti Deo, cui eſt bonor, & gloria per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. EXtat hæc benedictionis formula totidem plane verbis tum in Sacramentario S. Gregorii, numero licet ſingulari concepta; tum etiam in Ordine antiquo Romano, ac in aliis paſſim Ritualibus Libris; cum eo tamen diſcrimine, quod Sacramentarium S. Gregorii habet illam immediate poſt caſulæ traditionem, antequam Presbytero manus inungantur; Ordo autem Romanus poſt porrectionem inſtrumentorum, patenæ ſcilicet cum Hoſtia, & Calicis cum vino, antequam oſculum tradat Epiſcopus Ordinatis dicens: *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*. Quibus prolatis, commendat ſe orationibus eorum, & ita demum abſolvitur Ordinatio Presbyterorum. In vetuſtiſſimo Pontificali Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi ante annos CM. ſcripto, poſt memoratam benedictionem numero ſingulari conceptam, alia ſtatim legitur hunc in modum: *Benedictio Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti deſcendat ſuper te, & hac Sacerdotali veſte indutus protectus atque munitus eſſe valeas ab omnibus impugnationibus malignorum Spirituum, & ſis benedictus, & afferas hoſtias placabiles pro peccatis, atque offenſionibus Omnipotenti Deo, cui eſt honor, & gloria*. Eandem benedictionem legere eſt in ms. Pontificali Caturcenſi annorum DCCC. In Pontificali ms. Salisburgenſi annorum DC. & in Cameracenſi annorum D. præter benedictionem in noſtri Pontificalis Rubrica deſcriptam, hæc alia legitur benedictionis formula: *Dignos vos faciat ſuo Sacerdotio, qui pro vobis non pepercit Unigenito ſuo. Amen. Ut in ſancta converſatione perſeverantes, ad illum etiam convertatis errantes. Amen. Et pro ſterilibus, & incurvatis interceſſores idonei fiatis. Amen. Quod ipſe præſtare.*

II. Porro idcirco benedicitur Sacerdos, ut offerat *Hoſtias placabiles*, ideſt Euchariſtiæ Sacrificium, *pro peccatis populi Omnipotenti Deo*. Etenim, ut verbis utar Apoſtoli in Epiſtola ad Hebræos, Cap. v. *Omnis Pontifex* (vel Sacerdos) *ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona, & ſacrificia pro peccatis*. Unde in Levitico, quoties Princeps, vel alius contra Legem Divinam peccaverat, præſcribitur quid facto opus ſit, & additur Cap. IV. *Rogabitque pro eo*, Sacerdos, *& pro peccato ejus, & dimittetur ei*. Idipſum docent S. Eccleſiæ Patres, inter quos S. Hieronymus exponens ea Ezechielis Prophetæ verba, Cap. XXXXV. *Et tollet Sacerdos de Sanguine*, ita inquit: *Pulchre ſacerdotalis dignitas commonetur, cui ſubjecta ſit officio, ut ſciat, ſe ſacrificium, & libamina quæ offeruntur ex vino, pro populo offerre debere in cunctis ſolemnitatibus, ut faciat videlicet pro peccato ad expiandum pro domo Iſrael, quæ eſt Eccleſia Dei viventis, columna, & firmamentum veritatis*. Ceterum notanda ſunt illa memoratæ benedictionis verba, quibus dicitur, offerri placabiles hoſtias Deo Omnipotenti: quamvis enim Eccleſia in honorem, & memoriam ſanctorum nonnullas interdum Miſſas celebrare conſueverit, non tamen illis ſacrificium offerri docet, ſed Deo ſoli, qui illos coronavit, unde nec Sacerdos dicere ſolet, Offero tibi Sacrificium Petre, & Paule, ſed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipſi pro nobis intercedere dignentur in Cœlis, quorum memoriam agimus in terris. Ita Concilium Tridentinum Seſſione XXII. Cap. III. Vide S. Auguſtinum Lib. XX. contra Fauſtum, Cap. XXI. & Lib. XXII. De Civitate Dei, Cap. X. ubi ita ait: *Deo quippe, non ipſis ſacrificat* (Sacerdos) *quamvis in memoria ſacrificet eorum, quia Dei Sacerdos eſt, non illorum. Ipſum vero ſacrificium Corpus eſt Chriſti, quod non offertur ipſis, quia hoc ſunt & ipſi.*

§. XXXIV.

Poſt hæc Pontifex, depoſita mitra, & amoto faldiſtorio, convertitur ad Altare, proſequitur Miſſam, & cantatur Communio; & dicitur hæc Poſtcommunio pro ordinatis ſub uno *Per Dominum* cum Poſtcommunione Miſſæ Dei.

Poſtcommunio. *Quos tuis Domine reficis Sacramentis, continuis attolle benignus auxiliis, ut tuæ Redemptionis effectum, & myſteriis capiamus, & moribus. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.* Deinde dicitur: *Benedicamus Domino*, vel *Ite Miſſa eſt*, prout tempus requirit, & per Pontificem: *Placeat tibi ſancta &c.* Quo dicto, Pontifex accepta Mitra, & Baculo Paſtorali, dat benedictionem ſolitam dicens: *Sit Nomen Domini benedictum &c.*

COMMENTARIUS.

I. NIhil in hoc §. continetur, quod paſſim non obſervetur in qualibet alia ſolemni Epiſcopi Miſſa. Peculiarem orationem pro ordinatis poſt Communionem dicendam legere eſt in duobus Pontificalibus, Salisburgenſi annorum DC. & Cameracenſi annorum D. Quin & in prio-

priori Pontificali non modo eadem ſecreta oratio pro ordinandis particularis legitur, quam habet noſtrum Pontificale Romanum, ſed etiam alia quæ dici ſolet initio Miſſæ, antequam Epiſtola recitetur, eſtque ipſa oratio hunc in modum concepta: *Exaudi Domine ſupplicum preces, & devoto tibi pectore famulantes perpetua defenſione cuſtodi, ut nullis perturbationibus impediti, liberam ſervitutem tuis ſemper exhibeamus officiis. Per.* In Cameracenſi vero licet prima, & ſecreta oratio deſiderentur, habetur tamen oratio peculiaris pro ordinatis infra actionem, ut ajunt, dicenda, eſtque hujuſmodi. *Hanc igitur oblationem quam tibi offerimus pro famulis tuis N. quos ad Presbyterii, vel Diaconatus gradum promovere dignatus es, quæſumus Domine, placatus ſuſcipias, & quod eis divino contuliſti, propitius tuo dono cuſtodi.*

§. XXXV.

Tum ſedet, & alloquitur Ordinatos ſub his verbis: *Filii dilectiſſimi diligenter conſiderate ordinem per vos ſuſceptum, ac onus humeris veſtris impoſitum: ſtudete ſancte, & religioſe vivere, atque Omnipotenti Deo placere, ut gratiam ſuam poſſitis acquirere, quam ipſe vobis per ſuam miſericordiam concedere dignetur. Singuli ad primam Tonſuram, vel ad quatuor minores ordines promoti dicite ſemel ſeptem Pſalmos Pœnitentiales cum Litaniis, verſiculis, & orationibus. Ad Subdiaconatum, vel Diaconatum, Nocturnum talis diei. Ad Presbyteratum vero ordinati, poſt primam veſtram Miſſam, tres alias Miſſas, videlicet, unam de Spiritu Sancto, aliam de Beata ſemper Virgine, tertiam pro fidelibus defunctis dicite, & Omnipotentem Deum etiam pro me orate.* Quod illi devote ſuſcipiunt, & reſpondent ſe facturos.

COMMENTARIUS.

I. QUantum ſit Sacerdotii pondus, fuſe exponunt Sancti Eccleſiæ Patres tum Latini, tum Græci, inter quos tenere primas videntur S. Gregorius Nazianzenus, & S. Joannes Chryſoſtomus, ille in egregio ſuo Apologetico, hic in aureis de Sacerdotio libris, quos utinam Presbyteri æque ac Epiſcopi aſſidue manibus tererent, ac lectitarent. Sunt enim plerique, qui, ut inquit laudatus Nazianzenus, cum plebeiis hominibus nihilo meliores ſint, atque utinam non etiam multo pejores, illotis, ut dici ſolet, manibus, profaniſque animis in ſanctiſſima myſteria ſe ſe inferunt, ac priuſquam digni ſint, qui ad ſacra propius accedant, Sacrarium ipſum affectant, & circum ſacroſanctam menſam premuntur, ac protruduntur, tanquam non virtutis exemplum, ſed vitæ adjumentum, atque ſubſidium hunc ordinem eſſe judicantes, ac non minus reddendæ rationi obnoxium, ſed imperium liberum, ac referendarum rationum metu ſolutum. S. Jo: Chryſoſtomus poſtquam III. præſertim libro de Sacerdotio, Sacerdotum novæ legis honorem pariter, ac onus demonſtravit, ita ſcribit: *Iccirco neceſſe eſt, Sacerdotem ſic eſſe purum, ut ſi in Cælis ipſis collocatus inter cæleſtes illas virtutes medius ſtaret.* Recte itaque monet Epiſcopus Sacerdotes, ut ſtudeant *ſancte, & religioſe vivere, atque Omnipotenti Deo placere.* Nihil enim eſt quod alios magis ad pietatem, & Dei cultum aſſidue inſtruat, quam eorum vita, & exemplum, qui ſe divino miniſterio dedicarunt. Cum enim a rebus ſeculi in altiorem ſublati locum conſpiciantur, in eos tamquam in ſpeculum reliqui oculos conjiciunt, ex iiſque ſumunt quod imitentur. Ita Concilium Tridentinum Seſſione XXII. Cap. I. *De reformatione*; ſtatimque ſubjicit, ob eam cauſam, ſic decere omnino Clericos in ſortem Domini vocatos, vitam moreſque ſuos omnes componere, ut habitu, geſto, inceſſu, ſermone, aliiſque omnibus rebus nil, niſi grave, moderatum, ac religione plenum præſeferant; levia etiam delicta, quæ in ipſis maxima eſſent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem. An hodie plerique Sacerdotes ſe gerant, idque obſervent quod præcipit Concilium Tridentinum, vide Titulum in libro Decretalium De vita, & honeſtate Clericorum: ea enim quæ ibi Clericis, ac præſertim Sacerdotibus prohibentur, Clerici paſſim, ac præſertim Sacerdotes agunt.

II. Quod ſpectat allam Epiſcopi admonitionem, qua dicitur, ut ſinguli ad primam tonſuram, vel ad quatuor minores ordines promoti, dicant ſemel ſeptem Pſalmos Pœnitentiales cum Litaniis, Verſiculis, & Orationibus, videtur recens eſſe inſtitutum; nihil enim tale habent veteres libri Pontificales. Ex præſcripto quidem Senonenſis Pontificalis annorum circiter CCC. poſt Acolythorum ordinationem ita eos alloquitur Archidiaconus: *Vos Acolythi amodo ſitis converſationis honeſtæ, & dicat quilibet Pſalterium pro Domino infra menſem; & vos deveſtiatis, & finem Miſſæ expectetis.* Septem profecto Pſalmos Pœnitentiales tenentur non ſemel, ſed quotidie recitare Clerici inferioribus ordinibus initiati juxta præſcriptum Pontificalis Moguntini annorum circiter CCCC. ibi enim poſt peractam ipſorum ordinationem, *Vertens ſe ad ordinatos Epiſcopus ſua admonitione reddit eos ad Divinum Officium ſedulos, & ut quotidie ſeptem Pſalmos cum Litania dicant.* Ad Subdiaconatum, atque ad Diaconatum promotis ex noſtro Romano Pontificali mandat Epiſcopus, ut dicant Nocturnum talis diei. Verum ex Moguntino ſolum Subdiaconos Epiſcopus admonet: *Quod ex hinc adſtricti ſint ad dicendum ſeptem horas canonicas ſingulis diebus.* Ex Senonenſi autem, non Epiſcopus, ſed ipſe Archidiaconus eiſdem Subdiaconis dicere debet, ut non ſolum horas canonicas quotidie, ſed & unum etiam Pſalterium infra menſem pro Domino recitent: *Vos novi Subdiaconi amodo ſitis converſationis honeſtæ, & horas cano-*

canonicas addiſcatis, & de cætero quolibet die diratis, & vos deveſtiatis, ac totam Miſſam expetiatis.

III. Denique monet in Romano Pontificali Presbyteros Epiſcopus, ut poſt primam Miſſam tres alias celebrent, unam de Spiritu Sancto, aliam de Beata Virgine, tertiam pro fidelibus defunctis, ac pro ipſo Epiſcopo Deum exorent. Quod plane conſentaneum videtur cum Pontificali Senonenſi, in quo tamen Archidiaconus Presbyteris jubet, ut poſt primam Miſſam, tres pro Epiſcopo, a quo ſunt ordinati, & ejus amicis celebrent, unam de Spiritu Sancto, aliam de B. Maria, tertiam pro defunctis. In Pontificali Moguntino poſtquam Epiſcopus admonuit Presbyteros, ut diligenter totius Miſſæ ordinem antequam illam cantare præſumant, a doctis Sacerdotibus addiſcant, ſtatim ſubdit, ut *dicatur ipſis, ut aliquas Miſſas pro Epiſcopo dicant.* Certe nihil de his Miſſis celebrandis habet vetus Ordo Romanus, nihil præſcribunt antiqui Libri Pontificales, in quorum tamen pleriſque, ſicuti & in laudato Romano Ordine, Epiſcopus, abſoluta Presbyterorum ordinatione, eorum orationibus ſe commendat. Vide infra Pontificale Vaticanum.

§. XXXVI.

Tum Pontifex convertit ſe ad Altare, & dicit ſubmiſſa voce: *Dominus vobiſcum, Initium S. Euangelii ſecundum Joannem. In principio &c.* Signat Altare, & ſe; & revertitur ad ſedem, vel ad faldiſtorium, ubi exuitur ſacris veſtibus, Ordinati etiam ad Presbyteratum dicunt idem Euangelium, & in loco convenienti ſacras veſtes deponunt, & cum eis alii ordinati.

COMMENTARIUS.

I. INitium Euangelii S. Joannis, cum antea ſine certa lege ex ſola conſuetudine a quibuſdam dici, ab aliis omitti pro cujuſque arbitrio ſoleret, ut teſtatur Paris Craſſus in Ceremoniali inedito Summi Pontificis Cap. LXV. primus omnium univerſæ Eccleſiæ in fine Miſſæ legendum præſcripſit S. Pius V. Pontifex Maximus, ut docet Joannes Cardinalis Bona Lib. II. *Rerum Liturgicarum* Cap. V. Ipſo Euangelio recitato juxta noſtrum Pontificale Romanum tota abſolvitur Ordinatio, deponuntque ſacras veſtes Presbyteri, & cum eis alii ordinati. Verum ex præſcripto Moguntini Pontificalis, completa Miſſa, Epiſcopus tenens baculum in manu convertit ſe ad ordinatos & incipit. ℟. *Ite in Orbem*. Quo completo, ſuper Baptiſterium, ſeu in alio reverenti, & decenti loco cum ſale, & aqua manus Sacerdotum abluuntur, ſicque ad propria revertuntur. Præſcribit præterea, ut *dum Epiſcopus hoc Reſponſorium incœpit, & ordinati cantantes proſecuti fuerint, moveat ſe Epiſcopus de choro, & ſacris veſtibus exuantur.*

II. Denique, ut nihil omittamus de iis, quæ ad ritum ſacrarum ordinationum attinet, ſciendum eſt, completis olim ordinationibus, Epiſcopum in ſede ſua reſidentem, omnibus ordinatis ante eum genuflexis, antequam ſacras veſtes exuerent, unumquemque ſuper ordine ſuo ſuſcepto admonuiſſe, incipiendo ab iis qui prima tonſura donati fuerant uſque ad Presbyteratu initiatos. Extant hujuſmodi ſermones in variis editis ante Clementem VIII. Pontificalibus, præſertim vero in uno Lugduni edito anno MDXXXXII. Alii ſermones ad unumquemque gradum ordinandorum ab Epiſcopo initio ordinationis recitari ſoliti ex ms. Pontificali Eccleſiæ Rothomagenſis, quod in Bibliotheca Sorbonica aſſervatur, legi poſſunt apud Virum Clariſſimum Edmundum Martenium Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ Ritibus* Cap. VIII. Articulo VIII.

APPENDIX

In qua varii mſs. Ordines nondum editi ad conferendos tum minores, tum ſacros ordines referuntur.

ORDO I.

Ex pervetuſto ms. Codice qui Landolfi Epiſcopi fuit nongentis circiter ab hinc annis exaratus, variis ac curioſis figuris interſeptus, ſervaturque hodie Romæ in celebri Caſanatenſi Bibliotheca.

MONITUM.

ANtequam Codicem memoratum deſcribam, operæ pretium duco Lectorem monere, quod initio Codicis adnotavit Vir Clariſſimus Sacræ Theologiæ Magiſter Johannes Dominicus Agnani, ipſum Codicem, quemadmodum ex pluribus ſe conjeciſſe ait Joannes Ciampinus in Opuſculo *De perpetuo azimorum uſu*, pag. 185. ſpectare ad Seculum IX. ut ipſius voluminis character indicat, & Epiſcopi nomen, quod ad calcem libri auratis litteris ſcriptum legitur hunc in modum: LANDOLFI EPISCOPI SUM. Cenſet Ciampinus, hunc Landolfum fuiſſe poſtremum Landolfi ſenioris Capuæ Comitis filium, electum Capuanæ Eccleſiæ Epiſcopum circa annum Domini DCCCLI. Verum quum apud Ughellum Italiæ Sacræ Tomo VI. primæ editionis legatur: *Landulphus, Landulphi ſenioris Capuæ comitis poſtremus filius, Landonis comitis fratris favore, teſte Erchemperto, ordinatus eſt Epiſcopus Capuæ veteris poſt deceſſum Paulini ſanctitate clari, circa annum Domini DCCCLI.* Tum vero deinde: *Landulphus II. Landonis Seguis VII. Capuæ comitis filius, demortuo Landulpho propatruo, admodum adoleſcens in Capuanæ*

puanæ Eccleſiæ Sacerdotio canonice ſucceſſit anno DCCCLXXIX. Incertum adhuc erit, ad quem e duobus Codex ipſe pertinuerit.. Ceterum in eo videtur peccaſſe laudatus Clampinus, quod diminute exſcripſerit quæ in Codice ipſo habentur de conſecratione Presbyterorum; diminute quoque legerit, *Landolfi ſum*, cum dilucidiſſime aureis, ac grandiuſculis literis legatur: LANDOLFI EPISCOPI SUM. Ne me autem culpent eruditi antiquitatis ſtudioſi, quaſi in hoc Opere noſtro Codicis ipſius figuras exprimi parum curaverim, eoſdem monitos velim, rogaſſe me non ſemel eruditiſſimum Bibliothecæ Præfectum, ut ipſas huc inſerri ſineret, qui tamen benigne recuſavit, eam adducens cauſam, brevi ſe illas eaſdem figuras una cum aliis editurum. Cui, ut par erat, ego acquieſcens, deſcribere ſaltem verbis curavi quicquid in ipſis figuris cernitur, ſolito Commentariorum charactere uſus, cum alias quæ in laudato Pontificali habentur, deſcribi diverſo charactere, quem vulgo vocant *Garamoncino*, opportune exiſtimaverim. Admonendum & illud supereſt, ritum Ordinationis ab Oſtiariis quidem incipere, injuriaque temporis priora verba Rubricæ deſiderari. Sic ergo incipit:

Adducuntur curvi primi ſinguli a ſingulis Sacerdotibus indutis veſtibus, imponentibus manus dextrus ſuper capita eorum, ſiniſtras vero ſub mentum eorum, & ſtatuuntur ante Pontificem. Pontifex enim....... Archidiaconus trudendo eis claves Eccleſiæ dicens.

Hic ſtatim repræſentatur ex una parte figura Epiſcopi ſtantis, ac præbentis claves ordinando in Oſtiarium, & ex altera parte duo Sacerdotes cernuntur, qui duos eodem oſtiariatus ordine initiandos ad Epiſcopum curvos adducunt, tenentes manus dextras ſuper eorum capita, ſiniſtras vero ſub mento. Poſt ſequuntur verba, quæ dicit Epiſcopus hunc in modum.

Sic agite quaſi reddituri Deo rationem pro his rebus, quæ iſtis clavibus recluduntur.

His dictis proſternuntur ante Pontificem in terra: ammonentur a Presbyteris, qui eos adduxerunt. Deinde Pontifex hanc dat ſuper illos benedictionem in ſono lectionis.

Sequitur alia imago Epiſcopi manu dextera tribus prioribus extenſis digitis Oſtiarios ante ipſius pedes proſtratos benedicentis, ſiniſtram vero ſuper volumen tenentis a Presbytero ſuſtentatum, in quo ſcriptum legitur: *Dominus vobiſcum*. ℞. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus. Deum Patrem omnipotentem ſuppliciter*. Tum ſequitur Epiſcopi benedictio,

Deum Patrem omnipotentem ſuppliciter deprecemur, ut hos famulos ſuos benedicere dignetur, quos in officium oſtiariorum eligere dignatus eſt, ut ſit eis fideliſſima in omnibus cura diebus ac noctibus ad diſtinctionem horarum certarum ad invocandum nomen Domini.

Item alia in ſono orationis. Oremus.

Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus benedicere digneris hos famulos tuos oſtiarios, ut inter janitores Eccleſiæ pareant obſequia, & inter electos tuos partem mereantur habere mercedis. Per. *Reſpondente Clero.* Amen.

Si Lectores ordinandi erunt, & fuerint alii oſtiarii qui conſecrati fuiſſent, adducendi ſunt, ſicut jam ſuperius prænotatum eſt, a Sacerdotibus, & ante Pontificem ſtatuendi, quibus mixtis tradidit eis inſimul Epiſcopus Codicem, dicens,

Hic Epiſcopus ſtans cernitur habens manum dextram ante pectus, ſiniſtra vero librum porrigens tangendum ordinandis Lectoribus, quorum unus ceteris minor ipſum librum toto erecto corpore attingere nititur, dicente interim Epiſcopo.

Accipite, & eſtote verbi Dei relatores, habituri, ſi fideliter, & utiliter impleveritis officium, partem cum his, qui verbum Dei miniſtraverunt. eligunt vos fratres veſtri, ut ſitis Lectores in Domo Domini Dei veſtri, & cognoſcatis officium veſtrum, & impleatis illud: potens eſt enim Deus, ut augeat vobis gratiam.

Deinde proſtratis in terram ante Pontificem, dat ſuper eis benedictionem in ſono lectionis. Oremus.

Hoc loco repræſentatur Pontifex tribus primis manus dexteræ digitis proſtratos ordinandos benedicens, Diacono ambabus manibus ſuſtinente ſiniſtram ipſius Pontificis. Sequitur mox oratio.

Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, benedicere digneris famulos tuos in officium Lectorum, ut aſſiduitate lectionum diſtincti, atque ornati, curis, & modulis ſpeciali devotione gratiam reſonent Eccleſiæ. Per.

Iſte ordo ſervandus eſt de ſingulis gradibus uſque ad Diaconatus. Exorciſtis vero tradit Epiſcopus libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, dicens eis.

Hic Epiſcopus ſtans exprimitur manu dextera benedicens, ſiniſtra vero tradens volumen ordinandis, illud inclinato parum capite, ac extenſis manibus accipientibus: tum ſequitur:

Accipite, & commendate memoriæ, & habetote poteſtatem imponendi manus ſuper inergumenum, ſive baptizatum, vel cathecuminum.

Item benedictio illorum in ſono lectionis.

Deum Patrem omnipotentem ſupplices deprecemur, ut hos famulos ſuos benedicere dignetur in officium Exorciſtarum, ut ſint ſpirituales Imperatores ad abjiciendos dæmones de corporibus obſeſſis cum omni nequitia eorum multiformi.

Item alia in ſono Orationis. Oremus.

Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, benedicere digneris famulos tuos in officium Exorciſtarum, ut per impoſitionem manuum, & oris officium eos eligere digneris, & imperium habeant ſpirituum immundorum coercendorum: & probabiles ſint medici Eccleſiæ tuæ gratiæ curationum virtute confirmati. Per. ℟. Amen.

Acolitis tradit Epiſcopus ceroferarium cum cereo, & urceolo vacuo, dicens eis.

Conſpicitur hic Epiſcopus manu dextera ceroferarium porrigens, ſiniſtra vero urceolum, quem unus ex ordinandis ambabus manibus tangit, ceteris ad ipſum urceolum accipiendum manus extendentibus. Deinde ſequitur,

Accipite, & eſtote ſtrenui, & ſolliciti ad accendenda Eccleſiæ luminaria, & ad ſuggerendum vinum in Euchariſtia Corporis Chriſti.

Benedictio eorum in ſono Orationis. Oremus.

Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, benedicere digneris hos famulos tuos in officium acolitorum, ut ad accendendum Eccleſiæ tuæ lumen claritatis, & ad ſuggerendum vinum, & aquam ad conficiendum ſanctum ſanguinis filii tui myſterium in offerendo Euchariſtiam ſanctis altaribus tuis fideliter ſubminiſtrent. Accende Domine eorum mentes & corda ad amorem tuum celeſtem, & gratiæ miſerationis tuæ virtute confirma. Per.

Subdiaconi accipiunt de manu Epiſcopi patenam vacuam, & calicem vacuum; de manu Archidiaconi urceolum cum aquamanile, & manutergio.

Præfatio Subdiaconi in ſono lectionis.

Recentiori charactere ſcriptum hic imediate legitur: *Sicut qui invitatus quæſitus refugit, ſacris eſt admovendus altaribus, ſic qui ultro ambit, vel importunum ſe ingerit, eſt procul dubio repellendus. Nam qui nititur ad altiora conſcendere, quid agit, niſi ut creſcendo decreſcat? Cur non perpendit, quia benedictio illi in meledictionem convertitur, quia ad hoc ut fiat hæreticus promovetur.*

Deinde reſpicitur ex una parte Epiſcopus manu dextera calicem porrigens, ſiniſtra patenam cruce ſignatam, quam utraque manu unus ex ordinandis tangit, aliis ad ipſam tangendam accedentibus; ex altera Archidiaconus urceolum & aquamanile ordinandis ipſis tangenda tradit: mox ſequuntur verba Epiſcopi.

Oremus Deum ac Dominum noſtrum, ut ſuper ſervos ſuos, quos ad Subdiaconatus officium vocare dignatus eſt, infundat benedictionem, & gratiam ſuam, ut in conſpectu ſuo fideliter ſervientes, prædeſtinata Sanctis præmia conſequantur.

In ſono Orationis. Oremus.

Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, benedicere digneris hos famulos tuos, quos ad Subdiaconatus officium eligere dignatus es, ut eos Sacrario tuo Sanctos, ſtrenuos, ſollicitoſque cæleſti militiæ inſtituas, ut ſanctis altaribus fideliter ſubminiſtrent; & requieſcat ſuper eos Spiritus ſapientiæ, & intellectus, Spiritus conſilii, & fortitudinis, Spiritus ſcientiæ, & pietatis, repleaſque eos Spiritu timoris tui, & eos miniſterio divino confirmes, ut obedientes factis, atque dictis parentes, tuam gratiam conſequantur. Per.

A tergo paginæ poſt ordinationem Subdiaconorum charactere paulo recentiori, ac minori ita ſcriptum invenio: *Videte cujus miniſterium vobis traditur, & ideo ſi uſque nunc fuiſtis tardi ad Eccleſiam, amodo debetis eſſe aſſidui. Si uſque nunc ſomnolenti, amodo vigiles, Si uſque nunc ebrioſi, amodo ſobrii. Si uſque nunc inhoneſti, amodo caſti: oblationes, quæ veniunt in Altare, panes propoſitionis appellantur. De ipſis oblationibus tantum debet in Altare poni, quantum populo poſſit ſufficere, ne aliquid putridum in ſacrario remaneat. Pallæ vero quæ ſunt in ſubſtratorio, in alio vaſe debent lavari, In alio corporales pallæ. Ubi pallæ corporales lavatæ fuerunt, nullum linteamen ibidem aliud debet lavari; ipſa aqua in baptiſterio debet vergi. Ideo vos admoneo, ipſi vos tales exhibete, ut Domino placere poſſitis.*

Hæc a tergo quidem; nunc repetamus ordinem Pontificalis, ubi notandum, quod quæ ſequuntur poſt ſuperius deſcriptam Orationem, *Domine Sancte Pater omnipotens, æterne Deus, benedicere digneris hos famulos tuos, quos ad Subdiaconatus officium &c.* ſpectare videntur ad ordinationem Diaconorum, etſi nulla de iis initio habeatur mentio,

Præphatio dicetur in ſono lectionis,

Oremus dilectiſſimi Dominum Patrem omnipotentem, ut ſuper hos famulos ſuos, quos in ſacro Ordine dignatur aſſumere, benedictionis ſuæ gratiam clementer effundat, eiſque donum conſecrationis indulgeat, per quod ad præmia æterna perducat.

Alia in ſono Orationis. Oremus.

Exaudi Domine preces noſtras, & ſuper hos famulos tuos ſpiritum tuæ benedictionis emitte, ut cæleſti munere ditati, & tuæ gratiam poſſint majeſtatis acquirere, & bene vivendi aliis exemplum præbere. Per.

Tunc de terra elevati induuntur dalmaticis, & Epiſcopus manu ſua ponat oraria ſuper ſiniſtros humeros eorum. Deinde aſſiſtant inclinato capite ante Pontificem, & extendendo Sacerdotes manus ſuas ſuper capita eorum, dicit ſuper eos Epiſcopus conſecrationem in ſono præfationis.

Charactere recentiori inter ipſam rubricam ſcriptum lego.

Quando ponit ſtolam dicat: Accipe ſtolam tuam; imple miniſterium tuum; potens eſt enim Deus, ut augeat tibi gratiam.

Tum Epiſcopus ex una parte deſignatur ſtolas imponens ſuper Diaconi humeros; ex alia idem Epiſcopus manu dextera benedicens, & ſiniſtram ſuper Diaconi verticem tenens, dum unus e Presbyteris manum ſuam dexteram ſiniſtra ſuſtentatam alteri e Diaconis imponit. Deinde ſequitur hæc oratio.

Adeſto quæſumus Omnipotens Deus, honorum dator, officiorumque diſpoſitor, qui in te manens innovas omnia, & cuncta diſponens per verbum, virtutem, ſapientiamque tuam, Jeſum Chriſtum filium tuum Dominum noſtrum ſempiterna providentia præparas, & in ſingulis quibuſque temporibus aptanda diſpenſas. Cujus corpus Eccleſiam tuam, cæleſtium gratiarum varietate diſtinctam, ſuorumque connexam diſcretione membrorum per legem mirabilem totius compagis unitam in augmentum templi tui creſcere, dilatarique largiris, ſacri muneris ſervitutem trinis gradibus miniſtrorum nomini tuo miniſtrare conſtituens, electis ab initio Levitis, qui myſticis operationibus domus tuæ, fideliter excubiis permanentes, hæreditatem benedictionis æternæ ſorte perpetuam poſſiderent. Super hos quoque famulos tuos, quæſumus, placatus intende, quos tuis Sacris Altaribus ſervituros in officium Diaconatus ſuppliciter dedicamus. Et nos quidem tamquam homines divini ſenſus, & ſummæ rationis ignari, horum vitam, quantum poſſumus, æſtimamus. Te autem, Domine, ea quæ nobis ſunt ignota non tranſeunt, Te occulta non fallunt. Tu cognitor ſecretorum, Tu ſcrutator es cordium. Tu eorum vitam cæleſti poteris examinare judicio, quo ſemper prævales, & ammiſſa purgare, & ea quæ ſunt agenda concedere. Emitte in eos quæſumus Domine Spiritum Sanctum, quo in opus miniſterii fideliter exequendi, ſeptiformis gratiæ tuæ munere roborentur. Abundet in eis totius forma virtutis, auctoritas modeſta, pudor conſtans, innocentiæ puritas, & ſpiritualis obſervantiæ diſciplina. In moribus eorum præcepta tua fulgeant, ut ſuæ caſtitatis exemplo imitationem ſancta plebs acquirat, & bonum conſcientiæ teſtimonium proferentes, in Chriſto firmi, & ſtabiles perſeverent, dignisque ſucceſſibus de inferiori gradu per gratiam tuam capere potiora mereantur. Per. Amen,

Hactenus de Ordinatione Diaconorum, mox agens de Presbyterorum Ordinatione, ſic inquit:

Illi vero, qui ex Diaconatus Ordine ad Sacerdotium promoventur, induuntur Sacerdotalibus veſtimentis abſque planeta cum Orario ſuper humero, & ſic deportentur ante Pontificem a Sacerdotibus, ſicut ſuperius prænotatum eſt, & dum in terra proſtrati fuerint, dicatur præphatio hac ab Epiſcopo in ſono lectionis.

Hic imago Epiſcopi cernitur pallio ornatus, inter indicem, ac medium digitum dexteræ manus Pallii faſciam tenens, ſiniſtram vero ſuper caput unius Diaconi, aliis ad ipſam manus impoſitionem ſumendam accedentibus, aliis in terram proſtratis, orarium ſuper humerum ſiniſtrum habentibus. Tum illa Epiſcopi verba ſequuntur.

Sit nobis Fratres communis oratio, ut hi qui in adjutorium, & utilitatem veſtræ ſalutis eliguntur, Presbyteratus benedictionem, divinæ indulgentiæ munere conſequantur, ut Sancti Spiritus Sacerdotalia dona, privilegio virtutum, ne impares loco deprehendantur, obtineant.

Alia in ſono lectionis.

Oremus dilectiſſimi Deum Patrem omnipotentem, ut ſuper famulos ſuos hos, quos ad Presbyteratus munus elegit, cæleſtia dona multiplicet.

Benedictio in ſonum orationis. Oremus.

Exaudi nos Domine Deus noſter, & ſuper hos famulos tuos benedictionem Sancti Spiritus, & gratiæ Sacerdotalis effunde virtutem, ut quos tuæ pietatis affectibus offerimus conſecrandos, perpetua muneris tui largitate proſequaris, Per. ℟. Amen.

Deinde transducantur ab Epiſcopo oraria ſuper colla eorum, dicatque ſuper eos capitibus inclinatis conſecrationem hanc in ſono præphationis,

Recentiori ſcriptura ſtatim poſt rubricam recitatam ſubjiciuntur hæc verba: *Quando Presbytero mutat ſtolam, dicat*: Accipe ſtolam tuam, imple miniſterium tuum, potens eſt enim Deus, ut augeat tibi gratiam.

Mox cernitur imago Epiſcopi, qui eodem modo quo ſupra, dextera manu faſciam Pallii tenet; ſiniſtra vero uni e Sacerdotibus collo ſtolam accommodat, ceteris inter indicem, ac medium manus ſiniſtræ, vel dextræ digitum ſtolas ſuas habentibus. Tum ſequuntur hæc Epiſcopi verba.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, honorum auctor, & diſtributor omnium dignitatum, per quem proficiunt univerſa, per quem cuncta firmantur, amplificatis ſemper in melius naturæ rationabilis incrementis, per ordinem congrua ratione diſpoſitum. Unde & Sacerdotales gradus, atque officia Levitarum Sacramentis myſticis inſtituta creverunt. Ut cum Pontifices ſummos regendis populis præfeciſſes, ad eorum ſocietatis, & operis adjumentum, ſequentis ordinis viros, & ſecundæ dignitatis eligeres. Sic in eremo per ſeptuaginta virorum prudentium mentes Moyſi ſpiritum propagaſti, quibus ille adjutoribus uſus in populo, innumeras multitudines facile gubernavit. Sic in Eleazare, & Ithamar filiis Aaron, paternæ plenitudinis abundantiam transfudiſti, ut ad hoſtias ſalutares, & frequentioris officii Sacramenta ſufficeret meritum Sacerdotum. Hac providentia,

tia, Domine, Apoſtolos filii tui doctores fidei comites addidiſti, quibus illi orbem totum ſecundis prædicationibus impleverunt. Quapropter infirmitati quoque noſtræ, Domine quæſumus, hæc adjumenta largire, quia quanto magis fragiliores ſumus, tanto his amplius indigemus. Da, quæſumus, Omnipotens Pater in hos famulos tuos Presbyterii dignitatem, innova in viſceribus eorum ſpiritum ſanctitatis, ut acceptum a te, Deus, ſecundi meriti munus obtineant. Sint providi cooperatores Ordinis noſtri, & eluceat in eis totius forma juſtitiæ, ut bonam rationem diſpenſationis ſibi creditæ reddituri, æternæ beatitudinis præmia conſequantur. Per.

Qua finita, Epiſcopo porrigente planetas, induantur, ſuper quos inclinatis capitibus dicatur benedictio hæc in fine hujus Orationis.

Statim poſt hanc rubricam alio recentiori charactere leguntur hæc verba.

Accipe caſulam Sacerdotalem, per quam caritas intelligitur; potens eſt enim Deus ut augeat tibi caritatem, & opus perfectum. Qui vivit, & regnat per omnia ſecula ſeculorum.

Poſt imago Epiſcopi cernitur, qui ambabus manibus uni e Sacerdotibus planetam imponit illius quidem formæ quæ totum corpus circumtegit. Verba vero Epiſcopi in ſono orationis juxta præſcriptum memoratæ rubricæ hæc ſunt.

Benedictio Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti deſcendat ſuper vos, & ſitis benedicti in ordine Sacerdotali, & offeratis placabiles hoſtias pro peccatis, atque offenſionibus populi omnipotenti Deo, cui eſt honor, & gloria in ſecula ſeculorum. ℟. Amen.

Deinde cum pollice dexteræ ſuæ faciens crucem de Chriſmate Epiſcopus in plantis manuum dextrarum eorum dicendo conſecrationem hanc in fine præphationis.

Repræſentatur hoc loco Pontifex, qui manu ſiniſtra vas tenens, manus dexteræ pollice in palma dextera Sacerdotis Crucem imprimit, ceteris Sacerdotibus ſtolis, ac planetis indutis, ac dexteram ad pectus habentibus: Epiſcopi verba hæc ſunt.

Conſecrentur manus iſtæ, quæſumus Domine, per iſtam unctionem, & noſtram benedictionem, ut quæcumque benedixerint, benedicta ſint, & quæcumque ſanctificaverint, ſanctificentur. Per.

His expletis dat orationem ad Miſſam; Deus qui tribus pueris. *Sequitur Lectio Apoſtoli, & inde Tractus, & Evangelium. Omnes enim qui conſecrantur, eodem die & offerunt, & communicantur; & dantur ſingulis Presbyteris die eodem conſecrationis ſingula oblata ſanctificata ab Epiſcopo, ex quibus per totam ſequentem hebdomadam mixtim cum ſacrificio, quod illi ſacrificaverint, communicentur, & per integram ſequentem hebdomadam oraria Presbyteri ſemper appenſa in collis ſuis deportent, excepto ſi jacuerint, aut ad ſeceſſum abierint.*

N O T A.

ILlud quidem notatu dignum in hoc Pontificali eſt, Epiſcopum in tota Ordinationis functione ſemper ſtare, numquam ſedere, vel genuflectere; ordinandos vero etiam Clericos non aliis, quam oblongis indutos veſtibus repræſentari raſo vertice more Fratrum Minorum, quos Capuccinos vocant, caput denique Epiſcopi nunquam Mitra redimitum cerni, quia ſcilicet, ut plerique autumant, inter quos Hugo Menardus in Sacramentarium S. Gregorii Pag. 352. vix ante annum Chriſti milleſimum Mitræ uſus in Eccleſia fuit, ea ratione fulti quod de ea, & in Miſſa Illyrici, & apud creditum Alcuinum, Rabanum, Amalarium, & alios altum ſilentium ſit, ac ſeculo ſolum XI. mitræ mentio fiat a Sancto Petro Damiani, & deinceps ſeculo XII. ac ſequentibus, ab Honorio Auguſtodunenſi, Hugone Victorino, & aliis. Sed de ea quæſtione vide quæ diximus in Prolegomenis noſtris. Ceterum quod dicitur in ultima rubrica hujus Pontificalis Capuani de Eucharistia data recens ordinatis Presbyteris, ut de ea mixtim cum ſacrificio per integram hebdomadam communicent, alibi a nobis diſputatam de eo ritu fuit. Quod autem alium ritum ſpectat in eadem rubrica præſcriptum, ut ordinati ſcilicet Presbyteri per integram etiam hebdomadam Oraria ſemper appenſa in collis ſuis geſtarent, nihil mihi profecto admirationis affert, cum ſciam, olim etiam extra Eccleſiam, atque divina officia Presbyteros, atque Diaconos, illos quidem perpetuo, hos primo Ordinationis anno cum Orario, ſeu ſtola incedere debuiſſe. De Presbyteris ita cautum legimus in Moguntina Synodo Leone III. Pontifice Maximo celebrata anno Chriſti DCCCXIII. Can. XXVIII. *Presbyteri ſine intermiſſione utantur Orariis propter differentiam Sacerdotii dignitatis.* De Diaconis celebre eſt exemplum S. Mauri Abbatis, qui labente ſexto Eccleſiæ ſeculo florebat; teſtatur enim ipſius vitæ Auctor Fauſtus Monachus, illum recepto ſeculi ſui more Diaconalem ſtolam primo ordinationis ſuæ anno extra rem ſacram detuliſſe. Verba vitæ ſunt iſta apud clariſſimos viros Lucam Dacherium, & Joannem Mabillonium in ſeculi I. actorum Sanctorum Ordinis Sancti Benedicti Pag. 281. Num. XV. ubi de claudi, & muti cujuſdam ſanatione legitur: *At Maurus, ut erat piiſſimus, lacrymis perfuſus, atque in oratione proſtratus, poſtquam diutiſſime oravit, ſtolam cum qua eodem anno, jubente beato Magiſtro ſuo, ordinatus ad miniſterium fuerat Leviticum, & quam juxta morem, ſanctitatis gratia, primo indeſinenter ferebat anno, de collo ſuo protulit, & ſuper caput infirmi ſignum Crucis faciens poſuit &c.* Vide quæ nos ea de re ſcripſimus in opere noſtro *De Codice Sancti Evangelii, atque ſervatis in ejus lectione, & uſu vario ritibus*, Lib. II. Cap. X.

O R D O II.

Ex ms. Pontificali quod aſſervatur in Bibliotheca Angelica S. Auguſtini Romæ ſub litera x.2.24.

M O N I T U M.

Cum in eo loco hujus Pontificalis, ubi agitur de ordinatione Presbyteri, citetur caput finale Tituli decretalium de Sacramentis iterandis vel non; eamque compilationem non prius factam conſtet, quam circa medium ſeculum decimum tertium, videtur mihi etiam ex charactere, ipſum Pontificale eſſe annorum circiter quingentorum, & pertinuiſſe ad Archiepiſcopum Barenſem, & Canuſinum, cum inter interrogationes fieri ſolitas Epiſcopo conſecrando, tertio loco hujuſmodi legatur interrogatio: *Vis ſanctæ Barenſi, & Canuſinæ Eccleſiæ fidem, & ſubjectionem per omnia exhibere?* Metropoli Barenſi acceſſit perpetua unione Canuſina Sedes anno DCCCXXXXIV. ab eoque anno qui præfuerunt Barenſis, & Canuſini Epiſcopi titulo ſe ſe inſcripſere, uti dictum eſt pag. 25.

Ordo ſeptem Eccleſiaſticorum graduum, & in gradibus, ordinandiſque ante omnia Clericum faciendi.

ORemus dilectiſſimi fratres cariſſimi Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, pro hoc famulo ſuo *Ill.* qui ad deponendum comam capitis ſui pro ejus amore feſtinat, ut donet ei ſpiritum ſcientiæ, qui habitum Religionis in eo perpetuum ſervet, & a mundi impedimento, vel ſæculari deſiderio cor

ejus

ejus defendat, ut ſicut immutatur in vultu, ita dextera manus ejus virtutis ei tribuat incrementa, & ab omni cæcitate ſpirituali, vel humana oculos ejus aperiat, & æternæ gratiæ lumen ei concedat. Qui vivis.

Hic induatur ſuperpelliceum.

Induat te Dominus novum hominem qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia, & veritate, & ſanctitate. *Oratio*. Oremus. Flectamus genua. Levate. *Oratio*. Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris, & hunc famulum tuum bene ✠ dicere dignare, cui in tuo nomine habitum religionis imponimus, ut, te auxiliante, devotus in Eccleſia tua perſiſtere, & vitam percipere mereatur æternam. Per.

Dum tondes eum, dic Antiphon.

Tu es Domine qui reſtitues hæreditatem meam mihi. Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei. *Et repetatur*. Tu es Domine. Gloria Patri. *Et repetatur*, Tu es Domine. Hic accipiet benedictionem a Domino, & miſericordiam a Deo ſalutari ſuo, quia hæc eſt generatio quærentium Dominum. *Pſalm.* Domini eſt terra. *Totus dicatur*. *Oratio*. Omnipotens ſempiterne Deus propitiare peccatis noſtris, & ab omni ſervitute ſecularis habitus hunc famulum tuum *Ill.* emunda, ut dum ignominiam ſecularis habitus deponit, tua ſemper in ævum gratia perfruatur; & ſicut ſimilitudinem coronæ tuæ eum geſtare facimus in capite, ſic tua virtute hæreditatem ſubſequi mereatur æternam in corde: Per Dominum noſtrum Jeſum.

Poſtquam tonſuratus eſt, dicitur. Dominus vobiſcum. *Oratio.* Præſta quæſumus omnipotens Deus, ut hic famulus tuus *Ill.* cujus hodie comam capitis pro amore divino depoſuimus, in tua dilectione perpetuo maneat, & eum ſine macula in ſempiternum cuſtodias. Per Dominum.

Ad barbam [a] *tondendam Oratio.*

Deus cujus providentia omnis creatura crementis adulta congaudet, preces noſtras ſuper hunc famulum tuum *Ill.* juvenilis ætatis decore lætantem, & primis auſpiciis ad tondendum exaudi, ut in omnibus protectionis tuæ munitus, auxilio quoque largiori provectus, cæleſtem bene ✠ dictionem accipiat, & præſentis vitæ præſidiis gaudeat, & futuræ. Per.

Pſalmiſta, & Cantor poſtquam ab Archidiacono inſtructus fuerit, poteſt abſque Epiſcopi conſcientia, ſola juſſione Presbyteri officium ſuſcipere cantandi, dicente ſibi Presbytero. Videte, ut quod cantatis ore, corde credatis, & quod corde creditis, opere comprobetis.

De officio Hoſtiarii.

Hic dicat Epiſcopus ſedendo cum mitra.

Hoſtiarium oportet percutere cymbalum, aperire Eccleſiam, & Sacrarium, & librum aperire ei, qui prædicat.

Hoſtiarius cum ordinatur, poſtquam ab Archidiacono inſtructus fuerit, qualiter in domo Domini converſari debeat, ad ſuggeſtionem Archidiaconi tradat ei Epiſcopus claves Eccleſiæ de Altari dicens.

Oratio. Sic agite quaſi reddituri Deo rationem pro his rebus, quæ iis clavibus recluduntur.

Et tradat ei Archidiaconus oſtium Eccleſiæ.

Præphatio. Hic dicat Epiſcopus ſtans ſine Mitra.

Deum Patrem omnipotentem fratres cariſſimi ſuppliciter deprecemur, ut hos famulos ſuos bene ✠ dicere dignetur, quos in officium oſtiariorum eligere dignatus eſt, ut ſit eis fideliſſima cura diebus, ac noctibus ad diſtinctionem certarum horarum ad invocandum nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti.

Flectamus genua. Levate.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, bene ✠ dicere dignare hos famulos tuos *Ill.* in officio oſtiariorum, ut inter janitores Eccleſiæ tuæ pareant Eccleſiæ obſequio, & inter electos tuos partem tuæ mereantur habere mercedis. Per.

De Officio Lectoris.

Hic dicat ſedendo. Lectorem oportet legere ea quæ prædicat, & lectiones cantare, & benedicere panem, & omnes fructus novos.

Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum ad plebem Epiſcopus, indicans ejus fidem, ac vitam, atque ingenium. Poſt hoc, expectante plebe, tradat ei codicem, de quo lecturus eſt, dicens. Accipite, & eſtote verbi Dei relatores, habituri, ſi fideliter, & devote impleveritis officium veſtrum, partem cum iis qui verbum Dei miniſtraverunt ab initio.

Pronunciatio.

Diligunt vos fratres veſtri, ut ſitis Lectores in domo Dei veſtri, & agnoſcatis officium veſtrum, & impleatis illud; potens eſt enim Deus, ut augeat vobis gratiam perfectionis æternæ. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum, qui cum eo, & Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus in unitate ejuſdem Spiritus Sancti Deus per omnia.

Præphatio Lectoris.

Hic dicat Epiſcopus ſtans ſine mitra.

Oremus dilectiſſimi Deum Patrem omnipotentem, ut ſuper hos famulos ſuos *Ill.* quos in ordinem Lectorum dignatur aſſumere, bene ✠ dictionem clementer effundat, quatinus diſtincte legant, quæ in Eccleſia Dei legenda ſunt, & eadem operibus impleant. Oremus. Flectamus genua. Levate.

Oratio.

Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus bene ✠ dicere dignare hos famulos tuos in officio Lectorum, ut aſſiduitate lectionum diſtincti ſint, atque ordinati, & agenda dicant, & dicta opere compleant, ut in utroque Sanctæ Eccleſiæ exemplo ſanctitatis ſuæ conſulant. Per.

De Officio Exorciſtæ.

Hic dicat ſedendo.

Exorciſtam oportet abjicere demones, & dicere populo quod, qui non communicat, ut det locum, & aquam in miniſterio fundere.

Exorciſta cum ordinatur, accipiat de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, dicente ſibi Epiſcopo.

Accipite, & commendate memoriæ, & habetote poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos, ſive baptizatos, ſive catechumenos.

Præphatio Exorciſtæ.

Hic dicat Epiſcopus ſtans ſine Mitra.

Deum Patrem omnipotentem fratres cariſſimi ſupplices deprecemur, ut hos famulos ſuos *Ill.* bene ✠ dicere dignetur in officium Exorciſtarum, ut ſint ſpirituales imperatores ad abjiciendos dæmones de corporibus obſeſſis cum omni nequitia eorum multiformi, per unigenitum filium ſuum Dominum noſtrum, qui cum eo vivit, & regnat Deus in unitate Spiritus Sancti. Per.

Oratio. Flectamus genua. Levate.

Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, bene ✠ dicere dignare hos famulos tuos in officium Exorciſtarum, ut per impoſitionem manuum,

[a] Placuit ſequi Ordinem hujus ms. Pontificalis Bibliothecæ Angelicæ; nam alias de Barba primo Clericis attondenda, & de officio Pſalmiſtatus dicendum nobis erit in fine tertiæ Partis noſtri Romani Pontificalis.

nuum, & oris officium, poteſtatem, & imperium habeant ſpiritus immundos cohercendi, ut probabiles ſint medici Eccleſiæ tuæ gratia curationum, virtuteque eeleſti confirmati. Per.

De officio Acoliti.

Hic dicat Epiſcopus ſedens cum Mitra.

Acolitum oportet ceroferarium ferre, & luminaria accendere, & vinum, & aquam ad Euchariſtiam miniſtrare.

Acolitus cum ordinatur, primum ab Epiſcopo doceatur, qualiter in officio ſuo agere debeat, & accipere ab eo ceroferarium, dicente ſibi.

Accipite ceroferarium cum cereo, & ſciatis vos ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari.

Accipiat urceolum vacuum, dicente Epiſcopo.

Accipite & urceolum ad fundendum vinum, & aquam in Euchariſtiam Corporis Chriſti.

Præphatio.

Hic dicat Epiſcopus ſine Mitra.

Deum Patrem omnipotentem fratres cariſſimi ſuppliciter deprecemur, ut hos famulos ſuos *Ill.* bene ✠ dicere dignetur in ordinatione Acolitnrum, quatinus lumen viſibile manibus perferentes, lumen quoque ſpirituale moribus præbeant; adjuvante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum eo, & cum Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus. Per.

Oremus. Flectamus genua. Levate.

Sequitur benedictio.

Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, qui per Jeſum Chriſtum Filium tuum, & Apoſtolos ejus in hunc Mundum lumen charitatis miſiſti; quique, ut mortis noſtræ antiquum aboleres chirographum, glorioſiſſime illum crucis vexillo affigi, ac ſanguinem, & aquam ex latere illius, pro ſalute humani generis affluere voluiſti, bene ✠ dicere dignare hos famulos tuos *Ill.* in officium Acolitorum, ut ad accendendum lumen Eccleſiæ tuæ, & ad ſuggerendum vinum, & aquam ad conficiendum ſanguinem Chriſti Filii tui in offerenda Euchariſtia, ſacris altaribus tuis fideliter ſubminiſtrent. Accende Domine mentes eorum, & corda ad amorem gratiæ tuæ, ut illuminati vultu ſplendoris tui, fideliter tibi in ſancta Eccleſia deſerviant. Per.

Sequitur alia oratio.

Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, qui ad Moyſen, & Aaron loquutus es, ut accendantur lucernæ in tabernaculo teſtimonii, bene ✠ dicere, & ſanctificare dignare hos famulos tuos *Ill.* ut ſint Acoliti in Eccleſia tua. Per Dominum.

Oratio.

Omnipotens ſempiterne Deus, fons lucis, & origo bonitatis, qui per Jeſum Chriſtum filium tuum, lumen verum, mundum illuminaſti, ejuſque paſſionis myſterio redemiſti, bene ✠ dicere dignare hos ſamulos tuos *Ill.* quos in officium Acolitorum conſecramus: poſcentes clementiam tuam, ut eorum mentes, & lumine ſcientiæ illuſtres, & pietatis tuæ rore irriges, ut ita perceptum miniſterium, te auxiliante, peragant, qualiter ad æternam remunerationem pervenire mereantur.

De Officio Subdyaconi.

Hic dicat Epiſcopus ſedens cum Mitra.

Subdyacunum oportet præparare aquam ad miniſtrationem altaris, & miniſtrare Diacono.

Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impoſitionem non accipit, patenam de manu Epiſcopi vacuam accipiat, ſimiliter & calicem vacuum. De manu vero Archidiaconi accipiat urceolum cum aquamanili, & cum bacilibus, ac manutergiis, dicente tibi Epiſcopo.

Videte cujus miniſterium vobis traditur; ideo ſi uſque nunc fuiſtis tardi ad Eccleſiam, amodo debetis eſſe aſſidui; ſi uſque nunc ſompnolenti, amodo vigiles; ſi uſque nunc ebrioſi, amodo ſobrii; ſi uſque nunc inhuneſti, amodo caſti. Oblatiooes, quæ veniunt in altare, panes propoſitionis appellantur. De ipſis oblationibus tantum debet in altari poni, quantum populo poſſit ſufficere, ne aliquid putridum in Sacrario remaneat. Pallæ vero, quæ ſunt in ſubſtratorio altaris, in alio vaſe debent lavari, in alio corporales pallæ. Ubi autem corporales pallæ lotæ fuerint, nullum aliud linteamen ibidem debet lavari. Ipſa aqua in baptiſterium debet mergi; ideo vos admoneo, ut vos tales exhibeatis qui Deo placere poſſitis.

Sequitur oratio.

Hic dicat Epiſcopus ſtans ſine Mitra.

Oremus Deum Patrem ac Dominum noſtrum, Fratres chariſſimi, ut ſuper ſervos ſuos *Ill.* quos ad Subdyaconatus officium vocare dignatus eſt, infundat bene ✠ dictionem ſuam, & gratiam, ut in conſpectu ſuo fideliter ſervientes, deſtinata Sanctis præmia conſequantur: adjuvante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat in ſecula ſeculorum. ℞. Amen.

Oremus. Flectamus genua. Levate.

Benedictio.

Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, bene ✠ dicere dignare hos famulos tuos, quos ad Subdyaconatus officium eligere dignatus es, ut eos in Sacrario tuo ſancto ſtrenuos, ſolicitoſque militiæ inſtituas excubitores, ſanctiſque Altaribus tuis fideliter ſubminiſtrent; & requieſcat ſuper eos ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilii: & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis; & repleas eos ſpiritu timoris tui, & eos miniſterio diurno confirmes, ut obedientes Deo, atque officio parentes, tuam gratiam conſequantur. Per . . . in unitate ejuſdem.

Tunc datur eis manipulum dicendo.

Accipe manipulum, per quem deſignatur fructus bonorum operum, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.

Poſtea oſculatur eos, dicens unicuique: Pax tibi, *& poſtea datur ei tunicam* [a] *dicendo.*

Induat te Dominus veſtimento ſalutis, & tunicam juſtitiæ, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. [b]

De officio Dyaconi.

Sedens cum Mitra dicat.

Dyaconum oportet miniſtrare ad Altare, & baptizare, & prædicare.

Ordo qualiter in Romana Eccleſia Dyaconi, & Preſbyteri eligendi ſunt menſe primo, quarto, ſeptimo, decimo, Sabbatorum die in duodecim lectionibus. Statio ad Sanctum Petrum. Poſteaquam antiphonam ad introitum dixerint, data oratione, & expletis omnibus ex more, ad Alleluja, ſive tractum; veniat Archidiaconus, & offerat eum Pontifici, qui ordinandus eſt, ita dicendo.

Poſtulat Mater Eccleſia Catholica, ut hos præſentes Subdyaconos ad honus Dyaconi, vel Preſbyteri ordinatis.

Interrogat Epiſcopus: Scis illum dignum eſſe.

Reſpondet offerens: Quantum humana fragilitas

a Legi debet *tunica*, ſed placuit *tunicam* deſcribere, prout legitur in ms. b In margine charactere quidem antiquo legitur: *Et inde tradat Epiſtolarium Epiſcopus Subdiacono dicens*: Accipe poteſtatem legendi Epiſtolam in Eccleſia tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Patris, & Filii &c. Tum ſequitur. *Subdiaconus novus cantet Epiſtolam.*

gilitas noſſe ſinit, & ſcio, & teſtificor, ipſum dignum eſſe ad hujus onus officii.

Et tunc annunciat ante Euangelium Pontifex in populo dicens ad omnes.

Auxiliante Deo, & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto, eligimus hunc in ordinem Dyaconi, vel Presbyteri. Si quis autem habet aliquid contra illum, pro Deo, & propter Deum, cum fiducia exeat, & dicat. Veruntamen memor ſit conditionis ſuæ.

Hic dicatur Letania. Tunc proſternat ſe mitratus Pontifex cum Archidiacono ante Altare ſuper ſtramenta cum iis qui ordinandi ſunt, & ſchola imponat Letaniam. Qua finita, erigant ſe, & aſcendant ipſi electi ad ſedem Pontificis, & benedicat eos, ad quod vocati ſunt, & deſcendant, & ſtent in ordine ſuo. Benedictione accepta, Archidiaconus imponat Euangelium, & cætera ex more. Et omnes qui ordinati ſunt, oblationes deferant ad manus Epiſcopi, & ab eo conſecratas accipiant.

Ordinatio Dyaconorum.

Dyaconus cum ordinatur, ſolus Epiſcopus, qui eum benedicit, manus ſuper caput ejus imponat. Sed hæc impoſitio ſit quando dicitur infra in oratione Emitte &c. *quia non ad Sacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur. Et alloquitur Pontifex ſtans populum his verbis:* Commune votum, communis oratio proſequatur, ut ii totius Eccleſiæ prece qui in Dyaconatus (in margine, vel Presbyteratus) miniſterio præparantur, Leviticæ benedictionis ordine clareſcant, & ſpirituali converſatione perfulgentes, gratia ſanctificationis eluceant, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto qui cum Patre.

Præphatio.

Oremus, Dilectiſſimi, Deum Patrem omnipotentem, ut ſuper hunc famulum ſuum *Ill.* quem ad officium Dyaconatus aſſumere dignatus eſt, bene ✠ dictionis ſuæ gratiam clementer effundat, & conſecrationis indultæ propitius dona conſervet; & preces noſtras clementer exaudiat, ut quæ noſtro gerenda ſunt miniſterio, ſuo benignus proſequatur auxilio; & quos ſacris myſteriis exequendis pro noſtra intelligentia credimus offerendos, ſua propitius electione, vel benedictione ſanctificet.

Oremus. *Et Diaconus.* Flectamus genua. Levate.

In modum præphationis.

Adeſto quæſumus Omnipotens Deus, honorum dator, ordinumque diſtributor, ac officiorum diſpoſitor, qui in te manens innovas omnia, & cuncta diſponis per verbum, & virtutem, ſapientiamque tuam, Jeſum Chriſtum, filium tuum, Dominum noſtrum, ſempiterna providentia præparans, & ſingulis quibuſcumque temporibus aptanda diſpenſas. Cujus corpus, Eccleſiam videlicet tuam, cœleſtium gratiarum varietate diſtinctam, ſuorumque connexam diſtinctione membrorum, per legem mirabilem totius compaginis unitam, in augmentum templi tui creſcere, dilatarique largiris, ſacri muneris ſervitute trinis gradibus miniſtrorum, nomini tuo militare, ac miniſtrare conſtituens: electis ab initio Levi filiis, qui in miſticis operationibus domus tuæ fidelibus excubiis permanentem hæreditatem benedictionis æternæ, forte perpetua poſſiderent. Super hos quoque famulos tuos *Ill.* quæſumus Domine placatus intende, quos tuis ſacris Altaribus ſervituros in officium Dyaconii ſuppliciter dedicamus. Et nos quidem tanquam homines divini ſenſus, & ſummæ rationis ignari horum vitam quantam poſſumus æſtimamus. Te autem Domine ea quæ nobis ſunt ignota, non tranſeunt, te occulta non fallunt, tu cognitor es ſecretorum, tu ſcrutator es cordium, tu eorum vitam cæleſti poteris examinare judicio, quo ſemper prævales, & admiſſa purgare, &, ea quæ ſunt agenda, concedere.

Hic imponat manus Epiſcopus in capud ordinandi.

Emitte in eos quæſumus Domine Spiritum Sanctum, quo in opus miniſterii fideliter exequendi, ſeptiformis gratiæ tuæ munere roborentur. Abundet in eis totius forma virtutis, auctoritas modeſta, pudor conſtans, innocentiæ puritas, & ſpiritualis obſervantia diſciplinæ. In moribus eorum præcepta tua fulgeant, ut ſuæ caſtitatis exemplo imitationem ſanctæ plebes acquirant, & bonum conſcientiæ teſtimonium præferentes, ut Chriſto firmi, & ſtabiles perſeverent, digniſque ſucceſſibus de inferiori gradu per gratiam tuam capere potiora mereantur, per eundem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

Ad conſummandum Dyaconi officium cum ſtola.

Hic datur ſtola ſigillatim unicuique, & dicat.

Accipe ſtolam candidam de manu Domini ab omnibus vitiorum ſordibus purificatus in conſpectu Divinæ majeſtatis, ut omnibus vita converſationis tuæ præbeatur exemplum, plebſque dicata Chriſti nomine poſſit imitando te, imitationem acquirere juſtam.

Vel ſic: Accipe ſtolam, imple miniſterium tuum, potens eſt enim Deus, ut augeat tibi gratiam ſuam. Qui vivit, & regnat cum Spiritu Sancto in gloria.

Tunc ſtola leve eorum circumdata, det eis Epiſcopus Euangelium, dicens.

Accipe poteſtatem legendi Euangelium in Eccleſia Dei tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Domini. Amen.

Benedictio poſt acceptam ſtolam.

Exaudi Domine preces noſtras, & ſuper hos famulos tuos ſpiritum tuæ bene ✠ dictionis emitte, ut cæleſti munere ditati, & tuæ majeſtatis gratiam poſſint acquirere, & bene vivendi aliis exemplum præbere. Per Dominum.

Cum vero conſecrati fuerint, induantur Dalmatica, dicente ſibi Epiſcopo.

Induat te Dominus veſtimento ſalutis, & indumento lætitiæ circumdet te in Chriſto Jeſu Domino noſtro. *Et dat ei Epiſcopus oſculum.*

Ordinatio Presbyterorum.

Sedendo cum mitra dicat.

Sacerdotem oportet offerre, benedicere, præeſſe, prædicare, & baptizare.

Poſt lectionem autem, & tractum, atque Letaniam, parato electo qui Presbyter ordinandus eſt, Dyaconi ſolito more cum orario tantum, & præſentantibus eum, atque ducentibus duobus Dyaconibus uſque ad Presbyteros, & duo Presbyteri ducant eum, uſque ad Sedem Pontificis, & dicat Diaconus.

Poſtulat Mater Eccleſia Catholica, ut hunc præſentem Dyaconem ad honus Presbyterii ordinetis.

Et ipſe interroget ſe erigens, ſi dignus ſit. Illis autem atteſtantibus eundem dignum, & juſtum eſſe Dei gratia, tunc dicat Epiſcopus: Auxiliante &c. *ut ſupra in ordinatione Dyaconi, qua completa dicat Pontifex ſtans* [a].

Commune votum, *ut ſupra uſque* ad Oremus.

[a] In margine charactere nigro legitur: *Accipe poteſtatem*. Et ſtatim in eadem margine charactere rubri coloris. *Sequitur Letania.*

Fo inclinato, imponat manum ſuper eapud ejus, & omnes Presbyteri, qui aſſiſtunt eum eo pariter, & ille dat orationes ſuper eum tenens manus elevatas, ſieut quando dieuntur orationes in Miſſis. Præphatio. Quando Epiſcopus ineipit hane orationem ad benedieendum Saeerdotem, Presbyteri qui primo tangebant eapud, debent elevare manus, ita quod non tangant eapud ordinandi, ſeilicet teneant eas ſuſpenſas ſuper eapud; ut legitur, & notatur, extra, De ſacr. it. vel non, Cap. fin. in fine.

Oremus dilectiſſimi Deum Patrem omnipotentem, ut ſuper hos ſamulos ſuos, quos ad Presbyterii munus elegit, celeſtia dona multiplieet, & quod ejus dignatione ſuſcipiunt, ipſius conſequantur auxilio.

Oremus. *Et Diaconus*: Flectamus genua. Levate.

Exaudi nos quæſumus Domine Deus noſter, & ſuper hos ſamulos tuos *Ill.* bene ✠ dictionem Sancti Spiritus, & gratiæ ſacerdotalis effunde virtutem, ut quos tuæ pietatis aſpectibus offerimus conſecrandos, perpetna muneris tui largitate proſeqnantur. Per Dominum.

Hie elevet Epiſeopus vocem in modum Præphationis.

Per omnia ſecula ſeculnrum. Amen. Dominus vobiſcum. Ft cum Spiritu tuo. Surſum corda. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo noſtro. Dignum, & juſtum eſt.

Præphatio.

Vere dignum, & juſtum eſt, æquum, & ſalutare, nos tibl ſemper, & ubique gratias agere, Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, honorum dator, & diſtributor omnium dignitatum, per quem perficiunt univerſa, per quem cuncta firmantur, amplificatis ſemper in melius naturæ rationalis incrementis per ordinem congrua ratione diſpoſitum. Unde & Sacerdntales gradus, atque officia Levitarum Sacramentis myſticis inſtituta creverunt &c. (ut in Pontificali Romano). Per eundem, in unitate ejuſdem Spiritus Sancti Deus.

Hic reflectat orarium ſuper humerum dextrum, dicens ad eum.

Accipe jugum Domini, jugum enim ejus ſuave eſt, & onus ejus leve.

Hie veſtit eum caſula, dieit.

Stola innocentiæ induat te Dominus.

Accipe veſtem ſacerdotalem, per quam caritas intelligitur, potens eſt enim Deus, ut augeat tibi caritatem, & opus perfectum.

Hic debet diei Hymnus. Veni Creator Spiritus. *Deinde* Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter. Et ne nos. ℣. Salvos fac ſervos tuos, & ancillas tuas. ℟. Deus meus. ℣. Nihil proficiat inimicus in eo. ℟. Et filius iniquitatis non noceat nobis. ℣. Domine exaudi. ℟. Et clamor. ℣. Dominus vobiſcum.

Sequitur benedictio, & quidam eam legunt, & quidam eam dieunt in modum Præphationis.

Deus ſanctificationum omnium auctor, cujus vera conſecratio plenaque benedictio eſt &c. ut in Pontifieali Romano.

Expleta autem oratione, accipiens tune Epiſcopus de oleo eathecumenorum ungat ſingulorum manus a pollice dextro uſque ad indicem ſiniſtrum, & a pollice ſiniſtro uſque ad indicem dextrum in Cruce, & totaliter palmas inungat manu, dicens.

Conſecrare, & ſanctificare digneris Domine manus iſtas per iſtam unctionem, & noſtram bene ✠ dictionem, ut quæcumque conſecraverint, conſecrentur, & quæcumque benedixerint, benedicantur, & ſanctificentur, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti.

Hoc facto, accipiat patenam cum oblatis, & calicem cum vino, & det eis dicendo.

Accipite poteſtatem offerre Sacrificium Deo, Miſſamque celebrare, tam pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini.

Tunc imponit manum ſuper capita eorum, dicens:

Accipite Spiritum Sanctum: quibus remiſeritis peccata, remiſſa erunt, & quibus retinueritis, retenta erunt.

Tunc benedicat eos hoc modo.

Benedictio Dei Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti deſcendat ſuper vos, ut ſitis benedicti in Ordine Sacerdotali, & offeratis placabiles hoſtias pro peccatis, atque offenſionibus populi Omnipotenti Deo, cui eſt honor, & gloria, per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Tunc oſculetur eos Pontifex, dicens. Pax Domini ſemper tecum. *Et commendet ſe eorum orationibus. Tunc coaptet caſulam, dicens:* Veſte nuptiali induat te Dominus. Stola innocentiæ induat te Dominus.

ORDO III.

Ex Pontificali ms. Codice Bibliothecæ Vaticanæ, Numero 4744.

De modo ſervando in Ordinationibus generalibus.

QUando Epiſcopus Ordinationes generales facere diſponit, debet præcipere Archidiacono, ut examinet Ordinandos, vel in ejus abſentia alicui alteri de latere ſuo, vel ipſemet hoc faciat; etiam poſt examinationem ab eis factam, quia non ſubeſt eis, ſed ſupereſt.

Porro diſcutiendi ſunt Ordinandi ſigillatim de patria, de natalibus, de conditione perſonæ, de ætate, quia non eſt Ordinandus quis in Presbyterum ante vigeſimum quintum annum; nec in Dyaconum ante vigeſimum; nec in Subdyaconum, ante decimumoctavum; nec ad minores Ordines ante ſeptimum.

Sunt etiam diſcutiendi de integritate membrorum, ne ſit in eis deformitas, vel impotentia palpata, conſiderata eorum facie, vel oculis, auribus, & naribus: item & in aliis membris ſingulis, vel manibus, & digitis earum, ac pedibus, etſi opus ſit, diſcalceentur, ne forte ſint lignei. Item & toto corpore, ne ſit Ordinandus gibboſus, tortus, vel nimis claudus.

Examinari etiam debet de integritate carnis, ne ſint bigami, aut viduarum mariti, de moribus, & vita, de fide, de litteratura in legendo, conſtruendo, & cantando. De Ordine in quo ſunt conſtituti, & a quo, & quando illum receperunt: oſtenſis formatis, ne forte initientur, & ad titulum, ad quem ſunt promovendi.

Deinde exponat Epiſcopus, quales eſſe debent ordinandi per XIV. capitula Apoſtolicæ regulæ. Quæ vult, ut ordinandus ſit irreprehenſibilis, non plurium uxorum vir, ſobrius, prudens, ornatus, pudicus, hoſpitalis, doctor, non violentus, non percuſſor, ſed modeſtus, non litigioſus, non cupidus, ſuæ domui bene diſpoſitus, non neophitus.

Exponat inſuper, quot ſunt crimina, irregularitates, & defectus, quorum quædam impediunt promovendos, quædam non impediunt jam promotos, quæ ipſi tenentur ante ordinationem ſuam pro-

prodere, maxime autem illa, quæ etiam poſt peractam pœnitentiam, Ordinis executionem impediunt, ut ſunt excommunicatio, ſuſpenſio, homicidium, ſymonia, bigamia, illegittimitas, & quælibet irregularitas, & omne crimen enorme in quodlibet notorium, alioquin deponendi eſſent ſic ordinati.

Et moneat eos, ut non damnabiliter, ſed digne accedant, hoc eſt, vero corde, munda conſcientia, ſine omni culpa, & ſine omni infamia, ut poſſint non ſolum præeſſe, ſed etiam prodeſſe. Cum enim ad hoc eliguntur, ut cæteris proſint, ſicut prærordinantur dignitate, ſic præheminere debent ſanctitate.

Conſcientia ergo ſua unumquemque conveniat, ſcientes quod tutius eſt inferiori miniſterio deſervire, quam læſa, vel etiam ſcrupuloſa conſcientia, ad ſuperiores aſcendere, maxime quia non in ſublimitate graduum, ſed in amplitudine caritatis acquiritur regnum Dei.

Demum in Eccleſia omnibus præſentibus primum ad cautelam abſolvat eos, quos digne inventos ordinare voluerit, ab omni excommunicationis vinculo, & cum eis ſuper irregularitate diſpenſet, quantum videlicet, & in quibus poteſt ſecundum Deum, & Canones. Item debet palam interdicere, ne aliquis ad ſuſceptionem Ordinis ſe furtive ingerere præſumat, ſicque in nomine Domini ad Ordinationem eorum ſecundum Ordinarium ſuum faciendam procedat, confirmatis prius in fronte Ordinandis, qui confirmati non eſſent.

Rubrica in ordinationibus Clericorum.

Hæc habeant ad Ordinationes præparata. Pro Hoſtiariis claves Eccleſiæ. Pro Lectoribus Lectionarius Prophetarum, ſive Prnphetiarum. Pro Exorciſtis liber Exorciſmorum, hoc eſt, Pontificale. Pro Acolitis candelabrum cum cereo accenſo, & urceolo vacuo. Pro Subdiaconibus manipulus, patena vacua, & calix vacuus, urceolus plenus vino, & bacilia cum manutergio. Pro Diaconibus ſtola, Euangelium, cum Dalmatica. Pro Presbyteris caſula, oleum Cathecumenorum, patena cum oblatis, & calix cum vino. Et nota quod Epiſcopus non poteſt celebrare Ordines extra ſuam Diœceſim ſine licentia illius Dyoceſani, vel Domini proprii; & nullus debet recipere Ordines ſine licentia ſui Dyoceſani, & habeat in ſcriptis formatam. Prima enim Tonſura poteſt dari omni tempore, ſive in Miſſa, ſive extra Miſſam, ſive in mane, ſive ſero, dummodo Epiſcopus habeat ſtolam, & Ordinatus ſuperpellicium. Minores Ordines Epiſcopi conferunt, unum, vel plures Dominicis diebus, & aliis feſtis ſolemnibus. Sacros Ordines conſerunt in Sabbato quatuor temporum, & in Sabbato quo cantatur officium; Sitientes, & in Sabbato Sancto. Et nota, cum Epiſcopus ordinationes celebrat, debet habere ornamenta violacei coloris, & qui ordinantur, albi ſi fieri poteſt, & ſtent per hunc modum. Qui recipiunt Subdiaconatum, ſint induti alba, amictu, & cingulo, & teneant manipulum plicatum in manu. Qui autem recipiunt Dyaconatum, ſint induti amictu, alba, & cingulo, & manipulo in ſiniſtro brachio, & tenent ſtolam in manu. Illi vero, qui fieri debent Presbyteri, ſint induti amictu, alba, & cingulo, ſtola, & manipulo per modum Dyaconi, & tenent caſulam plicatam in brachio cum cereo, & ſic ſtant in Choro, donec vocentur. Et nota, quod locis infraſcriptis Ordines conferuntur. Nam minores Ordines debent dari poſt *Kyrie eleiſon*, & ante collectam. Et poſt collectam, antequam cantetur Epiſtola, ordinentur Subdyaconi, ita quod unus ex noviter ordinatis cantet Epiſtolam. Poſt verſum vero, antequam cantetur ultimum *Alleluja*, vel ultimus verſus Tractus, ordinentur Dyaconi; ita quod unus ex noviter Ordinatis cantet Euangelium. Secundum enim Ordinem Romanum, poſtquam Dyaconi ſunt vocati, ſtatim vocitantur Sacerdotes, ut ſuper utroſque cantentur Lethaniæ, & Presbyteri ſtant ad unam partem, donec expediantur Dyaconi: quibus expeditis, expediuntur & ipſi Presbyteri, & ſtant circa Altare, & Sacrum Canonem cum Epiſcopo dicant.

Alia rubrica ſuper ſimili.

De ſeptem Ordinibus Eccleſiaſticis dicturi, præmittimus, qnod non ſacri, & minores Ordines ſunt quatuor, videlicet Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, & Acolitatus. Et notandum quod omnes Ordines dari debent, & diſtribui coram Altari. Item Ordinandi debent prius peccata ſua confiteri, quam Ordinem recipiant. In collatione autem cujuslibet Ordinis Pontifex ordinandis in ejus præſentia conſtitutis debet propter ſimplices, quem Ordinem ſuſcepturi ſunt, declarare. Item debet palam interdicere, ne quiſque ad ſuſceptionem illius Ordinis ſe ſurtive, aut per ſaltum, vel excommunicatus, vel interdictus ſe ingerere præſumat, prout jam dicetur. Item dato quolibet Ordine, debet Ordinator monere, & etiam inſtruere, qualiter debeant vivere, & Domino in ſuſcepto Ordine miniſtrare, & quid ad ipſum officium noſcatur pertinere. Item omnes Ordinandi debent ſe devote in Tonſura, & habitu convenientibus cum candelis accenſis, & cum paramentis ordini, quem ſuſcepturi ſunt, congruentibus coram Ordinatore ſe præſentare. Ordinati autem non debent ad ſtatim recedere, ſed expectare benedictionem Epiſcopalem ſolemnem, quæ communis eſt omnibus ordinatis, & finem Miſſæ. Item in collatione tam primæ Tonſuræ, quam cujuslibet Ordinis, debet Ordinans dicere orationes, & præfationes junctis manibus ante pectus. Illud quoque notandum eſt, quod ſi Ordinationes fiant in Sabbato, quando cantatur, Sitientes &c. quia tunc unica tantum dicitur Lectio, primæ Tonſuræ debent fieri immediate poſt Introitum, & omnes minores Ordines poſt *Kyrie eleyſon* ſucceſſive dari. Subdyaconi vero fiunt immediate poſt collectam, Dyaconi poſt Epiſtolam, & Presbyteri poſt Tractum. Aliis autem temporibus, quando fiunt Ordinationes generales, Clerici fiunt, ſive primæ Tonſuræ dantur poſt *Kyrie eleiſon*; vel Sabbato poſt Pentecoſtem poſt *Gloria in excelſis Deo*, antequam prima collecta dicatur; ceteri Ordines diſtribui debent prout ſequitur ſeriatim.

De Clerico faciendo, ſeu tondendo.

Prænotandum eſt, quando fiunt Ordinationes generales, fiunt Clerici poſt *Kyrie eleyſon*, prout ſuperiori titulo de ſeptem Ordinibus dictum eſt. Et vocentur omnes tonſurandi nominatim, & ſigillatim, quibus ante Altare coram Pontifice genua flectentibus, ille ad eos verſus, interdicit ſub anathematis pœna, ne quis ſe ad recipiendam primam Tonſuram ingerat, qui non fuit examinatus, & approbatus. Quo facto dicat. ℣. *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*. ℟. *Qui fecit cælum & terram*. ℣. *Sit nomen Domini benedictum*. ℟. *Ex hoc nunc, & uſque in ſeculum*. Deinde, illis genua flectentibus, incipit abſolute: *Oremus dilectiſſimi fratres Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum pro his famu-*

famulis ſuis, qui ad deponendas comas capitum ſuorum &c. Poſt hæc aliquis inchoat, ſchola proſequente, Antiph. *Tu es Domine, qui reſtitues hæreditatem meam mihi*. Pſalmus. *Conſerva me Domine*. Et dicit tantum uſque ad verſum *Dominus pars hæreditatis meæ*. Et repetitur Antiphona. *Tu es Domine*. Et mox tondet eos ſucceſſive. Et quilibet tondendus dicit: *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei; Tu es qui reſtitues hæreditatem meam mihi*. Quibus tonſis dicit Epiſcopus: *Oremus*. *Præſta quæſumus omnipotens Deus, ut hi famuli tui, quorum hodie comas capitum &c.* Quo dicto aliquis inchoat, ſcola proſequente, Antiphonam. *Hi accipient benedictionem a Domino, & miſericordiam a Deo ſalutari ſuo; quoniam hæc eſt generatio quærentium Dominum*. Pſalmus: *Domini eſt terra*; & dicitur totus cum *Gloria Patri*, & deinde repetitur Antiphona: *Hi accipient*. Deinde Pontifex ad Altare converſus, dicit. *Oremus*. Et Diaconus. *Flectamus genua*. *Levate*. Et mox ad illos flectentes genua verſus, dicit: *Adeſto ſupplicationibus noſtris, & hos famulos tuos &c.* Tunc tenens manu ſuperpelliceum, dicit unicuique ſigillatim. *Induat te Dominus novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis*. ℟. *Amen*. Et poſt mox imponit illud ſeriatim cuilibet, immittens uſque ad ſcapulas, & immediate retrahens, ſicque fiat uſque ad ultimum, qui ſic totaliter induatur. Quo expedito, dicit: *Oremus*. *Omnipotens ſempiterne Deus propitiare &c.* Ultimo annuntiet illis, qualiter facti ſunt de foro Eccleſiæ, & privilegia Clericalia ſortiti ſunt, quodque caveant, ne per culpas ſuas illa perdant: & quod habitu honeſto, boniſque moribus, ac operibus Deo placere ſtudeant.

De barba tondenda.

Statutum eſt in Concilio Carthaginenſi, ne Clerici nutriant barbas, ideoque quando primo tondentur, illis dici debet hæc Antiphona: *Sicut ros hermon, quod deſcendit in montem Syon, ſic deſcendat ſuper te benedictio Dei*. Pſalmus: *Ecce quam bonum*, & totus dicatur cum *Gloria Patri*, & repetatur Antiphona: *Sicut ros Hermon*. Deinde dicitur: *Oremus*: Deus cujus providentia &c.

De Ordinatione Hoſtiarii.

Actis igitur Tonſuris, quæ fiunt immediate poſt *Kyrie eleiſon*, Pontifice, prima collecta, primaque lectione dictis, coram Altari ſtante; vocantur Hoſtiarii per Archidiaconum ſic: *Accedant qui Ordinandi ſunt ad officium Hoſtiariorum*. Et mox quilibet eorum ſigillatim, & nominatim vocentur, ut Petrus de tali loco ad titulum Patrimonii ſui. Talis ad titulum talis &c. Talis religoſus ad titulum paupertatis. Et quilibet reſpondet, *Adſum*. Quibus coram Ordinatore conſtitutis, interdicit primum ſub anathemate, nequis ad ſuſceptionem Ordinis illius ſe ingerere præſumat, qui non fuit canonice examinatus, & approbatus, & ne uno ordine ſuſcepto alium ſine licentia ſui ſuperioris recipere præſumat, ut ſecundum Deum eſt. Deinde ſedens inſtruit, & admonet illos, dicens. Admonitio: *Suſcepturi filii cariſſimi officium Hoſtiariorum videte &c.* Et mox cuilibet eorum ad ſe accedenti, & manu recipienti tradit ſeriatim claves ipſas. Poſt hæc Archidiaconus ducens ipſos ad oſtium Eccleſiæ, facit illos claudere & aperire. Tradit etiam eis funes campanarum, faciens eos pulſare campanas. Eis igitur reverſis, & ante Epiſcopum genua flectentibus, Epiſcopus dicit, in modum capituli hanc præfationem: *Deum Patrem omnipotentem fratres cariſſimi &c.* Tunc convertit Epiſcopus ſe ad Altare, dicens: *Oremus*. Et Diaconus: *Flectamus genua*. *Levate*. Et mox ad illos verſus, eis genua flectentibus dicit quaſi legendo hanc benedictionem. *Domine Sancte Pater omnipotens ſempiterne Deus bene ✠ dicere &c.* Poſt hoc ordinati, ſuggerente Archidiacono, redeant ad ſedes ſuas.

De ordinatione Lectoris.

Hoſtiariis ordinatis, Pontifex accedat ad ſedem ſuam, & interim cantatur primum Reſponſorium, vel Alleluja, ſi ſit inter octavas Pentecoſten, & dicatur ſecunda collecta, & ſecunda lectio. Quibus dictis, Lectores vocantur per Archidiaconum hoc modo. *Accedant qui ordinandi ſunt ad officium Lectoratus*. Et mox ſigillatim, & nominatim vocentur. Tunc Pontifex coram Altare accedit. Eis ergo coram eo cum candelis accenſis in manibus conſtitutis, ipſe ponit, ſeu repetit interdictum, ut ſupra. Deinde ſedens cum mitra, admonet eos, & inſtruit, dicens. Admonitio: *Diligunt vos fratres veſtri, ut ſitis Lectores &c. Lectorem ſiquidem oportet &c.* Deinde tenens in manibus, & eis oſtendens codicem, ſive lectionarium de quo lecturi ſunt, dicit: *Accipite, & eſtote verbi Dei relatores &c.* Et mox ſucceſſive cuilibet ad eum accedenti, & manu dextera accipienti tradit librum ipſum. Omnibus autem expeditis, & illis genua flectentibus, Epiſcopus ſtans, dicit in modum capituli hanc præfationem: *Oremus dilectiſſimi Deum Patrem &c.* Tunc Pontifex convertens ſe ad Altare, dicit: *Oremus*. Et Diaconus: *Flectamus genua*. *Levate*. Deinde verſus ad Ordinandos genua flectentes, dicit, legendo tamen, hanc benedictionem. *Domine ſancte Pater omnipotens æternæ Deus bene ✠ dicere &c.* Poſtea, ſuggerente Archidiacono, redeant ad ſedes ſuas.

De ordinatione Exorciſtæ.

Lectoribus ordinatis, Præſul accedit ad ſedem ſuam, & cantatur ſecundum reſponſorium, & alleluja, ſi eſt inter octavas Pentecoſtea, & dicatur tertia collecta, & tertia lectio: quibus dictis, Exorciſtæ vocantur per Archidiaconum ſic: *Accedant qui Ordinandi ſunt ad officium Exorciſtarum*. Et mox ſigillatim, & nominatim vocentur. Quibus coram ſe cum candelis accenſis in manibus conſtitutis, Ordinator ponit primum interdictum, ut ſupra. Deinde ſedens admonet, & inſtruit eos dicens. Admonitio: *Ordinandi fratres in officium Exorciſtarum, debetis noſcere quid ſuſcipitis. Exorciſtam enim oportet abjicere dæmones, & dicere populo, ut qui non communicat det locum, & aquam in miniſterio fundere. Accipite itaque poteſtatem imponendi manus ſuper Energumenos, ut per impoſitionem veſtrarum manuum, gratia Spiritus Sancti, & verbis exorciſmi, pellantur ſpiritus immundi a corporibus obſeſſis. Videte igitur, ut ſicut a corporibus aliorum demones expellitis, ita a mentibus, & corporibus veſtris omnem immunditiam, & nequitiam ejiciatis, ne illis ſuaſionibus ſuccumbatis, quos ab aliis veſtro miniſterio effugatis. Diſcite per officium veſtrum &c.* Poſt hæc tenens in manibus libellum, in quo Exorciſmi ſcripti ſunt, & eis oſtendens, dicit: *Accipite, & mandate memoriæ, & habetote &c.* Et mox cuilibet appropinquanti ſibi manu dextera recipienti tradit ſucceſſive librum ipſum. Poſtea vero devote omnibus genua ſimul flectentibus Epiſcopus dicit in modum capituli hanc orationem: *Deum Patrem omnipotentem &c.* Tunc converſus Epiſcopus ad Altare dicit Epiſcopus. *Oremus*. Et Diaconus: *Flectamus genua*. *Levate*.

Et

Et mox Epiſcopus converſus ad ordinandos genua flectentes dicit, legendo tamen, hanc benedictionem: *Domine Sancte Pater Omnipotens æterne Deus bene ✠ dicere dignare hos famulos tuos in officium Exorciſtarum; ut per impoſitionem manuum, & oris officium, poteſtatem, & imperium habeant ſpiritus immundos coercendi; ut probabiles ſint medici Eccleſiæ tuæ, gratia curationum, virtuteque cæleſti confirmati. Per Dominum.* Poſt hæc, ſuggerente Archidiacono, redeant ad ſedes ſuas.

De Ordinatione Acoliti.

Exorciſtis ordinatis, Præſul accedit ad ſedem ſuam, & cantatur quartum reſponſorium, vel alleluja, ſi ſit inter octavas Pentecoſtes, & dicuntur quarta collecta, & quarta lectio. Quibus dictis, Acoliti vocantur per Archidiaconum ſic: *Accedant qui ordinandi ſunt ad officium Acolitorum.* Et mox ſigillatim, & nominatim vocantur. Quibus coram ſe cum candelis accenſis in manibus, conſtitutis, Ordinator ponit interdictum, ut ſupra. Deinde ſedens, admonet, & inſtruit eos, dicens. Admonitio: *Suſcepturi fratres cariſſimi Acolitorum officium, penſate, quod ſuſcipitis. Acolitum etenim oportet Ceroferarium ferre; luminaria Eccleſiæ accendere; vinum, & aquam ad Euchariſtiam, ſeu ad miniſterium ſanguinis Chriſti miniſtrare. Studete igitur ſuſceptum officium digne implere. Non enim Deo placere poteritis, ſi lucem Deo manibus præferentes, operibus tenebrarum inſerviatis, & per hoc aliis exempla perfidie præbeatis. Sed, ſicut veritas dicit. Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in Cælis eſt. Et ſicut Apoſtolus Paulus ait: In medio nationis prave, atque perverſe poſiti lucete ſicut luminaria in mundo, verbum vite continentes. Sint ergo lumbi veſtri præcincti, & lucerne ardentes in manibus veſtris, ut filii lucis ſitis. Abjiciatis opera tenebrarum, & induamini arma lucis: fuiſtis enim aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino; ut filii lucis ambulate. Quæ ſit vero iſta lux, quæ tantopere eluceat, Apoſtolus ipſe demonſtrat, ſubdens: Fructus enim lucis eſt in omni bonitate, juſtitia, & veritate; ut vos, & alios, & Dei Eccleſiam illuminetis. Tunc etenim in Dei ſacrificio digne vinum ſuggeretis, & aquam, ſi vos ipſi Deo ſacrificium per caſtam vitam, & bona opera oblati fueritis. Quod vobis Dominus concedat per miſericordiam ſuam.* Poſt hoc tradat cuilibet ceroferarium cum candela extincta, & mox ſucceſſive omnes cum manu dextera accipient, Epiſcopo dicente communiter: *Accipite ceroferarium &c.* Et poſt tradat etiam eis urceolum vacuum, quem ſimiliter omnes accipient, & ſucceſſive prædicens Epiſcopus communiter: *Accipite & urceolum &c.* Poſtea eis genua flectentibus ſtans ſine mitra dicit in modum capituli hanc præfationem. *Deum Patrem omnipotentem fratres cariſſimi &c.* Tunc Epiſcopus ſe ad Altare convertens, dicit: *Oremus.* Et Diaconus. *Flectamus genua. Levate.* Et dicit hanc benedictionem legendo. *Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus &c.* Alia benedictio: *Domine Sancte Pater omnipotens ſempiterne Deus, qui ad Moyſen, & Aaron locutus es, ut accenderentur lucernæ in tabernaculo teſtimonii, bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare dignare, hos famulos tuos, ut ſint Acoliti in Eccleſia tua. Per Chriſtum Dominum noſtrum.* ℞. *Amen. Oremus. Omnipotens ſempiterne Deus fons lucis &c.*

Poſt hæc, ſuggerente Archidiacono, redeant ad ſedes ſuas.

N O T A.

SEquitur *De Ordinatione Subdiaconi*, verum in margine titulus præmittitur, *De Ordinibus Sacris*, cui hæc Rubrica ſubjicitur: *Sacri, & majores Ordines ſunt Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus; Epiſcopalis autem Ordo ſub appellatione Sacrorum Ordinum ſimpliciter non intelligitur, quoniam ille, ſummitas Sacerdotii, culmen, & apex, atque tronus dicitur dignitatis. Et nota, quod in Eccleſia, qui ad Sacros Ordines promoventur, debent de honeſtate, non de neceſſitate communicari. Unde ibi prædici debet eis, ut ſe ad hoc digne præparent; & pro eorum numero debet Acolitus conſecrandas hoſtias præparare. Cum ergo Pontifex circa finem Miſſæ ſanguinem ſumpſerit, poſt primam oris ablutionem, priuſquam digitos lavit, accedunt qui communicari debent, primo Presbyteri, ſecundo Diaconi, & tertio Subdiaconi; & quilibet, priuſquam communicet, flexis genibus manum Pontificis hoſtiam tenentis oſculatur, & mox ipſe porrigit ſingulis ſacram communionem, dicens cuilibet:* Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti cuſtodiat te, & perducat in vitam æternam. *Et ſi Presbyter, vel Diaconus eſt, qui communicat, Pontifex data hoſtia immediate eum ad obſculum pacis recipit. Apud nos tamen ſolummodo Presbyteri communicant, nec ad obſculum recipiuntur. Decet autem Ordinatorem, & Ordinandos ipſa die, & præcedenti jejunare.* Atque hæc in margine quidem habentur, in medio autem libri ſequens titulus inſcribitur.

De Ordinatione Subdiaconi.

Acolitis ordinatis, Pontifex ad ſedem ſuam accedat, & a Choro cantatur quintum Reſponſorium, vel Alleluja *ſi ſit intra octavas Pentecoſtes. Dicatur etiam quinta collecta, & quinta lectio, ſcilicet,* Angelus Domini. *Quibus dictis, vocentur Subdiaconi, Diaconi, & Presbyteri ſimiliter per Archidiaconum hoc modo:* Accedant qui ordinandi ſunt Diaconi, Sobdiaconi, & Presbyteri. *Veniant ergo omnes, quilibet cum veſte ordini ſuo congruente, prout infra dicetur, candelas accenſas in manibus portantes. Primo quidem veniant Subdiaconi ordinandi, ponentes ſe in Presbyterio in parte Aquilonari. Secundo Diaconi, ponentes ſe in Presbyterio in parte Auſtrali. Tertio Presbyteri, ponentes ſe in medio Presbyterii oppoſito Altari. Tunc Pontifex mitram in capite tenens, accumbit ſuper faldiſtorium in ſuperiori gradu Altaris paratum, & miniſtri, ac omnes Ordinandi hinc inde ſuper tappeta ad terram, & ſchola inchoat Letaniam.*

Kyrie eleyſon, Chriſte eleyſon, Kyrie eleyſon.
Chriſte audi nos.
Chriſte exaudi nos.

Pater de cælis Deus.	miſerere nobis.
Fili redemptor mundi Deus.	miſerere nobis.
Spiritus Sancte Deus.	miſerere nobis.
Sancta Trinitas unus Deus.	miſerere nobis.
Sancta Maria.	ora pro nobis.
Sancta Dei genitrix.	ora pro nobis.
Sancta Virgo Virginum.	ora.
Sancte Michael.	ora.
Sancte Gabriel.	ora.
Sancte Raphael.	ora.
Omnes Sancti Angeli, & Archangeli.	orate.
Omnes Sancti Beatorum Spirituum ordines.	orate.
Sancte Joannes Baptiſta.	ora.

Om-

Omnes Sancti Patriarchæ, & Prophetæ. orate.
Sancte Petre. ora.
Sancte Paule. ora.
Sancte Andrea. ora.
Sancte Joannes Euangeliſta. ora.
Sancte Jacobe. ora.
Sancte Barthnlomæe. ora.
Sancte Matthæe. ora.
Sancte Philippe. ora.
Omnes Sancti Apoſtoli, & Euangeliſtæ. orate.
Omnes Sancti Diſcipuli Domini. orate.
Omnes Sancti Innocentes. orate.
Sancte Stephane. ora.
Sancte Laurenti. ora.
Sancte Vincenti. ora.
Omnes Sancti Martyres. orate.
Sancte Silveſter. ora.
Sancte Gregori. ora.
Sancte Auguſtine. ora.
Sancte Jeronime. ora.
Sancte Ambroſi. ora.
Sancte Nicolae. ora.
Omnes Sancti Pontifices, & Confeſſores. orate.
Sancte Benedicte. ora.
Sancte Dominice. ora.
Sancte Franciſce. ora.
Sancte Bernarde. ora.
Omnes Sancti Monaci, & Eremitæ. orate.
Omnes Sancti Sacerdotes, & Levitæ. orate.
Sancta Maria Magdalena. ora.
Sancta Agatha. ora.
Sancta Agnes. ora.
Sancta Cecilia. ora.
Sancta Catherina. ora.
Sancta Anaſtaſia. ora.
Sancta Margarita. ora.
Sancta Urſula. ora.
Sancta Criſtina. ora.
Sancta Lucia. ora.
Omnes Sanctæ Virgines, & Viduæ. orate.
Omnes Sancti, & Sanctæ Dei. orate.
Propitius eſto. Libera nos Domine.
Propitius eſto. Exaudi nos Domine.
Ab omni peccato. Libera nos Domine.
Ab ira, & odio, & omni mala voluntate. Libera nos Domine.
Ab inſidiis diaboli. Libera nos Domine.
Ab imminentibus peccatorum noſtrorum periculis. Libera nos Domine.
A fulgure, & tempeſtate. Libera nos Domine.
Ab omni malo. Libera nos Domine.
Per myſterium ſanctæ incarnationis tuæ. Libera nos Domine.
(In margine. Per adventum tuum. Libera nos Domine.)
Per ſanctam nativitatem tuam. Libera nos Domine.
Per baptiſmum, & ſanctum jejunium tuum. Libera nos Domine.
Per paſſionem, & crucem tuam. Libera nos Domine.
Per mortem, & ſepulturam tuam. Libera nos Domine.
Per glorioſam reſurrectionem tuam. Libera nos Domine.
Per admirabilem Aſcenſionem tuam. Libera nos Domine.
Per adventum Spiritus Sancti Paracliti. Libera nos Domine.
In hora mortis ſuccurre nobis Domine.
In die Judicii. Libera nos Domine.
Peccatores. Te rogamus audi nos.
Ut nobis parcas. Te rogamus audi nos.
Ut nobis indulgeas. Te rogamus audi nos.
Ut mentes noſtras ad cæleſtia deſideria erigas. Te rogamus audi nos.
Ut omnibus fidelibus vivis & defunctis vitam, & requiem æternam concedas. Te rogamus audi nos.
Ut omnibus benefactoribus noſtris ſempiterna bona retribuas. Te rogamus audi nos.
Ut Regibus, & Principibus Chriſtianis pacem, & veram concordiam donare digneris. Te rogamus audi nos.
Ut cunctum populum Chriſtianum tuo pretioſo ſanguine redemptum conſervare digneris. Te rogamus audi nos.
Ut fructus terræ dare, & conſervare digneris. Te rogamus audi nos.
Ut Eccleſiam tuam ſanctam regere, & conſervare digneris. Te rogamus audi nos.
Ut Dompnum Apoſtolicum, & omnes Eccleſiaſticos Ordines in ſancta religione conſervare digneris. Te rogamus audi nos.
Ut obſequium ſervitutis noſtræ tibi rationabile facias. Te rogamus audi nos.
Ut nos exaudire digneris. Te rogamus audi nos.
Fili Dei. Te rogamus audi nos.
Redemptor Mundi. Te rogamus audi nos.
Salvator mundi. Te rogamus audi nos.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi. Parce nobis Domine.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi. Exaudi nos Domine.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi. Miſerere nobis.
Chriſte audi nos, Chriſte exaudi nos.
Kyrie eleyſon, Chriſte eleyſon, Kyrie eleyſon.

Poſtquam autem ſchola dixerit Letaniam uſque ad, Ut obſequium ſervitutis noſtræ, *ſibique a Choro reſponſum fuerit, Tunc Epiſcopus ab accubitu ſurgens, & ſe ad Ordinandos volvens, baculum paſtoralem in ſiniſtra tenens, dicit primo:* Ut hos electos tuos bene ✠ dicere digneris, te rogamus audi nos. *Secundo dicit:* Ut hos electos tuos bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris, te rogamus audi nos. *Tertio vero dicit:* Ut hos electos tuos bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare, & conſe ✠ crare digneris, te rogamus audi nos. *Producens ter ſignum Crucis ſuper illos. Quo facto, iterum ſuper faldiſtorium accumbit, ſchola reſumente, & proſequente Letaniam. Qua finita, Ordinator ab accubitu ſurgens ſtat ante medium Altaris, vel ſedeat ibi ſuper faldiſtorium, & tunc Archidiaconus dicat alta voce:* Recedant in partem, qui ordinandi ſunt Diaconi, & Presbyteri. *Quibus ad aliquem idoneum locum, unde Epiſcopum celebrantem videre poſſint, tranſeuntibus, ad ordinationem Subdiaconorum, qui in Presbyterio remanſerunt, proceditur hoc modo. Archidiaconus enim unumquemque illorum ſigillatim, & nominatim ad eorum titulum vocet, ut ſupra. Et quilibet vocatus accedens reſpondeat.* Aſſum Domine. *Omnibus ergo in Presbyterio in modum coronæ coram Pontifice diſpoſitis, ille ponit interdictum, ut ſupra dictum eſt in titulo de Ordinatione Hoſtiarii. Deinde ſedens* (in margine, cum mitra) *eos inſtruit, & ammonet, dicens:* Accepturi fratres cariſſimi officium Subdiaconatus, ſedule attendite, quale miniſterium vobis traditur. Subdiaconum enim oportet aquam ad miniſterium Altaris præparare, Diacono miniſtrare &c. Si uſque nunc inhoneſti, amodo caſti. *Deinde Pontifex tradit cuilibet ſucceſſive calicem va-*

vacuum cum patena ſuperpoſita, & mox accipient de manu Archidiaconi urceolum cum manutergio, & bacili. Quo facto, dicit Pontifex. Videte cujus miniſterium vobis traditur &c. *Poſtea eis genua flectentibus ſtans Epiſcopus concepta voce dicit hanc præfationem in modum capituli.* Oremus Deum ac Dominum &c. *Et Epiſcopus converſus ad Altare dicit*: Oremus. *Et Diaconus* Flectamus genua. Levate. *Et mox Epiſcopus converſus ad illos genua flectentes dicit quidem legendo hanc benedictionem*, Domine Sancte Pater omnipotens æternæ Deus benedicere dignare hos famulos tuos &c. *Tunc Epiſcopus imponat cuilibet amictum ſucceſſive, dicens*: Accipe amictum &c. *Deinde ponat in ſiniſtro brachio cuilibet manipulum, dicens*: Accipe manipulum &c. *Poſt hæc induat tunicella quemlibet, ſed ſi una tantum ſit tunicella, immittat illam cuilibet ſolum uſque ad ſcapulas, retrahens ſemper illam, ſed poſteriori totaliter illam mittat, cuilibet dicens*: Induat te Dominus veſtimento ſalutis, & tunica juſtitiæ in nomine Pa ✠ tris &c. *Poſtea tradit cuilibet librum ſucceſſive Epiſtolarum, dicens*: Accipe librum Epiſtolarum, & habeto poteſtatem legendi eas in Eccleſia Sancta Dei. In nomine Pa ✠ tris &c. *His omnibus expeditis redeant, ſuggerente Archidiacono, ad ſedes ſuas. Unus tamen de noviter ordinatis recipiens tunicam illius Subdiaconi, qui in Miſſa miniſtravit, dicat ſuo loco Epiſtolam.*

De Ordinatione Dyaconi.

Subdiaconis ordinatis, accedat Pontifex ad ſedem, & cantatur tractus: Benedictus es &c. *vel* Alleluja. Veni Sancte Spiritus, *ſi ſit infra octavas Pentecoſtes, & dicatur collecta Miſſæ diei ſub uno. Per Dominum.* (In margine: *Dicatur, & ſequens collecta pro Ordinatis, & Ordinandis, quæ dicitur cum collecta Miſſæ diei ſub uno. Per Dominum. Oratio*: Exaudi quæſumus Domine &c.) *Quibus dictis, Ordinandi in Dyacones, per Archidiaconum vocantur ſic.* Accedant qui ordinandi ſunt Dyaconi. *Et mox ſigillatim, & nominatim vocantur, prout dictum eſt in titulo præcedenti, nulla tamen facta de titulis mentione. Eis igitur cum candelis accenſis in manibus in modum coronæ in Presbyterio coram Pontifice diſpoſitis, Archidiaconus offerens illos, dicit alta voce in ſono lectionis*: Poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica, ut hos præſentes Subdiaconos ad onus Dyaconii ordinetis. *Et Pontifex interrogat, dicens*: Scis illos dignos eſſe. *Tunc Archidiaconus reſpondet*: Quantum humana fragilitas noſſe ſinit, & ſcio, & teſtificor, ipſos dignos eſſe ad hujuſmodi onus officii, (In margine: Et mox ponitur interdictum, ut ſupra) Quo facto ad eorum ordinationem procedit hoc modo: *Primo enim ſedens annuntiat Pontifex quaſi legendo Clero, & Populo dicens*: Auxiliante Domino Deo, & Salvatore noſtro &c. *Admonitio.* Provehendi dilectiſſimi ad Leviticum ordinem &c. *Poſt hæc ordinator aliquantulum altius alloquitur populum his verbis dicens*: Commune votum communis oratio proſequatur &c. *Deinde eis genua flectentibus verſus eos ſtans Epiſcopus, qui legendo dicit hanc præfationem*, Oremus dilectiſſimi Deum Patrem omnipotentem, ut ſuper hos famulos ſuos &c. *Deinde dicit Epiſcopus mediocri voce junctis manibus ante pectus hanc præfationem*: Per omnià ſecula ſeculorum. ℟. Amen. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. Surſum corda. ℟. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo noſtro. ℟. Dignum, & juſtum eſt. Vere dignum, & juſtum eſt &c. *Poſt hæc omnibus ſtolas in manibus tenentibus Ordinator dicit*: Accipe ſtolam candidam de manu Domini ab omnibus vitiorum ſordibus purificatus in conſpectu divinæ majeſtatis, ut omnibus vita converſationis tuæ præbeatur exemplum, pleſque dicata Chriſti nomine poſſit imitando te, imitationem acquirere juſtam. Amen. (In margine ita legitur: *Alibi*: Accipite ſtolas candidas de manu Domini, & adimplete miniſterium veſtrum, potens eſt enim Deus, ut augeat vobis gratiam ſuam. Qui vivit &c.) *Et mox cuilibet coram ſe genua flectenti imponit ſucceſſive ſtolam ſuper lævum, ſeu ſiniſtrum humerum, producens ſuper quemlibet ſignum Crucis* ✠ *Et miniſtri reflectent illius capita, & alligant ſub aſcella dextera. Poſt hæc tenens in manu dalmaticam, induit eam quemlibet ſucceſſive uſque ad ultimum, quem totaliter induit; & hoc ſi ſit una dalmatica tantum; ſi vero quilibet habet ſuam, tunc totaliter induit quemlibet ſuam, dicens cuilibet*: Induat te Dominus veſtimento ſalutis, & indumento lætitiæ circumdet te ſemper in nomine Domini. Amen. *Poſtremo tenens in manibus librum Euangeliorum, & illis oſtendens, prædicit communiter omnibus*: Accipite poteſtatem legendi Euangelium &c. *Et mox tradit illum ſucceſſive cuilibet coram eo genua flectenti manu dextera recipienti. Tunc ad Altare converſus Epiſcopus dicit*: Oremus. *Et dicatur*: Flectamus genua. Levate. *Benedictio quæ dicitur legendo tantum.* Exaudi Domine preces noſtras ſuper hos &c. *Alia oratio, quam quidam dicunt*: Domine ſancte, ſpei, fidei gratiæ, & profectuum &c. *Et tunc dalmatica illius Dyaconi, qui miniſtravit in Miſſa, traditur alicui de novis ordinatis, qui Euangelium dicat. Ordinati autem ſtatim, vel in aliis Eccleſiis, lecto Euangelio, ſuggerente Archidiacono, redeunt ad loca ſua.*

De Ordinatione Presbyteri. Rubrica.

Diaconis ordinatis, Pontifex ad ſedendum accedat, & cantetur Tractus, vel Alleluja, *ſi ſit infra octavam Pentecoſtes. Deinde Pontifex procedit ad ordinationem Presbyterorum priuſquam Euangelium dicatur. In quibaſdam tamen Eccleſiis poſt lectum Euangelium mox Presbyteri ordinantur, priuſquam* Credo in unum Deum *incipiatur. In ordinatione itaque Presbyteri proceditur hoc modo: Dyaconis enim ad ſedes ſuas reverſis, Archidiaconus clamet alta voce, dicens*: Accedant qui ordinandi ſunt ad Ordinem Presbyterii. *Et mox ſigillatim, & nominatim eos vocat, ut ſupra dictum eſt. Tunc illi more Dyaconorum, parati ſcilicet amictu, alba, cintorio, manipulo, & ſtola, tenentes planetas ſuper brachia complicatas, & candelas accenſas in manibus, bini, & bini coram Ordinatore accedant, & coram eo ſe in modum coronæ diſponant. Omnibus ergo coram eo diſpoſitis hoc ordine, ponitur interdictum ut ſupra. Tunc Archidiaconus dicit alta voce in ſono lectionis*: Poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica &c. *Et Pontifex interrogat dicens*: Scis illos dignos eſſe. *Reſpondet Archidiaconus*: Quantum humana fragilitas &c. *Tunc Pontifex ſedens, ſimpliciter legendo annuntiat Clero, & Populo juſta ſtatutum Cartaginenſis Concilii, ita dicens.* Quoniam dilectiſſimi fratres rectori navis &c. *Poſt hæc Pontifex ſedens, inſtruit, & admonet Ordinandos, dicens*: Conſecrandi fratres mei in Presbyteratus officium &c. *Poſt hæc Ordinator, nulla oratione, nulloque cantu præmiſſis, imponit utramque manum ſuper caput cujuslibet Ordinandi, ſingulis ſucceſſive coram ſe genuflectentibus. Idem faciant poſt eum tres,*

aut

aut plures Sacerdotes ibidem præſentes, cappis, ſeu pluvialibus, ſeu etiam planetis albis induti. Quo facto, tam Epiſcopus, quam Presbyteri tenent manus dextras ſuper illos ſuſpenſas. Et Epiſcopus dicit ſuper eos hanc orationem: Oremus dilectiſſimi Deum Patrem omnipotentem, ut ſuper hos famulos ſuos &c. *Tunc convertens ſe ad Altare, dicit*: Oremus. *Et Diaconus*: Flectamus genua. Levate. *Et mox verſus ad Ordinandos genuflectentes, dicit legendo tantum hanc Orationem*: Oratio: Exaudi nos quæſumus Domine &c. *Deinde dicit mediocri voce junctis manibus ante pectus*: Per omnia ſecula ſeculorum. ℟. Amen. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. Surſum corda &c. *Hic reflectat orarium, ſive ſtolam ab humero ſiniſtro ſuper dextrum cujuslibet ſucceſſive, dicens cuilibet*: Accipe jugum Domini, jugum enim ejus ſuave eſt, & onus ejus leve. Stola Innocentiæ induat te Dominus. *Et paretur ſtola cuilibet ante pectus in modum crucis, prout eſt moris fieri. Poſtea Pontifex imponit cuilibet ſucceſſive caſulam uſque ad ſcapulas, quam quilibet teneat ſuper humeros complicatam, aperte anteriori deorſum dependentem, dicens cuilibet*: Accipe veſtem Sacerdotalem, per quam caritas intelligitur, potens eſt enim Dominus augere tibi caritatem, & opus perfectum. *Reſpondetur*. Deo gratias. *Benedictio quæ dicitur quaſi legendo omnibus genua flectentibus*: Deus ſanctificationum auctor, cujus vera conſecratio &c. (ubi tamen in fine ſic legitur): conſcientia pura, fide plena, Spiritu Sancto pleni, perſolvant. Per eundem &c. *Tunc Epiſcopus ad Altare converſus flexis genibus incipiat ante medium Altaris alta voce* Alleluja. Veni Sancte Spiritus, *vel ſi cadit intra octavam Pentecoſtes, incipiat Hymnus*: Veni Creator Spiritus &c. *Et dicto primo verſu, ſurgens, lotis manibus, & reſumpto anulo, dum præmiſſa cantantur, omnes Ordinandi ſucceſſive coram eo genua flectant, & tunc non cum Chriſmate, ſed oleo Catheeumenorum ſimul ambas manus, & polices ſingulorum in modum crucis producendo videlicet cum police ſuo dextro inuncto duas lineas unctionis, primam a police dextro cujuslibet uſque ad indicem ſiniſtrum, & ſecundam a police ſiniſtro uſque ad indicem dextram, & ungendo mox totaliter palmas, dicit ad quemlibet*: Conſecrare, & ſanctificare digneris Domine manus iſtas per ipſam unctionem, & noſtram benedictionem, ut quæcumque conſecraverint, conſecrentur, & quæcumque benedixerint, benedicantur, & ſanctificentur in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. *Et quilibet Ordinandus reſpondet*: Amen. *Tunc Epiſcopus claudat, ſeu jungat manus cujuslibet ſucceſſive. Et mox unuſquiſque ad ordinem ſuum redit, & ſic clauſas dextram ſuper ſiniſtram uſque ad finem Miſſæ tenent. In quibuſdam tamen Eccleſiis ſtatim lecto Euangelio manus lavant; etſi propter Ordinandorum multitudinem neceſſe fuerit, cantetur Sequentia*: Veni Sancte Spiritus, & emitte cælitus, lucis tuæ radium &c. *Omnibus taliter expeditis, Pontifex manus lavat, & tergit: quo facto tradit cuilibet ſucceſſive calicem cum vino, & aqua, & patenam ſuperpoſitam cum oſtia, & ipſi illa accipiant inter indices, & medios digitos utriuſque manus, ita quod tangat cuppam calicis, & patenam ſimul, aut primo pedem calicis, & poſtea oram patenæ, dicens cuilibet*. Accipe poteſtatem offerre Deo, miſſaſque celebrare tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. ℟. Amen. *Et quando Dominus Papa ordinat Presbyterum Cardinalem, dat ei anulum dicens*: Ad honorem Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Apoſtolorum ejus Petri & Pauli committimus tibi Eccleſiam illam cum Clero, & Populo ſuo.

His peractis, legitur Euangelium per unum de noviter ordinatis. Poſt hæc parantur hoſtiæ pro numero ipſorum Presbyterorum, qui omnes communicare debent; licet ſecundum conſuetudinem Romanæ Curiæ ſit de honeſtate quod omnes communicent, qui Sacros Ordines ſuſceperunt. Deinde proceditur in Miſſa ordine ſolito; & ordinati ſi velint, habeant libros Miſſales coram ſe, dicentes tacite Canonem, & quæcumque de Miſſa dixerit Ordinator. Secreta pro ordinatis, quæ dicitur cum uno Per Dominum, *cum ſecreta Miſſæ diei*. Tuis quæſumus Domine &c. *Deinde ante Agnus Dei dicatur ſolemnis benedictio Epiſcopalis*: Omnipotens Deus ſua vos benedicat clementia &c. *Cum autem Pontifex circa finem Miſſæ ſanguinem Chriſti ſumpſerit, & os ſemel dumtaxat laverit, prius tamen quam digitos lavet, accedant ad eum qui communicare debent, ordinate. Primo Presbyteri. Secundo Dyaconi. Tertio Subdyaconi. Quibus genua flectentibus, Pontifex ſingulis ſingulam det hoſtiam ſacram, cuique dicens*: Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti cuſtodiat, & perducat te ad vitam æternam. *Prius tamen quam communicandi hoſtiam ſumant, ſinguli manum Pontificis obſculantur. Quo facto, Ordinator incboat, ſchola proſequente*, Jam non dicam vos ſervos &c. *Sed dum cantatur Reſponſorium ipſi Ordinati ante Altare coram Epiſcopo ſtantes profitentur Fidem, quam prædicaturi ſunt, dicentes* Credo in unum Deum &c. *Quo dicto Epiſcopus imponit ſucceſſive ambas manus ſuper capita ſingulorum parum inclinata, dicens cuilibet*. Accipite Spiritum Sanctum &c. *Deinde trahens, & explicans caſulam, quam unuſquiſque habet ſuper humeros complicatam, induit illam quemlibet ſucceſſive, ita tamen quod manus cujuslibet ſemper junctæ permaneant, dicens cuilibet*: Stola innocentiæ induat te Dominus. ℟. Amen. *Et mox iterum unuſquiſque ad Epiſcopum ſigillatim accedit ponens manus ſuas junctas inter manus Epiſcopi dicentis cuilibet*: Promittis mihi, & ſucceſſoribus meis obedientiam, & reverentiam. *Et ille reſpondet*: Promitto. *Et hoc niſi alteri ſit ſubjectus. Item Pontifex tenens manus illius ſic interclaſas, obſculatur mox unumquemque, dicens*: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, *vel* tecum. *Et ille reſpondet*, Amen. *His expletis, & omnibus ad ordinem ſuum reverſis, dicit ad eos*, Inſtructio. Quia res quam tractaturi eſtis &c. *Poſt hæc Pontifex convertitur ad Altare, & cantatur Communio, & dicitur pro Ordinatis hæc Poſtcommunio ſub uno*, Per Dominum, *cum poſtcommunione Miſſæ*: Quos tuis Domine &c.

Deinde dicatur: Benedicamus Domino, *vel* Ite Miſſa eſt, *ſi tempus requirat. Quo facto, vertit ſe ad Ordinatos cum mitra & baculo, & ortatur eos communiter ad benevivendum, quodque diligenter conſiderent qualem ordinem ſuſceperunt, & quod orent pro eo, & pro aliis quos volunt, injungens eis miſſas, & alia quæ viderit expedire. Quod illi devote ſuſcipiant, & reſpondeant ſe facturos. Poſtremo benedicat eis genua flectentibus, dicens*: Benedictio Dei Omnipotentis Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti deſcendat ſuper vos &c. *Ultimo intrant Sacrarium, & ibi manus lavant, fricantes primo illas cum medulla panis, & aqua lotionis in fontibus, vel piſcina fundatur*.

DE

DE CONSECRATIONE ELECTI IN EPISCOPUM

TITULUS XIII.

I. PErvenimus jam ad Epiſcopatus apicem, quem ajunt paſſim Sacri Scriptores eſſe conſummationem Sacerdotii, ſive ſummum perfectumque Sacerdotium. An ſit Ordo a Presbyteratu diſtinctus, Theologi, & Canonici Juris Conſulti acriter diſputant. Affirmanti ſententiæ favere videtur Apoſtolus in Epiſtola I. ad Timotheum, quem monet, ut gratiam in Epiſcopatus inauguratione acceptam non negligat, ſed reſuſcitet. Patres quoque ſententiam illam confirmant, eorumque hic loca referre, ſupervacaneum puto. S. Epiphanius Hæreſi LXXV. ut alibi etiam diximus, Aerium Hæreſiarcham refellit, quod temere aſſereret, unum eſſe Ordinem Epiſcopi, & Presbyteri: quamquam non id eodem ſenſu Theologi aſerant, ac impius Aerius aſſerebat. Illi enim Epiſcopos jure divino Presbyteris ſuperiores eſſe propugnant, & credunt, quod Fides docet; Aerius vero nullum eſſe diſcrimen inter Epiſcopum, & Presbyterum impie, ac pertinaciter contendebat, ſed in omnibus æquales eſſe, & ordine, & honore, & dignitate, & poteſtate pares. Hic porro, teſte S. Auguſtino in libro, quem de hæreſibus inſcripſit, Cap. LIII. cum eſſet Presbyter, ægre ferens, non poſſe ſe Epiſcopi dignitatem, quam modis omnibus ambiebat, aſſequi, in Arianorum ea de cauſa lapſus hæreſim, propria quoque dogmata illi addidiſſe dicitur. Quorum unum fuit, Presbyterum ab Epiſcopo nullo diſcrimine debere diſcerni, ſed utrumque gradu, & auctoritate æqualem eſſe.

II. Sed omiſſo hoc errore, quem Theologi lato calamo confutarunt, antequam ulterius progrediatur oratio, operæ pretium ducimus nonnulla explicare quæ ad Epiſcoporum electionem ſpectant. Martinus Lutherus inſignis Eccleſiæ perduellis in libro quem ſcripſit de poteſtate Papæ, temere cenſuit, electionem Epiſcoporum, ac aliorum miniſtrorum Eccleſiæ ad Clerum, & Populum jure divino ſpectare, itaut ſine populi ſuffragio, irrita ſit cujuſcumque miniſtri electio. *Hunc ritum*, inquit, *per multas epiſtolas Cyprianus commemorat, ſemper ſuffragium populi, & judicium propinquorum Epiſcoporum ita allegans, ut hanc ex Deo ordinationem eſſe, cum fiducia pronunciet*. A Lutheri delirio alienus profecto nequaquam fuit Joannes Calvinus, qui Lib. IV. Inſtitutionum Cap. III. non minus temere hunc in modum ſcripſit: *Habemus eſſe hanc legitimam ex verbo Dei miniſtri vocationem, ubi ex populi conſenſu, & approbatione creantur, qui viſi fuerint idonei*. Idem habent alii Sectarii, quos una omnes condemnat Concilium Tridentinum, ubi Seſſione XXIII. Cap. IV. Catholicæ Eccleſiæ fidem verbis hiſce propoſuit: *Docet Sacroſancta Synodus, in Ordinatione Epiſcoporum, Sacerdotum, & ceterorum Ordinum, nec populi, nec cujuſvis ſecularis poteſtatis, & Magiſtratus conſenſum, ſive vocationem, ſive auctoritatem ita requiri, ut ſine ea irrita ſit Ordinatio*. Et in eadem Seſſione Can. VII. eoſdem hæreticos excommunicatione percellens, ita inquit: *Siquis dixerit.... Ordines ab ipſis* (Epiſcopis) *collatos ſine populi, vel poteſtatis ſecularis conſenſu, aut vocatione irritos eſſe.... anathema ſit*. Vide eruditiſſimum Eſtium in Libri quarti Diſtinctione XXIV. §. XXXI. ubi Ordinationem legitimam non dependere ab electione laica, variis Sacræ Scripturæ, ac Sanctorum Patrum locis demonſtrat: §. vero XXXII. ad ea reſpondet quæ objiciunt Adverſarii.

III. Verum fateri cogimur, diu in Eccleſia Laicos, ac præſertim Principes viros ſeu vi, ſive conniventibus Pontificibus Maximis, in electionibus Epiſcoporum plurimum potuiſſe. Tradit Vaneſpen in Jus Eccleſiaſticum Parte I. Tit. XIII. Cap. II. Seculo Chriſti XII. cœpiſſe electiones Epiſcoporum tranſire ad Capitula Cathedralia; propter Laicorum ſcilicet tumultuoſas factiones, ex quibus extrema vis, ipſæ etiam cædes eruperunt, uti oſtendit Jueninus in Opere *De Sacramentis*, Diſſertatione IX. de Ordinibus in ſpecie, Quæſtione I. de Epiſcopatu, Articulo IV. Primus omnium, referente Raynaldo, Tomo XV. in Appendice, Joannes XXII. anno MCCCXXII. reſervavit ſibi Epiſcopalium ſedium omnium electiones in Provinciis Aquilejæ, Mediolani, Ravennæ, Genuæ, Piſarum, & Neapolis, ob diſſenſiones in ipſis electionibus oriri ſolitas, dum Pontifices Avenione ſederent, & per eorum abſentiam inteſtinis diſſidiis laceraretur Italia. Sane id facile obtinuiſſe videtur Joannes, quod temporarias eas eſſe reſervationes diceret, donec bella ſedarentur: *Donec favente Domino ſublata procella temporis impacati eiſdem Eccleſiis plena in eligendo ſecuritas miniſtretur*.

IV. Verum cum ſequioris ævi Pontifices plena in conferendis Epiſcopatibus libertate gauderent, eligerentque nonnunquam viros Principibus ſuſpectos, atque inviſos, res eo devenit, ut variis tandem Pontifices ipſos inter, & Reges concordatis, variæ acciderent in Epiſcoporum electione mutationes. Anno MCDXLVIII. inita ſunt concordata inter Nicolaum Papam V., & Federicum III. Imperatorem, ſeu Nationem Germanicam. In iis præcipuum caput eſt, ut Germani quidem liberis, & Canonicis electionibus fruantur, ſed ea tamen lege, ut electio celebretur in omnibus Eccleſiis Epiſcopalibus, vel Abbatialibus, & electi per Bullas Pontificias confirmentur. Concordata quæ Leo X. Bononiæ in Italia iniit cum Franciſco I. Gallorum Rege anno MDXVI. confirmata fuerunt in Concilio Lateranenſi V. ſtatutumque in iis potiſſimum fuit, ut ceſſarent electiones in omnibus Eccleſiis Metropolitanis Cathedralibus Regni, & Delphinatus, Comitatuſque Dienſis, & Valentini, ſed ubi poſthac illæ Eccleſiæ vacarent, nominaretur a Rege Doctor, vel Licentiatus in Theologia, vel Jure, annos natus viginti, & ſeptem, ſex ſaltem menſibus poſtquam Eccleſia vacare cœpiſſet, a Pontifice vero Maximo Bullæ, & Proviſiones darentur. Per concordata Carolum V. inter, &

Adrianum VI. conventum eſt, ut penes Hiſpaniæ Reges eſſet nominatio ad Epiſcopatus, & Abbatias, teſte Marianâ Lib. xxvi. Cap. v. his verbis: *Adrianus VI. in gratiam Caroli alumni, cui debebat Pontificatum, ei, & ſucceſſoribus conceſſit lege perpetua jus præſentandi Epiſcopos Hiſpaniæ, qui ante ad eorum ſupplicationem precario a Pontificibus Romanis inſtituebantur*. In noſtro Neapolitano Regno vigintiquatuor Epiſcopatuum nominationem eidem Carolo V. conceſſit Clemens VII. ut alias omittam conceſſiones, a Summis Pontificibus factas pleriſque Principibus Occidentalibus. Vide eruditiſſimum Thomaſſinum, qui de ipſis indultis, & concordatis in ſua veteri, ac nova Eccleſiæ diſciplina fuſe pertractat, Parte II. Lib. II. Cap. xxxv. & ſeq.

V. Quamquam vero primitus, & per tredecim fere ſecula confirmatio Epiſcoporum ad Metropolitanum ſpectaret, cœperitque per reſervationes Pontificias Seculo xiv. ad Sedem Apoſtolicam jus eligendi, ac confirmandi in aliquibus ſaltem locis devolvi; conſtat nihilominus, etiam poſt ipſas reſervationes ſublatas, jus confirmandi manſiſſe penes Pontificem; etenim præter concordata Germaniæ, ac Galliæ, quæ illud jus, ut ſuperius dictum eſt, Sedi Apoſtolicæ deferunt, indulta quoque, & privilegia quibus Romani Pontifices Regibus Hiſpaniæ, & Belgii Principibus jus nominandi ad Cathedrales Eccleſias conceſſerunt, confirmationem, ſive proviſionem Romanis Pontificibus, ſeu Sedi Apoſtolicæ reſervarunt, nec alteri, quam ipſi Apoſtolicæ Sedi perſonam a Rege præſentari volunt, teſte laudato Vaneſpen Tit. xiv. Cap. 1. in fine.

§. I.

Nemo conſecrari debet, niſi prius conſtet Conſecratori de commiſſione conſecrandi, ſive per litteras Apoſtolicas, ſi ſit extra Curiam, ſive per commiſſionem vivæ vocis oraculo a Summo Pontifice conſecratori factam, ſi Conſecrator ipſe ſit Cardinalis.

COMMENTARIUS.

I. NEminem puto Eruditorum latere, per duodecim, & amplius ſecula penes Metropolitanum fuiſſe præcipuam tum in confirmatione, tum in conſecratione Epiſcoporum auctoritatem; adeo ut ſiquis ignorante Metropolitano, vel invito, factus eſſet Epiſcopus, hunc Synodus Nicæna Can. vi. definierit, Epiſcopum eſſe non oportere. Hinc Innocentius I. Pontifex Maximus in Epiſtola ad Victricium Epiſcopum Rotomagenſem ita ſcribit apud Gratianum Diſtinctione lxiv. *Extra conſcientiam Metropolitani nullus audeat ordinare Epiſcopum.... Hoc enim & Synodus Nicæna conſtituit, atque definivit*. Hinc etiam Gelaſius Papa in Epiſtola ad univerſos Dardaniæ Epiſcopos, dolens privilegia quæ Metropolitanis, vel Provincialibus Epiſcopis decrevit antiquitas, temeraria præſumptione pervadi, pluribus inculcat, ut Epiſcopi, *ſicut vetus conſuetudo depoſcit*, a ſuo Metropolitano, & ipſe ab eiſdem conſecraretur. Refert & hoc Gelaſii Papæ conſtitutum in ſuo Decreto idem Gratianus in Can. *Quia per ambitiones* Diſtinctione lxiv.

II. Quam religioſi autem fuerint ſequioris ævi Romani Pontifices in conſervanda ipſa Metropolitanorum auctoritate, ex eo patet, quod, ut ex Frodoardo in Hiſtoria Remenſi narrat Baronius ad annum DCCCLXXXV. Stephanus VI. ne illam auctoritatem perturbaret, Lingonienſem a Populo, & Clero rite electum Epiſcopum, & Romam pro conſecratione cum decreto electionis miſſum, conſecrare bis renuit, repulitque; ad Lugdunenſem Metropolitanum conſecrare recuſantem ſcribens, atque reſcribens, ut ipſe ſuo munere in illius conſecratione fungeretur. Sed cum memoratus Lugdunenſis in ſua pertinacia perſiſteret, interpellatus tertio Pontifex, tunc demum ipſum Lingonienſem pro ſua in univerſam Eccleſiam poteſtate Epiſcopum conſecravit. Similiter S. Gregorius VII. licet ipſe Robertum Carnotenſem Epiſcopatu privaſſet, non tamen propterea ſibi alterius ſuffectionem, aut ordinationem reſervavit, ſed ad Ordinarios tam electores, quam conſecratores illum rejecit, Senonenſi Metropolitano, ejuſque Suffraganeis ita ſcribens Libro iv. Epiſtola xv. *Eccleſiam illam* (Carnotenſem) *canonicam electionem in aliquam idoneam perſonam facere admonuimus; admonemus & vos, ut eidem electioni eam, quam oportet, aut per vos, aut per idoneos Nuntios veſtros diligentiam adhibentes, quem electum Canonice cognoveritis, & manus imponere, & in Epiſcopum conſecrare, nulla occaſione recuſetis*.

III. Hodierna quoad ipſum Epiſcopum Conſecratorem nonnihil a priſtina diſſona eſt diſciplina: nam juxta diſciplinam Sacris Canonibus, & Decretalibus Gregorii IX. expreſſam, Ordinarius conſecrator eſt quidem Metropolitanus reſpectu ſuorum Suffraganeorum. Hodie vero ſicuti Epiſcoporum confirmatio, ita & conſecratio ad Romanum Pontificem devoluta eſt. Unde non mirum, ſi in Pontificali Romano, initio Tituli *De conſecratione electi in Epiſcopum*, hoc monitum præmittitur: *Nemo conſecrari debet, niſi prius conſtet Conſecratori de commiſſione conſecrandi, ſive per litteras Apoſtolicas ſi ſit extra Curiam; ſive per commiſſionem vivæ vocis oraculo a Summo Pontifice conſecratori factam, ſi conſecrator ipſe ſit Cardinalis*. In vetuſtioribus Romanis Pontificalibus recitata verba cum hoc addito leguntur: *Alioquin ei non debet credi*. Eſt quippe & hoc unum de præcipuis Cardinalium privilegiis, ut, quemadmodum paſſim Juriſconſulti docent, illis aliquid aſſerentibus omnino fides adhibenda ſit, quamvis Bartholus in Lege 1. Cod. *De ſuperindicto* Lib. x. velit, nulli, ac ne Cardinali quidem eſſe credendum, ſi ſibi aliquid ſpeciale demandatum eſſe aſſeruerit, niſi litteras Apoſtolicas oſtendat. De variis Cardinalium indultis, ac privilegiis. Vide Germonium in calce Operis *De Sacrorum immunitatibus*.

§. II.

§. II.

Statuta die Conſecrationis, quæ debet eſſe Dominica, vel Natalitium Apoſtolorum, vel etiam feſtiva, ſi Summus Pontifex hoc ſpecialiter indulſerit, & tam conſecrator, quam electus, conveniens eſt, ut præcedenti die jejunent.

COMMENTARIUS.

I. Quamvis alii inferiores Ordines nonniſi certis anni temporibus ex præſcripto Sacrorum Canonum, ac Summorum Pontificum conferri debeant, Epiſcopos tamen jam vel olim Eccleſia Latina conſecrare Dominicis cunctis diebus conſuevit. Certe in III. Carthaginenſi Synodo, habita anno CCCXCVII. Can. XXXIX. ita locutum fuiſſe legimus Aurelium Carthaginenſem Archiepiſcopum: *In hac Eccleſia, ad quam dignata eſt veſtra ſanctitas convenire, crebro, ac pene per diem Dominicam Ordinandos habemus Epiſcopos*. Vaſtiſſima quippe erat Africana Diœceſis, & omnes ejus Epiſcopos, etſi non deberet, poterat tamen Primas Carthaginenſis conſecrare. Item adverſus Hilarium Arelatenſem Archiepiſcopum, quod aliarum Provinciarum Epiſcopos ordinare præſumeret, inter alia, & hæc ad Viennenſis Provinciæ Antiſtites ſcripſit S. Leo Magnus: *Non paſſim, ſed die legitimo Ordinatio celebretur; nec ſibi conſtare ſtatus ſui noverit firmitatem, qui non die Sabbati, veſpere, quod luceſcit in prima Sabbati, vel ipſo Dominico die fuerit ordinatus. Solum enim Majores noſtri reſurrectionis Dominicæ diem hoc honore dignum judicaverunt, ut Sacerdotes, qui ſumuntur, hoc die potiſſimum tribuantur*. Dilucide inquit, ex Majorum conſuetudine, ac diſciplina Epiſcopos in quavis Dominica conſecrari debere. Id quod etiam & alii paſſim ſequioris ævi ſcriptores tradidere, inter quos Hugo de S. Victore in Theologica de Sacramentis eruditione, Lib. II. Parte II. Cap. XX. ita ſcribit: *Presbyteri, & Diaconi Sabbato conſecrandi Epiſcopo præſentantur: benedictiones vero Pontificum diebus tantum Dominicis celebrandas eſſe, Sacri Canones ſanxerunt*. Quod ut aliquo exemplo comprobem ex innumeris quæ in hiſtoria Eccleſiaſtica paſſim occurrunt, de S. Gothardo Hildeſemenſi Epiſcopo, qui obiit circa annum Domini MXXXV. ſcribit illius vitæ auctor apud Surium Tom. VII. ad diem IV. Maji, Cap. XV. *Proxima adventus Domini die Dominica ab Aribione Moguntinenſi Archiepiſcopo digne Deo conſecratum fuiſſe Epiſcopum*.

II. Sed & Alcuinus Flaccus, aut quicumque alius de divinis Officiis Libri Auctor, qui nono ſeculo floruit, in eo Capite, quod inſcripſit: *Sabbatum in* XII. *lectionibus*, ejuſdem diſciplinæ ordinandorum Epiſcoporum die Dominica hanc rationem aſſignat: *Epiſcopi conſecratio, qui eſt Vicarius Apoſtolorum, imo & Chriſti, fit in Dominica, quia eodem die per donum Spiritus Sancti Dominus dignatus eſt illuſtrare corda Apoſtolorum*. Hinc puto factum eſſe, ut Epiſcopi ordinari poſſint in Natalitiis Apoſtolorum, quod nempe eorum Vicarii ſint, & ſucceſſores. Quæ extenſio quando inceperit, etſi non auſim definire, compertum tamen habemus ex antiquo Romano Ordine, ipſas ordinationes Epiſcoporum fieri etiam conſueviſſe *aliquoties in Natalitiis Apoſtolorum*. Cujus rei teſtis quidem luculentiſſimus eſt Anaſtaſius Bibliothecarius in vita Pelagii II. quem ait die S. Andreæ Apoſtolo ſacra in Romanum Præſulem conſecratum fuiſſe, Anno DLXXVIII. ut teſtatur Baronius. Additi demum videntur dies feſtivi, quibus populi conventus commode fieri poſſet, quem ad Epiſcoporum conſecrationem convenire congruum eſt. Quæ conſuetudo nequaquam recens judicari debet, cum S. Udalricum Auguſtanum Epiſcopum die feſto SS. Innocentium ordinatum in ejus vita legamus apud Surium die IV. Julii. Verum tenenda eſt Regula noſtri Pontificalis, quæ docet, tunc quidem fieri poſſe die feſtivo Epiſcopi ordinationem, *Si Summus Pontifex hoc ſpecialiter indulſerit*.

III. Etſi vero hodie regulariter Epiſcoporum Ordinationes mane diei Dominicæ celebrentur, conſtat tamen, eas olim nocte Sabbati, aut Dominica ſummo mane, perſeverante adhuc jejunio, celebratas fuiſſe, poſt ſecundum ſcilicet Matutinarum Nocturnum; uti addiſcimus ex antiquo Romano Ordine, in quo hæc leguntur: *Epiſcopi autem omni tempore benedicuntur; ſecunda namque inciſione, ideſt lectione ſexta egreditur Pontifex de Eccleſia S. Petri, & aſcendit in Monaſterium S. Martini, quod ſub ſignis ipſius Eccleſiæ ſitum eſt; & ſubſequitur ipſe electus, qui benedicendus eſt, ſimpliciter cum reliquo Clero incedens, & ſtat foras oſtium Oratorii. Schola vero Cantorum incipit Introitum; poſtea dicit Pontifex: Gloria in excelſis Deo*. Certe S. Cornelius Papa apud Euſebium Lib. VI. *Hiſtoriæ*, Cap. XLIII. enarrans irregularem Novati Ordinationem, eum *hora decima* conſecratum fuiſſe aſſerit. Tradunt autem Nonnulli, inter quos Gratianus Diſtinctione LXXV. & Honorius Auguſtodunenſis in Gemma animæ Libro I. Cap. CLXXXIX. hora tertia juxta Anacleti Papæ conſtitutum Epiſcopos conſecrari; *eadem* nempe, *qua Apoſtoli Spiritu Sancto ſunt oleo inviſibili conſecrati*. Varias rationes, cur Epiſcopus hora tertia conſecrari ſolitus fuerit, expunit Gloſſa Juris Canonici in Can. *Ordinationes*, verbo, *hora tertia*, Diſtinctione LXXV. Hodie Epiſcopi conſecratio fieri ſolet horis matutinis, parumque referre cenſetur, qua potiſſimum hora perficiatur. Verum fateri cogimur, magnam ea de re eſſe apud veteres Scriptores varietatem, ac præſertim in priſcis libris Pontificalibus, qui etiam minime conſentiunt, quanam olim Miſſæ parte peragetur Epiſcoporum Ordinatio. Omnes fere tamen, uti obſervat Martenius, eam ante Evangelium faciendam præſcribunt: tres recentiores, Noviomenſis, Antiſſiodorenſis, & Rotomagenſis ante Orationem ſecretam; duo alii, Biſuntinus ad uſum Eccleſiæ Turonenſis accommodatus, & Remenſis, Monaſterii S. Remigii annorum circiter D. ad Præfationem, itaut alia nulla in toto Sacræ Liturgiæ decurſu Præfatio cantetur præter prolixam Orationem, quæ ad modum Præfationis a Metropolitano pronunciatur.

IV. Utrum autem is qui in die Sabbati Ordinationis generalis, Presbyteratus Ordine inſignitus fuit, poſſit ſequenti Dominica mane in Epiſcopum conſecrari, plerique affirmant, plerique etiam negant.

negant. Priores quidem in eo ſundantur, quod nullibi id vetitum inveniatur: neque enim Sacri Canones, qui temporum interſtitia requirunt inter Ordines Sacros eidem conſerendos, de Epiſcopatu loquuntur, ſed de iis tantum Ordinibus, qui in generali ſolemni Ordinatione conſerri ſolent; Epiſcoporum autem conſecrationi Dominicum quemlibet diem jam vel olim ſuiſſe præſcriptum, abunde ſuperius demonſtratum eſt. Ajunt præterea ii Auctores pro ſua ſententia affirmativa, eundem eſſe characterem Epiſcopi, & Sacerdotis, & ex utroque unum fieri ordinem; characteremque impreſſum per Ordinem Presbyteratus, perfectione quadam addita in Epiſcopatu extendi. Verum hæc ratio omnino corruit ſaltem juxta illorum opinionem ajentium, Epiſcopatum eſſe Ordinem a Presbyteratu penitus diſtinctum. Quicquid autem de ea quæſtione ſit, illud ego veriſſimum cenſeo, ex diſpenſatione Romani Pontificis ad Presbyteratum die Dominico promotum, non utique poſſe eodem die conſecrari Epiſcopum, uti poſt alios docet Auguſtinus Barboſa Lib. I. *Juris Eccleſiaſtici univerſi*, Cap. IX. Num. XLIII.

V. Quod tandem Jejunium ſpectat, quod ex Rubrica noſtri Pontificalis, die qui conſecrationem præcedit, tam ab Epiſcopo conſecrando, quam a conſecratore celebrari debet, videtur profecto eſſe juxta veterem diſciplinam a naſcente chriſtiana Religione ſervatam in ordinatione Apoſtolorum Pauli, & Barnabæ, uti videre eſt in Actis Apoſtolorum, Cap. XIII. cujus verba alibi recitata, germano etiam ſenſu adverſus hæreticos explicuimus. Eo itaque omiſſo teſtimonio, juberi ab Anacleto Papa ordinationem Antiſtitis ab Epiſcopis fieri, qui jejunium cum omnibus celebrent, liquet ex ejus Epiſtola apud Gratianum in Canone, *Ordinationes*, Diſtinctione LXXV. Eo etiam ſpectat Canon Barcenonenſis Concilii tertius eum Pontificem conſecrandum decernens, quem ex duobus, aut tribus, quos ante conſenſus Cleri, & Plebis elegerit, & Metropolitani judicio, ejuſque Coepiſcopis præſentavit, *Sors præeunte Epiſcoporum jejunio, Chriſto Domino terminante, monſtraverit*. Poſſem hic varia exempla coacervare, quibus jejunium conſecrationi Epiſcoporum præmitti ſolitum fuſe probaremus; poſſem varios Pontificales Libros hic recenſere, inter quos unum Eccleſiæ Lugdunenſis, ubi jejunium ordinando Epiſcopo indicitur. Sed audiendus eſt Guillelmus Major Andegavenſis Epiſcopus, ordinationis ſuæ ſeriem referens Spicilegii Dacheriani Tomo X. Docet enim, juxta morem Prædeceſſorum electum ſe Epiſcopum, Sabbatum ante ſuam conſecrationem in Divinis tranſegiſſe, & quidem jejunum, ac permanentem, pernoctantemque in Monaſterio, precibus, & orationi vacantem: *Die Sabbati poſt Aſcenſionem Domini, videlicet in vigilia conſecrationis noſtræ .... ad Monaſterium S. Sergii prædicti, more Prædeceſſorum noſtrorum acceſſimus .... dictis autem per nos Veſperis, & Completorio, dicta die recepimus nos in camera noſtra, quæ in Monaſterio prædicto dicitur camera Abbatis, ibidemque raſa barba, & corona, ablutoque capite ibidem dicta die fuimus balneati. Quo facto, nocte ſequente, circa ignitegium intravimus majorem Eccleſiam ipſius Monaſterii, & ibidem ante Altare B. Mariæ totum Pſalterium perlegimus ſingulariter, & ſubmiſſe. Quo perlecto, Matutinas incepimus, & complevimus, ſociis, & Capellanis noſtris nos juvantibus. Quibus actis, circa mediam noctem ad noſtram cameram redeuntes, lectum intravimus, & ibidem requievimus uſque mane*. Ita ille. Ceterum in duobus Romanis Pontificalibus, quorum alterum Lugduni MDXXXXII. alterum vero Venetiis anno MDLXXII. editum eſt, præter jejunium præcedenti die Conſecrationem Epiſcopalem ab electo Epiſcopo, & ab ejus conſecratore obſervandum, illud quoque præſcriptum legimus, ut *tam conſecrator, quam electus confiteantur*. Pontificale Eccleſiæ Lugdunenſis tercentorum circiter annorum, ritum Eccleſiæ Romanæ innuens, ait: *Præcedenti die indicitur conſecrando jejunium, & ei aliquis Cardinalis deputatur Confeſſor*.

VI. Sane ignitegium, teſte Carolo Du freſne in ſuo Gloſſario mediæ, & infimæ latinitatis, hora eſt, qua oppidorum incolæ intra ædes ſuas ſe recipere, & ignem ſuum tegere cogebantur; occurrit ea vox paſſim apud Scriptores Profanos, & Eccleſiaſticos. Concilium Senonenſe anni MCCCXXXXVII. Cap. XIII. hæc habet: *Præcipimus quod obſervetur inviolabiliter ordinatio per S. M. Joannem PP. XXII. de dicendo ter Ave Maria tempore ſeu hora ignitegii*. Fuit hæc potius confirmatio ritus quam inſtitutio; legitur enim in officio S. Bonaventuræ, quod extat in Breviario Minorum, ipſum S. Doctorem in Capitulo Generali Piſis anno MCCLXIII. celebrato, inſtituiſſe, ut Fratres populum hortarentur, ad ſalutandam Beatiſſimam Virginem ſigno campanæ, quod poſt Completorium datur vergente in noctem die, quod creditum ſit, eandem ea hora ab Angelo ſalutatam. Hunc pium uſum ab Eccleſia Zantonenſi ſuſceptum Joannes Pontifex anno MCCCXVIII. confirmavit, conceſſa decem dierum indulgentia iis qui pie ſalutationem Angelicam ter flexis genibus funderent, ſi vere eos criminum pœniteret. Epiſtola data eſt Avenione III. Idus Octobris, anno tertio Pontificatus, in eaque ampliſſima Deiparæ Elogia exaravit. Hic pius mos poſtea ab omnibus aliis Eccleſiis ſenſim ſuſceptus eſt; ipſemet enim Joannes anno ſui Pontificatus decimo, ad omnes ad pietatem, & preces pro Eccleſiæ neceſſitatibus fundendas excitandos, Vicario Urbis mandavit, ut ad pulſationem campanæ in quolibet noctis crepuſculo juberet Beatam Virginem recitata ſalutatione Angelica venerari, conceſſa decem dierum indulgentia. Ita Pagius in Breviario geſtorum Pontificum Romanorum, ubi agit de Joanne XXII. Atque hæc obiter dicta ſint occaſione explicandæ vocis *Ignitegium*.

§. III.

Conſecratio, ſi extra Curiam Romanam fiat, in Eccleſia, ad quam promoti fuerint, aut in Provincia, ſi commode fieri poterit, celebretur.

COMMENTARIUS.

I. CONcilium Tridentinum quod fere totum antiquorum Canonum, ac veteris Eccleſiæ diſciplinæ, ſumma eſt, atque compendium, habet hanc eandem ſententiam, quam noſtra Rubrica præſcribit; fuit certe mos in Eccleſia pervetuſtus, ut Epiſcopus in ſua ipſius Eccleſia,

ſia, præſente populo, conſecraretur; id quod luculenter indicat S. Cyprianus, cum in Epiſtola LXVIII. ad Clerum, & plebes in Hiſpania conſiſtentes, ita ſcribit: *Diligenter de traditione divina, & apoſtolica obſervatione ſervandum eſt, & tenendum, quod apud nos quoque, & fere per Provincias univerſas tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas ad eam plebem, cui præpoſitus* (alibi, Epiſcopus) *ordinatur, Epiſcopi ejuſdem Provinciæ proximi quique conveniant, & Epiſcopus deligatur plebe præſente &c.* Qui mos ita in univerſa Eccleſia obtinuit, ut S. Julius Papa in Epiſtola ad Orientales apud S. Athanaſium in Apologia II. contra Georgium Alexandrinum, qui ab Euſebianorum factione in locum Athanaſii obtruſus erat, objiceret, quod Antiochiæ Epiſcopus nominatus, & Alexandriam miſſus eſſet manu militari ſtipatus, cum tamen ſecundum Eccleſiaſticum Canonem in ipſa Eccleſia Alexandrina ab Epiſcopis Provinciæ illius, Epiſcopum conſtitui oportuerit: *Ubi eſt*, inquit, *iſtiuſmodi Eccleſiaſticus Canon, aut iſtiuſmodi traditio apoſtolica, ut in pace agente Eccleſia, & Epiſcopis concordibus cum Epiſcopo Alexandriæ Athanaſio, immittere Georgium peregrinum, & externum hominem, neque Alexandriæ baptizatum, neque plebi cognitum, neque poſtulatum a Presbyteris, eumque Antiochiæ creare Epiſcopum, atque inde deducere Alexandriam, non cum Presbyteris, aut Diaconis Civitatis, ſed cum Epiſcopis Ægypti, ſed cum militibus?* Et ſtatim ad propoſitum noſtrum addit: *Si enim poſt Synodum in culpa deprehenſus fuiſſet Athanaſius, non tamen oportuit creationem novi Epiſcopi ita illegaliter, & præter Canonem Eccleſiaſticam fieri, ſed in ipſa Eccleſia &c.*

II. Canon hic Eccleſiaſticus, cujus meminit Julius, quam diligenter in Africæ Eccleſiis obſervaretur, ex eo liquet, quod Primas ad eam ſoleret ſe conferre Eccleſiam, in qua novus Epiſcopus conſtituendus eſſet, ibique eum conſecraret. Cujus conſuetudinis teſtis profecto locupletiſſimus eſt Auguſtinus, qui cum, Diœceſi ſua diviſa, novoque Fuſſalæ Epiſcopatu erecto, Epiſcopum elegiſſet, ad Primatem longo itineris intervallo disjunctum, ac ſenio confectum litteras miſit, ut ad locum iſtum veniret, ibique eum ordinaret. Auguſtini verba in Epiſtola CCLXI. hæc ſunt: *Propter quem ordinandum Sanctum Senem, qui tunc Primatem Numidiæ gerebat, de longinquo, ut veniret, rogans litteris impetravi*. Ceterum etſi alia non deſint exempla pro hac diſciplina firmanda, compluresque Canones clament, ac diſtricte inculcent, debere Epiſcopum in ea Civitate, & Eccleſia, cui præficitur, conſecrari; in Hiſpania tamen ex Can. XVIII. Concilii Toletani IV. ſtatutum eſt, ut in Metropolitana quidem Civitate ſua ordinaretur Metropolitanus, Epiſcopi vero ipſi, ubi eorum Metropolitanus eligeret: *Epiſcopus ibi conſecrandus eſt, ubi Metropolitanus eligerit, Metropolitanus tamen non niſi in Civitate Metropoli*. Sunt & apud Thomaſſinum Parte II. diſciplinæ Lib. II. alia monumenta, ex quibus addiſcere licet, non fuiſſe perpetuam, vel in omnibus Diœceſibus receptam diſciplinam, ut conſecratio in Eccleſia, cui quis præficitur, celebraretur.

§. IV.

In Eccleſia, ubi fiet conſecratio, ornentur duæ Capellæ, major pro Conſecrante, & minor pro Electo. Et in majori quidem ſuper Altari parato, ut eſt moris, erit Crux in medio, & ad minus quatuor candelabra. In terra ad gradus Altaris erunt tapetia ſtrata, ſuper quibus procumbit Electus, ſed Conſecrator, & alii genuflectent. Paratur etiam in loco propinquo, & congruo credentia pro Conſecratore, ſuper quam erit mappa munda; duo candelabra; vaſa ad abluendum manus cum ſuis mantilibus; vas cum aqua benedicta, & aſperſorio; thuribulum cum navicella, cochleari, & incenſo, ſi officium fit in cantu, alias non; ampullæ cum vino, & aqua pro ſacrificio; Calix, Hoſtiaria cum Hoſtiis; medulla panis pro abſtergendis manibus; Sanctum Chriſma. Item paramenta omnia Pontificalia coloris tempori, & officio Miſſæ convenientis, videlicet, ſandalia, amictus, alba, cingulum, crux pectoralis, ſtola, tunicella, dalmatica, chirothecæ, planeta, mitra auriphrygiata, annulus pontificalis, baculus paſtoralis, manipulus, & gremiale. Item paratur faldiſtorium ornatum pro Conſecratore, & tres ſedes pro Electo, & duobus Epiſcopis aſſiſtentibus; Miſſale, & Pontificale. Conſecrator habeat tres Capellanos ad minus cum ſuperpelliceis, & duos ſcutiferos ad credentiam.

COMMENTARIUS.

I. Cum nonnulla quæ in hiſce Rubricis continentur, explicata in Prolegomenis fuerint, pleraque alia inferius in hoc eodem titulo explicanda ſint, paucis iccirco hic me expediam, unum hoc adnotans, nihil in priſcis, recentibuſque Pontificalibus Libris inveniri quidem de ampliſſimo binarum capellarum, ac variæ ſupellectilis apparatu, quem ad Epiſcopi conſecrationem faciendum Rubrica noſtri Romani Pontificalis præſcribit. Conſtat nihilominus ex iis quæ

nos

nos infra ſuo loco dicemus, omnia fere quæ ex hac Rubrica præparari debent, adhibita jam olim fuiſſe ad iſtam Epiſcopi inaugurationem religioſe, ac rite peragendam. In hoc itaque ſummopere commendandum eſt noſtrum hoc Pontificale Romanum, quod, ut *omnia honeſte, & ſecundum ordinem fiant*, ut verbis utar Apoſtoli in Epiſtola 1. ad Corinthios, Cap. XIV. quæ uſui ſacris futura ſunt, prius paranda præſcribit. Sane videmus indies non ſine animi ſenſu, ob oſcitantiam Magiſtri cæremoniarum, dum ſacra ſolemniter in Altari peraguntur, aliquid ſemper deſiderari.

II. Ergo, antequam Epiſcopi ordinatio inchoetur, parari inter alia juxta Rubricam, faldiſtorium debet, & quidem ornatum pro Epiſcopo conſecratore; tres vero ſedes, pro electo, & duobus Epiſcopis aſſiſtentibus. *Poſita ſella Metropolitani ante Altare, ceteræ Epiſcopales Sellæ ordinentur e contra, reſpicientes ſedem Ordinatoris, & ordinandi cathedra collocatur in medio ceterarum*. Verba ſunt Pontificalis Salisburgenſis annorum DC. cui plane conſonans Biſuntinum ejuſdem ætatis, ita inquit: *Ponantur ſedes ita. Dominus Archipræſul ſedebit verſo dorſo ad Altare; ſedilia vero ceterorum Epiſcoporum ponantur ante oculos ipſius; ſedes autem ipſius electi ponatur in medio, non tamen ad majus Altare*. Ipſiſſima verba legere eſt in Pontificali Beccenſi, ac in aliis plurimis, quæ conſulto nos præterimus, ne ipſorum recitatione jacturam chartæ, ac temporis facere videamur. Verum nefas eſt hic præterire locum inſignem Simeonis Theſſalonicenſis, qui in Libro de Sacris Ordinationibus, Cap. VII. de memoratis ſedibus ante Ordinationem locandis ita inquit: *Antequam inchoetur Miſſa, Anabathra ponitur: & ſuper eam thronus, in quo ſedet magnus Epiſcopus, infra vero ex utraque parte poſiti ſint alii throni, in quibus ſedent Epiſcopi*. Anabathra, tabulatum eſt ex aſſeribus, & tabulis conſtructum, quo qui illud inſident, circumſtantibus ſpectabilis redditur; tabulato autem thronus, ſeu ſedes imponitur, in qua ſedet qui ceteris eſt ſpectabilior; hanc ſedem occupat Archiepiſcopus, inferiores vero ſedes ceteri Epiſcopi. Dicitur autem Anabathra, ἀπὸ τοῦ ἀναβαίνειν *ab aſcendendo*, quia per aliquot gradus ad illius planiciem, in qua thronus eſt, aſcenditur; unde quidam alibi ſcalam interpretantur: teſte Morino in adnotatione ad laudatum Theſſalonicenſis locum.

§. V.

In Capella vero minore pro Electo, quæ a majore debet eſſe diſtincta, paratur altare cum Cruce, & duobus candelabris, & ſuper illud Miſſale, & Pontificale, ac paramenta omnia Pontificalia albi coloris, ut ſupra pro Conſecratore numerata ſunt, & ultra illa, Pluviale album, & prope Altare credentia minor cum mappa munda, & vaſis ad abluendum manus, & medulla panis ad abſtergendum manus, & caput. Ponuntur etiam octo mappulæ ex duabus cannis panni linei ſubtilis per medium ſciſſis in longitudinem, quarum duæ ſint longitudinis ſex palmorum quælibet, aliæ vero ſex æqualis ſint quantitatis. Et candelæ ſaltem octo unius libræ quælibet, quarum quatuor ſuper Altare Conſecrantis, duæ ſuper ejus credentiam, & duæ ſuper Altare Electi ponuntur. Annulus cum gemma benedicendus, & electo tradendus, pecten eburneus, & pro offertorio intorticia duo, quatuor librarum quodlibet, duo panes magni, & duo barilia vini; panes & barilia ornentur, duo videlicet videantur argentea, & duo aurea, hinc & inde inſignia Conſecratoris, & Electi habentia cum capello, vel Cruce, vel Mitra pro cujuſque gradu, & dignitate. Adſint duo ad minus Epiſcopi Adſiſtentes, qui induuntur Rocheto, &, ſi ſint Regulares, ſuperpelliceo, Amictu, Stola, Pluviali, quæ cum reliquis paramentis ſint coloris tempori, & officio Miſſæ congruentis, & Mitra ſimplici alba, & quiſque habeat ſuum Pontificale.

COMMENTARIUS.

I. RECens videtur eſſe inſtitutum, ut pro novi Epiſcopi conſecratione duæ in Eccleſia Capellæ ornentur, quarum altera uſui conſecratoris Pontificis, altera electi uſui inſerviat. Cujus ritus etiam ms. Pontificale Vaticanæ Bibliothecæ meminit. Extant nihilominus id præcipientes Rubricæ in omnibus editis Romanis Pontificalibus, in quibus multa haud dubie præſeribuntur, quæ veneranda antiquitas ignorabat, ut exempli gratia, cum panes, & barilia vini, quæ ceteroqui juxta priſcum Eccleſiæ morem, ut infra dicemus, Conſecratori Pontifici, a novo Antiſtite offerri debent, ornari utriuſque inſigniis jubent. Id quod in nullo vel recentiſſimo ms. Pontificali præſcriptum vidi. Sane etſi docent viri docti gentilitiorum inſignium uſum ſuam ducere originem ab anno circiter Chriſti milleſimo, probatque Pompeus Sarnellus Epiſcopus Vigilienſis, Tomo IV. Epiſtolarum Eccleſiaſticarum, Epiſtola LVII. ex Fulberto Carnotenſi Epiſcopo, primum Summorum

morum Pontificum, qui inſignia gentilitia adhibuerint, fuiſſe Clementem II. anno MXLVII. deinde Damaſum II. & poſtea S. Leonem IX. qui pro inſigni ſuo uſus eſt leone atri coloris in campo octo liliis ornato: liquido nihilominus conſtat, ſeculo noſtræ ſalutis XIII. ac præſertim XIV. tantum fuiſſe hominum faſtum, qui, ut ſuæ pietatis, ac munificentiæ recordationem poſteris ingererent, gentilitia ſtemmata ſacræ ſupellectili, ipſiſque Eccleſiis apponere paſſim ſoliti erant. Hunc in abuſum acerrime invehitur egregius pietatis Magiſter Joannes Thaulerus Ordinis Prædicatorum in Sermone I. in Dominica VIII. poſt feſtum Trinitatis, ſic inquiens: *Vis apertius videre, ut ſuas plerique eleemoſynas ſibi approprient, & omnibus cupiant eſſe manifeſtas? Adſpice, ut feneſtras, Altaria, veſtes ſacras, ad Templorum uſum conferant, iiſdemque ſua apponant inſignia, ut ſcilicet omnibus ipſorum munificentia innoteſcat. Sed hoc ipſo receperunt utique mercedem ſuam.* Inanem porro eorum excuſationem eſſe tum docet, qui id unum ſe quærere profitentur, ut pro illis oretur; quod eorum inſignia monent. Claruit Thaulerus circa annum Chriſti MCCCL. teſte Cardinale Bellarmino in libro, de Scriptoribus Eccleſiaſticis.

II. Utut ſit de eo faſtu, & abuſu, quem in Concilio Diœceſano XI. S.Carolus damnavit, reprobantque aureæ conſtitutiones Clericorum Regularium, quos Teatinos vocant, Parte I. Cap. III. ſcio Pontifices maximos, ac præſertim Innocentium III. Pontificalibus ornamentis ceteræque ſupellectili Eccleſiaſticæ domus ſuæ inſignia apponere conſueviſſe, ut liquet ex quibuſdam ornamentis, quæ idem Pontifex dono dedit inſigni Eccleſiæ Anagninæ in qua hodieque ſervantur, quemadmodum mihi conteſtatus eſt vir Clariſſimus Joannes Marangonus, qui in ipſa Anagnina Eccleſia diu Canonicus fuit. Certe Clementem VI. quod contra morem ſuorum Prædeceſſorum Papali plumbo in quo antea duo capita Apoſtolorum Petri, & Pauli impreſſa fuerunt, quinque ipſe roſas, quæ ſua erant gentilitia arma, inſeruerit, merito notat Albertus Argentinenſis; additque Lupus in S. Gregorii VII. Pontificis Septimum Romanum Concilium, neminem ſucceſſorum ſuiſſe ipſum Pontificem imitatum, ſi excipias Paulum II. de quo in Citicenſis Eccleſiæ Chronico ſcribit Paulus Langius anno MCDLXIV. *Hic Papale plumbum contra morem mutavit.* Verum tradit de Sixto IV. ejus proximo ſucceſſore historica incogniti Auctoris apud eundem Lupum compilatio ad annum MCDLXXI. quod *ſtatim reſumpſit ſigillum antiquum Papæ, ſcilicet duo capita Apoſtolorum Petri & Pauli, quod ſuus Prædeceſſor Paulus mutaverat.* Porro non audemus nos hodiernum Maximorum Pontificum, vel ceterorum Epiſcoporum morem improbare, qui ubique profanis ſacriſque rebus gentilitia ſtemmata ſua apponunt; etſi de S. Carolo Auctor ejus vitæ ſcribat, quod non modo Borromæum nomen dimiſit, & Cardinalis S. Praxedis a ſuo Titulo appellari voluit, verum etiam loco gentilitiorum ſtemmatum Sanctos Eccleſiæ Mediolanenſis Patronos appoſuerit.

III. De pectine inſuper eburneo, quem præparari mandat Rubrica, etſi nullam faciant mentionem priſci libri Pontificales, ubi agunt de Epiſcopi conſecratione, conſtat nihilominus eos uſos fuiſſe aliquando Antiſtites in miniſterio Eccleſiaſtico, uti videre eſt apud Guillelmum Durandum in ſuo Rationali Lib. IV. Cap. III. & apud Carolum Duſreſne verbo *Pecten*, ubi inter alia affert particulam teſtamenti Riculfi Epiſcopi Helenenſis anno CMXV. *Pectenem eburneam unum &c.* Vide quæ infra ſuo loco dicemus de pectine, ac de iis omnibus, quæ in recitata Rubrica parari præcipiuntur ad conſecrationem novi Epiſcopi peragendam.

§. VI.

Hora igitur competenti Conſecrator, Electus, aſſiſtentes Epiſcopi, & alii, qui conſecrationi intereſſe debent, ad Eccleſiam conveniunt; & Conſecrator, facta oratione ante Altare, aſcendit ad ſedem, ſi ſit in Eccleſia ſua, vel accedit ad faldiſtorium in Capella ſua, juxta cornu Epiſtolæ præparatum, & ibi de more paratur. Electus vero cum aſſiſtentibus Epiſcopis vadit ad Capellam ſuam, & ibi capit paramenta opportuna, videlicet, ſi Miſſa cantatur, amictum, albam, cingulum, ſtolam in modum Sacerdotis, & pluviale. Si vero officium legitur, poterit, antequam dicta paramenta accipiat, capere ſandalia, & legere Pſalmum, *Quam dilecta &c.* Aſſiſtentes etiam Epiſcopi interim ſua paramenta prædicta capiunt. Omnibus itaque paratis, Conſecrator accedit, & ibi in medio ſedet ſuper faldiſtorium, vertens renes Altari. Electus vero cum ſuo bireto ducitur ſic paratus medius inter aſſiſtentes ſibi Epiſcopos paratos, & Mitratos, & cum ante Conſecratorem pervenerit, nudato capite, illud profunde inclinando, ei reverentiam facit, aſſiſtentes vero Epiſcopi eidem cum Mitra caput aliquantulum inclinant.

COMMENTARIUS.

I. Pontificem ſacris operaturum non communi, & quotidiano habitu, ſed alio peculiari, & auguſtiore uti oportere, notiſſimum eſt; oſtenditque id luculentiſſime ex innumeris pene antiquorum Scriptorum locis inter alios Joannes Bona Cardinalis Eminentiſſimus Libro I.

bro 1. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XXIV. ſuit tamen antiquus mos, ut Epiſcopus Sacra facturus in Sacrario, non in Altari, uti hodie fit, ſacras veſtes indueret. Sacrarium vel ab ipſo Ulpiano in Libro 1. Digeſtorum, Tit. VIII. ſic definitur: *Eſt locus in quo ſacra reponuntur*. A Latinis Scriptoribus Eccleſiaſticis etiam *Veſtiarium*, *Secretarium*, & barbara voce *Sacriſtia* nuncupatur. De veſtiario hæc habentur in reſtitutione Ebbonis Remenſis Archiepiſcopi apud Menardum in Notis, & Obſervationibus ad Librum Sacramentorum S. Gregorii, Pag. 395. *Ductus eſt etiam ſæpe dictus Ebbo Epiſcopus in Veſtiarium, & indutus Epiſcopalibus veſtimentis, ſimiliter & alii Epiſcopi cum eo ad celebrationem Miſſæ*. Locus profecto inſignis ad demonſtrandum, conſueviſſe olim tam Antiſtites ordinationem Epiſcoporum celebraturos, quam electos in Epiſcopos conſecrandos in ſacrario ſe induere, habetur quidem in antiquo Romano Ordine, in eo capite, quod inſcribitur, *Ordo qualiter in Romana Eccleſia Epiſcopus ordinetur*. Sic enim inquit: *Epiſcopus cum ordinatur, primo progrediatur Dominus Metropolitanus cum electo, & cuncto Clero, & Populo ad Eccleſiam, ubi ipſam fieri vult ordinationem. Et ingreſſus Sacrarium, induat ſe veſtimenta Pontificalia. Poſt puſillum procedat e Sacrario cum Diaconibus, & reliquis Miniſtris, ſicut in Dominicis diebus mos eſt procedendi; & electus ſacris veſtibus indutus procedat una cum Archiepiſcopo, & ceteris Epiſcopis e Sacrario ante Altare*.

II. Idipſum docent plerique alii Libri Pontificales, inter quos Biſuntinus annorum circiter DC. Epiſcopi Conſecratoris, electi conſecrandi, & aliorum aſſiſtentium, ac Miniſtrorum ad Altare acceſſum ita deſcribit: *Maniſſime pulſetur, & cantetur Prima, poſt quam eant ad Capitulum; ibique a Decano, Archidiacono, Cantore, & Cancellario ordinentur qui debent procedere miniſtri, ſicut in majoribus mos eſt feſtivitatibus, hoc eſt duo Acolythi cum thuribulis, duo Subdiaconi cum Crucibus VII. Acolythi cum candelabris, & cereis, ſeptemque Subdiaconi cum Euangeliorum libris, & ſeptem Diaconi cum ſuis reliquiis, duodecim Presbyteri induti planetis, Acolythus indutus podere cum vaſculo aureo chriſmatis. Tertia pulſetur temporanee, & interim præparet ſe ad Miſſam Archiepiſcopus, hoc eſt ſandaliis, & cetera omnia uſque ad Dalmaticam. Tunc induitur cappa, & tenens Baculum Paſtoralem in manu, procedit e Sacrario. Similiter omnes Epiſcopi exeant induti. Ipſe autem electus nec dum induatur Sandaliis, ſed tantum alba, ſtola, & cappa, nec ferat baculum, ſed ponatur ſuper Altare cum annulo uſque dum ſacratus accipiat de manu Archiepiſcopi*. Ergo tam electus, quam Epiſcopus conſecrator, ejuſque aſſiſtentes, ac miniſtri ſacris induti veſtibus e Sacrario ad Altare procedebant. Id quod etiam ex Pontificali Moguntino deduci poteſt, præſertim vero ex Pontificali Eccleſiæ Lugdunenſis ante tercentos, & amplius annos exaratus, cujus verba, quoniam cum noſtro Romano Pontificali pene conſonant; lubet iccirco hoc loco deſcribere: *Dominica itaque die ſequenti. contra mediam Tertiam Metropolitanus intrans Eccleſiam, in qua debet conſecrari electus, ingrediatur veſtibulum, ſive ſacrarium indutus Pontificalibus indumentis, ſicut Miſſam celebraturus. Deinde egrediatur a ſacrario cum Epiſcopis præſentibus indutis amictibus, albis, vel ſuperpelliceis, ſtolis, & cappis, ſeu pluvialibus cum mitris, & cambucis, & cum Diaconis, & Subdiaconis, & reliquis miniſtris, prout eſt mos procedendi ſolemniter in Dominicis diebus ad Miſſam. Et electus paratus amictu, alba, vel ſuperpelliceo, ſtola, cinctorio, & pluviali tantum, deductus a duobus Epiſcopis, hinc & inde poſt eos, ſicque uſque ad Altare procedant*.

III. Ubi ad Altare perventum eſt, ex Rubrica noſtri Pontificalis, Conſecrator in medio ſedet ſuper faldiſtorium, vertens renes altari, ſive ut alii libri Pontificales inquiunt, *verſo dorſo ad ipſum Altare*. Electus vero cum ſuo bireto ſacris, ut dixi, ornatus veſtibus, medius inter Aſſiſtentes ſibi Epiſcopos, cum ante Conſecratorem pervenerit, *nudato capite, illud profunde inclinando, ei reverentiam facit*. Eundem hunc ritum apud Græcos ſervari ſolitum diſerte memorat, egregieque exponit Simeon Archiepiſcopus Theſſalonicenſis in opere de Sacris Ordinationibus, Cap. VII. ubi ita inquit: *Poſtea capite ipſius a Cartophylace nudato, per quod gratiam accepturus eſt, teſtans Chriſtum, & Archiepiſcopum ſuum, a quo ordinatur, ſibi caput eſſe, illud inclinat, inclinatione ſubjectionem demonſtrans, & Chriſti gratiæ cum humilitate acceptionem*. Chartophylacem eundem eſſe, qui quondam in Eccleſia Romana Bibliothecarius vocabatur, docet Goartius in Notis ad Ordinem ſolitum obſervari in Epiſcopi conſecratione, Num. III. At quod ad noſtrum ſpectat inſtitutum, nullus in Eccleſiaſticum conventum apud Græcos cooptatur, vel ad Præſulatus, aut Monaſterii curam, vel ad Ordinis gradum quemcumque provehi poteſt, qui non a Chartophylace commendetur, & præſentetur.

IV. Sane ex laudati Theſſalonicenſis teſtimonio, *aſcendit electus, & ſedente Archiepiſcopo, illius oſculatur genu, ſe ſe velut coram Deo inclinans, tam propter ſervitutem indicandam, quam propter dexteram ejus, quæ divini operis eſt adjutrix, quæque ipſum ordinavit. Genam quoque oſculatur, ut Ordinatoris ſui, propter charitatem in Chriſto, & unionem*. Quoniam vero Græcum ritum deſcribimus, notandum & illud eſt, quod idem Auctor ſcribit de tribus fluviis, quos electus pertranſit, & de Urbe, in qua ſubſiſtit, antequam ad conſecratorem accedat: *Cum vero electus tres fluvios pertranſiit, in ſolo per gypſum figuratos, qui doctrinæ donum ad quod vocatus eſt, ſignificant; ſubſiſtit ſuper Urbem ob oculos deſcriptam, quæ ipſius Epiſcopatum indicat; in cujus ſummitate aquila ſimiliter deſcribitur, puritatem, rectitudinem, & altitudinem Theologiæ ſubindicans, quod de filio tonitrui Theologo, diſcipulo Virgine, qui in Chriſti ſinu requieſcere ſolebat, vulgo ſcribunt*. Ex quibus verbis plane addiſcimus, in ordinatione Epiſcopi ſolitos fuiſſe Græcos deſcribere in ſolo Sanctuarii tres fluvios, ſupra fluvios Urbem, ſupra Urbem Aquilam. Vide in hunc locum notas Viri Clariſſimi Joannis Morini.

§. VII.

Tum ſedent in ſedibus ſuis ante Conſecratorem hoc modo. Electus contra faciem Conſecratoris, itaut inter eos ſit competens diſtantia. Antiquior Epiſcopus

aſſi-

aſſiſtens ad dexteram Electi, junior ad ſiniſtram, ita tamen quod ipſi aſſiſtentes ad alterutrum facies vertant. Cum ſic locuti fuerint, & aliquantulum quieverint, ſurgunt, Electus ſine bireto, & aſſiſtentes Epiſcopi ſine mitris, & ſenior aſſiſtentium verſus ad Conſecratorem, dicit: *Reverendiſſime Pater, poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica, ut hunc præſentem Presbyterum ad onus Epiſcopatus ſublevetis.* Conſecrator dicit: *Habetis mandatum Apoſtolicum?* Reſpondet Epiſcopus ſenior aſſiſtentium: *Habemus.* Conſecrator dicit: *Legatur.* Tum Notarius Conſecratoris accipiens mandatum de manu Epiſcopi aſſiſtentis legit a principio ad finem. Interim ſedent omnes tectis capitibus. Mandato per Notarium perlecto, Conſecrator dicit: *Deo gratias.*

COMMENTARIUS.

I. LOcatis in ſedibus ſuis tam Epiſcopo Conſecratore, quam ejus Aſſiſtentibus, & Electo, qui in Epiſcopum conſecrandus eſt, mos eſt Eccleſiæ antiquus, ut ſenior Aſſiſtentium, qui Electum Conſecratori offerunt, ipſum Conſecratorem alloquatur his verbis: *Reverendiſſime Pater, poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica, ut hunc præſentem Presbyterum ad onus Epiſcopatus ſublevetis.* In multis, quos vidi, Pontificalibus libris, legi equidem, *Reverende Pater*; verum conſtat ex Actis Concilii Chalcedonenſis, paſſim Epiſcopos, quin & ipſum Neſtorium Hæreſiarcham vocari Reverendiſſimos. Patres etiam a junioribus Epiſcopis appellari Epiſcopos antiquiores, fuſe probat vir clariſſimus Joannes Fileſacus in Libro de ſacra Epiſcoporum auctoritate, Cap. x. §. iv. Certe ad calcem Concilii I. Toletani in profeſſionibus Fidei Dutinius Epiſcopus dixit: *Sequor ſententiam Domini mei, & Patris mei, & Genitoris, & Doctoris mei Symphoſii Epiſcopi.* Et S. Auguſtinus in Epiſtola cx. Coepiſcoporum ſuorum Africanorum, qui duobus Conciliis Numidiæ, & Carthaginis interfuerant, alios Fratres, alios Patres appellavit, ea ſcilicet mente, quod alii juniores, alii vero antiquiores ſe eſſent. Eodem, ni fallor, pacto S. Paulinus Epiſtola xxiv. Delphidium Epiſcopum Patrem vocat. Quamquam vero, uti notat Joſeph Binghamus *Originum Eccleſiaſticarum*, Lib. II. Cap. II. §. viii. nonnulli Epiſcopi ſingularium meritorum intuitu, alii autem propter Sedis eorum eminentiam, *Patres Patrum* appellati fuerint; quædam etiam cauſa fuit adhuc generalior, cur eo nomine omnes Epiſcopi vocarentur, ut ex S. Epiphanio colligi poteſt, qui Hæreſi LXXV. quæ eſt Aerianorum, ita ſcribit: *Epiſcoporum Ordo ad gignendos Patres* (Eccleſiæ) *præcipue pertinet. Hujus enim eſt Patrum in Eccleſia propagatio.* Hoc eſt Epiſcopi Epiſcopos ordinant, cum è contrario Presbyteri filios tantum per baptizandi poteſtatem, qua pollebant, poſſint producere. Iccirco, etiamſi nonnunquam Presbyteros Patres dictos eſſe legamus, non inveniemus tamen, quempiam iſtius ordinis, *Patrem Patrum* appellari.

II. Ea verba *poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica*, jam explicata a nobis fuerunt in Commentario ad §. ſecundum Tituli xi. *De Ordinatione Diaconi*, ubi inter alia notavimus, ad ſolos Ordines Hierarchicos Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, præſentationem iſtam nomine Eccleſiæ fieri; quia ſcilicet de his ordinandis ſollicitior non ſolum ex recenti ritu Eccleſia hodie ſit, ſed etiam ex pervetuſto. Puto autem, iis verbis tum Epiſcopum Conſecratorem, tum Electum Epiſcopatu inaugurandum admoneri; primum quidem, ut diſcat, neminem ex humana gratia, vel ex qualibet privata prece ad onus Angelicis humeris formidandum recipere; alterum vero, ne ſe ultro ingerat, ſed nec poſtulanti ſuam operam Eccleſiæ deſit. Enim vero quantum crimen ſit ipſum Epiſcopatum expetere, docent paſſim S. Eccleſiæ Patres, quos legere eſt apud Thomaſſinum Parte II. *Diſciplinæ*, Lib. II. Cap. LXV. ubi fuſe, ac erudite eam quæſtionem agitat: *An concupiſcere quis poſſit, aut abnuere Epiſcopatum, & ceteros majores Ordines.* Sane quemadmodum nefas eſt Epiſcopatum expetere juxta communem Sanctorum Patrum ſententiam, qui etiam locum Pauli ajentis, *Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat*, egregie explicant adverſus homines quoſdam ventoſos, qui iis ſuperbiam ſuam Pauli verbis exaggerant, quibus illa validiſſime retunditur: *Apoſtolum*, inquit Iſidorus Peluſiota Lib. II. Epiſtola cxxv. *qui exitialem eorum morbum profligare ſtuduit, tamquam morbo ſuo patrocinantem teſtem citant.* Quemadmodum, inquam, nefas eſt Epiſcopatum expetere juxta Sanctorum Patrum ſententiam, ita etiam ſecundum traditam ab eiſdem regulam, ubi repugnatum eſt aliquandiu, acquieſcendum tandem eſt imperio Superiorum, niſi, ſi cujus eſt apertiſſima, & notoria indignitas, & habilitas prorſus nulla ad ſacras functiones. Vide laudatum Thomaſſinum Cap. LXVI. & LXVII. de ea re copioſiſſime diſſerentem.

III. Rogat inſuper is qui Electum Conſecratori offert, *ut præſentem Presbyterum ad onus Epiſcopatus ſublevet*: quo diſcamus, Epiſcopatui neceſſario præmittendum eſſe Presbyteratum. Licet enim Ordo ſuperior valide ſine inferiori ſuſcipi poſſit, nec in illo iterum gradu ordinari neceſſarium ſit, ſed ſolum inferiorem deficientem ſupplere, docent nihilominus paſſim Theologi, haud poſſe aliquem ordinari Epiſcopum, quin prius habuerit Ordinem Presbyteratus, &, ſi ſecus fecerit, non eſſe valide ordinatum. Unde qui ante Sacerdotium ad Epiſcopatum aſſumeretur, deberet prius ordinari Sacerdos, & poſtmodum in Epiſcopum conſecrari. Ea quidem fuit perpetua Eccleſiæ conſuetudo tum Latinæ, tum Græcæ, etſi Photius pſeudoEpiſcopus Conſtantinopolitanus hanc calumniam Latinis impingere auſus ſit, quod apud noſtros ex Diaconis, prætermiſſo Presbyteratu, Epiſcopi

ſcopi ordiuarentur, uti legere eſt in Epiſtola LXX. Nicolai I. Pontificis Maximi. Verum eam calumniam a ſe depulerunt Latini; ait enim Ratramnus Monschus contra oppoſita Græcorum: *In ceteris ſibi demunt auctoritatem fidei, quandoquidem in iſtis tam evidenter mentiuntur.* Ergo erravit quoque Æneas Pariſienſis Epiſcopus, qui uti habetur Tomo VII. Spicilegii Dacheriani, Pag. 114. ſcribit, Diaconos non ſuſcepto Presbyteratu Romæ ſua ætate plerumque conſecratos fuiſſe Epiſcopos; turpior autem error fuiſſe videtur, cum uſum illum, quem ipſe Æneas certum putat, a Græcorum dicteriis vindicare contendit ex eo quod in Epiſcopatu Presbyteratus eminenter contineatur. Vide Jueninum Diſſertatione VIII. de Sacramento Ordinis in communi, Quæſtione VIII. Cap. IV.

IV. Ex iis denique verbis, quibus, qui Electum præſentat Ordinatori, ait, *ut ad onus Epiſcopatus* eum ſublevet, manifeſtiſſime apparet id quod docet S. Auguſtinus Lib. XIX. *De civitate Dei*, Cap. XIX. Epiſcopatum nomen eſſe operis, non honoris; Græcum eſt enim, atque inde ductum vocabulum, quod ille qui præficitur, eis quibus præficitur, ſuperintendit, curam eorum ſcilicet gerens: ἐπὶ quippe *ſuper*, σκόπος vero *intentio* eſt, ergo ἐπισκοπεῖν, ſi velimus, Latine *ſuperintendere* poſſumus dicere; ut intelligat, non eſſe ſe Epiſcopum, qui præeſſe dilexerit, non prodeſſe. Hinc S. Hieronymus in Epiſtola ad Oceanum ea Apoſtoli verba, *Siquis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat*, explicans: *opus*, inquit, *non dignitatem; laborem, non delicias; opus per quod humilitate decreſcat, non intumeſcat faſtigio*. Concilium Tridentinum diſerte inquit, Epiſcopatum onus eſſe Angelicis humeris formidabile, nam non tantum pro ſua, ſed & pro omnium ſibi ſubditorum animabus ab Epiſcopo rationem exiget Deus. Quis itaque, niſi temerarius hoc munus, & onus ambiat? Quis de hoc onere potius, quam honore adipiſcendo contendet? præſertim cum Sancti Viri, & Eccleſiæ Doctores, ac Patres tantopere Epiſcopatum fugerunt; quemadmodum de ſe ipſis teſtantur S. Gregorius Nazianzenus in Apologia De fuga ſua, S. Joannes Chryſoſtomus in ſex aureis libris de Sacerdotio, S. Auguſtinus, & alii pene innumeri. Recte ergo ſtatuit Leo Imperator ſub annum CDLXIX. in Lege XXXI. Codice de Epiſcopis, & Clericis, ſic inquiens: *Tantum ab ambitu debet eſſe ſepoſitus, ut quæratur cogendus, rogatus recedat, invitatus effugiat, ſola illi ſuffragetur neceſſitas excuſandi. Profecto enim indignus eſt Sacerdotio, niſi fuerit ordinatus invitus.* Vide S. Thomam II. II. Quæſtione CLXXXV. Articulo I.

V. Prolata ab Epiſcopo ſeniore aſſiſtentium ea verborum formula, *Reverendiſſime Pater, poſtulat S. Mater Eccleſia Catholica, ut hunc præſentem Presbyterum ad onus Epiſcopatus ſublevetis*; interrogabat olim Epiſcopos aſſiſtentes Conſecrator Antiſtes, an ſcirent, illum quem præſentabant, eſſe dignum? Cui illis ſtatim reſpondentibus, *Scimus, & credimus, illum eſſe dignum, quantum humana fragilitas noſſe ſinit*, omnes ſimul clamabant: *Deo gratias*. Quem ritum, uti ego narravi, ita plane deſcribit inter alios liber Pontificalis Biſuntinus annorum DC. Moguntinus annorum CD. & Lugdunenſis ante annos CCC. ſcriptus, fuitque uſui Eccleſiæ Tharentaſienſi. Hodie haudquaquam rogatur primus, vel alter aſſiſteutium Epiſcoporum, qui conſecrandum Antiſtitem præcipuo Conſecratori præſentat, dignus ne ipſi videatur, qui ad Epiſcopatus apicem ſublimetur; approbatio enim Sedis Apoſtolicæ, qua conſecrandus in Epiſcopum jam muniri debet, omnem ſcrupulum tollit. Inconveniens quippe videtur, & omnino abſurdum, ut quæ a Summo Pontifice, ac ſacro Senatu ſtatuta, approbata, atque examinata ſunt, a minoribus Tribunalibus iterum examinentur. Hinc omiſſo ſcrutinio, quod ſerotinum appellatur, & examinatione, quæ, ut legitur in antiquis Pontificalibus, die Sabbati hora veſpertina ante Dominicam ordinationi præfixam fieri conſueverat, nihil aliud hodiernum Pontificale præſcribit, quam ut Ordinator poſt illa verba, quibus nomine Eccleſiæ rogatur, ut Electum ad Epiſcopatus apicem evehat, ab Epiſcopis aſſiſtentibus, & electum ipſum præſentantibus petat, an habeant mandatum Apoſtolicum; quibus illud habere ſe reſpondentibus, eoque per Notarium perlecto, dicit Conſecrator tantum, *Deo gratias*, & ad conſecrationem procedit.

§. VIII.

Si conſecratio fit vigore litterarum Apoſtolicarum, per quas etiam juramenti per Electum præſtandi receptio Conſecratori committitur, litteris ipſis lectis, antequam Conſecrator aliud dicat, Electus de ſede ſua veniens, coram Conſecratore genuflectit, & legit juramentum de verbo ad verbum, juxta tenorem commiſſionis prædictæ præſtandum, in hunc modum videlicet.

FORMA JURAMENTI.

Ego N. electus Eccleſiæ N. ab hac hora in antea fidelis, & obediens ero Beato Petro Apoſtolo, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ, & Domino noſtro, Domino N. Papæ N., ſuiſque ſucceſſoribus canonice intrantibus. Non ero in conſilio, aut conſenſu, vel facto, ut vitam perdant, aut membrum; ſeu capiantur mala captione; aut in eos violenter manus quomodolibet ingerantur; vel injuriæ aliquæ inferantur quovis quæſito colore. Conſilium vero quod mihi credituri ſunt per ſe, aut Nuntios ſuos, ſeu litteras, ad eorum damnum, me ſciente, nemini pandam. Papa-

tum

tum Romanum, & Regalia S. Petri adjutor eis ero ad retinendum, & defendendum, ſalvo meo ordine, contra omnem hominem. Legatum Apoſtolicæ Sedis in eundo, & redeundo honorifice tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adjuvabo. Jura, honores, privilegia, & auctoritatem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, Domini noſtri Papæ, & ſucceſſorum prædictorum conſervare, defendere, augere, & promovere curabo. Neque ero in conſilio, vel facto, ſeu tractatu, in quibus contra ipſum Dominum noſtrum, vel eandem Romanam Eccleſiam aliqua ſiniſtra, vel præjudicialia perſonarum, juris, honoris, ſtatus, & poteſtatis eorum machinentur. Et, ſi talia a quibuſcumque tractari, vel procurari novero, impediam hoc pro poſſe; &, quanto citius potero, ſignificabo eidem Domino noſtro, vel alteri, per quem poſſit ad ipſius notitiam pervenire. Regulas Sanctorum Patrum, decreta, ordinationes, ſeu diſpoſitiones, reſervationes, proviſiones, & mandata Apoſtolica totis viribus obſervabo, & faciam ab aliis obſervari. Hæreticos, Schiſmaticos, & rebelles eidem Domino noſtro, vel ſucceſſoribus prædictis pro poſſe perſequar, & impugnabo. Vocatus ad Synodum, veniam, niſi præpeditus fuero canonica præpeditione. Apoſtolorum Limina ſingulis trienniis perſonaliter per me ipſum viſitabo, & Domino noſtro, ac ſucceſſoribus præfatis rationem reddam de toto meo paſtorali officio, & de rebus omnibus ad meæ Eccleſiæ ſtatum, ad Cleri, & Populi diſciplinam, animarum denique, quæ meæ fidei traditæ ſunt, ſalutem quovis modo pertinentibus; & viciſſim mandata Apoſtolica humiliter recipiam, & quam diligentiſſime exequar. Quod ſi legitimo impedimento detentus fuero, præfata omnia adimplebo per certum Nuntium ad hoc ſpeciale mandatum habentem, de gremio mei Capituli, aut alium in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutum, ſeu alias perſonatum habentem; aut, his mihi deficientibus, per Diœceſanum Sacerdotem, & Clero deficiente omnino, per aliquem alium Presbyterum ſæcularem, vel Regularem ſpectatæ probitatis, & Religionis, de ſupradictis omnibus plene inſtructum. De hujuſmodi autem impedimento docebo per legitimas probationes ad Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem Proponentem in Congregatione Sacri Concilii, per ſupradictum Nuntium tranſmittendas. Poſſeſſiones vero ad Menſam meam pertinentes non vendam, nec donabo, neque impignorabo, nec de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo, etiam cum conſenſu Capituli Eccleſiæ meæ, inconſulto Romano Pontifice. Et, ſi ad aliquam alienationem devenero, pœnas in quadam ſuper hoc edita conſtitutione contentas, eo ipſo incurrere volo.

§. IX.

Conſecrator in gremio ſuo librum Euangeliorum ambabus manibus apertum tenens, inferiore parte libri Electo verſa, ab eo præſtationem hujuſmodi juramenti recipit, Electo adhuc coram eo genuflexo, dicente: *Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Evangelia*. Et ipſum Textum Euangeliorum ambabus manibus tangente, tum, non prius dicit Conſecrator: *Deo gratias*.

COMMENTARIUS.

I. PRiſci eſſe inſtituti, ut is qui in Epiſcopum conſecrandus eſt, confeſſioni Fidei, & promiſſioni generali ſervandorum Canonum, expreſſam etiam adjungeret profeſſionem obediendi Prælatis, atque Superioribus, perſpicue apparet ex Canone x. Concilii Toletani xi. anni DCLXXV. *Placuit*, inquiunt Patres, *huic Sancto Concilio, ut unuſquiſque, qui ad Eccleſiaſticos gradus eſt acceſſurus, non ante honorem conſecrationis accipiat, quam placiti ſui innodatione promittat, ut Fidem Catholicam ſincera cordis devotione cuſtodiens, & juſte, & pie vivere debeat, & ut in nullis operibus ſuis, Canonicis regulis contradicat, atque ut debitum per omnia honorem, atque obſequii reverentiam præeminenti ſibi unuſquiſque dependat*. Ad hoc extremum caput conſti-tuen-

tuendum ſcite autumant Viri eruditi hunc potiſſimum conditum fuiſſe Canonem. Additur enim ea graviſſima ratio, quod *juxta illud Beati Papæ Leonis edictum, qui ſcit ſe quibuſdam eſſe Præpoſitum, non moleſte ferat, aliquem ſibi eſſe Prælatum, ſed obedientiam, quam exigit, eam ipſe dependat*. In Hiſpania ergo, uti docet Thomaſſinus, Parte II. *Diſciplinæ*, Lib. II. Cap. XLIV. Num. VI. prima ſe explicuere documenta expreſſæ ſeu promiſſionis, ſeu profeſſionis obedientiæ, qua ſungi neceſſe eſt ſuis Epiſcopis Clericos, Epiſcopos vero Metropolitanis in ipſa ſui ordinatione. Ex hoc eodem Canone, ut idem Auctor obſervat, illud etiam erui poſſet, ut, cum Metropolitanis ſuperior non immineat, niſi Papa, hinc illi eandem profiterentur obedientiam. Sed cum ea de re in Conciliis Hiſpaniæ nullum fiat verbum, nec nos temere quicquam affirmabimus; cum multo probabilius ſit, viguiſſe Canonem IV. Concilii Emeritenſis anno DCLXVI. ut eam profeſſionem ederet Metropolitanus in Synodo omnium Comprovincialium Epiſcoporum, a qua & ipſe ordinabatur.

II. Extra Hiſpaniam ea ſacramenta, vel promiſſiones obedientiæ, & Fidei, quæ vel Epiſcopi Metropolitano, vel Metropolitani Papæ præſtant, docent plerique Scriptores, non ante fuiſſe uſurpata, quam S. Bonifacius Germaniæ Apoſtolus ſolemne juramentum Gregorio II. Pontifici Maximo, tempore Ordinatioois ſuæ præſtitit, his plane verbis: *Promitto Ego Bonifacius Dei gratia Epiſcopus tibi, Beate Petre, Apoſtolorum Princeps, Vicarioque tuo B. Gregorio Papæ, & Succeſſoribus ejus, me omnem Fidem, & puritatem Sanctæ Fidei Catholicæ exhibere, & in unitate ejuſdem Fidei perſiſtere ..... fidem, & puritatem prædicto Vicario, atque ſucceſſoribus ejus per omnia exhibere. Sed etſi cognovero, Antiſtites contra inſtituta Sanctorum Patrum converſari, cum illis nullam habere communionem, aut conjunctionem, ſed magis, ſi prohibere valuero, prohibeam; ſin minus, fideliter ſtatim Domino meo Apoſtolico renuntiabo ..... Hunc indiculum Sacramenti Ego Bonifacius ſcripſi ponens ſupra corpus Sanctiſſimum Sancti Petri &c.* Narrat idem ipſe Bonifacius in Epiſtola CV. ad Cutbertum Epiſcopum data, eam ſe profeſſionem elicuiſſe ab omnibus Epiſcopis Concilii a ſe coacti, inconcuſſæ ſtabilitatis, & conſtantiæ in fide, in unitate, & obedientia Sedis Apoſtolicæ, & Papæ, obſervantiaque ejus decretorum. Addit & pleraque alia, quæ apud laudatum Thomaſſinum videri poſſunt in eadem Parte II. Lib. II. Cap. XLIV. Verum etſi frequentes eſſent hujuſmodi promiſſiones ſequioribus ſeculis ab Epiſcopis factæ Romano Pontifici; obſervat tamen cum ipſo Thomaſſino Vaneſpennius Parte I. Juris Eccleſiaſtici Tit. XV. Cap. II. circa ſeculum Chriſti undecimum, profeſſioni obedientiæ cœpiſſe adjungi juramentum, primumque omnium Gregorium VII. a Patriarcha Aquilejenſi in Concilio Romano anoi MLXXIX. expreſſiſſe non obedientiæ tantum Canonicæ profeſſionem, ſed etiam juramentum fidelitatis non abſimile illi quod Dominis ſuis directis Vaſſalli præſtabant, ne quid unquam ſcilicet in eorum vitam, honorem, & libertatem machinarentur: *Non ero in conſilio, neque in facto, ut vitam, aut membra, aut Papatum perdant, aut capti ſint mala captione.*

III. Siquis autem quærat: ecquid cauſæ fuerit, ob quam Gregorius peculiarem fidelitatis formulam juramento munitam ab Epiſcopis exigeret? Ratio in promtu eſt: quia ſcilicet Germaniæ, & Italiæ Principes, atque Epiſcopi longe plurimi publice, & manifeſte ſimoniaci, atque concubinarii, diro confixi anathemate, & Epiſcopali ſolio a Gregorio jure exturbati, in ipſum inſurrexerant, Apoſtolicæque Sedis Legatos ludibrio affecerant, ac Pontificias excommunicatiooes floccipendebant. Ne itaque novos Epiſcopos, qui creabantur, experiretur Gregorius rebelles, ſibique, ac Sedi Apoſtolicæ adverſarios, neceſſarium eſſe duxit ad muniendam Eccleſiæ unitatem, & religioſam Canonum obſervantiam, eo uti remedio, exigendæ nimirum fidelitatis promiſſionis juramento munitæ. Hinc cum quidam de hujuſmodi ſacramento quærerentur, dicerentque, omne jusjurandum a Chriſto Domino in Euangelio eſſe prohibitum, nec ab Apoſtolis, nec io Conciliis inveniri poſſe ſtatutum; reſpondit Paſchalis Papa II. in Cap. *Significaſti*, IV. *De electione, & electi poteſtate*, neceſſitate adactum ſe illud *juramentum pro fide, pro obedientia, pro unitate requirere*; paulo ante jam hæc præmiſerat: *Nonne malum eſt ab Eccleſiæ unitate, & a Sedis Apoſtolicæ obedientia reſilire, & contra Canonum ſtatuta prorumpere? quod multi etiam poſt ſacramentum præſtitum præſumpſerunt.*

IV. Quamquam vero ſeculo XIII. juramentum fidelitatis juxta formulam a Gregorio VII. præſcriptam, Romani Pontifices non modo in conceſſione Pallii a nonnullis ſaltem Metropolitanis, & ab Epiſcopis paſſim ſibi immediate ſubjectis exigerent, ſed ab Epiſcopis etiam ſuffraganeis ſuis Metropolitani ipſi requirere poſſent, uti liquet ex Cap. *Dilecti* XIII. *De majoritate, & obedientia*; hodie tamen, poſtquam omnium Epiſcoporum proviſio ad Sedem Apoſtolicam, excluſis Metropolitanis, & Epiſcopis Comprovincialibus, tranſlata fuit, atque ſolius Sedis Apoſtolicæ auctoritate confirmari, & conſecrari cœperunt, etiam ab omnibus, tamquam ordinationi Apoſtolicæ Sedis immediate ſubjectis juramentum ipſum Romano Pontifici hodie præſtatur, & quidem juxta formulam recenti Pontificali Romano inſertam, & ſupra a nobis deſcriptam. Sane formula juramenti, quæ refertur in Cap. IV. *De jurejurando*, etſi a quibuſdam, ac præſertim a Fagnano, S. Gregorio Magno, ab Hallierio, ſaltem ex parte Gregorio II. ab aliis Gregorio III. & a Petro Molineo perperam Gregorio IX. tribuatur, rectius tamen a Jacobo Cujacio, a Franciſco Florente, & ab omnibus pene eruditis viris Gregorio VII. adſcribitur, non vero I. II. aut III. ut vulgo notant, cum eorum tempore nondum tale jusjurandum ab Epiſcopis exigeretur, quale proponitur in memorato Cap. IV. *De jurejurando*, uti docet Albertus Krantzius, Metropoleos Lib. VII. Cap. III. Hallucinari autem miſere Molinæum, ejus juramenti originem a Gregorio IX. repetentem, in Libro *De monarchia temporali Romani Pontificis*, vel ex eo deduci poteſt, quod ipſius Gregorii IX. conſtitutiones in Decretalium volumine, cujus ipſe auctor eſt, contentæ, non primum, ſed ultimum cujuſque Tituli locum occupant, uti poſt laudatum Cujacium obſervat Gonzalez in Cap. IV. *De jurejurando*, ubi fuſe Molineum refellit, qui temere, ac petulanter eam juramenti formam impugnabat.

V. Longum eſſet demonſtrare, quot novis aucta articulis, clauſuliſque, & quam diverſa ſit noſtri hodierni Pontificalis formula juramenti ab illa, quam primitus Gregorius VII. in Concilio Romano VI. anno MLXXVI. ac deinde ſequioris ævi Pontifices Maximi præſcripſere. Videri poteſt de ea re lau-

Digitized by Google

laudatus Vaneſpennius in memorato Titulo xv. Cap. II. Num. xi. & ſeqq. Nos, ea qua poſſumus brevitate, non modo additiones aliquas, ſed & quoſdam hodiernæ formulæ articulos, ſeu clauſulas operæ pretium duximus explicare. *Fidelis*, inquit, *& obediens ero Beato Petro Apoſtolo, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ, & Domino noſtro, Domino N. Papæ N. ſuiſque ſucceſſoribus canonice intrantibus. Non ero in conſilio, aut conſenſu, vel facto, ut vitam perdant, aut membrum, ſeu capiantur mala captione, aut in eos violenter manus quomodolibet ingerantur, vel injuriæ aliquæ inferantur quovis quæſito colore. Conſilium vero quod mihi credituri ſunt per ſe, aut Nuntios ſuos, ſeu litteras, ad eorum damnum, me ſciente, nemini pandam*. Obſervat Franciſcus Florens ad Titulum viii. Libri i. Decretalium, *De auctoritate, & uſu Pallii*, priores tres hoſce articulos fuiſſe deſumtos ex Titulo v. & vi. Feudorum Lib. II. Nihil autem eoſdem continere, quod ab aliquo unquam ſuggillari poſſit, ex recitatis verbis liquido apparet; præſertim ſi obſervemus Gregorium VII. occaſione ſchiſmatis, quod in Ipſum Henricus Imperator excitaverat, ab omnibus Epiſcopis a ſchiſmate redeuntibus hoc juramentum fidelitatis, quo honori, & ſecuritati Apoſtolicæ Sedis cavetur, exegiſſe.

VI. Occaſione memoratæ diſſenſionis Imperii, & Eccleſiæ, ſchiſmatiſque exinde oborti, privilegia Sanctæ Sedis expreſſius jurari voluit in ſua formula Gregorius Pontifex VII. Regaliorumque Sancti Petri meminit. *Papatum Romanum, & Regalia Sancti Petri adjutor eis ero ad retinendum, & defendendum, ſalvo meo ordine*. Non dubitamus, veterem eſſe lectionem, *Regulas Sanctorum Patrum*, quam lectionem hodieque legere eſt in laudato Cap. iv. *De jure jurando*, & apud omnes fere priſcos Capitis ejus Expoſitores, in errorem fortaſſe inductos, quia notis ſcripta ea verba legerant hunc in modum, R. S. P. ideſt, *Regalia Sancti Petri*, juxta veram eorum verborum ſignificationem. Regalia autem S. Petri idem ſunt, ac Patrimonium Eccleſiæ Romanæ, quod quidem contra omnem tueri debent Epiſcopi, *ſalvo ordine*, nimirum quatenus ipſos Epiſcopos decet, *non enim armis*, ut ex Ambroſio explicat Gloſſa Juris Canonici. Ob ea quidem verba, *ſalvo ordine*, tradit Matthæus Pariſius in Henrico II. & Joannes Sareſberienſis Epiſtola clxxxvi. impium Angliæ Regem Henricum II. valde commotum fuiſſe adverſus S. Thomam Cantuarienſem, qui in juramentis, & tractatibus cum ipſo Rege, ea verba ſolebat addere, *ſalvo honore*, vel, *ſalvo honore Eccleſiæ*, quaſi conditionaliter, non autem abſolute concordiam iniret. Victum tandem Henricum admiſiſſe Richardi ſucceſſoris Thomæ juramentum fidelitatis cum hac clauſula, *ſalvo ordine ſuo*, nulla prorſus mentione facta de obſervandis prioribus conſuetudinibus Regni, nempe Clarendoniæ habitis in præjudicium libertatis Eccleſiaſticæ, teſtatur idem Matthæus Pariſius ad annum MCLXXIII. in Henrico II.

VII. Sane Regalia S. Petri Patrimonium S. Petri ſignificare, confirmari poteſt Innocentii III. formula, quæ in geſtis ejus, Pagina 64. habetur, in qua ita explicantur ipſa Regalia: *Honores, dignitates, & rationes Apoſtolicæ Sedis defendam pro poſſe, ſalvo ordine meo*; ideoque dici etiam poteſt, quod nonnulli tradunt, ſub nomine ſcilicet Regalium, eorumque defenſionis in formula Gregorii VII. omnia eſſe comprehenſa, quæ latius in Pontificali noſtro hodierno Romano, ex præſcripto Clementis VIII. iis verbis exprimuntur: *Jura, honores, privilegia, & auctoritatem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, Domini noſtri Papæ, & ſucceſſorum prædictorum conſervare, defendere, augere, & promovere curabo. Neque ero in conſilio, vel facto, ſeu tractatu, in quibus contra ipſum Dominum noſtrum, vel eandem Romanam Eccleſiam aliqua ſiniſtra, vel præjudicialia perſonarum, juris, honoris, ſtatus, & poteſtatis eorum machinentur. Et ſi talia a quibuſcumque tractari, vel procurari novero, impediam hoc pro poſſe: &, quanto citius potero, ſignificabo eidem Domino noſtro, vel alteri, per quem poſſit ad ipſius notitiam pervenire*. Quod attinet ad eum articulum honorifice excipiendi, tractandi, adjuvandique Apoſtolicæ Sedis Legati, ubi nos in noſtro Pontificali Romano legimus, *Legatum Apoſtolicæ Sedis*, Gregorii formula addit, *quem certum eſſe cognovero &c.* ut in noſtro Pontificali. Frequentiſſimæ quippe fuere poſt annum Chriſti milleſimum Legationes Romanorum Pontificum, eo quod ſimonia, & incontinentia per totum fere Clerum Occidentis, ea tempeſtate graſſaretur. Accidit autem non ſemel, ut ob quorumdam Legatorum avaritiam, violentiam, cupiditatemque fœdiſſimam, quererentur paſſim de ipſis tum populi, tum Reges, tum Eccleſiarum Paſtores apud Apoſtolicam Sedem; ipſique tandem id privilegii obtinuerint Principes, ut nullus ad ſuas deinceps ditiones Legatus, niſi ipſo Rege petente, mitteretur. Sed de hoc alibi.

VIII. Sequitur mox in noſtro Romano Pontificali in recitata formula juramenti fidelitatis alius articulus, qui profecto in laudata formula a Gregorio VII. præſcripta deſideratur; hæc enim habet: *R.gulas Sanctorum Patrum, decreta, ordinationes, ſeu diſpoſitiones, reſervationes, proviſiones, & mandata Apoſtolica totis viribus obſervabo, & faciam ab aliis obſervari*. Qui ſane articulus latiſſime patet, eumque conſtat in pleriſque minime admitti in compluribus Regnis, præſertim ubi viget jus illud, quod vocant, *Regium exequatur*. Addititia quoque ſunt ea alterius articuli verba: *Hæreticos, Schiſmaticos, & rebelles eidem Domino noſtro, vel ſucceſſoribus prædictis, pro poſſe, perſequar, & impugnabo*: non enim in antiquis formulis inveniuntur, ſicut illa quæ ſtatim ſequuntur: *Vocatus ad Synodum, veniam, niſi præpeditus fuero canonica præpeditione*; quæ quidem in antiqua Gregorii VII. formula ita exprimuntur: *Ad Synodum, ad quam me vocabunt, vel per ſe, vel per ſuos Nuntios, vel per ſuas litteras, veniam, & canonice obediam, aut ſi non potero, Legatos meos mittam*. Certe vocandi ſunt Epiſcopi ad Concilium Generale, vel Provinciale, & venire tenentur, niſi legitime impediti reperiantur; eoque caſu debent excuſationis cauſam coram Patribus proponere per litteras, aut per Nuntium, ut fuſe probat Jacobatius *De Concilio*, & paſſim Canonici Juriſconſulti docent. Videri etiam ea in re poteſt eruditus Commentarius dilectiſſimi noſtri Bonaventuræ Sculco Patritii Crotoniatis in Canonem xix. Chalcedonenſem, noſtro primo Tomo Conciliorum.

IX. In eo articulo qui viſitationem Liminum Apoſtolorum ſpectat, ait quidem Gregorii formula, *Apoſtolorum limina ſingulis annis, aut per me, aut per certum Nuntium viſitabo, niſi eorum abſolvar licentia*: verum longe aliter in noſtro Pontificali habetur; præſcribit enim, ſingulis trienniis perſonaliter per ſemetipſum debere illa Epiſcopum viſi-

viſitare, Romanoque Pontifici rationem reddere de toto ſuo Paſtorali officio, ac de rebus omnibus ad ſuæ Eccleſiæ ſtatum, ad Cleri, & Populi diſciplinam, ad animarum denique, quæ ſuæ fidei traditæ ſunt, ſalutem quovis modo pertinentibus, ut legere eſt in noſtri Pontificalis Romani formula ſuperius recitata. Hujus articuli originem, quo Limina Apoſtolorum Epiſcopi in ordinatione ſua ſe inviſuros promittunt, ex triplici fonte derivare, rectiſſime autumat Hallierius *De Sacris Ordinationibus*, Sectione VI. §. II. Pag. 236. & ſeqq. Primo, inquit, cum Summus Pontifex in obſcurioribus Fidei, vel Eccleſiaſticæ diſciplinæ negotiis totius ſuæ Provinciæ, cui non ſolum ut Archiepiſcopus, verum etiam ut Primas præſidet, Epiſcopos olim ad Concilium convocare ſoleret, in majoribus quoque & intricatioribus cauſis, totius ſui Patriarchatus, Epiſcopos rarius convocaret, hinc Epiſcopos quidem Italiæ, ac Siciliæ, qui Romano Pontifici, ut Primati ſubjiciuntur, Romam ad Concilium proficiſci debebant frequentius: cujus rei argumentum eſſe poteſt Epiſtola LXII. S. Leonis I. Summi Pontificis ad Epiſcopos Siciliæ, qua nempe eis præſcribit, Cap. IV. *Ut quia ſaluberrime a Sanctis Patribus conſtitutum eſt, binos in annis ſingulis Epiſcoporum debere eſſe conventus, ternis ſemper ex ipſis ad diem tertium Kal. Octobris, Romam fraterno Concilio ſociandi occurrant*: itemque Epiſtola S. Gregorii Magni, qua Cypriano Diacono ſcribens, Epiſcopis Siculis, qui ex antiquo more Romam ſingulis trienniis conveniebant, eorum labori conſulens, indulget, ut ſemel quolibet quinquennio Romam venirent; uti videre eſt apud ipſum Gregorium Lib. VI. Epiſtola XIX. & apud Joannem Diaconum Lib. III. vitæ S. Gregorii, Numero XXV. Manifeſtum itaque eſt, obligationem veniendi Romam, a S. Leone elici ex obligatione accedendi ad Synodos Provincialea, ut ſcite etiam admonet Vanelpennius, Parte I. Juris Eccleſiaſtici univerſi, Tit. XV. Cap. II. Num. XVII.

X. Secundo ex Ordinationum jure, quod Conciliorum convocationi ſolebat eſſe connexum, eadem Romam petendi neceſſitas orta fuit; quæ primum Italos, Siculoſque, alioſque Dalmatiæ vicinos comprehendebat, quos nonniſi a Summis Pontificibus, vel ex eorum licentia ordinatos fuiſſe, colligitur ex variis S. Gregorii Magni Epiſtolia, Libro III. Epiſtola XV. Lib. V. Epiſtola XIII. & alibi, cum tamen eodem tempore in Gallia, Hiſpania, Germania, & aliis regionibus ſinguli in ſuis Provinciis, a Metropolitanis ſuis, vel Primatibus ordinari ſolerent Antiſtites; hinc qui Summo Pontifici, ut Primati obediebant, Romam evocari conſueverant, vel ut ordinarentur, vel, ut ſi per alium conſecrari eis liceret, ſummum tamen Pontificem ſalutarent, ſtatim atque per tempus, & vires ipſis liceret, conformiter nempe Tarraconenſis Concilii ſtatuto, anno DXVI. habiti, quo nempe præcipitur Can. V. *Ut ſi quis in Metropolitana Civitate non fuerit Epiſcopus ordinatus, poſteaquam ſuſcepta benedictione per Metropolitani literas honorem fuerit Epiſcopi adeptus, & ſtatuto tempore, ideſt, impletis duobus menſibus, ſe in Metropolitani ſui præſentet aſpectibus, ut ab illo monitis Eccleſiaſticis inſtructus, plenius quid obſervare debeat, recognoſcat. Quod ſi forte hoc implere neglexerit, in Synodo increpatus, a fratribus corrigatur. Et, ſi infirmitate aliqua, ne hoc impleat, fuerit præpeditus, hoc ſuis litteris Metropolitano indicare procuret*. Quare cum ſequentibus temporibus, uti recte obſervat memoratus Hallierius, Electionem, & Ordinationum jura Summus Pontifex ad ſe traxerit, nihil mirum, ſi eodem jure præceperit, ut Epiſcopi ordinati quamprimum Romam accederent, monita, juſſaque ad recte ſuam Diœceſim adminiſtrandam ab eo audituri.

XI. Tertio, cum vetitum eſſet Eccleſiaſticis Legibus, ut infra Titulo ſequenti fuſe oſtendemus, ne Archiepiſcopi quidquam Pontificalis muneris ſine Pallio attentarent, Pallium autem, uti docet Sanctus Gregorius Lib. VII. Indictione I. Epiſtola V. ad Brunichildem Francorum Reginam, nonniſi fortiter poſtulantibus, obnixeque petentibus dari debeat; iiſque tantum, qui dumtaxat in Urbe præſentes eſſent, juxta ſervatam aliquando in Eccleſia diſciplinam, de qua infra dicemus; nec mirum profecto videri debet, ſi ob eam rationem petendi Pallium Romani Pontifices Archiepiſcopis legem fecerint, ut ad Sacra Apoſtolorum Limina ſe conferrent. Atque hinc facile intelligi poteſt, quare hæc obligatio viſitandi Limina Apoſtolorum, citius Metropolitanis, quam Epiſcopis ceteris impoſita ſit, uti colligitur ex Epiſtola VI. Paſchalis II. quia ſcilicet Metropolitanorum ordinatio citius, quam Epiſcoporum ad Sedem Apoſtolicam tranſlata eſt, atque etiam, quia Metropolitani ab eadem Apoſtolica Sede Pallium, & cum eo plenitudinem Sacerdotii accipere conſueverant. Quod quidem intelligens antiqua Juris Canonici Gloſſa in Cap. IV. *De jure jurando*, ad verbum, *ſingulis annis*, notavit, obligationem viſitandi Limina Apoſtolorum, de qua in citato Cap. IV. intelligendam eſſe, *de Archiepiſcopis, & Epiſcopis, qui ſubſunt Domino Papæ, nullo medio*. Additur in margine ex Joanne Andrea: *Idem ſervatur in aliis, ſi confirmationem, conſecrationem, vel Pallium a Papa recipiunt*.

XII. Tranſlata ergo non tantum Metropolitanorum, ſed & Epiſcoporum confirmatione, & conſecratione ad Apoſtolicam Sedem, una ipſa, uti obſervat Vaneſpennius, obligatio viſitandi Limina Apoſtolorum, ſive accedendi ad Sedem Apoſtolicam, extenſa fuit. Quod quidem conſentaneum eſt veteri Eccleſiæ diſciplinæ, juxta quam priſci Chriſtifideles de longinquo pergebant, ut Apoſtolorum limina inviſerent, ut videre eſt apud Cardinalem Baronium Tomo I. Annalium. Porro per Limina Apoſtolorum in formula Juramenti relata in Cap. IV. *De jure jurando*, non intelligi Eccleſias Sanctorum Petri & Pauli, nec ſacra eorum ſepulcra, aperte nonnulli Auctores deducunt ex verbis ipſis, quæ in ea Decretali ſubjiciuntur: *Niſi eorum abſolvar licentia*; quæ neceſſario ita debent exponi, niſi abſolvar per Papam, qui illis Liminibus præeſt, & illorum Apoſtolorum vice fungitur, uti poſt alios notat Fagnanus in laudato Cap. IV. Num. LXII. ubi etiam docet, eam obligationem viſitandi memoratorum Apoſtolorum Baſilicas, deduci non tam ex juramento, quam ex conſuetudine, ac Summorum Pontificum conſtitutis; ut propterea non bene Anaſtaſius Germonius, ceteroqui vir doctus, ubi agit de indulto Cardinalium, ad finem, a viſitatione Sacrorum Liminum excludat hunc actum venerationis Baſilicarum; etſi conſtet, non teneri Epiſcopos actum ipſum probare juramento, aut teſtibus, aut fide Sacriſtæ; ſed ſtatur eorum aſſertioni.

XIII. Præcipuus viſitationis iſtius ſcopus, uti colligitur ex Conſtitutione Sixti V. Pontificis Maximi, edita Romæ XIII. Kal. Januarii MDLXXXV. inci-

incipitque, *Romanus Pontifex*; & ex hodierno Romanæ Curiæ ſtylo, eſt quidem, ut Epiſcopi Sedem Apoſtolicam de ſtatu Eccleſiæ ſuæ plene informent, eumque Sacræ Congregationi Cardinalium ſuper interpretatione Concilii Tridentini (quæ ad hoc ſpecialiter deputata eſt) referant; quod & hodierna juramenti formula io verbis ſupra relatis exprimit. Eſt autem hic ſtatus duplex, nimirum materialis, & formalis. Materialis, ut ibidem inquit Fagnanus, Num. LXXIII. verſatur circa loca urbana, ſuburbana, ruralia, ſilveſtria: item circa Cathedralem, Collegiatas, Parochiales, & alias Eccleſias, & Oratoria: item circa monaſteria tam virorum, quam mulierum, Hoſpitalia, Montem pietatis, Collegia, Confraternitates, & alia pia loca tam Civitatis, quam Diœceſis, & circa earundem Eccleſiarum, & locorum, ſitum, fabricam, ornatum, bona, redditus, ſacram ſupellectilem, perſonarum, ac miniſtrorum numerum, & ordinem, & alia his ſimilia. Et quoad hunc ſtatum materialem praxis eſt, ut unuſquiſque Epiſcopus io prima ejus viſitatione plenam exhibeat relationem; in ſequentibus autem viſitationibus ſuper hoc ſtatu materiali ſimpliciter ſe referat ad relationem primo exhibitam, & tantum adjiciat, ſiquid additum, imminutum, immutatum fuerit, quod Sacram Congregationem ſcire expediat.

XIV. Status ſpiritualis, ſive formalis, ut eum vocat laudatus Fagnanus, in quo præcipue niti debent Epiſcopi, verſatur circa Paſtorale officium, ac circa omnia, quæ ad ipſarum, quibus præſunt, Eccleſiarum regimen, & animarum ſalutem pertinent, de quibus Sacra Congregatio juxta præſcriptum Sixti V. peculiariter vult edoceri, videlicet: *Quæ in Eccleſiis eorum curæ, ac fidei commiſſis, Cleri, Populique morum diſciplina ſit; quæ Concilii Tridentini decretorum tum in omnibus, tum præſertim in reſidentiæ munere executio; quæ item piæ conſuetudines, & qui omnium denique in via Domini ſint progreſſus*. Id quod in ſuo juramento ad præſcriptum noſtri Pontificalis ita exprimit quidem Epiſcopus: *Rationem reddam de toto Paſtorali officio, de rebus omnibus ad meæ Eccleſiæ ſtatum, ad Cleri, & Populi diſciplinam, animarum denique, quæ meæ fidei creditæ ſunt, ſalutem quovis modo pertinentibus; & viciſſim mandata Apoſtolica humiliter recipiam, & quam diligentiſſime exequar*. Atque hæc quidem generalia ſunt, ſuper quibus Sacra Congregatio informari debet; quæ etiam pro accuratiore informatione ad ſpecialia deſcendere ſolet, Fagnano id teſtante, qui & articulos illos ibidem annotat: de quibus ſi pro rei veritate, & ſincere, non autem perfunctorie Congregatio ipſa informetur, non dubium, quin aperte cognoſceret, quantus ſit in pluribus Eccleſiis ſuper articulis hiſce defectus, cui per Apoſtolicam Sedem opportunis remediis occurri merito debeat.

XV. Illud & hic adnotari debet, juxta hodiernam juramenti formulam, Epiſcopum nonniſi legitimo impedimento detentum per ſpecialem Nuntium huic obligationi ſatisfacere poſſe. Impedimentum legitimum, uti docent paſſim in Cap. IV. *De jure jurando*, Canonici Juris Interpretes, eſt quidem munus, & Reipublicæ officium Epiſcopatibus adjunctum, veluti cum Epiſcopi electores occupantur in electione Imperatoris, item ætas gravis, hoſtilitas quoque, & timor hoſtium, incurſus latronum, peſtis, & alia id genus, quorum tamen quædam impedimenta Antiſtites profecto excuſant a viſitatione perſonali tantum, non vero ab illa, quæ per certum Nuntium fieri ſolet, veluti ægritudo, decrepitas, munus Epiſcopatui adjunctum, & ſimilia, quæ perſonam reſpiciunt ipſius Epiſcopi. Sunt autem quædam alia impedimenta, quæ etiam a mittendo Romam certum Nuntium Epiſcopos excuſant, ut exempli gratia, peſtis, viarum obſeſſio, hoſtilitas, modo tales ſint, quæ impediant acceſſum Diœceſanorum ad Urbem. Sane ſi Epiſcopus non careat Clero, cæteri Sacerdotes profecto non admittuntur ad limina viſitanda pro non ſuo Epiſcopo; quia nimirum in conſtitutione Sixti V. & in formula noſtri Romani Pontificalis, diſerte ſancitur, ut Epiſcopi viſitare debeant per certum Nuntium ex gremio ſuorum Capitulorum, aut in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutum, ſeu alias Perſonatum habentem; in eorumque defectum, per Sacerdotem Diœceſanum; at vero ſi Clero Epiſcopi careant, omnino per aliquem alium Presbyterum ſecularem, vel regularem ſpectatæ probitatis, & Religionis de ſtatu Eccleſiæ plene inſtructum.

XVI. Præterea præſcribit mox noſtra formula, ut Limina non viſitantium impedimenta probanda ſint ab Epiſcopis non juramento, ſed legitimis probationibus ad S. R. E. Cardinalem proponentem in Congregatione Sacri Concilii, per ſupradictum Nuntium tranſmittendis. Quæ nomine legitimarum probationum veniant, fuſe utriuſque Juris Scriptores explicant; recte autem docet Fagnanus, Num. XIV. ibidem, probationem per juramentum nequaquam ſufficere, ubi conſtitutio legitimam probationem requirit, itemque nec quando fieri poteſt per teſtes. Quod quidem ex ea ratione confirmari poteſt: nam cum Epiſcopi vinculo juramenti adſtringantur ex noſtra Romani Pontificalis formula ad viſitanda Apoſtolorum limina in certis annorum curriculis per ſe ipſos, niſi eſſent legitime impediti: fruſtra eorumdem juramento ſtaretur, de ipſo legitimo impedimento. Enimvero qui ſciens ſine impedimento legitimo, Nuntium tranſmittendo, in perjurium incidere non veretur, utique nec timebit pejerare, ſe legitime eſſe impeditum. Unde ne dicamus, eam particulam memoratæ formulæ, *Apoſtolorum Limina ſingulis trienniis perſonaliter per me ipſum viſitabo*, ſerio appoſitam, otioſam eſſe, fateri cum pleriſque Canonici Juris Conſultis cogimur, ejus, qui ipſam formulam condidit, certe fuiſſe mentem, ut de impedimento aliter docere Epiſcopum oporteat, quam per juramentum.

XVII. Poſtremus denique articulus, qui & ipſe addititius eſt, promiſſionem continet indemnitatis rerum Eccleſiæ, ſacramentoque adſtringit Epiſcopum, ne alienet bona Eccleſiæ, inconſulto Romano Pontifice: *Poſſeſſiones vero ad menſam meam pertinentes non vendam, nec donabo, neque impignorabo, nec de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo etiam cum conſenſu Capituli Eccleſiæ meæ, inconſulto Romano Pontifice; etſi ad aliquam alienationem devenero, pœnas in quadam ſuper hoc edita conſtitutione contentas eo ipſo incurrere volo*. Hanc promiſſionem juramento firmatam ab iis tantum olim exigi ſolitam fuiſſe, de quibus ſuſpicio probabilis oriri poſſet, quod bona Eccleſiæ alienaturi eſſent, colligi poteſt ex Epiſtola Pelagii Papæ Cethego Patricio miſſa, qua hujuſmodi juramentum ſe exegiſſe teſtatur ab electo Epiſcopo Syracuſanæ Urbis, quod uxorem, & liberos haberet: *Summo ſtudio ab eodem Syracuſanæ Urbis Epiſcopo, priuſquam a nobis in Epiſcopum contingeret ordinari hu-*

hujuſmodi exegimus cautionem, per quam, & ſuam fateretur, quantula eſſet præſentis temporis, habita rerum deſcriptione, ſubſtantiam; & nihil unquam per ſe, aut per filios, & uxorem, ſive quamlibet propinquam, aut domeſticam, vel extraneam forte perſonam de rebus audeat uſurpare Eccleſiæ, & univerſa ſui Epiſcopatus quæſita tempore, Eccleſiæ ſuæ dominio ſociaret; nihil ultra id quod modo deſcriptum eſt, filiis ſuis, vel hæredibus relicturus. Relata eſt hæc Epiſtola Pelagii, ſive Gelaſii, ut aliis lubet, in Can. *De Syracuſanæ*, Diſtinctione XXVIII. Ex ejus verbis ſcite colligit laudatus Hallerius, *De ſacris ordinationibus*, Sectione VI. §. V. indemnitatis rerum Eccleſiaſticarum in ordinatione cautionem juratoriam ab eo exactam, qui liberos, & uxorem habens, facile credi poſſet inducendus cupiditate carnis, & ſanguinis ad alienanda, vel dilapidanda Eccleſiæ bona; uſitatum vero minime fuiſſe, ut a reliquis Epiſcopis conſecrandis idem juramentum exigeretur; ſecus enim non videretur tamquam ſpecialis cautio in eo caſu adhibita.

XVIII. Sciendum quoque hic illud eſt, hujus articuli de non alienandis rebus Eccleſiæ nullam in formula Gregorii VII. prout vel in Concilio Romano, vel in Decretalibus exhibetur, fieri mentionem; unde poſt tempora Gregorii VII. inſertam fuiſſe recte obſervat Franciſcus Florens ad titulum *De auctoritate, & uſu Pallii*; quemadmodum plura alia ſucceſſu temporis addita fuiſſe, ex dictis facile intelligi poteſt. Conſtat autem ex Cap. II. *De feudis*, & ex Cap. VIII. *De rebus Eccleſiæ non alienandis*, Innocentii III., & Cæleſtini III. Pontificum tempore morem receptum fuiſſe, ut Epiſcopi juramento ſe adſtringerent Romano Pontifici, non alienandi, vel infeudandi Eccleſiæ bona. Sunt infiniti pene Canones, qui eam alienationem prohibent, præſertim vero Conſtitutio Pauli II. quæ incipit, *Ambitioſæ*, quæque varias pœnas vendenti, ementique bona Eccleſiæ, inconſulto Romano Pontifice, comminatur. Ad eamque conſtitutionem puto alludere noſtri Romani Pontificalis formulam, ubi ait: *Et ſi ad aliquam alienationem devenero, pœnas in quadam ſuper hoc edita conſtitutione contentas eo ipſo incurrere volo*. Quæ verba, vel in edito Pontificali, Venetiis anno MDLXXII. deſiderantur. Certe ut manu ſcripta omittam, liquido conſtat, etiam Pontificalia edita in ipſa juramenti formula aliquantum variare. Ceterum in eam conſtitutionem Pauli II. videſis Eminentiſſimum Petram Tom. V. Commentariorum ad conſtitutiones Apoſtolicas, & alios paſſim Theologos æque ac Canonici Juris Conſultos.

XIX. Explicata utcumque juramenti formula, omitti & ille nequit Ritus, qui in §. IX. deſcriptus eſt. Nimirum, ſolemni ritu Epiſcopus ordinandus, ubi memoratam formulam recitavit, ambas manus ſuper Euangelii textum apponit, genuflexuſque dicit: *Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Euangelia*: reſpondet vero Pontifex Conſecrator, *Deo gratias*. Edita olim juramenta ſuper ſacrum Euangelii librum, abunde oſtendimus in opere noſtro, *De Codice Sancti Euangelii &c.* Lib. III. Cap. XIII. Uſitatum vero eum jurandi ritum per illa verba, *Sic me Deus adjuvet &c.* ab Epiſcopo præſertim ordinando poſt recitatam formulam variæ promiſſionis factæ Romano Pontifici, addiſcere licet ex Cap. IV. *De jure jurando*. Quam inepte autem garriat Molineus juramentum eo inter alia fundamento impugnans, quod in ipſo nulla fit de Deo mentio, vel ex memorato jurandi ritu demonſtrat eruditus Gonzalez in laudato Capite IV. *Quoniam*, inquit, *ut Dei obteſtatione firmatur jus jurandum, ita ad Dei gloriam exhibetur*.

§. X.

Ad hoc tempus ſingulorum trienniorum tenentur omnes Patriarchæ, Primates, Archiepiſcopi, atque Epiſcopi, Itali, videlicet, vel ex Italicis Inſulis, unde in Italiam commodius trajici poteſt; velut Siculi, Sardi, Corſi, & alii adjacentium Provinciarum Italiæ, atque etiam Dalmatiæ, & Græcarum, quæ e regione ipſis Italiæ, & Siciliæ oris ſunt. Ad tempus ſingulorum quadrienniorum, Germani, Galli, Hiſpani, Belgæ, Boemi, Hungari, Poloni, Angli, Scoti, Hiberni, & ceteri omnes, qui in Europa ſunt citra mare Germanicum, & Balticum, atque omnium inſularum maris mediterranei. Ad tempus ſingulorum quinquenniorum, qui intra Europæ fines ſunt his provinciis remotiores, atque etiam Africani litoribus noſtris adverſis, atque inſularum maris Oceani, Septentrionalis, & Occidentalis Europæ, atque Africæ, citra continentem novi Orbis, tam qui nunc ſunt, quam qui ad Catholicam Fidem per miſericordiam Dei aliquando redierint. Ad tempus ſingulorum decenniorum Aſiatici, & qui extra Aſiam, & qui in aliis novis terris Orientalibus, Meridionalibus, Occidentalibus, & Septentrionalibus, tam in inſulis, quam in continentibus, & denique in quibuslibet mundi partibus exiſtentes.

COMMENTARIUS.

I. CAutum eſt Conſtitutione Sixti V. Pontificis Maximi, cujus in commentario ſuperiori mentionem fecimus, Epiſcopos, & alios majores Antiſtites Italos, & in Italicis inſulis, & provinciis adjacentibus, teneri Sacra Apoſtolorum Limina inviſere tertio quoque anno; Germanos

manos

manos vero, Gallos, & Hiſpanos, & ceteros, qui in Enropa ſunt citra mare Germanicum, & Balticnm, quarto anno; remotiores, qui intra fines Europæ conſiſtunt, & Africanos, quinto anno; Aſiaticos tandem, & qui extra Aſiam degunt, ex omnibus mundi partibus, decimo quoque anno, uti ſuſius in eadem Conſtitntione exprimitur. Docet autem Proſper Fagnanus, doctiſſimus Canonici Juris Interpres, io Cap. IV. *De jure jurando*, Numero LXXIII. recitata annorum ſpatia, tam Epiſcopis Italiæ, quam cæteris omnibns, æqualiter currere a die publicationis ejuſdem Conſtitutionis, hoc eſt a die vigeſima Decembris, anni MDLXXXV. Quod quidem quoad Epiſcopos, & Archiepiſcopos, qui tempore præſatæ publicationis conſecrati jam erant, vel Pallium ſuſceperant, aut ad aliam Eccleſiam jam fuerant translati, manifeſtum profecto eſt, qnia ſcilicet ſic expreſſe cavetur in ipſa Conſtitutione, §. *Hi vero ex ſupradictis*. Qunad alios autem, quamvis Conſtitutio in §. *Hæc autem annorum ſpatia*, edixerit, ut ſpatia hujuſmodi, tempore ſuſcepti muneris, conſecrationis, vel Pallii traditionis, aut translationis ad aliam Eccleſiam incipiant; tamen hæc verba non ita eſſe accipienda docent cum Fagnano Doctores, ut initium computationis triennii, vel quadriennii &c. ſumi debeat a die conſecrationis, ſuſceptionis, vel translationis hujuſmodi, ſed hunc quidem habere ſenſum, nt eo ipſo quo quis eſt conſecratus &c. incipiat illi currere obligatio viſitandi Limina, non autem, ut ſpatia ſupradicta ab eo tempore computari debeant; atque hanc interpretationem ſemper habuiſſe ea verba in Sacra Congregatione Concilii, diſerte Fagnanus teſtatur.

II. Monendi autem hoc loco de eo Epiſcopi ſunt, non debere ipſos intra tempora ſuperius expreſſa quandocumque ſacra Limina viſitare, ſed tantum ultimo anno temporis eiſdem præfixi; idqne ſatis aperte indicant verba tum Conſtitutionis Sixtinæ, cum noſtri Romani Pontificalis, quæ oon præcipiunt ſimpliciter Liminum viſitationem infra illa annorum curricula, ſed jubent, ut Epiſcopi Italiæ tertio, Germaniæ quarto, Africæ quinto, Aſiæ decimo quoque anno iter ſuſcipiant, & viſitationem perficiant; licet cum Epiſcopis ultra Montes, ac præſertim Indiarum ob ingentem locorum diſtantiam agi benignius conſueverit. Certe, ſi fas eſſet infra dicta temporum ſpatia Limina inviſere, inter alia abſurda & illud graviſſimum inconveniens ſequeretur; quia, ſi Epiſcopus, exempli gratia, Italiæ, viſitaret die prima Decembris, qui forte eſſet ultimus ſui triennii annus, poſſet deinde die vigeſima ſecunda ejuſdem menſis, ex qua incipit novum triennium, iterum ſuum munus obire; quod quidem aperte eſt contra mentem noſtri Pontificalis, & Conſtitutionis Sixti V. quibus præſcriptum ſcimus, ut tertio quoque anno viſitatio peragatur; ut de ſtatn ſuæ Eccleſiæ, ac de iis quæ trium annorum intervallo occurrunt, plene Apoſtolicam Sedem informent, quo opportunis remediis neceſſitati ſtatus materialis, ſpiritualiſve, ut ajuat, ipſius Eccleſiæ occurri poſſit.

III. Alia certe olim ratio fuit, ob quam Epiſcopi juxta formulam juramenti præſtiti certis temporibus Apoſtolica Limina inviſere tenebantur, in obſequium ſcilicet Apoſtolicæ Sedis, quod ab omnibus eidem debetur, utpote quæ mater exiſtit Eccleſiarum omnium & Magiſtra. Quamobrem Alexander IV. Pontifex Maximus anno Chriſti MCCLVII. Pontificatus III. ſaluberrima Conſtitutione dignitati, ac venerationi Romanæ Eccleſiæ, ne ſenſim deflorеſceret, conſulens, conceſſa omnia privilegia, quæ alii importunitate ſua extorſerant, alii precibus eblanditi erant, ut Apoſtolicæ Sedis adeundæ onere exolverentur, penitus abrogavit, uti videre eſt apud Raynaldum ad ipſum annum MCCLVII. Num. L. ubi integra legitur conſtitutio hunc in modum „ Importuna multorum inſtantia,
„ quam nequit ioterdum repulſa repellere, felicis
„ recordationis Innocentium Papam Prædeceſſo-
„ rem noſtrum, & nos aliquando coarctavit, ut
„ cum votis eorum benignitas Sedis Apoſtolicæ
„ quodammodo tracta concurreret, non ex voto.
„ Sane nonnulli Eccleſiarum Prælati obtinuerunt
„ ſibi per Sedem Apoſtolicam importune concedi,
„ nt non teneantur Sedem eandem uſque ad certa
„ tempora viſitare contra formam præſtiti jura-
„ menti; ex quo illud evenit inconveniens, quod
„ Apoſtolicæ Sedis dignitas rarius viſitatur in de-
„ rogationem reverentiæ, quæ ab omnibus debe-
„ tur eidem, utpote quæ mater exiſtit Eccleſia-
„ rnm omnium, & magiſtra. Nos igitur volen-
„ tes ſuper hoc ſalubri remedio providere, ac
„ Romanam Eccleſiam, quæ ſuper omnes alias or-
„ dinariæ poteſtatis obtinet principatum, con-
„ gruis honoribus frequentari; præſertim quod
„ non ſit facile recedendum ab eo, quod a Præde-
„ ceſſoribus noſtris ſuper hoc diu excogitatum ex-
„ titit, & obtentum: de fratrum noſtrorum con-
„ ſilio indulgentias, & conceſſiones hujuſmodi Pa-
„ triarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbati-
„ hns, & aliis Eccleſiarum Prælatis conceſſas, au-
„ ctoritate præſentium revocamus. Datum Vi-
„ terbii III. Non. Aug. Anno III.

§. XI.

Deinde Electo, & aſſiſtentibus in locis ſuis, ut dictum eſt, ſedentibus, Conſecrator intelligibili voce legit ſequentem examinationem, quæ legi debet ſemper, ſicut jacet, in ſingulari, etiamſi plures ſimul examinentur: aſſiſtentes vero Epiſcopi ſubmiſſa voce dicunt quæcumque dixerit Conſecrator, & omnes debent tunc Mitras tenere, & ſedere.

E X A M E N.

Antiqua Sanctorum Patrum inſtitutio docet, & præcipit, ut is qui ad Epiſcopatus ordinem eligitur, antea diligentiſſime examinetur cum omni charitate, de Fide

ſanctæ Trinitatis; & interrogetur de diverſis cauſis, & moribus, quæ huic regimini congruunt, ac neceſſaria ſunt retineri, ſecundum Apoſtoli dictum: Manus nemini cito impoſueris. *Et ut etiam is qui ordinandus eſt, erudiatur, qualiter ſub hoc regimine conſtitutum oporteat converſari in Eccleſia Dei; & ut irreprehenſibiles ſint, qui ei manus ordinationis imponunt. Eadem itaque auctoritate, & præcepto, interrogamus te, dilectiſſime Frater, charitate ſincera, ſi omnem prudentiam tuam, quantum tua capax eſt natura, Divinæ ſcripturæ ſenſibus accommodare volueris.* Tum Electus aliquantulum aſſurgens, detecto capite, reſpondet: *Ita ex toto corde volo in omnibus conſentire, & obedire.* Et hoc ſervabit ad omnes alias reſponſiones ſequentes; & ſi plures Electi fuerint, ſucceſſive quiſque ſic reſpondet.

Interrogat Conſecrator.

Vis ea quæ ex Divinis ſcripturis intelligis, plebem cui ordinandus es, & verbis docere, & exemplis? ℞. *Volo.*

Interrogatio. *Vis traditiones Orthodoxorum Patrum, ac Decretales Sanctæ, & Apoſtolicæ Sedis conſtitutiones veneranter ſuſcipere, docere, & ſervare?* ℞. *Volo.*

Interrogatio. *Vis Beato Petro Apoſtolo, cui a Deo data eſt poteſtas ligandi, ac ſolvendi; ejuſque Vicario Domino Noſtro, Domino N. Papæ N., ſuiſque ſucceſſoribus Rom. n'is Pontificibus, fidem, ſubjectionem, & obedientiam, ſecundum Canonicam auctoritatem, per omnia exhibere?* ℞. *Volo.*

Interrogatio. *Vis mores tuos ab omni malo temperare, & quantum poteris, Domino adjuvante, ad omne bonum commutare?* ℞. *Volo.*

Interrogatio. *Vis caſtitatem, & ſobrietatem cum Dei auxilio cuſtodire, & docere?* ℞. *Volo.*

Interrogatio. *Vis ſemper in divinis eſſe negotiis mancipatus, & a terrenis negotiis, vel lucris turpibus alienus, quantum te humana fragilitas conſenſerit poſſe?* ℞. *Volo.*

Interrogatio. *Vis humilitatem, & patientiam in te ipſo cuſtodire, & alios ſimiliter docere?* ℞. *Volo.*

Interrogatio. *Vis pauperibus, & peregrinis, omnibuſque indigentibus eſſe propter nomen Domini affabilis, & miſericors?* ℞. *Volo.*

Tunc dicit ei Conſecrator: *Hæc omnia, & cetera bona tribuat tibi Dominus, & cuſtodiat te, atque corroboret in omni bonitate.* Et reſpondeant omnes: *Amen.*

Interrogatio. *Credis ſecundum intelligentiam, & capacitatem ſenſus tui, Sanctam Trinitatem Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, unum Deum omnipotentem, totamque in Sancta Trinitate Deitatem, coeſſentialem, conſubſtantialem, coæternam, & coomnipotentem, unius voluntatis, poteſtatis, & majeſtatis, creatorem omnium creaturarum, a quo omnia, per quem omnia, & in quo omnia, quæ ſunt in Cælo, & in Terra, viſibilia, & inviſibilia, corporalia, & ſpiritualia.* ℞. *Aſſentio, & ita Credo.*

Interrogatio. *Credis ſingulam quamque in Sancta Trinitate perſonam, unum Deum, verum, plenum, & perfectum?* ℞. *Credo.*

Interrogatio. *Credis ipſum Filium Dei, Verbum Dei æternaliter natum de Patre, conſubſtantialem, coomnipotentem, & coæqualem per omnia Patri in divinitate, temporaliter natum de Spiritu Sancto ex Maria ſemper Virgine, cum anima rationali, duas habentem nativitates, unam ex Patre æternam, alteram ex Matre temporalem, Deum verum, & hominem verum, proprium in utraque natura, atque perfectum, non adoptivum, nec phantaſmaticum, ſed unicum, & unum Filium Dei in duabus, & ex duabus naturis, ſed in unius perſonæ ſingulari-*

gularitate, impaſſibilem, & immortalem divinitate, ſed in humanitate pro nobis, & pro ſalute noſtra paſſum vera carnis paſſione, & ſepultum, ac tertia die reſurgentem a mortuis vera carnis reſurrectione; die quadrageſimo poſt reſurrectionem cum carne, qua reſurrexit, & anima aſcendiſſe ad Cælum, & ſedere ad dexteram Patris; inde venturum judicare vivos, & mortuos, & redditurum unicuique ſecundum opera ſua, ſive bona fuerint, ſive mala? ℞. *Aſſentio, & ita per omnia credo.*

Interrogatio. *Credis etiam Spiritum Sanctum, plenum, & perfectum, verumque Deum a Patre, & Filio procedentem, coæqualem, & coeſſentialem, coomnipotentem, & coæternum per omnia Patri, & Filio?* ℞. *Credo.*

Interrogatio. *Credis hanc Sanctam Trinitatem, non tres Deos, ſed unum Deum omnipotentem, æternum, inviſibilem, & incommutabilem?* ℞. *Credo.*

Interrogatio. *Credis Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam, unam eſſe veram Eccleſiam, in qua unum datur verum baptiſma, & vera omnium remiſſio peccatorum?* ℞. *Credo.*

Interrogatio. *Anathematizas etiam omnem hæreſim extollentem ſe adverſus hanc Sanctam Eccleſiam Catholicam?* ℞. *Anathematizo.*

Interrogatio. *Credis etiam veram reſurrectionem ejuſdem carnis, quam nunc geſtas, & vitam æternam?* ℞. *Credo.*

Interrogatio. *Credis etiam Novi, & Veteris Teſtamenti, Legis, & Prophetarum, & Apoſtolorum, unum eſſe auctorem Deum, ac Dominum omnipotentem?* ℞. *Credo.*

Poſtea Conſecrator dicit: ***Hæc tibi Fides augeatur a Domino ad veram, & æternam beatitudinem, dilectiſsime Frater in Chriſto.*** Et reſpondent omnes: *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. POſtquam joxts veterem Eccleſiæ conſuetudinem, cum Epiſcopi conſecratio ad Metropolitanum ſpectaret, exhibitum ſibi electionis decretum, an Canonica eſſet electio, ante conſecrationem examinaverat ipſe Metropolitanus, idem deinde ipſius electi mores diſcutiebat, & Fidem juxta illud Apoſtoli monitum in Epiſtola 1. ad Timotheum, Cap. III. *Probentur primum, & ſic miniſtrent, nullum crimen habentes.* Quod licet de Diaconis dictum ſit, multo magis tamen in Epiſcopis locum habet. Sane Edmundus Martenius Libro 1. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo X. Num. VIII. *iſtud examen tametſi ab aliis Eccleſiis uſurpatum fuerit, atque in primis a Concilio Nicæno II. Can. II. præſcriptum, Gallicanæ nihilominus proprium extitiſſe*, aſſerit. Verum pace tanti viri, antiquius, quam ipſe putat, eſt iſtiuſmodi examinis inſtitutum, uti addiſcere licet ex Concilio IV. Carthaginenſis Canone 1. quem etſi longiuſculum, libet tamen totum fere, integrumque hoc loco deſcribere. Sic autem inquit: (Qui Epiſcopus ordinandus eſt, antea examinetur, ſi natura ſit prudens, ſi docibilis, ſi moribus temperatus, ſi vita caſtus, ſi ſobrius, ſi ſemper ſuis negotiis vacans, ſi humilis, ſi affabilis, ſi miſericors, ſi literatus, ſi in Lege Domini inſtructus, ſi in Scripturarum ſeoſibus cautus, ſi in dogmatibus Eccleſiaſticis exercitatus; & ante omnia, ſi Fidei documenta verbis ſimplicibus aſſerat, ideſt Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, unum Deum eſſe confirmans, totamque Trinitatis Deitatem coeſſentialem, & conſubſtantialem, & coæternalem, & coomnipotentem prædicans; ſi ſingularem quamque in Trinitate perſonam plenum Deum; ſi Incarnationem Divinam non in Patre, neque in Spiritu Sancto factam, ſed in Filio tantum credat, ut qni erat in divinitate Dei Patris Filius, ipſe fieret in homine hominis Matris Filius, Deus verus ex Patre, homo verus ex Matre, carnem ex Matris viſceribus habens, & animam humanam rationalem, ſimul in eo ambæ naturæ, ideſt Deus, & Homo, una perſona, unus Filius, unus Chriſtus, unus Dominus Creator omnium quæ ſunt, & auctor, & Dominus, & rector, cum Patre, & Spiritu Sancto, omnium creaturarum; qui paſſus ſit vera carnis paſſione, mortuus vera corporis ſui morte, reſurrexit vera carnis ſuæ reſurrectione, & vera animæ reſumptione, in qua veniet judicare vivos, & mortuos.)

II. Pergit laudatus Canon, & ait. (Quærendum etiam ab eo, ſi Novi, & Veteris Teſtamenti, ideſt Legis, & Prophetarum, & Apoſtolorum unum, eumdemque credat Auctorem, & Deum; ſi diabolus non per conditionem, ſed per arbitrium factus ſit malus. Quærendum etiam ab eo, ſi credat hujus quam geſtamus, & non alterius, carnis reſurrectionem; ſi credat judicium futurum, & recepturos ſingulos pro his quæ in carne geſſerunt, vel pœnas, vel gloriam; ſi nuptias non improbet, ſi ſecunda matrimonia non damnet, ſi carnium perceptionem non culpet, ſi pœnitentibus reconciliatis communicet; ſi in baptiſmo omnia peccata, ideſt, tam illud originale contractum, quam illa quæ voluntarie admiſſa ſunt, dimittantur; ſi extra Eccleſiam Catholicam nullus ſalvetur. Cum in his omnibus examinatus, inventus fuerit

plene inſtructus, cum conſenſu Clericorum, & Laicorum, & conventu totius Provinciæ Epiſcoporum, maximeque Metropolitani, vel auctoritate, vel præſentia, ordinetur Epiſcopus &c.

III. Ergo antiquiſſimum eſt Epiſcopi examen, non ſolum in deſcriptis a noſtro Pontificali interrogationibus, deſumptis pene ad verbum ex antiquo Romano Ordine, & priſcis Pontificalibus libris, ſed & in multis aliis capitibus, quæ ex laudato Canone I. Concilii Carthaginenſis quarti recenſuimus. Non ergo ſecunda Nicæna Synodus examen iſtud primo præſcripſit, ſed Quarta Carthaginenſis; cujus conſtitutioni, qua Epiſcopi recens ordinandi prævio examine fidem profiteri jubentur, Manichæorum, Origeniſtarum, Novatianorum, Priſcillianiſtarum, Pelagianorum, aliorumque hæreticorum, novæ, aut ſaltem reſuſcitatæ hæreſes cauſam profecto dederunt; quia ſcilicet, qui ad alios docendos deliguntur, probatæ ſpectatæque ſcientiæ eſſe deberent. Hinc Juſtinianus Imperator in tractatu adverſus errores Origenis, extatque Tomo V. Conciliorum, cavit, *Ne impoſterum aliter ordinentur Epiſcopi, aut Monaſteriorum Præfecti, niſi prius cum aliis omnibus hæreticis, qui de more in editis libellis anathematizantur, ideſt Sabellio, Ario, Apollinario, Neſtorio, Eutyche, Dioſcoro, Timotheo Eluro, & Petro Moggo, & Anthimo Trapezuntis, Theodoſio Alexandriæ, Petro qui fuit Antiochiæ, & Petro qui Apameæ, & Severo olim Antiochiæ, prædictum etiam Origenem, qui Paganorum, Arianorumque Inſania laboravit, una eam execrabilibus, impiiſque ejus dogmatibus anathematizentur*. Hinc etiam eſt, ut recte ibidem obſervat Martenius, quod poſt Berengarium in quibuſdam Galliarum Eccleſiis interrogabantur ordinandi Epiſcopi, an realem in Euchariſtia Chriſti præſentiam, veramque panis, ac vini, in corpus, & ſanguinem ejus tranſubſtantiationem crederent; id quod in duobus mſs. Pontificalibus advertimus, uno Lugdunenſi Eccleſiæ, quod etiam uſui fuit Tarantaſienſi; altero Rotomagenſi. Hinc & Antonius Silæi Epiſcopus cultum Sanctarum Imaginum præſertim profeſſus eſt, *quando ordinatus eſt*, ut diſcimus ex Actis Concilii Conſtantinopolitani ſub Nicephoro Patriarcha anno DCCCXIV. celebrati.

IV. Hinc tandem Nicæna II. Synodus, quod Imperator Leo Iſaurus, ac ejus ſucceſſor, & Filius Conſtantinus Copronymus Epiſcupales Cathedras impleviſſent hominibus vanis, imperitis, adulatoribus, irreligioſis Eccleſiam, ac quævis Epiſcopalia munia faſtidientibus, Can. II. ſtatuit, neminem Epiſcopatui admovendum, niſi qui Pſalterium noſceret, & ſciret legere *ſcrutabiliter, & non tranſitorie tam Sacros Canones, & Sanctum Evangelium, quam divini Apoſtoli librum, & omnem divinam Scripturam*; additque hanc rationem: *Subſtantia enim Sacerdotii noſtri ſunt eloquia divinitus tradita, ideſt, vera ſcripturarum divinarum diſciplina, quemadmodum magnus perhibet Dionyſius*. Unde ſatis liquet, eos potius Epiſcopatui admovendos, qui vere Theologi ſunt, quam illi qui praxi forenſi nec ſatis imbuti, Vicarios Epiſcoporum aliquando egerunt. Sane veterem Canonem Carthaginenſem a Clemente VIII. Pontifice Maximo in Eccleſia reſtitutum eſſe, eoſque qui ordinandi ſunt Epiſcopi, una cum aliquot delectis ad hoc Cardinalibus, adhibitis ſimul, qui in Urbe ſunt, doctiſſimis Theologis, & Canonici Juris conſultiſſimis, diligenti, atque improviſo examine probari, atque ita uunc nonniſi bene diſerto ad Epiſcopatum aditum patere, ſcribit Cardinalis Baronius anno CCCXCVIII. Num LXIX.

V. Unum adhuc ſupereſt hic non omittendum, apud Gallos præſertim fuiſſe in uſu, ut in Epiſcopos conſecrandi polliceri cogerentur religioſam obſervationem Paſtoralis libri S. Gregorii Magni. Ea de re Hincmarus ita ſcribit ad nepotem ſuum Epiſcopum Laudunenſem: *Quando tibi librum Sacrorum Canonum, & regulam paſtoralem Beati Gregorii, coram Altare in præſentia omnium, qui adfuerunt, in manum miſi, obteſtans, ut ita, quantum tibi Deus ſcire, & poſſe daret, ſervares in vivendo, & docendo, & judicando, & ipſos libros ſub teſtimonio divino, & prædictæ fidelium Eccleſiæ ſuſceptos, te ita obſervaturum conſenſione tua confirmaſti*. Ubi nota, quam accurate, & religioſe adigeretur novus Epiſcopus ad Sanctum Altare, &, aſtante Eccleſia Chriſti, profiteri non modo religioſam Canonum obſervantiam, ſed & libri Paſtoralis S. Gregorii præceptionum omnium, tum in moribus, tum in doctrina, judiciiſque. Certe ſemper magni fecere Galli librum Paſtoralem laudati Summi Pontificis, ut non modo voluerint Epiſcopos ediſcere ipſum librum ex conſtituto Concilii Turoneaſis ſub Carolo, Cap. III. verum etiam ut ipſis Conciliis Gallicanis, ubi de reſtauranda collapſa diſciplina Eccleſiaſtica agebatur, liber idem prælegeretur, quemadmodum apparet ex Præfatione Concilii Moguntini, & ex Capite X. Concilii Remenſis ſub eodem Imperatore. Atque hinc factum videtur, ut Concilii Aquiſgranenſis ſub Ludovico Pio plura Capita ſententiis memorati operis S. Gregorii referta ſint.

VI. Nefas denique & illud eſt filentiu præterire, quod obſervat vir clariſſimus Joannes Mabillonius Muſæi Italici Tomo I. Epiſcopos olim, qui erant ex ordinatione Sedis Apoſtolicæ, in cautione ſua, qualis in libri diurni Capite III. Tit. VII. habetur, ſpondere ſe conſueviſſe divina officia Romano more perſoluturos. Eſt profecto rationi conſona diſciplina, ut omnes Eccleſiæ, Romanæ ſe conformarent. *Quis neſciat*, inquit S. Innocentius I. Pontifex Maximus, in Epiſtola ad Decentium, *aut non advertat id quod a Principe Apoſtolorum Petro Romanæ Eccleſiæ traditum eſt, ac nunc uſque cuſtoditur, ab omnibus debere ſervari, nec ſuperinduci, aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum? Præſertim cum ſit manifeſtum, in omnem Italiam, Gallias, Hiſpanias, Africam, atque Siciliam, Inſulaſque interjacentes, nullum inſtituiſſe Eccleſias, niſi eos quos venerabilis Apoſtolus Petrus, aut ejus Succeſſores conſtituerint Sacerdotes. Aut legant, ſi in his Provinciis alius Apoſtolorum invenitur, aut legitur docuiſſe. Quod ſi non legunt, quia nuſquam inveniunt, oportet eos hoc ſequi quod Eccleſia Romana cuſtodit, a qua eos principium accepiſſe non dubium eſt: ne dum peregrinis aſſertionibus ſtudent, caput inſtitutionum videantur omittere*. Omnes Latinas Eccleſias aſſerit a Sancti Petri, aut Succeſſorum Pontificum diſcipulis fundatas, edoctas eundem ritum, ideoque ab iſta unitatem non poſſe citra prævaricationem deviare. Addit, laudatarum Eccleſiarum Epiſcopos, & Clericos, dum Romam veniunt, conſueviſſe cum Pontifice ad Miſſarum ſolemnia procedere, ut nempe ex Romano ritu diſcant ſuum retinere, aut reformare. Vide aliam ejuſdem Pontificis ad Victricium Rotomagenſem Epiſcopum Epiſtolam, qua

juxta

juxta hujus poſtulata mandat etiam reliquas Galliæ Eccleſias ad Romanum ritum deduci. Vide plura apud eruditiſſimum Lupum in Scholio ad Decretum quartum primi Romani Concilii a S. Gregorio VII. celebrati.

VII. Jam præſertim pro auctoritate Breviarii Romani plura poſſent afferri teſtimonia, quibus abunde oſtendi poſſet, quanta fuerit nuper quorundam Epiſcoporum inſignis audacia, atque inſolentia, dum illud inconſulto Romano Pontifice non modo immutarunt, ſed & fœdarunt, hæreticiſque anſam dederunt conſtabiliendi ſuas pravas ſententias. Sed cum noſtrum non ſit hic inſtitutum Apologiam pro Romano Breviario adornare, eaque in ipſo contenta defendere, ſatis me facturum puto, lectorem monere, in pleriſque Gallorum Epiſcoporum Synodis Provincialibus poſt Tridentinam habitis, cautum diſtricte fuiſſe, ne quis alio quam Romano Breviario uti auderet in Horis Canonicis recitandis. Dolet ſane Dadinus Altaſerra Lib. II. *De Eccleſiaſtica juriſdictione*, Cap. XXI. eo inſanire Feuretium, ut inter alia ſua opinionum portenta obſtinate contenderet Lib. III. *De abuſu*, Cap. III. nefas eſſe Epiſcopo admittere Breviarium Romanum, non expectato conſenſu Metropolitani, & Principis etiam ſecularis; quia ſcilicet in ritu pſallendi divina officia, ex Can. *De his*, & Can. *Placuit*, XI. Diſtinctione, itemque ex Can. *Altaria*, de conſecratione, Diſtinctione I. Can. *Inſtitutio*, Diſtinctione II. ibidem, ſuffraganeæ Eccleſiæ debent ſequi conſuetudinem Metropolitanæ.

VIII. Verum futile hoc argumentum eſt, nam, ut dixi, Eccleſia Romana mater, & caput omnium Eccleſiarum eſt, a cujus regulis nullatenus licet deviare, Can. *Non decet*, & Can. *Præcepta*, X. diſtinctione. At quis non irrideat eam propoſitionem, nefas eſſe Epiſcopis, divinis in officiis Romanæ Eccleſiæ ritum admittere inconſulto Principe? Turpe eſt profecto Eccleſiæ Præſulibus in his quæ ſunt ſui muneris, & officii, Principis nomen objicere ad invidiam; eſtque de hac re S. Ambroſii juſtiſſima expoſtulatio in Epiſtola de Baſilicis in Auxentium: *Semper ne de Cæſare ſervulis Dei invidia commovetur, & hoc ad calumniam ſibi arceſſit impietas, ut imperiale nomen obtendat*. Videſis quæ de Breviario Romano fuſe diſſerit eruditus Grancolas, & vir clariſſimus, Emmanuel Cajetanus Souſa Luſitanus, Clericus Regularis, in recentiſſimo ſuo opere inſcripto, *Expeditio Hiſpanica Apoſtoli S. Jacobi Majoris aſſerta*, To. II. Appendice II. Ceterum teſtatur laudatus Altaſerra, etiam auctoritate Chriſtianiſſimi Principis Henrici III. Gallorum Regis, receptum fuiſſe in Gallia Romanum Breviarium. Atque hæc dicta ſint occaſione explicandi moris ſuperius memorati, juxta quem Epiſcopi ordinandi, teſte Mabillonio, ſpondebant ſe divina officia Romano more perſoluturos. Quod mirum videri non debet, nam, ſicut Romana Eccleſia ceteras omnes ordine, dignitate, nobilitate, atque loco antecellit; ita & ejus Eccleſiæ Breviarium principem locum obtinet inter ceterarum Eccleſiarum Officia, ſeu Breviaria.

§. XII.

Expleto itaque examine, præfati aſſiſtentes Epiſcopi ducunt Electum ad Conſecratorem, coram quo genuflexus, ejus manum reverenter oſculatur. Tunc Conſecrator, depoſita Mitra, cum Miniſtris ad Altare converſis, facit ſolito more Confeſſionem, Electo a ſiniſtris ejus manente, & omnes Epiſcopi ante ſedes ſuas ſtantes faciunt ſimiliter confeſſionem cum Capellanis ſuis. Facta itaque confeſſione, Conſecrator aſcendit ad Altare, & oſculatur illud, & Euangelium in Miſſa dicendum, & incenſat Altare more ſolito. Deinde vadit ad ſedem ſuam, vel faldiſtorium, & procedit in Miſſa uſque ad *Alleluja*, ſive ultimum verſum Tractus, vel Sequentiæ excluſive. Si vero Miſſa legitur, oſculato Altari, & Euangelio, omiſſa incenſatione, omnia prædicta legit in Altari, & illis dictis, ſive Miſſa legatur, ſive cantetur, redit cum Mitra ad ſedendum in faldiſtorio, quod ante medium Altaris ſibi reponitur.

COMMENTARIUS.

I. Finito examine ducitur Electus ab aſſiſtentibus Epiſcopis ad Pontificem conſecratorem, coram quo genuflexus, manum ejus reverenter exoſculatur, juxta Ritum in omnibus Romanis editis Pontificalibus expreſſum; quem etiam legere eſt in Pontificali ms. Lugdunenſi tercentum & amplius annorum, ubi diſerte cautum eſt, *ut duo Epiſcopi ..... ducant eum ad Conſecratorem, & ipſe electus oſculetur reverenter manus illius*. Ambas oſculari manus jubet, cum alias noſtrum Romanum Pontificale, manum numero ſingulari dicat. Monet præterea Pontificale Romanum Bibliothecæ Colbertinæ, ſi conſecrator ſit Papa, debere conſecrandum, qui expleto examine ad ipſum deductus eſt, oſculari ei pedem, & os; ſi vero alius, non pedem, ſed manum, & os. Mox addit, confeſſionem ab Epiſcopo Conſecratore ad Altare accedente una cum duobus Epiſcopis aſſiſtentibus, & aliis miniſtris, necnon una cum ipſo quoque electo faciendam: qui ritus quidem in eo a præſcripto noſtri Romani Pontificalis, ac Lugdunenſis variat, quod ipſa quidem diſerte mandant, ut Conſecrator cum Miniſtris ad Altare converſis faciat ſolito more confeſſionem, Electo a ſiniſtris ejus manente, ſive ut Lugdunenſe inquit, *a dextris ejus manente*.

§. XIII.

Epiſcopi vero aſſiſtentes ducunt Electum ad Capellam ſuam, & ibi depoſito Pluviali, Acolythi induunt illum ſandalia, ipſo Pſalmos, & Orationes conſuetas legente, ſi prius illa non accepit. Tum accipit Crucem pectoralem, & ſtola ei aptatur, ut ab humeris dependeat. Deinde tunicella, dalmatica, caſula, & manipulo induitur; quibus indutus accedit ad ſuum Altare, ubi ſtans in medio, medius inter Epiſcopos aſſiſtentes, detecto capite legit totum officium Miſſæ, uſque ad *Alleluja*, ſive ad ultimum verſum Tractus, vel Sequentiæ excluſive; nec vertit ſe ad populum, cum dicit, *Dominus vobiſcum*, ut in aliis Miſſis fieri ſolet.

COMMENTARIUS.

I. USus quorundam Pſalmorum, quos hodie ante Miſſam recitare ſolemus, antiquus profecto eſt. Teſtem ejus ritus habemus Innocentium III. Pontificem Maximum, quippe qui Lib. 1. Myſteriorum Miſſæ, Cap. XLVII. ita ſcribit: *Celebraturus Epiſcopus Miſſarum ſolemnia, quoſdam Pſalmos, & Orationes præmittit ſecundum exhortationem Pſalmiſtæ dicentis*: Præoccupemus faciem ejus in confeſſione, & in Pſalmis jubilemus ei. *Dicit autem hos quinque Pſalmos*. Quam dilecta. Benedixiſti. Inclina. Credidi. De profundis. *Ut quicquid immundum quinque ſenſuum tranſgreſſione commiſit, quinque Pſalmorum oratione detergat*. Enarrat ſubinde laudatus Pontifex, qua ratione quædam in Pſalmis contenta, ad Altaris myſterium, & Euchariſtiæ Sacramentum pertineant. Idipſum præſtat Guillelmus Durandus in ſuo Rationali Libro IV. Cap. II. Ait, celebraturum Pontificem Miſſarum ſolemnia, quoſdam Pſalmos, & Orationes præmittere ex inſtitutione Cæleſtini I. eoſque dum recitat, caligis, atque ſandaliis ornari. Recte autem Conſecrandus Epiſcopus Pſalmos hoſce præmittit, concelebraturus enim eſt in ſua ordinatione Pontifici conſecratori, ut infra dicemus.

II. Hinc non mirum, ſi vetus Miſſa ab Illyrico edita, antequam Epiſcopus ſacris veſtibus induatur, dici mandat, ſi tempus permiſerit, flexis genibus coram Altari ſeptem Pſalmos pœnitentiales, cum Litania, & aliis prolixis precibus, & deinde alios ſeptem Pſalmos, nempe: *Quam dilecta. Benedixiſti. Inclina Domine. Fundamenta ejus. Domine Deus ſalutis meæ. Credidi propter quod. Memento Domine David*. Sane preces præparatorias, eaſque prolixas ante Miſſæ celebrationem ſemper in uſu fuiſſe, crebris Sanctorum exemplis, qui tandiu in oratione perſeverabant, donec gratia Spiritus Sancti mirabiliter imbuti, ejus virtute, & impulſu ad celebrandum excitarentur, oſtendit Joannes Cardinalis Bona Lib. II. *Rerum Liturgicarum*, Cap. 1. Nu. II. Videri etiam poteſt de recitatis Pſalmis ad præparationem faciendam vir clariſſimus Dominicus Georgius, *De Liturgia Romani Pontificis*, Tomo 1. Lib. 1. Num. IV. præſertim vero Cardinalis Thomaſius vir doctrina, & ſanctimonia vitæ conſpicuus, qui ad initium Pſalterii ex duplici editione, quam Romanam dicunt, & Gallicam, antiquum ritum, hujuſmodi Pſalmos recitandi ante Miſſam, ex vetuſtiſſimis Codicibus uberius explicavit.

§. XIV.

Propter Ordinationes Epiſcoporum nunquam mutatur officium diei; dicitur tamen poſt Collectam diei, pro officio Conſecrationis, Collecta pro Electo ſub uno, *Per Dominum noſtrum &c.* Oratio,

Adeſto ſupplicationibus noſtris, omnipotens Deus, ut quod humilitatis noſtræ gerendum eſt miniſterio, tuæ virtutis impleatur effectu. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. VEl ab Apoſtolorum temporibus celebratas fuiſſe intra Miſſarum ſolemnia Sacerdotum Ordinationes, jam alio loco demonſtravimus ex celebri Actuum Apoſtolorum teſtimonio, Cap. XIII. *Miniſtrantibus autem illis Domino, & jejunantibus, dixit illis Spiritus Sanctus: ſegregate mihi Saulum, & Barnabam in opus, ad quod aſſumſi eos. Tunc jejunantes, & orantes, imponenteſque eis manus, dimiſerunt illos*. Inde profectum eſſe inquit inter alios Stanislaus Socolovius in ſermone de Conſecratione Epiſcopi, in comitiis Warſovienſibus habito. Pag. 23. ut nulli Ordines Sacri, ex iis qui majores dicuntur, ſine Altari, ipſaque Sacrorum Myſteriorum communi-

municatione, & oblatione conferantur. Certe S. Dionyſius Areopagita, *De Eccleſiaſtica Hierarchia*, Cap. III. nullum licere, ait, Sacramentum perfici Hierarchici muneris abſque divina Euchariſtia. Hoc etenim Sacramentum, uti recte docet memoratus Socolovius, omnium honorum fons eſt, & origo; per hoc tamquam per mundiſſimum canale, omnes perferuntur gratiæ, ut ſint in fontem aquæ ſalientis in nobis in vitam æternam. Hujus Sacramenti rite conficiendi cauſa omnes Sacri Ordines inſtituuntur, & per hoc firmantur. Hoc myſterium eſt omnium divinorum operum, ac myſteriorum arrhabo, & obſignatio.

II. Difficile profecto eſt divinare, quæ olim Miſſa in Ordinatione Epiſcopi diceretur. Ex Pontificali S. Cornelii Compendienſis ad uſum Eccleſiæ Sueſſionenſis ante annos DC. exarato, Antiphona ad Introitum, ut ajunt, Miſſæ, ea eſt: *Elegit te Dominus &c.* Pſalmus vero, *Exaudiat te Dominus*. Item alia Antiphona, *Sicut fui cum Moyſe &c.* Pſalmus, *Exaudiat*. Alia rurſus Antiphona, *Benedixit te hodie &c.* Pſalmus autem, *Deus Deorum Dominus*. Cum Introitus abſolutus fuerit, præſcribit memoratum Pontificale, ut non dicatur tunc *Kyrie eleiſon*, ſed ut Conſecrator Metropolitanus dicat *Gloria in excelſis Deo &c.* Deinde vero, *Pax vobis*. Et poſtea, Orationem *Adeſto ſupplicationibus noſtris*, ut ſupra in Rubrica habetur, imo in Ordine antiquo Romano, & in priſcis pene omnibus Pontificalibus Libris. Sane videtur Pontificale Compendienſe exſcripſiſſe Ordinem antiquum Romanum, ubi Miſſa in ordinatione Epiſcopi, a laudati Ordinis priſci Romani Auctore ita deſcribitur. Ad Introitum Antiphona: *Elegit te Dominus ſibi in Sacerdotem magnum, & aperiens theſaurum ſuum optimum abundare te faciet omnibus bonis*. Pſalmus: *Exaudiet te Dominus in die tribulationis, protegat te nomen Dei Jacob*. Alia Antiphona: *Sicut fui cum Moyſe, ita ero tecum; neque timeas, ecce Dominus Deus tuus ante te eſt, & non te derelinquit*. Pſalmus, *Exaudiat te Dominus &c.* Demum alia Antiphona ita inquit: *Benedixit te hodie Deus*. Pſalmus, *Deus Deorum Dominus*. Finito Introitu, monet Ordo ipſe Romanus, ne dicatur *Kyrie eleiſon*, ſed ut Conſecrator hymnum recitet *Gloria in excelſis Deo*. Deinde, *Pax vobiſcum*, & iſtiuſmodi Orationem: *Quæſumus omnipotens Deus, ut huic viro ad utilitatem Eccleſiæ provehendo benignitas gratiæ tuæ tribuat largitatem. Per*. Eam Orationem in præſenti hoc noſtro §. deſcriptam, *Adeſto ſupplicationibus noſtris &c.* habet quidem vetus Ordo Romanus, verum tunc a Conſecratore dicendam præſcribit, cum Sacer Euangelii Codex Capiti Epiſcopi ordinandi imponitur.

III. Juxta eundem Romanum Ordinem, & antiquum Pontificalem Codicem Compendienſem, & alios complures, Epiſtola in ipſa Miſſa Ordinationis Epiſcoporum eſt lectio Epiſtolæ B. Pauli Apoſtoli ad Timotheum: *Ctriſſime, fidelis ſermo: Siquis Epiſcopatum deſiderat &c.* uſque ad ea verba: *Oportet autem illum & teſtimonium habere bonum ab his, qui foris ſunt, ut doctrinam Dei noſtri ornet in omnibus*. Sequitur deinde Graduale: *Immola Deo ſacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua*. Verſus: *Congregate illi ſanctos ejus, qui ordinaverunt teſtamentum ejus ſuper ſacrificia*. Item Graduale: *Memor ſit omnis ſacrificii*. Verſus: *Mittat tibi auxilium de Sancto. Alleluja. Qui poſuit fines ejus, Alleluja. Diffuſa eſt gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum*. Tractus: *Deſiderium animæ ejus tribuiſti ei, & voluntate labioram ejus non fraudaſti eum*. Verſus: *Quoniam prævenisti eum in benedictione dulcedinis*. Verſus: *Poſuiſti ſuper caput ejus coronam de lapide pretioſo*. Sequitur poſt hæc Euangelium ſecundum Marcum: *In illo tempore: Circuibat Jeſus in circuitu docens, & convocavit duodecim, & cœpit eos mittere binos &c.* uſque ad illa verba: *Et ungebant oleo multos ægros, & ſanabantur*. Offertorium: *Inveni David. Alleluja. Gloria, & honore &c.* Secreta Oratio ita habet: *Suſcipe Domine munera, quæ tibi offerimus pro famulo tuo, ut propitius in eodem tua dona cuſtodias. Per*.

IV. Eadem pene habent plerique libri Pontificales. Verum in Pontificali Moguntino annorum circiter CD. Introitus Miſſæ non incipitur niſi poſt eam Conſecratoris admonitionem: *Epiſcopum oportet judicare, interpretari, conſecrare, confirmare, ordinare, offerre, & baptizare*. Quibus dictis, incipit Miſſa: *Spiritus Domini*. Collecta: *Deus cui omne cor patet, & omnis voluntas &c.* Item Collecta ſub eodem, *Per Dominum*. *Adeſto ſupplicationibus noſtris*; uti habetur in noſtro Romano Pontificali. Epiſtola: *Unicuique datur manifeſtatio*. Graduale. *Bona gens*. *Alleluja*. *Veni Sancte Spiritus*. Sequentia. *Veni Sancte Spiritus*. Ante penultimum verſum Sequentiæ, vel ante ultimum verſum Tractus, ſi fuerit tempus Quadrageſimale, ſilet Chorus juxta præſcriptum laudati Pontificalis Moguntini; & ipſi duo Epiſcopi aſſiſtentes ipſum Conſecrandum, dum hæc cantabuntur, ad armarium deducunt, dalmatica, ſubtili, ſandaliis, cambagis, & deſuper Pluviali indutum, ad Chorum coram ipſo Conſecratore iterum reducunt, & ſurgens Conſecrator converſus ad populum dicit: *Oremus dilectiſſimi nobis, ut huic viro utilitati Eccleſiæ providens benignitas Omnipotentis Dei gratiæ ſuæ tribuat largitatem. Per*. Poſt Litanias, poſt Sacram inunctionem, & alia, de quibus nos ſuo loco dicemus, reſumitur ultimus verſus ſequentiæ, *Da tuis Fidelibus*, vel ultimus verſus Tractus, Quadrageſimæ tempore. Legitur deinde Euangelium: *Si diligitis me, mandata mea &c.* Cantatur *Credo in unum*. Et dicitur Offertorium, *Confirma hoc &c.* Ex quibus omnibus perſpicue apparet, præſcribi in memorato Moguntino Pontificali, in Ordinatione Epiſcopi celebrandam Miſſam de Spiritu Sancto.

V. Pontificale Eccleſiæ Lugdunenſis ante annos CCC. ſcriptum aliam Miſſam dicendam præſcribat, illam ſcilicet, quam habet vetus Ordo Romanus, quamque nos ſuperius recitavimus; monet tamen id quod noſtra præſens Rubrica præcipit, propter Ordinationes Epiſcoporum nunquam mutari officium diei: *Illud autem notandum eſt*, inquit, *quod Eccleſia Romana propter Ordinationes Epiſcoporum nunquam mutat officium diei. Dicunt tamen pro Officio Conſecrationis Collectam*, Adeſto ſupplicationibus noſtris, *& Secretam, & Poſtcommunionem infraſcriptas. Aliæ vero Eccleſiæ plures dicunt Miſſam de Spiritu Sancto. Et aliæ dicunt Miſſam ſequentem*: illam nimirum ex Ordine Romano, & Pontificali Compendienſi recitatam. Idipſum præſcribit ms. Pontificale Bibliothecæ Vaticanæ Nu. 4744. uti in Appendice videre eſt. Quid autem de ea re mandet ms. Pontificale Bibliothecæ Angelicæ, in eadem Appendice oſtendetur, ubi ex ipſo Pontificali Ordinem ſe Conſecrationе electi in Epiſcopum deſcribemus.

§. XV.

§. XV.

Finito Graduali, ſi *Alleluja* dicitur, alioquin dicto Tractu, vel Sequentia, uſque ad ultimum verſum excluſive, Conſecrator accedit ad faldiſtorium ante medium Altaris, & ibi ſedet cum Mitra. Aſſiſtentes vero Epiſcopi iterum ducunt Electum ad Conſecratorem, cui Electus, depoſito bireto, caput profunde inclinans, humilem reverentiam facit; aſſiſtentes vero cum Mitris ſe aliquantulum inclinantes, etiam Conſecratorem venerantur. Tum ſedent omnes, ut prius; & Conſecrator ſedens cum Mitra, verſus ad illum, dicit: *Epiſcopum oportet judicare, interpretari, conſecrare, ordinare, offerre, baptizare, & confirmare.*

COMMENTARIUS.

I. Nunc explicanda ſunt nobis Epiſcoporum officia, & functiones: *Epiſcopum*, inquit Conſecrator ex præſcripto Ordinis antiqui Romani, ac omnium tum priſcorum, tum recentiorum Pontificalium, *oportet judicare, interpretari, conſecrare, ordinare, offerre, baptizare, & confirmare*. Qua in re duplex præcipue diſcrimen Epiſcopos inter, & Presbyteros, quod ad ipſa officia Eccleſiaſtica attinet, obſervandum nobis eſt. Nam primo, in communibus officiis, quæ Presbyteris concredebantur, veluti Verbi Divini prædicatio, Baptiſmi adminiſtratio, Euchariſtiæ oblatio, & alia hujuſmodi, profecto hæc obvia erat differentia, ut Epiſcopus quidem tamquam liber Miniſter, nec a quopiam dependens, omnia pro abſoluta ſua, qua pollebat, auctoritate ageret; Presbyter vero ex ipſius mandato, & directione, nec quicquam contra ejus voluntatem, ſive ex ſuo arbitrio facere poſſet. Hoc, quod ceteroqui in Commentariis ad Titulum de Ordinatione Presbyteri explicuimus, manifeſtum eſt ex multis S. Ignatii, Cypriani, & antiquorum Conciliorum Canonum locis, qui omnes in hoc conſentiunt, nihil debere fieri ſine Epiſcopo, hoc eſt, ipſo inſcio, nec conſentiente, aut approbante, uti poſt Thomaſſinum obſervat Joſeph Bingamus *Originum Eccleſiaſticarum*, Lib. II. Cap. III. §. I. & ſeqq. Certe S. Ignatius in Epiſtola ad Smyrnenſes ita ſcribit: *Sine Epiſcopo nemo quidquam faciat eorum quæ ad Eccleſiam pertinent*. Id quod Laodicena Synodus Canone LVII. confirmat his plane verbis: *Presbyteros nihil agere ſine mente Epiſcopi oportet*. Concilia, Arelatenſe I. Can. XIX. & Toletanum I. Canone XX. dicunt, *ſine conſcientia Epiſcopi*. Quorum omnium Canon vulgo Apoſtolicus XXXIX. hanc rationem aſſignat: *Nam Domini populus ipſi commiſſus eſt, & pro animabus eorum hic redditurus eſt rationem*.

II. Alterum diſcrimen inter Epiſcopum, & Presbyterum in eo verſatur, quod etſi quædam functiones, quæ hodie ad Epiſcopum ſpectant, quales ſunt publica pœnitentium reconciliatio, Neophytorum confirmatio, Sacrarum Ædium, Virginum, Viduarum, & id genus aliorum conſecratio, ſumma omniſi urgente neceſſitate, Presbyteris olim rariſſime committebantur, de quibus ſuo loco dicemus, numquam tamen ipſis delata fuit poteſtas Epiſcopos, Presbyteros, vel Diaconos ordinandi. Luculentiſſimum certe de ea re eſt Sancti Hieronymi teſtimonium in Epiſtola ad Evagrium, ubi ita ſcribit: *Quid enim facit, excepta ordinatione, Epiſcopus, quod Presbyter non facit?* S. Joannes Chryſoſtomus quoque Homilia XI. in Epiſtolam Pauli primam ad Timotheum, Presbyterorum poteſtatem maxime extollens, iiſdem ferme utitur verbis: *Inter Epiſcopum*, inquit, *& Presbyterum intereſt ferme nihil. Quippe & Presbyteris munus docendi, & Eccleſiæ cura permiſſa eſt, & quæ de Epiſcopis dixit Paulus, ea etiam Presbyteris congruunt, ſola quippe Ordinatione ſuperiores illi ſunt; atque hoc tantum pluſquam Presbyteri habere videntur*. Poſſem & his alios Patres, multoſque Conciliorum Canones adjungere, qui Epiſcopis Ordinationem, non autem Presbyteris adjudicant. ſed ſatis eſt demonſtrare ipſam Ordinationem per Presbyteros celebratam ſemper fuiſſe irritam, nulliuſque valoris ab Eccleſia judicatam. Enim vero teſtatur S. Athanaſius in Apologia ſua, Iſchyram a Synodo Alexandrina ideo munere ſuo exactum, quod Colluthus, qui ipſum ordinarat, Presbyter tantum eſſet, licet falſo Epiſcopi nomine gloriaretur. Atque ut alia omittam, Concilium Hiſpalenſe II. Can. V. eo progreſſum eſt, ut Presbyterum unum, & duos Diaconos officio ſuo abdicaret, quod Epiſcopus oculorum alias dolore detentus manus tantum, Presbytero precationes benedictionis, ſeu conſecrationis ſuper eos pronunciante, ipſis impoſuerat. Vide Jueninum Diſſertatione VIII. de Ordinibus. Quæſtione IV. Capite I. & Diſſertatione IX. de Ordinibus in ſpecie, Quæſtione III. Cap. IV. ubi ſolide probat, nullum Presbyterum, qui Epiſcopus non ſit, poſſe conferre Presbyteratum etiam ex delegatione Summi Pontificis.

III. Illud certe minime nos inficiamur, quin poſſint Presbyteri cum facultate Summi Pontificis, minores Ordines, imo etiam Subdiaconatum conferre. Id enim Chorepiſcopis, quorum plerique non erant Epiſcopi, aliquando conceſſum eſt. Subdiaconorum proculdubio ordinatio illis permiſſa videtur ex Concilii Antiocheni Canone X. & Hiſpalenſis Can. IV. Solos Presbyteros, & Diaconos ab eis ordinari prohibuit Leo III. Pontifex Maximus. Ordines quidem Eccleſiaſticos, qui per manus impoſitionem tribuuntur, Presbyteratum ſcilicet, & Diaconatum, ab ipſis conferri vetat Concilium Meldenſe Can. XLIV. Subdiaconorum tamen Ordinationes ipſis prohibitas jam olim fuiſſe conſtat ex Lib. VII. Capitularium Regum Francorum, Capite CCCXXXVIII. & CCCXXIX. Cardinalibus S. R. E.

Pre-

Presbyteris, & Abbatibus, modo Presbyteri ſint, & Epiſcopali benedictione inſigniti, conceſſum eſt privilegium conferendi Clericalem Tonſuram, & quatuor Ordines, qnos vocant minores: Cardinalium privilegium niti ajunt conſuetudine a Summo Pontifice approbata; Abbatum vero expreſſum eſſe in Canone XIV. Concili Secundi Nicæni. *Lectoris autem*, inquit, *manus impoſitionem licentia eſt unicuique Abbati in proprio Monaſterio ſolummodo faciendi, ſi dumtaxat Abbati manus impoſitio facta noſcatur ab Epiſcopo ſecundum morem præficiendorum Abbatum, dum conſtet illum eſſe Presbyterum*. Hanc poteſtatem hactenus conſervarunt plurimi Abbates, non ſolum vigore hujus Canonis, ſed etiam privilegiorum a Sede Apoſtolica obtentorum, quibus Tonſuram, minoreſque Ordines conferendi facultas eis facta eſt. Quæ quidem privilegia integra, & inviolata permanere ſanxit Concilium Tridentinum, inhibuitque dumtaxat Seſſione XXIII. de reformatione, Cap. X. *Ne cuiquam, qui regularis ſubditus non ſit, Tonſuram, vel minores Ordines conferant*.

IV. Hanc minores Ordines, non autem majores conferendi poteſtatem ſimplici Sacerdoti a Summo Pontifice demandari poſſe, non autem ei, qui Sacerdotio initiatus non eſt, docet S. Thomas in IV. Sententiarum, Diſtinctione XXV. Quæſtione I. Articulo I. ad tertium, his verbis: *Papa qui habet plenitudinem poteſtatis Pontificalis, poteſt committere non Epiſcopo ea, quæ ad dignitatem Epiſcopalem pertinent, dummodo illa non habeant immediatam relationem ad verum corpus Chriſti; & ideo ex ejus commiſſione aliquis Sacerdos ſimplex poteſt conferre minores Ordines, & confirmare, non autem aliquis non Sacerdos: nec iterum Sacerdos majores Ordines, qui habent immediatam relationem ad corpus Chriſti, ſupra quod conſecrandum Papa non habet majorem poteſtatem, quam ſimplex Sacerdos*. Hactenus Doctor Angelicus, qui etiam in reſponſione ad quintum argumentum, ita inquit: *Quia Sacerdos non habet completam poteſtatem in hierarchicis officiis, ſicut Epiſcopus, ideo non ſequitur, quod poſſit Diaconos efficere, quamvis ille ordo ſit ſibi propinquus*.

V. Scio, pleroſque Theologos, ac noviſſime Martenium Lib. I. *De ritibus*, Cap. VIII. Articulo V. Numero I. ad ſydera uſque extollere neſcio quod privilegium Ciſtercienſibus Abbatibus ab Innocentio VIII. Pontifice Maximo, anno MCDLXXXIX. datum, ut Subdiaconatus & Diaconatus Ordines conferre Monachis ſuis poſſent, ne extra clauſtrum diſcurrere cogerentur. Scio, pleroſque teſtari, ſe illud legiſſe; verum Navarrus Lib. V. Conſiliorum, cum de privilegiis agit, conſilio XIV. exorbitans illud privilegium vocat, rejicitque tanquam non legitimum. Illud etiam in dubium revocat Silvius in III. partem S. Thomæ, Quæſt. XXVIII. Articulo I. licet illud ſe legiſſe Vaſqueſius Diſputatione CXLIII. in III. partem S. Thomæ teſtetur, & in Collegio Complutenſi aſſervari, & verba privilegii exſcribat. Benſonius Lib. II. *De anno Jubilæi*, Capite XXIII. ubi diplomatis iſtius meminit, aſſerit Innocentii VIII. privilegium in eo ſolum poſitum eſſe, ut Ciſtercienſes Abbates literas dimiſſorias Monachis ſuis dare poſſent, quibus cuilibet Catholico Antiſtiti rite promoto poteſtas fieret Monachos Ciſtercienſes ordinandi, non habita Diœceſum, & Provinciarum ratione; & ita non ſolum Romæ declaratum fuiſſe a Sacra Congregatione Concilii Tridentini interprete, anno MDXCII. verum etiam explicatum fuiſſe a Clemente VIII. Pontifice Maximo in Bulla Ciſtercienſibus data. Hallierius tandem diſerte inquit, iſtud privilegium, ſaltem quoad Diaconatum, incertæ eſſe auctoritatis, probabilius vero cenſendum eſſe fictitium, ſuppoſitumque.

VI. His ita explicatis, videndum eſt de eo Epiſcopi munere, quod conſecrando Epiſcopo Conſecrator Epiſcopus ſignificat, dicens: *Epiſcopum oportet judicare*. Et quidem, ſi priſcam Eccleſiæ conſuetudinem inſpiciamus, ſumma fuit olim Epiſcoporum poteſtas in audiendis, & decidendis cauſis non modo ſpiritualibus, & ſuorum Clericorum, ſed etiam ſecularibus totius ſuæ Diœceſis. Videtur Apoſtolus ipſe in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. VI. id oneris Epiſcopis impoſuiſſe, ut fidelium lites naſcentes dirimeret. *Audet*, inquit, *aliquis veſtrum habens negotium adverſus alterum judicari apud iniquos, & non apud ſanctos? An neſcitis quoniam Sancti de hoc mundo judicabunt? Et ſi in vobis judicabitur mundus, indigni eſtis, qui de minimis judicetis? Neſcitis, quoniam Angelos judicabimus? Quanto magis ſecularia? Secularia igitur judicia ſi habueritis, contemptibiles, qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad judicandum*. Huc ſane ſpectat, quod ſcribit Auctor Apoſtolicarum Conſtitutionum Lib. II. Cap. XLIX. L. & LI. ac præſertim in Epiſtola I. ad Jacobum Fratrem Domini, ſic inquiens: *Siqui fratres negotia habent, inter ſe, apud cognitores ſeculi ne judicentur, ſed apud Presbyteros Eccleſiæ quicquid eſt illud dirimatur, & omni modo obediant ſtatutis eorum*.

VII. Apoſtoli juſſui obſecuti fuere jam olim Epiſcopi zeloſiores, doctioreſque, inter quos S. Auguſtinus, tum alibi, tum in Libro *De opere Monachorum*, Cap. XXIX. ubi ingenue fatetur, Apoſtolum, imo Chriſtum ipſum Apoſtoli ore, & verbis loquentem eam Epiſcopis ſarcinam injeciſſe: *Dominum Jeſum teſtem invoco in animam meam, quoniam, quantum attinet ad meum commodum, multo mallem per ſingulos dies certis horis, quantum in bene moderatis monaſteriis conſtitutum eſt, aliquid manibus operari, & ceteras horas habere ad legendum, & orandum, aut aliquid de divinis litteris agendum liberas, quam tumultuoſiſſimas perplexitates cauſarum alienarum de negotiis ſecularibus judicando dirimendis, vel interveniendo præcidendis; quibus nos moleſtiis idem affixit Apoſtolus, non utique ſuo, ſed ejus, qui in eo loquebatur, arbitrio*. Alia Epiſcoporum exempla, ac teſtimonia legi poſſunt apud Thomaſſinum Parte II. Diſciplinæ, Lib. II. Cap. CI. & CII. & apud Cornelium a Lapide in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. VI.

VIII. Fruſtra itaque ſunt, qui autumant, ab Apoſtolo non legem perpetuam datam, ſed tempori conſultum, ne Chriſtiani nondum adulta fide, Gentilium contagio coinquinarentur. Fruſtra, inquam, ſunt, qui ita cenſent, ſatiſque refelli poſſunt ex memorato S. Auguſtini teſtimonio, & aliis complaribus ejuſdem Sancti Patris locis, qui licet ſcribat poſt datam Eccleſiæ pacem, ait tamen Apoſtolum, ſive potius Chriſtum, qui per illius os loquebatur, non vero aliquem Imperatorem, conſtituiſſe Epiſcopos ſecularium cauſarum cognitores, ac Judices. Sic enim in Pſalmum CXVIII. Sermone XXIV. inquit: *Conſtituit talibus cauſis Eccleſiaſticos Apoſtolus cognitores, in foro prohibens jurgare Chriſtianos*. Ex quibus verbis illud notandum ſummopere eſt, parum curaſſe Auguſtinum placita Imperatorum Chriſtianorum, qui eam Epiſcoporum poteſtatem confirmarunt, ſed aperte fateri, ea ſe a Chri-

a Chriſto donatum facultate judicandi cauſas ſeculares. Non me latet, quantis artibus, machiniſque Epiſcopalem juriſdictionem oppugnare conati ſint homines quidem politici, & inter ipſos Carolus Fevretius in Libris *De Abuſu*, quos tamen egregie confutavit Vir Clariſſimus Antonius Dadinus Alteſerra in Opere celebri quod inſcripſit: *Eccleſiaſticæ Juriſdictionis vindiciæ*. Ceterum, quod Fidei dogma eſt, Epiſcopi habent prætoriam auctoritatem in Sacris Conciliis controverſias ad Religionem, & ad Fidem ſpectantes judicandi; ut jam nos oſtendimus in Prolegomenis noſtris, & Commentariis ad Concilia Œcumenica, Cap. xxv. De aliis Epiſcoporum muneribus ſupervacaneum eſt diſputare: videri enim poſſunt ii, qui peculiariter pertractarunt, qualis inter alios eſt Auguſtinus Barboſa in libris de officio, & poteſtate Epiſcopi; & noviſſime Vir Cl. Thomas Maria Alfani, *De Vita, & Officiis Epiſcopi*.

§. XVI.

Deinde, omnibus ſurgentibus, Conſecrator ſtans cum Mitra dicit ad circumſtantes. *Oremus, Fratres Cariſſimi, ut huic Electo, utilitati Eccleſiæ providens, benignitas Omnipotentis Dei, gratiæ ſuæ tribuat largitatem. Per Chriſtum Dominum noſtrum*. ℟. *Amen*. Et mox Conſecrator ante Faldiſtorium ſuum, & aſſiſtentes Epiſcopi ante ſedes ſuas cum Mitris procumbunt; Electus vero proſternit ſe a ſiniſtris Conſecratoris, Miniſtri etiam, atque alii omnes genuflectunt. Tum Cantor, vel, ſi officium ſit legendo, Conſecrator incipit Litanias, dicens *Kyrie eleiſon &c.* proſequendo totas, prout ſupra in Ordinatione Subdiaconi dictum eſt. Poſtquam autem dictum fuerit: *Ut omnibus Fidelibus defunctis &c.* ℟. *Te rogamus audi nos*. Conſecrator ab accubitu ſurgens, ad Electum converſus, baculum paſtoralem cum ſiniſtra tenens, dicit ſub voce Litaniarum. Primo: *Ut hunc præſentem Electum bene ✠ dicere digneris*. ℟. *Te rogamus audi nos*. Secundo dicit: *Ut hunc præſentem Electum bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris*. ℟. *Te rogamus, audi nos*. Tertio dicit: *Ut hunc præſentem Electum bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare, & conſe ✠ crare digneris*. ℟. *Te rogamus audi nos*. Producendo ſemper ſignum Crucis ſuper illum, idemque faciunt, & dicunt aſſiſtentes Epiſcopi, genuflexi tamen permanentes. Deinde iterum procumbit Conſecrator, & Cantor, ſeu ipſe qui prius dixit, eas proſequitur uſque ad finem: *Ut nos exaudire digneris &c.*

COMMENTARIUS.

I. DEſcripta eſt in primis oratio, quam in hoc §. deſcripſimus, in omnibus priſcis, recentibuſque Pontificalibus, quinimo in antiquo Romano Ordine, ubi tamen non ante, ſed poſt Litanias legitur. In Sacramentario Sancti Gregorii nulla habetur de Litaniis mentio, extat tamen ea Oratio hunc in modum deſcripta: *Oremus dilectiſſimi nobis, ut his viris ad utilitatem Eccleſiæ providendam electis, benignitas omnipotentis Dei, gratiæ ſuæ tribuat largitatem. Per Dominum noſtrum*. De Litaniis in Ordinatione Epiſcoporum dicendis hæc habet Ordo Romanus: *Incipiat Chorus Kyrie eleiſon cum Litania, & proſternat ſe Ordinator, Electi ſimul cum Electo, & ceteris Epiſcopis ante Altare ſuper ſtramenta, uſque dum dicat Schola, Agnus Dei*. De eodem Litaniarum ritu ſic inquit Pontificale Moguntinum annorum circiter CD. *Poſt hæc Conſecrator, Epiſcopi, & ipſe Conſecrandus flexis genibus procumbant ſuper ſedes ſuas, & dicatur Litania, in qua loco ſuo erigens ſe Conſecrator, & converſus ad populum dicat*: Ut Electum iſtum, & Confirmatum in Epiſcopum per miniſterium noſtrum bene ✠ dicere, ſancti ✠ ficare, & conſe ✠ crare digneris. *Clerus*: Te rogamus audi nos. *Quo per Epiſcopum ter dicto, & per Clerum toties repetito, Conſecrator reponat ſe, & reſumatur Litania*.

II. Tandem Pontificale Eccleſiæ Lugdunenſis ante annos CCC. ſcriptum ita ipſum Ritum exponit: *Et mox tam Conſecrator, quam Epiſcopi, & Electus accumbant ſuper faldiſtoria parata coram Altari; ita quod Electus maneat a ſiniſtris Conſecratoris, Miniſtri etiam, & alii ſuper ſtragmenta proſternant. Et Cantor incipiat Litaniam, dicens*: Kyrie eleiſon, *& proſequendo totam. Poſtquam autem dixerint verſum illum*: Ut obſequium ſervitutis, *ſibique a Choro reſponſum fuerit, tunc Conſecrator ab accubitu ſuo ſurgens, & ad Conſecrandum ſe volvens, baculum paſtoralem cum ſiniſtra tenens, dicat primo*: Ut hunc præſentem Fratrem noſtrum N. electum Pontificem in vera religione conſervare, & bene ✠ dicere digneris. *Secundo dicat*: Ut hunc præſentem Fratrem noſtrum N. electum Pontificem in vera religione conſervare, bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris. Te rogamus audi nos. *Tertio dicat*: Ut hunc præſentem Fratrem noſtrum N. electum Pontificem in vera religione conſervare, bene ✠ dicere, ſancti ✠ ficare, & conſe ✠ crare digneris, *proſequendo ſemper ſignum Crucis ſuper illum. Idem faciant*,

ciant, & dicant ceteri Epiſcopi, proſtrati tamen ſemper manentes, Choro etiam hæc eadem reſpondente. Deinde iterum accumbat, Cantore reſumente Litaniam, & proſequente uſque in finem. Vide in Appendice Ordinem ex ms. Codice Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ.

§. XVII.

Quibus finitis, ſurgunt omnes, & Conſecratore ante faldiſtorium ſuum cum Mitra ſtante, Electus coram eo genuflectit. Tum Conſecrator, accepto Libro Euangeliorum, adjuvantibus Epiſcopis aſſiſtentibus, nihil dicens, imponit ſuper cervicem, & ſcapulas Electi, ita quod inferior pars libri cervicem capitis Electi tangat, littera ex parte inferiori manente, quem unus ex Capellanis Electi poſt ipſum genuflexus, quouſque liber ipſe eidem Electo in manus tradendus ſit, continuo ſuſtinet.

COMMENTARIUS.

I. Recitatis Litaniis, liber Euangeliorum ex veteri Eccleſiæ inſtituto Capiti in Epiſcopum conſecrandi imponitur. Mirum videri debet id quod ſcribit Amalarius Fortunatus Lib. II. De officiis Eccleſiaſticis, Cap. XIV. ubi carpens Ordinem antiquum Romanum, alienum ait eſſe ab Apoſtolica traditione, & Canonica anctoritate hunc ritum ponendi Euangelium ſuper caput Epiſcopi conſecrandi. Ejus verba hæc ſunt: *Dicit libellus, ſecundum cujus ordinem celebratur ordinatio apud quoſdam, ut duo Epiſcopi teneant Euangelium ſuper caput ejus, quod neque vetus auctoritas intimat, neque Apoſtolica traditio, neque Canonica auctoritas.* Verum hallucinari Amalarium perſpicue conſtat non modo ex veteribus omnibus Pontificalibus, & priſcis Scriptoribus tum Latinis, tum Græcis, ſed ex Sacramentario S. Gregorii, ac præſertim ex Concilio Carthaginenſi IV. Can. II. ubi modus rituſque ordinandi Epiſcopum, ita ſtrictim deſcriptus legitur: *Epiſcopus cum ordinatur, duo Epiſcopi ponant, & teneant Euangeliorum Codicem ſuper caput, & verticem ejus; & uno ſuper eum fundente benedictionem, reliqui omnes Epiſcopi, qui adſunt, manibus ſuis caput ejus tangant.* Plura in hujus ritus comprobationem videſis inferius, & in Opere noſtro de Codice Sancti Euangelii, atque ſervatis in ejus lectione, & uſu vario ritibus Lib. III. Cap. XV. Quamobrem admitti nequaquam poteſt id quod ait Joannes Morinus Parte III. *De Sacris Ordinationibus*, Exercitatione I. Cap. II. memoratum ritum in pluribus olim Eccleſiis prætermiſſum fuiſſe; nam etſi indicare id videatur Amalarius, & creditus Alcuinus; his tamen, ut dixi, omnes antiqui Auctores, & Libri Pontificales refragantur. Sane meminit ejus praxis Palladius in vita S. Joannis Chryſoſtomi, ubi agens de ordinatione Eunuchi Victoris Tribuni in Epheſinum Epiſcopum facta a Theophili ſectatoribus, ita ſcribit: *Non horruerunt Euangelium ſceleſto capiti imponere.*

II. Eſt autem ſummopere hic admonendum, triplicem varietatem apud antiquos Scriptores reperiri circa hunc ritum imponendi Codicis Euangelii ſupra caput Epiſcopi conſecrandi, uti recte obſervat laudatus Joannes Morinus. Prima varietas reſpicit ipſum Euangelium. Etenim pervetuſtus Auctor Apoſtolicarum Conſtitutionum Libro VIII. Cap. IV. Simeon Theſſalonicenſis de Sacris Ordinationibus, Cap. VII. & Rituales omnes Græci, uno excepto, qui variare videtur, diſerte docent, apertum imponi. Ita quoque Maronitarum, & Jacobitarum Rituales. Latini vero omnes nihil definiunt, nam ſimpliciter dicunt, Euangelium imponendum; exceptis duobus antiquis, Conſtantini ſcilicet Cajetani, & Ordinis Romani editi, in quibus diſerte exprimitur, clauſum eſſe imponendum. Pontificale quidem hodiernum Romanum, cui præter Græcos, & Syros Codices, ſuffragatur Moguntinum Pontificale annorum circiter CD. & unus Victorianus Codex antiquus, ac præterea teſtimonium Matthæi Pariſii ad annum MYCIII. apertum eſſe imponendum præſcribit. Codex quidam Arelatenſis, cujus mentionem facit Martenius Libro I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo X. Num. XV. clauſum, vel apertum imponere permittit, ſed ita tamen, ut ſi aperiatur, littera, ſeu pars interior Euangelici Codicis, caput electi tangat; operculum vero, ſeu pars exterior reſpiciat conſecrantes: id quod etiam in quibuſdam aliis animadvertitur.

III. Altera varietas locum reſpicit, cui Euangelium imponitur. Græci Rituales, & Simeon Theſſalonicenſis dicunt, imponi *ſuper caput, & cervicem Ordinandi*, hoc eſt, occiput, & inferius. Neſtoriani, ſuper dorſum. Auctor Apoſtolicarum conſtitutionum ſub nomine S. Clementis, & S. Dionyſius minutiora hæc haudquaquam definiunt. Unus Codex, ſed recentior, videtur hoc de ſyncipite accipere; ſed improbabile eſt. Latini variant; alii quidem & antiquiſſimi dicunt, generaliter ſuper caput ejus, alii ſcapulis imponendum eſſe, alii diſtinctius, ſuper verticem ejus, & inter ſcapulas. *Duo Epiſcopi*, inquit vetus Ordo Romanus, *ponant, & teneant Euangeliorum Codicem ſuper cervicem ejus, & inter ſcapulas clauſum.* Atque id quidem legere eſt in plurimis libris Pontificalibus pervetuſtis.

IV. Tertia tandem varietas Euangelium tenentes ſpectat. Memoratus Conſtitutionum Apoſtolicarum Anctor Lib. VIII. Cap. IV. hoc officium Diaconis videtur tribuere. Sic enim ſcribit: *Et ſilentio facto, unus ex primis Epiſcopis una cum duobus aliis ſtans prope Altare, reliquis Epiſcopis, & Presbyteris tacite precationem facientibus, & Diaconis aperta Euangelia ſuper caput ejus, qui ordinatur, tenentibus, in hunc modum precetur &c.* Synodus IV. Carthaginenſis Can. II. Sacramentarium S. Gregorii, Ordo Romanus, & Rituales La-

Latini pene omnes ipſum munus tribuunt Epiſcopis aſſiſtentibus ; ceteri vero Epiſcopi, qui adſunt, manus imponunt. A qua cæremonia non diſſentiunt Maronitæ, & Neſtoriani, uti videre eſt in ipſorum Ordinationibus apud laudatum Morinum Parte II. Juxta Ritum Syrorum, Jacobitarum, & Eutychianorum : *Euangelium ſuper caput ejus apertum tenent Epiſcopi quotquot ſunt ; Patriarcha autem ponit manus ſuas ſuper caput ejus ſubter Euangelium : eas autem movet, dum Epiſcopi attollunt Euangelium deſuper manus Patriarchæ, & deprimunt illud, quoties movet ; oculi ejus interim cum timore ſuſcipiunt in altum. Ter ſic facit. Poſt tertiam autem motionem, imponit Patriarcha dexteram ſuam ſuper caput illius, qui ordinatur ; ſiniſtram mutans in modum orbis, ſeu circuli ſuper caput illius, qui ordinatur. Interea cum quiete, & ſilentio tenent Epiſcopi Euangelium ſuper caput illius &c.* Sane juxta Rubricam noſtri Romani Pontificalis Euangeliorum librum Epiſcopus conſecrans, ejuſque aſſiſtentes Ordinandi capiti imponunt, non vero unus ex Capellanis, ut minus caute aſſeruit Hugo Menardus in Sacramentarium S. Gregorii. Profecto ex eadem Rubrica, *Unus ex Capellanis Electi, poſt ipſum genuflexus, quouſque liber ipſe eidem Electo in manus tradendus ſit, continue ſuſtinet*. Labitur itaque Vir Clariſſimus, cum ait, Euangeliorum librum *in Pontificali Romano ab uno ex Capellanis imponi*.

V. Myſtica enarrati Ritus interpretatio multipliciter a Sanctis Patribus edocetur. S. Joannes Chryſoſtomus in Homilia quadam de laude Euangelii apud Iſaacium Habertum in Obſervationibus ad Pontificale Græcorum, Pag. 79. Euangelium ait imponi, *Ut diſcat Ordinatus, veram ſe accipere Euangelii tiaram ; diſcat etiam, tametſi omnium ſit caput, ſe tamen eſſe ſub legibus, &, cum omnibus dominetur, legis imperio ſubjici, cumque omnibus legem ponat, a legibus gubernari*. Aliam cauſam attexit S. Dionyſius in Theoria Capitis v. de Eccleſiaſtica Hierarchia, Euangelii nimirum intelligentiam, meditationem, & promulgationem. Unde non immerito, ex præſcripto noſtri Romani Pontificalis, aliorumque complurium, ſimul cum Euangelii impoſitione, Conſecrator, & aſſiſtentes Epiſcopi, uti mox infra dicemus, ambabus manibus caput Conſecrandi tangentes, ea verba pronunciant : *Accipe Spiritum Sanctum*. Et poſtea, dum Euangelium ipſum in manus ei traditur, Conſecrator inquit : *Accipe Euangelium, & vade, prædica populo tibi commiſſo ; potens eſt enim Deus, ut augeat tibi gratiam ſuam*. Amalarius Fortunatus Lib. II. *De Eccleſiaſticis Officiis*, Cap. XIV. quamvis ejuſmodi impoſitionem libri Euangeliorum minime probat, perperamque aſſerat, alienam eſſe ab Apoſtolica traditione, veterique auctoritate Canonica, hanc tamen illius myſticam interpretationem ſtatim ſubjungit : *Poteſt tamen Euangelii poſitio ſuper caput, monere tenentes, ut quo Dominus idem Euangelium firmet in corde ejus, deprecentur ; aut, ut moneant, eum, qui conſecratur, recordari ſe amplius eſſe ſub jugo Euangelii, quam foret*. S. Petrus Damiani in Sermone I. De dedicatione, eam rationem tradit : *Ponitur & Euangelica pagina ſuper caput illius recumbentis, ut verbo vitæ ſentiat excedere rationem, & oculi ejus deficiant in eloquium Domini*. Tandem, ut ea omittam, quæ ſcribit Durandus in ſuo Rationali Lib. II. Cap. XI. Simeon Theſſalonicenſis de Sacris Ordinationibus, Cap. VII. ea inquit actione ſignificari, eum qui in Epiſcopum conſecratur, *Chriſtum habere pro capite, qui factus eſt Eccleſiæ caput, & omnia quæ Chriſti ſunt, illum cognoſcere, omnemque illius cognitionem, quantum licet, habere, cum conſtituatur in ea quæ principatum ejus ſpectant ; omnem præterea mentem, & rationem, & ſenſus ſecundum Chriſtum efformare, & accommodare, eumque cervicem levi Chriſti jugo ſubmittere, nihilque agere præter ipſius ſententiam, quoniam Eccleſiam ipſius ſuper caput, & cervicem per Euangelium ſuſcepit*. Sic ille.

VI. Eſt autem celebris Quæſtio, an Euangelii ſuper caput Conſecrandi impoſitio ſit materia Epiſcopatus. Affirmant plerique Auctores, quos tamen refellit Morinus, *De Sacris Ordinationibus*, Parte III. Exercitatione II. Cap. I. & Jueninus in diſſertatione, de Ordinibus in ſpecie, Quæſtione I. de Epiſcopatu, Cap. III. Primo quidem, quia Sancti Patres, cum Epiſcopatus cauſam, & rationem allegant, ad manus impoſitionem confugiunt, ajuntque ſemper, per manus impoſitionem aliquem Epiſcopatus gratiam conſecutum, vel ordinatum, vel factum Epiſcopum : ſe huic manus impoſuiſſe ; vel noluiſſe ab eo utpote Schiſmatico, aut Hæretico manus impoſitionem accipere, ut innumeris pene exemplis oſtendit laudatus Morinus. Secundo, quia antiquiſſima hæc cæremonia non fuit univerſaliter ab omnibus Eccleſiis accepta. Franciſcus Hallierius in Opere ſuo præclariſſimo *De Sacris Ordinationibus*, Pag. 443. probabile eſſe contendit, non ſolam manuum impoſitionem, verum etiam traditionem libri Euangeliorum in manus Epiſcopi conſecrandi cum iis verbis : *Accipe Euangelium, & vade prædica populo &c.* eſſe alteram materiam partialem Epiſcopalis Ordinis ; pluribuſque id oſtendere conatur argumentis ; præſertim quia Pontificale Romanum, Epiſcopum, cui manus impoſitæ fuerunt, vocat adhuc *Electum* ; nondum autem conſecratum eum appellat, niſi poſtquam liber Euangeliorum, hac prolata verborum, quæ ibidem, ut infra oſtendemus, recitantur, forma, ipſi in manus traditus fuerit. Addit & hanc aliam rationem, quia principale officium Epiſcopi, puta prædicandi munus, Euangeliorum libro, & prædictis verbis egregie innoteſcit. Satis itaque ſit hic adnotaſſe, neque juxta Hallierii opinionem, impoſitionem libri Euangeliorum ſuper caput Ordinandi Epiſcopi, ad Epiſcopatus materiam pertinere, ſed potius ipſius libri traditionem cum ea verborum formula : *Accipe Euangelium &c.* De qua nos infra dicemus.

VII. Reliquum eſt, ut in præſenti illud notemus, conſueviſſe olim cum Euangelii Codex ſuper caput Ordinandi Epiſcopi imponeretur, ex occurrenti in prima pagina Sacri textus ſententia fauſtum infauſtumque omen de futura Epiſcopi adminiſtratione prænoſci. Certe in Ordinatione Athanaſii Patriarchæ Conſtantinopolitani, tradit Pachimera Lib. II. Cap. XV. verba illa occurriſſe : *Qui paratus eſt diabolo, & Angelis ejus*. Quod improbis ejuſdem Patriarchæ actis comprobatum eſt, eamque ob cauſam ſede illa depulſus. Contra, in conſecratione Lanfranci Cantuarienſis Archiepiſcopi apparuerunt verba : *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis*. Qui Præſul in largiendo eleemoſynas valde fuit inſignis. Alia id generis exempla multa Eccleſiaſtici Scriptores produnt ; ex quibus perperam quidam arbitrati ſunt, ad inquirendas ſortes Euangelium in Ordinatione Epiſcoporum adhiberi conſueviſſe ; quos tamen merito perſtringit Bruno Signien-

Signienſis Epiſcopus ſic inquiens: *Non ad ſortes inquirendas, ut ſtulti opinantur, Euangeliorum liber ejus, qui conſecratur, humeris imponitur, ſed ut per hoc intelligat, cui labori, & oneri ſubjiciatur, & onus Euangelicæ prædicationis eum circumquaque ferre non pigeat*. Vide opus noſtrum, de Codice S. Euangelii &c. Lib. II. Cap. XXIII. ex quo hæc deſumpſimus.

§. XVIII.

Deinde Conſecrator, & aſſiſtentes Epiſcopi ambabus manibus caput Conſecrandi tangunt, dicentes: *Accipe Spiritum Sanctum*.

COMMENTARIUS.

I. Ritum hunc, quantum ad manuum impoſitionem attinet, a Judæis, ac Synagoga in Eccleſiam traductum, atque ab Apoſtolis obſervatum, & per eorum ſucceſſores ad nos tranſmiſſum fuiſſe, oſtendit inter alios Guilelmus Beveregius ad Canonem primum Apoſtolorum; notatque Morinus in laudata Exercitatione II. Cap. 1., tam Græcos, quam Latinos libros Rituales veteres, & recentiores in conſecratione Epiſcopi præſcribere manuum Epiſcoporum impoſitionem; imo & Sanctos Patres, cum Epiſcopatus cauſam allegant, ad manuum impoſitionem confugere, ſemperque afferere, per manuum impoſitionem aliquem Epiſcopatus gratiam conſecutum, vel ordinatum, vel factum Epiſcopum. Certe ea uſum fuiſſe Paulum in ordinatione Timothei, teſtantur ambæ illius ad eum ſcriptæ Epiſtolæ. Conſtat etiam ipſi manuum impoſitioni adſcriptam fuiſſe ab eodem Apoſtolo, & a ſacris paſſim Scriptoribus, productionem gratiæ Spiritus Sancti: *Admoneo te*, inquit Apoſtolus in Epiſtola II. ad Timotheum Capite 1. *ut reſuſcites gratiam Dei, quæ data eſt in te per impoſitionem manuum mearum*. Vide in hunc locum S. Joannem Chryſoſtomum, & alios Sacros Interpretes.

II. Sunt autem plura exempla, ex quibus non ſine ſtupore addiſcimus, Ordinatos aliquando Epiſcopos ſine ulla manuum impoſitione. De S. Ignatio, tertio poſt S. Petrum Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopo ſcribit in marginalibus ad Octavam Synodum ſcholiis Anaſtaſius Bibliothecarius, traditionem eſſe Græcorum, parvulum, quem Dominus advocatum ſtatuit in medio, dicens, *Niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut hic parvulus*, eſſe ipſum Ignatium, eique Apoſtolos, cum ad Eccleſiæ Præſulatum promoveretur, minime auſos fuiſſe amplius manus imponere: *Nimirum quem ore Dei laudatum, & ipſius tactu ſanctificatum cognoverant*. Teſtatur etiam Nicephorus Callixtus, Sanctum Amphilochium, Iconienſem Epiſcopum, Lycaoniæ Metropolitam, fuiſſe non per Epiſcopos, ſed a Sanctis Angelis conſecratum. Item refert Sanctus Gregorius Nyſſenus in elogio Sancti Gregorii Thaumaturgi, ipſi, quod corpore coram non adeſſet, loco manus impoſitionis, S. Phædimum Amaſenum Epiſcopum, totius Ponti tunc Metropolitam, ſermonem adhibuiſſe, eumque Epiſcopum Neocæſarienſem conſecraſſe. Adduci poſſent & alia exempla, quæ tamen nulla ratione verti poſſunt in regulam., ideoque admiranda plurimum, nullatenus imitanda, ut ſapienter docet eruditus Lupus Tomo VII. in Scholiis ad variorum Patrum Epiſtolas, Cap. XLV.

III. Quoad illa verba, *Accipe Spiritum Sanctum*, quæ Conſecrator, & Epiſcopi aſſiſtentes in ipſa manuum impoſitione pronunciant, recens eſt cæremonia, ſoliſque Latinis, (ſi Morino, Martenio, & Juenino credimus) nota. Omnes tamen prope Scholaſtici, qui de materia, & forma Epiſcopatus diſputant, illius formam in his verbis conſtituunt, *Accipe Spiritum Sanctum*, quæ a Conſecratore, & aſſiſtentibus Epiſcopis, poſito Euangelii Codice ſuper Ordinandi caput, & illud tangentibus, ſtatim proferuntur, juxta præſcriptum noſtri Romani Pontificalis. Vix eſt reperire Doctorem, qui ab hac opinione diſſentiat; cum apud omnes fere ratum ſit, ac fixum, Ordinum formas neceſſario eſſe imperativas. Imo Nugnez in additione ad tertiam partem, Quæſtione XXXIV. Articulo IV. hoc ad Fidem pertinere aſſerit, oppoſitumque eſſe hæreſim manifeſtum. Nihil eſt autem in toto Ritu Latino Conſecrationis Epiſcopalis, præter hæc verba modo imperativo, vel etiam indicativo pronuntiatum, quod veroſimiliter formæ rationem poſſit induere, niſi velit quis formam Epiſcopatus in verbis quæ in Baculi, vel Annuli, vel Mitræ, vel Chirothecarum, vel Euangelii traditione pronunciantur, reponere. Quod hactenus, ut opinor, præter Michaelem Medinam, qui in his omnibus Epiſcopatus materiam aſſignat, & Iſambertum, qui Diſputatione III. de Sacramento Ordinis, Articulo V. Baculi paſtoralis, & annuli traditionem materiæ partem conſtituit, Theologorum nullus dixit; excepto Guillelmo Durando, qui in ſuo Rationali Lib. II. Cap. XI. Numero XI. Iſamberto, & Medinæ præivit in ea ſententia, ſic inquiens: *Dantur etiam Baculus, & annulus....ſingula autem cum propriis verbis traduntur, & fiunt. Quæ verba, & capitis, & manuum unctio, & pollicum confirmatio, baculi, & annuli, atque Euangelii traditio ſunt ejus ſubſtantia Sacramenti; cetera ſolemnitatis ſunt*. Sane præcedenti ſententiæ, quæ dicit formam Epiſcopatus eſſe illa verba, *Accipe Spiritum Sanctum*, favere videtur Concilium Tridentinum Seſſione XXIII. Can. IV. anathema in eum jaculans, qui dixerit, *per Sacram Ordinationem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde fruſtra Epiſcopos dicere, Accipe Spiritum Sanctum*. Hallierius in Opere de Sacris Ordinationibus, Pag. 461. ſicut duas in Ordinatione Epiſcoporum materias conſtituit, impoſitionem manuum, & Euangelii traditionem, ita etiam & duas formas, primam ſcilicet: *Accipe Spiritum Sanctum*; ſecundam vero: *Accipe Euangelium, & vade, prædica populo tibi commiſſo &c.*

IV. Plerique recentiores cum Morino contendunt, orationes per quas invocatur Spiritus Sanctus, eſſe formam Epiſcopatus, tum quia ſemper eæ uſurpatæ fuerunt, & nunc ubique uſurpantur Orationes ſuper eum, qui in Epiſcopum conſecratur;

tur; tum etiam, quia illæ Orationes exprimunt effectum Ordinis Epiſcopalis, ſcilicet collationem Spiritus Sancti, ſeu gratiæ neceſſariæ Epiſcopo, ut digne impoſito ſibi onere perfungatur; tum denique, quia illi Spiritus Sancti invocationi Sancti Patres adſcribunt effectum Epiſcopatus. Hæc enim, ait S. Auguſtinus Lib. v. De baptiſmo contra Donatiſtas, Cap. xx. *Si ergo ad hoc valeat, quod dictum eſt in Evangelio*, Deus peccatorem non audit, *ut per peccatorem Sacramenta non celebrentur, quomodo exaudit homicidam deprecantem, vel ſuper aquam Baptiſmi, vel ſuper oleum, vel ſuper Eucharistiam, vel ſuper capitu eorum, quibus manus imponitur?* Sic etiam idem S. Doctor in Sermone, de geſtis cum Emerito inquit: *Invocatio nominis Dei ſuper caput ipſorum, quando ordinantur Epiſcopi, invocatio illa Dei eſt, non Donati.*

V. Iis locis probat Auguſtinus contra Donatiſtas effectum Ordinationis, & quidem Epiſcopalis, cujus expreſſe meminit, non pendere a ſanctitate Miniſtri, ſed a Divini nominis invocatione, ſeu a precibus, quibus in ordinandum divina potentia a Miniſtro ordinante advocatur; uti ſcite obſervat Jueninus, Diſſertatione ix. de Ordinibus in ſpecie, Quæſtione i. Cap. iii. Ceterum ex dictis colligi poteſt, ambigi ſane, in quibus verbis conſiſtat forma eſſentialis Epiſcopatus. Quamquam autem cum Morino Jueninus, & alii contendant, eam conſiſtere in ſola oratione, quam infra nos ſuo loco mox referemus, quia priora ſcilicet verba, *Accipe Spiritum Sanctum*, ſunt recens invecta apud Latinos, & nullatenus in uſu apud Græcos; hæc tamen ratio minime convincit, quia, ut alibi jam notavimus, docetque vir clariſſimus Ludovicus Habert, Theologiæ Dogmaticæ, & Moralis, Tomo vii. Parte i. de Sacramento Ordinis, Cap. vii. in fine, *Chriſtus non determinavit in ſpecie formas plurium Sacramentorum, ſed eas reliquit Eccleſiæ determinandas. Unde cum priora illa verba*, Accipe Spiritum Sanctum, *perfecte exprimant effectum Ordinationis Epiſcopalis, aſſumi poſſunt ab Eccleſia, ut forma ejus eſſentialis.* Vide eundem Auctorem in Tractatu de Sacramentis in genere, Cap. vii.

VI. Illa hoc loco variis Doctorum virorum diſputationibus nobilitata, occurrit examinanda Quæſtio, an tres Epiſcopi, Conſecrator nempe, & duo aſſiſtentes omnino ad Epiſcopum conſecrandum requirantur? Sane conſtat ex veteri Eccleſiæ diſciplina, conſueviſſe olim Metropolitanum circulares litteras dare, quibus omnes ſuæ Provinciæ Epiſcopos ad eam Urbem, cui Epiſcopus ordinandus erat, invitabat, ut ejus ordinationi adſiſterent. *Apud nos quoque*, inquit S. Cyprianus in Epiſtola xlvii. *& fere per provincias univerſas tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem, cui Præpoſitus ordinatur, Epiſcopi ejuſdem Provinciæ proximi quique conveniant, & Epiſcopus deligatur plebe præſente &c.* Eorum omnium Epiſcoporum præſentia neceſſaria profecto erat, ſi commode haberi poterat; ſin minus, conſenſum ſuum per litteras declarare oportebat, eoque caſu tres Epiſcopi, adſiſtente, vel conſentiente Metropolitano ſufficere ad peragendum conſecrationis ritum credebantur. *Epiſcopum*, inquit Canon iv. Concilii Nicæni i. *Convenit maxime quidem ab omnibus, qui ſunt in Provincia, Epiſcopis ordinari. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter inſtantem neceſſitatem, aut propter itineris longitudinem, tribus tamen omnimodis in idipſum convenientibus, & abſentibus quoque pari modo decernentibus, & per ſcripta conſentientibus, tunc ordinatio celebretur. Firmitas autem eorum quæ geruntur per unamquamque Provinciam Metropolitano tribuatur Epiſcopo.* Videſis Commentarium in hunc Canonem, noſtro i. Tomo, quem nuper in Concilia edidimus.

VII. Canoni iv. Nicæno, & veteri Eccleſiæ diſciplinæ mirifice ſuffragatur Apoſtoli auctoritas, in Epiſtola i. ad Timotheum Cap. iv. Ait illum ordinatum Epiſcopum per impoſitionem manuum Presbyterii, ideſt cœtus Epiſcoporum, ut explicat S. Chryſoſtomus, & omnes ſere Interpretes. Suffragantur præterea innumeri Canones, qui non ſolum trium ſaltem Epiſcoporum numerum in Epiſcoporum ordinatione adhibendum eſſe inculcant, ut Canon xx. Concilii i. Arelatenſis, & v. Concilii Arelatenſis II. & alii ſexcenti, verum etiam, ſi aliter facta fuerit Ordinatio, tam Ordinantes, quam Ordinatum ab officio removeri jubent, ut conſtat ex Concilio i. Arauſicano anni CDXLI. Can. xxi. & ex Regenſi Synodo anno CDXXXIX. habita, quæ Armentarium eandem ob cauſam munere Epiſcopali exuit, quod non a tribus Epiſcopis ordinatus fuerat. Porro autem, etſi oon omnes Eccleſiæ in iſtiuſmodi ordinationes tam ſevere animadverterent, ubique tamen illegitimæ habebantur, uti obſervat Joſeph Binghamus *Originum Eccleſiaſticarum*, Lib. II. Cap. xi. Cum Paulinus ordinaret Euagrium Epiſcopum Antiochiæ, Theodoretus Libro v. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. xxiii. id contra Canones Eccleſiaſticos factum eſſe ait, quod ab uno tantum, & ſine Epiſcoporum provincialium conſenſu ordioatus fuerat. Idem tradit Syneſius in Epiſtola lxvii. de Siderii Epiſcopi Palæbiſcæ ordinatione, quod nequaquam legitima fuerit, quoniam neque Epiſcopi Alexandrini conſenſum habuerit, neque a tribus Epiſcopis peracta ſit. Conſtat, Novatianum hæreſiarcham, hoc ut evitaret obſtaculum, cum Romæ ſe Epiſcopum contra Cornelium obtruderet, tres ex extremis Italiæ angulis ad ſui ordinationem advocaſſe Epiſcopos, a quibus temulentis fictitiam accepit manuum impoſitionem, fictuſque factus fuit Epiſcopus. Rem ita narrat ipſe Cornelius in Epiſtola ad Fabium Antiochenum, apud Euſebium Lib. vi. *Hiſtoriæ*, Cap. xliii. *Cum Epiſcopatum ſibi a Deo minime conceſſum rapere, ac vindicare conaretur, duos deploratæ ſalutis homines ſibi ſocios adjunxit, ut eos in exiguam, ac viliſſimam Italiæ partem mitteret, utque illinc accitos tres Epiſcopos, homines plane rudes, & ſimplices fraudolenta quadam molitione deciperet ..... incluſos hora decima temulentos, & crapula oppreſſos, adumbrata quadam, & inani manuum impoſitione, Epiſcopatum ſibi tradere, per vim coegit.*

VIII. Eſt vero hic omnino adnotandum, quod, quamvis hæc eſſet communis Eccleſiæ regula, & praxis, ab hæreticis etiam ipſis ſervata, ut tres Epiſcopi in ordinatione Epiſcoporum adhiberentur, non tamen numerus ille ternarius ad conſecrationis Epiſcopalis ſubſtantiam pertinere mihi videtur, etſi aliter plerique ſentiant, ut Cardinales, Cajetanus, iii. Parte, Quæſtione lxvii. Articulo vi. Bellarminus de notis Eccleſiæ Cap. viii. Vaſqueſius in iii. Parte, Diſputatione ccxliii. Cap. vi. & alii qui facile his argumentis refelli poſſunt, Primo quidem, non eſt veriſimile, Apoſtolos, qui tam multos Epiſcopos ordinarunt, ſemper cum duobus aliis ordinaſſe; cum enim naſcente Eccleſia, pauciſſimi eſſent Mioiſtri, difficili negotio in unum locum convenire plures poterant. Secundo, tam Canon

Google

non I. vulgo Apoſtolorum, quam auctor Apoſtolicarum conſtitutionum Lib. VIII. Cap. XXVII. & alii nonnulli Canones, cum eo utuntur disjunctivo loquendi modo, *A duobus, aut tribus ordinetur Epiſcopus*, innuere videntur, numerum illum Epiſcoporum requiri ad majorem ſolemnitatem, & in teſtimoniom, ejuſmodi ordinationem peractam eſſe plurium judicio, & conſenſiooe, &, ut loquitur Innocentius I. Pontifex Maximus in Epiſtola ad Victricium Rotomagenſem Epiſcopum, *Ne furtivum beneficium præſtitum videatur*; ob eamque rationem Canones paſſim præſcribunt, ut ſi fieri poſſit, omnes Provinciæ Antiſtites ad Ordinationem Epiſcopi conveniant. Tertio, tum noſtrum Romanom Pontificale, tum vetus Ordo Romanus ex tribus Epiſcopis, quos ad Epiſcopi unius conſecrationem requirunt, unum vocant, *Conſecratorem*, reliquos vero, *Aſſiſtentes*, Quarto demum, narrant Hiſtoriæ, S.Gregorium Magnum Auguſtino Epiſcopo, quem io Angliam miſit prædicare, facultatem dediſſe, ut recens Epiſcopi ordinarentur, vel a ſe ſolum, ſi noo adeſſet alius, vel a ſe, & ab alio, ſi forte adfuiſſet, ob penuriam in eo Regno Epiſcoporum. Adde, teſtari Henriquez in Summa, & alios complures Scriptores idipſum affirmare, Gregorium XIII. Pontificem Maximum Patriarchæ Æthiopiæ conceſſiſſe, ut in caſu oeceſſitatis ſolus ſine aſſiſtentibus Epiſcopos conſecraret. Hodie etiam a Sede Apoſtolica ſolent ad Sinas, & alias Indiæ partes mitti Epiſcopi cum poteſtate conſecrandi in illis regionibus novos Epiſcopos ſine aſſiſtentia duorum Antiſtitum, ob defectum ſcilicet Epiſcoporum.

IX. Cardinalis Bellarminus, & alii, quibus placet oppoſitam tueri ſententiam, ajunt hic, ordinationem Epiſcopi ab uno ſolo peractam valere quidem ex diſpenſatione Summi Pontificis, ſecus vero, eſſe plane irritam etiam quoad characterem. Verum conſtat, abſque hujuſmodi diſpenſatione fuiſſe aliquando ab uno ſolo Antiſtite conſecratos Epiſcopos, eorumque ordinationem validam fuiſſe judicatam. Certe narrat Syneſius in ſuperius laudata Epiſtola LXVII. Siderium ordinatum foiſſe Epiſcopum Palæbeſcæ a ſolo Philone Cyrenenſi: S. Athanaſius tamen ipſius ordinationem non modo approbavit, confirmavitque, ſed etiam cognoſcens, quod vir utilis eſſet, ad ſedem Epiſcopi Metropolitani Ptolomaidis poſtea eum promovit, teſte eodem Syneſio in ipſa Epiſtola LXVII. Paulinus quoque Epiſcopus Antiochiæ, etſi Euagrium ſine ullo alio Epiſcopo adſiſtente ſucceſſorem ſibi conſecravit, factomque id contra Canones diceretur, adfirmat nihilominus Theodoretus Libro V. *Hiſtoriæ*, Cap. XXIII. Epiſcopos Romanum, & Antiochenum pro vero Epiſcopo Euagrium agnoviſſe, & nunquam de Ordinationis ejus valore addubitaſſe. Et quamvis poſtea hortante Theodoſio Imperatore, ſchiſmatis finiendi gratia, Flavianom agnoſcerent, Innocentius I. Pontifex Maximus ea conditione diſſentionem compoſuit, ut Sacræ Ordinationes ab Euagrio celebratæ etiam validæ habereotur, ordinatique ab ipſo, cum honoribus, & ordinibus reciperentur: *Eccleſia Antiochena ita pacem poſtulavit, ut Euagrianos ſuis Ordinibus, ac locis intemerata ordinatione, quam acceperant a memorato* (Euagrio) *ſuſciperet*. Verba ſunt laudati Innocentii I. in Epiſtola XIV. ad Bonifaciom. Quid quod Baronius narrat ad annum MLXXX. moris tunc fuiſſe in Hybernia, ut Epiſcopus ab uno conſecraretur, quod quidem reprehendit Lanfrancus Epiſcopus Cantuarienſis, de Ordinatione tamen iteranda Epiſcoporum, Presbyterorumque, qui ioitiabantur, nihil præſcripſit. Ceterum, etſi Canones nonnulli declarent, præſertim ſecundus Concilii Regenſis, non ſolom illicitam, ſed irritam, & vacuam Ordinationem Epiſcopi ab uno peractam, intelligi ſane debent, non quidem quoad characterem, ſed quoad honores, & exercitium. Vide Lupum in Appendice ad Canonem IV. Nicænum, ubi ſcite oſtendit, Regenſem, ſeu, ut alii appellant, Rejenſem Synodum de Armentarii ordinationis validitate minime dubitaſſe.

X. Præterire demum ad calcem hujus Commentarii haud poſſum zelum eximium Benedicti XIII. Pontificis Maximi, quem ſcimus nullatenus addoci potuiſſe a quodam Epiſcopo, ut ei facultatem concederet, qua ab uno tantum Antiſtite ordinari poſſet. Vidimus nos oculis noſtris, manuſque noſtræ contrectaverunt eruditiſſimum ipſius ſcriptum, graviſſimis rationum momentis, variis Sacrorum Canooum, Maximorum Pontificum, atque Sanctorum Patrum teſtimoniis roboratum, quo id ſe facturum pernegabat, ne citra neceſſitatem a religioſa Eccleſiæ diſciplina vel latum unguem diſcederet, & ne, ut unius voluntati conniveret, ſanctiſſima Prædeceſſorum conſtituta violaret. Erat etenim ſemper ejus cordi fixum, quod olim ſcripſit Felici Epiſcopo Magnus Gregorius Pontifex Maximus, relatus in Can. IV. Cauſa XXV. Quæſtione II. ſic inquiens: *Si ea deſtruerem, quæ Anteceſſores noſtri ſtatuerunt, non conſtructor, ſed everſor eſſe juſte comprobarer, teſtante veritatis voce, quæ ait: Omne regnum in ſeipſo diviſum non ſtabit; & omnis ſcientia, & lex adverſum ſe diviſa deſtruetur*.

§. XIX.

Quo facto, Conſecrator ſtans, depoſita mitra dicit.

Propitiare Domine ſupplicationibus noſtris, & inclinato ſuper hunc famulum tuum, cornu gratiæ Sacerdotalis, bene✠dictionis tuæ in eum effunde virtutem. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus.

COMMENTARIUS.

I. ANte hanc orationem, quæ ceteroqui extat in Sacramentario Sancti Gregorii, & in antiquo Romano Ordine, ac in pleriſque Pontificalibus libris, hæc alia in eiſdem legitur, quæ in noſtro Romano Pontificali deſideratur, præſefertque in ipſo Sacramentario hunc titulum:

tulum : *Benedictio Epiſcoporum*. Deinde ſequitur: *Adeſto ſupplicationibus noſtris omnipotens Deus, & quod humilitatis noſtræ gerendum eſt miniſterio, tuæ virtutis impleatur effectu. Per*. Ita etiam legere eſt in Codicibus Rodradi, & Ratoldi, itemque in variis priſcis Pontificalibus, Anglicano annorum CM. Biſuntino annorum DC. & Salesburgenſi ejuſdem ætatis. In Codice Remenſi, & in antiquis Sacramentorum libris, Noviomenſi, & Gellonenſi, annorum CM. alia eſt oratio, ſed ſub eodem ſenſu: *Exaudi Domine ſupplicum preces, ut quod noſtro gerendum eſt miniſterio, tua potius virtute firmetur. Per Dominum*. Vide in Appendice Ordines mſs. Bibliothecæ Angelicæ, & Vaticanæ.

§. XX.

Deinde extenſis manibus ante pectus dicit: *Per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* ℣. *Surſum corda.* ℟. *Habemus ad Dominum.* ℣. *Gratias agamus Domino Deo noſtro.* ℟. *Dignum, & juſtum eſt. Vere dignum, & juſtum eſt, æquum & ſalutare, nos tibi ſemper, & ubique gratias agere: Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, honor omnium dignitatum, quæ gloriæ tuæ ſacris famulantur ordinibus. Deus, qui Moyſen famulum tuum ſecreti familiaris affatu, inter cetera cæleſtis documenta culturæ, de habitu quoque indumenti ſacerdotalis inſtituens, electum Aaron myſtico amictu veſtiri inter ſacra juſſiſti, ut intelligentiæ ſenſum de exemplis priorum caperet ſecutura poſteritas, ne eruditio doctrinæ tuæ, ulli deeſſet ætati. Cum & apud veteres reverentiam ipſa ſignificationum ſpecies obtineret, & apud nos certiora eſſent experimenta rerum, quam ænigmata figurarum. Illius namque Sacerdotii anterioris habitus noſtræ mentis ornatus eſt; & Pontificalem gloriam non jam nobis honor commendat veſtium, ſed ſplendor animarum. Quia & illa, quæ tunc carnalibus blandiebantur obtutibus, ea potius, quæ in ipſis erant, intelligenda poſcebant. Et idcirco huic famulo tuo, quem ad ſummi Sacerdotii miniſterium elegiſti, hanc, quæſumus Domine, gratiam largiaris; ut quicquid illa velamina in fulgore auri, in nitore gemmarum, & in multimodi operis varietate ſignabant, hoc in ejus moribus, actibuſque clareſcat. Comple in Sacerdote tuo miniſterii tui ſummam, & ornamentis totius glorificationis inſtructum, cæleſtis unguenti rore ſanctifica.*

COMMENTARIUS.

I. EXpleta Oratione, *Popitiare Domine &c.* de qua ſuperius dictum eſt, recitat Conſecrator Præfationem, quæ quidem in antiquo Romano Ordine eiſdem verſiculis, ac reſponſionibus, uti in noſtro Pontificali, extat. Verum in Sancti Gregorii Sacramentario, atque in Pontificalibus, Eboracenſi, Anglicano, Noviomenſi, & Gellonenſi annorum CM., & in pleriſque aliis ſequioris ævi, Præfatio, ſeu Conſecratio abſque ullis additamentis, ab illis verbis incipit, *Deus honorum omnium, Deus omnium dignitatum, quæ gloriæ tuæ &c.* In ipſo S. Gregorii Sacramentario poſt illa verba, *Hoc in ejus moribus actibuſque clareſcat*, quæ leguntur circa finem §. noſtri, ſtatim additur. *Hic occipis Chriſma*. De quo ritu nos infra dicemus juxta præſcriptam noſtri Romani Pontificalis regulam. In Pontificali ms. Biſuntino annorum DC. poſt illa verba, *Moribus actibuſque clareſcat*; monetur Conſecrator, ut *ponat Evangelium apertum ſuper verticem ejus, & inter ſcapulas*. Sane in ea Præfatione Conſecrator Deum exorat, ut dignetur Epiſcopo conſecrando dare virtutes, quas veſtes Summi Sacerdotis veteris teſtamenti figurabant. *Illius namque*, ait, *Sacerdotii anterioris habitus, noſtræ mentis ornatus eſt, & Pontificalem gloriam non jam nobis honor commendas veſtium, ſed ſplendor animarum; quia & illa quæ tunc carnalibus blandiebantur obtutibus, ea potius, quæ in ipſis erant, intelligenda poſcebant*; ideſt populus ille carnalis plus veſtium fulgore delectabatur, quam myſteriis, quæ hoc ſplendore ſignificabantur, uti ſcite explicat Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii, Pag. 306.

II. Quicquid ſit de populo illo carnali, paſſim Sacræ inculcant Synodi, ut Epiſcopi præſertim non luxu veſtium, ſed animi virtute, dignitatis ſuæ decorem quærat: *Epiſcopus*, inquit Concilium Carthaginenſe IV. Can. XV. *vilem ſupellectilem, & menſam, ac victum pauperem habeat, & dignitatis ſuæ auctoritatem, fide, & vitæ meritis quærat*. Id ſane præſtitit S. Germanus Pariſienſis Epiſcopus, de quo Fortunatus Lib. II. Epigrammate X. ita cecinit:

In medio Germanus adeſt Antiſtes honore;
Qui regit hinc juvenes, ſubrigit inde ſenes:
Levitæ præeunt, ſequitur gravis ordo canentum,
Hos gradiendo movet, hos moderando trahit.
Ille tamen ſenſim incedit, velut alter Aaron,
Non de veſte nitens, ſed pietate placens.
Nō lapides, coccus, clarum aurum, purpura, byſſus,
Exornant humeros, ſed micat alma fides.

Claruiſſe præterea in memorati S. Antiſtitis moribus actibuſque quicquid illa olim veteris Summi Sacerdotis velamina in fulgore auri, in nitore gemma-

gemmarum, in multimodi operis varietate ſignabant, teſtatur in ſupra citato Carmine idem Fortunatus, his verſibus:

Iſte ſatis melior veteri quam lege Sacerdos;
Hic quia vere colit, quod prius umbra fuit.

III. Sunt hodie nonnulli profectò Eccleſiaſtici, qui ſplendorem ſuæ dignitatis non aliter ſervari poſſe autumant, quam exteriori ornatu veſtium, & ſuperbiſſimæ ſupellectilis. Verum hanc excuſationem egregie depellit S. Bernardus Lib. IV. de conſideratione, Cap. II. ſic inquiens: *Vides omnem Eccleſiaſticum zelum fervere ſola pro dignitate tuenda. Honori totum datur, ſanctitati nihil, aut parum. Si cauſa requirente paulo ſubmiſſius agere, ac ſocialius te habere tentaveris*: Abſit, *inquiunt*, non decet, tempori non congruit, majeſtati non convenit, quam geras perſonam, attendito. *De placito Dei ultima mentio eſt; pro jactura ſalutis nulla cunctatio, niſi quod ſublime eſt, hoc ſalutare ducamus; & quod gloriam redolet, id juſtum*. Videſis ejuſdem S. Abbatis Epiſtolam, ſeu tractatum ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum, de moribus, & officio Epiſcoporum, præſertim Capite II. ubi ſcitiſſime oſtendit, honorem, & decus dignitatis Eccleſiaſticæ non conſiſtere in externo ſplendore, ſed in morum, & virtutum decore. Utinam Eccleſiaſtici quidam noſtri ævi, luxui, ac voluptatibus dediti præ manibus eam epiſtolam, ſeu tractatum haberent. Utinam ſaltem legerent. Caput I. Concilii Tridentini Seſſione XXIV. De reformatione, ubi inter alia ita inquiunt Patres: *Optandum eſt, ut ii qui Epiſcopale miniſterium ſuſcipiunt, quæ ſuæ ſint partes, agnoſcant, ac ſe non ad propria commoda, non ad divitias, aut luxum, ſed ad labores, & ſolicitudines pro Dei gloria vocatos eſſe intelligant &c.*

§. XXI.

Si in Romana Curia ſit conſecratio, Subdiaconus Apoſtolicus, vel unus ex Capellanis Pontificiis ligat caput Electi cum una ex longioribus mappulis de octo ſuperius dictis; & Conſecrator flexis genibus verſus ad Altare incipit, ceteris proſequentibus, Hymnum: *Veni Creator Spiritus &c.* Et dicitur uſque ad finem, prout habetur ſupra in Ordinatione Presbyteri.

COMMENTARIUS.

I. Monet Pontificale Moguntinum, ut abſoluta priori parte Præfationis ab Epiſcopo Conſecratore, ut nimirum poſtquam ipſe dixit ea præfationis verba ſuperius deſcripta, *Comple in Sacerdote tuo miniſterii tui ſummam, & ornamentis totius glorificationis inſtructum cæleſtis unguenti rore ſanctifica*, erigat ſe Conſecrandus, & circumvolvatur caput ſuum albo panno lineo, & mundo, ita quod corona ſua detecta remaneat. Haud dicit, a quonam id fieri debeat. Romani tamen antiqui libri Pontificales ante ducentos annos typis excuſi, diſerte ajunt, ſi in Romana Curia ſit conſecratio, Subdiaconum Apoſtolicum, ſi vero extra ipſam Curiam Romanam celebratur, unum ex Capellanis Pontificiis ligare caput Electi cum una ex longioribus mappulis de octo ſuperius dictis. Idipſum præſcribunt Romanum Pontificale Lugduni editum anno MDXLII. & aliud Venetiis impreſſum anno MDLXXII. Hodiernum Clementis VIII. Pontificale in eo quidem ab antiquis differt, quod ſi Romæ Epiſcopus conſecretur, poſſit *Subdiaconus Apoſtolicus, vel unus ex Capellanis Pontificiis caput Electi cum una ex memoratis mappulis ligare; ne ſcilicet unguentum defluat in capillos*, ut ait Pontificale Eccleſiæ Lugdunenſis ante annos CCC. ſcriptum. Plura de Subdiacono Apoſtolico habet Juſtinianus Chiapponi Apoſtolicarum cæremoniarum Præfectus in Actis Canonizationis Sanctorum Pii V., Andreæ Avellini, Felicis a Cantalicio, & Catharinæ a Bononia, habitæ a Clemente XI. Pontifice Maximo. Multo plura de eodem Apoſtolico Subdiacono diſſerit in libris Rituum Eccleſiaſticarum cæremoniarum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Auguſtinus Patritius, qui anno MCDLXXXIII. ex Magiſtro Cæremoniarum Innocentii VIII. renunciatus fuit Epiſcopus Pientinus.

II. Quantum vero ad Hymnum, *Veni Creator Spiritus*, neque in Sacramentario S. Gregorii, neque in antiquo Romano Ordine, neque in priſcis Pontificalibus de eo ulla mentio habetur. Conſtat tamen ex laudato Pontificali Lugdunenſi, conſueviſſe olim in aliquibus Eccleſiis, in ordinatione Epiſcopi dici Miſſam de Spiritu Sancto; imo non modo in Romanis editis, ſed & in aliarum Eccleſiarum mſs. Pontificalibus antiquioribus præſcribi, ut ipſe Hymnus diceretur, per quem invocatur Spiritus Sanctus. Et quidem recte; ipſa enim Sancti Spiritus invocatione ordinationem Epiſcoporum perfici, docent non ſemel Sancti Eccleſiæ Patres tam Latini, quam Græci; docetque Pontificale Romanum, conſecrationi Epiſcopali tribui Spiritum Sanctum; juxta illius enim præſcriptum Conſecrator, & aſſiſtentes Epiſcopi, ut ſupra dictum eſt, caput conſecrandi tangunt, dicentes: *Accipe Spiritum Sanctum*. Item juxta quoddam Allatiani Euchologii exemplar, poſt recitatam ab ordinando in Epiſcopum Fidei profeſſionem, ſtatim Pontifex conſecrator Crucis ſigno ipſum benedicens, ait: *Gratia Sancti Spiritus tecum ſit, illuminans, confirmans, & intellectum tribuens omnibus diebus vitæ tuæ*.

§. XXII.

Finito primo Verſu, ſurgit Pontifex, & ſedet in faldiſtorio ante medium Altaris; capit mitram, deponit annulum, & chirothecas; reſumit annulum, &

imponitur ei gremiale a Miniſtris; tum pollicem ſuum dexterum intingit in ſanctum Chriſma, & caput Electi coram ſe genuflexi inungit, formans primo ſignum Crucis per totam coronam, deinde reliquum coronæ liniendo, interim dicens: *Ungatur, & conſecretur caput tuum cæleſti benedictione, in Ordine Pontificali*, Et producens manu dextera tertio ſignum Crucis ſuper caput Electi, dicit: *In nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti*. ℞. *Amen*. ℣. *Pax tibi*. ℞. *Et cum ſpiritu tuo*. Etſi plures ſint conſecrandi, hoc in perſona cujuslibet ſingulariter repetit.

COMMENTARIUS.

I. CElebris in ordinatione Epiſcoporum eſt cæremonia Sacræ unctionis, de qua jam diſſeruimus, ubi egimus de ordinatione Presbyterorum. Ex antiquo Romano Ordine apud Virum Clariſſimum Melchiorem Hitorpium, ubi Conſecrator ea verba protulerit, *Comple in Sacerdote tuo myſterii tui ſummam, & ornamentis totius glorificationis inſtructum cæleſtis unguenti flore ſanctifica*, admonetur idem Pontifex Conſecrator, ut mittat Chriſma in caput Epiſcopi, in modum crucis, cum iis ſcilicet verbis: *Ungatur & conſecretur caput tuum cæleſti benedictione in ordine Pontificali, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Reſponderi autem jubetur, *Amen*; quemadmodum ad ea verba, *Pax tibi*, reſpondetur: *Et cum Spiritu tuo*. In Sacramentario S. Gregorii etſi mentio fiat de Chriſmate fundendo in caput Epiſcopi conſecrandi, deſideratur tamen ea verborum formula, *Ungatur, & conſecretur caput tuum &c.* quam alias in omnibus pene priſcis pariter, ac recentioribus Pontificalibus libris legere eſt. Tradit Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii, Pag. 310. in quodam Pontificali, quod Anglicanum eſſe creditur, duplicem eſſe unctionem capitis, priorem cum oleo, & Chriſmate, ſecundam poſt manuum unctionem cum oleo tantum. In Pontificali Catureenſi annorum DCCC. una quidem tantum eſt capitis unctio, fit tamen poſt manuum inunctionem. Eundem ritum præſcribit Pontificale Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi, annorum CM. itemque duo Pontificalia Beccenſis Monaſterii ante annos D. ſcripta.

II. Myſticas rationes, cur Epiſcopus Sacro Chriſmate in capite ungatur, exponit Amalarius Fortunatus Lib. II. *De Eccleſiaſticis Officiis*, Cap. XIV. ubi tamen non ſatis accurate, fideliterque Sancti Auguſtini, & Gregorii auctoritatem citat. Sic autem inquit: *Auguſtinus in Tractatu Pſalmorum: Quis erat Sacerdos, niſi unus Sacerdos, qui intravit in Sancta Sanctorum? Quis eſt Sacerdos? niſi qui fuit, & victima, & Sacerdos, niſi ille, qui cum in mundo non inveniret quod offerret, ſeipſum obtulit? Vicarius Chriſti, Pontifex efficitur; ideo in capite ungitur. Caput noſtrum Chriſtus. Caput noſtrum unctum eſt oleo inviſibili. Epiſcopus quia Vicarius Chriſti eſt, in capite ungitur; ab illo enim ſignificatur ſe accipere hanc unctionis gratiam, qui caput eſt totius corporis. Imitando illum, qui caput eſt totius Eccleſiæ, per unctionis gratiam fit & ipſe caput Eccleſiæ ſibi commiſſæ. Chriſtus pro univerſa Eccleſia interpellat, Epiſcopus pro ſibi commiſſa..... & aliter: dicit Gregorius in moralibus: Oleum in capite, charitas in mente. Quia Vicarius Chriſti eſt, dilectionem, quam Chriſtus nobis monſtravit, & docuit, in eo debemus invenire; atque ab eo ad cumulum noſtri profectus trahere*. Tradit Hallierius in Opere de Sacris Ordinationibus, ubi agit de ſacra Unctione, Pag. 1024. hujus Amalarii diſcurſus nec verba, nec ſenſa reperiri apud Auguſtinum ab eo laudatum. Stylus certe abhorret ab Auguſtini ſermonis venuſtate. Apud Gregorium, ſententiæ quidem, quæ ipſi tribuitur, ſenſus reperitur, non verba, uti videre eſt Lib. IV. Cap. V. in libros Regum. Cujuſcumque autem Auctoris ſit allata iſta ab Amalario explicatio, eo tendit, ut Epiſcopum duplici de cauſa capite unctum eſſe demonſtret. Primo, quia caput Eccleſiæ conſtituitur; ſicque Chriſto aſſimilari debet, qui ſecundum etymologiam unctus eſt, & ideo ad ſignificandam in Chriſto gratiam capitis, capite quoque Pontifex ungitur. Secundo, quia præ ceteris obſtringit ſe ad præſtantiſſimum charitatis actum, ad dandam ſcilicet animam pro ovibus ſuis; juxta illud Chriſti Domini: *Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ovibus ſuis*.

III. Poſſem hic referre pleraſque alias illius ritus explicationes, ſed ne in longum noſtra oratio abiret, ſatis erit hic recenſere locum egregium Innocentii III. qui Epiſcopalis unctionis integrum ritum nobis explicat in Cap. 1. *De Sacra Unctione*, Lib. 1. Decretalium, Tit. XV. Totius enim iſtius ritus, ut cum laudato Hallierio obſervant in Commentario ad laudatum Textum eruditi Scriptores, ab altiori principio explicationem exorſus, materiæ primum Chriſmatis, quo Epiſcopi inunguntur, ſignificationem profert, tum rationes, ob quas tam manus, quam caput Epiſcoporum iſto unguento illiniantur, adducit. Cum autem de unctione manuum infra opportuniori loco diſſerendum a nobis ſit, juſtum putamus, verba hic referre memorati Pontificis, quæ ſolam unctionem capitis ſpectant. Sic ergo inquit: *Caput autem ungitur balſamo charitatis, ut Epiſcopus diligat Deum, ex toto corde, & ex tota mente ſua, & proximum ſuum ſicut ſeipſum. Caput inungitur propter auctoritatem, & dignitatem.... Caput enim ungitur, ut oſtendatur illius repræſentare perſonam, de quo dicitur per Prophetam*: Sicut unguentum in capite ejus, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron. *Caput enim viri Chriſtus, caput Chriſti, Deus, qui de ſe dicit*: Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxit me, euangelizare pauperibus miſit me. Ceterum cur Epiſcopi Chriſmate, Presbyteri ſolum oleo; his ſolæ manus, illis caput etiam ungatur, & de differentiis unctionis Sacerdotalis, & Regis, vide laudatum Hallierium de ſacris Ordinationibus, Cap. X. de Sacra Unctione, Articulo IV. §. IV. & Articulo V. §. III. ubi fuſe pariter & erudite de his quæſtionibus diſputat. Auguſtinus Barboſa Lib. I.

Juris

Juris Eccleſiaſtici univerſi, Cap. IX. Num. LVIII. ideo Reges non jam in capite, ſed in humero inungi inquit. Primum, ut is proprius honor ſit illius, quem Deus conſtituit excelſum ſuper omnes Reges terræ, & quem oleo lætitiæ excellentius, & auguſtius unxit præ conſortibus ſuis. Deinde, ut oſtendatur, quod primo ante omnes Reges, & Principes perſona capitis Pontificali officio repræſentetur.

§. XXIII.

Expleta unctione, Pontifex pollicem cum medulla panis paulum abſtergit; & finito Hymno prædicto, depoſita mitra ſurgit, & in priſtina voce proſequitur dicens: *Hoc, Domine, copioſe in caput ejus influat, hoc in oris ſubjecta decurrat, hoc in totius corporis extrema deſcendat; ut tui Spiritus virtus, & interiora ejus repleat, & exteriora circumtegat. Abundet in eo conſtantia Fidei, puritas dilectionis, ſinceritas pacis. Sint ſpecioſi munere tuo pedes ejus ad evangelizandum pacem, ad euangelizandum bona tua. Da ei, Domine, miniſterium reconciliationis in verbo, & in factis, in virtute ſignorum, & prodigiorum. Sit ſermo ejus, & prædicatio, non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis. Da ei, Domine, claves Regni Cælorum, ut utatur, non glorietur poteſtate, quam tribuis in ædificationem, non in deſtructionem. Quodcumque ligaverit ſuper terram, ſit ligatum & in Cælis; & quodcumque ſolverit ſuper terram, ſit ſolutum & in Cælis. Quorum retinuerit peccata, retenta ſint; & quorum remiſerit, tu remittas. Qui maledixerit ei, ſit ille maledictus; & qui benedixerit ei, benedictionibus repleatur. Sit fidelis ſervus, & prudens, quem conſtituas Tu, Domine, ſuper familiam tuam; ut det illis cibum in tempore opportuno; & exhibeat omnem hominem perfectum. Sit ſolicitudine impiger; ſit ſpiritu fervens; oderit ſuperbiam; humilitatem, ac veritatem diligat, neque eam unquam deſerat, aut laudibus, aut timore ſuperatus. Non ponat lucem tenebras, nec tenebras lucem; non dicat malum bonum, nec bonum malum. Sit ſapientibus, & inſipientibus debitor, ut fructum de profectu omnium conſequatur. Tribuas ei, Domine, cathedram Epiſcopalem ad regendum Eccleſiam tuam, & plebem ſibi commiſſam. Sis ei auctoritas, ſis ei poteſtas, ſis ei firmitas. Multiplica ſuper eum bene ✠ dictionem, & gratiam tuam; ut ad exorandum ſemper miſericordiam tuam tuo munere idoneus, & tua gratia poſſit eſſe devotus.* Deinde ſubmiſſa voce dicit legendo, ita quod a circumſtantibus audiri poſſit. *Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Peracta Capitis unctione Conſecrator reaſſumit Præfationem, precaturque, ut Deus virtutum, & gratiarum abundantiam, per hanc materialem unctionem deſignatam electo Epiſcopo infundere dignetur. In Sacramentario S. Gregorii poſt ea verba, *Abundet in eo conſtantia fidei, puritas dilectionis, ſinceritas pacis*, uſque ad illa, *Tribuas ei Domine Cathedram Epiſcopalem &c.* nihil aliud penitus legitur, cum ceteroqui, & in Romano antiquo Ordine, & in omnibus libris Pontificalibus multa interponantur, uti videre eſt in altera præfationis parte, quam ex noſtro Romano hodierno Pontificali deſcripſimus in præſenti §. XXXIII. Eorum ſane verborum, *Tribuas ei Domine Cathedram Epiſcopalem*, meminit Libro II. *De Eccleſiaſticis Officiis*, Cap. XIV. Amalarius Fortunatus, memoratam capitis unctionem explicans: *Imitando*, inquit, *illum, qui caput eſt totius Eccleſiæ, per unctionem capitis fit & ipſe caput Eccleſiæ ſibi commiſſæ. Chriſtus pro univerſa Eccleſia interpellat; Epiſcopus pro ſibi commiſſa. Vice Chriſti regit Eccleſiam ſibi commiſſam, ſicut Chriſtus totam Eccleſiam. Hoc ſonant verba conſecrationis ejus*: Tribuas ei Cathedram Epiſcopalem ad regendam Eccleſiam tuam, & plebem univerſam.

§. XXIV.

Poſt hæc Conſecrator inchoat, Schola proſequente, Antiphonam ton. II. *Unguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron, quod deſcendit*

in oram veſtimenti ejus : mandavit Dominus benedictionem in ſeculum. Pſalmus CXXXII. *Ecce quam bonum &c.* Deinde repetitur Antiphona, *Unguentum in capite &c.*

COMMENTARIUS.

I. ANtequam hunc ritum expendere aggrediamur, ſciendum eſt, in pleriſque Pontificalibus, veluti in Anglicano Monaſterii Gemmeticenſis annorum CM. poſt recitatam Præfationem,& factam capitis unctionem, ſive,ut in duobus Pontificalibus Monaſterii Beccenſis ante annus D. ſcriptis habetur, poſt recitatam quidem præfationem, ſed ante unctionem manuum, & capitis Epiſcopi conſecrandi, prolixa quædam extat Oratio, quæ non ſolum in noſtro Pontificali, & in multis aliis deſideratur, verum etiam deeſt tam in Sacramentario S. Gregorii, quam in antiquo Romano Ordine. Ea Oratio, quæ incipit, *Pater Sancte Omnipotens Deus*, videri poteſt apud Martenium Lib. 1. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo XI. in quo varii ad conſcrendoa Ordines Sacros antiqui libri Pontificales referuntur, & in iis Anglicanus, & duo Beccenſes, qui eam orationem habent, aliamque, quæ inſcribitur, *Benedictio de ſeptiformi Spiritu* : eſtque hujuſmodi : *Omnipotens Sanctus ſeptiformis veniat ſuper te, & virtus Altiſſimi ſine peccato cuſtodiat te, & omnis benedictio, quæ in Scripturis Sanctis ſcripta eſt, ſuper te veniat. Confirmet te Deus Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, ut habeas vitam æternam, & vivas in ſecula ſeculorum. Amen*. In noſtro Pontificali Romano, & in aliis compluribus, itemque in antiquo Romano Ordine, & in Sacramentario S. Gregorii iſthæc etiam benedictio deſideratur.

II. Quod vero ſpectat eam Antiphonam, *Unguentum in capite &c.* una cum Pſalmo CXXXII. recitandam poſt memoratam capitis unctionem, nihil ſane de eo ritu habet, vel Sacramentarium S. Gregorii, vel Ordo antiquus Romanus, ſeu vetera Eccleſiarum Pontificalia. Extant nihiluminus in Pontificali Biſuntino annorum DC. ex cujus præſcripto dicitur ipſa Antiphona tempore communionis, itemque Pſalmus, *Ecce quam bonum &c.* per Clerum cantatur, qui eam per unumquemque verſum Pſalmi repetit. Juxta præſcriptum Moguntini Pontificalis annorum CD. cum Conſecrator caput inungit, Chorus cantat hanc Antiphonam, *Unxit te Dominus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis*. Cantat præterea & Pſalmum XLIV. *Eructavit cor meum verbum bonum &c.* & ad quemlibet verſum prædicti Pſalmi, ipſam Antiphonam, *Unxit te Dominus*, repetit, donec caput, manus, & pollex dexter ſufficienter fuerint peruncti. Pontificale Eccleſiæ Lugdunenſis ante annos CCC. exaratum, habet Antiphonam, *Unguentum in capite*, & Pſalmum, *Ecce quam bonum &c.* ut in noſtro Romano Pontificali. Eam Antiphonam plane tangit Amalarius Fortunatus Lib. II. *De Eccleſiaſticis officiis*, Cap. XIV. ubi agit de Epiſcopi conſecratione, ac potiſſimum de capitis ejus inunctione, ſic inquiens: *Myſtice dicit Pſalmiſta : ſicut unguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron*.

III. Eſt quidem hic notatu dignum, quod ſcribit Optatus Milevitanus Lib. II. adverſus Parmenianum; agens enim de Schiſmaticis, qui Catholicos Epiſcopos impie degradarunt, & ad pœnitentiam dejecerunt,una cum veteri cæremonia ungendi caput in ordinatione Epiſcopi, memorat inter alia, ipſum Pſalmum CXXXII. quem hodie ex noſtri Pontificalis Romani præſcripto recitamus in ea ſacra capitis inunctione. Sic autem ille Schiſmaticos ipſos ſugillans, inquit : *Vocem Dei auribus non admittitis veſtris, qui in* CIV. *Pſalmo ſic ait* : Ne tetigeritis unctos meos, neque in Prophetas meos manum miſeritis. *Unctos autem eſſe Reges, & Sacerdotes, & libri Regnorum indicant. Et David in Pſalmo* CXXXII. *ſic ait*. Sicut unguentum, quod deſcendit in barbam Aaron. *Et tamen vos contra iiſdem viribus conati eſtis præcepta contemnere, quibus qui Dominum timent, mandata conantur implere. Docete, ubi vobis mandatum eſt, radere capita Sacerdotum, cum e contrario ſint tot exempla propoſita, fieri non debere. Saul antequam peccaret, ungi meruit; poſt unctionem non leviter offendit. Hoc Deus cum videret, propter oleum non tangendum, volens exemplum proponere, pœnitentiam ſuam profeſſus eſt. Sic enim legitur dixiſſe Dominum* : Pœnitet me unxiſſe Saulem in Regem. *Et utique potuit Deus oleum, quod dederat, auferre; ſed cum voluit docere, non debere contingi oleum etiam in peccatore, ipſe qui dederat, pœnitentiam geſſit. Igitur Deus, ſi, ut te doceret, quod dedit, auferre non potuit per quod noluit; tu quis es, qui auferas, quod non dediſti? Et qui parare debebas aures ad audiendum, paraſti novaculam ad delinquendum*.

IV. Conqueritur ſane in ea oratione S. Optatus, quod Schiſmatici adeo ſacrilegas manus capitibus Epiſcoporum immiſerant, ut ſacrum ab eis Oleum, ſeu Chriſma auderent auferre, ideſt degradare, ac de honore Epiſcopali dejicere, radendo capita eorum. Opponit autem illis Optatus exemplum Dei, qui a Saule Rege impio oleum, quod ei dederat, non abſtulit. Raſura vero de qua hic ipſe Auctor loquitur, non eſt ad pœnitentiam, ſed ad degradationem ſignificandam; ſiquidem etſi demiſſi fuerint Catholici Epiſcopi per Schiſmaticos ad pœnitentiam; conſtat tamen, ipſos Epiſcopos degradatos etiam fuiſſe, & honore dejectos. Scripſit enim ſuperius : *Honore nominis ſui ſpoliati ſunt Sacerdotes*. Et infra : *Ergo linguas veſtras acuiſtis in gladios, quas moviſtis in mortes non corporum, ſed honorum. Inveniſtis Diaconos, Presbyteros, Epiſcopos; feciſtis laicos*.

V. Innocentius III. qui ritum hunc ſacræ Unctionis in ordinatione Epiſcopi in ejus capite, & manibus peragendæ, egregie nobis enarrat, in Cap. I. de ſacra Unctione, caput inquit Epiſcopi inungi, *ut oſtendatur illius repræſentare perſonam, de quo dicitur per Prophetam* (in Pſalmo ſcilicet CXXXII.) *Sicut unguentum in capite ejus, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron*. Sunt qui Pſalmum hunc de Sacerdotibus, atque Levitis de captivitate reverſis, in Templo congregatis, ac iterum muneri ſuo obeundo vacantibus egregie, ac docte interpretantur. Sacerdotum quippe, ac Levitarum unio æque dulcis eſt, æque jucunda, æque ſuaviter olens, ac unguentum, quo Aaron in conſecra-

Digitized by Google

ſecratione ſua ſuit delibutus, quodque Moyſes tanta in copia effudit ſuper caput ipſius Summi Sacerdotis, ut oon ſolum comæ & barbs illius maduerint, verum etiam uſque ad fimbriam, vel ad collare veſtis ejus defluxerit. Quomodo vero confectum fuerit unguentum, quo Aaron in conſecratione ſua fuerit inunctus, fuſius docet Moyſes, Exodi Cap. xxx. Verſiculo xxiii. & ſeqq. ubi etism ritus ſacros enarrat in ea ſolemnitate obſervatos.

VI. Denique de eo ritu inungendi Epiſcopi caput in ipſius conſecratione, ut alios omittam, egregie diſſerit Gilbertus de Torniſco Theologus Pariſieoſis, qui vixit eodem Innocentii III. ſeculo ſub annum MCCLVIII. ſic enim inqoit in Tractatu de officio Epiſcopi, & Eccleſiæ cæremoniis: *Examinatione facta chriſmatur caput Epiſcopi. Unde dicitur ei*: Uogatur, & conſecretur caput tuum cæleſti benedictione io ordine Pontificali. In nomine Patris &c. *Unde in Levitico* (Cap. II.) fundens oleum ſuper caput ejus, unxit eum. *Unde Moyſes illo oleo, quo ungebatur tabernaculum, non unxit Aaron, ſed Oleo ſancto, quod fiebat in illis pretioſis ſpeciebus; quæ determinantur in Exodo* (Cap. xl.) *loco cujus habemus in Eccleſia Chriſma. unde Chriſmate unguntur capita Pontificum: propter quod dicitur in Levitico*: (Cap. xxi.) Pontifex, Ideſt, Sacerdos Maximus inter fratres ſuos, ſuper caput cujus fuſum eſt unctionis oleum, & cujus manus in Sacerdotio conſecratæ ſunt. *Tunc enim ungebatur caput Aaron, & manus ejus, ita quod per barbam ſtillabat oleum uſque in oram veſtimenti ejus; ſicut determinatur in Pſalmo* cxxxii. Sicut unguentum &c. *Et hoc eſt quod cantatur pro communione in Epiſcopi conſecratione. Unguentum in capite in figura unctionis gratiæ, quæ per Prælatos transfunditur ad ſubditos, & primo ad Presbyteros, deinde ad infirmos; hoc eſt unguentum a capite defluens in barbam, & a barba in oram veſtimenti*. Hactenus ille, qui & alia de ipſa unctione adnotat a Sanctis Patribus excerpta.

§. XXV.

Incepta Antiphona ante Pſalmum imponitur ad collum Electi alia ex longioribus mappulis, de octo ſupradictis. Conſecrator ſedet, accipit Mitram; & Electo ante ipſum genuflexo inungit ambas manus ſimul junctas cum Chriſmate in modum Crucis, producendo cum pollice ſuo dextero intincto duas lineas, videlicet a pollice dexteræ manus uſque ad indicem ſiniſtræ, & a pollice ſiniſtræ uſque ad indicem dexteræ, & mox inungat totaliter palmas Electi, dicens: *Ungantur manus iſtæ de oleo ſanctificato, & Chriſmate ſanctificationis, ſicut unxit Samuel David Regem, & Prophetam, ita ungantur, & conſecrentur*. Et producens manu dextera ter ſignum Crucis ſuper manus Electi, dicit: *In nomine Dei Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti, facientes imaginem Sanctæ Crucis Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, qui nos a morte redemit, & ad regna cælorum perduxit. Exaudi nos pie Pater omnipotens, æterne Deus; & præſta, ut, quod te rogamus, exoremus. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum*. ℟. *Amen*. Et proſequitur ſedens: *Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui te ad Pontificatus ſublimari voluit dignitatem, ipſe te chriſmate, & myſticæ delibationis liquore perfundat, & ſpiritualis bene ✠ dictionis ubertate fœcundet: quicquid bene ✠ dixeris, benedicatur; & quicquid ſanctificaveris, ſanctificetur, & conſecratæ manus iſtius, vel pollicis impoſitio cunctis proficiat ad ſalutem*. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. Quamvis in Sacramentario S. Gregorii oulla habeatur mentio de unctiooe manuum Epiſcopo in ſua Ordinatione fscienda, fortaſſe quia jam ſemel perſecta fuerat, ubi Presbyter conſecrstus fuit; extat tamen ea cæremonia, & in antiquo Romano Ordine, & in priſcis Pontificalibus, & apud pervetuſtos Eccleſiæ Scriptores. Meminit ſane hujus unctionis Epiſtola Epiſcoporum e Synodo apud Cariſiacum miſſs ad Ludovicum Regem Germaniæ anno DCCCLVIII. ſic enim Epiſcopi in ea Epiſtola probant, Epiſcopos non eſſe ad juramenta adigendos: *Manus enim Chriſmate ſacro peruncta, quæ de pane, & vino aqua mixto, per orationem, & Crucis ſignum, conficit corpus, & Chriſti ſanguinis Sacramentum, abominabile eſt (quicquid ante ordinationem fecerit) ut poſt ordinationem Epiſcopatus, ſeculare tangat ullo modo Sacramentum*. Meminit ejuſdem ſacræ in manibus unctionis S. Petrus Damiani in Sermone v. de S. Severo Ravennate Epiſcopi, ubi agit de columba in ejus ordinatione ſuper eum volitante: *Et quid aliud fuit*, inquit, *eandem columbam a ſe exturbando, manibus tangere, niſi Eccleſiaſticæ inſtitutionis ordine, in ipſis manibus oleum ſanctæ unctionis accipere? Nam quod columba in ſanctiſſimi viri caput illapſa deſcendit, officium manus impoſitionis implevit; quod autem ſacris ſe manibus tangi permiſit, ipſas manus Sancti Spiritus unctione ſignavit*. Idem Sanctus Doctor in Sermone 1. de Eccleſiæ dedicatione, cum de ordinstione Epiſcopi agit: *Liniuntur*, inquit, *& manus, ut quicquid benedixerint, benedicatur, & ac-*

& acceptum ſit divinæ majeſtatis aſpectui. Meminit tandem Innocentius III. in laudato Cap. 1. De ſacra Unctione, ſic inquiens: *Hoc unguento caput, & manus Epiſcopi conſecrentur*. Ex quorum omnium teſtimoniis, ac præſertim ex aliis alio loco memoratis, egregie confutatur, Jo. Grancolas Theologus Pariſienſis, qui in Commentario hiſtorico in Breviarium Romanum, Cap. LXXIX. ad finem, antiquum unctionis ritum pernegans, ita ſcribit: *Unctio in ordinatione Epiſcoporum, & Presbyterorum recentior eſt: de ea nihil meminit Concilium IV. Carthaginenſe, neque S. Iſidorus Hiſpalenſis, neque Ordo Romanus, neque Acta diurna formam continentia ordinationis Pontificum, & Epiſcoporum, quibus octavi, & noni ſeculi Pontifices utebantur*.

II. In priſcis Pontificalibus frequentiſſime occurrit ejuſmodi ſacra manuum unctio, ubi Epiſcopi ordinantur. Pontificale Anglicanum, & aliud quod dicitur Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi annorum CM. (obiit is tamen anno Domini DCCLXVI.) itemque Pontificale Monaſterii Beccenſis ante annos D. ſcriptum, hanc habent in ea unctione verborum formulam: *Ungantur manus iſtæ, & ſanctificentur, & in te Deo deorum ordinentur. Unguo has manus oleo ſanctificato, & Chriſmate unctionis purificato, ſicut unxit Moyſes verbo oris ſui manus Sancti Aaron germani ſui; & ſicut unxit Spiritus Sanctus per ſuos flatus manus ſuorum Apoſtolorum, ita ungantur manus iſtæ, & ſanctificentur, & conſecrentur, ut in omnibus ſint perfectæ in nomine tuo, Pater, Filiique tui, atque æterni Spiritus Sancti, qui es unus, ac ſummus Deus omnium vivorum, & mortuorum, manens in ſecula ſeculorum. Amen*. Videtur in hiſce Pontificalibus variare aliquantum illud Egberti Eboracenſis, in cujus Pontificali alia hæc etiam legitur conſecratio, ſeu unctio manuum Epiſcopi: *Unguentur manus iſtæ, & conſecrentur de oleo ſanctificato, ſicut unxit Samuel David in Regem, & Prophetam, ita unguentur, & conſummentur, in nomine Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Pontificale Moguntinum annorum circiter CD. præter illam formulam, quam habet Romanum Pontificale, hiſce etiam verbis tradit conſecrari poſſe manus Pontificis: *Conſe ✠ crare, & ſancti ✠ ficare dignare, Domine Deus, manus iſtas in ordinem Pontificalem per iſtam unctionem, & noſtram benedictionem, ut quæcumque conſecraverint, conſecrentur; & quæcumque benedixerint, benedicantur, & ſanctificentur, in nomine Domini. Amen*. Hanc puto formulam invaluiſſe tempore Innocentii III. quippe qui in Cap. 1. De ſacra Unctione, ſic inquit: *Manus Epiſcopi inunguntur, ut oſtendatur accipere poteſtatem benedicendi; & conſecrandi. Unde cum eas Conſecrator inungit, Conſecrare, inquit, & ſanctificare digneris &c.*

III. Conſtat, vel olim uſitatam fuiſſe pollicis unctionem, de qua ita ſcribit Guillelmus Pariſienſis in Libro de Sacramentis, Cap. De extrema Unctione: *Quemadmodum in conſecratione Pontificum perfectio, & plenitudo legitur; ſicut in unctionibus capitis, manuum, & pollicis pinguedo internæ unctionis*. Quæ quidem fiebat in dexteræ manus pollice, ut conſtat ex Pontificali ms. quod ſervatur in Sacriſtia Eccleſiæ Rotomagenſis; videturque eſſe Eccleſiæ Remenſis: *Et confirmet*, inquit, *pollicem dexteræ manus dicendo cum Chriſmate: Deus, & Pater Domini &c.* Sed quid opus eſt de hoc ritu alia quærere teſtimonia, cum in antiquo Romano Ordine id ita diſerte præſcriptum ſit, *Completa benedictione, confirmet pollicem conſecrati cum Chriſmate, dicendo: Deus Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti &c.* ut in noſtro Romano Pontificali. Ceterum omitti hic minime debet id quod legitur in Pontificali Lugdunenſi, & Vaticano ſcripto. Poſtquam enim recitavit eam benedictionis formulam, *Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti &c.* ſtatim hæc ſubdit: *In quibuſdam tamen Eccleſiis palma dexteræ manus tantum inungitur cum Chriſmate & Oleo ſimul mixtis, primo per conſecratorem, & poſtea per omnes Epiſcopos ſucceſſive; & deinde pollex ejuſdem manus inungitur cum Chriſmate tantum per ſolum conſecratorem. Hoc tamen nec jus, nec Eccleſiæ Romanæ mos commendant; ideo modus ille minime valet, nec ſervatur*. Idipſum paulo ante de capitis unctione dixerat, reprehendens morem quarundam Eccleſiarum, in quibus omnes Epiſcopi, qui aderant, ſimiliter perungebant ſucceſſive caput illius manibus ſuis, ſingulique dicebant, *Ungatur, & conſecretur &c.* Quod tamen fatetur, nec juri, nec Eccleſiæ Romanæ conſuetudini conſentaneum eſſe.

IV. Siquis inſuper quærat: quid ea manuum Epiſcopalium unctio ſignificet? Rem ita explicat Innocentius III. in toties laudato Cap. 1. de ſacra unctione: *Per manus opera intelliguntur, juxta illud*: Manus meæ diſtillaverunt myrrham. *Manus igitur inunguntur oleo pietatis, ut Epiſcopus operetur bonum ad omnes; maxime autem ad domeſticos fidei*. Et infra: *Manus Epiſcopi inunguntur, ut oſtendatur, accipere poteſtatem benedicendi, & conſecrandi*. Sed cur, inquiet aliquis, ungi iterum oportuit Epiſcopi manus, cum jam rite unctæ fuiſſent, dum accepit Ordinem Sacrum Presbyteratus, uti ſupra explicatum eſt? Difficultatem egregie diluit vir clariſſimus Franciſcus Hallierius de Sacris Ordinationibus, ubi agit de Sacra Unctione, Pag. 1026. dum ſcite ſapienterque oſtendit, non ſufficere Epiſcopis, quod eorum in inferiori Sacerdotio manus inunctæ fuerint, ſed iterum, cum conſecrantur, inungi debere, ob multiplicem hanc rationem. Primo quidem, quia ad benedicendum manus eorum ſanctiores efficiendæ ſunt. Secundo, quia Sacerdotum conſecratio, Altarium, Eccleſiarum, & ceterorum benedictio, Sacramentorumque quorundam confectio tunc ipſis confertur. Tertio, quia ad operoſius miniſterium, & honorificentius officium conſecrantur. Quarto denique, quia, cum opes Eccleſiæ in ipſorum poteſtate conſiſtant, majorem largiendi habent occaſionem, & ex ſuo ſtatu ad pietatis, & ſupererogationis opera arctius devinciuntur.

V. Addit inſuper laudatiſſimus Auctor, Epiſcopales manus ideo Chriſmate, Presbyterales autem oleo inungi, tum quod perfectionem illæ operentur, quæ Chriſmate bene olenti ſignificatur; hæ illuminandis præſertim mentibus incumbant, quæ illuminatio oleo, quod ignis pabulum eſſe ſolet, convenienter exprimitur; tum quod in corpus Chriſti myſticum, ad quod bono odore, & famæ celebritate maxime opus eſt, Epiſcopi Presbyteris majorem habeant poteſtatem; utrique vero in corpus Chriſti verum per ſe virtutem æqualem habeant; quæ ſcilicet præſertim conſcientiæ puritate, & nitore indiget: ſi quid proinde detrahi debet Presbyterali, quo præcellere ipſi poſſit Epiſcopalis, non oleum, quod conſcientiæ puritatem deſignat, ſed balſamum, quod famæ claritatem ſignificat, detrahendum, illudque Epiſcopalis unctionis materiæ adjungendum. Hinc denique

qne recte idem Auctor infert, caput ſolius Epiſcopi inungi, quia ſolus regiminis perfectam ſcientiam, ſolus gratiæ præſidendi perfectionem, ſolus regendi abſolutam auctoritatem, ſolus perfecte Eccleſiæ caput eſt Epiſcopus, ſolus tandem caput Eccleſiæ, Chriſtum perfectius exhibet; Presbyteri vero nec plenitudinem omnem Sacerdotii ſibi vendicant, nec ſine Epiſcopis aliquid gerendi auctoritatem, ut in illorum ordinatione dictum eſt, nec perfecte Eccleſiæ capita ſunt. Atque hæe ſatis ſint ad explicationem ſacræ Unctionis, quæ in Epiſcoporum capite, ac manibus fieri ſolet.

§. XXVI.

Præmiſſis itaque expeditis, Conſecratus jungit ambas manus, & dexteram ſuper ſiniſtram tenet, & eas imponit mappulæ a collo dependenti. Conſecrator vero abſtergit paululum cum medulla panis pollicem; &, depoſita Mitra, ſurgit, & benedicit baculum Paſtoralem, ſi non ſit benedictus dicens:

Oremus.

Suſtentator imbecillitatis humanæ, Deus, bene✠dic baculum iſtum; & quod in eo exterius deſignatur, interius in moribus hujus famuli tui, tuæ propitiationis clementia operetur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.* Deinde illum aſpergit aqua benedicta.

§. XXVII.

Tum ſedens, accepta Mitra, ſolus tradit illum Conſecrato coram eo genuflexo, capienti ipſum inter indices, & medios digitos, manibus non disjunctis, Conſecratore dicente. *Accipe baculum Paſtoralis officii; ut ſis in corrigendis vitiis pie ſæviens, judicium ſine ira tenens, in fovendis virtutibus auditorum animos demulcens, in tranquillitate ſeveritatis cenſuram non deſerens.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. PEracta manuum unctione, *Complicet*, inquit Pontificale Moguntinnm, *& confricet manus* (Epiſcopus), *ne de Sacro Chriſmate aliquid decidat, & Conſecrator abluat manus ſuas, & ipſi conſecrato per ordinem tradat, & imponat chirothecas, annlum, baculum, mitram ſuper caput, baculam paſtoralem, & textum Euangeliorum.* Pontificale vero Eccleſiæ Lugdunenſis ante annos CCC. ſcriptum ita præſcribit: *Præmiſſis itaque expeditis, tam Conſ.crator, quam Conſecratus manus lavent, & tergant, & habeatur bombax, & ſuper bombacem pannus, ſeu infula linea ad modum tonſuræ, & ponatur ſuper tonſuram innuctam. Poſt hæc præſentetur Conſecratori ab Acolytho baculus paſtoralis benedicendus.* Sane baculum paſtoralem, de quo alias in Prolegomenis dictum eſt, in ordinatione Epiſcopi traditum, pluribus veterum teſtimoniis comprobatur. Concilium Toletanum IV. Can. XXVIII. reſtituendis Epiſcopis ſuæ dignitati, qui innocentes poſt depoſitionem declarati ſunt, inter alia Epiſcopalis inſignia dignitatis, baculum reddi præcipit, quia ſcilicet illum quoque, *cum ordinarentur, perceperunt*. S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis Lib. II. *De officiis Eccleſiaſticis*, Cap. V. ritum conſecrationis Epiſcoporum explicans, de baculi traditione ita inquit: *Huic autem* (Epiſcopo), *dum conſecratur, datur baculus, ut ejus indicio ſubditam plebem vel regat, vel corrigat, vel infirmitates infirmorum ſuſtineat.* Exſcripſit hunc quidem locum Synodus Aquiſgranenſis ſub Ludovico, Cap. IX. A quo non diſcedit Beda venerabilis in Collectaneis de ſeptem ordinibus, ita inquiens: *Baculum habet Epiſcopus, ut ſubditos regat, infirmos ſuſtineat.* Meminit & ejus ritus Hugo a S. Victore in Libro *De Sacramentis*, Cap. XL. baculique formam, & myſticas ſignificationes hunc in modum exponit: *Epiſcopo, dum regimen Eccleſiæ committitur, baculus quaſi Paſtori traditur, in quo tria notantur, quæ ſignificatione non carent, recurvitas, virga, cuſpis; ſignificatio hoc carmine continetur.*

Collige, ſuſtenta, ſtimula, vaga, morbida, lenta.
Hoc eſt Paſtoris, hoc virga figurat honoris.

Item:

Attraho peccantes, juſtos rego, pungo vagantes.
Officio triplici ſervio Pontifici.

II. Illud quoque hic de baculo notandum eſt, in Ordine antiquo Romano prius tradi Epiſcopo annulum, quam ipſum Baculum. Id quod etiam liquet ex pleriſque priſcis Pontificalibus libris, Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi, Anglicano CM. annorum, Caturcenſi annorum DCCC. & aliis; in quibus etiam hæc habetur verborum formula, ubi ille traditur: *Accipe baculum paſtoralis officii, & ſis in corrigendis vitiis ſæviens, in ira judicium ſine ira tenens, cum iratus fueris, miſericordiæ reminiſcens.* In Pontificali Biſuntino annorum DC. & in Lugdunenſi ante annos CCC. ſcripto, tradendo baculo ea quoque formula recenſetur: *Accipe baculum ſacri regiminis ſignum, ut imbecilles conſolides, titubantes confirmes, pravos corrigas, errantes dirigas in viam ſalutis æternæ, cooperante Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui cum Patre in unitate Spiritus Sancti, eſt virtus, & imperium. Per omnia ſecula ſeculorum.* Pontificale Lugdunenſe, ante illa verba, *virtus, & imperium*, addit, *honor*,

honor, *& gloria*; jubetque, ut Epiſcopi reſpondeant ad finem orationis, *Amen*. Pontificale inſignis Eccleſiæ Apamienſis in Syria, quod alias utitur formula in noſtro Romano Pontificali deſcripta, id certe admonet, ut cum Ordinator tradit baculum, illum ordinatus tangat *extremis digitis propter Chriſma, quo manus habet perunctas*, & ſtatim dimittat, Apud Græcos etiam, uti conſtat ex pluribus Allatiani Euchologij exemplaribus, apud Jacobum Goar editionis Venetæ Pag. 250. traditur etiam baculus in ordinatione Epiſcopi his plane verbis: *Accipe baculum, ut coram te Chriſti paſcas ovile, & obedientibus quidem tibi ſubjectis eſto baculus, & fulcimentum; inobedientibus autem, & pervicacibus, ipſo baculo utere, ut correctionis virga, quæ illos in officio contineat*.

III. Ne aliquid autem de iis prætermittere videamur, quæ in noſtro hoc præſenti §. continentur, benedici utique debet baculus Epiſcopalis, ſi non ſit antea benedictus, ſicut & cetera Epiſcopalia ornamenta: id quod etiam admonet Moguntinum Pontificale annorum CD. ſic dicens: *Hic nota, ſi chirothecæ, annulus, baculus, & mitra prius benedicta non fuerint, antequam conſecrator ea conſecrato porrigat, benedicat eadem benedictionibus hujuſmodi apparatis, & deputatis*. Scio, adverſus hujuſmodi benedictionis multum adlatrare hæreticos, qui tamen vel ex iis, quæ ſequuntur, egregie refelli poſſunt. In Biſuntino Pontificali annorum DC. & in laudato Lugdunenſi, hæc legitur baculi benedictio: *Omnipotens, & miſericors Deus, qui ineffabili bonitate votis ſupplicantium adſiſtis, quique ex tuæ pietatis abundantia affectum petendi adtribuis: baculo huic, quem ad Paſtoralis officii ſignum in tuo nomine dedicamus, tuæ benedictionis vim copioſe infunde, ut eo paſtor inſignitus, ſic populum tuum ſolicite cuſtodiat, quatenus ab unitate Eccleſiæ nullatenus deviare permittat, ſed fractum redintegret, quaſſatum conſolidet, ſeque una cum grege ſuo integrum tibi, atque immaculatum conſervet. Per*. In antiquo Romano Ordine hæc formula ad baculum ipſum benedicendum præſcribitur: *Deus, ſine quo nihil poteſt benedici, vel conſecrari; hunc baculum benedicere dignare, ut quotieſcumque famulus tuus illum geſtando, & te in corde tenendo, per hunc ſuſtentetur, tuæ benedictionis ubertate repleatur*. Pontificale Anglicanum annorum CM. itemque Pontificale Monaſterii Beccenſis ante annos D. exaratum, hiſce ſane verſibus utitur in Paſtoralis baculi benedictione.

Tu baculus noſtræ, & rector per ſecula vitæ.
Iſtum ſanctifica pietatis jure bacillum,
Quo mala ſternantur, quo ſemper recta regantur.

In Pontificali Anglicano prior verſus ita legitur *Gubernaculus noſtræ &c.* verum in omnibus aliis a Morino allatis ea habetur lectio, *Tu baculus noſtræ &c.* Fateor equidem, formulam, qua utitur Romanum Pontificale ad benedicendum baculum, non eſſe in aliis tam frequentem. Plura de baculo Epiſcopali vide in Prolegomenis noſtris, ſicut & de ceteris Epiſcoporum inſignibus. Plura etiam de ipſo Baculo erunt a nobis dicenda Tomo III. hujus Operis.

§. XXVIII.

Quo facto, depoſita mitra, ſurgit Conſecrator, & benedicit annulum, ſi non ſit prius benedictus, dicens: *Oremus*.

Creator, & Conſervator humani generis, dator gratiæ ſpiritualis, largitor æternæ ſalutis, Tu Domine, emitte bene ✠ dictionem tuam ſuper hunc annulum; ut, quicumque hoc ſacroſanctæ Fidei ſigno inſignitus inceſſerit, in virtute cæleſtis defenſionis ad æternam vitam ſibi proficiat. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*.

§. XXIX.

Tunc aſpergit ipſum annulum aqua benedicta; ſedet cum mitra, & ſolus annulum in digitum annularem dexteræ manus Conſecrati immittit, dicens. *Accipe annulum, Fidei ſcilicet ſignaculum; quatenus ſponſam Dei, ſanctam videlicet Eccleſiam, intemerata Fide ornatus, illibate cuſtodias.* ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. Certat de antiquitate cum baculo annulus Epiſcopalis, quippe quem, & S. Iſidorus mox citandus, & Concilium Toletanum IV. Can. XXIX. ornamentis Epiſcopalibus adnumerarunt, ut proinde etiam hanc cæremoniam jure merito admodum antiquam dicat Moritus, *De Sacris Ordinationibus* Parte III. Exercitatione II. Cap. II. Num. V. Etſi enim apud Alcuinum, Amalarium, & Rabanum, ſummum ſit de annulo ſilentium, argumentum id eſſe videtur, ſerius in Gallia, & Germania eam cæremoniam fuiſſe notam; quemadmodum Græcos Epiſcopos annuli uſum ignorare, teſtatur Jacobus Goar. Verum hiſce omiſſis, apud Latinos, ejus benedictionem, traditionemque in Epiſcopi ordinatione legere eſt in multis Pontificalibus libris, & apud veteres æque, ac recentiores Scriptores Eccleſiaſticos. Conſecrandi novi Epiſcopi ritum Adventio Metenſi Epiſcopo exponens Ebbonis ſucceſſor Hincmarus in Epiſtola ſua XLIII. de Epiſcopo conſecrante dicit, *ut mittat annulum in dextræ manus digito, qui præcedit minimum, dicens, ad quid illi annulus detur*. Et ſtatim addit: *Signum eſt enim fidei, ut audientibus ſe ex divinis myſteriis ſignet quæ & quibus ſignanda ſunt, & aperiat quæ & quibus ſunt aperienda*. Ex Honorio Auguſtodunenſi in Gemma animæ,

animæ, Lib. 1. Cap. ccxvi. *Annuli uſus ab Euangelio acceptus creditur, ubi ſaginati vituli conviva prima ſtola veſtitur &c.*

II. Formula, qua in eo benedicendo Romanum Pontificale utitur, deſumta eſt ex Ordine antiquo Romano. Pontificale Lugdunenſe non modo illam, ſed & iſtam quoque tradit formulam ad Epiſcopalis annuli benedictionem: *Deus totius creaturæ principium, & finis, in quo clauſa ſunt omnia, hunc annulum bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris, ut qui per eum famulo tuo honoris inſignia concedis, virtutum præmia largiaris, quo & diſcretionis habitum ſemper retineat, & veræ fidei fulgore præfulgeat, Sanctæ Trinitatis quoque armatus munimine, miles inexpugnabilis acies diaboli conſtanter evincat. Per Chriſtum Dominum noſtrum.* Jubentur Epiſcopi reſpondere. *Amen.* Sane in laudato Romano Ordine præter memoratam in noſtro Pontificali Romano, duæ aliæ recitantur formulæ tradendi annuli. Prima quidem ſic habet: *Accipe annulum diſcretionis, & honoris fidei ſignum, ut quæ ſignanda ſunt, ſignes; & quæ aperienda ſunt, prodas; quæ liganda ſunt, liges; quæ ſolvenda ſunt, ſolvas; atque credentibus per fidem baptiſmatis, lapſis autem, ſed pœnitentibus, per miniſterium reconciliationis, januas Regni Cæleſtis aperias; cunctis vero de theſauro dominico nova & vetera proferas ad æternam ſalutem hominibus conſolatus gratia Domini noſtri.* Hanc ſane formulam, quam etiam prodit Pontificale Anglicanum CM. annorum, ſequitur protinus hæc admonitio ab Epiſcopo conſecratore facienda: *Memor ſponſionis, & deſponſationis Eccleſiaſticæ, & dilectionis Domini Dei tui, in die qua aſſecutus es hunc honorem, cave, ne obliviſcaris illius.* Altera vero formula in ipſo antiquo Romano Ordine deſcripta, ſic dicit: *Accipe annulum Pontificalis honoris, ut ſis Fidei integritate ante omnia munitus, miſericordiæ operibus inſiſtens, infirmis compatiens, benevolentibus congaudens, aliena damna propria deputans, de alienis gaudiis tamquam de propriis exultans.* In Pontificali Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi annorum CM. In Caturcenſi annorum DCCC. & in nonnullis aliis, breviſſima hæc quidem extat formula: *Accipe annulum Pontificalis honoris, ut ſis fidei integritate munitus.*

III. De myſtica annuli Epiſcopalis ſignificatione plura tradunt Scriptores Eccleſiaſtici, inter quos S. Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus Lib. II. De Eccleſiaſticis officiis, Cap. v. & ex eo Concilium Aquiſgranenſe ſub Ludovico Pio: *Datur*, inquit, *& annulus, propter ſignum Pontificalis honoris, vel ſignaculum ſecretorum.* Sed quid multa congero, cum ex formulis benedicendi, tradendique annuli Epiſcopalis in ipſa Epiſcopali ordinatione, variæ myſticæ ſignificationes colligi poſſint. Illam ergo tamen hic minime prætermittam, dari nempe annulum Epiſcopo in illius conſecratione, ut ſpecies nuptiarum inter ipſum Epiſcopum, & Eccleſiam exhiberetur; annulus enim ſponſæ pignoris loco mitti ſolitus fuit, quem *pronubum* iccirco Tertullianus in Apologetico Cap. vi. vocavit; Juvenalis vero Satyra vi. *pignus*; cujus etiam in nuptiis tradendi cauſam hanc refert laudatus S. Iſidorus Lib. II. Cap. xix. *Illud vero quod in primis annulus a Sponſo Sponſæ datur, fit hoc nimirum, vel propter mutuæ fidei ſignum, vel propter id magis, ut eodem pignore eorum corda jungantur. Unde & quarto digito annulus idem inſeritur, quod per eum vena quædam, ut fertur, ſanguinis ad cor uſque perveniat. Antiquitus autem non amplius uno dabatur, ne pluralitas amorem unum carperet.* Ad ſignificandum ergo *ſpiritale fœdus conjugii, quod inter Epiſcopum & Eccleſiam* (ut verbis utar Innocentii III. in Cap. Licet, De Tranſlatione Epiſcopi) *quod in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in conſecratione intelligitur conſummatum*, annulus Epiſcopo recte datur, ut meminerit, ſe cum Eccleſia ſua ſancte copulatum, & auguſtiſſima conſecratione devinctum. Unus autem datur, ne pluralitas alios amores deſignaret. In digitum annularem tandem immittitur, ut, quandoquidem per eum vena ſanguinis ad cor uſque pervenire dicitur, ſuam ſponſam ex corde diligere ſignificaret.

IV. Cum itaque fœdus conjugii inter Epiſcopum & Eccleſiam contrahatur, idque ipſa traditio annuli repræſentet: quis non videt quantus ſit ille abuſus tranſlationum Epiſcoporum de una ad aliam Eccleſiam citra ullam neceſſitatem, quæ illos aliquatenus excuſare poſſit. Adverſus eum abuſum videri poteſt elegans æque, ac plenus Commentarius eruditiſſimi adoleſcentis Ignatii Santamaria in Canonem xv. Nicænum, noſtro 1. Tomo Conciliorum. Unum ego hic recenſuerim, quod ſcribit Lupus Tomo v. in Scholiis ad Dictatum S. Gregorii VII. *Epiſcopi ſine competenti cauſa tranſlatio eſt ſpirituale adulterium, nequaquam minus carnali, cui eandem pœnam antiqua Eccleſiæ diſciplina inflixit.* Communione quidem laica, nec in fine vitæ donandos Epiſcopos contra Canonicas ſanctiones de una ad aliam migrantes Eccleſiam decernit Canon II. Concilii Sardicenſis. Hac eadem pœna in nonnullis Eccleſiis eos, qui mœchiæ crimen commiſiſſent, punitos fuiſſe, tradit Morinus, *De pœnitentia*, Lib. ix. Cap. xix.

§. XXX.

Tum Conſecrator accipit librum Euangeliorum de ſcapulis Conſecrati; & adjuvantibus ipſum Epiſcopis aſſiſtentibus, tradit eum clauſum Conſecrato tangenti illum ſine aperitione manuum, dicens: *Accipe Euangelium; & vade prædica populo tibi commiſſo; potens eſt enim Deus, ut augeat tibi gratiam ſuam, qui vivit & regnat in ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. SUnt quidem plerique Auctores, quos vocant Scholaſticos, qui huic traditioni Euangelici Codicis vim conſecrationis tribuendam autumarunt. Eos tamen vel ex eo confutat Morinus, aliique eruditi Scriptores, quod traditio illa nupera ſit, quamque nulli Rituales libri, ante

ante quingentos annos ſcripti, nullique Auctores ante idem tempus commemorent, licet pleriſque, ut S. Iſidoro, Alcuino, Amalario, aliiſque eum ritum commemorandi cauſa non defuiſſet. Addit Morinus, roboratque ſuam opinionem adverſus Scholaſticos, eo argumento, quod, & in traditione baculi Paſtoralis, annuli quoque, & Euangelii, ſemper Epiſcopus dicitur conſecratus, cum antea ſemper electus vocaretur. Quod quidem indicium eſt minime obſcurum, noſtrum Romanum Pontificale, traditiones illas baculi, annuli, & Euangelii habere, ut meras cæremonias conſecrato Epiſcopo accedentes. Sed de hac re jam nos alibi diſſeruimus.

II. Sane ea Epiſcopi conſecratoris verba, *Accipe Euangelium, & vade, prædica populo tibi commiſſo &c.* aperte oſtendunt, munus eſſe proprium Epiſcoporum Euangelium prædicandi plebi ſibi aſſignatæ. Unde cum nonnulli hodierni Epiſcopi obligationi ſatis minime facientes, inter alia excuſationum capita, eam afferant, alia eſſe hodie tempora, alios mores, ita eos ſugillat religioſiſſimus Cardinalis Bellarminus Lib. II. De gemitu Columbæ, Cap. v. *Ita eſt, alia ſunt tempora, alii mores, ſed non alia obligatio. Cur enim in conſecratione Epiſcoporum nunc etiam dicitur:* Accipe Euangelium, vade, prædica populo tibi commiſſo? *An non timere debent Epiſcopi ſic ordinati, ne in judicio audiant: Cur prædicationis officium ſuſcepiſti, ſi illud adimplere nolebas? Et ſi alia nunc eſſet obligatio, cur in ipſo Concilio Generali* (Tridentino) *noſtro tempore celebrato, diſertis verbis decernetur, prædicationis munus præcipuum eſſe inter Epiſcopalia munera? Et cur adhuc in Eccleſiis Cathedra ſublimis Epiſcopis erigitur, niſi, ut ex edito loco populum doceant?* Refellit laudatus Auctor in eo capite & alias complures Epiſcoporum excuſationes validiſſimis ſane argumentis, quæ videri poſſunt in Opere noſtro, *De Codice Sancti Euangelii &c.* Libro II. Cap. XXXI. ubi oſtendimus, Euangelium prædicandi proprium eſſe Epiſcoporum munus.

III. Id non ignorans noſtra hac tempeſtate s. memoriæ Clemens XI. Pontifex Maximus, ſequutus veteres Romanæ Eccleſiæ Antiſtites, S. Leonem Magnum, & S. Gregorium pariter Magnum, aureas illas Homilias compoſuit, recitavitque non ſine doctorum virorum admiratione; tanta enim eſt ipſarum elegantia & virtus, ut eaſdem plerique in alia idiomata converterint. Huic Pontifici adjungimus alium omni elogio dignum, Benedictum XIII, qui non ſolum ubi in variis Eccleſiis Epiſcopus fuit, ſed Romæ etiam perpetuo concionatus eſt, quamquam ſenio confectus, & magnis Pontificatus ſui negotiis ſedulo incumberet. Neque prætereundi alii præſtantes Epiſcopi, qui ſummo cum animarum fructu Homilias, & Sermones paſtorales ad Clerum, & Populum habuerunt quam frequentiſſime. Profecto laudandi ea in re ſunt viri egregii Hieronymus Criſpi jam Archiepiſcopus inſignis Eccleſiæ Ravennatis, & Civis meus Joſeph Maria Perrimezzi, jam Epiſcopus Oppidenſis, nunc vero Archiepiſcopus Boſtrenſis, quorum Homiliæ, & Sermones, quos aliquando in ſuis Eccleſiis recitarunt, ſemel & iterum typis mandati non ſine fructu lectitantur.

IV. Cum autem memorata noſtri Pontificalis formula, *Accipe Euangelium, & vade, prædica populo tibi commiſſo &c.* ſatis id etiam oſtendant, ut, qui ordinatur Epiſcopus, commiſſum ſibi habeat populum, cui prædicet Euangelium, quid dicemus de Epiſcopis, quos minus proprie Titulares vocant, quique non ad regendum populum ſibi commiſſum, quem non habent, ſed dumtaxat, ut nomine, & Epiſcopatus inſignibus gaudeant, Epiſcopatum ipſum ſuſcipiunt? Jam non deſunt plerique Scriptores, qui eorum ordinationem non convenire autumant; inter quos Joannes Gerſonius *De ſtatu Prælatorum*, Conſideratione VIII. etſi moderate admodum loquatur de hiſce Epiſcopis, aſſeratque, ſtatum Epiſcopalem eſſe poſſe ſine populo, & ſine uſu, vel exercitio, aſſerere tamen haud dubitavit, hoc minime convenire, *Quia*, inquit, *vanum, & monſtruoſum videtur in Eccleſia, quoniam fruſtra eſt poteſtas, cui non ſubeſt operatio*. In Concilio etiam Tridentino, cum ſub Pio IV. Pontifice Maximo tractaretur de Sacramento Ordinis, plures contra hos Epiſcopos Titulares reclamarunt, atque inter alios, teſte Pallavicino Lib. XXVI. Cap. XVI. Num. XII. Archiepiſcopus Granatenſis, damnans uſum Epiſcoporum Titularium, tamquam quos primæva Eccleſia ignoraverit; & Ludovicus Carranza in Tractatu *De reſidentia Epiſcoporum*, quem Tridentini Concilii tempore, publici juris fecit, ipſos Epiſcopos vocare non dubitat, *Monſtra a quibus vexatur Eccleſia*. Imo etſi eorum uſum a Concilio Tridentino permiſſum improbare minime audeant recentiores Canonici Juriſconſulti, notandum tamen videtur, quod ſcribit Proſper Fagnanus ad Textum in Cap. *Ex parte. De Clericis non reſidentibus*, Num. XLVIII. *Creare*, inquit, *Epiſcopos Titulares ſine rationabili cauſa, & eo tantum fine, ut ea dignitate alicujus perſona qualificetur, ſeu decoretur, abuſionis &c.*

V. Sunt vero Auctores quamplurimi, qui ipſorum Titularium Epiſcoporum uſum defendunt. Enimvero præter Thomaſſinum, qui Parte I. Diſciplinæ, Lib. I. Cap. XXVII. & XXVIII. & alios Scriptores clariſſimos, qui eorum utilitatem commendant, recentiſſime peculiari Tractatu, quem inſcripſit *De Epiſcopo Titulari*, amicus noſter Hieronymus Andreucci inſignis Societatis Jeſu Theologus, variis quæſtionibus totam rem adeo explicat, ut de eo argumento nihil amplius deſiderari poſſe videatur. Docet inter alia ex Papebrochio, videri Epiſcopos Titulares initium habuiſſe ſub tempus, quo Orientales regiones magna ex parte in Infidelium venerunt poteſtatem, ideſt ſub finem ſeculi decimitertii. Tum pluribus probat, expedire in Eccleſia Dei, ut ſint hujuſmodi Epiſcopi Titulares; inireque ipſos verum conjugium ſpirituale cum ſua Eccleſia ab infidelibus occupata, validis rationum momentis oſtendit. Varias inſuper enodat difficultates, quæ circa materiam Titularium Epiſcoporum ſuboriri poſſunt.

VI. Admonendum ſupereſt, ex Moguntino Pontificali, ante Euangelii traditionem, traditas fuiſſe novo Epiſcopo chirothecas, & mitram, de quibus juxta ordinem noſtri Romani Pontificalis nos infra loquemur. Cum autem caput, & manus novi Epiſcopi ex eodem Moguntino Pontificali non extergantur niſi in fine Miſſæ, recte admodum monet, *in impoſitione chirothecarum, & mitræ, inter palmas, & chirothecas, & inter coronam, & mitram debere interponi lanam albam, & mundiſſimam, ne chirothecæ, vel mitra ſacrum Chriſma aliquatenus contingant ibidem*. Fuit hic plane aliarum quorundam Eccleſiarum mos, de quibus ita inquit Lugdunenſe Pontificale ante annos CCC. ſcriptum: *In quibuſdam tamen Eccleſiis*

non

non lavatur caput Conſecrati uſque in fine Miſſæ, ſed uſque tunc manet infulatus. Illud quoque ex eodem Lugdunenſi Pontificali notandum eſt, in quibuſdam Eccleſiis eam aliquando conſuetudinem viguiſſe, ut Conſecrator tradens Euangelii librum Epiſcopo conſecrato, ipſum inter manus illius aperiret, ut ex occurrenti in prima pagina ſacri Textus ſententia fauſtum bonumque omen de futura Epiſcopi adminiſtratione conjiceretur. Porro jam nos ſuis locis ſuperius adnotavimus, id quidem tum in Epiſcoporum electionibus, tum præſertim in impoſitione Sacri Euangelii Codicis ſuper caput ipſorum ſervatum fuiſſe. Sed & de hac re videri etiam poteſt opus noſtrum, *De Codice S. Euangelii &c.*

§. XXXI.

Demum Conſecrator recipit Conſecratum ad oſculum pacis; ſimiliter & aſſiſtentes Epiſcopi, dicentes ipſi Conſecrato: *Pax tibi*. Et ipſe reſpondet ſingulis: *Et cum ſpiritu tuo*.

COMMENTARIUS.

I. Sequitur annuli traditionem ſalutatio, ſeu oſculum pacis, quo Pontifex Conſecrator, ejuſque Collegæ Conſecratum Epiſcopum ſalutant ſub ea verborum formula: *Pax tibi*. Quibus ille ſingulatim reſpondet: *Et cum ſpiritu tuo*. Addubitari nequit, quin memoratus Ritus vel antiquitus in Eccleſia tum Latina, tum Græca ſervaretur. S. Dionyſius Cap. v. *De Eccleſiaſtica Hierarchia*, hanc ſalutationem nobis ſignificat velut poſtremum Ordinationis ritum, qui Ordinis collationem perficiat, compleat, & abſolvat. *Et perficiens ſalutatio fit, ſalutante unoquoque Eccleſiaſtici Ordinis viro præſente, ipſoque qui conſecravit Pontifice, eum, qui in aliquem prædictorum Sacerdotalium, ſeu Eccleſiaſticorum Ordinum cooptatus eſt*. Salutationem autem iſtam fieri per oſculum, docet Auctor Apoſtolicarum conſtitutionum Libro VIII. Cap. v. ubi Epiſcopum conſecratum in ſolio collocari præcipit: *Mane*, inquit, *collocetur in Throno ſuo ab aliis Epiſcopis ipſum in Domino oſculantibus*. Patet id etiam ex Nicephoro, qui Lib. XI. *Hiſtoriæ*, Cap. XX. de Amphilochio Iconii Epiſcopo narrat, quod cum ab Angelis fuiſſet conſecratus, & miraculum iſtud Epiſcopis ad ejus conſecrationem convenientibus renuntiaſſet, ipſum ſolita ſalutatione, atque oſculo ei dato, quæ Epiſcopalis muneris ſunt, adminiſtrare, & exequi permiſerint. Meminit Euchologium in ordinatione Epiſcopi & ejus ritus, Ordinatum per oſculum ſalutandi: *Deinde*, inquit, *Ordinatum Pontifex Ordinans exoſculatur; ſicut & reliqui Epiſcopi*. Juxta veterem Romanum Ordinem, ipſe Ordinatus oſculatur Conſecratorem, ejuſque collegas, & reliquum Clerum: *Det oſculum Pontifici, & Diaconibus omnibus, & tenens eum Archidiaconus deportet in Presbyterium, & det oſculum Epiſcopis, & Presbyteris*. Fateor, in veteribus Pontificalibus nihil, vel parum de ea ſalutatione haberi; verum juxta præſcriptum Pontificalis Moguntini annorum CD. Conſecrator quidem oſculatur Conſecratum, & dicit: *Pax tibi cariſſime frater, ora Deum pro me*: id quod Epiſcopi quoque aſſiſtentes faciunt. Ex adverſo præſcribit Pontificale Eccleſiæ Lugdunenſis ante annos CCC. ſcriptum, ut conſecratus det oſculum pacis Conſecratori, & Pontificibus omnibus ſucceſſive, & quilibet dicat ei: *Pax tibi*. Et ipſe reſpondeat cuilibet: *Et cum ſpiritu tuo*.

II. Libet nunc myſticam memoratæ ſalutationis ſignificationem deſcribere, quam docet Sanctus Dionyſius Cap. v. de Eccleſiaſtica Hierarchia, his verbis: *Salutatio, quæ in extrema Sacrorum Ordinum parte adhibetur, ſacram ſignificationem continet. Nam & omnes qui adſunt ſacrorum Ordinum homines, & Pontifex ipſe, qui conſecravit, eum qui conſecratus eſt, ſalutant; cum enim ſancta mens ſcientia, vique Pontificis, & divina vocatione, atque ſanctimonia ad Eccleſiaſtici Ordinis conſecrationem, ſeu perfectivam operationem pervenit, tum charus eſt Ordinatus paribus ſanctiſſimiſque Ordinibus, & ad pulcritudinem divinæ ſimilem perductus, mentes ſimiles amat, atque ab eis ſancte redamatur. Hinc conſalutatio illa inter Eccleſiaſtici Ordinis homines ſervatur, & perficitur, quæ ſanctam parium, ſimiliumque mentium ſocietatem indicat, lætitiamque mutuam, quæ amore digna eſt, quippe quæ divinam pulcritudinem ſalvam, & incolumem Eccleſiaſtici Ordinis formæ conſervet*. Ergo, uti recte etiam ritus myſterium exponit Symeon Theſſalonicenſis in Opere, De Sacris Ordinationibus, Cap. VII. oſculatur eum Pontificem conſecrator tamquam ſibi dilectum, & velut æqualem ſibi, & ſanctificatum, & in Chriſto conjunctum. Addit laudatus Auctor, oſculari ipſum promotum ſacram menſam, eam ut gratiæ officinam honorantem, in qua & conſecratus eſt, & ordinem ſuſcepit: oſculari etiam dexteram quæ ipſum promovit, conſecravitque, quaſi & ipſa ſit ſanctificata, & gratia abundet, eam communicandi jus habeat, itemque perficiendi, & conſecrandi per Spiritum Sanctum, & benedictionem largiendi, divinaque dona diſtribuendi, per quam & ipſe ordinatus eſt Epiſcopus, & conſummatus: oſculari inſuper genam Pontificis, ut ſermonis inſtrumentum, ut precum miniſterium, atque etiam propter charitatem, & unionem. Ceterum oſculo conſecrantem ſalutans, ait: ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ἡμῶν: a quo viciſſim audit: καὶ ἔστι, καὶ ἔσται. Quod & eodem pacto ſalutantibus ſe, & oſculantibus aliis reſpondet, ut teſtis eſt Goar in Notis ad Rituale Græcorum, in Epiſcopi Ordinationem, Num. IX.

§. XXXII.

Tum Conſecratus medius inter aſſiſtentes Epiſcopos redit ad Capellam ſuam, ubi abſtergitur ei ſedenti caput cum medulla panis, & cum panno mundo;

deinde cum pectine mundantur, & complanantur capilli; poſtea lavat manus. Conſecrator vero in ſuo faldiſtorio manus lavat. Deinde procedit in Miſſa, uſque ad Offertorium incluſive. Idem facit conſecratus in Capella ſua.

COMMENTARIUS.

I. TRadito oſculo pacis, juxta Pontificale Eccleſiæ Lugdunenſis ante annos CCC. ſcriptum, benedicit Conſecrator Cathedram Epiſcopalem, in eamque novum Epiſcopum mittunt duo Epiſcopi aſſiſtentes, de quo ritu juxta noſtri Romani Pontificalis Rubricam diſſeremus. Cantatur deinde ſecundum illius Pontificalis præſcriptum, *Alleluja*, itemque verſiculus: *Diffuſa eſt gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum*: vel Tractus, *Deſiderium animæ ejus tribuiſti ei &c.* Interim vero deducit Archidiaconus novum Epiſcopum *ad veſtibulum, ſeu ſacriſtiam, & caput ejus tergitur, ſeu fricatur cum mica panis, vel bambace, & cum aqua lavatur. Quo facto reducitur ad locum ſuum in medio Epiſcoporum, & demum repetitur* Alleluja, *vel dicitur ultimus verſus Tractus*. De lavandis manibus nihil hic dicit memoratum Pontificale, quia ſcilicet ſtatim poſt earum inunctionem tam conſecrator, quam conſecratus manus lavabant, atque tergebant. Juxta Pontificale Moguntinum, ad finem Miſſæ ut ſupra notavimus, præſcribit quidem, *Ut ipſi aſſiſtentes caput Conſecrati, & manus de Sacro Chriſmate cum pane duro, & ſale diligenter purgent, & extergant*. Ceterum de capillis cum pectine complanandis nulla in hiſce Pontificalibus mentio. Fuiſſe autem pecten inter miniſteria ſacra numeratum, quo ſcilicet Sacerdotes, & Clerici antequam in Eccleſiam procederent, crines pecterent, Carolus Dufreſne in ſuo Gloſſario tradit, verbo, *Pecten*, ubi inter alia locum deſcribit teſtamenti Riculfi Epiſcopi Helenenſis anno CMXV. qui ita inquit: *Pectenem eburneam unam &c.* Vide quæ diximus initio hujus Tituli in Commentario ad §. v. Num. III.

§. XXXIII.

Dicto Offertorio, Conſecrator ſedet cum Mitra in faldiſtorio ante medium Altaris. Et Conſecratus veniens ex ſua Capella inter aſſiſtentes Epiſcopos medius coram Conſecratore genuflectit, & illi offert duo intortitia accenſa, duos panes, & duo barilia vino plena, & Conſecratoris prædicta recipientis manum reverenter oſculatur.

COMMENTARIUS.

I. SI ordinem antiquum Romanum ſpectemus, poſt traditum oſculum pacis, de quo ſuperius locuti ſumus, ſequebatur Evangelii lectio ſolemnis in Miſſa; ponens enim Epiſcopus Conſecrator incenſum in thymiamaterio, benedictionem dabat inclinanti Archidiacono, qui ſtatim Evangelium legebat, quod eſt ſecundum Marcum, *Circuibat Jeſus Caſtella &c.* uſque ad ea verba, *Et ungebant oleo multos ægros, & ſanabantur*. Hoc ipſum Evangelium legendum præſcribit quidem Pontificale Eccleſiæ Lugdunenſis; additque, ut deinde dicat Conſecrator: *Credo in unum Deum*; & Offertorium: *Benedic anima mea Domino, & noli oblivisci omnes retributiones ejus &c.* Conſecratus vero tunc offerat ex inſtitutione Melchiadis Papæ, & de more offerat duos panes, duas amphoras vino plenas, & duos cereos accenſos, & alia conſueta. Pontificale Moguntinum legi mandat Evangelium: *Si diligitis me, mandata &c.* itemque cani *Credo in unum*; & dici Offertorium, *Confirma*; deinde vero procedere Conſecratum ad Altare, & offerre *duos cereos accenſos, duos albos panes, & duas phialas plenas vino*. In margine ejus Pontificalis tradit Martenius recenti manu fuiſſe conſcriptam hanc notam: *Hujuſmodi oblationes portantur per familiam electi, & in offerendo electus tangit eum manu*.

II. Pontificale inſignis Eccleſiæ Apamienſis in Syria, dum cantatur *Alleluja*, vel Tractus, ipſe conſecratus lavat manus ſuas cum mica panis, & accipiens duos cereos, unum a dextra manu, alium a ſiniſtra, tenet eos accenſos, donec legitur Evangelium: *In illo tempore: Circuibat Jeſus &c.* Lecto autem Evangelio, & cantato Symbolo, eoſdem cereos adhuc accenſos, & duos panes in manutergio poſitos inter brachia ſua, & ampullam vini, quam Acolythus tenet ſuper prædictos panes, offert Conſecratori ſuo, & rediens ad Altare, perficit Miſſam cum ipſo. Hucuſque ipſiſſima verba Pontificalis Apamienſis. Quo autem ritu in Provincia Barenſi, & Canuſina novus Epiſcopus Conſecratori ſuo dona offerret poſt acceptum Evangelii Codicem, ita deſcribitur in ejus inſignis Eccleſiæ ms. Pontificali: *Conſecratus*, Epiſcopus, *oſculatis pedibus Pontificis, dat oſculum ipſi Pontifici, deinde oſculatis ipſius Pontificis, vel Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus, & ceteris miniſtris Altaris, qui adſunt, vadit ad locum, ubi fuerat indutus, & tunc cantatur* Alleluja &c. *Dum ergo cantatur* Alleluja, *vel Tractus, ipſe Conſecratus lavat manus ſuas cum mica panis, & poſtea accipiens duos cereos, unum in dextra manu, alium in ſiniſtra, tenet eos accenſos donec legitur Evangelium. Lecto Evangelio, & cantato Symbolo, eoſdem cereos adhuc accenſos, & duos panes in manutergio poſitos inter brachia ſua, & ampulla vini, quam Acolythus tenet ſuper prædictos panes, offert Conſecratori ſuo, & rediens ad Altare, perficit Miſſam cum Epiſcopo.*

ſcopo. Paulo aliter legi in aliis Pontificalibus mſs. Sed quicquid ſit de ejus varietate, offert Conſecratus Conſecratori duos panes, & duo barilia vino plena juxta noſtrum Pontificale Romanum, vel duas phialas plenas vino,ex præſcripto laudatorum Pontificalium Moguntini, & Lugdunenſis. Quod quidem munus conſentaneum eſt cum veteri Eccleſiæ diſciplina; ipſe enim vetus Ordo Romanus ritum offerendi deſcribens, ait: *Populus dat oblationes, idest, panem & vinum, & offert cum fanonibus candidis, primo maſculi, deinde feminæ*. Quæ verba una cum ritu jam nos alibi explicuimus.

III. Auguſtinus Barboſa Lib. I. *Juris Eccleſiaſtici univerſi*, Cap. IX. Num. LXIV. ait Conſecratum Epiſcopum offerre panem & vinum, vel ut oſtendat ſe in jus Sacerdotis functionem, & munus ſuccedere, cui ſine omni in futurum pœnitentia juravit Dominus, eum eſſe Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech; vel ad deſignandam paupertatem Epiſcoporum primitivæ illius Eccleſiæ, in qua ſummæ opes, ſummæ divitiæ, panis & vinum fuerunt. Putat dari *hæc munera clara luce, & amplius duabus facibus accenſis, ne quid inter hæc levia munera, ſpecioſum colore, pondere ſpecioſum ſubrepat, ac ſubjiciatur*. Eſt ſane hæc arbitraria memorati Auctoris interpretatio, ſuoque ingenio excogitata, quam neque laudare, neque vituperare audeo. Si enim myſticæ interpretationi detur locus, dici potius poſſet, cereos accenſos offerre Epiſcopum juxta illud Chriſti Domini, Lucæ Cap. X. *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris*. Lucernas quippe ardentes, inquit S. Gregorius Homilia XIII. in Euangelia, in manibus tenemus, cum per bona opera proximis noſtris lucis exempla monſtramus; de quibus profecto operibus Dominus dicit: *Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in Cælis eſt*. Dictum eſt id quidem Apoſtolis, in quorum locum Epiſcopi ſucceſſerunt, Dictum ipſis, & illud a Chriſto fuit: *Vos eſtis lux mundi*, ut ſcilicet ſuæ doctrinæ, & bonorum operum luce populos illuminarent. Ad hanc itaque lucem ſignificandam, cereos accenſos ab Epiſcopo offerri dici rectius poſſet.

§. XXXIV.

Deinde Conſecrator lavat manus, & accedit ad Altare; Conſecratus etiam ad poſterius cornu Epiſtolæ altaris ejuſdem accedit; & ibi ſtans medius inter Epiſcopos aſſiſtentes, ante ſe habens miſſale ſuum, ſimul cum Conſecratore dicit, & facit omnia, prout in miſſale. Et ponatur una Hoſtia conſecranda pro Conſecrante, & Conſecrato, & vinum conſecrandum in Calice ſufficiens pro utroque.

COMMENTARIUS.

I. Nihil olim in Eccleſia Latina, ac etiamnum hodie in Græca Eccleſia tam uſitatius, quam plurium Presbyterorum, aut Epiſcoporum cum uno principaliter celebrante concelebratio. Satis id quidem oſtendimus, pleraque etiam ſcitu digna explicuimus, ubi egimus de ordinatione Presbyteri. Ea ergo ibidem quærenda in Commentario ad Rubricam §. XVII. Illud hic minime omittendum cenſeo, quod in Lugdunenſi Pontificali legitur: *Paratis*, inquit, *duabus Hoſtiis ad conſecrandum, Conſecrator intret ſecretam, Conſecrato ad dextrum cornu Altaris, junctis manibus inter duos Epiſcopos ſtante, & concelebrante, & faciente ſigna & voce ſubmiſſa dicente omnia quæcumque fecerit, & dixerit Conſecrator*. Ubi notandum illud præſertim videtur, non unam Hoſtiam, ut noſtrum Pontificale Romanum præſcribit, ſed duas Hoſtias parari debere, alteram ſcilicet pro Conſecratoris, alteram vero pro Conſecrati communione. Addit laudatum Lugdunenſe Pontificale providendum eſſe, *quod tantum de vino in Calice apponatur, quod ſufficere poſſit*, utique pro utroque juxta noſtrum Pontificale.

II. Sane docet Pontificale Moguntinum, Epiſcopo conſecratori conſecratum Epiſcopum concelebrare, nullam autem de una, vel duabus Hoſtiis apponendis mentionem facit. Pontificale Eccleſiæ Apamienſis in Syria duas certe præſcribit Hoſtias conſecrandas, ait enim, ut *cum venerit ad communicandum Pontifex, porrigat ipſi Conſecrato ſacram oblationem integram*. In vetuſtioribus Ritualibus libris fateor nihil me de ea re legiſſe, quemadmodum nec de concelebratione conſecrati Epiſcopi cum Epiſcopo Conſecratore celebrante. Putant nonnulli, non videri hunc uſum in Eccleſia annis ad ſummum D. eſſe antiquiorem, ſed neque poſtea ubique paſſim obtinuiſſe, nimirum in collatione Sacræ Ordinationis, cum alias jam dictum ſit, nihil olim in Eccleſia Latina, ac etiamnum hodie in Græca Eccleſia tam eſſe uſitatius, quam plurium Presbyterorum, aut Epiſcoporum cum uno principaliter celebrante concelebrationem; idque eodem pene per omnia ritu, qui hodie in Epiſcopi conſecratione ſupereſt, quemadmodum late probat, ac deſcribit Joannes Morinus, *De Sacris Ordinationibus* Parte III. Exercitatione VIII. Cap. I.

§. XXXV.

Secreta ſequens dicitur cum ſecreta Miſſæ diei ſub uno, *Per Dominum*, per Conſecratorem: *Suſcipe Domine munera, quæ tibi offerimus pro hoc famulo tuo, & propitius in eo tua dona cuſtodi. Per Dominum noſtrum Jeſum Chri-*

ſtum Filium tuum : Qui tecum vivit , & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus , per omnia ſecula ſeculorum . ℟. *Amen .*

Conſecratus dicit.

Suſcipe Domine munera , quæ tibi offerimus pro me famulo tuo , & propitius in me tua dona cuſtodi , Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum : Qui tecum vivit , & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus , per omnia ſecula ſeculorum . ℟. *Amen .*

COMMENTARIUS.

I. TRadit Amalarius Lib. III. *De Eccleſiaſticis officiis* , Cap. xx. Orationem ſecretam ideo eo nomine appellari , quia ſecreto dicitur . Quod autem ſpectat præſcriptum noſtræ Rubricæ , videtur ea plane conſentire cum Lugdunenſi Pontificali , ubi conſtitutum legimus , ut eadem ſecreta oratio , qua Romanum Pontificale utitur , in Miſſa ordinationis Epiſcoporum , dicatur cum ſecreta Miſſæ illi diei , in qua ordinatio ipſa celebratur , aſſignatæ . Eandem orationem ſecretam legere eſt in antiquo Romano Ordine , ac in multis ſequioribus ævi Pontificalibus . Nihilominus in S. Gregorii Sacramentario , ubi agitur de ordinatione Epiſcopi , ac in Pontificalibus Biſuntino , & Salisburgenſi annorum DC. ac Noviomenſi CD. annorum , hæc alia recenſetur ſecreta Oratio: *Hæc Hoſtia, quæſumus Domine, emundet noſtra delicta , & ad ſacrificium celebrandum , ſubditorum tibi corpora, menteſque ſanctificet . Per.*

II. De recitandis ſecretis hiſce orationibus tam a Conſecratore , quam ab Antiſtite Conſecrato , nulla profecto mentio in antiquioribus Pontificalibus: quia ſcilicet, uti alibi dictum eſt, novi Epiſcopi in ſua ordinatione Conſecratori Pontifici minime concelebrabant . Sciendum tamen , eſt ms. Pontificale Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744. conſentire in hoc quidem ritu , ac in aliis pleriſque cum noſtro Romano Pontificali edito . Præſcribit enim , ut poſtquam , novus Epiſcopus ex inſtitutione , ut inquit , Melchiadis Papæ, de more obtulit duos panes , & duas amphoras vino plenas , & duos cereos accenſos , & alia conſueta , omnia faciat , & ſubmiſſa voce dicat , quæcumque facit , & dicit Epiſcopus Conſecrator . Tum vero præſcribit, has eaſdem ſecretas tam a Conſecratore, quam a novo Epiſcopo dicendas , quæ in noſtro Pontificali habentur ,

§. XXXVI.

Infra actionem dicit Conſecrator :

Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ , ſed & cunctæ familiæ tuæ , quam tibi offerimus etiam pro hoc famulo tuo , quem ad Epiſcopatus Ordinem promovere dignatus es , quæſumus Domine , ut placatus accipias , & propitius in eo tua dona cuſtodias , ut , quod divino munere conſecutus eſt , divinis effectibus exequatur , dieſque noſtros in tua pace diſponas , atque ab æterna damnatione nos eripi , & in electorum tuorum jubeas grege numerari . Per Chriſtum Dominum noſtrum . ℟. *Amen .*

Conſecratus dicit.

Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ , ſed & cunctæ familiæ tuæ , quam tibi offerimus etiam pro me famulo tuo, quem ad Epiſcopatus Ordinem promovere dignatus es , quæſumus Domine , ut placatus accipias , & propitius in me tua dona cuſtodias, ut, quod divino munere conſecutus ſum, divinis effectibus exequar , dieſque noſtros in tua pace diſponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum jubeas grege numerari . Per Chriſtum Dominum noſtrum . ℟. *Amen .*

COMMENTARIUS.

I. ACtio in præſenti Canonem Miſſæ ſignificat : *Miſſa* ,. inquit Honorius Auguſtodunenſis in Gemma animæ , Lib. I. Capite VIII. *quoddam judicium imitatur ; unde & Canon actio vocatur . Actio autem eſt cauſa ; quæ in publico conventu coram judicibus agitatur* . Idem Cap. CIII. de ea re ita ſcribit : *Canon dicitur regula , quia per eum regulariter fit Sacramentorum confectio . Hic etiam actio dicitur , quia cauſa populi in eo cum Deo agitur* . Sane eadem fere verborum formula , quam in ordinatione Epiſcopi infra actionem dicit hodie Epiſcopus Conſecrator , habetur paſſim in priſcis, recentibuſque Pontificalibus libris , quinimo in antiquo Romano Ordine , & in Sacramentario S. Gregorii . Ferunt communiter Auctores , S. Leonem Pontificem Maximum , ea verba infra actionem , *Hanc igitur oblationem &c.* uſque ad *placatus accipias* ; illa vero , *dieſque noſtros in tua pace diſponas &c.* veteri Miſſæ Canoni inſeruiſſe S. Gregorium Magnum .

§. XXXVII.

Dicta Oratione, *Domine Jeſu Chriſte, qui &c.* per Conſecratorem, & Conſecratum, Conſecratus accedit ad dexteram Conſecratoris, & ambo oſculantur Altare; tum Conſecrator dat pacem Conſecrato, dicens: *Pax tecum*. Cui reſpondet Conſecratus: *Et cum ſpiritu tuo*. Et dat eam aſſiſtentibus ſuis, ſeniori primo, tum alteri, ſingulis dicens: *Pax tibi*. Et illi ſibi reſpondent: *Et cum ſpiritu tuo*.

COMMENTARIUS.

I. LOquitur hic Rubrica de ea profecto pace, quam in ſolemni Miſſa ante communionem daturus Sacerdos Diacono ſuo, prius Altare oſculatur, ac deinde illi in cornu Epiſtolæ genuflexo, ipſam pacem impertiendo, dicit: *Pax tecum*; cui ille reſpondet: *Et cum ſpiritu tuo*. De quo ritu videri poſſunt, qui de divinis officiis fuſe tractarunt. Sane omitti hic non debet id quod præſcribit Lugdunenſis Eccleſiæ Pontificale, ut nimirum ante *Agnus Dei*, dicat Diaconus: *Humiliate vos ad benedictionem*; Et Chorus reſpondeat, *Deo gratias*. Tum ſequitur benedictio ſolemnis hunc in modum: *Deus, ad quem reſpicit Sacerdotum ſolertia, regnantium victoria, populi diſciplina, qui ob hoc proponis Pontifices, ut habeat Clerus vigilantiam, Eccleſia reverentiam, plebs devota cuſtodiam, pauperes alimoniam; dignare hoc in nobis cæleſti fonte diffundere, quod diſpenſante Sacerdote, plebs pro ſalute poſſit haurire. Amen. Concedat agendi normam, loquendi fiduciam, vivendi temperantiam, monendi doctrinam. Amen. Et impendente Pontifice ſtudium, plebe aſſenſum, mereatur conſequi paſtor gratiam, plebs medelam. Amen. Quod ipſe præſtare dignetur &c.*

II. Etiam in Pontificali Moguntino ann. CD. Diaconus antequam Conſecrator Epiſcopus celebrans dicat *Agnus Dei*, ad populum converſus ait, *Humiliate capita veſtra ad benedictionem*. Cui reſpondente Clero, *Deo gratias*, ipſe Conſecrator ad populum ipſum converſus, ſuperpoſita mitra, baculum manu tenens, hanc præſtat benedictionem: *Benedicat te Dominus in ordine Epiſcopali, cuſtodiatque te, ſicut voluit te ſuper populum ſuum conſtituere Pontificem, ita & in præſenti ſæculo, & æternæ felicitatis te faciat eſſe conſortem*. Clerus. *Amen*. Pergit Conſecrator: *Clerum, & Populum, quem ſua voluit opitulatione in tua ſanctione, & tua amminiſtratione, per diuturna tempora te faciat in temporalibus, & ſpiritualibus feliciter gubernare*. Clerus. *Amen*. Addit præterea Conſecrator: *Quatenus divinis monitis parentes, adverſitatibus carentes, bonis operibus exuberantes, tuo miniſterio fide obſequentes, & in præſenti ſeculo, pacis tranquillitate fruantur, & locum æternorum civium conſortio potiri mereantur*. Clerus: *Amen*. Conſecrator mox inquit: *Quod ipſe præſtare &c.* Cui Clerus, *Amen*, reſpondet; ille vero extenſa manu benedictionem dans, dicit: *Benedictio Omnipotentis &c.* Clerus reſpondet: *Amen*.

III. Longum eſſet alia Pontificalia recenſere, cum de eo ritu præclariſſimum teſtimonium habeamus in Ordine antiquo Romano, in quo ante communionem iſta profecto legitur benedictio: *Deus qui populis tuis indulgendo conſulis, & amore dominaris, da ſpiritum ſapientiæ, quibus tradidiſti regimen diſciplinæ, ut de profectu ſanctarum ovium, fiant gaudia æterna Paſtorum. Amen. Et qui dierum noſtrorum numerum, temporumque menſuras majeſtatis tuæ poteſtate diſpenſas, propitius ad humilitatis noſtræ reſpice ſervitutem, & pacis tuæ abundantiam temporibus noſtris prætende perfectam. Amen. Collatis quoque in me per gratiam tuam propitiare muneribus, & quem feciſti gradu Epiſcopali ſublimem, fac operum perfectione tibi placabilem; atque in eum affectum dirige cor plebis & Præſulis, ut nec paſtori obedientia gregis, nec gregi deſit unquam cura Paſtoris. Amen. Quod ipſe præſtare &c.* Hactenus Ordo vetus Romanus; ſunt tamen non pauca Pontificalia, in quibus recitatæ, vel ſimiles benedictiones deſiderantur, uti videre eſt apud Martenium.

§. XXXVIII.

Deinde, poſtquam Conſecrator corpus Domini ſumſerit; non totum ſanguinem ſumit, ſed ſolum partem ejus cum particula Hoſtiæ in calicem miſſa. Et, priuſquam ſe purificet, communicat conſecratum ante ſe in eodem cornu, capite inclinato ſtantem, & non genuflectentem, prius de corpore, tum de ſanguine; deinde purificat ſe, poſtea conſecratum. Tum abluit digitos ſuper calicem, & ſumit etiam ablutionem; & aſſumta mitra, lavat manus.

COMMENTARIUS.

I. RItum ſacræ communionis a novo Epiſcopo conſecrato ſuſcipiendæ ita deſcribit Pontificale Eccleſiæ Lugdunenſis: *Poſtquam Conſecrator communicaverit, mox priuſquam digitos abluat, conſecratus a præmiſſis duobus Epiſcopis ante Altare deductus, de manu Conſecra-*

ſecratoris ſacram Hoſtiam recipiat; ipſe tamen genua non flectat coram illo, ſicut faciunt ceteri ordinandi: immo, ſi loci diſpoſitio permittat, Conſecratus, ſeu Conſecrati ſtantes circa cornu Altaris, ſicut concelebranda Miſſam ſteterunt, poſſint ibidem ſtantes ſupra illud communicare. Subſequenter Diaconus, calicem porrigendo communicet de eodem ſanguine. Poſtea Pontifex digitos abluat cum vino ſuper calicem, & de ipſo vino iterum abluat os, de quo etiam ad abluendum os Conſecratus, ſeu Conſecrati ſumere debent. Pontificale Moguntinum præſcribit, ut facta ſuſceptione Euchariſtiæ ab Epiſcopo Conſecratore, Epiſcopus conſecratus accedat, & dicat, *Confiteor Deo omnipotenti &c.* tum vero communicet Conſecratum.

II. Notabilis eſt ſane ritus quem ita deſcribit vetus Ordo Romanus: *Cum autem venerit ad communicandum, Dominus Pontifex porrigit ei* (conſecrato Epiſcopo) *formatam, atque ſacratam oblationem integram; ſuſcipienſque eam Epiſcopus, ipſe ex ea communicet ſuper Altare: quod vero reſiduum fuerit, ſibi reſervet denuo ad communicandum unoquoque die uſque ad quadraginta dies expletos. Et poſtmodum juſſus a Pontifice, communicat populum cum ceteris Epiſcopis.* Idipſum ſcribit creditus Alcuinus, de Divinis officiis, Cap. Qualiter Epiſcopus ordinetur in Romana Curia, ſic inquiens: *Ad communicandum vero Pontifex porrigit ei formatam, atque ſacram oblationem, quam accipiens communicat ſuper Altare: cetera vero reſervat ſibi uſque ad dies quadraginta; poſtmodum ex præcepto Apoſtolici communicat omnem populum.* Formatam vocat hic Auctor, quemadmodum, & vetus Ordo Romanus non Sacram Hoſtiam, ut Hallierius credit, quod nempe ad formam coronæ formata eſſet, ex Burchardo; vel ex Gemma animæ, quod imago Chriſti cum literis Græcis, iis, ut Hallierius ipſe conjicit, quæ Chriſti nomen ſignificabant, conſecrandæ Hoſtiæ imprimeretur: ſed potius vocant formatam Ordo Romanus, & Alcuinus literas Archiepiſcopi, quibus ille teſtatur, talem Epiſcopum a ſe ordinatum eſſe talis Eccleſiæ; earumque exemplar in eodem Romano Ordine ſubjiciuntur.

III. Memorato ritui ut antiquo Euchariſtiæ ad communionem recens ordinatorum Epiſcoporum æque, atque Presbyterorum per quadraginta dies reſervatæ luculentum etiam teſtimonium perhibet S. Fulbertus Carnotenſis Epiſcopus, qui paulo poſt annum Chriſti milleſimum ſcribebat. Is ſane in Epiſtola ſua II. ad Finardum, duo nos docet; primum quidem, ſacram illam Hoſtiam quadraginta diebus conſumendam non ſolum datam fuiſſe Epiſcopis, ſed etiam Presbyteris; alterum vero, ſacræ illius Hoſtiæ conſumptionem Epiſcopos, & Presbyteros, inter Miſſarum ſolemnia quæ celebrabant, perfeciſſe, hoc eſt ſingulis illis quadraginta diebus Miſſam celebraſſe, & præter Hoſtiam, quam conſecrabant, & conſumebant, aliquid inſuper de Hoſtia ab Epiſcopo data deguſtaſſe, donec quadrageſimo die tota conſumeretur. Ait hunc ritum ab omnibus Epiſcopis ſuis comprovincialibus ſervari; verum occaſione cujuſdam Sacerdotis, qui communicaturus Sacram Euchariſtiam, eo quo putabat, relictam loco minime reperiſſet, a Finardo, ſeu ab Einardo ſciſcitatur, cur ad tantum periculum evitandum, non primo, ſecundo, aut tertio die integra Hoſtia ſumeretur? Verum increpavit Fulbertum Epiſcopus, eumque docuit, ritum minime eſſe abrogandum, qui Chriſti poſt reſurrectionem præſentiam cum Apoſtolis per dies quadraginta ob oculos poneret; quaſi recens ordinatum ipſe Dominus noſter præſentia ſua ſimiliter hac quadraginta dierum communione ſit corroboraturus: *Nam & Epiſcopus*, inquit, *qui vices Chriſti tenet Sacerdotales viras in plebem ſubjectam miſſurus, Sacri Corporis Euchariſtiam per quadragenos dies ſumendam diſtribuit; ut, dum verbi gratia, cotidie cæleſtis panis alimonia reficiuntur, tempus illud in mentem habeant, quo per quadraginta dies Dominus diſcipulis apparens, & convesceus, deſideratæ viſionis ſatietate refecit.*

IV. Addit hanc actionem providentiæ Dei erga populum Iſraeliticum eſſe imaginem, ut quemadmodum Deus dederit ſeptuaginta ſenioribus de ſpiritu Moſis, cujus participatione populum toto illo tempore pluit illis manna de Cælo; ita quoque poſtquam Presbyteri recens ordinati chariſmata Spiritus ſuſceperunt, quadraginta diebus manna cæleſti, & pane vitæ ſuſtentarentur. Porro aliter viſum eſt Eccleſiæ Romanæ circa numerum quadraginta dierum; nam in antiquo Romano Ordine etſi recens ordinati Epiſcopi Euchariſtiæ reſiduum unnquoque die ſumendum uſque ad quadraginta dies ſibi reſervarent; Presbyteris tamen demandabatur, ut uſque ad dies ſeptem ex data ſibi Sacra Euchariſtia communicarent. Memorant eum ritum, epiſtolamque Fulberti bona ex parte deſcribunt Hugo Menardus in Sacramentarium S.Gregorii Pagina 312. & ſeq. Hallierius de Sacris Ordinationibus, Pag. 994. & ſeq. Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VIII. Articulo IX. Numero XXI. & alii paſſim eruditi Scriptores, inter quos Joannes Morinus, *De Sacris Ordinationibus*, Parte III. Exercitatione VIII. Cap. II. Num. IV. tradit ab annis quingentis circiter, ob varia quæ inde oriebantur incommoda, ipſum ritum in deſuetudinem paulatim deveniſſe, & penitus extinctum eſſe.

V. Apud Græcos, teſte Symeone Theſſalonicenſi, De Sacris Ordinationibus Cap. VII. *In divina communione* (conſecratus Epiſcopus) *primus divinum panem manibus ab Archiepiſcopo* (Conſecratore) *accipit, & cum ea communicat: poſtea tradit Archiepiſcopo divinum Sanguinem per ſacrum Calicem, & illi iterum Archiepiſcopus.* Quemadmodum autem olim apud Latinos, ut ex Ordine antiquo Romano liquet, conſecratus Epiſcopus juſſus a Pontifice communicabat populum cum ceteris Epiſcopis, ita quoque & apud Græcos, teſte eodem Theſſalonicenſi: *Idem ipſe lavatis manibus ſacrum Antidoram juſſu Archiepiſcopi populo præbet.* Sacrum antidorum, uti Morinus eum locum explicat, eſt panis ille fermentatus, e quo exciſæ ſunt ſacræ particulæ, quæ poſtmodum in Miſſa conſecrantur. Panis ille ut plurimum rotundus eſt, & vocatur Græce προσφορὰ, *oblatio*, ſive *oblata*. Crucem habet in medio effictam, & intra latera crucis, hæc verba Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ, *Jeſus Chriſtus vincit*. Figura crucis cum his verbis oblatæ impreſſa, Græcis vulgo σφραγὶς, *ſigillum* dicitur. Cum Sacerdos Miſſam celebraturus eſt, primam particulam, quæ major eſt, ex hoc ſigillo exſcindit, deinde alias. Hoc autem facit in Menſa, ſive Altari propoſitionis, iis benedictionibus, & ritibus, qui initio Liturgiæ explicantur. Panis igitur ille, vel panes (poſſunt enim plures Sacerdoti a populo offerri, & ab unoquoque particula conſecranda exſcindi) qui προσφοραὶ initio dicuntur, poſtquam hoc factum eſt, dicuntur ἀντίδωρον *Antidorum*, hoc eſt *vice doni*; corpus enim Chriſti, & ſanguis vocari ſolent ἅγια δῶρα, *ſancta dona*; ideo panis

Digitized by Google

panis iſte non conſecratus in locum corporis Chriſti traditus a Græcis vocari ſolet ἀντίδωρον. Hæc & alia complura Morinus, eam vocem explicans in Notis ad laudatum Opus Symeonis Theſſalonicenſis, *De Sacris Ordinationibus*, Cap. VII. Nota CXVI.

VI. Illud præterea addiſcimus ex Rituali Græcorum, cum per ſeipſum Conſecratus Epiſcopus communicet, & aliis Sacram Euchariſtiam diſtribuat, non genuflexum ante Altare, ſed ſtantem, & Altari innixum oportere eum communicare. Cui ritui Romanum quidem Pontificale conſentit, ſicut etiam & illi Græcorum æque, ac Latinorum conſuetudini, juxta quam is qui in Epiſcopum conſecratur, ſimul cum Conſecratore ſuo ſub utraque ſpecie, panis nimirum, & vini, Corpus, & Sanguinem Chriſti percipit. Sane, uti cum Hallierio alii etiam docent, propter poteſtatem in ipſum Corpus, ac Sanguinem Domini non genuflexus, ſed ſtans ille capite inclinato, in reverentiæ argumentum, ante ipſum Altare, eodem corporis ſitu quo conſecrator; communicat; ut ad perfectam cum Conſecratore ſimilitudinem per conſecrationem ſuam traductus eſſe videatur; cum e contra tam Sacerdotes, quam Levitæ non in ipſo Altari, ſed ante Altare, ex Concilio Toletano IV. Canone XVII. non ſtantes, ſed genuflexi ex communi Latinorum diſciplina communicare jubeantur. Ex eadem autem Hoſtia, eodemque Calice, ex quo conſecrator partem ſumpſerit, vel hauſerit, iccirco conſecratus pariter Epiſcopus communicare jubetur, tum ad Epiſcopatus unitatem expreſſius ſignificandam (ob quam etiam Epiſcopus Conſecratori concelebrat) & ejuſdem Sacerdotii Chriſti participationem ab omnibus æque Epiſcopis demonſtrandam; tum etiam ad eoſdem de concordia inter ſe ſervanda commonefaciendos: *quoniam*, ut ait Apoſtolus in Epiſtola I. ad Corinthins Cap. X. *unus panis, unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno pane participamus*; tum denique ad imitandum Chriſti Domini exemplum, qui eo die, quo Apoſtolos, in quorum gradum Epiſcopi ſuccedunt, ex uno pane eos, & ſeipſum pavit, atque ex uno calice potavit, uti videre eſt in Euangelio Matthæi Capite XXVI. Marci, Cap. XIV. Lucæ Cap. XXII: & in Epiſtola I. ad Corinthios Cap. XII. quibus adde communem Sanctorum Patrum interpretationem, ajentium, Chriſtum ſui Corporis & Sanguinis ſui participem quoque fuiſſe, dum utrumque Apoſtolis miniſtravit. Notandum hic vero eſt aliter olim fuiſſe conſtitutum ex antiquo Romano Ordine, ſecundum cujus præſcriptum ſuperius recitatum, Pontifex quidem conſecrator Euchariſtiam conſecrato Epiſcopo porrigebat; ſuſcipienſque is illam per ſeipſum communicabat. Quod non mirum videri debet, cum olim etiam laicis communicaturis cæleſtem illum panem in manus tradi conſueverit. De quo ritu videri poteſt Stephanus Duranti *De ritibus Eccleſiæ Catholicæ*, Lib. II. Capite IV. & Joannes Cardinalis Bona Lib. II. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XVII. Num. III.

§. XXXIX.

Interim Conſecratus cum aſſiſtentibus Epiſcopis accedit ad poſteriorem partem alterius cornu Altaris, videlicet Euangelii, & ibi proſequitur Miſſam, ſicut Conſecrator in cornu Epiſtolæ. Poſtcommunio quæ dici debet cum Poſtcommunione diei ſub uno, *Per Dominum*.

Plenum quæſumus Domine in nobis remedium tuæ miſerationis operare: ac tales nos eſſe perfice propitius, & ſic fove, ut tibi in omnibus placere valeamus. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen*.

§. XL.

Deinde dicto, *Ite Miſſa eſt*, vel *Benedicamus Domino*, prout tempus requirit, Conſecrator, dicto in medio Altaris, *Placeat &c.* accepta ibidem Mitra, ſi non ſit Archiepiſcopus, & in ſua Provincia, ſtans verſus ad Altare, populo ſolemniter benedicit, dicens: *Sit nomen Domini benedictum &c.*

COMMENTARIUS.

I. Alia quidem eſt Oratio, quæ dicitur *Poſtcommunio*, ſive *ad complendum*, ut quidam libri Pontificales loquuntur, in Sacramentario S. Gregorii, & longe diverſa ab illa mox recitata. Verba ejus orationis in laudato Sacramentario hæc ſunt: *Hæc nos communio purget a crimine, & cæleſtis remedii faciat eſſe conſortes. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum*. Noſtra profecto Oratio non modo in multis Pontificalibus, ſed & in antiquo Ordine Romano legitur, & in Codice Ratoldi Abbatis. In aliquibus Ritualibus libris aliæ etiam ab iis diverſæ extant ad complendum Orationes. Ut enim alios omittam, Codex Pontificalis S. Cornelii Compendienſis annorum DC. hanc exhibet: *Tui Domine perceptione Sacramenti a noſtris mundemur occultis, & ab hoſtium liberemur inſidiis. Per*. Quod ſpectat §. XL. ubi agitur de ſolemni benedictione ab Epiſcopo in fine Miſſæ populo impertienda, alibi a nobis jam dictum fuit. Qui plura de eo ritu deſiderat, videre poteſt Virum Clariſs. Cajetanum Mariam Merati in Notis, Obſervationibus, & Additionibus ad Gavantum Pag. 242.

§. XLI.

Data benedictione, reponitur faldiſtorium ante medium Altaris, & Conſecrator cum Mitra in eo ſedet; Conſecratus vero parvum biretum in capite tenens coram eo genuflectit. Tunc Conſecrator, depoſita Mitra, ſurgit, & benedicit Mitram, ſi non ſit benedicta, dicens: *Oremus.*

Domine Deus Pater Omnipotens, cujus præclara bonitas eſt, & virtus immenſa, a qua omne datum optimum, & omne donum perfectum, totiuſque decoris ornamentum, bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare dignare hanc Mitram hujus famuli tui Antiſtitis capiti imponendam. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

§. XLII.

Et mox eam aſpergit aqua benedicta; deinde ſedens cum Mitra, adjuvantibus ipſum aſſiſtentibus Epiſcopis, imponit eam capiti Conſecrati dicens: *Imponimus, Domine, capiti hujus Antiſtitis, & Agoniſtæ tui galeam munitionis, & ſalutis, quatenus decorata facie, & armato capite, cornibus utriuſque Teſtamenti terribilis appareat adverſariis veritatis; &, te ei largiente gratiam, impugnator eorum robuſtus exiſtat, qui Moyſi famuli tui faciem ex tui ſermonis conſortio decoratam, lucidiſſimis tuæ claritatis, ac veritatis cornibus inſigniſti; & capiti Aaron Pontificis tui tiaram imponi juſſiſti. Per Chriſtum Dominum noſtrum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. DAta benedictione in Epiſcopalis ordinationis Miſſa, Conſecrator benedicit mitram, eamque capiti novi Epiſconi imponit, & quidem ex ritu longe poſt annum Chriſti milleſimum invento, cum de ipſius impoſitione, in ſacra Epiſcoporum ordinatione, ante annos D. nihil apud Auctores, ſive in Pontificalibus libris præſcriptum inveniatur. Meminit ſane ejus ritus Pontificale Moguntinum ante annos CD. exaratum, in quo etiam ad impoſitionem Mitræ hæc formula recenſetur: *Pono ſignum in capite tuo, ut nullum præter ipſum Deum Creatorem tanm amatorem admittas in nomine Domini. Amen.* De Mitræ antiquitate, ac uſu in functionibus Eccleſiaſticis, vide quæ ſcripſimus in Prolegomenis noſtris. Hic illud notandum, quod ſcribit Innocentius III. Libro I. *De Myſteriis Miſſæ*, Cap. XLIV. Mitræ Epiſcopalis ſignificationem, ſimilitudinemque cum veteris Pontificis indumentis, ac materiam, & formam explicans: *Mitra Pontificis*, inquit, *ſcientiam utriuſque Teſtamenti ſignificat; nam duo cornua, duo ſunt Teſtamenta; duæ fimbriæ, ſpiritus, & littera; circulus aureus, qui anteriorem, & poſteriorem partem complectitur, indicat, quod omnis ſcriba doctus in regno Cælorum, de theſauro ſuo, nova profert, & vetera. Caveat ergo diligenter Epiſcopus, ne prius velit eſſe Magiſter, quam novit eſſe diſcipulus, ne, ſi cæcus cæcum duxerit, ambo in foveam cadant.*

II. Tradit Guillelmus Durandus Lib. III. Rationalis, Capite XIII. Mitram, & ejus cornua, ac Epiſcopum illam geſtantem a quibuſdam hæreticis irrideri, quia ſcilicet in Apocalypſi Capite XIII. ſcriptum eſt: *Vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo ſimilia agno.* Verum tum S. Irenæus Lib. V. Cap. XXVIII. tum Tertullianus *De Reſurrectione carnis*, Cap. XXV. tum alii complures apud Cornelium a Lapide in eum locum laudatæ Apocalypſis, per hanc beſtiam intelligi ajunt inſignem aliquem impoſtorem, qui erit quaſi præcurſor, & præco Antichriſti; ſive univerſos Antichriſti miniſtros, maxime præcones, & prædicatores, juxta expoſitionem S. Gregorii, qui XXXIII. Moralium XX. ita ſcribit: *De terra quippe aſcendere, eſt de terrena gloria ſuperbire, quæ habet duo cornua agni ſimilia, quia per hypocriſiam ſanctitatis, eam quam in ſe veraciter Dominus habuit, ſingularem ſibi ineſſe ſapientiam mentitur, & vitam. Sed quia ſub agni ſpecie auditoribus reprobis ſerpentinum virus infundit, recte ſubditur: & loquebatur, ut draco.* Porro inſulſe hæretici putant in eo Apocalypſis loco taxari gradum, & mitras Epiſcopales, quaſi bicornes, cum potius ibi laudentur, vocantur enim *duo cornua ſimilia agno*, ideſt duo robora æque, ac ornamenta Chriſti. Non ergo infula Epiſcopi, ſed infulatus Apoſtata ſugillatur, qui perfide hiſce cornibus Chriſti abutetur ad ſectam Antichriſti propagandam.

§. XLIII.

Deinde, ſi chirothecæ non ſint benedictæ, ſurgit Conſecrator, mitra depoſita, & eas benedicit, dicens:

Ore-

Oremus.

Omnipotens Creator, qui homini ad imaginem tuam condito manus diſcretionis inſignitas, tamquam organum intelligentiæ, ad recte operandum dediſti; quas ſervari mundas præcepiſti, ut in eis anima digne portaretur, & tua in eis digne conſecrarentur myſteria, bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare dignare manuum hæc tegumenta; ut quicumque miniſtrorum tuorum ſacrorum Pontificum his velare manus ſuas cum humilitate voluerit, tam cordis, quam operis, eis munditiam, tua miſericordia ſubminiſtret. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

§. XLIV.

Et aſpergit eas aqua benedicta. Tunc extrahitur conſecrato annulus Pontificalis: deinde ſedet Conſecrator, & accepta Mitra, adjuvantibus aſſiſtentibus Epiſcopis, imponit illas manibus Conſecrati, dicens: *Circumda, Domine, manus hujus miniſtri tui munditia novi hominis, qui de cælo deſcendit, ut quemadmodum Jacob dilectus tuus, pelliculis hædorum opertis manibus, paternam benedictionem, oblato Patri cibo, potuque gratiſſimo, impetravit, ſic & iſte, oblata per manus ſuas hoſtia ſalutari, gratiæ tuæ benedictionem impetrare mereatur. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui in ſimilitudinem carnis peccati tibi pro nobis obtulit ſemetipſum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. PRimum ornamentorum Epiſcopalium, quæ novo Epiſcopo in ſua ordinatione traduntur, juxta Moguntinum Pontificale ante annos CD. ſcriptum, profecto ſunt chirothecæ, in quorum traditione, ita inquit Epiſcopus conſecrator: *Immenſam clementiam tuam, omnipotens & piiſſime Deus, humiliter rogamus, ut manus hujus famuli tui, ſicut exterius obducuntur manicis iſtis, ſic interius aſpergantur rore tuæ benedictionis, ut quæcumque per eas benedicenda, vel conſecranda ſunt, per te benedicantur, & conſecrentur. Per eundem.* Pontificale Eccleſiæ Lugdunenſis recitatis Pontificalis Romani formulis omnino conſentit; præſcribit nihilominus, ut poſtquam ipſæ chirothecæ benedictæ ſunt, & aqua benedicta aſperſæ, *Imponantur, vel per Epiſcopos* (aſſiſtentes) *vel per Epiſcopum* (conſecratorem) *vel per Acolythos manibus Conſecrati, dicente Conſecratore: Circumda Domine &c.* at in Pontificali Romano. Etſi autem plura de chirothecis, quas barbaris temporibus *manicas* appellabant, in Prolegomenis noſtris enarrata ſint, lubet tamen vetera quædam teſtimonia referre, quo magis magiſque pateat, longe ante annum Chriſti milleſimum, traditas illas religioſe fuiſſe in Ordinatione novi Epiſcopi: legimus quippe in antiquo Romano Ordine, dum electus manicis, ideſt chirothecis, induitur, hanc dici ab aliis Epiſcopis Orationem, *Immenſam clementiam tuam rogamus omnipotens, & piiſſime Deus &c.* ut habetur in mox laudato Moguntino Pontificali. Porro per chirothecas, caſtitatem, & munditiam denotari, ut manus, & operationes Epiſcopi ſint mundæ, & ab omni ſorde immunes, docet Guillelmus Durandus in ſuo Rationali Lib. III. Cap. II. ubi & alia addit, quibus egregie explicari poſſit ea noſtri Pontificalis oratio ſuperius recitata, *Circumda Domine manus hujus Miniſtri &c.*

§. XLV.

Et ſtatim imponit ei annulum Pontificalem. Tum ſurgit Conſecrator, & accipit Conſecratum per manum dexteram, & primus ex aſſiſtentibus Epiſcopis per ſiniſtram, & inthronizant eum, ponendo ipſum ad ſedendum in faldiſtorio, de quo ſurrexit Conſecrator; vel, ſi id fiat in Eccleſia propria Conſecrati, inthronizant eum in Sede Epiſcopali conſueta, & Conſecrator tradit ei baculum Paſtoralem in ſiniſtra.

COMMENTARIUS.

I. QUanta olim cum pompa, rituque religioſiſſimo novus Antiſtes in Epiſcopali Sede collocaretur, ſatis abundeque nobis ſignificant, tum libri Pontificales, tum veteres Græci æque, ac Latini Scriptores. De eo ritu hunc inquit in modum Pontificale Eccleſiæ Lugdunenſis: *Præmiſſis omnibus expeditis, Conſecrator accipiat eum per manum dexteram,*

ram, & unus ex ipſis Epiſcopis per ſiniſtram, & inthronizent eum, ponendo in Cathedra. Pontificale Egberti Eboracenſis Archiepiſcnpi, & Anglicanum Monaſterii Gemmeticenſis CM. & amplius annorum, itemque Caturcenſe annorum DCCC. & Pontificale demum Monaſterii Beccenſis ante annos D. ſcriptum, non modo ipſum memorant ritum, verum etiam hanc dici a Conſecratore orationem mandant, dum Conſecratus in memoratam Cathedram immittitur: *Omnipotens Pater, ſancte, Deus æterne, tu omnem ordinem dignatus es in cæleſtibus ſedibus ordinare: in Cælo, Domine, in æternum permanet verbum tuum, ubi Angelos, & Archangelos ſuo tibi ordine mancipaſti, & in veteris Teſtamenti privilegio Moyſen, & Aaron, & Samuhel, inter eos in Sacerdotibus tuis, qui invocant nomen tuum, Patriarchas, & Prophetas per unguinem ordinaſti: in novo per filium tuum Jeſum Chriſtum Apoſtolos ſanctos, & præcipue Apoſtolum Petrum in Cathedra honoris univerſæ Eccleſiæ præpoſuiſti, & Mathiam ejuſdem conſortem in Apoſtolatum, atque Cathedram honoris connumeraſti, & in numerum Sanctorum omnium Apoſtolorum evocaſti: quæſumus pro tua immenſa miſericordia in noſtris temporibus, da tuam gratiam, Fratri noſtro N. ad inſtar Sanctorum Apoſtolorum tuorum ſedentium in Cathedra honoris, ut conſpectui majeſtatis tuæ dignus honore appareas. Per eundem*. Eandem orationem legere eſt in Codice Ratoldi Abbatis, ex quo illud egregie deducitur, quod initio Commentarii innuimus, moxque fuſius oſtendemus, in uſu olim fuiſſe, ut Epiſcopus conſecratione perfecta, in Sede, ſeu Throno Epiſcopali ſolemniter collocaretur. Scribit enim Fortunatus Lib. I. *De vita Sancti Martini*.

Eligitur, trahitur, ſacratur, in arce locatur. Ubi nota, arcem in eo carmine Thronum Epiſcopalem ſignificare.

II. Qualis vero apud Græcos olim fuerit Enthroniſmi, ut ajunt, Epiſcopalis ritus, fuſe exponit Symeon Epiſcopus Theſſalonicenſis in ſuo de Sacris Ordinationibus Opere, C. VIII. ubi ita inquit: *Poſtea in una Templi parte verſus Protheſin in Cathedra Epiſcopali inthronizatur, præparato ibi Throno, in figuram, & argumentum Enthroniſmi in Eccleſiam ſuam*. Tum addit Auctor, magnifico cum apparatu ejuſmodi Enthroniſmum celebrari antiquitus conſueviſſe in Eccleſia inthronizandi Antiſtitis, convocatis per litteras Archiepiſcopi, ad hunc enthroniſmum celebrandum, Provinciæ Epiſcopis. Qui quidem ritus in Eccleſia Latina, præſertim vero apud Gallos, adeo fuit ſolemnis, ut novus Epiſcopus ad Thronum ſuum Pontificalem nonniſi in ſella aurea, & in manibus Epiſcoporum deportaretur; teſte Eddio in vita S. Wilfridi Eboracenſis Archiepiſcopi, qui in Francia ordinationis Epiſcopalis munus conſecutus fuerat. Sic enim ille Cap. XII. inquit: *Ibique ſtatim conventio magna facta eſt, non minus quam duodecim Epiſcoporum Catholicorum, e quibus unus erat Ægelberthus Epiſcopus, qui eum propter fidem ſuam indicatam, in ſella aurea ſedentem, more eorum, ſurſum elevaverunt, portantes in manibus ſoli Epiſcopi intra Oratoria, nullo alio attingente, hymnoſque, & cantica in choro canentes*. Atque huc reſpicit forte Gregorius Turonenſis Lib. III. *Hiſtoriæ Francorum*, Cap. II. ubi de ordinatione S. Quintiani in Arvernenſem Epiſcopum ita ait: *Convocatis Pontificibus, & populo, eum in Cathedram Arvernæ Eccleſiæ locaverunt*. Tradit vero Hiſtoria Epiſcoporum Autiſſiodorenſium, Cap. XXII. Gerannum Epiſcopum delatum fuiſſe *humeris Religioſorum ad aulam primicerii Martyrum Chriſti Stephani*. Et Cap. L. de Heriberto refert, quod *in die ordinationis ſuæ ſecundum Eccleſiaſticam conſuetudinem Cathedræ innixus Epiſcopali ad Sancti Protodiaconi matrem ſedem nobilium humeris deportatus eſt*. Adimarus in Chronico ſuo, ubi inſtallationem Giraldi Epiſcopi Lomovicenſis narrat, inter alia inquit, eum humeris populi fuiſſe vectum.

III. Illud quoque addiſcere licet ex Eccleſiæ ſcriptoribus pervetuſtis, morem fuiſſe plane antiquiſſimum, ut novus Epiſcopus in Throno poſitus, lecta Sacra Scriptura, ſermonem in eam faceret: qui ſermo enthroniſticus a tempore, & circumſtantiis, in quibus habitus erat, appellabatur; uti ſcite obſervat Joſeph Binghamus, *Originum Eccleſiaſticarum*, Lib. II. Cap. XI. §. X. Talis quippe erat pervagata illa Meletii Epiſcopi Antiocheni homilia ab Epiphanio Hæreſi LXXIII. Num. XXIX. XXXIII. & XXXIV. atque a Sozomeno Lib. IV. *Hiſtoriæ*, Cap. XXVIII. commemorata, propter quam a Conſtantio in exilium e veſtigio miſſus fuit. Socrates quoque Lib. II. *Hiſtoriæ*, Cap. XLIII. ejuſmodi Homiliarum ab Epiſcopis in ſua inauguratione recitatarum crebram mentionem facit. Et Liberatus in Breviario Cap. XIX. de Severo Antiocheno loquens, expoſitionem ejus hac occaſione factam memorans, *expoſitionem in inthroniſmo* nuncupat. Eſſent & alia hic adnotanda, quæ tamen opportunius in ſequioribus Commentariis explicabimus; lubet nihilominus ea hic referre verba, quæ olim ſcripſit S. Bernardus in Epiſtola CDXXVIII. novæ editionis Venetæ, ita alloquens Lucanum, ſeu Lucenſem, uti quidem autumant, Epiſcopum: *Cathedra, quam accepiſtis, oneris eſt, non honoris; operis, non nominis; virtutum denique, non divitiarum*. Videſis quæ de Epiſcopali Cathedra adnotavimus in Prolegomenis noſtris, ubi etiam de Baldachino, & Faldiſtorio locuti ſumus.

§. XLVI.

Deinde verſus ad Altare Conſecrator, depoſita Mitra, ſtans incipit, ceteris uſque ad finem proſequentibus, *Te Deum laudamus &c.*

COMMENTARIUS.

I. ILla quoque univerſaliter obſervata fuit in Eccleſia conſuetudo, ut non modo poſt Ordinationem Epiſcoporum, ſed quotieſcumque divina aliqua in nos beneficia deveniſſent, ad tollendum ingrati animi vitium, hymni, & gratiarum actiones canerentur. Benedictus XIII. non eſt hic nobis profecto ſine elogio memorandus, quippe qui religioſe inſtituit, ut poſtquam, vel pluviam neceſ-

neceſſariam, vel aeris ſerenitatem, vel alia beneficia a Deo Optimo Maximo Chriſtianus populus per Sacerdotum Collectas, ut ajunt, in Miſſa recitatas obtinuiſſet, iidem poſtea Sacerdotes in accepti beneficii argumentum ter in ſequentium dierum Miſſis pro gratiarum actione orationem dicerent. Quamquam autem Sacri Hymni, & Cantica poſt ordinationem Epiſcoporum, dum in ſolio Eiſcopali collocarentur, cani paſſim in Eccleſiis conſueverint, mos tamen ſuit, ut potiſſimum hymnus, qui incipit *Te Deum laudamus*, decantaretur. Memorat eum ritum in Chronico ſuo Adimarus, ubi refert inſtallationem Giraldi Epiſcopi Lemovicenſis: *Primo*, inquit, *ad Sanctum Martialem venerunt ſimul, & recepti ſunt a Monachis; inde Monachi duxerunt eum cum antiphonis ad Eccleſiam Cairobenſem: ibi in Cathedra ſedet, & humeris populi vectus, Canonicis Antiphonas concinentibus: Textum Evangelii a Grimoardo legendum ſumpſit; & ita legens, & aſſidue dextra benedicens, ad oſtium Baſilicæ S. Stephani ſedens cum gloria deductus eſt. Grimoardus tradidit ei portas Eccleſiæ, Arnaldus cordas ſignorum, & ambo in Sede S. Martialis inthronizaverunt eum; & alta voce*, Te Deum laudamus, *Arnaldus Epiſcopus intonuit: Epiſcopum ſedentem oſculati ſunt omnes*. Ita in ſuo Chronico Adimarus, ex cujus narratione non modo conſtat, Hymnum, *Te Deum laudamus*, poſt Epiſcopi ordinationem in Pontificali Throno poſiti decantatum fuiſſe, verum etiam & alii ritus deducuntur, nempe, novum Epiſcopum humeris populi vectum, Canonicis Antiphonas concinentibus; textum ipſi Evangelii traditum legendum ſumſiſſe, & tandem, ut alia omittam, Epiſcopalem benedictionem omnibus impertiiſſe, dum ſcilicet in eo Pontificali Throno ſedens cum religioſa pompa deduceretur.

II. Plura hic poſſem afferre veterum teſtimonia in comprobationem ejus ritus canendi Hymnum *Te Deum laudamus*, ubi Epiſcopus jam ordinatus in Epiſcopali ſolio collocatur, ſed memoratæ Adimari narrationi ſatis erit adjungere id quod inter alios libros Pontificales, Lugdunenſis præſcribit; ſic enim inquit: *Præmiſſis omnibus expeditis, Conſecrator accipiat eum per manum dexteram, & unus ex ipſis Epiſcopis per ſiniſtram, & inthronizent eum ponendo in Cathedra. Tunc conſecrator ſtans ante Cathedram incipiat excelſa voce, Te Deum Laudamus*. Illud quoque aperte conſtat, in electione S. Godefridi Ambianenſis, S. Anſelmi Cantuarienſis, & in pluribus Epiſcoporum inſtitutionibus, Hymnum iſtum, *Te Deum laudamus*, fuiſſe olim ſolemniter decantatum, uti videre eſt apud Surium VIII. Novembris in vita memorati S. Godefridi Lib. I. Cap. III. & apud Malmesbur. de geſtis Pontificum Anglicanorum Lib. I. Quod profecto nequaquam mirum videri debet, cum, ut ſupra dictum eſt, ex veteri conſuetudine ob divina aliqua beneficia, hymnos, & gratiarum actiones pie religioſeque Deo canere Eccleſia conſueverit; cumque Sacerdotium omnium quæ a Dei liberalitate proveniunt, maximum & diviniſſimum, ſive, ut in Oratione I. S. Gregorius Nazianzenus loquitur, *Omnium, quæ apud nos ſunt, maximum, & præſtantiſſimum beneficium* eſſe, nemo audeat inficiari, jure profecto, ac merito inſtitutum eſt, ut pro inſigni accepti Epiſcopatus beneficio ad gratias Deo agendas, Hymnus, *Te Deum laudamus*, ſolemniter decantetur.

III. Hunc Hymnum nonnulli ex quodam Idatii Mediolanenſis Epiſcopi Chronico, S. Ambroſio, & S. Auguſtino tribuunt, ab eiſque docent fuiſſe compoſitum, cum nempe Auguſtinus ipſe baptizaretur. Abbo Floriacenſis Monachus S. Hilario adſcribit; quidam ms. Libri S. Abundio, cujus nullibi alias mentio habetur. In Breviario ms. Montis Caſini anni MLXXXVI. *Hymnus Siſebuti Monachi Benedictini* vocatur. Verum Auctor iſte æque, ac alter ignotus eſt. Quibuſdam in libris Niceti nomen præfert, neque explicatur, num Epiſcopus Lugdunenſis, vel Trevirenſis fuerit. Tradit hoc quidem J. Grancolas in commentario hiſtorico in Breviarium Romanum, Cap. XXXIII. ubi etiam obſervat, primum illius Hymni meminiſſe S. Benedictum in ſua Regula, Ferredium, S. Cæſarii Arelatenſis diſcipulum, & alios complures. Sed hæc obiter a nobis dicta ſint.

§. XLVII.

Incepto Hymno, Conſecratus ducitur ab aſſiſtentibus Epiſcopis cum Mitris per Eccleſiam, & omnibus benedicit, Conſecratore interim apud Altare ſine Mitra ſtante in eodem loco. Cum vero Conſecratus reverſus fuerit ad ſedem ſuam, ſeu faldiſtorium, iterum ſedet, quouſque finiatur Hymnus prædictus, aſſiſtentes deponunt mitras, & ſtant apud Conſecratorem.

COMMENTARIUS.

I. DEduci novum Epiſcopum humeris populi vectum, in ſolio Epiſcopali ſedentem, omnibuſque benedicentem, Canonicis Antiphonas canentibus, ſat nobis in Chronico ſuo Adimarus ſignificavit, cujus verba jam in Commentario ſuperiori deſcripſimus. Symeon Theſſalonicenſis ritum priſcum apud Græcos olim ſervari ſolitum enthroniſmi Epiſcopalis enarrans, Capite VIII. Operis ſui, de ſacris Ordinationibus, ita inquit de benedictione Epiſcopali, quam novus Antiſtes in ſede Pontificali poſitus omnibus ad eum venientibus impertiri ſolitus erat: *Populus autem accedens, atque etiam Clerici ſacrati oſculantur Ordinati manum, & benedicuntur, qui cum fide concurrunt*. Cujus ritus hanc rationem ſtatim ſubjiciens, hæc habet: *Cum enim ſit recens ordinatus, totus eſt purgatus, & illuminatus, gratiaque in hac nova conſecratione abundantius ab iis ſuppeditatur, qui eam ſuperne acceperunt*. Mox addit, neque etiam tunc eum benedicere prohiberi, licet alterius ſit urbis Epiſcopus, cum hujus rei ut recens ordinatus poteſtatem habeat, benedictionem nempe per illum ſolum diem impertiendi. Quo quidem die, uti laudatus Theſſalonicenſis

nicenſis

nicenſis refert, poſtquam ab Altari receſſerat, equo inſidens, gyrabat Urbem, Sacellitum armatorum corona cinctus, cruciſque ſigno ſignabat omnes, Urbemque ſanctificabat; ut nempe oſtenderet, divinam gratiam, qua per novam conſecrationem donatus fuerat, ſe aliis communicare, & ſanctificationem benedictione largiri. Deſcribit mox Auctor & alium ritum acceſſus Epiſcopi ad Imperatorem, ut ipſi quoque bene precaretur. Auguſtinus Barboſa Parte I. *De officio, & poteſtate Epiſcopi*, Tit. I. Cap. V. Numero XXII. hoc unum ea de re inquit, duci per Templum novum Antiſtitem, ut omnibus innoteſcat; de benedictione vero, nec verbum ullum. Tu vide quæ nos infra dicemus.

§. XLVIII.

Finito Hymno, Conſecrator ſtans ſine mitra apud ſedem, ſeu faldiſtorium a parte dextera Conſecrati, dicit, vel, ſi officium cantatur, incipit, Schola proſequente, Antiphonam, tono VI. *Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua, juſtitia, & judicium præparatio ſedis tuæ. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.* Et repetitur tota Antiphona: qua finita, Conſecrator dicit: ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus.

Deus omnium fidelium paſtor, & rector, hunc famulum tuum, quem Eccleſiæ tuæ præeſſe voluiſti, propitius reſpice: da ei, quæſumus, verbo, & exemplo proficere, ut ad vitam una cum grege ſibi credito perveniat ſempiternam. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Videtur is plane ritus, quem modo deſcripſimus, vix CD. annorum ætatem ſuperare; non enim in aliis, niſi in Vaticano, & Lugdunenſi manu ſcriptis Pontificalibus recenſetur his verbis: *Finito hymno*, Te Deum, *ſtatim* (Conſecrator) *incboat ibidem ſchola proſequente, Antiphonam*, Firmetur &c. Gloria Patri &c. *Et repetatur tota Antiphona; qua finita Conſecrator ſtans ante Altare, dicat*: Domine exaudi orationem meam. Dominus vobiſcum. Oremus. Deus omnium fidelium paſtor &c. *ut in Romano Pontificali*. Ea Oratione, quam hodie pro Papa in quibuſdam Miſſis ad Poſtcommunionem recitare ſolemus, commendatur novus Antiſtes ſummo Paſtori, & Rectori omnium Deo, ut quem Eccleſiæ ſuæ præeſſe voluit, propitius reſpiciat, det illi verbo & exemplo quibus præeſt proficere, & ad vitam una cum grege ſibi credito ſempiternam pervenire. *Quantumlibet enim*, ut verbis utar S. Joannis Chryſoſtomi Homilia I. in Epiſtolam Pauli ad Titum, *fuerit peritus gubernandi, niſi inter hujuſcemodi gubernacula gratiam habeat, & pacem, quæ a Deo eſt, & naviculam ſimul, & navigantes procella involvet, mergetque profundo.* Huc ſane ſpectare videtur ea prolixa Oratio quæ extat in Rituali Græcorum, ubi Pontifex Conſecrator hoc pacto precari ſolet pro Epiſcopo Conſecrato: *Domine Deus noſter, qui humana natura, deitatis tuæ præſentiam nullatenus ferente, tua diſpenſatione Doctores ſimili nobiſcum ratione paſſibiles, Thronum tuum obtinentes, hoſtiam, & oblationem pro cuncto populo tuo ſacrificaturos conſtituiſti: Tu, Domine, etiam hunc Pontificalis gratiæ diſpenſatorem renunciatum tui veri Paſtoris imitatorem, animam pro tuis ovibus ponentem, cæcorum ducem, in tenebris lucem, inſipientium præceptorem, infantium doctorem, in mundo luminare effice; ut animas ſibi creditas reparans, tribunali tuo inconfuſe in præſenti vita aſtet, & magnam mercedem pro Euangelii tui prædicatione decertaturus, a te præparatam reportet. Tuum enim eſt miſereri, & ſalvare Deus.*

§. XLIX.

His dictis, Conſecrator detecto capite manet ad cornu Euangelii Altaris, apud quem aſſiſtentes ſtant ſine mitris. Conſecratus vero ſurgit, & accedens cum mitra, & baculo paſtorali ante medium Altaris; verſus ad illud; ſignans ſe cum pollice dexteræ manus ante pectus, dicit: *Sit nomen Domini benedictum.* ℟. *Ex hoc nunc & uſque in ſeculum.* Deinde faciens ſignum Crucis a fronte ad pectus dicit: *Adjutorium noſtrum in nomine Domini.* ℟. *Qui fecit cælum & terram.* Tum elevans, ac jungens manus, & caput inclinans, dicit: *Benedicat vos omnipotens Deus.* Et cum dixerit, *Deus*, vertit ſe

ſe ad populum, & tertio ſuper eum ſignans benedicit, dicens: *Pa ✠ ter, & Fi ✠ lius, & Spiritus ✠ Sanctus*. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. QUamquam poſt impoſitam conſecrando Epiſcopo manum ſæpius ipſe a Conſecrato ſuo benedicatur, ut ſuis locis oſtenſum eſt, hæc nihilominus eidem Epiſcopo, poſtquam conſecratus fuit, honoris prærogativa tribuitur, ut ſtante detecto capite Conſecratore una cum ſuis collegis Epiſcopis, extra etiam proprium territorium, ſive Diœceſim ordinatus novus Antiſtes ſolemnem benedictionem populo impertiatur. Hunc profecto ritum, de quo alias nonnulla dicta ſunt in Commentario ad §. XLVII. ita deſcribit Pontificale Vaticanum, & Lugdunenſe: *Ipſe Conſecratus ſtans, benedicat ſolemniter Clerum, & Populum, dicens alta voce*, ℣. Sit nomen Domini benedictum. *Et hoc dicens, ducat ſignum Crucis cum pollice dextræ manus juxta pectus ſuum*: ℟. Ex hoc nunc & uſque in ſæculum. ℣. Adjutorium noſtrum in nomine Domini. *Et hoc dicens, format ſignum Crucis cum duobus digitis ante faciem ſuam*. ℟. Qui fecit cælum & terram. *Tunc Epiſcopus dicat*: Benedicat vos omnipotens Deus, Pater ✠, & Filius ✠, & Spiritus Sanctus ✠. *Et hæc dicens, benedicat populum ex omni parte*. ℟. Amen. Solemnem hanc benedictionem non in medio Altaris poſitus, ut præſcribit Rubrica noſtri Romani Pontificalis, ſed ſtans in Cathedra Epiſcopali, novus Epiſcopus populo dabat juxta regulam laudati Pontificalis Eccleſiæ Lugdunenſis. Ne quis autem novum id eſſe præceptum autumet, ut novus Præſul, invocatis divinis Sanctiſſimæ Trinitatis Perſonis ſtatim poſt ordinationem ſuam populo benedicat, Apoſtolicæ conſtitutiones idipſum jam a primævis Chriſtianæ Religionis exordiis conſtituerunt; ſic enim Lib. VIII. Cap. V. de conſecrato Epiſcopo, & in Epiſcopali ſede collocato inquiunt. *Ordinatus ſalutet Eccleſiam iis verbis*: *Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, & charitas Dei Patris, & communicatio Spiritus Sancti ſit cum omnibus vobis, Amen. Et omnes reſpondeant*: *Et cum ſpiritu tuo*.

II. Apud Latinos propria eſt profecto ſolemnis Epiſcopi benedictio, quæ ſub ea concipitur formula: *Sit nomen Domini benedictum*. Meminit quippe illius inter alios priſcus Auctor Guillelmus Durandus Lib. V. ſui Rationalis, Cap. LIX. ubi etiam tradit, Epiſcopum benedicentem tenere manum more Aaron ſuper populum elevatam, & exemplo Chriſti, qui, ut habetur Actorum Cap. I. aſcenſurus in Cælum, elevatis manibus, diſcipulis ſuis benedictionem impertiit. Manu vero dextera ideo Epiſcopus benedicens, Crucis ſignum effingit, quia honorabilior exiſtimatur, quam ſiniſtra. Manu item plena ipſum ſignum Crucis in benedictione formari ſolet, hoc eſt quinque digitis, ad quinque vulnera Chriſti ſignificanda, uti obſervat Stephanus Duranti Lib. II. *De ritibus Eccleſiæ Catholicæ*, Cap. XLVI. Tribus nonnulli olim cruces digitis exprimebant, quia, Auctore Innocentio III. Lib. II. *Myſteriorum Miſſæ*, Cap. XLV. ſub invocatione Trinitatis ipſæ cruces effingebantur. Quidam denique duobus conjunctis digitis cruces formabant, ut indicarent, duas in una perſona Chriſti naturas, adverſus Monophyſitas, qui ut unam in Chriſto docerent naturam, uno digito crucem ſoliti erant exprimere. Porro inter ea quæ ſunt magis ordinis Epiſcopalis, quam juriſdictionis, cenſeri & jus ſolemnis benedictionis, quod Epiſcopus in ſua conſecratione accipit, inter alios tradit Dadinus Altaſerra Lib. II. *De juriſdictione Eccleſiaſtica*, Cap. VIII. De benedictione Epiſcopali vide plura apud Cajetanum Mariam Merati.

§. L.

Tum Conſecrator accipit Mitram, ſtans in cornu Euangelii, verſa facie ad cornu Epiſtolæ; apud quem etiam ſtant aſſiſtentes cum mitris; Conſecratus vero accedit ad cornu Epiſtolæ Altaris; & ibidem cum mitra, & baculo genuflexus, verſus ad Conſecratorem, dicit cantando: *Ad multos annos*. Deinde accedens ante medium Altaris, ubi iterum ut prius genuflexus, dicit altius cantando: *Ad multos annos*. Poſtea accedit ad pedes Conſecratoris, ubi tertio genuflexus, ut ſupra, iterum altius cantando dicit: *Ad multos annos*.

COMMENTARIUS.

I. DE antiquo acclamationum ritu in Conciliis fieri ſolito fuſe a nobis jam dictum fuit noſtro I. Tomo Conciliorum, in Prolegomenis, Cap. XXXI. Factam etiam olim ſolemnem acclamationem in Epiſcoporum electionibus, plurima paſſim exempla docent, ut apud Phyloſtorgium Lib. IX. Cap. X. & in Actis Ordinationis Eradii, quæ inter Epiſtolas S. Auguſtini extant, ubi eædem acclamationes hunc in modum leguntur: *A populo acclamatum eſt trigeſies ſexies*. Deo gratias. Chriſto laudes. Exaudi Chriſte. Auguſtino vita: *Dictum eſt tredecies*. Te Patrem. Te Epiſcopum: *Dictum eſt octies*. Dignum & juſtum eſt: *Dictum eſt vicies*. Bene meritus. Bene dignus: *Dictum eſt quinquies*. Et infra: *Exaudi Chriſte. Eradium conſerva*: *dictum eſt octies*. Symeon Theſſalonicenſis in Opere, *De Sacris Ordinationibus*, Cap. VIII. de Enthroniſmo Epiſcopali agens, diſerte ait, ter in Throno a Presbyteris novum Epiſcopum collocari, exclamantibus, *Dignus*.

Ri-

Google

Rituale Græcorum ritum Ordinationis Epiſcopi enarrans, hoc unum inquit, *ſolita acclamatione terminata*, Epiſcopos ſimul cum recens conſecrato Epiſcopo Thronum Epiſcopalem conſcendere. Sane ritus ex hoc noſtro Romano Pontificali deſcriptus, quem ceteroqui minime reperi in antiquis Pontificalibus libris, vel in eo a veteri more differt, quod ibi non recens conſecrato Conſecratori Polychronium illud, *Ad multos annos*, accinatur, cum alias antiquitus, ut ex Auguſtino liquet in laudatis geſtis Eradii, utrique a præſentibus acclamaretur.

II. Non eſſe opinor ab hoc loco alienum ea ſubjicere quæ antiquitus Conſtantinopolitano Patriarchæ primum renunciato acclamari ſolebant. Rem ita narrat Georgius Codinus in Lib. De officiis Aulæ, & Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ: *Reperto intra ſeptum Patriarchali ſceptro, Imperator miniſterio nobilis adoleſcentis ex iis, qui ſine pileo in aula obambulant, accipit illud, ſtansque magna voce, ita fatur*: Sancta Trinitas per imperium ab ipſa nobis conceſſum conſtituit te Archiepiſcopum Conſtantinopoleos novæ Romæ, & Œcumenicum Patriarcham. *Moxque univerſi*. Multos annos, *acclamant*. Georgius Phranza in Chronico, Lib. III. Cap. XIX. ait, choros pſallere, & acclamare conſueviſſe, *Ad multos annos*; idque, *Tertio*. In Conſecratione ſummi Pontificis id obſervari docet Marcellus Corcyrenſis Epiſcopus Lib. I. Sacrarum Ceremoniarum, Sectione II. Cap. I. II. & III. ut non ſolum in Summum Pontificem coronato, vel in Epiſcopum conſecrato, ſed etiam in Presbyterum ordinato, memorata formula, *Multos annos*, Conſecrator, vel ordinator Epiſcopus adprecari ſoleat. Puto ritum in noſtra hac Rubrica deſcriptum vix attingere annos tercentum, non enim alibi memini me ipſum legiſſe, quam in editis ſolum Romanis Pontificalibus ante annos ducentos. Ceterum de illa acclamatione, *Ad multos annos*, videri poteſt vir clariſſimus Franciſcus Bernardinus Ferrarius, *De veterum acclamationibus* Lib. VII. C. III. ubi eleganter exponit quæ antiquitus fuerint acclamationum formulæ in Epiſcopi electione, aut ordinatione emitti ſolitæ. Vide quæ de ipſa acclamatione dicemus infra in Tit. De benedictione Abbatis.

§. LI.

Tum Conſecrator recipit eum ſurgentem ad oſculum pacis, & ſimiliter faciunt aſſiſtentes Epiſcopi, qui Conſecratum cum mitra, & baculo paſtorali incedentem, & Euangelium S. Joannis, *In principio erat Verbum &c.* dicentem, poſt reverentiam Cruci ſuper Altare factam, inter ſe medium ducentes, ad ſuam Capellam revertuntur, ad ſe exuendum ſacris veſtibus, & interim dicit Antiphonam *Trium puerorum*, & Canticum *Benedicite &c.* Conſecrator vero pacis oſculo, ut præmittitur, Conſecrato dato, dicit ſubmiſſa voce, *Dominus vobiſcum. Initium Sancti Euangelii ſecundum Joannem. In principio erat Verbum &c.* Signat Altare, & ſe, & facta ſimiliter Cruci reverentia, apud ſedem, vel faldiſtorium deponit ſacras veſtes, interim etiam dicens Antiphonam *Trium puerorum*, & Canticum *Benedicite &c.* Quibus depoſitis, Conſecratus Conſecratori, & aſſiſtentibus ſuis pro more gratias agit, & vadunt in pace omnes.

COMMENTARIUS.

I. QUum de oſculo pacis in ſacra Ordinatione Epiſcopis dari ſolito alibi dictum ſit, ne actum agere hic iterum videamur, ad eam recitatæ Rubricæ partem deſcendimus, ubi præſcriptum eſt, ut dicto demum in fine Miſſæ Euangelio S. Joannis: *In principio erat verbum &c.* novus Epiſcopus ſacris ſe veſtibus exuens, hymnum trium puerorum recitet, actiſque Conſecratori, ac aſſiſtentibus ſuis gratiis, ad propria revertatur. Vetus ſiquidem fuit Eccleſiæ conſuetudo, ut peracto Sacrificio memoratus Hymnus ab Epiſcopis recitaretur; ejuſque moris diſerte meminit Miſſa Codicis Tiliani apud Hugonem Menardum in Appendice ad Sacramentarium S. Gregorii: *Expletis omnibus*, inquit, *Epiſcopus rediens ad Sacrarium cum Diaconibus, & ceteris cantet Hymnum trium puerorum*, Idem fere ait antiqua Miſſa, quam anno Domini MDLVII. Mattyas Flaccus Illyricus Centuriatorum Magdaburgenſium princeps ex veteri Codice vulgavit, cum hoc titulo, *Miſſa Latina, quæ olim ante Romanam, circa ſeptingenteſimum Domini annum in uſu fuit, bona fide ex vetuſto, authenticoque Codice deſcripta*. Vide quæ de hac Miſſa ſcribit amicus noſter Cajetanus Merati in additionibus, & obſervationibus ad Gavantum Tomo I. Parte I. Pag. 63. & ſeq.

II. Guillelmus Durandus ritum nobis enarrat, qui ſervari olim ſolitus fuit a novo Epiſcopo poſt abſolutam ſuæ Epiſcopalis ordinationis Miſſam, Ait itaque in ſuo Rationali Lib. II. Cap. VIII. Epiſcopos in die ſuæ ordinationis equis albis pannis coopertis inſidentes in publicum procedere conſueviſſe, repræſentantes illud, quod in Apocalypſi legitur Cap. XIX. *Exercitus qui ſunt in Cælo ſequuntur illum in equis albis*. Ejuſdem ritus meminit Pontificale Moguntinum ante annos CD. ſcriptum, præcipitque, ut poſt completam Miſſam, & depoſitionem ſacrarum veſtium, *Ipſe Conſecratus indutus albis veſtibus de ſerico, equo ſuo ſuperducto de eodem ad hoſpitium ſuum cum tali ſolemnitate, & habitu honorifice revertatur*. Symeon Theſſalonicenſis de ſacris Ordinationibus, Cap. VIII. ritum enthroniſmi Epiſcopalis enarrans, inter alia ait, novum Epiſcopum, poſtquam ab Altari receſſit, ideſt,

ideſt, poſt abſolutam ſuam conſecrationem, equo inſidentem gyrare Urhem ſatellitum armatorum corona cinctum, crucisque ſigno omnes ſibi occurrentes benedicentem. Porro equo albo, albis indutum veſtibus novum Antiſtitem puto vectum fuiſſe, ut ceteris ſe eminere ſignificaret, & innocentiæ, ac vitæ candoris admoneretur. In Ordine antiquo Romano is profecto ritus deſcribitur, ut unumquemque ordinatum Sacerdotem equo albo inſidentem triginta candelabra cum thuribulis præcederent, præcedenſque, ac ſubſequens populus, itemque Diaconiſſæ, atque Presbyteriſſæ, quæ eodem die benedictæ erant, laudem ei canerent, ut vel Davidis triumphum, cui mulieres ob devictum Goliath pæana canebant, uti habetur Lib. I. *Regum*, Cap. XVIII. vel Chriſti Hieroſolymam cum puerorum exultatione, & cantu ingredientis ſpeciem repræſentarent. Candelabra cum thuribulis ipſum autumo Sacerdotem docuiſſe, ut ſe eſſe lucem mundi, & Chriſti bonum odorem in omni loco recordaretur. Ubi autem per vias velis, ac pannis egregie ornatas memoratus Sacerdos domum deductus fuerat ab ingenti populi geſtientis multitudine, Clerum ipſe viciſſim, & populum convivio excipiebat.

III. Notatu inſuper dignus eſt alius ritus, quem Biſuntinæ Eccleſiæ Pontificale ante annos DC. ſcriptum, de recens ordinato Epiſcopo nobis ſignificat. Præſcribit etenim, ut poſtquam novus Epiſcopus Miſſam finierit, una cum aliis Epiſcopis, qui conſecrationi ejus interfuerant, a Cancellario ex parte Archiepiſcopi ad menſam invitetur; ubi autem omnes ſediſſent, diceret Cancellarius, *Jube Domne benedicere*, & data benedictione, ſermonem ad novum Epiſcopum hoc modo legeret: *Ad te hodie Conſecrate Epiſcope ex parte Domni Archiepiſcopi mihi eſt ſermo: dum, ut credimus, te divino nutu vocante, Clerus, & Populus Civitatis N. una cum ſubjectis Parochiis &c.* uti videre eſt apud Martenium *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Lib. I. Cap. VIII. Articulo XI. Pag. 420. & ſeq. & in aliis bene multis mſs. Pontificalibus, imo in Ordine antiquo Romano, qui illum ſermonem deſcribit, edictumque appellat, quod Pontifex Conſecrator conſecrato Epiſcopo dabat. Conſtat etiam ex Romano Pontificali Lugduni edito anno MDXLII. ipſum edictum traditum olim fuiſſe a Metropolitano Conſecratore Epiſcopo conſecrato, in ejuſque fine poſt illam Euangelii ſententiam, *Euge ſerve bone, & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui.* hujuſmodi additamentum legimus: *Quod ipſe tibi præſtare dignetur; qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit & regnat in ſecula ſeculorum.* Tandem; quod finita novi Epiſcopi conſecratione ſolitus fuerit Pontifex ordinator ad ipſum conſecratum Epiſcopum ſermonem habere, liquet ex Epiſtola IX. Urbani Papæ II. ad Richerium Senonenſem Archiepiſcopum, cui ſubjicit orationem, quam habuit ad Ivonem, quem in locum Gaufridi Epiſcopi depoſiti in Epiſcopum Carnotenſem conſecrarat. Series autem memoratæ orationis a Pontifice habitæ hæc fuit.

IV. Quoniam, ut credimus, divino te nutu vocante, Clerus, & Populus Civitatis illius unanimiter elegerunt rectorem, & nos uſque perducentes petierunt, conſecrari Epiſcopum, & ideo, Deo annuente, per manus noſtræ impoſitionem Epiſcopus conſecratus es, amodo, frater cariſſime, ſcias, te maximum pondus ſuſcepiſſe laboris, quod eſt ſarcina regiminis animarum, & commodis deſervire multorum, omniumque fieri minimum, atque miniſtrum, & pro credito tibi talento, in die divini examinis rationem redditurum. Nam ſi Salvator noſter dixit: *Non veni miniſtrari, ſed miniſtrare, & animam ſuam poſuit pro ovibus ſuis*, quanto magis nos deſidioſi ſervi ſummi Patris familias debemus maximo ſudore incumbere oves dominicas nobis a Summo Paſtore conſignatas ad ovile dominicum, ſuffragante divina gratia, abſque morbo, & macula perducere? Exhortamur itaque dilectionem tuam, ut fidem, quam in exordio tuæ conſecrationis breviter, dilucideque digeſſimus, illibatam, & inviolabilem cuſtodias, quia fides eſt fundamentum omnium virtutum. Scimus autem, quod ab infantia ſacris es literis eruditus, & canonum inſtitutis edoctus; attamen breviter ad te noſter dirigendus eſt ſermo. Nullus te favor extollat, nulla adverſitas atterat, ideſt, non in proſperis cor tuum elevetur, nec in adverſis in aliquo dejiciatur, ſed omnia, & in omnibus caute, & cum diſcretione agere te volumus, ut abſque reprehenſione ab omnibus vivere comproberis. Sancta Trinitas fraternitatem tuam ſua protectione cuſtodiat, dum tali moderamine in Domino noſtro onus quod ſuſcepiſti peregeris, in die æternæ retributionis, eo dicente, audire merearis: *Euge ſerve bone, & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui.* Ita ille, cujus hæc oratio legi poteſt apud Labbeum Tomo XII. Conciliorum, Pag. 722. ultimæ editionis Venetæ.

§. LII.

Quando Electus in Patriarcham, vel Archiepiſcopum conſecratur, forma præmiſſa in omnibus obſervatur, ſed per hujuſmodi conſecrationem non aſſumit ſibi nomen Patriarchæ, vel Archiepiſcopi, quod per traditionem Pallii dumtaxat ſibi attribuitur, uſque ad quam dicitur Electus etiam poſt conſecrationem prædictam, prout infra dicetur; Electus vero in Epiſcopum, cum primum conſecratus eſt, Epiſcopus vocatur, non Electus.

COMMENTARIUS.

I. TRiplex fuit olim Metropolitanorum ordinandorum ratio; vel enim a propria Synodo Epiſcoporum Provinciæ, vel a Metropolitanis finitimis, vel a Primate, aut Patriarcha ſoliti erant conſtitui, & conſecrari: fuſe id quidem demonſtrat variis Canonum, & Patrum

locis, exempliſque ex hiſtoria Eccleſiaſtica petitis confirmat doctiſſimus Hallierlus *De Sacris Ordinationibus*, a Pagina 714. uſque ad Paginam 723. & poſt eum vir clariſſimus Thomaſſinus in ſua vetere, & nova Eccleſiæ diſciplina. Quod vero ad Patriarchas attinet, conſueverunt ii quidem a Synodo propria ſuæ Provinciæ, & maxime a Metropolitanis ſibi ſubditis ordinari, uti iidem Auctores teſtantur. Non addubitamus nos tamen, quin Romanus Pontifex Maximus, non modo tamquam Archiepiſcopus, ſeu Metropolitanus Romanæ Provinciæ, tamquam Italiæ, & regionum adjacentium Primas, & tamquam Patriarcha totius Occidentis immediate conſecraverit ſuæ Provinciæ Epiſcopos, Metropolitas, & Primates ſui Patriarchatus; verum etiam tamquam ſupremus omnium Epiſcoporum Epiſcopus multum potuerit in conſecratione Patriarcharum. Quod adeo certum eſt, ut, quemadmodum docet vir clariſſimus Chriſtianus Lupus, Tomo VIII. novæ editionis Venetæ, de Africanæ Eccleſiæ Romanis appellationibus, Cap. XII. *ſemper debuerint a Romano Pontifice conſecrationis, & dignitatis ſuæ confirmationem ſupplicare, & ante ipſam legitime non potuerint ſedere*. An autem ipſi Patriarchæ una cum ea confirmatione Pallium ſimul poſtulaverint, acceperintve ab ipſo Romano Pontifice, inferius ſuo loco dicemus, initio Tituli ſequentis, De Pallio.

II. Illud hic adnotandum omnino eſt, ante conſecrationem non dici Epiſcopum, ſed electum, ut paſſim docent Canonici Juris Conſulti ex Textu in Cap. *Tam litteris*, Extra, *De teſtibus*: itemque ex Textu in Cap. *Tua nuper*, ibi, *Epiſcopo vel Electo*, Extra, *De his quæ fiunt a Prælatis abſque conſenſu Capituli*; ubi inter alios Abbas Panormitanus, Num. II. notat id locum habere non modo in Canonice electis, verum etiam in iis, quos Papa pronunciavit Epiſcopos; quia ante conſecrationem vocantur electi. Unde docet Gloſſa Canonici juris in Clementina 1. *De pœnis*, ea Conſtitutione, qua puniuntur, qui in Epiſcopum violentas manus injecerint, non comprehendi Epiſcopos electos. Et licet Romanus Pontifex, dum Epiſcopis reſcribit, Fratres, alios vero Filios appellet, dum tamen Epiſcopo electo reſcribit, filium vocat, non fratrem; uti ex Cap. *Noſti*. *De electione*; & ex Cap. *Quam grave*. *De crimine falſi*, necnon ex ſtylo Curiæ Romanæ conſtat. Nequit denique aliquis in Archiepiſcopum, vel Patriarcham conſecratus, eo nomine ante Pallii ſuſceptionem appellari, & multo minus ea quæ ſunt Ordinis exercere, uti docet Innocentius III. Lib. 1. *Myſteriorum Miſſæ*, Capite LXIII. ſic inquiens: *Dicitur autem Pallium plenitudo Pontificalis officii, quoniam cum ipſo, & in ipſo confertur Pontificalis officii plenitudo. Nam antequam Metropolitanus Pallio decoretur, non debet Clericos ordinare, Pontifices conſecrare, vel Eccleſias dedicare, nec Archiepiſcopus appellari*. Quod dicitur hic, in Pallio contineri plenitudinem Pontificalis officii cum Archiepiſcopalis nominis appellatione, id nequaquam hoc ſenſu accipiendum eſt, quaſi ipſum Pallium aliquam revera ordinis poteſtatem ipſi Conſecrato tribuat, cum ſit merum externum ornamentum, ſed quod ante illius receptionem, ex jure mere poſitivo, ſeu conſuetudine jam recepta, Metropolitani, nec ſuas functiones obire, nec nomen Archiepiſcopi aſſumere queant, uti paſſim docent Canonici Juris Conſulti. Id quod nos infra fuſius explicabimus, una cum origine ejus diſciplinæ, quonam ſcilicet primum tempore invaluerit.

III. Siquis autem interroget. Cur non poſſit Archiepiſcopus ſine Pallio ea perficere, quæ perficiunt Epiſcopi Pallio nec donati unquam, nec donandi, & quæ ante inflictam accipiendi Pallii neceſſitatem ſumma omnes cum libertate perficiebant? Reſpondet Innocentius III. relatus in Cap. XXVIII. *De electione*, quod quamquam Archiepiſcopo communia ſint quædam cum Epiſcopis officia, ea tamen ab illo cum eximia quadam, & ſingulari prærogativa geri debent: *Cum id non tamquam ſimplex Epiſcopus, ſed tamquam Archiepiſcopus facere videatur*. Subdit Thomaſſinus Parte 1. *Diſciplinæ*, Lib. II. Cap. LVII. Num. IX. dicere iis verbis voluiſſe Innocentium, non poſſe unquam Archiepiſcopos non reſplendere gloria, & majeſtate, quæ eorum ordini adnata eſt, & quæ ipſos mirifice evehit ſupra Epiſcopos ceteros, etiam tum, dum Epiſcopalibus funguntur muneribus; ſicut & Presbyterorum functiones non exercent Epiſcopi, niſi cum iis prærogativis, quæ eorum ſupra Presbyteros eminentiam produnt. Dici præterea poteſt, ideo Archiepiſcopum ante acceptum Pallium Pontificalia exercere munia nequiiſſe, quia nimirum Pallium ejus, & electionis, & conſecrationis veluti ſigillum quoddam, & confirmatio reputabatur. Unde S. Gregorius Magnus Lib. IV. Epiſtola VII. de Epiſcopo Primæ Juſtinianæ inquit: *Ratam nos ejus conſecrationem habere, dirigentes Pallium, indicamus*. Licet autem electus in Epiſcopum cum primum conſecratus eſt, & Epiſcopus vocetur, & Pontificales functiones obire poſſit, nequit tamen in die ordinationis ſuæ, antequam Miſſarum ſolemnia finiantur, aliquos ordinare, cum ſolus Romanus Pontifex, qui ante Hymnum Angelicum conſecratur, & poſtmodum ipſe Miſſarum ſolemnia incipit, & perficit conſecratus, in die conſecrationis ſuæ valeat ordines celebrare, uti ibidem Innocentius docet: addens præterea, ceteros, qui inter Epiſtolam, & Euangelium conſecrantur, quia Conſecratori concelebrant principaliter celebranti, ne dividatur myſterium unitatis, nequaquam debere tunc Ordines conferre. Quid autem ſi Ordines conferat? Valide ipſos conferri docet Marchinus, *De Sacramento Ordinis*, Tractatu 1. Lib. 1. Cap. II. Legimus ſane aliquando inter Miſſarum ſolemnia conſecrationis Epiſcopalis, Ordines ſuiſſe collatos. De S. Anono Colonenſi Præſule refert Auctor ejus vitæ apud Surium die IV. Decembris, eodem die quo ordinatus ſuit Epiſcopus, Miſſæ ſacrificium, & Ordines celebraſſe. Idem de Joanne Conſtantienſi Præſule refert Walfridus Strabo in vita S. Galli Abbatis Lib. 1. Cap. XXXIV. & Surius die XVI. Octobris: extantque litteræ Baſilii Patriarchæ Bulgarorum ad memoratum Innocentium III. in quibus ait, eodem die, quo inauguratus eſt, ſe duos unxiſſe Metropolitanos, & alios Epiſcopos.

IV. Sed ut e diverticulo ad viam redeamus, nullibi certe jucundius poteſt, quam hic enarrari celebris illa facti ſpecies, quæ partim refertur in Cap. III. *De auctoritate, & uſu Pallii*; partim vero in Cap. III. & IV. *De Officio Legati*. Res ita ſe habet: Mortuo Bartholomæo Panormitanæ Eccleſiæ Præſule anno Chriſti MCCI. Gualterius de Polena, ſeu de Palleariis ex Henrici Imperatoris genere ortus, magnus Siciliæ Cancellarius, Trojanus primum in Apulia Epiſcopus, poſtea Catinenſis electus; antequam ipſi Catinenſi Eccleſiæ præficeretur, a Cencio Titulo S. Laurentii Cardinale Presbytero, & Apoſtolicæ Sedis Legato, ad Panormitanam Eccleſiam translatus ſuit. Sed cum

hoc

hoc Legati factum Innocentio III. Pontifici Maximo diſpliceret, animi dolorem acribus, & reprehenſionis plenis literis ipſi Cencio ſignificavit, ſic inquiens: *Niſi ſpecialis illa dilectio, quam ad perſonam tuam habuimus, & habemus, juſtum motum animi noſtri temperaret, pœna docente cognoſceres, quantum exceſſeris &c.* ut in Cap. III. *De officio Legati*. Cum autem ipſe Gualterius ſe Archiepiſcopum Panormitanum cognominaſſet, antequam Innocentius illum transferret, eique Pallium concederet, idcirco ſtatim ea verba ſubjecit, quæ habentur in Cap. III. De auctoritate, & uſu Pallii: *Sane ſi poſtulatio venerabilis Fratris Trojanen. Epiſcopi, Regni Siciliæ Cancellarii ad Panormitanam Eccleſiam fuiſſet per nos etiam approbata, non tamen deberet ſe Archiepiſcopum appellare, priuſquam a nobis Pallium ſuſcepiſſet, in quo Pontificalis officii plenitudo cum Archiepiſcopalis nominis appellatione confertur.*

V. Hinc ergo ſatis liquet, quod in noſtra Rubrica habetur, per conſecrationem non aſſumere aliquem ſibi nomen Patriarchæ, vel Archiepiſcopi, quia ſcilicet nonniſi per Pallii traditionem eo nomine vocari poteſt. Ceterum, ut cœptam hiſtoriam terminemus, cum poſtea Cencius Cardinalis excuſationem propoſuiſſet, aſſerens putaſſe ſe ut Legatum Sedis Apoſtolicæ memoratum Gualterium transferre, ne honoris jacturam pateretur, Innocentium enixe rogavit, ut prædictæ translationis auctor fieret, eam confirmando, cui ita reſcripſit, in Cap. IV. De officio Legati: *Quod tranſlationem Pontificis de Trojano Epiſcopatu ad Panormitanam Metropolim a te factam volumus ratam habere, zelus utique non amaritudinis, ſed rectitudinis nos induxit &c.* Rem latius proſequitur Rocchus Pirro, Tomo I. Hiſtoriæ Sacræ, in Eccleſia Panormitana, anno MCCI. & Emmanuel Gonzalez in dicto Cap. IV. *De officio Legati*.

§. LIII.

In anniverſario Conſecrationis Epiſcopi dicitur Miſſa, ut in Miſſali Romano.

COMMENTARIUS.

I. Quemlibet Epiſcopum conſecrationis ſuæ diem anniverſarium ſua antiquitus in Eccleſia recoluiſſe, ſatis teſtantur complures antiquorum SS. Patrum ſermones in hoc habiti, natali Epiſcoporum die annis ſingulis recurrente. S. Auguſtinus, qui duas in die Ordinationis ſuæ Homilias habuit ad populum Hypponenſem, in priori quidem quæ eſt Homilia vigeſimaquarta inter quinquaginta, docet nos, eum a ſe celebrari diem, quaſi cum primum ei graviſſima Epiſcopatus ſarcina imponeretur: *Die quidem omni,* inquit, *& omni hora, & cura omnino continua cogitare debet Epiſcopus, quantæ diſpenſationis ſarcinam gerat, qualem de illa rationem Domino ſuo reddat. Verum cum dies anniverſarius noſtræ Ordinationis exoritur, tunc maxime honor hujus officii tamquam primum imponatur, attenditur. Intereſt autem, quod eo die, quo id prius ſuſcepimus, tantum quemadmodum gerendum eſſet, cogitamus. At vero conſequentibus diebus, præcipueque illo quo ſolemnitas agitur, non ſolum futura ejus, quemadmodum deinceps geri debeant cauta prævisione conſulimus, verum etiam præterita, quemadmodum geſta ſunt, ſollicita recordatione recolimus.* Eum itaque diem celebrabat Præſul Sanctiſſimus, animoque replicabat geſta hactenus ſui Epiſcopatus omnia, & in futurum meditabatur, quo expiari poſſent commiſſa præterita, & præcaveri futura. Utinam ipſam Homiliam integram ſerio, & attente legerent Sacri Antiſtites, & officii ſuſcepti magnitudinem, ſuique, ac populi muneris partes ex iis Auguſtini verbis in fine ejuſdem Homiliæ, addiſcerent: *Ad ſummum omnes obſecro, commendate vos Domino curam pro vobis meam; hanc enim juſte expeto pro me veſtram, ut quicquid mearum eſt in præterito offenſionum, propitius ignoſcat, non ſeverus agnoſcat. Quod mihi deinceps temporis ſub hac ſarcina erit, iter agentem regat, & ſuis oculis placentem, vobiſque utilem faciat, ut non horrorem, ne pœnam meam, ſed gaudium, & coronam meam vos ejus conſpectus inveniat.* In poſteriori vero Homilia, quæ inter quinquaginta eſt vigeſimaquinta, complura etiam ſunt, ex quibus perſpicue inſtruimur, uberrimos, publicos æque, ac privatos colligi poſſe fructus ex ea Ordinationis, ſeu Cathedræ cujuſcumque Antiſtitis feſtivitate. Id quod ſatis nobis oſtendunt tres aurei S. Leonis Magni ſermones in die anniverſario aſſumptionis ſuæ ad ſummum Pontificatum habiti.

II. Ceterum, ut alia tum Sanctorum Patrum, tum Maximorum Pontificum in ejus diſciplinæ comprobationem loca omittamus, decernit Felix IV. Pontifex Maximus, apud Gratianum, Canone XIV. De conſecratione, Diſtinctione I. *Solemnitates dedicationum Eccleſiarum, Epiſcoporum, & Sacerdotum per ſingulos annos ſolemniter eſſe celebrandas.* Quæ eadem ex S. Gregorio refert idem Gratianus in Can. XV. abſque tamen particulæ, *Epiſcoporum*, additamento. Notat in eum Canonem Gloſſa in verbo *Epiſcoporum*, quod de Conſecrationum ipſorum Epiſcoporum anniverſario die celebrando, a Gratiano ex Felice IV. refertur, ſuo tempore in uſu non fuiſſe, præterquam in gratiam ſolius Papæ, cujus quidem Ordinationis feſtivitas etiam hodie Romæ ſolemniter celebratur. Pie autem, ac religioſe prædictum renovavit ritum S. Carolus Borromæus in ſuo Concilio Mediolanenſi III. Tit. De iis quæ ad divina officia pertinent: *Plena*, inquit, *ſanctiſſimis myſteriis conſecratio Epiſcopi, præter multa, quæ de tempore, loco, & formula ejus, Patrum inſtitutis præcepta ſunt, illud a Felice IV. Pontifice Maximo conſtitutum etiam eſt, ut anniverſarius ejus Conſecrationis dies celebraretur, quod inſtitutum tandiu intermiſſum, ut in hac provincia ad uſum revocetur, ſtatuimus, ab unoquoque Epiſcopo anniverſarium ſolemnitatis ſuæ diem ſolemni ritu agi; ſi vero in Conſecrationis diem Feſtus dies inciderit, cujus Feſti diei officium ex inſtituto Eccleſiæ, transferri non liceat, Conſecrationis celebritas in alium diem transferatur, quo agi liceat.*

III. In Concilio Mediolanenſi IV. Auctore eo- dem

dem ſanctiſſimo Antiſtite, Conſtitutionum Parte II. Tit. Quæ pertinent ad Miſſæ officium &c. non modo memoratum, & Felicis Papæ IV. & laudati Concilii Mediolanenſis III. decretum confirmatur, verum multa etiam fuſius recenſentur, quæ & Rubricam noſtri Pontificalis egregie explicant, & Epiſcopos inſtruunt de his quæ die anniverſario Conſecrationis ſuæ agere debent. Sic enim inquit: *Die anniverſario Conſecrationis, ſi Dominicus, vel feſtus ſit, Epiſcopus ſolemni celebritate, de eo Dominico, Feſtove die Miſſam celebret, adjunctis de ſe orationibus in Miſſali Romano nuper edito præſcriptis; ſi vero Conſecrationis anniverſarius dies in feriam, aut feſtum ſimplex cadit, Miſſæ ſacrificium ſolemne de Conſecratione prout in Miſſali Romano faciat.* Tum ſtatim hæc addit, quæ utinam hodierni Epiſcopi legerent, ut ad Chariſmatum meliorum æmulationem accenderentur. *Quo Conſecrationis die Epiſcopus exemplum etiam ſequatur, atque amplectatur ſanctiſſimorum Epiſcoporum, Pontificumve, qui ſuſcepti muneris curam, onus, & ſollicitudinem in memoriam revocantes, anniverſario eo die, non ſolum ſacrificio, religioſiſque precibus, divinæ bonitati gratias agere non deſtiterunt; ſed concionibus paſtorali charitate plenis Clerum Populumque, expoſitis multiplicis ſuæ curæ partibus excitare voluerunt, eum ad opem ſibi a Deo implorandam, tum ad omnia pietatis officia colenda.* Id ſane præſtitit noſtra hac tempeſtate Religioſiſſimus æque, ac eruditiſſimus Archiepiſcopus Ravennas Hieronymus Criſpi, ut videre eſt in ipſius Homiliis omnimoda Chriſtiana pietate, & exquiſita eruditione refertis quas, dum Ravennatem Eccleſiam regeret, ad Clerum, & Populum inter Miſſarum ſolemnia habuit.

IV. Mandat inſuper in eodem Concilio Præſul Sanctiſſimus Mediolanenſis, diem illum anniverſarium in Calendario adnotari, populoque denunciari, ut non ſolum Sacerdotes, & reliquus Clerus ſacrificiis, ac piis precibus illum diem recolant, ſed & laici quoque pro charitatis officio, quo erga Epiſcopum, & Patrem eſſe debent, vehementer ad preces pro illo pie adhibendas excitentur. Neque prætermittendum eſt quod in eodem Concilio, conſtitutionum parte tertia, Tit. de Epiſcopis, ſalutare pro eiſdem decretum ſubjungitur, his verbis: *Die autem Conſecrationis ſuæ, ut alias utiliter in Concilio Oxionenſi ſancitum eſt, formulam illam profeſſionis ſuæ in ipſa Conſecratione de Pontificali libro prolatam annis ſingulis in menſa legi curent; tum certis etiam aliis ſolemnibus diebus, ut diligentius præſtent, quo crebrius illa lectione quaſi moniti videant Epiſcopalis muneris partes,* Concilium iſtud Oxonienſe, quod ibi citatur, habitum fuit Oxonii in Anglia anno MCCXXII. In eo Concilio nulla quidem diei Conſecrationis Epiſcoporum ſpecialis mentio habetur, verum hoc ſolum Capite II. cautum legimus, *Ut Epiſcopi formam ſuæ profeſſionis in ſua Conſecratione prolatam bis in anno coram ſe legi faciant diligenter, ut tanto melius profeſſionis ſuæ recordentur, quanto ſæpius eorum fuerit auribus inculcata.* Quod quidem conſentire videtur cum decreto Concilii Pariſienſis, quod anno MCCXII. habitum eſt. Statuit enim Parte IV. Cap. VIII. *Ut Epiſcopi formam profeſſionis, quam in ſua Conſecratione fecerint, ſaltem bis in anno, ſemel in Synodo, & ſemel in Capitulo publice legant.*

V. Illud vero hic obiter attingendum cenſeo, quod de reliquis Sacerdotibus laudatum ſuperius Concilium Mediolanenſe III. decernit: *Sacerdotes vero,* inquit, *quo die eorum unuſquiſque Sacerdotio initiatus eſt, illum etiam quotannis recolant Miſſæ ſacrificio, & precibus.* Quæ conſtitutio æqua profecto videtur, ut ab omnibus hodie Sacerdotibus obſervetur; ſi enim apud antiquos in uſu fuit, natalis diei anniverſarium celebrare, ut fuſe docet Vir Clariſſimus Camillus Silveſtri in Annotationibus ad Satyram IX. Juvenalis, verſu LI. &, ſi, ut habetur in Lege VII. Cod. *De feriis*, receptus fuit apud veteres mos, ut dies electionis Imperatoris, ſeu provectionis ad Imperium feſtiviſſimus eſſet, quanto magis ſacri dies Ordinationis Sacerdotum pie ac religioſe ſervari debent? Conſtat vel ex Sacramentario S. Gregorii, ut Miſſa peculiaris diceretur pro anniverſario Conſecrationis Epiſcoporum, uti recte admodum docet Hugo Menardus in ſuis ad eum librum Notis, Pag. mihi 314. In omnibus Romanis Pontificalibus longe ante annos biſcentum editis præſcriptum legimus, in anniverſario Conſecrationis Epiſcopi dicendum eſſe Miſſam ſicut in die Conſecrationis, cum quibuſdam orationibus quas legere eſt in ipſo Sancti Gregorii Sacramentario, & in omnibus pene Pontificalibus ante Clementem VIII. editis.

APPENDIX

In qua duo nondum editi ms. Ordines referuntur ad conſecrandum novum Epiſcopum.

ORDO I.

Ex ms. Codice Pontificali Eccleſiæ Barenſis, qui Romæ in Bibliotheca Angelica Fratrum Eremitarum S. Auguſtini aſſervatur.

De Conſecratione electi in Epiſcopum.

Expleto examine ita ritus Conſecrandi Epiſcopum electum referuntur.

Dominica vero die progeditur Dompnus Pontifex cum electo, & juncto Clero, & populo ad Eccleſiam ubi ipſam fieri vult Ordinationem. Et ingreſſus ſacrarium, induit ſe veſtimenta Pontificalia. Poſt puſillum vero procedit e ſacrario cum Diaconibus, & reliquis miniſtris, ſicut Dominicis mos eſt procedendi. Et electus ſacris veſtibus indutus, videlicet amictu, alba, ſtola, cingulo, & capa, procedit ſimul cum eo, & ceteris Epiſcopis e ſacrario ante Altare; factoque conventu antequam fiat confeſſio, fiat examinatio talis, & dum iſta examinatio legitur, Epiſcopi conſecrantes, mitras habere debent in capite, conſecrandi vero nequaquam.

Antiqua Sanctorum Patrum inſtitutio docet, & præcipit, ut is qui ad ordinem Epiſcopatus eligitur, antea diligentiſſime examinetur cum caritate

tate

tate de Fide Sanctæ Trinitatis, & interrogetur de diverſis cauſis, vel moribus, quæ huic regimini congruunt, & neceſſaria ſunt retineri, ſecundum Apoſtoli dictum, Manus nemini cito impoſueris, & ut etiam is qui eſt ordinandus, antea erudiatur, qualiter ſub hoc regimine conſtitutum oporteat converſari in Eccleſia Dei, & ut irreprehenſibiles ſint, qui ei manus ordinationis imponunt. Eadem itaque auctoritate, & præcepto interrogamus te, dilectiſſime fili, caritate ſincera, ſi omnem prudentiam tuam, quantum tua capax eſt natura, divinæ ſcripturæ ſenſibus accommodare volueris. ℟. Ita ex toto corde volo in omnibus obedire, & conſentire.

Interrogotio. Vis ea quæ ex divinis ſcripturis intelligis, plebem cui ordinandus es, & verbis docere, & exemplis? ℟. Volo.

Interrogatio. Vis traditiones Orthodoxorum Patrum, ac decretales Sanctæ & Apoſtolicæ Sedis conſtitutiones veneranter ſuſcipere, docere, atque ſervare? ℟. Volo.

Interrogatio. Credis ipſum filium Dei, verbum Dei, æternaliter natum, Deum plenum, & perfectum? ℟. Credo.

Interrogatio. Credis ipſum filium Dei, verbum Dei æternaliter natum de Patre, conſubſtantialem, & æqualem per omnia Patri in divinitate, temporaliter natum de Spiritu Sancto ex Maria ſemper Virgine, cum anima rationali duas habentem naturas, unam ex Patre æternam, alteram ex Matre temporalem, Deum verum, & hominem verum, proprium in humana, & in utraque natura, atque perfectum, non adoptivum, nec fantaſmaticum Filium Dei; in duabus, & ex duabus naturis, ſed in unius perſonæ ſingularitate impaſſibilem, & immortalem divinitate, ſed in humanitate pro nobis, & pro ſalute noſtra paſſum vera carnis paſſione, & ſepultum, ac reſurgentem a mortuis tertia die vera carnis reſurrectione, die quadrageſimo poſt reſurrectionem cum carne qua reſurrexit, & anima aſcendiſſe in Cælum, & ſedere in dexteram Patris; inde venturum judicare vivos & mortuos, & redditurum unicuique ſecundum opera ſua; ſive bona fuerint, ſive mala? ℟. Aſſentio, & per omnia credo.

Interrogatio. Credis etiam Spiritum Sanctum plenum & perfectum, verumque Deum, a Patre, & Filio procedentem, coæqualem, & coæſſentialem, & coomnipotentem, & coæternum per omnia Patri, & Filio? ℟. Credo.

Interrogatio. Credis hanc Sanctam Trinitatem, non tres Deos, ſed unum Deum, omnipotentem, æternum, inviſibilem, & incommutabilem? ℟. Credo.

Interrogatio. Credis Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam unam eſſe veram Eccleſiam, in qua unum datur baptiſma, & vera omnium remiſſio peccatorum? ℟. Credo.

Interrogatio. Anathematizas etiam omnem hæreſim extollentem ſe adverſus hanc Sanctam Eccleſiam Catholicam? ℟. Facio, vel anathematizo.

Interrogatio. Vis Sanctæ Barenſi, & Canuſinæ Eccleſiæ fidem, & ſubjectionem per omnia exhibere? ℟. Volo.

Interrogatio. Vis Beato Petro, cui a Deo data eſt poteſtas ligandi, atque ſolvendi, ejuſque Vicario, ſucceſſoribuſque ejus fidem, & ſubjectionem per omnia exhibere? ℟. Volo.

Interrogatio. Vis mores tuos ab omni malo temperare, & quantum poteris, Domino adjuvante, ad omne bonum commutare? ℟. Volo.

Interrogatio. Vis caſtitatem, & ſobrietatem cum Dei auxilio cuſtodire, & docere? ℟. Volo.

Interrogatio. Vis ſemper in divinis eſſe negotiis mancipatus, & a terrenis negociis, vel lucris turpibus alienus, quantum te humana hæc tenuis fragilitas conſenſerit poſſe? ℟. Volo.

Interrogatio. Vis humilitatem, & patientiam in temetipſum cuſtodire, & alios ſimiliter docere? ℟. Volo.

Interrogatio. Pauperibus, & peregrinis, omnibuſque indigentibus vis eſſe propter nomen Domini affabilis, & miſericors? ℟. Volo.

Tunc dicatur ei: Hæc omnia, & cetera bona tribuat tibi Dominus, & cuſtodiat te, atque corroboret in omni bonitate. *Et reſpondeant omnes*. Amen.

Interrogatio. Credis ſecundum intelligentiam ſenſus tui Sanctam Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, unum Deum omnipotentem, totamque in Trinitate Deitatem; coeſſentialem, & conſubſtantialem, coæternam, & coomnipotentem, unius voluntatis, poteſtatis, & majeſtatis, Creatorem omnium creaturarum, a quo omnia, per quem omnia, in quo omnia quæ ſunt in Cælo, & in terra, viſibilia, & inviſibilia, [a] & ſpiritualia? ℟. Aſſentio, & ita credo.

Interrogatio. Credis ſingulam quamque in Sancta Trinitate perſonam, unum verum Deum, plenum, & perfectum? ℟. Credo.

Interrogatio. Credis etiam veram reſurrectionem ejuſdem carnis, quam nunc geſtas, & vitam æternam? ℟. Credo.

Interrogatio. Credis etiam novi & veteris teſtamenti, Legis, & Prophetarum, & Apoſtolorum, unum eſſe auctorem Deum, ac Dominum, Deum omnipotentem? ℟. Credo.

Et dicatur ei. Hæc tibi fides augeatur a Domino ad veram, & æternam beatitudinem, dilectiſſime frater in Chriſto. *Et reſpondeant omnes*. Amen.

Ita igitur examinatus, ac bene inſtructus cum conſenſu laycorum & clericorum, ac conventu totius provinciæ Epiſcoporum, in nomine Domini ordinetur.

De officio Epiſcopi.

Epiſcopum oportet judicare, interpretari, conſecrare, confirmare, ordinare, offerre, & baptizare.

Facto itaque ſcrutinio, Dompnus Pontifex accedens ad Altare, facit confeſſionem, & quando vult, indicat Cantori, & mox incipit præmiſſa[b] *introytus*: Benedicat te Deus. *Pſalmus*. Deus Deorum Dominus. *Et* Gloria Patri. *Pleniter*. *Cumque introytum finierint, dicatur tunc* Kirie eleiſon, *ſed Dompnus Pontifex dicat*: Gloria in excelſis Deo. *Quo finito dicit*: Pax vobis. ℟. Et cum Spiritu tuo. *Oratio pro electo*: Adeſto ſupplicationibus noſtris omnipotens Deus, & quod humilitatis noſtræ gerendum eſt miniſterio, tuæ virtutis impleatur effectu. *Lectio Epiſtolæ Beati Pauli Apoſtoli ad Timotheum*. Kariſſimi, fidelis ſermo. Siquis Epiſcopatum deſiderat &c. . . . . doctrinam Dei noſtri ornet in omnibus. *Poſt hunc pſallitur Grad.* Immola Deo ſacrificium laudi, & redde Altiſſimo vota tua. ℣. Congregate illi ſanctos ejus, qui ordinaverunt teſtamentum ejus ſuper ſacrificia. *Tunc egreditur Ar-*

[a] In margine, temporalia.

[b] Eandem Miſſam legere eſt in multis aliis mſs. Pontificalibus.

Google

Archidiaconus cum Acolythis, & Subdiaconibus, & induit ipſum electum tunicam, dalmaticam, planetam, & cambagos, ſandalios, & duo Epiſcopi caſulis induti deportant eum ſuperius juxta Altare, & convertens ſe Pontifex, ad circumſtantes, dicit hanc exortationem.

Oremus dilectiſſimi nobis, ut huic viro utilitati Eccleſiæ providens benignitas omnipotentis Dei, gratiæ ſuæ tribuat largitatem.

Et ſtatim incipit Kirieleiſon, *cum Letania, & proſternit ſe ordinator, electi ſimiliter tum electo, & cæteris Epiſcopis ante Altare ſuper ſtramenta uſque dum dicit ſcola,* Agnus Dei.

Ut autem ſurrexerint, duo Epiſcopi ponunt, & tenent Euangeliorum Codicem ſuper cervicem ejus, & inter ſcapulas clauſum, & uno ſuper cum fundente benedictionem, reliqui omnes Epiſcopi qui aſſunt, manibus ſuis caput ejus tangunt, & dicat Ordinator. Popitiare Domine ſupplicationibus noſtris, & inclinato ſuper hunc famulum tuum Ill. cornu gratiæ ſalutaris, vel Sacerdotalis benedictionis tuæ in cum effunde virtutem. Per. Dominus vobiſcum. Et cum Spiritu tuo. Surſum corda. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo noſtro. Dignum & juſtum eſt.

Præphatio: Vere dignum & juſtum eſt, æquum & ſalutare, nos tibi ſemper & ubique gratias agere, Domine ſancte, Pater omnipotens, æterne Deus: Honor omnium dignitatum &c. ut in Pontificali Romano, uſque ad ea verba, cæleſtis unguenti rore ſanctifica. Tum ſequitur hæc rubrica: *Hic* [a] *caput ipſius electi circumligato linteo fundit, Pontifex, mittit chriſma in caput ejus, in modum crucis, & inde cum pollice pertingens totam coronam, dicat media voce.* Unguatur, & conſecretur caput tuum cæleſti bene ✠ dictione in ordine Pontificali, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. ℟. Amen. Pax tibi. ℟. Et cum Spiritu tuo.

Oratio in modum præphationis. Hoc Domine copioſe in ejus caput influat &c.

Completa benedictione infundit Conſecrator parum Chriſma in dexteram manum electi, de quo Chriſmate liniens pollicem in modum crucis, conſecrat ipſum, & confirmat, ungendo utramque manum eodem Chriſmate, ſic dicens media voce. Oratio.

Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui te ad Pontificatus &c.

Cum datur baculus Epiſcopalis, dicit ordinator. Quem baculum ordinatus tangens extremis digitis propter chriſma, quo manus habet perunctas, ſtatim dimittit. Accipe baculum &c.

Ad annulum digito imponendum. Accipe annulum fidei ſcilicet &c. *Tunc dat ei Pontifex librum Euangeliorum deſuper ſcapulas conſecrati ipſum clauſum dat ei, quem ipſe tangit extremis digitis, ita dicendo:* Accipe Euangelium, & vade prædica populo &c.

Hic conſecratus oſculatus pedibus Pontificis dat oſculum ipſi Pontifici. Deinde oſculatis ipſius Pontificis, vel Epiſcopis, Presbyteris, Dyaconibus, & ceteris miniſtris altaris, qui adſunt, reddat ad locum, ubi fuerat indutus, & tunc cantatur Alleluja &c. *Dum ergo cantatur* Alleluja, *vel Tractus, ipſe conſecratus lavat manus ſuas cum mica panis, & poſtea accipiens duos cereos, unum a dextra manu, alium a ſiniſtra, tenet eos accenſos, donec legitur Euangelium. Lecto Euangelio, & cantato ſymbolo, eoſdem cereos adhuc accenſos, & duos panes in manutergio poſitos inter brachia ſua, & ampulla vini, quam Acolitus tenet ſuper prædictos panes, offert Conſecratori ſuo, & reddiens ad Altare, perficit Miſſam cum ipſo. Tunc electus dat oſculum Pontifici, & Dyaconibus omnibus, & tenens cum Archidiaconus in Presbyterium, & dat oſculum Epiſcopis, & presbyteris. Tunc cantatur* Alleluja, *aut Tractus.* Aleluja. Diffuſa eſt gratia. *Tractus,* Deſiderium animæ ejus. Euangelium ſecundum Marcum. *In illo tempore: circuibat Jeſus,* uſque ad ea verba. Et ungebant oleo multos ægros, & ſanabant.

Offertorium: Benedic anima mea Dominum, & noli obliviſci.

Secreta. Suſcipe Domine munera, quæ tibi offerimus pro famulo tuo, ut propitius in eodem tua dona cuſtodias. Per.

Infra actionem: Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ, ſed cunctæ familiæ, quam tibi offerimus & prò famulo tuo, quem ad Epiſcopatus ordinem promovere dignatus es: quæſumus Domine, ut placatus accipias; & propitius in eo tua dona cuſtodias, ut quod divino munere conſequutus eſt, divinis effectibus exequatur, dieſque noſtros.

Cum autem venerit ad communicandum, Dompnus Pontifex porrigit ei ſanctam oblationem integram, ſuſcipienſque cam Epiſcopus ipſe ex ea communicat ſuper Altare. Quod vero reſiduum fuerit, ſibi reſervat denuo ad communicandum unoquoque die uſque quadraginta dies expletos: & poſtmodum juſſus a Dño Pontifice, communicat populum cum ceteris Epiſcopis.

Communio. Meſſis quidem multa, operarii autem pauci: rogate ergo Dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam.

Poſtcommunio. Plenum quæſumus Domine in nobis remedium tuæ miſerationis operare, & tales nos eſſe perfice propitius, & ſic foveri, ut tibi in omnibus valere placeamus. Per.

Edictum cui dat Pontifex Epiſcopo cui benedicit.

Dilecto nobis fratri Ill. Epiſcopo. Quoniam ut credimus divino te nutu &c. uſque ad ea verba: in decore videbunt oculi ejus.

Confirmatio. Temetipſum mitem caſtumque cuſtodi. In habitaculum tuum aut raro &c. uſque ad ea verba; Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam intra in gaudium Domini tui.

ORDO II.

Ex ms. Codice Pontificali Bibliotheca Vaticanæ Num. 4744.

De Examinatione, Ordinatione, & Conſecratione electi in Epiſcopum, Rubrica. Et primo de hiis quæ neceſſaria ſunt pro Conſecratione Epiſcopi.

INfraſcriptis utitur Conſecrandus, & ſunt neceſſaria in Conſecratione ſecundum uſum. Primo unum tappetum, & unum faldiſtorium, ſive cathedra. Item unus pannus ad capud, & pecten. Item duo barilia, vel vinum, & una ydria, vel urceus cum aqua, & una thobalea. Item amictus, Alba, Cinctorium, Manipulus, Stola, Pluviale, & Pontificale, & unus ſervitor cum ſuperpelliceo, & cum hiis fit ſcrutinium. Poſtea eo reducto, ſilicet conſecrando ad locum ſuum, indiget infraſcriptis. Primo caligis, & ſandalibus, tunicella, dalmaticha, planeta, & Miſſali cum hiis dicta miſſa uſque ad repetitionem ſecundi alleluja reducitur ad Altare, & indiget infraſcriptis. Primo panno albo pro ligando, & uno panno de ſirico dando Conſecratori,

[a] In margine charactere recentiori hæc leguntur verba: *Veni Sancte Spiritus, quem quære infra de Eccleſiæ fundatione in fine.*

cratori, & libro Euangeliorum, pro quo ſufficit Miſſale, baculo paſtorali, & anulo parvo. Et ſic Conſecratus reducitur ad locum ſuum, & tunc indiget mica panis pro lotione manuum, & una thobalea. Cum venitur ad offertorium, indiget duobus magnis panibus, cum duabus thobaleis, duabus magnis amolis vini albi, & rubei, & duobus torticeis ſecundum decentiam conſecrandi. Dicta Miſſa, indiget cyrotecis de ſiricho cum ſmaltis, & anulo pontificali, & mitra aurifrigiata, & equo fallerato.

Ad conſecrationem & ordinationem electi in Epiſcopum, & confirmati, hoc modo procedatur. Sabbato namque ante Dominicam ad conſecrandum illum, ſtatuta hora veſpertina, Mitropolitanus reſideat ſuper faldiſtorium in Atrio Eccleſiæ, vel in alio ſolito, vel quo maluerit loco parato. Et ſuffraganei Epiſcopi duo ad minus ad hoc ſpecialiter convocati a dextris, & ſiniſtris ejus ſimiliter ſuper faldiſtorium reſideant, parati admictu, alba vel ſuperpelliceo, ſtola, pluviali, mitra, & cambuca, libros pontificales ſuper genua tenentes. Tunc Archipresbyter, vel Archidiaconus Eccleſiæ, ad quam eſt electus, vel alius juxta morem Eccleſiæ indutus admictu, alba, & caſula, vel pluviali, ſi ſit mox, deductus hinc inde a duobus Canonicis ejuſdem Eccleſiæ, veniunt coram Metropolitano, & flexis coram illo genibus a remotis, benedictionem petit, & dicat in tono lectionis: *Jube Dompne benedicere*: reſpondeatque Metropolitanus in eodem tono voce minori: *Nos regat, & ſalvet cæleſtis conditor aulæ*. ℟. Amen. Deinde idem Archipresbyter, vel Archidiaconus appropinquet paululum iterum, & genua flectens coram illo, & benedictionem petat dicens: *Jube Dompne benedicere*: reſpondeat Metropolitanus: *Nos Dominus ſervet, cuſtodiat, atque gubernet*. ℟. *Amen*. Tertio iterum ſurgat, & paululum procedat, genua flectens coram illo, & benedictionem petat, dicens: *Jube Dompne benedicere*: reſpondeat Metropolitanus: *Gaudia cælorum det nobis rector eorum*. ℟. *Amen*. Benedictione itaque completa, interroget eos Metropolitanus, & Suffraganei etiam eadem tacite dicant: *Filii mei quid poſtulatis?* Reſpondet Archidiaconus: *Ut Deus, & Dominus noſter concedat nobis Paſtorem*. Interrogatio. *Habetis veſtrum?* Reſponſio: *Habemus*. Interrogatio: *Eſt de ipſa Eccleſia, vel de alia?* Reſponſio: *De ipſa*. Interrogatio: *Quid vobis complacuit in illo?* Reſponſio: *Sanctitas, caſtitas, humilitas, benignitas, & omnia alia quæ Deo placita ſunt*. Interrogatio. *Habetis decretum?* Reſponſio: *Habemus*. Et Metropolitanus dicat: *Legatur*. Tunc feratur, & legatur decretum hoc modo.

Reverendiſſimo in Chriſto Patri, & Domino, Domino S. Metropoliticæ Sedis dignitate conſpicuo Capitulum talis Eccleſiæ totius devotionis famulatum. Credimus veſtram non latere celſitudinem quod noſtra Eccleſia ſuo ſit viduata paſtore, quæ ſiquidem ſolatio proprii eſt deſtituta Rectoris. Quapropter, ne, Paſtore abſente, grex Dominicus perfidorum luporum morſibus pateret, &, ne improbi fieret præda raptoris, communi voto, atque conſenſu elegimus nobis in Pontificem S. Presbyterum Eccleſiæ noſtræ (vel talis Eccleſiæ, ſi non ſit de ipſa) *virum utique prudentem, hoſpitalem, moribus ornatum, caſtum, ſobrium, manſuetum, Deo, & hominibus per omnia placentem, quem ad reverentiæ veſtræ dignitatem deducere curavimus, unanimiter poſtulantes, & obſecrantes a veſtra Reverendiſſima Paternitate, nobis illum Pontificem ordinari, quatenus, auctore Domino, nobis ydoneus paſtor præeſſe valeat, & prodeſſe; noſque ſub ejus ſacro regimine Domino ſemper condigne militare poſſimus. Ut autem omnium noſtrum vota in hanc electionem convenire noſcatis, huic canonico decreto propriis manibus roborando nos ſubſcripſimus*. Et quilibet ſcribens, dicit ſic: *Ego talis ſubſcribo. Ego talis ſubſcribo*. Et ſic de aliis.

Si vero decretum ſub forma pleniore per Epiſcopum Mimatenſem, quæ in ſpeculo judiciali traditur, formatum extiterit, quod utilius eſt, forma ipſa legatur; vel litteræ Apoſtolicæ proviſionis, ſeu confirmationis, ſi exiſtant, legantur. Sane decreto lecto proſequitur Metropolitanus, & dicat: *Videte ne aliquam promiſſionem vobis fecerit, quia ſymoniacum, & contra canones eſt*. Reſponſio: *Abſit*. Et Metropolitanus dicat: *Ducatis*. Tunc Archipresbyter, vel Archidiaconus exhibito decreto ipſi Metropolitano, revertitur cum Canonicis, ſicut venerunt, ad veſtiarium; & ibi deponit veſtes. Accenſis autem cereis, electus adhuc jejunus pluviali vel planeta, ſi ſit mox, (ideſt, mos,) paratus ducitur proceſſionaliter coram Metropolitano, præcedentibus cum Canonicis Eccleſiæ ad quam eſt electus, Archidiacono, & Archipresbytero Eccleſiæ Metropolitanæ hinc inde ducentibus eum; & ſtans convenienter remotus ab illo, flectit jenua, petens benedictionem, & dicens: *Jube Dompne benedicere*. Reſpondet Metropolitanus eodem tono voce minori: *Spiritus Sancti gratia illuminare dignetur corda noſtra*. ℟. *Amen*. Deinde ſurgens, & procedens paululum, iterum genua flectit dicens: *Jube Dompne benedicere*. Reſponſio: *Ignem ſui amoris accendat Deus in cordibus noſtris*. ℟. *Amen*. Rurſus ſurgens, adhuc paululum appropinquans, & genua flectit, dicit tertio: *Jube Dompne benedicere*. Reſponſio: *Dominus cuſtodiat introytum tuum, & exitum tuum*. Reſponſio. *Amen*. Tunc interrogat eum Metropolitanus: *Fili mi quid poſtulas?* Reſpondet Electus: *Reverendiſſime Pater: Confratres mei elegerunt me licet indignum ſibi præeſſe Paſtorem*. Interrogatio: *Quot annos habes in Presbyteratu?* Reſponſio: *Triginta, vel tot*. Si forſan fuerit ipſa die, vel intra breve tempus ab eo in Presbyterum ordinatus, reſpondet: *Tu ſcis Domine*. Interrogatio: *Habuiſti conjugem?* Reſponſio: *Minime*. Si forte habuit, & per ipſum Conſecratorem ejus electio examinata, & confirmata fuit; tunc reſpondet: *Tu ſcis Domine*. Interrogatio: *Diſpoſuiſti domui tuæ?* Reſponſio: *Diſpoſui*. Interrogatio: *Qui libri leguntur in Eccleſia tua?* Reſponſio: *Eptaticus, Prophetarum, Euangelium, Apochaliſſis, Epiſtolæ Pauli, & reliqua*. Interrogatio: *Noſti Canones?* Reſponſio: *Doce me Domine*. Et Metropolitanus dicat: *Vide, ordinationes ſi feceris, ut certis temporibus facias; ideſt jejunio primi, quarti, ſeptimi, & decimi menſis. Bigamos, aut curiales, aut de ſervili conditione ad ſacros ordines non promoveas; a ſymoniacha vero hæreſi te omnino cuſtodias. Dabitur tamen tibi edictum de ſcrineo noſtro, qualiter debeas converſari. Vide autem, ne aliquam promiſſionem pro hac cauſa feceris, quia ſymoniacum eſt, & contra canones*. Reſponſio: *Abſit*. Et Metropolitanus dicit: *Tu videris. Quia ergo omnium vota in te conveniunt, hodie abſtinebis, & cras, Deo adjuvante, conſecraberis*. Reſponſio: *Præcepiſti Domine*. Sed ſi expediat, diſpenſet cum illo, ut comedat, Tunc deputet

ei

ei aliquem diſcretum de ſua Eccleſia confeſſorem, cui peccata ſua confiteatur; & mox conſecrando ad terram proſtrato, Metropolitanus dicit Antiphonam: *Confirma hoc Deus &c.* Pſal. *Exurgat Deus &c. Salvum fac &c.* Oratio, *Omnipotens ſempiterne Deus &c.* Oratio, *Actiones noſtras quæſumus Domine &c.* Quæ omnia require in Titulo de confirmatione, & benedictione Abbatis. Tunc illo ſurgente, & data per Metropolitanum benedictione, *Sit nomen Domini Benedictum &c.* redeant ſinguli ad domos ſuas. Quædam tamen Eccleſiæ præmiſſum ſerotinum ſcutinium non faciunt, ſed mane die Dominico procedunt prout ſequitur.

Dominica itaque die ſequenti circa mediam tertiam Metropolitanus intrans Eccleſiam, in qua debet conſecrari electus, ingreditur veſtibulum, ſeu ſacrarium, induens pontificalia indumenta ſicut miſſam celebraturus, deinde egreditur a ſacrario cum Epiſcopis præſentibus, indutis amictibus, albis, vel ſuperpelliceis, ſtolis, & pluvialibus cum mitris, & cambutis, & cum Diaconis, & Subdiaconis, & reliquis miniſtris, prout mos eſt procedendi ſolempniter in dictis diebus ad miſſam. Et electus paratus amictu, alba, vel ſuperpelliceo, ſtola, cinctorio, & pluviali a duobus tantum deductus Epiſcopis hinc & inde poſt eos, ſic uſque ante Altare procedunt. Tunc conſecrator reſidet ſuper faldiſtorium coram altare verſo dorſo ad ipſum altare. Ceteri quoque Epiſcopi ſuper ſua faldiſtoria hinc inde a dextris, & a ſiniſtris ejus inferius in choro Eccleſiæ ſeriatim ſedeant, quaſi chorum facientes, libroſque Pontificales ſuper genua tenentes. Deinde duo Epiſcopi ductores ſtantes in inferiori parte Eccleſiæ poſt Epiſcopos medium tenentes electum contra faciem Conſecratoris, offerunt illum ſibi, alta voce dicentes.

Reverende Pater: poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica, ut hunc Presbyterum ad onus Epiſcopatus ſublevetis. Et Conſecrator dicit: *Scitis illum eſſe dignum?* Reſpondent Epiſcopi: *Quantum humana fragilitas noſſe ſinit, ſcimus, & credimus, illum eſſe dignum.* Reſpondent Conſecrator & alii: *Deo gratias.* Tunc electus ſedet ſuper faldiſtorium in medio chori poſt Epiſcopos, contra faciem Conſecratoris ſibi paratum, aſſiſtentibus ſibi Archidiacono, & Archipreshytero, & Canonicis ſuis. Prædicti vero duo Epiſcopi ad faldiſtoria ſua redeunt ad ſedendum. Et Conſecrator media voce in modum lectionis incipit ſequentem examinationem Carthaginenſis Concilii. Dicti vero Epiſcopi proſequuntur ſubmiſſa voce, & dicunt quæcumque dixerit Conſecrator. Et omnes debent tunc Mitras ſuper capita ſua tenere, & ſedere. Eccleſia vero Romana quia non curat de ſcrutinio ſerotino, incipit hic officium conſecrationis priuſquam fiat confeſſio ante Miſſam. Die tamen præcedenti indicitur conſecrando jejunium, & ei aliquis Cardinalis deputatur confeſſor, & incipitur abſolute ſequens examinatio: *Antiqua Sanctorum Patrum inſtitutio docet & præcipit &c.*

Expleto itaque hoc examinationis ſcruptinio præfati duo Epiſcopi, qui prius perduxerunt, & præſentaverunt electum, ducunt eum ad Conſecratorem, & obſculatur manus illius reverenter. Tunc Metropolitanus cum miniſtris ad Altare cuſque facit ſolito more confeſſionem, conſecrando a ſiniſtris ejus manente, & omnes Epiſcopi ante ſedes ſuas ſtantes faciunt ſimiliter cum Clericis ſuis confeſſionem: facta itaque confeſſione, Metropolitanus aſcendit ad Altare, Cantore Antiphonam ad introytum inchoante ſubſcriptam ſcilicet: *Benedixit te &c.* Præmiſſi vero Epiſcopi ductores ducunt conſecrandum ad Altare, ſeu Capellam pro eo ad partem paratam; quo ibi dimiſſo, redeunt ad ſedes ſuas in Choro in Ordine Epiſcoporum; & Archidiaconus, & Accoliti induunt illum ſandalia, dalmaticam, caſulam, & omnia Pontificalia; annulo, mitra, & cirothecis exceptis. Illud autem notandum eſt, quod Eccleſia ipſa Romana propter ordinationes Epiſcoporum nunquam mutat officium dici, dicit tamen pro officio conſecrationis hanc Collectam. *Adeſto ſupplicationibus noſtris Omnipotens Deus &c.* & infra actionem, & poſtcommunionem infraſcriptas. Aliæ vero quamplures Eccleſiæ dicunt Miſſam de Spiritu Sancto, & alii dicunt Miſſam ſequentem.

Introitus: *Benedixit te Dominus & unxit te oleo lætitiæ præ conſortibus tuis, memor eſto nominis Dei tui.* Pſal. *Eructavit cor meum verbum bonum.* ℣. *Gloria Patri.* Nec dicunt *Kirieleiſon*; quia ſtatim in Litania dicenda ſubjicietur. Sequitur Collecta, quæ dicitur ſub uno per Dominum cum principali Collecta diei. Oratio. *Adeſto ſupplicationibus noſtris &c.* Epiſtola: *Lectio Epiſtolæ Beati Pauli Apoſtoli ad Tytum: Kariſſime: fidelis ſermo: Siquis Epiſcopatum deſiderat ..... ut doctrinam Dei noſtri ornet in omnibus.* Graduale. *Immola Deo ſacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua. Congregate illi Sanctos ejus, qui ordinaverunt teſtamentum ejus ſuper ſacrificia.*

Finito Reſponſorio, præmiſſi duo Epiſcopi, qui eum prius duxerunt, planetis induti deducunt eum ad gradus ante Altare. Tunc Conſecrator ſedens ante medium Altaris verſus ad illum, dicit: *Epiſcopum oportet judicare &c.* Deinde ſtans dicit ad circumſtantes. Oratio. *Oremus dilectiſſimi nobis, ut huic viro utilitati Eccleſiæ providens benignitas omnipotentis Dei gratiæ ſuæ tribuat largitatem. Per Chriſtum Dominum noſtrum.* ℟. *Amen.* Et mox tam Conſecrator, quam Epiſcopi, & electus accumbunt ſuper faldiſtoria coram Altare; ita quod electus maneat a ſiniſtris Conſecratoris, & miniſtri etiam, & alii ſe ſuper ſtramenta proſternunt. Et Cantor incipit Letaniam, dicens: *Kirieleiſon &c.* proſequendo totam; require ſupra de ordinatione Subdyaconi. Poſtquam autem dixerit: *Ut obſequium ſervitutis noſtræ &c.* ſibique a choro reſponſum fuerit; tunc Conſecrator ab accubitu ſurgens, & ad conſecrandum ſe volvens, baculum paſtoralem cum ſiniſtra tenens, dicit primo: *Ut hunc præſentem electum tuum bene ✠ dicere digneris, te rogamus audi nos.* Secundo dicit: *Ut hunc præſentem electum bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris, te rogamus audi nos.* Tertio dicit; *Ut hunc præſentem electum bene ✠ dicere, ſancti ✠ ficare, & conſe ✠ crare digneris, te rogamus audi nos*; producendo ſemper ſignum crucis ſuper illum. Idem faciunt & dicunt ceteri Epiſcopi, proſtrati tamen ſemper manentes, choro etiam hæc eadem reſpondente. Deinde iterum accumbit, cantore reſumente Letaniam, & dicente: *Ut nos exaudire digneris, te rogamus audi nos*, proſequendo totam uſque ad finem. Qua finita ſurgunt omnes, & Conſecratore ante altare ſtante, vultu ad chorum verſo, & electo ante illum genua flectente, Conſecrator aperit Codicem Euangeliorum, ponens illum ſuper capud, & ſpatulas conſecrandi; & duo Epiſcopi ſubſtinent illum, litera ex parte inferiori manente. Tunc ordinator ponit utramque manum ſuper capud illius dicens: *Accipe Spiritum Sanctum*; idem-

idemque faciant, & dicunt omnes Epiſcopi, tam tenentes librum, quam alii ſucceſſive. Quo facto, illo genua flectente, dicit Ordinator media voce, & etiam alii Epiſcopi, ſubmiſſa voce cum ipſo. Oratio. *Propitiare Domine ſupplicationibus noſtris &c.*

Deinde Conſecrator junctis manibus ante pectus dicit voce mediocri, & alii etiam Epiſcopi tenentes libros Pontificales idem dicunt voce ſubmiſſa: *Per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* ℣. *Surſum corda.* ℟. *Habemus ad Dominum.* ℣. *Gratias agamus Domino Deo noſtro.* ℟. *Dignum & juſtum eſt. Vere dignum & juſtum eſt, æquum & ſalutare nos tibi ſemper & ubique gratias agere, Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, honor omnium dignitatum, quæ gloriæ tuæ ſacris famulantur ordinibus .... celeſti unguenti rore ſanctifica.* Hic incipiat Conſecrator flexis genibus ymnum: *Veni Creator Spiritus*, vel ſequentiam: *Veni Sancte Spiritus &c.* & ſcola eundem proſequente. Et mox ſurgens, dum cantatur, mictit criſma in capud illius in modum crucis, circuligando prius capud lineo panno retorto, ne unguentum defluat in capillos, perungens cum pollice dexteræ manus totam tonſuram: & tam ipſe, quam alii Epiſcopi dicunt quaſi legendo: *Ungatur & conſecretur capud tuum cæleſti bene ✠ dictione in Ordine Pontificali, in nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti.* ℟. *Amen.* ℣. *Pax tibi.* ℟. *Et cum Spiritu tuo.* Etſi plures ſint qui conſecrantur, hoc in perſona cujuslibet ſingulariter repetatur. Sed ſecundum morem quarundam Eccleſiarum, omnes Epiſcopi qui adſunt, ſimiliter perungunt ſucceſſive capud illius manibus ſuis, & ſinguli dicunt, *Ungatur, & conſecretur capud &c.*. Quod nec juri, nec Eccleſiæ Romanæ conſuetudini conſentaneum eſt. Expleta unctione, & finito ymno, Pontifex iterum reſumat in præfato thono, & dicat: *Hoc Domine copioſe in capud ejus influat .... Multiplices ſuper eum bene ✠ dictionem, & gratiam tuam, ut ad exorandam ſemper miſericordiam tuam tuo munere ydoneus, & tua gratia poſſit eſſe devotus.* Quod ſequitur dicat plane legendo. *Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum &c.* Et reſpondeant omnes: *Amen.*

Poſt hæc conſecrator, inchoat, ſcola proſequente, Antiphonam: *Unguentum in capite &c.* Pſal. *Ecce quam bonum, & quam jucundum.* Et dicatur totus cum *Gloria Patri*. Etſi neceſſe fuerit, antiphona poſt verſum quemlibet repetatur. Inchoata autem antiphona, mox confirmat, & inungit ambas manus illius & pollices cum Criſmate, producendo lineas duas cum pollice ſuo inuncto, & inungendo totaliter palmas, ſicut in unctione manuum Sacerdotis, quando fit cum oleo, ut ſupra in Titulo de ordinatione Sacerdotis dictum eſt; & perungendo dicit hanc Orationem: *Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui te ad Pontificatus ſublimari voluit dignitatem, ipſe qui per Samuelem David in Regem, & Prophetam inunxit, te noſtro miniſterio, & criſmate, & miſticæ delibutionis liquore perfundat, & ſpiritualis bene ✠ dictionis ubertate fœcundet, ut quicquid benedixeris, benedicatur, & quicquid ſanctificaveris, ſanctificetur, & conſecratæ manus tuæ, vel pollicis impoſitio cunctis proficiat ad ſalutem. Per eundem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.* In quibuſdam tamen Eccleſiis palma dexteræ manus inungitur tantum cum criſmate, & oleo ſimul miſtis, primo per Conſecratorem, & poſtea per omnes Epiſcopos ſucceſſive; & deinde pollex ejuſdem manus inungitur cum criſmate tantum per ſolum Conſecratorem. Hoc tamen nec jus nec mos Eccleſiæ Romanæ commendat. Præmiſſis itaque expeditis, tam conſecrator, quam conſecratus manus lavant, & tergunt, & habeatur bombax, & ſuper bombacem pannus, ſeu inſula linea ad modum tonſuræ ponitur ſuper tonſuram inunctam. Poſt hoc præſentatur Conſecratori ab Accolito baculus paſtoralis benedicendus.

Benedictio Baculi: *Suſtentator imbecillitatis humanæ ....* ℟. *Amen.* Deinde tradit ei ſemper genua flectenti baculum benedictum, dicens: *Accipe baculum paſtoralis officii .....* ℟. *Amen.* Benedictio annuli: *Creator & Conſecrator humani generis ....* ℟. *Amen.* Et mox annulum benedictum digito illus imponit, dicens: *Accipe annulum, fidei ſcilicet ſignaculum.* ℟. *Amen.* Deinde dat ei librum Euangeliorum, dicens: *Accipe Euangelium Domini, & vade prædica populo tibi commiſſo, potens eſt enim Deus augere tibi gratiam ſuam. Qui vivit & regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.* Et mox in quibuſdam Eccleſiis Conſecrator aperit librum Euangeliorum inter manus Conſecrati, & videt pronoſticum, de quo non eſt curandum. Quo facto Conſecratus dat obſculum pacis Conſecratori, & Pontificibus omnibus ſucceſſive, & quilibet dicit ei, *Pax tibi*. Et ipſe reſpondet cuilibet: *Et cum Spiritu tuo.*

His peractis cantatur *Alleluja.* ℣. *Diffuſa eſt gratia in labiis tuis &c.* uſque ad repetitionem *Alleluja*, require in officio Virginum, vel Tractus: *Deſiderium animæ ejus &c.* uſque ad ultimum verſum; require in officio alicujus Martiris. Et interim Archidiaconus deducit illum ad veſtibulum, ſeu ſacreſtiam, & capud ejus tergitur, ſeu fricatur cum mica panis, vel bombice, & cum aqua lavatur. Quo facto, reducitur ad locum ſuum in medio Epiſcoporum, & demum repetitur *Alleluja*, vel dicitur ultimus verſus Tractus. In quibuſdam tamen Eccleſiis non lavatur capud Conſecrati uſque in finem miſſæ omnibus expeditis; ſed uſque tunc manet inſulatus, ut præmiſſum eſt. Poſt hæc legitur Euangelium ſecundum Mattheum: *In illo tempore: Circuibat Jeſus caſtella ... & ungebant oleo multos ægros, & ſanabantur.* Credo in unum Deum. Offertorium: *Benedic anima mea Domino &c.* require in feria VI. poſt primam Dominicam Quadrageſimæ. Tunc Conſecratus offert ex inſtitutione Melciadis Papæ, & de more offert duos panes, & duas amphoras vino plenas, & duos cereos accenſos, & alia conſueta. Poſt hæc paratis duabus hoſtiis ad conſecrandum, Conſecrator intrat Secretam, Conſecrato ad dextrum cornu altaris junctis manibus inter duos Epiſcopos ſtante, & concelebrante, & faciente ſigna, & voce ſubmiſſa dicente omnia quæcumque fecerit & dixerit Conſecrator.

Secreta quæ dicitur ſub uno per Dominum cum ſecreta dici: *Suſcipe Domine munera, quæ tibi offerimus pro hoc famulo tuo N. & propitius in eodem tua dona cuſtodias. Per Dominum &c.* Secundo Conſecratus dicit: *Suſcipe Domine munera, quæ tibi offero pro me miſero famulo tuo, ut propitius in me tua dona cuſtodias. Per Dominum noſtrum &c.* Infra actionem. *Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ, quam tibi offerimus etiam pro hoc famulo tuo S. quem ad Epiſcopatus ordinem promovere dignatus es, quæſumus* Do-

To. I. Gg

Domine, ut placatus accipias, & propitius in eo tua dona cuſtodias, ut quod divino munere conſecutus eſt, divinis effectibus conſequatur, dieſque noſtros &c. Sed Conſecratus dicit: *Quam tibi offero etiam pro me famulo tuo &c.* Sane ante *Agnus Dei*, dicit Dyaconus: *Humiliate vos ad benedictionem.* Benedictio ſolempnis: *Deus ad quem reſpicit Sacerdotum ſolertia &c.* Conſecrator autem communicans, poſtquam Corpus Domini ſumpſit, non totum ſanguinem, ſed ſolum partem ejus cum parte hoſtiæ, quæ in calice miſſa fuit, ſecundum morem Romanum ſumit; reliquam vero partem ſanguinis in calice pro conſecrato, ſeu conſecratis dimittit. Unde providendum eſt, quod tantum in calice de vino ponatur, quod ſufficere poſſit. Poſtquam ergo Conſecrator hoc modo communicaverit, mox priuſquam digitos abluat, Conſecratus a præmiſſis duobus Epiſcopis ante Altare deductus, de manu Conſecratoris ſacram hoſtiam recipit; ipſe tamen coram eo genua non flectit, ſicut faciunt ceteri ordinandi; ymo, ſi loci diſpoſitio permittit, Conſecratus, ſeu Conſecrati ſtantes extra cornua Altaris, ſicut celebrando miſſam ſteterunt, poſſunt ibidem ſtantes ſuper illud communicare; ſubſequenter Dyacono calicem porrigente communicet de eodem ſanguine. Poſtea Pontifex abluat digitos cum vino ſupra calicem, & de ipſo vino iterum abluit os, de quo etiam ad abluendum os conſecratus, ſeu conſecrati ſumere debent. Hiis expeditis, præſentatur Conſecratori ab Accolito mitra, ſeu mitræ benedicendæ. Benedictio Mitræ. *Domine Deus Pater Omnipotens, cujus præclara bonitas &c.* Et mox imponit Mitram capiti Conſecrati dicens: *Imponimus Domine capiti hujus Antiſtitis, & Agoniſtæ &c.*

Deinde dicitur communio: *Meſſis quidem multa, operarii autem pauci, rogate ergo Dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam.* Poſtcommunio, quæ diei debet cum poſtcommunione Miſſæ ſub uno *Per Dominum. Plenum quæſumus Domine in nobis remedium tuæ miſerationis operare, & tales nos eſſe perfice propitius, & ſic fove, ut tibi in omnibus placere valeamus. Per Dominum.* Dicto *Ite miſſa eſt*, vel Benedicamus Domino, Accolitus præſentat Conſecratori cirothecas benedicendas. Benedictio cirothecarum: *Omnipotens Creator, qui homini ad imaginem tuam condito &c.* Et aſperguntur cirothecæ aqua benedicta; deinde imponuntur vel per Epiſcopum, vel per Accolitos, manibus Conſecrati, dicente Conſecratore: *Circumda Domine manus hujus miniſtri &c.*

Præmiſſis omnibus expeditis, Conſecrator accipiat cum per manum dexteram, & unus ex Epiſcopis per ſiniſtram, & intronizent eum, ponendo in Cathedram. Tunc Conſecrator ſtans ante Cathedram, incipit excelſa voce ympnum *Te Deum laudamus.* Et mox, ſchola proſequente ympnum, ipſe revertitur ante Altare, manens ibi, donec *Te Deum* finiatur. Quo finito, ſtatim inchoat ibidem, ſchola proſequente, Antiphonam: *Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua; juſtitia, & judicium præparatio ſedis tuæ. Gloria Patri, & Filio &c.* Et repetitur tota Antiphona: *Firmetur.* Qua finita, Conſecrator ſtans ante Altare, dicit. ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus. Deus omnium fidelium paſtor & rector.* Et tunc ipſe Conſecratus benedicit ſolempniter Clerum & Populum, dicens alta voce: *Sit nomen Domini benedictum.* Et hoc dicens, ducit ſignum Crucis cum pollice dextræ manus ſuper pectus ſuum. ℟. *Ex hoc nunc & uſque in ſeculum.* ℣. *Adjutorium noſtrum in nomine Domini.* Etiam hoc dicens, format ſignum Crucis cum duobus digitis ante faciem ſuam. ℟. *Qui fecit cælum & terram.* Et dicens quod ſequitur, benedicit Clerum, & Populum ex omni parte. *Benedicat vos Omnipotens Deus, Pa ✠ ter, & Fi ✠ lius, & Spiritus ✠ Sanctus.* Et mox Conſecratus deſcendens de Cathedra, & procedens ad Altare, vocatis Canonicis Eccleſiæ Metropolis, libro Euangeliorum ſuper Altare poſito, facit Metropolitano hanc profeſſionem, quam tamen quidam Metropolitani poſt examinationem prædictam immediate ante conſecrationem, vel, priuſquam Miſſam incipiant, fieri faciunt ad cautelam. Tenens igitur Conſecratus cum ambabus manibus librum, vel cartulam hoc continentem ſuper Altare, & ſuper librum Euangeliorum legit, ita dicens.

Profeſſio: Ego Stephanus talis Eccleſiæ vocatus Epiſcopus promitto in conſpectu Omnipotentis Dei, atque totius Eccleſiæ, quod ab hac hora in antea fidelis, & obediens ero Beato Petro, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ, & ipſi ſummo Pontifici, ac vobis Domino meo, Domino S. Dei gratia Eccleſiæ ejuſdem Archiepiſcopo, veſtriſque ſucceſſoribus canonice intrantibus, prout etiam a Sanctis Patribus inſtitutum eſt, & a meis prædeceſſoribus obſervatum, & ut Eccleſiaſtica, ac Romanorum Pontificum commendat auctoritas; non ero in conſilio, aut in conſenſu, vel in facto, ut vitam perdatis, aut membrum, aut capiamini mala captione. Conſilium quod mihi per vos, aut per veſtras litteras, aut nuntium credituri eſtis, ad dampnum veſtrum, me ſciente, nulli pandam. Vocatus ad Synodum veniam, niſi præpeditus fuero canonica præpeditione. Vos quoque, & Nuntios veſtros, ac Eccleſiæ talis, quos eſſe certos cognovero, in eundo, ſtando, & redeundo, honorifice tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adjuvabo: poſſeſſiones vero ad menſam mei Epiſcopatus pertinentes non vendam, nec donabo, nec de novo inpheudabo, vel aliquo modo contra jus, vel conſuetudinem Eccleſiæ alienabo, vobis, vel veſtris ſucceſſoribus inconſultis. Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Euangelia. Cum ſigillo meo præſentibus appenſo corroborans ſupradicta. Actum &c.

Quando vero aliquis, qui non eſt Epiſcopus in Archiepiſcopum conſecratur, ſub forma præmiſſa proceditur, & cum apud Sedem Apoſtolicam pallium alicui traditur, Archipresbyter Romanæ Eccleſiæ illud ſumens de altari, ſibi dicit hoc modo: *Accipe pallium ſumptum de corpore Beati Petri. Et in hoc pallio accipe plenitudinem officii tui, & poteſtatem celebrandi concilia, & Epiſcopos conſecrandi.* Sequitur edictum, quod Metropolitanus tradit ſcriptum Conſecrato: *Dilecto nobis fratri Coepiſcopo S. Quoniam, ut credimus, divino te nutu vocante, Clerus, & populus Civitatis, &c.* ut in III. Parte Romani Pontificalis, Tit. *De ſcrutinio ſerotino.*

N O T A.

Nonnulla eſſent in hiſce duobus mſs. Pontificalibus obſervanda, quæ tamen conſulto omittimus, quod ea in ſuperioribus Commentariis explicata jam fuerint. Hoc unum minime omittam, maluiſſe me data opera Ordines hoſce una cum erroribus deſcribere, quam ab Originalibus ſuis vel latum unguem diſcedere, & fidem Scriptoris lædere.

DE PALLIO

TITULUS XIV.

I. NOnnulla de Pallio ſacro, & ejus antiquitate, ac ſorma in Opere noſtro *De Codiee Sancti Euangelli, atque ſervatis in ejus lectione, &c.* Lib.II. Cap.XXI.diximus; multo plnra hic explicabimus, quæ præſentem rem ſpectant. Et quidem præter ornamenta Pontificalia omnihus Epiſcopis communia, unum illud eſt, Metropolitanis, ſive Archiepiſcopis proprium, quod juxta recentiorem Eccleſiæ diſciplinam, nonniſi Apoſtolicæ Sedis auctoritate ipſis conceditur, vocaturque apud Latinos Pallium, de cujus auctoritate, & uſu ſpecialis habetor Titulus in Libro I. Decretalium Gregorii IX. Quando, & quomodo uſus illius ornamenti incœperit, ſive Græcam, ſive Eccleſiam Latinam ſpectemus, ſat obſcurum eſſe, inquit Vaneſpennius, *Juris Eeeleſiaſtici univerſi*, Parte I. Tit. XIX. Cap. V. ubi etiam addit, citans Petrum de Marca, & Ludovicum Thomaſſinum, id nihilominus ſat conſtare videri, ornamentum hoc primitus fuiſſe ornamentum Imperiale, & primo quidem per Imperatores Patriarchis, deinde per hos Metropolitanis, tandem vero per Metropolitanos aliis Epiſcopis communicatum, ſaltem apud Orientales, & in Eccleſia Græca. Certe poſt Petrum de Marca ſcribit Thomaſſinus, Parte I. *Diſciplinæ*, Lib. II. Cap. LIII. Num. IX. hoc pene indubitatum eſſe, aliquot ſaltem ſeculis non ſine voluntate Imperatoris, in Oriente Pallium, ſicut & in Occidente conceſſum fuiſſe. Cum eoim, inquit, veſtimenti id genus initio Regium fuiſſet, eoque voluiſſent Imperatores, quæ eximia eorum erat, & ſingularis pietas, Regale Chriſti decorare Sacerdotinm; hanc viciſſim illis per aliquot ſecula pietatem, gratitudinemque rependit Eccleſia, ut illo præter eorum aſſenſum indueretur nemo.

II. Verum non addubito, quin hæc ajentes lapſi penitus fuerint Auctores ceteroqui clariſſimi. Etenim de Alexandrinæ Eccleſiæ Patriarchis ſcribit in Neſtorianæ, ac Eutychianæ hæreſis Breviario, Capite XX. Liberatus Carthaginenſis Eccleſiæ Archidiaconus, conſuetudinem fuiſſe Alexandriæ, *Patriarebam, qui defuncto ſuccedit, excubias agere ſuper defuncti corpus, manumque dextram ejus ſuo eapiti imponere, & ſepulto manibus ſuis, accipere collo ſua Beati Marei Pallium, & tunc legitime ſedere*. Addit & alia Liberatus, ex quo eruditiſſimus Lupus, De Africanæ Eccleſiæ Romanis appellationibus, Cap. XII. varia notat. Primo quidem, quod defuncto Alexandrinæ Eccleſiæ Patriarcha, Clerus, & Populus ſtatim novum eligeret. Secundo, quod iſte electus ſtatim conſecraretur. Tertio, quod conſecratus tota nocte cuſtodiret defuncti corpus, humaret propriis manibus, S. Marci Pallium detraheret ejus humeris, & ſuis imponeret. Quarto, quod antequam iſta perageret, ac præſertim ante acceptum ſuis humeris Pallium, legitime ſedere non poſſet, ideoque, nec iothronizari. Sexto, quod veſtiret ſolos humeros, ideoque eſſet ſimplex Omophorion, non talare ornamentum. Septimo, quod Patriarchis Alexandrinis eſſet ſemper idem Pallium, ipſumque de Patriarcha ſemper transferretur in Patriarcham. Octavo, quod eſſet ipſum, S. Marci Pallium, ideoque non Conſtantini, aut alterius Imperatoris doonm, uti varii Auctores ſomniarunt, ſed inſtitutum profecto Apoſtolicum.

III. Illud tandem ex laudato Liberati loco addiſcimus, Græcos olim prioribus ſeculis, nec poſtulaſſe, vel accepiſſe Pallium a Romano Pontifice, ſed ex defuncti Patriarchæ humeris, juxta morem Eccleſiæ Alexandrinæ; ſive de ſacro Altari ſecundum priſcam Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ conſuetudinem. Etenim de Sanctis, Metrophane, ac Alexandro, primis memoratæ Eccleſiæ Epiſcopis ſcribunt antiqua ipſorum Acta in Bibliotheca Photii Cod. CCLVI. *Metrophanes poſt Euangelii lectionem nonnulla ad populum locutus, Alexandrum Presbyterum, abſentem, Archiepiſcopalis Sedis ſucceſſorem renuntiat, populus vero uno ore eum ipſo Imperatore aliquot locis exelamavit*, Dignus eſt. *Deinde ſaeræ menſæ Altaris Humerale imponit, præcipiens hoc ſuceeſſori ſervari*. Etiam de S. Germano Patriarcha ejecto per Imperatorem Leonem Iſaurum ſcribit Georgius Cedrenus: *Germanum Leo Patriarehæ ſolio dejeeit. Iſque Humerale in ſaera menſa magni Templi deponens, reſignavit munus ſuum, atque diſceſſit*. In Altari utique poſuit, ot a ſucceſſore poſtea reſumeretur. Sed quid aliorum in comprobationem ejus ritus loca quærimus, cum Symeon Theſſalooicenſis Græcorum Rituum peritiſſimus de Conſtantinopolitani Patriarchæ creatione in ſuo De ſacris Ordinationibus Opere, Cap. IX. ita ſcribat: *Si electus utique in Patriarcham Conſtantinopolitanum ſit Epiſcopus, poſt ſolemnem deelarationem ſtatim eſt Patriareha, nulloque alio indiget præter ſolum Inthroniſmum. Promotus in Eccleſiam venit, Templumque ingreſſus, & Saerum Altare, Epitrachelion, & Pallium ſibi eireumponit*.

IV. Variis Eccleſiaſticæ hiſtoriæ locis, ex quibus abunde probari poſſet, nec Alexandrinam, nec Conſtantinopolitanam, nec Hieroſolymitanam accepiſſe olim ſacrum Pallium ab Apoſtolica Sede, minime obſtat id quod in Concilio Generali Lateranenſi IV. Cap. V. relato in Cap. *Antiqua. De privilegiis*, edicit Innocentius III. Pontifex Maximus, quatuor Patriarchalium nempe Sedium Antiſtites a Romano Pontifice Pallium recipere, præſtito ipſi fidelitatis & obedientiæ juramento; etenim, uti recte docet in laudato loco Chriſtianus Lupus, *Innoeentius id ſanxit pro ſolis Latinis, qui tunc temporis memoratas ſedes regebant*. Poſtquam enim ſub Innocentio III. Latini Conſtantinopolitanam Urbem, & Orientale Imperium ſuæ ſubjecere poteſtati, ſtatutum eſt in ipſo Concilio Lateranenſi IV. ſub eodem Pontifice, anno MCCXV. ut deinceps Patriarchæ Orientales Pallio donarentur a Pontifice, illudque deinceps ipſi obnoxiis ſibi ſuffraganeis donarent: *Poſtquam a Romano Pontifice reeeperint Pallium, licenter & ipſi ſuis ſuffraganeis largiantur*. Itaque victores Latini, uti ſcite inquit Thomaſſinus, Parte I. *Diſeiplinæ*, Lib. II. Cap. LVI. Num. VI. non magis imperio, quam legibus ſuis Orientales ſubjecere, & iis potiſſimum legibus, quibus connexio membrorum Eccleſiæ

cum capite cælitus inſtituto conſtabiliebatur, Addit memoratus Lupus, Græcorum Ritus eſſe omnino Apoſtolicum inſtitutum; ideoque abſit, ut Lateranenſis Synodus eos circumduxerit, aut circumſcripſerit. Concludit autem hunc in modum: *Quapropter Græci, dum a divina miſericordia exceſſuum ſuorum veniam, veram Chriſtianitatem, ac avitam libertatem receperint, vivere poterunt juxta Canones ſuorum Parentum. Romana Eccleſia, uti Afris poſt ejectos Wandalos reddidit, ita poſt ejectos Turcas Græcis libentiſſime reddet omnia ſua privilegia.*

V. Dicta hucuſque ſatis arguunt horrendæ impudentiæ Edmundum Richerium, qui ad Innocentii III. locum reflectens, in Hiſtoria Concilii VIII. Num. XIII. dicere non erubeſcit: *Certe ſequentibus ſeculis hoc ritu deferendi Pallium Pontifices Romani non modo omnes Eccleſias Occidentales, ſed etiam Orientales monarchiæ ſubdere voluiſſe perſpicuum redditur.* Inane prorſus iſtud commentum eſt, nulloque nixum fundamento, hoc jugum Metropolitis, Patriarchiſque non modo Occidentalibus, ſed & Orientalibus impoſuiſſe Pontifices Maximos callida dominandi libidine, ut eos ſibi arctius adſtringerent, ſubjicerentque. Ejus opinionis certe inter alios fuit Petrus de Marca, veſtigiis inhærens memorati Richerii; ait enim, S. Bonifacium in Galliam, Germaniamque a Zacharia Pontifice miſſum, & anno ſeptingenteſimo quadrageſimo ſecundo Synodum coegiſſe, in qua decretum fuit, ut omnes deinceps viverent in unitate, & ſubjectione Romanæ Eccleſiæ, & Vicarii Beati Petri, & ut Metropolitani a Sede Romana Pallium quærerent, & per omnia canonice obſequerentur præceptis S. Petri. Adjungit, illos, *quibus unicus metus erat, ne novitate illa adigerentur ad inſolitam quandam reverentiam in Sedem Apoſtolicam, ac, ne inſuper exciderent ab ea auctoritate, quam Canones tribuunt Metropolitanis, in ambiguo fuiſſe, an promiſſis ſtare deberent.* Mera ſunt hæc animi quidem figmenta, mera inſomnia, ac graviſſimi errores, quos fuſe cum aliis pene innumeris ejuſdem Petri de Marca hallucinationibus refellit Lupus eruditiſſimus in ſua Diſſertatione, *De Africanæ Eccleſiæ Romanis appellationibus*, Cap. præſertim x. & ſeqq. & Thomaſſinus Parte 1. *Diſciplinæ*, Libro II. Cap. LV.

VI. Oſtendit id quidem late laudatus Thomaſſinus, & alii complures adverſus quoſdam Apoſtolicæ Sedis hoſtes perpetuos, qui ſimplicibus venditant, Romanos Præſules in dando Pallio quæſiiſſe, ut Metropolitanos in novæ ſervitutis vincula injiceret. Eo ſiquidem Pallio inſtituebantur Metropolitæ in Romani Pontificis Vicarios, ac primatum, Patriarchaliſque poteſtatis participationem ſupra Metropolitas alios aſſequebantur, & cauſas in partibus plurimas finire poterant, quæ alioqui Romam fuiſſent perferendæ. Teſtem ejus rei, ut alios omittam Pontifices Maximos, habemus Vigilium Papam, qui Auxanio Arelatenſi Epiſcopo ita ſcribit in Epiſtola II. *Ut agenti vices noſtras Pallii non deſit ornatus, uſum tibi ejus, ſicut Prædeceſſori tuo prædeceſſor noſter ſanctæ recordationis Symmachus legitur contuliſſe, beati Petri auctoritate concedimus.* Hinc autumant quidam, primum omnium Symmachum Papam Pallium in Occidentem direxiſſe, ſcilicet ad Cæſarium Arelatenſem Epiſcopum. Quicquid autem ea de re fuerit, conſtat Vicariatum Apoſtolicæ Sedis cum Pallio concedi conſueviſſe; unde Sapaudo Epiſcopo Arelatenſi, cui Pallium miſerat, ſcribens Pelagius I. ita ait: *Ut ſedis noſtræ Vicarius inſtitutus ad inſtar noſtrum in Galliarum Partibus primi Sacerdotis locum obtineat.* Conſtat & ex multis S. Gregorii Epiſtolis, conceſſionem Pallii, Vicariatus Sedis Apoſtolicæ judicium fuiſſe.

§. I.

Cum Pallium a Sede Apoſtolica mittitur, Pontifex, cui res ipſa committitur, ſtatuta die cum Electo convenit in Eccleſia ſua, ſi commode fieri poteſt; vel alia Eccleſia ſuæ Diœceſis, vel Provinciæ magis commoda, in qua Miſſarum ſolemnia peragantur. Et, facta communione per celebrantem, Pallium reponitur ſupra medium Altaris extenſum, & ſerico, in quo involutum portatum fuit, coopertum. Deinde peractis Miſſarum ſolemniis, Pontifex indutus Amictu, Stola, Pluviali, & Mitra, ſedens ante Altare, ſuper faldiſtorio, capit juramentum fidelitatis nomine Sedis Apoſtolicæ, ab ipſo Electo, omnibus Pontificalibus ornamentis, ac ſi celebraturus eſſet, Mitra tamen, & chirothecis demptis, induto, ante ſe genuflexo, juxta formam per litteras Apoſtolicas traditam.

FORMA JURAMENTI.

Ego N. electus Eccleſiæ N. ab hac hora in antea fidelis &c. prout habetur in Conſecratione electi in Epiſcopum.

COMMENTARIUS.

I. MOs aliquando in Eccleſia fuit, ut nonniſi Romam, & ad limina Apoſtolorum venientibus, adeoque præſentibus Sacrum Pallium traderetur. Id profecto auctoritate Pontificum ſuorum anteceſſorum decretum jam olim fuiſſe, teſtatur in litteris ad Brunonem Epi-

Epiſcopum Veeonenſem S. Gregorius VII. Lib. I. Epiſtola XXIV. *Dilectionem tuam in his, quæ a nobis expoſtulaſti, ideſt in Pallii conceſſione, ad præſens non recompenſamus; quia antecesſorum noſtrorum decrevit auctoritas, niſi præſenti perſonæ Pallium non eſſe concedendum. Unde ſi fraternitas tua Apoſtolicæ Sedis privilegiis munita ad nos venerit, honorem, quem Romani Pontifices anteceſſoribus tuis contalerunt, nos tibi, Deo concedente, conferemus*. Idipſum confirmat Lib. IX. Epiſtola I. ubi cunctationes Epiſcopi Rotomagenſis, & petendi Pallii procraſtinationes damnavit: *Non credimus*, inquit, *te ignorare, quam diſtricte Patrum cenſura in eos judicandam ſtatuerit, qui poſt conſecrationem ſuam per tres continuos menſes Pallium obtinere tepuerint*. Teſtis denique ejuſdem diſciplinæ luculentiſſimus eſt S.Petrus Damiani, qui Lib. VII. Epiſtola IV. ita ſcribit: *Pontifices ex antiquæ traditionis uſu ad Apoſtolorum debent limina properare, & hoc, ſine quo Metropolitani eſſe non poſſunt, ſignum conſummandæ ſuæ dignitatis accipere*. Ea quippe ratione uſus fuit laudatus Scriptor, ut Imperatricem Agnetem Henrici II. Imperatoeis conjugem ſolaretur, quæ ægre admodum ferebat, Coloniensi Archiepiſcopo abſenti negatum fuiſſe Pallium a Sede Apoſtolica. Licet autem conſtaret, ſæpius Roma olim miſſum Pallium in Peovincias ad abſentes, ſtatim reſpondet, id tunc temporis fieri iccirco potuiſſe, quia Legati Romanæ Eccleſiæ, vices Papæ in Provinciis agebant, quia non ante Pallio Meteopolitas ornabant, quam diligentiſſimo eos examini ſubjeciſſent, accepiſſentque ab ipſis peofeſſionem perpetuæ unionis cum Sede Apoſtolica. Id quod nonnullis exemplis ex S. Gregorio adductis adſtruit.

II. Quamquam autem ſuſcepturi Pallium Meteopolitani Romam pergere tenerentur, uſus tamen hodiernus eſt, qui a duodecimo circiter ſeculo invaluit, ut ipſi Metropolitani abſentes Pallium poſtulent pee Procuratorem ſpeciali mandato inſtructum. Cui diſciplinæ ſtabiliendæ cauſam fortaſſe dederunt, vel ii Epiſcopi, qui aliqun impedimento detenti Romam ire nequibant, ſive etiam qoidam oſcitantes Præſules, qui de Pallio ſibi aſciſcendo parum curabant. Ut ut ſit, hodie per Procuratores peti conſuevit Pallium, & ad Provincias mittitur, atque alicui Epiſcopo illud Metropolitano imponendi cura mandatur. Is vero ex præſcripto cumplurium Romanorum Pontificalium longe ante ducentos annos editoeum, ſtatuto die cum electo convenit in Eccleſia ſua, ſi commode fieri poteſt, vel in alia Eccleſia ſuæ Diœceſis, vel Provinciæ magis commoda, in qua Miſſarum ſolemnia peraguntur, & facta communione per celebeantem, Pallium reponitur ſopra medium Altaris extenſum, & ſerico in quo involutum portatum fuit, coopertum. Deinde peractis Miſſarum ſolemniis Pontifex indutus Pontificalibus veſtimentis, ſedens ante Altare ſuper faldiſtorium, capit juramentum fidelitatis, nomine Sedis Apoſtolicæ, ab ipſo electo Pontificalibus ornamentis induto, ſine Mitea tamen, & chirothecis, ante ſe genuflexo, juxta formam pee litteras Apoſtolicas traditam: *Ego N. electus Eccleſiæ N. &c.*

III. Hactenus deſcripta Rubrica Noſtri Romani Pontificalis nihil ſane habet, quod non redoleat venerandam antiquitatem. Pallium olim in Altari poſitum, ut inde Metropolitæ, vel Patriarchæ humeri ornarentur, jam alibi demooſtravimus. Ipſos etiam antiquitus Patriarchas Pallium ſuis manibus de Altari ſumpſiſſe, ac humeris ſuis impoſuiſſe, nnn obſcure innuit Euſtatius Presbyter in vita Sancti Eutychii in Civitatis Conſtantinopolitanæ Patriarcham promoti, de qun ita ſcribit: *Eutychius precibus, & manu Pontificum conſecratur, Sancto Spiritu inungitur, ovis errantis typum ſuper humeros tollit, in ſedem ſublimem aſcendit, & in ſolio ſedet*. Etiam de Sancto Germano Pateiarcha ejecto per Imperatorem Leonem Iſaurum ſcribit Georgius Cedrenus: *Germanum Leo Patriarchæ ſolio dejecit; iſque Humerale in ſacra menſa magni Templi deponens, reſignavit munus ſuum, atque diſceſſit*. In Altari poſuit, ut deinde reſumeretur a ſucceſſore, quemadmodum ſupra docuimus. Sane dicitur Pallium *Humerale*, quod humeris ab Archiepiſcopo geſtaretur: appellatur autem *typus ovis errantis*, quia ex lana confectum. De eo ita ſcribit S. Iſidorus Peluſiota Lib. I. Epiſtola CXXXVI. *Id autem amiculum, quod Sacerdos humeris geſtat, atque ex lana, non ex lino contextum eſt, ovis illius, quam Dominus aberrantem quæſivit, inventamque humeris ſuis ſuſtulit, pellem deſignat. Epiſcopus enim, qui Chriſti typum gerit, ipſius munere fungitur, atque ipſo etiam habitu, illud omnibus oſtendit, ſe boni illius, ac magni Paſtoris imitatorem eſſe, qui gregis infirmitates ſibi ferendas propoſuit*. Videſis quæ diximus de Pallii ſignificatione in Opere noſtro *De Codice Sancti Evangelii &c.* Ceterum ſi eecentiorem Græcorum ritum ſpectemus, ordinato Epiſcopo Pallium Epiſcopus Conſecrator imponit, dicens: *Dignus*. Simili ratione Clerus idem repetit, uti in Euchologio videre eſt, ad calcem Tituli, qui inſcribitur, *Ritus in ordinatione Epiſcopi ſervandus*.

IV. Quanta autem eeverentia apud Latinos Pallium ab Epiſcopo delatum in vaſe argenteo, & ſuſuper Altari locatum, ab Archiepiſcopo ſuſciperetur, eidemque imponeretur, diſerte enarrat Eadmerus, Hiſtoeiæ Novorum Lib. II. & V. Pag. 34. & 113. ubi agit de ordinatione Anſelmi Cantuarienſis Epiſcopi: *Anſelmus Angliam ingreſſus, Archiepiſcopum adiit, a quo decenter ſuſceptus, decenter eſt per plurimum tempus ab eo detentus. Die ergo Dominica, quæ fuit v. Kal. Julii, conveniunt in Metropoli ſede, Cantiæ Epiſcopi, & innumerabilis quaqueverſum coacta hominum multitudo. Itaque juxta quod fuerat prœordinatum, præfatus Anſelmus Pallium in vaſe argenteo honorifice ferens, Cantuariam venit, itumque eſt illi obviam uſque ad portam Civitatis ab atroque conventu duarum Eccleſiarum, Archiepiſcopatus ſcilicet, & vicinæ Abbatiæ S. Auguſtini cum omnibus, qui pro hoc ipſo illò confluxerant. Pater ſtipatus Epiſcopis, & indutus, ut alii, veſtibus ſacris, nudis pedibus devotus occurrit. Sicque delatum ſuper Altare Salvatoris Pallium eſt, & a Pontifice inde ſuſceptum, facta prius Romano Pontifici de fidelitate, & canonica obedientia, profeſſione. Deinde pro reverentia Beati Petri ab omnibus deoſculatur, & indutus eo Pontifex ſummus, ad Cathedram Patriarchatus Anglorum glorioſe perducitur*. Plura ex hac prolixa hiſtoria colligi poſſunt, quæ Rubricam noſtram mirifice illuſtrant. Sed audiamus quæſo quid de eadem re ſcribat Willelmus Malmesburienſis Lib. I. De geſtis Pontificum, Pagina 220. *Data Anſelmo*, inquit, *publice poteſtate, ut per totum Regnum primatus ſui jus exerceret libere, dies præfixa, qua Albanenſis Epiſcopus cum Pallio Cantuariam veniret: venienti, & ſacrum inſigne in vaſe argento deferenti vulgo applauſum: ab Archiepi-*

chiepiſcopo nudipede, ſed Sacerdotalibus veſtimentis induto occurſum: inde ſuper Altare Domini Salvatoris Pallium aſſumptum Sacratus Pontifex humeris compoſuit, & ad divina celebranda proceſſit.

V. Ergo Sacrum Pallium in vaſe argenteo delatum ſuper Altari collocabatur. Qui illud tradebat Pontifex ſacris veſtibus erat indutus; qui vero illud ipſum accipiebat, facere prius tenebatur Romano Pontifici de fidelitate, & canonica obedientia profeſſionem. Viſum quibuſdam eſt, in VIII. Synodo anno DCCCLXX. habita, Can. XVII. conflatum eſſe illud ferreum neceſſitatis vinculum, quo Metropolitani non modo tenentur a Papa petere, & expectare Pallium, verum etiam eidem obedientiam profiteri, quod prioribus ſeculis inauditum, inuſitatumque fuerat. Verum labi omnino videntur ii Auctores, cum conſtet, hanc eandem obedientiæ profeſſionem a S. Bonifacio apud Gallias, & in Germania, Apoſtolicæ Sedis Legato, centum ante, & viginti annis, quam VIII. generalis Synodus celebraretur, invectam, conſtitutamque fuiſſe in Concilio Gallicano. *Decrevimus in noſtro Synodali conventu, & confeſſi ſumus Fidem Catholicam, & unitatem, & ſubjectionem Romanæ Eccleſiæ, fine tenus ſervare, Sancto Petro, & Vicario ejus ſubjici velle, Metropolitanos Pallia ab illa Sede quærere, & per omnia Sancti Petri præcepta canonice ſequi*. Verba ſunt memorati Bonifacii in Epiſtola CL. ad Sanctum Ludbertum Archiepiſcopum Cantuarienſem.

VI. Cum formula juramenti, quod a ſuſcipiente Pallium præſtari debet, alibi uberrime explicata ſit, unum hic adnotabo, nihil penitus in laudata Bonifacii Epiſtola, ſeu potius in Gallicano Concilio reperiri, quod ſugillari merito poſſit: *In noſtro*, inquit, *Synodali conventu confeſſi ſumus Fidem Catholicam, & unitatem, & ſubjectionem Romanæ Eccleſiæ, fine tenus ſervare Sancto Petro, & Vicario ejus velle ſubjici*. An non id omni loco, omni tempore, laicis omnibus, omnibus Clericis, & Epiſcopis commune eſt? Quæ vero Eccleſia, quis uſquam Epiſcopus, aut Metropolita, qui ſe Pontifici, tamquam Chriſti Vicario, ſubjectum non profiteatur? Nec ipſi quidem Orientis Patriarchæ ab ea ſe poteſtate immunes, aut tum eſſe volebant, aut aliquando velle potuerunt, niſi membra in ſua ipſorum perniciem ſe a capite abſcindant ſuo. Obſervat hæc Thomaſſinus, in ſua veteri, & nova Eccleſiæ diſciplina Parte I. Lib. II. Cap. LV. egregieque adverſus Gallos ſuos quoſdam demonſtrat, novum ſervitutis jugum non eſſe, quod in ipſa Pallii ſuſceptione Metropolitani promittant, Pontifici ſe juxta Canones obedituros. *Nec enim*, ut ſcite, ſancteque teſtatur ipſe Zacharias Pontifex Maximus in Epiſtola I. ad Bonifacium, *ab hac Apoſtolica Sede illa diriguntur, quæ contraria eſſe Patrum ſive Canonum ſtatutis inveniantur*.

VII. Neque inſuper deſunt graviſſima rationum momenta, quibus edoceamur, recte a Metropolitanis in ipſa Pallii ſuſceptione exigi poſſe non modo qualemcumque obedientiam, & fidelitatem erga Apoſtolicam Sedem, & Jeſu Chriſti Vicarium, Romanum Pontificem, ſed etiam jurejurando firmatam. Præclariſſime id quidem oſtendit Paſchalis Papa Panormitano Archiepiſcopo reſcribens, relatus in Cap. *Significaſti* IV. *De electione, & electi poteſtate*. Ubi nonnullos ſugillans, quod contra hujuſmodi juramentum adlatrarent, male interpretantes quædam divinarum Scripturarum loca, objicienteſque illam jurandi formulam in Conciliis non inveniri, inter alia & hæc habet: *Ajunt Reges tui, in Conciliis ſtatutum non inveniri: quaſi Romanæ Eccleſiæ legem Concilia ulla præfixerint, cum omnia Concilia per Eccleſiæ Romanæ auctoritatem, & facta ſint, & robur acceperint, & in eorum ſtatutis Romana patenter excipiatur auctoritas*. Papam abſolute eſſe ſupra Concilium abunde probavimus noſtro I. Tomo Conciliorum, in Prolegomenis, Cap. XXVI. Sed audiamus quid memoratus Pontifex ſtatim ſubjiciat: *Poſſunt*, inquit, *Apoſtolicam Sedem contemnere? Poſſunt apud nos calcaneum elevare? Datum a Deo privilegium avertere, vel auferre non poſſunt, quo Petro dictum eſt:* Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & tibi dabo claves Regni Cælorum. *Quibus tandem Conciliorum decretis dandi Pallii modus præſcriptus eſt, & profeſſionis, vel obedientiæ ordo ſancitus?* Tandem concludit: *Cum igitur a Sede Apoſtolica veſtræ inſignia dignitatis exigitis, quæ a Beati Petri tantum corpore aſſumuntur, juſtum eſt, ut vos quoque Sedi Apoſtolicæ ſubjectionis debitæ ſigna ſolvatis, quæ vos cum Beato Petro, tamquam membra de membro habere, & Catholici capitis unitatem ſervare declarant, in quibus a Prædeceſſoribus noſtris ea eſt adhibita moderatio, ut nil injurioſum, nil difficile ſit appoſitum, quod non etiam præter exactionem noſtram debeat ab omnibus Epiſcopis obſervari, qui ſub Apoſtoli Petri & Pauli obedientia decreverint in unitate perſiſtere*. Similia docent & alii Pontifices.

VIII. Eſt adhuc ſub Judice lis, an Auctor hujus Epiſtolæ fuerit Paſchalis I. Pontifex Maximus, an vero Paſchalis II. Baronius anno MCII. illam Paſchali II. tribuit, qui Eccleſiam Romanam rexit ab anno MC. uſque ad annum MCXVII. Baronium ſequuntur, ac defendunt Piccolus II. Parte *Hiſtoriæ*, Cap. XVII. & Petrus de Marca Lib. VI. *De concordia*, Cap. VII. ad finem; moventur eo argumento, quia nimirum in ea Epiſtola fit mentio Regis Siciliæ, cum tamen temporibus Paſchalis I. non fuerit in Sicilia Rex uſque dum Rogerius coronatus fuit anno MCXXII. Contrariam opinionem, nempe Paſchalis Primi, qui ab anno DCCCXVII. uſque ad annum DCCCXXIII. ſummum Pontificatum geſſit, eſſe hanc decretalem, probant quidem Vincentius Litara in Oratione *De Primatu Eccleſiæ Panormitanæ*, & Rocchus Pirro Tomo I. Siciliæ, in notitia Eccleſiæ Panormitanæ, Pag. 77. Quorum opinionem veriorem cenſet Emmanuel Gonzalez in Notis ad laudatum Textum in Cap. *Significaſti*. Sunt plerique Auctores, qui ipſam Epiſtolam non Archiepiſcopo Panormitano, ſed Collocenſi miſſam volunt; alii Colonienſi, Toletano alii, quidam etiam Polonienſi, vel Polverienſi. Sed retinendam eſſe vulgarem lectionem, *Panormitano Archiepiſcopo*, ex eo probat laudatus Pirro, quod ita ſe in Codice Vaticano legiſſe, diſerte teſtetur Alexander Renaldus. Ceterum quicquid ſit de ea controverſia, illud profecto conſtat, multa haberi in ea Epiſtola argumenta, quibus egregie confutari poſſint qui in juramentum fidelitatis, & obedientiæ a Metropolitanis in acceptione Pallii, Romano Pontifici præſtandum perfide obloquuntur. Plura denique ad eos homines confodiendos videri poſſunt apud eruditiſſimum Lupum, qui in laudata non ſemel Diſſertatione *De Africanæ Eccleſiæ Romanis appellationibus*, Cap. XI. Octavæ Synodi Canonem exponens de uſu Pallii, complures errores refellit Petri de Marca Archiepiſcopi Pariſienſis.

§. II.

Expleto juramento ab Electo, dictus Pontifex in gremio ſuo librum Evangeliorum ambabus manibus apertum tenens, inferiori parte libri Electo verſa, ab eo præſtationem hujuſmodi juramenti recipit, & Electo adhuc coram eo genuflexo, dicente: *Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.* Tunc Pontifex reſpondit: *Deo gratias.*

§. III.

Juramento præſtito, Pontifex ſurgit cum Mitra, & Pallium de Altari accipit, & illud ſuper humeros Electi adhuc ante ſe genuflexi imponit, dicens: *Ad honorem Omnipotentis Dei, & Beatæ Mariæ ſemper Virginis, ac Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, Domini noſtri N. Papæ, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, necnon Eccleſiæ N. tibi commiſſæ, tradimus tibi Pallium de corpore Beati Petri ſumtum, in quo eſt plenitudo Pontificalis officii, cum Patriarchalis*, vel *Archiepiſcopalis nominis appellatione; ut utaris eo intra Eccleſiam tuam, certis diebus, qui exprimuntur in privilegiis ab Apoſtolica Sede conceſſis. In nomine Pa ✠ tris & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. EST hæc vetus profecto formula, quam Pontifex pronuntiabat, quum Pallium Metropolitano imponeret. Memorat quippe ipſam formulam Innocentius III. Pontifex, ut conſtat ex ejus Geſtis a Boſqueto editis, ubi Pag. 64. ſub hoc titulo *De forma dandi Pallium*, ea verba leguntur: *Ad honorem Dei &c.* ut in noſtro Pontificali. Vide initium Capitis IV. Tit. VIII. *De auctoritate, & uſu Pallii*, ubi ex eodem Innocentio, formam traditionis Pallii tranſcribi, ſcite admodum autumant Canonici Juris eruditi Interpretes. Aliam ſimilem formam ex Baronio refert eruditiſſimus Lantdmeter Lib. II. *De veteri Clerico*, Cap. XCVII. Aliam etiam adducit Goldaſtus *De rebus Boemiæ*, in Appendice, Cap. I. Aliam quoque alii promunt. Quibus omiſſis, multa quidem in recitata formula continentur, quæ a nobis opportuniori loco in ſequentibus Commentariis explicabuntur. In præſenti ea enarrari verba oportet, *Tradimus tibi Pallium de corpore Beati Petri ſumptum*. Pro quorum intelligentia, ſciendum eſt quod refert in ſuo Romano Cæremoniali Lib. I. Sectione X. Chriſtophorus Marcellus Epiſcopus Corcyrenſis. Sic autem inquit.

II. Cura conficiendorum, & conſervandorum Palliorum ad Subdiaconos Apoſtolicos pertinet, qui ex lana munda, & alba, illa hoc pacto conficiunt. Sanctimoniales Monaſterii S. Agnetis, vel Religioſi, qui ſunt in illa Eccleſia, offerunt quotannis agnos duos albos ſuper Altare illius Eccleſiæ in die feſtivitatis Sanctæ Agnetis, dum in Miſſa ſolemni cantatur, *Agnus Dei*; qui agni recipiuntur a duobus Canonicis Eccleſiæ Lateranenſis, & ab eis poſtea conſignantur Subdiaconis Apoſtolicis, qui agnos ipſos in paſcua mittunt, quoad veniat tempus tondendi ipſos agnos opportunum. Ex his agnis lana tondetur, quæ mixta cum alia lana alba, & pariter munda, reducitur in filum, ex quo Pallia hujuſmodi contexuntur latitudine digitorum trium, redacta in orbem, itaut humeros Præſulum ambiant. A pectore, & renibus particulam pendentem habet Pallium longitudinis palmi, & in extremitatibus laminas plumbeas tenues ad parem latitudinem, in fine orbiculatas, nigro ſerico tectas, inſutas ſupra pendentes particulas ante, & poſt, & ſuper humeros utroſque. Sic confecta Pallia per Subdiaconos portantur ad Baſilicam Principis Apoſtolorum, & per Canonicos Baſilicæ ponuntur ſuper corpora Petri & Pauli Apoſtolorum ſub Altari Majori, ubi factis ex more vigiliis, illa per noctem dimittunt; deinde reſtituunt Subdiaconis, qui in loco honeſto ea conſervant.

III. Juxta modernum uſum Pallia quidem conficiuntur ex lana agnorum prius in Miſſa ſolemni in Eccleſia Sanctæ Agnetis extra muros Urbis die ejus cultui dicato, oblatorum. Qua autem forma hi agni afferantur, ac poſtmodum educentur, Palliaque ex lana ipſorum confecta benedicantur, diſerte deſcribit Nicolaus de Braulion Presbyter Oratorii Gallicani in ſua erudita particulari Diſſertatione, *De Pallio*. Subdiaconi, inquit, Apoſtolici, ſeu miniſtri Eccleſiaſtici Papæ, qui quidem quinque numero ſunt, procurant, ut die feſto Sanctæ Agnetis, qui eſt XXI. Januarii, habeantur duo candidiſſimi Agni, qui ponuntur ſupra equum hinc inde in duobus ciſtellis, in ejus Eccleſiam portandi: conſuetudo autem eſt, ut conductor primum cum his tranſeat per plateam Sancti Petri ante Palatium Vaticanum Papæ, qui e feneſtra manu eos benedicit. Dehinc vero per medium Urbis eos defert ad præfatam Eccleſiam S. Agnetis, in qua ejus Sanctum Corpus religioſe aſſervatur, & colitur; ubi in Miſſa ſolemni, cum perventum eſt ad *Agnus Dei*, offerantur a Religioſis hujus Eccleſiæ, qui nunc ſunt Canonici Regulares Congregationis Sancti Salvatoris; deinde traduntur duobus Canonicis Baſilicæ Lateranenſis S. Joannis, quæ eſt Cathedralis Papæ, a quibus eorum cura committitur dictis

Sub-

Subdiaconis Apoſtolicis, qui primum eos in paſcuis quibuſdam particularibus ad tempus ſervant; deinde eorum lanam a certis monialibus in filum duci curant; ex quo filo, adhibito tamen alio ex ordinaria lana, cum iſta non ſufficiat, vel ipſi, vel illæ Moniales faſciolas, eas lanas intertexendo conficiunt, & ex eis poſtea Pallia benedicenda ad Sanctum Petrum. Hæc benedictio Palliorum non fit ſingulis annis, ſed rarius prout neceſſitas mittendorum Palliorum exigit: & fit non in Altari majori S. Petri, quod cernitur in medio ſuperioris partis Eccleſiæ, ſed in alio inferioris partis, quod eſt ſub iſto, & ideo ſepulturæ Sancti Petri viciniori. Facta demum benedictione, relinquuntur Pallia una nocte ſuper Altare ſepulturæ Sancti Petri; deinde reconduntur in capſula, ſeu arcula parva, quæ ponitur, & aſſervatur ſupra Cathedram Sancti Petri, in qua primum Romæ ſedit.

IV. Placuit fuſe hæc deſcripſiſſe, quo facilius intelligantur quædam antiquorum Pontificum loca, veterumque Scriptotum teſtimonia, quibus dicitur Pallium tradi *De Corpore Sancti Petri*, ſive ut ait Urbanus II. Pontifex Maximus in Epiſtola ad Bernardum Archiepiſcopum Toletanum, *ex Apoſtolorum Petri & Pauli benedictione ſumtum*. In Epiſtola Decretali, quæ relata eſt in Cap. *Significaſti* IV. *De electione &c.* quam alii, ut ſupra notavimus Paſchali I. alii vero Paſchali II. tribuunt, diſerte dicitur, debere Metropolitanos tamquam membra Romano Pontifici, Petri ſucceſſori, ac ſupremo Eccleſiæ capiti ſubjectionem profiteri, quod ſua Pallia Archiepiſcopalis dignitatis inſignia, quæ a Sede Apoſtolica accipiunt, de Sancti Petri tantum corpore aſſumantur. *Cum igitur a Sede Apoſtolica*, inquit Pontifex in ea Decretali, *veſtræ inſignia dignitatis exigitis, quæ a Beati Petri tantum corpore aſſumuntur, juſtum eſt, ut vos quoque Sedi Apoſtolicæ, ſubjectionis debitæ ſigna ſolvatis, quæ vos cum Beato Petro tamquam membra de membro habere, & Catholici capitis unitatem ſervare declarant*. Gloſſa Canonici juris in laudato Cap. IV. *De electione*, notat, Pallium ideo dici, a Beati Petri tantum corpore aſſumi; *Quia ſcilicet Pallium benedicitur, & conſecratur a Papa ſuper Altare Beati Petri, & ibi ponitur; & ille qui debet uti Pallio, recipit ipſum de Altari, ſi eſt præſens, vel alius pro ipſo, ſi eſt abſens, & ſic aſſumitur de corpore Beati Petri*.

V. Eſt is antiquus mos, nam præter hactenus dicta, ait Willelmus Tyrius Lib. X. Cap. XIII. Rodulpho Patriarchæ Antiocheno Romanæ Eccleſiæ aliquando ſubjacere ſe dedignanti, quod diceret, utramque Petri eſſe Cathedram, eamque quaſi primogenitæ inſignem prærogativa, tandem ad meliora converſo, *reſignato Pallio, quod idem Patriarcha de Altari Antiochenæ Eccleſiæ ſua ſibi ſumſerat auctoritate, in injuriam, ut dicebant, Sedis Apoſtolicæ, & Cardinalibus tradito, aliud ſumtum de corpore Beati Petri, more ſolemni per priorem Diaconum* ſuiſſe traditum. Alia ejuſdem rei afferre exempla ſupervacaneum eſt. Illud certe mihi videtur in hoc Commentario, ubi agitur de forma tradendi Pallii, minime omittendum, quod tradit Eminentiſſimus Petra Tomo V. ad Conſtitutionem III. Pii II. Sectione unica, Num. XXII. dum Pallium traditur Eminentiſs. Epiſcopo Oſtienſi, ei inter alia dici ſolere, *Ut eo utaris in conſecratione Summi Pontificis &c.* Quia ſcilicet, primus, quem ſciamus ex Epiſcopis, hoc honore affectus, ut Pallio uteretur, eſt Epiſcopus Oſtienſis, qui illud a S. Marco Pontifice Maximo accepit, ut nimirum tunc ipſo uteretur Pallio, cum Urbis Epiſcopum conſecraret; nam ut Oſtienſis Epiſcopus Romanum conſecraret Pontificem, antiquioris fuit haud dubie uſus; cum Dionyſius Papa a Maximiano Oſtienſi conſecratus habeatur; teſtaturque Sanctus Auguſtinus in Brevic. Collat. diei III. Capite XVI. cum vetuſtiſſimum ritum fuiſſe.

§. IV.

Quo dato, Pontifex, detecto capite, vadit ad cornu Euangelii Altaris, & Patriarcha, vel Archiepiſcopus ſurgit cum Pallio; & aſcendens ad Altare, Crucem ſuam ante ſe habens, ſi ſit in Eccleſia ſua, vel alia ſuæ Diœceſis, vel Provinciæ, detecto capite, benedicit Populum ſolemniter dicens: *Sit nomen &c.* Qua benedictione data, dimiſſis in Eccleſia Paramentis, omnes ad ſua revertuntur.

COMMENTARIUS.

I. Cum de hac Epiſcopali benedictione alibi factus ſit ſermo, ſatis erit hic adnotare quod ſcribit vir clariſſimus Andreas Piſcara in ſua ceremoniarum praxi Lib. II. Sectione XII. Cap. IX. ubi de benedictione ſolemni agens, quæ datur ab Epiſcopo in fine Miſſæ, Concionis, Veſperarum, Proceſſionum, & aliarum ſolemnium functionum, inter alia ſic inquit: *Si Prælatus ſit Archiepiſcopus in loco ſuæ Provinciæ, Capellanus deferet ante illum Crucem, quam genuflexus tenebit; ipſe vero Archiepiſcopus ſtans ſine Mitra, prius caput Cruci inclinat, deinde eadem forma benedicit populo*. De ſolemni Archiepiſcopali benedictione videri poteſt Michael Bauldry,

§. V.

Et quia Pontificalis officii plenitudo confertur per Pallium, antequam obtinuerit quis Pallium, licet ſit Conſecratus, non ſortitur nomen Patriarchæ, Primatis,

matis,

matis, aut Archiepiſcopi, & non licet ei Epiſcopos conſecrare, nec convocare Concilium, nec Chriſma conficere, neque Eccleſias dedicare, nec Clericos ordinare, etiamſi Pallium in alia Eccleſia habuiſſet, cum oporteat petere novum Pallium.

COMMENTARIUS.

I. SI priora Eccleſiæ ſecula percurramus, pro comperto haberi poteſt, nullibi uſquam reperiri, ut a Pontificali munere ſuſpenderentur Metropolitæ, antequam Pallium recepiſſent. Quod non mirum videri debet, quum, etſi in Pallio contineri dicatur plenitudinem Pontificalis officii cum Archiepiſcopalis nominis appellatione, nequaquam id hoc ſenſu accipiendum ſit, quaſi ipſum Pallium aliquam re vera poteſtatem accipienti tribueret; eſt enim merum externum Pontificis ornamentum; ſed potius, quod ante illius receptionem, uti ſuperius adnotatum fuit, ex jure mero poſitivo, ſeu conſuetudine jam recepta, Metropolitani nec ſuas functiones obire, nec nomen Archiepiſcopi aſſumere queant. Id quod, & de Primatibus, & de Patriarchis intelligendum eſt. Dolet Edmundus Richerius in hiſtoria Concilii VIII. Num. XII. reflectens ad juramentum in receptione Pallii præſtandum, atque ad hanc ſubjectionem accipiendi Pallii, quo Metropolita ſacras functiones Pontificales obire poſſit; ſtatimque in hæc verba prorumpit, *Quod primitus in honoris, ac dignitatis indicium, & notam tribuebatur, tum demum in onus graviſſimum tranſiiſſe, itaut Curia Romana prohibeat Archiepiſcopis ea obire munia, ad quæ jure divino tenentur, antequam Pallium acquiſierint; quod tamen eſt res pure cæremonialis, nihil ad poteſtatem Epiſcoporum conferens*. Richerio ſuccinit Petrus de Marca *De Concordia Sacerdotii, & imperii*, ubi inter alia dicere non veretur, Romanam Eccleſiam per eam Pallii accipiendi neceſſitatem, quo Pontificalia Metropolitani obire poſſent, antiquam eorum libertatem infregiſſe. Sed audiamus illius verba: *Optabant ſane olim Summi Pontifices, ut omnes Metropolitani, qui ad eorum Patriarchatum pertinebant, aliquid confirmationis genus a Sede Apoſtolica acciperent. Verum quia ubique receptum erat, conſecrationes fieri poſſe extra Italiam, abſque eorum conſenſu vim ei legi palam adferre noluerunt, ſed Metropolitanos rei cujuſdam novæ miraculo velut obſtupefecerunt, quæ in initio magnifica, paulatim tamen antiquam eorum libertatem per cuniculos infregit; & Synodorum Provincialium auctoritatem peſſumdedit. De Pallii uſu loquor, cujus origo cum ſit ſatis vetuſta, effectus tamen ejus, & cetera, quæ nunc uſurpantur, antiquitati prorſus ignota fuere &c.* Ita ille cujus complures, & quidem inſignes errores notavit jam, confutavitque Chriſtianus Lupus in memorata toties Diſſertatione, De Africanæ Eccleſiæ Romanis appellationibus, Cap. VIII.

II. At hallucinari Edmundum Richerium, ejuſque aſſeclas, vel ex eo oſtendimus, quod non primum hanc Roma neceſſitatem; graviſſimumque, ut ajunt, onus Metropolitanis impoſuit, non exercendi ſcilicet aliqua munia Pontificalia, antequam ſacro Pallio donati eſſent; ſed ipſi profecto in hanc ultro venere conſuetudinem, quæ deinde facta eſt illis neceſſitas, uti fuſe oſtendit Thomaſſinus Parte I. *Diſciplinæ*, Lib. II. Cap. LVII. Numero VI. & IX. Adde, jam antea id moris fuiſſe in Oriente, ut Metropolitæ ante receptum a Patriarcha Pallium Pontificales functiones minime obirent. Enim vero S. Gregorius Magnus, Lib. I. Epiſtola XXVII. ad Sebaſtianum Epiſcopum Rhizinienſem diſerte ſcribit, ſe ſummis precibus Imperatorem rogaſſe pro Anaſtaſio Patriarcha Antiocheno, ut liberum ei eſſet Romam venire, & uſum Pallii ad obeunda munia Pontificalia retinere: *Præterea indico, ſuggeſtionem me apud piiſſimos Dominos ſummis precibus plenam feciſſe, ut virum Beatiſſimum Dominum Anaſtaſium Patriarcham conceſſo uſu Palli ad Beati Petri Apoſtolorum Principis limina mecum celebraturum ſolemnia Miſſarum tranſmittere debuiſſent, quatenus ſi ei ad ſedem ſuam minime reverti liceret, ſaltem mecum in honore ſuo viveret*; ſeu functiones Pontificales exerceret. Igitur ne Patriarchis in Oriente fas erat, nec Metropolitis ipſas obire Pontificales functiones ſine Pallio. Poſtulaſſe S. Gregorium ab Imperatore, ut Pallii uſus Anaſtaſio Patriarchæ permitteretur, nequaquam intelligendum eſt, quaſi ipſum Pallium eſſet merum Principis beneficium, uti plerique nugati ſunt, ſed, quod ob ipſum offenſum licet injuſte, ejectus Epiſcopus ſine recepta ejus gratia reduci non poſſet. Ceterum, etſi coactum ſe dicat Petrus de Marca, *a Baronio diſſentiri, quod enixe contendat Pallium Epiſcopo tribui non poſſe ab Imperatore, eo quod ſit indumentum Eccleſiaſticum*; quis non videt, & in hoc etiam miſere hallucinari ipſum de Marca, & ſapientiſſime contendere ampliſſimum Cardinalem Baronium; eadem enim de cauſa complures Romani Pontifices, & Sacræ Synodi excluſerunt Imperatores, & Reges ab Antiſtitum inveſtitura per porrectionem Baculi Epiſcopalis; multaſque ipſi Pontifices pro iſta Eccleſiæ libertate calamitates ſuſtinuerunt, quas profecto non ſine lacrimis enarrant paſſim Scriptores Eccleſiaſtici.

III. Neque vero deſunt, quibus opinari lubet, conſuetudinem illam, ut Metropolitæ ante receptum Pallium a Pontificalibus omnino functionibus abſtinerent, ab Oriente in Occidentem profectam fuiſſe, quia nimirum in Œcumenica VIII. Synodo Can. XVII. edicitur, Metropolitanos omnino omnes ſuæ dignitatis cumulatiſſimam plenitudinem jam accepiſſe, ubi a Patriarcha ordinati fuere, aut ubi Pallium ab eo acceperunt: *Hæc magna, & Sancta Synodus, tam in ſeniore, & nova Roma, quam in Sede Antiochiæ, & Hieroſolymorum priſcam conſuetudinem decernit in omnibus obſervari, itaut earum Præſules univerſorum Metropolitanorum, qui ab ipſis promoventur, & ſive per manus impoſitionem, ſive per Pallii dationem Epiſcopalis dignitatis firmitatem accipiunt, habeant poteſtatem.* Quod omnium Metropolitanarum conſecratio ad Patriarcham pertineret, liquet ex ſexto Nicæno Canone, & ex Epiſtola XVIII. Innocentii I. Pontificis Maximi ad Alexandrum Patriarcham Antiochenum. Cum autem Patriarchæ Græci ob amplitudinem ſuarum Provinciarum non poſſent omnes Metropolitas ipſi ordinare, ait Canon, eos quidem

Metropolitas accipere cumulatiſſimam ſuæ dignitatis plenitudinem, qui vel a ſuo Patriarcha ordinati eſſent, vel ab eo Pallium accepiſſent. In Occidente Sancti Nicolai I. Pontificis Maximi tempore, omnes Galliarum, Germaniæ, & aliarum regionum Archiepiſcopos id obſervaſſe, ut ante receptum Pallium nonniſi corpus Chriſti conſecrarent, in reſponſione ad Bulgaros idem Nicolaus, qui ſedit anno DCCCLVIII. Pontifex affirmat. Sic enim inquit Cap. LXXIII. *Archiepiſcopum Epiſcopi ſimul congregati conſtituant; ſane interim in Throno non ſedentem, & præter corpus Chriſti, non conſecrantem, priuſquam Pallium a Sede Romana recipiat; ſicut Galliarum omnes, & Germaniæ, & aliarum regionum Archiepiſcopi agere comprobantur.*

IV. Ergo non is primum Pontifex, neque alius quiſpiam, qui ante illum, univerſalem rexit Eccleſiam, Metropolitanis eam legem impoſuit non exercendi Pontificalia ante Pallii receptionem. Ipſos Metropolitanos cenſendum eſt ea ſe obſtrinxiſſe lege. Cum autem Pallium Inſigne ſit plenitudinis pontificiæ poteſtatis, uti paſſim Sacri Canones, non mirum, ſi hinc illud neceſſario ſequitur, ut nemo ejus poteſtatis ulla obeat ante munia, quam ejus inſigne, & quaſi inveſtituram ſumat. Recte itaque Joannes VIII. Papa in Epiſtola CXIII. ad Archiepiſcopum Arelatenſem de nimia quorumdam Gallorum præſumtione querebatur, quod ante acceptum Pallium a Sede Apoſtolica, Pontificalia obire auderent. Recte etiam Gregorius VII. Lib. IX. Epiſtola I. Rhotomagenſi Archiepiſcopo prohibuit, ne vel Epiſcopos, vel Presbyteros ordinaret, vel Eccleſias ante dedicaret, quam Pallium acciperet a Romano Pontifice: *Nullum deinceps Epiſcopum, vel Sacerdotem ordinare, ſeu Eccleſias præſumas conſecrare, donec honoris tui ſupplementum, Pallii videlicet uſum, ab hac ſede impetraveris.* Recte inſuper Innocentius III. inter alios exceſſus, & illius etiam notam inuſſit Alberto cuidam Archiepiſcopo Eccleſiæ Armachanæ, totius Hiberniæ Metropolis, quod ante receptum Pallium auſus fuiſſet Clericum ordinare. Sic autem reſcribit Cardinali Apoſtolicæ Sedis Legato, qui ipſum Pontificem & de hoc exceſſu memorati Archiepiſcopi conſuluerat: *Præterea cum non liceret Archiepiſcopo ſine Pallio convocare Concilium, conficere Chryſma, dedicare Baſilicas, ordinare Clericos, & Epiſcopos conſecrare, multum profecto præſumit, qui, antequam impetrat Pallium, Clericos ordinare feſtinat.*

V. Ex hoc Innocentii reſcripto, quod legere eſt in Cap. *Quod ſicut*. Extra, *De electione*, deſumpta videtur præſens Rubrica noſtri Romani Pontificalis; ſive ex Lib. I. ejuſdem Innocentii, *De Myſteriis Miſſæ*, Cap. LXIII. ubi ita inquit: *Dicitur autem Pallium plenitudo Pontificalis officii, quoniam cum ipſo, & in ipſo confertur Pontificalis officii plenitudo; nam, antequam Metropolitanus Pallio decoretur, non debet Clericos ordinare, Pontifices conſecrare, vel Eccleſias dedicare, nec Archiepiſcopus appellari.* In ſumma, Archiepiſcopus ante receptionem Pallii, nec quæ ſunt ordinis valet exercere, neque Archiepiſcopus nominari. Quod quidem adeo rigoroſe procedit, ut ſi unius Eccleſiæ Archiepiſcopus, qui alias Pallio donatus fuerat, ad aliam ipſe ſimiliter Archiepiſcopalem Sedem tranſiret, teneretur novum Pallium a Romano Pontifice petere, nec primo conceſſo uti valeret, quemadmodum conſtat ex iis poſtremis noſtræ Rubricæ verbis: *Etiamſi Pallium in alia Eccleſia habuiſſet, cum oporteat petere novum Pallium*; & ex quodam reſcripto laudati Innocentii III. ad Præpoſitum, & Capitulum Strigonienſe, legiturque in Cap. *Bonæ memoriæ*, IV. *De Poſtulatione Prælatorum*, ubi ait Pontifex, Colocenſi Archiepiſcopo in Strigonienſem Archiepiſcopum poſtulato, licentiam ſe tribuere ad Strigonienſem Eccleſiam tranſeundi, Palliumque ei ad nomen, & uſum ejuſdem Eccleſiæ tranſmiſſurum; quia nimirum prius Pallium fuit illi conceſſum, uti Metropolitano prioris Eccleſiæ. Itaque tranſlati ab una Eccleſia Metropolitana ad aliam, non poſſunt uti Pallio, quod acceperant in prima ſua Eccleſia. Id quod paſſim docent Canonici Juris Conſulti, eſtque hodierna Eccleſiæ praxis.

§. VI.

Poteſt tamen, quando vult, Miſſam ſine Pallio, & ſandaliis celebrare.

COMMENTARIUS.

I. POſſe Archiepiſcopum non modo in propria, ſed & in aliena Diœceſi ſine Pallio, ac Sandaliis Miſſam celebrare, diſerte edicit Honorius III. Pontifex Maximus in Epiſtola Decretali ad Archiepiſcopum Lugdunenſem, qui ea de re ipſum Pontificem conſuluerat, uti videre eſt in Cap. *Tua nos*. VII. *De auctoritate, & uſu Pallii*; ubi ita reſpondiſſe Honorium legimus: *Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod tam in tua, quam in aliena Diœceſi potes abſque Pallio, & ſandaliis celebrare.* Porro conſtat, jam tum Nicolai I. Papæ tempore, omnes Galliarum, Germaniæ, & aliarum regionum Archiepiſcopos, eodem ipſo teſte Nicolao in reſponſione ad Bulgaros, Cap. LXXIII. id obſervaſſe, ut, licet a Pontificalibus ante receptum Pallium abſtinerent, Miſſas tamen ſine ipſo Pallio celebrarent.

II. Dicet quiſpiam, in Concilio Matiſconenſi I. in Galliis habito, anno DLXXXI, Can. VI. expreſſe præcipi, *Ut Archiepiſcopus ſine Pallio Miſſas dicere non præſumat.* Verum reſpondet Lupus in Diſſertatione, *De Africanæ Eccleſiæ Romanis appellationibus*, Cap. IX. in fine, & Joannes Cardinalis Bona Lib. I. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XXIV. Num. XVI. agere eum Canonem de ſolemni Miſſa. Quod ſi hæc interpretatio non arrideat, multo minus ea placere poteſt, quam tradit Petrus de Marca Lib. IX. *De Concordia*, Cap. VII. ubi ait, eo Canone non agi, niſi de Pallio quodam, quod Metropolitanis Galliæ omnibus commune eſſet, & proprium, a Romano Pallio prorſus diverſum. Id vero probat, quod eo uti præcipiat Concilium in Miſſis ſingulis, cum certis quibuſdam tantum, iiſque ſolemnioribus diebus Romano uti liceret. At eum inſigniter hallucinari, fuſe ac eleganter oſtendit memoratus Lupus; additque Thomaſſinus Parte I.

Di-

Diſciplinæ, Lib. II. Cap. LIV. proferre oportuiſſe Petrum de Marca ad ſuam conſtabiliendam opinionem alia quæpiam argumenta, quibus Gallicum illud Pallium a Romano diſcriminans, poſſet comprobari; nullum enim alibi ejus veſtigium extat. Illius profecto Auctoris erat, vetitum illud fuiſſe Epiſcopis aliis, & ſolis Metropolitanis proprium; eo accepto ordinatos, eo adempto exauctoratos fuiſſe Metropolitanos; ambitum denique fuiſſe a meris Epiſcopis hoc Metropoliticum Galliæ Pallium, aliquando uſurpatum. Hæc omnia de Romano, & Græco Pallio conſtant, teſtimoniis, & exemplis compluribus a laudatis Chriſtiano Lupo, & Ludovico Thomaſſino relatis; at de Gallicano Pallio nihil uſquam iſtiuſmodi; uti iidem Auctores fatentur.

§. VII.

Poteſt etiam hujuſmodi conſecrationes ante Pallii receptionem alteri committere, dummodo non ſit in mora petendi Pallium.

COMMENTARIUS.

I. METropolitanum, antequam receperit Pallium, imo etiam, antequam conſecratus ſit, modo electus, & confirmatus fuerit, gaviſum hoc jure fuiſſe, ut conſecrationem ſui Suffraganei delegare alii poſſit Epiſcopo Suffraganeo, docet nos Alexander III. in Cap. XI. *De electione*: ejuſque verba hæc ſunt: *Suffraganeis alicujus Metropolitani ad mandatum ipſius poſt confirmationem electionis ſuæ, etiamſi Pallium non receperit, licitum eſt electum, qui ad ejus juriſdictionem pertinet, conſecrare*. Ex quo decreto illud quidem colligi poteſt, laudatum Pontificem, cum confirmationis tantum meminerit, non vero conſecrationis, videri non obſcure innuiſſe, confirmationem Metropolitani ſolum ſufficere, ut Suffraganeis ſuis auctoritatem ordinandi ſuam commodet, non autem conſecrationem ipſius eſſe requiſitam. Quod iis etiam Textibus in Cap. *Nuli*, & Cap. *Tranſmiſſam* cit. Tit. *De electione*, comprobari poteſt, qui docent, ſtatim a confirmatione, Pontificem eligere poſſe, conferre beneficia, cenſuras ferre, uno verbo, omnia quæ juriſdictionis ſunt, etiam ante conſecrationem, & Pallii receptionem exercere. Tradunt id paſſim Canonici Juris Interpretes in ſuis ad laudatos Textus commentariis.

II. Neque obſtat, Archiepiſcopum per ſe ante Pallii receptionem non poſſe Epiſcopum conſecrare, & conſequenter, nec aliis poſſe eam conſecrationem committere. Nam, uti recte admodum docet Gonzalez in citato Cap. *Suffraganeis*, Archiepiſcopus dum committit Suffraganeo conſecrationem electi, qui ad ejus juriſdictionem pertinet, non committit profecto ordinis poteſtatem, quæ delegari nequit, cum proveniat ex charactere; ſed tantum præſtat juriſdictionem, quam habet in conſecrandis Epiſcopis; ut Epiſcopus nimirum poſſit Epiſcopum ordinare, qui alias ex defectu juriſdictionis, illum conſecrare non valebat. Conjunguntur ergo poteſtas ordinis, quæ reſidet in Epiſcopo delegato, & juriſdictio, quæ mandatur; & ſic ex his duobus, juriſdictione ſcilicet unius, & alterius ordine, rite celebratur conſecratio ab Epiſcopo Suffraganeo: ſicut defuncto Archiepiſcopo, Suffraganei rite conſecrant ſuum, ut ajunt Conſuffraganeum, uti ex priſcis Canonibus liquet. Sed neque id quod mox dicebamus novum videri debet, aut inſolens; etenim juxta jus Pontificium, licet Capitulum ſede vacante non poſſit Ordines conferre, poteſt tamen committere ſubditos ſuos alicui Epiſcopo, ut ab eo ordinentur, ſervata forma Concilii Tridentini, Seſſione VIII. *De Reformatione*, Cap. X. Jure etiam Cæſareo, Proconſul qui ante ingreſſum Civitatis juriſdictionem non habebat ex Lege 1. ff. *De officio Proconſulis*, poterat nihilominus juriſdictionem ipſam alteri demandare. Ita pariter, etſi Archiepiſcopus, antequam Pallium recipiat, non poſſit Epiſcopum conſecrare, poteſt tamen Epiſcopo hujuſmodi conſecrationem committere.

III. Diſſimulari inſuper nequit gravis difficultas, quæ oritur ex quadam Epiſtola, quæ apud Gratianum, Can. 1. Diſtinctione C. Pelagio Papæ tribuitur. Indicare enim ſatis videtur, toto eo tempore, quo Metropolitanus ſine Pallio fuerit, ordinationes Epiſcoporum Provinciæ eſſe differendas, etſi ipſe in eo petendo negligens fuerit, ad Metropolitanos vicinos transferendas. *Quoniam*, inquit, *quidam Metropolitanorum fidem ſuam ſecundum priſcam conſuetudinem Sanctæ Sedi Apoſtolicæ exponere detrectantes, uſum Pallii neque expetunt, ac per hoc Epiſcoporum conſecratio viduatis Eccleſiis non ſine periculo protelatur: placuit, ut quiſque Metropolitanus ultra tres menſes conſecrationis ſuæ ad fidem ſuam exponendum, Palliumque ſuſcipiendum ad Apoſtolicam Sedem non miſerit, commiſſa ſibi careat dignitate, ſitque Metropolitanis aliis licentia poſt ſecundam, & tertiam commonitionem viduatis Eccleſiis cum conſilio ordinando Epiſcopos* (alias Epiſcopo) *ſubvenire*. Conſtat itaque ex memorata Epiſtola, Epiſcoporum conſecrationem differri oportere, donec Archiepiſcopus Pallii uſum conſequatur, adeoque dum illud non obtinet, neque per ſe, neque per alium poſſe Epiſcopos conſecrare. Quod quidem contrarium omnino videtur præſentis noſtræ Rubricæ præſcripto, & decreto Alexandri III. Papæ ſuperius recitato.

IV. Difficultatem, quam ex memorata Pelagii Epiſtola propoſuimus, agnovit profecto Gloſſa juris Canonici tam in Cap. *Suffraganeis*, extra, *De electione*, quam in Canone, *Quoniam*, Diſtinctione C. Agnovere & paſſim Canonici Juris Conſulti, variiſque modis eam ſolvere conati ſunt. Verum reſponderi optime poteſt cum Hallierio, *De Sacris Ordinationibus*, Pag. 700. ſæpe ob reverentiam Metropolitani, Epiſcoporum Provinciæ conſecrationes dilatas fuiſſe, quouſque Pallium ipſe ſuſcepiſſet, & ordinationem Suffraganei, non ſolum auctoritate, verum etiam præſentia ſua perficeret; ideoque ut malo huic occurreretur, recte cautum, ut quantocius fieri poſſet, Metropolitanus Pallium acciperet: in pœnam etiam Metropolitani viſum Pe-

Pelagio Pontifici, addere, ut, ſi ipſe in mora eſſet petendi Pallii, ab alterius Provinciæ Epiſcopis Suffraganei ejus ordinarentur; tum, ut major ipſi incutiatur pudor, dum ab extraneis Epiſcopum ſuum conſecrari viderit, quem a Suffraganeis ſuis, auctoritate ſua conſecrari, ægre minime laturus videretur; tum ut a Suffraganeis ſuis urgeatur ad petendum Pallium, dum nempe ob ejus injuriam, ipſi quoque debito ſibi jure privantur. Addit præterea Hallierius, probabile eſſe, temporariam eam fuiſſe Pelagii conſtitutionem, nec univerſalem, ſed limitatam ad Provincias Romanæ Exarchiæ, ſeu Primatus, in quibus Pelagii II. tempore, uti ex pleriſque ejus Epiſtolis liquet, Ligurum, Venetorum, atque Iſtriorum Epiſcopi contra v. Synodum pro defenſione trium Capitulorum non leve ſchiſma conflaverant; adverſus eos dimicat quidem Pelagius: &, ut facilius tam Archiepiſcopi, quam Epiſcopi ad fidem Romanæ Eccleſiæ redirent, ſtatuit, ne Archiepiſcopi, non petito Pallio, in cujus receptione fidem, atque obedientiam Papæ promittunt, Epiſcopos conſecrare poſſet, aut aliis committere conſecrandos; ut nimirum hoc pacto Epiſcoporum conſecratione protelata obedientiam Pelagio præſtarent.

V. Etſi autem poteſtas ſit Archiepiſcopo ante receptum Pallium conſecrationem ſui Suffraganei alteri demandare, aliaque nonnulla agere, quæ poteſtatem quidem juriſdictionis ſpectant, ſunt tamen minoris momenti, (non enim graviora, ſine Pallio poſſet, ut Concilium convocare &c.) hæc nihilominus intelligi debent, ſi Archiepiſcopus non fuerit in mora petendi Pallii, quod quidem petere jure cogitur intra tres menſes, niſi juſtum impedimentum obſiſtat, uti videre eſt in Can. *Quoniam*, Diſtinctione c. Debet autem illud petere *inſtanter*, *inſtantius*, & *inſtantiſſime*, juxta formulam relatam ab Auguſtino Barboſa Lib. I. *Juris Eccleſiaſtici univerſi*, Cap. VII. Num. CXV. *Ego N. electus Eccleſiæ N. inſtanter, inſtantius, & inſtantiſſime peto mihi tradi, & aſſignari Pallium de corpore S. Petri ſumtum, in quo eſt plenitudo Pontificalis officii.* Formula vero qua traditur Pallium, habetur in §. III. hujus Tituli. Ceterum, etſi paſſim Pontifices inculcarint, non poſſe Archiepiſcopum ante Pallii receptionem Pontificales obire functiones, parum tamen olim curaſſe videntur de iis legibus Gallicani quidam Metropolitæ, quos tamen juſte redarguerunt, & Joannes VIII. Epiſtola XCIII. ad Archiepiſcopum Arelatenſem, & S. Gregorius VII. Lib. IX. Epiſtola I. Fulbertus Epiſcopus Carnotenſis qui floruit initio XII. Seculi, in Epiſtola XLVIII. ad Archiepiſcopum Turonenſem ejus fuit opinionis, ut ita ſcribere non vereretur: *Si Pallium requiſiſtis a Romano Pontifice, & illud vobis ſine cauſa legitima denegavit, propter hoc non eſt opus dimittere miniſterium veſtrum: at ſi veſtra tarditate nondum eſt requiſitum, cautela eſt expectare donec requiratur, ne vos ex improviſo præſumtionis arguere poſſit.* An autem Archiepiſcopus ante Pallium receptum exercens Pontificalia, aliquam juris pœnam contrahat, puto equidem nullam, poteſt tamen per ſententiam ab officio, & miniſterio removeri, aut alia mitiori pœna puniri; uti poſt alios docet Azorius *Inſtitutionum Moralium*, Parte II. Lib. III. Cap. XXXIV.

§. VIII.

Neque ante habitum Pallium poteſt Electus ante ſe Crucem deferre, ſed tantum poſtea.

COMMENTARIUS.

I. PRimus omnium, quibus inter eundum prælata Crux fuit, fortaſſe fuit Leo IV. Pontifex Maximus; ſcribit enim in ejus vita Anaſtaſius Bibliothecarius, id in more fuiſſe, ut Subdiaconi huic Pontifici, ejuſque ſucceſſoribus, cum Urbe ipſi equo vecti egrederentur, eam prægeſtarent Crucem auream, quæ Leoni III. dono data fuerat a Carolo Magno Imperatore. Cujus rei meminit etiam Cardinalis Baronius anno DCCCLV. Præter Crucem, etiam Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum præferri conſueviſſe Romano Pontifici iter agenti, peculiari commentario comprobat Angelus Rocca, Tomo I. ſuorum operum, Pag. 37. & ſeqq. Sed hoc obiter dicto, cœpit poſtmodum & ipſis Romanorum Pontificum Legatis præferri Crux; ſicque dum memoratus Leo IV. Anſcharium Hamburgenſem Epiſcopum, cui Gregorius IV. jam uſum Pallii dederat, Legatione Apoſtolica inſignivit, id ei tribuit facultatis, ornari caput illius mitra, & portari ante ipſum Crucem, uti videre eſt apud Mabillonium In Præfatione Partis II. Sæculi IV. Benedictini, Numero CLXXXII. & apud Franciſcum Pagium In Breviario Romanorum Pontificum, ubi agit de Leone IV.

II. Sed cum in Lateranenſi Synodo IV. Cap. V. cautum legamus, ne Patriarchis quidem permitti, præferri ipſis ſuas Cruces, ubi Pontificius adfuerit Legatus, ſatis profecto deduci poteſt, Legatos Pontificios, ut perſonam ipſius Papæ præferentes, longe potiori, & antiquiori jure præferendæ Crucis gaudere, quam ipſos Patriarchas: *Dominicæ Crucis vexillum ante ſe faciant ubique deferri, niſi in Urbe Romana, & ubicumque Summus Pontifex præſens extiterit, aut ejus Legatus, utens inſigniis Apoſtolicæ dignitatis.* Relatus eſt is Concilii memorati Canon in Cap. IV. *Antiqua*. Extra, *De privilegiis, & exceſſibus Privilegiatorum*. Ceterum, ut omittam exemplum Humberti Cardinalis, qui anno ML. Legatum agens Apoſtolicæ Sedis Conſtantinopoli, Crucem ſibi præferri curavit, conſtat ex Mathæo Pariſio in Richardo I. Willelmum Elienſem Epiſcopum, Legatum Sedis Apoſtolicæ in Anglia, ob inſatiabilem ſuam avaritiam, locum dediſſe mordaciſſimo illi dicterio, ab ejus Cruce non redemtam, ſed redimendam fuiſſe Angliam omnem, communemque illam fuiſſe omnium crucem, & cruciatum Regni: *Omnes enim Eccleſias Angliæ Crux illa redemit, ideſt ad redemtionem coegit, nec fuit aliquis immunis, qui Crucis illius ſtigmata non ſentiret.*

III. Conſtat, admiſſum non fuiſſe aliquando Cardinalem Legatum a Regibus, ac præſertim a Ludovico XI. Galliæ Rege anno MCDLXXX. niſi ea lege, ut Crux ei præferretur ubique extra præſentiam

tiam

tiam Regis. Sed nemo neſcit hujus Principis, vel ſcrupuloſas, ſingulareſque cautiones, vel frivolas non raro ſuſpiciones, uti poſt alios Gallos Scriptores teſtatur religioſiſſimus Thomaſſinus Parte 1. *Diſciplinæ*, Lib. II. Cap. LIX. Num. IX. Enimvero vel Carolus ipſe VIII. Ludovici ejuſdem filius, & ſucceſſor excepit honorificentiſſime Cardinalem Balvam Legatum cum Cruce, & cum toto Legatorum ornatu. Quod autem aſſertur a Fevretio exemplum de Eboracenſi Archiepiſcopo, qui, Auctore Matthæo Pariſio, ex Capella Regia cum Cruce ſua extruſus eſt, hoc ejuſmodi exemplum eſt, quo Fevretii doctrina labefactetur: non enim Regis, ſed Archiepiſcopi Cantuarienſis cum Cruce ſua, præſentia Eboracenſem inde fugavit, ne Metropolitica Crux coram Primitiali conſiſteret. Addit Fevretius Lib. III. *De abuſu*, Cap. III. Numero XII. & exemplum illud Aquiſextienſis Parlamenti, ubi vetitus eſt Archiepiſcopus, ne cum Cruce ſua adeſſet. Verum tradit laudatus Thomaſſinus, nihil de ea re definitum fuiſſe, ubi ad Conſilium Regium delata eſt; ſtatimque ſubjungit, licet diverſus, & antiquitati contrarius mos, vel a Parlamentis, vel a Principibus, vel ab Archiepiſcopis ipſis, aut conſentientibus, aut conniventibus invectus eſt, ingenue confitendum, rem eam ad illa diſciplinæ capita ſpectare, quæ verſatilia ſunt, in quibus tempori parendum, neceſſitati ſerviendum eſt; ubi denique a juſtitia non abhorret, quicquid charitati indulgetur, alendæque Principum, & Sacerdotum concordiæ.

IV. Poſt Apoſtolicæ Sedis Legatos, & Patriarchas, eo etiam honore donatos fuiſſe Primates fuſe oſtendit Thomaſſinus Parte 1. *Diſciplinæ*, Lib. 1. Cap. LIX. Nobis ſat erit referre, eo nomine Archiepiſcopum Eboracenſem de Primatu Angliæ certantem cum Archiepiſcopo Cantuarienſi jus præferendæ Crucis ſibi aſſeruiſſe per univerſam Angliam, variiſque temporibus recidivam inter Cantuarienſem, & Eboracenſem Præſules recruduiſſe controverſiam, de qua videri poteſt reſcriptum Alexandri III. Pontificis Maximi ad ipſum Archiepiſcopum Eboracenſem in Cap. 1. *Ut lite pendente nihil innovetur*, ubi hæc habet Pontifex: *Statuimus, ut litteræ prohibitionis, quas ad petitionem Archiepiſcopi Cantuarienſis, tuæ fraternitati direximus, nullum præjudicium faciant, quo minus tibi, & ſucceſſoribus tuis liberum ſit (quemadmodum vobis eſt beneficio privilegiorum Apoſtolicæ Sedis indultum, & tu, & Prædeceſſores tui conſuevi(ſ)tis facere) ante vos per totam Angliam deferre Crucem, quouſque definitiva ſententia decernatur, an Eccleſia tua de jure hoc debeat habere*. Certe videtur jam ante annum Chriſti milleſimum Primati Bituricenſi id facultatis fuiſſe, ut Crux illi ſua prægeſtaretur in utraque Provincia Bituricenſi, atque Burdigalenſi, quæ Exarchatui ejus obnoxiæ tum eſſent. Quod quidem nos docet Eugenius III. in Epiſtola LXIII. ad Primatem Bituricenſem ſcripta: *Porro ad majorem reverentiam per ſupradictas Provincias vexillum Dominicæ Crucis ante vos deferri concedimus, ſicut etiam antiqua Prædeceſſorum veſtrorum conſuetudo obtinuit*.

V. Quod tandem ſpectat Archiepiſcoporum Crucem, multa extant apud Raynaldum Pontificum Romanorum diplomata, quibus eam ipſi Archiepiſcopis, ſeu Metropolitanis conceſſere. Sane eo diplomate, quo anno MCCXXXVIII. facultatem dedit Gregorius IX. Gueſnenſi Archiepiſcopo, ut prælata Cruce obambularet, ita eum monuit: *Conſiderans diligenter, quod in Cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti te oporteat gloriari, pie deſideras ſalutiferæ Crucis vexillum ante te facere de noſtra licentia bajulari, qui Crucis mortificationem jugiter in tuo corpore debes pro divini nominis amore portare. Nos igitur attendentes, quod non ſunt tibi armaturæ cæleſtis inſignia deneganda, qui contra perſecutores Eccleſiæ certamine inceſſanter labores, præſentium tibi auctoritate concedimus, ut per tuam Provinciam ante te ferri facias Crucis ſignum, niſi cum Apoſtolicæ Sedis Legatus in Polonia fuerit conſtitutus*. Docet laudatus Thomaſſinus Cap. LIX. Num. VIII. non abhorrere a vero, ſub Alexandro IV. vel ſub Gregorio IX. Crucem demum Metropolitanis omnibus factam communem fuiſſe, ut ea deinceps Metropoliticæ dignitati quodammodo coaluerit, nec poſthac potuerit unquam divelli; indeque eſſe, quod in Decretalibus a Gregorio IX. publicatis, de Cruce Archiepiſcopali nullus extat Titulus, etſi ſit de Pallio, cujus jamdudum uſum aſſecuti fuerant Metropolitæ omnes. Eſt autem in Clementinis Titulus, qui inſcribitur, *De Privilegiis &c.* ubi non ſolum ſupponitur Crux Archiepiſcopis omnibus in promiſcuo jam uſu fuiſſe, verum etiam & illud decernitur, ut poſſint Archiepiſcopi per totam Provinciam, etiam in locis exemptis uti jure prægeſtandæ Crucis, ſicut & benedicendi populis, & Pontificalia celebrandi: *Archiepiſcopo per quævis loca exempta ſuæ Provinciæ facienti tranſitum, ut Crucem ante ſe libere portari faciat .... duximus concedendum*.

VI. Neque vero ſolum poſſe, ſed & debere Archiepiſcoporum, Primatumve Crucem inferri coram Principibus ſummis, & in Curias ampliſſimas Comitiorum Regni, ſive Parlamentorum, abunde nos docent præſtantiſſimorum exempla Antiſtitum, inter quos clariſſimus Sanctiſſimuſque Dominicanæ Familiæ alumnus, Bartholomæus a Martyribus, Archiepiſcopus Bracharenſis in ea ipſa Luſitaniæ Regni comitia Crucem ſuam intulit, ubi Philippus II. Hiſpaniarum Rex ejus Regni corona redimitus ab ipſo fuit. Carolus autem Mediolanenſis Archiepiſcopus ſanctitate, & diſciplina Eccleſiaſtica conſpicuus, teſte in ejus vita Giuſſano Lib. III. Cap. V. a curru Henrici III. Francorum Regis declinavit, ne, ſi in eo cum Rege ſediſſet, non poſſet ſatis honorifice Crux deferri. Cumque hic idem Præſul Sanctiſſimus, eodem teſte Giuſſano Lib. VIII. Capite III. inviſurus Ducem Sabaudiæ Taurinum profectus eſſet, vidiſſetque Taurinenſem Archiepiſcopum, cum palatium Ducis adiret, abſtinere a geſtanda Cruce, increpuit eum, admonuitque, præire ſuam ei ſemper debere Crucem, & ubique locorum, atque adeo in ipſo Ducis triclinio.

VII. Hæc quæ hactenus enarravimus, profecto tunc locum habent, ubi electus Archiepiſcopus jam Pallium receperit; *Neque*, enim ait Rubrica, *ante habitum Pallium poteſt electus ante ſe Crucem deferre, ſed tantum poſtea*. Hinc merito Anſelmus Cantuarienſis Archiepiſcopus Samuelem Dublinienſem in Hibernia Archiepiſcopum objurgavit Lib. III. Epiſtola LXXI. & Lib. IV. Epiſtola XXVII. quod Crucem ſibi præferri juberet, affirmans, id juris eos tantum habere Archiepiſcopos, qui Pallium a Romano Pontifice accepiſſent. *Præterea audivi, quod facis portari Crucem ante te in via. Si verum eſt, mando tibi, ne hoc amplius facias, quia non pertinet, niſi ad Archiepiſcopum a Romano Pontifice Pallio confirmatum*. Sunt hodie nonnulli Epiſcopi,

ſcopi, Lucenſis, ſeu Lucanus nempe in Hetruria, & Papienſis in Lombardia, qui, ut teſtatur Eminentiſſimus Vincentius Cardinalis Petra Tom. v. ad Conſtitutionem III. Pii II. Sectione unica Num. XLIII. *ſicut habent uſum Palli, ita etiam & Crucis*; additque ibidem, memoratos Præſules ea uti Cruce in capite inſignium Gentilitiorum ſubtus Pileum Pontificale. Aliis quoque Epiſcopis aliquando prælatam fuiſſe Crucem, & Regibus, fuſe docent eruditiſſimus Novarinus Clericus Regularis, Lib. VIII. *Schediaſmatum*, Cap. I. Grethſerus, Lib. II. *De Cruce*, Cap. XXXV. Codinus *De officiis Domus Auguſtæ*, Cap. V. Boſquetus ad Innocentium III. & alii complures. Ante Regem Hungariæ S. Stephaphanum, ceu Apoſtolatus inſigne, deferri Crucem, inter alia privilegia conceſſit Silveſter II. Pontifex Maximus, uti ad annum Chriſti milleſimum ex Cartuitio Epiſcopo, qui vitam ſcripſit memorati Regis, narrat Cæſar Cardinalis Baronius.

VIII. Nequid autem omittamus ejus ritus præferendæ Crucis Patriarchæ, vel Archiepiſcopo, illud inſuper adnotandum cenſeo, duplex agnoſci diſcrimen inter delationem Crucis Patriarchalis, & Archiepiſcopalis. Primum quidem eſt ratione formæ, Patriarchæ etenim utuntur Cruce geminum lignum tranſverſum habente; ſuperiuſque brevius eſt inferiori: Archiepiſcopi vero uno dumtaxat ligno tranſverſo compoſitam Crucem præſeferunt; uti notarunt Cujacius in Cap. *Sane*, III. *De foro competenti*, & Lipſius in Notis ad librum de Cruce. Quibus adde quod alii eruditi docent, inter quos vir clariſſimus Pompejus Sarnelli Epiſcopus Vigilienſis Tomo IX. *Epiſtolarum Eccleſiaſticarum*, Epiſtola XXXIX. ubi ait, rem profecto eſſe ſymbolicam, & a Pictoribus adinventam, qui ſicut ad denotandum Patriarcham, Crucem cum duplici tranſverſo, ita cum triplici ad ſignificandum Papam pingere ſolent; cum ceteroqui nec Patriarchæ, nec Legati Apoſtolicæ Sedis, nec ipſi Romani Pontifices iter agentes, aliam Crucem ſibi præferri faciant, quam Crucem ſimplicem ſine duplici ſcilicet, vel triplici tranſverſo ligno compoſitam. Hinc de Urbano V. quem ajunt primo uſum Pontificio Triregno, ideſt Tiara triplici corona ornata, ſic quidam Poeta cecinit.

Cur tibi Crux triplex, Urbane, triplexque corona?
Anne ſuam ſequitur quæque corona Crucem?

IX. Aliud inter Crucis Patriarchalis, & Archiepiſcopalis diſcrimen eſt ratione loci, nam Patriarchæ etiam per totum ſuum Patriarchatum jus habent ſibi præferendi Crucis; Archiepiſcopi vero nonniſi intra Provinciam ſuam. Singulare quidem eſt in Noſtro Neapolitano Regno privilegium Archiepiſcopi Nazareni, qui ex peculiari indulto Clementis IV. confirmato ab Innocentio VIII. Clemente VII. & a S. Pio V. Pontificibus Maximis, auctoritatem habet deferendi non modo Crucem, ſed & Pallium, ac Mozzettam, non ſolum in ſua Diœceſi, verum excepta Urbe, per univerſum Terrarum Orbem, ut hac honoris ſpecie Civitas illa decoraretur, unde Unigenitus Dei Filius natalem ſuum ſortiri dignatus eſt diem. Quod ſane privilegium juſtum eidem exhibet titulum Crucem ubique gerendi, adeo ut a nemine moleſtari poſſit, uti optime deciſum fuit a Sacræ Rotæ Romanæ Præſulibus adverſus Tranenſem Archiepiſcopum die XXVIII. Junii anno MDCXLVII. uti videre eſt Tomo X. Recentiorum, Deciſione CVI.

X. Ceterum, uti docet Ughellus Tomo VII. *Italiæ Sacræ*, primæ editionis, Pagina 1038. Nazarena Metropolitica in Galilea ſedes erat poſt captam Jeroſolymam Gotofredo Duce a Latinis conſtituta. Verum occupata Turcarum armis Palæſtina anno MCXC. ac proinde Civitate Nazareth, & Archiepiſcopali ejus Sede in captivitatem redacta, placuit Summis Pontificibus, ne ejus Civitatis, atque Eccleſiæ nomen interiiſſe videretur, ex quo Chriſtus ipſe Dominus, ac Redemtor noſter ſe cognominari voluit Nazarenum, placuit, inquam, huic Archiepiſcopo honorariam ſedem in Italia conſtituere, ubi profugus benigne exceptus fuerat. Igitur in nobili Apuliæ oppido Noſtri Regni Neapolitani, quod Barilum, ſive Barletta dicitur, Tranenſis Diœceſis, domicilium aſſignarunt, & non procul a mœnibus Eccleſiam Beatæ Mariæ de Nazareth una cum juribus, titulo, & dignitate Archiepiſcopali in Metropolitanam erexerunt, ac ſucceſſu temporis præter alias Parochiales Eccleſias, quas illi ſubjecerunt cum ſpirituali, & temporali imperio, duas etiam Cathedrales cum ea conjunxerunt, Cannenſem ſcilicet anno MCDLV. & Montis viridis anno MDXXXIV. privilegiis, ac vetuſtate ornatas. Injuria inde bellorum Metropolitana hæc Eccleſia ſolo æquata, S. Pii V. Pontificis Maximi auctoritate anno Chriſti MDLXVII. Pontificatus I. intra oppidum in Abbatiali Eccleſia S. Bartholomæi cum juribus, ac privilegiis a S. Mariæ Nazarenæ titulo tranſlata eſt; quam Bernardinus de Figueora Hiſpanus, nobilibus parentibus in Granatenſi Regno natus, Archiepiſcopus Nazarenus a fundamentis magnifice reædificavit anno Chriſti MDLXXII. ut ex marmorea inſcriptione, quæ in choro ejuſdem Templi extat, ipſe Ughellus comprobat.

§. IX.

Nec poteſt Patriarcha, vel Archiepiſcopus uti Pallio extra ſuum Patriarchatum, vel Provinciam, & non omni tempore, ſed tantum in Eccleſiis, in Miſſarum ſolemniis, in feſtis præcipuis, non in proceſſionibus, neque in Miſſis pro defunctis: &, quia Pallium eſt perſonale, ideo accommodari non poteſt, neque in morte alicui relinqui, ſed Patriarcha, vel Archiepiſcopus cum eo ſepeliri debet.

COMMENTARIUS.

I. SOlum Romanum Pontificem in Miſſarum ſolemniis Pallio ſemper uti, & ubique, alios vero tum Patriarchas, tum Archiepiſcopos eo nec ſemper, nec ubique, ſed in Eccleſia ſua, in qua juriſdictionem Eccleſiaſticam acceperunt, certis tantum debere uti diebus, tradit

dit Innocentius III. relatus in Cap. *Ad honorem Dei.* IV. *De auctoritate, & uſu Pallii*, eamque reddit rationem: *Quoniam Pontifex aſſumtus eſt in plenitudinem poteſtatis, alii vero vocati ſunt in partem ſollicitudinis*. Nec deſunt exempla, quibus edoceamur, Romanos Pontifices non modo in Miſſarum ſolemniis, ſed etiam in aliis Eccleſiaſticis functionibus Sacro Pallio uſos fuiſſe. Ex Ordine Romano X. Num. XIII. De proceſſione feriæ ſextæ in Paraſceve quæ a Lateranenſi Baſilica ad Eccleſiam S. Crucis fiebat, recte colligit vir clariſſimus Dominicus Georgius Lib. I. *De Liturgia Romani Pontificis*, Cap. XXV. Num. XI. in ea proceſſione Pallio ſuper planeta indutum fuiſſe Pontificem. Narratur enim, poſtquam Pontifex Eccleſiam S. Crucis ingreſſus eſſet, intraſſe Secretarium, & abſtracta Planeta cum Pallio, ibi aliquantiſper ſediſſe. In Conciliis etiam ipſos Pontifices Pallio inſignitos conſediſſe, oſtendi poteſt ex Actis Concilii Barenſis, quod anno Chriſti MXCVII. habitum eſt. Ibi ſiquidem interfuiſſe legitur Urbanum II. Pontificem Maximum caſula, & Pallio indutum: *Ut ergo ventum eſt ad Concilium, Apoſtolicus ante corpus Sancti Nicolai conſtratus tapetibus, & Palliis, ipſe caſula cum Pallio amictus, tribunal aſcendit, ceteri cum cappis ſedebant*.

II. Sedulo autem, ac diligenter a Romanis Pontificibus cautum fuit, ne Pallium extra Miſſarum ſolemnia, vel extra Eccleſiam alii geſtarent; idque ex veteri Eccleſiæ conſuetudine, quam indicat S. Gregorius Lib. II. Epiſtola LIV. ad Joannem Archiepiſcopum Ravennatem, ſic ſcribens: *Illud Frater cariſſime tibi non putavimus ignotum, quod pene de nullo Metropolitano in quibuslibet mundi partibus ſit auditum, extra Miſſarum tempus uſum ſibi Pallii vendicaſſe*. Et Lib. IV. Epiſtola L. ad Vigilium Arelatenſem, *Pallium*, inquit, *tranſmiſimus, quo fraternitas tua intra Eccleſiam ad ſola Miſſarum ſolemnia utatur*. Idipſum ſtatutum legimus in Synodo Romana ſub Joanne Papa VIII., edita a Viro Clariſſimo Holſtenio, Cap. III. *Quicumque Metropolitanorum per Plateas, vel in litaniis uti Pallio præſumſerit, & non tantum in præcipuis feſtivitatibus, & ab Apoſtolica Sede in dictis temporibus, ad Miſſarum ſolummodo ſolemnia, careat illo honore*.

III. Si verum eſt quod ſcribit Flodoardus in Hiſtoria, apud Baronium anno DCCCXLIX. Hincmarus Remenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus pro ſuæ ſanctitatis, ac ſapientiæ reverentia per interventionem Lotharii Imperatoris Pallium ad quotidianum ſuſcepit uſum a Leone IV. Papa, a quo jam aliud perceperat in deſignatis ſibi ſolemnitatibus debite fruendum. Quem quotidianum Pallii uſum nulli unquam Archiepiſcopo ſe conceſſiſſe, vel deinceps conceſſurum eſſe idem Papa in Epiſtola tunc ad eum directa teſtatur. Ait hæc Flodoardus; verum commentitiam eſſe hujuſmodi conceſſionem Cardinalis Bona Lib. I. *Rerum Liturgicarum*, Capite XXIV. Num. XVI. perſpicue demonſtrat ex Epiſtola XLVII. Nicolai I. Papæ ad ipſum Hincmarum, & ex ejuſdem ad Nicolaum reſponſo. Conceſſum olim S. Brunoni Colonienſi Antiſtiti ab Agapito II. Romano Pontifice Pallium, ut eo præter conſuetudinem uteretur, quoties vellet, teſtatur in ejus vita Cap. XXIII. apud Surium die XI. Octobris, Rogerus Monachus. Milo quoque in vita S. Lanfranci Cantuarienſis Cap. XI. refert, Alexandrum II. duo Pallia illi dediſſe, unum quod de Altari Romano more accepit; alterum quod ſua manu ei porrexit, cum quo Miſſam celebrare ſolitus erat, in indicium ſui amoris.

IV. Porro etiam Græci Epiſcopi, uti recte obſervat Lupus in Scholio ad Canonem XXVII. Synodi Octavæ generalis, nonniſi intra Eccleſiam, & Miſſarum ſolemnia poterant geſtare Pallium. Enim vero, dum Euangelium legeretur, conſueviſſe ab illis deponi non ſine myſterio, tradit in Libro de myſtagogia, ſive de Miſſa Symeon Epiſcopus Theſſalonicenſis hiſce verbis: *Dum Euangelium legitur, Epiſcopus Omophorion* (ideſt Pallium) *deponit, ſervitutem, atque ſubjectionem ſuam, erga Dominum demonſtrans. Quoniam cum ille per Euangelium loqui cognoſcitur, & tamquam coram adeſt, ipſe tunc monimentum incarnationis ejus geſtare non audet, ſed ab humeris ablatum Diacono tradit, qui illud dextera complicatum retinet, ipſi Epiſcopo adſtans, & ſacra dona præcedens*. Hunc antiquiſſimum Orientalis Eccleſiæ ritum præclare deſcripſit Iſidorus Peluſiota Lib. I. Epiſtola CXXXVI. ubi ait, eam cæremoniam deponendi Pallium ad lectionem Sancti Euangelii, in memoriam ovis amiſſæ, de qua in Euangelio ſermo eſt, a Græcis fieri conſueviſſe: *Cum verus Paſtor per adorandorum Euangeliorum aſſertionem accedit, tum demum Epiſcopus aſſurgit, atque imitationis habitum*, (ideſt, Pallium) *deponit; hic nimirum Dominum ipſum paſtoralis artis ducem, & herum adeſſe ſignificans*. Et ſtatim cauſam exponens, cur Pallium habitum imitationis vocet, ſic inquit: *Id amiculum, quod Sacerdos humeris geſtat, atque ex lana non ex lino contextum eſt, ovis illius, quam Dominus aberrantem quæſivit, inventamque humeris ſuis ſuſtulit, pellem deſignat; Epiſcopus enim qui Chriſti typum gerit, ipſius munere fungitur, atque ipſo etiam habitu illud omnibus oſtendit, ſe boni illius, ac magni Paſtoris imitatorem eſſe, qui gregis infirmitates ſibi ferendas propoſuit*. Vide noſtrum Opuſculum, De Codice Sancti Euangelii, atque ſervatis in ejus lectione, & uſu vario ritibus, Lib. II. Cap. XXI. ubi plura diximus de Omophorio, ideſt Pallio. Ceterum ex recitato hucuſque Iſidorii teſtimonio ratio profecto deduci poteſt, quam ob cauſam voluerit Eccleſia, Epiſcopos, nonniſi intra Miſſarum ſolemnia, Pallio uti. Cum enim laneum Pallium perditam ovem ſignificet, hæc autem reperta non eſt, niſi per cruentum Crucis ſacrificium, jure ac merito Epiſcopi Redemptorem noſtrum, ac ovis portatorem, Chriſtum Dominum repræſentantes, Pallio niſi in incruento Miſſæ Sacrificio uti non poſſunt. Etſi autem alicubi dicatur, uti poſſe Pontificem Pallio, cum Epiſcopum conſecret, vel Eccleſiam: intelligendum id cenſet Gonzalez in Cap. *Cum ſis*. VI. *De auctoritate, & uſu Pallii*, quia memoratæ functiones inter Miſſarum ſolemnia celebrantur.

V. Caverunt præterea Romani Pontifices, ut ii quibus eſſet jus deferendi Pallium, in feſtis quidem præcipuis, eo uterentur, non vero in proceſſionibus, nec in Miſſis, ut ajunt, pro defunctis. Quæ ſint hæc feſta præcipua, quibus Pallium geſtari poteſt, in ſequenti Commentario explicabimus. Quod autem neſas ſit Archiepiſcopo Miſſas pro defunctis cum Pallio celebrare, conſtitutum id ab Honorio III. fuiſſe legimus in literis ad Archiepiſcopum Lugdunenſem, uti videre eſt in Cap. *Tua nos*. Extra, *De auctoritate, & uſu Pallii*; ubi ita reſcripſit Pontifex: *Quum etiam in tua Diœceſi non ſemper debeas celebrare cum Pallio, ſed diebus illis dumtaxat, qui in Eccleſiæ tuæ pri-*

privilegiis ſunt expreſſi, ſoluta eſt quarta quæſtio, qua quæſiſti, an tibi licitum pro defunctis cum Pallio celebrare. Ergo præcipua ratio, ob quam nequit Archiepiſcopus uti Pallio, cum pro defunctis celebrat, illa profecto eſt, quia hujuſmodi dies non reperiuntur expreſſi in forma traditionis Pallii, ſeu privilegiis Eccleſiæ conceſſis.

VI. Quod vero in proceſſionibus uti Archiepiſcopus Pallio non poſſit, deciſum habemus a Clemente III. Pontifice Maximo in Cap. 1. *De auctoritate, & uſu Pallii*, ubi neſcio quem Archiepiſcopum hiſce plane verbis admonuit: *Si vero te ſacris indutum veſtibus, Eccleſiam proceſſionaliter, vel alio modo exire contigerit, tunc Pallio uti minime debeas.* Et, ut altius rem repetamus, cum Joannes Ravennatum Archiepiſcopus Pallium etiam extra Miſſarum ſolemnia in Litaniarum extra Eccleſiam Proceſſionibus portare quaſi ex Eccleſiæ ſuæ antiquo privilegio ſoleret, zelo exardeſcens Sanctus Gregorius Magnus veteris tum Latinæ, tum Græcæ Eccleſiæ diſciplinæ, quam ille penitus conculcarat, magno animi ſui ſenſu, Lib. II. Indictione XI. Epiſtola LIV. graviter eundem reprehendit, dicens, Litanias eſſe cilicii, & pœnitentiæ proceſſiones, adeoque non eſſe in iis ornamentum illud ferendum. Legenda eſt omnino ea Epiſtola, in qua etiam docet, Pallium eſſe grave jugum, pondus, & vinculum cervicis, ac profeſſæ humilitatis teſſeram, ideoque nec adfectandum, neque ferendum pro ſeculari gloria. Ceterum ægre tandem poſt longam diſquiſitionem, ob conſuetudinem Eccleſiæ Ravennatis, quam ejuſdem Eccleſiæ Archiepiſcopus afferebat, adductus eſt S. Gregorius, ut Ravennatibus Metropolitis Pallii uſum in proceſſionibus quater in anno concederet. Unde Lib. IV. Indictione XIII. Epiſtola LIV. Mariano Ravennæ Epiſcopo Pallii uſum concedens, ita ſcribit: *Apoſtolicæ Sedis benevolentia, & antiquæ conſuetudinis ordine provocati, fraternitati tuæ, quam in Ravennate Eccleſia gubernationis ſuſcepiſſe conſtat officium, Pallii uſum prævidimus concedendum. Quo non aliter te uti memineris, niſi in propria tuæ Civitatis, dimiſſis jam filiis, Eccleſia, procedens a ſalutatorio ad ſacra Miſſarum ſolemnia celebranda; peractis vero Miſſis idem in ſalutatorio rurſum curabis deponere: extra Eccleſiam vero non amplius illo tibi, niſi quater in anno in Litaniis, quas ad deceſſorem tuum Joannem expreſſimus, uti permittimus.* Scilicet die natalitio Beati Joannis Baptiſtæ, Beati Petri Apoſtoli, & Beati Apollinaris Martyris, atque die natali conſecrationis Archiepiſcopi Ravennatis, quemadmodum videre eſt Lib. IV. Indictione XIII. Epiſtola XI. Salutatorium idem eſt, ac Secretarium, ſeu, ut ajunt barbara voce, *Sacriſtia*. Cur autem ſalutatorium eo nomine appellaretur, fuſe ac erudite explicat vir clariſſimus Dominicus Georgius de Liturgia Romani Pontificis, Pagina 66, & ſeqq.

VII. Cum denique, ut ait Rubrica, Pallium ſit perſonale, ideo alteri commodari nequit, neque in morte alicui relinqui; ſed Patriarcha, vel Archiepiſcopus cum eo ſepeliri debet. Id quod jam extat deciſum a Cæleſtino III. qui a neſcio quo Archiepiſcopo conſultus, utrum ipſi liceret Pallium ſuum alii Metropolitano commodare, ſi contigerit eum ſine Pallio ſuo ad Eccleſiam ſibi commiſſam, vel in aliqua præcipua ſolemnitate venire, & in eadem Eccleſia Miſſarum ſolemnia celebrare; ita illi reſcripſit: *Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod non videatur eſſe conveniens, ut Pallium tuum alicui commodes, cum Pallium in perſonam non tranſeat, ſed quiſquis, ſicut tua novit diſcretio, cum eo debeat ſepeliri.* Extat hoc Cæleſtini reſcriptum, in Cap. *Ad hæc*. II. *De auctoritate, & uſu Pallii*. Adeo autem Pallium perſonam reſpicit Archiepiſcopi, tamquam Metropolitani illius Eccleſiæ, cui præeſt, ut ſi ipſe in aliam Eccleſiam ſimiliter Archiepiſcopalem transferretur, adhuc novum Pallium a Romano Pontifice petere teneretur, nec primo conceſſo, intuitu prioris, uti valeret, quia nimirum illud conceſſum ei fuit, uti prioris Eccleſiæ Metropolitano; quemadmodum liquet ex quodam Innocentii III. reſcripto quod nos ſupra ad calcem Commentarii in §. V. hujus Tituli explicuimus. Itaque ſi Pallium Archiepiſcopo ſemel conceſſum, eo ipſe uti nequit, ſi ad aliam Eccleſiam translatus eſt, multo minus poterit ſuum Pallium alteri commodare. Debet ergo Archiepiſcupus cum eo ſepeliri, non vero alii relinquere, cum juxta veterem Eccleſiæ morem religioſe hactenus ſervatum unuſquiſque ſepeliendus ſit cum inſignibus dignitatis ſuæ, quibus in vita decorabatur.

VIII. Innumera profecto ad hunc veterem morem comprobandum afferri puſſent exempla; inſigne quidem illud eſt, quod nobis ſuppeditat Vita S. Ignatii Patriarchæ Conſtantinopolitani, quam ſcripſit Nicetas Paphlago; ſtatim enim ut obiit, *Illum ſacro Patriarchæ ornatu ex more domeſtici veſtiunt, & venerandum Jacobi fratris domini Superhumerale cum veneratione illi induunt, quod ante aliquot annos Hieroſolymis ſibi miſſum tanta veneratione proſecutus eſt, ac ſi ipſum Jacobum Apoſtolum, & primum in eo Humerali Pontificem ſpectaret; hoc propterea voluit, ut ſecum ſepeliretur.* Idipſum affirmat in ejuſdem S. Epiſcopi encomio Michael Syncellus, ſic inquiens: *Ferunt Ignatium, poſtquam creatus eſt Patriarcha, Divi Jacobi, fratris domini Superhumerale nactum, ſæpe dum viveret, eo ornatum, & poſt mortem, cum eodem ſepultum.* Refert præterea Hugo Abbas Flaviniacenſis in Chronico Mirdunenſi, tempore Richardi Abbatis S. Vitoni, Herimannum Metenſem Epiſcopum, *Cruce, Mitra, & Pallio* decoratum, fuiſſe ſepultum. Legimus etiam in Actis translationis S. Dunſtani Archiepiſcopi Cantuarienſis, annulum in ipſius digito inventum fuiſſe; unde non dubium videri debet, quin aliis Pontificalibus ornamentis idem Sanctus Præſul ſepulturæ traditus fuerit. Idem de S. Anſelmo, qui aliquanto poſt Dunſtanum Cantuarienſi præfuit Eccleſiæ narrat Edmerus. Et, ut alia exempla omittam, quæ videri poſſunt apud Bollandianos paſſim, ubi narrant funus, ac ſepulturam Sanctorum Archiepiſcoporum, qui cum inſignibus dignitatis ſuæ, adeoque cum Pallio humati fuerunt, docet Theodoretus in Philotheo Cap. XVII. Epiſcopos olim Pontificali veſte indutos ſepultos fuiſſe.

IX. Non negaverim tamen, alium antiquitus fuiſſe morem Eccleſiæ Alexandrinæ, in qua defuncti Epiſcopi Pallium, quod Sancti Marci Euangeliſtæ primitus fuerat, in ſucceſſorem tranſibat. *Conſuetudo eſt Alexandriæ*, inquit Liberatus in Breviario, Cap. XX. *illum Patriarcham, qui defuncto ſuccedit, excubias agere ſuper defuncti corpus, manumque dexteram ejus ſuo capiti imponere, & ſepulto manibus ſuis, accipere collo ſuo Beati Marci Pallium, & ſic legitime ſedere.* Item ſcribit Rupertus Abbas Tuitienſis Lib. I. *De divi-*

divinis officiis, Cap. xxii. Maternum Trevirenſis Eccleſiæ a Beato Petro Apoſtolo creatum Epiſcopum, hæreditatem Pallii ſuis ſucceſſoribus dereliquiſſe. Porro ſi qua fides eſt Liberato Diacono, qui nobis Alexandrinæ Eccleſiæ conſuetudinem enarravit, neſcio an locum habere poſſint Acta Martyrii S. Petri Alexandrini apud Baronium anno CCCX. Num. x. ubi ajunt, ipſum Pontificem *indutum veſtibus Sacerdotalibus albi coloris, Colobio, & Omophorio triumphali pompa ad cæmeterium delatum, ſepulturæ mandatum fuiſſe*.

X. Reliquum eſt, ut ad hujus ſaltem Commentarii calcem paulo fuſius enarremus id quod initio præſentis Rubricæ habetur, non poſſe ſcilicet Patriarcham, vel Archiepiſcopum extra ſuum Patriarchatum, vel Provinciam Pallio uti. Quod quidem non modo Sacris Canonibus, Pontificumque decretis, ſed & rationi conſentaneum eſt. Cum enim forma cujuſcumque conceſſionis diligenter ſervanda ſit, uti paſſim docent Canonici Juris Conſulti ex Cap. *Cum dilecta*. xxii. *De reſcriptis*; nec ab ea in aliqua parte recedere liceat: quis non videt, inde ſequi, nec Patriarcham, nec Archiepiſcopum, ne formam traditionis Pallii exceſſiſſe videantur, poſſe extra ſuum Patriarchatum, vel Provinciam Pallium geſtare? Adde; cum Pallium concedatur, ut eo inſignitus Archiepiſcopus, uti ſuperius oſtenſum fuit, Miſſarum ſolemnia celebret, quæ nonniſi intra Eccleſias celebrari poſſunt, merito præſcribit noſtra Rubrica Pontificalis, ſecuta veteres Eccleſiæ Canones, intra Eccleſiam Archiepiſcopalem, non vero extra, Pallio uti poſſe Archiepiſcopum. Cum inſuper in qualibet Eccleſia ſuæ Provinciæ fas ſit Archiepiſcopo Miſſam celebrare, quia nimirum talis celebratio ad actus juriſdictionis minime ſpectat, recte iccirco concluditur, poſſe Archiepiſcopum uti Pallio in qualibet ſuæ Provinciæ Eccleſia. Argumentum eſt eruditiſſimi Emmanuelis Gonzalez in Cap. 1. *De auctoritate, & uſu Pallii*, ubi varias difficultates refellit, quæ in hanc Rubricæ noſtræ partem fieri ab Adverſariis poſſent.

XI. Hoc mihi quoque loco explicandam reſervavi illam facti ſpeciem, quæ relata eſt in Cap. *Ex tuarum*. v. citato Titulo. Cum tempore Innocentii III. tota fere Compoſtellana Provincia a Saracenis occupata eſſet, eaque occaſione Petrus Archiepiſcopus Compoſtellæ frequentius abeſſet extra Provinciam ſuam pro Eccleſiæ ſuæ negotiis, & grave ei eſſet abſque Pallio miniſtrare, poſtulavit ab Innocentio, ut extra Provinciam ſuam, uti Pallio ei liceret, adducens generalem Hiſpaniæ conſuetudinem, ubi Archiepiſcopi indifferenter Pallium extra Provinciam ſuam geſtabant. His motus Pontifex, licet hujuſmodi conſuetudinem floccipenderet, eamque diceret eſſe potius corruptelam, ex ſpeciali tamen gratia eidem indulſit, ut Pallio ei uti liceret in aliena Eccleſia, ſi forte ad eam declinaret neceſſitate præpeditus Suffraganeos conſecrandi, vel proprios Clericos ordinandi cauſa, de conſenſu ſcilicet Diœceſani. Non enim licet in aliena Diœceſi ordinationem celebrare ſine Ordinarii loci conſenſu; ex Can. *Epiſcopi*. viii. Quæſtione 1. & Can. *Nullus*. ix. Quæſtione II. Verba Innocentii in ea Decretali hæc ſunt: *Licet autem talis conſuetudo dicenda ſit potius corruptela, nos tamen de ſpeciali gratia indulgemus tibi, ut ſi neceſſitate aliqua præpeditus, ad Eccleſiam tibi ſubjectam accedere forte nequiveris pro conſecrandis Suffraganeis tuis, vel Clericis ordinandis, & ad Eccleſiam alienam propter hoc te contigerit declinare, dummodo is, ad quem Eccleſia pertinet, id permittat, utendi Pallio in jam dictis caſibus liberam habeas facultatem*.

XII. Ceterum Celeſtinus III. Pontifex Maximus in Capite *Ad ſupplicationem*. ix. Extra, *De renunciatione*, cum permiſiſſet Raguſienſi Archiepiſcopo ob vitæ periculum propriæ ſedi renunciare, ſanxit profecto, ut ille in Eboracenſi Archiepiſcopatu degens, proprio Metropolitæ ſubjaceret, & ſic in Epiſcopali ornatu divina perageret quidem myſteria, ut tamen uſu Pallii abſtineret: *Ad ſupplicationem*, inquit, *Raguſienſis Archiepiſcopi eum a cura qua tenebatur Eccleſiæ Raguſienſis, duximus abſolvendum, eo quod ibi non poterat ſecure morari, etſi acceſſum haberet ad illam, mortis ſibi periculum imminebat.* Et infra: *Ne vero idem in vituperium miniſterii noſtri defectum in rebus temporalibus patiatur: mandamus, quatenus beneficium, quod de liberalitate Regia, ac conceſſione tua in Epiſcopatu Carleoli, & Eccleſia de Malebros eſt illi collatum, ad ſuſtentationem conſervet ipſius. Cui conceſſimus, ut in Epiſcopatu abſque uſu Pallii officium Epiſcopale valeat exercere; tibi tamquam Metropolitano reverentiam, & obedientiam impenſurus*. Verba ſunt memorati Cæleſtini in Epiſtola decretali ad ipſum Archiepiſcopum Eboracenſem. Quod vero ſcriptum eſt in Cap. *Cum ſit*. v. *De auctoritate & uſu Pallii*, uſum Pallii ubicumque concedi Archiepiſcopis; id intelligendum omnino eſt prout determinatur in Cap. 1. Tit. eodem, ideſt intra quamlibet Eccleſiam ſuæ Provinciæ. Puto equidem, Synodum Tridentinam inhibentem uſum Pontificalium in aliena Diœceſi abſque conſenſu Ordinarii, inhibuiſſe cenſendam eſſe & uſum Pallii.

§. X.

Dies, quibus Pallio uti poteſt Patriarcha, ſive Archiepiſcopus, hi ſunt: Nativitas Domini noſtri Jeſu Chriſti. Sancti Stephani Protomartyris. S. Joannis Apoſtoli, & Euangeliſtæ. Circumciſio Domini. Epiphania Domini. Dominica in Palmis. Feria v. in Cœna Domini. Sabbatum Sanctum. Dominica Reſurrectionis cum duobus diebus ſequentibus. Dominica in Albis. Aſcenſio Domini. Dominica Pentecoſtes. Feſtum Corporis Chriſti. Feſtivitates quatuor B. Mariæ ſemper Virginis, Purificationis, Annuntiationis, Aſſumptionis, & Nativitatis. Nativitas S. Joannis Baptiſtæ. Feſtum omnium Sanctorum. Feſtivitates omnium Apoſtolorum. Dedicationes Eccleſiarum.

Principales Feſtivitates Eccleſiæ ſuæ, Ordinationes Clericorum. Conſecrationes Epiſcoporum, & Virginum, Dies anniverſarius Dedicationis Eccleſiæ. Et conſecrationis ſuæ.

COMMENTARIUS.

I. VAriis temporibus varii aſſignati fuerunt geſtationi Pallii dies. Adrianus II. Pontifex Maximus in literis ad Sanctum Arctadum Epiſcopum Namnetenſem, ubi ei Pallium conceſſit, paucos hoſce tantum dies expreſſit, in quibus ei ſacro illo ornamento uti liceret: *Fraternitati tuæ Pallium ad Miſſarum ſolemnia tantum celebranda concedimus: in die dumtaxat ſanctæ, & venerandæ Domini noſtri Jeſu Chriſti Reſurrectionis, ac Nativitatis, ſeu Adſcenſionis die, & in Adſumptione Beatæ Dei Genitricis ſemper Virginis Mariæ, ſeu in Natalitiis Beatiſſimorum Apoſtolorum, ſive in Nativitate S. Joannis Baptiſtæ, necnon & in Natali Sancti Chriſti Confeſſoris Martini die, verum etiam, & in Ordinationis tuæ natalitio concedimus die, ſicut a Beatiſſimo prædeceſſore Gregorio ſancitum eſt*. Scribit Nicolaus I. Epiſtola XXXIX. ad Rodulphum Archiepiſcopum Bituricenſem, quod *Pallio Apoſtolico in Cæna Domini uti illis ſolis eſt licitam, quibus eſt ab Apoſtolica Sede permiſſum*. Quia ſcilicet tunc dies iſte nondum erat inter ordinarios aſſignatus.

II. Certe ſi veterum Pontificum literas evolvamus, miram de iis diebus in quibus Pallium geſtari debeat, varietatem inveniemus, uti videre eſt in Alexandri II. ad Petrum Archiepiſcopum literis, & in aliis, quas Urbanus II. ad Eliam Archiepiſcopum Bracharenſem miſit. Alexander quidem ita ſcribit: *Pallium autem fraternitati tuæ ex more ad Miſſarum ſolemnia celebranda, ſicut Anteceſſoribus tuis conceſſum eſt, concedimus: videlicet, in Natali Domini, Epiphania, Cæna Domini, Paſcha, Aſcenſione, Pentecoſte, Natali Sancti Joannis Baptiſtæ, Natali Apoſtolorum Petri, & Pauli, & quatuor feſtivitatibus Sanctæ Mariæ, ſcilicet Nativitate, Annunciatione, Purificatione, Aſſumptione, & duobus feſtis S. Angeli; ſic pro Natalitiis quoque duodecim Apoſtolorum, Natali S. Gregorii, & Sanctorum Sergii, & Bacchi, & feſtivitate omnium Sanctorum, atque Natali tuo, & quoties ordinationem, vel conſecrationem Eccleſiarum celebraveris*. Urbanus vero nonnullos ex memoratis ab Alexandro dies omittens, alios addit, qui in recitata Epiſtola deſiderantur. Sic enim ad laudatum Eliam Bracharenſem Archiepiſcopum ſcribit, ubi Pallium ei mittit: *Propterea fraternitati tuæ Pallii uſum ex more concedimus, ut eo inter Miſſarum ſolemnia, certis dumtaxat feſtivitatibus utaris; videlicet, Nativitate Domini, S. Stephani, Epiphaniæ, Cænæ Domini, Reſurrectione, Aſcenſione, Pentecoſte, Nativitate S. Joannis Baptiſtæ, Natalitiis Apoſtolorum, & feſtivitatibus S. Nicolai, & Sabini, feſtivitate omnium Sanctorum, in annua ordinationis tuæ die, in Ordinatione Epiſcoporum, ſeu cæterorum Clericorum, in conſecratione etiam Eccleſiarum, in tranſlatione etiam Domini Confeſſoris Nicolai*. Fuit ſane varia olim diſciplina circa ipſos dies, in quibus Achiepiſcopi inter Miſſarum ſolemnia Pallio uti deberent. Quidam dies, quos cæteroqui Summi Pontifices pro ſuo arbitrio aliquantum variabant, omnibus Archiepiſcopis communes erant; alii vero ſpeciales uniuſcujuſque, uti fuit dies Sancti Titularis propriæ Eccleſiæ, & dies Natalis ipſius Archiepiſcopi, ideſt dies, in quo quis Archiepiſcopus conſecratus fuerat.

III. Puto equidem, noſtram Rubricam deſumptam fere totam fuiſſe ab illa dierum numeratione, quæ habetur in forma traditionis Pallii ab Innocentio III. edita, extatque in geſtis ipſius Innocentii ab erudito Boſqueto editis, ubi folio LXIV. hæc legitur forma tradendi Pallii: *Ad honorem Dei omnipotentis, & Beatæ Mariæ Virginis, & Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, & Domini Papæ Innocentii, & Romanæ Eccleſiæ, necnon & Eccleſiæ tibi commiſſæ, tradimus tibi Pallium de Corpore Beati Petri ſumtum in ſignum videlicet plenitudinis Pontificalis officii, quo ad Miſſarum ſolemnia infra Eccleſias tibi ſubjectas utaris, in Nativitate Domini, Feſtivitate Protomartyris Stephani, Circumciſione Domini, Epiphania, Dominica in Ramis Palmaram, Cæna Domini, Sabbato Sancto, Paſcha, Feria ſecunda poſt Paſcha, Aſcenſione Domini, Pentecoſte, tribus feſtivitatibus S. Mariæ, Natali Beati Joannis Baptiſtæ, Solemnitatibus omnium Apoſtolorum, commemoratione omnium Sanctorum, Dedicationibus Eccleſiarum, conſecrationibus Epiſcoporum, ordinationibus Clericorum, Eccleſiæ tuæ principalibus feſtivitatibus, anniverſario conſecrationis tuæ die*. Non negaverim aliquas, quos memorat Rubrica noſtra pro uſu Pallii dies, in ea forma dandi Pallium, quam ex Innocentio III. recitavimus omnino deſiderari, quales ſunt dies tertius Paſchæ, dies Dominicæ in Albis, dies feſtus Corporis Chriſti, itemque unus ex quatuor feſtis diebus B. Mariæ Virginis, tres enim ab Innocentio memorantur, dies quoque quo Virgines conſecrantur, & dies anniverſarius dedicationis Eccleſiæ; de quibus omnibus (excepto die feſto Corporis Chriſti, cujus recens eſt inſtitutio, Auctore Urbano IV. Pontifice Maximo, quem medio fere ſeculo in Pontificatu Innocentius præceſſit) tum Pontificum Litteræ, tum alia Eccleſiæ monumenta frequentem faciunt mentionem. Conſtat quidem, de hiſce diebus, varios fuiſſe Eccleſiarum mores; ideoque cuivis Archiepiſcopo ſuum eſſe privilegium inſpiciendum, diſerte Honorius III. ad Archiepiſcopum Lugdunenſem, ſive Triſeblitanum ut in ſexta Decretalium collectione legitur, reſcripſit, uti videre eſt in Cap. *Tua nos*. VII. *De auctoritate, & uſu Pallii*. Ibi: *Diebus illis dumtaxat, qui in Eccleſiæ tuæ privilegiis ſunt expreſſi*. Tandem in veteribus Pontificalibus editis ante emendationem Clementis VIII. dies conſecrationis Virginum deeſt, feſtique dies Beatæ Mariæ Virginis abſolute abſque ulla penitus numeratione memorantur.

IV. Finem facio Titulo huic de Pallio, adeoque Sacris Ritibus, qui in ipſo Metropolitanis, Patriarchiſve tradendo, hodieque ſervari conſueverunt. De eo admonitos eoſdem velim, quod aliquando Patres in Concilio generali VIII. Can. XXVII. ſtatuerunt, ne ſcilicet Sacro Pallii ornamento

mento ad inanem gloriam utantur; non enim profanum quoddam eſt Pallium ornamentum, præſtringendis oculis, aut palpandæ ambitioſi Præſulis cupiditati inſtitutum; ſplendida quidem veſtis eſt, quæ ſignificat virtutum ſummam quandam pulcherrimam, quibus Archiepiſcopus in bonum ſui gregis regimen fulgere dedet: Hinc Magnus Gregorius Lib. IV. Epiſtola XIV. Joannem Ravennatem Epiſcopum objurgabat, quod fulgore ſacrarum veſtium non inflammaretur ad amorem virtutum: *Invenio, quia honor Epiſcopatus veſtri totus foris in oſtenſione eſt, non in mente*. Hinc in eodem Lib. IV. Epiſtola XV. ad Joanuem primæ Juſtinianæ Epiſcopum Pallium mittens, eum monet, ut ſit in cuſtodia commiſſi gregis vigilans, atque ſolicitus, & diſciplinæ zelo diſtrictus, ne lupus iuſidians, nec ovile turbare Dominicum, uec nocere ovibus aliqua fraudis occaſione prævaleat. Videnda tota Epiſtola, quæ ad paſtoralem curam quammaxime pertinet. Hinc etiam ad Virgilium Epiſcopum Arelatenſem Epiſtola LI. ſcribit, oruatum Pallii ornari ab ipſo debere inſomni vigilantia, pietate ſingulari; Apoſtolico animarum ſalutis zelo: *Sed jam nunc ſtudio majori res indiget, ut cum honor creſcit, etiam ſolicitudo proficiat, & erga ceterorum cuſtodiam vigilantia exereſcat, vitæ quoque merita ſubjectis in exemplum veniant, & nunquam ſua per ſuſcepti honoris gratiam, ſed lucra cæleſtis Patriæ, veſtra fraternitas exquirat*. Hæc & alia plura documenta ex S. Gregorii Epiſtolis de uſu Pallii collegit eruditus Thomaſſinus Parte I. *Diſciplinæ*, Lib. II. Cap. LV. Num. X. ubi in fine memorat Epiſtolam illam, quam ad Joannem Epiſcopum Panormitanum ſcripſit Gregorius, eum admonens, Pallii traditione, id ipſi oneris fuiſſe impoſitum, ut & capiti Eccleſiæ univerſalis, Pontifici Maximo reverentiam dependi curaret, & canones religioſiſſime obſervari. Sic enim inquit Libro XI. Epiſtola XLII. *Illud autem admonemus, ut Apoſtolicæ Sedis reverentia nullius præſumtione turbetur. Tunc enim ſtatus membrorum integer manet, ſi caput fidei nulla pulſet injuria, & canonum manet incolumis, atque intemerata ſemper auctoritas*.

DE BENEDICTIONE ABBATIS

TITULUS XV.

I. Sequens ordinem hodierni Romani Pontificalis Clementis VIII. ac Urbani VIII. Maximorum Pontificum auctoritate recogniti, aggredinr explicationem Tituli *De benedictione Abbatis*, cum alias juxta edita ante hoſce Pontifices Romana Pontificalia, ſtatim poſt Pallii tractationem enarrandi eſſent Tituli, *De Ordinatione, & Conſecratione Summi Pontificis. De receptione, & coronatione Imperatoris*. Et *De Monacho faciendo*. Iis itaque hic omiſſis, ut cum methodo nobis præfixa procedamus, præmittendum cenſemus, vocem *Abbas*, eſſe Hebraicam, quæ *Patrem* Latine ſignificat, teſtante id S. Auguſtino in Epiſtola CLXXVII. ubi ita ait: *Paulus dicit Romanis ſcribens*: Iu quo clamamus, Abba Pater, *in uno nomine duabus utitur linguis; dicit Abba Hebræo vocabulo Patrem, & Latine nominat identidem Patrem*. Idipſum docet Libro III. De conſenſu Euangeliſtarum, Cap. IV. his verbis: *Quod autem ipſe Marcus non ſolum Pater, ſed* Abba Pater, *eum dixiſſe commemorat, hoc eſt Abba Hebraice, quod Latine Pater*. Auguſtinum ſequitur, ejuſque verba exſcribit S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis Lib. VII. *Originum*, Cap. XIII. Cenſet ergo Auguſtiuus utraque lingua fuiſſe Chriſtum locutum, prout etiam Scholiaſtes apud S. Hieronymum, *Hebraice*, inquit, *& Græce loquitur, quia non eſt diſtinctio Judæi, & Græci*. Alii putant, Scripturarum more, Hebraicum vocabulum cum ſua interpretatione poſitum, teſte Benedicto Haeſteno Diſquiſitinnum Monaſticarum Libro III. Tractatu V. Diſquiſitione I.

II. Utcumque autem hoc ſit, Abbatis, ſeu Patris uomine optime exprimitur is qui monaſterio præeſt; nam ut verbis utar Tertulliani in Libro De Oratione Cap. II. *Appellatio iſta & pietatis eſt, & poteſtatis*. Pietatis, quia Parentes, & Superiores filios ſubditoſque debent diligere; poteſtatis vero, quia peccantes corrigere debent. Hinc Abbatem Sauctus Benedictus admonet in ſua Regula, ut ſemper meminerit nomen factis implere. Atque huc ſpectat id quod inquiuut Patres Concilii Pariſienſis VI. Lib. I. Cap. XXXVII. *Decet, imo neceſſe eſt, ut Abbates Canonicorum attendant, ut quid Abbates vocentur: ſi Patres ſpirituales ſunt, & filios ſpirituales domino gignunt.... merito Patres appellantur*. Patres Concilii Aquiſgranenſis II. Cap. I. idipſum affirmant, ubi ita ajunt: *Abbates Eccleſiaſtica jura intemerata cuſtodiant, videlicet, ut cognoſcant, cujus prænomine notentur in eo, quod Abbates vocati ſunt, quod & intelligitur in typo Chriſti nomen ſpiritualis Patris; ideoque ſemetipſos nomini quod accipiunt, conforment, ut ſubditis, & ſpiritualibus filiis exemplum præeundo, & informando religioſe exhibeant*. Porro ſunt nunnulli, qui pie admodum, & per quandam accommodationem Chriſtum Dominum faciunt Abbatem in magno Eccleſiæ monaſterio, cujus regula in Euangeliis digeſta ſit, ut Crantaius Lib. VIII. Metropoleos, Cap. XLVII. & alii, inter quos etiam Gerſon Parte II. Sermone in Cœna Domini, hæc ait: *Erat Judas civis Sanctorum adſcriptus de Civitate Jeruſalem, tamquam domeſticus, commenſalis, & Canonicus regularis ſub Abbate Chriſto*. Et mox: *Tradidit Jeſum Patrem ſuum, fratrem ſuum, domeſticum ſuum, & Abbatem*. Quo teſtimonio inter alios utitur Pennottus Lib. II. Cap. IV. & V. ut Canonicos Regulares ab Apoſtolis inſtitutos demonſtret; quin & Aſcanius Tamburiuus Tomo I. *De jure Abbatum*, Diſputatione II. Quæſito IX. aſſerit ipſum Jeſum Chriſtum appellari Abbatem, Iuſtitutorem, Legiſlatorem, Ducem, & Patrem, quia Monachorum omniumque Religioſorum ſtatus ab eo immediate inſtitutus, & ordinatus fuit.

III. Illud certe apud omnes pro comperto habetur, cum ab initio Monachi extra Clerum eſſent, ipſus Abbates fuiſſe laicos, locumque ante illos ubique habuiſſe vel infimum Clericum, qui dicitur Oſtiarius, uti videre eſt in eo decreto,

quod ex Romana Synodo ſub S. Silveſtro Papa recitat Gratianus Diſtinctione XCIII. Canone V. *Oſtiario Abbas in omni loco repræſentet obſequiam ſuum, ſive in publico, ſive in gremio Eccleſiæ*. Verum rebus in melius compoſitis, ne deeſſet in Monaſterio, qui Miſſam celebraret, & ſacramenta fratribus miniſtraret, cœperunt paulopoſt alicubi Abbates in Presbyteros promoveri; etenim ſub S. Cyrilli Alexandrini Patriarchatu omnes ferme Ægypti Abbates fuiſſe Presbyteros, aut Diaconos, liquido conſtat ex ejus ad ipſos de ſymbolo Epiſtola, quæ Num. XLIII. extat in Appendice Concilii Epheſini. Complures etiam ex Monachis Seculo IV. fuiſſe in Clerum Syricii Pontificis beneficio adſcitos, oſtendimus jam noſtro I. Tomo Conciliorum in Canonem IV. Chalcedonenſem, ubi etiam fuſe demonſtravimus, fuiſſe olim Monachos juriſdictioni Epiſcoporum ſubjectos; unde non mirum videri debet, ſi Abbatum olim electio, ad Epiſcopos pertineret; qui tamen cum ultra modum ea poteſtate abuterentur, conſtitutum fuit a Summis Pontificibus, præſertim vero a S. Gregorio Magno, *Abbatem cuilibet monaſterio non alium, ſed quem dignum moribus, atque actibus Monaſticæ diſciplinæ communi conſenſu congregatio popoſcerit, ordinari*. Can. *Abbatem* XVIII. Quæſtione II. Quod quidem jam ante ex Regula S. Benedicti, Cap. LXIV. cautum fuerat: *In Abbatis ordinatione*, inquit, *illa ſemper conſideretur ratio, ut hic conſtituatur, quem ſibi omnis concors congregatio, ſecundum timorem Dei, ſive etiam pars quamvis parva, congregationis ſeniori conſilio elegerit*.

IV. Quamquam vero de ſolemni, quæ hodie in uſu eſt, Abbatum benedictione nihil in regulis Monaſticis, aut antiquis hiſtoriis, aut Eccleſiaſticis monumentis occurrat, veriſimile tamen eſſe videtur, ſolemnem ipſam Abbatum benedictionem, quæ ad Epiſcopalem conſecrationem non parum accedit, tunc temporis invaluiſſe, quando Abbates una cum ornamentis Pontificalibus ad ipſam quodammodo Pontificalem, ſive Epiſcopalem eminentiam, ac dignitatem aſcendere cœperunt, uti opinatur Zegerus Vaneſpennius Parte prima *Juris Eccleſiaſtici univerſi*, Tit. XXXI. Cap. IX. Num. XII. Licet autem VII. Synodus generalis II. Nicæna, Can. XIV. de Abbatibus faciat mentionem, qui ab Epiſcopo manus impoſitionem acceperunt, verum adnotat ad dictum Canonem Balſamon, Zonaras, aliique Græci commentatores, tantum in eo Canone ſermonem fieri de impoſitione manus, qua Abbas in Presbyterum ab Epiſcopo ordinatus fuit. Unde errare Gloſſam Canonici juris, autumat Vaneſpennius, dum ipſa ad Canonem I. Diſtinctione LXIX. apud Gratianum, *hanc manus impoſitionem pro benedictione Abbatiali* accipit. Scio, hanc benedictionem Abbatum aliquando etiam dici ordinationem, ut in Can. *Abbas*, Can. *Abbatem*, Can. *Quam ſit neceſſarium*, XVIII. Quæſtione II. & nonnunquam conſecrationem vocari, Can. *Alienationes* XXXVII. Cauſa XII. Quæſtione II. proprie tamen ac vere nec conſecratio, neque ordinatio, ſed tantum oratio eſt, qua Abbatem benedicit, & confirmat Epiſcopus. Joannes Pontifex in privilegio Monachis Monaſterii S. Gregorii juxta Conſtantiam exiſtentibus indulto ita inquit: *Ne aliquis eidem Monaſterii præficiatur, niſi quem communi aſſenſu fratres ibidem Chriſto ſedulo ſervientes eligent, electumque benedictionis titulo Epiſcopus confirmare procuret*. Ivo quoque Epiſcopus Carnotenſis in Epiſtola LXXIII. ad Bernardum Abbatem Majoris Monaſterii diſerte docet Abbatum benedictionem ſimplicem eſſe orationem: *Quid ergo*, inquit, *eſt diſceptandum de benedictione Abbatis, a quocumque Epiſcopo eam fuerit conſecutus? in qua nec ſit manus impoſitio, nec conſecratio, ſed ſimplex oratio, in qua accepta, vel non accepta, ſalus ſubditorum nec minuitur, nec augetur*. Idem in Epiſtola LXXXVIII. *Cum Abbatis benedictio nulla ſit Sacramenti repetitione &c.* Quod ait, in benedictione Abbatis nullam fieri manus impoſitionem, hoc unum innuit, non fuiſſe eum ritum ubique receptum, cum alias ipſam manus impoſitionem ſuper caput ordinandi Abbatis præſcribat antiquus Ordo Romanus apud Hitorpium, & Salisburgenſe Pontificale, cujus character annos DC. ſuperat.

V. Colligi itaque ex iis omnibus poteſt recte inſcribi Titulum noſtrum *De benedictione Abbatis*, non autem *De Conſecratione*, quia ſcilicet in ea functione nulla intervenit Chriſmatis unctio, ſed tantum quædam precationis forma; unde in Sacramentario S. Gregorii totus ritus faciendi Abbatis una tantum oratione continetur, præſefertque hunc titulum, *Oratio ad Abbatem faciendum*. In Pontificali Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi, & in Gellonenſi Miſſali ante annos CM. editis, tres orationes habentur, nullis aliis præſcriptis ritibus. Prolixas quidem orationes, cæremoniaſque videre eſt in antiquo Romano Ordine, in quo tamen conſecratio latius pro benedictione ſumitur, uti in Notis ad ipſum S. Gregorii Sacramentarium notat eruditus Menardus, Pag. 322. Certe hoc manifeſtum eſt apud omnes Doctores, per benedictionem Abbatibus neque ordinem, neque characterem conferri, quemadmodum Epiſcopis confertur; dari autem icciirco ipſis Abbatibus benedictionem docent, ut eis exercitium eorum tribuatur, quæ ſunt veluti actus ordinis, necnon baculi uſus, ac Mitræ, aliorumque Pontificalium inſignium; modo ex privilegio tale exercitium non habeant, ut ſunt hodie omnes fere Abbates Regulares, qui non ſunt perpetui, ſed ad tempus, quibus partim directe, partim per communicationem conceſſum eſt, poſſe omnia facere, ac ſi eſſent benedicti, etſi benedictionem minime acceperint. Celebre eſt ea in re Conſilium XIV. Oldradi, cujus vel eruditi Scriptores meminere.

VI. Multa autem ſunt, in quibus Abbatis benedictio cum Epiſcopi conſecratione convenit, plurima vero in quibus ab ea penitus differt. Videri poteſt vir clariſſimus Andreas Piſcara Clericus Regularis in ſua Cæremoniarum praxi, & Aſcanius Tamburinus, qui Tomo I. *De jure Abbatum*, Diſputatione XI. Quæſtio II. ex noſtro Romano Pontificali eam rem egregie oſtendit, explicatque, quam diligenter, in quibus Abbatis benedictio cum Epiſcopi conſecratione conveniat, & in quibus ab illa diſcrepet. Unum nos hic adnotandum cenſemus, in eo præſertim diſtare benedictionem Abbatis a conſecratione Epiſcopi, quod conſecratio omnino eſt neceſſaria, ut quis fiat, & dicatur Epiſcopus, quemadmodum conſtat ex Cap. *Licet*, extra, *De tranſlatione Epiſcopi*; Abbatis vero benedictio nequaquam eſt neceſſaria, ut ſit, & dicatur Abbas, ut ea quæ ſunt juriſdictionis exerceat, vel ut temporalia adminiſtret, ſed quoad quædam tantum, nimirum, ut Monachos benedicere, vel eis tonſuram, & minores Ordines conferre poſſit, uti liquet ex Cap. *Cum contingat*. *De*

ætate,

ætate, & qualitate &c. Eo argumento tentabat Ivo Carnotenſis non uno in loco, & præſertim in laudata Epiſtola LXXIII. probare benedictionem Abbatis non eſſe neceſſariam: *Habent*, inquit, *fortaſſe fratres iſti zelum Dei, ſed non ſecundum ſcientiam, putantes quod promotionem Abbatis faciat Epiſcopalis benedictio, & non potius fratrum communis electio, cum tamen ipſam benedictionem conferat Dominus, non ſecundum meritum dantis, ſed ſecundum fidem, & puritatem benedictionemque accipientis.* Idem in Epiſtola LXXXVIII. reprehendens eos qui dicebant, non poſſe eſſe Abbatem ſine benedictione, eo utebatur argumento, *Cum Abbatis benedictio, nulla ſit Sacramenti repetitio.*

VII. Omiſſis hic aliis ſcitu dignis, de quibus paſſim infra ſuis locis fuſe dicemus, ſilentio mitti non debet celebris conſtitutio ſanctæ memoriæ Benedicti XIII. quæ incipit *Commiſſi nobis*, edita anno MDCCXXV. pridie Nonas Maji, in qua, ut ſcite obſervat dignitate, ac doctrina Eminentiſſimus Vincentius Cardinalis Petra ad Conſtitutionem IX. Pii II. quæ incipit *Licet*, rationabilia quidem fuerunt diſpoſita. Nam primo præſcripſit, quod omnes Abbates perpetui in titulo, licet temporales, quoad adminiſtrationem tenentur per ipſam Benedicti XIII. Conſtitutionem, recipere benedictionem ab Epiſcopo Diœceſano, vel ſaltem illam ter poſtulare, ſub pœna ſuſpenſionis. Secundo, Abbates perpetui in titulo, qui ex privilegio benedictionem a quocumque Catholico Antiſtite conſequi poterant, hodie poſt ipſam bullam, obtinere illam debent ab Epiſcopo Diœceſano, vel a Metropolitano. Tertio, Abbates habentes privilegia, ut ſine benedictione exercere poſſent actus Abbatiales, vel quod poſſint benedici a ſuis ſuperioribus Regularibus, non fuerunt comprehenſi ſub ipſa Bulla. Quod verum eſt de habentibus privilegia prædicta ex conceſſione, non autem per communicationem, quæ ad hoc locum non habere idem Pontifex in eadem Bulla declaravit. Extat ea conſtitutio in Romano Concilio laudati Pontificis.

§. I.

In primis benedicendus provideat de mandato Apoſtolico benedictionem ſibi imponendam Pontifici committente.

COMMENTARIUS.

I. SI ad veteres libros Pontificales ante Clementem VIII. editos inſpiciamus, hæc Rubrica ſimilibus hiſce verbis deſcripta invenitur. *Benedictio Abbatis electi, non Monachi, neque profeſſi ſit hoc ordine. In primis benedicendus provideat de mandato Cameræ, ſi ſit in Curia, vel, ſi extra, de literis Apoſtolicis, benedictionem ſibi impendendam Pontifici committentibus.* Præclariſſimum mandati hujus Apoſtolici teſtimonium, ac antiquam formulam habemus quidem apud Matthæum Pariſium Hiſtoriæ Anglicanæ anno MCCXXXV. ubi agit de Henrico III. Refert enim ibidem reſcriptum Gregorii IX. Pontificis Maximi Elyenſi, & Londinenſi Epiſcopis miſſum, quo eis præcipit, ut examinata prius perſona Electi Abbatis S. Albani, benedictionis ei beneficium largiantur, vel alteruter id ſaltem faceret, ſi ambo intereſſe non valerent, ſcribens eiſdem ſub hac forma.

II. Gregorius Epiſcopus Servus Servorum Dei Venerabilibus fratribus Elyenſi & Londinenſi Epiſcopis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Monaſterio S. Albani Lincolnienſis Diœceſis, quod ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinet, Abbatis ſolatio deſtituto, dilecti filii, Prior, & Conventus ipſius monaſterii, ſicut accepimus, requiſito prius, ſicut moris eſt, aſſenſu regio, & obtento, vocatis omnibus, qui debuerunt, voluerunt, & potuerunt, commode intereſſe, de Abbatis futuri ſubſtitutione tractantes, poſt diverſos tractatus, quibuſdam de Collegio eligendi ei Abbatem, poteſtatem plenariam unanimiter contulerunt. Iidem vero electores Deum præ oculis habentes, collatione ſuper hoc, & deliberatione habita diligenti, & Spiritus Sancti gratia invocata dilectum filium fratrem Johannem de Hertford, ejuſdem Monaſterii Monachum, virum, ut aſſerunt, providum, & diſcretum, atque in ſpiritualibus, & temporalibus circumſpectum, & cum eis a puero laudabiliter converſatum, in Abbatem eorum, & Patrem concorditer, & canonice elegerunt. Quorum electionem ſolemniter publicatam univerſi, & ſinguli approbantes, nobis per dilectos filios, fratres Reginaldum, & Nicolaum Monachos, & Nuncios ſuos, ac literas humiliter ſupplicaverunt, ut cum per eundem Johannem gratia ipſi Monaſterio in ſpiritualibus, & temporalibus incrementa ſperarentur auctore Deo perventura, & rectis diſpoſitionibus nihil debeat difficultatis afferri, electionem hujuſmodi confirmare de benignitate Sedis Apoſtolicæ dignaremur. Licet igitur prædicti nuncii ſollicite ſuper hoc inſtiterint, & prudenter, & nos pro eodem Monaſterio libenter, quod cum Deo poſſumus facere, intendentes, electionem ipſam examinatam, prout convenit, diligenter, canonicam invenerimus quoad formam; quia tamen de perſonæ meritis plenam notitiam non habemus, fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus quæ circa electi perſonam inquirenda fuerint, ſolicite inquirentes, ſi eam ſufficientem inveneritis, ad ejuſdem Monaſterii regimen aſſumendum, præmiſſam electionem auctoritate Apoſtolica confirmetis, & electo faciatis eidem obedientiam, & reverentiam debitam exhiberi, ac munus benedictionis impendi, recepturi ab eo poſtmodum pro nobis, & Romanæ Eccleſiæ fidelitatis ſolitæ juramentum juxta formam, quam vobis ſub Bulla noſtra mittimus interclusam: alioquin ea rite caſſata, faciatis dicto Monaſterio de perſona idonea per electionem Canonicam provideri, contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Formam autem juramenti, quod ipſe præſtabit de verbo ad verbum, per ejus patentes literas ſuo ſigillo ſignatas quam cito poteritis, per proprium Nuncium tranſmittatis. Quod ſi non

non ambo his exequendis potueritis intereſſe, alter veſtrum ea nihilominus exequatur. Datum Peruſii &c.

III. Ergo antiqua res eſt Apoſtolici mandati formula, quo facultas a Romano Pontifice locorum Epiſcopis dabatur benedicendi Abbates exemptos, ab eiſque juramentum fidelitatis Apoſtolicæ Sedis nomine recipiendi juxta formulam a laudato Gregorio IX. præſcriptam, quam nos infra ſuo loco referemus. Pergit autem memoratus Angliæ Scriptor Matthæus Pariſius, quod *impetratis his literis cum aliis ſub Bulla clauſis, ſalutato Domino Papa, & fratribus, necnon & reſpectis, redierunt Nuncii prædicti cum proſperitate poſt moram in Curia factam per xv. dies. Epiſcopus Londinenſis, alio ſe excuſante, mandatum Apoſtolicum diligenter executus, examinatione rite facta, nihil reprobum in perſona Electi reperiens, munus ſolemniter benedictionis eidem impendit, in craſtino ſcilicet nativitatis B. Virginis in Eccleſia S. Albani: ubi aperte ſunt literæ intercluſæ Domini Papæ, quas, ut oportuit, Electus in Abbatem benedicendus profitendo legit in præſentia Epiſcopi, & audientia conventus, & totius Populi & Cleri ſub hac forma:* Ego Johannes Monaſterii Sancti Albani &c.

§. II.

Deinde ſtatuta die benedictionis, quæ debet eſſe Dominica, vel feſtiva, tam ipſe Pontifex, quam Electus convenit, quod die præcedenti jejunent.

COMMENTARIUS.

I. REcte admodum tradit Pontificale ms. Moguntinum, quod extat in celebri Bibliotheca Regis Gallorum, Num. 3870. ubi agit de Ordine ad benedicendum Abbatem, quod, *licet ſolum ſine conſiſtentia aliorum Abbatum die feriata, vel non feriata, Abbatem benedici Sacris Canonibus non repugnet, univerſalis tamen omnium quodammodo Eccleſiarum uſus induxit, ut conſiſtentibus duobus Abbatibus, die Dominica, & hora tertia inter Miſſarum ſolemnia id fieri debeat cum ſolemnitate &c.* Docent id quidem paſſim Doctores, non quolibet die, ſed Dominico, vel feſtivo tantum benedici poſſe Abbates; quia ſicut minores Ordines conferri niſi laudatis diebus nequeunt, propter reverentiam, ut habetur in Cap. I. & III. *De temporibus ordinationum in* VI. ita a fortiori Abbatum benedictio, quæ ipſis tribuit minores Ordines conferendi facultatem, ut infra nos oſtendemus. Ita ſentiunt Oſtienſis, Joannes Andreas, Abbas Panormitanus, & alii complures in Cap. *Cum contingat*, Extra, *De ætate, & qualitate*. Vide Auguſtinum Barboſa, Juris univerſi Eccleſiaſtici Lib. I. Cap. XVII. Num. XXXIII. & Parte II. De officio, & poteſtate Epiſcopi.

II. Sed ut rem quam in præſenti tractamus, aliquo exemplo illuſtremus, refert Hermannus Contractus in Chronico ad annum CXXXXIX. Udalricum Augienſem in Paſchate benedictum fuiſſe Abbatem a Leone IX. Pontifice Maximo: *Leo IX. in proximo Paſcha Udalricum Augienſis cœnobii Proviſorem Romam venientem Abbatis benedictione conſecravit.* Tradit præterea Matthæus Pariſius Hiſtoriæ Anglicanæ anno MCLXVII. quod *eodem anno Simon Prior Eccleſiæ S. Albani, die Dominico Aſcenſionis in Abbatem ejuſdem Eccleſiæ electus a Gilberto Londonienſi Epiſcopo ante majus Altare illius cœnobii eſt ſolemniter conſecratus*. Ubi nota, jam olim ante majus Altare ſolemnem Abbatum benedictionem celebrari conſueviſſe. Teſtari etiam idem Auctor in calce ſuperioris Commentarii videtur, Johannem Hertford electum Monaſterii S. Albani Abbatem, in nativitate B. Virginis benedictum fuiſſe. Quod autem jejunium ſpectat, docet Caſinenſis Codex, eo ipſo die, quo benedicitur, debere Abbatem in pane, & aqua jejunare: *Eo die Abbas nihil aliud, niſi panem, & aquam comedat*. Sane conſueviſſe ſacra miniſteria non niſi jejunio præcedente conferri, probatum alibi abunde fuit luculentis Divinæ Scripturæ locis, ac pluribus Sanctorum Patrum, & Sacrorum Canonum teſtimoniis.

§. III.

In Eccleſia, ubi benedictio fiet, ornantur duæ Capellæ; major pro Pontifice, minor pro Electo. In majori quidem ſuper Altari parato, ut eſt moris, erit Crux in medio, & ad minus quatuor candelabra. In terra ad gradus Altaris erunt tapetia ſtrata.

§. IV.

Paratur etiam in loco congruo credentia pro Pontifice, ſuper quam erit mappa munda, duo candelabra, vaſa ad abluendum manus, cum ſuis mantilibus; vas cum aqua benedicta, & aſperſorio, thuribulum cum navicella, cochleari, & incenſo, ampullæ pro vino, & aqua pro Sacrificio, Calix, hoſtiaria cum hoſtiis.

§. V.

§. V.

Item paramenta omnia Pontificalia coloris tempori, & officio Miſſæ convenientis, videlicet, ſandalia, amictus, alba, cingulum, crux pectoralis, ſtola, tunicella, dalmatica, chirothecæ, planeta, mitra auriphrygiata, annulus Pontificalis, baculus paſtoralis, & manipulus.

§. VI.

Item paratur faldiſtorium ornatum pro Pontifice, & tria ſcabella, pro Electo, & duobus Abbatibus Aſſiſtentibus, Miſſale, & Pontificale. Pontifex habeat tres Capellanos ad minus cum ſuperpellieeis, & duos ſcutiferos ad credentiam. In Capella vero minore pro Electo, quæ a majore debet eſſe diſtincta, paratur Altare cum Cruce, & duobus candelabris, & ſuper illud Miſſale, & Pontificale, ac paramenta omnia Pontificalia albi coloris, ut ſupra pro Pontifice numerata ſunt; & hoc ſi Abbas benedicendus ſit de Mitra. Si vero non ſit de Mitra, parantur tantum paramenta Sacerdotalia, & ultra illa Pluviale album: prope Altare ſit credentia minor cum mappa munda, & vaſis ad abluendum manus. Ponuntur etiam quinque mappulæ æqualis menſuræ, factæ ex una canna cum dimidia panni linei ſubtilis, & candelæ octo unius libræ quælibet, quarum quatuor ſuper Altare Pontificis, duæ ſuper ejus credentiam, & duæ ſuper Altare Electi ponuntur. Annulus cum gemma benedicendus, & Electo tradendus; veſtes monaſticæ, ſeu regulares; & pro Offertorio intortitia duo quatuor librarum quodlibet; duo panes magni, & duo barilia vini; panes, & barilia ornentur; duo videlicet videantur argentea, & duo aurea, hinc & inde inſignia Pontificis, & Monaſterii, ſeu Electi habentia, cum Capello, vel Cruce, vel Mitra pro cujuſque gradu, & dignitate. Adſint duo Abbates Aſſiſtentes, qui ſint induti ſuperpelliceo, ſtola, pluviali, & mitra ſimplici alba.

COMMENTARIUS.

I. Ante Joannem XIII. qui creatus fuit Pontifex Maximus anno Chriſti CMLXV. fatentur omnes fere Eruditi, nullibi inveniri Pontificalia ornamenta Abbatibus fuiſſe conceſſa. Mabillonius in præfatione Partis I. Sæculi VI. Benedictini §. IV. loquens de Pontificalibus ornamentis Abbatibus conceſſis, ex Spicilegii Dacheriani Tomo V. Pag. 142. obſervat, anno CMLXX. Didericum, ſeu Theodoricum Metenſem Antiſtitem ab ipſo Joanne XIII. obtinuiſſe, ut Abbas Sancti Vincentii Metenſis, Dalmatica, & Sandaliis uteretur. Teſte Chronico Caſſinenſi Lib. II. Cap. LXXXI. a S. Leone IX. Romano Pontifice Richarius Abbas Caſſinenſis Romam profectus privilegium obtinuit, quo idem Pontifex juxta morem Prædeceſſorum ſuorum, tam illi, quam ſucceſſoribus uſum Sandaliorum, atque Dalmaticæ, nec non & Chirothecarum in præcipuis feſtis ad Miſſarum ſolemnia indulſit. Ex quo conſtat jam ante Leonem IX. Abbatibus Caſſinenſibus ea Pontificalia ornamenta donata fuiſſe. Conſtat præterea & illud quod tradit memoratus Mabillonius, Mitræ uſum quæ inter externa illa ornamenta Pontificalia ſemper eminuit, ſerius fuiſſe Abbatibus communicatum, primumque Egelſino Monaſterii S. Auguſtini prope Cantuariam Abbati ab Alexandro II. conceſſum, ob ipſius ſcilicet Romanorum alumni, & Anglorum Apoſtoli dignitatem. Certe cœpit hic poſtea uſus frequentari ſub Urbano II. qui ex Chronico Caſsinenſi Lib. IV. Cap. XVII. Oderiſio Caſsinenſi, & ex Bibliotheca Cluniacenſi Pag. 515. & 517. Hugoni Cluniacenſi Abbatibus idem privilegium elargitus eſt. Conceſsit deinde ipſe Pontifex Urbanus II. in Concilio Beneventano uſum Mitræ Abbati Cavenſi, qui tamen ea uti noluit ad reprimendam aliorum Abbatum ſuperbiam, ut poſt Baronium teſtatur Franciſcus Pagius in Breviario geſtorum Romanorum Pontificum, ubi agit de ipſo Pontifice Urbano II.

II. Explicari ſatis profecto nequit, quanta fuerit ſeculo Chriſti XII. Abbatum ſolicitudo in procurandis ſibi a Sede Apoſtolica ornamenta Pontificalia. Dolet de hoc abuſu in celebri Epiſtola XXXXII. ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum, ſive in tractatu *De officio Epiſcoporum*, S. Bernardus, ſuæ tempeſtatis Abbates ſugillans, qui ſub obtentu libertatis, adeptis in Curia Romana non ſine multo labore ac pecunia Apoſtolicis privilegiis, Pontificalium ſibi uſum inſignium vindicabant. Hæc ejus verba Cap. IX. *Aperte indicant quidam quid cogitent, dum multo labore, ac pretio Apoſtolicis adeptis privilegiis, per ipſa ſibi vindicant inſignia Pontificalia, utentes & ipſi more Pontificum, Mitra, annulis, atque ſandaliis. Sane ſi attenditur*

ditur rerum dignitas, hanc Monachi abhorret profeſſio; ſi miniſterium, ſolis liquet congruere Pontificibus. Profectio eſſe deſiderant, quod videri geſtiunt; meritoque nequeunt eſſe ſubjecti, quibus jam ipſo ſe comparant deſiderio: Quid ſi & nomen eis conferre privilegiorum poſſet auctoritas? Quanto putas, auro redimerent, ut appellarentur Pontifices? Quo iſta o Monachi? Ubi timor mentis? Ubi robur frontis? Quis unquam probatorum Monachorum tale aliquid aut verbo docuit, aut reliquit exemplo. Scripſerat jam paulo ante Bernardus, conſueviſſe Monachos ſui temporis Eccleſias ſpoliare, ut privilegia emancipationis, ſive exemptionis a juriſdictione Epiſcoporum obtinerent. Teſtatur Thomas Cantipratanus Lib. 1. de apibus, Cap. VI. uſum olim Pontificalium indumentorum pauciſſimis Abbatibus indultum fuiſſe, ut San-Dionyſiano, & Cluniacenſi ob eorum ſingularem ſanctimoniam, & regularem diſciplinam; exinde vero longe plurimos Abbates eadem obtinuiſſe, aut potius *magna pecuniæ mole* extorſiſſe privilegia, & cognitum ſibi eſſe Abbatem, qui ſumtibus in eam rem faciendis Abbatiam ſuam exhauſiſſet: *Secundum ſtatuta Eccleſiæ*, inquit, *fere ſolis Epiſcopis uti licet: abuſive tamen quidam Abbates de novo in magna pecuniæ mole his utuntur. Abuſive inquam, niſi forte uſum paucorum dierum dixerim contra jura civilia, quæ uſum temporis non dicunt, niſi quem ætas legitima hominis in octoginta annis plenius approbaſſet. Certus ſum autem quod iſtud niſi pauciſſimis, & ſpecialiſſimis Galliæ Monaſteriis, ut in Monaſterio S. Dionyſii, & Cluniacenſi, antiquis temporibus non fiebat: quibus tamen hoc tunc propter vitæ eminentiam ſpiritualibus privilegiis eſt conceſſum.*

III. Quid de hujuſmodi Abbatum privilegio ſenſerint ſub initium ſeculi XIII. Ordinis Præmoſtratenſis primi Abbates, intelligi poteſt ex ſuo ipſorum decreto, quo nulli Abbatum Mitra vel chirothecis uti licet, *Ne forſan ex ipſis ſupercilium elationis aſſumat, aut ſibi videatur ſublimis, cum his uti ſe viderit, quæ Pontificibus, & majoribus Eccleſiarum Prælatis a Sede Apoſtolica ſunt conceſſa.* Quod decretum confirmat Innocentius III. Lib. 1. Epiſtola CXCVII. Abbati Præmonſtratenſi, & ejuſdem Ordinis Abbatibus inſcripta, ſic inquiens: *Quæ in favorem Religionis ad ſubtrahendam diſſolutionis materiam ſunt provide inſtituta, firma debent, & illibata ſervari, & ne infringi valeant, Apoſtolico præſidio communiri. Significaſti ſiquidem nobis, quod communi conſilio Abbatum veſtri Ordinis ſtatueritis, quod* nullus Abbatum veſtrorum mitra, vel chirothecis utatur; ne forſan ex ipſis ſupercilium elationis aſſumat, aut ſibi videatur ſublimis, cum his uti ſe viderit, quæ Pontifiibus, & majoribus Eccleſiarum Prælatis a Sede Apoſtolica ſunt conceſſa. *Nos igitur inſtitutionem ipſam, ſicut a vobis provide facta eſt, & recepta, auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti pagina communimus; ſtatuentes, ut ſi qua forſan Eccleſia laxioris ordinis, veſtram voluerit regulam profiteri, hujuſmodi Pontificalibus, etiamſi ea prius habuerit, ulterius non utatur, imo potius humilitatem ſervet, & in ea ſtatuta veſtra Ordinis imitetur.*

IV. Conſtat itaque ex recitatis literis, primo, ipſum Pontificem, hunc indumentorum Pontificalium uſum in Abbatibus exiſtimaſſe contrarium humilitati religioſæ, & incentivum eſſe ſuperbiæ, & ambitionis: ſecundo, ipſum morem in Præmonſtratenſi Ordine aſſumtum fuiſſe tunc temporis in quibuſdam Monaſteriis relaxatæ diſciplinæ; rejectum vero fuiſſe in Monaſteriis reformatis; ut proinde mirum non ſit, quod inter alios docet Vaneſpennius, Parte 1. *Juris Eccleſiaſtici univerſi*, Tit. XXXI. Cap. VI. *labentibus ſeculis relaxata in pleriſque Monaſteriis regulari prorſus diſciplina, uſum Pontificalium aſſumtum fuiſſe, & toleratum.* Diximus enim, jampridem Abbatem Monaſterii Cavenſis, modeſtiæ cauſa, & ad reprimendam ſuperbiam aliorum Abbatum, etiam ultro oblatum, vel indultum ab Urbano II. id privilegii recuſaſſe. Refert & Mabillonius in præfatione ad 1. partem Seculi VI. Benedictini, Leonem IX. Sandaliorum uſum obtuliſſe quidem Gervino Abbati Certulenſi, *ſed ille ut inſigniter modeſtus erat, hæc ornamenta recuſavit.* Par modeſtia fuit Lantelmi Caſæ Dei Abbatis, cui Lucius III. ex obedientia injunxit, ut mitram geſtaret. Cum enim Pontifex in Cœna Domini Miſſarum ſolemnia celebrans advertiſſet, multos Abbates, excepto Lantelmo, Mitra ornatos ſibi adeſſe, nullius ſuggeſtione, ſed ipſius honeſtate Abbatis inductus, mitram ei contulit. Poſtulanti vero Abbati, ut ab ea deſerenda liber eſſet, reſtitit Pontifex, eique in virtute obedientiæ præcepit, ut ea in præcipuis ſolemnitatibus uteretur.

V. Addi his poteſt decretum Congregationis Burſfeldenſis relatum a Renato Choppino Monaſt. Lib. 1. Tit. II. Num. VIII. ſub his verbis: *Nemo ex Abbatibus noſtris, etiam Apoſtolico ſuffultus privilegio, mitra & ceteris hujuſmodi inſigniis, & apparatibus Pontificalibus uti præſumat: hæc enim licet interdum ſimplici animo rationabiliter fieri poſſint, tamen a lippientibus, & ad judicandum pronis, curioſæ vanitati magis, quam religioſæ ſimplicitati deputari ſolent.* Quæ conſtitutio poſtea quidem abolita eſt, cum Abbates Burſfeldenſes hodie inſignibus Pontificalibus omnes utantur, ut ex teſtimonio cujuſdem Friderici Monachi ejuſdem Congregationis refert Aſcanius Tamburrinus, Tomo 1. *De jure Abbatum*, Diſputatione XX. Quæſito 1. ubi etiam oſtendit, relatis ſingularum Congregationum ſpecialibus privilegiis, Pontificalium uſum indumentorum ſucceſſu temporis, ac præcipue Seculo XV. & ſequenti omnium pene Congregationum Abbatibus ſenſim fuiſſe indultum; Inſigniaque ipſa Pontificalia conceſſiſſe Abbatibus Pontifices Maximos propter Eccleſiarum ſuarum decorem, non vero ad pompam propriæ perſonæ, & animi faſtum, neque ad ſimplicitatem Monaſticam diſſipandam. Addit, Pontificalium inſignium, exercitium, & uſum Abbatibus ex jure quidem privilegiario competere, non autem ratione dignitatis; unde nullus Abbatum uti poteſt inſignibus Pontificalibus, niſi jus privilegiorum oſtendat. Quod evidenter expreſſum eſt in Cap. VI. De privilegiis in VI. *Ut Apoſtolicæ Sedis benignitas, quæ nonnullis Abbatibus, aliiſque Prælatis, quibus non competit ex propria dignitate, conceſſit in Eccleſiarum ſuarum gloriam, & honorem, quod mitra, & aliis Pontificalibus uti poſſint, provideat ne inde &c.* Ad quæ verba reflectens Tamburrinus poſt Panormitanum, alioſque Canoniſtas, ait, ex Textu laudato plane expreſſe probari, Abbatibus non ratione dignitatis Pontificalium uſum, & exercitium, ſed jure privilegiario competere.

VI. Ut ut ſe habeat iſthæc opinio, quam nos improbare minime audemus, lubet hic deſcribere

Epi-

Epiſtolam xc. Petri Bleſenſis, qui & ipſe adverſus hujuſmodi privilegium Abbatibus conceſſum ſummopere excanduit, complura argumenta congerens, quibus oſtendere nititur, minime Abbati licere Epiſcopalibus uti ornamentis. Scribens itaque fratri ſuo Guillelmo Abbati Maniacenſi, qui ab Apoſtolica Sede horum inſignium uſum obtinuerat, illum monet, ut vel iſta inſignia, & ornamenta reddat, aut Abbatiam relinquat. Hæc ejus verba: *Retulit mihi quidam Nuncius veſter, qualiter Dominus Papa vos Mitra proprii capitis, & aliis ornamentis Epiſcopalibus inſignivit. De benedictione gaudeo; ſed inſignia Epiſcopalis eminentiæ in Abbate nec approbo, nec accepto. Mitra enim, & anulus, atque ſandalia in alio, quam in Epiſcopo, quædam ſuperba elatio eſt, & præſumtuoſa oſtentatio libertatis. Taliam uſus eſt in Eccleſiis dedicandis, in conſecrandis virginibus, in ordinibus celebrandis. Quare igitur bis utitur, aut potius abutitur, qui uti talibus prohibetur? Homini hæc habenti, & non utenti ſunt potius oneri, & ludibrio, quam honori. Ambigena non generant teſte Hippocrate: quod igitur genitalia in mulo faciunt, hoc ſandalia in Abbate. Numquid emanavit hæc abuſio Epiſcopalium a regula B. Benedicti? Numquid præcipiuntur emancipationes iſtæ in Evangelio, & Prophetis? Nolite quæſo cariſſime frater detrectare obedientiæ jugum, nam per inobedientiam mors intravit: quæ adhuc ſeminare non ceſſat inter Epiſcopos, & Abbates jurgiorum fomitem, & materiam ſcandalorum.*

VII. Affert mox Auctor multa Sacræ Scripturæ loca, & ſic tandem concludit: *Quid enim aliud eſt poſitio ſedis in aquilone, & uſurpatio ſimilitudinis Altiſſimi, quam emancipatio, & inſignium Epiſcopalium acquiſitio in Abbate? Per ſalutem itaque Patris, qui nos genuit, & per ubera quæ ſuximus in eadem matre, frater unice, vos adjuro, & deprecor, ut in ſignum plenæ humilitatis, Pontificalia reſignetis inſignia: aut, ſi hoc ſine ſcandalo fieri nequit, renuntietis in manu Domini Papæ, Monaſterii adminiſtrationem, & ſubſtituto ibi ad inſtantiam veſtram Paſtore idoneo, vos ad clauſtrale otium, & ſalubrem militiam convertatis.* Hactenus ille, cui & alii Scriptores addi poſſent, qui eadem in Abbatibus inſignia reprehenderunt. Audire præſtat Paulum Langium, qui anno MCCCXCVIII. magnopere indignatur Hermanno ſui Monaſterii Citizenſis Abbati, ejus nominis ſecundo, qui hæc inſignia a Bonifacio IX. prece, ac pretio ſibi, ſuiſque ſucceſſoribus comparaverat, ubi ſimilium Abbatum vanitatem carpit, qui ejuſmodi inſignia ex ambitione affectabant: non utentium conſuetudinem, aut adinventi, ſive conceſſi privilegii conſervationem, ſed ſolum impetrantium curioſam vanitatem ſugillare volens; exemplo S. Bernardi Abbatis, Petri Bleſenſis, & Hugonis Cardinalis, quos laudat. Vide Mabillonium in Præfatione I. ad Seculum VI. Benedictinum, Num. XXXIII.

VIII. Inſuper cum graves querelas excitarent Epiſcopi, quod Abbates, quibus jus Mitræ erat, pares fierent ipſis Epiſcopis, & inde dignitatum confuſio naſceretur, Clemens IV. Pontifex Maximus Conſtitutione ſua Viterbii edita XIX. Kal. Septembris, Pontificatus anno II. de conſilio ſuorum fratrum hunc modum adhibuit, ut in Conciliis, & Synodis Abbates exemti mitris aurifrygiatis, ſed abſque gemmis, laminiſque aureis, vel argenteis uterentur; non exemti ſimplicibus, & albis, ac planis; in aliis vero locis exemti Abbates mitris illis uti valerent, quas Sedis Apoſtolicæ indulta eis permitterent. Extat hæc Conſtitutio in Cap. *Ut Apoſtolicæ, De privilegiis in* VI. Ex cujus verbis recte colligunt Canonici Juris Interpretes, quod ſuperius dictum eſt, Abbatibus, ſcilicet, nulla ornamenta Pontificalia jure dignitatis competere, ſed tantum ex ſpeciali privilegio, atque ipſum privilegii tenorem eſſe inſpiciendum, ut de uſu ejus judicari queat; nihilque Abbatibus in hoc uſu licere, niſi quod in ipſa privilegii formula expreſſe comprehenſum eſt: *Inſpiciendus eſt,* inquit Gloſſa Canonici Juris, *tenor privilegii, & ſervandus.*

IX. Præter ornamenta Pontificalia habuiſſe olim Abbates ſigillum authenticum propria imagine, & nomine inſculptum, liquido conſtat ex Synodo Londinenſi habita anno Chriſti MCCXXXVII. Præſide Othone Diacono Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali, Legato Apoſtolicæ Sedis in Anglia, apud Matthæum Pariſium: *Quoniam,* inquit, *Tabellionum uſus in Regno Angliæ non habetur, propter quod magis ad ſigilla authentica credi eſt neceſſe, ut eorum copia facilius habeatur, ſtatuimus, ut ſigillum habeant non ſolum Archiepiſcopi, & Epiſcopi, ſed etiam eorum officiales: item Abbates, Priores, Decani, Archidiaconi, & eorum Officiales, Decani rurales, necnon Eccleſiarum Cathedralium Capitula, & cetera quæque Collegia, & Conventus cum ſuis Rectoribus, aut diviſim juxta eorum conſuetudinem, vel ſtatutum pro varietate quoque cujuslibet prædictorum habeat unuſquiſque ſigillum, nomen puta dignitatis, officii, Collegii, & etiam illorum proprium nomen, qui dignitatis, vel officii perpetui gaudent honore, inſculptum notis, & characteribus manifeſtis.* Hinc Anſelmus ex Abbate Beccenſi jam electus Cantuarienſis Archiepiſcopus, nondum conſecratus, Libro III. Epiſtola X. inquit: *Sigillum hæc Epiſtola non habet, quia Abbas jam non ſum, & Archiepiſcopus nondum ſum; nec me delectat pingi quod non ſum.* Hujuſmodi ſigillum authenticum dici ait doctiſſimus Altaſerra Lib. VII. *De origine rei monaſticæ*, Cap. XV. propter auctoritatem qua pollet, quia plenam fidem facit abſque tabellione, & teſtibus, Cap. II. Cap. *Inter electos*, Cap. *Quod ſuper his. De fide inſtrumentorum.* Et Cap. II. *De officio Ordinarii in* VI. Sed hæc obiter dicta ſint; ceterum multa quæ in recitatis §§. noſtri hodierni Romani Pontificalis continentur, cenſuimus opportune inferius explicanda in ſequentibus ſcilicet Commentariis.

§. VII.

Hora igitur competenti, Pontifex, Electus, Aſſiſtentes, & alii qui benedictioni intereſſe debent, ad Eccleſiam conveniunt, & Pontifex, facta Oratione ante Altare, aſcendit ad ſedem, ſi ſit in Eccleſia ſua, vel accedit ad faldiſtorium in Capella ſua, juxta cornu Altaris Epiſtolæ præparatum, & ibi de

more paratur. Interim etiam Abbates aſſiſtentes ſua paramenta prædicta capiunt. Quibus ſic paratis, Pontifex ſedet cum mitra ſuper faldiſtorium, ante medium Altaris ſibi paratum. Electus vero in habitu ſuo quotidiano medius inter Abbates aſſiſtentes paratos, & mitratos Pontifici cum debitis reverentiis præſentatur, atque eidem mandatum Apoſtolicum traditur. Quo publice lecto per Pontificis notarium, Electus genuflectit ante Pontificem, qui ſurgit, depoſita mitra, & ſuper eum dicit Orationes ſequentes, niſi jam ſit profeſſus. ℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit cælum & terram.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus.

Deus indulgentiæ Pater, qui ſeveritatem tuæ diſtrictionis temperans, indulſiſti, ne filius portet iniquitatem Patris; & qui mira diſpenſatione, etiam malis bene utens, tuæ dignationis gratiam, per eos frequenter operaris: quæſumus clementiam tuam, ut huic famulo tuo non obſiſtat, quod habitum religionis, per nos, tanta, ac tali re indignos, accipit; ſed miniſterium, quod exterius per nos exhibetur, tu interius per donum Spiritus Sancti exequaris. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate ejuſdem Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

Oremus.

Deus, qui per coæternum filium tuum cuncta creaſti, quique mundum peccatis inveteratum per myſterium ſanctæ incarnationis ejus renovare dignatus es; te ſuppliciter exoramus, ut ejuſdem Domini noſtri gratia, ſuper hunc famulum tuum abrenuntiationem ſeculi profitentem, clementer reſpicere digneris; per quam in ſpiritu ſuæ mentis renovatus veterem hominem cum actibus ſuis exuat; & novum, qui ſecundum Deum creatus eſt, induere mereatur. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

Oremus.

Domine Jeſu Chriſte, qui es via, ſine qua nemo venit ad Patrem, quæſumus clementiam tuam, ut hunc famulum tuum a carnalibus deſideriis abſtractum, per iter diſciplinæ regularis deducas; & qui peccatores vocare dignatus es, dicens: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiam; præſta, ut hæc vox invitationis tuæ ita in eo convaleſcat, quatenus peccatorum onera deponens, & quam dulcis es, guſtans, tua refectione ſuſtentari mereatur. Et ſicut atteſtari de ovibus tuis dignatus es, agnoſce eum inter oves tuas; ut ipſe te agnoſcat, & alienum non ſequatur, ſed te; neque audiat vocem aliorum, ſed tuam, qua dicis: Qui mihi miniſtrat, me ſequatur. Qui vivis, & regnas Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

Oremus.

Sancte Spiritus, qui te Deum, ac Dominum mortalibus revelare dignatus es, immenſam tuæ pietatis gratiam poſtulamus; ut ſicut ubi vis, ſpiras, ſic & huic famulo tuo affectum devotionis indulgeas. Et quoniam tua ſapientia eſt conditus, tua quoque providentia gubernetur. Quem juxta tibi conſuetam gratiam unctio tua de omnibus doceat, & per interceſſionem Sancti N. quem præcipuum hujus ſanctæ inſtitutionis Legiſlatorem dediſti, necnon & aliorum Sanctorum, ad quorum nomina profeſſionem facit, eum a vanitate ſeculi veraciter converte. Et ſicut es omnium peccatorum remiſſio, ita deprimentes impietatis colligationes in eo diſſolve; & ad obſervantiam hujus ſancti propoſiti, fac eum ita certatim fervere, ut in tribulationibus, & anguſtiis, tua indeficienti conſolatione valeat reſpirare; ut juſte, & pie per veram humilitatem, atque obedientiam in fraterna caritate fundatus, quod, te donante, hodie promittit, felici

per-

Digitized by Google

perſeverantia compleat. Quod ipſe præſtare digneris, qui cum Deo Patre, Sanctoque unigenito Filio ejus, Domino noſtro Jeſu Chriſto, vivis, & gloriaris Deus, per infinita ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. SAcris Canonibus jam cautum ſuit, ut vel is, qui eligendus eſt in Abbatem, expreſſe profeſſus ſit; quia ſcilicet in Magiſtrum aſſumi non debet qui formam diſcipuli non aſſumſit, nec præficiendus eſt aliis ille, qui aliis ſubeſſe non novit; uti recte docet Gregorius IX. Pontifex Maximus, in Cap. *Cum in Magiſtrum*, Extra, *De electione*, Epiſcopo cuidam reſcribens, ut ad amotionem eorum procedat, qui in quibuſdam regularibus domibus jure illi Diœceſano ſubjectis, fuerant in Abbates non profeſſi Ordinem Regularem aſſumti. Certe Gloſſa Canonici Juris in Cap. *Cum cauſam*, verbo, *irritetis*, Tit. eodem probat ideo Summum Pontificem, ideſt Innocentium III. mandaſſe in ea Decretali, ut electio non profeſſi irritaretur, conſuetudine in contrarium non obſtante, quia conſuetudo illa erat contra jus commune, nimirum contra præſcriptum Canonis, *Abbatem*, & Canonis, *Quam ſit neceſſarium*, XVIII. Quæſtione II. in quibus aperte diſponitur, Abbatem a Monachis de eadem congregatione eſſe eligendum: Monachorum autem congregatio profeſſos tantum comprehendit. Docent hæc paſſim Doctores apud Barboſam, *Juris Eccleſiaſtici univerſi*, Lib. I. Cap. XVII. Num. XXXI. & ſeq. addentes expreſſam profeſſionem fieri in ea religione debere in qua aſſumitur, ita ut ſi Religioſus eligatur in Abbatem, vel Prælatum alterius Religionis, talis electio ſit nulla per Textum in Clementina I. *De electione*.

II. Olim certe quamdiu genius regularis diſciplinæ viguit, ſingula Monaſteria habuerunt proprium Abbatem Regularem, nec poterat unus & idem Abbas præeſſe diverſis Monaſteriis ex præſcripto Canonis *Monachum* XX. Quæſtione IV., & Canonis, *Unum Abbatem*, XXI. Quæſtione I. Vitio ſeculi, & nimia Principum indulgentia factum eſt, ut plures Abbatiæ uni, & eidem homini etiam laico, & uxorato traderentur. Deplorant id paſſim Concilia, præſertim Meldenſe anno DCCCXLV. Can. X. *Pervventum eſt*, inquit, *ſiquidem ad nos, quod auditu lugubre, & dictu nefas, actuque horribile, ac nimis triſte dignoſcitur, quia contra omnem auctoritatem, contra Patrum decreta, & totius Chriſtianæ Religionis conſuetudinem, in Monaſteriis Regularibus laici in medio Sacerdotum, & Levitarum, ac ceterorum Religioſorum virorum, ut Domini, & Magiſtri reſideant, & velut Abbates, de illorum vita, & converſatione decernant &c.* Non minori animi ſenſu de eodem abuſu Patres Concilii Troſleani Can. III. conqueſti ſunt, ſic ajentes: *Nunc autem in Monaſteriis Deo dicatis, Monachorum, Canonicorum, & Sanctimonialium, Abbates Laici cum ſuis uxoribus, filiis, & filiabus, cum militibus morantur, & canibus.* Dabantur quippe a Regibus Abbatiæ laicis, vel in allodium, vel in beneficium, ſed feudum ſub onere ſervitii militaris, ut ex Sacris Canonibus, & Eccleſiaſtica Hiſtoria oſtendit vir clariſſimus Dadinus Altaſerra, *De origine rei monaſticæ* Lib. II. Cap. VII.

III. Circa ſeculum XII. & XIII. frequentius contigit, ut ſublato demum Abbatum Laicorum abuſu, Epiſcopi ipſi, vel propria auctoritate, vel ex conceſſione Romani Pontificis, Abbatias titulo commendæ, vel adminiſtrationis retinerent. Cum enim ſub id tempus Terra Sancta ab infidelibus occuparetur, multi Epiſcopi ſuis Eccleſiis deturbati fuere; qui conſequenter tunc erant quaſi Epiſcopi Titulares, ut ajunt, in partibus; quibus propterea in ſuſtentationem Pontifices alios Epiſcopatus, vel Monaſteria in commendam perpetuam concedebant. Cœperunt paulo poſt Clericis etiam ſecularibus tradi Monaſteria in commendam, etſi hæc diſciplina priſcis Canonibus omnino contraria ab ipſis Pontificibus Maximis improbaretur, uti videre eſt in Extravaganti II. *De præbendis*, & in Bulla reformationis Curiæ a Leone X. in Concilio Lateranenſi anni MDXIV. Seſſione IX. publicata. Cæterum ſtatuit Concilium Tridentinum Seſſione XXV. de Regularibus, Cap. XXI., ut quæcumque Monaſteria impoſterum vacatura, Regularibus ſpectatæ virtutis, & ſanctitatis conferantur. Quod vero noſtri Romani Pontificis Rubricam ſpectat, notandum eſt, quod docet Tamburinus, Tom. I. *De Jure Abbatum* Diſputatione X. Quæſtio XII. electos, ſive potius poſtulatos, vel alias promotos ad Regulares Abbatias debere in primis profeſſionem coram Pontifice illos benedicente juxta præſcriptum uniuſcujuſque congregationis emittere. Ergo ex præſcripto Romanorum Pontificalium vel ante annos ducentos editorum, ſi electus non fuerit profeſſus, facit prius ſolemnem profeſſionem coram Pontifice, hoc ordine: Electus genuflectit ante ipſum Pontificem, qui ſurgens ſine Mitra, dicit ſuper eum orationes in §. præſenti deſcriptas. Verum, ſi electus Abbas fuerit profeſſus, prout regulariter nonniſi profeſſus eligi ſolet, omnia quæ circa ordinem profeſſionis adnotata ſunt, prætermitti debent, uti ſcite admonet vir clariſſimus Andreas Piſcara in praxi cæremoniarum Lib. I. Sect. IX. Cap. III.

IV. Neque vero deſunt exempla, quibus oſtendi poſſit, Abbates olim ſeculares nonnullos cum Monaſterium ſuum Monachis orbatum in priſtinum ſtatum reſtituere vellent, ipſos etiam vitam monaſticam capeſſiſſe. Ejus rei profecto exempla habemus, uti obſervat Mabillonius in Præfatione II. ad Seculum IV. Pag. 374. Ordinis S. Benedicti in Sancto Othnmaro Sancti-Gallenſi Abbate, itemque in Sigulfo Abbate Ferrarienſi, tum etiam in Aureliano Abbate primum Athanacenſi, dein Lugdunenſi Archiepiſcopo, aliiſque non paucis. Sed præ ceteris inſigne, inquit, eſt factum Mettenſium Clericorum, qui in Gorzienſe Aſceterium Monachis pene vacuum juſſu Adalberonis tranſlati, cum in veſtibus Clericorum aliquando inceſſiſſent, more monaſtico, electionis de ſibi præficiendo Patre facultate petita, & accepta, *cum inſtitutione vitæ regularis, habitum quoque Monachi commutarunt; unoque voto, & pari ſententia Domno Einoldo ab omnibus exclamato, ipſe primus omnium Epiſcopo regularem converſationem ex inſtituto Beati Benedicti ſcripto profeſſus, cucullo induitur: ſequen-*

quentes Abbati ex ordine profitentes in militiæ cæleſtis, & obedientiæ Sacramenta ſub ipſo omnes ſimiliter pari modo conjurant. Vide Vitam S. Joannis Gorziæ Abbatis.

§. VIII.

Deinde benedicuntur veſtes, quæ novæ afferuntur, & tenentur per unum ex miniſtris electi coram Pontifice, qui ſtans ſine mitra dicit: ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*.

Domine Jeſu Chriſte, qui tegumen noſtræ mortalitatis induere dignatus es; obſecramus immenſam tuæ largitatis abundantiam, ut hoc genus veſtimenti, quod Sancti Patres ad innocentiæ, vel humilitatis indicium, abrenunciantes ſeculo ferre ſanxerunt, tu ita bene ✠ dicere digneris, ut hic famulus tuus, qui hoc indutus fuerit veſtimento, te quoque induere mereatur. Qui vivis & regnas Deus per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen*. Et aſpergit veſtes cum aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. Esse antiquum Eccleſiæ ritum benedicendi monaſticas veſtes ante ſolemnem Monachorum profeſſionem, docet nos vetus Ordo Romanus in eo titulo qui inſcribitur, *Ordo ad Monachum faciendum*. Præſcribit enim, ut, recitatis nonnullis precibus, Abbas imponat benedictionem veſtimentorum, dicens hanc orationem: *Deus æternorum bonorum fideliſſime promiſſor, certiſſime perſolutor, qui veſtimentum ſalutare, & indumentum æternæ jocunditatis tuis fidelibus promiſiſti, clementiam tuam ſupplicıter exoramus, ut hæc indumenta humilitatem cordis, & contemptum mundi ſignificantia, quibus famulus tuus ſancto viſibiliter, & informandus propoſito, propitius benedicas, ut beatæ caſtitatis habitum, quem, te adſpirante, ſuſcepit, te protegente cuſtodiat, & quem veſtibus venerandæ promiſſionis induis temporaliter, beatu facias immortalitate veſtiri*. Subdit mox & hanc aliam orationem in Monaſticarum veſtium benedictione dicendam: *Domine Deus bonarum virtutum dator, & omnium benedictionum largus infuſor, te ſubnixis precibus deprecamur, ut has veſtes, quas famulus tuus, N. pro indicio cognoſcendæ religionis induere vult, benedicere, & ſanctificare digneris, ut inter reliquos viros tibi cognoſcatur dicatus. Per*. Similes fere orationes legere eſt apud Edmundum Martenium Lib. II. De antiquis Eccleſiæ ritibus, Cap. II. & in Rituali Græcorum in eo loco qui inſcribitur: *Officium magni, & angelici habitus*.

II. Ante Monaſtici habitus benedictionem, ſtatuta Lanfranci præmittunt Hymnum, *Veni Creator Spiritus*, quem Caſſinenſes poſt benedictionem decantant, atque ſub illo Novitius habitu induitur Profeſſorum. Vide Benedictum Haeftenum Lib. IV. Diſquiſitionum Monaſticarum, Tractatu VIII. Diſquiſitione I. Ex pervetuſto Caſſinenſi Ordinario tempore Oderiſii Abbatis deſcripto cautum eſt, ut, *poſtquam benedicta fuerint veſtimenta, aſpergantur aqua ſanctificata*. Idem præſcribunt mſs. conſuetudines Monaſterii Farfenſis a laudato Martenio editæ Lib. V. *De antiquis Monachorum ritibus*, Cap. IV. Num. XIII. Juxta Ordinem antiquum Romanum ipſe profeſſus poſtquam exutus ſeculares veſtes, Monaſticas induit, aqua benedicta aſpergitur.

§. IX.

Poſt hæc Pontifex ſedet cum mitra, & exuit Electum veſte ſeculari dicens: *Exuat te Dominus veterem hominem cum actibus ſuis*. Et mox induit illum habitum Monaſticum, dicens: *Induat te Dominus novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt, in juſtitia, & ſanctitate veritatis*.

COMMENTARIUS.

I. Sanctus Dionyſius Areopagita, vel quiſquis auctor eſt antiquiſſimus Libri *De Eccleſiaſtica Hierarchia*, explicans nobis, Cap. VI. ritum profeſſionis Monaſticæ, diſerte inter alia docet, hujuſmodi veſtimentorum mutationem fieri jam olim conſueviſſe, ubi Monachus profitebatur. Ait enim, quod Sacerdos *omni veſte detracta*, ſcilicet ſeculari, & profana, *cum alia induit*, nempe peculiari, & monaſtica; tum addit in contemplatione, prioris veſtis depoſitione, alteriuſque aſſumtione, migrationem illam a media vita, laicorum ſcilicet, ad perfectiorem ſignificari. Ex præſcripto Ordinis antiqui Romani, cum Abbas Novitium propriis veſtimentis exuit, eum interrogat, ſi propria voluntate abrenunciet mundo, & omnibus quæ ſunt mundi, & quod majus eſt, etiam voluntatibus, & ſi paratus eſt ad omnem injuriam, & opprobrium ſuſtinendum pro amore Domini noſtri Jeſu Chriſti. Et ſi omnia iſta gratuito animo promiſerit, tunc Abbas illi dicit: *Ex-*

Expolia te veterem hominem cum actibus ſuis, & indue novum, Dominum Jeſum Chriſtum. Reſpondere jubetur Novitius, *Amen*. Abbas vero hæc ſtatim adjicit: *Accipe hoc ſalutare indumentum, quod venerabilis Pater Benedictus illæſum cuſtodivit, ut per ejus imitationem, ipſius cœtui aggregatus, ante tribunal Chriſti valeas pervenire.*

II. Juxta ritum Anglicani Pontificalis ante annos CM. exarati, cum Abbas Novitium veſtimentis, quibus utebatur, exuit, & aſperſa aqua benedicta ſuper cucullam, necnon & ſuper ipſum Novitium, Monaſtica eidem veſtimenta præbet, hæc profert verba: *Accipe veſtem, induæ ſanctitatis decorem, ornare habitu B. Benedicti cum timore, & reverentia, quam interveniente B. Dei genitrice ſemper Virgine Maria, cum bonorum obſervantia operum, ignita caſtitatis lampade ſuffultus immaculatam ante tribunal Chriſti perferas. Per.* Rituale Gemmeticenſis Monaſterii, tempore Theodorici Abbatis ſcriptum, & alia complura, quæ vidimus, ad exuendum quidem habitum ſecularem, & ad Monaſticum induendum, eandem tradunt formulam, quam habet Noſtrum Romanum Pontificale. Antiquum vero Caſſinenſe Ordinarium tempore Oderiſii Abbatis exaratum, hanc exhibet verborum formulam ab Abbate pronunciandam, ubi Novitium ſeculari veſte expolians, Monaſtica induit: *Exuat te Dominus Jeſus Chriſtus veterem hominem cum actibus ſuis, & induat te novum, qui renovatur in agnitionem ſecundum imaginem ejus, qui creavit eum.*

III. Omitti hic non debet Rituale ms. Monaſterii Corbejenſis a Martenio editum Lib. v. *De antiquis Monachorum ritibus*, Cap. IV. Mandat enim, ut recitatis quatuor Orationibus, illis fortaſſe quas ſupra deſcripſimus in §. VII. Abbas debeat ſpargere aquam benedictam ſupra caput cujuslibet profeſſorum; tum ipſorum quiſque debeat cucullam ſuam ponere ante pedes Abbatis, qui poſt benedictas cucullas, & aqua benedicta aſperſas tangere debet floccum cujuslibet profeſſorum, & tangendo dicere hanc orationem: *Exuat te Dominus veterem hominem cum omnibus ſuis actibus. Amen.* Hoc facto, ex præſcripto memorati Ritualis, debet Camerarius ducere profeſſos retro magnum altare, & tunc ibidem debent ſinguli eorum exuere ſuum floccum, & induere quilibet cucullam ſuam benedictam, & floccum deſuper, & extrahere caputium cucullæ deſuper dicto flocco: & tunc ſutor Eccleſiæ debet intereſſe, & ſuere caputia prædictarum cucullarum juxta os cujuslibet eorum; & hoc facto Camerarius Eccleſiæ debet eos reducere ante prædictum Abbatem, & ipſis genibus flexis ante eum dictus Abbas ſuper quemlibet eorum debet dicere Orationem quæ ſequitur. *Induat te Dominus novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitatis veritate: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Amen.* Hæc invocatio trium Sanctiſſimæ Trinitatis Perſonarum deeſt fere in omnibus aliis verborum formulis, quæ dici olim conſueverant, ubi Abbas Monaſticis veſtimentis Novitios induebat. Puto hanc ceteroqui antiquam Monachorum formulam ad Clericos manaſſe, cum ſub iiſdem verbis ab Epiſcopo in prima ſua Clericali Tonſura ſuperpelliceo induuntur. Porro flocci, & cucullæ pro diverſitate regionum varia fuit olim acceptio; quocirca Clemens V. Pontifex Maximus in Concilio Viennenſi, ubi res Monaſticas ordinavit, ut tolleretur circa ipſas dubitandi materia, diſerte declaravit, cucullam eſſe quidem veſtem Monachorum, longam & amplam, manicas non habentem; floccum vero, veſtem longas, & amplas habentem manicas, uti videre eſt in Clementina, *Ne in agro*, §. *Statuimus*, *De ſtatu Monachorum*.

IV. Alludere ad formulam noſtram videtur particula ejus orationis, quam apud Græcos dicit Sacerdos antequam profitenti veſtem Monaſticam tradit. *Electis*, inquit, *tuis annumera, ut fiat vas electionis, filius, & hæres regni tui, filius lucis, & diei, ſapientiæ, juſtitiæ, ſanctificationis, redemtionis. Adapta eum, quaſi ſonorum inſtrumentum, & jucundum Spiritus Sancti Pſalterium: ut veterem hominem, qui verſipellis ſerpentis errore libidinoſo corrumpitur, multo ſibi profecto comparato exutus, novum Adam ſecundum Deum in ſanctitate, & juſtitia creatum induat &c.* Formula, qua ad ipſum induendum Monachum magno, ut ajunt, & Angelico habitu, Sacerdos utitur, hæc eſt: *Frater noſter N. accepit magnum, & Angelicum habitum: in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Dicamus pro eo: Domine miſerere.* Eo induto ex præſcripto Euchologii, ſive Ritualis Græcorum, cantantur ſequentes moduli: *Induite tunicam ſalutis, præcingite caſtitatis cingulum, ſignum Crucis ſculpite, armis continentiæ ſpiritales armate pedes, & invenietis requiem animabus veſtris. Lætabitur anima mea in Domino, induit enim me tunica ſalutis, & veſte lætitiæ circumdedit me. Velut Sponſo mitram mihi impoſuit; & ut Sponſam monilibus me ornavit.* Vide eruditiſſimi Jacobi Goar Notas in Officium parvi habitus, ideſt Pallii; & in Officium magni, & Angelici habitus, ubi inter alia ex veterum ſcriptorum teſtimoniis docet, habitum Monaſticum dici Angelicum conſueviſſe; *ceu qui puritatem, rerum temporalium abjectionem, hymnos, orationes, obedientiam, & munditiem Angelorum imitatur, & profitetur.* Erat autem parvus habitus, veſtis quæ profeſſuris tradebatur, antequam tonderentur, ut ex Euchologio patet; magnus vero, & Angelicus habitus, μέγα ἀγγελικὸν σχῆμα, erat veſtis, quæ depoſito parvo habitu, protinus dabatur, in ſignum perfectionis, & propoſiti Angelicæ vitæ deducendæ. Hanc veſtem, uti ex eodem Euchologio conſtat, prius ſolemniter Altari impoſitam, ac benedictam profitenti Abbas tradebat.

§. X.

Tunc depoſita Mitra ſurgit Pontifex, & dicit: *Oremus.*

Deus miſericors, Deus clemens, cui cuncta bona placent, ſine quo nihil boni inchoatur, nihilque boni perficitur; adſint noſtris humillimis precibus tuæ pietatis aures; & hunc famulum tuum, cui in tuo ſancto nomine habitum ſacræ religionis imponimus, a mundi impedimento, vel ſeculari deſiderio defende; & con- cede

Digitized by Google

tede ei, ut in hoc ſancto propoſito devotus perſiſtere, & remiſſione peccatorum percepta, ad electorum tuorum valeat pervenire conſortium: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. EXtat Oratio iſta in Rituali Gemmeticenſis Monaſterii, tempore Theodorici Abbatis ſcripto, & in aliis plurimis a laudato Martenio editis, Lib. v. *De antiquis Monachorum ritibus*, Cap. iv. Apud Græcos, ubi cantati ſunt moduli ſuperius deſcripti, Sacerdos has recitat preces: *Dominum precemur*. Domine Deus noſter, qui es fidelis in pollicitis, nuſquam dona retractans, & in humanitate ineffabilis, qui ſancta vocatione creaturam vocas, & ſervum tuum ad ſpiritualem vitam deducis: vitam honeſtam ei concede, converſationem virtute ornatam, & irreprehenſam, ut in ſanctitate vitam agens, illibatum ſervet, quem tua virtute induit habitum: Tunica quidem, juſtitiam ſibi circumdet; cingulo, corporis mortificationem, & caſtitatem in ſeipſo circumferens: cucullum vero, ceu galeam ſalutis imponens: analabo vero, ceu cruce, & fide ornatus; pallio autem amictus, tamquam immortalitatis ſtola armatus; ſandaliis denique, ut per viam pacis, & ſalutis incedat: atque ita adverſariis tremendus evadat, hoſtibus inexpugnandus, ab omni voluptate, & turpi libidine alienus. Obedientia inſtruatur, continentiam obeat, Religionis regulis inſiſtat, ut in Pſalmis, & Hymnis, & Canticis ſpiritualibus venerandum, & magnificum nomen tuum celebret, veſtigia magni Prophetæ Eliæ, & Sancti Joannis Præcurſoris, & Baptiſtæ ſequatur: ut perfectionis menſuram, & modum attingens, curſum conſummet, & ſervet fidem; Angelorum ornetur incorruptione, ſancto tuo ovili annumeretur, fortis dexteræ tuæ compos fiat, & tandem beatam illam vocem audiat: *Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum vobis a conſtitutione mundi paratum*. Cujus & nos hæredes fieri concede Deus, tua bonitate. Quia Deus miſericordiæ, miſerationum, & dilectionis exiſtis; & tibi gloriam rependimus: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

II. Hucuſque Oratio ex Rituali Græcorum, ubi illud notandum cenſeo, varias eſſe apud ipſos Monachorum profeſſorum veſtes, de quibus videri poteſt eruditiſſimus Altaſerra De origine rei Monaſticæ Lib. v. Cap. xvii. & Benedictus Haeftenus in Libris Diſquiſitionum Monaſticarum, in quibus inter alia, allatis veterum Scriptorum teſtimoniis, hæreticos novatores ſugillat, egregieque eorum errores confutat, qui peculiarem Monachorum veſtem, ejuſque antiquitatem impugnare, & irridere non erubeſcunt; quia ſcilicet ex iis nonnulli, excuſſo cucullo, e Monaſteriorum clauſtris, vulgari thorace, & braccis follicantibus, ad quinti Euangelii, ut ajunt, Cathedram proſilierunt: nimirum probare in aliis nequeunt quod ipſi jam pridem una cum Fide, & Religione deſeruerunt.

§. XI.

Quibus dictis, ſedet Pontifex, & imponitur ſibi mitra; & Electus profeſſionem emiſſurus, junctis ante pectus manibus, coram eo genuflexus dicit: *Suſcipe me Domine ſecundum eloquium tuum, & vivam, & non confundas me ab expectatione mea*. Circumſtantibus, vel Monachis, ſi ſit in ſuo Monaſterio, reſpondentibus: *Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui*. ℣. *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*. ℟. *Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum*. ℟. *Amen*. Et hoc ter tam per Electum, quam per circumſtantes repetitur. Deinde Electus ante Altare, & Pontificem ſe proſternit in terram; & dicuntur ſequentes Pſalmi per Pontificem ſedentem cum mitra, circumſtantibus reſpondentibus: Pſalmus xlvii. *Magnus Dominus*. Pſalmus l. *Miſerere mei Deus*. Pſalmus cxxxii. *Ecce quam bonum*. Quibus finitis, Pontifex, depoſita mitra, ſurgit, & dicit: *Pater noſter*. ℣. *Et ne nos inducas in tentationem*. ℟. *Sed libera nos a malo*. ℣. *Salvum fac ſervum tuum, Domine*. ℟. *Deus meus ſperantem in te*. ℣. *Mitte ei Domine auxilium de Sancto*. ℟. *Et de Sion tuere eum*. ℣. *Nihil proficiat inimicus in eo*. ℟. *Et filius iniquitatis non apponat nocere ei*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*.

Oremus.

Deus, qui non vis mortem peccatoris, ſed per pœnitentiam, & emendationem, vitam ſemper inquiris; te ſuppliciter deprecamur, ut huic famulo tuo ſecularibus acti-

actibus renuntianti, large tuæ pietatis gratiam infundere digneris; quatenus caſtris tuis inſertus, ita tibi militando, ſtatum vitæ præſentis percurrere valeat: ut bravium æternæ remunerationis, te donante, percipiat: Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. CAutum eſt ex Ordine antiquo Romano, ut, poſtquam veſtem monaſticam indutus eſt Monachus, toto corpore proſtratus ante Altare dicat hunc verſum, *Suſcipe me ſecundum eloquium tuum &c.* Aſtantes vero omnes eumdem verſum tribus vicibus repetant. Ea verba ex præſcripto veterum Ritualium Monaſticorum dici ſolebant vel olim poſt emiſſam ſcripto ſolemnem profeſſionem: *Perlecta profeſſione*, inquit S. Benedictus, *incipiat ipſe Novitius mox hunc verſum*: Suſcipe me Domine &c. *Quem verſum omnis congregatio tertio reſpondeat, adjungens, Gloria Patri.* Eundem ritum legere eſt in antiquo Caſſinenſi Ordinario tempore Oderiſii Abbatis deſcripto. Valliſoletani præſcribunt verſum *Suſcipe &c.*, non a ſolo Novitio, ſed etiam a Cantore, & Magiſtro Novitiorum ſimul decantandum. Quo autem ritu, exponit Lanfrancus, dicens: *Ibique inter dicendum ter genua flectat.* Idipſum habent Conſuetudines Burfeldenſens. Rituale Affligenienſe, & alia complura quæ vidimus Monachorum antiquiſſima Ritualia, ritum ita præſcribunt: *Faciunt Novitii ad primam, & ſecundam vicem, longam veniam, ita quod ad mediam iſtius partem, eorum genua terram contingant, & ad ejus finem toto corpore proſtrati jaceant in eadem. Ad tertiam vero vicem ſuper genua quidem procumbunt, ſed tunc manus ſolummodo ad terram ponentes, ſic verſus terram inclinantes ante & retro faciunt, ita quod ad finem verſus ad orientem gyrando redeant, ibique, ut prius, longam veniam perficiant, & ſic jaceant, donec Abbas orationes ſuas expleverit, & cucullas benedixerit eorumdem.*

II. Ex Conſuetudinibus S. Benigni, ter dicunt omnes inſimul, *Suſcipe me Domine*, petentes venias ſuper genua ſua; reſpondet Conventus tertio eundem verſum; & in fine dicitur, *Kyrie*, cum *Gloria Patri*. Quo tempore, omnes, ſicut ſunt, gyrum faciunt, poplitibus flexis, & proſternunt ſe ad orationem. Tunc dicto ab omnibus, Pater noſter, dicit Abbas, *Et ne nos*, & Pſalmum L. ideſt, *Miſerere mei Deus*. Quo finito cum *Gloria Patri*, proſequitur capitula cum collectis, in quarum extrema, cum dicit, *Per Dominum noſtrum*, finem faciens, ſpargit ſuper unumquemque aquam benedictam. Deinde, cucullis benedictis, ac ſparſa in eis aqua benedicta, accepto thuribulo, incenſat tam Novitios, quam ipſas cucullas: Ad quos accedens, ſingillatim unumquemque, manum eidem porrigendo, elevat, & exuens eum tunica, induit cuculla; eos oſculans, mittit in choro ad oſculandum Fratres. Inter exuendum quoque, ad unumquemque dicit: *Exuat te Deus &c.* & induens eum cuculla ſubjungit: *Induat te Dominus &c.*

III. Placuit ritum ad verbum fere deſcribere, ut videas, veſtium olim mutationem factam fuiſſe poſt emiſſam profeſſionem; id quod etiam ex aliis innumeris Ritualibus Monaſticis licet addiſcere, in quibus tamen quoad Pſalmos, & quoad Orationem, aliqua eſt variatio. Conſuetudines Monaſterii Farfenſis, Pſalmum dumtaxat *Miſerere mei Deus* ab omnibus uſque ad finem dicendum jubent. Rituale Gemmeticenſis Monaſterii tempore Theodorici Abbatis ſcriptum, nulla facta mentione memorati Pſalmi *Miſerere mei Deus*, mandat recitandos Pſalmos, *Domine quis habitabit*. *Dominus regit me*. *Domini eſt terra*. Rituale Monaſterii Anienſis, Pſalmo, *Miſerere mei Deus*, adjungit Pſalmum, *Ad te levavi*, & Pſalmum, *Legem pone*, uſque ad *Memor eſto*. Codex ms. Monaſterii S. Georgii in pago Rotomagenſi, præter Pſalmum *Miſerere mei Deus*, & Pſalmum, *Ad te levavi*, præſcribit etiam dicendum Pſalmum, *De profundis*.

IV. Quid plura? Quot Ritualia, tot quidem Ritus diverſi, non modo quoad memoratos Pſalmos, ſed etiam quoad verſiculos, & reſponſoria, & præſertim quoad orationem, uti videre eſt in antiquo Romano Ordine, ubi initio quidem profeſſionis Monachorum, prior ſcholæ ad nutum Abbatis, imponit primum Antiphonam: *Hic accipiet benedictionem*, Pſalmum vero: *Domini eſt terra*: Secundo antiphonam: *Cor mundum crea in me Deus*, & Pſalmum, *Miſerere mei Deus*: Tertio Antiphonam, *Dicam Deo, ſuſceptor meus es, Deus meus ſperabo in eum*, Pſalmum autem, *Qui habitat*; deinde Litaniam, *& Pater noſter, qui es in Cælis.* Et tunc quidem Abbas imponit veſtimentorum benedictionem. Ceterum poſtquam indutus Monachus habitu religionis, toto corpore proſtratus ante Altare, eum verſum pronunciavit, *Suſcipe me ſecundum eloquium tuum &c.* nulli alii dicuntur Pſalmi, nulli Verſiculi, ſeu Reſponſoria, ſed tantum Abbas aſperſa ſuper eum aqua benedicta, quatuordecim dicit orationes, quarum quinta, & ſexta ſunt quidem prolixiores, ceteræ vero breviores, & quod mirum videri debet, deeſt in illis orationibus illa, quam habet Noſtrum Romanum Pontificale; quam alioqui legere eſt in compluribus Monachorum Ritualibus libris.

§. XII.

His dictis, ſedet Pontifex, & Mitram accipit, ac coram eo genuflexus Electus, emittens profeſſionem ex præſcripto cujuſcumque Congregationis in charta ſcriptam, quam in manibus tenet, & legit. Qua lecta, ponit chartam ipſam ſuper Altare, & iterum, ut prius, genuflectit coram Pontifice incipiente, &

ſchola

ſchola proſequente, antiphonam: *Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis, a Templo ſancto tuo, quod eſt in Jeruſalem. Ton.* VIII.

COMMENTARIUS.

I. PUto omnium primum, qui profeſſionem ſcripto fieri, & ſuper Altare poni mandaverit, fuiſſe S. Benedictum, qui in ſua Regula Cap. LVIII. Inquit: *Suſcipiendus autem, in Oratorio coram omnibus promittat de ſtabilitate ſua, & converſione morum ſuorum, & obedientia coram Deo, & Sanctis ejus; ut, ſi aliquando aliter fecerit, a Deo ſe damnandum ſciat, quem irridet. De qua promiſſione ſua faciat petitionem ad nomen Sanctorum, quorum Reliquiæ ibi ſunt, & Abbatis præſentis. Quam petitionem manu ſua ſcribat, aut certe, ſi non ſcit litteras, alter ab eo rogatus ſcribat, & ille Novitius ſignum faciat, & manu ſua ſuper Altare eam ponat.* Hinc ſatis mirari nequeo, cur Ordo vetus Romanus poſt S. Benedictum ſcriptus, nullam de eo ritu mentionem faciat, cujus alioqui paſſim, & priſci Scriptores, & vetuſta Ritualia, & antiquæ Synodi diſerte meminere. *Omnis converſus*, inquit S. Iſidorus Hiſpalenſis Cap. IV. Regulæ Monachorum, *non eſt recipiendus in Monaſterio, niſi prius ipſe ſcripto ſe ſpoponderit permanſurum.* Item Joannes Climacus, Gradu IV. Monacho ſuadet, ut, ſi Magiſtrum, qui animæ ægritudini mederi noverit, ſorte repererit: Ad eum, inquit, *accede, & auro demiſſionis, & chirographo obedientiæ, & tabulis miniſterii, & Angelis teſtibus vende te ipſum, & inſtrumentum proprii arbitrii, & voluntatis pro his lacera, & concerpe.*

II. Pontificale Anglicanum ante annos CM. ſcriptum, ritum ipſum ita deſcribit: *Cum Novitius Novitiorum regulæ examinatione jam bene probatus fuerit, egrediatur de ea, pariterque cum ſuo Magiſtro veniat in Capitulo. Ipſe vero Novitius, ut ſibi traditum fuerat, proſternat ſe ante pedes Abbatis, reſidentibus fratribus cunctis, & depoſcat ſe ſociari ſanctæ congregationi. Si autem ſibi conceſſum fuerit, ocius feſtinet, & oſculetur pedes Abbatis. Deinde in conſpectu omnium fratrum, flexis genibus, & inclinato capite, vertat ſe ante, & retro. Tunc veniat ante Abbatem, & ſtet ante eum, & multimodam gratiarum actionem ei, vel congregationi ſuppliciter reddat. Abbas vero jubeat, ſibi ſcribere profeſſionem, aut certe, ſi non ſcit ſcribere, alius ab eo rogatus ſcribat qui ſcit. Jamque cum hora tertiæ decantata fuerit, vel Letania, præſente Abbate, & cunctis adſtantibus fratribus, ipſe Novitius ſecum geſtans chartulam, veniat ante Altare, elevataque voce dicat:* Ego frater Deodatus promitto ſtabilitatem meam, & converſionem morum meorum, & obedientiam ſecundum regulam S. Benedicti Abbatis coram Deo, & Sanctis ejus, in præſentia Domni N. Abbatis. *Mox ipſe manu ſua eam ſuper Altare ponat, ſtatimque ante ipſum Altare inclinus vertat ſe &c.* Eumdem ritum legere eſt in antiquo Pontificali Eccleſiæ Conchenſis in Hiſpania, & in aliis pleriſque priſcis Ritualibus a Martenio allatis, Lib. II. de antiquis Eccleſiæ Ritibus, Cap. II. & Lib. V. Cap. IV. de antiquis Monachorum ritibus. Quibus addi poteſt locus egregius ex Can. IV. Concilii Toletani X. anni DCLVI. *Vidua*, inquit, *quæ Sanctæ Religionis propoſitum obtinere voluerit, Sacerdoti, vel Miniſtro, ad quem aut ipſa venerit, aut quem ad ſe venire contigerit, ſcriptis profeſſionem faciat, a ſe, aut ſigno, aut ſubſcriptione notatam, continentem, ſe Religionis propoſitum velle, & hoc perenniter inviolate ſervare.*

III. Complures autem rationes ſunt, ob quas hujuſmodi ſcriptionem in ſolemni Monachorum profeſſione adhibendam eſſe præſcribitur. Prima eſt illa quam tradit S. Iſidorus Cap. IV. Regulæ Monachorum his verbis: *Sicut enim ii qui ad ſecularem promoventur militiam, in legionem non tranſeunt, niſi ante in tabulis conferantur: ita & ii qui in ſpiritualibus caſtris, cæleſti militiæ ſunt ſignandi, niſi prius profeſſione verbi, aut ſcripti teneantur, in numerum, ſocietatemque Servorum Chriſti tranſire non poſſunt.* Alteram rationem ſuppeditat S. Benedictus, & Concilium Toletanum X. Can. V. ut nimirum, ſi aliquando ſuadente diabolo conſenſerit e Monaſterio egredi, charta profeſſionis in eo aſſervata convinci poſſit. Tertia tandem ratio in eo fundatur, quod paſſim contractus, ne partes reſilire poſſint, conſcribi ſolent; & in conjugiis dotales tabulæ conſcribuntur, uti vel Tirones juris Civilis norunt. Cum autem profeſſio contractus quidam ſit inter profitentem ipſamque Religionem, animæ quoque cum Deo per vota ſolemnia deſponſatio, merito & illa ſcripto confirmatur: *Legum* enim *Eccleſiaſticarum auctoritas talis eſt, ut in cauſis geſtorum ſemper ſcripturam requirant*; uti recte dixit in Concilio apud S. Menardum Hincmarus Archiepiſcopus Remenſis, cujus laudata verba extant apud Gratianum, Can. *Legum*. II. Quæſtione I.

IV. Quod vero S. Benedictus, & Ritualia velint, ut qui literas neſcit, alium roget, qui pro ſe Profeſſionis verba deſcribat, eſt quidem id legibus conſentaneum; uti videre eſt in Codice *De Teſtamentis*, & alibi paſſim, ac præſertim in L. *Scimus*, Cod. *De jure deliberandi*, ubi præcipitur, ut, ſi ab hærede inventarium faciendum ſit, ab eodem quidem ſubſcribatur, ſi literas ſciat; ſin autem eas ignoret, id ejus loco per Tabularium præſtetur, propoſito ab hærede venerabilis Crucis ſigno. Lex ita inquit: *Subſcriptionem ſupponere hæredem neceſſe eſt, ſignificantem, & quantitatem rerum, & quod nulla malignitate circa eas ab eo facta, vel facienda, res apud eum remaneat; vel, ſi ignarus ſit litterarum, vel ſcribere præpediatur, ſpeciali tabulario ad hoc ſolum adhibendo, ut pro eo literas ſupponat, venerabili Crucis ſigno ante hæredis manu propoſito.* Ita in V. Synodo Conſtantinopolitana illi qui aliena manu ſubſcribebant, Crucem ipſimet proponebant; ſeu protendebant, nam inter ſubſcriptiones ceteras etiam iſtæ duæ leguntur. Prima: *Stephanus Presbyter, & Prior Monaſterii de Conſta, rogatus ſubſcripſi manu Jacobi Diaconi, qui ſcripſit ſecundum commiſſionem meam, & ego protendi propria manu mea venerabilem Crucem.* Altera ſubſcriptio hæc eſt: *Zotieus Presbyter, & Prior Monaſterii S. Andreæ prope Saturniam Portam, rogatus ſubſcripſi manu Marci Presbyteri, & Secundarii, me protendente honorabilem Crucem.*

V. Eſt & illud quoque adnotandum, veterem eſſe Monachorum diſciplinam, ut profeſſionis charta, aut nominis, aut crucis ſubſcriptione roboraretur.

raretur . De nominis ſubſcriptione exempla legere eſt in Diplomate Ludovici Pii, anoo Chriſti DCCCXXXII. quod ex Sirmondo, Tomo II. Conciliorum Galliæ, deſcripſit Haeſtenus Diſquiſitionum Monaſticarum, Lib. IV. Tractatu V. Diſquiſitione VI. ejuſque verba hæc ſunt; *Monachi regularem vitam reſumentes, tres chartas ſubſcripſerunt, ut una earum ad caput glorioſiſſimorum Chriſti Martyrum fieret, altera regia cuſtodia aſſervaretur, tertiam vero ipſius Monaſterii Abbas haberet. In quibus ſe a Beato Patre Benedicto, Spiritu Sancto docente, ſcriptam Regulam ſunt ſervare velle profeſſi, & unuſquiſque eorum nomen proprium, cum gradu, & Monachi appellatione eiſdem chartis ſubterfirmavit.*

VI. Signum Crucis, nominis loco ſubcribere communiſſimum eſt. Boerius Profeſſionis formam referens, hanc notam ad finem adjecit; o†o. De Carthuſianis teſtis eſt Petrus Sutor, L. I. *De vita Carthuſiana*, C. VIII. ubi ait, in ipſius Monaſticæ profeſſionis calce profitentem Crucis ſignum depingere conſueviſſe. Tenuit & ea conſuctudo apud Canonicos Regulares Windeſemenſes, de qua ſic inquit Buſehius in Chronico Lib. I. Cap. XXVII. *Profeſſionis ſuæ formam manu propria in membrano Pergameni conſcriptam, parvula Cruce, in ultima riga conſignatam ſinguli fratres profitentes in facie Eccleſiæ, ante ſummum Altare, alta voce publice lectam, ad Altare obtulerunt.* Teſtatur Jacobus Cujacius in Paratlitis Lib. I. Codicis, Tit. VIII. adeo fuiſſe Sanctum Chriſti Signum, ac venerabile, *ut in inſtrumentis pro fide, & ſubſcriptione cederet.* Unde & Theodorus Balſamon in Can. XIII. Synodi Carthaginenſis ſcripſit: *Septuageſima ſecunda Imperatoris Domini Leonis ſapientis Novella ſtatuit, ut quodcumque ſcriptum, in quo veneranda, & vivificæ Crucis figura per manum ejus, qui ipſum compoſuit, ſcripta eſt, firmum, & immutabile maneat.* Non ergo mirum, ſi majoris venerationis, ac firmitatis cauſa ii olim qui ſcripto alicui, aut decreto ſubſcribebant, ſignum Crucis nomini ſuo præponere, aut ſubjungere conſuevere. Huc pertinet ſubſcriptio Pragmatli Epiſcopi, quæ in Epiſtola Fauſti Rejenſis inter alias ſubſcriptiones habetur, & eſt hunc in modum concepta. *Pragmatius in Chriſti ſigno Epiſcopus relegi, & ſubſcripſi.* Complura quæ ad Crucis ſignum ſpectant, & ejus antiquum uſum, videri poſſunt apud eruditum Gretſerum in Lib. *De Cruce*; & ex ipſo apud laudatum Benedictum Haeſtenum loco citato.

VII. Quod vero ſpectat Monaſticæ profeſſionis formulam, varia ea profecto pro varietate Religioſorum Ordinum fuit; quinimo in variis ejuſdem inſtituti monaſteriis diverſe componebatur, ut liquet ex Auctore ms. Codicis Bigotiani ante annos D. ſcripti, ubi agit de profeſſione Monachorum, editusque eſt hodie Codex a Martenio Lib. II. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. II. in fine. Recte itaque admonet Rubrica noſtri Pontificalis, emittendam eſſe profeſſionem ex præſcripto propriæ Congregationis, ſeu Ordinis. Verba Antiphonæ, *Confirma hoc Deus*, quæ ex eadem noſtra Rubrica a Præſule incipi debet poſtquam profeſſus chartam profeſſionis ſuæ legit, & ſuper Altare poſuit, extant quidem in ms. Pontificali antiquo Eccleſiæ Mimatenſis, & in aliis Ritualibus libris compluribus. Qui ritus quidem ſatis eſt commendabilis, rogatur enim Deus, ut profeſſi promiſſionem confirmet, ſuaque gratia roboret, ne, ſuadente diabolo, datam poſtea fidem fallat, & in ſui damnationem a Religione, quam rite profeſſus eſt, aliquando reſiliat.

§. XIII.

Qua dicta, Pontifex adhuc cum mitra ſedens, accipit eum in Congregationem, & ſocietatem aliorum Monachorum Ordinis ſui, dicens. *Omnes, quamvis per gratiam baptiſmi, fratres ſimus in Chriſto, & unum Patrem habeamus in Cælo, ſi ejus præceptis, prout poſſumus, obſequimur, proculdubio tunc maxime unimur, quando orationibus, & beneficiis invicem nos copulamus; quemadmodum in primitiva Eccleſia Sancti Patres, quibus cor unum, & anima una erat, feciſſe leguntur, quorum plures Chriſti amore, mente accenſi, poſſeſſiones, & facultates rerum vendentes, congregatis in unum pretiis, ad Apoſtolos ferebant, gaudentes. Quæ Apoſtoli accipientes tribuebant omnibus, prout opus erat. Sicque iſte nihilominus, Deo inſpirante, eorum exemplo commonitus, Religioſorum Ordinis Sancti N. optat conjungi conſortiis. Iccirco damus ei communem ſocietatem vivendi cum illis, quantum a Domino poſſumus promereri, & noſtrum eſt largiri; quatenus cum electis a remuneratore omnium bonorum valeat præmia repromiſſa percipere, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus, per omnia ſecula ſeculorum.* ℞. *Amen.* Qua dicta, Pontifex, & omnes Monachi præſentes recipiunt eum ad oſculum pacis.

COMMENTARIUS.

I. Dicta Antiphona, *Confirma hoc Deus &c.* ut ſupra in §. XII. ex præſcripto antiqui Pontificalis Eccleſiæ Mimatenſis, *Prælatus dat profeſſo communem ſocietatem Congregationis, dicens hanc exhortationem Sancti Auguſtini*: Quamvis per gratiam baptiſmi fratres

tres &c. ut in noſtro Pontificali, ſi ea verba excipias, *Religioſorum Ordinis Sancti N.*, quæ quidem addititia ſunt, & in Mimatenſi Pontificali deſiderantur, ubi eorum vice verborum, vox ſolum *noſtris*, legitur. Expleto autem illo ſermone hortatorio, quem edita antiqua Romana Pontificalia Sancto Auguſtino etiam tribuunt, ex ritu certe antiquiſſimo, tum Abbas, cum reliqui Monachi præſentes profeſſum recipiunt ad oſculum pacis. Quem ritum uon eſſe ſui expertem myſterii, docet nos S. Dionyſius, Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, Cap. VI. his verbis: *Quod tum Sacerdos, quam circumſtantes reliqui viri Sancti ſic dicatum conſalutant, ſacram intelligo Dei præferentium ſpeciem, ſocietatem, quæ ſibi invicem cum lætitia, & caritate gratulantur*. Ex Pontificali, & Miſſali Anglicanis mſs. quorum primum eſt annorum CM. alterum annorum circiter DCC. ut teſtatur Martenius Lib. II.° *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. II. expleta Profeſſionis functione, Religioſus jam profeſſus *ſecundum regulæ præceptum, ſingulorum proſtratus pedibus, pacis accipit oſculum, ſicque in ultimo conſtituitur gradu*. In omnibus fere Pontificalibus, ſeu Ritualibus libris reperi quidem hunc ritum recipiendi profeſſum ad oſculum pacis: non dicuut tamen, quod ipſe profeſſus debeat eſſe proſtratus: *Prælatus, & omnes Fratres*, inquit Pontificale Eccleſiæ Mimatenſis, *oſculantur eum ſucceſſive*. Apud Græcos, ut in Euchologio videre eſt in officio magni, & Angelici habitus, Profeſſionis ritus ſalutatione oſculi quidem finitur: *Et continuo fit per oſculum ſalutatio, & dimiſsio*, ante eam tamen cæremoniam tradit Sacerdos profeſſo Crucem, ſic dicens: *Dixit Dominus: Qui vult me ſequi, abneget ſemetipſum, & ſequatur me*: tradit illi & cereum accenſum, & ait: *Dicit Dominus: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cælis eſt*: Et confeſtim inquit Euchologium, oſculatur Monachus detonſus Crucem; ut oſtendat, inquit Symeon Theſſalonicenſis, *ſe jam Chriſtum ſequutum, & amplius ſequuturum*.

II. Ritus quoque apud Latinos frequentiſſimus fuit, ut poſt religioſam illam deoſculationem, recens profeſſi caputium ſub mento conſueretur; tribuſque ipſe diebus ſervare ſilentium in choro etiam debebat, & ſacram quotidie Euchariſtiam percipere; idque ex conſtanti, ac univerſali Monaſteriorum præſcripto, & conſuetudine, quam legimus in antiquiſſimis Pontificali, & Miſſali Anglicanis, in Ordinario, ſeu Rituali Caſſinenſi, in Statutis Lanfranci apud Udalricum, in Rituali Anianenſi, & Beccenſi, & alibi paſſim. Hujus autem ritus myſterium ita exponit Rupertus Abbas Tuitienſis Lib. III. in Reg. v. Bened. Cap. IX. ut nimirum, *Monachus Chriſto quodammodo commoriatur, & conſepeliatur, videlicet triduano ſilentio, capite cooperto, mortificationis, vel ſuſceptæ pœnitentiæ circumferens teſtimonium, ſpectaculumque factus & Angelis, & hominibus, tertia tandem die, depoſito capite reveletur ab Abbate, dante ſibi oſculum pacis, in ſimilitudinem reſurrectionis Domini, qui diſcipulis ſuis poſt triduanam eorum triſtitiam redivivus apparens, dixit eis: Pax vobis*. Porro quanta ſit ejus ritus antiquitas, perſpicue apparet ex Cap. XXXV. Concilii Aquiſgranenſis, ubi præſcriptum legimus, *Ut Monachus, profeſſione facta, tribus diebus coopertum habeat caput*. Juxta Euchologii præſcriptum in officio parvi habitus, Monachus ab omni opere vacans, etiam lectione, ſi literas novit, debet quinque dierum ſpatio in Eccleſia perſeverare, ac permanere.

III. Denique, ut ritus omnes perſtringam, mos olim fuit in profeſſione nomen mutari, quaſi ea novi hominis natalis ſit, & regeneratio, ſive novum baptiſma. Scio has voces ab hæreticis ſugillari, ac præſertim a Calvino, Lib. IV. *Inſtitutionum*, Cap. CCXIII. §. XIV. cum ait Patres toto pectore abhorruiſſe ab illa blaſphemia, & ſacrilego dogmate, quo profeſſio Monaſtica ſecundum baptiſma uominatur. Sed quis non videat effrænatam hominis impudentiam, cum id Sancti Patres tum veteres, cum receutiores conſtanter aſſerant. S. Hieronymus Epiſtola XXV. de obitu Bleſillæ ita ſcribit: *Cum propitio Chriſto, ante quatuor fere menſes ſecundo quodammodo ſe propoſiti baptiſmo laverit, & ita deinceps vixerit, ut calcato mundo ſemper monaſterium cogitaverit &c.* Et, ut alios omittam quos lato calamo affert Haeſtenus, Diſquiſitionum Monaſticarum, Libro IV. Tractatu VIII. Diſquiſitione II. S. Bernardus eam rem diſerte affirmat, & rationem docet, cur profeſſio alter baptiſmus vocetur. Sic enim inquit in Lib. De præcepto, & diſpenſatione, Cap. XVII. *Audire & hoc vultis a me, unde inter cetera pœnitentiæ inſtituta, monaſterialis diſciplina meruerit hanc prærogativam, ut ſecundum baptiſma nuncupetur: arbitror ob perfectam mundi abrenuntiationem, ac ſingularem excellentiam vitæ ſpiritualis, qua præeminens univerſis vitæ humanæ generibus, hujuſcemodi converſatio profeſſores, & amatores ſuos Angelis ſimiles, diſſimiles hominibus facit, imo divinam in homine efformat imaginem, configurans nos Chriſto inſtar baptiſmi, & quaſi denique ſecundo baptizamur, dum per id quod mortificamus membra noſtra, quæ ſunt ſuper terram, Chriſtum induimus, complantati denuo ſimilitudini mortis ejus*. Huc uſque S. Bernardus.

IV. Si itaque ſecundus baptiſmus appellatur profeſſio Monaſtica, nou mirum videri debet, ſi in ea nomen mutetur. Non me latet, carpi hunc ritum ab impio Eraſmo in nefandis colloquiis ſuis, ubi ita ſcribit: *Ut quoque ſit evidentior* (in Monaſteriis) *ſervitus, commutant veſtem, quam dedere parentes, & ad exemplum priſcum eorum qui olim ſervos eſſent mercati, commutant nomen in baptiſmo inditum, ut pro Petro, ſive Joanne, vocant Franciſcum, aut Dominicum, aut Thomam*. An non tibi videtur hæc ſcribens Eraſmus omnium impudentiſſimus? quippe qui inditum ipſe ſibi in baptiſmate nomen commutavit; cum enim batavico more dictus eſſet *Gerardus Gerardi*, ut ſcribit Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica, voluit Latiuo, Græcoque nomine appellari, *Deſiderius Eraſmus*. Sed omiſſa hujus hominis impudentia, ritus eſt plane antiquus in profeſſione mutari nomeu tum apud Græcos, tum apud Latinos. Scribit enim Balſamon ad Canonem v. Synodi Conſtantinopolitanæ I. & II. *Cum aliqui Monaſteria ingreſſi eſſent, & raſa induti, & cum Triſagio in Templo, & nomen mutaviſſent, & ut ſemel dicam, inſtar Monachorum, & intra, & extra verſarentur &c.* Scribit de Andronico ſeniore, Lib. IX. Nicephorus Gregoras: *Volentem nolentem tondent, & cucullo induunt, atque Antonium nominant*. Et de Alexio Comneno narrat Nicetas, quod *invitus Chriſti lacernam induit, nec ſummis auribus decantato attendens officio, ex co-*

mato

mato ſolum, *& intonſo*, *ad cutem raſus*, *Athanaſii nomen accepit*. Illud quoque de Edrano refert Metaphraſtes, quod Danielis Stylitæ hortatu Monachus effectus, *mutato nomine*, *pie vocatus eſt Titus*.

V. De Latinorum more celebre eſt teſtimonium Leonis Oſtienſis, qui Lib. III. Chronici Caſſinenſis Cap. IV. De Gregorio Abbate ſcriptum reliquit: *Is deſiderium multa hilaritate ſuſcipiens*, *quia cunctis deſiderabilis erat*; *tunc primum mutato ejus nomine*, *Deſiderium appellari juſſit*, *nam uſque ad id tempus Dauferius vocabatur*. Ceterum conſtat ex Lege *Sicut* Lib. IX. Codicis, Tit. XXV. permiſſum eſſe cuilibet homini libero nomen ſibi mutare, quod primum acceperat, niſi hoc fraudulenter fieret: *Sicut in initio*, inquit, *nominis*, *cognominis*, *prænominis recognoſcendi ſingulos gratia*, *impoſitio libera eſt privatis*; *ita eorum mutatio innocentibus perículoſa non eſt*. *Mutare itaque nomen*, *vel pronomen*, *ſive cognomen ſine aliqua fraude*, *licito jure*, *ſi liber es*, *minime prohiberis*. Conſtat denique hæc diſciplina mutandi nomen in profeſſione monaſtica & Dei exemplo, qui in Lege veteri indita quibuſdam a nativitate nomina mutavit, ut Abrahæ, Saræ, & Jacob; quin & in Teſtamento novo, Chriſtus Dominus, Joannis Capite I. Verſiculo XLII. Simonem, *Cepham*, ſeu *Petrum* appellavit; filiis vero Zebedæi Joanni, & Jacobo *impoſuit nomina Boanerges*, *quod eſt*, *filii tonitrui*, uti habetur Marci Cap. III. Verſiculo XVII.

§. XIV.

Deinde Electus vadit ad Capellam ſuam, in qua paratur amictu, alba, cingulo, & ſtola in modum Presbyteri, ac pluviali; & aſſociatus medius inter duos Abbates, indutos ſuperpelliceo, ſtola, pluviali, & Mitra ſimplici, ſi benedicendus ſit de Mitra, alias inter priorem, & ſeniorem, aut duos ſeniores religioſos, ſui, ſi adſint, aut alterius Monaſterii, indutos ſuperpelliceo, & pluviali, ducitur ad Pontificem in ſaldiſtorio ante Altare ſedentem, cui depoſito bireto, ſe humiliter inclinans, facit reverentiam: aſſiſtentes etiam detectis capitibus, illa inclinantes, Pontificem venerantur. Tum ſedent omnes eo ordine, prout in conſecratione Epiſcopi ſupra dictum eſt. Et poſtquam parum quieverint; ſurgunt omnes, capitibus detectis, & ſenior aſſiſtentium, ſtans detecto capite verſus ad Pontificem, dicit: *Adeſt &c.* ut infra.

COMMENTARIUS.

I. QUoniam, ut alibi oſtenſum fuit, Abbates non ratione dignitatis, ſed ex Romanorum Pontificum indulto, Pontificalibus inſignibus uti poſſunt, recte admonet Rubrica noſtri Pontificalis, alio apparatu benedicendum Abbatem, quem vocant *De Mitra*, alio vero humiliori Abbatem, qui Pontificalium inſignium exercitio, & uſu caret. Fateor eum apparatum nobiliorem vix inveniri in antiquis Pontificalibus libris; ex Canone tamen Theodori (quem affert vetus Ordo Romanus in eo Titulo qui inſcribitur *Ordinatio Abbatis*, & ms. Codex S. Remigii Remenſis ante annos D. agens de ipſa Ordinatione Abbatis) *in Ordinatione Abbatis Epiſcopus debet Miſſam cantare*, *& eum benedicere inclinato capite*, *cum duobus*, *vel tribus de fratribus ſuis*, *& dat ei baculum*, *& pedules &c.* Pontificale inſignis Eccleſiæ Moguntinæ ante annos CD. ſcriptum, benedicendi Abbatem ritum enarrans, ingenue fatetur, quod, *licet ſolum ſine coaſſiſtentia aliorum Abbatum*, *die feriata*, *vel non feriata Abbatem benedici ſacris Canonibus non repugnet*, *univerſalis tamen omnium quodammodo Eccleſiarum uſus induxit*, *ut coaſſiſtentibus duobus Abbatibus*, *die Dominica*, *& hora tertia inter Miſſarum ſolemnia id fieri debeat cum ſolemnitate infra notata debita*, *& conſueta*. Et ſtatim eam ſolemnitatem explicare aggrediens, *Die ergo Dominica*, inquit, *hora tertia*, *ubi Abbas benedici debet*, *diſponatur menſa in medio Chori*, *ſuperpoſita Menſali* (forte Miſſali) *& ponantur duo panes albi*, *& duæ fiaccæ plenæ vino*, *& habeantur duo honeſti cerei*; *& Epiſcopus indutus Pontificalibus*, *miſſam celebraturus cum debito ordine miniſtrorum*, *ſi fieri poteſt*, *ad Altare procedat*; *& ipſi Abbates induti albis*, *& deſuper cappis choralibus*, *in medio eorum electum ducentes*, *accedant*, *ad Chorum*, *& Epiſcopus dicat*, Confiteor Deo. *Abbates*, Miſereatur veſtri. *Epiſcopus*, Amen. *Item ipſi*, Confiteor Deo. *Item Epiſcopus*. Miſereatur veſtri. Indulgentiam. *His dictis*, *incipiatur Introitus ad Miſſam*. Spiritus Domini &c. *vel aliud officium juxta devotionem Epiſcopi*, *& concludatur cum collecta officii*, *iſta quæ ſequitur*, *ſub eodem*. *Per Dominum &c.* Hoc eſt certe Pontificale antiquius, quod ipſe viderim, ubi luculentius quidem, quam in quovis alio enarretur Ritus noſtro Romano hodierno Pontificali conformior, etſi in aliquibus ab eo differat, ut ſuo loco oſtendetur. Interim admonendum cenſeo, in benedictione Abbatis, ex Romanis, vel ante annos CC. editis Pontificalibus, illius diei Miſſam eſſe celebrandam, in qua novus Abbas benedicitur, non vero Miſſam de Spiritu Sancto, quam Moguntinum Pontificale innuit, vel aliam juxta devotionem Epiſcopi. Ceterum cum Abbates vel Epiſcopi juriſdictioni, vel Apoſtolicæ Sedi immediate ſubjecti ſint, merito ſequens ſubditur Titulus.

DE BENEDICTIONE ABBATIS AUCTORITATE APOSTOLICA

TITULUS XVI.

§. I.

Adeſt, Reverendiſſime Pater, Electus Monaſterii N. Ordinis Sancti N. Diœceſis N. quem ad veſtram Reverendiſſimam Paternitatem ex parte Conventus ejuſdem Monaſterii duximus præſentandum; humiliter poſtulantes a vobis, ut ipſum in Abbatem dicti Monaſterii auctoritate Apoſtolica vobis commiſſa dignemini ordinare. Pontifex interrogat eos dicens: *Habetis mandatum Apoſtolicum?* Reſpondet ille: *Habemus*. Pontifex dicit: *Legatur*. Tunc Notarius Pontificis accipiens mandatum a præſentante, illud legit a principio uſque ad finem. Interim omnes ſedent tectis capitibus. Quo totaliter perlecto, Pontifex dicit: *Deo gratias*.

COMMENTARIUS.

I. Benedicuntur auctoritate Apoſtolica Abbates exemti, ii nempe qui Apoſtolicæ Sedi ſubjecti ſunt, ſervaturque in eorum benedictione ritus non parum ab eo diverſus, qui in benedictione Abbatum Auctoritate Ordinarii uſurpatur. De qua infra ſuo loco dicendum erit. Eſt in præſenti autem adnotandum, neque in antiquis, neque in recentioribus mſs. adhuc inveniri eum, qui in editis Pontificalibus legitur, ritum benedicendi Abbatem auctoritate Apoſtolica ab alio diſtinctum, quo benedici ſolent nonnulli Abbates auctoritate Ordinarii. Eam quoque verborum formulam, qua ſenior Aſſiſtentium ſurgens detecto capite petit a Pontifice, ut electum velit ordinare in Abbatem, & illo interrogante ſi habeant mandatum Apoſtolicum, ambo aſſiſtentes reſpondent, *Habemus*, una cum aliis cæremoniis, quæ in hoc §. continentur, fateor equidem me non inveniſſe in aliquo e mſs. Pontificalibus, ſed ſolum in editis. In Pontificali quidem ms. Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744. quod potamus annorum circiter CD. Epiſcopum ſuper faldiſtorium ante Altare ſedentem alter ex Abbatibus electum preſentantibus alta voce in modum lectionis ſic alloquitur: *Adeſt, Pater Reverende, Electus Monaſterii talis, quem ad veſtri Pontificatus celſitudinem ex parte Conventus ejuſdem loci ducimus præſentandum, humiliter ſupplicantes vobis, ut ipſum in Abbatem prædicti Monaſterii dignemini ordinare.*

§. II.

Vel ſi benedictio fit vigore litterarum Apoſtolicarum, per quas etiam juramenti receptio committitur, litteris lectis, antequam Pontifex aliquid dicat, Electus de ſcabello ſuo veniens, coram Pontifice genuflectit, & legit juramentum de verbo ad verbum, juxta formam juramenti, prout infra.

Ego N. Electus Monaſterii N. Ordinis Sancti N. Diœceſis N. ab hac hora in antea fidelis, & obediens ero Beato Petro Apoſtolo, Sanctæque Romanæ Eccleſiæ, & Domino noſtro, Domino N. Papæ N. ſuiſque ſucceſſoribus canonice intrantibus. Non ero in conſilio, aut conſenſu, vel facto, ut vitam perdant, aut membrum, ſeu capiantur mala captione, aut in eos violenter manus quomodolibet ingerantur, vel injuriæ aliquæ inferantur quovis quæſito colore. Conſilium vero, quod mihi credituri ſunt, per ſe, aut Nuntios ſuos, ſeu litteras ad eorum damnum, me ſciente, nemini pandam. Papatum Romanum, & regalia Sancti Petri adjutor eis ero ad retinendum, & defendendum, ſalvo meo ordine, contra omnem hominem. Legatum Apoſtolicæ Sedis in eundo, & redeundo, honorifice tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adjuvabo. Jura, honores, privilegia, & auctoritatem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, Domini noſtri Papæ, & ſucceſſorum prædictorum, conſervare, defendere, augere, & promovere curabo. Neque ero

in

in conſilio, vel facto, ſeu tractatu, in quibus contra ipſum Dominum noſtrum, vel eandem Romanam Eccleſiam aliqua ſiniſtra, vel præjudicialia perſonarum, juris, honoris, ſtatus, & poteſtatis eorum machinentur. Et ſi talia a quibuſcumque tractari, vel procurari novero, impediam hoc pro poſſe: & quanto citius potero, ſignificabo eidem Domino noſtro, vel alteri, per quem poſſit ad ipſius notitiam pervenire. Regulas Sanctorum Patrum, decreta, ordinationes, ſeu diſpoſitiones, reſervationes, proviſiones, & mandata Apoſtolica, totis viribus obſervabo, & faciam ab aliis obſervari. Hæreticos, Schiſmaticos, & Rebelles eidem Domino noſtro, vel ſucceſſoribus prædictis pro poſſe perſequar, & impugnabo. Vocatus ad Synodum, veniam, niſi præpeditus fuero canonica præpeditione. Poſſeſſiones vero ad Monaſterium meum pertinentes non vendam, nec donabo, neque impignorabo, nec de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo, etiam cum conſenſu Conventus Monaſterii mei, inconſulto Romano Pontifice. Et ſi ad aliquam alienationem devenero, pœnas in quadam ſuper hac edita conſtitutione, eo ipſo incurrere volo. Quo per eum lecto, Pontifex ſupra gremium ſuum, librum Euangeliorum apertum tenens, inferiori parte libri Electo verſa, ab eo præſtationem hujuſmodi juramenti recipit, Electo dicente: *Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Euangelia.* Et textum Euangeliorum ambabus manibus tangente, tum, non prius, dicit Pontifex: *Deo gratias.*

COMMENTARIUS.

I. Reverentiam Epiſcopo debere omnes Abbates ipſius Diœceſis præſtare, docent nos Sacri Canones paſſim, ac Sancti Eccleſiæ Patres frequenter inculcant. Quod ſpectat profeſſionem, & obedientiam, quam in ſua ordinatiooe jurejurando Abbas promittit Epiſcopo, eam certe ægre admodum, & non ſine contradictione præſtabant olim Abbates ſubjectionis impatientes. De ipſa benedictione ab Abbate recipienda, ſi in eam, quam ab initio detractabat, conſenſerit, Coepiſcopum ſuum hortatur Fulbertus Epiſcopus Carnutenſis, ita ſcribens Epiſtola XLI. *Igitur ſi Abbas Sancti Benedicti de veſtro contemtu culpam ſuam recognoverit, & illam deinceps ſubjectionem promiſerit, quæ vobis canonice debetur, hortor, & ſuadeo, ut recipiatis. Sacramenta vero, & cetera, quæ ad mundanam legem pertinent, propter amorem Regis Domini miſſa faciatis, ut religionem magis, quam ſecularem ambitionem vos ſectari cognoſcat. At ſi Abbas in tantam ſuperbiam intumuerit, ut ipſam quoque ſubjectionem canonicam vobis derogare contendat, ſuperbiæ cui non parcit Deus, Dei ſervus quomodo parcat, neſcio.* Ubi nota, duplicem hic diſtingui a Fulberto ſubjectionem; unam quæ Epiſcopo *Canonice debetur*, obedientiam ſcilicet ſalvo ordine, ac reverentiam, necnon ordinationes, conſecrationes Eccleſiarum, aliaque id genus involvens; alteram quæ ad mundanam legem pertinent, ſpectantque ſacramentum, & fidem clientelarem ob beneficia Domino exhiberi ſolitam.

II. Bernardo etiam Majoris Monaſterii Abbati culpæ datum a ſuis Monachis fuit, quod benedictionem accepturus, Turonenſi Archiepiſcopo ſubjectionem promiſiſſet, de qua tamen re eum egregie tuetur Ivo Epiſcopus Carnutenſis in Epiſtola ſua LXXIII. *De cetero quod calumniantur, non recte vos feciſſe, quod ante benedictionem promiſiſtis obedientiam Sedi Metropolitanæ, vana, vel nulla calumnia eſt; quomodo enim connexa ſibi adinvicem poterunt eſſe membra corporis Chriſti, niſi diſpenſatores Canonicarum, vel Monaſticarum Congregationum eam obedientiam exhibeant Prælatis ſuis, quam ſibi exhiberi volunt a ſubditis ſuis? Præterea quæ culpa eſt, ſi exigitur quod debetur, & quod debetur exhibetur? Unde Auguſtinus ad Simplicianum Lib. 1.* Quis non videat, iniquitatis neminem argui poſſe, qui quod ſibi debetur, exegerit? Hoc autem non eſſe in eorum, qui debitores ſunt, ſed in eo cui debetur arbitrio. *Debitores autem eſſe, qui ad dignitates promoventur, teſtatur Concilium Toletanum* XI. *Capitulo* XI. Ita Ille, qui recitatis mox ejus Capituli verbis, ſubjungit, ipſum Summum Pontificem, antequam conſecrationis gratiam conſequatur, conſuetudines Romanæ Eccleſiæ, & decreta Prædeceſſorum ſuorum ſe inviolabiliter ſervaturum profiteri: reliquos etiam Epiſcopos ante conſecrationem examinari quidem, & omnem veterum morum honeſtatem, & debitam obedientiam ſe exhibituros ſuis Ordinatoribus polliceri. Porro ſcripſit Ivo hanc Epiſtolam LXXIII. Bernardo Majoris Monaſterii Abbati, eumque monuit, futiles eſſe, & vanas illorum opiniones, qui cenſebant, Abbates conſecrandos nullam debere jurare obedientiam Epiſcopis: de qua re multum altercatus fuit cum Vindocinenſi Abbate Goffrido, ut videre eſt in ejuſdem Ivonis Epiſtola CXCV. *Noveris*, inquit, *vanas eſſe excuſationes, quas obtendis, te propter obedientiam Romanæ Eccleſiæ, Carnotenſis Eccleſiæ profeſſionem refutaſſe: cum Eccleſia Romana a Deo nullam injuſtam acceperit poteſtatem, fidem violandi videlicet, debita ſua cuique non reddendi.*

III. Non teneri autem Abbates exemtos hujuſmodi profeſſionem edere Epiſcopo, quia jus profeſſionis eſt contrarium libertati, diſerte edicit Innocentius III. Epiſcopo Colubrienſi, ſive Colubricenſi reſcribens in Cap. *Cum olim*, XIV. *De privilegiis*. Certe jam longe ante Innocentium, Urbanus II. Pontifex Maximus apud Goffridum,

ſeu

ſeu Gaufridum Vindocinenſem Abbatem, Lib. II. Epiſtola XXVII. irritam declaravit eam profeſſionem, quam ab eo exempto Ivo Carnotenſis Epiſcopus extorſerat, vetuitque præterea ipſe Urbanus, ne in memorati Goffridi ſucceſſoribus aliquid hujuſmodi attentare deinceps præſumeret. Sed audiamus quæſo Goffridi querelas, qui in Epiſtola ſua CCV. hæc habet.

IV. Sunt quidam Epiſcopi, qui pro benedictionibus Abbatum, ſub nomine profeſſinnis, ab eis exigunt, quod eſt Chriſtianæ profeſſionl valde contrarium; nam cum profeſſio alia in divina laude ſit, alia pro peccatorum depoſitione: iſta Dei laudem non facit, ſed minuit; nec deponit peccata, ſed apponit: nec ſacræ Fidei profeſſio recto nomine dicitur, ſed execranda promiſſio, quæ claves Eccleſiæ agitare, & unicum, ac ſingulare ejus oſtium violare conatur. Itaque neque auctoritate, neque veritate inventa, ſed conſuetudine, & hominum cupiditate reperta, triplici genere ſimoniæ contra Sanctam Eccleſiam jaculatur; quoniam ſimonia a lingua, ſimonia a manu, ſimonia ab obſequio ibi committitur. Eſt a lingua, cum publice recitatur illa promiſſio; fit a manu, quando charta, qua continetur ſcripta, ponitur ſuper altare; fit ab obſequio, cum ipſum malum promiſſum ſubjectionis obſequium ſervatur. Qui ſic agit, forſitan dicit: Pro benedictione non quæro pecuniam. Imo ſatis amplius exigit, quia hominis perſonam. Sicut anima plus eſt, quam corpus, ita corpus ſimul & anima, tota videlicet hominis perſona, multo plus eſt, quam ejus pecunia. Divina lege, & manifeſta ratione probatur, quia benedictio minime datur gratis, quam præcedit Abbatis illa præſcriptio, ut quod deſiderat, aſſequatur. Non enim faceret illam, ſi repulſam non pateretur. Illud etiam, quod bonum eſt, fit pernicioſum, cum promittitur; nam bene, vel male ſuſcipitur; nam pecunia, quam Symon Magus obtulit Petro, bona quidem erat, ſed quia male obtulit illam, damnatus a Petro prædicatur; & ideo nec Euangelia, nec Canonica, ſed naviculiaria eſt illa, quæ dicitur benedictio, quam, quæ falſo nomine vocatur profeſſio, præcedit, ſive ſubſequitur. Ibi venditur ſimul, & emitur primum Eccleſiæ Sacramentum. Chriſtus etenim primus hoc Sacramentum per ſemetipſum fecit, conſecrationem ſcilicet Epiſcoporum....... Caveant igitur Epiſcopi, & Abbates, qui ideo dicuntur Chriſti Vicarii, quoniam Chriſti creduntur agere vices, ne contra Chriſti auctoritatem, qui gratis tribuit, & ejus vocem, qui gratis dari monet, & præcipit, cupiditatum conſuetudinem ſequantur, qua Fides, Eccleſiæ libertas, & caſtitas ſimul corrumpitur. Non mediocriter utique delinquit Epiſcopus, niſi gratis dederit; & Abbas, niſi gratis acceperit, ſimiliter peccat, quia facientem, & obſequentem par pœna conſtringit; & facinus quos inquinat, æquat.

V. In hac prolixa recitata Epiſtola obiter illud equidem adnotabo, conſueviſſe olim chartam ipſam profeſſionis, quam Epiſcopo in ſua benedictione Abbates præſtabant, ſuper Altare imponi: *Eſt*, inquit, *a lingua*, ſcilicet ſimonia, *cum publice recitatur illa promiſſio; fit a manu, quando charta, qua continetur ſcripta, ponitur ſuper altare.* Meminit, & ejus ritus, ponendi chartam ipſam profeſſionis ſuper Altare Pontifex Innocentius III. Lib. I. Regiſtro III. Epiſtola LVII. Ceterum in eo, quod Goffridus in memorata Epiſtola contendat, profeſſionis illius exactionem ſimoniam eſſe, & a manu, & a lingua, quod & publice promiſſio illa recitari, & ſcripta ſuper Altare poni ſoleret, vel turpiter fallitur, ſi univerſim intelligatur; vel certe de profeſſione Abbatum exemptorum dumtaxat intelligendus eſt; qui ſi conſecrationem ſuam obedientiæ minime debitæ juramento promereri ſatagant, ſimoniæ labe inficiuntur, æque ac Epiſcopi, qui per benedictionem, quam præſtant, indebitum obſequium expoſcunt, & ideo non gratis benedicunt, ſed temporali pretio æſtimabilem obedientiæ profeſſionem in benedictione paciſcuntur. *Et quamvis*, ut ait ibidem Goffridus, *pro benedictione non quærant pecuniam, imo ſatis amplius exigunt, puta hominis perſonam.* Goffridum autem de iis intelligi poſſe, ex eo præſertim adducor cum doctiſſimo Hallierio, *De Sacris Ordinationibus*, Pag. 247. ut cum eodem illuſtri Auctore credam, quod quæſtionem iſtam præſertim Goffridus ipſe moverit, occaſione obedientiæ, quam a ſe dicit Lib. II. Epiſtola II. & alibi, Ivonem Carnotenſem exorſiſſe, qui cum alodiarius, ut ejus utar vocabulo, eſſet Sancti Petri, ad iſtam obedientiam exhibendam illi Epiſcopo minime tenebatur.

VI. Inanis autem Goffridi argumentatio eſt, ſi generatim de omnibus Abbatibus ſermo ſit; nam qui debitæ obedientiæ ſponſionem a non exemtis Epiſcopi exigunt, ii, cum nihil ex ea non ſuum acquirant, non pretio benedictionem mercari, ſed juri ſuo cavere, nec obligationem novam inducere, ſed ſuſceptam videntur confirmandam procurare: quod utique a nemine illicitum judicari poteſt, præſertim, cum, uti laudatus Hallierius ſapientiſſime obſervat, Honorius III. Epiſtola ſua Decretali, quam ſupputante viro clariſſimo Manrique Tomo IV. Annalium Ciſtercienſium, anno MCCXXIV. univerſis Abbatibus, & Fratribus Ciſtercienſis Ordinis miſit, legiturque in Cap. *Ne Dei*, XLII. *De ſimonia*, Epiſcopis, qui Abbatibus prædictis benedictionem impertiuntur, profeſſionis obedientiæ ab ipſis exigendæ licentiam concedat, ejuſque formam his verbis exprimat; *Ego Frater A. Abbas Ciſtercienſis Ordinis, ſubjectionem, reverentiam, & obedientiam, a Sanctis Patribus conſtitutam, ſecundum regulam Sancti Benedicti, tibi Domine Epiſcope, tuiſque ſucceſſoribus, Canonice ſubſtituendis, & Sanctæ Sedi Apoſtolicæ, ſalvo ordine meo, perpetuo me exhibiturum promitto.*

VII. Alia præterea ratione Abbates, ac Monachi obedientiæ Eccleſiarum Præſulibus debitæ juratam promiſſionem evitare conati ſunt, ajentes nimirum, ſibi juxta regulam S. Benedicti jurare minime conceſſum fuiſſe: eaque ſuperſtitioſa excuſatione obedientiæ jugum averſabantur: quæ ſuperſtitio quidem, vel ſuperſtitionis ſimulatio adeo vel apud ipſos aliquando invaluit, ut Summo ipſi Pontifici eo prætextu obedientiam profiteri non ſemel renuerint. Hinc cum Honorius II. Pontifex Maximus Seniorectum Abbatem Caſini conſecraſſet, refert Chronicum Caſinenſe L. IV. C. LXXXXV. quod *poſtea cœpit ab eo ſacramentum vehementer exquirere, atque, ut Romanæ Eccleſiæ fidelitatem faceret, omnino inſiſtere; & fratres modis omnibus reniti, & contradicere, & hoc Caſinenſes Abbates nunquam feciſſe dicebat: quibus Pontifex e diverſo reſpondebat, quia quod omnes fere Epiſcopi, Archiepiſcopi, & Abbates faciunt, Caſinenſis Abbas agere debet. Cui e diverſo noſtri dicebant, ideo ab illis Romanam Eccleſiam fidelitatem extorſiſſe, pro eo*

quod

quod ſæpius in hæreſim lapſi, contra Romanam Eccleſiam ſenſiſſent. Caſinenſis vero Eccleſia nunquam in hæreſim decidit, nunquam contra Sedem Apoſtolicam ſenſit. Qua ratione Papa accepta contacuit.

VIII. Rurſus in eodem Chronico Caſinenſi L. IV. Cap. CVIII. narratur, inſtanti Innocentio II. Pontifici Maximo, ut Monachi Caſinenſes qui Pſeudopontificis Anacleti II. partes ſecuti fuerant, fidelitatem, & obedientiam ei jurarent, reſpondiſſe eos ſibi, neque per Euangelium, neque per Beati Benedicti regulam fas eſſe jurare, idque a ſua majorumque abhorrere conſuetudine: *Ceterum ubi Romanus Pontifex Caſinenſem electum* (nimirum Raynaldum, qui Senioretto ſucceſſit initio XII. ſeculi) *ab Imperatore ſuſceptum eſſe cognovit, directis Cardinalibus, cœpit vehementer Imperatori inſtare, ut jurejurando filium Petri Leonis* (ideſt Anacleti II.) *anathematizari a Caſinenſibus Monachis faceret, & per Sacramentum fidelitatem, & obedientiam Papæ Innocentio, & ejus ſucceſſoribus promitti faceret, conquerens cur excommunicati, & liminibus Eccleſiæ ſeparati ab Imperatoria eſſent Majeſtate recepti. Renuentibus Monachis, atque dicentibus, Dominum in Euangelio, & Patrem Benedictum in Regula præcipiſſe, ne jurarent, & ſe, ac priores ſuos nunquam jurandi conſuetudinem habuiſſe, fidelitatem vero neque Papæ, neque alicui ſe eſſe facturos, quippe cum ſibimet ipſi fideles eſſe non poſſent, faciendo illa, quæ Deus per Beatum Benedictum vetuit, & dimittendo quæ obſervare præcepit.*

IX. Frigida prorſus, & inſufficiens jure viſa eſt vana hæc Caſinenſium excuſatio, quod nempe ex Euangelio, & ex Regula Beati Benedicti eis jurare nefas eſſet. Etenim cum hæc ipſa poſtea ſuperſtitio Abbati, & Monachorum Capitulo Caſtillionenſis Monaſterii mentibus inſideret, prolixa ad eos data Epiſtola recte docuit Innocentius III. Pontifex Maximus in Cap. *Etſi Chriſtus* XXVI. *De jure jurando*, in cauſa neceſſaria etiam Religioſis viris fas eſſe jurare. Hæc pariter forte Monachorum ſuperſtitio in cauſa fuit, ut Fulbertus Carnotenſis Epiſcopus in Epiſtola ſua XXXXI. promiſſionem ab iis exigendam cenſens, ſacramenta relaxari poſſe putarit, Rege præſertim ſupplicante. Verba Epiſtolæ ſuperius recitavi. Suſpicor autem cum Viro Clariſſimo Angelo de Nuce in Notis ad laudatum Caput CVIII. Libri IV. Chronici Caſinenſis, non illis frivolis rationibus remoratos Caſinenſes, ne juramentum Pontifici præſtarent, ſed ne Imperatori præſenti, & pro eis munificentiſſime agenti præjudicium inferri viderentur. Cæſar enim ſibi tantum, & Imperio fidelitatem a Caſinenſi Cœnobio, utpote camera Imperiali deberi poſſe exiſtimabat: quod quidem indicari videtur in eodem Lib. IV. Chronici Caſinenſis, Cap. CXII., & Cap. CXXIV. Ceterum, etſi nemini imprudenter jurare liceat, urgente tamen neceſſitate, vel ratione ſuadente, & Epiſcopi, & Monachi jurare poſſunt, ac debent. Unde poſt laudatum Innocentium III. S. Thomas II. II. Quæſtione LXXXIX. Articulo X. citans Canonem *Siquis Presbyter*, II. Quæſtione IV. docet, quod *licet Sacerdotes ex levi cauſa jurare non debeant, tamen pro aliqua neceſſitate, vel magna utilitate licitum eſt eis jurare, & præcipue pro ſpiritualibus negotiis.*

X. Conſtat autem ex ipſo Chronico Caſinenſi Lib. IV. Cap. CXV. memoratum Raynaldum qui Anacleti II. antipapæ, & Rogerii Regis Siciliæ partes fuerat ſecutus, non prius reconciliatum fuiſſe Eccleſiæ a legitimo Romano Pontifice, quam hujuſmodi juramentum præſtaret: *Ego Raynaldus refuto, & anathematizo omne ſchiſma, & omnem hæreſim extollentem ſe adverſus Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam. Refuto etiam, & abrenuncio filium Petri Leonis* (is eſt pſeudopontifex Anacletus II.) *& Rogerium Siciliæ, & omnes ſequaces illorum; & obediens ero Domino Papa Innocentio, & ejus ſucceſſoribus canonice intrantibus.* Cumque Raynaldus in hæc verba juraſſet, reliqui ſimiliter jurare coacti ſunt; licet enim Sancto eorum Patri Benedicto, & ejus ſucceſſoribus, ſe juraviſſe, & icciroo ſe ſacramentum aliud facere non poſſe dicerent, Raynaldus ex parte ejuſdem S. Parentis Benedicti, & ſua illis præcipit, ut obedientiam quam eatenus B. Patri, & ſucceſſoribus ſuis, ſibique exhibuerant, in manu Papæ promitterent; ſicque Monachi illi conſtricti, quod Electus ad Euangelia, hoc illi juxta tenorem chartulæ in manu Epiſcopi Hoſtienſis juraverunt: adjungentes inſuper hoc; *Quod ſi Eccleſia Caſinenſis a Romana Sede diviſa fuerit, ego in Monaſterio Caſinenſi non remanebo, nec Abbati obediens ero, ſalva Romani Imperii fidelitate.* Docet memoratus Angelus Nuceus, in abjuratione Raynaldi, nullam fieri de fidelitate mentionem, quod nimirum in gratiam Imperatoris, fidelitatem dimiſerat Pontifex.

XI. Integram fere profeſſionis formulam, quæ noſtræ formulæ in præſenti Rubrica deſcriptæ conſentit in multis ſaltem capitibus, profecto habemus in electione Joannis Abbatis S. Albani apud Spelmannum, & apud Matthæum Pariſium Anglicanæ Hiſtoriæ anno MCCXXXV. de Henrico III. agentem, & in vitis XXIII. S. Albani Abbatum, ubi ita legimus: „ Ego Joannes Monaſterii S. Albani Abbas ab hac hora in antea fidelis, & obediens ero Sancto Petro, Sanctæque Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ, & Domino meo Papæ G. G. Succeſſoribuſque ejus canonice intrantibus. Non ero in conſilio, aut conſenſu, vel facto, ut vitam perdant, aut membrum, aut capiantur mala captione. Conſilium etiam quod mihi credituri ſunt per ſe, aut per Nuncios ſuos, ſive per litteras ad eorum damnum ſcienter nemini pandam. Papatum Romanum, & regulam (alias *regalia*) S. Petri, adjutor eis ero ad retinendum, & defendendum, ſalvo ordine meo, contra omnem hominem. Legatum Apoſtolicæ Sedis in eundo, & redeundo honorifice tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adjuvabo: vocatus ad Synodum veniam, niſi præpeditus fuero canonica præpeditione. Apoſtolorum limina ſingulis trienniis viſitabo, aut per me, aut per meum Nuncium, niſi abſolvar Apoſtolica licentia. Poſſeſſiones etiam ad Monaſterium meum ſpectantes non vendam, neque donabo, neque impignorabo, neque de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo, inconſulto Romano Pontifice, ſicut me Deus adjuvet, & hæc Sancta Euangelia „ Hanc prædictus Joannes profeſſionem emiſit anno MCCXXXV. quemadmodum ex laudato Pariſio liquet; qui etiam docet in vitis XXIII. Sancti Albani Abbatum de ipſo Joanne agens, quod *cum rogaſſet Abbas ab Epiſcopo Londinenſi Rogero quid Romæ faceret? Epiſcopus ſicut jocundus extitit, jocoſe reſpondit, ſubridens:* Amice, ut offeras. *Et veritas in verbo latitavit.* Addit, ex tunc Abbatem plenarie conſtitutum cœpiſſe homagia, & juramenta, & fidelitates omnium Abbatiæ ſubditorum. Deſumta autem pene ad verbum eſſe videtur

detur hujuſmodi apud Pariſium profeſſionis formula, ab illa quam olim præſtabant, hodieque Romano Pontifici Epiſcopi conſecrandi præſtant.

XII. Porro docet Vir Clariſſimus Joannes Mabillonius Præfatione I. in Seculum VI. Ordinis Sancti Benedicti, Num. XXVI. Abbates, Abbatiſſaſve a communi jure exemtos Pontifici Romano id genus profeſſionis facere ſolitos fuiſſe, qualis eſt profeſſio Nicolai Abbatis Corbejenſis, in ms. Codice Corbejenſi ſub hac forma: *Ego Nicolaus nunc ordinandus Abbas ad titulum S. Petri Corbejæ, ſubjectionem, & reverentiam a Sanctis Patribus conſtitutam, & obedientiam ſecundum præceptum S. Benedicti, Sanctæ Dei Romanæ Eccleſiæ, & Domno Papæ Innocentio ejuſque ſucceſſoribus, in præſentia Domni Milonis Tarvanenſis Epiſcopi perpetuo me exhibiturum promitto, & propria manu firmo.* Certe inſignis eſt profeſſio illa Joannis Monaſterii S. Albani Abbatis anno MCCXXXV. facta, quam ſupra deſcripſimus, ac legere eſt apud Matthæum Pariſium in vitis XXIII. Abbatum Pag. 91. Tradit autem idem ſcriptor Hiſtoriæ Anglicanæ ad annum Chriſti MCCXLI. Pag. 565. quod *cum in conſecratione Nicolai de Ferabam in Epiſcopum Dunelmenſem mota fuiſſet quæſtia ab aliquibus volentibus diſſidium ventilare, noluit idem Nicolaus illicitam ſibi uſurpare libertatem, ut ad inſolentiam prorumperet recalcitrando; talemque in propatulo ſuam ſolemniter in conſecratione ſua coram cunctis Prælatis, & magnatibus in præſentia ſui Metropolitani dicti Archiepiſcopi Walteri fecit profeſſionem diſtincte, & articulatim elevata voce in hunc modum*: Ego Nicolaus Eccleſiæ Dunelmenſis electus profiteor Eboracenſi Eccleſiæ, tibique Pater Waltere Archiepiſcopo, & ſucceſſoribus tuis canonice ſubſtituendis canonicam ſubjectionem, reverentiam, & obedientiam, & hoc propria manu ſubſcribo. *Et in continenti*, verba ſunt memorati Auctoris, *coram omnibus ſubſcripſit crucem in capite cartulæ incauſto, & tradidit Archiepiſcopo penes ſe in theſauro reſervandam.*

XIII. In exemtis Abbatibus gravis exorta eſt lis olim apud Anglos inter Epiſcopum Lincolnienſem, & Abbatem S. Albani, referente eodem Pariſio, de Vitis Abbatum, Pag. 49. & ſeqq. Epiſcopum inquit aſſeruiſſe quidem, *ab initio naſcentis Eccleſiæ, Eccleſiam B. Albani ſubjectam fuiſſe Lincolnienſi, in tantum, ut omnes Abbates Sancti Albani a Domino Lincolnienſi benedictionem accepiſſent, & profeſſionem feciſſent; quæ profeſſio*, inquiebat, *vinculum eſt, quo filia matri obligatur. Unde & in principio profeſſionis, crux ſubſcribitur, vera & ſtabilis promittitur obedientia, lecta etiam profeſſio Altari ſuperponitur.* Ubi nota obiter, eos qui profeſſionem Epiſcopis faciebant, in principio profeſſionis, Crucis ſignum, eamque lectam Altari ſuperponere conſueviſſe. Ceterum, ne ab Anglia diſcedamus, benedictionem quidem ſine profeſſione, ab Archiepiſcopo Cantuarienſi accepit Abbas S. Auguſtini Cantuarienſis tamquam exemtus, ſed in Eccleſia ſua benedici voluit, in argumentum exemtionis, teſte laudato Matthæo Pariſio ad annum MCLXIII. *Eodem anno*, inquit, *Clarembaldus S. Auguſtini electus benedictionem a Thoma Cantuarienſi Archiepiſcopo accipere quærebat, ſed in ſua Eccleſia, & ſine profeſſione, ut ſuſpicio ſubjectionis in poſterum prorſus ademta eſſet.* Anno iterum MCLXXVII. eadem lis recruduit inter Richardum Archiepiſcopum Cantuarienſem, & electum Abbatem Monaſterii S. Auguſtini; Abbate electo contendente ſe benedicendum a Cantuarienſi in propria Eccleſia, non in Metropolitana; hac de cauſa ab Abbate appellatum ad Sedem Apoſtolicam, & ab Alexandro III. impetratum reſcriptum, ut ipſe, & ſucceſſores in propria Eccleſia benedictionem acciperent a Metropolitano, ſine profeſſione obedientiæ, reſcripto ſignificato Cantuarienſi quadam die, captato tempore abſentiæ Abbatis, acceſſit ad Monaſterium S. Auguſtini, conteſtatus, ſe eo veniſſe electi Abbatis benedicendi cauſa, cumque is non appareret, appellavit ad Apoſtolicam Sedem: electus Romam profectus, ab Alexandro III. munus benedictionis accepit. Rem fuſius narrat Hovedenus in Henrico II.

XIV. Morem fuiſſe ut exemti Abbates Romam benedicendi venirent, liquido conſtat ex multis locis Chronici Caſinenſis. De Abbate Oderiſio II. ita inquit Lib. IV. Cap. LXXVIII. Leo Oſtienſis ejus Operis Scriptor: *Menſe itaque Martio adveniente, præparatis his quæ itineri neceſſaria erant, prout a Pontifice* (Calixto II.) *ei directum fuerat, Romam conſecrandus advenit, ibi ab eodem Papa, qui tunc forte Synodum celebrabat, honorifice ſatis conſecratus: & a Cardinalibus, nobilibuſque Romanis in magna gloria eſt habitus.* De S. Eberhardo Archiepiſcopo Salisburgenſi ſcribit Auctor ejus vitæ Cap. I. apud Bollandianos ad diem XXII. Junii, fuiſſe ipſum Romæ conſecratum in Abbatem ab Innocentio II. eique ita dixiſſe Pontificem: *Confortare, & eſto robuſtus; in omnibus tecum ſum.* Ajunt conſecratum fuiſſe S. Virum circa annum MCXXXVIII. creatumque poſtea Archiepiſcopum Salisburgenſem, ſancte objiſſe anno MCLXIV. Epiſcopatus ſui XVIII. menſe II. Teſtatur præterea Innocentius III. Monachis S. Leufredi de Cruce ſcribens, ſe electo ab ipſis munus benedictionis exhibuiſſe. Idem Pontifex literis Conventui S. Salvatoris de Tileſio datis, Monachos monet, ut canonicæ electum Romam mitterent benedictionem ab ipſo recepturum. Ceterum de Seniorecto Abbate refert Chronicon Caſinenſe Lib. IV. Cap. LXXXXV. fuiſſe ipſum Caſini benedictum ab Honorio II. Pontifice Maximo: *Interea Apoſtolicus Urbem egrediens, venit ad hoc Monaſterium, a quo idem Abbas primus in hac Eccleſia Abbatiæ conſecrationem ſuſcepit.* Quia ſcilicet mos erat, ut Romam exemti Abbates, non modo benedictionis, ſed aliquando etiam confirmationis cauſa proficiſcerentur, ibique profeſſionem Papæ facerent.

XV. Teſtatur id quidem Matthæus Pariſius Hiſtoriæ Anglicanæ anno MCCLVII. ubi agit de Henrico III. *Eodemque*, inquit, *anno ſtatutum eſt Romæ a Domino Papa, & fratribus Cardinalibus, qui vigilanter ſua temporalia procurant commoda & emolumenta aliena. Ut quilibet qui in Abbatem exemtum ex tunc eligeretur Romanam Curiam adiret confirmandus, & benedicendus.* Addit mox Auctor maledicus, per hoc enorme ſtatutum Religionem patuiſſe diſcrimini, & Eccleſiam proſperitate temporali deſtitutam fieri: *Non enim*, ait, *Religioſis neceſſe eſt maturam, & religioſam perſonam eligere, ſed aliquem ſemiſecularem virum cui plus equus, quam æquitas; plus lex Juſtiniani, quam lex Domini convertens animas placuerit, in animarum ſuarum Paſtorem.* Ipſum præterea morem ut irent exemti Abbates Romam cauſa confirmationis, & benedictionis, expreſſum profecto legimus in ms. Codice D. le Dellier Rotomagenſis S. Audoeni Monaſterii magni Prioris, de modo & forma eligendi Abbatem: *Si iſta Eccleſia*, inquit, *reſer-*

reſervata eſt a Summo Pontifice, oportet ire ad Curiam, & facere proceſſum electionis, ſi ita quod electio facta ſit, & ſupplicare quod noſtra electio teneat: & illi qui commiſſi erunt de iſto negotio, faciant ſecundum conſilium peritorum Cardinalium, & aliorum. Si electus obtineat quod ſit pronunciatus in conſiſtorio, oportebit ſolvere ſervitium Domino Papæ, & Cardinalibus, & ſolvere bullas, videlicet unam pro Electo, ſecundam pro Archiepiſcopo, tertiam pro Conventu, quartam pro aliquocumque Epiſcopo pro benedictione ſua facienda, quintam pro juramento ſuo, quod faciet dicto Epiſcopo, ſextam quæ legitur ad populum. Omnes ſolemnitates, & ſubbaſtationes, tam de vita, & moribus &c. factæ erunt ad Curiam. Et ſtatim hanc juramenti ſormam ſubdit, quam vocat de Curia.

XVI. Ego N. Abbas Monaſterii S.Audoeni Rotomagenſis Ordinis S.Benedicti, ab hac hora in antea fidelis, & obediens ero S. Petro, Sanctæque Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ, & Domino meo Domino N. Papæ, ejuſque ſucceſſoribus canonice intrantibus: non ero in conſilio, aut conſenſu, vel facto, ut vitam perdat, aut membrum, vel capiatur mala captione. Conſilium vero quod mihi tradituri ſunt per ſe, aut per nuncios, ſive literas, ad eorum damnum, me ſciente, nemini pandam. Papatum Romanum, & Regalia S. Petri adjutor eis ero ad retinendum, & defendendum, ſalvo meo ordine, contra omnem hominem. Legatum Apoſtolicæ Sedis in eundo, & redeundo honorifice tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adjuvabo. Vocatus ad Synodum, veniam, niſi præpeditus fuero canonica præpeditione. Apoſtolorum limina, Curia Romana exiſtente citra, ſingulis annis, ultra vero montes, ſingulis bienniis viſitabo, aut per me, aut per nuncium, niſi Apoſtolica abſolvar licentia. Poſſeſſiones vero ad Monaſterium meum pertinentes non vendam, neque donabo, neque impignorabo, neque de novo infeudabo, neque aliquo modo alienabo, inconſulto Romano Pontifice. Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Euangelia.

XVII. Hanc formulam iccirco deſcripſimus, quod nonnulla in ea extant, quæ in aliis ſuperius recitatis deſiderantur; promittit autem in iis Abbas, ut cetera omittam juramenti capita, quæ inferius explicabuntur, vocatum ſe ad Synodum venire quidem, niſi præpeditus Canonico impedimento fuerit. Certe ex quo Monachi in Clerum admiſſi ſunt, Abbates Conciliis interfuerunt. In Epheſino primum Eutyches Abbas fortiter diſputavit adverſus Neſtorium, & Dalmatius Archimandrita Synodi Epiſtolas publice recitavit. In Synodo Chalcedonenſi Eutychis Abbatis damnationi poſt Epiſcopos ſubſcripſere plures quam duo, & viginti Archimandritæ, ſive Abbates, ſed non prius quam invitati eſſent ab Epiſcopis, ut ſubſcriberent; imo in Actione I. ejuſdem Synodi Abbas Martinus a Conſtantino quodam requiſitus, ut ipſe ſubſcriberet actis Concilii Epheſini II., reſpondit: *Non eſt meum ſubſcribere, ſed Epiſcoporum tantum eſt.* Ad Synodum VI. univerſalem Conſtantinus Pogonatus ab Agathone Papa petiit, mitti de quatuor Monaſteriis Byzantinis, ab unoquoque Monachos quatuor, ut patet ex Epiſtola Imperatoris, quæ Actis ipſius Synodi præfixa eſt: tum in conſeſſus ordine Abbates poſt Epiſcopos locantur, primumque ante alios locum tenent. Synodo VII. quæ eſt Nicæna II. generalis, interfuere quamplurimi Abbates, & Monachi; & cum Sacrarum Imaginum cultus omnium Epiſcoporum ſententia, & ſubſcriptione firmatus eſſet, Sancta Synodus dixit: *Æquum eſt, ut & venerabiles Monachi pronuncient; & venerabiles Monachi dixerunt: Si Ordo ita exigit, pronunciabitur a nobis, ut mandatis;* quemadmodum legitur in Actione II. ejuſdem Synodi. Puto cum erudito Altaſerra Lib. VII. *De origine rei Monaſticæ*, Cap. XVI. ab eo tempore Abbates ad Concilia generalia cœpiſſe una cum Epiſcopis ſententiam dicere, & eiſdem ſubſcribere. Lupus in Leonis IX. Remenſe Concilium, Cap. IV. involutam ait eſſe hanc quæſtionem, quo primum ſcilicet tempore Abbates in generalibus, aut provincialibus Synodis, ſedem, & ſuffragium habere cœperint.

XVIII. Ut ut ſit ea quæſtio, coguntur quidem Abbates venire ad Synodum Epiſcopalem, id quod nos abunde probavimus noſtro primo Tomo Conciliorum. Concilium Aurelianenſe I. Canone XIX. ita de ea re ſtatuit: *Abbates pro humilitate Religionis, in Epiſcoporum humilitate conſiſtant, qui ſemel in anno in loco, ubi Epiſcopus elegerit, accepta vocatione conveniant.* Exemtos etiam Abbates teneri Concilio Provinciali, & Diœceſano intereſſe, ex multis liquet Sacris Canonibus, ac noviſſime ex Concilii Romani conſtituto, ſub Benedicto XIII. Pontifice Maximo. Quod ex Concilio Turonenſi in Can. *Epiſcopus*, XVIII. Diſtinctione apud Gratianum legimus, Abbates non eſſe cogendos venire ad Synodum, niſi rationabilis cauſa adfuerit, cautius intelligendum eſt, juxta monitum eruditiſſimi Altaſerræ Lib. II. *De juriſdictione Eccleſiaſtica*, Cap. XIX. Quam enim cauſam Gloſſographi confingunt de Abbatibus, qui habebant Parochiales Eccleſias annexas ſuis Monaſteriis, non convenit iſtis temporibus, cum vix tunc Monachi haberent decimas, vel Eccleſias Parochiales, quæ ſerius conceſſæ ſunt, ex donatione Epiſcoporum, ſicut & aliæ Presbyterorum Eccleſiæ ob eorum oſcitantiam, atque improbitatem, ut alio loco dicemus. Erant quidem tum Abbates in poteſtate Epiſcoporum, & ſemel in anno tenebantur venire ad Synodum *pro humilitate Religionis*, ut ait laudata Aurelianenſis I. Synodus, ideſt in argumentum ſubjectionis, & obedientiæ Epiſcopo debitæ. Abbates etiam exemtos Synodo adeſſe juris fuit; ex quo ipſi habuere Eccleſias, & decimas, quarum nomine, reſpondere Epiſcopo de ſpiritualibus, ideſt de animarum cura tenebantur, ex Can. *Sane quia*, XVI. Quæſtione II. Londinenſi Epiſcopo mandavit quidem Joannes Archiepiſcopus Cantuarienſis, ut Abbates exemti, qui vocati defuiſſent Concilio Provinciali, ratione non exemtarum Eccleſiarum, quas in uſu proprio obtinebant, coerceret captis pignoribus, ideſt Eccleſiæ ſequeſtre depoſitis, quemadmodum narrat Matthæus Weſtmon ad annum MCCLXXXI. & ex eodem laudatus Altaſerra. Vide etiam Tamburrinum *De jure Abbatum*, Diſputatione XXIV. Quæſito I. & ſeqq.

§. III.

Deinde Electo, & Aſſiſtentibus ſedentibus, Pontifex intelligibili voce legit ſequens examen. *Antiqua Sanctorum Patrum inſtitutio docet, & præcipit, ut*

is qui ad regimen animarum eligitur, examinari, & interrogari debeat de diverſis cauſis, & moribus, quæ huic regimini congruunt, ac neceſſaria ſunt. Eadem igitur auctoritate te frater cariſſime interrogamus.

COMMENTARIUS.

I. MOrem fuiſſe in Eccleſia pervetuſtum, ut is qui ad regimen animarum eligitur, prius examinari deberet, fuſe oſtendimus ſupra ubi de ſacris ordinationibus egimus. In antiquis Ritualibus libris paſſim præſcriptum legimus examen in ordinandis Abbatibus. Vetus Ordo Romanus hanc refert allocutionem Epiſcopi Abbatem benedicentis: *Eccleſiæ noſtræ, fratres cariſſimi, Pater electus ſuum adeſt ordinem ad ſuſcipiendum. Unde Apoſtolica prius cenſemus eum auctoritate examinandum, ſuum propoſitum, & S. Benedicti Regulam ſi velit ipſe obſervare, ſibique ſubjectos, ut id ipſum faciant, diligenter inſtruere, res quoque Eccleſiæ ubique locorum hactenus diſperſas injuſte, quantum prævalet, congregare, eaſque in uſus Eccleſiæ, & fratrum, pauperum etiam, & peregrinorum obſervare, ſicque dignum eſſe ad ordinem ſuſcipere.* Idipſum legimus in Codice ms. S. Remigii Remenſis ante annos D. ſcripto; in quo tamen, ſicut, & in aliis pleriſque Pontificalibus, ſeu Ritualibus libris, ut Biſuntino annorum DC. & Conchenſi in Hiſpania, annorum D. antequam Epiſcopus Electum Abbatem de nonnullis ſpeciatim interroget, quæ ipſe ſe obſervaturum promittit, ſic eundem alloqui ſolet: *Cariſſime frater, quia gratia Dei, & electio fratrum, prioriſque vitæ tuæ converſatio ad hoc te provocavit officium, volumus per te ipſum ſcire, utrum velis cum illis bene eſſe, & mores tuos ab omni malo temperare, & ad omne bonum, quantum dederit Deus, commutare.* Reſpondere autem Electus jubetur: *Volo.*

II. In duobus mſs. Pontificalibus inſignis Eccleſiæ Senonenſis, uno annorum D. altero annorum circiter CCC. Ritus examinandi Abbatis ita deſcribitur: *Dicant Monachi*: Adeſt electus noſter ad benedictionem ſuam ſuſcipiendam. *Et Epiſcopus*: Eſt electus ſecundum regulam Beati Benedicti a fratribus? *Et fratres*: Canonica in eum fratrum conſenſit electio. *Et Epiſcopus*: Habetis inde ſcriptum? *Reſpondent*: Habemus. *Et Epiſcopus*: Legatur. *Quo lecto, dicat Epiſcopus*: Quia ergo in eum fratrum vota conſentiunt, prius eum cenſemus Apoſtolica auctoritate examinandum, ſi ſuum propoſitum, & S. Benedicti regulam velit ipſe tenere, vel obſervare &c. ut in antiquo Romano ordine. Porro tradit Pontificale Eccleſiæ Conchenſis, faciendum hujuſmodi examen in Miſſa, *antequam legatur Evangelium*; Moguntinum autem poſt recitatas orationes, antequam dicatur Epiſtola.

§. IV.

Interrogatio I. *Vis tuum ſanctum propoſitum, & Sancti N. regulam obſervare, tibique ſubjectos, ut idipſum faciant, diligenter inſtruere?* Reſpondet Electus, *Volo*, aſſurgens detecto capite ad iſtam, & ad omnes alias reſponſiones ſequentes reſpondet, *Volo*.

COMMENTARIUS.

I. RItum hunc, ut aſſurgat Abbas detecto capite, ubi ad Epiſcopi interrogationes reſpondet, etſi in antiquis Ritualibus libris minime invenerim, referunt tamen eundem ritum omnes libri Pontificales Romani longe ante annos CC. editi. Illud plane conſtat ex omnibus pene antiquis Ritualibus, primam omnium interrogationum eam eſſe, quam habet noſtrum Pontificale Romanum. Verum ex ms. Codice Monaſterii Caſſinenſis, in eo titulo, qui inſcribitur, *Qualiter Caſſinenſis Abbas a Romano Pontifice confirmandus ſit*, edito a Martenio, ubi agit de benedictione Abbatis, ea interrogatio ſexto loco legitur hunc in modum: *Vis obſervare regulam Sancti Benedicti uſque ad jota unum, & unum apicem, ſecundum tuum ſcire, & poſſe?* ℟. *Volo.* In Pontificali Moguntino annorum CD. & ex Remenſi annorum D. Epiſcopus primo loco Electum Abbatem ita interrogat: *Vis Beati Benedicti regulam cuſtodire, per te ipſum operari, & alios docere?* ℟. *Volo.* Conſentit quidem noſtro Romano Pontificali Moguntinum, in quo etiam primo loco dicit Epiſcopus: *Vis propoſitum tuum, & Sancti Benedicti, vel S. Auguſtini regulam obſervare, tibique ſubjectos, ut idipſum faciant, regulariter inſtruere?* Reſpondet Electus: *Volo.*

II. Abbatum benedictio alia eſt Monachorum, alia Canonicorum Regularium. Horum nulla eſt mentio apud antiquos Scriptores, nullus in Pontificalibus, aut Ritualibus libris Ordo, quorum character ſexcentos paululum excedat annos. Nec mirum, inquit laudatus Martenius, *De benedictione, ſeu ordinatione Abbatum*, Cap. I. cum ad illa tantum tempora, Canonicorum Regularium, quales modo videmus, origo repetenda ſit. At vero Abbatum Monachorum ordinatio, & benedictio antiquiſſima eſt, cujus certe reperimus argumenta ab annis circiter mille ducentis. Nam in Regula S. Benedicti extat integrum Caput LXIV. *De ordinando Abbate*, & Cap. LXV. dicit, in quibuſdam Monaſteriis, *ab iiſdem Sacerdotibus*, ideſt Epiſcopis, ordinari Præpoſitum, a quibus & Abbas. Acta S. Maximini Abbatis Miciacenſis, qui circa annum DXX. diem clauſit extremum, Cap. V. teſtantur, Euſebium Epiſcopum *benedictionem, qua Patres, Abbateſque Monachorum confirmari ſolent*, eidem impendiſſe. Ita ille; verum fateri cogimur, ritum, quo hodie Abbates bene-

benedicuntur non parum ab illo diverſum eſſe, qui antiquitus in pleriſque Monaſteriis ſervabatur, ut ex priſcis Ritualibus libris liquido conſtat, qui a nobis ſparſim in hiſce commentariis recenſentur.

§. V.

Interrogatio II. *Vis mores tuos ab omni malo temperare, & quantum, adjuvante Domino, poteris ad omne bonum commutare?* ℞. *Volo.*

COMMENTARIUS.

I. DEeſt hæc interrogatio in cunctis, quos vidi antiquis Ritualibus libris; extat tamen iiſdem verbis deſcripta in laudato Codice Caſſinenſi, in quo prima interrogatio ea eſt, qoam quidam libri Pontificales, ut Biſontinus, Conchenſis, & Remenſis ſecundo loco referunt: *Vis ea quæ intellexeris ex divinis per te ſervare, & alios inſtruere?* Quod noſtram rem ſpectat, debent profecto Abbates, vel ex hac ſua promiſſione mores ab omni malo temperare, & ad omne opus bonum commutare. Si enim in Monacho vitæ ſanctitas eſt neceſſaria, quanto magis in ejus Prælato, qui aliis ſuo exemplo prælucere debet, juxta illud Pauli monitum in Epiſtola 1. ad Timotheum Cap. IV. *Exemplum eſto fidelium in verbo, in converſatione, in charitate, in fide, in caſtitate.* Simile huic eſt monitum, quod Tito inculcavit idem Apoſtolus in Epiſtola ad ipſum Titum Cap. II. *In omnibus te ipſum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate.* Puritatem quidem cordis in Abbate deſiderat S. Bernardus Sermone XXXV. de diverſis, ſed cum intentione pura irreprehenſibilem quoque neceſſariam in eo eſſe converſationem docet, *ut forma factus gregis, incipiat facere & docere, & ſecundum Magiſtri noſtri regulam* (ideſt S. Benedicti, Cap. II.) *quæcumque docuerit diſcipulis eſſe contraria, hæc in ſuis actibus indicet non agenda, ne forte ſubmurmurare poſſit frater, quem arguit, & dicere:* Medice cura teipſum. *Talis enim occaſio, plurima damnatio Prælati, plurima ſubditorum perditio eſt.* Et paulo poſt: *Oportet irreprehenſibilem eſſe eum, qui præeſt, itaut ſecura conſcientia cum Domino reſpondeat exprobrantibus ſibi verbum:* Quis ex vobis arguet me de peccato? *Non quod ſine peccato penitus eſſe poſſit in hac miſera vita, ſed quod ea quæ arguit in diſcipulis, oporteat ſummopere vitare Magiſtrum.* Erat ſane haud admodum chriſtiana Abbatum Regularium vita tempore S. Bernardi; imo ſeculo Chriſti X. quanta eſſet ipſorum vitæ enormitas, ſatis quidem ſignificavit S. Petrus Damiani in vita S. Romualdi Cap. L. ſic inquiens: *Erat beato viro tam odioſa iſta, quam cernimus, Abbatum converſatio, ut non minus gauderet, ſi de manu cujuſquam Abbatiam potuiſſet evellere, quam ſi ei datum fuiſſet potentiſſimum quemlibet ſecularium ad ſanctæ converſationis ordinem convocare.*

§. VI.

Interrogatio III. *Vis caſtitatem, ſobrietatem, humilitatem, & patientiam cum Dei adjutorio in te ipſo cuſtodire, ſubditoſque tuos talia docere?* ℞. *Volo.*

COMMENTARIUS.

I. COmpacta videtur hæc interrogatio ex duabus interrogatinnibus, quæ extant in laudato Rituali Codice Caſſinenſi, ubi primum tertio loco novum Abbatem Papa, qui ipſum confirmat, ita interrogat: *Vis caſtitatem, & ſobrietatem cum auxilio cuſtodire, & docere Dei?* Quarto vero loco hunc in modum, eumdem interrogat: *Vis humilitatem, & patientiam in temetipſo cuſtodire, & Monachos ſimiliter docere?* In Pontificali Biſuntino annorum DC. & in Remenſi annorum D. tota Interrogatio his verbis concluditor: *Vis caſtitatem, & ſobrietatem ſervare?* Pontificale Eccleſiæ Conchenſis inquit: *Vis caſtitatem, & honeſtatem, & ſobrietatem ſervare?* In compluribus mſs. Pontificalibus penitus ea interrogatio deeſt, habentur tamen aliæ nonnullæ quas longom eſſet enumerare. Certo juxta Moguntinum Pontificale quarto loco ſic interrogat Abbatem Epiſcopus: *Vis clauſtralem diſciplinam, & Eccleſiaſticum officium inſtaurare?* Ut ut ſit ea varietas, nihil ſane in præſeoti interrogatione novus Abbas promittit, quod ſimplex Monachus non obſervare debeat, præſertim ſi de caſtitate loquamur, quæ una eſt ex illis virtutibus, quas in ſolemni Monaſtica profeſſione ſe ſervaturum ſpondet: *Neque enim*, inquit, S. Bernardus, de officio Epiſcopi Cap. IX., *quia Prælati Monachis, ideo non Monachi; nempe Monachum facit profeſſio, Prælatum neceſſitas. Ut autem non præjudicet neceſſitas profeſſioni, accedat, non ſuccedat Prælatio Monachatui. Alioquin quomodo illud implebitur?* Principem te conſtituerunt? Eſto inter illos tamquam unus ex illis. *Quomodo tamquam unus ex illis, manens inter humiles ſuperbus, inter ſubditos rebellis, immitis inter manſuetos?* Dignum lectu eſt totum Capitulum, quo præſens noſter §. mirifice illuſtratur.

II. Quod ad ſobrietatem attinet, quam ſe Abbas ſervare, ac ſuos ſubditos docere ſpondet, quid elegantius afferri poteſt, quam Faſtredi Abbatis Claræ-vallenſis tertii ad quendam Ordinis ſui Abbatem aurea Epiſtola? Sic enim inquit: Non hæc vita eſt, quam me, & te docuit Pater, & Prædeceſſor noſter Bernardus felicis recordationis, nec modus, quem noſtri Sacri Ordiois Abbates, & Monachi ſequontur, qui nos pane ex avena confecto, & herbis ſine oleo, & abdomine coctis enutrierunt, & fabis, piſiſque, ipſo etiam Paſchatis

ſeſto die : quæ auſteritas , vel ſimilis in omnibus ordinis domibus obſervatur . Et tu quaſi hujus Ordinis non ſores , cibos tibi procuras delicatos , & lautos , ut gulæ facias ſatis ? Si Abbas , & tuorum regula , & exemplum es , qui audes carnes lautas , piſces recentes , diverſimode paratos , & panem extra Monaſterium a mulieribus coctum comedere? Non ſine pudore dico , quod tamen dicendum , quod multi ſunt in via Dei , ſubditi ſuo Abbate , navigantes nauclero , milites Duce perfectiores : quodque tuo in Monaſterio multi reperiantur , qui eo tempore , quo tu horas noctis cœnis opiparis , & ſuperfluis tranſigis , ipſi orationi vacant , & ad expiandas culpas , & earum remiſſionem diſciplinas ſumunt . Quam procul abes Pater , & Frater mi a ſocii noſtri perfectione , qui ipſo novitiatus anno obiit , quemque abſtinentiæ rigor ad finem uſque comitatus eſt . Magna enim nauſea captus , & ovi cocti deſiderio affectus , indicare noluit , ne voluntatis , & appetitus negati merito excideret , niſi ultimo vitæ puncto , dumque jam animam ageret , Abbate prius promittente , illum ad hoc deſiderium explendum non adactum iri . Abbas ergo in Religione , homo ad ejus exemplum ſtatute , ubi eſt tuum meritum tali novitio comparandum ? Si Chriſtus prædicaturus jejunat ; ſi Elias , ut curru igneo levaretur , jejunat ; ſi Ninivitæ excidium ſuum jejunio redimunt ; ſi Eſther jejunio populum ſervat , & Aſſuerus indignationem ſedat ; ſi Sanctus Joannes Baptiſta totam vitam jejunio tranſigit ad viam Euangelio ſternendam ? quam tu tibi viam ad Cælum ſternis , tam diverſam viam ingrediens &c. Legenda eſt integra Epiſtola , quæ eſt CDXLIII. inter S. Bernardi Epiſtolas novæ editionis .

III. Ab humilitate , quæ præ ceteris propria Monachorum eſſe debet , quam alieni fuerint Abbates nonnulli tempore ejuſdem S. Bernardi , ſatis ipſe lacrimis potius quam atramento expreſſit in Apologia ad Guillelmum Abbatem , ubi inter alia ſic ſcribit Cap. XI. Quod enim , ut cetera taceam , ſpecimen humilitatis eſt , cum tanta pompa , & equitatu incedere , tantis hominum crinitorum ſtipari obſequiis ; quatenus duobus Epiſcopis unius Abbatis multitudo ſufficiat ? Mentior , ſi non vidi Abbatem ſexaginta equos , & eo amplius in ſuo ducere comitatu . Dicas , ſi videas eos tranſeuntes , non patres eſſe Monaſteriorum , ſed Dominos caſtellorum ; non rectores animarum , ſed Principes provinciarum . Tunc deinde geſtari jubentur mappulæ , ſcyphi , bacini , candelabra , & manticæ ſuffarcinatæ non ſtramentis , ſed ornamentis lectulorum . Vix denique quatuor leucis a ſua quiſpiam domo recedit , niſi cum tota ſupellectili ſua , tamquam ſit vel iturus ad exercitum , vel tranſiturus per deſertum , ubi non valeant inveniri neceſſaria . An non poſſet eodem vaſculo , & aqua manibus vergi , & vinum bibi ? An non poſſet ardens lucere lucerna , niſi in tuo quod portas candelabro , & hoc aureo , vel argenteo? An non poſſit dormiri , niſi ſuper varium ſtratum , aut ſub peregrini coopertorio ? An non unus aliquis miniſter poſſet , & jumentum ligare , & ad menſam ſervire , & lectulum præparare ? Ita S. Bernardus nimium Abbatum faſtum ſugillans , cui malo non ſemel Summi Pontifices variis editis conſtitutionibus remedium afferre conati ſunt . Concilium Lateranenſe IV. anni MCCXV. Can. XII. certum quidem Abbatibus equorum numerum , comitumque præfixit : *Nullus* , inquit , *eorum pluſquam ſex evectiones* , *& octo perſonas adducat* . Qualis fuerit Canonis hujus effectus , colligi poteſt ex Bulla Nicolai IV. qui ſuperfluitatem amputare volens , Abbati Cluniacenſi ſexdecim equos , aliis Abbatibus equos octo permiſit . Sed de hoc Abbatum , ac Monachorum luxu ſatis loquuntur Annales Eccleſiaſtici .

IV. Patientia denique jure ac merito in Abbate exigitur : *Qui enim patiens eſt* , ait Salomon Proverbiorum Cap. XIV. *multa gubernatur ſapientia; qui autem impatiens eſt* , *exaltat ſtultitiam ſuam* . Unde Apoſtolus in Epiſtola ad Romanos , Cap. XV. *Debemus* , inquit , *nos firmiores imbecillitates infirmorum ſubſtinere* , *& non nobis placere* . Et rurſus in Epiſtola ad Galatas Cap. VI. *Fratres* , *& ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto* , *vos qui ſpirituales eſtis* , *hujuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis* , *conſiderans teipſum* , *ne & tu tenteris* . *Alter alterius onera portate* . *Hoc onus* , ſcribit in Epiſtola LXXV. ad Prælatum quendam S. Bernardus , *animarum eſt* , *& infirmarum* . *Nam quæ ſanæ ſunt* , *portari non indigent* , *ac per hoc nec onus ſunt* . *Quoſcumque igitur de tuis inveneris triſtes* , *puſillanimes* , *murmurioſos* , *ipſorum te patrem* , *ipſorum te noveris eſſe Abbatem. Conſolando* , *exhortando* , *increpando* , *agis opus tuum* , *portas onus tuum* , *& portando* , *ſanas quos ſanando portas* . Docet in altera parte Paſtoralis ſui , Cap. VIII. S. Gregorius , hanc patientiam a Prælatis quoque ſervandam , eum juſte arguuntur a ſubditis . Verum & patientia opus eſt quidem ipſis Prælatis , cum injuſte arguuntur , ut notavit S. Joannes Chryſoſtomus Homilia XV. in Epiſtolam ad Timotheum : *Eſt enim* , inquit , *Prælatus linguis innumeris propoſitus ad lacerandum : alius culpat* , *alius laudat* , *alius detrahit* , *alius compoſitionem in jus trahit* , *magnaque illi conſtantia ad iſta toleranda opus eſt* .

§. VII.

Interrogatio IV. *Vis res Monaſterii tibi commiſſi fideliter cuſtodire ; & in uſus Eccleſiæ , Fratrum , pauperum , & peregrinorum diſtribuere?* ℟. *Volo* .

COMMENTARIUS.

I. REferunt hanc interrogationem omnes antiqui libri : Caſſinenſis ultimo loco eam habet hunc in modum : *Vis res Monaſterii intus ac foris* , *ac ſi altaris vaſa ſacrata cuſtodire* , *conſervare* , *non diſpenſare* , *vel alienare?* Fortaſſe hanc noſtram ſpectat interrogationem alia ejuſdem Codicis Caſſinenſis , ſexto loco poſita , his verbis : *Pauperibus* , *& peregrinis* , *omnibuſque indigentibus vis eſſe propter nomen Domini affabilis* , *& miſericors?* Pontificale Biſuntinum , Conchenſe , & Remenſe hac utitur formula : *Ea quæ per incuriam* , *vel negligentiam a loco ſunt immi-*
nuta

nuta intus, vel exterius, vis reſtaurare ſecundum ſcire, & poſſe? Juxta duo Pontificalia Eccleſiæ Senonenſis, & Moguntinæ unum, Epiſcopus ita interrogat. *Vis rebus Eccleſiæ tuæ inibi coadunatis fideliter cuſtodiam adhibere, & injuſte diſperſas, quantum prævales, colligere, eaſque in uſus Eccleſiæ, & fratrum, pauperum, & peregrinorum fideliter diſtribuere?* Atque, ut alia omittam ea de re teſtimonia, morem fuiſſe antiquum, ut novus Abbas in ſua profeſſione juraret, ſe res Monaſterii diſperſas recollecturum, teſtatur Ivo Epiſcopus Carnotenſis in Epiſtola ſua XLIII. ad Robertum Mellentinum Comitem; loquens enim de Richardo Pratellenſis Monaſterii Abbate, quem Illi commendat, inter alia ſic inquit: *Quod enim in revocandis Monaſterii ſibi commiſſi poſſeſſionibus elaborat, profeſſionis ſuæ debito coactus facit; quia ab unoquoque Abbate, quando benedictionem accepturus eſt ab Epiſcopo, hoc exigitur, quatenus profiteatur, res Monaſterii ſui hactenus male diſperſas ſe recollecturum, & ad uſus fratrum, pauperumque diſpenſaturum.*

II. Certe fuit olim tam ſingularis Monachorum humanitas in ſuſcipiendis peregrinis, atque pauperibus, ut Monaſteria potius xenodochia, & hoſpitalia, quam Monachorum habitacula viderentur: *Nobis in Monaſterio*, inquit S. Hieronymus in Apologia adverſus Ruffinum, *hoſpitalitas cordi eſt, omneſque ad nos venientes læta humanitatis fronte ſuſcipimus; veremur enim, ne Maria cum Joſeph locum non inveniat in diverſorio, ne nobis Jeſus dicat excluſus:* Hoſpes eram, & non ſuſcepiſtis me. *Solos hæreticos non ſuſcipimus*. Hinc S. Benedictus in ſua Regula Cap. LIII. jubet, omnes ſupervenientes hoſpites tamquam Chriſtum ſuſcipiendos, eiſque congruum honorem exhibendum, maxime domeſticis fidei, & peregrinis. Ritus in eo capite ſuſcipiendi hoſpitem ita deſcribitur: *Ut ergo nuntiatus fuerit hoſpes, occurratur ei a Priore, vel a fratribus cum omni officio charitatis, & primitus orent pariter, & ſic ſibi ſocientur in pace: quod pacis oſculum non prius offeratur, niſi oratione præmiſſa, propter illuſiones diabolicas. In ipſa autem ſalutatione omnis exhibeatur humilitas. Omnibus venientibus, ſive diſcedentibus hoſpitibus, inclinato capite, vel proſtrato omni corpore in terram, Chriſtus in iis adoretur, qui & ſuſcipitur. Suſcepti autem hoſpites ducantur ad orationem; & poſtea ſedeat cum eis Prior, aut cui juſſerit ipſe. Legatur coram hoſpite Lex divina, ut ædificetur, & poſt hæc ei omnis exhibeatur humanitas. Jejunium a Priore frangatur propter hoſpitem; niſi forte præcipuus ſit dies jejunii, qui non poſſit violari. Fratres autem conſuetudines jejuniorum proſequantur. Aquam in manibus Abbas hoſpitibus det; pedes vero omnibus hoſpitibus tam Abbas, quam cuncta congregatio lavet: quibus lotis, dicant hunc verſum:* Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui. *Pauperum autem, & peregrinorum maxime ſuſceptionis cura ſollicite exhibeatur, quia in ipſis magis Chriſtus ſuſcipitur. Nam divitum terror ipſe ſibi exigit honorem*. Plura in hoſce ritus fuſe quidem, ac erudite adnotavit vir clariſs. Haeftenus Monaſticarum Diſquiſitionum Lib. XI. Tractatu I. & ſeqq.

III. Omitti hic autem non debet id quod in Statutis ſub Hugone V. Cluniacenſi Abbate conſcriptis obſervatum eſt, decreſcere ſcilicet, & peſſum ire Monaſteria Ordinis, quod in eis contemtui eſſet hoſpitalitas, ex qua incrementa olim incredibilia quædam proficiſcebantur: *Cum oculata fide hac de cauſa loca religioſa decreviſſe videamus, erubeſcendum nobis eſt, quod hanc minus honeſte obſervamus, & occaſione qua creverunt, modo decreſcunt. Statuimus ergo, ut religioſæ perſonæ, ſeculares, & pauperes, ſinguli ſuis modis ſecundum facultatem locorum benigne recipiantur &c.* Ceterum etſi in Conciliis univerſim commendata ſit hoſpitalitas, præſertim vero in pauperes, ac in homines Religioſos, vix alicubi Monaſterium invenies, ubi egeni hoſpites vel una nocte recipiantur. *Divitibus quidem in hoſpitio cum honore, & reverentia ſuſceptis in omni opulentia delitiæ apponuntur de patrimonio Crucifixi; Chriſtus autem ſemel olim Cruxifixus in ligno, foris in pauperibus ſuis crucifigitur, & torquetur in luto*. Verba ſunt Epiſtolæ Abbatis cujuſdam Epiſtolis Petri Bleſenſis intertextæ; eſtque Epiſtola CII. Inſuper ſuæ hujus promiſſionis meminiſſe deberent nonnulli Abbates, qui res Monaſterii ſuas facere, Fratribuſque alimenta reſecare non erubeſcunt. *Univerſa*, ait S. Gelaſius in Can. Nullam XVIII. Quæſtione II. *quæ vel ad divini cultus reverentiam, vel ad utilitatem Monaſterii pertinent, Abbatis ſollicitudo, ad quam poteſtas tota pertinere convenit, debeat adimplere*. Sed & Concilium Toloſanum Victoris II. Can. VI. ſtatuit. *Ut Abbates curam Monachorum, & Monaſteriorum exerceant, & eis victum, & veſtitum ſecundum Regulam S. Benedicti præbeant*. Duritiem Abbatum in Monachos, quam frequentiſſime execrati ſunt priſci religioſi Scriptores, præſertim vero Sacræ Synodi vetuſtiores.

§. VIII.

Interrogatio V. *Vis Sanctæ Matri Eccleſiæ Romanæ, ac Sanctiſſimo Domino noſtro N. Summo Pontifici, ejuſque ſucceſſoribus fidem, ſubjectionem, obedientiam, & reverentiam devote, & fideliter per omnia perpetuo exhibere?* ℞. *Volo.*

COMMENTARIUS.

I. QUamvis hujuſmodi interrogationem in mſs. Pontificalibus minime invenerim, quis tamen adeo impius erit, ut ipſam ſugillet tamquam rem recens adinventam, nullaque ratione fultam. Conſtat ſiquidem omnem Chriſtianum hominem divino jure teneri Pontificem Maximum, Jeſu Chriſti in terris Vicarium revereri, eique obedientiam exhibere. Fortaſſe omittitur hæc interrogatio in antiquis Pontificalibus, quod cuncta quæ in ipſa interrogatione continentur, prolixius novi Abbates in juramento, quod fidelitatis vocant, Romano Pontifici promitterent. Varias ejus juramenti formulas vide ſupra in Commentario §. II.

§. IX.

Si vero benedicendus exemtus non eſt, neque auctoritate Apoſtolica, ſed ab Ordinario ſuo Pontifice benedicitur, poſt prædictas omnes interrogationes ſubjungitur etiam ſequens, quæ alias omittitur, quando benedicendus eſt ab ordinaria juriſdictione exemtus.

Interrogatio VI. *Vis Sanctæ Eccleſiæ N.* nominando Eccleſiam Patriarchalem, Metropolitanam, ſeu Cathedralem, cujus Prælati juriſdictioni Electus Abbas, ſeu ejus Monaſterium ſubjecti exiſtunt, *Mihique ejuſdem Patriarchæ*, vel *Archiepiſcopo*, vel *Epiſcopo*, *& meis ſucceſſoribus fidem, ſubjectionem, obedientiam, & reverentiam devote, & fideliter perpetuo exhibere?* ℟. *Volo*.

COMMENTARIUS.

I. VArii libri antiqui Pontificales varias habent præſentis interrogationis formulas. Biſuntinus hanc refert: *Vis Sanctæ N. Eccleſiæ, mihi, & ſucceſſoribus meis eſſe ſubjectus ſecundum regulam Beati Benedicti?* Conchenſis in Hiſpania: *Vis*, inquit, *S. Eccleſiæ Conchenſi, & mihi, & ſucceſſoribus meis obediens eſſe, & ſubjectus ſecundum inſtituta Sanctorum Canonum?* Eccleſiæ Senonenſis libri Pontificales, unus annorum D. alter circiter CCC. *Vis*, inquiunt, *Senonenſi Eccleſiæ, & mihi, meiſque ſucceſſoribus ſubjectionem, & obedientiam exhibere ſecundum Canonicam auctoritatem, & decreta Sanctorum Pontificum?* Paulo aliter Moguntinus, ubi hunc in modum ea refertur interrogatio: *Vis Epiſcopo tuo, in cujus Parochia ordinandus es, ejuſque Catholicis ſucceſſoribus ſubjectionem, & obedientiam exhibere ſecundum Canonicam auctoritatem, & decreta Summorum Pontificum?* Tenebantur quippe vel olim Abbates non exemti in ſui benedictione edere Epiſcopo ſolemnem profeſſionem ſubjectionis, & reverentiæ, *ſalvo ordine ſuo*, ideſt regula, qualem præſtare ſoliti erant Abbates Ordinis Ciſtercienſis, cujus formulam edidit Honorius III. Pontifex Maximus, in Cap. *Ne Dei Eccleſiam*, Extra, *De ſimonia*, his verbis: *Ego frater Abbas Ciſtercienſis Ordinis ſubjectionem, reverentiam, & obedientiam a Sanctis Patribus conſtitutam ſecundum Regulam S. Benedicti, tibi Domine Epiſcope, tuiſque ſucceſſoribus canonice ſubſtituendis, & Sanctæ Sedi, ſalvo ordine meo, perpetuo me exhibiturum promitto*. Sane cum Honorii III. tempore, Epiſcopi, Archidiaconique renuerent Abbates Ciſtercienſis Ordinis benedicere, aut inſtallare, niſi prius *palefridum*, ideſt equum, vel aliud quidpiam ſibi donarent, & in profeſſione obedientiæ verba illa, *ſalvo ordine ſuo*, rejicerentur; quia ſcilicet iis verbis inutilis quodammodo redderetur profeſſio illa obedientiæ, conqueſtus eſt de prædictis duobus exceſſibus coram Honorio Jacobus Abbas Ciſtercienſis, qui ab ipſo Pontifice obtinuit, ut nihil Epiſcopi, ejuſque Officiales pro benedictione, vel inſtallatione a novo Abbate exigerent, vel extorquerent; ac rurſus, ut ea contenti eſſent forma profeſſionis, quæ ab origine Ordinis Ciſtercienſis inſtituta fuit, cum ea ſcilicet clauſula, *ſalvo ordine meo*.

II. Recitatæ profeſſionis formulæ fere omnes conſentiunt, quas referunt antiqui libri Pontificales, in quorum tamen nonnullis deeſt prorſus ea clauſula, *ſalvo ordine meo*. Juxta Biſuntinum Novus Abbas ſcriptam in ſchedula legebat profeſſionem ſuam hoc modo: *Ego ille N. nunc ordinandus Abbas, ſubjectionem, & reverentiam a Sanctis Patribus conſtitutam, & obedientiam ſecundum præceptum S. Benedicti, S. Sedi N. Eccleſiæ in præſentia Domni Epiſcopi N. perpetuo me exhibiturum promitto, & propria manu firmo*. Deeſt præterea illa clauſula in Pontificali Conchenſi, Remenſi, & in ipſa profeſſione, quam Radulphus Abbas Monaſterii S. Theodorici prope Remos, ut habetur in ms. hiſtoria ejuſdem Monaſterii, anno MCCCXXXVII. in hæc verba pronunciavit: *Ego Radulphus Abbas Monaſterii S. Theodorici prope Remos, Ordinis S. Benedicti, confirmatus, & Abbas benedictus a R. Patre Guillelmo Noviomenſi Epiſcopo, Vicario Generali Domini Joannis Archiepiſcopi, promitto obedientiam, reverentiam, & ſubjectionem Matri meæ Eccleſiæ Remenſi, R. Patri, ac Domino, Domino Joanni, Dei gratia Remenſi Archiepiſcopo, & ſucceſſoribus canonice inſtituendis, ejuſque Vicariis, Officialibus, & Miniſtris, & Sanctæ Sedi Remenſi, ſecundum ſtatuta Patrum, & Regulam Sancti Benedicti, & hæc propria manu firmo, juro, & promitto, anno Domini MCCCXXXVII. feria tertia poſt feſtum S. Remigii in vindemiis*. Similem quidem profeſſionem fecere ejuſdem Radulphi ſucceſſores, ut videre eſt in præfata ms. hiſtoria. Conſueviſſe autem alicubi ejuſmodi profeſſionem præſtari ex ſcripto, interpoſito jurejurando ſuper ſigno Sacræ Crucis, habemus pro comperto in Epiſtola Arnulphi Lexovienſis ad Abbatem Sancti Ebrulfi: *Noſſe ſiquidem debes*, inquit, *in eo qui Religionem profeſſus eſt, inobedientiam crimen eſſe, ipſum ad exactiſſimam diligentiam teneri, qui obedientiam Prælato ſuo, viva voce, & ſcripto, juramento etiam corporaliter interveniente, adhibita ſalutiferæ Crucis impreſſione ſignavit*. Ex ms. Pontificali Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744. tum Abbas, cum Abbatiſſa fidelitatem, & ſubjectionem, ubi benedicebantur, manu propria, ſuper Altare, vel ſuper ſacroſancta Euangelia jure jurando firmabant. Ceterum, quam Abbas Epiſcopo, eandem Abbati benedicto Monachos promiſiſſe obedientiam, pluribus allatis exemplis tradit Martenius Lib. v. *De antiquis Monachorum Ritibus*, Cap. I. Num. XXXVI.

III. Adnotandum ſupereſt, quod, & ſi profeſſionem hujuſmodi a novo Abbate, cum benedicitur,

citur, Epiſcopo ſuo præſtandam eſſe libri Pontificales paſſim præſcribant, eam tamen ſopervacaneam aliquando duxit Aoſelmus Lib. II. Epiſtola LII. pulcherrima hac ratione: *Scimus enim, quia ſemper profiteri ore, & opere exhibere debemus majoribus noſtris regularem obedientiam, quam ſcripto repetere, quando eam non abnegaſſe cognoſcimur, ſuperfluum certe eſt. Quod ſiquis nos vult cogere cum ad Abbatiæ prælationem promovemur, ſine ulla ratione fieri videtur. Cum enim profeſſi ſimus converſionem morum noſtrorum, utique promiſimus obedientiam non ſolum Abbatibus, nec ſolum quandiu eſſemus ſub Abbate, ſed omnibus majoribus noſtris, & quandiu vivemus.* Prœteri etiam hic illud non debet, quod venerabilis Beda refert, in Hiberoia Epiſcopis omnibus aliquando placuiſſe, ut Abbati Presbytero Sancti Columbani ſucceſſori obnoxios ſe profiterentur, & ſubditos: *Habere ſolet*, inquit laudatus Beda Lib. III. Cap. IV. *Ipſa inſula ſemper Abbatem Presbyterum, cujus juri, & omnis provincia, & ipſi etiam Epiſcopi ordine inuſitato debeant eſſe ſubjecti, juxta exemplum primi Doctoris illius, qui non Epiſcopus, ſed Presbyter extitit Monachus.* Refert & id Cardinalis Baronius ad annum DLXV. ubi etiam ait, Columbanum ipſum eſſe primum Provinciæ illius Doctorem. Qui quidem Luxovienſe quoque conſtruxit in Burgundia Monaſterium, e quo pulſus in exilium a Regina Brunichilde, miraculis ubique claret; ac erecto tandem in Italia Monaſterio Bobienſi, ibidem ſaocte obiit circa annum DCXV. De ejus vita vide Haræum die XXI. Novembris.

§. X.

Si autem benedicendus Abbas non exemtus auctoritate Apoſtolica, ab alio, quam Ordinario ſuo Pontifice benedicitur, Pontifex benedictionem ei impenſurus, loco interrogationis proxime poſitæ, & illa omiſſa, ſequentem ſubjungit, dicens:

Vis Sanctæ Eccleſiæ N. nominando Eccleſiam Patriarchalem, Metropolitanam, ſeu Cathedralem, cujus Pontificis juriſdictioni Electus Abbas, ſeu ejus Monaſterium ſubjecti exiſtunt, *illiuſque Patriarchæ*, aut *Archiepiſcopo*, vel *Epiſcopo, ac ſuis ſucceſſoribus fidem, ſubjectionem, obedientiam, & reverentiam, devote, & fideliter perpetuo exhibere?* ℟. *Volo*. Subjungit Pontifex: *Hæc omnia, & cetera bona tribuat tibi Dominus, & cuſtodiat te, atque corroboret in omni bonitate.* ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. CUm nonnunquam contingat, ut non exemtus Abbas, ſicut & alibi de Clericis dictum eſt, ab alio quam a proprio Epiſcopo, in cujus Diœceſi eſt Monaſterium, benedictionis munus accipiat, recte admonet Rubrica noſtri Pontificalis, debere tunc Epiſcopum benedicentem, nomine illius Pontificis, cujus juriſdictioni ille, vel ejus Monaſterium ſubjectum eſt, profeſſionem ſubjectionis, & obedientiæ ſtipulari. Rectiſſime itaque in Moguntino Pontificali novum Ahbatem Epiſcopus hunc in modum interrogat: *Vis Epiſcopo tuo, in cujus Parochia ordinandus es, ejuſque catholicis ſucceſſoribus ſubjectionem, & obedientiam exhibere ſecundum canonicam auctoritatem, & decreta Summorum Pontificum?* Ex eodem Pontificali, peractis cunctis interrogationibus a nobis jam explicatis, Abbas electus ſuperpoſitis duobus digitis manus ſuæ dexteræ ſuper Euangelii librum, quem tenet Epiſcopus, obedientiæ, & ſubjectionis profeſſionem jurat; cui deinde Epiſcopus ei ſtatim ſubjungit: *Augeat tibi Deus in his fidem, & conſtantiam, ut adimplere, & conſervare ea valeas.* Eandem formulam habent quidem Codices duo mſs. Pontificales inſignis Eccleſiæ Senonenſis, alter annorum D. alter vero circiter annorum CCC. Verum ea verba dicit Epiſcopus, antequam novus Abbas profeſſionem ipſi Pontifici juret.

§. XI.

Tunc Electus ante Pontificem genuflexus, oſculatur ejus manum. Deinde, depoſita Mitra, ſurgit Pontifex, & ſtans verſus ad Altare, facit confeſſionem, Electo a ſiniſtris ſibi reſpondente. Qua finita, Pontifex aſcendens ad Altare, oſculatur illud, & Euangelium in Miſſa dicendum, atque incenſat Altare more ſolito. Deinde accedit ad ſedem ſuam, & procedit in Miſſa uſque ad *Alleluja*, ſive ultimum verſum Tractus, vel Sequentiæ excluſive. Si vero Miſſa legitur, oſculato Altari, & Euangelio, omiſſa incenſatione, omnia prædicta leguntur in Altari. Electus vero vadit cum aſſiſtentibus ad capellam ſuam, ubi depoſito Pluviali, accipit Sandalia, dicens Pſalmos conſuetos ante

Miſ-

Miſſam. Tunc accipit Crucem pectoralem, & aptatur ei Stola, ut ab humeris dependeat; deinde ſumit Tunicellam, Dalmaticam, Planetam, & Manipulum, hoc, ſi ex privilegio, Mitra uti poſſit, qua ſi uti ſibi licet, & prius ſit profeſſus, ac Miſſa legatur, poteſt accipere Sandalia, & dicere Pſalmum: *Quam dilecta &c.* ac paramenta omnia Sacerdotalia capere, demta Planeta, cujus loco accipit Pluviale: ante inchoationem officii, eo tempore, quo Pontifex eum benedicturus, Pontificalia paramenta recipit. Si vero non ſit de Mitra, depoſito Pluviali, & retenta Stola in modum Presbyteri, accipit Planetam tantum. Qua indutus ſtans in Altari ſuo medius inter aſſiſtentes proſequitur Miſſam uſque ad *Alleluja*, ſi dicitur; ſive ultimum verſum Tractus; vel Sequentiæ excluſive. Et cum dicit, *Dominus vobiſcum*, non ſe debet ad populum vertere. Miſſa dicitur de die cum collecta pro electo ſub uno *Per Dominum*, cum collecta diei per Pontificem. *Oratio.*

Concede quæſumus Domine huic famulo tuo, ut prædicando, & exercendo quæ recta ſunt, per exemplum bonorum operum animos ſuorum inſtruat ſubjectorum; & æternæ remunerationis mercedem a te piiſſimo paſtore percipiat. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. Amen.

Electus vero dicit Orationem.

Concede quæſumus Domine mihi famulo tuo, ut prædicando, & exercendo quæ recta ſunt, per exemplum bonorum operum animos meorum inſtruam ſubjectorum; & æternæ remunerationis mercedem a te piiſſimo Paſtore percipiam. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. Amen.

COMMENTARIUS.

I. INanis profecto eſſet laboris antiquos libros Pontificales evolvere, ut iis quæ in hoc §. continentur antiquitatem conciliemus. Jam non ſemel teſtati ſumus, benedictionem primum Abbatis in certis quibuſdam orationibus conſtitutam fuiſſe: progreſſu temporis additi quidem fuere ritus peculiares tradendi ſcilicet novo Abbati in ſua ipſius benedictione inſignia quædam Epiſcopalia, baculum, annulum, & alia id genus. Quod autem is novus Abbas, cum benedicitur, Miſſam quam Epiſcopus ordinator celebrat, in Altari ſuo peculiari dicat, omiſſis Conſecrationibus, & deinde communicet de manu ipſius Epiſcopi, ut infra dicetur, vix in antiquis mſs. Pontificalibus invenitur. Videtur ritus eſſe circiter annorum CCC. cum ipſe in editis tantum legatur Pontificalibus. Cui ſententiæ ſuffragari aliquantum poteſt Codex Pontificalis ms. inſignis Bibliothecæ Vaticanæ, Num. 4748. circa eam ætatem, vel ut plurimum paulo ante annos CCC. exaratus, ubi legimus: *Debet electus dicere ſubmiſſa voce totum officium Miſſæ uſque ad Evangelium*. Et paucis interjectis: *Deinde revertitur Abbas ad ſedem ſuam, & ibi dicit ſubmiſſa voce Evangelium*, Credo in unum Deum, & *offertorium*. Integrum hunc ms. Codicem exhibebimus infra in Appendice.

§. XII.

Dicto Graduali, ſi *Alleluja* eſt dicendum, alioquin dicto etiam Tractu, vel Sequentia uſque ad ultimum verſum excluſive, Pontifex ſedet cum Mitra in faldiſtorio ſuo ante Altare, & ante eum reducitur Electus per Aſſiſtentes; & facta Pontifici reverentia, ut prius, ſurgit Pontifex, & genuflexus cum Mitra procumbit in faldiſtorio ſuo. Aſſiſtentes genuflectunt ante ſcabella. Electus vero ad ſiniſtram Pontificis proſternit ſe. Tunc incipiunt, choro reſpondente, vel ſi non ſint Cantores, & Chorus, dicit Pontifex, ceteris ſibi reſpondentibus, antiphonam ton. 4. *Ne reminiſcaris Domine delicta noſtra, vel parentum noſtrorum; neque vindictam ſumas de peccatis noſtris, Domine Deus noſter*. Pſalmus VI. *Domine ne in furore tuo &c.* Pſalmus XXXI. *Beati quorum remiſſæ ſunt &c.* Pſalmus XXXVII. *Domine ne in furore tuo &c.*

Pſal-

Pſalmus L. *Miſerere mei Deus &c.* Pſalmus CI. *Domine exaudi orationem meam &c.* Pſalmus CXXIX. *De profundis clamavi &c.* Pſalmus CXLII. *Domine exaudi orationem meam &c.* Deinde repetitur Antiphona: *Ne reminiſcaris Domine &c.* ſupra ante Pſalmos poſita. Et ſubjunguntur immediate Litaniæ, quæ habentur in ordinatione Subdiaconi. Cumque in iis dictum fuerit, *Ut omnibus fidelibus &c.* ℟. *Te rogamus audi nos*, ſurgit ab accubitu Pontifex, & in manum ſiniſtram accipit baculum paſtoralem, & converſus ad Electum, dicit: *Ut hunc præſentem Electum bene ✠ dicere digneris.* ℟. *Te rogamus, audi nos.* Deinde dicit: *Ut hunc præſentem electum bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris.* ℟. *Te rogamus audi nos.* Producendo ſingulis vicibus ſuper Electum manu dextera ſignum Crucis. Et mox redit ad accubitum, & perficiuntur Litaniæ.

COMMENTARIUS.

I. FUit vel priſcus ritus, ut poſtquam Abbas ſervare ſe velle ſpopondiſſet, quæ illum Epiſcopus interrogabat, ambobus ante Altare proſtratis Litaniæ dicerentur. Tradit hæc vetus Ordo Romanus ubi agit de Ordinatione Abbatis: *Eo autem profitente, pro viribus ſe hæc adimplere, proſternat ſe Epiſcopus ante Altare, & Abbas ſacris veſtibus indutus; fiantque ibi Litaniæ.* Ordini antiquo Romano conſentit profecto vetus Caſſinenſis Codex his verbis: *Hoc expleto, præparet ſe Pontifex ad Miſſam celebrandam. Completa autem Epiſtola proſternat ſe Pontifex ante Altare, & Abbas Electus ſacris veſtibus indutus, & Paraphoniſta incipiat Litaniam.* Ubi nota, Litaniam dici conſueviſſe poſt Epiſtolam, quemadmodum hodie noſtrum Pontificale præſcribit. Paraphoniſta in pervetuſtis Cæremonialibus libris Magiſtrum Capellæ, qui muſicam dirigit, ſignificat; ut notat Macrius in ſuo Hierolexico. De ſeptem Pœnitentialibus Pſalmis una cum Litania in Ordinatione Abbatis poſt ejus tamen electionem, & confirmationem dicendis, egregium habemus locum in Pontificali Eccleſiæ Conchenſis annorum D. Sic enim inquit: *Cum autem fuerit laudata, & confirmata ab univerſis utriuſque ſexus,* (electio) *tunc ſtratis ante Altare tapetibus, proſternant ſe ſimul Pontifex, & qui ab eo benedicendus eſt. Similiter & virga paſtoralis debet poni juxta Abbatem ſupra tapetum; & cum ipſo ſit conſecrata. Tunc incipiant in Choro ſtantes* VII. *Pſalmos, ſubjungentes Letaniam ſub brevitate, non prolixas. Quibus decurſis, cum noviſſimum,* Kyrie eleiſon *dixerint, & orationem Dominicam compleverint, erigat ſe ſolus Pontifex: proſtrato tamen eo, qui benedicendus eſt, dicat Epiſcopus hoc Capitulum: Salvum fac ſervum tuum &c.* Hic nota primo, Pſalmos Pœnitentiales, qui alias flexis genibus ex veteri Eccleſiæ more dici conſueverunt, recitatos ſtando fuiſſe: ſecundo, baculum paſtoralem novo Abbati tradendum, juxta ipſum ſupra tapetum poni debuiſſe: id quod etiam Liber Pontificalis Eccleſiæ Arelatenſis docet: *Teneat,* inquit, *Epiſcopus baculum ſuum in manu ſua, & idem baculus, quem Abbati debet dare, ſit juxta Abbatem in tapeto, dum proſtratus jacet ad conſecrandum.*

II. Traditur quidem in eo Pontificali, ut ſeptem Pſalmi Pœnitentiales cum Litania in Choro recitentur, nulla habita ejus ritus mentione genua flectendi, vel ſtandi. In Pontificali Moguntino de recitandis Pſalmis Pœnitentialibus in benedictione Abbatis nihil prorſus invenies; de Litania vero ita ritum præſcribit: *Poſt hæc Epiſcopus, & Abbates proſternant ſe ſuper ſedes ſuas, & dicatur Litania a duobus Clericis, & cum perventum fuerit ad illum locum:* Ut pacem nobis dones, *erigat ſe Epiſcopus, & accepto baculo in manu ſua, converſus ad Abbatem dicat:* Ut electum, & confirmatum iſtum benedicere ✠ ſanctificare ✠ & conſecrare ✠ digneris. *Clerus:* Te rogamus. *Hæc ter repetente Epiſcopo, Clerus ſibi totiens reſpondeat:* Te rogamus &c. Pontificale ms. Metropolitanæ Eccleſiæ Apamienſis in Syria illud quidem præſcribit, ut cum in Litania dicitur, *Ut Abbatem iſtum benedicere digneris*, bis repetatur verſiculus ille ab eo, qui Litaniam cantat, *Et Epiſcopus in ſingula reſponſione quæ fit a Choro, ſignet ſuper illum.* Ex memorato Codice Bibliothecæ Vaticanæ, *Stratis ante Altare tapetis accumbit ſe Pontifex ſuper faldiſtorium, ille vero qui benedicendus eſt Abbas proſternitur totus, & extenditur in pavimento tapetam coram Altari ad ſiniſtrum latus Epiſcopi, & baculus, qui ei debetur dari, ponitur in terra juxta eum, ad ſiniſtrum ejus latus. Tunc Cantores incipiunt ſeptem Pſalmos Pœnitentiales, ſubjungentes Litanias. Cumque dixerint,* Ut obſequium ſervitutis noſtræ &c. *Et eidem a Choro reſponſum fuerit, tunc Epiſcopus ab accubitu ſurgens, & ſe ad electum volvens, baculum in ſiniſtra tenens, dicit primo:* Ut præſentem Electum tuum bene ✠ dicere digneris; *& ſecundo dicit,* bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris, *producendo ſemper ſignum ✠ Crucis ſuper illum, & mox poſtquam per illum fuerit repetita, redit ad accubitam, Cantoribus reſumentibus Litaniam.* Juxta Pontificale quod Romæ in Bibliotheca Angelica S. Auguſtini aſſervatur, tota Abbatis benedictio in quibuſdam orationibus, in manuum impoſitione ſuper caput ipſius ab Epiſcopo facienda, in traditione Regulæ, baculi paſtoralis, & annuli omnino conſiſtit.

§. XIII.

Quibus finitis, Pontifex depoſita Mitra, ſurgit, & ſtans verſus ad Electum, proſtratum manentem, dicit: *Pater noſter.* ℣. *Et ne nos inducas in tentationem.*

Digitized by Google

tionem. ℟. *Sed libera nos a malo*. ℣. *Salvum fac ſervum tuum, Domine*. ℟. *Deus meus ſperantem in te*. ℣. *Mitte ei, Domine, auxilium de Sancto*. ℟. *Et de Sion tuere eum*. ℣. *Hic accipiet benedictionem a Domino*. ℟. *Et miſericordiam a Deo ſalutari ſuo*. ℣. *Memor eſto congregationis tuæ*. ℟. *Quam poſſediſti ab initio*. ℣. *Dominus cuſtodiat introitum tuum, & exitum tuum*. ℟. *Ex hoc nunc & uſque in ſeculum*. ℣. *Dominus cuſtodiat te ab omni malo*. ℟. *Cuſtodiat animam tuam Dominus*. ℣. *Domine Deus virtutum converte nos*. ℟. *Et oſtende faciem tuam, & ſalvi erimus*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*.

Concede quæſumus Omnipotens Deus affectui noſtro tuæ miſerationis effectum: & hunc famulum tuum, quem ad regimen animarum eligimus, gratiæ tuæ dono proſequere; ut, te largiente, cum ipſa tibi noſtra electione placeamus. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*. *Oremus*.

Cunctorum bonorum inſtitutor Deus, qui per Moyſen famulum tuum, ad gubernandas Eccleſias Præpoſitos inſtituiſti: tibi ſupplices fundimus preces, teque devotis mentibus exoramus, ut hunc famulum tuum, quem communis electio famulorum tuorum Abbatem ovium tuarum eſſe conſtituit, protectionis tuæ gratia munire digneris; ſicque regere ſubditos, commendataſque oves concedas, ut cum illis omnibus regna Cælorum adipiſcatur; quatenus, te, Domine, opitulante, Apoſtolicis jugiter fultus doctrinis, centeſimo cum fructu lætus introeat portas Paradiſi; atque a te, Domine, collaudante audire mereatur: Euge ſerve bone, & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui. *Quod ipſe præſtare digneris, qui vivis, & regnas Deus*.

COMMENTARIUS.

I. FInita Litania, ſurgens Pontifex, proſtrato manente Electo, verſus ad illum dicit Dominicam prius Orationem, deinde verſiculos quoſdam, & binas Orationes, quas legere eſt in antiquo Romano Ordine, in Codice Caſſinenſi, io Pontificali ms. Bibliothecæ Angelicæ, ac aliis compluribus; in quibus oihilominus aliqoa varietas extat quoad verſiculos. Eteoim in laudato Romano Ordine, cui conſentit Caſſinenſis Codex, & alia quædam Pontificalia conſonant, ita leguntur verſiculi, poſt Dominicam Orationem: *Salvum fac ſervum tuum Domine*. Reſp. *Deus meus ſperantem in te. Dominus conſervet eum, & vivificet eum*. Reſp. *Et beatum faciat eum in terra. Dominus cuſtodiat introitum tuum, & exitum tuum*. Reſp. *Ex hoc nunc. Dominus cuſtodiat te ab omni malo*. Reſp. *Cuſtodiat animam tuam Dominus. Mittat tibi Dominus auxilium de Sancto*. Reſp. *Et de Sion. Nihil proficiat inimicus in eo*. Reſp. *Et filius iniquitatis. Eſto illi Domine turris fortitudinis*. Reſp. *A facie inimici. Exurge Domine adjuva nos*. Reſp. *Et redime nos. Domine exaudi orationem meam. Et clamor meus*. Seqountur deinde binæ Orationes, quarum altera incipit, *Concede quæſumus &c.* altera, *Cunctorum operum &c.* Utraque, uti jam dixi, in omnibus Pontificalibus libris reperitur. Ceterum non deſunt aliqui libri Pontificales, ubi pauciores verſiculi habentur, uti videre eſt in collectione variorum Ordinum a Martenio editorum, ubi agit de benedictione Abbatis *lib.* II. *de antiquis Eccleſiæ ritibus*, *Cap.* 1.

§. XIV.

Tum ſurgit Electus, & ante Pontificem genuflectit, & Pontifex extenſis manibus ante pectus, dicit: *Per omnia ſecula ſeculorum*. ℟. *Amen*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. ℣. *Surſum corda*. ℟. *Habemus ad Dominum*. ℣. *Gratias agamus Domino Deo noſtro*. ℟. *Dignum, & juſtum eſt. Vere dignum, & juſtum eſt, æquum & ſalutare, nos tibi ſemper, & ubique gratias agere, Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, affluentem ſpiritum tuæ bene ✠ dictionis ſuper hunc famulum tuum, nobis orantibus, propitius infunde*. Hic Pontifex imponit ambas manus extenſas digitis non disjunctis ſuper caput Electi; & eas ſic tenet, dicens: *Ut qui per noſtræ manus impoſitionem hodie Abbas con-*

conſtituitur, ſanctificatione tua dignus, a te electus permaneat: & nunquam poſtmodum a tua gratia ſeparetur indignus. Hic Pontifex amovet manus de capite Electi, ac eas ante pectus extenſas tenens, dicit: *Suſcipiat, te, Domine, largiente hodie in bono opere perſeverantiam, in adverſis conſtantiam, in tribulationibus tolerantiam, in jejuniis deſiderium, in impietatibus miſericordiam, in humilitate principatum, in ſuperbia odium, in fide dilectionem, in doctrina pervigilantiam, in caſtitate continentiam, in luxuria abſtinentiam, in varietatibus moderationem, in moribus doctrinam: te tribuente, Domine, talis in hoc miniſterio perſeveret, qualis Levita electus ab Apoſtolis Sanctus Stephanus meruit perdurare: totam ab hac die mundanam converſationem deſpiciat; tua, Domine, bene ✠ dictione largiente, contemnat præſentia, diligat cæleſtia, deſideret ſempiterna: ſit exemplum, & forma juſtitiæ ad gubernandam, regendamque Eccleſiam tuam fideliter; ut ſpeculator idoneus inter ſuos collegas ſemper inſpiciatur. Sit magni conſilii, induſtria cenſuræ, & efficacia diſciplinæ; ita, te, Domine, tribuente, in omnibus mandatis tuis ſine reprehenſione tibi mundo corde ſerviens, ut ad bravium ſupernæ vocationis, multiplicato fœnore cum centeſimo fructu, coronaque juſtitiæ, ad cæleſtium theſaurorum dona tua perveniat.* Quod ſequitur dicit ſubmiſſa voce legendo, ita tamen quod a circumſtantibus intelligi poſſit. *Præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus, per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. MOnet tum Ordo vetus Romanus, cum ſequioris ævi Libri Pontificales, dicendam memoratam Orationem in modum præfationis; in omnibus tamen, qui ante annos quingentos exarati ſunt, ipſa Oratio, quam dicens Epiſcopus manus ſuper caput electi Abbatis imponit, ab illis quidem incipit verbis, *Omnipotens ſempiterne Deus affluentem &c.* omiſſis prorſus iis verſiculis, quæ ipſam Orationem præcedere ſolent; atque id quidem non modo obſervare eſt in antiquo Romano Ordine, & in Codice Caſſinenſi, verum etiam in Pontificali ms. Bibliothecæ Angelicæ, & in aliis multis. Certe in Pontificali Bibliothecæ Vaticanæ, Num. 4744. annorum CD. præſcriptum lego id quod hodie noſtrum Pontificale Romanum jubet. Poſt recitatam enim Orationem alteram in §. ſuperiori deſcriptam; *Deinde*, inquit, *junctis manibus ante pectus mediocri voce dicit: Per omnia ſecula ſeculorum. Amen. Dominus vobiſcum. Et cum ſpiritu tuo. Surſum corda &c.* ut in noſtro Pontificali. Idipſum tradit Moguntinum Pontificale ejuſdem ſere ætatis. In Pontificali Conchenſi annorum D. & in duobus Eccleſiæ Senonenſis, uno annorum D. altero circiter CCC. nullum extat verbum ejus præfationis. In ms. S. Remigii Remenſis, annorum D. illi verſiculi. *Per omnia ſecula ſeculorum. Dominus vobiſcum. Surſum corda. Gratias agamus Domino Deo noſtro &c.* alteri quam deſcriptæ Orationi una cum manus impoſitione præmittuntur. In ſumma ſolus memoratus Bibliothecæ Vaticanæ Codex, ex multis quos vidi, per omnia fere ſimilis eſt præſcripto Romani hodierni Pontificalis, tam quoad manus impoſitionem, quam etiam quoad ritum dicendi *plane ita quod a circumſtantibus valeant intelligi, & audiri*, poſtrema verba recitatæ præfationis.

II. Antiquiſſimum eſſe ritum imponendi manum ſuper caput benedicendi Abbatis, deducunt plerique Auctores ex Canone XIV. Concilii VII. Generalis, Nicæni Secundi, quod anno Chriſti DCCLXXXVII. adverſus Sacrarum Imaginum hoſtes celebratum eſt; ejuſque meminit Innocentius III. Pontifex Maximus Archiepiſcopo Rhotomagenſi reſcribens. Cum enim ille Apoſtolicam Sedem conſuleret de prima Clericali Tonſura, quam Abbates Monachis conferebant, ita reſcripſit: *Super quo fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quod cum in ſeptima Synodo ſit ſtatutum, ut lectores per manus impoſitionem licentia ſit unicuique Abbati in proprio Monaſterio ſolummodo faciendi, dummodo ipſis ab Epiſcopo, ſecundum morem præficiendorum Abbatum, manus impoſitio facta noſcatur, & conſtet eum exiſtere Sacerdotem, per primam Tonſuram a talibus Abbatibus, juxta formam Eccleſiæ datam, Clericalis Ordo confertur.* Poſtremis hiſce verbis permoti plurimi ex Canoniſtis, ut teſtatur Emmanuel Gonzalez in Cap. *Cum contingat*, XI. *De ætate, & qualitate*, primam Tonſuram Ordinem eſſe aſſerunt. Id quod, uti alibi dictum eſt, acriter inter alios propugnat Proſper Fagnanus.

III. At relicta hic ea quæſtione, admonendi ſumus, aliter legi Canonem in VII. Generali Synodo Nicæna II. quam ab Innocentio III. refertur in ſua Epiſtola Decretali. Sequutus eſt enim Gratiani verſionem, qui in Canone *Quoniam*, Diſtinctione XCV. ita Nicænæ II. Synodi Canonem refert: *Lectoris autem manus impoſitione licentia eſt Abbati ſolummodo in proprio Monaſterio faciendi, ſi dumtaxat eidem Abbati manus impoſitio facta noſcatur ab Epiſcopo ſecundum morem præficiendorum Abbatum, dum conſtet illum eſſe Presbyterum.* Qua lectione non obſcure ſpecialis, ac ſolemnis Abbatum benedictio ab ipſa Presbyterali ordi-

ordinatione diſtincta inſinuatur. At omnibus notum eſt, qnam parum Gratiano in relatione Canonum fidendum ſit; quamque frequenter ab ipſo originali Canonum textu recedat. Quod quidem non ſemel adnotarunt Correctores Romani, præſertim quum ad hunc Canonem monent, ea verba *ſecundum morem præficiendorum Abbatum*, non eſſe in Græco Canone, cujus textus ex regia editione Pariſienſi ita reſtituendus eſt: *Lectores autem tantum per manuum impoſitionem licet in proprio Monaſterio tantum unicuique Monaſterii Præfecto facere, ſi ipſi Præfecto ſcilicet ab Epiſcopo manus eſt impoſita ad præfecturam Hegumeni, dum ſit & ipſe Presbyter*. His fere verbis refertur is Canon apud Zonaram, Balſamonem, & alios Græcos.

IV. Ex quo minime obſcurum fit, quod docet Zegerus Vaneſpennius, Juris Eccleſiaſtici Parte I. Tit. XXXI. Cap. VI. Num. XII. eo ſcilicet tempore, quo celebrata eſt VII. Synodus, omnibus Monaſteriorum Præfectis licuiſſe, Lectoratum in ſuo Monaſterio conferre, modo manuum impoſitionem ab Epiſcopo accepiſſent, ideſt modo Presbyteri ab Epiſcopo eſſent ordinati. Neque enim de alia manuum impoſitione hic agi, & contextus Canonis ſatis inſinuat, & Zonaras, Balſamon, & alii Græci commentatores uno conſenſu ſupponunt. Zonaras quidem, ut ceteros ſileam, ipſum Canonem ita explicat: *Et vero Lectorem*, inquit, *manum impoſitione creare in ſuo dumtaxat Monaſterio, ſi modo ab Epiſcopo præfecturæ characterem accepit, & Sacerdotio initiatus fuerit, ipſe Monaſterii Præfectus poteſt*. Circa eundem Canonem illud quoque obſervat Balſamon, primum Abbatibus hoc privilegium conceſſum fuiſſe, eo quod Monachis, qui in Eremo olim ut plurimum habitabant, difficile foret urbes obire, & adire Epiſcopos. Certe Nicænæ II. Synodi tempore, ideſt ſeneſcente Seculo VIII. quo celebrata eſt, nondum ſolemnis illa, quæ poſtmodum una cum Pontificalium uſu invaluit circa Seculum X. Abbatum benedictio celebrabatur, neque diſtinctio Abbates inter, & Priores, alioſque ſimiles Monaſteriorum Præfectos nota erat, ut citatus Vaneſpennius adnotavit.

V. Verum enim vero, quicquid Eruditi autument, cum Innocentii III. reſcriptum inter Gregorii IX. Decretales relatum jam fuerit, in Cap. *Cum contingat*. *De ætate, & qualitate*, partem profecto juris communis conſtituit; unde non mirum, ſi uno conſenſu Canonici Juris Interpretes paſſim concluſerint, duo neceſſaria eſſe, ut jure communi Abbas primam Clericalem Tonſuram, & quatuor minores Ordines conferre poſſit, Presbyteratus ſcilicet ordinem, ac inſuper ſolemnem cum manus Epiſcopalis impoſitione benedictionem Abbatialem. Hinc juxta recentiorem diſciplinam ſiquis non ſit Abbas ſolemniter benedictus, Tonſuram conferre nequit, niſi ſpeciali, & expreſſo Apoſtolicæ Sedis privilegio munitus ſit. Quamobrem cum quæreretur a Sacra Congregatione Cardinalium, an Generalis Ordinis Silveſtrinorum facultatem haberet conferendi Tonſuram, & Minores Ordines, reſponſum fuit, de jure ipſi hanc facultatem haudquaquam competere; nam, ut teſtatur Fagnanus in Cap. *Quanto*. *De conſuetudine*, ex juris communis diſpoſitione, ad hoc ut Abbas ſuos ſubditos Ordinibus minoribus initiare valeat, duo neceſſaria requiruntur, ideſt, ut ſit ſolemniter benedictus, & ut ſit Presbyter, juxta conſtitutum in Can. *Quoniam*. Diſtinctione ſexageſimanona, & in laudato Cap. *Cum contingat*.

VI. Etſi autem vel diu ante VII. Synodum, cum nullum adhuc veſtigium eſſet ſolemnis illius benedictionia, qua ſequioribus ſeculis Abbates inaugurari cœperunt, indultum eiſdem fuiſſet, ut Clericatus Ordinem conferre poſſent, quippe cum teſtis ſit S. Gregorius Turonenſis de vitis Patrum, Cap. VI. S. Gallum, qui poſtea Arvernorum ſub Theodorico Rege Francorum factus eſt Epiſcopus, ab Abbate Monaſterii Cremonenſis, ſexto ab Urbe Arverna milliario, puerum, Clericum factum fuiſſe; pro certo nihilominus illud hodie haberi debet ex laudato Can. *Quoniam*, & Cap. *Cum contingat*, Abbatibus ſolum benedictis privilegium datum eſſe, ut Clericalem Tonſuram, & Minores Ordines conferre valeant. Unde ab erudito Hallierio *De Sacris Ordinationibus*, Pagina 561. Auctores illi ſugillantur, qui etiam non benedictis Abbatibus eandem prærogativam contra prædictos Canones attribuunt; iis præſertim innixi rationibus, prima quidem, quod ex Bullis Pontificum, Eugenii IV. & Julii II. pro Ordine Ciſtercienſi, & Congregatione Montis Oliveti, & S. Juſtinæ, ſeu Montis Caſini, & Leonis X. pro Congregatione Camaldulenſis, *licet munus benedictionis iiſdem Abbatibus non impendatur, omnibus tamen honoribus, præeminentiis, privilegiis, prærogativis, juribus, & inſignibus Abbatibus benedictis competentibus fungi poſſunt*. Ex quo inferunt, cum Abbates benedicti haud dubie Tonſuram, minoreſque Ordines conferre queant, idem poſſe virtute earum Bullarum etiam non benedictos. Altera, quia non obſcure in favorem Ciſtercienſium Alexander Tertius in Capite primo, *De ſupplenda negligentia Prælatorum*, edicit, ut ſi Epiſcopus tertio cum humilitate, ac devotione, ſicut convenit, requiſitus, ſubditos Abbates Ciſtercienſes benedicere forte renuerit, eiſdem Abbatibus liceat proprios Monachos benedicere, & alia quæ ad officium ejuſmodi pertinent, exercere, donec ipſi Epiſcopi ſuam duritiem recogitent, & Abbates benedicere non recuſent. Ex qua Decretali Epiſtola colligunt Doctores poſt Gloſſam verbo *Alia*, Abbatibus, quorum benedictio ab Epiſcopis irrationabiliter differtur, Lectoratus conferendi poteſtatem ineſſe: quidni ergo, inquiunt Adverſarii, quibuslibet Abbatibus ſimiliter non benedictis, quibus eadem, quæ benedictis privilegia conceduntur, ſuos ad Lectoris gradum promovere liceat?

VII. Haſce ac ſimiles rationes infirmas, ac parvi momenti eſſe, pluribus contendit laudatus Hallierius. Primum quidem, quia generalem iſtam conceſſionem, qua Abbatibus non benedictis eædem quæ benedictis prærogativæ aſſeruntur, non derogari ſpeciali iſti exceptioni, qua nonniſi benedictis Abbatibus privilegium iſtud vendicatur, Juri omnino conſentaneum eſt: neque enim putandum, in generali conceſſione ſpeciales omnes ſemper contineri, cum infinitis prope ex Jure tum Pontificio, tum Cæſareo petitis exemplis, falſum id eſſe pateat. Deinde rationem deſumtam ex Cap. I. *De ſupplenda negligentia prælatorum* ſuam inquit potius quam Adverſariorum ſententiam confirmare. Cum enim in odium Epiſcoporum, qui officii ſui partes negligunt, vel officio abutuntur, cautum fuerit, ſecundum Gloſſam, ut Abbates, quorum benedictio ab Epiſcopis differtur, poſt trinam ſupplicationem, Lectoris gradum conferre poſſint, ſuoſque Monachos benedicere,

cere, e contrario arguitur, Abbates non benedictos, quorum benedictio, nulla Epiſcoporum negligentia differtur, id juris non habere, ut minores Ordines vel ſuis conferre poſſint: ſublata enim cauſa, privilegium utique tollendum eſt, quod ob hanc cauſam ſubſiſtit. Puto equidem, ſuſtineri poſſe hanc ſententiam laudati Scriptoris, quippe qui intactum relinquit privilegium ſpeciale ſi quod habent a Summis Pontificibus Abbates non benedicti, ad conferendam primam Clericalem Tonſuram, & minores Ordines ſubditis ſuis.

VIII. Ergo regulariter ea facultas Abbatibus ſolum benedictis in jure conceditur; eratque vel olim limitata ad cujuslibet Abbatis Monaſterium, ideſt cuilibet Abbati licebat in proprio ſolum Monaſterio ea facultate uti. At vero cum deinde magis magiſque ad Pontificalem auctoritatem, dignitatemque aſpirarent, limitata illa facultate non contenti, ejuſdem extenſionem a Sede Apoſtolica ſenſim obtinuerunt, ut non tantum in proprio Monaſterio ſuis ſubditis Tonſuram conferre poſſent, ſed omnibus in quos Eccleſiaſticam, & quaſi Epiſcopalem juriſdictionem habebant; obtentis inſuper ſæpe numero privilegiis, omnibus indifferenter eam impertiendi, uti videre eſt in Cap. *Abbates. De privilegiis in* VI. Cum autem hæc extenſio progreſſu temporis non parum Epiſcopale regimen, & Hierarchicum Ordinem perturbaret, Patres Concilii Tridentini Seſſione XXIII. Cap. X. *De Reformatione*, priſtinam diſciplinam renovantes, providentiſſime ſtatuerunt, ut Abbatibus, ac aliis quibuſcumque quantumvis exemtis non liceat impoſterum intra fines alicujus Diœceſis conſiſtentibus, etiamſi nullius Diœceſis, vel exemti eſſe dicantur, cuiquam regulari, qui ſubditus ſibi non ſit, Tonſuram, vel minores Ordines conferre: nec ipſi Abbates, & alii exemti, aut Collegia, vel Capitula quæcumque etiam Eccleſiarum Cathedralium literas dimiſſorias aliquibus Clericis ſecularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant, ſed horum omnium ordinatio ſervatis omnibus, quæ in hujus Sanctæ Synodi decretis continentur, ad Epiſcopos, intra quorum Diœceſis fines exiſtant, pertineat: non obſtantibus quibuſvis privilegiis, præſcriptionibus, aut conſuetudinibus etiam immemorabilibus.

IX. Hæc ſunt ipſiſſima verba Concilii Tridentini, ex quo duo præcipue addiſcimus, primo quidem Abbatem non poſſe Tonſuram Monachis alterius Monaſterii conferre etiam de Abbatis illius conſenſu; nec ſecularibus habentibus dimiſſorias ſui Epiſcopi. Secundo, comprehendi in eo decreto Abbates juriſdictionem quaſi Epiſcopalem habentes, ſive nullius Diœceſis. Sed de hac re vide Fagnanum, in Cap. *Aqua. De conſecratione Eccleſiæ*, & in Cap. *Cum contingat. De foro competenti.* Atque hæc dicta ſint occaſione impoſitionis manus Epiſcopalis in Abbatis benedictione.

§. XV.

Deinde dicit: *Oremus.*

Deus, cui omnis poteſtas, & dignitas famulatur, da huic famulo tuo proſperum ſuæ dignitatis effectum, in qua ſemper te timeat, tibique jugiter placere contendat. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen. Oremus.*

Omnium, Domine, fons bonorum, juſtorumque provectuum munerator, tribue quæſumus huic famulo tuo adeptam bene gerere dignitatem, & a te ſibi præſtitam bonis operibus comprobare. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

Oremus.

Exaudi Domine preces noſtras, quas in conſpectu tuæ majeſtatis ſuper hunc famulum tuum fundimus, qui vice tui nominis ad gubernationem ovium tuarum ſtatuitur; ut eum reſpicere, & interveniente Beato N. bene ✠ dicere digneris; & qui ad redemptionem, & protectionem noſtram de cælo deſcendiſti, & mundo te verum, & Summum Paſtorem exhibuiſti, dicens: Ego ſum Paſtor bonus; *te invocamus, te ſuppliciter deprecamur, ut huic famulo tuo, quem paſtoralis officii culmen ſubire voluiſti, tua bonitas adſit, & bene ✠ dictio, omnibus diebus vitæ ſuæ. Protege eum, Domine, & defende ab omnibus viſibilium, & inviſibilium adverſitatibus inimicorum; dirige greſſus ejus in viam pacis, & juſtitiæ; & largire tuarum dona virtutum, juſtitiam, temperantiam, fortitudinem, prudentiam, charitatem, ſobrietatem, patientiam, longanimitatem, conſtantiam inſuperabilem, fidem non fictam, ſpem inconcuſſam, mentem devotam, humilitatem perfectam, intelligentiam rectam, benignitatem, modeſtiam, unanimitatem, pacem, concordiam, caſtitatem, abſtinentiam, vigilantiam, diſcretionem, rectitudinem, ſcientiam, pietatem, conſilium, & in cunctis actibus bonis inviolatam perſeverantiam. Aufer Domine Jeſu Chriſte ab eo quicquid pravum, & diſtortum eſt, quicquid ſaluti contrarium, quicquid animæ nocivum; ſuperbiam, jactantiam, vanam gloriam, elationem,*

& quic-

& quicquid ad ultimum tibi diſplicens eſſe poteſt. Circumda eum interius, & exterius tuæ protectionis auxilio; ut, te defenſore, ſit tutus; te protegente, ſecurus; te docente, ſcius. Oſtende ei viam, per quam ambulet; tribue ei theſaurum ſapientiæ, ut ſciat, & habeat unde nova, & vetera proferat. Fac eum in omnibus tua ſequi veſtigia, & de ſua adminiſtratione gaudium bonum adipiſci; ut poſt hujus ſeculi excurſum, cum ante tribunal tuum venerit, cum multiplici fructu animarum, illud ei præmium largiaris cum omnibus, quos tibi præſentabit, quod fidelibus diſpenſatoribus tuis, pro tuo nomine laborantibus in terris, te promiſiſti daturum eſſe in cælis. Qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivis, & regnas Deus in ſecula ſeculorum. ℟. Amen.

COMMENTARIUS.

I. PArum convenient Libri Pontificales circa tres haſce orationes in benedictione Abbatis ab Epiſcopo recitandas. Vetus Ordo Romanus, ms. Codex S. Remigii Remenſis annorum D. & Pontificale Moguntinum recentioris ætatis, poſt orationem in modum præfationis, de qua in ſuperiori §. dictum eſt, eam ſubjicit: *Deus omnium fidelium paſtor & rector, famulum tuum, quem Eccleſiæ tuæ præeſſe voluiſti, propitius reſpice, da ei quæſumus, verbo & exemplo quibus præeſt proficere, ut ad vitam una cum grege ſibi commiſſo perveniat ſempiternam. Per.* In Pontificali Bibliothecæ Angelicæ ms. & in aliis compluribus ſtatim poſt ipſam præfationem tradit Epiſcopus novo Abbati regulam. In Pontificali tandem ms. Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744. referuntur quidem tres memoratæ orationes: admonet tamen tertiam illam prolixam Orationem, quæ incipit, *Exaudi Domine preces &c.* a quibuſdam dumtaxat dici.

§. XVI.

Poſtea ſedens Pontifex accepta Mitra dat ei ambabus manibus tangenti, & accipienti Regulam, dicens. *Accipe Regulam a Sanctis Patribus traditam ad regendum, cuſtodiendumque gregem tibi a Deo creditum, quantum Deus ipſe te confortaverit, & fragilitas humana permiſerit. Accipe gregis Dominici paternam providentiam, & animarum procurationem, & per divinæ legis incedendo præcepta, ſis ei dux ad cæleſtis hæreditatis paſcua, adjuvante Domino noſtro Jeſu Christo, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus in ſecula ſeculorum. ℟. Amen.*

COMMENTARIUS.

I. REgulam novo Abbati in ſua ipſius ordinatione traditam omnes uno conſenſu tum veteres, tum recentiores Libri Pontificales docent; qui tamen in ejuſdem tradendæ formula non parum diſcrepant. Juxta Ordinis antiqui Romani præſcriptum Pontifex tradens regulam, ita inquit: *Accipe regulam a Sanctis Patribus nobis traditam, ad regendum cuſtodiendumque gregem tibi a Deo creditum, quantum Deus ipſe te confortaverit, & fragilitas humana permiſerit. Accipe Monaſticæ converſationis regulam, ad quam, propriam & ſubditorum corrigere debes vitam; & vide, ut non ſolum auditor, ſed etiam ſatagas eſſe illius operator.* Certe conflata eſt noſtri hodierni Pontificalis Romani formula ex duabus formolis; quarum prima quidem extat in Pontificali ms. Bibliothecæ Angelicæ, in duobus inſignis Eccleſiæ Senonenſis, in Codice ms. S. Remigii Remenſis, & in aliis multis; altera vero in Pontificali Eccleſiæ Arelatenſis, in Biſuntino, & in quibuſdam aliis reperitur. Pontificale quod in Bibliotheca Vaticana aſſervatur Num. 4744. utramque formulam refert. Ex Caſſinenſi Codice Rituali, finita Præfatione Paraphoniſta incipit Reſponſorium: *Indicabo tibi homo quid ſit bonum;* reſpondente Choro: *facere judicium, & juſtitiam.* Quo expleto, tradit Papa regulam in manus novi Abbatis, dicens: *Accipe regulam Spiritu Sancto inſpirante dictatam, & ſacratiſſimis manibus Patris Benedicti deſcriptam ad regendum cuſtodiendumque gregem &c.* ut in prima Romani Pontificalis formula. Tum ſequitur: *Accipe Monaſticæ converſationis regulam &c.* ut in ſecunda formula Ordinis antiqui Romani.

II. Sane dictatam fuiſſe S. Benedicti Regulam a Spiritu Sancto, pluribus allatis teſtimoniis diſerte oſtendit Benedictus Haeftenus Diſquiſitionum Monaſticarum Lib. II. Tractatu III. Diſquiſitione I. Appellari ipſam Sancti Benedicti regulam conſueviſſe jam olim *Regulam Sanctorum Patrum*, ſive *a Sanctis Patribus traditam*, fuſe ac erudite oſteodit Mabillonius in præfatione ad Seculum II. Ordinis Sancti Benedicti Pag. 63. Num. XX. & in Præfatione II. ad Seculum III. ejuſdem Ordinis Pagina 180. & ſeq. Num. XXXVII. adverſus Cointium ſcribens: additque ibidem, eis nominibus appellari ipſam

ipſam regulam, ob ſanctimoniam illorum, qui eam profitebantur. Hanc quippe rationem ſuggerit Eigil Abbas Fuldenſis in Actis Sturmii Abbatis, dum ait, Sturmium in Italiam miſſum a Bonifacio fuiſſe, ut perfectam regulæ Benedictinæ obſervationem, *& omnium fratrum mores traditioneſque Monaſteriorum diſceret*; eundemque Fuldam reverſum, opere compleviſſe ea quæ in Italiæ partibus, & Tuſciæ Monaſteriis a Sanctis Patribus didicerat.

III. Oſtendit præterea Lupus eruditiſſimus in Scholio Canonis VI. Concilii Tholoſani Victoris II. ipſam Sancti Benedicti Regulam antonomaſtice dictam Regulam, & Sanctam Regulam ubique fere locorum invaluiſſe, in Italia, in Hiſpania, in Anglia, potiſſimum vero in Galliis, adeout in interrogatorio Caroli Magni Capitulari hæc extet quæſtio: *Utrum aliqui Monachi eſſe poſſint præter eos, qui Regulam S. Benedicti obſervant? Inquirendum etiam, ſi in Gallia Monachi fuiſſent, priuſquam traditio Regulæ S. Benedicti in has parochias perveniſſet?* Poſteriorem hanc quæſtionis partem inutilem eſſe, ac imperitam, ſcitiſſime obſervat laudatus Lupus. Quis enim neſciat, S. Antonii inſtitutum ex Italia in Gallias deportatum a S. Martino, ac ibidem a S. Victricio Rothomagenſi Epiſcopo, Joanne Caſſiano, Sanctis, Cæſareo, & Aureliano Arelatenſibus Archiepiſcopis, Sancto Ferreolo Epiſcopo Uceticnſi, & aliis pluribus ante Sanctum Benedictum Patribus fuiſſe per eas regiones propagatum? Hinc puto, poſteriorem illam quæſtionem in ſubſequenti Capitulorum brevi correctam deinde fuiſſe ab ipſo Carolo per hanc aliam quæſtionem: *Qua regula Monachi vixiſſent in Gallia, priuſquam Regula S. Benedicti in ea tradita fuiſſet, cum legamus S. Martinum, & Monachum fuiſſe, & ſub ſe Monachos habuiſſe, qui multo ante Sanctum Benedictum fuit?* Hanc quæſtionem Epiſcopis quidem, & Abbatibus Imperator propoſuit, ſed quid ad eam reſponſum fuerit, ignoratur. Reſpondendum certe fuerat, Monachos iſtos vixiſſe juxta aliquam ex Regulis laudatorum Patrum.

IV. Sed ut præſentem Commentarium abſolvam, poſt traditam novo Abbati regulam, juxta veterem Romanum Ordinem, hanc Pontifex orationem pronuntiabat: *Te Omnipotens, & piiſſime deprecamur Domine, hunc famulum tuum propitius intuere, ut, gratia tua auxiliante, in ſua, & ſubjectorum converſatione, præcepta ſanctæ Regulæ efficaciter ſtudeat adimplere, ut tranſacto villicationis ſuæ tempore, una cum commiſſo grege perpetua potiatur beatitudine. Per.* Ex Codice Caſſinenſi cum Romanus Pontifex Abbatem Caſſinenſem confirmabat, eundem inter alia ſic admonebat: *Regulam Beati Benedicti, quam ille Spiritu Sancto dictante compoſuit, uſque ad jota unum, & unum apicem per omnia & in omnibus ſerva, quam ſi toto animo, & tota virtute non obſervaveris, a Pontifice Sedis Apoſtolicæ de Abbatia dejicieris. Eſto confidens, & fortiter tolera labores, quia ibi mercedem, & præmia pro omnium ſalute ſuſcipies, ſi hic pro omnium incolumitate vigilaveris. Itaque ſi te aliqui ex fratribus propter rigorem juſtitiæ, & conſervationem ſanctæ Regulæ odio habuerint, ex hoc quidem non læderis, ſed ex hujuſmodi odio amor tibi conciliabitur Dei.* In Conventu Aquiſgranenſi anni DCCCXVII. Cap. I. ſtatutum legimus, *Ut Abbates mox ut ad Monaſteria ſua remeaverint, regulam per ſingula verba diſcutientes pleniter legant, & intelligentes, Domino opitulante, efficaciter cum Monachis ſuis implere ſtudeant.* Et Cap. ſequenti præſcriptum conſtat, ut non tam ipſi Abbates, quam etiam & Monachi eandem regulam memoriter diſcant. Utinam hæc hodie diſciplina a Religioſis omnibus obſervaretur.

§. XVII.

Deinde depoſita Mitra ſurgit Pontifex, & ſtans benedicit baculum Paſtoralem, ſi non ſit benedictus, dicens. *Oremus.*

Suſtentator imbecillitatis humanæ, Deus, bene ✠ dic baculum iſtum; & quod in eo exterius deſignatur, interius in moribus hujus famuli tui propitiationis tuæ clementia operetur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.* Deinde aſpergit illum aqua benedicta. Tum ſedens accipit Mitram, & ſtans tradit baculum Abbati coram ſe genuflexo ambabus manibus illum capienti, dicens: *Accipe baculum paſtoralis officii, quem præferas catervæ tibi commiſſæ; ut ſis in corrigendis vitiis pie ſæviens, & cum iratus fueris, miſericordiæ memoreris.*

COMMENTARIUS.

I. DE benedictione baculi Paſtoralis abunde jam diſſeruimus ſupra, ubi egimus de conſecratione Electi in Epiſcopum; de ritu itaque, ac formula hic diſputabimus, quibus olim novo Abbati paſtoralis baculus traderetur. Juxta præſcriptum Romani Ordinis, Epiſcopus tradit novo Abbati chirothecas, & baculum, dicens, *Accipe baculum paſtoralitatis, quem præferas catervæ tibi commiſſæ ad exemplum juſtæ ſeveritatis, & correptionis.* Et mox hæc alia ſubditur formula: *Accipe prælationis virgam, paſtoralis cuſtodiæ curam ſignificantem, & diligentiam, quatenus in commiſſis tibi ovibus, tam in coercendis earum erratibus, quam in omnibus providendis utilitatibus omnino ſis ſolicitus.* Ubi nota, nullam hic haberi formulam in tradendis chirotecis, etſi dari eas ab Epiſcopo Abbati dicatur. Ex Biſuntino quidem Pontificali, & Remenſi, de manu Epiſcopi accipit Abbas non ſolum *wantos*, ideſt chirothecas, ſed etiam baltheum, ſub iſta verborum formula: *Baltheo veræ caſtitatis, & gratia Sancti Spiritus præcingat renes tuos Dominus: mundet manus tuas, ut acceptabiles hoſtias offeras Deo omnipotenti, cujus eſt honor, & gloria in ſecula.* In Caſſinenſi

Co-

Codice antequam tradatur baculus, tribus hiſce verſibus benedicitur.

Tu baculus noſtræ, & Rector per ſecula vitæ.
Iſtum ſanctifica pietatis jure bacillam,
Qao mala ſternantur, quo ſemper recta regantur.

Poſt hanc benedictionem dicto a Choro, *Virga æquitatis, Alleluja: Virga Regni tui, Alleluja*, Summus Pontifex Caſſinenſi Abbati baculum tradens, præter recitatas Ordinis antiqui Romani formulas, haſce alias ſubjicit: *Accipe baculum paſtoralis officii, & monaſtici regiminis, & ſis in corrigendis vitiis ſæviens, in ira judicium ſine ira tenens, cum iratus fueris, miſericordiæ reminiſcens. Accipe, inquam, baculum, ſacri moderaminis ſignum, ut imbecilles conſolides, titubantes confirmes, pravos corrigas, rectos dirigas in viam ſalutis æternæ, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus.* Laudatum Pontificale Eccleſiæ Biſuntinæ hanc refert formulam: *Accipe baculum paſtoralem, & animarum tibi commiſſarum gere ſolicitudinem, pro quibus Deo redditurus es rationem. Per.* Pontificale Eccleſiæ Conchenſis hanc prodit: *In nomine Dei noſtri Jeſu Chriſti, accipe baculum paſtoralem ad cuſtodiendos greges, & reddendos Paſtori Paſtorum. Amen.* Loogum eſſet alia Pontificalia recenſere, in quibus diverſæ a recitatis hucuſque leguntur formulæ; non omittam tamen Pontificale Bibliothecæ Angelicæ, cujus formula hæc eſt: *Accipe baculum paſtoralem, ut ſis in corrigendis malis pie ſæviens, & cum iratus fueris, miſericordiæ memoreris.* Quæ quidem formula fere conſentit noſtri Romani Pontificalis formulæ.

II. Quamvis autem in multis priſcis Pontificalibus benedictio Abbatis, uti alibi etiam adnotavimus, in quibuſdam ſolis orationibus conſiſtat, nullis aliis præſcriptis ritibus tradendi Regulam, & baculum Paſtoralem novo Abbati: præter memorata quidem Pontificalia, in Moiſacenſi libro Sacramentorum expreſſa fit mentio traditionis non modo Regulæ, ſed etiam Baculi, cujus meminit Theodorus, quem proinde conſtat ab antiquo traditum fuiſſe Abbati in ſua ipſius ordinatione, eoque aliquando inveſtiri ſolitum paſſim tradunt Scriptores Eccleſiaſtici. Ita S. Galterus Abbas Pontiſarenſis a fratribus electus, baculum a Philippo Francorum Rege accepiſſe dicitur in prima ejus vita Num. v. apud Bollandum ad diem VIII. menſis Aprilis. Et, ut alios omittam, de baculi, & annuli controverſia inter Regnum, & Sacerdotium, ſeu de inveſtituris Eccleſiarum videri poteſt Willelmus Tyrius Lib. XII. Cap. XXV. Ergo, ut id agamus, quod ad præſentem Commentarium ſpectat, ſingularis fuit ritus Comeriacenſis Monaſterii, in quo Abbas electus, de tumulo S. Martini Turonenſis Epiſcopi baculum accipiebat ex decreto Urbani II. Pontificis Maximi in Concilio Turonenſi edito, uti videre eſt Tomo VI. Spicilegii Dacheriani. *Electus*, inquit, *de Beati Martini ſepulcro baculum ſumat, itemque defuncto Abbate, ſemper ad eundem locum baculus referatur, ut ſuper illa ſanctiſſima Confeſſoris Apoſtolici membra, communi Decani, & Capituli juſſu, ſignum illud paſtoralis regiminis accipiatur.*

III. Siquis vero curioſe interroget: quid baculus paſtoralis denotet? egregie id explicat ille verſiculus quem ex incerto auctore affert Innocentius III. Lib. I. *De Myſteriis Miſſæ*, Cap. LXII.

Collige, ſuſtenta, ſtimula, vaga, morbida, lenta.

ideſt collige vagos, ſuſtenta debiles, & punge pigros. Baculus enim paſtoralis, uti docet Hugo Victorinus in Speculo Eccleſiæ, Cap. VI. rectitudine ſua rectum regimen ſignificat. Quod autem una pars curva eſt, & altera acuta, monſtrat præeſſe ſubjectis, & debellare ſuperbos. Unde dictum eſt.

Curva trahit mites, pars pungit acuta rebelles.

Curæ olim fuiſſe veteribus, ut aliqua in pedo paſtorali exararetur parœmia, liquido conſtat ex iis quæ vitæ S. Annonis Archiepiſcopi Colonienſis a Surio editæ ad diem IV. Decembris ſubjiciuntur: *In pedo*, inquit, *ſeu baculo paſtorali ligneo, qui adhuc in Monaſterio Sibergenſi religioſe aſſervatur, in ſuperiore parte in cupro inciſi ſunt verſus ſequentes.*

Tytire coge pecus, cæcos ac ducito cæcus.
Moribus eſto gravis, rector fore diſce ſuavis.
Aſtu ſerpentis, volucris rege ſimpla gementis.

Sed audiendus eſt Honorius Auguſtodunenſis, qui de eo ritu aliquas ſcribendi litteras in baculo paſtorali, ita inquit in ſua Gemma animæ Lib. I. cap. CCXX. *In curvatura eſt ſcriptum*: Dum iratus fueris, miſericordiæ recordaberis; *ne ob culpam gregis ſuperet ira mentem paſtoris; ſed verbo & exemplo revocet peccantes ad miſericordiam Redemptoris. In ſperula eſt ſcriptum*: Homo; *quatenus ſe hominem memoretur, & de poteſtate collata non elevetur. Juxta ferrum eſt ſcriptum*: Parce; *ut ſubjectis in diſciplina parcat, quatenus ipſe a Summo Paſtore gratiam inveniat: unde & ferrum debet eſſe retuſum, quia judicium Sacerdotis per clementiam debet eſſe delibutum.* Plura ſcitu digna de baculi paſtoralis nomine, & ſignificatione videri poſſunt apud clariſſimum virum Benedictum Haeftenum diſquiſitioonum monaſticarum Lib. III. Tractatu V. diſquiſitione V. & ſupra in noſtris Prolegomenis.

IV. Lubet ad calcem hujus Commentarii, ne in eo quicquam deſiderari poſſit, binas ex mſ. Codice S. Remigii Remenſis annorum D. orationes ſubjicere, quas eo tempore Epiſcopi dicebant ad baculi benedictionem, antequam illum novo Abbati traderent. Prioris orationis verba hæc ſunt: *Deus ſine quo nihil poteſt benedici, vel conſecrari, hunc baculum benedicere dignare, ut quotieſcumque famulus tuus illum geſtando, & te in corde tenendo, per hunc ſuſtentatur, tuæ benedictionis ubertate repleatur. Per.* Alia oratio ſic inquit: *Omnipotens, & miſericors Deus, qui ineffabili bonitate voci ſupplicantium aſſiſtis; quique ex tuæ pietatis abundantia affectum petendi attribuis; baculo huic, quem ad paſtoralis officii ſignum in tuo nomine dedicamus, benedictionis vim copioſe infunde, ut eo Paſtor inſignitus, ſic populum tuum ſolicite cuſtodiat, quatenus ab unitate Eccleſiæ nullatenus deviare permittat, ſed infractum redintegret, quaſſatum conſolidet, ſeque una cum grege ſuo integrum tibi, atque immaculatum conſervet. Per.* Sequitur mox traditionis ipſius baculi formula, ac tandem oratio, quæ etiam in Ordine antiquo Romano legitur hunc in modum: *Deus cui omnis poteſtas, & dignitas famulatur, da famulo tuo N. proſperum ſuæ dignitatis effectum, in qua te ſemper timeat, tibique jugiter placere contendat.* Ex præſcripto Codicis Caſſinenſis hæc oratio dici debebat poſt annuli traditionem, de qua mox in §. ſequenti plura dicemus.

V. Scire quoque & illud præſtat, quod, etſi inter ornamenta Pontificalia complures Auctores enumerent Baculi uſum, quem etiam ajunt, aliquibus Abbatibus ex privilegio Apoſtolicæ Sedis conceſſum; Benedictus tamen Haeftenus Lib. III. diſquiſitionum monaſticarum, Tractatu V. Diſquiſitione V. poſtquam oſtendit, jam pridem variis nominibus

nibus appellatum fuiſſe Inſigne, quod hodie *Baculum*, aut *Pedum* dicimus, luculentiſſime tandem demonſtrat, veteres jam olim Monachos geſtaſſe baculos *ad imitationem eorum, qui profeſſionis hujus præfiguravere lineas in veteri Teſtamento*, ut ſcribit Caſſianus Lib. I. *Inſtitutionum*, Cap. VII. Id quod etiam probat Rupertus Abbas Tuitienſis Lib. III. in Regulam S. Benedicti, dicens: *Ut Patres quoque Monachorum baculo inſignirentur, ab Eliſeo ſumſit exordium*. Quicquid autem ſit de hac quæſtione, an ex veterum Monachorum conſuetudine Abbatibus relictus ſit baculus, an ex ſimilitudine, & participatione quadam Epiſcopalis ſolicitudinis, auctoritatiſque eiſdem communicatus ſit; hoc ſat conſtat, baculum paſtoralem Abbatibus competiiſſe, antequam alia Pontificalia inſignia, ut ſunt mitra, annulus, ſandalia, & ſimilia, ipſis fuerint communicata. Unde S. Bernardus, aliique ejus temporis Scriptores, ut ſcite obſervat Vaneſpennius, dum loquuntur de Inſignibus Pontificalibus, quæ Abbates a Sede Apoſtolica ſolicitabant, quæque ſibi in Abbatibus haud placere ajebant, nequaquam baculum enumerant; quem quaſi jure Paſtorali Abbatibus competere ſupponebant. Hinc quoque videmus, Abbatibus, imo & Abbatiſſis, nullam aliorum Pontificalium communicationem habentibus, baculum paſtoralem competere. Admodum proinde veriſimile eſt, hoc ornamentum primitus fuiſſe ſimplex Abbatiale, ſeu Paſtorale ornamentum, ac proceſſu temporis Pontificalibus fuiſſe annumeratum.

VI. Abbatiali denique baculo apponendi jampridem ſolitum fuit Sudarium, ad differentiam baculi Epiſcopalis. Quod etiam in Actis Eccleſiæ Mediolanenſis exprimitur: *Orario*, inquit Sanctus Carolus loquens de baculo paſtorali, *aut ſudario non ornatur, ſi Epiſcopalis eſt: quo inſigne Abbatialis ab illo diſtinguitur*. Notat hæc Haeftenus loco laudato; additque, hoc ſudarium, ſeu velamen appendi ſolitum in ſignum ſubjectionis, quemadmodum mulieri datur velamen ſupra caput, ſubjectionis iudicium ſub viro. Quare Abbatiſſæ etiam hodie baculo hujuſmodi velamen appenſum habent. At Abbates exemti, uti obſervat memoratus Haeftenus, hoc ſudarium prætermittunt; moxque ſubjicit: *Significat porro hoc ſudarium multo labore, & ſudore Dominicum gregem paſci*.

§. XVIII.

Deinde depoſita mitra ſurgit Pontifex, & benedicit annulum, ſi non ſit benedictus, dicens: *Oremus*.

Creator, & conſecrator humani generis, Domine, emitte bene ✠ *dictionem tuam ſuper hunc annulum, ut quicumque hoc ſacroſanctæ fidei ſigno inſignitus inceſſerit, in virtute cæleſtis defenſionis ad æternam ſibi proficiat ſalutem*. ℟. *Amen*. Poſt hæc aſpergit annulum aqua benedicta; ſedet cum mitra, & annulum in digitum annularem dexteræ manus Abbatis immittit, dicens: *Accipe annulum, fidei ſcilicet ſignaculum; quatenus Sponſam Dei, ſanctam videlicet Eccleſiam intemerata fide ornatus, illibate cuſtodias*.

COMMENTARIUS.

I. Quamvis in antiquo Romano Ordine, & in multis Pontificalibus etiam recentioris ævi, de traditione annuli in ordinatione Abbatis, nulla mentio habeatur, conſtat tamen ex Caſſinenſi Codice, fuiſſe ipſum annulum, antequam novo Abbati traderetur, a Pontifice prolixa oratione benedictum, præmiſſa Antiphona, quam imponebat Paraphoniſta, ideſt Magiſter Capellæ, hunc ſane in modum: *Dixit autem Pater ad ſervos ſuos: Cito proferte ſtolam primam, & induite illum, & date annulum in manu ejus, & calciamenta in pedes ejus*. Mox Papa hanc longam ſuper annulum benedictionem pronunciabat: Deus cæleſtium, terreſtriumque creaturarum, atque humani generis benigniſſime reparator, dator ſpiritualis gratiæ, omniumque benedictionum largitor, qui juſtitiam tuæ legis, in cordibus credentium digito tuo, ideſt Unigenito tuo ſcribis, cui magi in Ægypto reſiſtere non valentes, concinnabant, dicentes: *Digitus Dei eſt hic*: Tu immitte Spiritum Sanctum tuum Paraclitum de Cælis ſuper hunc annulum arte fabrili laboratum, & ſublimitatis tuæ potentia ita eum emundare digneris, ut omni nequitia lividi, venenoſique ſerpentis procul expulſa, metallum a te bono conditore creatum, immune a cunctis ſordibus inimici maneat. Benedic Domine, & ſanctifica anulum iſtum, & mitte ſuper ſeptiformem Spiritum Sanctum tuum, quo famulus tuus eo fruens anulo fidei ſubarratus virtute Altiſſimi ſine peccato cuſtodiatur, & omnes benedictiones, quæ in Scripturis divinis reperiuntur, ſuper eum copioſe deſcendant. Circumda eum Domine ubique potentia dexteræ tuæ, quo Sanctiſſimi Patris Benedicti inſigniis redimitus, & vitæ merito decoratus, tibi in omnibus actibus ſuis complaceat, & per tramitem recti itineris inoffenſo gradu incedendo, te opitulante, in Patris Benedicti Cathedra collocatus, diu hic incolumis, poſtque ſuccedentia tempora perheonibus bonis locupletari mereatur per eum, cui cum cohæterno Patre manet honor, & perpetuitas per immortalia ſeculorum ſecula.

II. Dabat deinde Papa Abbati anulum jam benedictum ſub iſta verborum formula: Accipe anulum diſcretionis, & honoris integræ fidei ſignaculum, ut quæ ſignanda ſunt, ſignes, & quæ aperienda ſunt, prodas; & ut credentibus per fidem baptiſmatis, divinæ miſericordiæ viſcera paudas, lapſis autem, & pœnitentibus per miniſterium reconciliationis, januas regni Cæleſtis aperias,

rias, tibi vero commiſſis fratribus, ſimul & cunctis fidelibus de theſauro Dominico nova, & vetera proferas ad æternam ſalutem, omnibus tota conſolatione conſolatis, largiente gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui cum Patre. Hactenus Caſſinenſis Codex. Ceterum tam Pontificale Barenſe, quam Moguntinum diſerte memorant anuli traditionem in Ordinatione Abbatis faciendam.

§. XIX.

Tum depoſita Mitra ſurgit Pontifex, & ſtans verſus ad illum coram ſe genuflexum, dicit: *Oremus.*

Te omnipotens, & piiſſime Domine, deprecamur, hunc famulum tuum propitius intuere, ut gratia tua auxiliante, in tua, ſubjectorumque converſatione, præcepta ſanctæ regulæ efficaciter ſtudeat adimplere, ut una cum commiſſo ſibi grege perpetua potiatur beatitudine. Per Chriſtum Dominum noſtrum.

COMMENTARIUS.

I. ANtiquam eſſe hanc orationem, & jam olim in ordinatione, ſeu benedictione Abbatis poſt traditam ei regulam, recitatam, conſtat ex Ordine antiquo Romano, quem ſupra laudavimus. In multis Pontificalibus nolla de ea mentio, excepto Bibliotheeæ Vaticano ms. Pontiſicali, Num. 4744. quod noſtro hodierno conſentit. In Codice Caſſinenſi poſt aonuli traditionem, Pontiſex hanc dicit orationem: *Deus cui omnis poteſtas, & dignitas famulatur, da famulo tuo N. proſperum ſuæ dignitatis effectum, in qua te ſemper timeat, tibique jugiter placere contendat.* Porro in ea oratinne noſtri Romani Pontificalis, Deum Pontiſex deprecatur pro novo Abbate, ot præcepta ſanctæ regulæ efficaciter ſtudeat adimplere; ut enim ait S. Iſidorus Peluſiota Lib. II. Epiſtola CCIX. *Ita natura comparatum eſt, ut ad ejus, qui præeſt, ſimilitudinem, ii qui parent, ſe ſe effingant.* Et Vellejus Patereulus Lib. II. hiſtoriæ; *Facere recte cives ſuos Princeps optimus faciendo docet.* Rationem ejus rei ſapientiſſime tradit S. Ephræm in Tractatu de vita ſpirituali, Cap. XXXVII. *Nihil æque hominis animum ducit ad ſalutem, junioreſque ad laborandum incendit, quam ſi doctorem reipſa, & exemplo ad virtutem cohortatorem invenerint.* Cæterum pro certo habemus, quod docet S. Leodegarius in Canonibus Auguſtodunenſibus, Tom. 1. Conciliorum Galliæ anno DCLXX. *Si Abbas, & Monachi regulam obſervarent, & numerus Monachorum augeretur, & mundus omnis per eorum orationes aſſiduas, malis careret contagiis.* Luctuoſam quippe Ordinum a primævo fervore defectionem & miſerandam totius Religionis ruinam ſpirituales Magiſtri in Regularum neglectum referunt. *Magnum animarum naufragium, in quo Canones, & rectæ vitæ inſtitutiones non vigent.* Ait S. Ephræm Syrus in doctrina varia, Cap. XXXII.

§. XX.

His expeditis, Pontifex accipit Abbatem ad oſculum pacis. Idem faciunt Aſſiſtentes. Tum ſurgens Pontifex accedit ad Altare, ſi Miſſa legitur; ſi vero cantatur, accedit ad ſedem ſuam; vel ad faldiſtorium, & ibi proſequitur Miſſam uſque ad Offertorium incluſive.

COMMENTARIUS.

I. NUllibi adhuc reperi inter complures libros Pontificales, quos legi tum antiquos, cum recentiores, ritum in præſenti Rubrica præſcriptum, ut Pontifex ſcilicet novum Abbatem ad oſculum pacis accipiat. Nihil ſane de eo ritu in Ordine antiquo Romano, nihil in Codice Caſſinenſi, nihil in aliis ſequioris ævi mſs. Pontificalibus; nihil inſoper in Pontificali Bibliothecæ Vaticanæ, quod, ut arbitror, vix attingit annos CD. & in duobus mſs. Libris Pontificalibus inſignis Eccleſiæ Senonenſis, quorum alter eſt annorum quidem D. alter vero annorum circiter CCC. ut teſtatur Martenius. In editis quidem omnibus ritus eodem modo exprimitur, quo in noſtra hac Rubrica hodierni Romani Pontificalis.

II. Apud Græcos, uti videre eſt in eo Euchologii Titulo, qui inſcribitur, Ordo ſolitus obſervari in Superioris promotione, Epiſcopus ipſum Superiorem Monaſterii oſculo excipit, ſicut & cuncti Monachi; eamque poſt cæremoniam ſequitur traditio baculi hunc in modum: *Pedumque illi exhibet Pontifex dicens: Accipe baculum hunc, quo fulcitus, ovile tuum regas: quia rationem ejus in die judicii, Deo noſtro redditurus es.* Ex antiquo Cryptoferratenſi Beſſarionis, & Barberino Sancti Marci Codice apud Goartium Pag. 396. editionis Venetæ, ubi legitur Oratio in promotione Superioris in venerando Patriarchio, Pontifex finita oratione, *impoſitum ab eo Abbate tollit Pallium, & aliud circumponit, eumque oſculatus, dimittit.* Quid autem oſculum hujuſmodi ſignificet, facile ex iis intelliget, quæ alibi fuſe explicuimus.

§. XXI.

§. XXI.

Abbas autem redit cum Aſſiſtentibus ad Capellam ſuam, & ibi in Altari ſuo ſimiliter Miſſam proſequitur uſque ad Offertorium incluſive; quo dicto, Pontifex ſedet ante Altare in faldiſtorio cum Mitra, & Abbas ante eum medius inter Aſſiſtentes reducitur, & coram eo genuflexus, offert ei duo intorticia accenſa, duos panes, & duo barilia vino plena, & Pontificis prædicta recipientis manum reverenter oſculatur; deinde ſurgit Abbas; Pontifex vero lavat manus, & accedit ad Altare, ac proſequitur Miſſam; Abbas vero ante ſcabellum, ſuper quod coram ſe habeat Miſſale in loco convenienti, medius inter Aſſiſtentes ſuos genuflexus, legit totam Miſſam, exceptis verbis conſecrationis, quæ non proferet.

COMMENTARIUS.

I. TAmetſi nonnulli ritus in hac Rubrica deſcribantur, quos mſs. Pontificalia ignorant, liquido nihilominus conſtat, ritum eſſe in Eccleſia vetuſtum, ut novus Abbas ſuo Ordinatori Epiſcopo offerat panem, vinum, & binos cereos accenſos ſtatim poſt Euangelii lectionem: *Completo Euangelio*, inquit Caſſinenſis Codex, *offerat Abbas Papæ duas oblationum coronas, & duas faculas accenſas*. Corona oblationis dicebatur olim panis pro ſacrificio Miſſæ oblatus, ut teſtatur Macrius. Ritum noſtrum egregie comprobat Pontificale Eccleſiæ Conchenſis in Hiſpania annorum circiter D. dum ita inquit: *Lecto Euangelio Abbas ordinatus ex conſuetudine S. Romanæ Eccleſiæ offerat Epiſcopo duos panes, & duos ardentes cereos. Et communicet de manu Epiſcopi &c.* Pontificale Moguntinum expreſſe mandat, una cum duobus cereis, ac panibus offerendas etiam eſſe binas phialas vini: *Hic legitur Epiſtola, & procedatur uſque ad offertorium modo conſueto. Tunc Abbas benedictus offerat illi duos cereos, duos panes, & duas fialas de vino*. Cui conſonat Pontificale Vaticanæ Bibliothecæ Num. 4744. dicens: *Debet autem electus offerre duos cereos accenſos, duos panes, & duas amphoras vino plenas*. Idem tandem ritus in Eccleſiæ Senonenſis Pontificali annorum circiter CCC. hunc in modum deſcribitur; *Poſt hæc legatur Epiſtola, & perficiatur Miſſa uſque ad offertorium, & tunc debet novus Abbat accedere, & ibidem offerre, videlicet duas torchias cum pecunia ad voluntatem ipſius in ipſis depicta, cum duobus magnis panibus, & duobus petis vini*.

II. Ex Pontificali Codice mſ. Vaticanæ Bibliothecæ Num. 4748., quem in Appendice ad hunc Titulum integrum exhibebimus, iſta cereorum, panis, ac vini oblatio certo quodam ritu fieri ſolebat ab Abbate, qui a Summo Pontifice benedictionem ſuſcipiebat: *Dum cantatur Offertorium, Abbas offerat Pontifici, primo duos magnos panes, tobaleis cohopertos, manum ejus oſculando, ſecundo duas fialas vini, duabus malis cohopertas, & oſculatur manum ejus; tertio duos magnos cereos, manum ejus oſculando, & poſt pedem Papæ, qui oblata leniter tangat*. Habetur tandem in eodem Pontificali, quod *Acoliti debent habere panem, & vinum oblatum Ordinatori ab Abbate, Cardinalis, vel alter qui dicit Euangelium, unum de torticeis cereis, & Subdiaconos aliud*. Ex quibus omnibus illud profecto intelligimus, ritum eſſe omnino recentem, ac in editis dumtaxat Pontificalibus memoratum, ut vini barilia, & panes magni ornentur, *duo videlicet videantur argentea, & duo aurea, hinc & inde inſignia Pontificis, & Monaſterii, ſeu electi habentia, cum Capello, vel Cruce, vel Mitra, pro cujuſque gradu, & dignitate*; uti habetur in §. VI. ſupra, *De benedictione Abbatis*, *Tit.* XV.

§. XXII.

Pro Abbate benedicto cum ſecreta diei ſub uno *Per Dominum*, per Pontificem dicitur. Secreta.

Munera noſtra, quæſumus Domine, ſuſcipe placatus; & hunc famulum tuum ſemper, & ubique miſericorditer protege. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen*.

Per Abbatem dicitur. Secreta.

Munera, quæſumus Domine, ſuſcipe placatus; & me famulum tuum ſemper, & ubique miſericorditer protege. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen*.

§. XXIII.

Dicta Oratione, *Domine Jeſu Chriſte, qui &c.* per Pontificem, & Abbatem, Abbas accedit ad Altare ad dexteram Pontificis, & ambo oſculantur Altare. Tum Pontifex dat pacem Abbati, dicens: *Pax tecum*. Cui Abbas reſpondet: *Et cum ſpiritu tuo.* Et redit ad ſuum ſcabellum, & dat pacem aſſiſtentibus ſuis, primum ſeniori, tum alteri, ſingulis dicens: *Pax tecum.* Et illi reſpondent: *Et cum ſpiritu tuo*. Deinde, poſtquam Pontifex ſe de corpore, & ſanguine, quem totum ſumere debet, communicaverit, & antequam ſe purificet, communicat Abbatem genuflexum de corpore tantum. Tum Pontifex, accepta mitra, lavat manus, & proſequitur Miſſam uſque ad finem. Abbas etiam in ſcabello ſuo Miſſam perficit.

§. XXIV.

Poſtcommunio quæ dicitur ſub uno, *Per Dominum* cum poſtcommunione diei per Pontificem. Poſtcommunio.

Hæc nos communio, Domine, purget a crimine; & hunc famulum tuum benigna pietate conſervet. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

Per Abbatem dicitur. Poſtcommunio.

Hæc nos communio, Domine, purget a crimine, & me famulum tuum benigna pietate conſervet. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Celebratam vel olim Abbatum benedictionem inter Miſſarum ſolemnia, liquet ex Codice vetere Caſſinenſi, & ex multis Pontificalibus libris, Conchenſi, Senonenſi, S. Remigii, & aliis qui annos ſuperant D. Codex Pontificalis Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744. Miſſam in benedictione Abbatis eam quidem dicendam præſcribit, quæ in conſecratione Epiſcopi dicitur, vel illam, quæ eo die currit, cum peculiaribus hiſce orationibus in noſtro hoc hodierno Pontificali deſcriptis, ſub uno *Per Dominum* cum Collecta, & Secreta, & Poſtcommunione diei. Ritus ille mihi certe recens videtur, quippe qui in editis tantum Pontificalibus legitur, ut Abbas, qui benedicitur, una cum Epiſcopo benedicente Miſſam recitet, more Epiſcoporum, ac Sacerdotum, a quibus tamen in eo differt, quod ipſi una cum Ordioante Antiſtite verba etiam conſecrationis proferant, Abbas vero, etſi totam Miſſam legat, non poteſt tamen illa conſecrationis verba pronunciare, ut diſerte in §. XXI. cautum legimus. Ceterum, etſi Abbas inſtar Epiſcopi, Pontifici offerat duos cereos, duos panes, & duo barilia vini, non tamen communicat, ſicut Epiſcopus, ſed de manu Pontificis Sacram Euchariſtiam ſub ſpecie ſolum panis genuflexus, ac reverenter ſumit: *non tamen debet ſumere de ſanguine, ſicut facit conſecratus in Epiſcopum*, juxta præſcriptum laudati Pontificalis inſignis Vaticanæ Bibliothecæ, & aliorum Codicum Ritualium.

§. XXV.

Pontifex in fine dat benedictionem ſolemnem: qua data, ſi Abbas eſt de Mitra, reponitur faldiſtorium ante medium Altaris, & Pontifex cum Mitra in eo ſedet. Abbas vero biretum in capite tenens, coram eo genuflectit. Tum Pontifex depoſita Mitra ſurgit, & benedicit Mitram, ſi non ſit benedicta, dicens: Oremus.

Domine Deus, Pater omnipotens, cujus præclara bonitas eſt, & virtus immenſa, a qua omne datum optimum, & omne donum perfectum, totiuſque decoris ornamentum, bene✠dicere, & ſancti✠ficare digneare hanc Mitram hujus famuli tui Abbatis capiti imponendam. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

§. XXVI.

§. XXVI.

Et mox eam aſpergit aqua benedicta: deinde ſedens cum Mitra, imponit eam capiti Abbatis, dicens: *Imponimus, Domine, capiti bujus famuli tui Abbatis galeam munitionis, & ſalutis, quatenus decorata facie, & armato capite cornibus utriuſque Teſtamenti terribilis appareat adverſariis veritatis; &, te ei largiente gratiam, impugnator eorum robuſtus exiſtat, qui Moyſi famuli tui faciem ex tui ſermonis conſortio decoratam lucidiſſimis tuæ claritatis, ac veritatis cornibus inſigniſti, & capiti Aaron Pontificis tui tiaram imponi juſſiſti. Per Chriſtum Dominum noſtrum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. ETſi veteri Maximorum Pontificum beneficio, ut alibi dictum eſt, inter alia ornamenta Pontificalia conceſſus fuerit Abbatibus Mitræ uſus, in nullo tamen vetuſtiorum Pontificalium adhuc legi, Mitram tradi novo Abbati in ſua ipſius ordinatione: altum de eo ritu ſilentium in editis a Martenio mſs. Pontificalibus, excepto Moguntino, in quo poſt annuli traditionem, ita ſcriptum reperio: *Si Abbas fuerit, qui Mitra uti conſueverat, Epiſcopus mitram ſibi tradat, & dicat*: Accipe frater cariſſime veteris & novi Teſtamenti ſignum figurativum, & per ſcientiam utriuſque Teſtamenti, gregem tibi creditum ſic illibatum cuſtodias, ut ſimul cum eo lætus introeas portas Paradiſi; in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Porro hæc Mitra juxta præſcriptum laudati Moguntini Pontificalis traditur quidem initio Miſſæ ante orationem, ac Epiſtolæ lectionem. Nulla denique mentio ejus ritus tradendi mitram extat in ms. Pontificali Eccleſiæ Barenſis, & Canuſinæ: nulla in Pontificali ms. Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744. quod putamus annorum CD. nulla in ſequioris ævi Codicibus mſs. Inſignis enim Eccleſiæ Senonenſis Pontificale alterum ms. quod eſt annorum circiter CCC. nullum profecto memorati ritus indicium exhibet, quamobrem recentem illum putamus, & univerſim ſaltem a CCC. circiter annis præſcriptum.

§. XXVII.

Deinde, ſi chirothecæ non ſint benedictæ, ſurgit Pontifex Mitra depoſita, & eas benedicit, dicens: *Oremus.*

Omnipotens Creator, qui bomini ad imaginem tuam condito, manus diſcretione inſignitas, tamquam organum intelligentiæ ad recte operandum dediſti; quas ſervari mundas præcepiſti, ut in eis anima digne portaretur, & tua in eis digne conſecrarentur myſteria: bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare dignare manuum bæc tegumenta, ut quicumque Miniſtrorum tuorum ſacrorum Pontificum bis velare manus ſuas cum humilitate voluerit, tam cordis, quam operis ei munditiam tua miſericordia ſubminiſtret. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.* Et aſpergit eas aqua benedicta.

§. XXVIII.

Deinde accepta Mitra, ſedet & imponit illas manibus Abbatis; extracto prius illi annulo Pontificali, dicens: *Circumda Domine manus bujus miniſtri tui munditia novi bominis, qui de cælo deſcendit, ut, quemadmodum Jacob dilectus tuus, pelliculis bædorum opertis manibus, paternam benedictionem, oblato Patri cibo, potuque gratiſſimo, impetravit; ſic & iſte oblata per manus ſuas boſtia ſalutari, gratiæ tuæ benedictionem impetrare mereatur. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui in ſimilitudinem carnis peccati tibi pro nobis obtulit ſemetipſum.* ℟. *Amen.* Et ſtatim imponit ei annulum.

COMMENTARIUS.

I. TRaditas olim fuiſſe novo Abbati una cum baculo chirothecas, ſupra oſtendimus ex Ordine antiquo Romano, ubi poſt Regulæ traditionem, præſcriptum legimus; ut Epiſcopus *tunc tradat ei chirothecas, & baculum*. Qui locus deſumtus eſt ex Canone Theodori

dori

dori Archiepiſcopi Cantuarienſis, qui obiit anno DCXC. In Pontificali Biſuntino ante Euangelii lectionem, & ante traditionem Regulæ, cautum eſt, ut novus Abbas *de manu Epiſcopi accipiat baltheum, & wantos inconſutiles ad eantandam Miſſam, dieente ſibi Epiſeopo*: Baltheo veræ caſtitatis, & gratia Sancti Spiritus præcingat lumbos tuns Dominus: mundet manus tuas, ut aceeptabiles hoſtias offeras Deo omnipotenti, cujus eſt honor, & gloria in ſecula. Idipſum legitur in ms. Codice S. Remigii Remenſis annorum D. In plurimis quidem Pontificalibus ritus ipſe deſideratur, etſi conſtet, una cum aliis ornamentis jam olim Abbates chirothecis donatos fuiſſe a Romanis Pontifieibus. Certe earum uſum a Leone IX. conceſſum Abbatihus Caſſinenſibus, teſtatur in ſuo Chronico Leo Oſtienſis Lib. II. Sed de Abbatum hujuſmodi ornamentis abunde alibi diſputavimus.

§. XXIX.

Si Abbas non ſit de Mitra, omnia, quæ poſt benedictionem, finita Miſſa, per Pontificem datam, poſita ſunt, prætermittuntur. Tum Pontifex mitram in capite tenens, campanis pulſantibus, ſi ſit in Monaſterio Abbatis, ducit illum etiam Mitram in capite tenentem, ſi ſit de Mitra, ad Chorum; & ſtatuens eum in ſede prædeceſſoris ſui, & dans ei baculum paſtoralem in manu ſiniſtra, dicit: *Accipe plenam, & liberam poteſtatem regendi hoc monaſterium, & congregationem ejus, & omnia, quæ ad illius regimen interius, & exterius, ſpiritualiter, & temporaliter pertinere noſcuntur.*

§. XXX.

Si vero benedictio ſit extra Monaſterium ſuum, Pontifex ſtatuit illum in faldiſtorio, quo ipſe uſus eſt, ante medium Altaris poſito, dicens: *Sta in juſtitia & ſanctitate, & tene locum a Deo tibi delegatum; potens eſt enim Deus, ut augeat tibi gratiam ſuam.* Et Abbas, ſi non ſit de Mitra, biretum ſibi ipſi reponit.

COMMENTARIUS.

I. NUllum profecto tam noſtris hiſce Ruhricis conſentit, quam toties memoratum Bibliotheeæ Vaticanæ ms. Pontificale: *Miſſa*, inquit, *finita, Epiſcopus, Campanis pulſantibus, dueit illum ad Chorum, & ſtatuens eum in ſede ſui Prædeeeſſoris, dieit illi*: Accipe plenam &c. *Vel ſi hoc fit* (in margine, *benedieitur*) *in Eccleſia Cathedrali, ſtatuit illum in aliquo ſtallo alieui dignitati deputato, ſeeundum morem cujuſque, dicens: Sta in juſtitia &c.* In Moguntino ejuſdem ferme ætatis cum Vaticano Codice ms. nihil de eo ritu extat; nihil præterea in aliis compluribus. Non deſunt tamen antiquioris ævi libri Pontificales, in quibus ritum ipſum præſcriptum legimus, ut in Pontificali ms. S. Remigii annorum D. cujus verba poſt traditionem haculi hæc ſunt. *Hic ponatur in ſede, dicente ſibi Epiſcopo*: Sta & retine locum a Deo tibi delegatum. Potens eſt autem Deus, ut augeat tibi gratiam. Qui vivit & regnat per omnia ſecula ſeculorum. Amen. In Pontificali etiam Conchenſi annorum circiter D. in eo titulo, qui inſcribitur Ordo electionis, vel conſecrationis Abbatis, lego equidem conſtitutum, *ut mittat eum* (Abbatem) *Dominus Pontifex in ſedem, ubi conſiſtere debet, & dicat ipſe, & Clerus Antiphonam iſtam*: Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuit, ut daret tibi ſedem honoris, & benedieat tibi in æternum Deus noſter. ℣. Longitudinem dierum, & annos vitæ apponat tibi Dominus, & miſericordia, & veritas non te deſerat. In eodem Pontificali, ubi agitur de Ordine ad Abbatem Canonicorum, vel Monachorum faciendum, idem ritus, poſtquam Abbas de manu Epiſcopi communicavit, ita deſcribitur: *His rite peractis deducatur in locum ſuum, & in Choro per campanas Eccleſiæ inveſtiat eum Epiſcopus dicens*: Accipe poteſtatem regendi hanc Eccleſiam, & Congregationem ejus, & omnia quæ ad eam intus, & exterius pertinent. *Poſt hæc reverenter ſtatuatur in ſede ubi Anteceſſor ejus ſolitus erat ſtare, nihilominus dicente ſibi Epiſcopo*: Sta in juſtitia & ſanctitate, & retine locum &c.

II. Ex Caſſinenſi antiquo Codice, qui prolixe quidem ritum benedicendi Abbatem per ſummum Pontificem deſcribit, inthronizatur etiam novus Abbas poſt annuli acceptionem, hoc modo: *Poſt hæc*, inquit, *incipiat Paraphoniſta reſponſorium*: Vos qui ſecuti eſtis me, dicit Dominus, ſedebitis ſuper ſedes. *Et ſic ducatur Abbas a Diaconibus ex præcepto Pontificis, & ponatur in ſede, quæ eſt juxta Chorum, tenens in manu ſua cambuttam, & regulam &c.* Cambutta, quæ vox etiam in Ordine antiquo Romano occurrit, ſive cambucca, vel cambuca, ut alibi legitur, eſt baculus paſtoralis, qui variis nominibus a priſcis ſcriptoribus appellari conſuevit, uti videre eſt apud Benedictum Haeſtenum, *Diſquiſitionum Monaſticarum*, Lib. III. Tractatu V. Diſquiſitione V. Vita S. Iſidori Epiſcopi Cadurcenſis Cap. XIX. hæc habet: *Dum baculus Beati viri, qui a Gallis cambucca vocatur, ad caput ſepulchri illius ſedulo dependeret &c.* Denique huic Latinorum ritui ex parte

te conſentire videtur ritus Græcorum, apud quos, ut ex Euchologio conſtat in eo Titulo, qui inſcribitur Ordo ſolitus obſervari in Superioris promotione, Pontifex *in ſella in Eccleſiæ medio locat illum; tollitque ab eo pallium, & novo illum induit, dicitque*: Locatur in ſolio ſervus Dei N. & fit Superior, & Paſtor venerandi Monaſterii N. *& elevant eum cuncti Monachi, dicentes ter*: Dignus. Dignus. Dignus. *Et Epiſcopus Superiorem oſculo excipit; ſicut & cuncti Monachi.*

§. XXXI.

Deinde Pontifex ſtans a dextris Abbatis, verſus ad Altare, Mitra depoſita, incipit Hymnum, Schola, vel Clericis proſequentibus, *Te Deum laudamus.* Et manet ſine Mitra apud ſedem uſque ad finem Hymni. Dicto primo verſu, ſurgit Abbas, ſi ſit de Mitra, & circuiens per Eccleſiam, aſſociatus a ſuis Aſſiſtentibus cum Mitris, benedicit populo: rediens ad ſedem, ſeu faldiſtorium, in quo ſedet, & ſi ſit in ſuo Monaſterio, recipit omnes Monachos ſuos ad manus, & oris oſculum, qui tamen omnes prius ei reverentiam exhibeant. Si vero non ſit de Mitra, manet ſedens in ſede, ſeu faldiſtorio, cooperto capite, a principio Hymni prædicti, uſque ad illius finem, & recipit omnes Monachos ſuos ad oſculum, ut ſupra.

COMMENTARIUS.

I. Ritum eſſe Græcorum, ut novus Monaſterii Præſes ab Epiſcopo æque, ac Monachis oſculo excipiatur, ex Euchologio in calce Commentarii ſuperioris demonſtratum eſt. Apud Latinos non in omnibus quidem Pontificalibus habetur ritus in hoc præſenti §. noſtri Romani hodierni Pontificalis deſcriptus. In ms. Pontificali Eccleſiæ Conchenſis nulla prorſus mentio Hymni *Te Deum laudamus*; ſolum edicit, *ut dent ei cuncti fratres pacis oſculum cum omni reverentia paterna, genua flectentes.* Ex adverſo in Pontificali S. Remigii annorum D. mentio habetur quidem memorati Hymni poſt ordinationem Abbatis dicendi, nihil vero de aliis ritibus, accipiendi ſcilicet Monachos ad manus, & oris oſculum, procedendi per Eccleſiam, benedicendi populo &c. Atque ut alios omittam Rituales Libros, Pontificalis quidem Codex Vaticanæ Bibliothecæ utrumque ritum amplectitur. Sic enim inquit: *Tunc Archidiaconus incipit voce alta Hymnum*, Te Deum laudamus; *Et Epiſcopus redit ad Altare, illo ibi dimiſſo. Cumque dicitur verſus*, Te æternum Patrem &c. *tunc ſi ſit in proprio monaſterio fratrum ſuæ congregationis, per ordinem oſculantur eum reverenter flexis genibus.* Juxta antiquas conſuetudines Monaſterii Farfenſis apud Martenium, *De antiquis Monachorum ritibus*, Lib. V. Cap. I. Numero XLVI. Epiſcopus, aut unus ex Abbatibus, qui ordinationi novi Abbatis adfuerant, excelſa voce incipiebat, *Te Deum laudamus*, ſtatuentes eum in ſtatione, vel loco, qui Abbati in Choro deputatus eſt: ad ſecundum autem verſiculum, ubi dicitur, *Te æternum Patrem omnis terra veneratur*, incipiebant eum oſculari cuncti fratres, congregationis per ordinem, reverenter petentes ei veniam. Denique, quod novus Abbas circumeant per Eccleſiam, & benedicat populo, nullibi id certe vel in recentioribus mſs. Pontificalibus præſcriptum reperi. Sed vide quæ in Commentario ultimi §. hujus tituli dicemus de ritu quo novus Abbas ſolemnem populo benedictionem impertitur.

§. XXXII.

Finito Hymno, Pontifex ſtans ſine Mitra, a dextris Abbatis cum Mitra (ſi ſit de Mitra, alioquin cum bireto) ſedentis, dicit ſuper eum ℣. *Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.* ℟. *A templo Sancto tuo, quod eſt in Jeruſalem.* ℣. *Salvum fac ſervum tuum, Domine.* ℟. *Deus meus ſperantem in te.* ℣. *Eſto ei Domine turris fortitudinis.* ℟. *A facie inimici.* ℣. *Nihil proficiat inimicus in eo.* ℟. *Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus.

Exaudi, Domine, preces noſtras, & ſuper hunc famulum tuum ſpiritum tuæ bene ✠ dictionis emitte; ut cæleſti munere ditatus, & tuæ majeſtatis gratiam poſſit acquirere, & benevivendi aliis exemplum præbere. Per Dominum noſtrum

ſtrum

ſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate ejuſdem Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. EXpleto Hymno, *Te Deum laudamus &c.* conſueviſſe Epiſcopum memoratos verſiculos, & orationem recitare, conſtat ex Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ, cui etiam conſentire videtur Pontificale Eccleſiæ Conchenſis annorum circiter D. itemque Pontificale inſignis Eccleſiæ Arelatenſis, in quibus tamen prior verſiculus, *Confirma hoc Deus &c.* omnino deſideratur. Ex Pontificali Eccleſiæ Moguntinæ, Epiſcopus ante communionem varias benedictionis formulas ſuper novum Abbatem effundebat: *Cum in Miſſa*, inquit, *perventum fuerit ad illum locum*, Et pax ejus, *Diaconus converſus ad populum dicat*: Humiliate vos ad benedictionem. *Clerus*: Deo gratias. *Epiſcopus*: Benedicat te Deus Cæli, adjuvet te Chriſtus Filius Dei vivi, corpus tuum in ſervitio ſuo cuſtodire, & conſervare dignetur. *Clerus*: Amen. *Epiſcopus*: Mentem tuam illuminet, ſenſum tuum cuſtodiat, gratiam ſuam ad profectum animæ tuæ tibi porrigat. *Clerus*: Amen. *Epiſcopus*: Ab omni malo te liberet, dextera ſua te defendat, & qui ſanctos ſuos ſemper adjuvat, ipſe te adjuvet, & ad cæleſtia Regna perducat. *Clerus*: Amen. *Epiſcopus*: Quod ipſe præſtare &c. *Epiſcopus det benedictionem dicens*: Benedictio Dei omnipotentis Pa ✠ tris & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti deſcendat ſuper vos, & maneat ſemper. *Clerus*: Amen. *Poſtea accedat Abbas, & dicat*: Confiteor Deo. *Epiſcopus*: Miſereatur tui. *Item Epiſcopus*: Indulgentiam, & abſolutionem. *His peractis compleatur Miſſa, & concludatur complementum officii cum iſta* (oratione) *quæ ſequitur*: Hæc nos communio Domine purget a crimine, & famulum tuum benigna pietate conſervet. Per.

II. Haſce eaſdem benedictionis formulas una cum ipſa oratione, quam poſtcommunionem appellant, legere eſt in Pontificali S. Remigii Remenſis, annorum circiter D. & in aliis quibuſdam. Verum juxta ritum, quo olim Abbas Caſſinenſis a Romano Pontifice benedicebatur, ante expletionem quidem Miſſæ, dabat Papa ſuper eum prolixam hanc benedictionem: cujus priores verſiculos profecto exſcripſerunt laudati libri Pontificales, Moguntinus, & S. Remigii. Ergo in Rituali Codice Caſſinenſi hæc extat benedictio: Benedicat te Deus cæli, adjuvet te Chriſtus Filius Dei, corpus tuum in ſervitio ſuo cuſtodire, & conſervare dignetur. Mentem tuam illuminet, ſenſum tuum cuſtodiat, gratiam ſuam ad profectum animæ tuæ tibi porrigat; ab omni malo te liberet, dextera ſua te defendat, & qui Sanctos ſuos ſemper adjuvat, ipſe te adjuvet, & ad cæleſtia Regna perducat. Adſpiciat, & benedicat te Dominus Rector æternus, & in omni parte conſervet. Det tibi Dominus Angelum ſuum lucis, ut conſervet te in gratiam, quam profudit. Mentem regat, vias dirigat, actus probet, cogitationes ſanctas inſtruat, opera confirmet, vota perficiat, præterita indulgeat, præſentia emendet, futura moderetur. Quietem nutriat, proſpera tribuat, caritatem muniat, & ab omnibus diabolicis, & humanis inſidiis ſua te ſemper protectione, & virtute defendat. Et ita devotionem tuam placatus ſemper ſuſcipiat, ut quæcumque ab eo poſtulaveris, clementer concedat. Sit manus Domini auſiliatrix tui, & brachium ſanctum illius opituletur tibi: ſit miſericordia ejus ſuper te, & pietas illius ſubſequatur te. Benedictio Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti deſcendat ſuper te, & pax Domini ſit ſemper tecum.

§. XXXIII.

His dictis, Pontifex accepta Mitra, vadit ad cornu Euangelii Altaris, apud quem ſtant Aſſiſtentes cum Mitris. Abbas vero, ſi ſit de Mitra, ſurgit cum Mitra, & baculo Paſtorali, & accedens ante medium Altaris, populo ſolemniter benedicit, dicens: *Sit nomen &c.* Poſtea accedit ad cornu Epiſtolæ Altaris, & ibidem cum Mitra, & baculo genuflexus, verſus ad Pontificem dicit cantando: *Ad multos annos*. Si vero non ſit de Mitra, omiſſa benedictione dicit: *Ad multos annos*, ut ſupra dictum eſt. Quo dicto, Pontifex recipit eum ſurgentem ad oſculum pacis. Idem faciunt Aſſiſtentes, qui deinde Abbatem Euangelium Sancti Joannis, *In principio erat Verbum &c.* dicentem, inter ſe medium ad ejus Capellam reducunt cum Mitra, ſi ea utitur, & baculo paſtorali incedentem. Pontifex vero pacis oſculo, ut præmittitur, Abbati dato, dicit ſubmiſſa voce: *Dominus vobiſcum. Initium Sancti Euangelii ſecundum Joannem*. Signat Altare & ſe; & apud ſedem, vel faldiſtorium deponit ſacras veſtes. Quibus depoſitis Abbas Pontifici, & Aſſiſtentibus pro more gratias agit, & vadunt in pace omnes.

COMMENTARIUS.

I. POſtquam Abbas ab Epiſcopo in fine Miſſæ peculiari oratione benedictus eſt, ipſe Abbas ſolemniter populo, Epiſcopo etiam præſente, benedicit, hac nimirum dumtaxat vice cum alias de jure communi nequeant quidem Abbates, præſentibus Epiſcopis, vel aliis majoribus Ec-

Eccleſiæ Prælatis benedictionem ſolemnem populo impertiri, probantque id paſſim Auctores ex eo quod minor majorem benedicere haud debet, uti habetur in Can. *Denique*, xxi. Diſtinctione, ubi citatur Epiſtola Pauli ad Hebræos, in qua prout legitur Cap. vii. Melchiſedech quidem benedixit Abrahæ, qui eo longe minor erat. Ceterum privilegia ipſa Abbatibus ab Apoſtolica Sede conceſſa, ut poſſint ſolemniter in Eccleſiis ſibi pleno jure ſubjectis populum benedicere, profecto conſona ſunt Juri communi, cum in eiſdem addita ſemper clauſula ſit, *Dummodo in benedictione hujuſmodi aliquis Antiſtes, vel Sedis Apoſtolicæ Legatus præſens non fuerit*. Quemadmodum docet Aſcanius Tamburrinus, *De jure Abbatum*, Tomo i. Diſputatione xxi. Quæſito ix. & ex eo Vaneſpennius, Parte i. *Juris Eccleſiaſtici univerſi*, Tit. xxxi. Num. xxvii. Vide etiam Choppinum Lib. i. *Monaſt.* Tit. II. Num. xviii. referentem ſimile privilegium Pauli III. in favorem Valliſchorarium cum eadem clauſula, addita tamen hac disjunctiva: *Vel ſi præſens fuerit, ejus ad id expreſſus accedat aſſenſus*.

II. Tradit autem ipſe Tamburrinus, ex ſpeciali privilegio poſſe Abbates benedicere ſolemniter populo, etiam præſentibus quibuſcumque Eccleſiæ Prælatis, vel etiam Sedis Apoſtolicæ Legatis; ſicut conceſſit Sixtus IV. ſub datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Domini MCDLXXXIII. xvii. Kal. Octobris, Pontificatus ſui anno xiii. Præpoſito, ſive Abbati Sanctæ Mariæ Pacis Romæ Congregationis Canonicorum Regularium Lateranenſium, ut libere, & licite poſſet Mitra, Baculo, Annulo, & aliis Pontificalibus Inſignibus uti, necnon in dicto Pacis Templo, ac intra ſepta dicti Monaſterii, benedictionem ſolemnem poſt Miſſarum, Veſperarum, & Matutinarum laudum ſolemnia elargiri, etiamſi in benedictione hujuſmodi aliquis Antiſtes Cardinalis, vel Sedis Apoſtolicæ Legatus præſens fuerit. Et legitur per extenſum in Libro privilegiorum ejuſdem Congregationis Pag. 369. teſtaturque Gabriel Pennottus in ſua tripartita hiſtoria Lib. iii. Cap. xxxii. hoc privilegium praxi demandatum fuiſſe coram duodecim S. R. E. Cardinalibus, anno Domini MDCXIV. die II. Julii in Feſto Viſitationis Beatiſſimæ Virginis poſt Capellam ſolemniter habitam in Sacello Beatæ Mariæ Pacis per Reverendiſſimum Joannem Chryſoſtomum Neapolitanum ejus loci Abbatem poſt Miſſam ſolemniter cum Inſignibus Pontificalibus decantatam.

III. Porro illud advertere oportet, quod licet Abbas uſum Mitræ, & Baculi habeat, & ſolemniter populo benedicere poſſit, privatam tamen benedictionem more Epiſcoporum per vias minime dare poteſt, ut reſpondit Sacra Congregatio Rituum ſacris præpoſita in una nullius, Provinciæ Burgenſis, die xxiv. Auguſti, anno MDCIX. teſte Barboſa Lib. i. *Juris Eccleſiaſtici univerſi*, Cap. xxvii. Num. li. Id quod conſentaneum eſt Decretali Alexandri IV. relatæ in Cap. iii. *De privilegiis* in vi. ubi Summus Pontifex poſt quam edixit, *Abbates, quos Apoſtolica Sedes in exhibitione benedictionis ſuper populum ſpeciali privilegio inſignivit, in Eccleſiis quæ ad eos pertinent pleno jure, quando in eis divina officia celebrant, poſſe poſt Miſſarum ſolemnia, & veſpertinas, ac matutinas laudes benedictionem ſolemnem ſuper populum elargiri*; hanc ſtatim limitationem ſubjicit: *Alibi autem* (ideſt extra Eccleſias ſibi pleno jure ſubjectas, ut explicat Gloſſa Canonici Juris) *publice, aut per vias, civitates, caſtra, & villas populis, & plebibus benedictionem facere non valeant, niſi hoc eis expreſſo Apoſtolico privilegio ſit conceſſum*. Solemnem benedictionem docet eadem Canonici Juris Gloſſa, eam eſſe, quam faciunt Epiſcopi, ſolemniter dicendo: *Sit nomen Domini benedictum &c.* quia ſcilicet privatam benedictionem exhibent etiam Presbyteri ſimplices, ex Canone *Ecce ego*, Diſtinctione xcv. abſente ſcilicet Epiſcopo, ut expreſſe cautum eſt in Concilio Aurelianenſi Can. xxviii. *Cum ad celebrandas*, inquit, *Miſſas in Dei nomine convenitur, populus non ante diſcedat, quam Miſſæ ſolemnitas compleatur, & ubi Epiſcopus non fuerit, benedictionem a Sacerdote accipiat*.

IV. Hinc vides, circa medium ſeculum xiii. quo memoratus Alexander IV. Pontificatum gerebat, conſueviſſe Abbates ex Apoſtolicæ Sedis privilegio ſolemnem populo benedictionem elargiri; primitus enim nequaquam annexa fuerat ſolemnis ipſa benedictio privilegio utendi ornamentis Pontificalibus, quemadmodum liquido conſtat ex Sancto Bernardo, qui in Epiſtola xlii. ſive in Tractatu ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum, *De moribus, & officio Epiſcoporum*, adverſus Abbates inſulatos declamans, inter alia, cap. ix. ſic ait: *Si ita oportet, ut emancipati a ſubjectione Pontificum, pari cum ſucceſſoribus Apoſtolorum gloria, pari cathedra, iiſdemque ſolemnium indumentorum inſignibus attollamini; cur non & ſacros Ordines, & benedictiones datis in populis?* Longe plura ſcribit ibidem Bernardus; verum utrumque poſtea in uſum veniſſe conſtat quoad benedictiones, & collationem minorum Ordinum; imo, ut quidam Auctores tradunt, etiam Subdiaconatum aliquando Abbates contulerunt.

V. His omiſſis, illud notandum hic cenſeo, in mſs. Pontificalibus annorum circiter CD. minime extare hunc ritum, ut novus Abbas per Eccleſiam eat, ſicut nec illum, ut ibidem ſolemnem populo benedictionem elargiatur, ac tandem, ut ad cornu Epiſtolæ Altaris accedens, & ibidem cum mitra, & baculo genuflexus, dicat cantando: *Ad multos annos*. Certe in editis ante Clementem VIII. Pontificalibus acclamatio ter a novo Abbate cantari debebat hoc modo: *Accedit*, inquiunt, *ad cornu Epiſtolæ Altaris, & ibidem cum mitra, & baculo genuflexus, verſus ad Pontificem dicit cantando*: Ad multos annos. *Deinde accedens ante medium Altaris, ubi iterum genuflexus, verſus ut prius dicit altius cantando*: Ad multos annos. *Poſtea accedit ad Pedes Pontificis, ubi tertio genuflexus, ut ſupra, iterum altius cantando dicit*. Ad multos annos. Is idem acclamationis ritus ita in Euchologio exprimitur in fine ejus tituli, qui inſcribitur, Ordo ſolitus obſervari in Superioris promotione: *Deinde multos annos precantur Pontifici, & Superiori, & incipit Miſſa*. Ubi nota apud Græcos Superioris promotionem ante Miſſam peragi conſueviſſe, cum alias apud Latinos intra Miſſarum ſolemnia, imo ante Epiſtolam ex plurimis Pontificalibus ipſa Abbatis benedictio celebrari ſolita fuerit. Ceterum ex alio Pontificali Codice Vaticano ms. ante annos CCC. Numero 4748. *Multos annos* ter quidem dicit Abbas, ubi eum benedixit Pontifex Maximus. *Si vero*, inquit, *alter, quam Papa ordinaverit, benedictione a Pontifice data, tantum manus ejus oſculatur*, multos annos *non dicendo*.

DE BENEDICTIONE ABBATIS AUCTORITATE ORDINARII

TITULUS XVII.

Benedicendus Abbas, ſi non ſit proviſus a Sede Apoſtolica, ſed per Ordinarium ſuum, aut ejus auctoritate benedicitur, die ſtatuta pro ejus benedictione, ordinantur omnia, quæ ſupra in benedictione Abbatis, auctoritate Apoſtolica poſita ſunt. Deinde Pontifex accipit omnia Pontificalia ornamenta, & ſedet cum Mitra in faldiſtorio ante medium Altaris præparato. Electus vero in ſua Capella indutus amictu, alba, cingulo, ſtola, pluviali, ac ſandaliis, ſi illis ex privilegio uti poſſit, & Miſſa legenda ſit, ducitur medius inter duos Abbates Aſſiſtentes, ſuperpelliceo, ſtola, pluviali, & mitra indutos, ſi ſint ad hoc privilegiati, coram Pontifice, cui facta reverentia debita, Electus proſternit ſe in terram ante medium Altaris, & Pontifex depoſita Mitra ſurgit, & incipit, ſchola proſequente, Antiphonam Ton. VIII. *Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis a Templo ſancto tuo quod eſt in Jeruſalem*. Qua finita, incipit, & dicit cum Aſſiſtentibus uſque ad finem Pſalmum LXVII. *Exurgat Deus &c.* quo incepto, ſedet cum Mitra. Deinde repetitur Antiphona. Tum depoſita Mitra, ſurgit Pontifex, & ſtans verſus ad Electum, dicit: ℣. *Salvum fac ſervum tuum Domine*. ℟. *Deus meus ſperantem in te*. ℣. *Mitte ei Domine auxilium de Sancto*. ℟. *Et de Sion tuere eum*. ℣. *Memor eſto congregationis tuæ*. ℟. *Quam poſſediſti ab initio.* ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui facis mirabilia magna ſolus: prætende ſuper hunc famulum tuum, & ſuper congregationes illi commiſſas ſpiritum gratiæ ſalutaris; &, ut in veritate tibi placeat, perpetuum ei rorem benedictionis infunde. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*. *Oremus*.

Actiones noſtras, quæſumus Domine, aſpirando præveni, & adjuvando proſequere: ut cuncta noſtra oratio, & operatio a te ſemper incipiat, & per te cœpta finiatur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. QUæ huc uſque recitata ſunt, pertinuerunt profecto olim ad ritum quo olim Abbas Regularis confirmabatur; uti conſtat ex Pontificali ms. Bibliothecæ Vaticanæ Numero 4744. in quo ſic legimus: *Confirmatio electi in Abbatem Regularem fit hoc modo: Examinata enim, & approbata, & confirmata ejus electione, Epiſcopo amictu, ſtola, & pluviali, & mitra parato, confirmandus proſternit coram altari. Tunc Pontifex incipit Antiphonam*: Confirma hoc Deus. *Reſponſio* ſupra de criſmandis in fronte; (ideſt: A templo ſancto tuo quod eſt in Jeruſalem.) *Pſalmus*: Exurgat Deus. *Et repetitur Antiphona. Finito Pſalmo, & Antiphona, dicit Epiſcopus verſum*: ℣. Salvum fac ſervum tuum. ℟. Deus meus ſperantem in te. ℣. Mitte ei Domine auxilium de Sancto. ℟. Et de Sion tueatur te. ℣. Memor eſto Congregationis tuæ. ℟. Quam poſſediſti ab initio. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. Oremus. Omnipotens ſempiterne Deus, qui facis mirabilia magna ſolus &c. Sequitur alia Oratio, *Actiones noſtras, quæſumus Domine, aſpirando præveni &c.* ut in noſtro Romano Pontificali, deinde vero Ritus benedicendi electum in Abbatem Regularem confirmatum.

II. Eundem ritum huc uſque deſcriptum, paulo aliter fuiſſe in Monaſterio Farfenſi ſervatum, liquet ex antiquis ipſius Monaſterii conſuetudinibus, in quibus ita ſcriptum legimus apud Martenium Lib. v. *De antiquis Monachorum ritibus*, Cap. I. Num. XLVI. Primum eligitur ab omni congregatione in præſentia Epiſcopi ejuſdem Diœceſis, & ſenioris ad quem Abbatia pertinet, abſque ullo munere, vel perſona, quia maledictus, qui dat, maledictus, qui accipit. Tunc percepta ab

ab eo donatione, & roborata ab omnibus electione incipit Epiſcopus Antiphonam: *Confirma hoc Deus quod &c.* quam ſubſequitur omnis chorus canentium, canendo excelſe Pſalmum *Exurgat Deus*: ſicque eum tanto triumpho tenens Epiſcopus eum, qui ordinandus eſt, manu deducat eum in ſecretarium, remanentibus aliis in Choro, atque pſallentibus. Cum vero, *Exurgat Deus* fuerit cantatus, dicatur Oratio. *Oremus. Actiones noſtras*. Tum veſtiant ſe Epiſcopus, & Electus, veniant uterque ante Altare, & legitur iterum electio in ambone, ut audiatur, & roboretur a Monachis, & a Clero, & ab univerſis utriuſque ſexus. Tum ſtratis ante Altare tapetibus proſternant ſe ſimul Pontifex, & qui ab eo benedicendus eſt Abbas &c. In aliis antiquis Monachorum libris Ritualibus diverſus quoque recenſetur Ritus, uti videre eſt apud laudatum Martenium.

§. I.

Deinde ſurgit Electus, & una cum Aſſiſtentibus coram Pontifice genuflectit, & prior Aſſiſtentium dicit Pontifici: *Adeſt Reverendiſſime Pater, Electus Monaſterii N. quem ad veſtram Reverendiſſimam Paternitatem ex parte conventus ejuſdem Monaſterii duximus præſentandum, humiliter poſtulantes a vobis, ut ipſum in Abbatem dicti Monaſterii dignemini ordinare*. Tunc Pontifex interrogat eos, dicens: *Scitis illum eſſe dignum?* ℟. *Scimus, & teſtificamur, ipſum dignum eſſe*. Interrogatio: *Fuit ejus electio canonice, & concorditer celebrata?* ℟. *Fuit*. Pontifex dicit: *Deo gratias*. Quo dicto ſurgunt omnes, & ſedent in ſuis ſcabellis, & Pontifex proſequitur examen, dicens: *Antiqua Sanctorum Patrum &c.* & omnia alia fiunt, prout ſupra in benedictione Abbatis auctoritate Apoſtolica poſita ſunt.

§. II.

Finito examine, & manu Pontificis per Electum oſculata, idem Electus ante Pontificem genuflexus, coram ſe tenens ſchedulam ſcriptam, & ſuo pendenti ſigillo ſigillatam, debitæ fidelitatis juramentum Pontifici, Ordinario ſuo præſtat in hunc modum. *Ego N. Monaſterii N. ordinandus Abbas promitto coram Deo, & Sanctis ejus, & hac ſolemni fratrum congregatione fidelitatem, dignamque ſubjectionem, obedientiam, & reverentiam matri meæ Eccleſiæ N.* nominando Eccleſiam, cujus juriſdictioni ordinariæ ſubjectus exiſtit. *Tibique N. Domino meo ejuſdem Eccleſiæ Patriarchæ*, vel *Archiepiſcopo*, aut *Epiſcopo, & ſucceſſoribus tuis, ſecundum Sacrorum Canonum inſtituta, & prout præcipit inviolabilis auctoritas Pontificum Romanorum*. Deinde librum Euangeliorum, quem Pontifex ſuper genua ſua tenet apertum, inferiori parte ejuſdem libri Electo verſa, quem ipſe electus ambabus manibus ſupra ſcripturam poſitis, tangit, dicens: *Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Euangelia*. Tum ſchedulam ipſam Pontifici tradit; qui illa recepta, & Mitra depoſita, ſurgit, & facit confeſſionem, & proceditur in omnibus, & per omnia, prout ſupra ordinatum eſt.

COMMENTARIUS.

I. Pauca hic dici poſſunt, quum multa ad hos §§. pertinentia, in ſuperiori Titulo dicta jam fuerint. In Pontificali ms. inſignis Vaticanæ Bibliothecæ ritum hunc iiſdem fere verbis, ac in noſtro hodierno Romano Pontificali habentur, ſic expreſſum reperi: *Tunc Electus paratus amictu, alba, ſtola, & pluviali præſentatus ab electoribus, vel ab aliis Abbatibus ejuſdem ordinis, Epiſcopo ſuper faldiſtorium ante altare ſedenti, & alter præſentantiam flexis genibus dicit hoc modo alta voce in modum lectionis*: Adeſt, Pater Reverende, electus Monaſterii talis, quem ad veſtri Pontificatus celſitudinem ex parte conventus ejuſdem loci ducimus præſentandum, humiliter ſupplicantes vobis, ut ipſum in Abbatem prædicti Monaſterii dignemini ordinare. *Tunc Epiſcopus interrogat eos, dicens*: Scitis ipſum eſſe dignum ad Abbatis officium? ℟. Scimus, & teſtificamur ipſum idoneum, atque dignum. *Interrogatio*: Fuit ejus electio canonice, & concorditer celebrata? *Reſponſio*: Fuit. *Et Epiſcopus dicit*: Deo gratias. *Tunc Epiſcopus alloquitur eis di-*

cens in modum lectionis: Antiqua Sanctorum Patrum inſtitutio docet &c. Porro in aliis mſs. Pontificalibus vix reperies quæ de Ritu henedicendi Abbatem ex Pontificali ms. Bibliothecæ Vaticanæ protulimus, quamquam multa etiam in hoc deſint, quæ in noſtro hodierno Romano a CCC. circiter annis addita ſunt, ut vel ex Romanis Pontificalibus longe ante annos ducentos editis liqnido conſtat.

II. Ergo, ſi ſit benedicendus Abbas auctoritate Ordinarii, omnia ſiunt, ut ſupra dictum eſt in benedictione Abbatis auctoritate Apoſtolica; & electus inſuper ab Aſſiſtentibus ductus ante Pontificem proſternit ſe in terram ante Altaris medium, & Pontifex, depoſita prius Mitra, incipit Antiphonam: *Confirma hoc Deus &c.* quam Chorus proſequitur; ſedet deinde, & Mitra redimitus dicit cum Aſſiſtentibus Pſalmum *Exurgat Deus &c.* Et repetita Antiphona, ſtans depoſita Mitra verſus ad electum, dicit verſiculos, & orationes: quibus completis, Electus ſurgens coram Pontifice genuflectit, omiſſa mandati Apoſtolici lectione; primus autem Aſſiſtentium Pontificem rogat, ut dignetur electum ordinare; unde factis a Pontifice interrogationibus, electus coram ipſo Pontifice genuflectit, & ante ſe tenet ſchedulam ſcriptam ſigillo pendente, juramentum Pontifici Ordinario præſtat, ſchedulam ipſam eidem tradit, præſtitoque juramento, ſurgens Pontifex ſine Mitra, facit cum electo confeſſionem, & proceditur omnino ſicut in benedictione Abbatis auctoritate Apoſtolica præſcriptum eſt. Atque hic eſt nudus ritus, qui a CCC. circiter annis in benedictione Abbatis auctoritate Ordinarii in Romana Eccleſia ſervatur. Ab initio autem non fuit ſic; cum, uti alibi dictum fuit, in libro Sacramentorum S. Gregorii Papæ, unica dumtaxat legatur Oratio *ad faciendum Abbatem*; & in Pontificali ms. Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi, ac in Gellonenſi Miſſali annorum CM. tres tantum orationes haheantur, nullis aliis præſcriptis ritibus; licet alicubi ſaltem, Regula, & Baculus ante cam ætatem novo Abbati tradi conſueverint, ut liquet ex Canone Theodori; qui licet natione Cilix, Domo Tarſenſis, inſtituto Monachus, Romæ tamen dum ageret anno DCLXVIII. cum prius more Romano Tonſuram accepiſſet, a Vitaliano Papa ad Archiepiſcopatum Cantuarienſem evectus eſt, & ab ipſo Pontifice conſecratus; pluribus tandem coactis Synodis, ac editis conſtitutionibus, obiit die XIX. Septembris, anno DCXC. ætatis ſuæ LXXXVIII.

III. Dies demum ipſe, quo ſolemniter per Epiſcopum Abhas benedicebatur, dies ordinationis veteribus dictus eſt, eo quod multa in eo fierent, quæ in Epiſcoporum ordinatione adhibentur; & quomodo Epiſcopi anniverſarium conſecrationis ſuæ diem ex antiquiſſima conſuetudine feſtive coluerunt; ita etiam feciſſe Abbates, ex actis S. Euphroſynæ in vitis Patrum ex editione Roſvveydi tradit eruditus Laurentius Landtmeter Ordinis Præmonſtratenſis Lib. II. *De vetere Clerico-monacho*, Cap. IV. in fine: in his enim ait, legi Paphnutium Euphroſynæ Patrem invitatum ad anniverſariam ſolemnitatem ordinationis Abbatis. Apud Bollandianos in Vitis SS. plura ejus rei exempla invenies.

APPENDIX

In qua varii Ordines tum mſs. & nondum publici juris facti, tum editi ad benedicendum Abbatem, tam juxta ritum Latinum, quam Græcum referuntur.

ORDO I.

Ex Pontificali inſignis Eccleſiæ Barenſis, & Canuſinæ, quod extat Romæ in Bibliotheca Angelica Fratrum Eremitarum S. Auguſtini.

Ad Abbatem faciendum, vel Abbatiſſam, dicit Epiſcopus orationem iſtam.

CONcede, quæſumus Omnipotens Deus, ut famulum tuum, quem ad regimen animarum eligimus, gratiæ tuæ dono proſequaris, ut, te largiente, cum ipſa tibi noſtra electione placeamus. Per.

Cunctorum bonorum inſtitutor Deus, qui per Moyſen famulum tuum ad gubernandas Eccleſias Præpoſitos inſtituiſti, tibi ſupplices preces effundimus, teque devotis mentibus exoramus, ut hunc famulum tuum *Ill.* quem Conventus, & Electio famulorum tuorum Abbatem ovium tuarum eſſe inſtituit, protectionis tuæ gratia munire digneris, ſicque regere ſubditos concedas, ut cum illis omnibus Regna Cælorum adipiſcatur, quatenus, te opitulante, Domine, Apoſtolicis ſultus doctrinis, centeſimo cum fructu lætus introeat portas Paradiſi, atque a te Domine collaudante audire mereatur: *Euge ſerve bone, & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui.* Quod ipſe præſtare digneris, qui vivis, & gloriaris Deus. Per omnia ſecula ſeculorum. ℟. Amen.

Tunc imponit manus ſuper caput ipſius, & dicit hanc orationem in modum præfationis.

Omnipotens ſempiterne Deus affluentem ſpiritum tuæ benedictionis ſuper hunc famulum tuum *Ill.* nobis orantibus propitiatus infunde, ut qui per manus noſtræ hodie impoſitionem Abbas inſtituitur, ſanctificatione tua digne a te electus permaneat, ut nunquam poſtmodum de tua gratia ſeparetur indignus. Suſcipiat, te largiente, Domine, hodie in bono opere perſeverantiam, in adverſis conſtantiam, in tribulationihus tolerantiam, in jejuniis deſiderium, in impietatibus miſericordiam, in humilitatibus principatum, in ſuperbia odium, in fide dilectionem, in doctrina pervigilantiam, in caſtitate continentiam, in luxuria abſtinentiam, in varietatibus moderationem, in moribus doctrinam. Te tribuente, Domine, talis in hoc monaſterio perſeveret, qualis Levita electus ab Apoſtolis Sanctus Stephanus meruit perdurare: totam ab hodie diabolicam converſationem deſpiciat. Tua, Domine, benedictione largiente contempnat præſentia, diligat cæleſtia, deſideret ſempiterna. Sit exemplum, & forma juſtitiæ ad gubernandam, regendamque Eccleſiam tuam fideliter, ut ſpeculator ydoneus inter ſuos collegas ſemper efficiatur. Sit magni conſilii, induſtriæ, cen-

cenſuræ, & diſciplinæ; ita, te Domine tribuente, ut in omnibus mandatis tuis ſine reprehenſione tibi mundo corde ſerviens, ad bravium ſupernæ vocationis, multiplicato foenere, cum centeſimo fructu, coronaque juſtitiæ, & ad cæleſtium theſaurorum dominatIva perveniat, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui venturus eſt judicare vivos & mortuos, & ſeculum per ignem.

Tunc tradat ei regulam dicendo: Accipe Regulam a Sanctis Patribus nobis traditam ad regendum, cuſtodiendumque gregem, tibi a Deo creditum, quantum Deus ipſe te confortaverit, & fragilitas humana permiſerit.

Tunc dat ei baculum Paſtoralem, dicens: Accipe baculum paſtoralem, ut ſis in corrigendis malis pie ſæviens, & cum iratus fueris, miſericordiæ memoreris.

Hoc modo fit de annulo in retro in conſecratione Epiſcopi.

ORDO II.

Ex Pontificali ms. Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744.

De Confirmatione, & Benedictione regularis Abbatis. Rubrica.

CONfirmatio electi in Abbatem Regularem fit hoc modo. Examinata enim, & approbata, & confirmata ejus electione, Epiſcopo, amictu, ſtola, & pluviali, & mitra parato, Confirmandus proſternitur coram Altari. Tunc Pontifex incipit Antiphonam: *Confirma hoc Deus*. Reſponſio, ut ſupra, de Chriſmandis in fronte. Pſal. *Exurgat Deus*. Et repetitur Antiphona. Finito Pſalmo, & Antiphona, dicit Epiſcopus verſum. ℣. *Salvum fac ſervum tuum*. ℟. *Deus meus ſperantem in te*. ℣. *Mitte ei Domine auxilium de ſancto*. ℟. *Et de Syon tueatur te*. ℣. *Memor eſto Congregationis tuæ*. ℟. *Quam poſſediſti ab initio*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*. *Omnipotens ſempiterne Deus, qui facis mirabilia magna ſolus, prætende ſuper hunc famulum tuum, & ſuper cunctas congregationes illi commiſſas ſpiritum gratiæ ſalutaris, & ut in veritate ſibi complaceat, perpetuum ei rorem bene ✠ dictionis infunde. Per Chriſtum Dominum noſtrum*. ℟. *Amen*. *Oremus*. *Actiones noſtras, quæſumus Domine, adſpirando præveni, & adjuvando proſequere, ut cuncta noſtra oratio, & operatio a te ſemper incipiat, & per te cepta finiatur. Per Chriſtum Dominum noſtrum*. ℟. *Amen*.

Benedictio vero Electi in Abbatem Regularem confirmati, quæ fieri debet in diebus Dominicis, vel feſtivis, fit hoc modo. Die ad hoc eis ſtatuta, Pontifex celebraturus, in Pontificalibus procedit in Miſſa uſque ad *Alleluja*, vel Tractu. Tunc electus paratus amictu, alba, ſtola, & pluviali præſentatus ab electoribus, vel ab aliis Abbatibus ejuſdem Ordinis Epiſcopo ſuper faldiſtorium ante Altare ſedenti, & alter præſentantium flexis genibus dicit hoc modo alta voce in modum lectionis: *Adeſt Pater reverende electus Monaſterii talis, quem ad veſtri Pontificatus celſitudinem ex parte conventus ejuſdem loci ducimus præſentandum, humiliter ſupplicantes vobis, ut ipſum in Abbatem prædicti Monaſterii dignemini ordinare*.

Tunc Epiſcopus interrogat eos dicens: *Scitis ipſum eſſe dignum ad Abbatis officium*. ℟. *Scimus, & teſtificamur ipſum idoneum, atque dignum*.

Interrogatio: *Fuit ejus electio canonice, & concorditer celebrata?* ℟. *Fuit*. Et Epiſcopus dicit: *Deo gratias*.

Tunc Epiſcopus alloquitur eis dicens in modum lectionis: *Antiqua Sanctorum Patrum inſtitutio docet, & præcipit, ut is qui ad regimen animarum eligitur, examinari, & interrogari debeat de diverſis cauſis, & moribus, quæ huic regimini congruunt, & neceſſaria ſunt. Eadem igitur auctoritate te frater interrogamus* (in margine, *caritate ſincera, ſi omnem prudentiam tuam, quantum tua capax eſt natura, divinæ ſcripturæ ſenſibus accomodare volueris*.)

Interrogatio: *Vis tuum Sanctum propoſitum, & Sancti Benedicti Regulam obſervare, tibique ſubjectos, ut idipſum faciant, inſtruere?* ℟. *Volo*.

Interrogatio: *Vis mores tuos ab omni malo temperare; & quantum, adjuvante Domino, poteris, ad omne bonum commutare?* ℟. *Volo*.

Interrogatio: *Vis caſtitatem, ſobrietatem, humilitatem, & patientiam cum Dei adjutorio in te ipſo cuſtodire, ſubjectoſque tuos in iis docere?* ℟. *Volo*.

Interrogatio: *Vis res monaſterii tibi commiſſi fideliter cuſtodire, & in uſus Eccleſiæ, fratrum, pauperum, & peregrinorum diſtribuere?* ℟. *Volo*

Interrogatio: *Vis huic Sanctæ matri Eccleſiæ, mihique ejuſdem Epiſcopo, meiſque ſucceſſoribus fidem ſubjectionis, obedientiam, & reverentiam devote, & fideliter perpetuo exhibere?* ℟. *Volo*.

Tunc electus coram illo flexis genibus facit hanc profeſſionem. In quibuſdam tamen Eccleſiis fit finita Miſſa, omnibus expeditis.

Ego enim S. talis Monaſterii ordinandus Abbas, vel Abbatiſſa, promitto coram Deo, & Sanctis ejus, & fratribus hac congregatione ſolempni, fidelitate, dignamque ſubjectionem, obedientiam, & reverentiam matri meæ Eccleſiæ tali, tibique P. Domino meo, ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopo, & Succeſſoribus tuis ſecundum ſacrorum inſtituta canonum, & prout præcipit inviolabilis auctoritas Romanorum Pontificum. Et hæc manu propria ſuper hoc altare, vel ſuper hæc ſacroſancta Evangelia jurejurando firmo.

Tunc Epiſcopus dicit in priſtino tono: *Omnipotens Deus in iis, & in totis bonis ſit clemens cooperator tuus, Reverendiſſime fili*. Et reſpondeant omnes: *Amen*.

Deinde ſtratis ante Altare tapetis, accumbit ſe Pontifex ſuper faldiſtorium, ille vero, qui benedicendus eſt Abbas, proſternitur totus; & extenditur in pavimento tapetum coram Altari ad ſiniſtrum latus Epiſcopi, & baculus, qui ei debetur dari, ponitur in terra juxta eum ad ſiniſtrum ejus latus. Tunc Cantores incipiunt ſeptem Pſalmos Pœnitentiales, ſubjungentes Letanias. Cumque dixerint: *Ut obſequium ſervitutis noſtræ*, & eidem a Choro reſponſum fuerit, tunc Epiſcopus ab accubitu ſurgens, & ſe ad Electum volvens, baculum in ſiniſtra tenens, dicit primo: *Ut præſentem Electum tuum bene ✠ dicere digneris*. Et ſecundo dicit: *bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris*; producendo ſemper Signum ✠ Crucis ſuper illum. Et mox poſtquam per illum fuerit repetita, redit ad accubitum, cantoribus reſumentibus Letaniam.

Qua finita, ſurgens, proſtrato manente Electo, verſus ad illum dicit: *Pater noſter*. ℟. *Et ne nos inducas in tentationem &c.* ℣. *Salvum fac ſervum tuum*. ℟. *Deus meus ſperantem in te*. ℣. *Emitte ei Domine auxilium de Sancto*. ℟. *Et de Syon tuea-*

Google

tueatur te. ℣. *Hic accipiet benedictionem a Domino.* ℟. *Et miſericordiam a Deo ſalutari ſuo.* ℣. *Memor eſto Congregationis tuæ.* ℟. *Quam poſſediſti ab initio.* ℣. *Dominus cuſtodiat introitum tuum.* ℟. *Ex hoc nunc, & uſque in ſeculum.* ℣. *Dominus cuſtodiat te ab omni malo.* ℟. *Cuſtodiat animam tuam Dominus.* ℣. *Domine Deus virtutum converte nos.* ℟. *Oſtende faciem tuam, & ſalvus ero.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus. Concede quæſumus omnipotens Deus affectui noſtro &c.*

Oratio quæ dicatur adhuc illo proſtrato: *Cunctorum bonorum inſtitutor, Deus, qui per Moyſen &c.*

Deinde junctis manibus ante pectus, mediocri voce dicit: *Per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen. Dominus vobiſcum & cum ſpiritu tuo. Surſum corda. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo noſtro. Dignum & juſtum eſt. Vere dignum & juſtum eſt, æquum, & ſalutare, nos tibi ſemper, & ubique gratias agere, Domine Sancte, Pater Omnipotens æterne Deus, affluentem ſpiritum &c. Præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.*

Deus cui omnis poteſtas, et dignitas famulatur &c.

Omnium Domine fons bonorum &c.

Alia Oratio, quam quidam dicunt: *Exaudi Domine preces noſtras, quas in conſpectu &c.*

Poſtea dat ei genua flectenti Regulam, dicens: *Accipe Regulam a Sanctis Patribus ad regendum, cuſtodiendamque gregem tibi a Deo traditum, quatenus Deus ipſe te confortaverit, ac fragilitas humana permiſerit. Accipe gregis Dominici paternam providentiam, & animarum procurationem, & per divinæ legis incedendo præcepta, ſis ei dux ad cæleſtis hæreditatis paſcua: adjuvante Dño noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus in ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.*

Deinde dat ei baculum paſtoralem, dicens: *Accipe baculum paſtoralis officii, quem præferas catervæ tibi commiſſæ, ut ſis in corrigendis vitiis pie ſæviens, & cum iratus fueris, miſericordiæ memoreris.* ℟. *Amen.*

Oratio: *Te omnipotens & piiſſime Domine deprecamur, hunc famulum tuum &c.*

His omnibus expletis, cantatur *Alleluja*, vel Tractus, ſi tempus requirit; & Electus ducitur ad ſedem in Choro, vel alibi, ubi audiat totam Miſſam, & procedit in Miſſa ordine ſuo. Debet autem electus offerre duos cereos accenſos, duos panes, & duas amphoras vino plenas; & poſtquam Epiſcopus communicaverit, ipſe benedicendus communicare debet, non tamen debet ſumere de ſanguine, ſicut facit conſecratus in Epiſcopum. Miſſa finita, Epiſcopus campanis pulſantibus, ducit illum ad Chorum, & ſtatuens eum in ſede ſui Prædeceſſoris, dicit illi: *Accipe plenam, & liberam poteſtatem regendi hoc tuum Monaſterium, & congregationem ejus, & omnia quæ ad illud exterius, & interius, ſpiritualiter, & temporaliter pertinere noſcuntur.* Vel ſi hoc fit (in margine legitur, benedicitur) in Eccleſia Cathedrali, ſtatuit illum in aliquo ſtallo alicui dignitati deputato, ſecundum morem cujuſque, dicens: *Sta in juſtitia, & veritate; tene locum a Deo tibi delegatum; potens eſt enim Deus, ut augeat tibi gratiam ſuam.*

Tunc Archidiaconus incipit alta voce hymnum *Te Deum laudamus*; Et Epiſcopus redit ad Altare, illo ibi dimiſſo; Cumque dicitur verſus, *Te æternum Patrem &c.* tunc ſi ſit in proprio Monaſterio fratrum ſuæ Congregationis, per ordinem oſculantur eum reverenter flexis genibus. Poſtea coram illo ymno finito, dicit Epiſcopus. ℣. *Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.* ℟. *A templo ſancto tuo, quod eſt in Jeruſalem.* ℣. *Salvum fac ſervum tuum.* ℟. *Deus meus ſperantem in te.* ℣. *Eſto ei Domine turris fortitudinis.* ℟. *Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.* ℣. *Domine exaudi orationem meam. Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Benedictio. Exaudi Domine preces noſtras &c.*

Et poſtea dicatur Miſſa, quæ in conſecratione Epiſcopi dicitur, vel ſequens ſecreta, & poſtcommunio dicatur ſub uno *Per Dominum* cum collecta, & ſecreta, & poſtcommunione diei. Oratio. *Concede quæſumus Domine huic famulo tuo, ut prædicando, & exercendo &c.* Secreta. *Munera noſtra quæſumus Domine &c.* Poſt communionem. *Hæc nos communio Domine purget a crimine &c.*

ORDO III.

Ex alio Bibliothecæ Vaticanæ Pontificali ms. Codice Num. 4748. notis a nobis illuſtrato, quem putamus ex charactere, & ritibus quos continet, ante annos CCC. uſui fuiſſe Romano Pontifici.

Benedictio Abbatis, vel Abbatiſſæ.

IN benedictione Abbatis habentis Pontificalia, ſunt iſta neceſſaria, quæ ſequuntur. Et debent in una parte Eccleſiæ, in qua fieri debet ordinatio longe a ſede Pontificis, præparari, videlicet duo tapetia, vel tria, faldiſtorium, aqua, & tobalea ad lavandum manus: alia tobalea ad tergendum os, & vultum, quam tenet Clericus unus ſibi aſſiſtens. Item alia tobalea ad ponendum ſuper genua ſua, poſtquam paratus eſt. Item duo magni panes, tobaleis duabus cohoperti, duæ fialæ vini, una albi, & altera rubei, duobus malis, ſeu pomis cohoperte, & duo magna torticea cerea. Item neceſſaria ſunt ornamenta, videlicet (*a*) ſucca, amictus, alba, cingulum, manipulum,

(*a*) Quid *Succa* ſit, ignotum videtur Carolo Dufreſne; ait enim in ſuo Gloſſario, verbo *Succa*, quod ſit cujuſdam veſtis ſpecies. Meminit inter alios ejus vocabuli Nicolaus III. Pontifex Maximus in quadam ſua conſtitutione, quam pro divini cultus amplificatione in Baſilica Vaticana edidit anno Chriſti MCCLXXVIII. ubi inter alia de indumentis Canonicorum inquit: *Nunquam appareant in eadem, quin ſaltem ſuccas habeant.* Thomaſſinus Parte I. *Diſciplinæ* Lib. II. Cap. LII. Num. V. legendum ibidem putat potius *ſaccos*, quam *ſuccas*; eaque voce ſignificari ſcribit Superpelliceum manicis truncatum alicubi etiam nunc uſitatum, licet a Concilio Aquenſi anno MDLXXXV. damnatum fuerit. Puto equidem, *Succam*, ſi non eſt ipſum Rochetum, ſeu Camiſia linea, ei tamen ſimillimam eſſe videri. Etenim ex Romano Ordine Jacobi Cardinalis Cajetani, Cap. LXXXVII. Cardinalium habitus ad menſam cum Pontifice accumbentium Feria V. in Cœna Domini ita deſcribitur: *Cardinales vero omnes tam ſeculares, quam Regulares habebant coctas cum ſuccis, ſive camiſiis albis, & mitris ſimplicibus de guarnello in capite &c.* Extat laudati Jacobi Cajetani Codex ms. in celeberrima Bibliotheca bonæ memoriæ Cardinalis Imperialis, qui anno elapſo octagenario major in Domino obiit. Ceterum de voce *Succa* fuſe, ac erudite diſſerit vir clariſſimus Dominicus Georgius Lib. II. *De Liturgia Romani Pontificis*, Cap. II. Num. XV. ubi etiam tradit ex quodam Chronico Nonantulano ms. De inſtitutis, & ritibus ſub Federico I. Imperatore, cujus verba refert memoratus Dufreſne verbo *Subtaneum*, arbitrari ſe *Succa* vocabulum a *Xoca* manaſſe, quæ barbaris temporibus lineum erat indumentum.

lum, ſtola, & pluviale, quæ debent habere induta antequam incipiatur Miſſa. Debet etiam habere caligas, ſandalia, tunicellam, dalmaticam, cirothecas, annulum, mitram regularem ſui ordinis, & baculum paſtoralem, & Miſſale ad dicendum officium. Et debet equus albo (*a*) bocharano cohopertus ante Eccleſiam præparari, poſt elevationem Corporis Chriſti factam.

His ita præparatis, Miſſaque a ſchola, vel Pontifice incepta, debet Electus dicere ſubmiſſa voce totum officium Miſſæ uſque ad Euangelium, & poſt reſidet in ſuo faldiſtorio, & ſchola, ſive cantor proſequitur officium Miſſæ uſque ad penultimum verſum Tractus, vel ad repetitionem *Alleluja*, quod dicit immediate ante Euangelium. Tunc duobus Acolitis præcedentibus, & duobus Clericis indutis ſuperpeliceis, portantibus regulam, & baculum paſtoralem, ac annulum, ſequentibus, ducitur electus coram Pontifice, & ab eo tunc benedicitur; & regula ſui ordinis, baculus paſtoralis, & annulus ſibi datur: quo facto pedem, & os Domini Papæ ipſum benedicentis oſculatur, vel manum, & os alterius benedicentis.

Deinde revertitur Abbas ad ſedem ſuam, & ibi dicit ſubmiſſa voce Euangelium, *Credo in unum Deum*, & Offertorium; ſchola vero, ſive cantor proſequitur penultimum verſum Tractus, vel repetitionem *Alleluja*, quod dicit immediate ante Euangelium, ac totum Officium Miſſæ uſque ad poſt Offertorium. Et, dum cantatur Offertorium Abbas offerat Pontifici, primo duos magnos panes tobaleis cohopertos, manum ejus oſculando; ſecundo duas fialas vini duobus malis cohopertas, & oſculatur manum ejus; tertio duos magnos cereos, manum ejus oſculando, & poſt pedem Papæ, qui oblata leniter tangat.

Deinde revertitur Abbas ad ſedem ſuam, & ibi poſt elevationem Corporis Chriſti factam, calciatis caligis, & remoto pluviali, induitur tunicella, & dalmatica, & reſumit pluviale, & ſic paratus reſidet in ſede ſua, donec Pontifex fecerit Corporis, & Sanguinis Chriſti perceptionem. Et nota, quod interim, dum reſidet in ſede ſua, debet providere juramentum ſcriptum in libro Euangeliorum, quod poſtea præſtare tenetur.

Poſt perceptionem a Pontifice factam, ducitur Abbas ante eum in ſede ſua ſedentem, & de manu ejus recipit Euchariſtiam, manum ejus oſculando, antequam ipſam recipiat; & cum ipſam recipit, os ipſius. Deinde revertitur Abbas ad ſedem ſuam, & Pontifex proſequitur officium Miſſæ uſque ad finem ultimæ orationis. Tunc idem Abbas redit ad Altare, & benedictione a Pontifice data, ſi Papa ordinaverit, dicit Abbas ter coram ipſo in tono lectionis: *Multos annos*; ita quod ſecunda vice dicat altius, quam prima; & tertia altius, quam ſecunda; qualibet vice genua flectendo; & deinde oſculatur pedem ejus. Si vero alter, quam Papa ordinaverit, benedictione a Pontifice data, dictus Abbas tantum manum ejus oſculatur, *Multos annos*, non dicendo. Poſt immediate recedit Papa de altari, & reducunt eum duo Dyaconi Cardinales uſque ad ſedem ſuam; qui deinde revertentes ad Altare, ab ipſo Abbate, prout moris eſt, recipiunt juramentum, & ipſum ad oſculum recipiunt.

His ita peractis, Abbas ad ſedem ſuam reverſus, aſſumens cirothecas, annulum pontificalem, mitram, & baculum paſtoralem in manu ſiniſtra, vadit extra Eccleſiam (*b*) ſignando cum dextra; & aſcendens equum albo bocharano cohopertum, vadit uſque ad domum Pontificis, ab utroque latere cum dextra manu ſignando, Clerico uno cum eo equitante, induto ſuperpeliceo, & portante baculum paſtoralem ante ipſum uſque ad domum Pontificis, eundem Abbatem per viam præcedente. Et nota; quod ſi inmediate poſt Pontificem veniat per eandem viam, a benedictione danda per viam debet Abbas ſe penitus abſtinere.

Cum autem venerit ad domum Pontificis, deſcendit de equo, & ad aliquam cameram declinat, ubi deponit veſtimenta ſua, ſive ornamenta, habitum ſuum conſuetum reſumendo. Deinde Pontificem venientem ad menſam addexterato (*c*) & de aqua ad lavandum manus ei ſervit: quo facto reddit Pontifici annulum ſuum, oſculando ejus manum. Deinde cum inchoatur, *Benedicite*, recipit Abbas armutiam Pontificis, manum ejus oſculando, & facta benedictione menſæ, reddit ei armutiam (*d*) ſuam, manum ejus oſculando. Tunc Pontifex vadit ad menſam ſuam, & eo ſedente Abbas vadit ad menſam ſuam ſimiliter. Et primo cibo dato, Abbas per aliquem ſibi familiarem præ-

(*a*) Bocharanum, quod apud Carolum Dufreſne, alii *boqueranum*, alii *bachiranam*, alii alias vocant, telæ ſubtilis ſpecies eſt. Vincentius Beluacenſis Lib. III. Speculi hiſtor. Cap. LXXXV. *Aliæ mulieres*, inquit, *boquaranno ſtricto ſub cingulo multis plicis ſumptuoſis operato, & inſuto . . . . . veſtiuntur*. Idem Lib. XXXII. Cap. IV. *Tunicas miro modo formatas portant de buccarano*. Et Cap. VII. *bucaranum* habet. Paulus Venetus Lib. III. Cap. XLV. *buchiranum*. Vide geſta Guillelmi Majoris Epiſcopi Andegavenſis, Cap. XXII. Occurrit ea vox quoque apud veteres Italiæ noſtræ Scriptores. Joannes Boccacius in Novella ſua LXXX. ita ſcribit: *Una coltre di bucherame cipriana bianchiſſima*. Item Joannes Villanus Lib. X. Cap. CLXVIII. ejus quidem vocis in hunc modum meminit: *L'altro* (Pallio) *fu di panno ſanguigno, che lo corſono i Fanti a pie, e l'altro di bucherame bambagino, che lo corſono le Meretrici dell'oſte*. Marcus tandem Polus in hiſtoria quæ vulgo dicitur *Milione*, ſic ait: *Nel Commmento è una Città che ha nome Arzinga, dove ſi fa il miglior bucherame del mondo*. Atque hæc ſatis eſſe poſſunt pro explicando illo Vaticani Pontificalis loco: *Debet equus albo bucherano coopertus &c.*

(*b*) Abbatem per vias non poſſe populis benedicere, teſtatur in Epiſtola XLII. ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum S. Bernardus *Cur non & ſacros ordines celebratis, & datis benedictiones in populis?* Videtur omnino loqui non de Presbyterali, ſed Epiſcopali benedictione. Ipſam non minus, quam ſacrorum ordinum collationem cenſet Epiſcopali dignitati reſervatam; uti obſervat eruditus Lupus in Septimum S. Gregorii VII. Concilium Romanum. Primum hujus benedictionis dandæ privilegium Petro Cavenſis in noſtro Regno Neapolitano apud Salernum celeberrimi Monaſterii Abbati donavit Urbanus II. uti conſtat ex ejus diplomate apud Baronium ad annum MXCII. Ceterum & ſi facultas hæc benedicendi adeo tandem invaluerit, ut facta ſit commmune jus omnium Abbatum; tenenda nihilominus ſententia Alexandri IV. in Cap. *Abbates*. *De privilegiis* in VI. ubi ita ait: *Alibi autem publice, aut per vias, civitates, caſtra, & villas populis, & plebibus benedictionem facere, vel impertiri non valeant, niſi hoc eis expreſſo Apoſtolico privilegio ſit conceſſum*.

(*c*) Addexterare idem eſt tegere latus dextrum, ad dexteram cujuſpiam ſtare, incedere, conſidere. Occurrit ea vox frequentiſſime in Ordinibus antiquis Romanis, ut apud Mabillonium in Muſeo Italico videre eſt Tom. II. & apud Scriptores Eccleſiaſticos paſſim. Ceremoniale Cencii Camerarii ſic ait: *Deinde duo de majoribus Cardinalibus addextrant uſque ad Altare*. Apud Raynaldum ad annum MCCCXI. Num. XIII. Clemens V. Pontifex Maximus ea item voce uſus eſt ubi dixit; *Cum ipſe Pontifex equum aſcenderit tenent ſtapedium ſellæ ejus . . . . . & arrepto freno aliquantum ipſum addextret*. Certe Etruſca lingua *addeſtrare*, proprie eſt Principi ad equum inſervire.

(*d*) Fuit vel olim armutia, ſeu almucia, amictus, quo Canonici caput, humeroſque tegebant. Vide Concilium Ravennenſe anni MCCCXIV. Can. x.

præſentet Pontifici (a) neulas, vinum (b) clarentum, & (c) ſpecies.

Sumpto prandio præparatur aqua ad lavandum manus, & Abbas ſurgens de menſa, ſervit de aqua Pontifici: quod facto reddit ei annulum ſuum, oſculando ejus manum. Deinde bibit Pontifex, & dat ſiphum Abbati ſibi a dextris aſſiſtenti, quem debet Abbas recipere, manum ejus oſculando, & tradere immediate (d) domicello Pontificis, & ad ſedem, in qua ſedit in prandio, reverti. Et ſedens in eadem, ſiphum recipit de manu domicelli Pontificis, & bibit.

Poſtea hæc, omnibus ſurgentibus, recipit Abbas armuſſiam ordinatoris, oſculando ejus manum; & referuntur gratiæ: quibus redditis, redd t Abbas armuſciam ſuam Pontifici, manum ejus oſculando. Deinde addexterat Pontificem ad cameram ſuam revertentem, & cum intraverit cameram, Abbas cum licentia ejus deſcendit, & vadit ad viſitandum Cardinales, ſi ipſa ordinatio facta fuerit in Curia. Nota, quod Acoliti debent habere panem, & vinum oblatum Ordinatori ab Abbate: Cardinalis, vel alter, qui dicit Euangelium, unum de torticeis cereis, & Subdiaconus aliud. Item (e) Mappularii ſervientes in camera equum bacharano cohoperto, & pluviale. Item nota, quod Abbas non habens pontificalia, utitur omnibus ſupradictis, exceptis tunicella, dalmatica, mitra, annulo, cirothecis, caligis, & ſandaliis. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. Oratio. *Quæſumus omnipotens Deus, ut famulum tuum N. quem ad regimen animarum eligimus, gratiæ tuæ dono proſequaris, & ut, te largiente, cum ipſa tibi electione placeamus. Per*. Alia Oratio. *Cunctorum bonorum inſtitutor Deus &c.*

Deinde manum ſuper caput ejus imponendo, dicit hanc orationem in modum præfationis. *Oremus. Omnipotens affluentem ſpiritum tuæ bene ✠ dictionis ſuper hunc famulum tuum N. nobis orantibus propitiatus infunde, ut qui hodie per noſtræ manus impoſitionem Abbas inſtituitur, ſancti ✠ ficatione tua digne a te electus permaneat, ut nunquam poſtea de tua gratia ſeparetur indignus. Suſcipiat te largiente Domine hodie in bono opere perſeverantiam &c.*

Deinde Regulam tradit ei dicens: *Accipe regulam a Sanctis Patribus nobis traditam ad regendum, cuſtodiendumque gregem a Deo creditum, quantum Dominus ipſe te confortaverit, & fragilitas humana permiſerit.*

Sub-

(a) Neulæ, quas alii *neblas*, alii *nebulas* vocant, ut ait Bernardus Monachus Seculi XI. Scriptor in conſuetudinibus Cluniacenſibus mſs. Cap. LXXVII. & ex eo Udalricus Lib. I. Cap. XLIX. ſunt *quæ in ferramento caracterate de conſperſione farinæ tenuiſſime fiunt*. Addit idem Bernardus, eas quidem ab hominibus Romanæ linguæ *nebulas*, a popularibus ſuis appellari *Oblatas*. Verum aliter conſtat ex veteribus ſtatutis Canonicorum S. Quintini; ajunt enim quod *debet habere unuſquiſque privatus decem nebulas, & quinque oblatas*. Tempus, quo nebulæ a Monachis ederentur, ita deſcribit laudatus Bernardus apud Marquardum Herrgott Benedictinum in eo libro quem inſcribit: *Vetus diſciplina monaſtica*, Parte prima, Cap. VII. Pag. 151. *A feſtivitate omnium Sanctorum uſque ad Natale Apoſtolorum Petri & Pauli, cum Dominico, & omni die, in qua ſumus omnes in Cappis ad Miſſam, per conſuetudinem facit fieri neblas ad cœnam fratrum, & quiſque debet habere quinque, niſi forte aliquem fructum habeat aliquando Cellerarius, unde eis inſerviat &c.* Sane curioſus eſt ritus, qui habetur in Ordinario ms. Eccleſiæ Rotomagenſis, ubi de Feſto Pentecoſtes ſic inquit: *Dum incipitur*, Veni Creator, *projicientur per familiares Theſaurarii exiſtentes in deambulatoriis inferioribus Turris, ante Crucifixum ſcilicet inferius, & quam poterunt infra chorum, folia quercuum, nebulas, & ſtupas ardentes in magna quantitate, & a* Gloria in excelſis, *emittent volare verſus Chorum aves parvas, & mediocres cum nebulis ligatas ad tibiam in competenti numero, & continuabunt præmiſſa uſque ad officium Miſſæ, nec ceſſabunt, niſi dum dicetur Evangelium. Et hæc omnia fiant expenſis theſaurarii, & capituli, æquis partibus*. Recitat hunc locum in ſuo Gloſſario Carolus Dufreſne, verbo *Nebula*, ubi etiam teſtatur, deſcriptum ritum ad exprimendum ſacræ ſolemnitatis myſterium in aliquot apud Gallos Eccleſiis etiamnum obtinere. Laudant hunc ritum Galli, & quidem recte, ſed miror tamen, cur ipſi aliarum regionum ritus præſtantiores irridere non vereantur. Vide etiam de nebulis Martenium *De antiquis Monachorum ritibus*, Lib. III. Cap. VIII.

(b) Vinum clarentum. Bartholomæus Anglicus Lib. XIX. De proprietatibus rerum, Cap. LVI. *Claretum*, inquit, *ex vino, & melle, & ſpeciebus aromaticis confectum: nam ſpecies aromaticæ in ſubtiliſſimum pulverem conteruntur, & in ſacco lineo, vel mundo cum melle, vel zucara reponuntur. Vino autem optimo ſpecies perfunduntur, & reperfunduntur, quemadmodum fit lixivia, & tamdiu renovatur perfuſio, donec virtus ſpecierum vino incorporetur, & optime clarificetur; unde a vino contrahit fortitudinem, & acumen; a ſpeciebus autem retinet aromaticitatem, & odorem; ſed a melle dulcedinem mutuatur, & ſaporem*. Meminit & vini clarenti, quod tamen claretum appellat, ut etiam eo nomine alii vocant, Cencius Camerarius in ſuo Ceremoniali apud Baronium ad annum MCXCI. *Pincerna inſuper, & Mareſcallus tam de comeſtione, quam de aliis donariis remunerantur ſimiliter, excepto quod capita porcorum aptata non habent, neque claretum*. Loquitur Cencius de munuſculis dari ſolitis miniſtris, ac officialibus Romanæ Curiæ poſt conſecrationem novi Romani Pontificis. Ergo claretum vinum eſt factitium dulce & aromaticum.

(c) Species, aromata ſunt, vel quævis res aromaticæ. Inter ſtatuta Cluniacenſia Petri Venerabilis Cap. IX. ſtatutum illud legitur, *Ut ab omni mellis, ac ſpecierum cum vino confectione, quod vulgari nomine pigmentum vocatur . . . . . fratres abſtineant*. Occurrit ea vox paſſim apud Scriptores, inter quos Nangii continuator anno MCCCLIX. *Et tunc ad invicem*, inquit, *in ſignum pacis vinum, & ſpecies cum gaudio receperunt*. Eſt lepidum Medicorum proverbium apud Ioannem Sariſberienſem Lib. V. Policratici Cap. X. quod duobus hiſce verſibus continetur:

Pro ſolis verbis, montanis utimur herbis.
Pro caris rebus, pigmentis, & ſpeciebus.

Teſtatur inter alia Carolus Dufreſne, verbo *Species*, familiarem eſſe Gallis formulam, *Donner vin, & eſpecies*. Id quod auctor auctoritate complurium Scriptorum Gallorum comprobat.

(d) Domicellus quamvis varie accipiatur apud antiquos Scriptores, ſignificare hic tamen videtur nobiliorem aliquem Pontificis famulum.

(e) Mappularii apud Innocentium III. Lib. II. *De Myſteriis Miſſæ*, Cap. VII. pro quatuor miniſtris accipiuntur, qui *ſuper Pontificem ferunt Mappulam* (ideſt Baldachinum) *quatuor baculis colligatam*. Ait quatuor iſtos baculos quatuor Sacræ Scripturæ ſenſus ſignificare Litteralem, Allegoricum, Tropologicum, & Anagogicum. Certe hic Mappularii a mappula dicti ſunt, quæ inſtratum equi ſignificat, non vero baldachinum, ſeu manipulum. Quæ interpretatio contemni nequaquam debet, cum in Can. *Conſtantinus* XIV. Diſtinctione XCVI. ita legamus: *Et ut ampliſſime Pontificale decus perfulgeat, decernimus, ut Clerici ejuſdem Romanæ Eccleſiæ mappulis, & linteaminibus, ideſt candidiſſimo colore decoratos equos equitent*. Idem habetur in Lege Unica, Cod. *Nulli licere in frænis &c.* Lib. XI. Et ut alios omittam Scriptores eandem interpretationem docentes, Torrigius de Cryptis Vaticanis Pag. 386. editionis ſecundæ, ubi refert, inſtratum ex albo in rubrum Cardinalibus mutare conceſſum fuiſſe a Paulo Papa II. ſic inquit: *Iſtituì che le mule de' Cardinali ſi addobbaſſero di roſſo, uſandoſi prima drappo bianco nelle loro gualdrappe, chiamate nell' Autentica* Mappæ, *come ſcrive il Cardinal Papienſe, che fu a quel tempo*. Dicti ſunt itaque Mappularii, qui curam habebant ornamenta ſuper equis ſternendi. Erant etenim mappæ, ſeu mappulæ, equorum ſtrata, de quibus in Conſtantini Papæ vita mentionem facit Anaſtaſius Bibliothecarius.

Digitized by Google

Subſequenter dat ei baculum paſtoralem, & ait: *Accipe baculum &c.*

Deinde annulum, ſi eſt dandus, dicens: *Accipe annulum, fidei ſcilicet ſignaculum &c.*

Benedictione ſacta, oſculatur Abbas manum, & os Pontificis. Poſt communionem vero Pontificis, communicat de manu ipſius, recipiens Euchariſtiam tantum, ſine ſanguine, oſculando manum ejus, antequam eam recipiat, & os, cum cepit.

Finita Miſſa, præſtat Abbas Pontifici, vel alii, cui voluerit pro eo ſuper altare juramentum fidelitatis, & oſculatur recipientem juramentum.

Specialis benedictio Abbatiſſæ præter prædicta de Abbate. Oratio: *Domine Deus omnipotens, qui ſororem Aloyſi Mariam &c.*

ORDO IV.

Ex Euchologio, ſive ex Rituali Græcorum, apud Virum Clariſſimum Jacobum Goar Pag. 395. & ſeq. editionis Venetæ, & apud Morinum De Sacris Ordinationibus, *Parte II.*

ACcedit ad Monaſterium Pontifex, & ſi quidem celebrare voluerit, Pontificium omnem ornatum aſſumit, & a benedictione auſpicatur, dicit: *Ter Sanctum*. Modulum ſancti cujus eſt Monaſterium. *Gloria. Et nunc*. Tum vero a Monachis Sacerdotibus Monaſterii illius, coram Pontifice præſentatur electus hoc pacto: *Reverendiſſime Sacerdos Monachus N. electus, confirmatus, ad ſanctas preces ſuſcipiendas præſentatur, ut Superior, & Paſtor venerandi N. Monaſterii conſtituatur*. Et poſt ſecundam præſentationem exclamat Pontifex: *Sancti Spiritus divina gratia ſit tecum illuminans, confirmans, & intellectum tibi ſuggerens omnibus diebus vitæ tuæ*. Et dicit Sacerdos clara voce: *Attendamus*. Pontifex autem manum impoſitam tenens, ſic precatur:

Deus qui ſalutis humanæ jugiter curam habes, qui & rationale hoc ovile in unum colligis: ipſe omnium Domine ſervum tuum inculpatum, mandata tua indeficienter cuſtodientem, immenſa tua humanitate protege, ut nulla hic ovis pereat, aut a lupo corrumpatur: ſervum inquam tuum, quem Superiorem huic ovili præfici tibi complacuit, dignum tua bonitate oſtende, & omnibus virtutibus exorna, ut per opera propria ſubditis bonum exemplum fiat, & ipſi inculpatæ converſationis illius æmulatores exiſtant, & cum ipſo, tremendo tuo judicio incondemnati aſſiſtant. Exclamando: *Quia tuum eſt regnum, & tua eſt virtus, & gloria.*

Et confeſtim unus Sacerdotum dicit: *In pace Dominum precemur. Pro ſuperna pace univerſi: Pro Epiſcopo noſtro N. & opere manuum ejus, Dominum precemur. Pro nunc promoto N. in Præfectum, & Paſtorem venerandi Monaſterii N. Dominum precemur. Ut benignus Deus noſter in pace, & concordia, & bono ſtatu fraternitatem ejus conſervet, Dominum precemur. Pro fratribus noſtris omnibus, Dominum precemur. Pro ſancto hoc Monaſterio, Dominum precemur. Ut liberemur*. (a) *Suſcipe. Sanctiſſimæ. Quia tu ſanctificas omnia: & tibi gloriam.*

Pontifex: *Pax omnibus. Dominum precemur. Inclina Domine aurem tuam, & exaudi deprecationem noſtram, & ſervum tuum venerandi hujus Monaſterii renuncia Superiorem, fidelem, & prudentem Œconomum ovilis ipſi a tua gratia crediti, in omnibus voluntatem tuam exequentem, & cæleſti regno tuo dignum*. Exclamando. *Gratia, & miſerationibus, & humanitate*. (b)

Tum vero in ſella in Eccleſiæ medio locat illum; tollitque ab eo pallium, & novo illum induit; dicitque: *Locatur in ſolio ſervus Dei N. & ſit Superior, & Paſtor venerandi Monaſterii N.* Et elevant eum cuncti Monachi, dicentes ter. *Dignus. Dignus. Dignus*. Et Epiſcopus Superiorem oſculo excipit; ſicut & cuncti Monachi; Pedumque illi exhibet Pontifex dicens: *Accipe baculum hunc, quo fulcitus, ovile tuum regas; quia rationem ejus in die judicii, Deo noſtro redditurus es*. Deinde multos annos precantur Pontifici, & Superiori; & incipit Miſſa.

DE BENEDICTIONE ABBATISSÆ

TITULUS XVIII.

I. ABbatiſſa Superior eſt, quæ Virginibus Deo in monaſterio dicatis, ſive, uti habetur in Concilio Pariſienſi anni DCCCXXIX. Lib. III. Capite XVIII. ſanctimonialibus præeſt. In Oriente *Amma* quidem dicebatur Præpoſita, hoc eſt Mater, & Abbatiſſa, Syriaco idiomate. Ut enim Syris, Hebræiſque *Ab* Pater eſt, ita *Em*, vel *Amm*, Mater. Narrat Palladius in Hiſtoria Lauſiaca Cap. XXXXII. Pitirionem Abbatem cæleſti monitu ad Monaſterium ſe contuliſſe, ubi puella ſanctiſſima a ceteris comitibus *Sala*, ideſt fatua vocabatur; cum non alia hæc ejus eſſet, fatuitas, quam ſtultitia Crucis, ideſt ſapientia quædam ſalutis, quæ inſanis inſania, ſanis ſalus videbatur eſſe. Ergo huic confeſtim Pitirion ad genua procidit, ab eaque benedici ſe petiit, ſic inquiens: *Benedic Amma*. Frequens eſſe & alibi id nomen apud Palladium, itemque nomine Ammarum matres ſpirituales a Pelagio intelligi, teſtatur Eruditus Thomaſſinus, Parte I. diſciplinæ Lib. III. Cap. XXXXIII. Num. XIII.

II. Apud Romanos, quum adhuc ſuperſtitioni incumberent, virginum maxima, ſeu virgo maxima dicebatur, quæ virginibus Veſtalibus præfecta erat; unde in Domitiano ſcribit Suetonius Cap. VIII. quod ipſe Imperator *Corneliam virginum maximam abſolutam olim, dehinc longo intervallo repetitam, atque convictam defodi imperavit*, & & in Iulio Cæſare Cap. LXXXIII. loquens de teſta-

(a) Apud laudatum Morinum ita hic legimus: *Ut liberemur ab omni tribulatione, ira, periculo, neceſſitate, Dominum deprecemur*. Et ſtatim: *Auxiliare, ſalva, miſerere, conſerva nos, ſanctiſſima immaculata, præ omnibus benedicta Domina noſtra, & ſemper Virgine. Quoniam tu es qui omnia ſanctificas, tibique gloriam reddimus Patri & Filio & Spiritui Sancto, nunc & in ſecula ſeculorum.*

(b) Penes ipſum auctorem additur: *Unigeniti filii tui, cum quo benedictus es cum ſanctiſſimo, bonoque, & vivifico ſpiritu tuo, nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum.*

mento poſt mortem ipſius recitato: *Poſtulante ergo*, inquit, *L. Piſone ſocero, teſtamentum ejus aperitur; recitaturque in Antonii domo, quod Idibus Septembris proximis in Lavicano ſuo fecerat, demandaveratque virgini Veſtali maximæ &c.* Sed & refert eruditus Sigonius de antiquo jure Romano, Cap. XIX. Numam Pompilium quatuor Virgines Veſtales inſtituiſſe cum Veſtalium maxima. Apud Chriſtianos, ne ſacra miſcerentur profanis, & ne Sacræ Virgines cum Veſtalibus confunderentur, monialium Superiores, & Abbatiſſæ dictæ fuerunt; eaque vox in antiquis Synodis, & apud Scriptores Eccleſiaſticos ad eam rem ſignificandam paſſim occurrit, etſi in Lexico viri clariſſimi Caroli Du freſne ultimæ editionis Venetæ, teſtimonia nonnulla extent, quibus Abbatiſſæ perperam pro meretricum lenis accipiuntur.

III. Quod vero ordinationem, ſeu benedictionem Abbatiſſarum ſpectat, S. Gregorius Magnus Pontifex Maximus Lib. VI. Epiſtola XXII. ad Reſpectam Abbatiſſam Maſſilienſem ſcribens, diſtricte præcipit, ut poſt ejus deceſſum, ac deinceps defuncta Abbatiſſa, *Non extranea, ſed quam congregatio ſibi de ſuis elegerit, ordinetur, quam tamen ſi digna hoc Monaſterio judicata fuerit, ejuſdem loci Epiſcopus ordinet*. Erat hoc Monaſterium in honorem Sancti Caſſiani conſecratum, cui memoratus Pontifex & illud contulit privilegium, ut in rebus, vel in diſpoſitione Monaſterii ejuſdem, nec Epiſcopus, neque Eccleſiaſticorum quiſpiam aliquam haberet poteſtatem, ſed omnia ad Abbatiſſæ curam pertinerent, relicta Epiſcopo facultate in moniales, Abbatiſſamque animadvertendi, juxta Sacrorum Canonum vigorem, ſi male agerent, ſeu turpiter viverent.

IV. At vero, ut rem noſtram magis magiſque dilucidemus, conſtat ex eodem Pontifice S. Gregorio, Lib. VII. Epiſtola VII. Abbatiſſas tum ſolemni more ab Epiſcopo ordinatas fuiſſe. Scribens enim Caralitano Epiſcopo Januario de Graviniæ Abbatiſſæ ſacramento: *Poſtquam*, inquit, *ſolemni more Abbatiſſa ab Epiſcopo ordinata eſt, & in Monaſterii regimine per annos plurimos uſque ad vitæ ſuæ tranſitum præfuit &c.* Sed & Sancta Rudegundis ex potentiſſima Francorum Regina, humilis Pictavienſis Parthenonis ab ipſa fundati Sanctimonialis, in Epiſtola, quam legere eſt apud S. Gregorium Turonenſem Lib. IX. *Hiſtoriæ*, Cap. XXXXIII. ſcribit, Agnetem Monaſterii ſui Abbatiſſam, Beati Germani Pariſienſis Epiſcopi benedictione conſecratam fuiſſe. Obiit Germanus anno Chriſti DLX. ut vel inde intelligas, quam antiqua ſit in Eccleſia benedictio, ſeu conſecratio Abbatiſſarum. Ejus ritus fuſe deſcribitur in Ordine antiquo Romano ex vetuſto Canone Theodori Anglorum Epiſcopi, qui, ut alibi dictum eſt, objit anno DCLXXXX. In quo autem antiquus ritus a recentiori differat, ex iis quæ infra ſuis locis dicentur, facile intelliges.

§. I.

Electa in Abbatiſſam, & confirmata benedici debet in die Dominico, vel aliis quibus conſecrantur Virgines, ſi non eſt prius conſecrata, & velata; alioquin fieri poteſt qualibet die, hoc modo. Pontifex paratus omnibus Pontificalibus ornamentis apud Altare majus paratum cum ſua credentia, & rebus conſuetis, procedit in Miſſa uſque ad *Alleluja*, ſi dicitur, ſive ultimum verſum Tractus, vel ſequentiæ excluſive. Interim Electa in veſte ſua audiat Miſſam in Choro, quæ dici debet de die cum collecta pro Electa ſub uno *per Dominum*, ut infra, Pontifice celebrante. *Oratio*.

Da quæſumus Domine, huic famulæ tuæ, quam virginitatis honore dignatus es decorare, inchoati operis conſummatum effectum, & ut perfectam tibi offerat plenitudinem, initia ſua perducere mereatur ad finem. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. ETſi longe ante annum Chriſti milleſimum ſeculi Principes electionibus Abbatiſſarum ſe immiſcerent, admoniti tamen non ſemel fuerunt a Sacris Synodis, ut rem tanti periculi a ſe amoverent: *Similiter poſcimus*, inquit Concilium Aquiſgranenſe II. *ut in Abbatiſſis conſtituendis, & rectoribus Monaſteriorum, veſtrum ſpecialiter caveatis periculum, ſicut vobis ſæpe eſt dictum, & per divinam auctoritatem crebrius manifeſtatam.* Hinc Libro v. Capitularium Regum Francorum, Cap. CCXXXI. jubetur eligi Abbatiſſam a cuncta congregatione, & ubi juramento firmatum fuerit nulla terreſtris cupiditatis inſtigatione celebratam electionem, tunc ab Epiſcopo quoque confirmari: *Abbatiſſa eligatur a cuncta congregatione, non ſecundum ordinem, ſed quam melioris opinionis eſſe conſtiterit, & quam meliores elegerint. Et qui eam eligunt, proponant Sanctis Evangeliis dicentes, quod non propter amicitias, vel gratiam humanam, ſed ſcientes eam fide rectam, & vita caſtam, & adminiſtratione dignam, ad omnemque ſtatum Monaſterii utilem, & tunc confirmetur ab Epiſcopo, cui ſubjectum eſt*. Neceſſe itaque fuit, non modo a tota congregatione eligi Abbatiſſam ſola meritorum contemplatione, ſed & ab Epiſcopo confirmari. Electa enim in Abbatiſſam, & confirmata benedici debet, uti in noſtra Rubrica præſcriptum eſt ex veteri Eccleſiæ diſciplina, & quidem qualibet die, ut affirmat Gloſſa Canonici Juris in Clementina *Attendentes §. ſtatuimus*, verbo, *benedici* Tit. *De ſtatu Monachorum*.

II. Sed diſcutiamus quæſo celebrem laudatæ

Cle-

Clementinæ locum, qui Abbatiſſarum benedictionem ſpectat quammaxime: *Statuimus inſuper*, inquit, *ut quævis ad regimen Abbatiarum aſſumptæ, in Monaſteriis, in quibus Abbatiſſæ ſunt ſolitæ benedici, infra annum a ſuæ confirmationis tempore computandum, munus benedictionis ſuſcipiant; alioquin a jure ſuo, niſi ſubſit rationabilis cauſa, ſe noverint cecidiſſe*. Ubi nota quod docent paſſim Doctores, non omnes Abbatiſſas teneri benedictionem ſuſcipere, ſed inſpiciendam eſſe Monaſterii conſuetudinem XL. annorum ſpatio roboratam, atque ita intelligendam puto noſtri Pontificalis Rubricam, *Electa in Abbatiſſam, & confirmata benedici debet*; ſi nimirum hujuſmodi benedictionis eo in Monaſterio uſus vigeat; tunc enim ſi Abbatiſſa, quæ ex vi conſuetudinis ſui Monaſterii benedici conſuevit, infra annum a die confirmationis, benedictionem ſuſcipere non curaret, à jure ſuo excideret, aliaque Abbatiſſa eligeretur, niſi forte rationabili excuſationi locum daret, vel ejus infirmitas, vel Epiſcopalis ſedis vacatio, vel aliud legitimum id genus impedimentum; ut poſt Gloſſam paſſim docent Doctores.

III. Quamquam vero ex traditis ad initium Tituli Abbatiſſas Epiſcopi benedicere conſueverint, admonendum hic tamen videtur, Abbatiſſas exemtas, & Abbatibus ſubjectas, quæ per conſuetudinem ſolitæ ſunt benedictionem accipere, ab eiſdem eſſe benedicendas. Non enim obſtat, quod Auguſtinus Barboſa, *De officio, & poteſtate Epiſcopi*, Parte II. Allegatione XXVII. Num. 21. & alii dicant, ad Epiſcopum ſpectare benedictionem Abbatiſſarum. Nam reſpondet Tamburrinus Tomo I. *De jure Abbatum*, Diſputatione XXII. Quæſtio VIII. intelligendum id eſſe de Abbatiſſis non exemtis, quæ ſub Epiſcopi poteſtate, & juriſdictione ſunt, non autem de aliis; ne fruſtra exemtæ dicerentur. Addi etiam hic poteſt, tum Innocentium VIII. cum etiam Clementem VIII. conceſſiſſe Abbati Ciſtercienſis Ordinis Generali, ut poſſit non modo ipſe Abbates, & Abbatiſſas ordinis ſui benedicere, ſed etiam deputare Vicarios per Provincias, qui benedictionem novis Abbatibus, atque Abbatiſſis impenderent, uti videre eſt apud Renatum Choppinum in ſuo Monaſt. Lib. II. Tit. I. Num. VII. in margine, & apud laudatum Tamburrinum Diſputatione XI. Quæſito XI. Atque hinc eſt, quod Benedictus XIII. in ſua Conſtitutione, qua Abbatibus Regularibus perpetuis injunxit, ut infra annum a die eorum electionis, Epiſcopalem Benedictionem ſuſcipere teneantur, ſpecialia indulta præſervans, ſic præſcripſerit: *Quo vero ad Abbates, quibus a Romanis Pontificibus Prædeceſſoribus noſtris indultum fuerit, ut a ſuis ſuperioribus Regularibus, vel ab eorum Prælatis delegatis benedictionem ſumere poſſint, &c.* Cæterum Abbatiſſæ ordinationem fieri poſſe a Presbytero, expreſſum quidem habetur in Capitulo Theodori Archiepiſcopi Cantuarienſis Num. II. *Presbyter*, inquit, *poteſt Abbatiſſam conſecrare cum Miſſæ celebratione*. Ubi nota, veterem fuiſſe ritum, ut nonniſi cum Miſſæ ſacrificio, quam ipſa audiret, benedictio Abbatiſſæ perageretur. Cui ritui plane conſentit Rubrica noſtri Pontificalis, ubi ait: *Interim electa in veſte ſua audiat Miſſam in Choro*. Qualis autem Miſſa in benedictione Abbatiſſæ ab Epiſcopo diceretur ante emendationem Romani Pontificalis auctoritate Clementis VIII. & Urbani VIII. factam, vide in editis Pontificalibus ante ipſos Romanæ Sedis Epiſcopos.

IV. Varias rationes, propter quas Abbatiſſa benedici ſolet, egregie complexus eſt vir æque pius, ac doctus Humbertus de Romanis Burgundus, quintus Ordinis Prædicatorum Generalis Magiſter, qui obiit circa annum MCCLXXVI. Is Auctor præclariſſimus Lib. II. *De modo promte cudendi ſermones*, Cap. XXXVII. de ſolemni benedictione Abbatiſſæ diſſerens, inter alia ita ſcribit: Ideo ultra conſecrationem Virginum datur ei ſpecialis benedictio poſtquam electa fuerit in Abbatiſſam, ut ipſa ſuperegrediatur univerſas. Item notandum, quod Diabolus, qui habet ſpeciales inimicitias ad Mulieres ſecundum quod dicitur Geneſis III., majorem habet contra illam, quæ præeſt, quia totum pondus vertitur ſuper tales. Item onus cuſtodiæ animarum eſt tantum, quod eſt ipſis angelicis humeris formidandum. Item hujuſmodi prælatio requirit occupationem non ſolum circa ſpiritualia, ſed etiam temporalia, in qua de facili declinatur a bono. Et ideo bene eſt neceſſaria gratia Abbatiſſæ, ut ejus adjutorio melius reſiſtere poſſit Diabolo, & onus prædictum melius portare, & inter occupationes mundanas melius ſe cuſtodire a malo. Præterea ad eam, quæ præeſt, pertinet fortiter in multis agere, prudenter ſubditas edocere, ſanctitatis exempla in ſe monſtrare. Cum ergo mulier de ſui natura ſit debilis, & minus prudens, & prona ad malum, bene eſt Abbatiſſæ gratia neceſſaria, per quam contra naturam ſexus ſui reddatur fortis, & prudens, & ſancta. Præterea Abbatiſſa habet facere multa cum ſuperioribus, Deo ſcilicet, & Angelis, & cum inferioribus ſuo regimini ſubjectis: item cum exterioribus circumquaque adjacentibus, & inde bene indiget gratia, ut ſit gratia ſuperius per ſanctam conſcientiam, inferius per regimen gratioſum, exterius per bonam famam. Porro virtute benedictionis creditur, quod datur abundantia gratiæ; & ideo cum Abbatiſſa tot indigeat gratiis, bene ordinatum eſt ab Eccleſia, ut benedicatur. Hactenus ipſe Humbertus, cujus opera, videri poſſunt Tomo XXV. Bibliothecæ Patrum ultimæ editionis.

§. II.

Dicto Graduali, ſeu Tractu, vel Sequentia uſque ad ultimum verſum excluſive, Pontifex accedit ad Faldiſtorium ante medium Altaris, & ibi ſedet cum Mitra. Electa vero e Monaſterio egreſſa, aſſociata a duabus matronis ſenioribus, ac velo ante faciem demiſſo, Pontifici præſentata, coram eo genuflexa in manibus habens ſchedulam ſcriptam, & ſuo pendenti ſigillo ſigillatam, debitæ fidelitatis juramentum præſtat Pontifici ſuo Ordinario in hunc modum. *Ego N. Monaſterii N. ordinanda Abbatiſſa, promitto coram Deo, & San-*

ctis ejus, & hac ſolemni Sororum congregatione, fidelitatem, dignamque ſubjectionem, obedientiam, & reverentiam matri meæ Eccleſiæ N. nominando Eccleſiam cujus juriſdictioni ordinariæ ſubjecta exiſtit, *tibique N. Domino meo ejuſdem Eccleſiæ Patriarchæ*, vel *Archiepiſcopo*, aut, *Epiſcopo, & Succeſſoribus tuis ſecundum Sacrorum Canonum inſtituta, & prout præcipit inviolabilis auctoritas Pontificum Romanorum.*

§. III.

Si vero fuerit exemta, ita præſtabit juramentum: *Ego N. Monaſterii N. ordinis S. N. ab hac hora in antea fidelis, & obediens ero Beato Petro Apoſtolo, Sanctæque Romanæ Eccleſiæ, & Domino noſtro, Domino N. ſuiſque ſucceſſoribus canonice intrantibus, & tibi, vel pro tempore exiſtenti meæ Religionis Superiori ſecundum regulam Sancti Patris noſtri N., & prædicti Ordinis conſtitutiones.*

Deinde Librum Euangeliorum, quem Pontifex ſuper genua ſua tenet apertum, inferiori parte ejuſdem libri Electæ verſa, quam ipſa Electa ambabus manibus ſuper ſcripturam poſitis tangit dicens: *Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Euangelia.*

COMMENTARIUS.

I. Quemadmodum Abbates qui privilegiorum expertes erant, profeſſionem ſubjectionis, dum benedicebantur, faciebant Epiſcopis ſuis, ita etiam Abbatiſſæ; adeo ut Epiſcopus Pictavienſis Abbatiſſam Fontis Ebraldi, tametſi contrariis munitam privilegiis huc adegerit, & contra privilegium conſuetum, Abbatiſſam ipſam coegerit profeſſionem ſibi, & obedientiam promittere, quam ſibi Apoſtolica Sedes retinuerat, ut conquiritur Petrus Abbas Cellenſis Lib. I. Epiſtola 111. ad Alexandrum Papam III. juxta editionem Viri Clariſſimi Jacobi Sirmondi Tomo 111. Operum. Verba Cellenſis in ea Epiſtola hæc ſunt: *Ubi cauſæ poſtulandæ perorare per ſe ſufficit prærogativa, ſoles rogantis etiam minus idonea recipi perſona. Supplet namque dignitas petitionis inſufficientiam poſtulantis. Prædeceſſorum veſtrorum privilegiis, & beneficiis Abbatiam fontis Ebraldi ſublimatam, & communitam, ubique divulgatum, & notum eſt in partibus noſtris. Epiſcopus autem Pictavienſis eum rigare debuiſſet, & fovere plantationi dextræ Dei, & veſtræ, nititur libertatem hujus Eccleſiæ diminuere, & contra privilegium conſuetum, Abbatiſſam cogit profeſſionem ſibi, & obedientiam promittere, quam ſibi Sedes Petri retinuit. Gloriam itaque veſtram alteri non detis, ſed omni remoto mediatore, propria benedictione, & protectione, & Abbatiſſam, & Abbatiam, ut dignum eſt, foveatis.* Sane docet in Nota ad eam Epiſtolam Sirmondus ex Sugerii Abbatis Epiſtola ad Eugenium III. veterem fuiſſe controverſiam, ut Epiſcopi Abbatiſſas ad profeſſionem ſibi faciendam cogerent; additque Hadriani IV. extare in Tabulario Fontis Ebraldi reſcriptum, quo ſtatuit, ut Abbatiſſa profeſſionem Epiſcopo Pictavienſi, & obedientiam ea lege præſtet, ut Epiſcopus Monaſterio nihil oneris imponat. Ex quo quidem patere infert Auctor eruditiſſimus, aut moniales decreto Pontificis non ſtatim paruiſſe, aut Epiſtolam hanc non Alexandro ſcriptam fuiſſe, ſed Hadriano ante ejus reſcriptum.

II. Tradit præterea Mabillonius, Præfatione 1. in Seculum VI. Ordinis S. Benedicti, ubi ait Cellenſis, Sedem Petri hanc ſibi profeſſionem retinuiſſe, id quidem argumento eſſe, Abbates, Abbatiſſaſve a communi jure exemtos, Pontifici Romano id genus profeſſionis facere ſolitos fuiſſe, qualis eſt profeſſio Nicolai Abbatis Corbejenſis in ms. Codice Corbejenſi ſub hac forma: *Ego Nicolaus nunc ordinandus Abbas ad titulum S. Petri Corbejæ ſubjectionem, & reverentiam a Sanctis Patribus conſtitutam, & obedientiam, ſecundum præceptum S. Benedicti, Sanctæ Dei Romanæ Eccleſiæ, & Domno Papæ Innocentio, ejuſque Succeſſoribus, in præſentia Domni Milonis Tarvanenſis Epiſcopi, perpetuo me exhibiturum promitto, & propria manu firmo.* Ceterum ubi Abbatiſſa non exemta benedictionem ſuſcipiebat, profeſſionem obedientiæ, ac reverentiæ proprio ſuo Epiſcopo facere tenebatur; *Faciat profeſſionem*, inquit ms. Pontificale Biſuntinum, *ut in benedictione Abbatis Monachi*. Fiebat autem ea profeſſio ex præſcripto ejuſdem Pontificalis hoc modo: *Ego ille N. nunc ordinandus Abbas, ſubjectionem, & reverentiam a Sanctis Patribus conſtitutam, ſecundum præceptum Sancti Benedicti, S. Sedi N. Eccleſiæ in præſentia Domni Epiſcopi N. perpetuo me exhibiturum promitto, & propria manu firmo.* Formula certe profeſſionis, quæ noſtræ hujus Rubricæ fere omnino conſentit, eſt illa, quæ habetur in ms. Pontificali Vaticano, Numero 4744. in Rubrica de confirmatione, & benedictione Regularis Abbatis, his verbis: *Ego enim S. talis Monaſterii ordinandus Abbas, vel Abbatiſſa, promitto coram Deo, & Sanctis ejus, & Fratribus hac congregatione ſolempni, fidelitatem, dignamque ſubjectionem, obedientiam, & reverentiam matri meæ Eccleſiæ tali, tibique P. Domino meo ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopo, & ſucceſſoribus tuis ſecundum ſacrorum inſtituta Canonum, & prout præcipit inviolabilis auctoritas Romanorum Pontificum; Et hæc manu propria ſuper hoc Altari*, vel *ſuper*

per hæc ſacroſancta Evangelia jurejurando firmo.

III. Neque vero mirum videri debet, quod Romani Pontifices, vel Epiſcopi ab Abbatiſſis ſibi ſubjectis juramentum hujuſmodi exigant, cum non paucæ ex illis jam olim inventæ ſint, quæ vel Epiſcopis, vel ipſis Romanis Pontificibus infeſtæ fuerunt. Scribit Baronius ad annum MCXX. Num. x. nullum expertum eſſe Calliſtum II. negotium magis arduum, quam quod cum Abbatiſſa Monaſterii S. Mariæ Capuæ agendum fuit; cum eam refractariam, ac inobedientem penitus Apoſtolicis litteris ſemper invenerit, adeo ut poſt omnes adhibitas admonitiones, comminationeſque, opus fuerit eandem excommunicatione mulctare, & monaſterium ejus ſubjicere interdicto. Verum nec ſic quidem ipſam paruiſſe ait, ſed Rinaldum comitem interceſſiſſe, qui Caſinenſe Monaſterium de bonis amiſſis, ipſa licet invita, in integrum reſtituit. *Ut plane*, inquit Baronius, *eidem Calliſto contigerit reperire ſeminam pertinaciorem, contumacioremque Imperatore ſchiſmatico, quem reddit tandem Romanæ Eccleſiæ obſequentem*. Fuit is Henricus V. de quo multa ſcribunt Hiſtorici.

IV. Ante profeſſionem debuit Abbatiſſa ex Pontificali ms. Senonenſis ab Epiſcopo examinari: *Antequam*, inquit, *incipiatur introitus Miſſæ aliquæ moniales de Abbatia, cujus eſt electa, deducant electam examinandam coram Archiepiſcopo Pontificalibus induto &c.* Id quod etiam ex Arelatenſi ms. Pontificali præſcriptum eſt: *Electa vero antequam dicatur Evangelium, interrogetur, ut ſupra in benedictione Abbatis*. Denique, ut hunc Commentarium abſolvamus, præter moniales, benedictioni novæ Abbatiſſæ intereſſe debebant ex laudato Senonenſi Pontificali duæ, vel tres Abbatiſſæ. Sic enim ait: *Debet Pontifex Miſſam celebrare, & eam benedicere cum duabus, vel tribus Abbatiſſis*.

§. IV.

Tum ſchedulam ipſam Pontifici tradit: qui ſurgit cum Mitra, & ſuper faldiſtorium procumbit. Electa vero proſternit ſe ſuper tapete ad ejus ſiniſtram, & chorus dicat Litanias, prout ſupra; in quibus cum dictum fuerit, *Ut omnibus fidelibus &c.* ℟. *Te rogamus, audi nos*, Pontifex ſurgit cum mitra, & baculum paſtoralem in ſiniſtra tenens, verſus ad Electam dicit: *Ut hanc præſentem Electam bene ✠ dicere digneris*. ℟. *Te rogamus, audi nos*. Deinde dicit: *Ut hanc præſentem Electam bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris*. ℟. *Te rogamus, audi nos*. Tum iterum procumbit, & perficiuntur Litaniæ.

COMMENTARIUS.

I. Facto examine, & recitata profeſſionis formula, eaque Pontifici tradita ab ipſa Abbatiſſa, dicuntur Litaniæ, & quidem hoc ritu juxta præſcriptum ms. Pontificalis Eccleſiæ Arelatenſis: *Electa vero, antequam dicatur Evangelium, interrogetur ut ſupra in benedictione Abbatis, & poſt proſternat ſe ante Altare ſupra tapetum, & ſtatim ſorores ejus incipiant Letaniam ſub brevitate in choro*. Id ipſum de Litaniis præſcriptum legitur in ms. Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ num. 4744. *Proſtrat ſe ante Altare ſupra tappetam, & ſtatim ſorores ejus incipiunt Litanias, & proceditur in ejus benedictione per omnia, ſicut in Abbatis benedictione dictum eſt &c.* Ubi notandum eſt, mentem eſſe hujus Pontificalis, ut cum dictum fuerit: *Ut obſequium ſervitutis noſtræ &c.* tunc Epiſcopus ab accubitu ſurgens, & ſe ad electam volvens, ac baculum in ſiniſtra tenens, dicat primo, *Ut præſentem Electam tuam bene ✠ dicere digneris; ſecundo vero, bene ✠ dicere, & ſancti- ✠ ficare digneris*. Hunc enim ritum in benedictione Abbatis mandat ſervandum. Etiam juxta edita ante Clementem VIII. Pontificalia, ad eum verſiculum, *Ut obſequium &c.* debebat Epiſcopus ab accubitu ſurgere, & ſuper Abbatiſſam, ter ſignum Crucis producere, dicendo, *Ut hanc præſentem electam &c.*

II. Hodie ex præſcripto noſtri Romani Pontificalis, is ritus ab Epiſcopo ſervatur, cum Cantores ad eum verſiculum venerint, *Ut omnibus fidelibus defunctis &c.* Cui verſiculo olim ille ſuccedebat: *Ut obſequium ſervitutis noſtræ tibi rationabile facias: Te rogamus audi nos*; uti conſtat ex antiquis editis Pontificalibus, in quibus etiam poſt ipſum verſiculum Rubrica hæc legitur: *Hic datur benedictio, ſanctificatio, & conſecratio per Pontificem rebus conſecrandis, ut infra in locis propriis dicetur*. Vide Pontificale Lugduni editum MDXLII. Pag. 13. & Pontificale Venetiis apud Juntas Impreſſum anno MDLXXII. itemque alia antiquiora. Ut autem videas, quam antiquus ſit ritus dicendi Litanias in benedictione Abbatiſſæ, mandat vetus Ordo Romanus, ubi agit de Ordinatione Abbatiſſæ monaſticam regulam profitentis, ut *poſt antiphonam ad introitum, & datam orationem, & reliquum officium Miſſæ uſque ad Evangelium, proſternat ſe Electa ante altare retro Epiſcopum, cum duabus, vel tribus de ſororibus ſuis, fiantque ibi Litaniæ*.

§. V.

Quibus finitis, ſurgit Pontifex, Electa adhuc proſtrata manente; & ſtans verſum ad illam, depoſita Mitra, dicit: *Pater noſter &c.* ℣. *Et ne nos inducas in tentationem*. ℟. *Sed libera nos a malo*. ℣. *Salvam fac ancillam tuam*

Domine. ℟. *Deus meus ſperantem in te*. ℣. *Mitte ei Domine auxilium de Sancto*. ℟. *Et de Sion tuere eam*. ℣. *Hæc accipiet benedictionem a Domino*. ℟. *Et miſericordiam a Deo ſalutari ſuo*. ℣. *Memor eſto congregationis tuæ*. ℟. *Quam poſſediſti ab initio*. ℣. *Dominus cuſtodiat introitum tuum, & exitum tuum*. ℟. *Ex hoc nunc, & uſque in ſeculum*. ℣. *Dominus cuſtodiat te ab omni malo*. ℟. *Cuſtodiat animam tuam Dominus*. ℣. *Domine Deus virtutum converte nos*. ℟. *Et oſtende faciem tuam, & ſalvi erimus*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*.

Concede, quæſumus, Omnipotens Deus, affectui noſtro tuæ miſerationis effectum; & hanc famulam tuam, quam ad regimen animarum eligimus, gratiæ tuæ dono proſequere, ut, te largiente, cum ipſa tibi noſtra electione placeamus. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*. *Oremus*.

Cunctorum bonorum inſtitutor Deus, qui per Moyſen famulum tuum ad gubernandas Eccleſias, Præpoſitos inſtituiſti, tibi ſupplices fundimus preces, teque devotis mentibus exoramus, ut hanc famulam tuam, quam communis electio famularum tuarum Abbatiſſam ovium tuarum conſtituit, protectionis tuæ gratia munire digneris; ſicque regere ſubditas, commendataſque oves concedas, ut cum illis omnibus Regna Cælorum adipiſcatur; quatenus, te, Domine, opitulante, apoſtolicis jugiter fulta doctrinis, centeſimo cum fructu læta introeat portas Paradiſi; atque a te, Domine, collaudante audire mereatur. Euge ſerve bone, & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui. *Quod ipſe præſtare digneris, qui vivis & regnas Deus.*

COMMENTARIUS.

I. Litaniis recitatis, Electa adhuc proſtrata manente, dicit Epiſcopus ex veteri Eccleſiæ inſtituto, *Pater noſter*, una cum quibuſdam verſiculis, & orationibus, uti videre eſt in Ordine antiquo Romano de Ordinatione Abbatiſſæ monaſticam regulam profitentis; ubi tamen præſcriptum legimus, ut poſtquam dixerit, *Domine exaudi orationem meam*, & reſponſum fuerit, *Et clamor meus ad te veniat*, benedicat eam Epiſcopus inclinato capite dicens, *Dominus vobiſcum &c.* Item in ipſo Ordine ſtatim poſt Orationem, *Concede quæſumus*, ſequitur hæc alia Oratio: *Exaudi quæſumus Domine preces humilitatis noſtræ, & ſuper hanc famulam tuam, gratiam tuæ benedictionis effunde, quatenus per noſtræ manus impoſitionem inter fideles diſpenſatrices inveniatur, & cum ſubditis ſibi gregibus placere tibi mereatur. Per*. Tum ſequitur Oratio: *Cunctorum operum inſtitutor &c.* quam legere eſt in omnibus pene mſs. Pontificalibus.

§. VI.

His dictis, Electa ſurgit, & ante Pontificem genuflectit, qui proſequitur, manus ante pectus extenſas tenens; dicens: *Per omnia ſecula ſeculorum*. ℟. *Amen*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. ℣. *Surſum corda*. ℟. *Habemus ad Dominum*. ℣. *Gratias agamus Domino Deo noſtro*. ℟. *Dignum, & juſtum eſt*. *Vere dignum, & juſtum eſt, æquum & ſalutare, nos tibi ſemper, & ubique gratias agere, Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, affluentem ſpiritum tuæ bene ✠ dictionis ſuper hanc famulam tuam, nobis orantibus, propitius infunde*. Pontifex imponit ambas manus extenſas, digitis tamen non disjunctis, ſuper caput Electæ, & eas ſic tenet, proſequendo. *Et quæ per noſtræ manus impoſitionem hodie Abbatiſſa conſtituitur, ſancti ✠ ficatione tua digna, a te electa permaneat, & nunquam poſtmodum a tua gratia ſeparetur indigna*. Pontifex amovet manus de capite Electæ, proſequens ante pectus eas extenſas tenens: *Suſcipiat, te, Domine, largiente, hodie in bono opere perſeverantiam, in adverſis conſtantiam, in tribulationibus tolerantiam,*

in

Google

in jejuniis deſiderium, in impietatibus miſericordiam, in humilitate principatum, in ſuperbia odium, in fide dilectionem, in doctrina pervigilantiam, in caſtitate continentiam, in luxuria abſtinentiam, in varietatibus moderationem, in moribus doctrinam. Te auxiliante, Domine, talis in hoc monaſterio perſeveret, qualis Levita electus ab Apoſtolis Sanctus Stephanus meruit perdurare: totam ab hac die mundanam converſationem deſpiciat: tua, Domine, bene ✠ dictione largiente, contemnat præſentia, diligat cæleſtia, deſideret ſempiterna: ſit exemplum, & forma juſtitiæ; ad gubernandam, regendamque Eccleſiam tuam fideliter, ut ſpeculatrix idonea inter ſuas collegas ſemper efficiatur: ſit magni conſilii, induſtria cenſuræ, & efficacia diſciplinæ: ita, te, Domine, tribuente, in omnibus mandatis tuis, ſine reprehenſione tibi mundo corde ſerviens, ut ad bravium ſupernæ vocationis, multiplicato fænore, cum centeſimo fructu, coronaque juſtitiæ, ad cæleſtium theſaurorum dona tua perveniat. Quod ſequitur, dicit ſubmiſſa voce, ita tamen quod a circumſtantibus audiatur: *Præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu Sancto vivit, & regnat in ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. DEſumpta eſt hæc profecto Oratio una cum ritu, ut imponat Pontifex ambas manus ſuper caput Electæ in Abbatiſſam, & deinde paulo poſt, ab ejuſdem capite illas amoveat, a benedictione Abbatis auctoritate Apoſtolica, uti in eo Titulo videre eſt ad §. XIV. In ordine antiquo Romano, quemadmodum duplex eſt ordinatio Abbatiſſæ, una canonicam regulam, altera monaſticam profitentis, ita etiam duplex habetur formula, diverſa quidem ab illa, quæ in noſtro hoc præſenti §. deſcribitur, uti ex quibuſdam Pontificalibus liquido conſtat, & ex ipſo Romano Ordine utrumque ritum ad ordinandam Abbatiſſam, ſive Canonicam, ſive Monaſticam regulam profitentem referente.

II. Certe admonendi de illo hic ſumus, orationem iſtam Epiſcopi, ejuſque manus impoſitionem ſuper Abbatiſſæ capite, nullum eidem imprimere characterem, vel ſpiritualem poteſtatem tradere, ſed eſſe tantum meram, ac nudam cæremoniam, in qua Epiſcopus orat cum Eccleſia, ut electa Abbatiſſa monialium familiæ ſibi creditæ pie & ſancte invigilet. Docemur enim paſſim ex divina Scriptura, ſexum muliebrem nativo quodam pudore, & naturali ſubjectione ineptum eſſe docendis fidelibus, aliiſque publicis muneribus perfungendis, quæ Sacræ Ordinationis Sacramento conjuncta ſunt: *Mulieres*, inquit S. Paulus in Epiſtola 1. ad Corinthios, Cap. XIV. *in Eccleſia taceant, non enim permittitur eis loqui, ſicut & Lex dicit. Siquid autem volunt diſcere, domi ſuos viros interrogent: turpe eſt enim mulieri loqui in Eccleſia.* Idipſum docet in Epiſtola 1. ad Timotheum Cap. II. *Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, ſed eſſe in ſilentio.* Ad quæ loca Apoſtoli attendens Tertullianus, ita ſcribit in Lib. De velandis virginibus, Cap. VIII. *Non permittitur mulieri in Eccleſia loqui, ſed nec docere, nec tingere, nec offerre, nec ullius virilis muneris, nedum ſacramentalis officii, ſortem ſibi vendicare.* Hinc hæreticos quoſdam idem Auctor ſugillat in Libro De præſcriptionibus, Cap. XI. quod in ſua ſecta mulieribus Sacros Ordines, & Sacerdotium ipſum concederent: *Ipſæ mulieres hæreticæ, quam procaces, quæ audeant docere, contendere, exorciſmos agere, curationes repromittere, forſitan & tingere.* Fuiſſe propriam Pepuzianorum hæreſim, admittere feminas ad Sacerdotium, teſtis eſt S. Auguſtinus in Libro De hæreſibus ad Quodvultdeum: *Pepuziani tantum dantes mulieribus principatum, ut ſacerdotio quoque apud eos honorentur.*

III. His profecto mulieribus ſimiles fuiſſe videntur nonnullæ Abbatiſſæ longe ante annum Chriſti milleſimum; audebant enim non modo proprias moniales benedicere, ſed & ipſarum, ac virorum confeſſiones audire, atque legentes Evangelium publice prædicare. Id ſane ex capitularibus Caroli Magni demonſtratur Libro 1. Capite LXXVI. ubi interdicuntur Abbatiſſæ illis Sacerdotii muniis, quæ uſurpaverant, ne benedictiones poſthac infundant, ne manuum impoſitione ſignum Crucis imprimant ipſis virorum capitibus; neque denique ſacris Virginibus velum imponant: *Auditum eſt, aliquas Abbatiſſas contra morem Sanctæ Dei Eccleſiæ, benedictiones, & manus impoſitiones, & ſignacula Sanctæ Crucis ſuper capita virorum dare, necnon & velare Virgines cum benedictione Sacerdotali: quod omnino a vobis Sanctiſſimi Patres, in veſtris Parochiis illis interdicendum eſſe ſcitote.* Iſtas benedictiones, & manuum impoſitiones eas veriſimiliter fuiſſe autumo, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ adhibebantur.

IV. Longe poſt Carolum Magnum, quod Abbatiſſæ in monaſteriis ſuis eadem licentia abuterentur, & quid amplius ſibi ſumerent in moniales ſuas, teſtis eſt Innocentius III. Palentino, & Burgenſi Epiſcopis, & Abbati cuidam Ciſtercienſis Ordinis ſcribens Lib. XIII. Epiſt. LXXXIV. *Noſtris ſunt auribus intimata, quod Abbatiſſæ moniales proprias benedicunt, ipſarum quoque confeſſiones in criminibus audiunt, & legentes Evangelium præſumunt publice prædicare.* Ait, id abſonum eſſe, & abſurdum, monetque, quatenus ne id cetero fiat, curent firmiter inhibere; eamque rationem aſſignat: *Quia licet Beatiſſima Virgo Maria dignior, & excellentior fuerit Apoſtolis univerſis, non tamen illi, ſed iſtis Dominus claves Regni Cælorum* com-

commiſit. Quod etiam quædam Græcorum Abbatiſſæ voluerint ſnarum monialium confeſſiones audire, conſtat ex Theodori Balſamonis Antiocheni Patriarchæ Reſponſis ad quæſtiones Marci Patriarchæ Alexandrini. Sciſcitatur is enim in interrogatione XXXIV. An cum Abbatiſſæ petunt ab Epiſcopo poteſtatem audiendi confeſſionem monialium, concedenda illi ea ſit. Reſpondet autem Balſamon, nedum Abbatiſſis id concedi, ſed nec Abbatibus quidem, qui ad Presbyteratus Ordinem nec dum evecti ſunt.

V. Cenſet Thomaſſinus Parte I. veteris ac novæ Eccleſiæ diſciplinæ Lib. II. Cap. XII. Num. XVII. in fine, quod duce, & auſpice Jacobo Apoſtolo, Sancti Patres hortarentur laicos fideles, ut confiterentur invicem peccata ſua, ut alii pro aliis orarent, ac ſibi invicem condonarent, his fortaſſe natam olim fuiſſe occaſionem Abbatibus, & Abbatiſſis, ut confeſſiones iſtiuſmodi audirent, confitentibus ſalubria inſuſurarent monita, denique preces pro iis funderent, qui his humilitatis exercitiis leviores, & quotidianas culpas abſtergere ſatagebant. Tum addit laudatus Auctor, id prorſus inculpatum fuiſſe, ſi nihil hæc ad Sacramentum pœnitentiæ perſuaſum ſibi habuiſſent. Tradit vero Chriſtianus Lupus in Scholio ad Caput tertinm Libri Tertulliani De præſcriptionibus contra Hæreticos, apud Gallos fœmineam audaciam occaſionem originem ſumpſiſſe ex Caroli Martelli in Eccleſiaſticas facultates violenta rapina, quod nempe is homo nequiſſimus omnes Francici Regni per Galliam, ac Germaniam Eccleſias redegerit ad extremam inopiam, atque ita plures tandem Epiſcopis ac Clericis orbarit. Ex tunc, inquit, quaſdam Abbatiſſas quod Epiſcopos non haberent, cœpiſſe ſuas moniales velare, & conſecrare; abuſumque tranſiiſſe in firmam adeo conſuetudinem, ut non ſolummodo per Magnum Carolum, ſed & per ejus filinm ſucceſſorem Ludovicum Pium, & varias ſub ipſis Synodos debuerit impugnari, & aboleri. Vide Synodum Pariſienſem VI. Lib. I. Cap. XXXXIII.

VI. Ego abuſum inde natum autumo, quod Abbatiſſæ de benedictione ſibi collata ſuperbirent certis quibuſdam orationibus, ac cæremoniis, ac præſertim manus Epiſcopalis impoſitione, perperam ſibimetipſis ſuadentes, eam benedictionem eſſe quandam ordinationem ſacram, per quam valerent moniales benedicere, earum confeſſiones excipere, publice Euangelium prædicare, & complura alia Epiſcopalia munia invadere, & exercere. Scio multa a Romanis Pontificibus conceſſa, ſive potius extorta in gratiam Abbatiſſarum privilegia, ac in iis proferri Honorii III. reſcriptum, quo Abbatiſſæ Monaſterii Quidliburgenſis, ſive alterius (nam corruptum hoc nomen fuiſſe editionum diverſitas ſuſpicionem facit) in Canonicas ſuas, & Clericos juriſdictio Eccleſiaſtica videtur conferri: *Dilecta* (inquit Honorius in Cap. XII. De majoritate, & obedientia, ad Abbatem S. Michaelis Abradenſis ſcribens) *in Chriſto filia Abbatiſſa Quidliburgenſis, tranſmiſſa nobis petitione monſtravit, quod cum ipſa plerumque Canonicas ſuas, & Clericos ſuæ juriſdictioni ſubjectos, propter inobedientias, & culpas eorum, ab officio, & beneficio ſuſpendat; & iidem confiſi ex eo, quod eadem Abbatiſſa eos excommunicare non poteſt, ſupenſionem hujuſmodi non obſervant, propter quod ipſorum exceſſus remanent incorrecti. Quocirca diſcretioni tuæ mandamus, quatenus dictas Canonicas, & Clericos, ut Abbatiſſæ præfatæ obedientiam, & reverentiam debitam impendentes, ejus ſalubria monita, & mandata obſervent, monitione præmiſſa, per cenſuras eccleſiaſticas, appellatione remota, compellas.* Hæc Honorius, ex quo inter alios Emmanuel Gonzalez Commentario ipſius Capitis XII. poteſtatem Eccleſiaſticam amplam Abbatiſſis conceſſam infert, adeo ut etiam ab officio, & beneficio Clericos ſibi ſubditos ſuſpendere poſſint: *Abbatiſſa*, inquit Gonzalez, *ſubditos excommunicare non poteſt; ſuſpendere autem ab officio, & beneficio valet, ſi ſibi obedientiam, & reverentiam non præſtent.*

VII. Verum ut recte docet poſt Gloſſam verbo *juriſdictioni* in dicto capite, eruditus Hallerius *De ſacris electionibus, & ordinationibus*, Pagina 518. neque hoc inferri poteſt; quippe cum non definiat Papa, utrum Abbatiſſæ ſuſpenſionis proprie dictæ, quæ violata irregularitatem induceret, ferendæ auctoritatem habeant, quinimo videtur eis hanc auctoritatem denegare, dum contemtores ſententiæ ab Abbatiſſa profectæ, ad ejus obſervationem, ſi ſalutaris fuerit, per cenſuras Eccleſiaſticas, ab Abbate compelli jubet: adeo ut præcipiendi quidem auctoritatem Abbatiſſæ concedere, compellendi autem per cenſuras poteſtatem denegare, & in alium transferre videatur. Porro Cuperſani, quæ civitas eſt in nnſtro Neapolitano Regno, extat inter alia celeberrimum Sanctimonialium Monaſterium ordinis Ciſtercienſis, Apoſtolicæ Sedi immediate ſubjectum, multis opibus, ac magnis privilegiis decoratum, cui fere in tota Italia aliud ſimile minime reperitur, teſte Ughello, Italiæ Sacræ Tomo VII. ubi agit de Converſanis, ſeu Cuperſanis Epiſcopis; adeoque a juriſdictione Epiſcopi Cuperſani Ordinarii exemtum eſt, ut Abbatiſſa quæ uſum baculi habet, in eodem Monaſterio, ac in oppido Caſtellanæ ſuæ Diœceſis juriſdictionem quaſi Epiſcopalem per ſuos tamen Vicarios in Clericis, & Laicis, tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus exerceat, ac beneficia omnia conferat.

VIII. Ajunt plerique Scriptores hoc Monaſterium ſub S. Benedicti Titulo a S. Mauro, ejuſdem diſcipulo in Monachorum uſum conſtructum, ac deinde Rodolphum Epiſcopum Cardinalem Albanenſem Apoſtolicæ Sedis in Regno Siciliæ Legatum, auctoritate Clementis IV. Romani Pontificis anno 1266. uti ex ejuſdem litteris liquet, cum malitia temporum Abbate, & Monachis deſtitueretur, accedente prece Philippi Conſtantinopolitani Imperatoris illud cum omnibus juribus ſuis tradidiſſe Monialibus Sanctæ Mariæ de Verge Ordinis Ciſtercienſis, Motonenſis Diœceſis, Provinciæ Romanæ, Græcorum potentia a proprio Monaſterio una cum Demeta Palæologa Abbatiſſa ejectis. Cum autem anno MCCLXXIV. Stephanus Epiſcopus Clericos Caſtellanæ abſque Abbatiſſæ ejuſque Vicarii commendatitiis litteris promovere niteretur, auctoritate Caroli I. Regis, cauſa Henrico Tarentino Archiepiſcopo demandata, atque diſcuſſa, juſſus Epiſcopus abſtinere, privilegio Abbatiſſæ illæſo remanente, quod quidem Pius V. anno MDLXIX. ſuo diplomate confirmavit indulſitque Iſabellæ de Aquaviva præfati monaſterii Abbatiſſæ, ut opera quidem Vicarii ſui juriſdictionem, quam ex jure, vel conſuetudine, aut Apoſtolico privilegio in Clericos Caſtellanæ habebat, exerceret, uti videre eſt apud Ughellum Tomo VII. Italiæ Sacræ in Epiſcopis Coperſanis.

IX. Conceſſis a Romanis Pontificibus in gratiam aliarum Abbatiſſarum privilegiis, qualia

ſunt,

ſunt, quæ Monaſterio Fontis Ebraldi, & aliis indulta narrantur, nolim cum laudato Hallierio vel fidem abrogare, vel auctoritatem adimere. Multa ait ex iis quæ proferuntur, eſſe dubia, multa dolo, ac fraudibus obtenta, multa difficillimis Eccleſiæ temporibus tantum non violenter extorta, multa abſque matura diſcuſſione, gratiæ, aut favori data: œconomicum inquit quoddam imperium Abbatiſſis in Clericos concedi potuiſſe, cum & matres in filios ſuos Sacerdotes maternam, & œconomicam auctoritatem retineant; imperiumque iſtud ad imitationem poteſtatis Beatæ Virginis in Sanctum Joannem Euangeliſtam inſtitutum fuiſſe, ad Monachorum humilitatem probandam permiſſum, ad commendandam poſteritati egregiam quarumdam monialium virtutem ab Eccleſia probatam, & in aliquorum beneficiorum, quæ Clerici a monialibus quibuſdam recepiſſent, recordationem, æquum viſum fuiſſe; quod ſi lapſu temporis aliquid amplius ſibi Abbatiſſæ hujuſmodi arrogarunt, uſurpatam fuiſſe hanc poteſtatem, non legitimam, quæ quacumque temeritate inoleverit, quacumque deſidia, vel adulatione fota fuerit, nulla poterit ratione defendi. Tandem concludit, de benedictione Abbatiſſæ non eſſe opus fuſiori diſcuſſione, quod nimirum ſatis pateat, eam ſolum eſſe ſolemnem pro ea deprecationem, non ſacram Ordinationem; in cujus rei argumentum binas citat Ivonis Carnotenſis Epiſcopi Epiſtolas LXXIII. & LXXXIX. unam Bernardo Majoris Monaſterii Abbati miſſam, alteram Paſchali Summo Pontifici.

X. Illuſtranda inſuper nobis ſupereſt præfatio Epiſcopi, qui in præſenti §. Deum exorat, ut electa Abbatiſſa Monialium familiæ ſibi creditæ pie, & ſancte invigilet, ſuo bono exemplo, ac religioſis operibus. *Sane Monaſterii puellaribus tales*, inquit Concilium Cabilonenſe Secundum anni DCCCXIII. Canone LII. *præeſſe debent feminæ, & Abbatiſſæ creari, quæ & ſe, & ſubditum gregem cum magna religione, & ſanctitate cuſtodire norint, & his quibus præſunt, prodeſſe non deſinant: ſed & ſe, & illas ita obſervent, utpote vaſa ſancta in miniſterio Domini præparata. Talem enim ſe debet Abbatiſſa exhibere ſubditis in habitu, in veſte, in omni convictu, ut eis ad cæleſtia Regna pergentibus ducatum præbeat. Sciat etiam, ſe pro his, quas in regimine accepit, in conſpectu Domini rationem redditurum*. Et Can. LIV. mandat, ut Abbatiſſa diligentem habeat curam de congregatione ſibi commiſſa, & provideat, ut in lectione, & in Officio, & in Pſalmorum modulatione ipſæ Sanctimoniales ſtrenuæ ſint, & in omnibus operibus bonis illa eis ducatum præbeat, utpote pro animabus earum rationem in conſpectu Domini redditura, & ſtipendia Sanctimonialibus præbeat neceſſaria, ne forte per indigentiam cibi, & potus, peccare compellantur. Videſis ejuſdem Synodi Canonem LIV. & ſequentes, qui vitam, honeſtatem, ac bonum regimen Abbatiſſarum ſpectant. Vide Concilium Moguntinum anni DCCCXIII. Can. XIII. & Francfordienſe anni DCCXLVII. ubi jubent Patres, *ut de Abbatiſſis, quæ canonice, aut regulariter non vivunt, Epiſcopi requirant, & Regi annuntient, ut ab honore priventur*.

XI. Latiſſime ea de re profecto diſſerit Concilium Aquiſgranenſe anno DCCCXVI. celebratum, Lib. II. Cap. VII. in quo inter alia ſic inquit: *Noſſe eas oportet, quia non ideo prælatæ ſunt, ut ſe ſolummodo, ſed potius, ut ſe, ſubditaſque paſcant, carnaliter videlicet, & ſpiritualiter; nec ut præſint tantum, ſed ut proſint, a Domino ſunt aliis prælatæ. Ergo neceſſe eſt, ut ſe, ſibique ſubditas in propoſito ſanctæ religionis ſollerter conſtringant. Et ſicut alia præcedunt prioratus honore, præcedant etiam piæ converſationis exemplo; & quæ aliis facere pohibent, nullatenus perpetrent*. Et paulo poſt, ut oſtendat magis, magiſque, quales eſſe debeant Abbatiſſæ animarum ductrices, Epiſtolam Sancti Cæſarii laudat, quam ad Oratoriam Abbatiſſam ſcripſit, ex qua quædam capitula, ob inſtructionem ipſarum Abbatiſſarum excerpere etiam curavit, & Canoni huic adnectere; quæ utinam una cum plurimis præfati Concilii Canonibus ab Epiſcopis, & ab aliis ſacris Monaſteriorum Præfectis, Abbatiſſis ipſis, ac monialibus aſſidue inculcarentur, pro earum bono regimine, animarum profectu, ac populorum ædificatione.

§. VII.

Tunc Pontifex adhuc ſine Mitra, ut ſupra, ſtans dicit: *Oremus.*

Deus, cui omnis poteſtas, & dignitas famulatur, da huic famulæ tuæ proſperum ſuæ dignitatis effectum, in qua ſemper te timeat, tibique jugiter placere contendat. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen. Oremus.*

Omnium Domine fons bonorum, juſtorumque provectum munerator, tribue quæſumus huic famulæ tuæ adeptam bene gerere dignitatem, & a te ſibi præſtitam bonis operibus comprobare. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

Oremus.

Concede, quæſumus, Omnipotens Deus, famulæ tuæ, ut oſtendendo, & exercendo quæ recta ſunt, per exemplum bonorum operum, animas ſuarum inſtruat ſubjectarum, & æternæ remunerationis mercedem a te piiſſimo Paſtore percipiat. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen. Oremus.*

Domine Deus Omnipotens, qui ſororem Moyſi Mariam præeuntem cum cæteris mulieribus inter æquoreas undas, cum tympanis, & choris lætam ad litus maris venire feciſti; te ſupplices deprecamur pro hac fideli famula tua, quæ hodie ſuper univerſas ſibi ſubditas Abbatiſſa conſtituitur, ut ita Monaſti-

ca, vel Canonica norma tueatur cunctas famulas tuas ſibi commiſſas, quatenus ad æternam gloriam, te auxiliante, cum omnibus illis introeat læta, ibique exultans cum Angelis, canens cantica nova, ſequatur agnum, quocumque ierit Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℞ *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. ABbatiſſam adipiſci ex ſua benedictione dignitatem, liquido conſtat non modo ex vetuſta prima hujus §. Oratione, verum ex Cap. *Indemnitatibus. De electione* in VI. Extant autem hæ quatuor orationes in Ordine antiquo Romano ad eum Titulum, qui inſcribitur, *Ordinatio Abbatiſſæ monaſticam regulam profitentis*, dicendæque præſcribuntur poſt Regulæ quidem traditionem, diverſo ordine, ac in noſtro hodierno Pontificali Romano habentur. Ibi enim prima oratio incipit: *Domine Deus omnipotens, qui ſororem Moyſi &c.* Secunda, *Concede quæſumus &c.* Tertia, *Omnium Domine fons bonorum &c.* Quarta demum pro adepta dignitate, *Deus cui omnis poteſtas &c.* In recentioribus mſs. Pontificalibus, una, vel altera Oratione, tota Abbatiſſæ benedictio abſolvitur, ſervatis tamen ritibus impoſitionis manuum, traditionis Regulæ &c., etſi in ms. inſignis Eccleſiæ Barenſis Pontificali hæc dumtaxat Oratio ſpecialis legatur in benedictione Abbatiſſæ: *Domine Deus Omnipotens, qui ſororem Moyſi &c.* Porro in hiſce orationibus orat Deum Epiſcopus, ut, quemadmodum alibi dictum eſt, Abbatiſſa monialium familiam ſibi creditam exemplo vitæ, ac bonorum operum inſtruat: *In omnibus*, inquit S. Ceſarius in Epiſtola ad Oratoriam Abbatiſſam, relata in laudata Aquiſgranenſi Synodo anni DCCCXVI. Libro II. Cap. VII. *juxta Apoſtolum, temetipſum præbe exemplum bonorum operum; vitaque tua, velut pennatum animal ad altum ſemper per deſiderium evolet, per verbum reſonet, luceat per exemplum. Cum vero ad annuntiandum verbum Dei te ſororibus affectaveris, prius cauta conſideratione penſa, ut quod ore promis, factis implens, & quod aliis prædicas, operibus præbeas &c.*

II. In poſtrema tandem hujus §. Oratione duo profecto notanda occurrunt. Primum, alludere ejus initium ad locum Exodi Cap. XV. ubi de Maria Sorore Aaron, ac Moyſis legimus: *Sumpſit ergo Maria Prophetiſſa, ſoror Aaron, tympanum in manu ſua: egreſſæque ſunt mulieres poſt eam cum tympanis, & choris, quibus præcinebat dicens: Cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem ejus dejecit in mare;* Pharaonem ſcilicet, & exercitum ejus, qui Moyſen, ac Dei populum perſequebantur. Alterum vero eſt, poſtremam ipſius Orationis partem reſpicere locum Apocalypſis Cap. XIV. ubi de Virginibus una cum Agno cantantibus, ſic inquit Joannes Verſiculo IV. *Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, Virgines enim ſunt; Hi ſequuntur Agnum, quocumque ierit.* Pulchre Sanctus Auguſtinus in Libro De Virginitate, Capite XXVII. *Quo putamus*, inquit, *hunc agnum ire? in quos ſaltus, & prata? Ubi credo ſunt gramina gaudia, non gaudia ſeculi hujus vana, inſaniæ mendaces, nec gaudia qualia in ipſo Regno Dei ceteris non virginibus erunt, ſed a ceterorum omnium gaudiorum ſorte diſtincta. Gaudium Virginum Chriſti, de Chriſto, in Chriſto, cum Chriſto, poſt Chriſtum, per Chriſtum, propter Chriſtum &c.* Vide plura in illum Apocalypſis locum apud Cornelium a Lapide, inſignem Societatis Jeſu Scriptorem, & apud alios Sacræ Scripturæ Expoſitores.

§. VIII.

Tunc ſedet Pontifex accepta Mitra, & tradit Abbatiſſæ coram ſe genuflexæ in manibus regulam, dicens: *Accipe regulam a Sanctis Patribus traditam ad regendum, cuſtodiendumque gregem tibi a Deo commiſſum, quantum Deus ipſe te confortaverit, & fragilitas humana permiſerit. Accipe gregis Dominici maternam providentiam, & animarum procurationem; & per divinæ legis incedendo præcepta, ſis ei dux ad cæleſtis hæreditatis paſcua, adjuvante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus in ſecula ſeculorum.* ℞. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. REgulam Abbatiſſæ in ſua benedictione traditam, non modo recentiores, ſed & pervetuſti Libri Rituales docent. Vetus Ordo Romanus de ordinatione Abbatiſſæ Canonicam regulam profitentis: *Tunc*, inquit, (ideſt poſt recitatam præfationem, in qua fit manus impoſitio) *det ei regulam dicens: Accipe regulam ſanctæ converſationis, ſimulque gratiam divinæ benedictionis, & ut per hanc cum grege tibi credito, in ſtricti judicii die, Domino incontaminata repræſentari valeas, ipſe te adjuvare dignetur: Qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus.*

Deus: Ubi vero agit de Abbatiſſæ ordinatione regulam Monaſticam profitentis, ex duabus noſtri hodierni Romani Pontificalis formulis, primam dumtaxat exhibet.

II. In plerìſque libris mſs. Pontificalibus, ut Arelatenſi, & Senonenſi ante annos CCC. ſcripto, immediate poſt regulæ traditionem, dari etiam baculum Abbatiſſæ conſueviſſe conſtat: *Conſecrata* (Abbatiſſa), inquit Pontificalis Codex Arelatenſis, *accipiat regulam, & baculum de manu Epiſcopi, dicatque Epiſcopus*: Accipe regulam, *ut ſupra in benedictione Abbatis. Poſtea det ei baculum, dicens*: Accipe baculum, *ut ſupra*. Senonenſis vero ſic ait: *Tunc det ei regulam, & dicat legendo*: Accipe regulam ſanctæ converſationis, ſimulque gratiam divinæ converſationis, & ut per hanc cum grege tibi credito in diſtricti die judicii Domino incontaminata repræſentari valeas, ipſe te adjuvare dignetur, qui vivit, & regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. *Electa*. Amen. *Tunc det ei baculum, legendo dicens*: Accipe baculum paſtoralitatis, quem perferas catervæ tibi commiſſæ ad exemplum juſtæ ſeveritatis, & correctionis. *Electa*. Amen.

III. Præter allata Pontificalium teſtimonia uſas jam olim fuiſſe Abbatiſſas baculis, ſive ex veteri conſuetudine, ſive ex privilegio Apoſtolicæ Sedis, teſtantur non ſemel Scriptores Eccleſiaſtici. Conſtat nobis incliti Monaſteri Cuperſani Abbatiſſam, de qua ſupra locuti fuimus, a Seculo XIII. uſum baculi habuiſſe.

§. IX.

Deinde, ſi prius dum erat monialis, non fuit velata, Pontifex depoſita mitra ſurgit, & benedicit velum, quod per unum ex miniſtris coram ſe tenetur, dicens. *Oremus*

Suppliciter te Domine rogamus, ut ſuper hanc veſtem ancillæ tuæ capiti imponendam bene ✠ dictio tua benigna deſcendat, & ſit veſtis hæc benedicta, conſecrata, immaculata, & ſancta. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

Oremus.

Caput omnium fidelium Deus, & totius corporis Salvator, hoc operimentum velaminis, quod famula tua propter tuum, tuæque Genitricis Beatiſſimæ Virginis Mariæ amorem ſuo capiti eſt impoſitura, dextera tua ſancti ✠ fica, & hoc quod per illud myſtice datur intelligi, tua ſemper cuſtodia, corpore pariter, & animo incontaminato cuſtodiat, ut quando ad perpetuam Sanctorum remunerationem venerit, cum prudentibus & ipſa virginibus præparata, te perducente, ad ſempiternæ felicitatis nuptias introire mereatur. Qui vivis & regnas Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

Deinde aſpergit velum ipſum aqua benedicta: tum ſedens accepta Mitra, imponit illud ſuper caput Abbatiſſæ, itaut dependeat ſuper ſcapulas, & ante pectus, & uſque ad oculos, ſic dicens: *Accipe velamen ſacrum, quo cognoſcaris mundum contemſiſſe, & te Chriſto Jeſu veraciter, humil terque toto cordis anniſu, ſponſam perpetualiter ſubdidiſſe, qui te ab omni malo defendat, & ad vitam perducat æternam.* ℟. *Amen.*

Si vero Abbatiſſa prius velata fuit, omittuntur prædicta.

COMMENTARIUS.

I. QUamvis de hac Veli benedictione, ac traditione Abbatiſſæ facienda, nulla in Ordine Romano, nulla etiam in mſs. Pontificalibus recentioribus habeatur mentio, fortaſſe quia ſupponunt benedictum, datumque fuiſſe Velum, ubi primum Virgo conſecrata fuit; extat nihilominus celeberrimum ejus ritus monumentum in benedictione Abbatiſſæ, quam legere eſt in antiquo ms. Codice, quem litteris quidem majuſculis ante annos mille exaratum in Bibliotheca Bobienſi reperit Joannes Mabillonius, vocatque Sacramentarium Gallicanum Tomo 1. Muſei Italici, Pag. 388. ubi hanc fundit orationem is qui Abbatiſſam Benedicit: *Omnipotens Domine Deus, apud quem non eſt diſcretio ſexuum, nec ulla ſanctarum diſparilitas animarum; qui ita viros ad ſpiritalia certamina corroboras, ut feminas non derelinquas: pietatem tuam humili ſupplicatione depoſcimus, at huic famulæ tuæ* ill., *quam ſacroſancto gregi virginum noſtrarum impoſitione manuum, & hoc velaminis tegumento, in Cœnobio* ill. *matrem fieri optamus, clementia tua roboratrix perpetua non recedat. Da ei, Domine, fortitudinem ſpiritalis bella gerendi, ut nec honeſta delaceret, nec inhoneſta delectet; atque ita a te inluminata ſibi creditam multitudinem animarum, tuo ſancto nomini, jugiter admonendo, faciat inſervire, ut de nullius perditione confuſa, tuæ genitricis adjungatur cœtibus lætabunda, cum ſuis omnibus feliciter coronanda.*

Per &c. Ubi nota, fieri in hac Oratione mentionem non modo veli traditionis, ſed & impoſitionis manus ad Abbatiſſam benedicendam. Puto deſumtam eſſe formulam tradendi velum ex conſecratione Virginum, ut ſuo loco oſtendetur. Sciendum tamen eſt, juxta Pontificalia ante Clementem VIII. edita, hac uſum fuiſſe formula Epiſcopum, cum velum Abbatiſſæ capiti imponebat: *Accipe velamen ſacrum, quod perferas ſine macula ante tribunal æterni judicis, cui flectitur omne genu, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, quo cognoſcaris mundum contemſiſſe, & te Chriſto Jeſu veraciter, humiliterque toto cordis annisu ſponſam perpetualiter ſubdidiſſe, qui te ab omni adverſitate defendat, & ad vitam æternam perducat.*

§. X.

His finitis, ſurgunt omnes, & Pontifex procedit in Miſſa, quam Abbatiſſa in loco ad partem audit. Incepto a choro Offertorio, & per Pontificem lecto, ſedet Pontifex in faldiſtorio ante medium Altaris, accepta Mitra; & Abbatiſſa, præcedentibus eam duobus famulis, duo intortitia accenſa portantibus, venit de loco ſuo, aſſociata a duabus matronis, & coram Pontifice genuflectit, ac ei ſucceſſive dicta duo intortitia offert, & Pontificis ea recipientis manum oſculatur; tum ad locum ſuum revertitur. Pontifex vero manus lavat, ſurgit depoſita mitra, & Miſſam proſequitur. Secreta.

Oblatis hoſtiis, quæſumus Domine, præſenti famulæ tuæ perſeverantiam perpetuæ virginitatis accommoda, ut apertis januis, ſummi Regis adventu, Regnum cæleſte cum lætitia mereatur intrare. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

§. XI.

Poſtquam Pontifex ſe communicaverit, Abbatiſſam communicet. Tum accepta Mitra lavat manus; deinde proſequitur Miſſam uſque ad benedictionem excluſive. Poſtcommunio.

Reſpice, Domine, famulæ tuæ tibi debitam ſervitutem, ut inter humanæ fragilitatis incerta, nullis adverſitatibus opprimatur, quæ de tua protectione confidit. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Miſſam in benedictione Abbatiſſæ celebrandam, ſuperius demonſtratum eſt, & quidem compluriun Pontificalium, & Scriptorum veterum teſtimoniis; in ea ad Offertorium debere Abbatiſſam duos cereos Pontifici tradere, nullibi adhuc expreſſe legi præſcriptum; ſi nimirum loquamur de mſs. Pontificalibus, etſi in nonnullis quidem dicatur, ut in Vaticano Num. 4744. ubi agit de benedictione Abbatiſſæ, procedi in eadem *per omnia, ſicut in Abbatis benedictione dictum eſt, uſque ad finem, verbis maſculini generis in feminino mutatis.* De communione item ab ipſa percipienda, nec verbum quidem in eiſdem reperitur; videntur nihilominus id ſupponere, ob eam rationem, quod idem ritus in Abbatiſſæ benedictione ſervari debet, qui in illa Abbatis uſurpatur. Quod ſpectat ritum oſculandi manum Pontificis, cum ipſi tradit Abbatiſſa cereos, non eſt quod ſugillare poſſit quiſpiam, licita enim feminis fuere ſemper manuum ſacrarum oſcula ex teſtimonio, atque exemplo Sanctorum Patrum, inter quos audire præſtat quid de S. Ambroſio Paulinus ſcripſerit: *Cum adoleviſſet*, inquit, *& eſſet in Urbe Roma conſtitutus cum matre vidua, & ſorore, quæ virginitatem jam fuerat profeſſa, comite alia virgine, cujus virginis ſoror Candida, & ipſa ejuſdem profeſſionis, quæ nunc Carthagine degit jam anus; cum videret Sacerdotibus a domeſtica ſororis, vel matris, manus oſculari, ipſe ludens offerebat dexteram, dicens & ſibi id ab eis fieri oportere, ſiquidem Epiſcopum ſe futurum eſſe memoraret. Loquebatur enim in illo Spiritus Sanctus, qui illum ad Sacerdotium nutriebat; illa vero, ut adoleſcentem, & neſcientem quid diceret, reſpuebat.* Et inferius ſubdit laudatus Scriptor: *Poſt aliquot annos ordinationis ſuæ ad Urbem Romam, ideſt ad proprium ſolum perrexit, ibique ſanctam puellam, de qua ſupra memoravimus, cui manum offerre ſolitus erat, in domo propria cum germana ſicut reliquerat, invenit, jam matre defuncta. Atque cum illa dexteram illius oſcularetur, ſubridens ait illi: Ecce, ut dicebam tibi, Sacerdotis manum oſcularis.* Atque, ut omittam celebre exem-

exemplum Sanctæ Mariæ Œgniacenſis, quæ referente Cardinali Vitriaco Lib. I. ejus vitæ, Capite VI. Sacerdotum manus, vel pedes præ eximia devotione oſculabatur; quod orationem ſpectat *Secretam*, & aliam quæ ad poſtcommunionem dicitur, variant quidem libri Pontificales mſs. inter quos Vaticanus Num. 4744. hanc dici Orationem ſecretam jubet; *Reſpice Domine propitius &c.* Ad poſtcommunionem vero orationem iſtam recitandam mandat: *Purificent nos quæſumus Domine Sacramenta quæ ſumſimus, & famulam tuam ab omni culpa liberam eſſe concede, ut quæ conſcientiæ ſuæ reatu conſtringitur, cæleſtis remedii plenitudine glorietur. Per Dominum noſtrum &c.* Quæ Oratio habetur quidem in editis etiam ante Clementem VIII. Pontificalibus.

§. XII.

Dicto, *Ite Miſſa eſt*, vel *Benedicamus Domino*, & *Placeat &c.* Pontifex cum Mitra inthronizat Abbatiſſam in ſede; &, ſi ſit in proprio Monaſterio, dicit: *Accipe plenam, & liberam poteſtatem regendi hoc Monaſterium, & Congregationem ejus, ac omnia, quæ ad illius regimen interius, & exterius, ſpiritualiter, & temporaliter pertinere noſcuntur.* Si vero benedictio ſit extra Monaſterium ſuum, Pontifex dicit: *Sta in juſtitia, & ſanctitate, & tene locum a Deo tibi delegatum; potens eſt enim Deus, ut augeat tibi gratiam ſuam.*

NOTA.

I. Nihil prorſus de eo ritu habemus in Ordine antiquo Romano; deſumtus autem videtur a benedictione Abbatis, ut ad eum Titulum legere eſt. Innuit eum ritum mſ. Pontificale Eccleſiæ Biſuntinæ. Sed videſis quæ in ſequenti Commentario dicemus.

§. XIII.

Tunc Pontifex ſtans a dextris Abbatiſſæ, verſus ad Altare, Mitra depoſita, incipit cantando, ſchola proſequente, Hymnum: *Te Deum laudamus*; & dicitur totus, & Pontifex manet ſine Mitra apud ſedem uſque ad finem Hymni. Interim, dum cantatur Hymnus, Abbatiſſa revertitur ad Monaſterium, aſſociata, ut ſupra; & a monialibus ſenioribus excipitur intra portam, atque ad Chorum perducitur; ubi moniales omnes faciunt ei reverentiam, ſingulariter genuflexæ ante illam, & recipiuntur ab ea benigne ad oſculum. Finito Hymno, Pontifex ſtans ſine mitra, ſedente Abbatiſſa in ſede ſua in choro, ſuper eam dicit: ℣. *Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.* ℟. *A templo ſancto tuo quod eſt in Jeruſalem.* ℣. *Salvam fac ancillam tuam Domine.* ℟. *Deus meus ſperantem in te.* ℣. *Eſto ei Domine turris fortitudinis.* ℟. *A facie inimici.* ℣. *Nihil proficiat inimicus in ea.* ℟. *Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* *Oremus.*

Famulam tuam, Domine, cuſtodia muniat pietatis, ut virginitatis ſanctæ propoſitum, quod te inſpirante ſuſcepit, te protegente illæſum cuſtodiat. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

§. XIV.

Deinde Pontifex, aſſumta Mitra, benedicit ſolemniter populo, dicens: *Sit nomen Domini &c.* & benedictione data, vadant omnes in pace.

COMMENTARIUS.

I. Ritus ipſe paulo aliter in Ordine antiquo Romano, de ordinatione Abbatiſſæ monaſticam regulam profitentis, deſcribitur hunc in modum: *Si ordinatio Abbatiſſæ intra monaſterium ſuum facta fuerit, imponatur*, Te Deum laudamus, *populo acclamante*, Kyrie eleiſon.

ſon. *Poſtea dicatur hæc oratio pro adepta dignitate*: Deus, cui omnis poteſtas, & dignitas famulatur, da famulæ tuæ proſperum ſuæ dignitatis effectum, in qua te ſemper timeat, tibique jugiter placere contendat. Per. *Item ſi alibi conſecrata fuerit Abbatiſſa, regreſſæ ad monaſterium omnis chorus monacharum honorifice obviam procedat, cum crucibus, aqua benedicta, incenſo, & Euangelio, & in ipſo Eccleſiæ introitu imponatur*, Te Deum laudamus; *turba acclamate*, Kyrie eleiſon; *& Presbytero proſequente Orationem, ut ſupra*; Deus cui omnis poteſtas &c. Ubi nota ritum accipiendi Novam Abbatiſſam in Monaſterium, eique obviam fieri Monachas cum crucibus, aqua benedicta, incenſo, & Euangelio. Ex Pontificali ms. Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744. ſi alibi, quam in proprio Monaſterio Abbatiſſa benediceretur, ei ad Monaſterium venienti omnis chorus Virginum cum proceſſione accurrebat, cantando; *Dilexiſti juſtitiam &c.* Deinde ponebatur in cathedra, & dicebatur Oratio; *Deus cui omnis poteſtas, & dignitas famulatur, &c.*

II. Tandem juxta ritum Pontificalis Eccleſiæ Arelatenſis in eo Titulo, qui inſcribitur, *Ordo ad Abbatiſſam faciendam*, poſt traditionem quidem Regulæ, & Baculi, Conſecrator incipiebat: *Te Deum laudamus*; ſtatuebatque eam in ſtatione, vel loco, qui Abbatiſſæ in Choro deputatus erat, dicendo: *Sta in juſtitia, & ſanctitate; & retine locum a Deo tibi delegatum; potens eſt enim Deus, ut augeat tibi gratiam*. Cum vero ad ſecundum verſum ventum fuerat, ubi dicimus, *Te æternum Patrem*, incipiebant eam oſculari Sorores Congregationis, & quidem per ordinem, petentes reverenter veniam. Finito *Te Deum*, dicebat has preces Conſecrator: *Salvam fac ancillam tuam. Eſto ei Domine turris fortitudinis. Nihil proficiat inimicus in ea. Memor eſto congregationis tuæ. Domine exaudi orationem meam. Dominus vobiſcum*. Poſtea hanc orationem ſubdebat. *Concede quæſumus omnipotens Deus famulæ tuæ Abbatiſſæ, ut oſtendendo, & exercendo quæ recta ſunt, & exemplo bonorum operum animas ſuarum inſtruat ſubditarum, & æternæ remunerationis mercedem a te piiſſimo paſtore percipiat. Per*. Monet inſuper laudatum Pontificale Arelatenſe, conſecratæ Abbatiſſæ ad monaſterium regreſſæ, ſi alibi nempe quam in proprio monaſterio benedictionem ſuſcepiſſet, omnem Virginum chorum cum plenaria proceſſione occurrere debuiſſe.

DE BENEDICTIONE ET CONSECRATIONE VIRGINUM

TITULUS XIX.

I. DUplex fuiſſe vel primis Eccleſiæ ſeculis Virginum genus, dictum a nobis jam fuit in Commentario ad Can. XVI. Chalcedonenſem, noſtro Tomo I. Conciliorum. Tertullianus in celebri Libro De velandis Virginibus, quaſdam *Virgines hominum* vocat, quæ libere nubere poterant, viriſque aliquando deſponſandæ a parentibus deſtinabantur. Alias nuncupat *Virgines Dei*, quæ cæleſti Sponſo carnem ſuam ſanctificare propoſuerant. Harum aliæ intra ædes paternas in interiori domus parte a conſpectu virorum alienæ manebant, aliæ in collegiis, quæ nos monaſteria dicimus; earumque originem, ut notavi in laudato Canone, jam inde ab Apoſtolorum ævo ducit Cardinalis Baronius ad annum Chriſti LVII. ex quibuſdam veterum SS. Patrum locis, Ignatii Martyris Epiſcopi Antiocheni, Clementis Romani Pontificis, ac præſertim Maximi Eccleſiæ Doctoris Hieronymi, qui Lib. I. adverſus Jovinianum demonſtrat, in quatuor fillabus Philippi Diaconi, quarum in Apoſtolorum Actis Cap. XXI. S. Lucas meminit, poſt Crucem Chriſti conſecratas eſſe primitias virginitatis.

II. Ante Chriſti mortem B. Virginem omnium primam perpetuam voviſſe virginitatem, paſſim affirmant Sancti Eccleſiæ Patres, inter quos Sanctus Ambroſius, De inſtitutione Virginis, Cap. V. *Egregia*, inquit, *Maria, quæ ſignum ſacræ virginitatis extulit, & intemeratæ integritatis pium Chriſto vexillum levavit*. S. Auguſtinus, ut alios omittam, in Lib. *De Sancta virginitate*, Cap. IV. idipſum profecto docet, probatque ex ejuſdem Virginis ad Archangelum Gabrielem reſponſo: *Ipſa quoque virginitas ejus* (Mariæ) *ideo gratior, & acceptior, quia non eam conceptus Chriſtus viro violaturo, quam conſervaret ipſe, præripuit; ſed priuſquam conciperetur, jam Deo dicatam, de qua naſceretur, elegit*: Quomodo, *inquit*, fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? *Quod profecto non diceret, niſi Deo Virginem ſe ante voviſſet*. Scio, hoc votum a nonnullis negari, ſed videſis Eminentiſſimum Cardinalem Baronium in Apparatu ad Annales Eccleſiaſticos, Chriſtianum Lupum in Scholio Capitis III. Libri Tertulliani de præſcriptionibus contra hæreticos, & noviſſime eruditum Antonium Sandinum in hiſtoria Familiæ Sacræ, de Maria Virgine, Cap. III.

III. Omiſſis itaque vanis moderni ſcriptoris novitatibus, quas non modo docti Auctores libris editis ſolide confutarunt, ſed & Apoſtolica Sedes ſuo non ſemel decreto proſcripſit; ſciendum eſt, Virgines Dei, de quibus in præſenti agimus, ſive in domo paterna manerent, ſive in communi domicilio monaſticum inſtitutum amplecterentur, duplicem vel olim fuiſſe conſecrationem; unam per habitus immutationem, virginitatiſque propoſitum Deo ſponte promiſſum; alteram per Pontificalem manus, & veli impoſitionem, ſolemnemque Epiſcoporum benedictionem; ut ſcite poſt eruditiſſimum Lupum obſervat Martenius Libro II. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VI. de conſecratione, ſeu benedictione ſolemni Virginum, Num. II. ubi affert luculentiſſimum S. Innocentii I. teſtimonium, qui in Epiſtola ad Victricium Rothomagenſem Epiſcopum, utriuſque conſecrationis meminit, ita inquiens Cap. XII. *Quæ in Chriſto ſpiritualiter nupſerunt, & velari a Sacerdote meruerunt, ſi poſtea vel publice nupſerint, vel clanculo corruptæ fuerint; non eas admittendas eſſe ad agendam pœnitentiam, niſi is cui ſe junxerant, de ſeculo receſſerit &c.* Capite autem

tem

tem XIII. ſic ait: *Hæ vero, quæ needum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſe ſimulaverunt permanere* (ſive ut alibi legitur, *ſemper manere promiſerant*) *licet velatæ non ſint, ſi forte nupſerint, bis agenda aliquanto tempore pænitentia eſt, quia ſponſio earum a Deo tenebatur &c.*

IV. Duplicis ergo ordinis Sacras Virgines diſtinguit Pontifex, alias *quæ Chriſto ſpiritaliter nupſerunt*, & velari a Sacerdote, ſeu ab Epiſcopo conſecrari meruerunt; alias *quæ needum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito ſemper ſe permanere promiſerunt*. Clarius de eadem re profecto ſcribit S. Leo in Epiſtola ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum: *Puellæ*, inquit, *quæ non coactæ parentum imperio, ſed ſpontaneo judicio virginitatis propoſitum, atque habitum ſuſceperunt; ſi poſtea nuptias eligunt, prævaricantur, etiamſi conſecratio non acceſſit, cujus utique non fraudarentur munere, ſi in propoſito permanerent*. Ubi nota, primam conſecrationem a laudato Pontifice, *propoſitum* appellari, ſecundum vero ſimpliciter conſecrationem dici. De ætate qua prior, & altera conſecratio celebrantur, ſicut & de utriuſque conſecrationis Miniſtro, tum apud Græcos, cum apud Latinos mox in ſequenti Commentario diſputabimus.

V. Quod ergo ſpectat originem conſecrandi Virgines, ſunt qui eam repetunt a temporibus Apoſtolorum: *Conſecratio Virginum*, inquit Ivo Carnotenſis Epiſcopus in Epiſtola XLI. ad Gofredum Vindocinenſis Monaſterii Abbatem, *ex Apoſtolica auctoritate Epiſcoporum privilegio reſervatur*. Certe quod S. Matthæus Epigeniam, ſeu Ephigeniam Filiam Regis Æthiopum ad virginitatem induxerit, eamque pluſquam ducentis Virginibus præfecerit, dans eis ſacrum velamen, & ſacratiſſimam orationem ſuper eaſdem fundens, quæ etiam hodie in quibuſdam mſs. Pontificalibus reperitur, præter alios Scriptores, Humbertus de Romanis affirmat Lib. II. *De modo prompte cudendi ſermones*, Cap. XXX. Item quod S. Clemens S. Petri Apoſtoli diſcipulus, ac in Romano Pontificatu ſucceſſor Sanctam Flaviam Domitillam, Virginem ac Martyrem ſacro velamine conſecravit, ad diem VII. Maji teſtatur Romanum Martyrologium. Quod ipſum ad XXIII. Novembris diem affirmat Martyrologium S. Adonis Vienneuſis.

VI. Hanc conſecrationem ex tunc tanti quidem fuiſſe ponderis, ex eo probat laudatus Lupus, quod eandem laudavit in Libris adverſus Parmenianum Donatiſtarum Carthaginenſem Epiſcopum S.Optatus Epiſcopus Milevitanus, qui de impio Idicrenſi in Numidia apud eandem factionem Epiſcopo Felice ita ſcribit Lib.II. *Interea ſupramemoratus Felix inter crimina ſua, & facinora nephanda ab eo comprehenſa, puellam cui mitram ipſe impoſuerat, a qua paulo ante Pater vocabatur, neſarie inceſtare minime dubitavit*. Ubi ſcite obſervat eruditus Altaſerra, *De juriſdictione Eccleſiaſtica*, Lib. II. Cap. VII. etiam Donatiſtas ſuas habuiſſe Virgines, quæ ab ipſorum pſeudo-Epiſcopis tertio fere Chriſti ſeculo ſolemniter velabantur. Erat enim, uti Scriptores docti docent, Mitra apud Afros ſacri veli ſpecies, quod per ſolemnes preces ſolitum erat ab Epiſcopo imponi, ejuſque impoſitio profecto erat ipſa Virginis conſecratio. Hinc ad Demetriadem ſcribens S. Hieronymus de ſervanda virginitate, ſic inquit: *Scio, quod ad imprecationem Pontificis, flammeum virginale ſanctum operuit caput*. Hinc S. Ambroſius in exhortatione ad Virgines: *Venit Paſchæ dies*, ait, *in toto Orbe baptiſmi ſacramenta celebrantur, velantur ſacræ Virgines &c.* Et ut videas, quam ſit antiqua hæc ſacri veli ſolemnis impoſitio, adeoque & Virginis conſecratio, pervetuſtus Scriptor Tertullianus in Libro De velandis Virginibus, ſacrilegos quidem appellat, qui hoc velum detraxerint; *O ſacrilegæ manus, quæ dicatam Deo habitum detrahere potuerunt*. Sed de hoc ritu imponendi velum ſacris Virginibus, vide quæ infra ſuo loco dicemus.

IV. Quæri hic & illud poteſt, quodnam potiſſimum eſſet diſcrimen inter Virgines quæ per habitus immutationem, virginitatiſque propoſitum ſponte promiſſum Deo dicabantur, & illas Virgines, quæ per Pontificalem manus, & veli impoſitionem, ſolemnemque Epiſcoporum benedictionem conſecrabantur? Reſpondent nonnulli, quod licet ſive illæ, ſive iſtæ nonniſi continentiæ, non autem obedientiæ, vel paupertatis voto priſcis ſeculis ſe illigarent, & primarum votum non eſſet, niſi ſimplex tantum, & implicita caſtitatis profeſſio, ac tandem licet neutræ poſſent nubere, quin ex Sancto Cypriano eſſent adulteræ Chriſti; ex Tertulliano ſacrilegæ, ex Concilio Illiberritano, & aliis compluribus, ut adulteræ, veræ tamen primarum nuptiæ etſi illicitæ a Sanctis Patribus cenſebantur, aliarum vero irritæ, ac penitus nullæ. Tradit hæc Thomaſſinus, Parte I. *Diſciplinæ*, Lib. III. Sed vide eruditum Lupum, qui ad laudatum Tertulliani Caput III. De præſcriptionibus contra hæreticos, in ea quæſtione, quam inſcripſit: *Quod & quale vinculum conſecratio profeſſioni addiderit?* ſic reſpondet: *Quod addiderit aliquod vinculum, manifeſte affirmant adducta Sancti Leonis verba*; in Epiſtola utique ad Ruſticum Archiepiſcopum Narbonenſem, cui ita ſcribit: *Ambigi vero non poteſt, crimen magnum admitti, ubi & propoſitum deſeritur, & conſecratio violatur. Nam ſi humana pacta non poſſunt impune calcari, quid manebit eos, qui corrumpunt fœdera divini Sacramenti?* Loqui ait Lupus S. Leonem ex S. Innocentio, qui in laudata ad S. Victricium Epiſtola ſcribit, ſimplicem profeſſionem eſſe dumtaxat bonæ fidei contractum; quia nempe per conſecrationem ſigillata profeſſio, eſt contractus novo vinculo veſtitus. Quod ipſum aut edicunt, aut palam ſupponunt & alii Canones.

V. Etſi autem in ſua laudata Epiſtola S. Leo aſſerere videatur, hanc Virginum conſecrationem eſſe verum novi Teſtamenti Sacramentum, ipſique a nonullis putetur in ea ſententia præiviſſe vetuſtus Apoſtolicarum Conſtitutionum Auctor, ipſam conſecrationem *chirothiniam*, ſeu impoſitionem manuum appellans; quæ vox, ut ajunt, Sacramentum ordinationis importat; pro certo nihilominus tenendum eſt, fuiſſe in Eccleſia ſemper ſacram quandam inaugurationem mere cæremonialem, ac ritum dumtaxat Eccleſiaſticum, non vero divinum Sacramentum. Quod quidem oſtenditur, tum quod ritus ipſe nequaquam eſt inſtitutionis divinæ, tum quod ad ſacrificium nullo modo refertur, ut ſcite docet Jueninus, *De Sacramentis*, Diſſertatione VIII. *De Sacramento Ordinis in communi*, Quæſtione V. Cap. I. & longe ante ipſum Hallierius *De ſacris Ordinationibus*, Sectione IV. Cap. II. *De ſexu idoneo ſacræ Ordinationi*, ubi diſerte oſtendit, eam manus impoſitionem eſſe mere cæremonialem, quia ſcilicet multæ ejuſmodi manus impoſitiones admittuntur ad quamlibet orationem, ut ejus efficacia, Deique prote-

ctio

ctio oſtendatur, quemadmodum ex S. Auguſtino Lib. III. *De baptiſmo contra Donatiſtas*. Hincmaro, *De variis capitibus Eccleſiaſticis*, Cap. XXVI. & aliis Scriptoribus colligere eſt.

IX. Quod vero S. Ambroſius conſecrationem Virginum, Sacramentum vocet, nil nobis officit, cum conſtet, Sacramenti nomine varia a Patribus explicari, non modo ſcilicet Sacramentum novæ legis, *inviſibilis gratiæ viſibile ſignum ad noſtram juſtificationem inſtitutum*, ut a Theologis paſſim definitur, ſed etiam juramentum, itemque rem ſacram abditam, atque occultam, uti videre eſt Cap. XI. Sapientiæ, Verſiculo XXII. in Epiſtola I. ad Timotheum Cap. III. Verſiculo XVI. Quin & rem arcanam etſi neſariam, Sacramenti nomine aliquando ſignificari, liquet ex Cap. XVII. Apocalypſis, Verſiculo VII. *Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi Sacramentum mulieris, & beſtiæ, quæ portat eam*. Porro cum apud Scriptores profanos æque ac Eccleſiaſticos juramentum per rei ſacræ conſtitutionem editum, Deo ſcilicet in teſtem promiſſionis, ſeu veritatis alicujus vocato, Sacramentum appellitetur, puto conſecrationi Virginis nomen illud Sacramenti ideo convenire, quod in ipſa conſecratione Virgo Deo ad obſequium ſe magis obliget, ſeque viciſſim Deus eidem Virgini ad majorem gratiam, amicitiam, & patrocinium quodammodo obſtringat. Sed & dici etiam poteſt, iccirco conſecrationem Virginum a S. Ambroſio fœdus Divini Sacramenti nuncupari, quod per Ipſam Virgo fit Sponſa Chriſti, juxta illud Apoſtoli in Epiſtola II. ad Corinthios Cap. XI. *Deſpondi vos uni viro Virginem caſtam exhibere Chriſto*.

X. Ne quid autem in hoc Titulo prætermittere videamur, de quo forte quiſpiam inſtrui cupiat, inveſtigandum eſt nobis, cur ſanctiſſimus æque, vetuſtiſſimus ritus conſecrandi Virgines, ſummo ſtudio a præſtantibus Epiſcopis olim ſervatus uſque ad ſeculum fere XV. hodie ubique pene locorum abolitus ſit, ut teſtari ſuo tempore videtur Barboſa Lib. I. Juris Eccleſiaſtici univerſi, Cap. LXIV. Num. XXI. ubi ita ſcribit: *Et advertas, quod conſuetudo benedicendi Virgines non amplius eſt in uſu*. Eruditus Thomaſſinus Parte I. *Diſciplinæ* Lib. III. Cap. XXXXIX. Num. VI., & VII. paulatim ait Epiſcopos minus fuiſſe ſolicitos de conſecrandis ſanctimonialibus, tum quod earum numerus mirum in modum excreſceret, tum quod ſatis vallatæ viderentur tum profeſſione, tum clauſtro, ut minus jam opus eſſet quaſi novo conſecrationis munimento. Poſſe & aliam interveniſſe inquit cauſam obliterandæ hujus conſecrationis, quod nempe priſco Patrum ævo ſolemnior eſſet ejus pompa, ut hæc videri tum poſſent fuiſſe priſcæ diſciplinæ vota ſolemnia; at jure novo convaluit, ut habeantur vota ſolemnia, quæ emittuntur in illa Religione, quam Prima Sedes approbaverit. Denique ubi in clauſtra ſua abditæ fuerunt Sanctimoniales, ſolemnitatem illam ait antiquæ pompæ vix jam locum habere potuiſſe, ut quæ celebrari jam non deberet niſi in interiori Monaſterii Oratorio, ex præſcripto S. Caroli in Concilio Mediolanenſi.

XI. Verum quicquid ſit de iis cauſis, præcipit quidem in ſuo Mediolanenſi VI. Concilio memoratus Eccleſiaſticæ collapſæ diſciplinæ reparator Sanctus Carolus, ut *ubi religioſus ipſe, & vetus moniales ſolemniter velandi mos his temporibus antiquatus eſt, ad priſtinum uſum ex veteri inſtituto, & ritu revocetur, dummodo intra monaſterium id fiat*. Quamobrem non facile crediderim quod refert Piaſecus in Praxi, Parte I. Cap. II. Num. III. & Gavantus in Manuali, verbo *Monialium conſecratio*, quod ſive ratione profuſorum ſumtuum, ſive periculorum ſpiritualium, ſive alterius reſpectus, Sacra Congregatio negotiis Epiſcoporum præfecta die V. Decembris MDLXXV. reſponderit, conſecrationem Virginum in deſuetudinem abjiſſe, & ſicubi viget, eſſe tollendam. Addit Pax Jordanus Epiſcopus Tragurienſis Tom. I. Elucubrationum, Lib. V. Tit. V. Vicentiæ quidem, Veronæ, Brixiæ, Bergomi, ac in Archiepiſcopatu Mediolanenſi moniales non conſecrari, ſed in profeſſione dari eis velum nigrum; Patavii quoque pluries actum fuiſſe de tollenda hujuſmodi gravium expenſarum, ſcandalorum, & jacturæ temporis occaſione; quinimo Archiepiſcopum Stella Patavinum omnino eam conſecrationem abrogare, voluiſſe, ſed morte præventum voti compotem eſſe nequiſſe narrat Jordanus; perperam quoque Piaſecus, & Gavantus decretum Sacræ Congregationis referunt. Quis enim facile credat, Eminentiſſimos Patres nulla, antiquitatis totius, nulla Conciliorum, nulla Sanctorum Patrum habita ratione, voluiſſe ſacrum, ac pervetuſtum ritum conſecrandarum Virginum obliterari? Quod vero ſpectat Epiſcopi Patavini votum, melius putaſſet abuſum eliminare, quam Eccleſiaſticam ordinationem abolere. Cæterum ſi qua fides ei quod refert Gavantus in ſuo Manuali, verbo *Monialium conſecratio*, ex decreto Sacræ Cardinalium Congregationis, quæ negotiis Epiſcoporum præfecta eſt, die XXX. Septembris anno MDCXVI. dictum fuit, fieri debere Virginum conſecrationem *ad feneſtellam communionis*.

XII. Cum autem conſtet, Epiſcopalis muneris eſſe, ſuæ Diœceſis Virgines conſecrare, fruſtra quidam Epiſcopus, cujus nomini parco, hanc ſibi elapſis annis facultatem dari a Sacra Congregatione petiit, quæ tamen ipſi Epiſcopo ſapienter reſpondit, ut jure ſuo uteretur. Jure quidem ſuo uſus eſt, ritumque Eccleſiæ pervetuſtum religioſe ſervavit Sanctæ Memoriæ Benedictus XIII. qui cum eſſet Epiſcopus ſolemni ritu non ſemel Virgines conſecravit. Quem etiam morem Romæ tenuit factus Pontifex Maximus, ubi complures moniales benedixit Monaſterii S. Ambroſii Benedictinas, adeo ut conſecratarum ab ipſo numerus ad CLXXXI. aſcenderit. Eſt & in hoc nobis ſummopere commendandus zelus eximius Hieronymi Criſpi jam Archiepiſcopi Ravennatis, qui anno MDCCXXI. Sanctorum Innocentium Feſto tredecim Moniales Ordinis S. Benedicti Monaſterii S. Andreæ ſolemni cum pompa ſacravit in Civitate Ravennate. Huic eximio Metropolitæ vigilantiſſimum Præſulem adjungimus Dionyſium Pieragoſtini, dum & ipſe ſemel ac iterum in ſua Urbe Septempedana virgines Monaſterii S. Catharinæ Ordinis Sancti Benedicti ſolemniter conſecravit, uti videre eſt in ejus Synodo anni MDCCXXXIII. Pag. 149.

XIII. Adnotandum inſuper ſupereſt, Titulum noſtrum in multis pene antiquis, recentioribuſque mſs. Pontificalibus Libris, iiſdem inſcribi verbis, *De benedictione, & conſecratione Virginum*; in aliquibus vero, ut in ms. Pontificali Anglicano Monaſterii Gemmeticenſis, annorum circiter CM. & Pontificali Petri Epiſcopi Silvanectenſis, qui obiit anno MCCCLVI. aliiſque, mentionem dumtaxat fieri benedictionis, omiſſa voce conſecrationis; cujus alias, nulla benedictionis habita mentione, complura meminere mſs. Pontificalia, cujuſmodi ſunt, S. Gatiani ante annos DCCC. ſcriptum, S. Remigii

Re-

Remenſis annorum D. Metropolitanæ Eccleſiæ Apamienſis in Syria; Monaſterii S. Victoris Pariſienſis annorum D. Cameracenſe ejuſdem ætatis; Antiſſiodorenſe; Senonenſe annorum circiter CCC. & alia complura mſs. Pontificalia, quæ hic omittere parum refert.

§. I.

Benedictio, & Conſecratio Virginum fieri debet in Epiphania, vel in Albis Paſchalibus, aut in Natalitiis Apoſtolorum, ſeu in diebus Dominicis. Die vero præcedenti, hora veſpertina, vel etiam mane, antequam Pontifex ad Miſſam ſe paret, in loco convenienti præſentantur ei Virgines benedicendæ; qui de earum ætate, & propoſito ſingulariter ſingulas, videlicet, an annum vigeſimum quintum compleverint, ſi voluntatem, & propoſitum ſervandæ virginitatis habeant, diligenter inquirit, & inſuper ſeorſum cum qualibet de vita, & conſcientia, & carnis integritate. Quo facto, ſuper Altari in cornu Epiſtolæ locantur pro virginibus benedicendis veſtes, vela, annuli, & torques, ſive coronæ tempore ſuo virginibus tradenda. Deputantur Paranymphæ Matronæ ſeniores, & propinquæ earum, quæ virgines aſſociant, & præcedunt, collocant, ac deducunt ad Pontificem, & reducunt. Ordinatur etiam in Eccleſia papilio, aut alius locus conveniens paratur, in quo virgines ipſæ conveniunt, & ſuo tempore ſe veſtiunt benedictis veſtibus. Poſt hæc, hora congrua, Pontifex paratus omnibus Pontificalibus paramentis, procedit more conſueto ad Miſſam, & in ea uſque ad *Alleluja*, ſive ultimum verſum Tractus, vel Sequentiæ excluſive. Miſſa dicitur de die cum collecta pro virginibus ſub uno, *Per Dominum*. *Oremus*.

Da, quæſumus, Domine, his famulabus tuis, quas virginitatis honore dignatus es decorare, incboati operis conſummatum effectum; &, ut perfectam tibi offerant plenitudinem, initia ſua perducere mereantur ad finem. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. UT cum ſolita, quam nobis præfiximus, methodo procedamus, plura ſunt in præſenti hoc Commentario diligenter inveſtiganda. Primo quidem: Quinam primum conſecrationi virginum aſſignati dies, qui vero progreſſu temporis. Secundo: Quis ejus tum apud Latinos, tum apud Græcos Miniſter. Tertio: Quæ ætas conſecrandis virginibus neceſſaria. Quarto: De quibus interrogari debeant, & an eas eſſe corpore integras opus ſit. Quinto: Quæ res pro ipſarum conſecratione parandæ, ac ſuper Altari locandæ. Sexto: Quæ matronæ aſſiſtere debeant ei functioni. Septimo: Ritus explicabitur conſtruendi papilionem, aliumve locum, in quem primum virgines conveniant: Octavo: Quæ Miſſa eo die ab Epiſcopo celebranda ſit.

II. Quoad primum, omnium primus qui conſecrationem virginum *in Epiphania Domini*, *vel in Albis Paſchalibus*, *aut in Natalitiis Apoſtolorum*, celebrandam præſcripſerit, fuiſſe profecto videtur Sanctus Gelaſius Pontifex Maximus, qui in Epiſtola IX. ad Lucaniæ Epiſcopos, Cap. XII. ſic inquit: *Devotis quoque Deo virginibus, niſi in Epiphaniarum die, aut in Albis Paſchalibus, aut in Apoſtolorum natalitiis ſacrum maxime velamen imponant* (Epiſcopi); *niſi forſitan, ſicut de baptiſmate dictum eſt, gravi languore correptis, ne ſine hoc munere de Eccleſia exeant, implorantibus non negetur*. Ajunt plerique Auctores, uti Sacris Clericorum Ordinibus, ita & virginum conſecrationi ſua aſſignaſſe tempora S. Gelaſium, & quidem tanto rigore, ut non niſi ob urgentis mortis periculum permiſerit diſpenſari. Porro quod hæc tempora conſecrandis virginibus a Sancto Gelaſio affixa fuerint, teſtis eſt Regino Prumienſis Abbas in ſuo Capitulari Lib. II. Cap. CXVII. ita inquiens: *Virgines, ut Gelaſius Papa dicit, niſi in Epiphania, & in Albis Paſchalibus, & in Apoſtolorum natalitiis, non ſunt conſecrandæ, niſi cauſa mortis urgentis*.

III. Verba Gelaſii non modo citat Egbertus Archiepiſcopus Eboracenſis, ſed & eoſdem dies in eo capite laudatæ Epiſtolæ aſſignatos deſignant paſſim antiqui Libri tum editi, tum mſs. Pontificales. In antiquo Romano Ordine ritui conſecrandarum virginum hæc initio, velut Titulus, præmittuntur: *Conſecratio Sacræ Virginis, quæ in Epiphania Domini, vel in Albis Paſchalibus, aut in Apoſtolorum natalitiis celebratur*. Idem fere aſſeritur in mſ. Codice S. Gatiani Turonenſis, cujus verba hæc ſunt: *Incipit de ſacris virginibus conſecrandis, id eſt, in Epiphania, ſive in feria Paſchali, nec non in Natali Apoſtolorum*. Pontificale S. Remigii Remenſis annorum D. expreſſe aſſignat feriam ſecundam Paſchatis: *Conſecratio*, inquit, *ſacrarum virginum, quæ in Epiphania, vel in ſe-*

cunda feria Paſchæ, aut in Apoſtolorum Natalitiis celebratur. Idipſum edicunt Sacramentarium Romanæ Eccleſiæ annorum circiter mille ab eruditiſſimo, & pientiſſimo Cardinale Thomaſio editum, & complures alii Rituales libri, quorum loca hic recenſere, ſupervacaneum puto, ac nullius utilitatis. Sane cur in Apoſtolorum Natalitiis conſecrationem Virginum fieri ſanxerit S. Gelaſius, exponit in gemma Animæ Honorius Auguſtodunenſis Lib. I. Cap. CLXXXXII. ubi ita inquit: *Virgines ideo in Apoſtolorum natalitiis velantur, quia per Apoſtolicos viros, quaſi per Paranymphos Sponſæ Chriſto conſecrantur: & quia morem virginitatis primum Apoſtoli Eccleſiæ ſervandum tradiderunt, quem a perpetua Virgine Maria acceperunt*. Etiam aliis diebus ſua non deeſt ratio. Unde S. Ambroſius in Lib. III. *De Virginibus*, rationem quæ ſuam ſororem Marcellinam in Chriſti Domini die Natali ſuaſit, eam reddit: *Quo melius die, quam quo Virgo poſteritatem acquiſivit?*

IV. Progreſſu temporis, præſcriptis temporibus adjectos fuiſſe dies Dominicos, & ſaltem alicubi ceteras Chriſti Domini feſtivitates, Beatæque Mariæ Virginis, ac præcipuas Sanctorum Martyrum ſolemnitates, conſtat ex ms. Pontificali Metropolitanæ Eccleſiæ Apamienſis in Syria, ſic ajente: *Ordo ad conſecrandam ſacram Virginem, quæ in Dominicis diebus, & ceteris feſtivitatibus Domini, ſive in feſtivitatibus Beatæ Mariæ, aut in natalitiis Apoſtolorum, vel in præcipuis feſtivitatibus Martyrum conſecrari debet*. Pontificale ms. Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744. rem profecto aliquantum reſtringit; ait enim, ipſam Virginum conſecrationem fieri debere *in Epiphania, vel in Natalitiis Apoſtolorum, vel in Albis Paſchalibus, vel in Aſcenſione, vel in Pentecoſte, vel in ſolemnitatibus Beatæ Mariæ Virginis, vel, ſi neceſſe ſit, in Dominicis diebus extra Adventum, & Quadrageſimam*. Ubi nota, non omnes Domini feſtivitates, non omnes dies Dominicos admitti, excludi autem penitus ſolemnitates Martyrum; niſi ſcilicet periculum immineat: tunc enim ait, omni tempore poſſe fieri ipſam Virginum conſecrationem. Tandem, ut alia omittam, ms. Codex Monaſterii Sancti Victoris Pariſienſis annorum D. faciendam inquit conſecrationem Virginis *in diebus ſolemnibus*. Obſervat autem Abelardus in ſua Epiſtola VII. ſolitam peragi conſecrationem feſtis dumtaxat ſolemnioribus.

V. Dominicis diebus jam ante Alexandrum III. conſecrari Virgines potuiſſe, liquido conſtat ex ejuſdem Pontificis litteris, quas ad Bathonienſem in Anglia Epiſcopum ſcripſit, uti videre eſt in Cap. I. *De temporibus ordinationum &c.* ubi ait Alexander, in quavis Dominica quemvis Epiſcopum, ſicut minores ordines conferre, ita & Virgines poſſe conſecrare. Ejus verba hæc ſunt: *Subdiaconos autem nulli, niſi Romano Pontifici liceat in diebus Dominicis ordinare, quamvis Deo dicatas Virgines conſecrandi, & minores ordines his diebus habeant licentiam celebrandi*. Seculo Jeſu Chriſti XII. conſecrationem Virginum Dominicis diebus celebrari ſolitam, abunde nos docent Epiſtolæ Fontis Ebraldi Abbatiſſæ, & Abbatis Sueſſionenſis S. Criſpini ad Sueſſionenſem Epiſcopum: qui habentur apud Franciſcum Cheſnium Hiſtoriæ Francorum Tom. IV. ubi Pag. 724. præfata Abbatiſſa Sueſſionenſi Epiſcopo ita ſcribit: *Quoniam per litteras veſtras maximum Virgines noſtras conſecrandi veſtræ mentis deſiderium nobis ſignificaſtis, idcirco multum in partibus iſtis moram fecimus. Et quia ulterius immorari non poſſumus; petimus, ut in proxima Dominica illud, quod filiæ veſtræ a vobis præſtolantur, impleatur*. Pagina autem 742. ſcriptam inter alias continet Epiſtolam S. Criſpini ad ipſum Epiſcopum Sueſſionenſem, ejuſque verba hæc ſunt: *Noverit Paternitas veſtra, Portuenſem Epiſcopum conſecrationem Sanctimonialium de Charmo facere noluiſſe. Abbatiſſa vero in eadem domo, unde ſorores pauperrimæ gravatæ ſunt, conſecrationem earumdem expectans, uſque ad proximam Dominicam manebit*.

VI. Hæc quidem, quæ hucuſque narravimus, locum in iis habent Virginibus, quæ per Pontificalem manus, & veli impoſitionem, ſolemnemque Epiſcoporum cæremoniam conſecrabantur, cum aliarum, quæ per habitus immutationem, virginitatiſque propoſitum Deo dicabantur, quolibet die conſecratio ſuſciperetur per ſimplicem etiam, ut ajunt Presbyterum apud Latinos: quinimo, uti ſcite obſervat Martenius, quælibet puella ſui ipſius conſecratrix eſſe poterat, facta Deo perpetuæ virginitatis conſervandæ promiſſione, aſſumptoque eo, quo indui ſolebant Virgines, habitu. At vero ſi de ſolemni conſecratione loquamur in Eccleſiis Occidentis; conſecrationis Miniſter ſolum Epiſcopus eſſe poterat, uti ad initium Tituli Num. III. ex Ivonis Carnotenſis teſtimonio dictum eſt: *Conſecratio virginum*, inquit, *ex Apoſtolica auctoritate, Epiſcoporum privilegio reſervatur*. Rationem eam reddit S. Thomas in IV. Diſtinct. XXXVIII. Quæſtione I. Articulo V. quia hæc conſecratio eſt ſpiritualis quædam deſponſatio cum Chriſto, per quam repræſentatur deſponſatio ipſius Chriſti cum Eccleſia quoad illius incorruptionem; ideo ſolus Epiſcopus, cui Eccleſiæ cura committitur, Virgines deſponſat, velando non ſibi, ſed Chriſto, quaſi Sponſi Paranymphus. Certe cum in ſecundo Carthaginenſi Concilio, Can. III. Fortunatus Epiſcopus (quem alii Fortunatianum vocant, notatque in margine Labbæus, fuiſſe Numidium Epiſcopum Maxulitanum) a Patribus peteret, ut quemadmodum in præteritis Synodis conſtitutum fuerat, *Chriſma, vel reconciliatio pœnitentium, necnon & puellarum conſecratio a Presbyteris non fiant*, eandemque petitionem Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus, ac totius Diœceſeos Primas Synodo iterum retuliſſet, omnes tunc Epiſcopi reſponderunt: *Chriſmatis confectio, & puellarum conſecratio, a Presbyteris non fiant. Vel reconciliare quemquam in publica Miſſa, Presbytero non licere, hoc omnibus placet*. Ubi nota, Canonem auctoritate anterioris Concilii, audaciam neſcio quorum Presbyterorum comprimere, qui conſecrationem virginum attentabant. In Concilio tandem Wormatienſi in Germania habito anno DCCCLXVIII. Canone VIII. expreſſe edicitur, & conſecrationem Virginum, ſicut & alia complura Epiſcopalis Ordinis minime fieri a Presbyteris: *Conſecratio ergo Virginum, & benedictio, vel unctio Altaris a Presbyteris minime fiat*.

VII. Quantus fuerit apud Gallos Canonis Carthaginenſis contemtus, ſat oſtendunt Patres Concilii VI. Pariſienſis anni DCCCXXIX. Lib. I. Cap. XXXXI. dolentes, *quoſdam Presbyteros ſuæ menſuræ immemores, imo canonicæ auctoritati reſultantes, in tantam audaciam prorupiſſe, ut ſacrarum Virginum conſecratores exiſterent*. Ajunt, hoc ad negligentiam Epiſcoporum pertinere; tum vero ita ſtatuunt: *Quod quia canonicæ auctoritati* (ideſt laudato Carthaginenſi Canoni) *minime concordat,*

Digitized by Google

cordat; ne ulterius quiſquam Presbyterorum id facere præſumat, prorſus inhibemus. Quod ſi forte, quod non optamus, aliquis Presbyterorum id facere præſumſerit, utpote canonicæ auctoritatis tranſgreſſor, irretractabiliter feriatur. Chorepiſcopis vetitum fuiſſe id apud ipſos Gallos, conſtat ex Caroli Magni Capitulari anni DCCLXXXXIX. Num. IV., quia ſcilicet antiquus, qui in Gallicana Eccleſia pleniſſime viguit Romanus Ordo, ita ait: *Presbyteris liceat viduas velare, Epiſcopis ſolis virgines.* Hinc Armentario Ebrudunenſium degradato Epiſcopo Regenſis Synodus hanc fecit gratiam, ut *jus haberet conſecrandi Virginem, ſicut confirmandi Neophytum.* Ei has duas Epiſcopales functiones permittit, quod ambæ, uti obſervat Lupus, in Gallicana Eccleſia privative ſpectarent ad Epiſcopos.

VIII. At non ſolum Preshyteros, ſed & Abbatiſſas in Gallia ſuarum monialium conſecrationem attentaſſe, alibi jam oſtendimus ex Capitulari Caroli Magni Lib. I. Cap. LXXVI. cujus verba hic iterum recenſere inutilis non erit laboris: Sic enim ad Epiſcopos, & Abbates ſcribit: *Auditum eſt, aliquas Abbatiſſas contra morem Sanctæ Dei Eccleſiæ, benedictiones, & manus impoſitiones, & ſignacula Sanctæ Crucis ſuper capita virorum dare, nec non & velare virgines cum benedictione Sacerdotali, quod omnino a vobis, Sanctiſſimi Patres, in veſtris Parochiis, illis interdicendum eſſe, ſcitote.* Eundem abuſum non ſine animi ſenſu refert, damnatque laudata Synodus VI. Pariſienſis, veluti a chriſtiana religione penitus alienum, ſic inquiens Lib. I. Cap. XXXIII. *Inter cetera, quæ contra Religionem Chriſtianam in Eccleſia Chriſti cognovimus non minus emendatione, & congrua correctione dignum, invenimus, quod quædam Abbatiſſæ, & ceteræ ſanctimoniales non ſolum Viduas, ſed etiam Virgines puellas velare ſolitæ ſint. Quod quantum ſexui femineo illicitum, & a Religione chriſtiana ſit alienum, omnis qui ſanum ſapit, facile advertit.* Addit, graſſari hunc abuſum in omnibus Monaſteriis, ob quorumdam Epiſcoporum ſegnitiem. Tum vero demum ſtatuit, ut ſi forte Abbatiſſa, aut alia quælibet Sanctimonialis poſt hanc definitionem in in tantum audaciæ proruperit, ut Viduam, aut puellam virginem velare præſumat, congrua ab Epiſcopo ſuo correctione coerceatur, & pœnitentiæ canonicæ uſque ad ſatisfactionem ſubdatur. Nec tacendum illud, quod paulo ante hanc ſanctionem Concilii hujus Patres dixerant, moniales vaniſſima illa ſpe interim nutritas fuiſſe, quod leviores futuræ eſſent earum culpæ, ubi macularent ſanctimoniam veli non ab Epiſcopo, ſed a ſe ipſis accepti: *Iccirco etenim hujuſmodi hoc modo potius, quam a Sacerdote velari volunt, quia dum clanculo ſe corrumpunt, nihil ſibi obeſſe ad peccandum, tale velamentum putant.* Extat Eutychiani Papæ decretum, ſi in ipſo Eutychiani nomine error non eſt, quod apud Ivonem, & Gratianum, Canone *Statuimus* XX. Quæſtione II. legitur, ubi id ipſum conſtitutum legitur.

IX. Etiam tempore Innocentii III. fuiſſe Abbatiſſas, quæ moniales benedicerent, earumque confeſsiones audirent, & legentes Euangelium præſumerent publice prædicare, tradit laudatus Pontifex, qui abuſum ipſum damnavit Lib. I. Epiſtola CLXXXVII. ad Valentinum, & Burgenſem Hiſpaniarum Epiſcopos; extatque hodie in Cap. X. *De pœnitentiis, & remiſſionibus.* De quo abuſu vide quæ dixi in Commentario §. VI. ſuperioris Tituli. Viguiſſe denique pravam hanc conſuetudinem ſub Innocentio IV. ut Abbatiſſæ conſecrationis velum virginibus ſuis imponerent, teſtatum habemus ex Raynaldo ad annum Chriſti MCCXXXXIV. Cum enim ipſo anno Innocentius IV. a Rege, & Regina Caſtellæ certior factus eſſet, quod cum filia virgo regia profeſsionem editura eſſet in Monaſterio Regio Ciſtercienſis Ordinis, in ſuburbano Urbis Burgenſis, Abbatiſſa prævertiſſet, & dum Miſſarum ſolemnia Epiſcopus celebraret, ipſamet velum Regiæ puellæ impoſuiſſet; damnavit illico Pontifex Abbatiſſæ audaciam tamquam omnino Sacris Canonibus diſſonam, qui prohibent, ne ipſæ vel viduas unquam velo donent, vel virgines: *Ne viduam, aut puellam virginem velare præſumant.* Edixitque, ut deinceps Abbatiſſæ, & Moniales virgines a Diœceſanis Epiſcopis conſecrarentur. *Abbatiſſis, & virginibus firmiter injungas, ut a Diœceſanis ſuis conſecrationis velum recipiant.*

X. Munus itaque Epiſcoporum, non vero Presbyterorum, & multo minus Abbatiſſarum eſſe, ut ſolemniter virgines conſecrarent, præter laudatos Canones, multa nobis Sancti Patres, ac alii Scriptores Eccleſiaſtici exempla ſuppeditant, quibus ea de re pleniſsime edoceri quis poteſt. Sanctus Ambroſius in Libro I. quem de virginibus ſcripſit, ingenue fatetur, de variis partibus virgines ſuo tempore Mediolanum confluere conſueviſſe, ut ab ipſo ſolemniter velarentur: *De Placentino ſacrandæ virgines veniunt, de Bononienſi veniunt, de Mauritania veniunt, ut hic velentur.* S. Hieronymus ad Demetriadem ſcribens de ſervanda virginitate, ita inquit: *Scio quod ad imprecationem Pontificis, flammeum virginale ſanctum operuit caput.* Idem in Epiſtola ad Oceanum Cap. IX. quorumdam Epiſcoporum genus ſui ævi ſugillans, idipſum non obſcure innuit, cum ita ſcribit: *Heri catechumenus, hodie Pontifex: heri in amphiteatro, hodie in Eccleſia: veſpere in circo, mane in altario: dudum fautor hiſtrionum, nunc virginum conſecrator.* Arborii Præfecti prætorio Galliarum natam virginem, offerente Patre, conſecravit Sanctus Martinus, Turonenſis Epiſcopus, teſte S. Paulino, de vita ejuſdem S. Martini Lib. II.

Conſecrat Antiſtes, Pater offert, virgo ſacratur.

S. Genovefam virginem numo æreo cruce inſigni collo appenſo in Sponſam Chriſti ſubarrhavit S. Germanus Epiſcopus Altiſiodorenſis, uti videre eſt in utriuſque vita apud Surium ad diem III. Januarii, & ad diem XXXI. Julii; & apud Stephanum Tornacenſem in Epiſtola CLXXVIII. Quid multa? Conſtat, ab hæreticis ipſis Donatiſtis ſervatum hunc ritum ineunte Seculo IV. Hoc enim probrum, ut alibi etiam notatum eſt, objectat S. Optatus Epiſcopo Donatiſtæ, quod inceſto adulterio contaminaſſet unam harum puellarum, cujus Pater evaſerat per impoſitionem Mitræ, quæ erat velum ſacrum: *Cui mitram ipſe impoſuerat, a qua paulo ante Pater vocabatur, nefarie inceſtare minime dubitavit.* Fuit is Felix Idicrenſis in Numidia Epiſcopus ſceleſtiſsimus.

XI. Inficiari certe illud nequeo, quin in quibuſdam, ut ajunt, caſibus Presbyter Latinus potuerit virgines conſecrare. Synodus III. Carthaginenſis anno CCCLXXXXVII. celebrata, Can. III. ita inquit: *Presbyter, inconſulto Epiſcopo, virgines non conſecret, Chriſma vero nunquam conficiat.* Licebat itaque per Africanos Canones Presbyteris, eo fungi munere, ſi illud ipſis ab Epiſcopo delegebatur, utique ex gravibus cauſis, quæ etiam ſolemnem pœnitentium reconciliationem,

Baſilicarum dedicationem, & Sacramenti confirmationis collationem permittant illi delegari, uti ſcite obſervat laudatus Lupus in Scholio ad Caput III. Libri Tertulliani *De præſcriptionibus contra Hæreticos*. Ubi etiam docet, iſtam Epiſcopi delegationem debere eſſe ſingularem, & ad ſingulos actus, ac dari poſſe a ſolo Epiſcopo, non vero ab ejus Vicario, vel, vacante Sede, a Vicario Capitulari. Scio nonnullos, quos Canoniſtas vocant, ob ignorantiam veterum Canonum, & priſcæ Eccleſiæ diſciplinæ, & tantum oculos ad Fori praxim habentes, obſtinate contendere, conſecrationem virginum eſſe adeo Ordinis Epiſcopalis, ut alteri, qui non ſit Epiſcopus, delegari non poſſit. Certe etiam hodie quidam Abbates habent privilegium conſecrandi moniales ſui Ordinis, modo eiſdem ſubjectæ ſint; &, ut omnes Epiſcopales ritus tunc adhibeant, ſanxit Sacra Congregatio Cardinalium. Vide Aſcanium Tamburrinum *De Jure Abbatum*, Diſputatione XXII. Quæſtio VI.

XII. Ego certe tenendam puto ſententiam Ivonis Epiſcopi Carnotenſis, qui in Epiſtola ſua XXXXI. ad Goffredum Vindocinenſem Abbatem, diſerte docet, non eſſe ab Epiſcopo iterandam conſecrationem virginis a Presbytero imprudenter factam, etſi ipſi Presbytero conſecrare virgines nequaquam licitum ſit: *Conſecratio virginum, quæ ex auctoritate Apoſtolica, Epiſcoporum privilegio reſervatur, ſi aliquando a Presbyteris uſurpetur, propter Sacramentum Chriſti, & Eccleſiæ, quod ibi continetur, nullatenus ab Epiſcopis iteratur*. Ubi nota I. iſtam reſervationem, de qua Ivo loquitur, actum, ſi is a Presbytero attentetur, facere dumtaxat illicitum, non vero invalidum. II. In conſecratione virginum contineri Chriſti, & Eccleſiæ Sacramentum. Eſt enim ſpirituale conjugium inter conſecratam virginem, & Chriſtum Dominum, uti poſt veteres Sanctos Patres docet etiam S. Thomas in IV. Diſtinctione XXXVIII. Quæſtione I. Articulo V. Unde ut ſuo loco oſtendetur, ipſi virgini annulus, ac nuptiale flammeum imponitur. III. Demum, iſtud conjugium ideo appellari etiam Sacramentum, quod, ſicut carnale, matrimonium Chriſti Domini cum Eccleſia ſignificat.

XIII. Hæc quidem, quæ hactenus dicta ſunt, Latinam Eccleſiam ſpectant. Nam *ſecundum Græcos Presbytero licet virginem ſancto velamine conſecrare .... ſecundum Romanos non niſi Epiſcopis ſolis*. Verba ſunt Theodori Archiepiſcopi Cantuarienſis, qui utriuſque Eccleſiæ Græcæ pariter ac Latinæ ritibus abunde fuerat imbutus. Extat ejus teſtimonium Tomo IX. Spicilegii Lucæ Dacherii. Sunt qui de hoc Theodori Canone non parum dubitent, quod alius ei ſimilis nullibi inveniatur; ac præſertim quod Synodus Trullana Græcorum, Carthaginenſem Canonem, quem ſuperius retulimus, ſuo Codici inſeruerit: Tandem vero, quod ſecundæ Carthaginenſis Synodi Canonem III. ita ſcribit Sacrorum Canonum ſummus apud Græcos Theodorus Balſamon: *Puellarum conſecratio non eſt Diaconiſſarum per manuum impoſitionem ordinatio, ſed mos erat puellas ad Eccleſiam adduci virginitatem profitentes; & eas Epiſcopi per preces conſecrabant, ut Deo dedicatas, & illi earum cuſtodiæ curam gerebant. Hæc ergo a Presbyteris fieri prohibuit Synodus, quemadmodum & templorum conſecrationem, & dedit eorum facultatem Antiſtitibus*. Et infra. *His ita ſe habentibus, dicunt aliqui, quod quoniam ab Antiſtitibus fit puellarum conſecratio, non licebit Monaſterii Præfecto, qui eſt ſacratus, quemvis Monachum tondere ſine Epiſcopali permiſſione. Idem enim eſt puellarum conſecratio, & Monachorum Tonſura. Mihi autem videtur, Sacerdotes Præfectos poſſe citra ullum impedimentum tondere, etiam ſine Epiſcopali permiſſione*. Ita ille, qui palam videtur affirmare, apud Græcos, ut olim, & apud Afros, conſecrationem virginum fuiſſe Epiſcopis reſervatam. Ceterum, ſi nolimus de Theodori Canone, an authenticus, & genuinus ſit, addubitare, dici poteſt cum eruditiſſimo Lupo, variis Græcorum locis, ac temporibus fuiſſe varias conſuetudines; earumque Eccleſias, quæ Presbyteris permiſerunt confirmationis collationem, virginum etiam conſecrationem poſſe permittere crediſſe, quia ſcilicet, uti conſtat ex Sacris Canonibus, ſumma eſt inter utramque connexio.

XIV. Quod ſpectat tertiam noſtræ Rubricæ partem, quæ eſt de ætate conſecrandarum virginum, ſciendum eſt, quod quemadmodum duplex fuit olim profeſſio virginum, ſolemnis ſcilicet, & non ſolemnis, ita ætas utrique profeſſioni fuit diverſa. Ad primam, quæ ſcilicet nec ab Epiſcopo, nec Epiſcopali pompa fiebat, S. Baſilius in Epiſtola II. ad Amphilochium Ichonii Epiſcopum, Cap. XVIII. ætatem ſexdecim, aut ſeptendecim annorum requirit, quod nimirum ea ſit plena adulta ætas: *Profeſſiones*, inquit, *ab eo tempore judicamus, quo ætas rationis complementum habuerit; non enim pueriles voces omnino in his eſſe ratas exiſtimare oportet, ſed ea quæ ſupra ſexdecim, aut ſeptendecim annos nata fuerit, rationiſque compos, & diu examinata, probatuque perſeveraverit, &, ut admittatur, precibus contendit, tum oportet in ſacrarum virginum catalogum referri*. Poſteriores Græcos hanc ætatem coarctaſſe ad annum XI. profecto conſtat ex Canone XXXX. Concilii Trullani, quod habitum eſt anno Chriſti DCLXXXXII. *Qui ergo Monachicum jugum eſt ſubiturus, ne ſit minor quam decem annorum natus*. Profeſſionis ſpecies manifeſtæ hic ſunt; teſtanturque Zonaras, ac Balſamon in ſuis ad hunc Canonem Commentariis, ſuo ævo illum viguiſſe. Cumque ſua Conſtitutione VI. Leo Sapiens ſtatuiſſet, ne pueri, puellæque, qui in ea ætate profitebantur, poſſent pariter de rebus ſuis diſponere, ab eis id præſtari poſſe Balſamon ſcribit, cum annos quindecim nati erunt. Hactenus de Eccleſiæ Orientalis diſciplina, ubi etiam, ſi qua fides Actis S. Ephraſiæ a S. Joanne Damaſceno laudatis, ſancta hæc virguncula in Monaſterium admiſſa eſt, Deoque, monaſtico aſſumpto habitu, ſe devovit ab anno ætatis ſuæ ſeptimo.

XV. Si autem mores Latinorum ſpectemus, poſt annum duodecimum factam a virginibus primam profeſſionem, teſtis eſt luculentiſſimus Sanctus Hieronymus, qui in Epiſtola ad Marcellam, diſerte docet, Aſellam virginem Deo ſe devoviſſe poſt annum ætatis ſuæ decimum: *Vix annum decimum ætatis excedens, honore futuræ beatitudinis conſecratur*. Et infra: *Poſt duodecimum annum cellulæ clauſa anguſtiis, jejunium pro ludo habuit*. Omitto alias probationes, quas ex S. Ambroſio, & aliis ſequioris ævi Conciliis, & Summis Pontificibus fuſe affert Ludovicus Thomaſſinus Parte I. diſciplinæ Lib. III. Cap. LII. & ſeqq. ubi oſtendere conatur, duodecim annorum ætatem, qui tamen eſſent completi, ſufficientem fuiſſe uſque ad tempora Tridentinæ Synodi, quæ expectari deinceps voluit annum decimum ſextum: uti videre Seſſione XXV. *De Regularibus, & Monialibus*,

Cap.

Cap. XV. Ejus eſt ſane opinionis Thomaſsinus, ſed proferri poſſent ſexcenta Canonum, & Patrum loca, quæ oſtendant diverſam fuiſſe pro diverſis temporibus, ac Provinciis diſciplinam, circa ætatem primævæ profeſſionis virginum.

XVI. Hanc præterea difficultatem reperiri in ſecunda ipſarum virginum conſecratione, quæ ſolemni ritu, ac pompa ab Epiſcopo peragebatur, ex Sacris Conciliis manifeſte apparet. Placuit quidem Carthaginenſi Synodo tertiæ, Can. IV. *Ut ante viginti quinque annos ætatis Diaconi non ordinentur, nec virgines conſecrentur*: Placuit idipſum compluribus aliis Conciliis; plerique nihilominus Canones vetant, ne conſecratio prædicta virginum quadrageſimum annum præcedat: *Sanctimoniales*, inquit Agathenſis Synodus Can. XIX. *quantumlibet vita earum, & mores probati ſint, ante annum ætatis ſuæ quadrageſimum non velentur*. Conſentit Concilium Cæſarauguſtanum Can. VIII. his verbis: *Item lectum eſt, non velandas eſſe virgines, quæ ſe Deo voverint, niſi quadraginta annorum probata ætate*. Conſentit S. Leo Magnus Pontifex Maximus, de quo ita in Libro Pontificali legitur: *Leo conſtituit, ut Monacha non acciperet velaminis capitis benedictionem, niſi probata fuerit in virginitate ſexaginta annis*. Legendum docent Eruditi, *quadraginta annos*. De quo mendo vide Virum Clariſſimum non ſine elogio memorandum Franciſcum Blanchinum in Notis ad Anaſtaſium de vitis Romanorum Pontificum. Conſentiunt tandem variæ Leges Imperiales, ac præſertim Novella Imperatorum Leonis, & Majorani ad Palladium Italiæ Prætorio Præfectum, anno CCCCLVIII. edita, cujus verba hæc ſunt: *Edictali Lege ſancimus, filias, quas Pater, Materve a ſeculari permixtione tranſlatas, chriſtianæ fidei ſervare præcepta, continuata virginitate cenſuerint, in beatæ vitæ propoſito permanentes, non ante ſuſcepto honorato capitis velamine conſecrari, quam quadraginta annos ætatis emenſæ, talibus inſulis inoffenſa meruerint obſervatione decorari*.

XVII. Scio equidem, in Synodo Romana II. quam ajunt a S. Silveſtro Papa celebratam anno CCCXXIV. extare Canonem decimum, quo cautum eſt, *Ut nullus etiam Epiſcoporum virginem ſacratam* (forte ſacrandam), *ſi maritale expetierit conſortium, benedicere attentet, niſi eam probaverit ſeptuaginta duorum annorum eſſe conſtitutam, ubi probabitur judicium veræ pudicitiæ, ut ſeptuaginta duobus annis requirens verum Chriſtum pudicitia cuſtodita, uncto vertice, introducatur ad nuptias Chriſti, velamen capitis ferens, non cordis*. Si vera eſſet hæc Synodus, jam haberemus non ſolum ritum velandi, ſed etiam ungendi capitis virginis conſecrandæ. Sed cum dicat probari virgines annis ſeptuaginta duobus ante conſecrationem, quis vel ſomniet, hujuſmodi ſilicernia nupturire? Quibus annis quod amplius eſt, laborem, & dolorem, atque calamitatem prædicat Regius Pſaltes in Pſalmo LXXXXIX. ut ſcite obſervat Eſpencæus Lib. IV. *De continentia*, Cap. III. Quæ demum ſtulti hominis intemperantia, vel intemperies potius tales decrepitas ageret?

XVIII. Negari certe illud nequit, voluiſſe ut plurimum Canones, ut nonniſi completis XXV. annis, ſacris cæremoniis ab Epiſcopo virgines velarentur: exceptis tamen cauſis, ob quas eam ætatem contrahere oporteret. Quænam autem eæ eſſent cauſæ, edicit Concilium Milevitanum, Innocentio I. Pontifice Maximo, anno CCCCXVI. habitum, Can. XXVI. *Item placuit, ut quicumque Epiſcoporum, neceſſitate periclitantis pudicitiæ virginalis (cum vel petitor potens, vel raptor aliquis formidatur, vel ſi aliquo etiam mortis ſcrupulo periculoſo compuncta fuerit, ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his ad quorum curam pertinet) velaverit virginem, ſeu velavit intra viginti quinque annos ætatis, non ei obſit Concilium, quod de ipſo annorum numero conſtitutum eſt*. Intelligit Concilium Carthaginenſe III. ubi Can. IV. ſtatutum eſt, ne virgines ante viginti quinque annos conſecrentur. Fuit ſane quarto, quintoque Chriſti ſeculo prudens alicubi Epiſcoporum conſilium imponendi ſacrum velum, mitramque virginibus, eoque ritu ipſas conſecrandi, ut illius ornamenti ſanctitate deterriti nefarii homines, ſacras virgines vel ambire ſibi ſponſas, vel rapere abſtinerent. Quod quidem liquido conſtat ex Optato Milevitano, cujus prolixum locum, ubi agemus de corona imponenda virginibus explicabimus. Certe ceſſantibus memoratis in Milevitano Canone, vel aliis id genus cauſis, nefas erat virgines ante ætatem XXV. annorum conſecrare. Tenaciſſima eſt autem hodie Sedes Apoſtolica præfatæ ætatis, vetuitque iccirco Hieronymo Criſpo Archiepiſcopo Ravennati, in ſolemni conſecratione Monialium Monaſterii S. Andreæ Ordinis S. Benedicti, conſecrari virginem D. Mariam Conſtantiam Sautacruciam, cui ad ætatem XXV. annorum, dies LIV. deerant. Recte itaque eam ætatem Libri Pontificales præſcribunt ubi agunt de conſecrationne virginum: *Die præcedenti*, inquit Codex ms. Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744. *hora veſpertina, vel etiam mane, antequam Epiſcopus Miſſam incipiat, præſententur ei virgines benedicendæ, qui de earum ætate, & propoſito, ſi videlicet*, XXV. *annorum ſiunt, & voluntatem, & propoſitum ſervandæ virginitatis habuerint, diligenter inquirat*.

XIX. Senſim jam ad eam Rubricæ noſtræ partem pervenimus, quæ eſt de interrogationibus ab Epiſcopo virginibus ſeorſim faciendis, ſi voluntatem, & propoſitum ſervandæ virginitatis habeant; & ſi corpore integræ ſint: *Seorſim*, inquit laudatus Bibliothecæ Vaticanæ Codex, *cum qualibet de vita, & conſcientia, & carnis integritate*. Epiſcopus diligenter inquirat. Certe non leviter, nec temere virgines conſecrari debere, paſſim tum Synodi, tum Sancti Patres docent. S. Baſilius Regulæ ſuæ Cap. X., quærenti, utrum omnes venientes oporteat cum probatione ſuſcipere, & qualis hæc eſſe debeat, cum divina clementia omnes ita vocet, Matthæi XI. *Venite ad me omnes*; reſpondet, non convenire, ut quivis illotis pedibus in ſanctimoniam Domini mandatorum ingrediatur; ſed quemadmodum Dominus noſter Jeſus Chriſtus adoleſcentem illum, qui ad ipſum acceſſerat, de ſuperiore ejus vita percontatus eſt, cumque recte actam fuiſſe illam comperiſſet, quod ad perfectionem amplius præterea deſiderabatur, id illum juſſit adjungere, quod ubi feciſſet, tum demum ſequendi ſe, ipſi poteſtatem fecit; ſic quoque faciendum nobis eſt, ut videlicet illorum, qui ad nos manſuri nobiſcum, accedant, diligenter, quæ ſuperior vita fuerit, inquiramus. Hæc & alia plura in eo loco Baſilius. Et S. Ambroſius Lib. III. de virginibus, nonnullis reſpondens, qui ajebant, maturioris ætatis virgines eſſe velandas: *Neque ego abnuo*, inquit, *ſacerdotalis eſſe cautionis, debere ut non temere puella veletur. Spectet plane, ſpectet ætatem Sacerdos, ſed fidei, vel pudoris, ſpectet*

Digitized by Google

ctet & maturitatem verecundiæ, examinet gravitatis canitiem, morum ſenectam, pudicitiæ annos, animos caſtitatis. Tamen deinde ſi Matris tuta cuſtodia, comitum ſedula ſobrietas, ſi hæc præſto ſunt, non deeſt virgini longæva canities. Non ergo ætas rejicitur florentior, ſed animus examinatur.

XX. Ergo antequam virgines ſacro ritu ab Epiſcopo velarentur, ab ipſo Epiſcopo earum vita ac mores examinabantur, & quæ corpore non eſſet integra, ſive ſua ſponte, ſive aliorum vi corrupta, a conſecratione repellebatur; uti conſtat ex Canone *Si quis non iratus*, Cauſa xv. Quæſtione I. & ex aliis multis, ubi virgo per vim oppreſſa, etſi virginitatem coram Deo non amittit, Lege tamen, quaſi corrupta repudiatur. Hinc paſſim Theologi, ac Canonici Juris Conſulti docent, ſtupratam virginem non poſſe velum conſecrationis accipere. Scio aliter aſſeri a Leſſio Lib. IV. Cap. II. Dubio XVI. num. cxv., & a Caſtropalao in Tractatu de prudentia, ſortitudine, & temperantia, Diſputatione III. Puncto VI., & a nonnullis aliis inferioris notæ ſcriptoribus: verum magni facio auctoritatem omnium facile Theologorum Magiſtri, Sancti Thomæ Aquinatis, qui in IV. Sententiarum, Diſputatione XXXVIII. Quæſtione I. ad Articulum V. *Utrum virginibus voventibus continentiam debeatur ſpeciale velum præ aliis quæ continentiam voverunt, & corruptæ ſunt*. Ad IV. diſerte ait, quod illæ quæ per violentiam corrumpuntur, ſi nullo modo conſentiant, virginitatis gloriam quoad Deum quidem non perdunt; ſed cum valde difficile ſit, quod in tali delectatione aliquis placentiæ motus non inſurgat, ideo, inquit, Eccleſiam quæ de interioribus judicare non poteſt, cum exterius corrupta ſit, eam inter virgines non velare. Id quod S. Doctor auctoritate etiam S. Leonis comprobat, qui in Epiſtola LXXXVII. ad Epiſcopus Africanos per Mauritaniam Cæſarienſem conſtitutos, Cap. V. ita ſcribit: *Illæ autem famulæ Dei, quæ integritatem pudoris oppreſſione barbarica perdiderunt, laudabiliores erunt in humilitate, & verecundia, ſi ſe incontaminatis non audeant comparare virginibus.*

XXI. Inane profecto illud eſt, quod quidam obtendunt, non debere virginem innocentem, quæ vi oppreſſa eſt, pœna puniri, ut nequeat inter cæteras virgines conſecrari. Id quidem objicit Rupertus Abbas Tuitienſis in libello *De læſione virginitatis*, ubi neſcio cui Stabulenſi Monacho reſpondet, qui ab ipſo quæſierat: *Si in virginitatis propoſito corrupta conſecrari debeat, vel poſſit?* Sic ergo inter alia inquit: *Sed rurſus, & ratio ſentit, & Lex ſacra decernit, puellam nihil debere pati, quæ corrupta eſt per vim. Sic enim ſcriptum eſt in Libro Deuteronomii*: Si in agro repererit vir puellam, quæ deſponſata eſt, & apprehendens concubuerit cum ea, ipſe morietur ſolus, puella nihil patietur, nec eſt rea mortis. Quoniam ſicut latro conſurgit contra fratrem ſuum, ita & puella perpeſſa eſt. Sola erat in agro, clamavit, & nullus adfuit, qui liberaret eam. *Virgo quoque fidelis* (utique S. Lucia) *in ſua paſſione, & Chriſti confeſſione dicit*: Numquam inquinatur corpus, niſi de conſenſu mentis. Nam ſi me invitam feceris violari, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam. *Nam ſic patitur violatorem caſtitas, ſicut ſerpentem, ſicut latronem, ſicut barbarum. Igitur ſaltem de ejuſmodi, ideſt, de illa, quæ vim paſſa eſt, & corrupta, concedendum eſt, quod coronari poſſit, & ideo liceat illam ſicut incorruptam conſecrari*. Citat mox Rupertus S. Hieronymi locum, quem quidem non recte intelligit, ut ſcite obſervat Lupus in laudatum Cap. III. Libri Tertulliani, De præſcriptionibus contra Hæreticos; deinde vero ita concludit: *Mihi videtur inæqualitas eſſe miſericordiæ, ut non ita infirmiori femineo ſexui, ſicut fortiori, ideſt virili, condeſcendatur; in eo videlicet, ut Clericus ſecreto lapſus ex conceſſione Canonum, etiam ad Sacerdotium ſuſcipiatur, & puella ſecreto lapſa, ad conſecrationem ſuo propoſito uſitatam non admittatur.*

XXII. Poſſem hic alia loca S. Thomæ deſcribere, quibus egregie oſtendatur, quanta ſit Ruperti hallucinatio, ſed ſatius puto eundem confutare præclariſſimo magni Auguſtini argumento; ut unuſquiſque vel hinc agnoſcat, quanta ſit in omnibus Sacræ Theologiæ capitibus Sancti Thomæ cum ipſo Auguſtino conſenſio. Docet is quidem in Lib. *De bono conjugali* Cap. XVIII. ſucceſſivam bigamiam non damnari ab Euangelio, & tamen ex ipſa non poſſe creari Epiſcopum, ob defectum Sacramenti, ſeu ſacræ ſignificationis: quia nempe Epiſcopus debet in ſuo corpore habere characteres, quibus ſpirituale, ac perpetuum unius Chriſti cum una omnium gentium Eccleſia conjugium repræſentetur; aut certe per quos ipſa repræſentatio non evertatur. Deinde hæc adjungit: *Quod acutius intellexerunt, qui nec eum, qui Catechumenus, vel Paganus habuerit alteram uxorem, ordinandum eſſe cenſuerunt. De Sacramento enim agitur, non de peccato. Propter Sacramenti autem ſanctitatem, ſicut fœmina, etiamſi catechumena fuerit vitiata, non poteſt poſt baptiſmum inter virgines conſecrari, ita non abſurde viſum eſt, eum qui exceſſit uxorum numerum ſingularem, non peccatum aliquod commiſiſſe, ſed normam quandam Sacramenti amiſiſſe, non ad bonæ vitæ meritum, ſed neceſſarium ad ordinationis Eccleſiaſticæ ſignaculum.* Non ergo delicti gravitas (ſubdit Lupus) ſed Sacramenti defectus quodvis vitiatum fœminæ corpus reddit incapax hujus conſecrationis. Ceterum ad id quod de lapſo Clerico ait Rupertus, reſponderi poteſt, quod Apoſtolicus circa clericalem caſtitatem vigor jam diu ſit relaxatus, Apoſtolicus tamen circa bigamiam Canon adhuc hodie integer vivit. Hinc etiam vivit, & vivere debet idem Canon circa integrum corpus virginis conſecrandæ. Hæc enim conſecratio repræſentat virgineum virginis Chriſti cum virgine Eccleſia conjugium. Quæ repræſentatio hærere non poteſt in corpore vitiato. Hinc tandem, ut Epiſcopus hanc integritatem ſecreto inquirat a conſecranda virgine, ac ſe de ipſa certificet, Rubrica noſtra recte præſcribit. Vide S. Thomam ſuperius laudatum in reſponſione ad V.

XXIII. Sunt qui perperam etiam contendunt, virginem etiam ſponte corruptam, ſi pœnituerit, poſſe ab Epiſcopo conſecrari; objiciuntque teſtimonium S. Petri Damiani, qui Lib. II. Epiſtola XVII. ad Deſiderium Abbatem, probare nititur, poſſe virginem ſuſcitari poſt lapſum, non ſolum juxta meritorum plenitudinem, ſed etiam juxta carnis integritatem; & juxta meritum quidem reparari virginitatem, ex illo Pauli loco oſtendere conatur, qui eſt in Epiſtola II. ad Corinthios Cap. II. *Deſpondi enim vos uni viro, virginem caſtam exhibere Chriſto*: dicens, quod in illo populo, quem alloquebatur Paulus, non omnes erant virgines, verum & aliquæ erant nuptæ; deinde alia etiam Scripturæ loca recenſet, ut cum Ezechielis Cap. XXXIII. dicitur: *Impietas impii non nocebit ei in quacumque die converſus fuerit ab impietate ſua*. Et Cap. XVIII. *Omnium iniquitatum, quas operatus eſt, non*

recor-

Digitized by Google

recordabor amplius. Juxta carnem vero etiam poſſe reparari virginitatem ait, quia ſi Deus reparat manum, aut pedes amiſſos, ita poteſt reparare clauſulam virgineam. Hoc autem dicit contra Sanctum Hieronymum qui in Epiſtola ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis ſcribit: *Audenter loquor: cum omnia poſſit Deus, ſuſcitare virginem non poteſt poſt ruinam; valet quidem liberare de pœna, ſed non vult coronare corruptam*. Verum præter Hieronymum, etiam Sanctus Baſilius in Libro de vera virginitate, diſerte docet, virginitatem ſemel amiſſam nunquam poſſe recuperari: *Ceterum*, inquit, *ſi hoc amittas patrimonium integerrimæ caſtitatis, quamvis illa omnia facias, quæ dixi, Cælumque, ac Terras, & Maria, & Abyſſos, immenſumque aerem pervagata fueris, nulla hoc omnino ratione recuperare jam poteris. Quo enim pacto, quod corruptum ſemel eſt, jam incorruptum fiet? Qua ratione, quæ cognovit virum, quaſi quæ non agnoverit, exiſtimabitur?*

XXIV. Ad id tandem quod objici ſolet, Deum non poſſe hoc agere, ut quæ facta ſunt, facta non fuerint, reſpondet laudatus S. Petrus Damiani, id non eſſe verum, aſſeritque Deum id poſſe, ſed id quomodo poſſit intelligi a nobis non poſſe. Sanc quis non videt, labi hic Sanctum Scriptorem, cum ait Deum poſſe facere, ut quod factum eſt, factum non ſit; involvit enim contradictionem, ut loquuntur Theologi, & Sancti Eccleſiæ Patres, inter quos S. Auguſtinus Lib. XXVI. contra Fauſtum Manichæum, Cap. V. hæc habet: *Quiſquis itaque dicit: Si Omnipotens eſt Deus, faciat, ut quæ facta ſunt, facta non fuerint*. (Ut virgo quæ corrupta eſt, non fuerit corrupta), *non videt hoc ſe dicere: Si omnipotens eſt, faciat, ut ea quæ vera ſunt, eo ipſo, quæ vera ſunt, falſa ſint &c.* Unde S. Thomas in prima Parte, Quæſtione XXV. Articulo IV. *Omnem*, inquit, *corruptionem mentis, & corporis Deus auferre poteſt a muliere corrupta, hoc tamen ab ea removeri non poterit .... Sub omnipotentiam enim Dei non cadit aliquid, quod implicat contradictionem: præterita autem non fuiſſe, implicat &c.* Eſto inſuper poſſet a Deo reparari virginitas, ſicut oculus amiſſus; ea tamen virginitas vel non erit eadem, vel erit reſtituta. Eſto ſuſcitari poſſet virgo pœnitens poſt lapſum ſuum, ſemper nihilominus recte poſt Sanctum Auguſtinum docet Angelicus Doctor, non ob delicti gravitatem, ſed ob Sacramenti defectum non poſſe virginem corruptam conſecrari.

XXV. Hinc non mirum, ſi juxta ipſius S. Thomæ ſententiam, nec etiam occulte violata inter virgines velari, & conſecrari valet; ob eam rationem, quam in reſponſione ad V. aſſignat: quia ſcilicet gravis deordinatio eſt, conſecrationem virginum corruptæ aptari, cum preces, & orationes, quæ ibi proferuntur, nullatenus corruptæ conveniant, & conſecrationis ſignificatio omnino deficiat: *Ad quintum dicendum, quod nullo modo illæ quæ ſunt corruptæ occulte, ſive a viris, ſive alio modo, ſunt velandæ; quia propter vitandum ſcandalum, non debent Eccleſiæ Sacramenta, vel ſacramentalia variari*. Mox addit, eſſe quorumdam opinionem, poſſe aliquam adhiberi cautelam ad vitandum ſcandalum, ut ſcilicet illa, quæ non ſunt de ſubſtantia virginalis veli, ut accenſio candelarum, & alia hujuſmodi, fiant, mutatis occulte his, quæ ſunt de ſubſtantia virginalis veli, puta ut quod nomen virginitatis in caſtitatem varietur. Sic ille; etſi Petrus Paludanus dicat, iſtam cautelam eſſe fictionem in facto rei ſacramentalis, & non licere; quamobrem non immerito ſugillatur a Silveſtro in ſua Summa, verbo *Conſecratio* Quæſito I. Notandum eſt tamen, quod juxta ipſum Paludanum licita eſſet iſta cautela, ubi Epiſcopus hoc ſciret ſolum occulte in confeſſione, quia eo caſu non tenetur, nec debet talem publice repellere, ſed admittere, licet ipſa peccet; & ſimiliter quæ illam ſcienter ad hoc ſolicitant, non autem ſi permittant, cum eſt occultum. Poſſe autem ſe excuſare addit, non manifeſtando peccatum, ſed ſe ex humilitate excuſando. Porro docent plerique Auctores, corruptam virginem etiam occulte, tum ante, tum poſt conſecrationem, abſtinere ab officiis debere, quæ ſecundum conſuetudinem Monaſterii ſolent conſecratis virginibus competere, donec cum ea ſuper hoc fuerit per Epiſcopum diſpenſatum. Vide laudatum Silveſtrum, & S. Raymundum in ſua Summa.

XXVI. Græci, quod nullum in iſta conſecratione Sacramentum agnoſcere videantur, ſed ſolum virtutem exquirere, & dignitatem perſonæ, ideo non fornicatione corruptam, in Abbatiſſam, aut virginem conſecrant, ſed ſolam viduam: *Græci*, inquit Theodorus Cantuarienſis Epiſcopus Cap. III. *ſimul benedicunt viduam, & virginem: & utramque Abbatiſſam eligunt; Romani non velant viduam, ſed virginem tantum*. Iſtam eſſe Græcorum antiquiſſimam diſciplinam, non modo ex laudato Theodori teſtimonio liquet, verum ex celebri S. Joannis Chryſoſtomi Epiſtola II. quam olim ad Sanctam viduam Olympiadem ſcripſit, ſic inquiens: *Nec ſermones meos propterea carpo, quod te in virginum chorum, & claſſem adſcripſerim, quæ in ſanctarum illarum chorea vixiſti. Sæpe enim me, tum privatim, tum publice audiſti, cum explicarem, quæ eſſet virginitatis definitio, illudque contenderem, nihil unquam impedimento fore, quo minus ea in virginum numerum, & ordinem referretur, imo etiam eas longo intervallo ſuperaret, quæ in cæteris rebus ingentis Philoſophiæ ſpecimen ediſſet*. Mox morem Eccleſiæ ſuæ probare non tantum ex Apoſtolo, ſed etiam ex Euangelio nititur, ſic dicens: *Eaque de cauſa Paulus etiam, cum virginem diſceneret, non eam dumtaxat, quæ matrimonii, & virilis commercii expers eſſet, virginem appellavit, verum & illam, cui ea quæ ad Dei cultum pertinent, curæ eſſent. Quin ipſe quoque Chriſtus oſtendens, quantum eleemoſyna virginitatem antecellat, ex virginum choro dimidiam partem ejecit, quoniam abſque hac virtute ingreſſæ fuerant. Contra, eos qui ſine virginitate acceſſerunt, quod miſericordia ornati eſſent, perhumaniſſime excepit*. Ergo Olympiadem, quod licet non corpore, eſſet tamen virgo mente, Chryſoſtomus inter virgines conſecravit, virtutem ejus, non actum attendens. Id quod minime noſtræ Latinæ Eccleſiæ conſuetudini adverſatur: ut enim ſcite ſcripſit S. Hieronymus in Epiſtola XXVIII. ad Licinianum: *Unaquæque Provincia abundet in ſuo ſenſu, & præcepta Majorum leges Apoſtolicas arbitretur*. Recte etiam docet S. Auguſtinus in Epiſtola LXVI., ubi id ſcriptum reliquit: *In his rebus, de quibus nihil ſtatuit divina ſcriptura, mos populi Dei, vel inſtituta Majorum pro lege tenenda ſunt: de quibus ſi diſputare voluerimus, & ex aliorum conſuetudine alios improbare, orietur interminata luctatio*.

XXVII. Age nunc accedamus ad quintam noſtræ Rubricæ partem; quæ res ſcilicet pro virginum conſecratione parandæ, & ſuper Altari locandæ.

Super

Super Altari, inquit, *in cornu Epiſtolæ locantur pro virginibus benedicendis veſtes, vela, annuli, & torques, ſive coronæ, tempore ſuo virginibus tradenda*. Sane conſtat, ritum eſſe in Eccleſia pervetuſtum, ut hæc ornamenta virginibus in ſua ipſarum conſecratione tradantur, ut ſuis locis oſtendetur. Verum in nullo adhuc reperi ms. Pontificali etſi inferioris ævi, in quo præſcriptum legatur, ut ornamenta ipſa ſuper Altari locentur; niſi in ms. Pontificali Codice Vaticanæ Bibliothecæ, Num. 4748. quem puto vix annos D. attingere: *Induto*, inquit, *& præparato Epiſcopo, virgo dedicanda, priuſquam Miſſa incipiatur, ante Altare veniat, habitum Religionis propriis manibus geſtans, quem ſuper Altari poſitum Epiſcopus benedicat*. Ceterum Pontificalis Codex ms. S. Gatiani Turonenſis ante annos DCCC. hoc unum mandat, ut *Sanctimonialis virgo, cum ad conſecrationem ſui Epiſcopo offertur, in talibus veſtibus applicetur, quibus ſemper uſura eſt, profeſſioni, & ſanctimoniæ aptis*. Et ſtatim ſubjicit: *In primis offerat illa veſtimenta ante Altare Epiſcopo ad benedicendum*. Pontificale ms. Eccleſiæ Antiſſiodorenſis præſcribit quidem, ut præparentur cuilibet conſecrandarum annulus, & corona, eis ſuo loco ab Epiſcopo imponenda, ſed de ponendis iis ſuper Altari, nec verbum ullum facit. Ex Pontificali tandem ms. Eccleſiæ Senonenſis, annorum circiter CCC. cautum eſt, ut immediate ante Euangelii lectionem *offerantur veſtimenta religionis, & velamina ante Altare Epiſcopo ad benedicendum in conſpectu omnium &c.*

XXVIII. Ad ſextam Rubricæ partem quod attinet, ut deputentur paranymphæ matronæ ſeniores, & propinquæ earum, quæ virginibus in ſua ipſarum conſecratione aſſiſtant, ita edicit ms. Pontificale S. Remigii, D. annorum: *Virginem Epiſcopo parentes cum oblatione offerant, & ille involutam manum ejus in palla Altaris recipiat &c.* Idipſum totidem prorſus verbis habetur in antiquo Romano Ordine apud Hitorpium. Cui conſentire videtur Pontificale Metropolitanæ Eccleſiæ Apamienſis in Syria, ſic inquiens: *Ipſa igitur virgo, cum ad conſecrationem ſui Epiſcopi effertur, debet præſentari Epiſcopo ab ipſis parentibus, qui eam proximiori gradu conſanguinitatis tangunt, & ille manum ejus involutam in palla Altaris recipiat*. Quod mirum videri debet, cum ex Soteris decreto, qui fuit a S. Petro XII. Romanus Pontifex Maximus, mandatum ſit, ne ſacratæ Deo fœminæ, vel Monachæ, *Sacra vaſa, vel ſacratas pallas*, contingant, ut videre eſt apud Gratianum Can. XXVI. Diſtinctione XXIII., vel ſaltem ex Can. XXXVII. Concilii Autiſſiodorenſis, ubi ita legimus: *Non licet mulieri manum ſuam ad pallam Dominicam mittere*. Puto, ritum hunc offerendi liberos ad Altare, manu palla ipſius Altaris involuta, originem ſuam trahere ex Regula S. Benedicti, Cap. LIX. ubi loquens ſanctiſſimus Legislator de filiis nobilium, vel pauperum, qui Deo in Monaſterio a parentibus offeruntur, hæc habet: *Si quis forte de nobilibus offert filium ſuum Deo in Monaſterio, ſi ipſe puer minori ætate eſt, parentes ejus faciant petitionem, quam ſupra diximus, & cum oblatione ipſam petitionem, & manum pueri involvant in palla Altaris, & ſic eum offerant*.

XXIX. Oblationem hic præſcriptam docet Boerius, intelligi, ut aliquid conferatur ad ſtipem Templi, vel ut panem, aut vinum, vel lumen, vel utrumque cum puero offerant. Lanfrancus vero in Statutis ſuis Cap. XVIII. de hac cæremonia ita ſcribit: *Offerendus puer, facta ſibi prius corona, manibus portans hoſtiam, & calicem cum vino, ſicut mos eſt, poſt Euangelium, Sacerdoti, qui Miſſam celebrat, a parentibus offeratur. Qua oblatione a Sacerdote ſuſcepta, involvant prædicti parentes manus pueri in palla, qua Altare coopertum eſt, & cujus pars anterius pendet, & tunc ſuſcipiat eum Abbas*. Cui conſonat conſuetudo, quam apud ſuos ſervari teſtatur laudatus Boerius in Cap. LIX. Regulæ, ſic inquiens: *Facta receptione in Capitulo, & habitu induto per parentes, & amicos puer offertur ad Altare, & ſuper ipſum genibus flexis, & capite inclinato, duos fratres imponunt pallam, ſeu pallium, quod ante Altare dependet*. Aliter vero docet Paulus Diaconus, cum quid per pallam intelligatur, hanc ſuam affert ſententiam: *Non in palla Altaris ſacrata, ſed in illa tobalia, in qua portatur calix, quando debet ad ſacrificium offerri, quæ dicitur eſſe Altaris, eo quod Altari ſervitur in ea*. Huc fortaſſe ſpectat quod in ipſum Regulæ Caput LIX. ſcribit Ruthardus, Eremi S. Mariæ in Helvetia Monachus: *Debet ponere in dextera manu filii ſui oblatam cum mappula, in ſiniſtra autem ampullam vini*. Ubi plura obſervat Benedictus Haeftenus, Diſquiſitionum Monaſticarum Lib. IV. Tractatu I. Diſquiſitione IV. Demum Bernardus Caſſinenſis ſecundum litteram putat, intelligi debere de palla ſacrata, quæ ſemper eſt in Altari, & ita de facto ſervari ait.

XXX. Moris itaque fuit a parentibus liberos offerri ad Altare, manu involuta palla Altaris, quaſi jam hinc auſpicarentur ejus ad Aras immolationem. Unde hoc argumento Lamberti Pater probabat, profeſſionem filii nullam eſſe, quod abſque Patris oblatione, & Abbatis benedictione Monachus eſſet effectus, uti habetur in Can. *Præſens* XX. Quæſtione III. Qui Canon deſumtus eſt ex Epiſtola Nicolai I. Papæ ad Epiſcopos Galliæ, ubi inter alia legitur: *Neque ego Pater pallio Altaris indutum illum obtuli*. Eodem argumento profeſſionem Roberti nepotis ſui apud Cluniacenſes, quod petitio pro eo non fuiſſet facta a parentibus, involuta manu in palla Altaris, nullam, & irritam eſſe dicebat S. Bernardus in Epiſtola I. ultimæ editionis Num. VIII. *Videant, & judicent quid potius ſtare debuerit, an votum patris de filio, an filii de ſe ipſo, præſertim cum filius aliquid majus devoverit. Videat & famulus tuus Legislator noſter Benedictus, quid regularius fuerit, utrum quod factum eſt de infantulo, neſciente Patre, an quod ipſe per ſe poſtmodum prudens, & ſciens fecit, cum jam ætatem haberet, ut de ſe loqueretur, quamquam dubium non ſit, promiſſum illum fuiſſe, non donatum: nec enim petitio, quam regula præcipit, pro eo facta fuit a parentibus; nec manus illius cum ipſa petitione, involuta palla Altaris, ut ſic offerretur coram teſtibus*.

XXXI. Pari etiam ritu apud Altare fiebat traditio ſponſæ, ideſt pallio, quo Altare obtegitur: uti quidam Scriptores docent. Ejus rei ſingularis eſt locus in vita S. Aichardi apud Surium ad diem XV. Septembris: *Tum herus, apprehenſa mulieris dextera, manu pallio obvoluta, ut habet mos nuptiarum, coram adſtantibus conſervis, conjuge, & prole, hilari vultu collocavit eam illi in matrimonium*. Sponſos etiam, ac Sponſas, cum a Sacerdote benedicendi eſſent, & in matrimonium conjungendi, fuiſſe eidem in Eccleſia a parentibus, ſeu paranymphis oblatos, liquido conſtat ex Concilio Carthaginenſi IV. anni CCCLXXXXVIII. Can. XIII.

ut

ut hinc colligas, eoſdem fere ritus ſervatos olim in matrimonio carnali hominum, ac in ſpirituali virginum cum Jeſu Chriſto conjugio. Ceterum nonniſi alicujus prædii traditione, quaſi pro dote factam olim fuiſſe a parentibus ipſam puerorum oblationem, docet Leo Oſtienſis in Chronico Caſſinenſi, Lib. I. Cap. XVI. *Quidam etiam vir dives Waco nomine, Beneventanus, in expeditione conſtitutus, obtulit Monaſterio filium ſuum nomine Wacbipertum cum XX. poſſeſſionibus ſuis variis in locis conſtitutis.* Hoc quidem jure Cluniacenſes dicebant, memoratum ſuperius Robertum Monaſterio oblatum, & prædium pro illo traditum, uti videre eſt in laudata Epiſtola I. S. Bernardi: *Oſtenditur*, inquit, *deinde terra, quæ cum illo, & pro illo dicitur data fuiſſe; ſed ſi eum terra eum receperunt, cur non & cum terra eum retinuerunt?* Vide in ipſam Bernardi Epiſtolam fuſiores Horſtii, & Mabillonii Notas. Cur autem, quandove hæc puerorum oblatio ſublata ſit, docet idem Mabillonius in Præfatione I. ad Seculum VI. Ordinis S. Benedicti, Pag. 480. Num. XXXVI.

XXXII. Quantum ad papilionis conſtructionem, ſeu alterius loci, in quem virgines ipſæ conſecrandæ convenire debent, & ſuo tempore ibidem benedictis veſtibus induendæ, (quod quidem ad ſeptimam Rubricæ partem attinet) ritus certe eſt omnino recentior, ac fere in editis ſolum Pontificalibus præſcriptus, cum alias ex ms. Pontificali Barenſi, & multis aliis antiquioris ævi conſtet, in Sacrario debuiſſe primum conſiſtere, & in eodem loco poſtea ſe veſtire: *Ipſa pergat in ſacrario*, inquit ms. Codex S. Gatiani Turonenſis ante annos DCCC. exaratus, *& induat ſe veſtimenta benedicta*. Cui conſonat ms. Codex Monaſterii S. Victoris Pariſienſis annorum D. ſic dicens: *Tunc ipſa virgo vadat ad Sacrarium, & induat ſe ipſo veſtimento benedicto*. Juxta præſcriptum ms. Pontificalis Eccleſiæ Antiſſiodorenſis, Virgines primum in Capitulum conveniebant, ubi ſermo ab Epiſcopo habebatur, eoque expleto remanebant ipſæ in eodem Capitulo, quouſque Epiſcopus eas vocaret. Capitulum locus erat, in quem Monachi, ſeu Moniales conveniebant, ſic dictum, quod Capitula ibi legerentur. Notum enim eruditis puto, mane poſt primam recitatam, antequam fratres ad laborem exirent, jam olim aliquod Regulæ Capitulum iis fuiſſe prælectum: cujus moris, ac diſciplinæ frequens habetur mentio apud Scriptores Eccleſiaſticos: *Et quia mos eſt Monachorum*, inquit Smaragdus Abbas, *ut Regulam Beati Benedicti ad Capitulum legant quotidie Matutinum, volumus ut ipſe libellus ad eorum Capitulum legatur veſpertinum*. De eo Capituli loco ita ſcribit Helinandus Monachus Frigidi-montis: *In corpore Eccleſiæ, præter illum, ubi Altare conſtituitur, nullus locus eſt ſanctior Capitulo, nullus reverentia dignior, nullus Diabolo remotior, nullus Deo proximior. Ibi enim perdit Diabolus quicquid alibi lucratur. Ibi Deo reſtaurat obedientia quicquid alibi illi ſubtraxit, vel negligentia, vel contemtus*. Vide Haeftenum Diſquiſitionum Monaſticarum Lib. VIII. Tractatu I. Diſquiſitione I.

XXXIII. Dixi, fere ſolum in editis Pontificalibus præſcriptum ritum, ut papilio conſtruatur, quo virgines primum conveniant, & ibidem ſe poſtea veſtimentis benedictis induant; diſerte enim de eo loquitur ms. Pontificale Vaticanæ Bibliothecæ Num. 4744. his verbis: *Tunc Archipresbyter ſacris veſtibus indutus venit ante papilionem, vel cappellam, vel alium locum in Eccleſia præparatum, ubi benedicendæ virgines ſunt incluſæ*.

XXXIV. Quantum denique ad octavam noſtræ Rubricæ partem, quæ eſt de Miſſa dicenda die, quo virgines conſecrantur. Ex præſcripto quidem ms. Pontificalis Vaticani, Num. 4744. Miſſæ introitus is erat: *Tibi dixit cor meum, quæſivi vultum tuum, vultum tuum Domine requiram, ne avertas faciem tuam a me*. Pſal. *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo. Gloria Patri &c.* Collecta vero: *Da quæſumus, Domine, his famulabus tuis, quas virginitatis honore dignatus es decorare, inchoati operis conſummatum effectum, & ut perfectam tibi offerant plenitudinem, initia ſua perducere mereantur ad finem. Per Dominum*. Epiſtola. *Fratres, de virginibus præceptum Domini non habeo &c.* ut in communi virginum, vel alia ex Epiſtola II. ad Corinthios Cap. III. Verſiculo XVII. *Fratres, Dominus autem ſpiritus eſt &c.* uſque ad totum verſiculum ſecundum Capitis IV. Graduale. *Miſerere mei Deus*, ut in feria IV. Cinerum. *Alleluja. ℣. Lauda anima mea Dominum, laudabo Dominum in vita mea; pſallam Deo meo quamdiu ero*. Euangelium: *Simile eſt Regnum Cælorum decem virginibus &c.* ut in communi virginum; vel aliud quod incipit: *Amen amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit &c.* uti habetur in medio Euangelii, cujus initium eſt: *Modicum etiam non videbitis me*; legiturque in Dominica III. poſt Paſcha. Offertorium: *Sperent in te &c.* ut in feria III. poſt Dominicam Paſſionis. Secreta: *Oblatis hoſtiis, quæſumus Domine, præſentibus famulabus tuis perſeverantiam perpetuæ virginitatis accommoda, ut apertis januis ſummi cæleſtis Regis talamum cum lætitia mereantur intrare. Per Dominum &c.* Benedictio ſolemnis: *Domine Deus æterne, qui utrumque ſexum &c.* Communio: *Notas mihi feciſti vias vitæ &c.* ut in feria IV. poſt tertiam Dominicam Quadrageſimæ. Oratio. *Deus qui habitaculum tuum in corde pudico fundaſti: reſpice ſuper has famulas tuas, & quæ caſtigationibus aſſiduis poſtularunt, tua conſolatione percipiant. Per Dominum.*

XXXV. Omnia fere, quæ huc uſque adnotavimus ex Pontificali Codice ms. Vaticano de Miſſa dicenda in conſecratione virginum, legi etiam poſſunt in editis ante Clementem VIII. Pontificalibus. Verum operæ pretium erit hoc loco etiam deſcribere Orationes, quæ olim in ea functione ad Miſſam dicebantur juxta ritum Romanæ Eccleſiæ, in cujus Sacramentario annorum mille, ab eximio Cardinale Thomaſio edito Lib. I. Pag. 140. Num. CV. ita legimus: *Item orationes ad Miſſas ejuſdem*. Da quæſumus Domine famulæ tuæ &c. ut ſupra, mutato numero plurali in ſingularem. *Secreta*: Oblatis hoſtiis, Domine quæſumus, præſenti famulæ tuæ perſeverantiam perpetuæ virginitatis adcommoda, ut apertis januis ſummi Regis adventu cum lætitia mereatur intrare. Per. *Infra actionem*: Hanc igitur oblationem famulæ tuæ, *Illius*, quam tibi offert ob diem natalis ſui, in quo eam tibi ſocians, ſacro velamine protegere dignatus es; quæſumus Domine, propitiatus ſanctifica, ut tibi Domino, ac ſponſo ſuo venienti, cum lampade ſua inextinguibili placitura recurrere mereatur. Per. *Poſt communionem*: Reſpice Domine famulæ tuæ tibi debitam ſervitutem, ut inter humanæ fragilitatis incerta, nullis adverſitatibus opprimatur, quæ de tua protectione confidit. Per.

XXXVI. In eadem pagina apud eundem Scriptorem ſapientiſſimum, Num. CVI. ita ſcriptum re-

perio: *Item alia ejuſdem*: Deus caſtitatis Amator, & continentiæ conſervator, ſupplicationem noſtram benignus exaudi; & hanc famulam tuam propitius intuere; & quæ pro timore tuo continentiæ pudicitiam vovit, tuo auxilio conſervetur, ut ſexageſimum fructum continentiæ, vitam æternam, te largiente, percipiat. Per. *Secreta*. Munera, quæſumus Domine, famulæ, & ſacratæ tuæ, *Illius*, quæ tibi ob conſecrationem ſui corporis offert, ſimul ad ejus animæ medelam proficiant. Per Dominum noſtrum. *Poſt communionem*. Bonorum Deus operum inſtitutor, famulæ tuæ, *Illius* corda purifica, ut nihil in ea quod punire, ſed quod coronare poſſis, invenias. Per.

XXXVII. Denique Pag. 141. legitur. *Item alia ejuſdem*: Preces famulæ tuæ, *Illius*, quæſumus Domine, benignus exaudi; ut adſumptam caſtitatis gratiam, te auxiliante, cuſtodiat. Per. *Secreta*: Votivis, quæſumus Domine, famulæ tuæ, *Illius*, adeſto muneribus, ut, te cuſtode, ſervata, hæreditatem benedictionis æternæ percipiat. Per. *Infra actionem*: Hanc igitur oblationem famulæ tuæ, *Illius*, quam tibi offerimus ob diem natalis ejus, quo etiam ſacro velamine protegere dignatus es; quæſumus Domine, placatus accipias. Pro qua, Majeſtati tuæ ſupplices fundimus preces, ut in numerum earum Sanctarum Virginum tranſire præcipias; ut tibi Sponſo venienti cum lampade ſua inextinguibili poſſit occurrere; atque intra Regni cæleſtis clauſtra, gratias tibi referat, choris Sanctarum Virginum ſociata. Quam oblationem. *Poſt communionem*. Deus qui habitaculum tuum in corde pudico fundaſti; reſpice ſuper hanc famulam tuam, & quæ caſtigationibus aſſiduis poſtulat, tua conſolatione percipiat. Per.

XXXVIII. Placuit hæc deſcribere ex laudato Cardinalis Thomaſii Codice, tum ob venerandam ipſius Codicis antiquitatem, tum præſertim, quod vix apud Bibliopolas inveniatur, ſicut & cætera memorati Auctoris opera, quæ apud Viros Eruditiſſimos ſummo in honore, ac pretio habentur; fuit enim ipſe Thomaſius quo doctior, eo religioſior continentque illius libri non modo ſanam doctrinam, ſed undique etiam ſanctimoniam ſpirant. Ceterum afferri & alii poſſent Miſſarum Ordines, quæ pro Eccleſiarum conſuetudine olim in conſecratione virginum dicebantur, ſed cum id immenſi plane, & inutilis eſſe laboris arbitratus ſim, & allati Ordines ſatis eſſe poſſint; hoc unum adnoto, ſtandum hodie præſcripto Rubricæ noſtri Pontificalis, præcipientis, Miſſam dicendam eſſe de die, in quo virgines conſecrantur, cum orationibus tamen peculiaribus pro ipſis virginibus, ſub uno. *Per Dominum &c.* Prima quidem quæ dicenda eſt initio Miſſæ, incipitque, *Da quæſumus Domine his famulabus tuis &c.* adeo eſt antiqua, ut non modo in Sacramentario S. Gregorii, ſed & in Gelaſiano Codice totidem verbis legatur; extatque in omnibus fere ſequioris ævi Pontificalibus Libris. Nequis autem putet, noſtram Rubricam quoad Miſſam in conſecratione virginum de die currenti celebrandam cum additione præfatæ orationis, *Da quæſumus Domine &c.* rem eſſe nuper inventam, ita præſcriptum lego in ms. Pontificali Chriſtiani Archiepiſcopi, qui ab anno MCCXXXXIX. uſque ad annum MCCLI. Moguntinam rexit Eccleſiam, ubi agit de Ordine ad velandas virgines: *Primo*, inquit, *Miſſa incipitur congruens feſto, vel tempori. Poſt primam collectam adjunge ſub una concluſione*: Da, quæſumus Domine, famulabus tuis &c.

§. II.

Dicto Graduali, Tractu, vel Sequentia uſque ad ultimum verſum excluſive, Pontifex ſedet cum mitra ſuper faldiſtorium, ante medium Altaris præparatum. Virgines vero in veſtibus, quibus in Monaſterio uſæ ſunt, ſine velis, ſine mantellis, & ſine cucullis e Monaſterio egreſſæ, aſſociatæ ſingulæ a duabus matronis ſenioribus, & propinquis, ac velis ante faciem demiſſis, Eccleſiam ingrediuntur, & Archipresbyter ſuperpelliceo, & pluviali indutus cantat competenti voce hanc Antiphonam Tono IV. *Prudentes virgines aptate veſtras lampadas, ecce Sponſus venit, exite obviam ei.*

COMMENTARIUS.

I. Quibus veſtibus ſanctimonialis virgo quum conſecratur induenda ſit, præſcriptum habetur in Concilio III. Carthaginenſi, anni CCCLXXXXVII. Can. XI. *Sanctimonialis virgo, cum ad conſecrationem ſui Epiſcopo offertur, in talibus veſtibus applicetur, qualibus ſemper uſura eſt, profeſſioni, & ſanctimoniæ aptis*. Ubi nota, labi videri eos, qui audacter contendunt, ſacras virgines, hominesque Eccleſiaſticos nulla fuiſſe a laicis per quinque priora Chriſti ſecula veſte diſtinctos. Sed hoc obiter adnotato, exſcribit Canonem Carthaginenſem tum vetus Ordo Romanus, cum plerique mſs. Libri Pontificales, nempe Codex S. Gatiani Turonenſis ante annos DCCC. exaratus, Cameracenſis annorum D. & alii, Pontificale Chriſtiani Archiepiſcopi Moguntini mandat quidem, ut *ante Epiſtolam ſtent velandæ* (Virgines) *parum remotæ ab Epiſcopo in veſtibus ſuæ profeſſionis, capitibus detectis, ſparſis crinibus, & Abbatiſſa cum conventu poſt ipſas*. Ex Pontificali ms. Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744. virgines audientes vocem Archipresbyteri, qui eas ita compellat, *Prudentes virgines aptate veſtras lampades, ecce ſponſus venit, exite obviam ei*, præparant ſe, accendentes cereos ſuos, & exeunt hinc, & hinc cum cereis accenſis de loco, ubi erant incluſæ, abſque aliquo capillorum cooperimento, in veſtibus quibus ſemper in Monaſterio uſæ ſunt, ſine velis, mantellis, & cucullis. Cui fere conſonat Pontificale ms. Eccleſiæ Antiſſiodorenſis, initio officii conſecrationis virginum, ita inquiens: *Præparent ſe ita ut quælibet*

habeat

habeat cereum accenſum in manu ſua, quando Epiſcopus vocaverit eas, & ſint ſine velis & veſtimentis, videlicet, mantellis, vel cucullis poſtea benedicendis ab Epiſcopo. Pontificale inſuper Eccleſiæ Senonenſis ante annos CCC. ſcriptum, hunc ea de re ritum præſcribit: *Accedant ante Epiſcopum conſecrandæ moniales, indutæ deſuper pelliceis, & capitegiis albis, tenentes quælibet unum cereum in manu*. Pellicia ſunt indumenta ex pellibus facta; capitegium vero amiculum capitis. Unde Guarinus Ordinis Prædicatorum in vita B. Margaritæ Hungaricæ, Num XIX. *Parabat cibum pro infirmis in coquina, accendebat ignem, carnes pro eis in proprio portabat capitegio, vel ad collum*. Et Cæremoniale Romanum ex ms. Codice Vaticano de conſecratione PP. *Ordinator ponat unum capitegium ſubtile in modum ferti ſuper caput electi, pendentibus capitibus capitegii poſt collum, & ſic mittit criſma ſuper caput ejus in modum crucis &c.*

II. Ex dictis jam liquet, quam varii variarum Eccleſiarum pro temporum ratione fuerint ritus, & inſtituta diverſa, cum in una detectis capitibus, in alia vero capitegio coopertis conſecrandæ virgines Epiſcopo ſe præſentarent. Quinimo, cum olim in privatis ædibus etiam degentes profeſſæ virgines conſecrarentur, a duodecimo tamen ſeculo, ut putat Lupus, conſtatque ex innumerorum pene Pontificalium conſtituto, illæ tantum conſecrari debent, quæ vitam cœnobiticam ſolemniter profeſſæ ſunt. Id quod non obſcure innuit Pontificale ms. Vaticanum Num. 4744. dum ait, præſentandas eſſe Epiſcopo virgines *in veſtibus, quibus ſemper in Monaſteriis uſæ ſunt*; itemque Pontificale Eccleſiæ Senonenſis, ſic dicens: *Eſt autem advertendum, quod conſecrandæ debent eſſe expreſſe profeſſæ dum moniales fuerint*. Quibus conſentiunt Auctores paſſim tum Theologi, tum Canonici Juris Conſulti, inter quos Silveſter Priaras Dominicanus in ſua Summa, verbo Conſecratio III. Num.II. docet citans Archidiaconum, eam ſolum eſſe in virginem conſecrandam, quæ tria eſſentialia vota in religione probata profeſſa eſt, exceptis Monialibus mendicantium. Quod quidem in Apoſtolicarum Deciſionum collectaneis teſtatur etiam Auguſtinus Barboſa ad verbum *Conſecratio*, affirmans Ita a Sacra Rituum Congregatione fuiſſe deciſum; quia nimirum, ut quidam docent, hæc conſecratio eſt quædam dignitas Eccleſiaſtica, quam profeſſæ mendicitatem debent contemnere.

III. Eſt vero, & illud notandum, quod tum antiquiſſimi, tum recentiores Libri Pontificales docent, debere virgines conſecrandas in talibus veſtibus Epiſcopo præſentari, qualibus ſemper uſuræ ſunt, profeſſioni, & ſanctimoniæ aptis. Id quidem præſcriptum vidimus in Concilio Carthaginenſi III. Hinc recte Sextæ Synodi Canon XXXXV. Græcorum morem ſugillat, quod in nonnullis mulierum Monaſteriis, mulieres quæ ſacro habitu induendæ erant, prius ſplendido veſtium apparatu, auroque, ac gemmis conſpicuæ ad Altare ſiſterent, ibique illa ornatus inanitate exutæ, monaſtica indumenta benedicta ſumerent: *Neque enim fas eſt*, inquit, *ut quæ jam propria voluntate omnem vitæ jucunditatem depoſuit, & eam quæ eſt ſecundum Deum, vitæ agendæ rationem amplexa eſt, firmiſque, ac ſtabilibus rationibus eam confirmavit, & ita ad Monaſterium acceſſit, per eum qui interit, ac fluit, mundum, quorum jam oblita erat, memoriam revocet; & ex eo anceps reddatur, & ejus anima perturbetur inſtar exundantium fluctuum, hucque & illuc verſantium*. An non & hic Canon abuſum illum damnat quarundam puellarum, quas parentes, ante quam Monaſteriis includant, vitam religioſam profeſſuras, ſuperbis ornatas veſtibus, comtum caput habentes, per totam non ſolum Urbem deducunt, ſed etiam ad impuriſſimas Theatrorum obſcenitates? Faxit Deus, ut hæc non ſit una ex illis cauſis, ob quas nonnullæ moniales ſeculi pompis perturbatæ, ac impudicis ſpectaculorum imaginibus abreptæ, vitam non degant infeliciſſimam.

IV. Sed omiſſo hoc abuſu, quem alias poſteriores Sanctorum Epiſcoporum Synodi non ſemel damnarunt; cautum eſt ex noſtra Rubrica, ut conſecrandæ virgines ſingulæ aſſociatæ a duabus matronis ſenioribus, & propinquis, ac velis ante faciem demiſſis Eccleſiam ingrediantur. Vetus Ordo Romanus, a parentibus inquit offerendam Epiſcopo virginem ſacrum velum ſuſcepturam. Cui conſentire videtur ms. Pontificale Metropolitanæ Eccleſiæ Apamienſis in Syria, mandans debere Epiſcopo præſentari virginem, *ab illis parentibus, qui eam proximiori gradu conſanguinitatis tangunt*; quia ſcilicet periculoſa eſt puellarum virginitas, & facile ex uno vetularum extranearum verbo contaminari poteſt; unde recte cautum eſt ex ms. Pontificali Cameracenſi annorum D., ut *Abbatiſſa ſtet retro eas, & aliæ virgines teſtes integritatis earum*. Id ipſum præſcribit Pontificale Chriſtiani Archiepiſcopi Moguntini circa medium ſeculum XIII. cum ita inquit: *Ante Epiſtolam ſtent velandæ parum remotæ ab Epiſcopo in veſtibus ſuæ profeſſionis, capitibus detectis, ſparſis crinibus, & Abbatiſſa cum conventu poſt ipſas*. Ubi nota inſignem varietatem; vult enim, ſicut & nonnulli alii Pontificales Libri, ut virgines diſcooperto capite præſententur; cum alias in noſtra Rubrica expreſſe dicatur, ut vela ante faciem demiſſa habeant, non quidem illa quæ benedici debent, (ſine velis enim, ſine mantellis, & ſine cucullis Eccleſiam intrare debent) ſed alia, cooperiendæ faciei gratia, ne ab hominibus videantur. Quamobrem non virginibus modo, ſed & mulieribus nuptis convenire hujuſmodi velaminis diſciplinam, fuſe oſtendit in erudititiſſimo Libro *De virginibus velandis* Tertullianus.

V. Tandem quod conſecrandis ipſis virginibus Eccleſiam ingreſſis, velis ante faciem demiſſis, Archipresbyter ſuperpelliceo, & pluviali indutus antiphonam cantet, deſumtam ex Cap. XXV. Euangelii S. Matthæi, *Prudentes virgines aptate veſtras lampades, ecce ſponſus venit, exite obviam ei*, nullibi adhuc eum ritum reperi, præterquam in ms. Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ Num. 4744. *Tunc*, inquit, *Archipresbyter ſacris veſtibus indutus, venit ante Papilionem, vel Capellam, vel alium locum in Eccleſia præparatum, ubi benedicendæ virgines ſunt incluſæ, cantans alta voce hanc Antiphonam*: Prudentes virgines aptate veſtras lampades &c. Porro juxta præſcriptum hujus Pontificalis, omnino ante Miſſam virginum conſecratio peragebatur; & nonniſi tota abſoluta functione, Miſſa ab Epiſcopo dicebatur; quamquam ex Codice ms. S. Gatiani Turonenſis ante annos DCCC. ſcripto, & ex Ordine antiquo Romano, poſt Euangelium ſolitæ erant virgines conſecrari, ob eam rationem, quam tradit ms. Pontificale Sancti Remigii Remenſis, annorum D. ſic inquiens: *Omnes, qui ad Sacros Ordines debent promoveri, ante pronunciationem Euangelii ab ipſo Epiſcopo debent conſecrari; quia prædicatio Sancti Euangelii* de-

debet per totum mundum diffundi (ab ipſis). *Virgines autem, & viduæ poſt lectum Evangelium debent velari, quia decet eas, & per Evangelium prædicari.* Extant ipſiſſima verba in antiquo Pontificalis officii Libro, quem ex Fuxiani Collegii Bibliotheca apud Tholoſates refert Morinus in ſuo *De ſacris ordinationibus* Opere. Certe fateor, me rationem ignorare, cur hodiernum Pontificale a laudato Romano Ordine, & ab antiquis Ritualibus diſcedens, totam conſecrationis virginum actionem ante Evangelium abſolvat. Res eſt profecto adiaphora, & unaquæque Eccleſia abundat in ſuo ſenſu in iis ſcilicet, quæ nihil Fidei officiunt. Unde non mirum, ſi ex Pontificali Chriſtiani Archiepiſcopi Moguntini, annorum circiter D. nonniſi poſt peractam virginum conſecrationem legitur Epiſtola, & Miſſa perficitur ordine ſuo; & ex Pontificali Eccleſiæ Senonenſis, ante annos CCC. ſcripto, nonniſi immediate poſt lectam Epiſtolam, antequam Evangelium recitetur.

§. III.

Virgines vero audientes vocem Archipresbyteri, & accendentes cereos ſuos progrediuntur binæ, & binæ. Archipresbyter vero præcedens, ſtatuit eas extra chorum, ut facies ad Altare majus vertant, & Pontificem coram Altari ſedentem poſſint videre, & ipſe eas. Tunc idem Archipresbyter in parte virginum ſtans, dicit competenti voce in tono lectionis ad Pontificem, virginibus genuflectentibus: *Reverendiſſime Pater, poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica, ut has præſentes virgines dignemini benedicere, & conſecrare, ac Domino noſtro Jeſu Chriſto Summi Dei Filio deſponſare.* Pontifex interrogat dicens: *Scis illas dignas eſſe?* Reſpondet Archipresbyter: *Quantum humana fragilitas noſſe ſinit, credo, & teſtificor, illas dignas eſſe:* Tunc Pontifex adhuc ſedens cum Mitra, dicit ad circumſtantes: *Auxiliante Domino Deo, & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto, eligimus has præſentes virgines benedicere, & conſecrare, ac Domino noſtro Jeſu Chriſto Summi Dei Filio deſponſare.*

COMMENTARIUS.

I. EST vetus Eccleſiæ inſtitutum, ut virgines cum ardentibus cereis Epiſcopo ſe præſentarent: duos quidam ab unaquaque ferendos præſcribit Codex S. Gatiani Turonenſis ante annos DCCC. ſcriptus: *Et accipiens*, inquit, *duos cereos in manibus ſuis ardentes, & veniens ante Altare &c.* Pontificale Chriſtiani Archiepiſcopi Moguntini unum dumtaxat ferendum mandat: *Quælibet autem velanda habebit candelam ardentem.* Cui conſonat Pontificale Eccleſiæ Antiſſiodorenſis, cum ait: *Et præparent ſe ita* (virgines), *ut quælibet habeat cereum accenſum in manu ſua, quando Epiſcopus vocaverit eas.* Ex pleriſque Libris Pontificalibus nihil certi colligi poteſt, unum ne, an duos deberent geſtare cereos; ut enim alios omittam, Vaticanus Num. 4744. hæc habet: *Virgines vero audientes vocem Archipresbyteri præparant ſe, accendentes cereos ſuos, & exeunt hinc & hinc cum cereis accenſis &c.* Ubi nota inſignem varietatem, nam hic, & in noſtro hodierno Pontificali, ad vocem Archipresbyteri, exeunt puellæ cum cereis ſuis accenſis; in Moguntino vero Chriſtiani Archiepiſcopi Pontificali, ad vocem Epiſcopi: *Quando Epiſcopus vocaverit eas.* Quam diſciplinam amplexa eſt Eccleſia Silvanectenſis, cum in ms. Pontificali Petri ejuſdem Eccleſiæ Antiſtitis, qui objit anno MCCCLVI. ita legamus: *Paratæ ſint virgines abſque aliquo capillorum operimento, & ſtent in ordine, congruo tamen ſpatio remotæ ab Epiſcopo, tenentes accenſos in manibus cereos, donec Epiſcopus vocet eas.*

II. Sane hunc ſacrum ritum, ut conſecrandæ virgines ad Epiſcopum accedant, candelas in manu accenſas geſtantes, iccirco præſcriptum puto, ut ſpiritualis, quod cum Chriſto ineunt matrimonii, admoneantur. Cum enim apud Ethnicos, ut ſcribit Plutarchus in Quæſtionibus Romanis, Varro Lib. IV. *De lingua Latina*, Servius in IV. Æneidos Virgilii, & alii, nuptis tæda jugalis accenſa dari ſoleret, quid mirum, ſi hoc fit a Chriſtianis virginibus, ut geſtatione accenſæ lampadis, ſe Chriſto nubere recordentur. Unde S. Cyrillus Hieroſolymitanus in procatecheſi ad illum ritum alludens, eum, qui non purgatus ad ſacrum baptiſma accedit, *indignum*, dicit, *qui lampades ſponſales ferat.* Baptizandos quoque ad ipſum Sacrum Baptiſma adhortans S. Gregorius Nazianzenus in celebri illa oratione in Sanctum Baptiſma, ad finem ſic inquit: *Lampades quas accendis, illius luminum geſtationis figuram gerunt, cum qua ſplendidæ, & virgines animæ ſplendidis fidei lampadibus Chriſto ſponſo obviam prodibimus, nec per ignaviam, ſocordiamque dormientes, ne inſcientibus nobis, is cujus adventus expectatur, inopinato adſit, nec alimento, & oleo, boniſque operibus carentes, ne a nuptiali cubiculo excludamur.* Alludit autem S. Doctor ad initium Capitis XXV. Evangelii S. Matthæi, ubi a Chriſto noſtro Domino horrenda illa parabola proponitur de decem virginibus, ex quibus quinque fatuæ erant, quinque vero prudentes. Quid in eadem myſterii continеatur, ex ipſo Evangelio liquet, quod frequenter in Miſſa audimus, cum de aliqua Sancta Virgine officium celebratur.

III. Recens eſt autem ille ritus vix annos D. attingens, ut Archipresbyter poſt locatas extra chorum virgines, Epiſcopum ſic alloquatur: *Reverendiſſime Pater, poſtulat Sancta Mater Eccleſia &c.* Nihil enim de ipſo ritu adhuc legi in mſs. Pontifica-

ficalibus, niſi in duobus tantum, uno ſcilicet Aquenſis Eccleſiæ, annorum circiter CCCC. altero vero Vaticanæ Bibliothecæ ejuſdem fere ætatis, cujus verba hæc ſunt: *Archipresbyter vero præcedens, ſtatuat eas in parte occidentali Eccleſiæ extra chorum, ita tamen quod Epiſcopum coram Altare ſedentem poſſint videre, & ipſe eas. Tunc idem Archipresbyter in parte virginum ſtans, dicit*. Reverende Pater, poſtulat Sancta Mater Eccleſia &c. Subjicitur mox in iiſdem Pontificalibus interrogatio Epiſcopi, an ſcilicet, ſciat ipſe Archipresbyter, num illæ ſint dignæ. Quo teſtificante eas eſſe profecto dignas ad hujus munus honoris, quantum tamen humana fragilitas noſſe eum ſinat; ſtatim Epiſcopus edicit populo, auxiliante Jeſu Chriſto, eligere ſe eas virgines, & conſecrare, ac eidem Chriſto Domino deſponſare.

IV. Concurriſſe olim multum populum ad conſecrationem virginum, veluti teſtem, liquido conſtat ex libello ad virginem lapſam, quem S. Ambroſio adſcribit Parte VII. ſui decreti, Cap. CXXXIV. Sanctus Ivo Carnotenſis Epiſcopus: *Reminiſcere ergo*, inquit Ambroſius, *quantus ad ſponſi tui, & Domini nuptias convenerit populus: ſervare te oportuit fidem, quam ſub tantis teſtibus pollicita es: ſemper cogitare, cui virginitatem ſpoponderis: facilius te oportuerit ſanguinem cum ſpiritu fundere, quam perdere tuam caſtitatem. His in illo tunc die conſecrationis tuæ dictis, & multis ſuper caſtitate tua præconiis, ſacro velamine tecta es. Omnis populus dotem tuam ſubſcribens, non atramento, ſed ſpiritu pariter clamavit. Amen*. Ubi nota I. ſacram virginem ſolemniter ad Eccleſiam, uti regiam ſponſam conſecrandam procedere conſueviſſe. II. concurrere ſolitum fuiſſe populum, ut aſſiſteret tanquam teſtis conſecrationis, & eidem veluti magno Sacramento publica voce, *Amen*, ſubſcriberet. Porro populi concurſus ad conſecrationem virginum, præclarum extat Sancti Ambroſii teſtimonium in Lib. III. *De virginibus*, ubi hunc in modum ſororem ſuam Marcellinam alloquitur: *Tempus eſt, ſoror ſancta, ea quæ mecum conferre ſoles, beatæ memoriæ Liberii præcepta revolvere, ut quo vir ſanctior, eo ſermo accedat gratior. Namque is, cum in Salvatoris Natali ad Apoſtolum Petrum virginitatis profeſſionem, veſtis quoque mutatione ſignares, atque adſtantibus etiam puellis Dei compluribus, quæ certarent invicem de ſocietate*, Bonas, *inquit*, filia nuptias deſideraſti. *Vides, quantus ad natalis ſponſi tui populus convenerit, & nemo impaſtus recedat?* Atque hic obiter nota, virum ſanctiorem appellari a S. Ambroſio Liberium Papam, quem heterodoxi non verentur Arianum dicere.

§. IV.

Deinde Pontifex vocat virgines in cantu dicens: *Venite*. Virgines reſpondent: *Et nunc ſequimur*. Surgentes mox ſeriatim veniunt uſque ad introitum chori, exterius tamen, genua flectentes. Tunc Pontifex eas ſecundo altius vocat in cantu dicens: *Venite*. Virgines ſurgentes reſpondent ſimiliter in cantu dicentes: *Ecce nunc ſequimur in toto corde*. Deinde uſque ad medium chori procedunt, & ibi genua flectunt. Tunc Pontifex tertio altius vocat eas in cantu, dicens. *Venite filiæ, audite me, timorem Domini docebo vos*. Virgines vero ſurgentes reſpondent, cantantes Antiphonam: *Ecce nunc ſequimur in toto corde; timemus te, & quærimus faciem tuam videre, Domine ne confundas nos, ſed fac nobis juxta manſuetudinem tuam, & ſecundum multitudinem miſericordiæ tuæ*. Et præmiſſa cantantes virgines, magis appropinquantes aſcendunt in Presbyterium, ubi omnes coram Pontifice genuflectunt, & capita profunde quaſi uſque ad terram inclinant. Deinde ſingulæ ſucceſſive caput aliquantulum erigentes, cantant etiam hunc verſum: *Suſcipe me Domine ſecundum eloquium tuum, ut non dominetur mei omnis injuſtitia*.

COMMENTARIUS.

I. QUando præciſe in Eccleſia hactenus enarratus exortus ſit ritus, non eſt ita facile definire. Fortaſſe vix attingit ſeculum Chriſti XII. cum ante eam ætatem ſcripti Libri Pontificales, quos legi, nullam de ipſo ritu mentionem faciant. Ex Pontificali quidem ms. Cameracenſi annorum circiter D. finita collecta, antequam legatur Epiſtola, ſedet Epiſcopus in Sella coram Altari, ipſæque virgines conſecrandæ ſtant a longe nudatis capitibus, & Abbatiſſa retro eas, & aliæ virgines teſtes integritatis earum: *Tunc*, inquit, *vocet eas Epiſcopus, dicendo*: Venite filiæ: *ipſæque reſpondeant parumper mutantes locum*: Et nunc ſequimur: *Hoc expleto, iterum repetat Epiſcopus*: Venite, venite filiæ, *Et iterum reſpondeant mutando locum*: Et nunc ſequimur, *Et iterum Epiſcopus ter vocet eas, dicens*: Venite filiæ. *Et illæ aliquantulum appropinquantes dicant*: Et nunc ſequimur. *Quo finito, accedant propius cum reverentia, faciatque eis Epiſcopus ſermonem de virginitate ſervanda, & illæ fatentes hæc ſervare per omnia, prior earum offerat Epiſcopo velamina, & ipſe benedicat ea &c.* Ex Pontificali Chriſtiani Archiepiſcopi Moguntini, Epiſcopus etiam vocat virgines: *Tunc Epiſcopus cantet*: Venite filiæ. *Et virgines reſpondent*: Et nunc ſequimur &c. *Rurſus Epiſcopus cantet bis*: Venite, venite, venite filiæ, *per totum. Et virgines appropin-*

propinquantes Epiſcopo, repetunt prædictum verſum. Eundem ritum legere eſt in ſequioris ævi mſs. Pontificalibus, in quibus tamen aliquid ſemper varietatis apparet, ut vel ex duobus allatis colligi poteſt.

II. Ceterum nihil de eo ritu in Pontificali ms. Barenſi extat, & in illis, in quibus ritus ipſe exprimitur, ſemper fere illa antiphona deſideratur, quam ex noſtræ Rubricæ præſcripto virgines cantare ſolent, illam ſcilicet antiphonam: *Suſcipe me Domine ſecundum eloquium tuum, ut non dominetur mei omnis injuſtitia.* Hæc antiphona ex Ordine antiquo Romano, ex ms. Pontificali S. Remigii Remenſis annorum D., & ex alio Metropolitanæ Eccleſiæ Apamienſis in Syria, non niſi poſt velaminum benedictionem a proſtratis ante Altare virginibus hunc in modum tribus vicibus dicebatur: *Suſcipe me Domine ſecundum eloquium tuum, & vivam, & non confundas me ab expectatione mea.* Pontificale ms. Eccleſiæ Senonenſis, annorum circiter CCC. prioris antiphonæ lectionem retinet, ter etiam dicendo, vel ſimul, vel per partes ab ipſa virgine conſecranda ſub aſpectu Epiſcopi, & Eccleſiæ ſuppliciter ante Altare proſtrata, hoc quidem modo: *Suſcipe me Domine ſecundum eloquium tuum, ut non dominetur mei omnis injuſtitia. II. Omnis injuſtitia. III. Omnis injuſtitia.*

III. Sed videamus, quomodo hunc eundem ritum deſcribat Pontificale ms. Vaticanæ Bibliothecæ, Num. 4744. *Vocat*, inquit, *eas* (Epiſcopus) *inchoans a principali, dicendo primum verbum, ſcilicet*: Venite. *Virgines vero ſurgentes mox ſeriatim veniunt uſque ad introitum chori, exterius tamen genua flectentes ibi. Et tunc Epiſcopus vocat eas ſecundo, cantans tamen ſecundum verbum Antiphonæ*: Venite. *Virgines vero ſurgentes reſpondent*: Ecce nunc ſequimur; *& non dicunt plus: & iterum parum prius verſus Epiſcopum, ſcilicet uſque ad medium chori procedunt, & ibi genua flectunt. Tunc Epiſcopus vocat eas tertio, cantans totum reſiduum ipſius Antiphonæ*: Venite, venite, venite virgines, audite me; timorem Domini docebo vos. *Virgines vero ſurgentes reſpondent, cantantes totam Antiphonam*: Ecce nunc ſequimur in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam videre; Domine ne confundas nos, ſed fac nobis ſecundum manſuetudinem tuam, & ſecundum multitudinem miſericordiæ tuæ. *Quam dicendo, magis appropinquantes aſcendunt ad Presbyterium, ubi omnes ſe proſternunt in terram coram Epiſcopo, & quælibet earum dicit hunc verſum*: Suſcipe me Domine ſecundum eloquium tuum &c. Videtur hodiernum Romanum Pontificale hanc Vaticani ms. Codicis Rubricam exſcripſiſſe; quemadmodum, & multas alias, ut alibi notatum eſt.

§. V.

Quo per ſingulas dicto, ſurgunt omnes, & a matronis prædictis ſeriatim ordinantur, ſtantes ibidem in modum coronæ coram Pontifice, congruo tamen ſpatio diſtantes ab eo. Tunc Pontifex hortatur illas publice ad amplectendum, & ſervandum ſanctæ virginitatis propoſitum; & mox interrogat eas palam, & communiter; dicens: *Vultis in ſancto virginitatis propoſito perſeverare?* Et ſingulæ reſpondent: *Volumus*. Tunc unaquæque ſigillatim genuflectit coram eo; & immiſſis manibus junctis inter ambas manus Pontificis, Pontifex interrogat quamlibet, dicens: *Promittis, te virginitatem perpetuo ſervare?* Reſpondet illa: *Promitto*. Et Pontifex dicit: *Deo gratias*. Illa vero oſculatur manus Pontificis, ſurgitque, & ad ſuum locum revertitur, & genuflectit. Omnibus autem ſic per ordinem diſpoſitis, & ad ſua loca reverſis, & genuflexis, Pontifex communiter omnes interrogat, dicens: *Vultis benedici, & conſecrari, ac Domino noſtro Jeſu Chriſto Summi Dei Filio deſponſari?* Reſpondent omnes: *Volumus*.

COMMENTARIUS.

I. QUoniam, ut paſſim decernunt Canones, virginibus invitis non eſt ſacrum velamen imponendum, merito eas Epiſcopus interrogat, an velint in ſancto virginitatis propoſito perſeverare. Etſi enim virgines etiam non conſecratæ, ad ſuſceptum propoſitum virginale ſervandum teneantur, uti conſtat ex Epiſtola S. Innocentii Papæ ad Victricium Epiſcopum Rothomagenſem, & ex aliis pleriſque Eccleſiæ legibus; dubitari nihilominus nequit, quin per conſecrationem iterata profeſſio novo eaſdem virgines contractus vinculo obſtringat. Illud autem fateri cogimur, ritum hunc interrogandi virgines, & immittendi ipſarum manus junctas inter ambas Pontificis manus, non haberi in antiquo Romano Ordine, nec in vetuſtis mſs. Pontificalibus, imo nec in multis, quæ ſcripta fuerunt longe poſt annum Chriſti milleſimum.

II. Porro omnino fere conſentit noſtræ huic Rubricæ Pontificale ms. Bibliothecæ Vaticanæ, Num. 4744. in qua ita legimus: *Deinde ſurgunt, & a paranymphis, ſive magiſtris, quæ ſunt duæ, vel plures, ſeriatim ordinantur ibidem in modum coronæ coram Epiſcopo, congruo tamen ſpatio diſtantes ab eo. Tunc Epiſcopus hortatur illas publice ad amplectendum, honorandum, & conſervandum ſanctæ virginitatis propoſitum. Et mox interrogat eas palam, & communiter dicens*: Vultis in ſancto virginitatis propoſito perſeverare? *Et illæ reſpondent*: Volumus. *Tunc unaqæque ſigillatim genuflectit coram eo, & immiſſis manibus junctis inter ambas manus Epiſcopi, Epiſcopus interrogat quamlibet,*

libet, *dicens*: Promittis te perpetuo virginitatem ſervaturam? *Reſpondet*: Promitto. *Et Epiſcopus dicit*: Deo gratias. *Illa vero obſculatur manum Epiſcopi. Omnibus autem ſic per ordinem expeditis, & ad ſua loca reverſis, Epiſcopus omnes communiter interrogat, dicens*: Vultis benedici, & conſecrari, & Domino noſtro Jeſu Chriſto, Summi Regis Filio deſponſari? *Reſpondent*: Volumus. In ms. Pontificali Eccleſiæ Aquenſis annorum circiter CCCC. extant hæ quidem interrogationes ab Epiſcopo virginibus faciendæ, ſed nihil de eo ritu prorſus, ut ipſæ junctas manus ſuas immittant inter ambas manus Pontificis. Et ut omittam alios recentes Libros Pontificales, in Senonenſi quidem quem annorum circiter CCC. putat Martenius, uterque ritus deſideratur.

III. Dicet fortaſſe quiſpiam, poſtremum hunc ritum honeſtati minime convenire, cum ſacris hominibus videre fœminas, ac multo magis eaſdem tangere nefas ſit. Fateor equidem, rem eſſe plenam periculi; unde recte cautum eſt ex ms. Pontificali Vaticano annorum circiter D. quod extat in Bibliotheca Vaticana Num. 4748. ut Epiſcopus virgines conſecrandas ad manus oſculum non niſi cum palla ſuperpoſita, vel ſtola recipiat. Qua cautione res quidem periculo vacat. Cum ergo Epiſcopus inter manus ſuas chirothecis non niſi indutas, ambas virgines manus pauliſper tenet, non eſt quod ritus noſter improbari poſſit, ſui nequaquam expers myſterii; cujus meminiſſe videtur S. Baſilius in Libro de vera virginitate; ubi eas ſugillans virgines, quæ poſt fidem Chriſto datam, eique virginitatem ſuam ſolemni ritu dicatam, voluptatem ſeculi ſectabantur, abnegantes quod fuerant ante pollicitæ: *Nec Dominum*, inquit, *metuunt, cum quo fœdera caſtitatis inierant, cuique dederant dexteras, eo quod in malorum profunda deciderint.* Fuit ſane mos olim, ut eo ritu manum immittendi inter alicujus manum, fidem promitterent. Unde in Tabulario Vindocinenſi, anno MLXIV. legitur: *Dedit etiam Domino Abbati Oderico fidem, manum ſuam, ſicut mos ſecularis exigit, in illius manum mittens*. Vide Dufreſne ad verbum *Jurare*.

IV. Porro deſumtum autumo hunc noſtrum ritum, ſicut & alios pleroſque, qui in conſecratione virginum hodieque obſervantur, a carnali conjugio, quod ſponſi dum contrahebant, mutuo ſibi manus dabant, ex recepta veteri conſuetudine, cujus meminit in ſuo *De velandis virginibus* Libro Tertullianus, Cap. XI. his verbis: *Ad deſponſationem velantur, quia corpore, & ſpiritu maſculo mixtæ ſunt per oſculum, & dextras, per quæ primum reſignarunt pudorem ſpiritu, per communem conſcientiæ pignus, quo totam condixerunt confuſionem*. Et S. Gregorius Nazianzenus ad Anyſium ſcribens Epiſtola LVII. excuſanſque ſe, quod affectus ægritudine, ad ejus filiæ nuptias venire non potuiſſet: *Animo*, inquit, *& voluntate adſum, ſimulque feſtum celebro, juvenileſque dextras inter ſe jungo, atque utraſque Dei manui*. Demum neſcio cur in Codice ms. Victorino annorum D. uti videre eſt apud Martenium Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. IX. Articulo V. in primis nuptiis nudæ, in ſecundis velatæ jungerentur manus? *Deinde*, inquit, *datur fœmina; quæ ſi puella eſt, detecta manu, ſi vidua, tecta*.

§. VI.

Poſt hæc Pontifex ante Altare ſuper Faldiſtorium procumbit cum Mitra; & Miniſtri hinc, & inde genuflectunt; virgines vero poſt Pontificem ſuper tapetia in modum coronæ ſe proſternunt, & Cantores incipiunt, & proſequuntur Litanias. Et poſtquam dictum fuerit, & a choro reſponſum: *Ut omnibus fidelibus &c.* ℟. *Te rogamus audi nos*; Pontifex ſurgit cum Mitra, & vertens ſe ad virgines proſtratas, tenens baculum paſtoralem in ſiniſtra, in priſtino tono dicit, primo: *Ut præſentes Ancillas tuas bene ✠ dicere digneris*. ℟. *Te rogamus, audi nos*. *Ut præſentes Ancillas tuas bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris*. ℟. *Te rogamus audi nos*. Quibus dictis, Pontifex redit ad accubitum, Cantoribus Litanias, ubi dimiſerant, reaſſumentibus, & perficientibus. Quibus finitis ſurgunt omnes, & dicitur Hymnus: *Veni Creator Spiritus &c.* Pontifice ſine Mitra ante Altare genuflexo, incipiente, & choro illum proſequente uſque ad finem; primo verſu dicto, Pontifice ſurgente, & uſque ad finem ejuſdem Hymni ſine mitra ſtante.

COMMENTARIUS.

I. Litaniam in conſecratione virginum a Cantorum Schola dicendam, præſcribit quidem vetus Ordo Romanus, ſic inquiens: *Imponat ſchola litaniam*. Idipſum mandant in ſequentibus ſeculis mſs. Libri Pontificales, inter quos Cameracenſis annorum circiter D. una cum Litania preces quaſdam dicendas jubet: *Deinde*, inquit, *proſternat ſe Epiſcopus coram Altari, & virgines cum eo, quæ ſunt conſecrandæ, & agatur letania, & ſequatur*. Kyrie eleiſon, *& preces*. Pater noſter. Salvas fac ancillas tuas. Dominus conſervet eas. Dominus cuſtodiat eas ab omni malo. Nihil proficiat inimicus in eis. Eſto illis, Domine, turris fortitudinis. Domine exaudi. Dominus vobiſcum &c. His conſonat Pontificale ms. Chriſtiani Archiepiſcopi Moguntini, qui floruit circa medium ſeculum XIII. *Induant*, inquit, (virgines) *veſtes benedictas, præter vela, & Epiſcopus ſe proſternat ad Altare cum puellis, & Clero, & dicatur Letania. Qua finita, dicit Epiſcopus*: Pater

ter noſter. *Preces*: Salvas fac ancillas tuas &c. Atque hic nota, dictam fuiſſe olim Litaniam ex præſcripto horum Pontificalium, Cameracenſis, & Moguntini, poſtquam Epiſcopus benedixit veſtes, & ubi hiſce indutæ fuerunt virgines.

II. Ritum certe magis conſonum noſtro hodierno Romano Pontificali ita deſcribit ms. Codex Pontificalis Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744. *Poſt hæc proſternit ſe Pontifex ante Altare ſuper faldiſtorium, & miniſtri hinc inde, & virgines poſt ipſum ſuper tappeta in ordine ſuo; & Cantores incipiunt Litaniam, ut ſupra ſub ordinatione Subdiaconi. Et poſtquam dixerint*, Ut obſequium ſervitutis noſtræ &c. *& deinde a choro reſponſum fuerit, ſurgit Epiſcopus ab accubitu, vertens ſe ad virgines, illis proſtratis manentibus, tenens baculum paſtoralem cum ſiniſtra, & in priſtino tono dicit*: Ut præſentes ancillas tuas bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare (in margine, *& conſecrare*) digneris, Te rogamus, audi nos. Ut eas in ſancto Religionis propoſito, & virginitatis obſervantia conſervare digneris, Te rogamus, audi nos. Ut eas cæleſtibus diſciplinis inſtruere digneris, Te rogamus, audi nos. Ut dimittas eis quod conſcientia metuit, & adjicias, quod oratio non præſumit. Te rogamus, audi nos. *Quibus dictis, & eiſdem a choro reſponſis, Pontifex redit ad accubitum, cantoribus Letaniam, ubi dimiſerunt, reaſſumentibus*. Ita olim in Litania precari ſolitos fuiſſe Epiſcopos, ubi virgines conſecrabant, liquido conſtat ex editis Pontificalibus ante emendationem Clementis VIII. eaſdemque fere precum formulas habemus etiam in Pontificali ms. Aquenſis Eccleſiæ annorum circiter CCCC. & in alio ms. Codice Petri Epiſcopi Silvanectenſis, qui obiit anno MCCCLVI. in quibus tamen ſecundo loco ſic orat Pontifex: *Ut eis gratiam tuæ benedictionis infundere digneris, Te rogamus, audi nos*. Ceterum eſt & in hiſce mſs. Pontificalibus, ſicut & in aliis multis ſua varietas, ut videre eſt apud Edmundum Martenium in Ordinibus mſs. ab ipſo editis Lib. II. De antiquis Eccleſiæ Ritibus Cap. VI. De conſecratione ſeu benedictione virginum.

III. Ritus dicendi Hymnum, *Veni Creator Spiritus*, non ubique uſurpatus fuit in ipſa virginum conſecratione; quod quidem teſtantur paſſim Libri Pontificales ante emendationem Clementis VIII. editi; in quibus ita legimus: *Finita* (Litania) *ſurgunt omnes, & ſecundum conſuetudinem quorundam monaſteriorum dicitur Hymnus*, Veni Creator Spiritus &c., *Pontifice ſine mitra ante Altare genuflexo incipiente, & choro illum proſequente uſque ad finem*. Tum ſtatim hæc addunt: *Primo verſu dicto, Pontifice ſurgente, & uſque ad finem ejuſdem Hymni ſine mitra ſtante: quod ſatis videtur actui convenire*. Non ergo mirum, ſi in multis Pontificalibus mſs. nulla de ipſo Hymno poſt Litanias dicendo mentio fiat. Verum conſtat ex ms. Pontificali Codice Monaſterii S. Victoris Pariſienſis annorum D. fuiſſe ibidem conſuetudinem, ut poſt veſtimentorum virginum benedictionem, & poſt Euangelium in Miſſa recitatum, Hymnus ipſe diceretur, & deinde ſacrum velum virginibus ab Epiſcopo imponeretur: *Poſt Euangelium autem Hymno dicto*. Veni Creator Spiritus, *mittat velamen ſuper caput ejus dicens*: Accipe virgo Chriſti &c. Cur autem Litania, & Hymnus iſte in virginum conſecratione dicatur, id ea factum eſſe ratione autumo, quia ipſa virginitas, ut in libro de virginitate ſcribit S. Athanaſius prope finem, *templum eſt Dei, domicilium Spiritus Sancti, gaudium Prophetarum, gloriatio Apoſtolorum, Angelorum vita, Sanctorum corona*; Vel dicamus, invocari Spiritum Sanctum, *Ut*, quemadmodum ſcribit S. Ambroſius de inſtitutione virginum, *in utero accipiat de Spiritu Sancto, & ſpiritum ſalutis Deo fœtu parturiat*.

§. VII.

Hymno dicto, Virgines ad papilionem, ſeu ad alium locum idoneum proximiorem ad hoc ordinatum revertuntur. Pontifex vero coram Altari ſtans depoſita mitra, benedicit virginum veſtes, dicens: ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*.

Deus æternorum bonorum fideliſſime promiſſor, certiſſime perſolutor, qui veſtimentum ſalutis, & indumentum æternæ jucunditatis tuis fidelibus promiſiſti, clementiam tuam ſuppliciter exoramus, ut hæc indumenta, humilitatem cordis, & contemtum mundi ſignificantia, quibus famulæ tuæ ſancto viſibiliter ſunt informandæ propoſito, propitius bene ✠ dicas; ut beatæ caſtitatis habitum, quem, te inſpirante, ſuſpiciunt, te protegente, cuſtodiant: & quas veneranda veſtibus promiſſionis induis temporaliter, beata facias immortalitate veſtiri. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum, qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus. Per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen*.

Oremus.

Domine Deus, bonarum virtutum dator, & omnium benedictionum largus infuſor, te obnixis precibus deprecamur, ut has veſtes bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris, quas famulæ tuæ pro indicio cognoſcendæ Religionis induere ſe volunt, ut inter reliquas fœminas, tibi cognoſcantur dicatæ. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*. *Oremus*.

Exaudi, Omnipotens Deus, preces noſtras, & has veſtes, quas famulæ tuæ ad ſe

ipſas

ipſas operiendas expoſcunt, uberrimæ benedictionis imbre perfunde, ſicut perfudiſti oram veſtimentorum Aaron benedictione unguenti, profluentis a capite in barbam, & ſicut benedixiſti veſtes omnium religioſorum tibi per omnia placentium, ita eas bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris; ac præſta, clementiſſime Pater, ut ſupradictis famulabus tuis, ſint hæ veſtes ſalutis protectio, hæ cognitio religionis, hæ initium ſanctitatis, hæ contra omnia tela inimici robuſta defenſio, ut centeſimi muneris opulentia, perſeverante continentia, ditentur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℞: *Amen.* Et veſtes aqua benedicta aſpergit, quæ portantur virginibus ad locum, ad quem divertunt, ubi dimiſſis quotidianis veſtibus, induunt benedictis.

COMMENTARIUS.

I. EXtant tres iſtæ orationes ad benedicendas virginum veſtes in Sacramentario S. Gregorii, in Ordine antiquo Romano, in ms. Codice Valicellano ſignato D. 5. in ms. Pontificali S. Remigii Remenſis annorum D. Apamenſi in Syria, Barenſi in noſtro Neapolitano Regno, Aquenſi, Vaticano, & in sliis pene innumeris mſs. Pontificalibus, in quibus tameu eſt aliqua verborum immutatio, firma ſemper manente orationum ipſarum ſubſtantia. Sunt quidam etiam mſs. Libri Pontificales qui unam, vel alteram orationem habent, uti videre eſt in ms. Codice Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi, ubi ad conſecrationcm, & benedictionem veſtimentorum virginum, vel viduarum duæ priores tantum orationes leguntur, *Deus æternorum bonorum fideliſſime promiſſor &c. & Deus bonarum virtutam dator &c.* omiſſa penitus tertia. In libro Sacramentorum Romanæ Eccleſiæ a viro religioſiſſimo Cardinale Thomaſio edito prior tantum extat, aliaque ſuper ancillas Dei, quibus converſis veſtimenta mutantur, cujus initium eſt, *Te invocamus, Domine Sancte, Pater Omnipotens &c.* ut in noſtro hodierno Romano Pontificali, infra. Ex ms. Pontificali Vaticano Num. 4744. non modo tribus deſcriptis orationibus virginum veſtes benedicit Pontifex, ſed & eas aqua benedicta aſpergit, uti in Appendice videre eſt.

II. Benedictis veſtibus, præſcribit noſtra Rubrica, ut ipſæ ad locum portentur, in quem virgines divertunt, ubi dimiſſis quotidianis veſtibus, benedictas induant. Locus iſte ex ms. Pontificali Eccleſiæ Barenſis erat Sacrarium: etenim, ubi dicitur, ut poſt ipſarum veſtium beuedictionem, illas ſibi virgo imponat, in margine charactere paulo recentiori legitur: *Redeat ad Sacrarium, induat ſe.* Addit & alia, quæ vix legi poſſunt, ſed habere videntur hunc ſenſum: *Et iterum redit ad Epiſcopum.* Et paulo infra in esdem margine, eodem charactere ſcriptum eſt: *Hic debet dici Litania.* Hujus mutationis veſtium frequens in antiquis Conciliis, & apud Sanctos Patres habetur mentio, uti videre eſt in Synodo Carthaginenſi IV. anni CCCXCVIII. Can. XII. *Sanctimonialis virgo, cum ad conſecrationem ſui Epiſcopo offertur, in talibus veſtibus applicetur, qualibus ſemper uſura eſt, profeſſioni, & ſanctimoniæ aptis.* Ibidem Can. CIV. ubi de Viduis ſermo fit: *Si quæ viduæ,* inquiunt Patres, *quantumlibet adhuc in minoribus annis poſitæ, & matura ætate a viro relictæ, ſe devoverunt Domino, & veſte laicali abjecta, ſub teſtimonio Epiſcopi, & Eccleſiæ religioſo habitu apparuerint, poſtea vero ad nuptias ſeculares tranſierant, ſecundum Apo-*

ToJ.

ſtolum damnationem habebunt, quoniam fidem caſtitatis, quam Domino voverunt, irritam facere auſæ ſunt &c. Meminere & ejus veſtium mutationis non ſolum Patres Concilii Auraſicani I. Can. XXVII., ſed & Imperatores, Honorius, & Theodoſius, qui initio V. ſeculi floruerunt, mimis, & ſcortis publicum habitus virginum Deo dicatarum uſum interdicentes, ut videre eſt in Cod. Theodoſiano Lib. XV. Tit. VII. Lege XII. cujus verba hæc ſunt: *Mimæ, & quæ ludibrio corporis ſui quæſtum faciunt, publice habita earum virginum, quæ Deo dicatæ ſunt, non utantur.* Edita ſuit hæc lex, ut obſervat Gothoſredus in Commentariis ad ipſum Codicem Theodoſianum, anno CCCXCIV. Ex quibus manifeſte apparet, virgines ipſas ex peculiari quodam, & ſibi ipſis proprio habitu dignoſci conſueviſſe, ut ſcite obſervat Joſeph Binghamus Religioni alias heterodoxæ addictus, Lib. VII. *Originum Eccleſiaſticarum* Cap. IV. unde ſatis mirari nequeo quorundam Catholicorum Scriptorum audaciam, qui negant, nullam ſuiſſe per quinque Chriſti ſecula habitus religioſi a profano diſtinctionem.

III. Sane cum iu prima oratione hujus præſentis §. dicat Epiſcopus veſtes virginum, quas ipſe benedicit, humilitatem cordis, & contemtum mundi ſignificare, meminiſſe debent virgines, quid eis inculcant Patres Concilii Aquiſgranenſis, quod anno DCCCXVI. habitum eſt, Stephano IV. Pontifice Maximo, & Ludovico Pio Imperatore: *Meminiſſe debent* (inquiunt Lib. II. Cap. X.) *quæ ſe caſtimoniali nominis profeſſione Domino devinxerunt, in Monaſteriis jugiter reſidere, & Domino tota mentis, & corporis intentione inſtanter deſervire debere, & nec ſolum velamentum corporis ſine ornamento mentis ſibi prodeſſe poſſe. Quoniam nihil prodeſt corpus velare, & mentem vitiorum portentis maculare. Quid enim prodeſt corpus velare, & animum habere venenatum? Quid prodeſt nigris veſtibus indui, & a detractione linguam non cohibere?* Et paulo poſt, iterum affirmantes, humilitatem veſtium nihil valere ſine humilitate mentium, neceſſe eſſe concludunt, ut ipſæ virgines quod habitu demonſtrant, opere perficiant, & ut humilitas quam in corpore geſtant, in mente potiſſimum reſplendeat. Certe Sancti Patres, Cyprianus, Auguſtinus, Ambroſius, Baſilius, Athanaſius, aliique, tum Latini, tum Græci, ubi de virginitate, ſeu de virginibus agunt, toti fere ſunt, ut oſtendant, humilitatem præ aliis virtutibus neceſſariam eſſe ipſis virginibus, adeo ut S. Bernardus in Homilia prima ſuper *Miſſus*, ita ſcribere non dubitavit: *Lau-*

dabilis virtus virginitas, ſed magis neceſſaria humilitas: illa conſulitur, iſta præcipitur: ad illam invitaris, ad iſtam cogeris: potes denique ſine virginitate ſalvari, ſine humilitate non potes: poteſt inquam placere humilitas, quæ virginitatem deplorat amiſſam; ſine humilitate autem, audeo dicere, nec virginitas Mariæ placuiſſet. Super quem, *inquit*, requieſcet Spiritus meus, niſi ſuper humilem, & quietum? *Super humilem dixit, non ſuper Virginem*. Addit & alia apud ipſum videnda.

IV. Accumulari ea in re hic alia poſſent teſtimonia Sanctorum Patrum, ſed notandum potius cenſeo ex mox recitato Capite Concilii Aquiſgranenſis, fuiſſe olim virginum veſtes nigri coloris: *Quid prodeſt*, inquit, *nigris veſtibus indui?* Scio tunc temporis, quo Concilium Aquiſgranenſe celebratum eſt, omnes, tum viros, tum fœminas, qui monaſticum habitum aſſumebant, profiteri debuiſſe Sancti Benedicti regulam, ac proinde nigro colore uſos fuiſſe. Certe candido amictu primum ſuos Camaldulenſes induit S. Romualdus longe antequam Ciſtercienſes habitum immutarent, cum quibus gravem admodum diſputationem ſuſcepit Petrus Venerabilis Abbas Cluniacenſis, contendens Lib. IV. Epiſtola XVII. teſtimoniis complurium Sanctorum Patrum allatis, ac præſertim Martini, Hieronymi, Auguſtini, Paulini, & aliorum, non modo Sanctum Benedictum, ſed & veteres Monachos, ac moniales nigrum habitum aſſumſiſſe, ob eam ſcilicet rationem; quod color niger humilitati, pœnitentiæque magis conveniat. Hæc ejus verba: *Nam, ut quod ſentio, fatear, viſum eſt, ut mihi videtur, magnis Patribus illis nigrum hunc, de quo agitur, colorem magis humilitati, magis pœnitentiæ, magis luctui convenire. Quibus ſtudiis, quin totam Monachi vitam magis invigilare oportet, decreverunt, ut color moribus, veſtes virtutibus, qua poſſent cognatione legerentur*. At non ſolum Monachos, Monialeſque, ſed Clericos olim pariter, atque Epiſcopos atram veſtem induiſſe, non cæruleam, ſeu violaceam, ut tradit Baronius ad annum CCCXCIII. adverſus ipſum alioqui virum doctiſſimum aſſerit, atque eleganter comprobat, Scriptor eximiæ eruditionis Antonius Caracciolus Clericus Regularis Theatinus in eruditis Notis ad Conſtitutiones Ordinis ſui, Parte II. Cap. II.

V. Ceterum dicta hæc ſint ad nigri coloris antiquitatem comprobandam, cum alias laudandum cenſeam cujuſque Ordinis pro ſuo colore inſtitutum, cui cum Apoſtolicæ Sedis approbatio, & continuatus uſus acceſſerit, non eſt quod amplius quis requirat. Recte enim ſcribit Petrus Bleſenſis in Epiſtola XCVII. ad Abbatem de Eveſham: *Chriſtus diviſus non eſt, ſive in alba, ſive in pulla veſte, in omni profeſſione, & ordine, in omni gente quicumque operatur voluntatem Domini, acceptus eſt illi. Inter album, & nigrum habitum non diſtinguit ille, apud quem non eſt diſtinctio Judæi, & Græci.* Et paulo poſt: *Sive cum Nazaræis candidior nive ſit aliquis, ſive cum B. Job ſuper carbonem denigrata ſit cutis ejus, uterque ſalutem in domo Domini operatur. Sane in ovili Jacob ſunt agni albi, & nigri; in vinea Sorec ſunt uvæ albæ, & nigræ. Sed & ſponſa, quæ liliis convallium præalbeſcit, ipſa eadem dicit:* Nigra ſum, ſed formoſa. *Apud ſponſam Chriſti non eſt abſurda varietas, cum ipſa circumamictu varietatibus deſcribatur. Ipſa varietas uniformitatis cauſa eſt; nam in cithara ex diverſitate chordarum fit uniformis modulatio ad concentum*. Ita ille, cujus verba ſatis etiam eſſe poſſunt ad deprimendam hæreticorum, & pſeudo-catholicorum quorundam inſaniam, qui varietati coloris Religioſarum veſtium, inter alias ſuas impietates, irridere non erubeſcunt.

§. VIII.

Pontifex autem ſtans ut ſupra, benedicit vela virginum, dicens: *Oremus*.

Suppliciter te Domine rogamus, ut ſuper has veſtes ancillarum tuarum capitibus imponendas, bene ✠ dictio tua benigna deſcendat; & ſint hæ veſtes benedictæ, conſecratæ, immaculatæ, & ſanctæ. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*.

Oremus.

Caput omnium fidelium Deus, & totius corporis ſalvator, hæc operimenta velaminum, quæ famulæ tuæ propter tuum, tuæque genitricis Beatiſſimæ Virginis Mariæ amorem, ſuis capitibus ſunt impoſituræ, dextera tua ſancti ✠ fica, & hoc, quod per illa myſtice datur intelligi, tua ſemper cuſtodia, corpore pariter, & animo incontaminato cuſtodiant; ut, quando ad perpetuam Sanctorum remunerationem venerint, cum prudentibus & ipſæ virginibus præparatæ, te perducente, ad ſempiternæ felicitatis nuptias introire mereantur. Qui vivis, & regnas Deus per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen*. Et vela ipſa aqua benedicta aſpergit.

COMMENTARIUS.

I. ETſi antiqua ſit benedictio velaminis virginis, neutram tamen iſtarum orationum inveni in Codice Sacramentorum Romanæ Eccleſiæ a Religioſiſſimo Thomaſio Cardinale edito, imo nec in Sacramentario S. Gregorii; extat tamen altera oratio, quæ incipit, *Caput omnium fidelium &c.* in Ordine antiquo Romano, & in multis ſequioris ævi mſs. Libris Pontificalibus, Valicellano DCCC. circiter annorum, Remenſi, Apamienſi, & aliis. Vaticanum conſonat noſtro Romano hodierno Pontificali, utramque enim orationem deſcribit. De velo virginum, ac formulis ejus tradendi, myſticiſque variis, & ſolidis ejuſdem interpretationibus, vide quæ fuſe dicam in Commentario §. XV.

II. Illud hoc loco mihi nefas eſt præterire,

recte

recte dici in ſecunda oratione, quod operimenta velaminum propter Dei, ejuſque Genitricis Mariæ amorem Sacræ Virgines capitibus ſuis impoſituræ ſunt: quia nimirum, ut Honorius Auguſtodunenſis inquit in ſua Gemma animæ, Lib. 1. Cap. ccxxxix. *Veſtis, & conſecratio Sanctimonialium a Sancta Maria ſumſit exordium*. Certe apud Judæos, teſte Tertulliano, ſolemne fuit fœminis capitis velamen; ut proinde minime ambigendum ſit, quin & hoc Deipara geſtarit. Id quod expreſſe affirmat Nicephorus Lib. 1. Hiſtoriæ Cap. xxiii. ſic inquiens: *Veſtimentis quæ ipſa* (Deipara) *geſtavit coloris nativi contenta fuit, id quod etiamnum ſanctum capitis ejus velamen oſtendit*. Merito etiam fieri in ea oratione mentionem Beatæ Virginis, addiſcere licet ex Sanctis Patribus, qui ipſam ſemper virginibus imitandam propoſuerunt. Sanctus Auguſtinus in Lib. *De ſancta virginitate*, Cap. iv. conſtanter docet, Beatiſſimam Virginem virginitatem ſuam Deo voviſſe, quod eſſet *exemplo ſanctis futura virginibus*. Hinc S. Ambroſius initio Lib. II. *De virginibus*, eas alloquens: *Sit vobis*, inquit, *tamquam in imagine deſcripta virginitas, vitaque Beatæ Mariæ, e qua velut ſpeculo refulget ſpecies caſtitatis, & forma virtutis. Hinc ſumatis licet exempla vivendi &c.* S. Iſidorus Lib. II. *De Eccleſiaſticis officiis* Cap. xvii. ubi virorum virginum caput Chriſtum appellat, fœminarum virginum caput eſſe Mariam dicit; ipſam earum auctricem vocat, ipſam matrem noſtri capitis, quod eſt virginis filius, & virginum ſponſus. Tum ſubdit, inde agmina virorum, & puellarum ſanctarum, inde ſectatores, & ſectatrices perpetuæ continentiæ pullulaſſe. S. Bernardus, quinimo & tota Eccleſia ipſam Beatiſſimam Virginem in Litaniis, Reginam Virginum nuncupat.

III. Jure itaque ac merito in benedictione Velaminum dicit Pontifex, quod ipſorum operimenta ſacræ virgines propter Dei, *Deique Genitricis Beatæ Virginis Mariæ amorem ſuis capitibus ſint impoſituræ*. Merito quidem eiſdem Jeſu Chriſto deſponſatis benedicens Pontifex, ſic inquit: *Benedicat vos conditor Cæli, & Terræ, Deus Pater Omnipotens, qui vos eligere dignatus eſt ad Beatæ Mariæ matris Domini noſtri Jeſu Chriſti conſortium &c.* Merito inſuper in poſtrema ſuper ipſas virgines genuflexas benedictione orat Pontifex, ut maneant *ſemper incorruptæ, inviolatæ, & immaculatæ ſub veſtimento Sanctæ Mariæ Matris Domini noſtri Jeſu Chriſti*.

§. IX.

Poſt hæc ſtans adhuc ut ſupra Pontifex, benedicit annulos dicens.

Oremus.

Creator, & conſervator humani generis, dator gratiæ ſpiritualis, & largitor humanæ ſalutis; tu Domine emitte bene ✠ dictionem tuam ſuper hos annulos; ut quæ eos geſtaverint, cæleſti virtute munitæ, fidem integram, fidelitatemque ſinceram teneant, ſicut Sponſæ Chriſti virginitatis propoſitum cuſtodiant, & in caſtitate perpetua perſeverent. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

Et aqua benedicta eos aſpergit.

COMMENTARIUS.

I. DAri velatis Virginibus annulos, complures Libri Pontificales nos docent, ut infra ſuo loco oſtendetur. Quod ſpectat ipſorum benedictionem, vix eam in aliquibus Pontificalibus invenies, ut in Vaticano Numero 4744. Senonenſi annorum CCC. & aliis paucis. In Antiſſiodorenſi Pontificali hæc affertur formula ad benedicendum annulos Sacris Virginibus a Pontifice tradendos; *Creator, & conſecrator humani generis, dator gratiæ ſpiritualis, largitor æternæ ſalutis: tu Domine emitte Spiritum Sanctum tuum Paraclitum ſuper hos annulos, ut quæ illos geſtaverint, ſint armatæ virtute cæleſtis defenſionis, & proficiat illis ad æternam ſalutem. Per Dominum.* Eſt antiqua hæc benedictio ſuper annulum pronubum dari ſolita, ut videre eſt in variis ad benedicendas nuptias Ordinibus mſs. a Martenio allatis Lib. 1. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. ix. Articulo v. Certe ex ms. Miſſali Redonenſi ab annis circiter DCC. ſcripto, benedictio ſuper annulum hæc eſt: *Creator, & conſervator humani generis, dator æternæ ſalutis, omnipotens Deus, tu permitte Spiritum Sanctum Paraclitum ſuper hunc annulum. Per.* Item alia breviter in hunc modum: *Benedic Domine annulum iſtum, ut in ejus figura pudicitiam cuſtodiant. Per.*

§. X.

Tum ſtans adhuc ſine Mitra Pontifex, benedicit torques, ſive coronas, dicens:

Oremus.

Bene ✠ dic Domine ornamenta iſta, & præſta per invocationem tui nominis, ut quæcumque ea portaverint, ſi tibi fideliter ſervierint, coronam, quam illa deſignant, in Cælo percipere mereantur. Qui in Trinitate perfecta vivis, & re-

regnas Deus, *per omnia ſecula ſeculorum*. ℟. *Amen*. Deinde eas aqua benedicta aſpergit.

COMMENTARIUS.

I. POſt benedictionem annulorum ſequitur torquium, ſeu coronarum benedictio, & quidem diverſa prorſus ab illa, quæ non modo in mſ. Pontificali Codice Bibliothecæ Vaticanæ, ſed & in plerîſque variarum editionum impreſſis Pontificalibus, præſertim Lugduni anno MDXLII. & Venetiis anno MDLXXII. hunc in modum legitur. *Benedic Domine ornamenta iſta*, *ut ſint remedium ſalutare generi humano*, *& præſta per invocationem tui nominis*, *ut quæcumque ea portaverint*, *corporis ſanitatem*, *& animæ tutelam percipiant*, *&*, *ſi tibi fideliter ſervierint*, *coronam perpetuam*, *quam hæc ornamenta deſignant*, *in cælo percipere mereantur*, *per te Salvator Mundi*, *qui in Trinitate perfecta vivis & regnas Deus*, *per omnia ſecula ſeculorum*. ℟. *Amen*. Ubi nota, dimidiam dumtaxat hujus Orationis deſcribi ab hodierno Romano Pontificali. De torquibus, ſive de coronis datis Virginibus, vide quæ infra opportuniori loco differemus. Hic unum moneo, fieri quidem vel in antiquis Libris Pontificalibus memoratorum ornamentorum traditionis mentionem, non autem benedictionis, ſi paucos Codices excipias, qualis eſt laudatus Vaticanus, & alii nonnulli.

§. XI.

His expletis, Virgines benedictis veſtibus, exceptis velis, indutæ, binæ, & binæ, ſeriatim redeunt ad Pontificem, cantantes Reſponſorium. Ton.v. *Regnum mundi*, *& omnem ornatum ſeculi contemſi propter amorem Domini noſtri Jeſu Chriſti*. *Quem vidi*, *quem amavi*, *in quem credidi*, *quem dilexi*. ℣. *Eructavit cor meum verbum bonum*, *dico ego opera mea Regi*. *Quem vidi*.

COMMENTARIUS.

I. COnſueviſſe jam olim hoc Reſponſorium in conſecratione Virginum dici, teſtantur non pauci mſſ. Libri Pontificales, etſi longe poſt annum Chriſti milleſimum exarati. Gulielmus Durandus Epiſcopus Mimatenſis in ſuo Rationali divinorum officiorum, Lib. VII. Capite XLVII. pie obſervat, Officium Virginum maxima ex parte ſumi de Pſalmo Epitalamico, ſcilicet, *Eructavit cor meum &c.* in quo agitur de laudibus Sponſi, & Sponſæ, *quia Virgines ſunt Sponſæ Chriſti*, *quæ ſequuntur Agnum*, *quocumque ierit in corpore*, *& in anima*, *propter integritatem corporis*, *& animæ*. Reſponſorium vero, quod eſt de contemtu mundi, idcirco Tonu v. cantari ait, *quia ibi oſtenditur conculcatio quinque ſenſuum*. Sed omiſſis iſtiuſmodi obſervationibus, egregium de eo Reſponſorio a Virginibus olim decantato in ſua ipſarum conſecratione, teſtimonium profecto habemus apud antiquum Auctorem Libri, qui inſcribitur: *Vitis myſtica*, ſeu Tractatus *De Paſſione Domini*, inter opera S. Bernardi. Ibi enim Auctor pius quidem, nec indoctus, nec inelegans, Cap.XXVIII. poſtquam fuſe probavit, virginitatis lilium ſuperare omnem Salomonis gloriam, ſtatim ad hoc noſtrum præſens Reſponſorium alludens, hunc in modum alloquitur Virginem: *Noli ergo ſubtriſtis cantare*: Regnum mundi, & omnem ornatum ſeculi contemſi propter amorem Domini noſtri Jeſu Chriſti: *Qui tibi etiam in præſenti vita decorem dedit omni mundano decore majorem*, *lilium integritatis tuæ ſibi conſervando*, *& ſibi præ ceteris pulcbritudinibus virtutum ſpecialiter dedicando*, *& ſpeciali dilectione adſtringendo*. *Videbis luculenter hoc in cantico amoris*, *ubi ceteris floribus pene omiſſis florem ſuum ſæpius nominat nomen lilii ſæpius inculcando*: Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. *Et item*: Dilectus meus aſcendit ad areolam aromatum, ut lilia colligat. *Et rurſus*: Dilectus meus mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia. *Laudabile lilium*, *amica Sponſi*; *amabile lilium*, *quod colligitur a Sponſo*. *Non enim*, *ut æſtimo*, *colligitur*, *ut ultra marceſcat*, *ſed ut in altari aureo collocetur*, *quod eſt ante oculos Domini*, *ideſt*, *ut collocetur in cæleſti ſanctuario*, *ut ſit ipſum lilium ad ornamentum aliorum ſanctorum &c.*

II. Id quidem paſſim ſedulo Sancti Eccleſiæ Patres in ſuis, quos de virginitate, ſeu de virginibus conſcripſerunt Libris inculcarunt, ut ipſæ Virgines omnem ornatum mundi contemnerent: *Felix illa conſcientia*, inquit S. Hieronymus in Epiſtola ad Demetriadem, *& beata Virginitas*, *in cujus corde*, *præter amorem Chriſti*, *qui eſt ſapientia*, *caſtitas*, *patientia*, *atque juſtitia*, *cæteræque virtutes*, *nullus alius verſatur amor*, *nec ad recordationem hominis aliquando ſuſpirat*, *nec videre deſiderat*, *quem*, *cum viderit*, *nolit dimittere*. Et ut omittamus alios Patres fuſe ea de re differentes, audire præſtat S. Baſilium, qui inter alia in Libro De vera, atque integerrima virginitate ad Letojum Meliteoſem Epiſcopum, Virgines quaſdam ſugillans, quæ cultui corporis incumbebant, ita ſcribit: *Cujus autem rei gratia mortalem illæ perſequantur ornatum*, *anceps ſententia eſt*. *Nam ſi quidem*, *ut Virginitatis opitulentur inſtituto*: *ei quod profitetur*, *repugnant*, *dum per hujuſmodi ornatum*, *plures contra ſe aucupes irritant*. *Sin vero*, *ut formoſæ videantur*, *ratione caret*, *ſi eis fruituræ non ſunt*, *a quibus opinionem affectatæ pulcbritudinis expetunt*, *eam curam*, *ſolicitudinemque ſuſcipere*. *Quod ſi*, *ut etiam fruantur*, *quibus placere ſtudeat*, *in baratrum ſe delapſas apertiſſime noverint*, *ac pro virginibus meretrices continuo habendas*. *Niſi forte geminu concupi-*

ſcentiu

ſcentia diſtractæ trahuntur, ut ſcilicet, & externis amatoribus exatiari cupiant; dumque id conſequantur, faciem concupiſcentiæ communis illecebram efficere ſtudeant, & intimo ſe amatori verecundiæ, ac metus reſervent cauſa. Et ſtatim hanc rationem ſubjungit, quod nempe fieri non poſſit, puram, & ſimplicem eſſe talium conſcientiam, quæ exteros amatores ad corpus arte & compoſitione pelliceunt, & Sponſo intimo ex dimidio placere volunt. Tum laudato Chriſti oraculo ajentis, neminem poſſe duobus Dominis inſervire, & Apoſtoli teſtimonio, qui dicit, innuptam ea quidem quæ Domini ſunt, ſolicite curare, quomodo placeat Domino, ſicut nupta curat quæ mundi ſunt, quomodo placeat viro, ſic inquit: *Nempe enim poſſibile non eſt, & interna curare, quomodo placeant, & foris ad ſpectatorum voluptatem veluti in ſcena comi &c.* Hinc recte admodum S. Gregorius Nazianzenus in Carmine, quod inſcripſit: Præcepta ad Virgines, inquit.

Ne tibi curarum moles denſiſſima Chriſtum
Eripiat, quæ vel mentem in ſublime volantem
Detrahit, atque humili cogit ſubſidere terra.
Nec velut indomitus ſolet in certamine pullus
Currere calce procul; ſic in diverſa feratur
Mens tua, & a Chriſto procul excidat Omnipotēte.

III. Ceterum quod pene nos fugerat dicere, id haudquaquam alienum ſit, ſi nunc hic illud notetur, ex ms. Pontificali Eccleſiæ Antiſſiodorenſis, illud Reſponſorium, *Regnum mundi, & omnem ornatum ſeculi &c.* dici conſueviſſe una inſimul voce a Virginibus jam conſecratis, poſt peractos ceteros conſecrationis ritus: ex Pontificali vero Petri Epiſcopi Silvanectenſis, qui obiit anno MCCCLVI. ante ipſam conſecrationem: *Stantes*, inquit, *Virgines in modum coronæ ante Altare demiſſis vultibus in terram benedicantur ab Epiſcopo.* ℟. *Regnum Mundi.* ℣. *Eructavit.* Expreſſius Pontificale ms. Vaticanæ Bibliothecæ, Numero 4744. quod quidem fere ſemper noſtro hodierno conſonat, ſic inquit: *His expletis* (nempe benedictionibus ornamentorum Virginibus tradendorum) *Virgines exutis quotidianis veſtibus, in loco ad quem diverterunt, induant benedictas, exceptis velis, & interim cantatur* Alleluja, *vel Tractus ſi dici debeat; & ſic indutæ mox ſeriatim redeunt ad Epiſcopum, cantando Reſponſorium,* Regnum mundi &c. *et ordinantur ante Altare coram Epiſcopo in modum coronæ ſtantes flexis genibus, capitibus diſcoopertis, & vultibus in terram demiſſis, & tunc benedicantur &c.* Vide in Appendice integrum conſecrandi Virgines ritum ex laudato Vaticano Pontificali.

§. XII.

Tum diſponuntur a Paranymphis ante Altare genuflexæ coram Pontifice in modum coronæ, vultibus demiſſis. Pontifex vero ſurgit mitra depoſita, & verſus ad eas dicit: *Oremus.*

Reſpice Domine propitius ſuper has famulas tuas, ut ſanctæ virginitatis propoſitum, quod te inſpirante ſuſceperunt, te gubernante cuſtodiant. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus. Deinde dicit competenti voce extenſis manibus ante pectus præfationem. *Per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* ℣. *Surſum corda.* ℟. *Habemus ad Dominum.* ℣. *Gratias agamus Domino Deo noſtro.* ℣. *Dignum & juſtum eſt. Vere dignum & juſtum eſt æquum, & ſalutare, nos tibi ſemper, & ubique gratias agere, Domine ſancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, caſtorum corporum benignus habitator, & incorruptarum Deus amator animarum; qui humanam ſubſtantiam, in primis hominibus, diabolica fraude vitiatam, ita in Verbo tuo, per quod omnia facta ſunt, reparas, ut eam non ſolum ad primæ originis innocentiam revoces, ſed etiam ad experientiam æternorum bonorum, quæ novo in ſeculo ſunt habenda, perducas; & obſtrictos adhuc conditione mortalium, jam ad ſimilitudinem provehas Angelorum. Reſpice Domine ſuper has famulas tuas, quæ in manu tua continentiæ ſuæ propoſitum collocantes, tibi devotionem ſuam offerunt, a quo & ipſæ vota aſſumſerunt. Quomodo enim animus mortali carne circumdatus, legem naturæ, libertatem licentiæ, vim conſuetudinis, & ſtimulos ætatis evinceret, niſi tu Deus, per liberum arbitrium, hunc in eis amorem virginitatis clementer attenderes, ut hanc cupiditatem in earum cordibus benignus aleres, tu fortitudinem miniſtrares? Effuſa namque in omnes gentes gratia tua, ex omni natione, quæ ſub cælo eſt, in ſtellarum innumerabilem numerum, novi Teſtamenti hæredibus adoptatis inter ceteras virtutes, quas filiis tuis, non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, ſed de Spiritu Sancto tuo genitis indidiſti, etiam hoc donum in quaſdam mentes de largitatis tuæ fonte defluxit; ut cum honorem nuptiarum nulla interdicta minuiſſent,*

ac ſuper ſanctum conjugium nuptialis benedictio permaneret, exiſterent tamen ſublimiores animæ, quæ in viri, ac mulieris copula faſtidirent connubium, concupiſcerent Sacramentum, nec imitarentur quod nuptiis agitur, ſed diligerent, quod nuptiis prænotatur. Agnovit auctorem ſuum beata virginitas, & æmula integritatis angelicæ, illius thalamo, illius cubiculo ſe devovit, qui ſic perpetuæ virginitatis eſt ſponſus, quemadmodum perpetuæ virginitatis eſt filius. Implorantibus ergo auxilium tuum, Domine, & confirmari ſe benedictionis tuæ conſecratione cupientibus, da protectionis tuæ munimen, & regimen, ne hoſtis antiquus, qui excellentiora ſtudia ſubtilioribus infeſtat inſidiis, ad obſcurandam perfectæ continentiæ palmam, per aliquam mentis ſerpat incuriam, & rapiat de propoſito Virginum, quod etiam moribus decet ineſſe nuptiarum. Sit in eis, Domine, per donum ſpiritus tui, prudens modeſtia, ſapiens benignitas, gravis lenitas, caſta libertas. In charitate ferveant, & nihil extra te diligant. Laudabiliter vivant, laudarique non appetant. Te in ſanctitate corporis, te in animæ ſuæ puritate glorificent. Amore te timeant, amore tibi ſerviant. Tu eis ſis honor, tu gaudium, tu voluntas; tu in mœrore ſolatium; tu in ambiguitate conſilium; tu in injuria defenſio; in tribulatione patientia; in paupertate abundantia; in jejunio cibus; in infirmitate medicina. In te habeant omnia, quem diligere appetant ſuper omnia; per te, quod ſunt profeſſæ, cuſtodiant. Scrutatori pectorum, non corpore placituræ, ſed mente, tranſeant in numerum puellarum ſapientum, ut cæleſtem Sponſum, virtutem accenſis lampadibus, cum oleo præparationis expectent; nec turbatæ improviſo Regis adventu, ſed ſecuræ, cum lumine, & præcedentium Virginum choro junctæ, jucundanter occurrant. Et ne excludantur cum ſtultis, ſed regalem januam cum ſapientibus Virginibus licenter introeant, & in Agni tui perpetuo comitatu probabiles manſura caſtitate permaneant. Quatenus centeſimi fructus, dono virginitatis decorari, te donante, mereantur. Quod ſequitur, dicit ſubmiſſa voce legendo, ita tamen quod a circumſtantibus audiatur. *Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum.*

COMMENTARIUS.

I. QUam antiqua ſit prior brevis, ac altera Oratio in modum præfationis, ex eo patet, quod utraque non modo in priſcis Pontificalibus, & in antiquo Romano Ordine, verum etiam in Sacramentario Sancti Gregorii, & in pervetuſto Sacramentorum Codice a Cardinale Thomaſio edito fere ad verbum numero tamen ſingulari concepta, reperiatur. Non ergo mirum, ſi utramque paſſim inveniamus deſcriptam in ſequioris Ævi Ritualibus Libris, Sancti Gatiani Turonenſis, & Vallicellano annorum circiter DCCC. Barenſi in Regno Neapolitano, & S. Remigii Remenſis in Galliis annorum D. & in aliis pene innumeris, uti videre eſt apud Virum Clariſſimum Edmundum Martenium, Lib. II. *de antiquis Eccleſiæ ritibus*, cap. VI. in quo plures ad conſecrandas Virgines Ordines recenſet.

II. Sane multa ſunt in ea præfatione a nobis nullatenus omittenda. Primo enim ait Epiſcopus, ita Deum humanam ſubſtantiam in primis hominibus diabolica fraude vitiatam in Verbo ſuo, per quod facta ſunt omnia, reparare, ut eam non ſolum ad primæ originis innocentiam, revocet, ſed etiam ad experientiam æternorum (ſive, ut habetur in Sacramentario S. Gregorii, in Ordine Romano, in Cod. ms. Vallicellano, & aliis, *quorundam*) bonorum, quæ novo in ſeculo ſunt habenda, perducat, & obſtrictos adhuc conditione mortalium, jam ad ſimilitudinem provehat Angelorum. Virgines eſſe Angelis Dei æquales, uno ore Sancti Patres affirmant, edocti ex illo Chriſti Domini oraculo, qui in Euangelio Lucæ Cap. XX. *Æquales*, inquit, *Angelis ſunt, & filii ſunt Dei*. Hinc S. Cyprianus in Libro, De habitu Virginum, eas alloquens, ſic ait: *Cum caſtæ perſeveratis, & Virgines, Angelis Dei eſtis æquales*. Hinc etiam S. Baſilius in Libro, De vera Virginitate ſcriptum reliquit: *Cum intra cetera magnum quiddam, & ſplendidiſſimum Virginitas intelligatur, regenerationis etiam, atque incorruptibilis ſemen eſſe quoddam puriſſimum cernitur*. Si enim in reſurrectione (alludit ad laudatum locum S. Lucæ) neque nubent, neque nubentur, ſed ſunt ſicut Angeli Dei, efficiuntur filii Dei. *Et hi profecto, qui virginitatem ſervant, Angeli ſunt, qui viventes in carne corruptibili, mortalium vitam illuſtrando tuentur, Angelique ſunt, non obſcuri aliqui, ſed ſane illuſtres, atque nobiliſſimi*. Hinc quoque S. Petrus Patriarcha Alexandrinus in Epiſtola ad omnes Epiſcopos Orthodoxos, quæ extat apud Theodoretum Lib. IV. *Hiſtoriæ*, Cap. XX. ita ſcribit: *Sanctarum Chriſti Virginum pius vitæ cul-*

cultus exemplar vivendi Sanctorum Angelorum expreſſit. Denique S. Gregorius Nazianzenus in celebri Carmine De Virginitate eleganter cecinit:

Salve Virginitas divino tradita dono,
Mater inoffenſæ vitæ, bona maxima fundens,
Chriſti pars, & ſpiritibus ſociata ſupernis
Ignaris thalami; nam magnus conjugis expers
Eſt Deus, atque Dei rutilans chorus Omnipotentis.

III. Recte itaque concludit S. Ambroſius Libro x. Epiſtola LXXXI. ad Siricium Pontificem Maximum: *Nemo miretur, ſi Angelis comparentur, ſi Angelorum Domino comparentur*. Quod ipſum affirmant & alii paſſim Patres; nam & hinc profeſſorum utriuſque ſexus Virginum ſacram veſtem Orientalis Eccleſia poſtmodum appellavit, *Angelicum habitum*; ut eruditi docent. Ceterum omitti non debet obſervatio S. Cypriani, qui in Libro, *De diſciplina, & bono pudicitiæ*, conſtanter affirmat, Virgines non ſolum Angelis eſſe æquales, ſed etiam eos longe ſuperare, probatque hac egregia ratione: *Virginitas*, inquit, *æquat ſe Angelis; ſi vero exquiramus, etiam excedit, dum in carne luctata, victoriam etiam contra naturam refert, quam non habent Angeli*. Scio, hunc librum negari ab eruditis eſſe S. Cypriani, ſed ignoti antiqui Auctoris, verum hanc ejus ſententiam facile eſt apud S. Patres invenire, præſertim apud S. Bernardum in Epiſtola CXIII. ad Sophiam Virginem, Num. VI. Imo S. Baſilius in laudato Libro, De vera, atque integerrima virginitate, aſſerere haud dubitat, virginitatem Deo hominem ſimillimum reddere: *Magnum revera quiddam, ac præclarum virginitas eſt, quæ, ut totum ſimul explicem, hominem incorruptibili Deo ſimillimum facit*. Plura Virginitatis encomia videri poſſunt apud Claudium Eſpencæum in Libris, *De continentia*.

IV. Ait ſecundo Epiſcopus, non poſſe animum mortali carne circumdatum, legem naturæ, libertatem licentiæ, vim conſuetudinis, & ſtimulos ætatia evincere, niſi Deus per liberum arbitrium, hunc in eis amorem virginitatis clementer accenderet, hanc cupiditatem in earum cordibus benignus aleret, & fortitudinem miniſtraret. Continentiam & donum eſſe Dei, & tamen in arbitrio, & poteſtate hominis poſitam eſſe, luculentiſſime oſtendit Cardinalis Bellarminus Lib. II. *De Monachis*, Cap. XXXI. adverſus hæreticos proteſtantes, qui temere pernegant, eſſe in noſtra poteſtate, præveniente ſcilicet, & comitante gratia Dei, virginitatem ſervare. Enim vero apertiſſima ſunt contra ipſos, & divinæ Scripturæ oracula, & innumera Patrum, & Eccleſiæ Doctorum teſtimonia: *Sunt Eunuchi*, inquit Chriſtus Dominus, Matthæi XIX. *qui ſeipſos caſtraverunt propter regnum Cælorum*. Quæ verba aperte indicant arbitrii libertatem. Si enim, ut ſcite argumentatur Bellarminus, ita eſſet donum Dei, ut ab hominis electione non penderet, dicendum fuiſſet: *Sunt Eunuchi, qui ſunt facti a Deo*; non autem: *qui ſe caſtraverunt*: ideo enim de abſciſſis dicitur: ſunt enim Eunuchi, qui ſunt facti ab hominibus; non autem *qui ſe caſtraverunt*; quia illa abſciſſio eſt opus alienum, non proprium. Præterea, ſi donum continentiæ, & virginitatis ſimile eſt dono prophetiæ, linguarum, ſanitatis, atque aliis hujuſmodi, cur non dicimus: ſunt Prophetæ, qui ſeipſos Prophetas fecerunt; ſicut dicimus: ſunt Eunuchi, qui ſeipſos caſtraverunt.

V. Verum quis melius ſcripturæ ſenſum novit, quam priſci Patres? Hi profecto virginitatem, continentiamve in noſtra eſſe poteſtate, adjuvante ſcilicet, ut dixi gratia Dei, paſſim docent, & quidem ex illo Matthæi loco. Tertullianus in Libro, *De Monogamia*, prope finem explicans ea Euangelii verba: *Non omnes capiunt verbum hoc*; ſic inquit: *Elige quod bonum eſt. Si non potes, eſt, quia non vis. Poſſe enim, ſi velis, oſtendit, quia tuo arbitrio utrumque reliquit*. Origenes quoque in Commentario ejuſdem loci ita docet: *Qui vult capere verbum, quod de caſtitate poſitum eſt, petat, credens dicenti, & accipiet; non dubitans de illo, quod dictum eſt*: Omnis qui petit, accipit. Item S. Gregorius Nazianzenus Oratione XXXI. in hoc Euangelii Capitulum, de tribus Eunuchorum generibus differens, inquit: *Cum audis*, quibus datum eſt, *adde datum eſſe iis, qui volunt, & aſſentiuntur*. Adde his S. Joannem Chryſoſtomum, & S. Ambroſium, quorum primus in ejuſdem loci commentario ſcribit: *His datum eſt, qui ſponte id eligunt: quod ideo dixit, ut oſtenderet, ſuperiore nobis auxilio opus eſſe, quod quidem omnibus paratum eſt, ſi volumus in hac lucta evadere ſuperiores*. Ambroſius vero Lib. III. De Virginibus, ſic ait: *Dominus qui ſciret prædicandam omnibus integritatem, imitandam paucis*: Non omnes, *inquis*, capiunt verbum iſtud. Et Lib. De Viduia. *Sunt ſpadones, qui ſe caſtraverunt propter Regnum Cælorum, ſed hoc non omnibus imperatur, ſed ab omnibus flagitatur*. Et infra: *Scit Creator omnium, affectus eſſe varios ſingulorum; & ideo præmiis virtutem provocavit, non infirmitatem vinculis alligavit*. Hæc ille, ubi egregie notat Bellarminus, continentiam omnibus prædicari, ab omnibus flagitari, ſi ipſi velint præmia ejus conſequi. Qui autem plura de hac re deſiderat legat laudatum Eſpencæum in ſuis *De continentia* Libris.

VI. Ait tertio Pontifex, divina in omnes gentes effuſa gratia, innumerabiles pene eſſe, quibus virginitatis donum divinitus conceſſum eſt. Certe quod Africana Eccleſia ampliſſimum habuerit olim Sacrarum Virginum numerum, aperte innuunt Sanctus Cyprianus, Tertullianus, S. Optatus Milevitanus, & S. Auguſtinus. Alexandrinæ Eccleſiæ adeo fuiſſe numeroſas Virgines, ut ipſarum ſeptingentas unus Arius ſeduxerit, teſtatur in ejus hæreſi S. Epiphanius; nec dubium, quin longe major numerus in orthodoxa Fide conſtans permanſerit, ut recte docet Lupus in Scholio ad laudatum Caput III. Libri Tertulliani, *De præſcriptionibus contra hæreticos*. Etenim de Sancto Antonio, qui nec Epiſcopus, nec Clericus fuit, ſcribit in ejua vita S. Athanaſius: *Quot Virgines etiam jam deſponſatæ ſolo Antonii adſpectu eminus motæ, Virginitatem Chriſto ſervaverunt?* De numero immenſo Virginum primis Eccleſiæ ſeculis, videri poteſt Thomaſſinus Parte I. *Diſciplinæ*, Lib. III. Cap. XLII. & ſeqq. Sed non omittendum S. Joannis Chryſoſtomi teſtimonium, qui in Homilia X. in Epiſtolam Pauli ad Romanos affirmat, ſuo tempore virginitatem, quæ olim videbatur res eſſe impoſſibilis, jam apud omnes gentes ubique florere: *Neque apud nos ſolum, ſed apud Scythas, apud Thraces, apud Indos, apud Perſas, reliquoſque quamplurimos barbaros*. Affirmat iſtic eſſe Virginum choros, & Monachorum ſodalitates; & adjungit: *Qui omnes jam plures iis eſſe cœperunt, qui uxores habent*.

VII. Quarto in ea præfatione commendans virginitatem Pontifex, ſublimioreſque appellans animas, quæ in viri, ac mulieris copula connubium faſti-

faſtidientes, *Sacramentum concupiſcunt* (ideſt ſacro citu deſiderant in Virgines conſecrari, uti ſupra S. Leonis locum expoſuimus) rectiſſime ait, honorem nuptiarum nullis interdictis minui, ac ſuper ſanctum conjugium nuptialem benedictionem permanere. Fuerunt enim hæretici non ſemel ab Ecleſia proſcripti, qui, ut prævidit Apoſtolus, matrimonium oppugnabant, contra quos ſtrenue Sancti Patres dimicarunt: *Spiritus aatem manifeſte dicit* (ait ille in Epiſtola 1. ad Timotheum Capite IV. *quia in noviſſimis temporibus diſcedent quidam a fide, attendentes ſpiritibus erroris ..... probibentium nubere &c.* Quinam vero fuerint hi hæcetici, de quibus Paulus loquitur, refert Chryſoſtomus in hunc locum, fuiſſe Encratitas, Marcionitas, & Manichæos. S. Ignatius in Epiſtola ad Philadelphios, hanc eſſe hæreſim Ebionis ſcribit. S. Iceneus parentem hujos erroris Saturninum tradit: alii etiam alios. Sane fuerunt etiam Pſeudovicgines, qui propter virginitatem, quam Deo profeſſi erant, in conjugio poſitos vituperabant; quos quidem anathemate feriit Gangrenſis Synodus, Can. x. Sed & Sanctus Aoguſtinus tam in Libro, *De bono conjugali*, quam in alio, *De ſancta virginitate*, ſui temporis Virgines admonuit, ne propter excellentiam moneris amplioris, conjugatos Sanctos Patres contemnerent. Peccarunt certe io eo non ſemel Virgines, quod de ſua virginitate ſoperbicent, qoamobrem a Sanctis Patribus cedarguuntur, &, ut humilitatem ſecvent, frequentiſſime admonentur; ut infra oſtendemus.

VIII. Quinto ait, agnoviſſe Auctorem ſuum beatam virginitatam, & æmulam integritatis angelicæ, illius thalamo, illius cubiculo ſe devoviſſe, qui ſic perpetuæ virginitatis eſt ſponſus, quemadmodum perpetuæ virginitatis eſt filius. Chriſtum eſſe Auctorem, & caput virginitatis, eſt communis omnium Patrum ſententia. S. Athanaſius in prima ſua Apologia ita ſcribit: *Dei Filius Dominus, ac Salvator noſter Jeſus Chriſtus, bomo propter nos factus, profligata morte, & adſerto a ſervitute, & corruptione bumano genere, inter cetera dona ſaa largitus eſt nobis in virginitate exemplar angelicæ ſanctitatis. Certe puellas ea virtute præditas Catbolica Ecleſia ſolita eſt appellare Sponſas Chriſti.* Cujus quidem rei cauſam eam reddit in Libro, *De velandis Virginibus* egregius Tertullianus, ſic ipſas Virgines alloquens Cap. XVI. *Non mentiris naptam; nupſiſti enim Chriſto; illi tradidiſti carnem tuam; illi ſponſaſti maturitatem tuam; incede ſecundum Sponſi tui voluntatem.* Porro, ut alios omittam Patres, S. Aoguſtinus tum initio Libri *De Virginitate*, tum alibi, Chriſtum Dominum Virginis Filium, & Virgimim Sponſum paſſim appellat.

IX. Sexto orat Pontifex in ipſa præfatione, ne hoſtis antiquus, qui excellentiora ſtudia ſubtilioribus infeſtat ioſidiis, ad obſcurandam perfectæ continentiæ palmam, pec aliquam mentis ſerpat incuriam, & rapiat de propoſito Virginum, quod etiam moribus docet ineſſe noptiarum. Conſtat quidem, vel primis Chriſti ſeculis pleraſque Virgines a Diabolo, ejuſque ſatellitibus fuiſſe ſeductas, adeo ut coacta fuerit frequenter Ecleſia plangere Virgines ſuas; teſte S. Cypriano in Libro *De babitu Virginum*; & S. Hieronymo, qui in Epiſtola ad Euſtochiom, *De cuſtodia Virginitatis*, vicem ſoorum temporum dolens, ſcriptum reliquit: *Piget dicere, quot quotidie Virgines ruant; quantas de ſuo gremio mater perdat Ecleſia; ſuperque ſidera inimicus ſuperbus ponat thronum ſuum; quot petras excavat, & babitet coluber in foraminibus earum. Videas pleraſque viduas antequam nuptas infelicem conſcientiam mentita tantam veſte protegere; quas niſi tumor uteri, & infantum prodiderit vagitas, ſanctas, & caſtas ſe eſſe gloriantur, & erecta cervice, & ludentibus pedibus incedunt. Aliæ vero ſterilitatem præbibunt, & nec dum ſati bominis bomicidium faciunt; nonnallæ, cum ſe ſenſerint concepiſſe de ſcelere, abortii venena meditantur; & frequenter etiam ipſæ commortuæ, triam criminum reæ ad inferos perducantur, bomicidæ ſui, Chriſti adulteræ, nec dum nati filii parricidæ.* Ubi oota, Chriſti adulteras iccirco appellari illas Virgioes, quia ſcilicet primam fidem promiſſæ Chriſto virginitatis irritam fecerunt.

X. Poſſem hic varia exempla accumulare multarum Virginum, quæ poſt ſui conſecrationem, pudicitiam nefarie proſtituerunt. Nota eſt illius Virginis turpitudo, qoam e Monaſterio Bethleemitico, ad ſtuprum fugamque ſolicitavit ſacrilegus Sabinianus Diaconus; ut in Epiſtola ad ipſum increpatoria idem S. Hieronymus ſcibit: *Moris eſt in Ægypti, & Syriæ Monaſteriis, ut tam Virgo, quam Vidua, quæ ſe Deo voverint, & ſeculo renunciantes, omnes delicias ſeculi conculcarint, crinem Monaſteriorum matribus offerant deſecandum, non intecto poſtea contra Apoſtoli voluntatem inceſſuræ capite, ſed ligato pariter, ac velato. Nec boc quiſpiam, præter tondentes, novit, & tonſas, niſi qaod, quia ab omnibus fit, pene ſcitur ab omnibus. Hoc autem duplicem ob cauſam de conſuetudine verſum eſt in naturam, vel quia lavacrum non adeunt, vel quia oleum nec capite, nec ore norunt, ne a parvis animalibus, quæ inter cutem, & crinem gigni ſolent, & concretis ſordibus opprimantur.* Hæc quidem præmittit Hieronymus, quo apertius explicetur execrabile Sabiniani, & corruptæ Virginis ſcelus: *Videamus igitur*, inquit, Sabinianum alloquens, *ita vir bone inter iſta quid feceris? futuro matrimonio in ſpelunca illa venerabili, quaſi quoſdam obſides accipis capillos, ſudoriola infelicis, & cingulum dotale pignus deportas, jurans ei te nullam ſimiliter amaturam ..... Nibil dico amplius, quod in oſcula rueris, quod amplexatus ſis .... Poſt Apoſtoli Petri Baſilicam, in qua Chriſti flammeo conſecrata eſt, poſt Crucis, & Reſurrectionis, & Aſcenſionis Dominicæ Sacramenta, in quibus rurſum ſe in monaſterio victuram ſpoponderat, audes crinem accipere tecum noctibus dormituræ, quem Chriſto meſſuerat in ſpelunca? Deinde a veſpere uſque mane feneſtræ illius aſſides, & quia propter altitudinem bærere vobis comminus non liceba, per funiculum vel accipis aliquid, vel remittis.* Hæc & alia in illa Epiſtola Hieronymus, io qua noſtri etiam ſeculi mores depingit, ac præſertim inſaniſſimas artes, quibus hodierni homines amore languentes utuntur.

XI. Ex hiſce exemplis, atque ex laudatis teſtimoniis Sanctorum Patrom merito ſeptimo orat Pontifex, ut inter alias virtutes, qoibus lucere debent, ſit in ſacris Virgioibus *prudens modeſtia*, nempe in vultu, inceſſu, habitu, & ſermone, virgineo ſtatui congruens, de qua generatim monoit Apoſtolus omnes fideles in Epiſtola 1. ad Corinthios Cap. XIV. *Omnia boneſte, & ſecundum ordinem fiant in vobis.* Et in Epiſtola ad Philippenſes, Cap. IV. *Modeſtia veſtra*, inquit, *nota ſit omnibus bominibus.* Auctoris Libri, *De bono Pudicitiæ* inter opeca S. Cypriani, de modeſtia a Virgioibus ſer-

ſervanda, hæc profecto monita ſunt: *Nihil conſideretur curioſe in alienis vultibus. Sermo & brevis ſit, & ſobrius viſus; ſignum eſt enim animi, & facilis, & remiſſi; nam contactus recedat etiam honeſtus: nihil corpori liceat, ubi vitandum eſt corporis vitium. Cogitetur, quam honeſtum ſit viciſſe dedecus; quam inhoneſtum victum eſſe dedecore*. Similia paſſim invenies apud Sanctos Eccleſiæ Patres in Libris, quos De virginitate ſcripſerunt, in quibus Virgines docent, quas debeant ſequi virtutes, & quæ vitia fugere. Porro cum orat Epiſcopus, ut Deus Virginibus ſit *in jejunio cibus*, intelligitur cibus ſpiritualis, quo mens paſcatur, dum caro jejunat, uti recte obſervat Menardus in laudatum Librum Sacramentorum S. Gregorii; nam, teſte Prudentio Libro II. contra Symmachum, fuere olim devotis Virginibus

Et raræ, tenueſque epulæ, & mens ſobria ſemper.

XII. Poſtremo precatur Pontifex, ut Sacræ Virgines prudentum quinque Virginum exemplum ſectantes, *regalem januam licenter introeant, & in Agni Divini perpetuo comitatu probabiles manſura caſtitate permaneant: quatenus centeſimi fructus, dono virginitatis decorari mereantur*. Fructum centenum, ſexagenum, & tricenum, de quo egregia eſt Chriſti parabola in Euangelio S. Matthæi, Cap. XIII. varie intellectum fuiſſe teſtatur in ſuo Libro De Virginibus S. Auguſtinus, Cap. XLV. *Hoc autem*, inquit, *tam magnum eſt, ut eum fructum centenum quidam intelligant. Perhibet enim præclariſſimum teſtimonium Eccleſiaſtica auctoritas, in qua fidelibus notum eſt, quo loco Martyres, & quo defunctæ Sanctimoniales ad Altaris Sacramenta recitentur. Sed quid ſignificet fæcunditatis illa diverſitas, viderint qui hæc melius quam nos intelligunt: ſive virginalis vita in centeno fructu ſit, in ſexageno vidualis, in triceno autem conjugalis: ſive centena fertilitas Martyrio potius imputetur, ſexagena continentiæ, tricena connubio: ſive Virginitas accedente Martyrio centenum fructum impleat, ſola vero in ſexageno ſit; conjugati autem tricenum ferentes, ad ſexagenum perveniant, ſi Martyres fuerint: ſive quod probabilius mihi videtur, quoniam divinæ Gratiæ multa ſunt munera, & eſt aliud alio majus, ac melius: unde dicit Apoſtolus* (in Epiſtola I. ad Corinthios Cap. XII.) Æmulamini autem dona meliora; *intelligendum eſt, plura eſſe, quam ut in tres differentias diſtribui poſſint. Primum, ne continentiam vidualem aut in nullo fructu conſtituamus, aut ad conjugalis pudicitiæ meritum deponamus, aut virginali gloriæ coæquemus, aut coronam Martyrii, vel in habitu animi, etiamſi deſit tentationis examen, vel in ipſa paſſionis experientia conſtitutam, cuilibet illarum trium caſtitati ſine ullo incremento fertilitatis accedere exiſtimemus. Deinde ubi ponimus, quod multi, ac multæ ita cuſtodiunt, ut tamen non faciant quæ Dominus ait* (in Euangelio Matthæi, Cap. XIX. Verſiculo XXI.) Si vis eſſe perfectus, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in Cælo, & veni ſequere me; *nec audeant eorum cohabitationi ſociari, in quibus nemo dicit aliquid proprium, ſed ſunt eis omnia communia? Nihilne putamus fructificationis accedere Virginibus Dei, cum hoc faciunt? aut ſine ullo fructu eſſe Virgines Dei, etiam ſi hoc non faciunt?* Tum concludit Auguſtinus, multa quidem eſſe dona, & aliis alia clariora, ac ſuperiora, ſingulis ſingula; & aliquando alterum fructuoſum eſſe donis paucioribus, ſed potioribus, alterum inferioribus, ſed pluribus. Addit & alia, quæ in ipſo de Virginibus Libro Cap. XLVI. videri poſſunt.

XIII. S. Cyprianus in Libro De habitu Virginum, centenum quidem Martyribus, ſexagenum vero Virginibus deputat; ſic enim illas alloquitur: *Primus cum centeno Martyrum fructus, ſecundus ſexagenarius veſter eſt*. Cui adſtipulatur Prudentius, qui in Hymno XIV. ubi paſſionem S. Agnetis Virginis, & Martyris deſcribit, ita eleganter canit:

Cingit coronis interea Deus
Frontem duabus Martyris innubæ.
Unam decemplex edita ſenies
Merces perenni lumine conficit:
Centenus extat fructus in altera.

Idem Prudentius Lib. II. Adverſus Symmachum eandem ſententiam confirmat, ubi ait, ſexagenum fructum eſſe præmium Virginum. Sic ergo vetuſtus æque ac egregius Auctor canit:

Sunt & Virginibus pulcherrima præmia noſtris,
Et pudor, & ſancto tectus velamine vultus,
Et privatus honos, nec nota, & publica forma
Et raræ tenueſque epulæ, & mens ſobria ſemper,
Lexque pudicitiæ vitæ cum fine peracta.
Hinc decies ſeni rediguntur in horrea fructus,
Horrea nocturno non unquam obnoxia furi.
Nam cælum fur nullus adit, cæleſtia numquam
Fraude reſignantur, fraus terris volvitur imis.

Sanctus Hieronymus refert quidem aliorum ea de re Auctorum ſententiam, ſed aliam ipſe in Libro primo contra Jovinianum, & in Euangelium Sancti Matthæi Cap. XIII. eligit, quæ videlicet centeſimum fructum Virginibus, ſexageſimum viduis, & trigeſimum caſtis conjugatis deputat. Sequitur hanc S. Hieronymi opinionem pius Auctor Libri De modo bene vivendi ad ſororem, inter opera S. Bernardi Tom. III. ultimæ editionis Venetæ, qui ita inquit Cap. XXII. *Tricenarius numerus primus eſt, & ſignificat fœdera nuptiarum. Sexagenarius numerus ſecundus gradus eſt, & ſignificat continentiam viduarum. Centenarius numerus tertius gradus eſt, qui pro Virginitatis corona Virginibus deputatur*. Ceterum fatetur Sanctus Hieronymus in Epiſtola ad Euſtochium de cuſtodia Virginitatis, centeſimum, & ſexageſimum fructum eſſe quidem de uno ſemine caſtitatis; *verum non tamen, quod conjugali detraham caſtitati, ſed centeſimum, aut ſexageſimum fructum, licet de radice triceſimi oriatur, minime arbitror triceſimo comparandum*. Verba ſunt Joannis Sareſberienſis Lib. VIII. *Policratici*, Cap. XI. Sed ut aliorum omittam teſtimonia, Libri omnes Pontificales tum mſs. tum editi, nonniſi Virginibus centenum fructum deputant, *Quatenus centeſimi fructus dono virginitatis decorari mereantur*.

§. XIII.

Tum Pontifex accepta Mitra incipit, Schola proſequente, Reſponſorium Tono II. *Veni Electa mea, & ponam in te Thronum meum. Quia concu-*

pivit Rex ſpeciem tuam. Audi filia & vide, & inclina aurem tuam. Quia.

COMMENTARIUS.

I. Fuit & hic priſcus Eccleſiæ ritus, ut cum Pontifex Virginem conſecraret, prædictum Reſponſorium, Cantorum choro proſequente, pronunciaret: *Benedictione expleta*, inquit Pontificale Eccleſiæ Autiſſiodorenſis, *incipiat Epiſcopus hoc Reſponſorium*: Veni electa mea &c. Pontificale ms. Eccleſiæ Barenſis, ipſum Reſponſorium dicendum præcipit *poſt Evangelium*, *Hymno dicto*, Veni Creator Spiritus. Quod Ille verſiculus Pſalmi XLIV. *Audi filia, & vide &c.* longe ante annum Chriſti millesimum ab Epiſcopo dictus non modo, ſed explicatus fuerit, ubi Virginem conſecrabat, teſtis eſt vetuſtus Auctor Libri *ad Virginem lapſam*, quem, ut alibi dixi, Ivo Carnotenſis Epiſcopus, Parte VII. ſui Decreti, Capite CXXXIV. & alii multi Auctores S. Ambroſio adſcribunt. Sic ergo ille: *Non es memorata diem ſanctum, diem Dominicæ Reſurrectionis, in quo divino Altari te obtuliſti velandam? in tanto, tamque ſolemni Eccleſiæ conventu, inter lumina illa ſplendida Regni cæleſtis quaſi Regi nuptura proceſſeras. Non es memorata, qualis ad te illo die facta ſit allocutio*, Adſpice filia, intuere Virgo, & obliviſcere populum tuum, & domum Patris tui, & concupiſcet Rex decorem tuum, quia ipſe eſt Dominus Deus tuus? *Reminiſcere ergo, quantus ad Sponſi tui, & Domini nuptias convenerit populus &c.*

II. Porro hos verſiculos Pſalmi XLIV. pro themate uſurpavit S. Hieronymus, cum in Epiſtola ad Euſtochium, quomodo ipſa cuſtodire virginitatem debeat, fuſa, & eleganti quidem oratione ſic docet: *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliviſcere populum tuum, & domum Patris tui; & concupiſcet Rex decorem tuum*. In hoc Pſalmo ait primo Hieronymus, Deum quidem ad animam loqui humanam, ut ſecundum exemplum Abrahæ, exiens de terra ſua, & de cognatione ſua, relinquat Chaldæos, qui quaſi dæmonia interpretantur, & habitet in regione viventium, quam alibi, ideſt in Pſalmo XXVI. Propheta ſuſpirat, dicens: *Credo videre bona Domini in terra viventium*. Mox Euſtochium Virginem alloquens, ſic pergit: *Verum non ſufficit tibi exire de terra tua, niſi obliviſcaris populi tui, & domus Patris tui, ut carne contempta, Sponſi jungaris amplexibus*; Ne reſpexeris, *inquit* (Geneſis XIX.) retro; nec ſteteris in omni circa regione, ſed in monte ſalvum te fac, ne forte comprehendaris: *Non expedit apprehenſo aratro, reſpicere poſt tergum, nec de agro reverti domum; nec poſt Chriſti tunicam, ad tollendum aliud veſtimentum tecto deſcendere*. Et paulo infra, inducens Euſtochium ita ajentem: *Exivi de domo infantiæ meæ; oblita ſum Patris mei; renaſcor in Chriſto. Quid pro hoc mercedis accipio?* Reſpondet Hieronymus, attendere illam debere quod ſequitur: *Et concupiſcet Rex decorem tuum*. Statimque adjungit: *Hoc ergo illud magnum eſt Sacramentum*: Propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ; & erunt ambo, *jam non, ut ibi*, in carne una, *ſed in uno ſpiritu*.

III. Huc ſpectat quod ad initium Libri De Virginitate ſervanda ſcribit S. Athanaſius Epiſcopus Alexandrinus: *Audi Ancilla Chriſti, & quicumque ſalutem quæritis, & inſinua in aures tuas verba mea, & accipiant aures tuæ Numine afflatas ſermocinationes*. Hoc myſterium, *inquit Paulus* magnum eſt, *eo quod omnis, qui agglutinatur uxori, ambo in unum corpus ſint, ita quoque omnis vir ſive mulier, agglutinatus Domino, unus ſpiritus eſt. Si enim qui ſe mundo copulant, relinquuntque Patrem, & Matrem, mortalibus hominibus copulantur, quanto magis Virgo continens relinquere debet terreſtria omnia, & Domino ſoli agglutinari? Hujus mei dicti teſtis eſt Paulus, ita loquens* (in Epiſtola I. ad Corinthios, Capite VII.) Mulier innupta ſolicita eſt eorum, quæ ſunt Domini, ut ſit ſancta corpore, & ſpiritu; nupta vero ſolicita eſt eorum quæ ſunt mundi, quomodo placeat marito, ac ab illa differt. *Hoc igitur dico, quod omnis Virgo, aut Vidua continens, ſi curam ſuam collocet in mundanis, ejus rei cura illi pro marito eſt, ſive poſſeſſiones, ſive alias ſubſtantias ſolicitudine ſua amplectatur. Ipſa enim ſolicitudo contaminat ejus animam*. Quod quidem ex eo probat, quia ſicut per virum corpus contaminatur, ita quoque habitus mundani, & animam, & corpus continentis conſpurcant, neque jam eſt ſancta corpore, & ſpiritu. Concludit autem, earum Chriſtum eſſe Virginum Sponſum, quæ opus Domini curant. Cur vero tantopere Chriſtus præ ceteris Virgines diligat, electaſque eas vocet, & ponere in eis Thronum ſuum dicat, rationem addiſcere licet ex S. Hieronymo, qui in Libro I. adverſus Jovinianum, Cap. VII. ita ſcribit: *Ideo plus amat Virgines Chriſtus, quia ſponte tribuunt, quod ſibi non fuerat imperatum; majoriſque gratia eſt offerre, quod non debeas, quam reddere, quod exigaris*. Ea tandem verba, *Quia concupivit Rex ſpeciem tuam*, ita explicat Auguſtinus ad finem Libri De Virginitate, ut non quærat a Virginibus Chriſtus, *pulchram carnem, ſed pulchros mores*, quibus frænent & carnem.

§. XIV.

Incepto Reſponſorio ſedet Pontifex cum Mitra, & eo finito ſurgunt Virgines, & duæ primæ ex eis præſentantur a Paranymphis Pontifici, coram quo humiliter genua flectunt, cantantes ſimul Antiphonam Tono II. *Ancilla Chriſti ſum, ideo me oſtendo ſervilem habere perſonam.*

COMMENTARIUS.

I. Sunt plerique mſs. Libri Pontificales, in quibus hæc Antiphona deſideratur, quam tamen invenio in multis, qui D. ab hinc annis exarati ſunt. Ex ms. Pontificali Barenſi, poſt Evangelium, Hymno dicto, *Veni Creator Spiritus*, Epiſcopus dicit Antiphonam, *Veni Sponſa*

ſa Chriſti &c. reſpondet autem Virgo: *Ancilla Chriſti ſum, ideo me oſtendo ſervilem perſonam*. Ex ms. Pontificali Eccleſiæ Aquenſis cautum fuit, ut finita Præfatione, erigant ſe Virgines, & Conſecrator vocet eas cantando, *Veni electa mea &c.* & dum hoc Reſponſorium cantatur, duæ Virgines veniant, & ſtent humiliter, & cantent ante ipſum, *Ancilla Chriſti ſum, ideo oſtendo me ſervilem perſonam*. Pontificale Vaticanum Num. 4744. ritum ita deſcribit: *Præfatione finita Pontifex vocat illam, vel illas, ſi plures ſunt, incboando ſequentem Reſponſorium*, Veni electa mea &c. *Finito ergo Reſponſorio ſurgit, & ſi plures ſunt, veniunt binc, & binc, & præſentantur a Paranymphis Epiſcopo. boc modo: illa quæ prior eſt in alio capite Ordinis, ſeu coronæ, & alia ſimiliter, quæ prior eſt in alio capite, ſimul venientes flectunt genua bumiliter coram illo, cantantes ſimul Antiphonam*, Ancilla Chriſti ſum &c.

II. Tandem vero ex ms. Pontificali Petri Epiſcopi Silvanectenſis, qui obiit anno MCCCLVI. antequam ſacra velamina acciperent Virgines, ponebantur illa ſuper capita earum, & unaquæque Virgo antequam ſuum acciperet, dicebat Antiphonam, *Ancilla Chriſti ſum, ideo me oſtendo ſervilem perſonam*. Deinde haſce alias ſucceſſive Antiphonas prununciabat: I. Dexteram meam, & collum meum cinxit lapidibus pretioſis, tradidit auribus meis inæſtimabiles margaritas. II. Poſuit ſignum in faciem meam, ut nullum præter eum amatorem admittam. III. Induit me Dominus cyclade auro texta, & immenſis monilibus ornavit me. IV. Ipſi ſoli ſervo fidem, ipſi me tota devotione committo. V. Cujus pulchritudinem Sol, & Luna mirantur, ipſi ſoli ſervo fidem. VI. Chriſtus circumdedit me vernantibus, atque coruſcantibus gemmis pretioſis. Porro deſumptæ ſunt iſtæ Antiphonæ ex Officio S. Agnetis Virginis ac Martyris, uti videre eſt in Romano Breviario ad diem xx. Januarii, excepta tamen Antiphona, *Ancilla Chriſti ſum*, quæ habetur initio Pſalmi 111. primi Nocturni Officii Sanctæ Agathæ Virginis æque ac Martyris, de quo vide Breviarium Romanum ad diem v. Februarii.

§. XV.

Qua dicta, Pontifex interrogat illas palam, dicens: *Vultis perſiſtere in ſancta virginitate, quam profeſſæ eſtis?* Et illæ ſimul reſpondent: *Volumus*. Tunc Pontifex imponit velum ſuper caput cujuslibet, quod dependeat ſuper ſcapulas, & uſque ad pectus, & uſque ad oculos, ſingulis dicens: *Accipe velamen ſacrum, quo cognoſcaris mundum contemſiſſe, & te Chriſto Jeſu veraciter humiliterque, toto cordis anniſu, ſponſam perpetualiter ſubdidiſſe, qui te ab omni malo defendat, & ad vitam perducat æternam*. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. FActam iterum ab Epiſcopo interrogationem Virginibus, antequam ipſis velum traderet, an velint in ſancta virginitate perſiſtere, quam profeſſæ ſunt, reſponſumque ab eiſdem, velle ſe quidem in ſancto propoſito permanere, aperte inſinuat antiquus Ordo Romanus his plane verbis: *Benedictione expleta, & ad interrogationem Epiſcopi de obſervatione ſacri velaminis, illa coram profeſſa, Epiſcopus mittat velamen ſuper caput ipſius Virginis, ita dicens*: Accipe velum ſacrum puella, quod perferas ſine macula ante tribunal Domini noſtri Jeſu Chriſti, cui flectitur omne genu cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, in ſecula ſeculorum. *Reſpondetur*. Amen. Eſt antiqua formula qua olim Epiſcopi in tradendo ſacrum velamen Virginibus utebantur, ut legere eſt in ms. Pontificali Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi, & in ms. Anglicano Monaſterii Gemmeticenſis, annorum C.M. itemque in ms. Codice S. Gatiani Turonenſis ante annos DCCC. ſcripto, in quo tamen deſunt ea verba: *cui flectitur omne genu &c.* Eandem formulam in omnibus fere ſequioris ævi mſs. Pontificalibus Remenſi, Apamienſi, Pariſienſi, Cameracenſi, & aliis annorum D. invenimus, ac præterea in Moguntino Chriſtiani Archiepiſcopi ejuſdem fere ætatis, Aquenſi annorum circiter CD. & Senonenſi annorum circiter CCC.

II. Sed ut videas, quam antiqua ſit iſta formula, in Opere De Sacris Ordinationibus, Vir clariſſimus Joannes Morinus ex Bibliotheca Petavii Senatoris Pariſienſis antiquiſſimum, & venerandum duodecim fere ſeculorum Codicem Pontificalem producit, in quo poſt tum minorum, tum Sacrorum Ordinum ritus, ſequitur ritus conſecrandæ Virginis, cui in fine dat Epiſcopus pallium, ſic dicens: *Accipe puella pallium, quod perferas ſine macula ante tribunal Domini noſtri Jeſu Chriſti, cui flectetur omne genu cæleſtium, terreſtrium, & infernorum*. Erat quidem Pallium velum, quod capiti Virginis imponebatur, uti liquido conſtat ex ms. Codice S. Gatiani ante annos DCCC. ſcripto, ubi ita legimus: *Benedictione expleta, mittet Epiſcopus illum pallium benedictum ſuper caput Virginis dicens*: Accipe puella pallium, quod perferas ſine macula &c. Ceterum dici etiam poteſt, fuiſſe ipſum Pallium aliquando a velo diverſum in aliquibus ſaltem Eccleſiis, præſertim noſtri Regni Neapolitani. Conſtat enim ex ms. Pontificali Eccleſiæ Barenſis annorum circiter D. pallium quidem ſub recitata formula traditum, velum autem ſub iſta: *Accipe velamen, Virgo Chriſti, virginitatis, & continentiæ, per quod Spiritus Sanctus ſuperveniat in te. & virtus Altiſſimi ſit tibi obumbraculum contra æſtum malarum temptationum. Præſtante &c.* Fateor me in nullo alio ms. Pontificali ejuſmodi formulam inveniſſe.

III. Porro conſonat noſtræ Rubricæ hodierni Pontificalis, Rubrica Pontificalis ms. Vaticanæ Bibliothecæ, non autem formula traditionis veli.

ſecratarum, & Profeſſarum, ſeu non ſolemniter Profeſſarum nigrum ſuiſſe velum, niſi quod ſaltem alicubi, ut dictum eſt, ad diſtinctionem Cruce albi coloris in ſummitate capitis inſignitum erat ſolemniter conſecratarum Virginum velum. Verum dicendum autumo, ſuiſſe alicubi ſaltem ipſarum velum etiam coloris rubri, ſeu purpurei, ut ex ipſo vocabulo, quo illud appellant Patres, ideſt *Flammeum*, eruit Haeſtenus, *Diſquiſitionum monaſticarum*, Lib. v. Tractatu IX. *Diſquiſitione* VII. probatque ex Scholio ad S. Hieronymi verba in Epitaphio Paulæ, *Nam neptis Chriſti Flammeo reſervatur*, ubi Scholiaſtes addit, *Flammeum* vocari indumentum flammei coloris, quo mulieres præſertim Virgines caput tegebant. Flammeum autem nonnulli interpretantur velum rubrum, quo nuper nuptæ uti ſolebant, uti videre eſt apud noſtrum eruditiſſimum Scriptorem Neapolitanum Alexandrum ab Alexandro, Lib. II. *Dierum genialium* Cap. v. & virum doctiſſimum Andream Tiraquellum ibidem.

VIII. Sed ut magis magiſque noſtram ſententiam comprobemus, ecce tibi præclariſſimum Sancti Ambroſii teſtimonium, qui in libro *De ſacræ Virginis inſtitutione*, non modo Velum, quod ſolemniter Virginibus imponebatur, purpureum ſuiſſe affirmat, verum etiam myſticum ei colori ſenſum tribuit. Sic enim in longa, quæ ſuper Virginem recitari ſolebat, oratione Deum precatur: *Succingat ſacræ Virginis crinem modeſtia, ſobrietas, continentia, ut virtutum accincta comitatu, purpureo Dominici ſanguinis redimita velamine, mortificationem Domini Jeſu in ſua carne circumferat*. His adde aliud inſigne, ac pervetuſtum teſtimonium Optati Milevitani, qui Lib. VI. adverſus Donatiſtas, de hujuſmodi Virginum velo, ſeu mitrella diſſerens: *Nec ulla ſunt præcepta conjuncta, vel de qua lana Mitrella fieret, aut de qua purpura pingeretur*. Nec prætereundus Canon IV. Concilii Toletani X. ex cujus præſcripto Velum Viduæ benedictæ debebat eſſe purpurei, vel nigri coloris. Parum itaque curamus, quid ſcribat Franciſcus Suarez vir alioqui inſignis, Tom. IV. *De Religione* Lib. I. Tractatu IX. Cap. XI. num. IX., non oportere ſcilicet dici, Monialium velum tempore S. Hieronymi rubeum ſuiſſe, quia non eſt attendendum ad originem, ſive etymologiam vocis *Flammei*, ſed ad rem, ad quam ſignificandam tranſlata eſt. Ceterum recte Franciſcus Meinardus ad illa verba Capitis VII. Regulæ S. Cæſarii: *Veſtimenta cum purpura nunquam in uſu habeant*, adnotat, diſtinguendum inter veſtimenta corporis, & vela capitis; nam in veſtimentis purpura prohibetur, in velis prohibita non videtur, *ut quaſi regalis purpuræ coronamento Regis æterni Sponſa denotetur*. Addi autem hic inſuper poteſt, tenendam ea in re eſſe locorum conſuetudinem.

IX. Aliennm profecto a noſtro inſtituto non erit, pro coronide ad calcem hujus Commentarii myſticas quaſdam interpretationes ſubnectere; præſertim quia, uti habetur in ſecunda Oratione benedictioois ſacrorum velaminnm, ſupra §. VIII. ubi Epiſcopus ipſa benedicit, Deum alloquens ita exorat: *Ut hoc, quod per illa myſtice datur intelligi, tua ſemper cuſtodia corpore pariter, & animo incontaminato cuſtodiant*. Primo itaque per veli impoſitionem deſignatur mundi contemtus, ut ex ipſa impoſitionis veli oratione conſtat: *Accipe*, inquit Epiſcopus, *velamen ſacrum, quo cognoſcaris mundum contempſiſſe &c.* & ex illo Reſponſorio, quod, ut ſuperius dictum eſt, velanda Virgo decantat, nimirum: *Regnum mundi, & omnem ornatum ſeculi contemſi propter amorem Domini noſtri Jeſu Chriſti, quem vidi, quem amavi, in quem credidi, quem dilexi*.

X. Secundo denotat velum ſubjectionem, quam ſacra Virgo erga Sponſum ſuum Jeſum Chriſtum habere debet. Quam interpretationem ut melius intelligamus, audire præſtat Apoſtolum, qui in Epiſtola I. ad Corinthios Cap. XI. ſcribit: *Debet mulier poteſtatem habere ſupra caput*: quæ verba ita explicat Haeſtenus loco citato: *Debet poteſtatem, ideſt ſignum poteſtatis viri, quod eſt velamen, habere ſuper caput ſuum. Eſt enim metonymia, qua ſigno tribuitur nomen rei ſignificatæ. Unde Tertullianus de velandis Virginibus*, Cap. XVII. Ipſæ ſunt, quas ſubjectas eſſe oportet, propter quas poteſtas ſupra caput haberi debet, velamen jugum illarum eſt. *Unde in decreto Gratiani*, XXX. *Quæſtione* V. *Cap.* VII. *ſcribitur*: Feminæ dum maritantur, ideo velantur, ut noverint maritis ſuis ſubditas eſſe, & humiles. *Hoc ſi a terrenis* (verba ſunt memorati Auctoris) *& carnalibus nuptiis transferamus, videbimus, eadem omnino cauſa velari ſacras Virgines, ut ſuo ſcilicet ſubjectæ ſint Sponſo*. Quo ſpectat quod ajunt Patres Concilii Aquiſgranenſis anni DCCCXVI. Lib. II. Cap. x. *Si quemadmodum apud Salomonem legitur, in domo Patris poſitæ inſtitutæ ſunt monitis paternis erudiendæ; & nexu conjugali devinctæ, juxta Apoſtolum, debent viris eſſe ſubditæ: quanto magis in domo Dei, quæ ſe religioſe vivere devoverunt, divinis ſunt erudiendæ diſciplinis, & Sponſo ſuo Chriſto Domino cum omni humilitate, & caſtitate ſubditæ eſſe?* Pergit autem Haeſtenus, oſtenditque, eum quidem eſſe Virginum Sponſum, de quo ceu Paranymphus, Paulus ait in Epiſtola II. ad Corinthios Cap. XI. *Deſpondi vos uni viro Virginem caſtam exhibere Chriſto*; ejuſque jugo eſſe illas ſubjectas, qui in Euangelii Matthæi Cap. XI. ait: *Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde. Jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve*. Debent itaque eſſe humiles Virgines, & Chriſto ſubditæ. Quod quidem tunc ipſæ præſtabunt, quum iis, quæ Chriſti vices in monaſterio agunt, ſuperioribus inquam ſuis humiliter obtemperaverint. Chriſti autem jugum tunc vero ſuſcipiunt, quum jugo Regulæ colla ſubmittunt.

XI. Tertio, inquit laudatus Scriptor, deſignatur & ipſo velamine, quod caſto amore Jeſu Chriſto tamquam Sponſo velint adhærere, & nihil aliud in conſortium amoris admittere. Unde in conſecratione Virginum, ut ſupra habetur in §. XII. orat Epiſcopus Deum ſic alloquens: *In charitate ferveant, & nihil extra te diligant, amore te timeant, amore tibi ſerviant. In te habeant omnia quem diligere appetunt ſuper omnia*. Et, ut infra videbimus, velata jam Virgo, illa S. Agnetis jubetur verba cantare: *Poſuit ſignum in faciem meam, ut nullum præter eum amatorem admittam*. Refert inſuper Haeſtenus binas alias myſticas veli interpretationes, denotare illud ſcilicet accuratum ſenſum, & cum primis oculorum cuſtodiam, & ut Sanctimoniales pediſſequæ ſint, & quodammodo filiæ Beatiſſimæ Virginis, & Dei Genitricis Mariæ. Porro addi & iis poteſt interpretationibus, ſacro velamine donari Virgines, ut per illud Spiritus Sanctus ſuperveniat in eas, & virtus Altiſſimi obumbret ipſis, contra æſtum malarum

Digitized by Google

larum tentationum, uti habetur in formula traditionis veli juxta Pontificalem mſ. Codicem Eccleſiæ Barenſis.

XII. Sed ubi omitto ſapientiſſimam interpretationem pervetuſti Eccleſiæ doctoris S. Iſidori Epiſcopi Hiſpalenſis, qui Lib. II. *De officiis Eccleſiaſticis*, Cap. XVII. Quæſtionem ſibi proponens, *Cur feminæ Virgines in benedictione velentur?* hanc affert cauſam: *In gradibus*, inquit, *vel officiis Eccleſiaſticis feminæ nullatenus præſcribuntur. Nam neque permittitur eis loqui in Eccleſia, vel docere, ſed neque contingere, vel offerre aliquid virilis muneris, aut Sacerdotalis officii ſortem ſibi vendicare. Ideoque hoc tantum, quia Virgo eſt, & carnem ſuam ſanctificare propoſuit, idcirco venia ſit illi, ut in Eccleſia notabilis, vel inſignis introeat, & honorem ſanctificati corporis in libertate capitis oſtendat, atque mitram quaſi coronam virginalis gloriæ præferat in vertice.* Quæ omnia fere deſumta ſunt ex Tertulliano in Libro *De velandis Virginibus*. Male autem apud laudatum S. Iſidori locum legitur *contingere* pro *tingere*. Notandum quidem illud in ipſo memorati Iſidori loco eſt, velum a mitra diſtingui, etſi etiam priſci Auctores illud cum ipſa confundere videantur.

§. XVI.

Ambabus velatis, ambæ ſimul genuflexæ, ut erant, cantant hanc Antiphonam Tono VII. *Poſuit ſignum in faciem meam, ut nullum præter eum amatorem admittam.* Quo facto, reducuntur a Matronis prædictis ad loca ordinis ſui, ubi prius erant, & aliæ duæ, quæ poſt illas in ordine ſequuntur, præſentantur Pontifici, coram quo ſimili modo genua flectunt, cantant, & velantur. Omnibus autem ſic velatis, depoſita mitra, ſurgit Pontifex, & ſtans verſus ad illas, dicit: ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus.

Famulas tuas, Domine, tua cuſtodia muniat pietatis, ut virginitatis ſanctæ propoſitum, quod, te inſpirante, ſuſceperunt, te protegente, illæſum cuſtodiant. Qui vivis, & regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Conſonat huic §. Rubrica mſ. Pontificalis Vaticani: præſcribit enim, ut ipſa Virgo accepto velo, vel ambæ ſimul, ſi plures ſunt, eam Antiphonam canant: *Poſuit ſignum &c.* Vetus tamen Ordo Romanus, aliique complures mſſ. Libri Pontificales, nempe S. Remigii Remenſis, Apamienſis in Syria, Monaſterii S. Victoris Pariſienſis, Aquenſis, Cameracenſis, Moguntinus Chriſtiani Archiepiſcopi, Antiſſiodorenſis, & alii hanc Antiphonam poſt acceptum velum a Virginibus dicendam jubent: *Induit me Dominus cyclade auro texta, & immenſis monilibus ornavit me.* Porro ex præſcripto Pontificalis Eccleſiæ Barenſis, ſumto velamine, haſce Antiphonas Virgo pronunciabat. Primo quidem: *Poſuit ſignum in faciem meam &c.* Secundo: *Ancilla Chriſti ſum, ideo me oſtendo ſervilem perſonam.* Tertio: *Induit me Dominus cyclade auro texta &c.* Quarto iterum: *Poſuit ſignum in faciem meam &c.* Quinto demum: *Ipſi ſum deſponſata, cui Angeli ſerviunt, cujus pulcritudinem Sol, & Luna mirantur.* Quæ Antiphonæ, præter illam ſecundo loco poſitam, & ex officio S. Agathæ deſumtam, habentur in officio S. Agnetis. Ajunt nonnulli iſtam Virginem, cum ea verba de ſuo Sponſo Chriſto ad Tyrannum dixit, *Induit me Dominus cyclade &c.* ad ritum conſecrationis ſuæ alluſiſſe. Quod tamen vix credi poteſt, cum nihil de eo ritu loquantur pervetuſti Libri Pontificales. Quamobrem videtur potius ſanctam Virginem alluſiſſe ad ritum ſui Baptiſmatis. Quod ſpectat Orationem, *Famulas tuas Domine &c.* eam profecto habes numero ſingulari conceptam in Ordine antiquo Romano, & in multis ſequioris ævi mſſ. Libris Pontificalibus, in quibus ſtatim ſequitur hæc Antiphona: *Ipſi ſum deſponſata, cui Angeli ſerviunt;* & deinde Oratio numero ſingulari: *Da quæſumus Omnipotens Deus, ut hæc famula tua &c.* quam decurtatam juxta ordinem noſtri hodierni Pontificalis infra deſcribemus.

§. XVII.

Tum Pontifex accepta Mitra vocat Virgines, incipiens Antiphonam, ſchola proſequente Tono VII. *Deſponſari Dilecta veni, hyems tranſiit, turtur canit, vineæ florentes redolent.* Qua incepta ſedet Pontifex cum mitra, & ea finita, illæ quæ primæ venerant ad recipiendum velum, præſentantur Pontifici a matronis prædictis, eo modo, & ordine, ſicut prius. Tunc Pontifex accipiens annulum cum dextra ſua, & dextram manum Virginis cum ſiniſtra

ſtra manu ſua, & mittens annulum ipſum digito annulari dexræ manus Virginis, deſponſat illas Jeſu Chriſto, dicens ſingulis: *Deſponſo te Jeſu Chriſto Filio ſummi Patris, qui te illæſam cuſtodiat. Accipe ergo annulum fidei, ſignaculum Spiritus Sancti, ut Sponſa Dei voceris, & ſi ei fideliter ſervieris, in perpetuum coroneris. In nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti. Amen.* Quo facto, ambæ ſimul genuflexæ decantant Antiphonam Tono VII. *Ipſi ſum deſponſata, cui Angeli ſerviunt, cujus pulchritudinem Sol & Luna mirantur.* Qua cantata, reducuntur a matronis prædictis ad loca ſua, & aliæ duæ, quæ illas ſequuntur in ordine, præſentantur Pontifici, coram quo genuflectunt, cantant, & deſponſantur modo præmiſſo.

COMMENTARIUS.

I. EXtat hæc Rubrica ad litteram pene deſcripta io toties laudato ms. Pontificali Bibliothecæ Vaticanæ, ubi illud ſpecialiter præſeriptum eſt, ut Epiſcopus *dieens*, in nomine Patris, *immittat illum* (annulum) *parum iu pollice dextræ mauus, deiude diceus*, Et Filii, *immittat eum parum iu indice; diceus vero*, Et Spiritus Sancti, *immittat eum parum iu digito medio, & mox immittat, & dimittat illum iu quarto.* Ex Pontificali Eccleſiæ Aquenſis annorum CD. immittebat quidem Epiſcopus parumper annulum in tres primos digitos Virginis, formulam vero non prius pronuociabat, quam ipſum annulum in quarto digito omnino poſuiſſet: *Tuuc Conſecrator aecipiat anuulum, & mitteudo in tribus digitis ipſius Virginis, dimittat eum iu quarto, & dieat:* Accipe annulum fidei &c. Quem ritum ſubobſcure innuit Pontificale Petri Epiſcopi Silvanectenſis, qui obiit anno MCCCLVI. *Et mitteus*, inquit, *annulum ſingulis tribus digitis, dieat.* Deſpondeo te Jeſu Chriſto Filio Summi Patris, qui te illæſam cuſtodiat, & ab omni malo defendat; qui cum Deo Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat. Quam formulam legere eſt in multis mſs. Pontificalibus, præſertim vero in illo inſignis Eccleſiæ Senooenſis, in quo hæc alia etiam occurrit ab ipſo Epiſcopo recitaoda: *Accipe anuulum caſtitatis, & ſanctitatis, ut veniente Sponſo tuo Chriſto, poſſis ei oceurrere una eum ſanctis Virginibus, & vivas eum eo iu ſecula ſeeulorum.* Cui Virgo reſpondebat. *Ameu.* Sane formula noſtri hodierni Romani Pontificalis ex duabus conflata eſt; prima nempe: *Deſponſo te Jeſu Chriſto Filio ſummi Patris, qui te illæſam cuſtodiat.* Altera vero: *Aeeipe ergo anuulum fidei &c.* Ut plurimum tamen Libri Pontificales eam dicendam præſcribunt: *Aeeipe annulum fidei, ſignaculum Spiritus Sancti &c.* uti videre eſt io Pontificali Barenſi, Remenſi, Apamienſi, & in Ordine antiquo Romano. In antiquioribus Sacramentorum Libris, ſive editis, ſeu mſs. nulla annuli, qui velatis Virginibus a pluri-mis ſeculis dari ſolet, mentio habetur, ſed neque ea de re apud Auctores ſibi reperire licuiſſe, ingenue fatetur Martenius; imo S. Germanum Autiſſiodorenſem Epiſcopum, S. Genovefæ a ſe benedictæ ioter alia iohibuiſſe ait, ne ullum in collo, aut digitis ornamentum, quo ſeculares feminæ uti conſueverunt, deferret. Deſponſavit autem apud Pariſios Genovefam Virgioem Chriſto Germanus anno CDXXIX. teſte Spondano ad ipſum annum, Num. II.

II. Etſi autem non tam antiqua ſit annuli traditio io conſecratione Virginum uſitata, recte nihilominus inſtitutum ab Eccleſia fuit, ut Virginibus quæ ſpiritnale cum Chriſto conjugium inirent, a Pontifice annulus inter alia ornamenta traderetur. Quod quidem ab ipſo Chriſto probatum videtur, cujus ſolemnis, ut de aliis ſileatur, cum Sancta Virgine Catharina Senenſi nonniſi cum aureo aonulo pretioſis gemmis inſignito deſponſatio celebrata eſt. Rem ita narrat Frater Raymundus Capuanus Ordinis Prædieatorum Generalis Magiſter, Confeſſarius ipſius Virginis, & auctor vitæ, Parte II. Cap. VII. *Apparuit ei Filius Virginis, eique dixit:* Ego feſtum deſponſationis animæ tuæ ſolemniter celebrare tecum decrevi, & ſicut promiſi, mihi te ſponſare volo io fide. *Adhue eo loqueute, apparuerunt Virgo Glorioſiſſima Mater ejus, Beatiſſimus Joannes Evangeliſta, Glorioſus Apoſtolus Paulus, Sanctiſſimuſque Dominicus, Pater ſuæ Religionis, Pſalterium muſieum habens in manu ſua. Quo ſuperſuaviſſime, ae ſonore pulſante, Virgo Dei Genitrix Virginis dexteram ſacratiſſima ſua cepit manu, digitoſque illius extendens ad Filium, poſtulabat, ut eam ſibi deſponſare dignaretur iu fide. Quod Dei Unigenitus gratiſſime annuens, anuulum protulit aureum, habentem iu eireulo ſuo quatuor margaritas, ae adamantium gemmam ſuperpulcherrimam etiam ſua ſummitate incluſam: quem digito auuulari dexteræ Virginis dextera ſua ſuperſacra imponens.* Ecce, *inquit*, deſponſo te mihi Creatori, & Salvatori tuo in fide, quæ, uſquequo in Cælis tuas mecum nuptias perpetuas celebrabis, ſemper conſervabitur illibata. Age igitur, filia, viriliter amodo abſque cunctatione quacumque, illa quæ ordinante mea providentia, tuas deducentur ad manus, quia fortitudine fidei jam armata es, cunctos tibi adverſantes feliciter ſuperabis.

III. His dictis ait laudatus Scriptor, diſparuiſſe viſum mirificum, ſemperque tamen remanſiſſe annulum illum in digito, quem ipſa quidem ſemper, oon vero ceteri homines cernerent. Addit Frigerius ex antiquo Carthuſiæ Pontinianæ ms. Codice, quod in eodem digito, qui ibidem inſigni Lipſanothecæ incluſus aſſervatur, idem annulus fuerit conſpectus ab aliquibus devotis perſonis, licet paſſim oon ita ab aliis videretur. Notandum itaque hic nobis eſt, I. anoulo aureo gemmis pretioſis ornato ab ipſo Chriſto deſponſatam fuiſſe Virgioem. II. annulum ipſum poſitum in digito annulari, propter mutuæ fidei ſignum; ſicut in carnali conjugio fieri ſolet, de quo loquens S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis Lib. II. *De divinis Officiis,*

eiis,

ciis, Cap. XIX. ſic inquit: *Illud vero quod in primis annulus a Sponſo Sponſæ datur, fit hoc nimirum, vel propter mutuæ fidei ſignum, vel propter id magis, ut eodem pignore eorum corda jungantur: unde & in quarto digito annulus idem inſeritur, quod in eo vena quædam, ut fertur, ſanguinis ad cor uſque perveniat.* Similes ritus ſervatos a Chriſto Domino cum Virginibus, quas ſibi in ſponſas elegit, narrat Surius in vitis SS. Vide etiam ea de re vitam Ven. Servæ Dei Roſæ-Mariæ Serio a Viro Clariſſimo Joſepho Gentilio Septempedano Societatis Jeſu italice ſcriptam, quam nos non ſine animi voluptate legimus ac probavimus. Scio, a pleriſque, immiſſa a Deo Sanctorum mentibus lumina, piaque objecta viſa impie irrideri, ac ludibriis affici, ſed non eſt quid miremur, cum in eam devenerimus tempeſtatem, ut nemo videatur eruditus, ac lepidus, atque amicitiæ venator hominum principum, niſi res noſtræ Chriſtianæ Religionis præcipuas parvipendat.

IV. Sed hiſce omiſſis, quæ ſatis alibi deploravimus, tam forte eſt deſponſationis Sacræ Virginis cum Unigenito Dei vinculum, ut ex communi Sanctorum Patrum ſententia, quæ Chriſto ſe ſpopondit; & immortali viro juncta eſt, ſi nubere voluerit, adulterium perpetret, & ancilla mortis efficiatur. Celebre eſt ea de re argumentum S. Baſilii in Libro: De vera virginitate. *Qua enim*, inquit, *non pœna digna, quæ nobili conjuncta viro, ſervo ſe ſuo ſubſternens, in herilem eum thorum inveheret? Qua item ſervus, qui Dominæ Dominique ſui ſe cubili impudice immitteret?* Et poſt deploratam talium impœnitentiam, impudentemque profeſſionis coram Deo, & hominibus factæ abnegationem, quaſi prævaricationis excuſationem, & criminis patrocinium, hoc eſt crimen majus, magiſque a Domino, qui cum data velut dextera caſtitatis fœdus inierunt, acriter, & ſeverius in judicio vindicandum, hæc habet: *Nihil excuſantibus proderit umbra connubii, nec viventem virum non ſoluta matrimonii prætextu fallere poterit, mortali poſt tantos ab illo perceptos honores per adulterii nefas impie ei prælato.* Quibus non incongrue aptari poteſt illud Pauli in Epiſtola I. ad Timotheum, Cap. XII. *Cum luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Quem locum paſſim urgent Sancti Eccleſiæ Patres ad improbandas carnales Virginum cum hominibus nuptias, poſtquam accepto ſacro velamine Chriſto ſe ſpoponderunt.

V. Multa huc exempla afferri poſſent Sanctarum Virginum, quæ mortem crudeliſſimam maluerunt oppetere, quam poſt promiſſam Deo caſtitatem, in matrimonium vel cum magnis Principibus jungi. De S. Agnete ita inter alia ſcribit Lib. I. De Virginibus, Sanctus Ambroſius: *Quanto tempore egit carnifex, ut timeretur, quantis blanditiis, ut ſuaderet, quantorum vota, ut ſibi ad nuptias proveniret? At illa*: Et hæc Sponſi injuria eſt, *inquit*, expectare placituram. Qui me ſibi prior elegit, accipiet. Quid percuſſor moraris? Pereat corpus, quod amari poteſt oculis, quibus nolo. *Stetit, oravit, cervicem inflexit. Cerneres trepidare carnificem, quaſi ipſe addictus fuiſſet, tremere percuſſoris dexteram, pallere ora alieno timentis periculo, cum puella non timeret ſuo.* Nota ſunt exempla Teclæ, Agathæ, Luciæ, & aliarum complurium Virginum, quæ, ne primam fidem datam Cæleſti Sponſo irritam facerent, terrenas nuptias, & mortem conſtantiſſime contempſere. Narrat Abdias Babylonius in Hiſtoria Apoſtolorum, Julio Africano interprete, S. Ephigeniam mortui Æthiopiæ Regis filiam de manu Sancti Matthæi Apoſtoli ſacro velamine accepto, Virginnm amplius quam ducentarum præpoſitam permanſiſſe: quam cum Chriſto dicatam procus Rex, & ſucceſſor Hyrtacus peteret, de ſacra virginitate ſic ei inter cetera concionatum eſſe Matthæum inquit: *Matrimonia ſi & quando ſanctæ, juſte, integre, irreprehenſibiliter copulantur, boni operis honeſtate ornari: Nam ſi Regi deſponſatam Regis ſervus uſurpare hodie audeat, non ſolum offenſam, ſed etiam crimen tam grande inenrrat, ut merito vivens flammis tradatur, non quia uxorem duxit, ſed quia Regis Sponſam accepit; ita fili ebariſſime ſeiens Ephigeniam Prædeceſſoris tui filiam ſponſam Regis cæleſtis, hoc eſt potentioris, effectam, ſacratam, velatam, quo quæſo modo tollere, & matrimonio tibi copulare poſſis?* Scio hunc Abdiæ Librum inter Apocryphos reputari, nulliuſque apud Scriptores eſſe fidei; verum placuit locum deſcribere, ob rationem ibidem contentam, qua paſſim Sancti Patres utuntur ad oſtendendum, nefas eſſe profecto Virginibus terrenas inire nuptias poſtquam Chriſto Æterni Patris Filio ſe ſponſas ſolemniter tradiderunt.

VI. Contendunt tamen Heterodoxi, & noviſſime Joſephus Binghamus *Originum Eccleſiaſticarum*, Lib. VII. Cap. IV. quod etſi a Sacris Canonibus variæ cenſuræ inflictæ ſint iis Virginibus quæ poſt ſolemnem profeſſionem nuptias inirent, nullum tamen uſquam decretum Eccleſiæ factum ſit de reſcindendis, vel irritis declarandis iſtius modi matrimoniis. Sed huic delirio jam ſæpe noſtri Theologi ſapientiſſime reſponderunt, Baronius, Bellarminus, aliique innumeri pene Scriptores, qui etiam explicarunt ea Patrum loca, quæ nobis ipſi heterodoxi objicere ſolent. Plura hic de eadem re loqui ſupervacaneum puto; videri etenim poſſunt, quæ abunde ſcripſi Tomo I. Commentariorum ad Sacroſancta Concilia Œcumenica, in Commentario Canonis XVI. Chalcedonenſis, ubi evidentiſſime demonſtratum eſt ex plurimis Patrum, & Conciliorum ſententiis, nullum omnino eſſe matrimonium poſt ſolemne votum caſtitatis initum. Ceterum ut nihil in hoc Commentario prætereamus, ea verba quæ initio §. deſcripta ſunt, *Deſponſari dilecta veni &c.* deſumta ſunt ex Cap. II. Cantico Canticorum. Qui liber cum totns ſit myſticus, pleniſſimuſque incomprehenſibilis amoris Chriſti erga Sponſam ſuam, ac viciſſim Sponſæ erga Chriſtum Sponſum, non mirum videri debet, ſi multa ex eodem Sancti Eccleſiæ Patres loca ſumſerunt, ubi Virgines conſecrarunt, uti videre eſt apud Sanctum Ambroſium in Libris De Virginibus, & in aliis ejuſdem argumenti. Certe Lupus eruditiſſimus in Scholio ad Caput III. Libri Tertulliani de præſcriptionibus contra hæreticos, poſt allatum S. Hieronymi locum ex Epiſtola quam ad Demetriadem ſcripſit, diſerte docet, inter alios ritus in conſecratione Virginnm uſitatos, unum profecto fuiſſe ritum, ut *quædam ex Apoſtolo, quædam ex Pſalmo quadrageſimo quarto, quædam ex Cantico Canticorum legerentur.* Quod quidem etiam ex aliis Sanctis Eccleſiæ Patribus addiſcimus, Ambroſio, Auguſtino, Athanaſio, Baſilio, Bernardo, & aliis, qui Libros de Virginitate, ſeu de Virginibus ſcripſerunt.

§. XVIII.

§. XVIII.

Omnibus ergo ſic ſeriatim deſponſatis, & ad loca ſua reductis, omnes genuflexæ ſimul levant in altum, & oſtendunt dexteras ſuas, cantantes hanc Antiphonam Tono VII. *Annulo ſuo ſubbarravit me Dominus meus Jeſus Chriſtus, & tamquam Sponſam decoravit me corona*. Deinde Pontifex cum Mitra ſurgit, & ſtans verſus ad illas, dicit: *Bene✠dicat vos conditor cæli & terræ, Deus Pater Omnipotens, qui vos eligere dignatus eſt ad Beatæ Mariæ Matris Domini noſtri Jeſu Chriſti conſortium, ut integram, & immaculatam virginitatem, quam profeſſæ eſtis, coram Deo, & Angelis ejus conſervetis; propoſitum teneatis, patientiam cuſtodiatis, ut coronam virginitatis accipere mereamini. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum*. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. MAnus levare, non idem ſemper ſignificat. In ſacris litteris eſt jurare, ac promittere, ut ſemper Jonathas Chaldeus exponit, teſte Cujacio ad Legem x. Codicis, Tit. XXVII. *De contrahenda, & committenda ſtipulatione*. Conſueviſſe olim veteres elatione manuum aliquid promittere, teſtatur quidem Lucanus Lib. I. Belli civilis, ſic inquiens:

...... His cunctæ ſimul aſſenſere cohortes.
Elataſque alte quæcumqae ad bella vocaret,
Promiſere manus.

Apud Ciceronem Lib. VII. Epiſtola V. ad Cæſarem, tollere manus in altum, ſignum lætitiæ denotat. *Suſtulimus*, inquit, *manus, & ego, & Balbus, tanta fuit opportunitas, ut illud neſcio quod non fortuitum, ſed divinum videretur*. Idem quoque Lib. IV. Academicarum Quæſtionum, Num. XIX. ſic ait: *Hortenſius autem vehementer admirans, quod quidem perpetuo Lucullo loquente fecerat, ut etiam manus ſæpe tolleret*. Erat, ut dixi, tollere manum ſignum lætitiæ, & admirationi, dare. Vide de hoc ritu in Appendice ms. Pontif. Vatic. Biblioth.

§. XIX.

Poſt hæc Pontifex cum mitra ſtans, iterum vocat illas in cantu inchoans, Schola proſequente, hanc Antiphonam Tono VII. *Veni Sponſa Chriſti, accipe coronam, quam tibi Dominus præparavit in æternum*. Incepta Antiphona, ſedet Pontifex cum Mitra, & ea finita, præſentantur ei a Paranymphis duæ primæ Virgines, ut prius, coram eo genuflexæ. Ipſe autem torquem, ſive coronam accipiens, imponit capiti cujuslibet Virginis, ſeriatim ſingulis dicens: *Accipe coronam virginalis excellentiæ, ut, ſicut per manus noſtras coronaris in terris, ita a Chriſto gloria, & honore coronari merearis in cælis. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum*. ℟. *Amen*. Et mox ambæ ſimul decantant hanc Antiphonam Tono VII. *Induit me Dominus cyclade auro texta, & immenſis monilibus ornavit me*. Qua cantata, reducuntur a matronis prædictis ad loca ſua; & aliæ præſentantur, quæ ſimili modo genuflectunt, cantant, & coronantur.

COMMENTARIUS.

I. QUemadmodum in carnali conjugio conſueverunt olim per Sacerdotum manus coronæ imponi conjugibus, uti conſtat ex Sancti Alexii actis, lateque probat Martenius Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. IX. Articulo III. Num. X. hodieque Græci ipſi obſervant, ut teſtantur viri clariſſimi, Leo Allatius, & Jacobus Goartius; ita etiam Sacræ Virgini, cum ſolemniter Chriſto deſpondebatur, corona antiquitus fuit impoſita. Meminit quippe ejus ritus non modo vetus Ordo Romanus, & ſequioris ævi mſs. Libri Pontificales, verum etiam pervetuſtus Scriptor Euſebius; loquens enim de Ennatha quadam Virgine Scythopolis in Palæſtina, quæ martyrium in perſecutione Diocletiani ſubiit, eam virginitatis corona ornatam fuiſſe dicit, niſi forte, ut quidam putant, figurate loquens, coronam virginitatis coronæ Martyrii in altero ſeculo additam intelligat.

II. Verum enim vero pervetuſtum eſſe illum ritum, ut caput conſecratæ Virginis, Corona, ſeu Mitra, vel Mitrella exornaretur, teſtem antiquiſſimum profecto habemus S. Optatum Milevitanum, cujus verba hæc ſunt Libro VI. adver-

ſus Parmenianum : *Jam illud quam ſtultum, quam vanum, quod ad voluntatem, & quaſi dignitatem veſtram revocare voluiſtis, ut Virgines Dei agerent pœnitentiam, dicentes, ut jamdiu profeſſæ ſigna voluntatis capitibus, poſtea vobis lubentibus immutarent : ut Mitrellas aureas projicerent, alias acciperent. Primo dicite, ubi vobis aliquid de Mitrella mandatum eſt ? Virginitas enim voluntatis res eſt, non neceſſitatis.* Virginitatem voluntariam rem eſſe ac liberam, multis oſtendit, ac pergit : *Nec ulla ſunt præcepta conjuncta, vel de qua lana Mitrella fieret, vel de qua purpura pingeretur ; non enim panno hoc poteſt virginitas adjuvari.* Et paulo poſt : *Res inventa eſt ad ſignum capitis, non ad remedium caſtitatis. Denique talis pannus & deturbari, & rodi, & perire poteſt : & tamen virginitas ſi inlæſa ſit, ſine Mitrella eſſe tuta poteſt. Spirituale nubendi hoc genus eſt. In nuptias Sponſi jam venerant voluntate, & profeſſione ſua, & ut ſecularibus nuptiis ſe renunciaſſe monſtrarent, Spirituali Sponſo ſolverunt crinem, jam cæleſtes celebraverunt nuptias. Quid per vos ab ipſis exacta eſt profeſſio ſecunda? Quis eſt alter ſpiritualis Sponſus, cui iterum nuberent ? Quando mortuus eſt, cui nupſerunt, ut iterum nubant ? Nudaſtis denuo capita jam velata, de quibus profeſſionis detraxiſtis indicia, quæ contra raptores, aut petitores videntur inventa. In Mitrella indicium eſt voluntatis, non caſtitatis auxilium : ut rem jam Deo devotam, ne qui ſponſabat, jam perſeveret petere, aut ne raptor audeat violare. Signum eſt ergo, non ſacramentum. Inveniſtis igitur hujuſmodi Virgines, quæ jam ſpiritaliter nupſerant, quaſi ſecundas coegiſtis ad nuptias. Ut crinem iterum ſolverent, imperaſtis, detraxiſtis non caſtitatis ornamenta, ſed bonæ voluntatis indicia. Jam conſecratas adſperſiſtis immundis cineribus, crines juſſiſtis etiam ſalſa aqua perfundi.*

III. Placuit hucuſque antiquiſſimi Auctoris teſtimonium etſi prolixum deſcribere, quod multa in eo contineantur, quæ non ſolum noſtrum hunc præſentem §. ſed & peculiares alios ritus conſecrationis Virginum ſpectant. Notandum itaque primo, Mitram, ſeu Mitrellam eſſe quidem dicatarum Deo capitis tegumentum : *Mitra*, inquit S. Iſidorus Lib. XIX. *Originum*, Cap. XXXI. *Eſt pileum Phrygium caput protegens, quale eſt ornamentum capitis devotarum.* II. Etſi ipſam Mitram cum velo confundat tum Thomaſſinus, tum alii multi Scriptores, fuiſſe tamen a velo diſtinctam, teſte eodem Iſidoro Lib. II. *De Divinis Officiis*, Cap. XVII. ubi ait, Mitram Virgines Deo dicatas quaſi coronam virginalis gloriæ præferre in vertice. III. Fuiſſe ex lana, auro, purpuraque contextam, ut ex iis verbis conſtat : *Mitrellas aureas projicerent, & alias acciperent* ; & ex illis : *de qua lana Mitrella fieret, vel de qua purpura pingeretur* : quæ verba inſinuant, quod non tantummodo aurum, ſed & purpuram auferri mitrellis juſſerint Donatiſtæ, ac ipſas fieri de vili lana. IV. Inventum fuiſſe hujuſmodi ornamentum *ad ſignum capitis, non ad remedium caſtitatis* ; id quod infra fortius urget, cum ita concludat ; *Signum eſt ergo, non ſacramentum.* V. Symbolum fuiſſe Mitram cæleſtis cum immortali ſponſo conjugii : *Spirituale nubendi hoc genus eſt* ; & paulo poſt : *Jam cæleſtes celebraverant nuptias.* VI. non potuiſſe Virgines, poſtquam Chriſto ſe Sponſas dederant, ad carnales nuptias convolare, quia ſcilicet ſemper earum Sponſus vivit : *Quis eſt alter ſpiritalis ſponſus, cui iterum nuberent ? Quando mortuus eſt, cui nupſerunt, ut iterum nubant ?* VII. Inventum fuiſſe Mitræ ornamentum *contra raptores, aut petitores*, ut illius ſanctitate deterriti nefarii homines, abſtinerent Sacras Virgines vel ambire ſibi ſponſas, vel rapere : *Ut rem jam Deo devotam ne qui ſponſabat, jam perſeveret petere, aut ne raptor audeat violare.* VIII. Pluribus probare Optatum, iſtam Mitram non eſſe gratiæ donativum Sacramentum, ſed merum ſignum ſpontaneæ voluntatis, ut evinceret, nullum fuiſſe fucum, ex quo iterari potuiſſet iſta cæremonia, ac ipſas Sacras Virgines adſpergi immundis cineribus & earum crines aqua ſalſa perfundi : *Jam conſecratas adſperſiſtis immundis cineribus, crines juſſiſtis etiam ſalſa aqua perfundi.* Alludit ad priſcum ritum adſpergendi ſacros ſuper capita pœnitentium cineres : quos immundos appellat, quia Virgines illæ facere pœnitentiam non debebant, ut ſcite obſervat ad eum locum Albaſpinæus Epiſcopus Aurelianenſis. Fuiſſe autem publicæ pœnitentiæ ritum, ut qui eam ageret, ſacco indutus cinere conſpergeretur, teſtatur Tertullianus in Lib. *De pudicitia*, Cap. V. & in Lib. *De pœnitentia*, Cap. IX.

IV. Eſt illud quoque in laudatum Optati locum obſervandum, Virgines olim Catholicas ad ſpeciem ſpiritalis ſui cum Chriſto conjugii promiſſum geſtaſſe crinem : *Spiritale nubendi hoc genus eſt ; in nuptias Sponſi jam venerant voluntate, & profeſſione ſua, & ut ſecularibus nuptiis ſe renunciaſſe monſtrarent, ſpiritali ſponſo ſolverunt crinem, jam cæleſtes celebraverunt nuptias.* Et paulo poſt vituperans turpem Donatiſtarum audaciam, qui eas coegerant iterare profeſſionem, iterata eadem cæremonia : *Inveniſtis*, inquit, *igitur hujuſmodi Virgines, quæ jam ſpiritaliter nupſerant ; quaſi ſecundas coegiſtis ad nuptias : ut crines iterum ſolverent, imperaſtis.* Ex quo manifeſtum eſt, olim Virgines non ubique ſaltem locorum fuiſſe attonſas. Quod etiam ex S. Ambroſio confirmatur, qui, ut habetur in Libro ad Virginem lapſam, Cap. VIII. cum ipſam fœdiſſimo piaculo inceſtatam ad pœnitentiam publicam ablegaret, juſſit ut crines præcideret, quorum inani ornatu, ut ſolent hodieque adoleſcentuli quidam, delectata, & tandem in turpiſſimum lapſum impulſa fuerat : *Amputentur*, inquit, *crines, qui per vanam gloriam occaſionem luxuriæ præſtiterunt.* Conſtat ergo quod poſt Hugonem Menardum Thomaſſinus docet, Parte I. *Diſciplinæ*, Lib. II. Cap. XLIV. Numero XVI. eas omnes, quibus illæſa conſtabat caſtitas, nequaquam crines abſcidiſſe ; juſſa eſt autem lapſa Virgo illos amputare, quod juxta priſcum Eccleſiæ ritum, ei, cui pœnitentia de aliquo enormi crimine injungeretur, capilli præciderentur. Unde ex Concilii Agathenſis Canone XV. cautum eſt, ut *Pœnitentes, ſi comam non depoſuerint, aut veſtimenta non mutaverint, abjiciantur.*

V. Docet autem S. Hieronymus in Epiſtola increpatoria ad Sabinianum Diaconum, eam in Ægypti, & Syriæ monaſteriis conſuetudinem viguiſſe, ut Sacræ Virgines ad vanitatum, & pomparum mundi fugam demonſtrandam, & devotam Abbatiſſæ mandatis obedientiam, inciſos ſibi capillos in ejus manus deponerent, vel ipſa cæſariem earum cæderet Abbatiſſa : *Moris eſt*, inquit, *in Ægypti, & Syriæ monaſteriis, ut tam Virgo, quam Vidua, quæ ſe Deo voverint, & ſeculo renunciantes, omnes delicias ſeculi conculcaverint,*

crinem

crinem monaſteriorum matribus offerant deſecandum, non intecto poſtea contra Apoſtoli voluntatem inceſſuræ capite, ſed ligato pariter, & velato. Refert & aliam idem alibi ejus rei cauſam, *ne parvis animalibus, quæ inter cutem, & crinem gigni ſolent, & concretis ſordibus opprimantur*; quia ſcilicet, ut ait, balnea non adeunt, nec oleo unguntur; ſeculares enim feminæ balneis, & unguentis eas a ſe peſtes abigebant. Sane cum non ſolum propter hanc cauſam, ſed & propter myſterium ſcribat Hieronymus amputari conſueviſſe Virginum crines, uti cum Baronio obſervat Spondanus ad annum LVII. Num. XXVII. ſic dicens, *Cum enim in ſignum ſubjectionis dati ſint illis capilli, Chriſto jam deſponſatæ in libertatem vindicantur, nec aliquid amplius viris debent*, an non tibi turpiſſimo errore labi videtur Binghamus, qui citans Hieronymi Epiſtolam ad Sabinianum, conſuetudinem amputandi comam Virginibus in Syriæ, & Ægypti monaſteriis invaluiſſe obſtinate contendit ex cauſa *munditiei, non Religionis*? An non mecum fateberis, Auctorem ipſum delirare, cum poſt citatum Sozomeni locum ex Libro V. *Hiſtoriæ*, Cap. X. ubi ait Sacras Virgines Heliopoli a Gentilibus in contumeliam fuiſſe attonſas; & poſt recitatam Legem XXVII. Codicis Theodoſiani Lib. XVI. Tit. XI. ubi præcipit, ut feminæ quæ crinem ſuum præciderint, ab Eccleſiæ foribus arceantur, inepte concludit, inde *perſpicue intelligi tonſuram Virginum, & Viduarum antiquitus haud probatam fuiſſe conſuetudinem in Eccleſia, ſed potius abuſum, quem & Civiles, & Eccleſiaſticæ Leges correctum iverint, & exterminatum, tametſi contraria praxis poſteriorum temporum illis prævaluit*?

VI. At vero quæ eſt hæc praxis? Præter Hieronymi teſtimonium circa morem Ægypti, & Syriæ Monaſteriorum, crinem ſuum amputare ſolitas Tabennenſiotas Sanctiſſimas Virgines, quas S. Pachomius ab Angelo monitus inſtituit, Auctor eſt Palladius in Hiſtoria Lauſiaca. Ait Binghamus, quod *Euſtachius hæreticus omnes Virgines in conſecratione tonderi, vel radi oportere contendebat: ſed Concilium Gangrenſe* (Can. XVII.) *ſe ſe illi ſtatim opponens ritum ipſum damnabat*. Tum Canonem ipſum deſcribens, ſententiam Baronii, & Haberti contemnit, qui hunc Canonem de feminis in ſeculo, & conjugio viventibus, non vero vitam monaſticam amplexis intelligendum ſtatuunt. Verum quam hic hallucinetur Binghamus, unuſquiſque profecto qui prima grammaticæ rudimenta non ignorat, facile intelliget. Verba Canonis ex interpretatione Dionyſii Exigui hæc ſunt: *Si qua mulier propter divinum cultum, ut æſtimat, crines attondeat, quos ei Deus ad ſubjectionis materiam tribuit, tamquam præceptum diſſolvens obedientiæ, anathema ſit*. Ubi hic de Virginibus mentio, ſeu de profitentibus vitam monaſticam? Damnat quidem eas Canon mulieres, ut cum Baronio, & Haberto viri plerique docti cenſent, quæ, ut obedientiæ viris debitæ jugum ſimul cum capillis excuterent, & liberiores ſub Religionis fuco libidinibus poſthac vacarent, capillos ſibi reſecabant. Cum autem Sacræ Virgines Chriſto jam deſponſatæ in libertatem vindicantur, nec aliquid amplius viris debent, ut ſupra dictum eſt, non mirum, ſi in ejus rei argumentum, coma illis præcidatur. Ceterum cum capitis abraſio indicium ſit maximi luctus, ut ex ſacris Scripturis liquet, teſtanturque id paſſim Prophani Auctores, Suetonius, Seneca, & inter alios Ulpianus in Lege *Veſtem ff. De injuriis, & famoſis libellis*, quid mirum ſi propter ſimilem rationem Sacræ Virgines, ut ſe triſtes ſignificarent, tum propter proprias noxas, tum propter flagitioſam ceterorum vitam, comas ſibi religioſe reſecuerint?

VII. Ille certe abuſus eſt viginti fere ab hinc annis exortus, quod paſſim tum nuptæ, tum cælibes, tum nobiles, tum plebejæ capillos ſibi omnes præcidant. Narrant, cauſam dediſſe abuſui Matronam Principem, quæ ad medendum ſcabioſum capitis morbum, juſſu medicorum tonderi coacta eſt. Ipſam ſecutæ aulicæ, ac ſubditæ nobiliores feminæ, fœdaque aſſentatione comam cædentes, iſtiuſmodi vitium adeo propagarunt, ut omnes pene noſtræ Italiæ Urbes, ac terras infecerit. Memini, ante viginti annos, cum eſſem parvulus, feminas quaſdam ſummopere dolentes, capillos a capitibus ſuis decidiſſe, multum pecuniæ in medicos erogaſſe, ut ipſorum ope renaſcerentur. Hodie contra, verſum videmus ad tonſores emolumentum, quorum conſilio, ac opera nobiles æque, ac plebejæ feminæ, nuptæ quoque, atque innuptæ utuntur, ut toto detonſo vertice, ea capillorum pars in imo occipitis tantum remaneat, quæ in annulos recidens, cincinnatorum comam exprimat. Ne quis autem dicat, injuſte me de ea re queri: *Turpe eſt*, inquit, Apoſtolus in Epiſtola 1. ad Corinthios Cap. XI. *mulieri tonderi*. Et paulo infra: *Mulier vero ſi comam nutriat, gloria eſt illi*. Ex quo ſatis liquet, quanta ſit ipſarum mulierum turpitudo, atque ignominia, quæ in ſpretum Apoſtolici oraculi, ac myſteriorum, quæ in ipſo continentur, comam amputant. Cum enim, ut ipſe Apoſtolus docet, in ſignum ſubjectionis dati ſint illis capilli, jam oſtendunt, eorum reciſione nihil ſe viris ſuis, vel parentibus amplius debere. Unde non mirum, ſi eiſdem etiam noſtra hac tempeſtate ipſæ mulieres dominentur, & maritos ipſos ſibi obſequentes ac ſubjectos velint.

§. XX.

Omnibus coronatis, & ad loca ſua reductis, & ſtantibus, Pontifex, depoſita Mitra, ſurgit, & ſtans verſus ad illas, dicit: *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*.

Da quæſumus omnipotens Deus, ut hæ famulæ tuæ, quæ pro ſpe retributionis æternæ, tibi Domino Deo ſuo deſiderant conſecrari, plena fide, animoque in ſancto propoſito permaneant. Tribue eis, Domine, humilitatem, caſtitatem, obedientiam, charitatem, & omnium bonorum operum quantitatem; ut ad meritum æternæ gloriæ poſſint pervenire. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*.

§. XXI.

Deinde omnibus ſimul genua flectentibus, Pontifex ſtans, ut prius, ſine mitra, dicit hanc Orationem. *Oremus.*

Te invocamus, Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, ſuper bas famulas tuas, quæ tibi voverunt pura mente, mundoque corde ſervire, ut eas ſociare digneris inter illos centumquadraginta quatuor millia, qui Virgines permanſerunt, & ſe cum mulieribus non coinquinaverunt; in quorum ore dolus non eſt inventus: ita & bas famulas tuas facias permanere immaculatas uſque in finem. Per immaculatum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℞. *Amen.*

§. XXII.

Qua finita, Virgines ſurgentes, ſimul cantant Antiphonam Tono 1. *Ecce quod concupivi, jam video; quod ſperavi, jam teneo; illi ſum juncta in cælis, quem in terris poſita, tota devotione dilexi.*

COMMENTARIUS.

I. ETſi utraque hæc Oratio in multis mſs. Pontificalibus habeatur, antiquiſſima eſt tamen poſterior; extat enim in Codice Sacramentorum Romanæ Eccleſiæ a Cardinale Thomaſio edito, Lib. 1. Pag. 139. & ſeq. & in aliis priſcis Pontificalibus. Alludit autem ipſa Oratio ad ea quæ habentur in Cap. xiv. Apocalypſis. Cujus loco utuntur SS. Patres ubi agunt de Sacris Virginibus. Certe S. Hieronymus in Epiſtola ad Euſtochium de cuſtodia Virginitatis, non modo laudatum Apocalypſis teſtimonium citat, ſed & plura complexus eſt, quæ in ritu conſecrandarum Virginum hodieque Eccleſia uſurpat. Sic ergo Euſtochium alloquitur: *Egredere quæſo pauliſper de carcere, & præſentis laboris ante oculos tuos tibi pinge mercedem, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit. Qualis erit illa dies, cum tibi Maria Mater Domini, choris occurret comitata virgineis? Cum poſt rubrum mare ſubmerſo cum ſuo exercitu Pharaone, tympanum tenens præcinet reſponſuris*: Cantemus Domino, glorioſe enim honorificatus eſt; equum & aſcenſorem projecit in mare. *Tunc Thecla in tuos volabit amplexus. Tunc & ipſe Sponſus occurret, & dicet*: Surge, veni proxima mea, ſpecioſa mea, columba mea, quia ecce hyems tranſivit, pluvia abiit ſibi. *Tunc Angeli mirabuntur, & dicent*: Quæ eſt iſta proſpiciens, quaſi diluculum, ſpecioſa, ut Luna, electa, ut Sol? Videbunt te filiæ, & laudabunt Reginæ, & concubinæ prædicabunt. *Hinc & alius caſtitatis chorus occurret; Sara cum nuptis veniet; Filia Phanuelis Anna cum viduis. Erunt in diverſis gregibus carnis & ſpiritus matris tuæ. Lætabitur illa, quod genuit; exultabit iſta quod docuit. Tunc vere ſuper aſina Dominus aſcendet, & cæleſtem ingredietur Jeruſalem. Tunc parvuli, de quibus in Iſaia Dominus effatur*: Ecce ego, & pueri mei, quos mihi dedit Deus, palmas victoriæ ſublevantes conſono ore cantabunt: Oſanna in excelſis: Benedictus qui venit in nomine Domini: Oſanna in excelſis. *Tunc centumquadraginta quatuor millia in conſpectu Throni, & Seniorum tenebunt citharas, & cantabunt canticum illud, & nemo poterit dicere canticum illud, niſi numerus definitus*: Hi ſunt, qui cum mulieribus ſe non coinquinaverunt; Virgines enim permanſerunt: hi ſunt qui ſequuntur Agnum quocumque vadit &c. Hactenus ille. Vide quæ infra dicemus fuſius in Commentario §. xxiv. ubi prolixum S. Auguſtini locum ea de re proferemus.

§. XXIII.

Poſt hæc Pontifex junctis ante pectus manibus, dicit ſuper illas ſtantes humiliter inclinatas benedictionem. *Deus plaſmator corporum, afflator animarum, qui nullam ſpernis ætatem, nullum ſexum reprobas, nullam conditionem gratia tua ducis indignam, ſed omnium æqualis creator es, & redemtor, tu bas famulas tuas, quas ex omni numero gregis, ut bonus paſtor, ad conſervandam coronam perpetuæ virginitatis, & caſtimoniam animæ eligere dignatus es, tuæ protectionis ſcuto circumtege, & ad omne opus virtutis, & gloriæ, magiſtrante ſapientia, præpara, ut vincentes carnis illecebras, & illicita connubia recuſantes, inſolubilem filii tui Domini noſtri Jeſu Chriſti copulam mereantur. His*

peti-

petimus, Domine, arma ſuggeras, non carnalia, ſed ſpiritus virtute potentia, ut te muniente earum ſenſus, & membra, in earum corporibus, & animabus non poſſit dominari peccatum; ac ſub tua gratia vivere cupientibus, nihil ſibi defenſor malorum, & inimicus bonorum de his vaſis nomini tuo conſecratis prævaleat vindicare. Omnem etiam nocivum calorem imber gratiæ tuæ cæleſtis extinguat, lumen vero perpetuæ caſtitatis accendat; facies pudica ſcandalis non pateat, neque incautis occaſionem tribuat delinquendi. Sitque in eis caſta virginitas; ſint ornatæ pariter, & armatæ fide integra, ſpe certa, charitate ſincera; ut, præparato animo ad continentiam, virtus tanta præſtetur, quæ ſuperet diaboli univerſa figmenta; & contemnendo præſentia, futura ſectentur; jejunia epulis carnalibus præferant; lectiones ſacras, & orationes conviviis, & potationibus anteponant; ut orationibus paſtæ, & eruditionibus expletæ, illuminatæ vigiliis, opus gratiæ virginalis exerceant. His igitur virtutum armis has tuas famulas interius, exteriuſque communiens, præſta inoffenſum curſum virginitatis implere. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

COMMENTARIUS.

I. NOn modo priſci Auctores, ſed & vetus Ordo Romanus, ac plerique Libri mſs. Pontificales hanc quidem orationem, ſeu benedictionem deſcribunt ſub nomine Sancti Matthæi Apoſtoli. *Notandum eſt*, inqnit Humbertus de Romanis Dominicanæ familiæ ſcriptor vetuſtus æque, ac illuſtris, Lib. II. *De modo promte cudendi ſermones*, Cap. XXX. *quod B. Matthæus Ephigeniam filiam Regis Æthiopum induxit ad virginitatem; & præfecit eam pluſquam ducentis Virginibus, quibus & dedit ſacrum velamen, & ſacratiſſimam orationem ſuper eas fecit, quæ etiam adhuc habetur in Ordinariis Epiſcoporum.* Tum addit, eo exemplo ſatis admodum apparere, quantæ auctoritatis ſit hujuſmodi conſecratio, quæ a tanto Apoſtolo, & a tanto tempore, ſcilicet Eccleſiæ primitivæ, & in tanta perſona, ut eſt filia Regis, & a tot aliis introducta eſt.

II. Sane plura S. Matthæi circumferuntur Actorum genera. Alia habentur apud Surium ex Metaphraſte deſumta; alia vero prolixiora apud Petrum de Natalibus Lib. III. Cap. CXXXIX. quæ videntur deſumta ex Lib. VII. Apoſtolicæ Hiſtoriæ, Auctore, ut ajunt, Babyloniæ Epiſcopo. Si qua fides iis Actis, in eiſdem narratur, quod cum Hirtacus Æthiopiæ Rex Ephigeniam filiam Æglippi, in cujus locum ipſe ſucceſſerat, deperiret, ac in matrimonium ſibi dari contenderet, memorata Ephigenia, quæ S. Matthæi conſilio virginitatem jam Deo voverat, proſtravit ſe coram multis Virginibus & omni populo ad pedes Apoſtoli, & dixit: *Obſecro te per ipſum, cujus Apoſtolus es, ut imponas ſuper me, & ſuper has virgines manus, ut per verbum tuum ſint Domino conſecratæ, ut poſſimus evadere minas illius, qui, adhuc vivente patre meo, & matre, multa minabatur, & multis minis terrebat nos, multiſque muneribus invitabat; ſi hoc viventibus illis audebat, quid modo facturum putas, ubi Regnum in manibus habet?* Pergunt Acta, & docent, S. Apoſtolum confidentiam habentem in Dominum ſuum, & nihil penitus Hirtacum metuentem, impoſuiſſe velamen ſuper caput ejus, & ſupra capita omnium Virginum, quæ cum ea erant, atque hanc benedictionem pronunciaſſe: *Deus plaſmator corporum, afflator animarum, qui nullam ſpernis ætatem &c.*

III. Non ignoro, tum a Noſtris, tum præſertim ab Heterodoxis parvipendi Apoſtolicam Abdiæ hiſtoriam, ac communiter tamquam opus ſuppoſititium exiſtimari; verum quod locum deſcriptum ſpectat, multa quidem in eo ſunt, quæ apud veteres Eccleſiæ Scriptores, & apud Sanctos priorum ſeculorum Patres leguntur. Certe conſecrationem Virginum per orationem, cum manuum impoſitione olim celebratam, liquido conſtat ex Actis S. Germani Epiſcopi Autiſſiodorenſis, ubi de conſecratione S. Genoveſæ Virginis ab eo peractæ ita legimus: *Interea Sacerdos greſſum divertit ad Eccleſiam, maximo populorum agmine proſequente, ibique inter diutiſſimos Pſalmorum concentus, ac prolixam orationis continuationem B. Germanus dexteram ſuper caput Virginis indefeſſe tenuit.* Idipſum præterea liquet ex illuſtri nobilis Virginis exemplo, quod S. Ambroſius Libro I. *De Virginibus*, Cap. X. hunc in modum narrat: *Memoriæ noſtræ puella dudum nobilis in ſeculo, nunc nobilior Deo, cum urgeretur ad nuptias a parentibus, & propinquis, ad ſacroſanctam Altare confugit, ubi capiti dexteram Sacerdotis imponens, precem poſcens, juſte impatiens moræ, ac ſummum altari ſubjecta verticem; num melius, inquit, Maforte me quam Altare velabit, quod ſanctificat ipſa velamina? Plus talis decet flammeus, in quo caput omnium Chriſtus quotidie conſecratur.* Scriptos eſſe hos S. Ambroſii de Virginibus Libros anno Chriſti CCCLXXVII. Epiſcopatus ſui tertio, docent Patres Benedictini S. Mauri. Dicebatur *Maforte*, ſeu *Mavorte*, ut Caſſianus tradit Lib. I. Cap. VII. velum quoddam, quo Virginis in conſecratione ſua caput operiebatur, non ſecus, ac flammeum, ſeu flammeus, quo puellæ, dum matrimonio copulabantur, faciem obnubebant, unde nubere, nuptiæque deducuntur; attamen ſæpiſſime etiam flammeum, ſeu flammeus de velo virgineo dicitur, ut ex ipſo loco patet, & ex multis aliis ejuſdem Ambroſii, ut omittam S. Hieronymum, cujus loca ſuperius allata fuerunt.

IV. Etſi autem Abdiæ Libri, qui circumfertur, uti jam dixi, fides non uſquequaque probetur, a multis tamen, & doctiſſimis viris defenditur, quinimo vetuſtiſſimi Codicis exemplo ipſum Librum tuetur inter alios Wolfangus Lazius in præfatione

ſatione ad eundem Abdiam, cujus teſtimonio utitur etiam Stanislaus Hoſius ſcriptor doctiſſimus in confeſſione Catholicæ Fidei. Neque ii qui contra ſentiunt, negant, vel ire inficias poſſunt, pleraque in eo Libro vera contineri, ac præſertim benedictionem, ſeu orationem in Pontificali noſtro, & in multis aliis deſcriptam, cum qua multa quidem habet communia S. Ambroſii deprecatio ſuper Virginem velandam quæ legitur in fine egregii Libri, quem inſcripſit, *De inſtitutione Virginis*; quemque Viri Clariſſimi Monachi Benedictini e Congregatione S. Mauri, ſcriptum docent fuiſſe a S. Doctore Mediolanenſi Epiſcopo circa annum Chriſti CCCXCII.

§. XXIV.

Tum Pontifex, accepta mitra, ſtans dicit ſequentem benedictionem ſuper illas genuflexas. *Benedicat vos Deus Pa ✠ ter, & Fi ✠ lius, & Spiritus ✠ Sanctus omni benedictione ſpirituali, ut manentes ſemper incorruptæ, inviolatæ, & immaculatæ, ſub veſtimento Sanctæ Mariæ Matris Domini noſtri Jeſu Chriſti, requieſcat ſuper vos Spiritus ſeptiformis gratiæ, Spiritus ſapientiæ & intellectus, Spiritus conſilii & fortitudinis, Spiritus ſcientiæ & pietatis; & repleat vos Spiritus timoris Domini, fragiles ſolidet, invalidaſque confirmet, pietate allevet, & mentes regat, vias dirigat, cogitationes ſanctas inſtituat, actus probet, opera perficiat, charitate ædificet, ſapientia illuminet, caſtitate muniat, ſcientia inſtruat, Fide firmet, in virtute multiplicet, in ſanctitate ſublimet, ad patientiam præparet, ad obedientiam ſubdat, ſobrias protegat, & pudicas in infirmitate viſitet, in dolore relevet, in tentatione cuſtodiat, in proſperitate temperet, in iracundia mitiget, in iniquitate emundet; infundat gratiam, remittat offenſam, tribuat diſciplinam. Ut his, & ſimilibus virtutibus fultæ, & ſanctis operibus illuſtratæ, illa ſemper ſtudeatis agere, quæ digna fiant remuneratione. Illum habeatis teſtem, quem habituræ eſtis Judicem; & vos aptetis, ut præfulgentem geſtetis in manu lampadem, intraturæ Sponſi thalamum, occurratis cum gaudio, & nihil in vobis reperiat fœtidum, nihil ſordidum, nihil occultum, nihil corruptum, nihil inhoneſtum, ſed niveas, & candidas animas, corporaque lucida, atque ſplendida; ut cum ille dies tremendus remunerationis juſtorum, retributioniſque malorum advenerit, non inveniat in vobis ultrix flamma, quod urat, ſed divina pietas, quod coronet; quas jam in hoc ſeculo converſatio religioſa mundavit, ut ad tribunal æterni Regis aſcenſuræ, celſaque palatia, cum eiſdem mereamini habere protectionem, qui ſequuntur Agnum, & cantant canticum novum ſine ceſſatione, illic percepturæ præmium poſt laborem, ſemperque maneatis in viventium regione. Atque ipſe benedicat vos de cælis, qui per Crucis paſſionem humanum genus eſt dignatus venire in terris redimere, Jeſus Chriſtus Dominus noſter, qui cum æterno Patre, & Spiritu Sancto in unitate perfecta vivit, & regnat Deus, in ſecula ſeculorum. ℟. Amen.*

COMMENTARIUS.

I. VAriæ ſunt in variis mſs. Pontificalibus benedictionum formulæ, quæ Virginibus conſecratis dari ſolitæ erant. In ms. Pontificali Anglicano Monaſterii Gemmeticenſis duplex extat benedictio, una brevior hunc in modum: *Effunde Domine benedictionem cæleſtem ſuper hanc famulam tuam ſororem noſtram N. quæ ſe humiliavit ſub dextera tua*. Altera vero prolixior ſub hac forma: *Protege eam protectione tua divina*. Amen. *Fugiat univerſa delicta, ſciat ſibi bona deſideria præparata, ut Regni cæleſtis ſancta conquirat lucra*. Amen. *Pareat ſemper divinis præceptis, ut te adjuvante vitet incendia carnis, omnemque libidinem pravæ voluptatis ſuperet amore caſtitatis, habeat in ſe oleum ſanctitatis, & lætetur cum lampadibus ſempiternis*. Amen. *Geſtet in manibus faces ſanctas, & apud ſapientes, & caſtiſſimas animas Duce Chriſto, introire mereatur januam Regni Cæleſtis. Quod ipſe præſtare dignetur, cujus Regnum, & imperium ſine fine permanet in ſecula ſeculorum. Benedictio Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti permaneat tecum hic, & in perpetuum*. In Ordine antiquo Romano, in Pontificali ms. Barenſi, una tantum extat benedictio, quam nos juxta noſtri Romani Pontificalis ordinem, ſuperius enarravimus, incipitque hunc in modum: *Bene ✠ dicat vos conditor cæli, & terræ, Deus Pater omnipotens, qui vos eligere*

gere dignatus ad beatæ Mariæ matris Domini noſtri Jeſu Chriſti conſortium &c. Porro, ut alias omittam benedictionum formulas, eam quæ in præſenti §. extat, totidem pene verbis legere eſt in ms. Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ Num. 4744.

II. Multa autem ſunt quæ in hac noſtra benedictione prolixa continentur, quæque ſparſim in Commentariis a nobis enarrata ſunt. Iis ergo omiſſis notanda cenſui ea verba, quibus in fine benedictionis precatur Pontifex, ut cum illis mereantur Sacræ Virgines habere protectionem, *qui ſequuntur Agnum, & cantant canticum novum ſine ceſſatione &c.* Alludit ad locum Apocalypſis Cap. XIV. ad quem inter alios Patres jam olim alluſerat S. Auguſtinus in Libro *De Sancta Virginitate*, Cap. XXVII. ubi Virgines ipſas alloquens, ita ſcripſit: Vos afferetis ad nuptias Agni canticum novum, quod cantabitis in citharis veſtris. Non utique tale, quale cantat univerſa terra, cui dicitur: *Cantate Domino canticum novum, cantate Domino univerſa terra*; ſed tale quale nemo poterit dicere, niſi vos. Sic enim vos vidit in Apocalypſi quidam præ ceteris dilectus ab Agno, qui diſcumbere ſuper pectus ejus ſolitus erat, & bibebat, & eructabat mirabilia ſupercæleſtia, Verbum Dei. Ipſe vos vidit, duodecies duodena millia Sanctorum Citharœdorum illibatæ virginitatis in corpore, inviolatæ veritatis in corde: & quia ſequimini agnum quocumque ierit, ſcripſit ille de vobis. Quo ire putamus hunc Agnum, quo nemo eum ſequi, vel audeat, vel valeat, niſi vos? Quo putamus eum ire? In quos ſaltus, & prata? Ubi credo ſunt gramina gaudia, non gaudia ſeculi hujus vana, inſaniæ mendaces, nec gaudia qualia in ipſo Regno Dei ceteris non virginibus erunt, ſed ceterorum omnium gaudiorum ſorte diſtincta. Gaudium Virginum Chriſti, de Chriſto, in Chriſto, cum Chriſto, poſt Chriſtum, per Chriſtum, propter Chriſtum. Gaudia propria Virginum Chriſti, non ſunt eadem non Virginum, quamvis Chriſti. Nam ſunt aliis alia, ſed nullis talia &c. Ita ille, qui in ſequentibus duobus Capitibus complura ſcribit lectu digna; quæ pene totidem verbis ſua fecit Auctor Vitis Myſticæ, ſeu tractatus *De Paſſione Domini*, Capite XXXI. inter Opera S. Bernardi.

III. Neque inſuper omitti debent, quæ paulo ante Pontifex ipſe bene precatus fuerat, Virgines alloquens: *Illum habeatis teſtem, quem habituræ eſtis judicem, & vos optetis, ut præfulgentem geſtetis in manu lampadem, intraturæ ſponſi thalamum occurratis cum gaudio &c.* Eſt enim is locus deſumtus ex Euangelio Sancti Matthæi, Capite XXV. ubi narratur inſignis parabola de decem Virginibus, ad quam alludens S. Gregorius Nazianzenus in Libro *Præcepta ad Virgines*, ita ait.

Ac timor inceſſit mentem, ne forte ſalutis
Fundamenta meæ molli jaciens in arena,
Obruar a pluviis fluviiſque & turbine venti:
Aut velut in ſiccam labentia fluminis terram,
Protinus ipſe quidem exoriar, ſed ſolis acutis
Areſcam radiis tactus, moriarque repente,
Aut etiam placido recreanti membra ſopore,
Inſerat impurum ſemen mihi lividus hoſtis,
Pinguia zizanium qui fundit in arva nocivum.
Aut cum caſta decas privans ſua lumina ſomno,
Ardentemque facem geſtans, perfuſaque luce
Ætherea Chriſtum venientem ex arce manebit,
Ut ſplendens rutilo, veluti decet, obvia fiat,
Annumerer ſtultæ claſſi, tenuemque micantem
E facibus lucem cernens, jam forte propinqua
Principis Æterni ſobole: languente lucerna
Tum ſero infelix oleum vitale requiram,
Et foribus clauſis, thalamo miſer arcear illo,
In quo pectoribus puris commixtus amore
Chriſtus ſplendorem tribuit, famamque perennem.

Et tandem concludens, inquit.

At nos o chari juvenes, charæque puellæ
Quarum ſanctus amor Chriſti pia pectora cepit,
Connubium Patris æterni celebremus ovantes:
Atque ſuas omnes accenſas uſque lucernas
In manibus teneant divinæ imitamina lucis,
Quas ſermo, & morum, vitæque elegantia ſemper
Excitet, in cælos ut lucida flamma feratur.

§. XXV.

Deinde Pontifex ſedens cum mitra, publica voce anathema ponit, nequis eas a Divino ſervitio, quæ vexillo caſtitatis ſubjectæ ſunt, abducat; nullus earum bona ſurripiat, ſed ea cum quiete poſſideant, in hanc formam: *Auctoritate Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus, firmiter, & ſub interminatione anathematis inhibemus, nequis præſentes Virgines, ſeu Sanctimoniales a Divino ſervitio, cui ſub vexillo caſtitatis ſubjectæ ſunt, abducat, nullus earum bona ſurripiat, ſed ea cum quiete poſſideant. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, maledictus ſit in domo, & extra domum; maledictus in civitate, & in agro; maledictus vigilando, & dormiendo; maledictus manducando, & bibendo, maledictus ambulando, & ſedendo; maledicta ſint caro ejus, & oſſa, & a planta pedis uſque ad verticem non habeat ſanitatem. Veniat ſuper illum maledictio hominis, quam per Moyſen in Lege Filiis iniquitatis Dominus permiſit. Deleatur nomen ejus de libro viventium, & cum juſtis non ſcribatur. Fiat pars, & hæreditas ejus cum Cain fratricida; cum Dathan, & Abiron; cum Anania, & Saphira; cum Simone Mago, & Juda proditore, & cum eis, qui dixerunt Deo*; Recede a nobis, ſemitam viarum tuarum nolumus. *Pereat in die*

die judicii; devoret eum ignis perpetuus cum diabolo, & Angelis ejus, niſi reſtituerit, & ad emendationem venerit. Fiat, fiat.

COMMENTARIUS.

I. HÆc Rubrica tum in aotiquo Romano Ordine, cum io multis mſs. libris Pontificalibus hunc in modum deſcribitur: *Deiude publica voce baunum Epiſcopalem imponat, ne quis eum* (puta Virginem conſecratam) *a divino ſervitio ſub vexillo caſtitatis impediat, ut bona ſua eum pace, & quiete poſſideat*. De banno Epiſcopali multa videri poſſunt apud Carolum Dufreſne In ſuo Gloſſario ad Scriptores mediæ, & infimæ latinitatis. Hic profecto pœnam ſignificat, qoæ ſacrilegis irrogator. Quod formulam ipſius ſpectat, nullibi eam reperi; eſt tamen conſona cum antiqoiſſimis, ac prolixis excommunicationis formulis a Martenio editis Lib. III. *De antiquis Ecleſiæ ritibus*, Cap. IV.

II. Præter autem pœnam ſpiritualem anathematis, Leges etiam civiles duriſſime in eos animadvertunt, qui Virgines diripiunt, invadunt, vel opprimunt, uti videre eſt in Conſtitutione XVII. Juſtiniaoi Imperatoris, Authenticorum Collatione III. Tit. IV. *De mandatis Principum*. Ex Concilio Lexovienſi, quod celebratum eſt anno MCVI. præſente Henrico I. Angliæ Rege, & Normanniæ Duce cautum eſt, *ut ei qui Virginem violaverit, effodiautur oculi, & genitalia præcidautur*. Ex laudato Juſtiniano in Novella Conſtitutione CXXIII. Cap. XLIII. quem Gratianus intexuit in Can. *Si quis rapuerit*, XXVII. Queſtione I. is qui Aſcetriam, ideſt monacham corruperit, vel ſollicitaverit, capite plectitur, bonaque ejus monaſterio vindicantur, & mulier cum ſuis rebus cautiori, ideſt, diſtrictiori monaſterio traditur. Multa de raptu Virginum videri poſſunt in Commeotario Can. XXVII. Chalcedonenſis, quem erudite explicavit eruditus Adoleſcens Hieronymus Calabreſius Viterbienſis noſtro I. Tomo Conciliorum.

III. Eo quidem atrocius eſt hujuſmodi crimen, quod non unum tantum crimen, ſed triplex reputatur. Primum eſt Inceſtus ex teſtimonio Sancti Cypriani in Epiſtola LXII. *Quid Chriſtus Dominus*, inquit, *& Judex noſter, cum Virginem ſuam ſibi dieatam, & ſanctitati ſuæ deſtinatam jacere cum altero cernit, quam indignatur, & iraſcitur? Et quas pœnas inceſtis ejuſmodi comminatur?* Inceſtas ideo dicit conjunctiones, quia Virgo Deo dicata eſt mater ſpiritualis, tamquam Sponſa Chriſti, qui eſt Pater noſter. Can. *Qui abſtulerit*. XII. Quæſtione II. Sic Sacerdos, qui Virginem coofecravit, ſi eam vitiaverit, inceſtum committit, utpote Pater ſpiritualis. Unde Optatus Milevitanus Lib. II. adverſus Donatiſtas, quendam Pſeudo-epiſcopum, ac hominem impuriſſimum ſugillans, *Supermemoratus Felix*, inqoit, *inter erimina ſua, & facinora uefanda, ab eo eomprebenſa puella, cui mitram ipſe impoſuerat, a qua paulo aute Pater vocabatur, uefarie inceſtare minime dubitavit*.

IV. Secuodum crimen eſt adulterium, quia ſcilicet in Virgine Deo dicata committitur, quæ eſt Sponſa Chriſti: quamobrem S. Ambroſius ad Virginem lapſam, Cap. V. hanc affert rationem: *Nam ſi inter decem teſtes confectis ſponſaliis, nuptiis conſummatis, quævis femina viro conjuncta mortali, non ſine magno periculo perpetrat adulterium; quid quod inter innumerabiles teſtes Eccleſiæ coram Angelis, & exercitibus cæli facta copula ſpiritualis per adulterium ſolvitur*. Eo ſcelere inceſtom magis, quam adulterium contrahi tradit in Lib. I. adverſus Jovinianom S. Hieronymus, ſic dicens: *Virgines enim, quæ poſt conſecrationem nupſerunt, non tam adulteræ ſunt, quam inceſtæ*.

V. Tertiom crimen eſt ſacrilegium, qood in ipſa nefaria copula committitur, quia ſcilicet Virgo profeſſa, eſt vas Deo ſacratum, uti paſſim loquuntur Patres, quinimo ſimul & adulterium, & ſacrilegium perpetrari, addiſcere licet ex Epiſtola Epiſcoporum in cauſa Pictavienſis Monaſterii Beatæ Radegundis apud S. Gregorium Turonenſem Lib. IX. Cap. XXXIX. *Si fortaſſis Chriſto relicto, homini voluerit nubere, diabolo captivante, non ſolum ipſa quæ refugit, ſed etiam ille, qui ei conjunctus eſt, turpis adulter, & potius ſacrilegus, quam maritus*. Quartum quoque facinus io eodem conjungi crimine, nimirum apoſtaſiam, ob eamque cauſam dici ipſas Virgines prævaricari, liquido conſtat ex Synodo Ancyrana Can. XVIII. & Arauſicano I. Can. XXVIII. Quatuor ſane hæc ſimul ſcelera in uno crimine Lutherus ſpurciſſimos perpetravit, quum e monaſterio Vittembergenſi Catharinam Bore ſolemni ritu Deo dicatam, ac profeſſam ſibi impie in uxorem duxit.

§. XXVI.

Tum dicitur *Alleluja*, ſive ultimus verſus Tractus, vel ſequentiæ, & cetera uſque ad Offertorium incluſive, Virginibus in ordine ſuo manentibus. Offertorio dicto, ſingulæ Virgines conſecratæ velatis capitibus, ad manus Pontificis in faldiſtorio ante medium Altaris cum mitra ſedentis, offerunt coram eo genuflexæ, quælibet candelam accenſam. Interim parantur pro eis tot hoſtiæ conſecrandæ, quot ſunt ipſæ numero.

COMMENTARIUS.

I. TRadunt paſſim Libri antiqui mſs. Pontificales hunc ritum, ut velato capite, dicto offertorio, ad manus Epiſcopi Virgines offerant, non quidem cereos accenſos, ſed forte, uti moris erat, panem & vinum; legimus enim in ms. Pontificali S. Gatiani Turonenſis ante

annoa

annos DCCC. ſcripto, ut poſt acceptum quidem ſacrum velamen relinquens puella cereos, offerat oblationem, iterumque eoſdem accipiens teneat, uſque dum communicet, & finiatur Miſſa. Idipſum habet ms. Pontificale Eccleſiæ Remenſis annorum D. Pontificale ms. S. Victoris Pariſienſis ejuſdem ætatis, & alia complura. Pontificale vero ms. Eccleſiæ Autiſſiodorenſis ritum ipſum ita deſcribit: *Deinde legatur Euangelium, & præparentur tot hoſtiæ, quot ſunt Virgines conſecratæ, cum hoſtia Epiſcopo præparata; & cantando offertorium omnes Virgines conſecratæ offerant ad manum Epiſcopi cereos ſuos cum pane & vino, & denariis, & poſt agatur Miſſa ordine ſuo &c.* Ex ms. Pontificali Bibliothecæ Vaticanæ, Num. 4744. offerunt quidem Virgines ad manum Epiſcopi cereos accenſos; alia vero donaria offerre, eſt in ipſarum Virginum arbitrio: *Offertorio cantato, ipſæ velatis capitibus ad manus Epiſcopi afferant candelas accenſas, & alia ſi velint.*

II. Certe licet quævis pactio, & exactio pro conſecratione Virginum ſimoniaca ſit, & paſſim a Sacris Synodis, & Sanctis Patribus improbata; laudabilem tamen conſuetudinem præberi Epiſcopo munuſcula non videri improbandam, ait Pax Jordanus Epiſcopus Tragorienſis Tomo 1. *Elucubrationum diverſarum*, Lib. v. Tit. v. Num. xxx. ubi etiam addit, Eminentiſſimum Dominum Federicum Cornelium S. R. E. Cardinalem, unum e Dominis Cardinalibus, qui negotiis Epiſcoporum præfecti ſunt, retuliſſe ſibi, *Sacram ipſam Congregationem ſenſiſſe ſingulas moniales nummum aureum per ſingulas poſſe offerre, idemque cenſuiſſe de paramentis ſacris, ſive aliis rebus ab eiſdem monialibus confectis*. Tum ita concludit Jordanus: *Conſuetudines Eccleſiarum pro diverſitate locorum diverſæ ſunt; & alicubi divitiarum affluentia, Monialium æmulatio, & alii minus probandi impulſus operantur, largas fieri donationes, expoliando conſanguineos pauperes, ut ſuperfluis induant divitem Epiſcopum, ex quibus ſcandalizantur ſeculares, & alia proficiſcuntur incommoda; ideoque parce agendum erit ad effugiendam avaritiæ notam, & ad alios congruentes reſpectus.* Plura hic addi poſſent de quarundam Monialium prodigalitate, & nonnullorum Antiſtitum ingluvie, ſed ſatis ſuperque locutus eſt laudatus Jordanus Tragorienſis Epiſcopus.

§. XXVII.

Facta oblatione Pontifex cum mitra ſedens, lavat manus; deinde depoſita mitra, ſurgit, & proſequitur Miſſam more conſueto. Secreta.

Oblatis hoſtiis, quæſumus Domine, præſentibus famulabus tuis perſeverantiam perpetuæ virginitatis accommoda; ut apertis januis Summi Regis adventu, Regnum cæleſte cum lætitia mereantur intrare. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

§. XXVIII.

Poſtquam Pontifex ſe de corpore, & ſanguine communicaverit, tum accedunt ad ſupremum gradum Altaris Virgines ipſæ, binæ, & binæ; & ibidem genuflectunt; Pontifex vero ſingulas communicat: & omnibus communicatis, ipſæ Vigines ante Altare, ut in Miſſa fuerunt genuflexæ, ſimul cantant Antiphonam Tono 1. *Mel & lac ex ore ejus ſuſcepi, & ſanguis ejus ornavit genas meas.* Interim Pontifex ablutionem ſumit; tum accepta Mitra, ſtans lavat manus; deinde perficit Miſſam. Poſtcommunio.

Deus qui habitaculum tuum in corde pudico fundaſti: reſpice ſuper has famulas tuas; & quæ caſtigationibus aſſiduis poſtulant, tua conſolatione percipiant. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Facta cereorum oblatione Pontifici a conſecratis Virginibus, Pontifex ipſe Miſſam proſequitur, qui poſtquam Chriſti corpus ac ſanguinem ſumſit, Virgines etiam juxta priſcum Eccleſiæ ritum communicat: Id quod præſcribunt tum vetus Ordo Romanus, tum etiam varii mſs. Libri Pontificales; qui etiam mandant, ut Sacræ Virgines de ipſa communione reſervent, ut inde communicent: *Miſſa ordine ſuo finita* (ait Ordo Romanus) Virgo *communicet: poſtquam communicavit, reſervet de ipſa communione, unde uſque in diem octavum communicet.* Cui conſonat Codex ms. S. Gatiani Turonenſis ante annos DCCC. exaratus, dicens: *Stans inclinata uſque dum finiatur Miſſa, & communicet, & reſervet de ipſa communione; unde uſque in diem octavum com-*

communicet. Idipſum legere eſt in Pontificali Saliſburgenſi annorum DC. in Remenſi S. Remigii annorum D. in duobus tribuſve aliis Remenſibus B. Mariæ, & in Abriucenſi Monaſterii Savinenſis annorum circiter CD. in Noviomenſi Monaſterii Compendienſis, & in Pariſienſi annorum CCC. de quibus videri poteſt Martenius Lib. II. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VI. Num. XV. & Joannes Morinus *De Sacris Ordinationibus*, Parte II. ubi inter alia ex Fuxiani apud Tholoſates Collegii Bibliotheca Pontificalis officii Librum profert, in quo idem ritus deſcribitur. Verum in ms. Codice Vaticano annorum circiter CD.& in quibuſdam aliis recentioribus tantum præſcribitur, ut tribus diebus communicent: *Miſſa ſuo ordine peracta communicent; & hæc per tres dies*. Ita quidem laudatus ms. Codex Bibliothecæ Vaticanæ. Porro puto, datam illis fuiſſe Sacram Hoſtiam ad communicandum per octo dies, ut argumentum eſſet ſummæ conſecratarum Virginum dignitatis; cum ceteroqui conſtet, in Ordinatione dumtaxat Sacerdotum, eum ritum antiquitus ſervari conſueviſſe.

II. Non eo inficias, quin olim ſæviente perſecutione introductum fuerit, ut cum in locis abditis ſacra Synaxis peragebatur, qui ad eam conveniebant, non ſolum de oblatis participarent, ſed particulas quoque acceptas a Sacerdote ſecum deferrent, & domi reverenter cuſtodirent, ut, quia quotidie vitæ periculum eis imminebat, quotidie ſeipſos poſſent ſacra communione ad certamen præparare. Pluribus id quidem oſtendit eruditiſſimus Joannes Cardinalis Bona Lib. II. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XVII. Num. IV. ubi inter alia præclariſſimum locum producit ex Epiſt. CCLXXXIX. S. Baſilii Magni, qui ad Cæſariam Patriciam ita ſcribit: *Quoniam vero per tempora illa perſecutionum cogebantur homines neceſſario Sacerdote, vel Miniſtro non præſente, propriis manibus percipere communionem: non eſt niſi ſupervacuum, ut demonſtrem, illam ipſam rem non eſſe graviter, & inique ferendam, eo quod inveterata conſuetudo hoc ipſum revera confirmatum dederat. Nam & illi omnes, qui per eremos, vitam Monaſticam inſtituunt, ubi copia non ſuppetit Sacerdotis, cum habeant domi communionem, de ſuis manibus illam percipiunt. Alexandriæ autem, & per Ægyptum unuſquiſque etiam de plebe ut plurimum habet domi ſuæ communionem*. Et paucis interjectis: *Idem igitur quoad poteſtatem eſt, ſive quis de manu Sacerdotis partem unam aliquam percipiat, ſive partes ſimul quamplurimas*. Ubi nota, etiam ceſſante perſecutione, diu poſt redditam Eccleſiæ pacem, domeſticam communionem viguiſſe: id quod multis Scriptorum teſtimoniis oſtendi poſſet. Verum ſublata demum ea conſuetudine, prærogativa Sacerdotum dumtaxat, & conſecratarum Virginum fuit, ut eis uſque ad ſeculum decimumquartum ſacra hoſtia daretur ad communicandum per aliquot dies.

III. Porro in editis longe ante emendationem Clementis VIII. Pontificalibus, paulo fuſius explicatur ritus communicandi Sacras Virgines, quem puto hoc loco minime omittendum. Sic autem ajunt: Facta confeſſione, & data ab Epiſcopo abſolutione, ipſe Epiſcopus manu dextra ſignum Crucis ſuper eas producit: tum accedunt ad ſupremum gradus Altaris Virgines ipſæ binæ, & binæ, & ibidem genuflectunt. Pontifex vero ponit hoſtias conſecratas ſuper patenam pro numero Virginum, & accipiens ſucceſſive manu dextra inter pollicem, & indicem ſingulas hoſtias, cum eis ante faciem communicandæ format ſignum Crucis, & continuo cum ſiniſtra patenam dextræ ſupponit, ac ſingulas communicat, cuilibet dicens: *Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti cuſtodiat te, & perducat in vitam æternam*. Quælibet, priuſquam communionem ſumit, oſculatur manum dextram Pontificis; unus Capellanorum Pontificis ſuperpellicio indutus, ſtans juxta cornu Epiſtolæ Altaris, Calicem habens, non illum cum quo Pontifex celebravit, ſed alium cum vino, & mappulam mundam in manibus: ad quem ſingulæ communicatæ accedunt, & ſe purificant, extergunt os, & ad partem, ut prius, genuflectunt. Omnibus communicatis, ipſæ Virgines ante Altare, ut in Miſſa fuerunt genuflexæ, ſimul cantant Antiphonam: *Mel & lac ex ejus ore ſuſcepi, & ſanguis ejus ornavit genas meas*.

IV. Eſt profecto deſumta hæc Antiphona, ſicut & aliæ complures ex officio S. Agnetis, quæ ad ſui Baptiſmi ritum alludens, ea verba protulit. Etenim mos olim fuit, ut præter Sacram Corporis, & Sanguinis Chriſti communionem lac & mel recens baptizatis traderetur, teſte Tertulliano, qui in Libro *De Corona militis*, Cap. III. De baptiſmo agens, *Dehinc*, inquit, *ter mergitamur.... Inde ſuſcepti lactis & mellis concordiam præguſtamus*. Et Lib. I. adverſus Marcionem Cap. XIV. de eodem ritu diſſerens, ſic ait: *Sed ille quidem uſque nunc nec aquam reprobavit Creatoris, qua ſuos abluit, nec oleum, quo ſuos unguit, nec mellis, & lactis ſocietatem, qua ſuos infantat, nec panem quo ipſum corpus ſuum repræſentat*. Nequis autem putet, fuiſſe hanc peculiarem Eccleſiæ Africanæ conſuetudinem, eandem diſciplinam in aliis quoque Eccleſiis viguiſſe, diſerte aſſerit S. Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos, ubi ita inquit: *Multa alia quæ per traditionem in Eccleſiis obſervantur, auctoritatem ſibi ſcriptæ legis uſurpaverunt, velut in lavacro ter caput mergitare, deinde egreſſos lactis, & mellis præguſtare concordiam ad infantiæ ſignificationem*. Alibi tamen idem S. Eccleſiæ Doctor, in Cap. ſcilicet LV. Iſaiæ ſcribens, non lactis, & mellis, ſed vini quidem, & lactis meminit; etenim illa verba explicans, quibus jubemur emere vinum & lac, ita ſcribit: *Quod vinum miſcuit & ſapientia in cratere ſuo, omnes ſtultos ſeculi, mundique ſapientiam non habentes provocans ad bibendum; & ut non ſolum vinum emamus, ſed & lac, quod ſignificat innocentiam parvulorum: qui mos ac typus in Occidentis Eccleſiis hodie uſque ſervatur, ut renatis in Chriſto vinum lacque tribuatur*. Verum non modo uſque ad S. Hieronymi tempora, ſed etiam uſque ad medium ſeculum nonum perſeveraſſe in Occidente hunc ritum, perſpicue oſtendit Martenius ex Joannis Disconi Epiſtola ad Senarium, quæ extat apud Joannem Mabillonium Tomo I. *Muſei Italici*; additque etiamnum ſervari hunc ritum apud Æthiopes.

V. Fateor equidem, nullibi me reperiſſe in antiquis, recentioribuſve Pontificalibus Libris, dari ſolitum lac & mel conſecratis Virginibus, puto nihilominus recte ea verba, *lac & mel ex ore ejus ſuſcepi &c.* ab ipſis recitari, ut oſtendant ipſas, quæ Sacræ Euchariſtiæ participes factæ ſunt, & ſeculi pompis per ſuam conſecrationem, ac deſponſationem cum Æterni Patris Filio, renunciarunt, terram promiſſionis accepiſſe, lacte & melle fluentem, ut ex Sacris Literis Sancti Eccleſiæ Patres paſſim docent.

§. XXIX.

§. XXIX.

Miſſa finita, Pontifex dat benedictionem ſolemnem. Et quia in nonnullis Monaſteriis eſt conſuetudo quod loco Diaconiſſatus, Virginibus conſecratis datur facultas incipiendi horas Canonicas, & legendi officium in Eccleſia, Pontifex ſtans ante Altare ſine mitra, Virginibus conſecratis coram eo genuflexis, dicit: ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*. *Exaudi Domine preces noſtras, & ſuper has famulas tuas ſpiritum tuæ bene ✠ dictionis emitte; ut cæleſti munere ditatæ, & tuæ majeſtatis gratiam poſſint acquirere, & benevivendi aliis exemplum præbere. Per Chriſtum Dominum noſtrum*. ℟. *Amen*.

§. XXX.

Tum ſedet Pontifex accepta Mitra, & tradit Breviarium illis, ambabus manibus ipſum tangentibus, dicens: *Accipite librum, ut incipiatis horas Canonicas, & legatis officium in Eccleſia. In nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti*. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. FUſe de Diaconiſſis actum a nobis fuit in Commentario ad Canonem XV. Chalcedonenſem. Quod autem in Rubrica dicitur, eſſe in aliquibus Monaſteriis conſuetudinem, *quod loco Diaconiſſatus, virginibus conſecratis datur facultas incipiendi horas canonicas, & legendi officium in Eccleſia*, in nullo ms. Pontificali reperi. Silveſter quidem Prieras Sacri Palatii olim Magiſter Dominicanæ Familiæ Theologus inſignis, & Canonici Juris Conſultus, in ſua Summa, verbo *Conſecratio II.*, ubi ex Petro Paludano in IV. Diſtinctione XXXVIII. Quæſtione V. quinque eſſe monialium vela affirmat, *Tertium*, inquit, *eſt ordinationis, quod datur anno XL.* cum ſcilicet, ut ait Barboſa Juris Eccleſiaſtici univerſi Lib. I. Capite XXXXIV. monialis ordinatur præpoſita ad inchoandum officium, & Homilias legendas, quod aliis non licet: talis autem ordinata olim, ut quidam volunt, Diaconiſſa dicebatur, quæ hoc velo ante XL. annum non donabatur, ut in Cap. *Diaconiſſam* XVII. Quæſtione I. *Diaconiſſa ideo ſic dicitur*, inquit Silveſter, *quia datur aliqua benedictio, ex qua accipit officium inchoandi horas in choro; unde Epiſcopus dat ei ad tangendum Breviarium, in quo ſunt homiliæ de Evangeliis in matutinis: quod quidem adhuc ſervatur poſt virginum conſecrationem in eodem officio Miſſæ; ſed non conſuevit dari velum in hoc, nec expectari illa ætas, ſed ex communi conſuetudine hoc fit, quando conſecrantur, ſeu velantur. Quod etiam fit ante XXV. annum*. Videtur ex parte exſcripſiſſe ea quæ docet Gloſſa Juris Canonici in laudatum Canonem *Diaconiſſam*.

II. Sacras virgines jam a primis Chriſti ſeculis conſueviſſe horas Canonicas, & divinum officium recitare, paſſim tradunt Sancti Eccleſiæ Patres, inter quos S. Hieronymus ad Lætam ſcribens de educatione filiæ, quam Religioni devoverat, omnes pernumerat ab ea evolvendas horas canonicas, quibus maxime eo tempore monaſteria virginum occupabantur: *Aſſueſcat*, inquit, *ad orationes, & Pſalmos nocte conſurgere, mane Hymnos canere, Tertia, Sexta, Nona hora ſtare in acie quaſi bellatricem Chriſti, accenſaque lucerna reddere ſacrificium veſpertinum. Orationi lectio, lectioni ſuccedat oratio*. Cum vero Monaſterium in Epiſtola ad Euſtochium de Epitaphio Paulæ deſcribit idem ipſe Hieronymus, & turmas virginum, quarum parens, & magiſtra erat S. Paula, eaſdem ipſis inculcat ſex horas canonicas, & lectionem creberrimam Sacræ Scripturæ: *Poſt virorum Monaſterium, quod viris tradiderat gubernandum, plures virgines, quas e diverſis Provinciis congregarat, tam nobiles, quam medii, & infimi generis in tres turmas, monaſteriaque diviſit, ita dumtaxat, ut in opere, & in cibo ſeparatæ, pſalmodiis, & orationibus jungerentur. Poſt Alleluja cantatum, quo ſigno vocabantur ad Collectam, nulli reſidere licitum erat, ſed prima, ſeu inter primas veniens, cæterarum operiebatur adventum, pudore, & exemplo ad laborem eas provocans, non terrore. Mane, Hora Tertia, Sexta, Nona, Veſpere, noctis medio per ordinem Pſalterium cantabant: nec licebat cuiquam ſororum ignorare Pſalmos, & non de Scripturis Sanctis quotidie aliquid diſcere. Die tantum Dominico ad Eccleſiam procedebant, ex cujus habitabant latere; & unumquodque agmen matrem propriam ſequebatur; atque inde pariter revertentes inſtabant operi diſtributo &c.* Ergo conſueverunt jam olim Sacræ Virgines divinum officium ſimul recitare, & quod nullæ adhuc Eccleſiæ in ſuis monaſteriis eſſent, ſolitæ erant una cum laicis ad communionem Eccleſiam pergere. Quod idem de compluribus Monachis æque conſtat, uti dictum eſt noſtro I. Tomo Conciliorum in Commentario Canonis IV. Chalcedonenſis.

III. Plura quidem de Divini Officii recitatione tum in Oriente cum in Occidente, tum primis, tum in ſequentibus ſeculis, tum a Viris, tum a religioſis feminis ſervata, docet eruditiſſimus Thomaſſinus Parte I. *Diſciplinæ*, Lib. II. Cap. LXXIII. & ſeqq. Unde vi hujuſce inveteratæ conſuetudinis, recte hodie docet ſanior Theologorum pars, pec-

care quidem læthaliter Moniales, ſi divinum Officium, vel privatim recitare omitterent, ſive hoc fieret frequenter, ſive ſemel dumtaxat, Quia ſcilicet, cum conſuetudo legitime præſcripta, ſi eſt rationabilis, nimirum de re honeſta, juri divino, aut naturali minime diſſona, & per debitum tempus præſcripta, vim habeat obligandi per modum legis, uti conſtat ex Cap. ultimo *De conſuetudine*, & ex communi Doctorum ſententia; recte admodum ſequitur, teneri Moniales ſub gravi conſuetudinem ipſam ſervare, adeoque divinum officium recitare. Porro cavere debet monialis cui data eſt facultas incipiendi horas Canonicas, & orationem ad ipſas recitandi, ne eam ſalutationem dicat, *Dominus vobiſcum*. Id quod ex generali Eccleſiæ conſuetudine Subdiaconis æque, ac Diaconis vetitum eſt, ut ſe ſcilicet inferiores Sacerdotibus cognoſcerent, uti docet Durandus in ſuo divinorum Officiorum Rationali Lib. IV. Cap. XIV. Porro legens Euangelium, & benedicens Cereum Paſchalem, profert eam ſalutationem Diaconus, *quia tunc utitur officio Prædicatoris, & pronunciat doctrinam ab ipſo Chriſto immediate prolatam*; & quod cereum Paſchalem ſpectat; *quia tunc Chriſti reſurrectionem repræſentat*; ut ſcite explicat laudatus Durandus. Vide quæ de ipſa ſalutatione *Dominus vobiſcum* diximus in Opere noſtro *De Codice Sancti Euangelii &c.* Lib. II. Cap. XV.

§. XXXI.

Surgit Pontifex, mitra depoſita; & converſus ad Altare, incipit Hymnum, *Te Deum laudamus*, quem Chorus proſequitur uſque ad finem; & eo finito, duo ex Choro dicunt: *Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis*. Reſpondet Chorus: *A templo ſancto tuo, quod eſt in Jeruſalem*. Et Pontifex ſtans in cornu Epiſtolæ Altaris, converſus ad Altare, ex Libro ibidem ſuper Altari poſito dicit.

Actiones noſtras, quæſumus, Domine, adſpirando præveni, & adjuvando proſequere; ut cuncta noſtra oratio, & operatio a te ſemper incipiat, & per te cœpta finiatur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

§. XXXII.

Poſt hæc Virgines conſecratæ revertuntur ad portam Monaſterii, ubi Pontifex eas coram ſe genuflexas præſentat Abbatiſſæ ſimiliter genuflexæ, dicens: *Vide, quomodo iſtas conſecratas Deo ſerves, & repræſentes immaculatas; redditura pro eis rationem ante tribunal Sponſi earum, venturi Judicis.* Tum Pontifex redit ad Eccleſiam, dicens: *Dominus vobiſcum. Initium Sancti Euangelii ſecundum Joannem. In principio &c.* Et ſacris veſtibus depoſitis, vadit in pace.

COMMENTARIUS.

I. Nihil de iis prorſus quæ in §. XXXI. continentur, vel in recentioribus Pontificalibus mſs. invenies. Cum autem ex veteri conſuetudine ſolita ſit Eccleſia Hymnum iſtum, *Te Deum laudamus* canere, quotieſcumque divina aliqua in nos beneficia devenerint; recte admodum conſtitutum eſt, ut peracta Virginum conſecratione Deo agantur gratiæ, qui tantum eiſdem dignitatis contulit, ut ſuæ ſponſæ dicerentur, & eſſent. Quod vero ſpectat ſequentem §. eſt certe antiquus Eccleſiæ ritus in Ordine antiquo Romano, in ms. Codice S. Gatiani Turonenſis ante annos DCCC. exarato, & in aliis paſſim mſs. Pontificalibus Libris deſcriptus, ut Epiſcopus peracta functione, Virgines Sacras ipſarum Præſidi tradens, ſic eam admoneat: *Vide quomodo iſtam Deo ſacratam repræſentes immaculatam ante tribunal Domini noſtri Jeſu Chriſti*. Ita laudatus Ordo Romanus. Cui conſonat ms. Pontificale Remenſe annorum D. Expreſſius id quidem in Pontificali Vaticano Num. 4744. habetur his plane verbis: *Et ſi adeſt, qui de eis rationem reddere debeat, ſicut Abbas, Abbatiſſa, Prior, vel Prioriſſa, mittat eas Epiſcopus in manus illius, commendans eas, ſic dicens*: Vide amodo iſtas conſecratas Deo ſerves, & repræſentes immaculatas, redditura pro eis rationem ante tribunal Sponſi earum venturi Judicis.

II. Pro coronide hujus Tituli ſciendum ſupereſt, morem fuiſſe antiquum, ut ubi Epiſcopus Virgines conſecrabat, ſermonem ad ipſas haberet. Conſtat id quidem ex S. Ambroſio Lib. III. *De Virginibus*, ubi Cap. I. Liberii Pontificis Maximi, qui Marcellinam memorati S. Ambroſii ſororem ſacro velo donaverat, oratio refertur, cujus exordium tum a frequentia confluentium ad illius æterni Sponſi nuptias deducit, tum a convenientia diei, quo ex virgine natus eſt Chriſtus, ad cujus amorem, eleganti perfectionum ejus deſcriptione illam inflammat. Deinde Virginem in fide inſtituit, & in iis quæ ad diſciplinam pertinent; quæ nimirum in potu, & cibo ratio ſervanda, & quo pacto motus animi cohibendi ſunt: qua occaſione ubi fabuloſam Hippolyti necem, ac ſuſcitationem retulit, ſugillavitque, mox calidiores eſcas, & convivia vitanda monet. Tandem

dem hortatur iu eo ſermone Liberius Marcellinam ad fugieudas viſitationes, ad ſervandum pudorem, necnou ad ſilentium exemplo Mariæ præbendum, ubi myſteria celebrantur. Porro tertium librum de Virginibus orditur Ambroſius ab eo ſermone, quem Liberius Pontifex Maximus ad Marcellinam, cum Romæ in Baſilica Apoſtolorum ipſo Dominici Natalis feſto, ſpectante fidelium innumera multitudine, velaretur, habuit. Ea cum fratre ſæpius de hoc ipſo ſermone fuerat colloquuta, cui proinde illum integrum initio memorati Lib. III. *De Virginibus*, ſuis, non Auctoris verbis expreſſum miſit. Is autem erat in hac Virgine animi fervor, ut cum intra Liberii præceptorum cancellos minime clauderetur, ſuaſit ipſi amantiſſimus æque, ac prudentiſſimus frater, ut remiſſis tantiſper jejuniis, impenſius orationi, atque interno reliquarum virtutum ſtudio vacet.

III. Sed & S. Ambroſius, cum cujuſdam Euſebii neptem nomine Ambroſiam Mediolani, cognito ejus deſiderio, ac parentum conſenſu, ſolemni ritu conſecravit, eam primum gravi piaque oratione hortatus eſt; eandemque orationem additis tantum duobus primis capitulis ad religioſum illum virum tranſmiſit, Librum nempe *De inſtitutione Virginis*. Sane quis hic non admirabitur hominem vixdum a provinciæ adminiſtratione, ſecularibuſque tribunalibus abductum, Ambroſium inquam Mediolanenſem Epiſcopum, ſacris litteris, & Chriſtiana facundia tam exquiſite inſtructum ſe præbuiſſe, ut Libros conſcriberet a Sancto Hieronymo, Auguſtino, & ab aliis Patribus, qui vel eodem Ambroſii ævo, vel iu ſequentibus ſeculis in Eccleſia floruerunt, laudibus cumulatos? De iis Libris quos de Virginibus ſcripſit Ambroſius, teſtatur in Epiſtola ad Euſtochium de cuſtodia virgiuitatis S. Hieronymus, quod tanto in ipſis *ſe effudit eloquio, ut quicquid ad laudes virginum pertinet, exquiſierit, expreſſerit, ordinarit.*

APPENDIX

In qua duo ad conſecrandas Virgines mſs. Ordines referuntur.

ORDO I.

Ex ms. Codice Pontificali Bibliothecæ Angelicæ Fratrum Eremitarum S. Auguſtini.

Incipit Ordo ad Virginem benedicendam.

SAnctimonialis Virgo, cum ad conſecrationem ſui venerit, in talibus veſtibus veniat, quibus ſemper uſura eſt, profeſſioni & ſanctimoniæ aptis.

Benedictio veſtium Virginum & Viduarum.

Ecce venio ad te, quem amavi, quem quæſivi, quem ſemper optavi; habitum religionis propriis manibus geſtans, quem ibi poſitum Epiſcopus benedicat.

Oratio: *Deus æternorum bonorum fidelissime promiſſor, certiſſime perſolutor &c.*

Alia Oratio: *Domine Deus bonarum virtutum dator, & omnium benedictionum largus infuſor &c.*

Benedictio veſtis tam Viduæ, quam Virginis. *Exaudi quæſumus omnipotens Deus preces noſtras, & has veſtes, quas famula tua &c.*

Conſecratio velaminis Virgiuis: *Suppliciter te Domine rogamus &c.*

Tunc (a) induat ſe Virgo veſtimentis ſacris, & jactet ſe prona in terra, & adjiciat Epiſcopus hanc orationem ſuper eam.

Reſpice Domine ſuper hanc famulam tuam ill. propitius, ut virginitatis ſacræ propoſitum, quod te inſpirante ſuſcepit, te gubernante cuſtodiat. Per Dominum.

Famulam tuam Domine cuſtodia muniat pietatis, ut virginitatis ſanctæ propoſitum, quod te inſpirante ſuſcepit, te protegente illæſum cuſtodiat. Per Dominum noſtrum.

Per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* ℣. *Surſum corda.* ℟. *Habemus ad Dominum.* ℣. *Gratias agamus Domino Deo noſtro.* ℟. *Dignum & juſtum eſt.*

Æterne Deus, caſtorum corporum benignus habitator, & incorruptarum Deus amator animarum qui humanam ſubſtantiam &c. & in agni tui perpetuo comitatu probabilis manſura caſtitate permaneat. Per Dominum.

Te invocamus Sancte Pater omnipotens æterne Deus ſuper hanc famulam tuam, quæ tibi vovit ſervire pura mente &c.

Item benedictio: *Bene ✠ dicat te Deus Pater, & Fi ✠ lius, & Spiritus ✠ Sanctus, omni benedictione ſpirituali, ut maneas ſemper immaculata ſub veſtimento Sanctæ Mariæ Matris Domini noſtri Jeſu Chriſti. Qui vivit.*

Tunc dat ei Epiſcopus virginitatis veſtimentum, & tantum velamen apud ſe ſaciat retinere, dicens: *Accipe Pallium quod perferas ſine macula ante Tribunal Domini noſtri Jeſu Chriſti, (b) flectitur omne genu celeſtium terreſtrium & infernorum. Qui cum Deo Patre vivit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.*

Tunc ipſa Virgo vadat ad ſacrarium, cantando hanc Antiphonam: *Induit me Dominus veſtimento ſalutis, & indumento letitiæ circumdedit me.*

Poſtea induat ſe ipſo veſtimento benedicto, accipienſque duos cereos in manus ſuas ardentes veniat ante Altare canendo hanc Antiphonam: *Ipſi ſoli ſervo fidem, ipſi me tota devotione committo.*

Poſt Euangelium ymno dicto *Veni Creator Spiritus*, Epiſcopus dicat hanc Antiphonam: *Veni Sponſa Chriſti, accipe coronam, quam tibi Dominus præparavit in æternum.* Ipſa Virgo rreſpondeat: *Ancilla Chriſti ſum, ideo me oſtendo ſervilem perſonam.*

Poſtea mictat Epiſcopus velum ſuper caput ejus, dicens:

Accipe velamen Virgo Chriſti virginitatis, & continentiæ, per quod Spiritus Sanctus superveniat in te, & virtus Altiſſimi ſit tibi obumbraculum

(a) In margine charactere recentiori ita legimus: *Redeas ad Sacrarium induat ſe.* Addit & alia quæ vix legi poſſunt; ſed videntur habere hunc ſenſum. *Et iterum redis ad Epiſcopum.* Et paulo infra in eadem margine eodem charactere legitur: *Hic debes dici Litania.* (b) Videtur deeſſe *cui*.

lum contra eſtum malarum temptationum. Præſtante &c.

Sumpto velamine ipſa dicat has Antiphonas.

Poſuit ſignum in faciem meam, ut nullum præter eum amatorem admittam.

Antiphona: *Ancilla Chriſti ſum, ideo me oſtendo ſervilem perſonam.*

Antiphona: *Induit me Dominus ciclade auro texta, & immenſis monilibus ornavit me.*

Antiphona: *Poſuit ſignum in faciem meam, ut nullum præter eum amatorem admittam.*

Antiphona: *Ipſi ſum deſponſata, cui Angeli ſerviunt, cujus pulcritudinem Sol & Luna mirantur.*

Ad annulum dandum.

Accipe annulum fidei, ſignaculum Spiritus Sancti, ut ſponſa Dei voceris, ſi ei fideliter ſervieris.

Antiphona: *Annulo ſuo ſubarravit me Dominus meus Jeſus Chriſtus, & tamquam ſponſam decoravit me corona.*

Accipe ſignum Chriſti in capite, ut uxor ejus efficiaris, & ſi in eo permanſeris, in perpetuum coroneris.

Item dicatur Antiphona: *Annulo ſuo ſubarravit me.*

Sequitur benedictio: *Benedicat te conditor cæli, & terræ Deus Pater omnipotens, qui te eligere dignatur ad Sanctæ Mariæ &c.*

Miſſam ejuſdem. Oratio: *Da quæſumus Domine famulæ tuæ ill. quam Virginitatis honore &c.*

Secreta. *Oblatis hoſtiis, quæſumus Domine, præſenti famulæ tuæ perſeverantiam perpetuæ virginitatis accommoda &c.*

Poſtcommunio: *Deus qui habitaculum tuum in corde pudico fundaſti: reſpice ſuper hanc famulam tuam ill. & quæ caſtigationibus aſſiduis poſtulat, tua conſolatione percipiat. Per.*

ORDO II.

Ex ms. Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ Num. 4744.

De benedictione, & conſecratione Virginum. *Rubrica.*

Conſecratio Virginum fieri debet in Epiphania vel in natalitiis Apoſtolorum, vel in albis Paſchalibus, vel in Aſcenſione, vel in Pentecoſtes, vel in ſolemnitatibus Beatæ Virginis, vel ſi neceſſe ſit in Dominicis diebus extra adventum, & Quadrageſimam. Poteſt etiam fieri omni tempore, ubi periculum immineat, ne non conſecratæ decedant. Die igitur præcedenti, hora veſpertina, vel etiam mane, antequam Epiſcopus Miſſam incipiat, præſentantur ei Virgines benedicendæ, qui de earum ætate, & propoſito, ſi videlicet xxv. annorum ſunt, ſi voluntatem, & propoſitum ſervandæ virginitatis habuerint, diligenter inquirat, & inſuper ſeorſim cum qualibet de vita, & conſcientia, & carnis integritate. Poſt hæc hora congrua præparat ſe ad Miſſam, in qua proceditur uſque ad *Alleluja*, vel tractum, ſi dici debeat. Prius, antequam *Alleluja* cantetur, Pontifex ſedet ſuper faldiſtorium coram Altari paratum. Tunc Archipresbyter ſacris veſtibus indutus venit ante papillonem, vel capellam, vel alium locum in Eccleſia præparatum, ubi benedicendæ Virgines ſunt incluſæ, cantans alta voce hanc Antiphonam.

Prudentes Virgines aptate veſtras lampades. Ecce Sponſus venit, exite obviam ei.

Virgines vero audientes vocem Archipresbyteri præparant ſe, accendentes cereos ſuos, & exeunt hinc, & hinc cum cereis accenſis de loco illo abſque aliquo capillorum cohoperimento in veſtibus, quibus ſemper in monaſterio uſæ ſunt ſine velis, mantellis, & cucullis. Archipresbyter vero præcedens ſtatuat eas in parte Occidentali Eccleſiæ extra chorum, ita tamen quod Epiſcopum coram altare ſedentem poſſint videre, & ipſe eas. Tunc idem Archipresbyter in parte Virginum ſtans dicit.

Reverendiſſime Pater poſtulat Sancta mater Eccleſia Catholica, ut has præſentes Virgines ſeu ſanctimoniales dignemini benedicere & conſecrare ac Domino noſtro Jeſu Chriſto ſummi Dei filio deſponſare.

Interrogat Epiſcopus: *Scis illas dignas eſſe?* Reſpondet Archipresbyter: *Quantum humana fragilitas noſſe ſinit, credo & teſtificor, illas dignas eſſe ad hujus muneris honoris.*

Tunc Epiſcopus dicit ad circumſtantes: *Auxiliante Domino Deo &c.* Deinde vocat eas inchoans a principali, dicendo primum verbum, ſilicet *Venite*. Virgines vero ſurgentes mox ſeriatim veniunt uſque ad introitum chori, exterius tamen, genua flectentes ibi. Et tunc Epiſcopus vocat eas ſecundo, cantans tamen ſecundum verbum Antiphonæ *Venite*. Virgines vero ſurgentes reſpondent: *Ecce nunc ſequimur*. Et non dicunt plus. Et iterum parum prius verſus Epiſcopum, ſilicet uſque ad medium chori procedunt, & ibi genua flectuntur. Tunc Epiſcopus vocat eas tertio cantans totum reſiduum ipſius Antiphonæ: *Venite, Venite, Venite Virgines, audite me, timorem Domini docebo vos*. Virgines vero ſurgentes reſpondent cantantes totam Antiphonam: *Ecce nunc ſequimur in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam videre, Domine ne confundas nos, ſed fac nobis ſecundum manſuetudinem tuam, & ſecundum multitudinem miſericordiæ tuæ*. Quam dicendo magis appropinquantes aſcendunt ad Presbyterium, ubi omnes ſe proſternunt, & extenduntur in terram coram Epiſcopo, & quælibet earum dicit hunc verſum: *Suſcipe me Domine ſecundum eloquium tuum, ut non dominetur mei omnis injuſtitia*. Deinde ſurgunt, & a paranymphis, ſive magiſtris, quæ ſunt duæ, vel plures, ſeriatim ordinantur ibidem in modum coronæ coram Epiſcopo congruo tamen ſpatio diſtantes ab eo. Tunc Epiſcopus hortatur illas publice ad amplectendum, honorandum, & conſervandum ſanctæ virginitatis propoſitum. Et mox interrogat eas palam, & communiter, dicens: *Vultis in ſancto virginitatis propoſito perſeverare?* Et illæ reſpondent: *Volumus*. Tunc unaquæque ſigillatim genuflectit coram eo, & immiſſis manibus junctis inter ambas manus Epiſcopi, Epiſcopus interrogat quamlibet, dicens: *Promittis te perpetuò virginitatem ſervaturam?* Reſpondet: *Promitto*. Et Epiſcopus dicit: *Deo gratias*. Illa vero obſculatur manum Epiſcopi. Omnibus autem ſic per ordinem expeditis, & ad ſua loca reverſis, Epiſcopus omnes communiter interrogat, dicens: *Vultis benedici, & conſecrari, & Domino noſtro Jeſu Chriſto ſummo Regis filio deſponſari?* Reſpondent: *Volumus*. Poſt hæc proſternit ſe Pontifex ante altare ſuper faldiſtorium, & miniſtri hinc inde, & Virgines poſt ipſum ſuper tappeta in ordine ſuo.

Et

Et cantores incipiunt letaniam, ut ſupra ſub Ordinatione Subdyaconi. Et poſtquam dixerint: *Ut obſequium ſervitutis noſtræ &c.* & deinde a choro reſponſum fuerit, ſurgit Epiſcopus ab accubitu, vertens ſe ad Virgines, illis proſtratis manentibus, tenens baculum paſtoralem cum ſiniſtra, & in priſtino tono dicit: *Ut præſentes Ancillas tuas bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare* (in margine, *& conſecrare*) *digneris, Te rogamus audi nos. Ut eas in ſancto religionis propoſito, & virginitatis obſervantia conſecrare digneris, Te rogamus, audi nos. Ut eas cæleſtibus diſciplinis inſtruere digneris, Te rogamus audi nos. Ut dimittas eis quod conſcientia metuit, & adjicias quod oratio non præſumit, Te rogamus audi nos.*

Quibus dictis, & eiſdem a choro reſponſis, Pontifex redit ad accubitum, Cantoribus letaniam, ubi dimiſerunt, reaſſumentibus. Qua finita ſurgunt omnes, & virginibus ad locum, unde venerunt, vel ad alium proximiorem ydoneum revertentibus, Pontifex coram Altare, benedicit Virginum veſtes, dicens: ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus. Deus æternorum bonorum &c.* ut in Pontificali Romano.

Oremus. Domine Deus bonarum virtutum, & omnium benedictionum largus infuſor, te ſubnixis precibus deprecamur &c. uti ibidem in fine tamen ita legitur: *ut inter reliquas feminas tuo cognoſcantur dicatæ admictu. Per Chriſtum &c.*

Alia tam Viduæ, quam Virginis veſtis benedictio.

Exaudi quæſumus omnipotens Deus preces noſtras, & has veſtes, quas famulæ tuæ pro obſervando caſtitatis ſigno, ad ſe ipſas cooperiendas expoſcunt, uberrime tuæ benedi ✠ ctionis imbre perfunde, ſicut perfudiſti oram veſtimentorum Aaron benedictione unguenti profluentis a capite in barbam, & ſicut benedixiſti veſtes omnium religioſorum virorum, tibi per omnia placentium, ita etiam has veſtes bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare dignare. Et præſta clementiſſime Pater, ut ſuper dictis famulabus tuis, ſint hæc veſtes ſalutis protectio, hæc cognitio religionis, hæc initium ſanctitatis, hæc contra omnia tela inimici robuſta defenſio, ut centeſimi muneris opulentia (ſi vero ſunt veſtes Viduæ, dicatur) *ſexageſimi fructus dono continentia perſeverante dicentur. Per Dominum.* ℟. *Amen.* Et veſtes aqua benedicta aſpergantur.

Deinde benedicantur vela Virginum. *Benedictio. Oremus. Suppliciter te Domine rogamus, ut ſuper has veſtes tuarum capitibus ancillarum imponendas benedi ✠ ctio tua benigna deſcendat; & ſint hæc veſtes bene ✠ dictæ, & conſecratæ, & imma ✠ culatæ, & ſan ✠ ctæ præſentium Ancillarum tuarum. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.* ℟. *Amen.*

Oremus. Capud omnium fidelium Deus, totius corporis ſalvator, hæc cohoperimenta velaminum, quæ famulæ tuæ propter tuum &c. ut in Pontificali.

Et vela ipſa aqua benedicta aſpergantur.

Sequitur annulorum benedictio.

Oremus. Creator & conſervator humani generis dator gratiæ ſpiritualis &c.

Ad torques, ſive coronas benedictio.

Benedic Domine ornamenta iſta, & ſint remedium ſalutare humano generi, & præſta per invocationem tui ſanctiſſimi nominis, ut quæcumque ea portaverint, corporis ſanitatem, & animæ tutelam percipiant, & ſi tibi fideliter ſervierint, coronam perpetuam, quam hæc hornamenta deſignant, in cælo percipere mereantur, per te Chriſte Salvator Mundi &c. ℟. *Amen.*

Hiis expletis, Virgines exutis cotidianis veſtibus in loco, ad quem diverterunt, induant benedictas, exceptis velis, & interim cantatur *Alleluja*, vel Tractus, ſi dici debeat; & ſic indutæ mox ſeriatim redeunt ad Epiſcopum, cantando Reſponſorium: *Regnum mundi &c.* Require in natali Virginum; & ordinentur ante Altare coram Epiſcopo in modum coronæ ſtantes flexis genibus capitibus diſcoopertis, & vultibus in terram demiſſis. Et tunc benedicantur. Benedictio. *Benedicat vos Deus Pa ✠ ter, & Fi ✠ lius, & Spiritus ✠ Sanctus omni benedictione ſpirituali.* ℟. *Amen. Reſpice Domine propitius ſuper has famulas tuas &c. Qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus.*

Deinde junctis manibus ante pectus dicit mediocri voce: *Per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen. Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Surſum corda.* ℟. *Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo noſtro.* ℟. *Dignum & juſtum eſt. Vere dignum, & juſtum eſt &c. Quatenus centeſimi fructus dono virginitatis decorari, te donante mereantur.* Quod ſequitur, dicitur plane legendo. *Per Dominum noſtrum &c.* ℟. *Amen.*

Prephatione finita Pontifex vocat illam, vel illas, ſi plures ſunt, inchoando ſequentem Reſponſorium: *Veni electa mea &c.*

Finito ergo Reſponſorio, ſurgit, & ſi plures ſunt, veniunt hinc, & hinc, & præſentantur a paranymphis Epiſcopo hoc modo, quoniam illa quæ prior eſt in alio capite ordinis, ſeu coronæ, & alia ſimiliter quæ prior eſt in alio capite, ſimul venientes flectendo jenua humiliter coram illo cantantes ſimul Antiphonam: *Ancilla Chriſti ſum, ideo me oſtendo ſervilem perſonam.* Qua dicta mox Epiſcopus interrogat illas, palam dicens: *Vultis perſiſtere in ſancta Virginitate, quam profeſſæ eſtis.* Et illæ ſimul reſpondent: *Volumus.*

Tunc Epiſcopus imponit velum ſuper capud cujuslibet, quod dependeat ſuper ſcapulas, & ſuper pectus uſque ad oculos, dicens cuilibet: *Accipe Virgo velamen ſacrum, quod perferas ante tribunal æterni judicis, cui flectitur omne genu cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, quo cognoſcaris mundum contempſiſſe, & te Chriſto Jeſu veraciter, humiliterque toto cordis annixu ſponſam perpetualiter ſubdidiſſe; & qui te ab omni adverſitate defendat, & ad vitam æternam perducat. Qui cum Patre & Spiritu Sancto vivit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.*

Et mox ipſa Virgo, vel ambæ ſimul, ſi plures ſunt, cantant hanc Antiphonam: *Poſuit ſignum in faciem meam, ut nullum præter eum amatorem admictam.*

Quo facto reducuntur a paranymphis ad loca ordinis ſui, & tunc aliæ duæ videlicet quæ poſt illas in ordine coronæ ſequuntur, præſentantur Epiſcopo, & ſimili modo genuflectunt, & cantant, & velantur ut primæ. Omnibus autem ſic velatis, & ad loca ſua reductis, dicit Epiſcopus ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus.* Famulas tuas, quæſumus Domine, cuſtodia tua &c.

Subſequenter Epiſcopus vocat Virgines iterum dicens Antiphonam: *Deſponſari dilecta &c.*

Qua finita, illa, vel illæ, quæ primo venerunt ad recipiendum velum, præſentantur Epiſcopo a paranymphis eodem modo & ordine, ſicut prius. Tunc Epiſcopus deſponſat illas Chriſto hoc modo;

modo;

modo; accipiat enim anulum cum dextra manu, & dextram manum Virginis cum ſiniſtra manu, dicens: *Deſponſo te Jeſu Chriſto Filio ſummi Patris, qui te illæſam cuſtodiat. Accipe ergo annulum fidei, ſignaculum Spiritus Sancti, ut Sponſa Dei voceris, ſi ei fideliter, & munde ſervies. In nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti*. ℟. *Amen*. Et dicens *in nomine Patris*, immittit illum parum in pollice dextræ manus. Deinde dicens, *& Filii*, immittit eum parum in indice; dicens vero *& Spiritus Sancti*, immittit eum parum in digito medio. Et mox immittit, & dimittit illum in quarto. Quo facto, Virgo, vel ambæ ſimul, ſi plures ſunt, decantant hanc Antiphonam: *Ipſi ſoli ſum deſponſata, cui Angeli ſerviunt, cujus pulchritudinem Sol &c.*

Qua cantata reducuntur a paranymphis ad loca ſua, & aliæ duæ quæ poſt illas ſequuntur in ordine, præſentantur Epiſcopo, & deſponſantur, & cantant modo prædicto. Omnibus ergo ſic ſeriatim deſponſatis, & ad loca ſua reductis, omnes ſimul levant in altum, & oſtendunt dexteras manus ſuas, cantantes hanc Antiphonam. *Anulo ſuo ſubarravit me Dominus Deus meus Jeſus Chriſtus, & tanquam ſponſam decoravit me corona.*

Deinde dicit Epiſcopus: *Benedicat vos conditor cæli &c.*

Poſt hæc Epiſcopus iterum vocat illam, ſeu illas, dicens hanc Antiphonam: *Veni Sponſa Chriſti, accipe coronam, quam tibi Dominus præparavit in æternum*. Qua cantata, ſimili modo iterum præſentantur Epiſcopo. Ipſe autem torquem, ſeu coronam imponit capiti cujuslibet Virginis ſeriatim, dicens cuilibet: *Accipe ſignum Chriſti in capite tuo, ut uxor ejus efficiaris, & ſi in eo permanſeris, immortalitatis gloria coroneris. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum.* ℟. *Amen.* Et mox Virgo, ſeu duæ Virgines ſimul, ſi plures ſunt, decantant hanc Antiphonam: *Induit me Dominus cyclade auro texta, & immenſis monilibus ornavit me*. Qua finita reducuntur ad loca ſua, & aliæ præſentantur, quæ ſimili modo cantant, & coronantur. Omnibus ergo coronatis, & ad loca ſua reductis, dicit Epiſcopus. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*.

Da quæſumus omnipotens Deus, ut hæ famulæ tuæ, quæ pro ſpe retributionis æternæ, tibi Domino Deo deſiderant conſecrari, plena fide, animoque in ſancto propoſito permaneant. Tribue eis Domine humilitatem, caſtitatem, obedientiam, caritatem, & omnium bonorum operum quantitatem, pro operibus gloriam, pro pudore reverentiam, pro pudicitia ſanctitatem, ut ad meritum æternæ poſſint gloriæ pervenire. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

Deinde omnibus ſimul genua flectentibus Epiſcopus dicit hanc Orationem: *Te invocamus Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus ſuper has famulas tuas &c.*

Oratione finita, Virgines ſurgentes ſimul, decantantes Antiphonam: *Ecce quod concupivi &c.*

Poſt hæc Epiſcopus junctis ante pectus manibus dicat ſuper illas humiliter inclinatus hanc benedictionem B. Matthæi (*a*) Apoſtoli: *Deus plaſmator corporum, afflator animarum, qui nullam conditionem gratia tua ducis indignam, ſed omnium æqualis creator es & Redemptor. Tu has famulas tuas &c.*

Alia benedictio, quam quidam dicunt: *Bene ✠ dicat vos Deus Pa ✠ ter, & Fi ✠ lius & Spiritus ✠ Sanctus omni benedictione ſpirituali &c.*

Deinde Epiſcopus publica voce bannum, ideſt anathema ponat, ne quis eas a divino ſervitio, cui ſub vexillo caſtitatis ſubjectæ ſunt, ſeducat, nullus earum bona ſubripiat, ſed ea quiete poſſidere permittat. Deinde legitur Euangelium Virginibus in ordine ſuo manentibus. Quo lecto, & offertorio cantato, ipſæ velatis capitibus ad manus Epiſcopi afferant candelas accenſas, & alia ſi velint. Et tot hoſtiæ conſecrandæ parentur, quot ipſæ ſunt in numero. Et Miſſa ſuo ordine peracta communicent, & hæc per tres dies. Et ſi adeſt qui de eis rationem reddere debent, ſicut Abbas, Abbatiſſa, Prior, vel Prioriſſa, mittat eas Epiſcopus in manus illius commendans eas, ſic dicens: *Vide amodo iſtas conſecratas Deo ſerves, & repræſentes immaculatas, redditura pro eis rationem ante tribunal Sponſi earum venturi Judicis.*

Poſt hæc dicitur Miſſa. Introitus. *Tibi dixit cor meum &c.* Require Feria III. poſt ſecundam Dominicam Quadrageſimæ. Collecta: *Da, quæſumus Domine, his famulabus tuis, quas virginitatis honore dignatus es decorare, inchoati operis conſummatum effectum, & ut perfectam tibi offerant plenitudinem, initia ſua perducere mereantur ad finem. Per Dominum.*

Epiſtola; *Fratres: de Virginibus autem præceptum Domini non habeo*. Require in communi Virginum, vel dicatur Epiſtola ad Corinthios: *Fratres, Dominus autem Spiritus eſt, ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas; nos vero omnes revelata facie gloriam Domini ſpeculantes, in eandem ymaginem transformemur a claritate in claritatem tamquam a Domini ſpiritu, ideo habentes hanc miniſtrationem, juxta quam memoriam conſecuti ſumus, non deficiamus, ſed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in aſtutia, neque adulterantes Verbum Dei, ſed in manifeſtatione virtutis commendantes nos metipſos ad omnem conſcientiam hominum cum Deo.*

Graduale. *Miſerere mei Deus*. Require feriam IIII. in principio Quadrageſimæ. *Alleluja.* ℣. *Lauda anima mea Dominum, laudabo Dominum in vita mea pſallam Deo meo quandiu ero.* Euangelium: *Simile eſt regnum Cælorum decem Virginibus &c.* Require in communi Virginum, vel dicatur Euangelium: *Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit.* Require in medio Euangelii: *Modicum & jam non videbitis me &c.* quod legitur tertia Dominica poſt Paſcha. Offertorium: *Sperent in te &c.* require Feria III. poſt Dominicam de paſſione. Secreta. *Oblatis hoſtiis quæſumus Domine præſentibus famulabus tuis perſeverantiam perpetuæ virginitatis accommoda, ut apertis januis ſummi cæleſtis regis talamum cum lætitia mereatur intrare. Per Dominum &c.*

Benedictio ſolempnis: *Domine Deus æterne qui utrumque ſexum &c.*

Communio: *Notas mihi feciſti vias vitæ*. Require Feria IV. poſt tertiam Dominicam Quadrageſimæ.

Oratio: *Deus qui habitaculum tuum in corde pudico fundaſti, reſpice ſuper has famulas tuas, & quæ caſtigationibus aſſiduis poſtularunt, tua conſolatione percipiant per Dominum &c.*

DE

(*a*) Præter Abdiam lib. VII. *Apoſtolicæ Hiſtoriæ*, ſunt & alii Libri Pontificales, quin & ipſe vetus Ordo Romanus, qui hanc benedictionem S. Matthæo Apoſtolo tribuunt. Id quod ſuperius notatum eſt.

DE BENEDICTIONE ET CORONATIONE REGIS.

TITULUS XX.

I. CErta eſt illorum ſententia, qui docent, ſolemnem Imperatorum, ac Regum inaugurationem originem ſuam ducere a veteri Teſtamento, in quo non ſolum ungebatur Sacerdos, & Pontifex, ſed etiam Rex, & Propheta, uti conſtat ex Lib. III. *Regum*, Cap. XIX. ubi præcepit Eliæ Dominus: *Vade & revertere in viam tuam per deſertum in Damuſcum; eumque perveneris illuc, unges Hazael Regem ſuper Syrium, & Jehu filium Namſi unges Regem ſuper Iſrael: Eliſeum autem filium Saphat, qui eſt de Abelmeslu, unges Propheta pro te*. Hoc quidem teſtimonio utuntur non modo Scriptores paſſim Eccleſiaſtici, Theologi æque, ac Canonici Juriſconſulti ad comprobandum veterem diſciplinam, ac ritum ungendi ſacro Oleo Imperatores, ac Reges Chriſtianos, verum etiam Innocentius III. Pontifex Maximus in Cap. I. *De Sacra Unctione*. Sane hoc erat diſcrimen inter unctionem Sacerdotis, & Pontificis Maximi apud Hebræos, quod is Oleo ſancto in capite ungeretur, Sacerdos vero non in capite, ſed tantum in veſtibus adſpergeretur partim Oleo ſancto, partim vero ſanguine Arietis immolati. Docet hæc Menochius Lib. II. *De republicu Hebræorum Cap.* V. probatque ex Cap. XXIX. Exodi, Verſu XXI. *Cumque tuleris de ſunguine, qui eſt ſuper altare, & de oleo unctionis, aſperges Aaron, & veſtes ejus*.

II. Quod autem unctionem Regum ſpectat apud ipſos Hebræos, duplex ea profecto erat, privata, & publica. Prior ante ipſam inaugurationem fiebat, altera vero in ipſa inauguratione. Privatim uncti fuerunt Saul a Samuele in extrema parte Civitatis, Lib. I. *Regum*, Cap. IX. Verſiculo XXVII. David ab eodem Samuele in domo Patris ſui in Bethlehem, ex citato Lib. I. *Regum*, Cap. XVI. Verſiculo XIII. Jehu a filio Prophetæ ſeorſim in cubiculo, Lib. IV. *Regum*, Cap. IX. Verſu VI. Publice etiam uncti fuerunt David, Salomon, & Joachaz, de quo, Lib. IV. *Regum*, Capite XXIII. Verſu XXX. legitur: *Tulit populus terræ Joachaz filium Joſiæ; & unxerunt eum, & conſtituerunt eum Regem pro patre ſuo*. Unde magnum noſcitur fuiſſe diſcrimen inter unctionem Pontificis Maximi, & Regis, nam ille publice coram populo, apud Tabernaculum Domini, ungebatur, ex Lib. *Exodi*, Cap. XXIX. Verſu IV. & *Levitici*, Cap. VIII. Verſu III. Rex vero aliquando privatim, aliquando vero publice, ut dictum eſt. Aliud etiam diſcrimen inter unctionem Regis, & Pontificis Maximi illud fuit; nam Pontifex ungebatur quidem Oleo ſancto confecto ex myrrha, cinnamomo, calamo, caſia, ex ipſo Lib. *Exodi*, Cap. XXIX. Verſu VII. & Cap. XXX. Verſu XXIII. Reges autem ſimplici oleo, uti probat Becanus in Apologia Cap. XVI. Queſtione VII. etſi contrarium teneat Fortunatus Sſacchus, *Eleochriſmaton* Libro I. Cap. XXI. in fine. Plura ſcitu digna de hac unctione Regum Hebræorum videri poſſunt apud Alphonſum Toſtatum Epiſcopum Abulenſem ad Lib. I. *Regum*, Cap. X. Quæſtione I. & ſequentibus, Serarium ad eundem Librum, Pinedam Lib. II. *De Rebus Salomonis*, Cap. VI. Salianum, Tomo III. Annalium veteris Teſtamenti, anno Mundi MMCMLXII. & alios.

III. In noſtra Chriſtiana Religione ea fuit antiqua pietas Imperatorum, & Regum, ut Imperium, ſeu Regnum inituri, id auſpicato facerent, cum ſe a ſacris Pontificibus ſacro quidem, & ſolemni ritu palam in Eccleſia benedici, & coronari voluerunt. Primum ex Imperatoribus, qui ſacro ſolemni ritu a Pontifice inauguratus eſt, fuiſſe Theodoſium Juniorem a Proclo Patriarcha Conſtantinopolitano coronatum, teſtatur Vir clariſſimus Hugo Menardus in Notis, & Obſervationibus ad Librum Sacramentorum S. Gregorii, Pag. 397. Theodoſio ſucceſſit Marcianus, quem Nicephorus quidem Lib. XIV. *Hiſtoriæ*, Cap. LVIII. ab Anatolio Patriarcha rite inauguratum innuit. Eandem fuiſſe inſequentium Imperatorum Religionem, ut ab Epiſcopis coronarentur, apud Scriptores Eccleſiaſticos paſſim legimus. Certe in coronatione Leonis Armeni, qui teſte Baronio in Oriente imperare cœpit anno Chriſti DCCCXIII. hoc notabile refert Cedrenus, quod Nicephorus Patriarcha, dum apprehendit coronam, ut ipſam capiti illius imponeret, manus ſuas ſpinis, ac tribulis compungi ſenſerit: quod præſagium fuit futuræ perſecutionis, quod ipſe Patriarcha, & Catholici ab illo ichonomacho tulerunt. Sunt qui autumant, Theodoſium Magnum primum fuiſſe, qui ab Epiſcopo coronam regalem perceperit, ſed is quidem in ſomno, quippe qui, ut narrat Theodoretus Lib. V. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. VI. *videbatur ſibi videre divinum Meletium Antiochenſis Eccleſiæ Præſulem, qui imperiali chlamyde ipſum indueret, & regalem coronam capiti ipſius imponeret*.

IV. Etſi autem, uti dictum eſt, Theodoſius II. eumque ſubſecuti ſucceſſores coronam rite ab Epiſcopis perceperint, neminem tamen puto ante Juſtinum ſeniorem, tam ſolemnioribus cæremoniis fuiſſe inauguratum, quam ipſum Juſtinum, quippe qui non ſolum a Joanne Exſcholaſtico Patriarcha coronatus ſuſcepit Imperium, ut ſcribit in ſua Chronographia Theophanes, ſed iterum a Joanne Papa coronatus benedictuſque eſt. De prima coronatione, præter Theophanis teſtimonium, extant litteræ ipſius Joannis, qui Juſtinum coronavit, ad Hormiſdam Pontificem Maximum, apud Cardinalem Baronium anno Chriſti DXIX. *Quando Deus*, inquit, *propria mirabilia in ſuis operatur, tunc oportet ea, quæ divinis Litteris continentur, ipſius ſcripturæ vocibus fiducialiter exclamare*. Quis loquetur potentias Domini, aut auditas faciet omnes laudes ejus omni tempore? *Ecce enim talem pium principem Romanæ Reipublicæ ſuſcitavit, quali multo ante, & Catholica indigebat Eccleſia, & omne genus hominum videre cupiebat: ideoque ita etiam coronam* (alibi cornu) *gratiæ ſuper eum cælitus declinavit, ut affluenter in ſacrum ejus caput miſericordia funderetur, omnique*

annunciationis ejus tempore cum magua voce Deum omnium Principem glorificaverunt, quoniam talem verticem meis manibus tali corona decoravit. Fuiſſe autem ſecundo Juſtinum a Sancto Joanne Pontifice Maximo Conſtantinopoli coronatum, diſerte affirmat Anaſtaſius Bibliothecarius in vita ipſius Pontificis, dicens: *Juſtinus autem Imperator gaudio repletus eſt, quia meruit temporibus ſuis Vicarium Beati Petri Apoſtoli videre in Regno ſuo, de cujus manibus cum gloria coronatus eſt Juſtinus Auguſtus.* Id quod etiam Aimonius teſtatur Lib. II. Cap. I. ita ſcribens: *Joannes Papa Juſtino Auguſto, ut Vicarius Beati Petri, imperialem impoſuit coronam.*

V. Porro haud inſolens fuit ſubſecutis ſeculis Imperatores pariter, & Reges ſecundo, aut etiam tertio coronari. Etenim, ut alia exempla omittam, & veterem, ac recentiorem diſciplinam coronandi Imperatorem triplici corona ferrea, argentea, aurea, de quo ritu infra ſuo loco dicetur; bis quidem Pipinus in Regem unctus eſt; primum a S. Bonifacio Apoſtolicæ Sedis Legato in Civitate Sueſſionum anno DCCLII. ut teſtantur Annales Francorum a Pithæo editi, Regino, Marianus Scotus, Sigebertus, Annaliſtæ, Tillianus, Metenſis, & alii complures. Secundo a Stephano Papa II. una cum ejus filiis Carolo, & Carolomanno, ac uxore Bertrada die XXVIII. menſis Julii, quæ anno DCCLIV. in Dominicam incidebat. Vide Pagium in Breviario geſtorum Romanorum Pontificum in vita Stephani II. Pontificis Maximi. Ceterum ut aliquod de aliis Regibus exemplum exhibeamus, Henricum II. Angliæ Regem ter una cum ſua uxore Elionora coronatum, Lincolniæ, Londini, Wigorniæ, prodit Hovedenus ad annum MCLIX. & ex eo Michael Alfordus, alias Griffith Anglus Societatis Jeſu Theologus, Tomo IV. Annalium Eccleſiæ Anglicanæ. Addit autem Hovedenus, quod cum Rex, uxorque illius, *ad oblationem venirent, depoſuerunt coronas ſuas, & eas ſuper Altare obtulerunt, voventes Deo, quod nunquam in vita ſua coronarentur.* Eſt hoc, uti ſcite obſervat laudatus Alfardus, illuſtre pietatis exemplum, quo Reges Regem Regum, & Dominum Dominantium pientiſſimo cultu agnoſcunt, ad Chriſti pedes coronam projicientes. Certe præceſſit in hoc religionis actu Canutus Anglorum Rex, cum anno MXXV. Wintoniæ ad Chriſtum Cruci affixum coronam ſuam depoſuit.

VI. Denique ſi veterem ritum benedicendi, & coronandi Imperatores, ac Reges ſpectemus, elevabantur ii quidem in clypeos, ac deinde recitatis ab Epiſcopo benedictionis precibus, ſacro is ipſorum caput oleo perſundebat, & imperiali, vel regali corona percingebat. Sequebantur tandem publicæ populi circumſtantis acclamationes, ad quem novus coronatus Princeps ſermonem habere ſolitus erat. Hæc fere omnia addiſcere licet ex ſolemni Juſtini Junioris Auguſti benedictione, quam ita deſcribit Corippus Africanus Grammaticus, De laudibus ipſius Juſtini, Lib. II.

Quatuor ingentem clypeis ſublimibus orbem
Attollunt lecti juvenes, manibuſque levatus
Ipſe miniſtrorum ſupra ſtetit, ut ſua tectus
Littera, quæ ſigno ſtabili non flectitur unquam
Nominibus ſacrata tribus, qui viribus æquis
Imperium rexere ſuum, genus omnibus unum
Sceptrum continuum, tempus juge, juncta poteſtas.

Ubi nota quod ad initium quarti verſus obſervat Thomas Dempſterus, per litteram intelligi I., quæ eſt prima nominis Juſtini littera. Eſtque nominibus ſacrata tribus, nempe Juſtino majore, Juſtiniano, & Juſtino minore, quorum alter in imperio alteri ſucceſſit. Pergit autem Corippus de Juſtino dicens:

Adſtitit in clypeo Princeps fortiſſimus ille
Solis habens ſpecimen, lux altera fulſit in Urbe;
Mirata eſt pariter geminos conſurgere ſoles
Una favens, eademque dies.....

Et paulo infra

Poſtquam cuncta videt rite perfecta priorum
Pontificum ſummus, plenaque ætate venuſtus
Adſtantem benedixit eum, cælique potentem
Exorans Dominum, ſacro diademate juſſit
Auguſtum ſancire caput, ſummoque coronam
Imponens capiti feliciter.....

Et poſtea

Intonuit Patrum ſubitus fragor, inde clientum
Clamores creſcunt, clamoribus adſonat Æther:
Laudibus innumeris Regnantum nomina tollunt.
Juſtino vitam ter centum vocibus optant,
Auguſtæ totidem Sophiæ plebs tota reclamat,
Felices annos Dominis felicibus orant.
Ipſe coronatus ſolium conſcendit avitum,
Atque Crucis faciens ſignum venerabile ſedit,
Erectaque manu, cuncto præſente Senatu,
Ore pio hæc dixit: Vos o mihi proxima membra,
Conſcripti Patres, noſtri pars maxima Regni,
Vos eſtis pectus, vos brachia verticis hujus,
Quorum conſiliis, quorumque laboribus uſa
Publica res domuit gentes, & Regna ſubegit.

VII. Notat ad illud, *Adſtitit in clypeo*, Thomas Dempſterus, antiquam, & frequentem fuiſſe conſuetudinem nuper creatum Imperatorem ſcuto impoſitum humeris erigere, & elevare, ut vulgus militum conſpicue videre poſſet. Meminit quidem ejus ritus Nicetas Choniates de Alexio Emanuelis filio, Zonaras in Juſtiniano, Ammianus Marcellinus Lib. XX. Nicephorus Lib. IV. in principio, & alii complures: inter quos Codinus Curopalata *De officiis Eccleſiæ, & Aulæ Conſtantinopolitanæ*, Cap. XVII. coronationem Græci Imperatoris deſcribens, ita inquit: *Novus Imperator in ſcuto ſeſſitans tollitur in altum, & ab univerſa multitudine infra ſtante conſpicitur. Teneat vero priores partes clypei Imperator, Parenſque renunciati, ſi adhuc ſit in vivis, & Patriarcha. Partes a latere, & retro tenent qui dignitate præcipua excellunt, videlicet Deſpotæ, & Sebeſtacratores, ſi fuerint. Sin minus, hoc obeunt præſtantiores, & nobiliores ex proceribus. Si non ſupereſt novi Imperatoris Pater, anteriores partes clypei tenet excellentior ex illis, qui in dignitate ſunt, aut aliquis ex Proceribus cum Patriarcha. Partes poſteriores tenent, quos jam antea commemoravimus. Populo, & univerſo Foſſato fauſtis acclamationibus perſonante, deſcendit de ſcuto, ducitarque ad S. Sophiæ templum, in quo coronandus eſt.* Idem tradit Joannes Cantacuzenus Lib. I. *Hiſtoriæ*, Cap. XLI.

VIII. Hunc ritum elevandi in clypeo Imperatorem, cum ipſe benediceretur, etiam in coronatione Regum uſurpatum, addiſcere licet ex Adone Vienuenſi, præſertim vero ex Forcatulo *De Gallorum imperio*, Lib. V. & aliis. In Regno Aragoniæ Ambroſius Morales Lib. XIII. Cap. II. in tertia parte, uſum fuiſſe tradit, ut nocte antecedenti Rex in Eccleſia Metropolitana, vel cathedrali vigilaret, arma habens, quibus indui debebat, & ſequenti die rem ſacram audiens, offere-

bat

Google

bat Purpuram, & monetæ ſummam quandam, & communione ſacra accepta, erigebatur in ſeuto a nobilibus, & proceribus, qui dicuntur Hiſpane *ricos homes*, acclamantibus omnibus ter, *Regium*, *Regium*, *Regium*, & ſpargebantur centum ſolidi monetarum, & ipſe manu propria enſem ad modum crucis eingebat ſibi, quod non eſſet ei æqualis, & par qui eingere poſſet, & eo die alter non equeſtrem ordinem armatus ſuſcipiebat. Hanc formam ſuſeipiendi, & coronandi Regem, uſitatam etiam fuiſſe in Regno Caſtellæ, in ſcuto nimirum acclamationibus Regem elevando, veſtigia adhuc quædam ſunt in legibus *Partitarum*, præſertim in Lege III. Tit. XXII. Parte III. ubi de generalibus exercitus Ducibus mentio fit, qui *Adalides* dicebantur, quod in ſeuto erigerentur. Id quod ad ſimilitudinem Regis introductum inter alios Auctores Hiſpanos docet eruditus Valdeſius. Porro quod ea elevatio Regis in ſcuto cum manibus, cum alaeritatis clamoribus plaudendo fieret, ſignificabat quidem, ut Rex intelligeret, ea elevatione ſupra alios electum, & natum ad defenſionem, & ſecuritatem Reipublicæ, uti ſcite obſervat Forcatulus.

§. I.

Cum Rex eſt coronandus, Epiſcopi Regni, ubi hæc coronatio fieri debet, convocantur. Rex triduanum jejunium devote peragit per hebdomadam præcedentem, videlicet quarta, & ſexta feria, & Sabbato. Dominica vero proxima ſequenti coronatur, qua ipſe Rex ſe ad communionem parat. Eccleſia vero ipſa Metropolitana, ſive Cathedralis, ubi ſolemnitas celebrabitur, paretur, & ornetur quo melius fieri poterit. Ad Altare majus parantur ea quæ conſueta ſunt parari Pontifice celebrante, & credentia juxta Altare cum rebus opportunis. Super Altare ponitur Gladius, Corona, & Sceptrum Regi danda, & oleum Catechumenorum, bombyx ad ligandum, & extergendum brachium Regis, & inter ſcapulas poſt unctionem, faſcia ad ligandum bombycem in brachio. Paratur in Eccleſia in loco competenti Thalamus, ſive ſuggeſtum pro Rege, in quo ſit Regalis ſedes ornata, & Thalamus ipſe ſit ornatus pannis ſericeis, & aulæis. Sed advertendum eſt, quod altitudo Thalami non ſit major, quam gradus ſupremus Altaris. Paratur etiam in loco convenienti Tentorium, ſive Papilio, ſub quo Rex veſtes Regales pro Regni conſuetudine, quæ ibidem pro eo parantur, ſuo tempore recipit. Et, ſi Regina etiam ſimul eſt coronanda, paratur pro ea alius Thalamus non longe a Regio, ſed illo aliquantulum humilior, & ita ſunt ſituandi Thalami, ut inde poſſint videri Altare, & Celebrans. Parantur etiam ante Altare hinc & inde ſedes pro numero Epiſcoporum intereſſentium.

COMMENTARIUS.

I. Plura in hoc §. adnotanda ſunt. Primo convocandi ſunt Epiſcopi totius Regni, ubi coronatio Regis fieri debet. Quod quidem ſervatum lego in complurium Regum coronatione. De Rogerio Rogerii Comitis Siciliæ Filio, qui Simoni Fratri in Siciliæ ditione ſucceſſit, ita ſcribit Romualdus Archiepiſcopus Salernitanus, in ms. Chronico, ab eruditiſſimo Ludovico Muratori Tomo VII. Rerum Italicarum edito, Pag. 187. *Anno MCXXXI. Indictione x. die Natalis Domini præfatus Rex Rogerius præcepit congregari in Siciliæ Provincia omnes Epiſcopos diverſarum Provinciarum, ideſt Calabriæ, Apuliæ, Campaniæ, qui juſſione Calliſti Papæ unxerunt eum in Regem, & ab omnibus vocari Regem juſſerunt.* Scio, rem alias ab aliis referri, aliique anno conſignari, uti videre eſt apud Pagium in Critica Baronlana ad annum MCXXXI. Sed hoc parum refert, cum de eo ritu convocandi ad coronationem Regis Epiſcopos Regni, multa paſſim prodant exempla Auctores, qui variorum Regnorum hiſtorias ſcripſerunt; inter quos Rigordus in Philippo Auguſto, de ejus in Regem Franciæ coronatione agens celebrata Remis anno MCLXXIX. ita ſcribit: *Superveniente Omnium Sanctorum Feſtivitate, Philippus Auguſtus, convocatis Archiepiſcopis, Epiſcopis, & omnibus terræ baronibus, a Willelmo reverendo Remenſium Archiepiſcopo, Titulo S. Sabinæ Presbytero Cardinali, Apoſtolicæ Sedis Legato, ipſiuſque Regis avunculo coronatus eſt Remis.*

II. Meminit & ejus ritus convocandi Epiſcopos, ac Nobiles Regni ad conſecrationis Regiæ ſolemnitatem S. Petrus Damiani in Sermone LXIX. primo autem in dedicatione Eccleſiæ, ubi ita ſcribit: *Cum enim tantæ nobilitati ſanguis vel genere, vel electione conſecratur in Regem, religio cum nobilitate totius regni viribus convocatur. Aſtat hinc Primatum, Metropolitanorum, & Epiſcoporum glorioſa ſocietas: illinc Ducum, Comitum, Caſtellanorum non ſpernenda nobilitas. Procedit medius homo ſuper homines regnaturus conſtitutus agmine perſonali.* Sane decentem Epiſcoporum numerum in unctione, & coronatione Regis adhi-

bendum, ſemel, ac iterum tradit Alexander IV. Pontiſex Maximus, *cum propter Regis honorificentiam, tum propter reverentiam Sacramenti*, uti videre eſt in ejus literis apud Rainaldum ad annum Chriſti MCCLVII. & MCCLX. Mirum certe illud videri debet, quod de inauguratione Regis Petri II. legimus in Chronico Siciliæ Cap. XCII. apud Ludovicum Muratori Tomo X. *Rerum Italicarum*, Pag. 891. *Die Dominico*, XIX. *Aprilis, quartæ indictionis, anno a Nativitate Domini MCCCXXII. Dominus idem Rex Fredericus ad poſtulationem omnium Comitum, Baronum, & univerſorum hominum totius Eccleſiæ, unxit, & coronavit in Regem Siciliæ dictum Regem Petrum filium ſuum; & in dicta coronatione non interfuerunt Prælati, vel Eccleſiaſticæ aliquæ aliæ Perſonæ.*

III. Alter ritus coronationis Regum eſt, ut triduanum jejunium devote peragat per hebdomadam præcedentem, videlicet quarta, & ſexta Feria, & Sabbato. Id quod etiam præſcribit Pontificale ms. Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744. Pontificale Arelatenſe CD. annorum, & alia nonnulla Pontificalia. Fateor, de hoc ritu nihil me inveniſſe apud antiquos Scriptores; conveniens tamen eſſe videtur, ut Rex ad ſui inaugurationem, non modo per religioſa jejunia ſe præparet, ſed etiam per alia pia opera. Unde ex ms. Pontificali inſignis Eccleſiæ Senonenſis, debet Rex Sabbato præcedente diem Dominicam, in qua eſt conſecrandus, *intempeſtæ noctis ſilentio venire in Eccleſiam orationem facturus, & ibidem in oratione aliquantulum, ſi voluerit, vigilaturus.*

IV. Tertius ritus diem, quo coronatio celebranda eſt, ſpectat. Libri quidem ms. Pontificales tum veteres, cum recentiores diem Dominicum ipſi coronationi aſſignant; eoque die celebratam tum Imperatorum, tum Regum coronationem, Scriptores paſſim teſtantur. Stephanus Papa V. dictus IV. teſte Baronio ad annum DCCCXVI. ubi citat Theoganum de geſtis Ludovici, *die Dominica in Eccleſia S. Petri coram Clero, & omni Populo ante Miſſarum ſolemnia conſecravit, & unxit Ludovicum ipſum Imperatorem, & coronam auream miræ pulchritudinis, & pretioſiſſimis gemmis ornatam, quam ſecum apportaverat, poſuit ſuper caput ejus, & Irmingardam Reginam appellavit Auguſtam, & poſuit coronam auream ſuper caput ejus.* Erat Irmingarda Ludovici uxor. Berengarius etiam Dux Forojulienſis, qui Regnum Italiæ occupavit anno DCCCLXXXVIII. teſte Baronio, coronamque Imperii a Joanne Papa IX. extorſit anno CMIV. pacifice tandem die Dominicæ Reſurrectionis a Joanne X. coronatus eſt, anno CMXVI. Quod quidem conſtat ex Anonymo ſcriptore in Carmine de laudibus ipſius Berengarii Auguſti Lib. IV. apud Ludovicum Muratori *Rerum Italicarum*, Tomo II. ubi ita laudatus Poeta inquit.

Luce Deus, qua factus homo, proceſſit ab antro
Tumbali perflat. Populus concurrit ab Urbe
Cernere veſtitum trabea, Imperiique corona
Auguſtum; replicata calent ſpectacula totis
Ædibus, auratis ſplendent altaria pannis,
Cum Princeps nitidus tyrio procedit in oſtro,
Tegmina veſtitus crurum rutilante metallo.

V. Ergo die Dominicæ Reſurrectionis, ſeu Paſchæ, quo die Chriſtus Deus, & homo e ſepulchro ſuo reſurrexit inauguratus eſt Berengarius. Antrum autem tumbale Poeta vocat locum, in quo erat ſepulchrum Chriſti, vel, ut vulgo loquuntur, *tumba*. Hinc corrigendus Carolus Sigonius, qui Libro VI. *De Regno Italiæ*, menſe Septembri a Joanne Papa anno CMXV. Regni ejus XXVIII. Imperatorem inunctum eſſe dicit, cum ex laudatis verſibus conſtet, coronatum die Dominicæ Reſurrectionis, ſeu Paſchæ, uti ſcite obſervat Adnotator in ipſis verſibus apud memoratum Rerum Italicarum collectorem virum egregium Ludovicum Muratori. Die item Dominica Henricum Germaniæ Regem coronatum Romæ Imperatorem a Benedicto VIII. Summo Pontifice, ſimulque ejus conjugem mulierem Sanctiſſimam Chuncgundem ab eodem corona inſignitam, Auguſtæ nomine decoratam anno MXIV. XXV. Aprilis, pro certo affirmat Ditmarus Lib. VII. in principio, rem narrans, prout ab iis qui memoratæ coronationi interſuerant, accepit.

VI. Neque vero exempla deſunt, quæ nos aperte doceant, Imperatorum pariter, ac Regum coronationem aliis diebus feſtivis ritu ſolemni celebratam fuiſſe. Carolum Magnum ipſa die ſacratiſſima Natalis Domini coronatum anno DCCCI. omnes pene Scriptores tradunt; & quidem a Leone III. Pontifice Maximo, nondum Miſſa finita, ut ſcribit Anaſtaſius: *Pontifex*, inquit, *unxit Oleo ſancto Carolum, & excellentiſſimum Filium ejus Regem*: ſcilicet Pipinum, qui tamen jam ab Adriano Papa non modo Romæ baptizatus, ſed & Rex Italiæ inunctus fuerat; vocabatur is antea Carolomannus, ſed ipſe Adrianus mutato nomine eum Pipinum nominavit, ut nos docet Appendix ad Chronicon Nibelungi Comitis. Natus autem eſt anno DCCLXXVI. ut videre eſt apud Pagium in Critica Baroniana. Porro Carolus Magnus adveniente ſacratiſſima Natalis Domini die, cum ad Miſſam ante confeſſionem Beati Petri ab oratione ſurgeret, Leo Papa III. ob egregia illius in Romanam Eccleſiam, Chriſtique Vicarios merita, nihil tale ſuſpicantis capiti coronam impoſuit, & a populo ter unanimi voce acclamatum eſt: *Carolo piiſſimo Auguſto, a Deo coronato, Magno, Pacifico Imperatori vita, & victoria.* Antea enim dicebatur tantum Patricius Romanorum, ſed & poſt laudes Carolus *a Domno Apoſtolico, more antiquorum Principum adoratus eſt, atque ablato Patricii nomine, Imperator, & Auguſtus, eſt appellatus*, ut produnt Ademarus, & Eginhardus in Caroli vita. Eodem autem tempore fuiſſe Carolum a Pontifice inunctum, una cum ejus Filio Pipino, jam ex Anaſtaſio dictum eſt. De Patriciatu vero Caroli Magni videri poteſt Vir clariſſimus Octavianus Gentilius Patricius Septempedanus in ſuo eruditiſſimo Opere *De Patriciis*.

VII. His ergo omiſſis, quod rei eſt noſtræ, proſequamur. Etſi enim paſſim legamus, Reges die Dominico fuiſſe unctos; conſtat tamen ex Nicolao Speciali Lib. II. Rerum Sicularum, Cap. XIX. *anno ab incarnatione Domini MCCLXXXVI. in die illa, qua feſtum Purificationis Beatæ Virginis celebratur, convenientibus ex propoſito Majoribus, & Syndicis omnium Siculorum, Jacobum filium Petri Regis Aragonum, vigore Genitoris ſui in regem Siciliæ coronatum.* Carolum I. Andegavenſem, ac Beatricem uxorem ejus ſolemni ritu inunctos, ac Regio diademate inſignitos utriuſque Siciliæ, ſacra die Epiphaniæ Domini, teſtatum reliquit Rainaldus ad annum MCCLXVI. Balduinum Godefridi Fratrem, qui ipſi Godefrido ſucceſſit anno MCI. *in ipſa ſolemnitate Sacratiſſimæ Nativitatis Dominicæ in Eccleſia Bethlehem ſolemniter*, coronatum a Dagoberto, ſive Daimberto Patriar-

cha

Digitized by Google

cha Hieroſolymorum prodit quidem Bernardus Theſaurarius *De acquiſitione Terræ ſanctæ*, Capite LXXXIV. apud Ludovicum Muratori Tomo VII. Rerum Italicarum. Idem Bernardus in laudato Opere de coronatione Fulconis Hieroſolymorum Regis agens, Cap. CXXV. ita inquit: *Fulco Hieroſolymorum Regum ex Chriſtianis quartus, mortuo, ut dictum eſt, Balduino, Regnum aſſumpſit, quem una cum Meliſanth conjuge ſua, Patriarcha Hieroſolymitanus* Willelmus *nomine, die exaltationis S. Crucis, in Eccleſia Sancti Sepulcri conſecravit, inunxit, & coronavit magno cunctorum plauſu*. Stephanum I. Angliæ Regem coronatum die S. Stephani anno MCXXXVI. teſtis eſt Hovedenus, qui etiam addit, quod in ejuſdem coronatione, *Pax Domini ad Miſſam nec dicta fuit, nec data populo, cum hoc Sacramentum factum eſt*. Eventus quidem oſtendit, id verum fuiſſe, pace per plures annos ab eo Regno exulante, uti conſtat ex laudato Michaele Alfordo. Tandem ut alia exempla omittam, de Henrico I. Angliæ Rege, ita ſcribit Matthæus Pariſius: *Conſecratus eſt in Regem apud Weſtmonaſterium in die Aſſumptionis B. Mariæ, favente Clero, & Populo, cui continuo a Mauritio Londinenſi Epiſcopo, & a Thoma Eboracenſi Archiepiſcopo, corona capiti imponitur*. Malmesburienſis dicit, coronatum ipſum Regem Nonis Auguſti, nimirum in Feſto Dedicationis ad Nives.

VIII. Memini etiam me legiſſe, factam regum inaugurationem diebus etiam non feſtivis; qualis eſt illa Petri Aragonum Regis, peracta Romæ anno MCCIV. in die S. Martini; uti videre eſt apud Pagium in vita Innocentii III. & alia Friderici ab Adriano IV. Romæ coronati die Sabbati, XVIII. Julii, anno MCLV. De qua coronatione ipſe Fridericus in Epiſtola ad Ottonem de rebus a ſe geſtis hæc habet: *Miſſa celebrata ad Altare Sanctorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, in honore Sanctæ Mariæ Virginis, quia Sabbatum erat, benedictione coronæ Romani Imperii largiter ſuper caput noſtrum effudit*. Confer quæ ſcribit Otto Friſingenſis Lib. II. *De rebus geſtis Friderici Imperatoris*, Cap. XXII. ubi ait: *Celebratis ab ipſo Papa Miſſarum ſolemnibus, armato ſtipatus Rex milite cum benedictione debita Imperii coronam accepit, anno Regni ſui IV. Menſe Junio, XIV. Kal. Julii*. Equidem anno MCLV. quo hæc coronatio peracta eſt, dies decimus octavus Junii in Sabbatum incidebat, uti obſervat Pagius in vita Adriani IV. Ceterum docet Reſtaurus Caſtaldus Juriſconſultus Peruſinus in Tractatu *De Imperatore*, Quæſtione XXXI. quod cum in jure dies præciſus non determinatur, credendum eſt, & alio die, quam Dominico fieri poſſe coronationem Imperatorum, ac Regum, ſecundum quod Papæ viſum fuerit, qui in hujuſmodi re plenitudinem poteſtatis habet. Quod quidem comprobat exemplo Caroli V. Imperatoris, quem in XXXV. Quæſtione ait, anno MDXXX. die Jovis XXIV. Februarii, feſto S. Matthiæ a Clemente VII. Pontifice Maximo fuiſſe Imperatorem Bononiæ coronatum.

IX. Quartus ritus eſt, ut coronatio Regis in Eccleſia Metropolitana, & ab ipſius Præſule celebretur, uti paſſim in Pontificalibus præſcriptum eſt, licet non ſemel ab aliis, quam a Metropolitanis, vel aliqua adacti neceſſitate, vel ex Romani Pontificis privilegio Reges conſecrati fuerint. De Willelmo I. Anglorum Rege ad annum MLXVI. Num. XXI. ſcribit Alfordus, ipſum Willelmum, quod Stigandus Cantuarienſis primæ in Anglia Sedis Epiſcopus, ad quem alias coronationis officium ſpectabat, vitio ſedem intraverat, & inſulam male geſtando, plura præter Eccleſiaſtici hominis dignitatem fecerat, ab eo noluiſſe inungi, aut eo diſpenſante coronam accipere; advocatumque propterea fuiſſe Aldredum Eboracenſem Epiſcopum ad inaugurationis ſolemnia peragenda; atque ipſum quidem ſub finem memorati anni Willelmo ad Altare procumbenti inter Miſſarum ſolemnia, jurantique, ſe Eccleſiæ privilegia ſervaturum, ſub certa verborum formula, poſt ſolitam inunctionem, ſceptrum, ac coronam tradidiſſe. Et ne ab Anglia diſcedamus, etiam Henricus I. a Mauritio Londinenſi Epiſcopo, & Thoma Eboracenſi Archiepiſcopo coronatus eſt, quod Cantuarienſis Antiſtes longe abeſſet, periculumque in mora eſſet, ne Robertus Frater ejus natu prior, coronam præriperet. Excuſat autem factum Henricus in literis ad Anſelmum tunc Cantuarienſem Archiepiſcopum datis, quæ extant Lib. III. Epiſtolarum ipſius Anſelmi, eſtque Epiſtola XLI.

X. Ad evitanda ſcandala conceſſum legimus fuiſſe aliquando a Summis Pontificibus, ut peculiaris Regni Eccleſia Regem inungeret, & coronaret. Cum enim gravis inter Strigonienſem, & Colocenſem Archiepiſcopos de conferendæ regiæ inunctionis auctoritate, ac prærogativa exardeſceret controverſia, quam Rex Hungariæ ita diremerat, ut nimirum prima coronatio ipſius Regis ad ſolum Strigonienſem, ſecunda vero ad utrumque pertineret Epiſcopum: præcepit tamen Innocentius III. ad evitanda ſcandala, ut ſoli Strigonienſi Antiſtiti jus eſſet coronandi Hungariæ Regem, quemadmodum liquet ex laudati Pontificis litteris, apud Rainaldum ad annum MCCXII. Num. VII. *Nos igitur*, inquit Pontifex, *attendentes, quod olim nobis multa precum inſtantia ſupplicaras, ut ſuper jure coronandi Reges Hungariæ Strigonienſi Eccleſiæ privilegium concedere dignaremur; noſque tuis precibus inclinati, ei ſuper hoc privilegium conceſſerimus, fratrum noſtrorum ſubſcriptionibus roboratum: conſiderantes etiam, quod ſi poteſtas coronandi Reges Hungariæ penes diverſas Eccleſias reſideret, toti Regno grave periculum, & hæredibus tuis grande poſſet diſpendium generare; cum ſicut plenius ipſe noſti, frequenter inter Regum Hungariæ cohæredes ſuper obtinenda Regni corona ſcandalum ſit exortum, quod utique poſſet facilius ſuboriri, ſi eos diverſos coronatores contingeret invenire, propter contradictiones, & rationes præſcriptas, compoſitionem hujuſmodi non potuimus, nec debuimus confirmare*. Qua de re ad Strigonienſem quoque Archiepiſcopum, & Capitulum ſcripſit. Eodem Innocentio Papa teſte hæc fuerat ab ipſo Hungariæ Rege compoſitio excogitata: *Prima coronatio Regum Hungariæ ſpecialiter ſpectat ad ſolam Strigonienſem Eccleſiam. Veruntamen, ſi Strigonienſis Archiepiſcopus non poſſet, vel malitioſe nollet Regem coronare, vel Strigonienſis Eccleſia vacaret, coronet Regem Colocenſis, nullum ex tali coronatione jus ſibi vendicando in prima coronatione. Secunda coronatio deinceps æqualiter pertineat ad utrumque*.

XI. Vacante Eccleſia Metropolitana, vel nondum confirmato ipſius Eccleſiæ Antiſtite, ſi Regem tunc temporis conſecrandum contingeret, conſulendus videtur Pontifex Maximus, qui alium ad eam functionem Epiſcopum deputet. Cum enim

non-

nondum ornamenta digniiatis Primiſlaus accepiſſet, nec tamen Moguntinus Archiepiſcopus, ad quem Reges Bohemiæ ſacra unctione perungendi jus ſpectabat, Apoſtolica auctoritate confirmatos eſſet, Pontificem quidem Alexandrum IV. conſuluit Primiſlaus, ut decerneret, a qoibus ipſe regiam inunctionem, & coronam accipere deberet. Mox ille mandavit Pragenſi, Olomucenſique Epiſcopis, ut adhibito decenti Præſulom numero tum propter ejuſdem Regis honorosicentiam, tum ctiam propter reverentiam Sacramenti, ut ipſi Apoſtolica auctoritate Primiſlaum Regia inunctione linirent, ſine ollo tamen Eccleſiæ Moguntinæ, ad quam iſta ſpectabat eoronatio, præjudicio: *Volumus autem, atque ſtatnimus, ut nullum ex hoc in poſterum Pontificibus Moguntinis, qui ernnt pro tempore, & Eceleſiæ Moguntinæ aliquid præjudicinm generetur, quin eirea ipſius Regis ſucceſſores exeqnantur libere, quod ad eos pertinet in hae parte*. Et ſtatim addit, ut ea quæ exhibiturus eſſet idem Rex Archiepiſcopo Moguntino, ſi illum is inungeret & eoronaret, dicto Electo, ſi eum confirmari contingat, alioquio ei qui prædictæ Moguntinæ Eccleſiæ præſuerit, fideliter tranſmittat. Data eſt Epiſtola Anagniæ II. Non. Octob. anno Alexandri Pontificatus VI. ideſt anno Chriſti MCCLX. Tradit Menardus, in Notis, & Obſervationibus ad Librum Sacramentorum S. Gregorii Papæ, Pag. 409. quod Remorum Urbs, ubi ſolent Galliæ Reges conſecrari, a factioſis occupata eſſet, coronatum ſuiſſe Henricum IV. Carnoti a Nicolao Thuano ejoſdem Civitatis Epiſcnpo, qui univerſum celebritatis hujus ritom perſecit, defectu Archiepiſcopi, ſeo Metropolitani, Senooenſi tunc ſede vacante; etſi Reginaldus de Beaune Archiepiſcopus Bituricenſis ad ſedem Senonenſem a Rege nominatos, hanc cooſecrationem ad ſe ſpectare contenderet; qoi tamen Thuano Epiſcopo Carnotenſi cedere coactus eſt, quod nondum ipſe a Papa confirmatus ſuiſſet.

XII. Conſtat illud qooque ex variis Maximorum Pontificum litteris, ipſos non ſemel ad Regum preces Epiſcopos deſignaſſe, a quibus illi, eorumque ſucceſſores impoſterum conſecrarentur. Et, ut alia de hac re exempla omittam, quæ videri poſſunt apud hiſtoricos Eccleſiaſticos, cum Theobaldus Campaniæ Comes ac Rex Navarræ ab Alexandro IV. peteret, ut cum divina providentia ad Regium ſolium ipſum extuliſſet, inunctionis beneficium illi Epiſcopus Pampilonenſis conſerret. Cujus precibus obſecutus Alexander anno MCCLVII. uti liquet ex ejus litteris datis Viterbii III. Nonas Novembris, anno Pontificatos III. Pampilooenſi Epiſcopo provinciam commiſit, ut Regem inungeret, & conſecraret, atque etiam Apoſtolica auctoritate ipſi ac ſucceſſoribus ejus munus imponendi Regibus Navarræ coronam contulit: *Nos enim tibi, & tuis ſucceſſoribus ad ejuſdem Regis inſtantiam nngendi, & coronandi anctoritate Apoſtolica eum ſuoſque ſucceſſores in devotione Romanæ Eceleſiæ perſiſtentes in Reges, juxta morem, qui ſervatur in talibus eirea Reges alios Catholicos, & ſieut Canoniea inſtituta edoeent, liberam per præſentes litteras coneedimus faeultatem*.

XIII. Exoptarunt plerumque Reges, ut ab ipſo Romano Pontifice coronarentur, eaque de re complura ex Eccleſiaſtica hiſtoria referri poſſent exempla. De adventu in Urbem, & coronatione ſolemni Petri Aragonum Regis, poſt Rainaldom, & Spondanum ad annum Chriſti MCCIV. hæc habet Pagius in vita Innocentii III. Num. XI. eodem anno MCCIV. Menſe Novembri Petrus Rex Aragonum ad Apoſtolicam Sedem acceſſit, ut ab Innocentio Papa militare cingulum, & Regium acciperet diadema. Pontiſex miſſis ad illum equitaturis, fecit eum apud Sanctum Petrum ad præſentiam ſuam venire, mittens in occurſum ipſius quoſdam Cardinales, Senatorem Urbis, & alios moltos nobiles, ſecitque illum in domo Canonicorum apud Sanctum Petrum honorabiliter hoſpitari. Tertio vero die, in feſto videlicet S. Martini, Pontifex cum Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis Cardinalibus, Primicerio, Cantoribus, Senatore, ad Monaſterium S. Pancratii Martyris trans Tyberim eſt profectus, ibique præſatum Regem per manus Petri Portuenſis Epiſcopi fecit inungi, quem poſt modum ipſe manu propria coronavit, largiens ei regalia inſignia univerſa, mantum videlicet, & colobium, corooam, & mitram, corporale ab eo recipiens juramentum, eujus tenorem inferius referemus. Deinde præfatus Rex coronatus rediit juxta Dominum Papam ad Baſilicam S. Petri ſuper cujus Altare ſceptrum, & diadema depoſuit, & de manu ejuſdem Pontificis militarem enſem accepit, Regnumque ſuum Beato Petro obtulit, illudque conſtituit cenſuale, *itant annuatim de eamera Regis dueentæ quinquaginta Naſſenutinæ* (erant aurei nummi, quorum ſinguli ſex ſolidis regalium æſtimabantur) *Apoſtolieæ Sedis* redderentur; uti legitor in privilegio ea de re a Petro Rege exarato, quod habetur in Actis Ionocentii, Num. CXX. & ſeqq.

XIV. Ideo autem Petrum a Pontifice coronari voluiſſe, & in Sacello Vaticano, Regiis inſigoibus depoſitis, gladio de Pontificis manu accepto militiæ auctoramentum profiteri, docet Surita, quod nondum veteres Aragonum Reges ſolemni ritu redimiri corona cooſueviſſent; ſed cum nuberent, aut viginti annorum ætatem attingerent, milites crearentor, & tum demum Regium nomen, atque inſigne uſurparent. Jam vero Pontifex privilegium ei poſtea conceſſit, anno MCCVI. ut cum vellent Reges coronari, coronam a Sede Apoſtolica requirentes, de ſpeciali ejus mandato per Archiepiſcopos Tarraconenſes Coronæ impoſterum iis Cæſarauguſtæ imponerentur. Legitur privilegium in iiſdem Innocentii Actis Num. CXXII. diciturque *Datum Ferentini*, XV. *Kal. Julii, anno nono*, Pootificatus ſcilicet Innocentii, ideoque anno Chriſti MCCVI. Quidam Scriptores commenti ſunt, coronatum ſuiſſe Petrum ab Innocentio Pootifice corona panis azimi, ſed hanc ridiculam fabulam infra ſuo loco reſellemus.

XV. Addi & huic exemplum poteſt Caroli I. Andegavenſis Comitis, qui anno Chriſti MCCLXVI. in ipſa die Epiphaniæ Romæ a quinque Cardinalibus ad hoc a Clemente IV. Pontifice, Peruſio, ubi is agebat, miſſis, præſtito Sacramento, & Homagio ligio Clementi, Romanæqoe Eccleſiæ, inunctus, & coronatus eſt io Baſilica S.Petri io Regem utriuſque Siciliæ, citra, & ultra Pharum, ona cum uxore ſoa Beatrice. Egregium porro, quod ipſe Pontifex jam penitus exhanſtus Carolo pecuoias ſubinde poſcenti prudenter, ac pie reſcripſit, *nee montes, nee fluvios habere ſe aureos, & quantumcumque neeeſſitas urgeret, nihil ſe ultra poſſe; feciſſe ſe liberaliter, quod potuiſſet, & quod commode poterit, facturum: ſed exhauſtis jam viribus, & mereatoribus fatigatis, eur ipſum ulterius inquietaret; videre ſe non poſſe; niſi forſan requireret* mira-

miraculum, ad quod ſibi nequaquam merita ſuffragarentur, ut in aurum terram, vel lapides converteret. Ubi nota, vexatos ſemper a Regibus fuiſſe Summos Pontifices, ut eis pecuniam elargiretur, quibus nihilominus affluenter ſemper Pontifices ipſi dederunt, nec ulli unquam improperarunt; cum ceteroqui Regum miniſtri parvam pecuniæ ſummam, quæ ad expedienda negotia Romam mittitur, tota die decantare non erubeſcant: & minitari ut plurimum ejuſdem parvæ pecuniæ ſubtractionem non vereantur, quaſi ea deficiente Romanus Pontifex ejuſque miniſtri, vel panem emendicare, vel mori fame cogantur.

XVI. Sed de his alias, nunc illud non omittendum, quod in noſtra Rubrica edicitur, Eccleſiam Metropolitanam, ſeu Cathedralem, ubi Rex coronari debet, egregie ornandam, quo melius fieri poterit. En pompam coronationis Friderici Regis Siciliæ mirifice deſcriptam a Nicolao Speciali Libro III. *Rerum Sicularum*, Cap. I. ubi ita inquit: *Hoc itaque deſignato tempore propinquante, ſolum Panormitanæ Urbis ubique myrto ſternitur, templa deinde, fora, portici, plateæ, vici, ceteraque urbis loca tam publica, quam privata, vel operiuntur aulæis ſericis, vel amictu vario decorantur. Conveniunt, quos illo tempore Inſula potuit habuiſſe, Prælati, Comites, Milites, Barones, Feudatarii, parati pro viribus illo properant cum popularibus, & plebæis. Poſtquam autem ad Urbem deventum eſt, & tempus vigiliarum conſtitutæ ſolemnitatis inſtabat, onerata cereis, qui tunc inſtar ingentium columnarum agebant ad matricem Eccleſiam plauſtra feſtinant, Arcbii accenduntur, e quibus cera liqueſcens, veluti rivi aquarum torrentium emanabat. Nox illa quidem illuminabatur ut dies, & præ magnitudine lucis hujus continuo dieſcere videbatur*.

XVII. Quinto ritui ornandi Eccleſiam ſuccedit ſextus, ut nimirum ſuper Altare ponatur *Gladius corona, & ſceptrum Regi danda, & oleum Catechumenorum, bombyx ad ligandum, & extergendum brachium Regis; & inter ſcapulas poſt unctionem, faſcia ad ligandum bombycem in brachio*. Ex toties laudato ms. Codice Bibliothecæ Regis Gallorum ante annos CD. exarato, non ſolum iſta, ſed & aurea calcaria, caligæ ſericæ, & hyacinthinæ, intextæ per totum liliis aureis, & tunica ejuſdem coloris & operis in modum tunicæ, qua induuntur Subdiaconi ad Miſſam, ſuper altari collocabantur, ex quo poſtea accipiebat. Idipſum docet ms. Pontificale inſignis Eccleſiæ Senonenſis, & alia complura, quibus addi poteſt teſtimonium Hovedeni, qui Parte II. Annalium, ubi ordinem deſcribit coronationis Richardi Regis Angliæ, eundem ritum innuere videtur, poſita nempe fuiſſe ornamenta regia ſuper altare: primum autem dicit, ea ſolemniter allata fuiſſe a variis Angliæ Regni Baronibus, qui Regem inaugurandum ad Eccleſiam Weſtmonaſterii deducebant.

XVIII. Quanta autem pompa ſacra olei ampulla, cælitus, ut ajunt, miſſa, ex qua Reges Francorum inunguntur, ad Eccleſiam deferretur, ut ibidem ſuper Altari poneretur, egregie deſcribit laudatum Pontificale Bibliothecæ Regis Gallorum, & Pontificale Eccleſiæ Senonenſis his verbis: *Inter Primam, & Tertiam debent venire Monachi S. Remigii proceſſionaliter cum crucibus, & cereis cum ſacroſancta Ampulla, quam debet Abbas reverentiſſime deferre ſub cortina ſerica quatuor perticis, a quatuor Monachis in albis indutis ſublevata. Rex autem debet mittere de Baronibus, qui eam ſecure conducant: & cum venerint ad Eccleſiam B. Dionyſii, vel uſque ad majorem januam Eccleſiæ, propter turbam comprimentem, debet Archiepiſcopus cum ceteris Archiepiſcopis, & Epiſcopis, Baronibus, necnon & Canonicis, ſi fieri poteſt, occurrere ſacroſanctæ ampullæ, & eam de manu Abbatis recipere, cum pollicitatione de reddendo bona fide, & ſic ad Altare cum magna reverentia deferre*. Ajunt plerique Galli ſcriptores, ſingulari privilegio, non quolibet oleo, ſed cælitus miſſo conſecrari Reges Francorum, ex ſacra ſcilicet ampulla, quæ, uti narrant, ore columbæ delata olim fuit S. Remigio, ad baptizandum Clodoveum Regem Francorum, ſervaturque hodie in percelebri S. Remigii Monaſterio. Hinc Guillelmus Brito Lib. I. Philippidos agens de Philippi Auguſti coronatione ita cecinit:

Jamque dies aderat cunctis optata, Novembris
Quæ caput eſt menſis, quæ cunctis ſanctificata
Jamdudum ſanctis, nunc longe ſanctior extat.
In qua ſceptrifero fulſit redimitus honore
Magnanimus ſacro Rex delibutus olivo,
Quo Deus angelicis manibus, virtute parato
Divina, noſtris conceſſit Regibus uti;
Ut ſacrarentur eo ſoli ſpecialiter illi,
Qui ſucceſſive Francorum Regna capeſſunt.

XIX. Septimus ritus eſt, ut in Eccleſia, in qua Rex inaugurari debet, thalamus, ſeu ſuggeſtum, cum regali ſede ibidem poſita conſtruatur, panniſque ſericis, & aulæis egregie ornetur. Ut enim infra dicemus, in ea Sede locari Rex Ipſe a Metropolitano debet, & quidem ſolemni ritu, poſtquam inauguratus fuit. Meminit ipſius thalami, ſeu Regii Solii non modo Pontificale ms. Vaticanæ, Bibliothecæ, ſed & ms. Codex inſignis Eccleſiæ Senonenſis: *Prima*, inquit, *paratur Solium in modum Eſchafaudi aliquantulum eminens exterius choro Eccleſiæ inter utrumque chorum, poſitum in medio, in quo per gradus aſcenditur, & in quo poſſint Patres Regni, & aliqui, ſi neceſſe fuerit, cum Rege conſiſtere*. Eſchafaudum eſt tribunal, ſeu pulpitum editius, Gallice dictum *Eſcaffaud*, de cujus vocis origine vide Virum clariſſimum Carolum Dufreſne in Adnotationibus ad Joinvillam. Recte autem cautum eſt ex hac noſtra Rubrica, ne altitudo thalami Regis major ſit quam ſupremus gradus Altaris; non enim decet, ut thronus Regis terreni, Altare ſuperet, quod Regis Regum, & Domini dominantium ſolium eſt: *Quid eſt Altare*, inquit Optatus Milevitanus Lib. VI. contra Donatiſtas, *niſi ſedes, & corporis, & ſanguinis Chriſti*? Præter thalamum dicitur etiam in noſtra Rubrica, ut in competenti loco tentorium, ſive papilio paretur, ut in ipſo Rex veſtes regales pro Regni conſuetudine, quæ ibidem pro eo parantur, ſuo tempore aſſumat. De papilione mentio quidem habetur in laudato ms. Pontificali Vaticano, ubi dicitur, quod Rex ad introitum Miſſæ, *vel in ſacriſtia, vel ſub papilione ad hoc præparato induitur regalibus indumentis*.

XX. Porro conſtat ex Codino Curopalata, *De officiis, & officialibus Eccleſiæ, & aulæ Conſtantinopolitanæ*, Cap. XVII. itemque ex Johanne Cantacuzeno Lib. I. *Hiſtoriæ*, Cap. XLI. cum novus Imperator Græcus conſecraretur, non modo in Eccleſia ligneam ædiculam extructam fuiſſe, in qua ipſe regio quodam veſtitu indueretur, ſed etiam prope ædiculam illam, ædificatam fuiſſe ligneam anabathram, pannis rubris veſtitam, in

qua

qua pro numero Imperatorum aurei throni ponebantur, & quidem adeo excelſi, ut quatuor, vel quinque gradus haberent, in quibus, ſi non unus, vel plures erant, reſidebant. Denique ſi qui ſuperſint explicandi ritus in hoc præſenti §. contenti, infra opportunius in decurſu hujus Tituli enarrabuntur, allatis non modo mſs. Pontificalium, ſed & egregiorum Scriptorum teſtimoniis.

§. II.

Die autem Dominica qua Rex benedicendus, & coronandus eſt, omnes Epiſcopi conveniunt mane in Eccleſia, in qua hoc fieri debet; & Metropolitanus, ſive Pontifex, ad quem ſpectat, parat ſe ſolemniter cum miniſtris, Miſſam celebraturus paramentis tempori convenientibus. Epiſcopi vero induuntur ſupra Rochetum, vel ſupra ſuperpelliceum, ſi ſint Religioſi, Amictu, Stola, Pluviali albo, & Mitra ſimplici. Quibus omnibus paratis, Metropolitanus in faldiſtorio, ante medium Altaris poſito ſedet cum Mitra, & Epiſcopi parati hinc & inde ſuper ſedibus pro eis paratis, quaſi in modum coronæ ſedentes ſibi aſſiſtunt. Interim Rex veſtibus militaribus indutus cum ſuis Prælatis domeſticis non paratis, ac Baronibus, Nobilibus, & aliis, venit ad Eccleſiam, & cum fuerit prope Preſbyterium, duo priores Epiſcopi ex paratis veniunt ei obviam, & cum mitris capita illi aliquantulum inclinantes, ipſum inter ſe medium, bireto depoſito, uſque ante Metropolitanum deducunt, cui Rex caput inclinans, humilem reverentiam exhibet: qua facta, prior Epiſcoporum deducentium ſtans detecto capite, verſus ad Metropolitanum dicit intelligibili voce: *Reverendiſſime Pater, poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica, ut præſentem egregium militem ad dignitatem Regiam ſublevetis.* Interrogat Metropolitanus: *Scitis illum eſſe dignum, & utilem ad hanc dignitatem?* Ille reſpondet: *Et novimus, & credimus, eum eſſe dignum, & utilem Eccleſiæ Dei, & ad regimen hujus Regni.* Metropolitanus dicit: *Deo gratias.*

COMMENTARIUS.

I. Die Dominica in Eccleſia Metropolitana ab ipſius Eccleſiæ Antiſtite celebrandam eſſe Regum inaugurationem, jam in ſuperiori Commentario dictum eſt. Quod autem præſentem Rubricam ſpectat, profecto illam invenies tum in ms. Pontificali Vaticano annorum circiter CD. tum etiam in ms. Pontificali Codice Eccleſiæ Arelatenſis annorum circiter D. in quo tamen ita legimus: *Cum Rex benedicitur, Epiſcopi, qui adſunt, debent ex ſeipſis facere coronum, habentes eum in medium ſuorum; accipiantque duo ex Epiſcopis priores, offerentes eum Metropolitano, his verbis dicentes*: Reverende Pater, poſtulat mater Eccleſia ut præſentem militem ad dignitatem regalem ſublevetis. *Tunc dicat Metropolitanus &c.* Ex ms. Codice Vaticano duo quidem Epiſcopi deducunt inaugurandum Regem ad Metropolitanum, ſed alter eorum alta voce dicit in tono lectionis: *Reverende Pater poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica &c.* Ceterum nec vetus Ordo Romanus, nec Ratoldi Abbatis Corbejenſis Codex, neque alii mſs. Libri Pontificales ullam de eo ritu faciunt mentionem, ut ſcilicet alter ex Epiſcopis, qui coronandum Regem Metropolitano offerunt, ea verba proferat: *Reverendiſſime Pater, poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica &c.* Juxta præſcriptum quidem Ordinis antiqui Romani, ubi inaugurandus erat novus Rex, ipſo primum exeunte thalamum, unus Archiepiſcopus hanc orationem pronunciabat: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui famulum tuum Ill. Regni faſtigio dignatus es ſublimare, tribue ei quæſumus, ut ita in præſenti collecta multitudine cunctorum in commune ſalutem diſponat, quatenus a tuæ veritatis tramite non recedat. Per.*

II. Dicta hac Oratione ſuſcipiebant illum duo Epiſcopi dextra lævaque, honorifice parati, habentes Sacras Reliquias collo appenſas. Ceteri autem Clerici ſolemni apparatu ornati, præcedente Sancto Euangelio, & duabus Crucibus cum incenſo boni odoris ducebant illum ad Eccleſiam, Reſponſorium canentes: *Ecce mitto Angelum meum.* Cum Verſiculo: *Iſrael ſi me audieris*, cuncta eum plebe ſequente: ad oſtium autem Eccleſiæ ſubſiſtente Clero, alius Archiepiſcopus hanc dicebat Orationem: *Deus qui ſcis humanum genus nulla virtute poſſe ſubſiſtere; concede propitius, ut famulus tuus Ill. quem populo tuo voluiſti præferre, ita tuo fulciatur adjutorio, quatenus quibus potuit præeſſe, valeat & prodeſſe. Per.* Tum introeuntes Clerici Eccleſiam, hanc Antiphonam decantabant: *Domine ſalvum fac Regem, & exaudi nos in die, qua invocaverimus te*; itemque totum Pſalmum XIX. *Exaudiat te Dominus &c.* uſque ad introitum Chori; Metropolitanus autem iſtam Orationem recitabat: *Omnipotens ſempiterne Deus cæleſtium, terreſtriumque moderator, qui famu-*

famulum tuum Ill. ad Regni faſtigium dignatus es provehere; concede quæſumus, ut a cunctis adverſitatibus liberatus, & Eccleſiaſticæ pacis dono muniatur, & ad æternæ pacis gaudia, te donante, pervenire mereatur. Per. Qua finita, inaugurandus Rex pallium ſuum deponebat, atque inter manus Epiſcoporum perductus in chorum, uſque ad Altaris gradus incedebat, cunctoque pavimento tapetibus, & palliolis contecto, ibi humiliter totus in cruce proſtratus jacebat una cum Epiſcopis, & Presbyteris hinc inde proſtratis, ceteris in choro Litaniam breviter pſallentibus.

III. Explicandum nunc cenſeo quod initio Rubricæ dicitur, ut Metropolitanus, qui conſecraturus eſt Regem, paret ſe ſolemniter cum miniſtris paramentis tempori congruentibus. Quæ res ita deſcribitur ex ms. Pontificali inſignis Eccleſiæ Senonenſis: *Archiepiſcopus, dum cantatur Tertia, facta aqua benedicta, ad Miſſam ſe præparat cum Diaconibus, & Subdiaconibus, veſtimentis inſignioribus, & pallio induendus: & in hunc modum indutus venit proceſſionaliter ad Altare more ſolito, cui venienti Rex debet aſſurgere reverenter.* Ubi nota, prius venire debere ad Eccleſiam Regem inaugurandum, quam Archiepiſcopum, qui illum eſt conſecraturus. Id quod etiam innuit Pontificale Bibliothecæ Regis Gallorum, ubi ita inquit: *Poſt Primam cantatam, debet Rex venire in Eccleſia, antequam fiat aqua benedicta, & debent eſſe ſedes diſpoſitæ circa Altare, ubi honorifice ſedeant Archiepiſcopi, & Epiſcopi; & Regni Pares ſedeant ſeorſum ab oppoſitis Altaris.* Quibus verbis non obſcure explicatur id quod in noſtra Rubrica dicitur, Metropolitanum ſcilicet in faldiſtorio ante medium Altaris poſito ſedere, & Epiſcopos paratos hinc & inde ſuper ſedibus, quaſi in modum coronæ ſedentes, eidem aſſiſtere Metropolitano. Quod autem ii Epiſcopi induti eſſe debent amictibus, albis, vel ſuperpelliceis ſi velint, pluvialibus item, & mitris, edicit Pontificale ms. Vaticanæ Bibliothecæ. Quo autem ritu, & pompa inaugurandi Reges ad Eccleſiam pergerent, varia fuit pro varietate Regnorum & temporum diſciplina, uti videre eſt in Hiſtoriis variorum Regnorum. Lubet hic ſolemnem acceſſum deſcribere Richardi Regis Angliæ, quem ita refert Hovedenus parte ſecunda Annalium.

IV. In primis venerunt Epiſcopi, & Abbates, & Clerici multi induti cappis ſericis, præcedentibus eos Cruce, Ceroferariis, Thuribulis, cum aqua benedicta ad oſtium thalami Regis interioris, & ibi receperunt prædictum Richardum Ducem, qui coronandus erat, & duxerunt eum in Eccleſia Weſtmonaſterii uſque ad Altare majus cum ordinata proceſſione, & cantu glorioſo, & omnis via, qua gradiebantur, ab oſtio thalami Regis, uſque ad Altare cooperta erat pannis laneis. Ordo autem proceſſionis talis erat. In prima fronte præcedebant Clerici induti, portantes aquam benedictam, & Crucem, & Cereos, & Thuribulos. Deinde veniebant Priores, deinde Abbates, deinde Epiſcopi, & in medio illorum ibant quatuor Barones, portantes quatuor candelabra aurea. Deinde venerunt Godefridus *de Luci* portans pileum Regium, & Johannes Mareſcallus juxta eum portans duo calcaria aurea magna, & ponderoſa. Deinde venerunt Willelmus Mareſcallus comes *de Striguil* portans Sceptrum regale aureum, in cujus ſummitate eſt Crux aurea, & Willelmus Patricii Comes *de Salisbirie* juxta eum, geſtans virgam auream, habentem in ſummitate columbam auream. Deinde venerunt David frater Regis Scotiæ Comes *de Hunteden*, & Johannes Comes Moretonii frater Ducis, & Robertus Comes Leiceſtriæ, portantes tres gladios aureos regios ſumptos de theſauro Regis, quorum vaginæ deſuper per totum auro contextæ erant. Medius autem illorum ibat Comes Moretonii. Deinde veniebant ſex Comites, & ſex Barones portantes in humeris ſuis unum ſcaccarium (alii legunt *facearium*) magnum valde, ſuper quod poſita erant regalia inſignia, & veſtes. Deinde veniebat Willelmus de Mandivilla Comes Albæ Marliæ, geſtans coronam auream magnam, & ponderoſam lapidibus pretioſis undique decoratam. Deinde venit Richardus Dux Normanniæ, & Hugo Dunelmenſis Epiſcopus ibat a dextris illius, & Reginaldus Bathonienſis Epiſcopus a ſiniſtris illius ibat, & quatuor Barones portaverunt ſupra eos umbraculum ſericum ſuper quatuor lanceas proceras, & omnis turba Comitum, & Baronum, & Militum, & aliorum, tam Clericorum, quam Laicorum ſequebantur uſque in atrium Eccleſiæ, & induti introjerunt cum Duce uſque in chorum.

§. III.

Tunc ſedet Rex medius inter duos Epiſcopos deducentes, congruenti ſpatio a Metropolitano, itaut illi faciem vertat: ipſi etiam deducentes Epiſcopi, ſenior ad dextram, alius ad ſiniſtram Regis ſe collocant, itaut & ipſi ad alterutrum facies vertant. Quibus ſic ſedentibus, poſtquam aliquantulum quieverint, Metropolitanus coronandum Regem admonet, dicens:

Cum hodie per manus noſtras Optime Princeps, qui Chriſti Salvatoris noſtri vice in hac re fungimur, quamvis indigni, ſacram unctionem, & Regni inſignia ſis ſuſcepturus; bene eſt, ut te prius de onere, ad quod deſtinaris, moneamus. Regiam hodie ſuſcipis dignitatem, & regendi fideles populos tibi commiſſos curam ſumis. Præclarum ſane inter mortales locum, ſed diſcriminis, laboris, atque anxietatis plenum. Verum, ſi conſideraveris, quod omnis poteſtas a Domino Deo eſt, per quem Reges regnant, & legum conditores juſta decernunt; tu quoque de grege tibi commiſſo ipſi Deo rationem es redditurus. Primum pietatem ſervabis; Dominum Deum tuum tota mente, ac puro corde coles.

Chriſtianam Religionem, ac Fidem Catholicam, quam ab incunabulis profeſſus es, ad finem uſque inviolatam retinebis, eamque contra omnes adverſantes pro viribus defendes. Eccleſiarum Prælatis, ac reliquis Sacerdotibus condignam reverentiam exbibebis. Eccleſiaſticam libertatem non conculcabis; juſtitiam, ſine qua nulla ſocietas diu conſiſtere poteſt, erga omnes inconcuſſe adminiſtrabis, bonis præmia, noxiis debitas pœnas retribuendo. Viduas, pupillos, pauperes, ac debiles ab omni oppreſſione defendes. Omnibus te adeuntibus benignum, manifeſtum, atque affabilem pro Regia tua dignitate te præbebis. Et ita te geres, ut non ad tuam, ſed totius populi utilitatem regnare, præmiumque benefactorum tuorum, non in terris, ſed in cælo expectare videaris. Quod ipſe præſtare dignetur, qui vivit, & regnat Deus, in ſecula ſeculorum.
℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. CAutum eſt ex ms. Bibliothecæ Vaticanæ Pontificali, & ex aliis etiam quæ ante emendationem Clementis VIII. edita fuerunt, ut poſtquam interrogarit Metropolitanus, an novus Rex dignus, & utilis ſit ad regiam dignitatem capeſſendam, reſponſumque ei fuerit, utilem eſſe, ac dignum, mox ille inſtruatur publice, & diligenter admoneatur, de fide, de dilectione Dei, & populi regimine, de defenſione Eccleſiarum, & miſerabilium perſonarum, & de aliis opportunis; exponendo ipſi inter alia conditionem dignitatis ſuæ, & regalis ſtatus. Sane illud conſtat, morem fuiſſe antiquum, ut novi Imperatores, ac Reges non modo de fide admonerentur, verum etiam ipſi publicam ejus profeſſionem ederent. Docet id quidem in Apologetico adverſus Anaſtaſium Symmachus Pontifex Maximus; Anaſtaſium Ipſum non prius coronam ab Euphemio Patriarcha Conſtantinopolitano ſuſcepiſſe, quam tradito chirographo jurejurando ſancito de Orthodoxa Fide tuenda, quod cuſtodiæ cauſa depoſitum eſt apud Macedonium Cimeliarcham, teſtes ſunt quidem Euagrius Lib. III. Cap. XXXII. Zonaras in Anaſtaſio, & alii, inter quos Theodorus Lector Lib. II. ita ſcribit: *Zeno Imperator moritur, cujus loco Imperator ab Ariadne Auguſta renuntiatus eſt Anaſtaſius Silentiarius oriundus Dyrrachio. Verum Euphemius Epiſcopus electioni ejus obſtitit, hæreticum illum vocans, & indignum, qui Chriſtianis imperaret. Ariadne tamen, & Senatores vim inferentes, Euphemium aſſentiri coegerunt. Ille non alia conditione id ſe facturum promiſit, quam ſi confeſſionem ſcripto comprebenſam ab eo ſuſcepiſſet, quo profiteretur, ſe pro definitione fidei amplecti ea, quæ in Chalcedonenſi Synodo decreta fuerant; quod quidem præſtitit Anaſtaſius.* Addit Euagrius, hanc profeſſionem iccirco exactam fuiſſe, quod Anaſtaſius Manichæorum ſectæ addictus eſſe a pluribus crederetur. Tradit autem Iſaacius Haberti in Pontificale Græcorum, Obſervatione III. ad ritum coronationis Imperatoris, veriſimile eſſe, hanc fidei confeſſionem, ſi non ſcripto, ſaltem ſemper voce præſtitam ab Imperatoribus, ex quo ſacro diadematis ab Eccleſia ſuſcipiendi ritu honorari cœpere. Multa Imperatorum exempla, qui antequam benedictione Pontificali donarentur, ſoliti fuerunt profeſſionem Fidei voce, vel ſcripto coram omnibus emittere, videri poſſunt apud laudatum Iſaacium Haberti, & apud Gretſerum in Notis ad Codinum, Cap. XVII. *De officiis Aulæ, & Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ.*

II. Morem etiam fuiſſe, ut Reges in ſolemni ſua inauguratione ſolemne ederent juramentum de tuenda conſervandaque Fide Catholica, luculenter docet Concilium Toletanum VI. Canone III. *Quiſquis*, inquit, *ſuccedentium temporum Regni ſortitus fuerit apicem, non ante conſcendat Regiam ſedem, quam inter reliqua conditionum ſacramenta pollicitus fuerit, hanc ſe Catholicam non permiſſurum eos* (nempe judæos) *violare fidem &c.* Tum vero ita concludit: *Ergo poſtquam ordine præmiſſo, ad gubernacula acceſſerit Regni, ſi ipſe temerator hujus extiterit promiſſi, ſit anathema, maranatha in conſpectu ſempiterni Dei, & pabulum efficiatur ignis æterni.* Quid ſignificet anathema maranatha, explicuimus noſtro I. Tomo Conciliorum, in Commentario ad Can. XXII. Chalcedonenſem. Ceterum vetus Ordo Romanus præcipit, ut poſt cantatas Litanias, a Metropolitano interrogetur inter alia inaugurandus Rex, ſi velit ſanctam Fidem a Catholicis viris traditam, & operibus juſtis obſervare? Id quod etiam in aliis mſs. Pontificalibus legitur, præſertim vero in ms. Codice Bibliothecæ Regis Gallorum, Num. 4464. ante annos CD. ſcripto.

III. Longum eſſet de variis Regum officiis diſſerere, quæ in hoc Epiſcopi ſermone ad Regem continentur. Videri poteſt Joannes Buſæus in Opuſculo *De ſtatibus hominum*, & Dadinus Altaſerra in Libris *De Juriſdictione*. Monet inter alia eum Metropolitanus, ut Eccleſiarum Prælatis, ac reliquis Sacerdotibus condignam reverentiam exhibeat. Id quidem Sacerdotium exigeret; idque obſervarunt olim non modo Chriſtiani antiqui Principes, ſed & Ethnici religioſius, ut late oſtendit Germonius Lib. I. *De Sacrorum immunitatibus*. Hodie quid mirum, ſi Sacerdotes, & Epiſcopi a laicis Principibus contemnantur; quid inquam mirum, ſi XIII. Chriſti ſeculo, Imperator Conſtantinopolitanus *juxta ſcabellum pedum ſuorum, in ſiniſtra parte ſedere faceret Patriarcham Conſtantinopolitanum*, ut teſtatur, & conqueritur Innocentius III. in Cap. VI. *De majoritate, & obedientia*; ſi a principibus ipſis Eccleſiaſticis adeo floccipendatur, ut in Aulis ſuis laicos homines eiſdem præferant; & permiſerint etiam aliquando Epiſcopos ante ſe loqui genuflexos, & in menſa, dum manus lavabant, ſimiliter mantile miniſtrare. Refert hæc Auguſtinus Patricius Epiſcopus Pien-

Pientinus Lib. III. *De reverentia Epiſcoporum erga Cardinales*, Cap. XIII. ubi etiam ita ſcribit: *Adſcribendum eſt hoc, pace illorum dixerim, ignaviæ, ac vecordiæ Prælatorum, qui talia faciunt, qui ſupremam in Eccleſia Epiſcopalem dignitatem non cognoſcunt; ſive eorumdem ambitioni, atque adulationi, qui, ut gratiam Cardinalis aucupentur, dignitatis ſuæ rationem non habentes quam ſerviliter deturpant*. Vide Alvarum Pelagium in Opere, *De planctu Eccleſiæ*.

§. IV.

Rex electus accedit ad Metropolitanum, & coram eo, detecto capite, genuflexus facit hanc profeſſionem, dicens: *Ego N. Deo annuente, futurus Rex N. profiteor, & promitto coram Deo, & Angelis ejus, deinceps legem, juſtitiam, & pacem Eccleſiæ Dei, populoque mihi ſubjecto, pro poſſe, & noſſe, facere, ac ſervare; ſalvo condigno miſericordiæ Dei reſpectu, ſicut in conſilio fidelium meorum melius potero invenire. Pontificibus quoque Eccleſiarum Dei, condignum, & canonicum honorem exhibere; atque ea, quæ ab Imperatoribus, & Regibus Eccleſiis collata, & reddita ſunt, inviolabiliter obſervare. Abbatibus, Comitibus, & Vaſſallis meis congruum honorem ſecundum conſilium fidelium meorum præſtare*. Deinde ambabus manibus tangit Librum Euangeliorum, quem Metropolitanus ante ſe apertum tenet, dicens: *Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Euangelia*. Poſtea Rex electus Metropolitani manum reverenter oſculatur.

COMMENTARIUS.

I. Conſtat pro temporum, & locorum varietate variam olim fuiſſe profeſſionis formulam, quam novi Reges tempore ſuæ inaugurationis jurabant. Tradit Julianus Archiepiſcopus Toletanus in hiſtoria Wambæ Regis, quod *ubi ventum eſt, quo ſanctæ unctionis ſuſciperet ſignum in Prætorienſi Eccleſia SS. Petri & Pauli, regio jam cultu conſpicuus, ante Altare divinum conſiſtens, ex more fidem populis reddidit*. Edebant juramentum non ſolum de tuenda conſervandaque Fide Catholica, uti jam in ſuperiori Commentario dictum eſt, verum etiam de protegendis Eccleſiæ miniſtris, deque gerendis cum omni æquitate, & juſtitia populis ſibi commiſſis. De juramento ab Egica Rege præſtito de reddenda juſtitia populis, celebre eſt teſtimonium in Concilio Toletano XV. Hujuſmodi juramentum non verbo tantum, ſed ſcripto etiam emiſſum ab Anglorum Regibus delatum fuiſſe ad Altare, teſtatur S. Thomas Cantuarienſis Antiſtes in Epiſtola LXIV. quam Henrico II. Angliæ Regi ſcripſit, quamque legere eſt apud Matthæum Pariſium ad annum MCLXVI. & apud Chriſtianum Lupum Tomo X. editionis Venetæ Pag. 97. & ſeq. *Memor ſitis*, inquit, *profeſſionis, quam feciſtis, & poſuiſtis ſcriptam ſuper Altare, apud Weſtmonaſterium de ſervanda Eccleſiæ Dei libertate ſua, quando conſecratus eſtis & unctus in Regem a Prædeceſſore noſtro*. Fortaſſe ad hunc ritum alludit S. Petrus Damiani Sermone LXIX. primo autem in dedicatione Eccleſiæ, ubi ait, inaugurandum Regem *manu propria* jurare *libertatem Eccleſiarum*.

II. Porro quemadmodum una cum ſceptri, coronæ, ſacrique olei traditione Eccleſia Regibus titulos cumulabat, adeo ut ſacroſancta majeſtas illa diceretur, & eſſet, ita Reges humile Matri obſequium, jura ſua integra, atque illibata non promittebant modo, ſed jure etiam jurando interpoſito religioſe aſſerebant. Ita factum in Willelmi I. Angliæ Regis auſpiciis, Aldredo Eboracenſi Archiepiſcopo dictante, qui Willelmum ungebat, illo vero excipiente juramenti ſormulam, Hovedenus hunc in modum tradit ad annum MLXVI. *Willelmus ipſa nativitatis die, quæ illo anno, Feria II. evenit ab Aldredo Eboracenſium Archiepiſcopo in Weſtmonaſterio conſecratus eſt honorifice. Sed prius, ut idem Archipræſul ab eo exigebat, ante Altare S. Petri Apoſtoli, coram Clero, & Populo, jurejurando promittens, ſe velle Sanctas Dei Eccleſias, & Rectores earum defendere, necnon & cunctum populum ſibi ſubjectum juſte, ac regali providentia regere, rectam legem ſtatuere, & tenere, rapinas, injuſtaque judicia penitus interdicere*. Meminit & hujus profeſſionis Edmerus Lib. I. ubi agit de Willelmo II. Anglorum Rege, quem Procerum quorundam, & Epiſcoporum conſenſu, multa urgentem & plura promittentem, in Regem conſecravit Lanfrancus Archiepiſcopus Cantuarienſis die vigeſimo ſeptimo Septembris, anno Chriſti MLXXXVII. paucis a parentis obitu elapſis diebus; cœpit enim ipſe Willelmus *tam per ſe, quam per omnes, quos poterat, fide, ſacramentoque Lanfranco promittere, juſtitiam, æquitatem, & miſericordiam ſe per totum Regnum, ſi Rex foret, in omni negotio ſervaturum; pacem, libertatem, ſecuritatem Eccleſiarum contra omnes defenſurum, necnon præceptis, atque conſiliis ejus per omnia, & in omnibus obtemperaturum*. Hac fide quidem data, ſed minime ſervata a Lanfranco conſecratus, & unctus eſt: magna enim fuit ipſius Regis in Eccleſiarum retentione impietas, ut teſtantur Scriptores Anglici, inter quos Malmeſburienſis Lib. IV. *De Regibus*, Pag. 125. de miſeranda ejus morte horrenda ſcribit. Refert autem Matthæus Pariſius, Henricum I. fratrem natu minimum memorati Willelmi, non prius coronatum, & in Regem conſecratum fuiſſe, quam ſe juramento obſtrin-

xiſſet, ſervaturum ſe *libertates*, & *conſuetudines antiquas, quæ floruerunt in Regno* (Angliæ) *tempore S. Regis Eduardi*.

III. Morem etiam in Anglia fuiſſe, ut hujuſmodi juramentum flexis genibus ante Altare coram omnibus, poſitiſque ibidem non modo Sacris Euangeliis, ſed & multorum Sanctorum Reliquiis diſerte Hovedenus docet, ubi ordinem coronationis Richardi Angliæ Regis deſcribit: *Cum autem Dux* (prius erat Normanniæ Dux) *ad Altare veniret, coram Archiepiſcopis, Epiſcopis, & Clero, & Populo, flexis genibus ante Altare, coram poſitis Sacroſanctis Euangeliis, & plurimorum Sanctorum Reliquiis, ut moris eſt, juravit, quod ipſe omnibus diebus vitæ ſuæ pacem, & honorem, atque reverentiam Deo, & ſanctæ Eccleſiæ, & ejus ordinatis portaret. Deinde juravit, quod rectam juſtitiam, & æquitatem exerceret in populo ſibi commiſſo. Deinde juravit, quod malas leges, & conſuetudines perverſas, ſi quæ in Regno ſuo introductæ ſunt, deleret, & bonas leges conderet, & ſine fraude, & malo ingenio eas cuſtodiret.* Similem profeſſionem tertio quidem repetebant olim Reges Francorum, ubi primum conſecrabantur, uti videre eſt ms. Codice Bibliothecæ Regiæ, ritus & ordinem in Regum Gallorum inauguratione ſervari ſolitos continente, apud Martenium Lib. II. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. x. Ordine v.

IV. Quale a Regibus ipſis Francorum in coronatione præſtaretur juramentum, non modo ex laudato Pontificali, ſed addiſcere etiam licet a Petro Bertrando Epiſcopo Æduenſi, poſtea S. R. E. Cardinale, qui adverſus Petrum de Cugneriis ſcribens Eccleſiaſticæ libertatis hoſtem infenſiſſimum, ſuum Regi Gallorum, quod in ſua conſecratione emiſerat, hoc in memoriam revocat juramentum: *Modo præclariſſime attendatis, ſi vos in coronatione veſtra juraſtis iſta, & non plura, ſcilicet quod Epiſcopis, & Eccleſiæ & eis commiſſis Canonicum privilegium, & debitam legem, & juſtitiam ſervaretis, & defenſionem, quantum poſſetis, exhiberetis. Item quod veſtro arbitrio omnis populus Chriſtianus veram pacem Dei, & Eccleſiæ ſuæ omni tempore ſervaret. Item quod omnes rapacitates, & omnes iniquitates omnibus gentibus interdicetis. Item quod in omnibus judiciis æquitatem, & miſericordiam præcipietis. Item quod de tota terra, & jurisdictione veſtra hæreticos ab Eccleſiis denotatos pro viribus bona fide exterminari ſtudebitis. Iſta juraſtis, & non plura, ſalva reverentia Domini Petri, qui adhuc unum aliud jurare dicebat.* Certe ex Codice Ratoldi Abbatis Corbejenſis, ubi agit de ritu ad benedicendum Regem Francorum, interrogatus Rex ab uno Epiſcopo, nomine autem aliorum etiam Epiſcoporum, vel Clericorum, ſeu Populorum, de ſervanda Eccleſiæ libertate, rectaque juſtitia adminiſtranda, ita illico reſpondebat: *Promitto vobis, & perdono* (ideſt concedo) *quia unicuique de vobis, & Eccleſiis vobis commiſſis Canonicum privilegium, & debitam legem, atque juſtitiam ſervabo, & defenſionem, quantum potuero, adjuvante Domino, exhibebo, ſicut Rex in ſuo Regno unicuique Epiſcopo, & Eccleſiæ ſibi commiſſæ per rectum exhibere debet*.

V. In Ordine antiquo Romano poſt Litanias cantatas, Metropolitanus poſtquam de fide ſervanda novum Regem interrogavit, ſic ſtatim eundem interrogat: *Vis ſanctis Eccleſiis, Eccleſiarumque miniſtris tutor, & defenſor eſſe*. Reſponderi jubetur: *Volo*. Tum ita ſubjungit: *Vis Regnum tibi a Deo conceſſum ſecundum juſtitiam Patrum tuorum regere, & defendere?* Cui ille reſpondet: *In quantum divino fultus adjutorio, ac ſolatio omnium fidelium ſuorum valuero, ita me per omnia fideliter acturum eſſe promitto*. Qui a Romano Pontifice coronabantur Reges, Sedique Apoſtolicæ regnum ſubjiciebant, ea videntur uſi fuiſſe formula, quam poſt Rainaldum ad annum MCCIV. recenſet Pagius in vita Innocentii III. qui a Petro Aragonum Rege hujuſmodi juramentum recipit: *Ego Petrus Rex Aragonum profiteor, & polliceor quod ſemper ero fidelis, & obediens Domino Papæ meo Innocentio, ejuſque Catholicis ſucceſſoribus, & Eccleſiæ Romanæ, Regnumque meum in ipſius obedientia fideliter conſervabo, defendens Fidem Catholicam, & perſequens hæreticam pravitatem. Libertatem, & immunitatem Eccleſiarum cuſtodiam. In omni terra meæ poteſtati ſubjecta pacem, & juſtitiam ſervare ſtudebo. Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Euangelia*. Tandem Lupoldus Benenbergius Epiſcopus Bambergenſis, qui, teſte Tritemio, floruit anno Chriſti MCCCXL. in Libro *De veterum Principum Germanorum zelo*, Capite VIII. diſerte ſcribit, a tempore Octonis, qui juramentum fidelitatis Joanni Papæ XIII. ſecundum formam in Can. *Tibi Domino*, Diſtinctione LXIII. comprehenſam præſtitit, uti ibidem patet, omnes Reges Romanorum ad ſuum uſque tempus, Eccleſiæ Romanæ præſtare juramentum ſub forma conſimili conſueviſſe.

VI. At ubi omitto juramenti formulam præſtari ſolitam a Regibus utriuſque Siciliæ, ubi regia corona ipſorum Regnorum a Romanis Pontificibus, Dominis eorum directis donabantur? Videri quidem de ea re poteſt Rainaldus tum alibi, tum ad annum MCCLXVI. ubi per extenſum refert juramentum fidelitatis Apoſtolicæ Sedi exhibitum a Carolo I. Andegavenſi, qui etiam in actu quo Regiam coronam ſuſcepit ligium homagium Clementi Papæ IV. hoc modo fecit: *Nos Carolus Dei gratia Rex Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ &c. in manibus veſtris* (nempe Legatorum Papæ, qui ob ipſius abſentiam, Carolum Romæ cum uxore ejus, ut alibi dictum eſt, coronaverunt) *vice & nomine ipſius D. Clementis Papæ IV. & ejus ſucceſſorum, ac prædictæ Romanæ Eccleſiæ ligium homagium facimus pro Regno Siciliæ, ac tota terra, quæ eſt citra Pharum uſque ad confinia terrarum ejuſdem Romanæ Eccleſiæ, quod utique Regnum & terram, excepta Civitate Beneventana, cum toto Territorio, & omnibus diſtrictibus, & pertinentiis ſuis, nobis & hæredibus noſtris prædicta Eccleſia Romana conceſſit &c.* Extat hæc formula in ms. Codice Bibliothecæ Vaticanæ ubi cenſus Romanæ Eccleſiæ relati ſunt.

VII. Ex hactenus deſcriptis formulis quis non videt, quanto ſe perjurio involvant Principes, qui poſt juratam fidem obediendi Eccleſiæ, ejuſque præſertim viſibili capiti Romano Pontifici, qui poſtquam jurejurando promiſerunt, defenſuros ſe Eccleſiam, ac ejus privilegia diligenter ſervare, qui tandem poſtquam religioſe jurarunt ante divinum Altare, tactis ſacroſanctis Chriſti Euangeliis, juſtitiam populis facere, & legibus parere Eccleſiaſticis, ſacramentorum obliti, Eccleſias, earumque miniſtros conculcare, ac negotiis Eccleſiaſticis ſe immiſcere non erubeſcunt. Unde non mirum videri debet, ſi ob injuſtitias, & impietatem

cum-

compluriun Regum Regna de Gente in Gentem transferri videantur, uti docet Eccleſiaſticus Capite x. Non mirum ſi Rex Ozias, uti habetur Lib. II. *Paralipomenon* Cap. xxvi. quod uſurparet miniſterium Sacerdotum, lepra a Deo percuſſus eſt, & templo ejectus; eademque de cauſa Rex Saul, ut ſe miſcuit Sacerdotum officio, a Deo reprobatus eſt, poſterique ejus regia dignitate ſpoliati. Utinam Reges intelligerent; ac memoria ſemper retinerent, quod ſcriptum reliquit Carolus Magnus Lib. vii. *Capitularium*, Cap. civ. his verbis: *Novimus ergo multa Regna, & Reges eorum propterea cecidiſſe, quia Eccleſias ſpoliaverunt, reſque earum vaſtaverunt, abſtulerunt, alienaverunt, vel diripuerunt; Epiſcopiſque, & Sacerdotibus, atque, quod magis eſt, Eccleſiis eorum abſtulerunt, & pugnantibus dederunt. Quapropter nec fortes in bello, nec in fide ſtabiles fuerunt, nec victores extiterunt, ſed terga multi vulnerati, & plures interfecti verterunt, Regnaque, & regiones, &, quod pejus eſt, Regna cæleſtia perdiderunt, atque propriis hæreditatibus caruerunt, & hactenus carent.* Atque, ut finem faciam Commentario, hoc Regiæ dignitati, & honori onus annexum eſt, ut non modo manum ab injuria Eccleſiis, earumque Prælatis, ac Sacerdotibus inferenda Rex debeat continere, ſed eandem potius toties extendere, ac porrigere, quoties factioſorum tyrannide, & laicorum inſolentia laborat Eccleſia. *Hoc ſi fiat*, inquit laudatus Alſordus Societatis Jeſu, Tomo iv. Annalium Eccleſiæ Anglicanæ, ad annum MLXVII. *Chriſti religio propagatur, florent Eccleſiæ, & regio vertici corona ſedet ornatiſſime.*

§. V.

His expeditis, illo genuflexo manente, Metropolitanus depoſita Mitra ſurgit, & ſtans verſus ad ipſum coronandum, dicit competenti voce ſequentem Orationem, quam etiam dicunt omnes Pontifices parati, ſimiliter ſine mitris ſtantes, dicunt etiam omnia alia benedictionem, & coronationem ipſam concernentia voce ſubmiſſa, Metropolitanum tamen in omnibus obſervantes, & comitantes. *Oremus.*

Omnipotens ſempiterne Deus, Creator omnium, Imperator Angelorum, Rex regum, & Dominus dominantium, qui Abrabam fidelem ſervum tuum de hoſtibus triumphare feciſti, Moyſi, & Joſue populo tuo prælatis multiplicem victoriam tribuiſti, humilemque David puerum tuum Regni faſtigio ſublimaſti, & Salomonem ſapientiæ, paciſque ineffabili munere ditaſti; reſpice quæſumus Domine ad preces humilitatis noſtræ, & ſuper hunc famulum tuum N. quem ſupplici devotione in Regem eligimus, benedictionum tuarum dona multiplica, eumque dexteræ tuæ potentia ſemper, & ubique circumda; quatenus prædicti Abrabæ fidelitate firmatus, Moyſi manſuetudine fretus, Joſue fortitudine munitus, David humilitate exaltatus, Salomonis ſapientia decoratus, tibi in omnibus complaceat, & per tramitem juſtitiæ inoffenſo greſſu ſemper incedat; tuæ quoque protectionis galea munitus, & ſcuto inſuperabili jugiter protectus, armiſque cæleſtibus circumdatus, optabilis de hoſtibus Sanctæ Crucis Chriſti victoria triumphum feliciter capiat, terroremque ſuæ potentiæ illis inferat, & pacem tibi militantibus lætanter reportet. Per Chriſtum Dominum noſtrum, qui virtute ſanctæ Crucis tartara deſtruxit, regnoque diaboli ſuperato, ad cælos victor aſcendit, in quo poteſtas omnis, regnique conſiſtit victoria, qui eſt gloria humilium, & vita, ſaluſque populorum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. EXtat hæc Oratio in Ordine antiquo Romano, itemque in Codice Ratoldi Abbatis Corbejenſis, & in ms. Pontificali inſignis Eccleſiæ Senonenſis annorum CCC. ſed in his tamen eſt multo prolixior, ad eamque orationem Rex ſacro Oleo inungebatur; inſcribiturque iccirco, *Conſecratio Regis*. Plura in ipſam Orationem notatu digna obſervat Vir clariſſimus Hugo Menardus Pag. 401. & ſeq. Nos hic unum notamus, conſentire noſtram hanc Rubricam fere cum eo quod ex ms. Pontificali Bibliothecæ Vaticanæ Num. 4744. præſcriptum eſt; ait enim laudatum Pontificale, quod præſtito a Rege juramento, eoque ſe profunde inclinante, excelſa voce dicat Metropolitanus Orationem in hoc §. noſtro deſcriptam, & quæcumque ipſe dicit, dicant & alii Epiſcopi voce ſubmiſſa; ad tollendam ſcilicet confuſionem, & nimiam vociferationem, non vero quod in ea vocis ſubmiſſione aliquid arcani myſteriive contineatur.

§. VI.

Poſt hæc Metropolitanus cum Mitra procumbit ſupra faldiſtorium. Rex vero ad ejus ſiniſtram in terram ſe proſternit, aliis Prælatis paratis ante ſedes ſuas ſimiliter procumbentibus. Tunc Cantores incipiunt, & proſequuntur Litanias, Choro reſpondente. Cum dictum fuerit: *Ut Omnibus fidelibus &c.* ℟. *Te rogamus, audi nos*, Metropolitanus ſurgit, & accepto Baculo paſtorali in ſiniſtram manum, ſuper electum Regem proſtratum dicit: *Ut hunc electum in Regem coronandum bene ✠ dicere digneris*. ℟. *Te rogamus audi nos*. Secundo dicit: *Ut hunc electum in Regem coronandum bene ✠ dicere, & conſe ✠ crare digneris*. ℟. *Te rogamus audi nos*. Producendo ſemper ſuper eum ſignum Crucis. Idem dicunt, & faciunt Epiſcopi parati, genuflexi tamen permanentes. Quo dicto, Metropolitanus redit ad accubitum, Cantoribus reſumentibus, & perficientibus Litanias. Quibus finitis, Metropolitanus, depoſita Mitra ſurgit, illo proſtrato, atque Epiſcopis depoſita Mitra genuflexis manentibus, verſus ad coronandum dicit. *Pater noſter*. ℣. *Et ne nos inducas in tentationem*. ℟. *Sed libera nos a malo*. ℣. *Salvum fac ſervum tuum Domine*. ℟. *Deus meus ſperantem in te*. ℣. *Eſto ei Domine turris fortitudinis*. ℟. *A facie inimici*. ℣. *Nihil proficiat inimicus in eo*. ℟. *Et filius iniquitatis non apponat nocere ei*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*.

Prætende, Domine, huic famulo tuo dexteram cæleſtis auxilii, ut te toto corde perquirat, & quæ digne poſtulat, conſequi mereatur.

Actiones noſtras, quæſumus Domine, adſpirando præveni, & adjuvando proſequere; ut cuncta noſtra oratio, & operatio a te ſemper incipiat, & per te cœpta finiatur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. De Litaniis in conſecratione Regum dicendis celebre eſt teſtimonium Ordinis antiqui Romani; præcipit enim, ut *cuncto Eccleſiæ pavimento tapetibus, & palliolis contecto, ibi Rex humiliter totus in cruce proſtratus jaceat cum Epiſcopis, & Presbyteris, hinc inde proſtratis, ceteris in Choro Litaniam breviter pſallentibus, ideſt duodecim Apoſtolos, totidemque Martyres, Confeſſores, & Virgines*. Cui conſonat Ritus benedicendi Regem Francorum ex ms. Codice Bibliothecæ Regiæ, Num. 4464. ante annos CD. ſcripto, itemque Ordo ad benedicendum Regem ex ms. Pontificali Petri Epiſcopi Silvanectenſis, qui obiit anno MCCCLVI. Qui Codices a Martenio editi ſunt Lib. II. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. x. Ordine v. & viii. Notandum hic autem primo eſt, non modo Regem inaugurandum, ſed Epiſcopos æque, ac Presbyteros in Litaniis proſterni conſuevisſe. Secundo, tum ipſum, tum illos, cum Litaniæ cantarentur, proſtratos humiliter totos in cruce, ideſt brachiis extenſis jacuiſſe. Tertio, paucos in ipſis Litaniis invocatos fuiſſe Sanctos, nempe duodecim Apoſtoli, totidemque Martyres, Confeſſores, & Virgines. Quarto demum, ad finem Litaniarum hos dici verſiculos ex laudato Romano Ordine debuiſſe: *Ut hunc famulum tuum Ill. in Regem eligere digneris. Te rogamus, audi nos. Ut eum benedicere, & ſublimare digneris. Te rogamus, audi nos. Ut eum ad Imperii faſtigium ſublimare digneris. Te rogamus audi nos*.

II. Ritus certe in hoc noſtro §. deſcriptus cum illo fere omnino conſentit, qui habetur in ms. Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ, Num. 4744. ubi ita legimus: *Rege coram Altare proſtrato ad terram, & Metropolitano, & Epiſcopis ſuper faldiſtoria cum Mitra accumbentibus, Cantores incipiunt Litaniam, proſequendo eam, ſicut moris eſt. Cumque dixerint*, Ut obſequium ſervitutis noſtræ &c. *tunc Metropolitanus ſe erigens, producto ſuper illum ſigno Crucis, dicit*: Ut hunc electum in Regem coronandum bene ✠ dicere digneris. ℟. Te rogamus, audi nos. *Secundo dicit*: Ut hunc electum in Regem coronandum bene ✠ dicere, & conſe ✠ crare digneris. ℟. Te rogamus, audi nos. *Idemque dicunt, & faciunt omnes Epiſcopi. Et a Choro reſponſo, redit ad accubitum ſuum, Cantoribus reſumentibus, & proſequentibus Litaniam. Qua finita Metropolitanus ſurgens, illo & Epiſcopis proſtratis manentibus, annuntiat*: Pater noſter, *& proſequitur ſecrete*. ℣. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos a malo. ℣. Salvum fac ſervum tuum Domine. ℟. Deus meus ſperantem in te. ℣. Eſto ei Domine turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Nihil proficiat inimicus in eo. ℟. Et filius iniquitatis non appo-

apponat nocere ei. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. Tum ſequuntur binæ Orationes in noſtro hoc §. deſcriptæ. *Prætende quæſumus Domine*, & *Actiones noſtras*. Ceterum brevem Litaniam in benedictione Regum diei ſolitam legere eſt in ms. Libro Pontificali inſignis Eccleſiæ Senonenſis annorum CCC. in quo Ordo refertur ad conſecrandum, & coronandum Franciæ Regem; editusque eſt a laudato Viro Clariſſimo Edmundo Martenio loco citato, Ordine VI.

§. VII.

Poſt hæc Metropolitanus ſedet, accipit Mitram, & Electus coram eo genuflectit, & circumſtantibus Prælatis paratis cum ſuis mitris in modum coronæ, Metropolitanus intingit pollicem dexteræ manus in oleum Catechumenorum, & inungit in modum crucis, illius brachium dexterum inter juncturam manus, & juncturam cubiti, atque inter ſcapulas, dicens hanc Orationem:

Deus, Dei Filius, Jeſus Chriſtus Dominus noſter, qui a Patre oleo exultationis unctus eſt præ participibus ſuis; ipſe per præſentem ſanctæ unctionis infuſionem, Spiritus Parracliti ſuper caput tuum bene ✠ dictionem infundat, eandemque uſque ad interiora cordis tui penetrare faciat; quatenus hoc viſibili, & tractabili oleo, dona inviſibilia percipere, & temporali regno juſtis moderationibus peracto, æternaliter cum eo regnare merearis, qui ſolus ſine peccato Rex Regum vivit, & gloriatur cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.* *Oremus.*

Omnipotens ſempiterne Deus, qui Azabel ſuper Syriam, & Jebu ſuper Iſraël per Eliam, David quoque, & Saulem per Samuelem Prophetam in Reges inungi feciſti; tribue quæſumus manibus noſtris opem tuæ benedictionis, & huic famulo tuo N. quem hodie licet indigni in Regem ſacra unctione delinimus, dignam delibutionis hujus efficaciam, & virtutem concede; conſtitue Domine principatum ſuper humerum ejus, ut ſit fortis, juſtus, fidelis, providus, & indefeſſus Regni hujus, & populi tui gubernator, infidelium expugnator, juſtitiæ cultor, meritorum, & demeritorum remunerator, Eccleſiæ tuæ ſanctæ, & Fidei Chriſtianæ defenſor, ad decus, & laudem tui nominis glorioſi. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. ANtequam ritum ungendi Reges in hoc §. deſcriptum enucleemus, indaganda eſt nobis prima ipſius ritus origo. Fuiſſe hunc morem apud Hebræos, ut non modo Sacerdos, & Pontifex, ſed & novus etiam Rex inungeretur, ſolide jam ad initium hujus Tituli comprobatum a nobis fuit, allatis variis veteris Teſtamenti locis. Examinandum quidem hoc loco eſt, quandonam Reges in ſua coronatione inungi cœperint. Scriptores Galli, & qui ipſis aſſentiuntur, acriter profecto contendunt, omnium primos Francorum Reges inter Chriſtianos ſacra unctione fuiſſe inauguratos; quia nimirum, ut ajunt, neque ante Clodovæum, neque ante Pipinum, vel Carolum aliquis aut Imperatorum, aut Regum inunctus legitur. Tenent hanc ſententiam Franciſcus Hallierius in Opere *De Sacris electionibus*, Parte II. Sectione VIII. Cap. X. Articulo V. §. II. Chopinus Lib. II. *De dominio Franciæ*, Tit. II. Num. VII. Chaſſanæus in Catalogo Gloriæ mundi, V. Parte, *Conſideratione* XXX. & XXXI. Guillelmus Benedictus in Cap. *Raynutius*, Verbo *duas*, Num. 77. *De Teſtamentis*, Petrus Gregorius in præludiis optimi Juriſconſulti Lib. I. Cap. XI. Michael Rouſſellius Lib. VII. *Hiſtoriæ Pontificiæ juriſdictionis*, Cap. II. & alii complures, adducentes fabulam unctionis Clodovæi, quam ſolide, abundeque refellerunt Vir clariſſimus Jacobus Valdeſius in erudito Libro *De dignitate Regum, Regnorumque Hiſpaniæ*, Granatæ edito anno MDCII. Cap. XIV. Alexander Patricius Armacanus in Marte Gallico Lib. I. Cap. XI. & alii bene multi Auctores erudiſſimi, inter quos etiam Galli.

II. Certe Edmundus Martenius Lib. II. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. X. ubi agit de ſolemni Regum benedictione, floccipendens fabuloſam Clodovei unctionem, ingenue fatetur, antiquiſſimam omnium benedictionem Regum, quas inter legendum ipſi reperire licuit, eam fuiſſe, quæ a Columba Abbate Hienſi facta eſt juſſu Angeli in Aidanum Scotorum Regem, cujus meminit Cumeneus Albus in vita S. Columbæ, Num. V. Seculo primo Benedictino. Sed ea ſupponit quidem hunc ritum jam uſu receptum; nam ait, Angelum Domini

mini ad dictum Abbatem miſſum, *qui in manu vitreum ordinationis Regum habebat librum*. Quæ verba plane innuunt, jam antea Reges ordinatos fuiſſe. Illud autem in hac Aidani Regis benedictione ſingulare occurrit, quod non ab Epiſcopo, ſed ab Abbate fuerit ordinatus, qui *imponens manum ſuper caput ejus, ordinans benedixit* eum, uti habent Acta laudata. Obſervat hæc Martenius Auctor Gallus eruditiſſimus, ſtatimque ſic inquit Num. II. *Longe tardius in Galliis Reges ſolemnem Epiſcoporum benedictionem ſuſcepiſſe videntur, quippe ante Pipinum, qui Sueſſione a Moguntino Archiepiſcopo Bonifacio primum, deinde a Stephano Papa apud S. Dionyſium unctus eſt in Regem, nullus ab Epiſcopis benedictus legitur; ſed omnes, ut Regni imperium adepti erant, a populis clypeo evecti, Reges conſtituebantur*. Id ipſum tradit alius Scriptor Gallus Franciſcus Pagius in vita S. Zachariæ Papæ, ubi ita ſcribit: *Et quidem Pippinus videtur eſſe primus ex Francorum Regibus, qui unctus eſt in Regem, nullus enim antea ab Epiſcopis benedictus legitur &c.* Ex quorum teſtimonio facile confutantur ii Galliæ Scriptores, qui contendunt, primos fuiſſe Galliæ Reges, qui rite ab Epiſcopo conſacrarentur, ad eorumque exemplum ceteros Reges ſacro Oleo ungi cœpiſſe.

III. Fatetur præterea ipſe Martenius, in Hiſpania multo antiquiorem fuiſſe Regum benedictionem. Id quod facile oſtendit laudatus Valdeſius Cap. XIV. Egregia enim, & adeo certæ fidei extant hujuſce ritus in Conciliis Toletanis teſtimonia, ut a nemine in dubium revocari queant. Concilium Toletanum XII. habitum anno DCLXXXI. (ut omittam VI. ubi mentio fit quidem benedictionis Regum) Can. I. diſerte aſſerit, Hervigium, ſeu Herigium Wambæ ſucceſſorem per ſacroſanctam unctionem regnandi ſuſcepiſſe poteſtatem. Quin & in hiſtoria ipſius Wambæ Regis teſtatur Julianus Toletanus Epiſcopus, ipſum poſt electionem ſuam unctionis tempus in dies novendecim diſtuliſſe, *ne citra locum ſedis antiquæ ſacraretur in Principem*. Hunc ritum ab aliis qui ſecuti ſunt Regibus uſurpatum in Hiſpania, oſtendunt paſſim Scriptores Hiſpani, Jacobus Valdeſius in dicto Cap. XIV. Ambroſius Morales Lib. XII. Chronici Cap. LI. LIII. & LVII. & alii. Generaliter vero Gothorum Reges unctionem accepiſſe tempore ſuæ coronationis in Eccleſia Toletana, apertum fit ex Patrum exhortatione ad Principes, quam inter Concilia Toletana edidit Scriptor eruditiſſimus Garſias Loayſa. Non ergo ad exemplum Regum Francorum ceteri Reges in ſua coronatione inuncti ſunt, ſed ipſi quidem Francorum Reges in eo ritu alios imitati fuerunt; quorum longam ſeriem affert Menardus in Notis, & Obſervationibus ad Librum Sacramentorum S. Gregorii Papæ Pag. 402. & duabus ſequentibus.

IV. Licet autem conſtet, nullum eſſe inter antiquos teſtem, qui aſſerat inunctum fuiſſe Clodovæum in Regem; neque enim ejus inunctionis meminit Gregorius Turonenſis, vel alius quiſpiam antiquus Scriptor, niſi quingentis annis Clodovæo poſterior, uti obſervat Armacanus in Marte Gallico Lib. I. Cap. XI. Cauſa tamen nequaquam defuit, cur inſequentium ſeculorum Scriptores Clodovæum Regem inunctum fuiſſe crederent. Legerant enim fortaſſe veterum quorundam loca, quibus dicunt, Chriſmate, vel Oleo cœlitus miſſo Clodovæum Regem *ſacratum*, *ordinatum*, vel *conſecratum eſſe*. Ita quidem loquitur Hormiſda Pontifex in Epiſtola ad S. Remigium Archiepiſcopum Remenſem: *Clodovæum ſacri dono baptiſmatis conſecraſti*, uti videre eſt apud Hincmarum in ſuo Opuſculo Cap. LV. Sic etiam ipſe Gregorius Turonenſis Lib. II. Cap. XXXI. De baptiſmo Clodovæi diſſerens, ait: *Delibutuſque ſacro Chriſmate cum ſignaculo Crucis Chriſti*. Itaque cum poſtea ſub Carolina ſtirpe Reges peculiari unctione in Francia conſecrari cernerent, exiſtimaſſe videntur, etiam iſtam unctionem eo eſſe referendam. Hoc eo proclivius ipſis fuit, quod juxta doctrinam primævæ Eccleſiæ, Chriſmatis unctio baptiſmo adhiberetur, ut fideles quilibet, Ipſique adeo populorum Rectores, tamquam Chriſto ſimiles futuri in Reges, & Sacerdotes myſtica ratione ſacrarentur. Unde S. Ambroſius in Lib. *De initiandis*, unctione capitis ſignificari docet, *ut ſias electum genus Sacerdotale pretioſum: omnes enim in regnum Dei, & in Sacerdotium ungimur gratia ſpirituali*. Quæ doctrina ſicut etiam apud alios Patres perquam communis eſt, ita occaſionem fortaſſe Scriptoribus poſterioribus præbuit, ut Clodovæum Regem peculiari, diſtinctaque unctione a Baptiſmali ſacratum eſſe arbitrarentur, myſticum regnum in corporale transformandum, ut egregie docet laudatus Armacanus.

V. Sed hiſce omiſſis, ad ritum, quo Reges ſacro Oleo inunguntur enucleatius exponendum conferre nunc nos debemus. Profeſſione jam coram Epiſcopo a Rege emiſſa, Oratione ab eodem recitata, Litaniis dictis, benedictione data Regi conſecrando, & precibus quibuſdam, reſpondente Choro, ab ipſo Epiſcopo ſuper Regem fuſis, de quibus in ſuperioribus Commentariis actum fuit, ex præſenti Rubrica noſtri Pontificalis, *Poſt hæc Metropolitanus ſedet, accipit Mitram, & electus Rex coram eo genuflectit, & circumſtantibus Prælatis paratis, cum ſuis mitris in modum coronæ, Metropolitanus intingit pollicem dexteræ manus in oleum Catechumenorum, & inungit in modum Crucis, illius brachium dexterum inter juncturam manus, & juncturam cubiti, atque inter ſcapulas, dicens*: duas quidem Orationes poſt ipſam Rubricam deſcriptas. Conſentit jam noſtræ huic Rubricæ Liber Sacrarum cæremoniarum S. R. E. a Marcello Epiſcopo Corcyrenſi collectus, & Leoni Papæ X. dicatus, Sectione V. Cap. III. ubi Imperatoris Romanorum conſecratio deſcribitur, cujus Prior Presbyterorum Cardinalium in Eccleſia S. Petri ad Altare S. Mauritii jubetur *inungere brachium dexterum in modum Crucis*; Orationem eandem recitans cum ea, quæ prior in noſtro Pontificali dicenda præſcribitur. Conſentit etiam Petrus Bertrandus Epiſcopus Æduenſis poſtea S. R. E. Cardinalis, qui floruit ſub Philippo Rege Valeſio, & pro Eccleſiæ libertate adverſus Petrum de Cugneriis anno MCCCXXIX. ſtrenue decertavit; is enim Bertrandus in Tractatu *De origine, & uſu juriſdictionis*, Quæſtione IV. Regiam, & Sacerdotalem juriſdictionem comparans, hujus ſupra illam ex ritu unctionis prærogativam colligit his verbis: *Unde eſt quod caput Epiſcopi inungitur, ſed armus Regis; & Epiſcopus Chriſmate, Rex oleo, ut ſciatur, quod Epiſcopus eſt Vicarius capitis noſtri, ideſt Jeſu Chriſti*.

VI. Fuſius hunc ritum Innocentius III. in celebri ſua Decretali relata in Cap. I. *De ſacra unctione*, confirmat, ſimulque hunc in modum declarat: *In veteri Teſtamento non ſolum ungebatur Sacerdos*,

dos, *ſed etiam Rex*, *& Propheta*, *ſicut in Libro Regum Dominus præcepit Eliæ*: Vade, & revertere in domum tuam per deſertum in Damaſcum. Cumque perveneris illuc, unges Azael in Regem ſuper Syriam, & Jehu filium Namſi unges Regem ſuper Iſrael. Eliſeum autem filium Saphat, qui eſt de Abel, unges Prophetam pro te. *Sed ubi Jeſus Nazarenus, quem unxit Deus de Spiritu Sancto, ſicut in Actibus Apoſtolorum legitur, unctus eſt oleo præ conſortibus ſuis, qui ſecundum Apoſtolum eſt caput Eccleſiæ, quæ eſt corpus ipſius: Principis unctio a capite ad brachium eſt translata, ut Princeps ex tunc non ungatur in capite, ſed in brachio, ſive humero, vel in armo, in quibus Principatus congrue deſignatur, juxta quod legitur*: Factus eſt Principatus ejus ſuper humerum ejus &c. *At quod etiam ſignificandum, Samuel fecit poni armum ante Saul, cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant invitati. In capite vero Pontificis ſacramentalis eſt delinitio conſervata, quia perſonam capitis in Pontificali officio repræſentat. Refert ergo inter Pontificis, & Principis unctionem, quia caput Pontificis Chriſmate conſecratur, brachium vero Principis oleo delinitur, ut oſtendatur, quanta ſit differentia inter auctoritatem Pontificis, & Principis poteſtatem*.

VII. Quamvis iſtæ differentiæ inter unctionem Epiſcopi, & Regis a laudato Pontifice in recitata Decretali Epiſtola afferantur, quam ajunt ab ipſo miſſam Trinonitano Primati Bulgariæ; ut nimirum, Chriſmate novi Epiſcopi caput, oleo vero brachium Principis inungatur; conſtat nihilominus, prædictas differentias non ſemper obſervatas fuiſſe. Certe Julianus Epiſcopus Toletanus in hiſtoria Uvambæ Regis, de ipſius inauguratione agens, ſolius capitis inunctionis mentionem facit: *Curvatis genibus*, inquit, *oleum benedictionis per Sacri Quirici Pontificis manus vertici ejus refunditur*, *& benedictionis copia exhibetur*. Reges Angliæ non modo in capite, ſed in pectore, & brachiis inungi conſueviſſe, præter Hovedenum in Henrico II. teſtatur S. Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus in Epiſtola LXIV. ad ipſum Henricum II. *Inunguntur*, inquit, *Reges tribus in locis, in capite, in pectore, in brachiis. Quod ſignificat gloriam, ſcientiam, fortitudinem*. Carolum Magnum a capite ad pedes ſacro Oleo a Leone III. Pontifice Maximo in ſua coronatione rite perfuſum, teſtis eſt Conſtantinus Manaſſes, & Paulus Diaconus Lib. XXIV. ubi ita inquit: *Leo Papa in Imperatorem coronavit Carolum, in Templo S. Petri Apoſtoli, perungens oleo a capite uſque ad pedes*. Manaſſes vero in Conſtantino, & Irene hæc habet:

Inde Leo ut gratiam referret Carolo,
Eum renuntiat Imperatorem veteris Romæ.
Et coronam imponit, ut Romanorum leges ferunt:
Imo & utens legibus Judæorum,
A capite ad pedes oleo eum inungit.
Neſcio propter quas rationes, & cogitationes.

VIII. Equidem in veteri Teſtamento, ut ſupra dictum eſt, unctio propria, & ſingularis fuit Regum Judæorum. Id quod luculenter confirmat, ſimulque declarat in Pſalmum XLIV. S. Auguſtinus, his verbis: *Hoc nomen, quod appellatur Chriſtus, unctionis eſt, nec in aliquo alibi ungebantur Reges, & Sacerdotes, niſi in illo Regno, ubi Chriſtus prophetabatur, & unde venturum erat Chriſti nomen: nuſquam eſt alibi omnino, in nulla gente, in nullo Regno*. Ubi nota, Auguſtini ætate nondum inoleviſſe apud Chriſtianos hanc ſacram Regum, vel Imperatorum inunctionem. Ceterum neſcio cur Manaſſes Leonem Pontificem in ungendo Carolo Imperatore Judaicis uſum legibus dicat; cum illæ, ut ſcite obſervat Iſaacius Haberti in Pontificale Græcorum, ad Ritum coronationis Imperatoris, Obſervatione prima, non totius corporis unctionem, ſed verticis ſolius præſcribant, atque id hiſtoria confirmet. Sive enim Reges communi oleo ungerentur, ut Lib. I. *Regum*, Cap. IX. X. & XVI. & Lib. II. Cap. XI. & Libro III. Cap. XIX., ſive oleo de tabernaculo, ut Lib. III. *Regum*, Cap. I. quod tamen aliud erat ab unctionis Sacerdotalis oleo, *Exodi* Cap. XXVI. & *Levitici* XXI. nuſquam tamen totius corporis peruncti mentio eſt. Quinimo nec nudum caput oleum ipſum lenticula effuſum attingebat, ſed ſuper diadema, vel aliud capitis operimentum fundebatur. Ex quo non eſt abſurdum, partem aliquam in corpus defluxiſſe, ſed non tanta copia, ut totum circumliniretur.

IX. Præterea, etſi diu poſt datam Eccleſiæ pacem Chriſtiani Reges ritu ſolemni inungi cœperint, conſtat etiam apud Græcos licet multo poſt tempore, ſacro unguento Imperatoris caput delibutum fuiſſe. Docet laudatus Haberti nihil de hujuſmodi unctione, aut raro uſque ad Comnenos haberi apud Græcos Scriptores, apud Nicetam vero Lib. I. De Manuale ita legi: *Patriarcha Manuelem coronante diademate Regio in Templo Domini, qui & unxit eum ſacram ædem introeuntem*. Inſequentibus ſeculis celebrem fuiſſe apud Græcos ritum ungendi Imperatorem in ſua ipſius coronatione, diſerte nos docent Georgius Codinus Curopalata *De officiis magnæ Eccleſiæ*, *& aulæ Conſtantinopolitanæ*, Cap. XVII. tum etiam Simeon Theſſalonicenſis Epiſcopus: *Chriſmate quidem*, inquit, *ſignat illum Patriarcha ſigno*, *& unctione rebus omnibus dominantis Dei*, *& ad ejus inſtar conſtituit illum in terris Dominum*, *& ſpiritu corroborat*. Et ſtatim ſubdit: *Hac de cauſa capiti ejus in Crucis figuram unguentum effundit Patriarcha, manifeſtaturus, Chriſtum illum unxiſſe, & qui per Crucem vicit, illum victorem ubique renunciaturum*. Atque hæc ratio reddi poteſt, cur ex Pontificalis noſtri Rubrica, & aliorum complurium antiquorum mſs. Pontificalium, Regum unctio in modum Crucis fieri debeat. De ritu inaugurationis Imperatoris Græci videri poteſt Jacobus Goar in Notis ad Euchologium, & Gretſerus in Notis ad laudatum Codinum in dicto Capite XVII. Ceterum non modo Imperatores, & Reges, ſed etiam Principes aliquando ſacro ab Epiſcopis oleo liniri, coronamque capiti ſuo imponere conſueviſſe, celebre habemus apud Leonem Cardinalem Hoſtienſem teſtimonium Lib. I. *Chronici Caſinenſis*, Cap. IX. ubi de Ariohi Beneventi Duce hæc habet: *Hic Ariehis primus Beneventi Principem ſe appellari juſſit, cum uſque ad iſtum, qui Benevento præfuerant, Duces appellarentur; nam & ab Epiſcopis ungi ſe fecit, & coronam ſibi impoſuit, atque in ſuis chartis ſcriptum*, In ſacratiſſimo noſtro Palatio, *in finem ſcribi præcipit*. Etiam Robertum Principem Capuanum ſolemniter inunctum Capuæ in frequenti Epiſcoporum, & Abbatum Conventu, narrat ad annum MCXXVII. Cardinalis Baronius.

X. Redeamus nunc iterum ad ritum Latinum ungendi Reges, expendamuſque paulo enucleatius, quibuſnam in corporis partibus unctio regia

fieret ex Ordinis antiqui Romani præſcripto: *Tunc* (ideſt poſt dictam Orationem, *Deus inenarrabilis Auctor mundi &c.* de qua infra ſuo loco juxta ordinem noſtri Pontificalis) *Dominus Metropolitanus ungat de oleo ſanctificato caput, pectus, & ſcapulas, ambaſque compages brachiorum ipſius, ita dicendo*: Ungo te in Regem de oleo ſanctificato in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. *Et dicant*: Amen. Pax tibi. Et eum ſpiritu tuo. *Deinde ungat ſibi manus de oleo ſanctificato, ita dicendo*: Ungantur manus iſtæ de oleo ſanctificato, unde uncti fuerunt Reges, & Prophetæ, & ſicut unxit Samuel David in Regem: ut ſis benedictus, & conſtitutus Rex in Regno iſto ſuper populum iſtum, quem Dominus Deus tuus dedit tibi ad regendum, & gubernandum. Quod ipſe præſtare dignetur &c. Fuiſſe hunc morem, ut Regibus Franciæ novem corporis partes inungerentur, nempe capitis ſummitas, pectus, inter ſcapulas, ſcapulæ ipſæ, brachiorum compages, & utraque manus, teſtatur poſt alios Galliæ Scriptores Edmundus Martenius. Quod quidem liquet ex mſ. Codice Bibliothecæ ipſius Galliæ Regis, Num. 4464. ante annos CD. ſcripto, in quo ita legimus: *Tunc* (nempe poſt recitatam Orationem *Deus inenarrabilis &c.*) *diſſutis anſulis aperturarum, ante, & retro, genibus in terram poſitis, primo Archiepiſcopus cum eodem oleo inungit Regem in ſummitate capitis, ſecundo in pectore, tertio inter ſcapulas, quarto in ſcapulis, quinto in compagibus brachiorum, dicens*: Ungo te in Regem de oleo ſanctificato in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. *Dicant omnes*; Amen, *Et cantetur hæc Antiphona*: Unxerunt Salomonem Sadoc Sacerdos, & Nathan Propheta Regem in Gyhon, & accedentes læti dixerunt: VIVAT REX IN ÆTERNUM. *Dum cantatur hæc Antiphona, dicit baſſe Archiepiſcopus*; Chriſte perunge hunc Regem in regimen &c. Ex præſcripto memorati mſ. Codicis, dum manus unguntur, eam recitat Metropolitanus formulam, *Ungantur manus iſtæ de oleo ſanctificato, unde uncti &c.* ut in Ordine antiquo Romano, & in aliis Pontificalibus habetur.

XI. Ut ut ſit varius ritus ungendi Reges, ſive de Chriſmate in aliquibus, vel in multis corporis partibus, ſive de ſacro Oleo, & quidem in ſolo capite, quod plures Epiſcopi, uno Orationem dicente, ungebant juxta præſcriptum mſſ. Pontificalium Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi, & Anglicani Monaſterii Gemmeticenſis annorum CM. quemadmodum ſupra notatum eſt ex Capite 1. *De Sacra unctione*: Principis unctio a capite ad brachium eſt tranſlata, ut Princeps quidem non ungatur in capite, ſed in brachio, ſive humero, vel in armo, in quibus Principatus congrue deſignatur juxta illud quod legitur Iſaiæ Cap. IX. *Factus eſt Principatus ſuper humerum ejus &c.* Ad quod etiam ſignificandum, Samuel fecit poni armum ante Saul, qui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant invitati. Narrat hæc in eo capite Innocentius III., additque inungi etiam in brachio Principem, *ut oſtendatur, quanta ſit differentia inter auctoritatem Pontificis, & Principis poteſtatem*. Porro notanda ſunt quæ de humero, ſeu armo dixit Pontifex; nam etiam pars illa victimæ apud Ethnicos, uti obſervat Menardus, honorabilior viſa eſt, & quæ maxime Regem decebat. Quare olim Eteocles, & Polynices cum ſacrificarent, Oedippo patri armum victimæ tamquam Regi, & præſtantiori mittere ſoliti erant: qui neſcio quo caſu cum ei aliquando coxam victimæ, non armum miſiſſent, ille ſe ab eis ſperni ratus, ſupra morem excandeſcens, diris eos devovit, ut refert Scholiaſtes Sophoclis in Oedippum Colonæum ex Auctore circularis Thebaidos: *Ut cognovit miſſam ſibi eſſe coxam, in terram jecit, & dixit*: Hei miſero mihi: pueri mei me ſpernentes, hoc mihi miſerunt. *Precatus eſt Regem Jovem, & ceteros Deos immortales, ut mutuis interfecti gladiis in orcum deſcenderent*. Sed his omiſſis; hodie quidem ex Pontificali noſtro Romano, inter commiſſuras manus, & cubiti, & inter ſcapulas in modum Crucis de oleo Catechumenorum Rex inungi debet, etſi aliter in quibuſdam Regnis Chriſtiani Reges inungi ſoliti fuerint, ſacroque etiamnum Chriſmate, & in aliis quoque corporis partibus perfungantur. Ex eodem hoc noſtro Pontificali fieri debet inunctio in brachio dextro, quia honorabilius eſt, ac dignius ſiniſtro, ut allatis variis Sacræ Scripturæ teſtimoniis probat Caſtaldus in Tractatu *De Imperatore*, Quæſtione XXII. per totam.

XII. Habent ab iſta unctione Imperatores, & Reges Chriſtiani, ut præ reliquis etiam ſacri, & conſecrati dici poſſint. Nam cum olim ſacri paſſim dicerentur, & ſacroſancti, quod inviolabiles eſſent, & ſine piaculo attingi non poſſent; quod execrandus eſſet qui contra eos quicquam faceret ex Lege *Sacrilegiis* Cod. *De diverſis reſcriptis*; quod ſacrilegii inſtar videretur, divinis ipſorum beneficiis obviare, ex Lege *Sacri*, Cod. eodem: cumque ob eas rationes ſacri eorum afflatus, ſacræ eorum principales conſtitutiones, ſacræ adnotationes, ſacri vultus, & cetera ad ipſos pertinentia, ſacra appellarentur, uti paſſim videre eſt in Legibus Imperatoriis: jam vero inſuper, uti ſcite obſervat ac docet doctiſſimus Hallierius in Opere *De Sacris electionibus*, Pag. 1033. ob receptam conſecrationem ſacri, & ſacrati Imperatores, Regeſque ſpeciali titulo dici poſſunt, ob unctionis, & ſacramentalis iſtius ritus ſanctitatem. Si enim ab unctione veteris Legis Principes ſacroſancti crediti ſunt, quidni & Chriſtiani Reges ab eadem, quæ non minus apud Deum potentibus Eccleſiæ precibus ſociatur, haurient ſanctitatem? Quanti momenti eam fecerit S. Auguſtinus, ex ipſius verbis colligi poteſt, qui Lib. II. contra litteras Petiliani, Cap. XLVI. ſic inquit: *Quæro, ſi non habebat Saul Sacramenti ſanctitatem, quid in eo David venerabatur? Si autem habebat innocentiam, quare innocentem perſequebatur? nam eum propter ſacroſanctam unctionem, & honoravit vivum, & vindicavit occiſum: & quia vel panniculum ex ejus veſte præſcidit, percuſſo corde trepidavit. Ecce Saul non habebat innocentiam, & tamen habebat ſanctitatem, non vitæ ſuæ, (nam hoc ſine innocentia nemo poteſt) ſed Sacramenti Dei, quod & in malis hominibus ſanctum eſt*. Legi hoc Auguſtini teſtimonium poteſt apud Gratianum in Can. *Dominus*. 1. Quæſtione 1.

XIII. Illud plane apud omnes conſtat, qui in lectione veterum Patrum, ac Maximorum Pontificum verſati ſunt, Reges virtute hujus ſacræ Unctionis, non ſolum quodammodo conſecrari, & ſacratos manere, verum etiam ipſos in ea unctione recipere Sacramentum. Nam præter laudatos, Sanctum Auguſtinum, & Innocentium Tertium Papam, Sanctus Gregorius Magnus, ac Pontifex Maximus in expoſitione Lib. 1. *Regum*, Cap. X. de unctione Saulis ſermonem inſtituens, eaque

verba

verba explicans: *Tulit autem Samuel lenticulam olei, & effudit ſuper caput ejus*, ita inquit: *Hoc profecto hac unctione exprimitur, quod in ſancta Eccleſia nunc etiam materialiter exhibetur: quia qui in culmine ponitur, Sacramenta ſuſcipit unctionis. Quia vero ipſa unctio Sacramentum eſt, is qui promovetur, bene foris ungitur, ſi intus virtute Sacramenti roboretur*. Et, ut omittam Sanctum Petrum Damiani, qui in Sermone I. De Eccleſiæ dedicatione, & alios complures antiquos Scriptores, qui ipſam Regum unctionem Sacramentum vocant, eo quidem titulo ſemel ac iterum Alexander IV. Pontifex Maximus appellavit tum in Epiſtola ad Epiſcopum Pampilonenſem, cum in alia ad Pragenſem, & Olomucenſem Epiſcopos, quibus mandat, adhibendum eſſe in unctione Regis decentem Præſulum numerum, *tum propter ejuſdem Regis honorificentiam, tum propter reverentiam Sacramenti*. Extat utraque Epiſtola apud Rainaldum, ad annum MCCLVII. Numero LVII. & ad annum MCCLX. Num. XVIII.

XIV. Certo nihilominus certius eſt, ea inunctione non ita Regem ſacrum effici, aut Sanctum, ut Eccleſiaſtici ordinis exinde cenſeatur, aut Eccleſiaſticam exinde habeat poteſtatem; cum plane conſtet ex ſuperius traditis, & ex iis quæ infra dicentur, Imperatorum, Regumve unctionem, nec eo fine fieri, quatenus Eccleſiaſtica miniſteria ipſis tractare liceat, ſed potius, ut ad Eccleſiæ defenſionem, ac protectionem ſe tamquam inunctos pugiles ardentius exurgere, & præliari bella Domini debere noverint. Unde Valentinianus Imperator S. Ambroſio Epiſcopalem Sarcinam ſubire verenti, *Noli timere*, inquit, *quia Deus, qui te elegit, ſemper te adjuvabit, & ego adjutor, & defenſor tuus, ut meum ordinem decet, ſemper exiſtom*. Quæ verba leguntur in Can. *Valentinianus*, Diſtinctione LXIII. ubi recte notat Gloſſa, Imperatorem (quod quidam putaverunt) Subdiaconatus ordine præditum non eſſe debere, ſed militari charactere donatum. Unde a Sexta Synodo Trullana Can. LXIX. Imperatores laicis adcenſentur, licet aditus eis ad Altare pateat, quod aliis laicis ex eodem Canone interdictum ſit. Quare mirum videri debet omnique reprehenſione dignum, quod ſcribit Theodorus Balſamon in Canonem XII. Concilii Ancyrani, cum innuit, Regiam unctionem in conſecratione non minoris eſſe efficaciæ ad delenda peccata prius admiſſa, probatque exemplo Joannis Zimiſcæ Imperatoris, qui propter a ſe interfectum Phocam Imperatorem, a Patriarcha non fuerit admiſſus in Eccleſiam, ante coronationem; qua peracta admiſſum dicit, veluti accepta venia parricidii ab eo patrati. Quod quidem Theologi noſtri probare nequeunt, cum aperte conſtet, lætalia peccata, nonniſi virtute Sacramenti pœnitentiæ purgari, ac tolli, ipſamque regiam inunctionem latiſſime dumtaxat Sacramentum vocari poſſe, ut ſcite docent Fortunatus Schacchus *Eleochriſmaton myrothetico* II. Rouſſelius Lib. VII. *Hiſtoriæ Pontificiæ juriſdictionis*, Cap. II. & Cap. IV. Fileſacus *De idololatria Politica*, Cap. IX. & Sacri Theologi paſſim.

XV. Hinc liquet, non crude intelligendum eſſe S. Petrum Damiani, dum in laudato Sermone *De Eccleſiæ dedicatione*, quintum Sacramentum inunctionem eſſe Regis aſſerit, ſumpto ſcilicet latiſſime nomine Sacramenti. Hanc autem ipſe mirifice quidem commendat, pompamque ejus deſcribit, & præmiſſis ejus celebrationi, Cleri, ac plebis

To.I.

conſenſu, necnon ſolemnibus de ſervandis Eccleſiæ libertatibus ſacramentis, eam adhiberi teſtatur; deinde vero verba iſta ſubjungit: *Et tunc exuitur Rex veſtimentis ſuis, & oleo ſanctificationis aſpergitur, ut typico rore perfuſus, cæleſtis unguenti plenitudine glorietur*. Sacramentis ergo, ut recte concludit Hallierius *De ſacris electionibus*, Pag. 1034. hanc unctionem ipſe Damiani adnumerat, quæ duodecim numero ſtatuit, eas omnes Sacramenti nomine donans Eccleſiaſticas cæremonias, quæ quocumque modo Eccleſiæ membra deſtinguerent, coordinarent inter ſe, & in aliquo gradu conſtituerent, vel in ſublimi quodam ſtatu collocarent: quo ſenſu unctio regum Sacramentum dici poteſt, licet non in Eccleſiaſticæ, ſed laicæ dignitatis apice ſuſcipientem conſtituat. Atque eo quidem ſenſu locutos etiam fuiſſe S. Auguſtinum, ac Romanos Pontifices, ſacroſque etiam antiquos Scriptores, cum Regiam unctionem Sacramentum vocarunt, latiſſima ſcilicet interpretatione, omnino cenſendum eſt. Non eſſe autem otioſam, nec inanem hanc unctionis cæremoniam, ſed magnæ potius virtutis, & gratiæ plenam, ex divina revelatione comprobatur. Refert enim Cardinalis Baronius ad annum Chriſti CMXIX. quod cum Henricum Saxonem, qui Francis in Imperio Romanorum ſucceſſit, vellet Henrigerus Moguntinus Archiepiſcopus ſacro ritu inungere, ille autem proteſtans ſe tali unctione indignum, unctionem ipſam recuſaret, S. Uldarico per viſum apparuit S. Petrus Apoſtolus, oſtendens ei duos gladios, alterum cum capulo, ſine capulo alterum, dixitque illi: *Dic Henrico Regi: Enſis ille qui ſine capulo eſt, ſignificat Regem, qui ſine benedictione Pontificis regnum tenebit; capulatus autem, qui benedictione divina, Regni tenebit gubernacula*. Ita ex vita ejuſdem S. Uldarici, & ex Ditmaro ſeculi illius ſcriptore laudatus Baronius.

XVI. Ceterum Alexander IV. Pontifex Maximus in laudata Epiſtola ad Pragenſem, & Olomucenſem Epiſcopos, quibus Primislaum Regem Bohemiæ inungere mandavit: *Reges*, inquit, *unctionis ſacræ virtute, quam per venerabiles Chriſti Miniſtros antiquo more ſuſcipiunt, donum gratiæ recipiunt potioris, ut & in proſecutione juſti regiminis fortius convaleſcant, & tam in ſe, quam in eorum ſubditis prudentiori, & ſanctiori ſpiritu dirigantur*. Tum addit, quod, & ſi differat Principis unctio a Pontificis unctione, quia in capite Pontifex Chriſmate ungitur, Princeps autem in brachio oleo delinitur, *vehemens tamen eſt in ipſis Regibus hujus efficacia Sacramenti; quoniam inuncto Saule, inſiliit ſpiritus Domini ſuper eum, & in virum alterum eſt mutatus, & in David, unctione ſuſcepta, ſpiritus Domini eſt directus*. Ad quæ alludens Petrus Bleſenſis in Epiſtola X. ad Gualterium Capellanum Regis Siciliæ, graviter quidem conqueritur, ab ipſo Rege adoleſcentulo ad Eccleſiæ Agrigentinæ Epiſcopatum evectum hominem prorſus inidoneum: *Doleo*, inquit, *quod inter primitias dominationis ſuæ, & inter initia conſecrationis Regiæ, hoc præſumit; virtus equidem conſecrationis ab hujuſmodi violentiis eum utinam temperaſſet: magna enim eſt hujus efficacia Sacramenti. Nam de David, poſtquam a Samuele unctus eſt, ſcriptura teſtatur, quod directus eſt ſpiritus Domini in David a die illa, & in reliquum; Saul quoque die illa, qua olei lenticula a Samuele perfuſus eſt, mutatus eſt in virum alterum. Et inſiliente in eum ſpiritu Domini, cum*

acceſſiſſet ad cuneum Prophetarum, cum eis prophetare incœpit. Et paulo poſt ipſum Regem ſugillans, inquit: *Verum nec virtus unctionis, nec Religioſorum crebra exhortatio, nec Dei timor, nec Eccleſiæ reverentia, nec ſuæ famæ diſpendium, nec exemplum paternæ manſuetudinis a ſua pertinacia hunc reflectunt*.

XVII. Admonendum ſupereſt, quod etſi Imperatores, ac Reges per ſacram unctionem Eccleſiaſtiei Ordinis participes minime cenſeantur, nullamque exinde poteſtatem conſequantur Eccleſiaſticam; ex privilegio tamen, & ex conceſſione Summorum Pontificum conceſſum eis ſuit, ut poſtquam ſolemniter conſecrati ſunt, minora quædam in Eccleſia officia obire poſſint. Gloſſa quidem Canonici Juris in Can. *Valentinianus*, Diſtinctione LXIII. diſerte docet, Imperatorem Subdiaconi officii gerere, cum miniſtrat Epiſcopo; eamque Gloſſam communi Doctorum conſenſu receptam teſtatur Abbas in Cap. *Venerabilem*, Extra, *De electione &c.* Idem cum Gloſſa etiam affirmat Cardinalis in expoſitione Clementinæ I. *De jurejurando*. A quibus verbis potius quam ſenſu diſſert Speculator in Tit. *De legibus*, §. *Nunc oſtendendum*, Verſu XXIX. aſſerens, Imperatorem conſecratum, & coronatum non eſſe Subdiaconum, nec Sacerdotem, imo nec officio Subdiaconi fungi, cum miniſtrat Epiſcopo; non enim, ut Reſtaurus Caſtaldus in Tractatu *De Imperatore*, Queſtione XXIX. Hallierius, & alii etiam Doctores docent, Subdiaconale officium dicendum putat, quod Imperator obiit ex privilegio; ſicut nec Eeeleſiaſticum dicitur, ordinarie loquendo, officium laicorum miſſis privatis miniſtrantium, ſed mere & omnino laicum, non enim pro Clerico ſe gerit, qui ex generali hujuſmodi conſuetudine ita miniſtrat.

XVIII. Verum quocumque nomine miniſterium iſtud voeetur, certum eſt, Imperatori conſecrato a Summo Pontifiee concedi, ut ſacris veſtibus indutus, ea exequatur, quæ Subdiaconis committi ſolent. Etenim vetus Pontificale Romanum de coronatione Imperatoris (de qua nihil habetur in hodierno Romano Pontificali) cui eonſentit Liber ſacrarum cæremoniarum Auctore Chriſtoforo Marcello Epiſcopo Corcyrenſi, Sectione V. Cap. III. refert quidem Imperatorem de novo conſecratum, *Pontificem ad Altare deſcendentem ſequi, & illi in locum Subdiaconi, calicem, & patenam cum hoſtiis offerre, deinde aquam ad infundendam in vino*. Teſtatur præterea laudatus Caſtaldus Doctores eitans, Imperatorem veſte Subdiaconi indutum inſervire Romano Pontifici ſacris operanti, præſertim in die natalis Domini, ſi in Urbe, & Curia Romana præſens ſit; & in matutinis precibus, quæ in nocte Natalis Domini decantantur, ſi eis adſit, ſeptimam lectionem Euangelii, quæ incipit, *Exiit edictum a Cæſare Auguſto*, publice canere; quin & ex ipſo libro Saerarum cæremoniarum docet idem Caſtaldus, coronandum Imperatorem, a Canonicis Sancti Petri in Canonicum, & ſratrem recipi, poſt coronationem vero in Canonicum ſimiliter ae fratrem admitti a Canonicis Sancti Joannis Lateranenſis. Tandem poſt unctionem receptam communicare poſſe Imperatorem ſub utraque ſpecie præcipue in die inaugurationis ſuæ, & in articulo mortis, ex Bulla Clementis VI. Papæ refert Carrier Tomo II. Digeſti fidei, Pagina 645.

XIX. Hæc omnia & Reges obtinere ex privilegiis potius, quam virtute regiæ unctionis, rectiſſime docet Emmannel Gonzalez in Cap. I. *De Sacra unctione*, Num. XX. in fine. Plura nos de ea re diximus in Opere noſtro *De Codice Sancti Euangelii*, Lib. II. Cap. IV. ex veteri Gallice manuſcripto Cæremoniali, ubi in capite. *Quomodo Imperator creatur*, hæc Latinitati donata verba leguntur: *Papa debet cantare Miſſam; & Rex Franciæ poteſt intereſſe, & Epiſtolam legere, & ipſo abſente, Rex Siciliæ ejus vices ſupplere poteſt. Imperator autem debet legere Euangelium, & coronatur in Eccleſia S. Petri Romæ*. Quem ritum ſolide comprobavimus duobus Imperatorum exemplis illuſtribus, Sigiſmundi, & Caroli IV. cum de primo ſic in ejus hiſtoria legatur: *Mane venit Imperator ad Miſſam Romæ in S. Petro, quam Papa cantavit, & Imperator legit Euangelium in habitu Diaconi*: De altero vero ita ſcribit Albertus Argentoratenſis: *In die quoque Nativitatis Domini Rex communicatus fuit, legitque in Miſſa in galli cantu alta voce, habens in manu evaginatum gladium, Euangelium*: Exiit edictum a Cæſare Auguſto. Ubi nota non modo loco Subdiaconi, ſed etiam vice Diaconi conſueviſſe Imperatorem in Miſſa canere Euangelii lectionem.

XX. Tandem Imperatores, ac Reges poſt coronam in Baſilica Vaticana ſuſceptam, continuo ejuſdem Eccleſiæ Canonicos fuiſſe renunciatos ſcribit Achilles, & ipſe Vaticanæ Baſilicæ Canonicus, quem citat Turrigius in ſecunda parte Tractatus *De cryptis Vaticanis*, ſecundæ editionis, aſſerens Carolum Magnum, ſuſcepta per manus Leonis III. Summi Pontificis Imperii Corona, primum Imperatorem ſuiſſe, qui memoratæ inclytæ Eccleſiæ Canonicus fuerit. Sed non ſolum Imperatores, ac Reges, ſed etiam alii complures Principes ex quodam privilegio hac dignitate in Eccleſiis Canonicalibus gaudebant, ut in iis nempe Eccleſiis, quas aut a fundamentis erexerant, aut amplius dotaverant redditibus, Canonicorum catalogis adſcriberentur, ſecularibuſque depoſitis inſignibus, lineum ſupparum, ſeu ſuperpelliceum induti, cum aliis Canonicis fungerentur Eccleſiaſtico munere. Vide eruditiſſimum Auctorem Ludovicum Thomaſſinum Parte I. *Diſciplinæ*, Lib. III. Capite LXIV. & Carolum Dufreſue in ſuo mediæ, & infimæ Latinitatis Gloſſario, verbo *Canonici honorarii*.

§. VIII.

Quo facto, Metropolitanus mica panis abſtergit pollicem, & lavat manus: ſurgit cum mitra, deſcendit ante Altare, ubi depoſita mitra, ſtans cum ſuis Miniſtris facit confeſſionem. Rex vero electus ad partem ſe retrahit, & genuflexus cum ſuis Prælatis domeſticis idem facit. Similiter & Epiſcopi parati ſine mitris ſtantes, bini, & bini confeſſionem dicunt. Finita confeſ-

ſione,

ſione, Metropolitanus deſcendit ad Altare, & procedit in Miſſa more ſolito uſque ad *Alleluja*, ſive ultimum verſum Tractus, vel Sequentiæ excluſive, Prælatis paratis juxta ſuas ſedes ſtantibus, vel ſedentibus, prout tempus requirit. Interim Schola inchoat Introitum, & proſequitur in Miſſa, & Rex a ſuis ducitur in Sacriſtiam, vel ſub Papilione ad hoc parato, ubi inter ſcapulas, & brachium inunctum bombyce bene abſtergitur, & induitur Regalibus indumentis ex more Regni. Paratus itaque Rex, & ornatus procedit cum ſuis Prælatis, Baronibus, & aliis ad eminentem, & ornatum thalamum in Eccleſia ſibi præparatum, & ibi ſuper aliquo faldiſtorio ornato, genuflexus incumbens, audit Miſſam, quam Prælati ſui non parati circumſtantes etiam genuflexi legunt uſque ad *Alleluja*, ſive ultimum verſum Tractus, vel Sequentiæ excluſive. Miſſa dicitur de die, & cum Oratione diei dicitur pro ipſo electo Rege, ſub uno *Per Dominum*, hæc Oratio.

Quæſumus, Omnipotens Deus, ut famulus tuus N. Rex noſter, qui tua miſeratione ſuſcepit Regni gubernacula, virtutum etiam omnium percipiat incrementa, quibus decenter ornatus, & vitiorum monſtra devitare, & ad te, qui via, veritas, & vita es, glorioſus valeat pervenire. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. QUamquam nonniſi cum Sacrificio Miſſæ ut plurimum Imperatorum, ac Regum conſecrationes celebrarentur, comperi nihilominus nonnullos ante, alios inter, aliquos etiam poſt Miſſarum ſolemnia in Imperatores, ſeu Reges ſolemniter conſecratos. Quod ut exemplis confirmemus, de coronatione Ludovici Pii, & Irmingardæ ejus uxoris a Stephano IV. dicto V. Pontifice Maximo ſolemni ritu Remis peracta, ita inquit Theganus apud Baronium ad annum DCCCXVI. & apud Pagium in vita laudati Stephani IV. *Poſtea Pontifex honoravit eum magnis honoribus, & multis, & Reginam Irmingardam, & omnes optimates, & miniſtros ejus: & in proxima Dominica, ante Miſſarum ſolemnia, coram Clero, & omni populo, conſecravit eum, & unxit ad Imperatorem, & coronam auream miræ pulchritudinis, & pretioſiſſimis gemmis ornatam, quam ſecum apportaverat, poſuit ſuper caput ejus, & Irmingardam Reginam appellavit Auguſtam, & poſuit coronam auream ſuper caput ejus.* Conſtat etiam ex Hovedeno, Richardi Regis Angliæ coronationem ante Miſſam quidem abſolutam fuiſſe: poſtquam enim integram illius coronationis pompam, ac cæremoniam deſcripſit, hæc ſtatim ait: *Deinde incboata eſt Miſſa Dominicalis, & cum perveniretur ad offertorium, prædicti Epiſcopi duxerunt eum ad Altare, & ipſe obtulit unam marcam auri puriſſimi.* Addit & alia, quæ ritum coronationis haudquaquam ſpectant.

II. Certe eſt multo antiquior ritus ungendi Reges inter Miſſarum ſolemnia; etenim de Stephano II. Hilduini verba referens, hæc habet ad annum DCCLIV. laudatus Baronius: *Inter celebrationem conſecrationis Altaris, & oblationem ſacratiſſimi ſacrificii, unxit in Reges Francorum florentiſſimum Regem* (Pipinum) *& duos filios ejus Carolum, & Carlomannum; ſed & Bertradam ipſius inclyti Regis Pipini conjugem indutam cycladibus regiis, gratia ſeptiformis Spiritus Sancti in Dei nomine conſecravit.* Cui exemplo, & aliis innumeris quæ afferri poſſunt, egregie ſuffragantur, tum antiqui, quales ſunt, Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi, & Anglicanus, Monaſterii Gemmeticenſis, annorum CM. tum recentiores fere omnes Libri Pontificales, ex quorum præſcripto, Imperatorum, ac Regum coronatio, & unctio inter Miſſarum ſolemnia celebratur. Ceterum non deſunt apud Scriptores exempla, quibus docemur, ſervatam aliquando fuiſſe cæremoniam conſecrationis Imperatorum, ac Regum poſt abſolutum officium Miſſæ. Etenim Otto Epiſcopus Friſingenſis, Lib. II. *De rebus geſtis Friderici I. Imperatoris*, Cap. XXII. deſcribens ritum, quo ipſe in Eccleſia S. Petri coronatus eſt, inter alia inquit: *Mox Princeps ad gradus Eccleſiæ B. Petri veniens, a Summo Pontifice honorifice ſuſceptus, ac uſque ad confeſſionem B. Petri deductus eſt. Dehinc celebratis ab ipſo Papa Miſſarum ſolemnibus, armato ſtipatus Rex milite, cum benedictione debita, Imperii coronam accepit, anno Regni ſui IV. Menſe Junio XIV. Kalend. Julii, cunctis qui aderant eum magna lætitia acclamantibus, Deumque ſuper tam glorioſo facto glorificantibus.*

III. Admonendi inſuper ſumus ex noſtra Rubrica, quod dum Cantores incipiunt introitum Miſſæ, Rex a ſuis ducitur in Sacriſtiam, vel ſub papilione, ubi inter ſcapulas, & brachium inunctum bombyce bene abſtergitur, & induitur regalibus indumentis ex more Regni. Pontificale ms. Eccleſiæ Senonenſis, mandat camiſiam Regis comburi quidem propter ſanctam unctionem debere; finita ſcilicet Miſſa, poſtquam ad regium palatium ſe contulit. Quaſnam autem ipſe Rex poſt unctionem veſtes aſſumat, non eſt facile definire, cum va-

rie

riæ illæ fuerint pro Regnorum, & temporum varietate. Certe de Leuigildo Gothorum Rege teſtatur in Hiſtoria Gothorum S. Iſidorus, quod *primus inter ſuos regali veſte opertus ſolio reſedit. Nam ante eum, & habitus, & conſeſſus communis ut genti, ita & Regibus erat*. Hoc Levigildi exemplum in memoriam ea revocat, quæ de Carolo Calvo Francorum Rege narrant Annales Fuldenſes ad annum DCCCLXXVI. *Carolus Rex de Italia in Galliam rediens, novos, & inſolitos habitus aſſumſiſſe perhibetur. Nam talari Dalmatica indutus, & balthеo deſuper accinctus pendente uſque ad pedes, necnon capite involuto ſerico velamine, ac diademate deſuper impoſito, Dominicis, & Feſtis diebus ad Eccleſiam procedere ſolebat. Omnem enim conſuetudinem Regum Francorum contemnens, Græcas glorias optimas arbitrabatur*. Ex ms. Codice Bibliothecæ Regis Gallorum, & Pontificali ms. Eccleſiæ Senonenſis, veſtes Franciæ Regum ſunt, caligæ ſericæ, & hyacintinæ intextæ per totum liliis aureis, & tunica ejuſdem coloris, & operis in modum Tunicalis, quo induuntur Subdiaconi ad Miſſam, necnon & ſoccus ejuſdem prorſus coloris, & operis, qui factus eſt fere in modum cappæ ſericæ abſque caperone; quæ omnia in Regum inauguratione Abbas Sancti Dionyſii in Francia de Monaſterio ſuo debet Remis afferre, & ſtans ad Altare cuſtodire.

§. IX.

Graduali cantato, Metropolitanus ſedet ante Altare cum Mitra in faldiſtorio, & Rex a ſuis aſſociatus, medius inter priores Prælatos ad Metropolitanum reducitur, cui facta reverentia, ut prius, genuflectit coram eo. Tunc Metropolitanus accipit gladium, quem unus miniſtrorum ſibi porrigit de Altari, & illum evaginatum tradit in manus Regis, dicens: *Accipe gladium de Altari ſumtum per noſtras manus, licet indignas, vice tamen, & auctoritate Sanctorum Apoſtolorum conſecratas, tibi regaliter conceſſum, noſtræque bene ✠ dictionis officio, in defenſionem Sanctæ Dei Eccleſiæ divinitus ordinatum; & memor eſto ejus, de quo Pſalmiſta prophetavit:* Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime; *ut in hoc per eundem, vim æquitatis exerceas, molem iniquitatis potenter deſtruas; & Sanctam Dei Eccleſiam, ejuſque fideles propugnes, ac protegas; nec minus ſub fide falſos, quam Chriſtiani nominis hoſtes execreris, ac diſpergas; viduas, & pupillos clementer adjuves, ac defendas; deſolata reſtaures, reſtaurata conſerves; ulciſcaris injuſta, confirmes bene diſpoſita; quatenus hæc agendo, virtutum triumpho glorioſus, juſtitiæque cultor egregius, cum mundi Salvatore ſine fine regnare merearis. Qui cum Deo Patre & Spiritu Sancto vivit & regnat Deus, per omnia ſecula ſeculorum*. ℟. *Amen*.

§. X.

His expeditis, enſis a miniſtris in vaginam reponitur, & Metropolitanus accingit enſe Regem, dicens: *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime, & attende; quod Sancti non in gladio, ſed per fidem vicerunt Regna*.

COMMENTARIUS.

I. TRadendum novo Regi in ſua ipſius conſecratione gladium, & quidem ſub recitata formula, docet nos vetus Ordo Romanus: *Poſtea ab Epiſcopis*, inquit, *enſem accipiat, & eum enſe totum Regnum ſibi fideliter ad regendum ſciat commendatum; & dicatur*: Accipe gladium per manus Epiſcoporum licet indignas &c. Ubi nota non a ſolo Metropolitano gladium tradi Regi, ſed ab Epiſcopis, qui ipſius coronationi aderant: uti aperte conſtat ex ms. Codice Bibliothecæ Regis Gallorum Num. 4464. ubi dicitur recipi ab Epiſcopis gladium, dicente Metropolitano; *Accipe gladium per manus Epiſcoporum licet indignas &c*. Verum ex ms. antiquo Codice Ratoldi Abbatis Corbejenſis edito a Viro clariſſimo Hugone Menardo in Appendice ad Librum Sacramentorum S. Gregorii Papæ, Metropolitanus quidem cingebat Regi gladium, ſub alia tamen verborum formula: *Hic cingatur ei gladius ab Archiepiſcopo*. Cujus verba hæc erant: *Accipe hunc gladium cum Dei benedictione tibi collatum, in quo per virtutem Spiritus Sancti, reſiſtere, & ejicere omnes inimicos tuos valeas, & cunctos Sanctæ Dei Eccleſiæ adverſarios; regnumque tibi commiſſum tutari, atque protegere caſtra Dei per auxilium invictiſſimi triumphatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui cum Patre in unitate Spiritus Sancti vivit & regnat in ſecula ſeculorum*. Juxta eundem Codicem, in quo ritus deſcribitur olim obſervatus in unctione Regum Francorum,

corum, poſt traditum gladium hæc Oratio ſequebatur: *Deus qui providentia tua, cæleſtia ſimul, & terrena moderaris, propitiare Chriſtianiſſimo Regi noſtro, ut omnis hoſtium ſuorum fortitudo virtute gladii ſpiritalis frangatur, ac te pro illo pugnante penitus conteratur. Per.*

II. Ex ms. tamen Pontificali Codice inſignis Eccleſiæ Senonenſis, quem Martenius putat annorum CCC. antequam Rex ungeretur, a ſolo Archiepiſcopo gladio, qui una cum aliis Regiis ornamentis ſuper Altare poſitus fuerat, accingebatur: *quo accincto*, ut laudatus Codex ait, *ſtatim idem gladius diſcingitur, & e vagina ab Archiepiſcopo extrahitur, vagina ſuper Altare poſita, & datur ab Archiepiſcopo in manibus ejus cum iſta oratione*; cum illa nempe quam mox deſcripſimus: *Accipe gladium cum Dei benedictione tibi collatum &c.* Qua Oratione recitata Antiphona iſta cantabatur: *Confortare & eſto vir, & obſerva cuſtodias Domini Dei tui, ut ambules in viis ejus, & cuſtodias cæremonias ejus, & præcepta ejus, & teſtimonia, & judicia, & quocumque te verteris, confirmet te Deus.* Quæ Antiphona dum cantabatur, cum poſt gladii traditionem Metropolitanus Orationem pronuntiabat: *Deus qui providentia tua &c.* Tandem ſubdit laudatus Codex, quod *gladium debet Rex humiliter recipere de manu Archiepiſcopi, & offerre ad Altare, & ſtatim reſumere de manu Archiepiſcopi, & incontinenti dare ſeneſcallo Franciæ, ſi ſeneſcallum habuerit; ſin autem, cui voluerit de baronibus, ad portandum ante ſe, & in Eccleſia uſque ad finem Miſſæ, & poſt Miſſam uſque ad palatium.*

III. Præter Pontificales Libros alii etiam Scriptores, ubi agunt de conſecratione Regis, gladii meminere, ejuſque myſticam rationem aſſignarunt. S. Petrus Damiani in laudato Sermone LXIX. primo autem in dedicatione Eccleſiæ, de gladio ita inquit: *Præfertur & gladius in oculis ejus, ut cognoſcat, quia vindex eſt iræ Dei in hoc ipſum conſtitutus.* Alludit ad Pauli locum, qui in Epiſtola ad Romanos Cap. XIII. fuſe oſtendit oportere nos eſſe obedientes Regi: *Dei enim miniſter eſt, vindex in iram, ei qui malum agit.* Vidimus jam in Commentario §. II. hujus Tituli, ad coronandum Richardum Angliæ Regem, referente Hovedeno, tres gladios aureos, quorum vaginæ deſuper per totum auro contextæ erant, geſtatos fuiſſe. Ceterum cur gladius novo Regi tradatur, egregie explicat Alexander IV. in Epiſtola ad Pragenſem, & Olomucenſem Epiſcopos miſſa, his plane verbis: *Ideo namque a ſummo illo Rege, per quem ſinguli Reges regnant, & principes principantur, temporalis gladii ad malorum vindictam, laudemque bonorum terrenis eſt Regibus attributa poteſtas, ut aſſumto ab eis dominandi officio, judicent in æquitate populos, & dirigant in terris ſubjectas ſibi gentium nationes, quatenus ſit voluntas eorum in executione juſtitiæ, ac meditatio in lege rectitudinis, & obſervantia ſanctæ pacis.* Neque vero hic omittendum eſt, quod de ipſo gladio Regis S. Petrus Damiani ſcribit, cujus verba utinam Reges intelligerent: *Felix autem*, inquit, *ſi gladium regni cum gladio jungat Sacerdotii; ut gladius Sacerdotis mitiget gladium Regis, & gladius Regis gladium acuat Sacerdotis. Iſti ſunt duo gladii, de quibus in Domini paſſione legitur:* Ecce duo gladii hic. *Et reſpondetur a Domino:* Sufficit. *Tunc enim Regnum provehitur, Sacerdotium dilatatur, honoratur utrumque, cum a Domino prætexata felici confederatione junguntur.*

§. XI.

Et mox Rex accinctus ſurgit, & eximit enſem de vagina, illumque viriliter vibrat, deinde ſuper brachium ſiniſtrum tergit, ac iterum coram Metropolitano genuflectit. Tunc ei corona imponitur, quam omnes Prælati parati, qui adſunt, de Altari per Metropolitanum ſumtam manibus tenent, ipſo Metropolitano ipſam regente, capiti illius imponente, ac dicente: *Accipe coronam Regni, quæ licet ab indignis, Epiſcoporum tamen manibus capiti tuo imponitur. In nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti, quam ſanctitatis gloriam, & honorem, & opus fortitudinis ſignificare intelligas, & per hanc te participem miniſterii noſtri non ignores. Ita ut ſicut nos in interioribus paſtores, rectoreſque animarum intelligimur, ita & tu in exterioribus verus Dei cultor, ſtrenuuſque contra omnes adverſitates Eccleſiæ Chriſti defenſor aſſiſtas, Regnique tibi a Deo dati, & per officium noſtræ benedictionis, in vice Apoſtolorum, omniumque Sanctorum, regimini tuo commiſſi utilis executor, proficuuſque Regnator ſemper appareas; ut inter glorioſos athletas, virtutum gemmis ornatus, & præmio ſempiternæ felicitatis cum Redemtore, ac Salvatore noſtro Jeſu Chriſto, cujus nomen, vicemque geſtare crederis, ſine fine glorieris. Qui vivit, & imperat Deus cum Patre, & Spiritu Sancto in ſecula ſeculorum. ℟. Amen.*

COMMENTARIUS.

I. ENſe accinctus novus Rex, illum de vagina educit, evaginatumque viriliter vibrat, ac ſuper ſiniſtrum brachium tergit; de quo ritu vide quæ infra dicemus in Titulo *De benedictione novi Militis*. In præſenti totus noſter in ipſa Regis coronatione verſabitur com-

commentarius, etſi de eadem in ſuperioribus Commentariis ſæpe diſputatum ſit. Docent tum Juris Conſulti, cum alii plerique Scriptores apud Reſtaurum Caſtaldum in Tractatu *De Imperatore*, Quæſtione xxxiii. coronandum eſſe novum Imperatorem triplici corona, ferrea, argentea, aurea. Hunc fuiſſe antiquum morem, ut Imperator Germanicus triplici benedictione, triplicique corona donaretur, prima argentea Aquiſgrani tamquam Rex Alemanniæ, ſecunda ferrea Modoetiæ, ut Rex Longobardiæ, tertia aurea Romæ, ut Imperator, diſerte oſtendit Edmundus Martenius Lib. II. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. ix. ubi etiam demonſtrat, neminem olim Imperatoris nomen ſibi aſſumſiſſe, antequam Romæ a Summo Pontifice benedictus, coronatuſque eſſet. Quod quidem patet ex teſtimonio Ludovici II. Imperatoris, qui apud Cheſnium Tomo iii. Hiſtoriæ Francorum, ita ſcribit ad Baſilium Græcorum Imperatorem: *Francorum Principes primo Reges, deinde vero Imperatores dicti ſunt, ii dumtaxat, qui a Romano Pontifice ad hoc oleo ſancto perfuſi ſunt*. Atque hinc eſt, quod Henricus I. *Auceps* dictus, Imperatoris titulum, eo quod Romæ haudquaquam eſſet coronatus, non habere dicitur in vita S. Bennonis Miſnenſis Epiſcopi, apud Surium ad diem xvi. menſis Julii. Quod mirum videri non debet; cum, uti omnibus notum eſt, Leo III. Carolo Magno Imperium, ejuſque ſucceſſoribus ſuo dudum arbitrio dederint alii Pontifices Maximi; quamobrem ait Lupus in Scholio ad Canonem xii. Dictatus S. Gregorii VII. plus Pontificem poſſe in Imperium, quam in alia ſuprema Regna.

II. At relicta hac quæſtione, & aliis quibuſdam, quæ inde exoriuntur, primam benedictionem cum corona ferrea accipiebat olim ut plurimum Imperator Aquiſgrani ab Archiepiſcopo Colonienſi, ſignificabatque ea corona fortitudinem, qua vincere debet infideles, & rebelles conculcare. Dixi autem *ut plurimum*, cum conſtet datam ipſam benedictionem aliquando Moguntiæ; ibi enim S. Henricus, ibi Conradus in Germaniæ Reges ordinati fuere, uti diſcimus ex vita S. Meinverci, Cap. xi. & xciii. apud Surium ad diem v. menſis Junii. In ea benedictione regimen, regiamque poteſtatem, tradi *per haſtam* conſueviſſe, docet nos vita S. Bernardi Hildesheimenſis Epiſcopi, Cap. xxxii. ubi de coronatione S. Henrici, hæc habet: *Omnibus ergo pari voto in electione illius concordantibus, Willigiſus Archiepiſcopus, & B. Bernardus cum ceteris Regni Principibus Dominum Henricum Moguntiam cum ſummo honore ducentes, Dominica* viii. *Pentecoſtes regimen, & regiam poteſtatem, cum Dominica haſta illi tradiderunt, ac deinde omnibus rite peractis, cum maximo tripudio univerſorum ſolemniter eum Dei gratia unxerunt*.

III. Alteram coronam argenteam ajunt Juriſconſulti, recipere Imperatorem Italiam ingreſſum a Mediolanenſi Archiepiſcopo in Villa Modoetiæ, ejuſdem Diœceſis, vel in Eccleſia S. Ambroſii Mediolani, ac deſignari inquiunt ipſa corona, cum in munditia, & claritate eſſe debere. Certe, uti docet Marnius, ſecunda benedictio Imperatoris Modoetiæ, ex jure fieri debebat cum ferrea corona, ſed temporum decurſu hoc ſibi privilegium arrogarunt Mediolanenſes: *De altera*, inquit Cranzius, Saxoniæ Lib. iv. Cap. xxxvii. *Modoecenſes cum Mediolanenſibus diſceptavere, ſed prævaluit amplitudo Mediolani*. Ibi nimirum Henricus VI. & VII. aliique coronati ſunt; nonnulli tamen utroque in loco inuncti fuerunt, fortaſſe ut ſuum cuique jus ſervaretur. Unde idem Cranzius loco citato agens de coronatione Conradi II. *Conſtitutum erat*, ait, *ut qui coronandus in Urbem Imperator adiuveniret, duas in medio itinere coronas acciperet, ex palea primam Modoetiæ, ex ferro autem alteram Mediolani ab Archiepiſcopo imponendam*. Quo ritu eam coronam Mediolani acciperet Imperator, exponit Ripamontius in Hiſtoria Eccleſiæ Mediolanenſis, Decade i. Lib. ix. ubi inter alia ita inquit: *Evinciebat deinde Mediolanenſis Archiepiſcopus ferreo diademate caput Regis, & præferente Crucis trophæa comite Anglerico, Templum ingrediebantur, ad aram maximam accedebant. Ibi nudato capite, poplite flexo, Rex pie Numen veneratus, expiabatur ab Archiepiſcopo, ſolemni Crucis nota, deinde collocabatur in ſolio*.

IV. Tertia denique corona aurea, quæ deſignat ipſum Imperatorem aliis Regibus, ac Principibus debere eſſe excellentiorem, cum aurum ceteris metallis ſit excellentius, eidem Romæ ad Altare S. Mauritii a Pontifice Maximo tradebatur. Quo ritu eam Romæ acciperet Henricus I. a Benedicto VIII. anno MXIV. exponit Ditmarus Libro vii. his verbis: *Henricus Dei gratia Rex inclytus a Senatoribus duodecim vallatus, quorum ſex raſi barba, alii prolixa myſtice incedebant cum bacalis, cum dilecta ſuimet conjuge Chunegunde, ad Eccleſiam S. Petri, Papa expectante, venit; & antequam introduceretur, ab eodem interrogatus, ſi fidelis vellet Romanæ patronus eſſe, & defenſor Eccleſiæ; ſibi autem, ſuiſque ſucceſſoribus per omnia fidelis, devota profeſſione reſpondit. Et tunc ab eodem inunctionem, & coronam cum contectali ſua ſuſcepit: priorem autem coronam ſuper Altare Principis Apoſtolorum ſuſpendi præcepit*. Refert Bartolus ad Legem i. in principio, Num. iii. ff. *Siquis teſtamento liber &c.* Imperatori coronam imponi non per Pontificem Maximum, ſed per Præfectum Urbis nomine Populi Romani, illo tantum ſacras cæremonias peragente; ob idque ſolitum Imperatorem, quaſi in præmium iſtius muneris ſatisfacere omnibus creditoribus ipſius Præfecti. At hoc paradoxum eſt; nam uti advertit Rouſſellius in hiſtoria Juriſdictionis Pontificiæ, Libro vii. Cap. iii. Num. xvii. quotquot de coronatione illa ſcribunt, eam ab ipſo Summo Pontifice collatam referunt. Ceterum illud conſtat, quod ſicut variæ fuerunt olim Imperatorum coronationes Romæ, ita etiam & varii ritus ſervati, uti in uniuſcujuſque hiſtoria legere eſt.

V. Neque ſolum Imperatores iterum, atque iterum coronatos conſtat, verum etiam Reges; etenim, uti alibi etiam dictum eſt, de Henrico II. Angliæ Rege ita ſcribit Rogerus Hovedenus: *Anno gratiæ MCLIX. Rex Henricus tertio fecit ſe & Alienor uxorem ſuam coronari in ſolemnitate Paſchali, ubi cum ad oblationem venirent, depoſuerunt coronas ſuas, voventes Deo, quod nunquam in vita ſua de cetero coronarentur*. Sane inſignis fuit humilitas Godefridi Lotharingiæ Ducis, qui, uti ſcribit Bernardus Theſaurarius, *De acquiſitione Terræ ſanctæ*, Cap. lxxvii. apud Ludovicum Muratori Tomo vii. *Rerum Italicarum*, Pag. 724. electus in Regem Hieruſalem, & magnis cunctorum applauſibus, ad Eccleſiam Sancti Sepulchri deductus, & Chriſto Domino præſentatus, rogantibus Principibus, ut in titulum Regiæ digni-

dignitatis, & moris coronam aſſumeret, *Abſit*, inquit, *ut in ea Urbe coronatus incedam aureo diademate, lapidibus pretioſis inſignito, in qua Dominus noſter Jeſus Chriſtus, pro ſalute fidelium coronam ſpineam detulit, quæ ad ipſius honorem regium ſatis ſibi ſufficere videbatur*. Quod ob hanc piam cauſam coronari recuſaverit Princeps religioſiſſimus, nonnulli catalogo Regum Hieruſalem non computandum eſſe dixerunt: recte id tamen ineptum videri, & præſumptuoſe dictum, affirmat memoratus Bernardus: *Certe ineptum videtur, & præſumptuoſe dictum, ut quod ex tanta humilitate, & ad ſeculi pompam evitandam facere voluit pro reverentia Jeſu Chriſti, contra Regni, & nominis ſui gloriam adſcribatur*.

VI. Sunt & alia memoratæ humilitatis exempla, quibus tamen omiſſis, illuſtranda eſt noſtri Rubrica Pontificalis, in qua dicitur, coronam novo Regi imponi, *quam omnes Prælati parati, qui adſunt de altari per Metropolitanum ſumtam manibus tenent, ipſo Metropolitano illam regente, capiti illius imponente, ac dicente Orationem &c.* Coronam de altari ſumtam, & Archiepiſcopi manibus novo Regi impoſitam, omnes pene Auctores, ac Libri Pontificales tradunt. Refert autem Hovedenus parte ſecunda Annalium, ubi agit de coronatione Richardi Regis Angliæ, quod ipſe Rex *cepit coronam de Altari, & tradidit eam Archiepiſcopo, & Archiepiſcopus tradidit ei, & poſuit eam ſuper caput illius, quam duo Comites ſuſtinebant, propter ponderoſitatem ipſius*. Ex ms. Codice Pontificali Bibliothecæ Regis Francorum Num. 4464. ante annos CD. ſcripto, ubi ritus conſecrandi, & coronandi Francorum Regem narratur, *convocatis ex nomine Paribus Regni, & circumſtantibus, Archiepiſcopus accipit de altari coronam regiam, & ſolus imponit capiti Regis: qua impoſita, omnes Pares, tam Clerici, quam Laici manum apponunt coronæ, & eam undique ſuſtentant*. Cui conſonat ritus deſcriptus in ms. Pontificali inſignis Eccleſiæ Senonenſis annorum CCC.

VII. Fuit præterea & is aliquando ritus ſervatus, ut coronam auream, quam Romanns Pontifex Imperatori daturus erat, inter pedes ſuos poneret, eamque pedibus ipſis percuteret, ut novo Imperatori ſignificaret, habere ſe poteſtatem de imperio illum dejiciendi. Tradit hæc quidem Hovedenus, ubi de Cæleſtino III. Pontifice Maximo ita ſcribit: *Deinde* (ſcilicet poſt præſtitum juramentum) *introduxit eos in Eccleſiam* (nempe Henricum Regem Germaniæ hujus nominis IV. Imperatorem vero V. & Conſtantiam ejus uxorem) *& unxit eum in Imperatorem, & uxorem ejus in Imperatricem. Sedebat autem Dominus Papa in Cathedra Pontificali, tenens coronam auream Imperialem inter pedes ſuos, & Imperator inclinato capite recepit coronam, & Imperatoria ſimiliter de pedibus Domini Papæ. Dominus autem Papa ſtatim percuſſit cum pede ſuo coronam Imperatoris, & dejecit eam in terram; ſignificans, quod ipſe poteſtatem dejiciendi eum de imperio habet, ſi ille demeruerit: ſed Cardinales ſtatim arripientes coronam, impoſuerunt eam capiti Imperatoris*. Ita Hovedenus, cujus utpote hoc tempore viventis, labente ſcilicet ſeculo Chriſti XII. teſtimonium eloquentius eſt ad probandam hujus facti veritatem, quam aliorum omnium ſilentium ad eam denegandam, ut recte obſervat Franciſcus Pagius in vita Cæleſtini III. Num. XIV. Quod autem Papæ liceat Imperatores deponere, edicit in ſuo dictatu S. Gregorius VII. Can. XII. in cujus Scholio complura affert Chriſtianus Lupus exempla Imperatorum, ac Regum degradatorum a Romano Pontifice.

VIII. Nos omiſſa ſcabioſa hac quæſtione, orta aut verius reſuſcitata, uti ait ibidem Lupus, ex facto Gregorii VII. qui Henricum IV. Germaniæ Regem, ac electum Imperatorem excommunicarat, ac in excommunicatione, & contumacia ſætentem tandem degradarat, refellendos hoc loco eſſe cenſemus, quoſdam Scriptores Hiſpanos, inter quos Henricus Spondanus in continuatione Annalium Cardinalis Baronii ad annum MCCIV. Num. XVI. numerat Marianam Lib. X. Cap. IX. Tarapham *De Regibus Hiſpaniæ* in Alphonſo IX. Blancam *De rebus Aragoniæ*, in Petro II. ut alios omittam, qui commenti ſunt, Petrum ipſum Aragoniæ Regem coronatum fuiſſe ab Innocentio Tertio corona panis azymi; eam confingentes rationem, quod nempe cum intellexiſſet Petrus, Romanos Pontifices pedibus diademata Regibus imponere conſueviſſe, coronam ex pane conficiendam curaverit, quo ſibi ob reverentiam panis, non pedibus, ſed manibus imponenda eſſet. Certe quamvis poſſet hoc referri ad modum illum, quo vidimus Henricum V. Imperatorem coronatum a Cæleſtino III. Pontifice Maximo; haud tamen ille pedibus coronam impoſuit capiti Henrici, quos ſane non habebat uncinatos, aut hamatos: nec par jus Pontificis in Reges liberos quoad hæc, ac in Imperatores, quorum confirmatio, & coronatio abſolute a Pontificum auctoritate pendet; uti recte docet laudatus Spondanus, qui paulo antea ſcripſerat, referri a diligentiſſimo rerum Aragonenſium Scriptore Surita in Indic. anno MCCIV. publicas Petri tabulas, in quibus diſerte continetur, Petrum tam coronam, quam alia regia inſignia *non minus ſpecioſa, quam pretioſa* de propriis manibus Innocentii Pontificis accepiſſe.

IX. Etſi autem innumera pene exempla afferri poſſint, quibus magis magiſque pateat, complures Principes coronas ſibi Regias a Summo Pontifice dari voluiſſe, tum ad demonſtrandum obſequium erga Petri Sedem, tum etiam ne ſubeſſe Imperatori viderentur, regulariter tamen Metropolitani munus eſt novo Regi coronam imponere, uti fuſe in Commentario §. 1. hujus Tituli dictum eſt; atque ex Ordine antiquo Romano, & ex præſenti noſtri Pontificalis Rubrica addiſcere licet. Sic a Remenſi Metropolitano Willelmo coronam capiti Philippi Auguſti Regis Francorum impoſitam, teſtatur Lib. 1. Philippidos Willelmus Brito his Verſibus.

Hoc, & non alio perfudit membra liquore
Carolidæ noſtro Willelmus Præſul in Urbe
Remenſi, Patrum ſervato more ſuorum,
Impoſuitque ſacro capiti diadema verendum.

Actam fuiſſe hanc coronationem anno MCLXXIX. in feſto Omnium Sanctorum, refert Pagius in Vita Alexandri III. Num. CVI. Ceterum cum de hoc jure ungendi, & coronandi Regem ad Metropolitanum ſpectante in laudato Commentario §. hujus Tituli, abunde diſſeruerimus, hic illud notandum eſt, in coronatione Imperatoris Græci, olim, ſi novi Regis, ſeu Imperatoris Pater adfuiſſet, ipſum Patrem, & Patriarcham ſtemma ei imponere conſueviſſe; abſente autem Patre, Patriarcham ſolum, ut teſtatur Georgius Codinus Lib. 1. De officiis Aulæ, & Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, Ca-

pite xvii. his verbis: *Si igitur adeſt Imperator, & Pater ejus, ipſe, & Patriarcha accipientes ſtemma imponunt capiti novi Imperatoris, & pronunciat Patriarcha hanc vocem*: Dignus. *Quod ſi non eſt Pater ipſius, hoc faciat ſolus Patriarcha. Quemadmodum autem prius in unguenti applicatione vocem*, Sanctus, *excipiebant, ſic etiam hanc vocem*, Dignus, *qui in Sacro ſuggeſtu ſunt, & reliqua populi multitudo acclamant tertio*. Quid ſit autem ſtemma, docet laudatus ibidem Codinus, dicens: *Noſſe autem oportet, quod nunc appellatur ſtemma, id olim nominatum eſſe diadema. Id autem erat textile purpureum cum lapillis, & margaritis poſitum ad Imperatoris frontem, & pone revinctum cerebrum verſus; quamobrem dicitur diadema, quod ex eo paulatim mutatum, effectum quale videtur hodie, & nominatur ſtemma*. Ubi nota I. quod docet Menardus, ſtemma non omnino eſſe quod diadema. II. quod Græce legitur βλαττίον, recte Menardum vertiſſe *textile purpureum*. Id quod variis veterum Scriptorum allatis teſtimoniis perſpicue oſtendit, etſi Interpres illud verbum græcum βλαττίον, Latine reddiderit *textile aureum*.

X. Quod ſpectat formulam imponendi coronam novi Regis capiti, variam illam ſuiſſe conſtat. Juxta ritum aliquando obſervatum in unctione Regis Francorum ex Codice Ratoldi Abbatis Corbejenſis, ubi Metropolitanus coronam imponebat, hanc quidem formulam pronuntiabat: *Coronet te Deus corona gloriæ, atque juſtitiæ honore, & opere fortitudinis; ut per officium noſtræ benedictionis, cum fide recta, & multiplici bonorum operum fructu, ad coronam pervenias regni perpetui, ipſo largiente, cujus regnum permanet in ſecula ſeculorum*. Quæ formula non extat in Ordine Romano, neque in Codice ms. Bibliothecæ Regis Gallorum Num. 4464. neque in Pontificali Eccleſiæ Arelatenſis ante annos CD. ſcriptis, neque in aliis compluribus, in quibus ea extat formula, quam in præſenti §. noſtri Romani Pontificalis deſcripſimus. Habetur tamen recitata formula Abbatis Corbejenſis, in Pontificali Senonenſi annorum CCC. in coronatione Ludovici II. & Henrici IV. Regis Francorum. Extat etiam in conſecratione Caroli Calvi, ſed contractior. Sane juxta Codicem Ratoldi Abbatis, alioſque Libros Pontificales, qui cum illo conſentiunt, poſt ipſam formulam in coronæ impoſitione recitatam, hæc ſtatim ſequitur Oratio dicenda poſt coronam: *Deus perpetuitatis, Dux virtutum, cunctorum hoſtium victor, benedic hunc famulum tuum, tibi caput ſuum inclinantem, prolixa ſanitate, & proſpera felicitate eum conſerva, & ubicumque pro quibus auxilium tuum invocaverit, cito adſis, & protegas, atque defendas. Tribue ei, quæſumus Domine, divitias gratiæ tuæ; comple in bonis deſiderium ejus; corona eum in miſeratione, & miſericordia, tibique Domino pia devotione famuletur. Per Dominum*.

XI. Verum in Ordine antiquo Romano, ac in aliis pleriſque Pontificalibus, in quibus noſtra formula Romani Pontificalis deſcripta eſt; ea recitata, ſtatim benedictio ſubjicitur ſuper ipſum Regem in hunc modum dicenda: *Benedicat tibi Dominus, cuſtodiatque te, & ſicut te voluit ſuper populum ſuum eſſe Regem, ita in præſenti ſeculo felicem, & æternæ felicitatis tribuat eſſe conſortem. Amen. Clerum, ac Populum, quem ſua voluit opitulatione in tua ſanctione congregari, ſua diſpenſatione, & tua adminiſtratione per diuturna tempora faciat feliciter gubernari. Amen. Quatenus divinis monitis parentes, adverſitatibus carentes, bonis omnibus exuberantes, tuo imperio fideli amore obſequentes, & in præſenti ſeculo tranquillitate fruantur, & tecum æternorum civium conſortio potiri mereantur. Amen. Quod ipſe præſtare dignetur, cujus Regnum, & Imperium ſine fine permanet in ſecula ſeculorum*. Tum tandem ſequitur: *Benedictio Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti deſcendat ſuper te. Amen*.

XII. Redeo ad coronam regiam, de qua ita ſcribit S. Petrus Damiani in Sermone LXIX. primo autem in dedicatione Eccleſiæ: *Ponitur & corona ſuper caput ejus, expreſſa ſigno ſanctitatis, gloria honoris, & ope fortitudinis*. Alexander IV. in toties laudata Epiſtola ad Pragenſem, & Olomucenſem Epiſcopos, ait, ad inſinuandum, quod in Regibus eſſe debet plenitudo virtutum, quodque in eis eſt integra dominii temporalis auctoritas, capiti principis honorabile, & venerabile ſub circulari forma regium diadema imponi. Mox vero hæc addit: *A quo ſiquidem Principe, qui taliter decoratur inſigniis, & titulis præſignitur, tamquam a capite ſubditis, velut membris rectus vivendi modus indicitur, & modeſtiæ regula componitur, & dictatur*. Aliam ejus ritus ſignificationem affert Humbertus de Romanis, dum Lib. II. *De modo prompte cudendi ſermones*, Cap. LXXXI. docet, coronam, quæ eſt ſuper alia ornamenta, & illa excedit in pulcritudine, propterea novo Regis capiti, quod eſt membrum altius, imponi, *ut innuatur, quod Rex, qui eſt ſuper omnes alios, debet eſſe in virtutibus ornatior*. Tum notat non eſſe de foliis tranſitoriis, ſed de rebus durabilibus, auro ſcilicet, & lapidibus pretioſis, *quia bonitas Regis non debet eſſe tranſitoria, ſed durabilis*. De coronis videſis Caſaneum in Catalogo Gloriæ Mundi, Parte II. Concluſione II. ubi de multifariis earum differentiis agit. Vide præterea Angelum Decembrium Lib. v. *De politia literaria*, Cæſarem Bullingerum in Lib. *De ſpoliis bellicis*, Cap. XIII. Antonium Thyleſium, & Carolum Paſchalium in Libris *De coronis*.

XIII. Eſt quid adhuc notemus in noſtri Romani Pontificalis formula, ſecundum quam novo Regi corona traditur, ubi dicitur, ut per illam intelligant Reges, quod ſicut Epiſcopi in interioribus Paſtores, Doctoreſque animarum intelliguntur, ita & ipſi in exterioribus veri Dei cultores, ſtrenuique contra omnes adverſitates Eccleſiæ Chriſti defenſores exiſtant. Huc enim ſpectat quod primus Chriſtianus Imperator Conſtantinus Magnus dixit, quum ſic ad Epiſcopos loqueretur, apud Euſebium, De Vita Conſtantini Lib. IV. Cap. XXIV. *Ego quidem communis quidam ſum Epiſcopus, ſed vos eorum quæ ſunt in Eccleſia. Ego eorum, quæ extra ſunt, a Deo conſtitutus Epiſcopus videor*. Hanc profecto diſtinctionem tenuerunt ſemper Catholici, & Chriſtiani veteres, ſive a Paganis, ſive ab Hæreticis infeſtarentur. Unde Modeſtus, Valentis Ariani Imperatoris præfectus apud Theodoretum Lib. IV. *Hiſtoriæ*, Cap. X. cum cives Edeſſenos cohortaretur, *ut cum Imperatore communicarent*, ſapienter, & facete Eulogius Presbyter ceterorum nomine ei reſpondit: *An jam Epiſcopatum noſter nactus eſt Imperator? Nos enim Epiſcopum habemus, cui in ſacris communicare docemur*. Cæſarem enim audiebat non ea quæ ſunt Ceſaris, ſed ea quæ Dei ſunt, & ad Epiſcopos per-

pertinebant, ſibi temere arogantem, & aliis impie præcipientem.

XIV. Præter coronam, datam fuiſſe novo Regi in ſua ipſius conſecratione, & Mitram, addiſcere licet ex coronatione Petri Aragonum Regis, quem Innocentius III. per manus Petri Portuenſis Epiſcopi in Eccleſia S. Pancratii anno MCCIV. inungi fecit; quemque ipſe Pontifex poſtea in Baſilica Vaticana, manu propria coronavit, *largiens ei regalia inſignia univerſa, mantum videlicet, & colobium, ſceptrum, & pomum, coronam, & mitram*, teſte Pagio in vita Innocentii III. & videri poteſt ipſius Innocentii Conſtitutio VIII. quæ extat Tom. I. Bullarii Romani. Certe Mitram vocarunt olim non pauci Scriptores capitis tegumentum, quod Imperatorum, ac Regum coronis ſubſternebatur. Hinc de Ottone Imperatore inquit Chronicon Ceccanenſe anno MCCIX. *Oddo coronatus Imperator, veſtitus Imperialibus indumentis ivit cum Domino Papa &c.* Mitram etiam Uratislao Bohemiæ Regi, quamvis laico homini mitti non conſueviſſet, in ſignum intimæ dilectionis miſit Alexander II. uti videre eſt apud Gregorium VII. Lib. I. Epiſtola XXXVIII. ubi confirmat quod præſtiterat Alexander. Hoc exemplum ſecutus Lucius II. qui, ut teſtatur Otto Friſingenſis Lib. I. *De geſtis Friderici*, Cap. XXVII. Rogerio Siculorum Regi conceſſit *Virgam, & annulum, dalmaticam, & mitram*.

XV. Illud autem hic omitti non debet, non modo coronam, & mitram, verum etiam annulum inter regalia ornamenta numerari. Annulum quidem novi Regis digito immiſſum in ſua ipſius benedictione, docent nos vetus Ordo Romanus, & mſs. Libri Pontificales, nempe Bibliothecæ Regis Gallorum, inſignis Eccleſiæ Senonenſis, & Petri Silvanectenſis Epiſcopi, qui obiit anno MCCCLVI. in quibus hæc etiam habetur formula: *Accipe Regiæ dignitatis annulum, & per hunc in te Catholicæ Fidei cognoſce ſignaculum, quia ut hodie ordinaris caput, & princeps populi, ita perſeverabilis auctor, ac ſtabilior Chriſtianitatis, & Chriſtianæ Fidei, felix in opere, locuples in fide cum Rege Regum glorieris, cui eſt honor & gloria per infinita ſecula ſeculorum*. In laudatis Bibliothecæ Regiæ, & Eccleſiæ Senonenſis Pontificalibus hæc poſt annuli traditionem Oratio ſequitur: *Deus, cujus eſt omnis poteſtas, & dignitas: Da famulo tuo proſperum ſuæ dignitatis effectum, in qua, te remunerante, permaneat, ſemperque timeat, tibique jugiter placere contendat. Per Dominum.* Meminit & ejus ritus tradendi annulum novo Regi Codex Ratoldi Abbatis Corbejenſis, in quo tamen hæc extat formula: *Accipe annulum, ſignaculum videlicet ſanctæ fidei, ſoliditatem Regni, augmentum potentiæ, per quem ſcias triumphali potentia, hoſtes repellere, hæreſes deſtruere, ſubditos coadunare, & Catholicæ Fidei perſeverabilitati connecti. Per.* Oratio poſt annulum datum conſentit cum illa quam ſuperius recitavimus: deſideratur autem in Ordine antiquo Romano. Ceterum annuli traditio extat in coronatione Henrici II. & Henrici IV. Regum Francorum, teſte Hugone Menardo, & aliis.

§. XII.

Poſtea Metropolitanus dat ei adhuc genuflexo ſceptrum, dicens: *Accipe virgam virtutis, ac veritatis, qua intelligas te obnoxium mulcere pios, terrere reprobos, errantes viam docere, lapſis manum porrigere, diſperdere ſuperbos, & relevare humiles; & aperiat tibi oſtium Jeſus Chriſtus Dominus noſter, qui de ſemetipſo ait*: Ego ſum oſtium; per me ſiquis introierit, ſalvabitur. *Qui eſt clavis David, & ſceptrum domus Iſrael, qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit. Sitque tibi ductor, qui educit vinctum de domo carceris, ſedentem in tenebris, & umbra mortis; & in omnibus ſequi merearis eum, de quo David Propheta cecinit*: Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi: virga directionis, virga regni tui; *& imitando ipſum, diligas juſtitiam, & odio habeas iniquitatem; quia propterea unxit te Deus, Deus tuus, ad exemplum illius, quem ante ſecula unxerat oleo exultationis præ participibus ſuis, Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui cum eo vivit, & regnat Deus, per omnia ſecula ſeculorum*. ℞. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. ALiud eſt ſceptrum, aliud eſt virga: utriuſque meminit in conſecratione Regis Codex Ratoldi Abbatis, cum diverſa verborum formula, ubi tam illud, quam iſta tradebatur. Idem videre eſt in mſs. Pontificalibus Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi, & Anglicano monaſterii Gemmeticenſis annorum CM. in quibus prolixior eſt formula in ſceptri, quam in virgæ, quam baculum vocant, traditione. Dictum jam nobis ex Hovedeno fuit, in coronatione Richardi Regis Angliæ, Willelmum Mareſcallum Comitem *de Striguil tuliſſe ſceptrum regale aureum, in cujus ſummitate erat Crux aurea*, & Willelmum Patricii Comitem *de Salisbirie* juxta eum geſtaſſe *virgam auream habentem in ſummitate columbam auream*. In Ordine quidem antiquo Romano ſub deſcripta in hoc §. noſtro formula, ſceptrum, & baculus, ideſt virga novo Regi traditur. Idem ritus habetur in mſ. Codice Pontificali Bibliothecæ Regis Gallorum, & in Senonenſis Eccleſiæ Ponti-

ficali, in quibus non modo ſceptri deaurati, ſed & virgæ menſuræ unius cubiti, habentis etiam manum eburneam, mentio fit. Illud præterea Hovedenus tradit, laudato Richardo Regi Angliæ *ſceptrum regale in manu dextra, & virgam regalem in ſiniſtra* Archiepiſcopum tradidiſſe; celebrata autem Miſſa, & omnibus rite peractis, duos Epiſcopos, Dunolmenſem, & Bathonienſem, unum a dextris, alterum a ſiniſtris reduxiſſe Regem *coronatum, & portantem ſceptrum in dextra, & virgam regalem in ſiniſtra ab Eccleſia uſque in thalamum ſuum, præcedente ordinata proceſſione, ut ſuperius*.

II. Hunc ritum non modo in coronatione Henrici II. & Henrici IV. Francorum Regum ſervatum docet Menardus in Notis & Obſervationibus in Librum Sacramentorum S. Gregorii, Pagina 409. ſed & in coronatione Ludovici Regis filii Philippi I. datum ei fuiſſe ſceptrum, & virgam ex continuatore Aimoni conſtat, qui Lib. v. Capite v. ita ſcribit: *Sceptrum, & virgam, & per hæc, Eccleſiarum, & pauperum defenſionem, & quæcumque Regni inſignia, approbante Clero, & Populo, devotiſſime contradidit*. Sane in coronatione Caroli Calvi non tradita ei fuit virga, ſed palma cum ſceptro, ut in ejuſdem Caroli capitulis legere eſt: *Ad iſta verba*, Det tibi Dominus velle, *dederunt illi palmam, & ſceptrum*. In ſignum videlicet victoriæ perſeverantis, quo perveniat ad palmam gloriæ ſempiternæ: quod ſignificatur in formula ejuſmodi traditionis, quam refert laudatus Menardus: *Det tibi Dominus velle, & poſſe quæ præcipit; & in regni regimine ſecundum voluntatem ſuam proficiens cum palma perſeverantis victoriæ ad palmam pervenias gloriæ ſempiternæ, gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui vivit*. Ubi nota, palmam hic non manum ſignificare, ſed arboris genus victoriæ perſeverantis ſymbolum.

III. Non deſunt autem Pontificales Libri, & priſci Auctores, qui vel ſceptri tantum, vel virgæ in conſecratione Regis meminere. In Pontificali ms., Vaticanæ Bibliothecæ, & in ms. Pontificali Petri Epiſcopi Silvanectenſis, qui obiit anno MCCCLVI. novo Regi ſceptrum dumtaxat traditur cum ea verborum formula, quæ in noſtro hodierno Romano Pontificali habetur. Cum autem virga utantur homines ad defenſionem, correctionem, & ſuſtentationem; ideo in manu Regis virgam poni ait Humbertus de Romanis loco laudato, *ut per hoc intelligat, quod uti debeat poteſtate regia ad defenſionem ſubditorum, ad correctionem delinquentium, & ſuſtentationem debilium, & indigentium*. Quapropter Principibus ſevere præcipit Dominus, facere judicium, & juſtitiam, & liberare vi oppreſſum de manu calumniatoris, uti legere eſt apud Jeremiam, Cap. XXII. & in aliis paſſim Sacræ Scripturæ locis, quos longum eſſet hic recenſere.

IV. Duo tandem apud Græcos quoque tradita novo Imperatori ſceptra fuerunt, Crux videlicet, & ferula; de quibus obiter tantum Codinus in laudato Cap. XVII. clarius autem de ipſis loquitur Simeon Archiepiſcopus Theſſalonicenſis, his plane verbis: *Iuperator equidem cum Pontificia manu unctus, & benedictus fuerit, & in capite ſtemma ſuſceperit, accipit & Crucem in pietatis argumentum, & [illegible], quæ eſt pulvis terræ imperii fragilitatem, & abjectionem illud conſequuturam manifeſtans*. Et inferius: *Inſuper etiam virgam aſſumit, non gravem quampiam, ſed levem, & mollem, propter caſtigandi virtutem in manſuetudine, nuſquam cum iraeundiæ, aut perniciei intentatæ motu, neque ut confringat, & perdat &c.* Notum eſt in conſecratione Summi Pontificis ſolere ſtupam comburi, ut reminiſcatur, ita gloriam mundi tranſire; quamobrem recte inſtitutum eſt, ut novo Imperatori ſaltem apud Græcos pulvis terræ detur, Imperii fragilitatem, & abjectionem, ut inquit laudatus Theſſalonicenſis, illud conſequuturam manifeſtans.

V. His addendum eſt, conſueviſſe olim novo Imperatori, ac Regi poſt ſceptrum regale & virgam, dari etiam pomum aureum, ſive deauratum. Etenim cum Benedictus Papa VIII. Sancto Henrico Regi Romam venienti coronam Imperialem conferre decreviſſet, pro inſigni Imperiali Regi conferendo, juſſit, inquit Glaber Rodulphus, fabricari aureum pomum, atque circumdari per quadrum pretioſiſſimis quibuſque gemmis, ac deſuper auream Crucem inſeri. Erat autem inſtar ſpeciei hujus mundanæ molis, quæ videlicet in quadam rotunditate circumſiſtere perhibetur, ut dum illud reſpiceret Princeps, terreni Imperii foret ei documentum, non aliter debere imperare, vel militare, quam ut dignus haberetur vivificæ Crucis tueri vexillo; in ipſo etiam diverſarum gemmarum decoramine, videlicet Imperii culmen plurimarum virtutum ſpeciebus exornari oportere. Conceſſum hoc pomum & aliis Regibus, patet ex Conſtitutione VIII. Innocentii III. qui Petrum Aragonum Regem propria manu coronavit, *largiens ei regalia inſignia univerſa, mantum videlicet, & Colobium, ſceptrum, & pomum, coronam, & mitram*; ut inquit in vita laudati Innocentii, Franciſcus Pagius, & alii Scriptores.

§. XIII.

Tunc Regi ſurgenti diſcingitur enſis, & in vagina datur alicui, qui eum ante Regem immediate portat. Et Metropolitanus cum aliis Prælatis paratis deducit Regem ſceptrum in manu, & coronam in capite ferentem, medium inter ſe a dextris, & digniorem Prælatum paratum a ſiniſtris Regis incedentem ad ſolium ſupra Thalamum, & adjuvante eum digniore Prælato prædicto, inthronizat Regem in ſolio, dicens: *Sta, & retine amodo locum tibi a Deo delegatum, per auctoritatem Omnipotentis Dei, & per præſentem traditionem noſtram, omnium ſcilicet Epiſcoporum, ceterorumque Dei ſervorum; & quanto clerum ſacris altaribus propinquiorem perſpicis, tanto ei potiorem in*

locis

locis congruis honorem impendere memineris; quatenus mediator Dei, & hominum, te mediatorem cleri, & plebis permanere faciat.

COMMENTARIUS.

I. Dictum jam alibi fuit ex mſ. Pontificali Eccleſiæ Senonenſis, quod *gladium debet Rex humiliter recipere de manu Archiepiſcopi, & offerre ad Altare, & ſtatim reſumere de manu Archiepiſcopi, & incontinenti dare Seneſcallo Franciæ, ſi Seneſcallum habuerit; ſin autem cui voluerit de Baronibus, ad portandum ante ſe, & in Eccleſia uſque ad finem Miſſæ, & poſt Miſſam uſque ad palatium*. Id quod etiam præſcriptum legitur in mſ. Codice Bibliothecæ Regis Gallorum: *Rex*, inquit, *a ſolo Archiepiſcopo gladio cum vagina accingitur; quo accincto, idem gladius de vagina ab Archiepiſcopo extrahitur, vagina ſuper altare repoſita, & datur ei ab Archiepiſcopo in manibus, quem debet Rex humiliter afferre ad Altare, & ſtatim reſumere de manu Epiſcopi, & incontinenti dare Seneſcallo Franciæ &c.* ut in laudato Pontificali inſignis Eccleſiæ Senonenſis, & in aliis plurimis. De Richardo Angliæ Rege tradit Hovedenus, quod ubi accepit ab Archiepiſcopo coronam regiam in vertice, ſceptrum regale in manu dextra, & virgam regalem in ſiniſtra, ductus fuit ad ſedem ſuam a Dunelmenſi, & Bathonienſi Epiſcopis, præcedentibus eos Ceroferariis, & tribus gladiis.

II. Puto, hanc ſedem, cujus Hovedenus meminit, fuiſſe regium ſolium, quo novus Rex de Altari per chorum ab Epiſcopis honorifice ducebatur, dicente illi Metropolitano: *Sta & retine amodo locum &c.* ut habetur in Ordine antiquo Romano, in Codice Ratoldi Abbatis, & in omnibus fere Pontificalibus Libris, inter quos mſ. laudatus Codex Bibliothecæ Regis Gallorum, *Deinde*, inquit, *coronatus honorifice per chorum ducatur de Altari ab Epiſcopis uſque ad Solium, cantante Choro hoc Reſponſorium*: Deſiderium animæ ejus tribuiſti ei &c. *Deinde dicat ei Dominus Metropolitanus*: Sta, & retine locum amodo, quem huc uſque paterna ſucceſſione tenuiſti, hæreditario jure tibi delegatum, per auctoritatem Dei Omnipotentis &c. ut in noſtri Romani Pontificalis formula, ad cujus finem hæc habet memoratus Regiæ Bibliothecæ Codex: *Hoc loco Dominus Metropolitanus ſedere eum faciat ſuper ſedem, dicendo*: In hoc Regni ſolio te confirmet, & in Regno æterno ſecum regnare faciat Jeſus Chriſtus Dominus noſter, Rex Regum, & Dominus dominantium, qui cum Deo Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus. Per. Sedem, ſeu ſellam ſemper inter præcipua Regum inſignia recenſitam fuiſſe, ex Latinorum Poetarum Principe conſtat, ubi ita cecinit:

Et ſellam regni trabeamque inſignia noſtri.

Videbatur enim in ſella tota fere majeſtas Imperatoris, vel Regis reſidere.

III. Eſt præterea antiquiſſimus ritus, ut novus Imperator poſt coronam acceptam, Thronum conſcenderet, ibique ſigno Crucis ſe muniens, ſermonem haberet ad populum, uti videre eſt in ſolemni Juſtini Auguſti inauguratione, ac benedictione, de qua hæc inter alia ſcribit Corippus Poeta Lib. II.

Ipſe coronatus ſolium conſcendit avitum,
Atque Crucis faciens ſignum venerabile ſedit,
Erectaque manu, cuncto præſente Senatu,
Ore pio hæc dixit: Vos o mihi proxima membra
Conſcripti Patres, noſtri pars maxima Regni,
Vos eſtis pectus, vos brachia verticis hujus,
Quorum conſiliis, quorumque laboribus uſa
Publica res domuit gentes, & Regna ſubegit.

IV. Notanda nunc ea ſunt noſtri Pontificalis verba, quibus Archiepiſcopus Regem in ſolio ſtatuens, eum admonet, ut quanto Clerum ſacris altaribus propinquiorem perſpicit, tanto ei potiorem in locis congruis honorem impendere meminerit. De honore antiquitus Epiſcopis a Regibus, Principibus, ac Imperatoribus exhibito luculentiſſima exempla lato calamo affert Ludovicus Thomaſſinus Parte II. Veteris ac novæ Eccleſiæ diſciplinæ Lib. III. Cap. LVIII. & pluribus ſequentibus. Hoc unum itaque ſat erit in memoriam revocare, quod ſcripſit Lib. V. Epiſtola CCLXVIII. Iſidorus Peluſiota: *Sacerdotii olim dignitas peccantes redarguebat Reges, regebatque: nunc vero his ſubjecta eſt. Olim enim cum Evangelicam, & Apoſtolicam ducerent vitam qui ſacris rite operabantur, merito Regiæ dignitati erant terrori: nunc vero contra Regia majeſtas Sacerdoti. Recte conſulunt, aguntque Reges; non enim Sacerdotium lædere propoſitum eſt eis, ſed vindicare læſam dignitatem ab eis, qui non debite adminiſtrant.*

V. Scio multos, queri nihil hodie impendi honoris Epiſcopis a Regibus, eorumque miniſtris, qui ipſos Epiſcopos floccipendere non erubeſcunt, alienoſque eoſdem eſſe a pietate, ac zelo Religioſiſſimi Theodoſii Imperatoris, qui magnanima humilitate, ac laudatiſſima modeſtia non modo Ambroſium Mediolanenſem Antiſtitem reveritus eſt, ſed & ipſi etiam Ambroſio objurganti ceſſit, paruitque pœnitentiam indicenti. Verum audiendus eſt ea de re Facundus Hermianenſis in Africa Epiſcopus, qui Lib. XII. Cap. V. ſic inquit: *Credendum eſt, quia ſi nunc Deus aliquem Ambroſium ſuſcitaret, etiam Theodoſius non deeſſet.* Quod quidem adeo verum eſt, ut noſtro hoc ſeculo viderim non ſemel Principes, quamvis nec imperio, nec Chriſtiana virtute Theodoſio æquales, ſummam tamen impendiſſe Epiſcopis reverentiam, quod eos Pontificio zelo præditos, bonis ornatos moribus, & integros vitæ cernerent.

VI. Tandem ut nihil prætereamus de iis quæ in hoc §. continentur, mediator quidem Dei, & hominum utique eſt Chriſtus Dominus, quem eo paſſim nomine, & divinæ Scripturæ, & Sacræ Synodi, & Sancti Patres jure nominant. Scio vocatos non ſemel fuiſſe Sacerdotes, atque Epiſcopos ab Auctore Apoſtolicarum conſtitutionum Libro II. Cap. XXV. & ab aliis priſcis Scriptoribus Hieronymo, Origene, Chryſoſtomo, Baſilio, Iſidoro Peluſiota, mediatores inter Deum, & homines; ſed tamen non ambigendum, quin ſano ſenſu eam vocem adhibuerint, non quidem pro veri nominis mediatore, ſeu mediatore Redemtionis, qualis eſt Chriſtus Dominus, qui ſua ipſius merita coram Deo in aliorum gratiam adlegit, ſed tantum

tum pro mediatore miniſterialis deprecationis; quo ſenſu quidem tum S. Baſilius in Libro *De Spiritu Sancto*, Cap. XIV. tum alii Moyſen *Mediatorem* ab Apoſtolo in Epiſtola ad Galatas appellatum eſſe exiſtimant: quia internuntius erat ad Dei mentem populo, & populi deſiderium, ac propoſitum Deo rurſus enarrandum conſtitutus. Hoc quidem commodo ſenſu apud omnes in confeſſo eſt, Sacerdotes Chriſtianorum etiam mediatores dici poſſe, utpote qui populi devota deſideria ad Deum, & Dei voluntatem, ac beneficia ad populum deferre juſſi ſunt: *Solus Chriſtus*, ajunt *Theologi*, *mediator eſt naturæ*, *ac redemtionis*, *Sacerdotes autem mediatores ſunt miniſterii*, *& interceſſionis*. Verba ſunt Cotelerii in Notis ad laudatum Lib. II. Auctoris Conſtitutionum Apoſtolicarum, Cap. XXV.

§. XIV.

Deinde Metropolitanus depoſita Mitra, ſtans verſus ad Altare, inchoat, ſchola proſequente, Hymnum *Te Deum laudamus*, qui totus dicitur. Quo incepto, Metropolitanus accedit ad dexteram Regis, ibi continuo manens uſque ad finem Hymni: & eo finito, Metropolitanus ſtans ut prius ad dexteram Regis, ſine mitra dicit ſuper illum, verſum: *Firmetur manus tua*, *& exaltetur dextera tua*. ℟. *Juſtitia*, *& judicium præparatio ſedis tuæ*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*.

Deus, qui victrices Moyſi manus in Oratione firmaſti, qui quamvis ætate langueſceret, infatigabili ſanctitate pugnabat, ut dum Amalech iniquus vincitur, dum prophanus nationum populus ſubjugatur, exterminatis alienigenis, hæreditati tuæ poſſeſſio copioſa ſerviret, opus manuum tuarum pia noſtræ orationis exauditione confirma: habemus & nos apud te, Sancte Pater, Dominum Salvatorem, qui pro nobis manus ſuas extendit in cruce, per quem etiam precamur, Altiſſime, ut tua potentia ſuffragante, univerſorum hoſtium frangatur impietas, populuſque tuus, ceſſante formidine, te ſolum timere condiſcat. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*. *Oremus*.

Deus inenarrabilis auctor mundi, conditor generis humani, confirmator regni, qui ex utero fidelis amici tui Patriarchæ noſtri Abrahæ prælegiſti Regem ſeculis profuturum, tu præſentem inſignem Regem hunc cum exercitu ſuo per interceſſionem Beatæ Mariæ ſemper Virginis, & omnium Sanctorum uberi bene ✠ dictione locupleta: & in ſolium Regni firma ſtabilitate connecte: viſita eum, ſicut viſitaſti Moyſen in rubo, Joſue in prælio, Gedeonem in agro, Samuelem in Templo, & illa cum ſiderea bene ✠ dictione, ac ſapientiæ tuæ rore perfunde, quam Beatus David in pſalterio, & Salomon filius ejus, te remunerante, percepit de cælo. Sis ei contra acies inimicorum lorica, in adverſis galea, in proſperis ſapientia, in protectione clypeus ſempiternus. Et præſta, ut gentes illi teneant fidem, proceres ſui habeant pacem, diligant charitatem, abſtineant ſe a cupiditate, loquantur juſtitiam, cuſtodiant veritatem, & ita populus iſte ſub ejus imperio pullulet, coalitus benedictione æternitatis, ut ſemper tripudiantes maneant in pace, ac victores. Quod ipſe præſtare dignetur, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. Dictum Hymnum *Te Deum laudamus*, in conſecratione Regis, conſtat ex multis Libris Pontificalibus, inter quos recenſeri poteſt Codex Ratoldi Abbatis Corbejenſis, quippe qui ejus ritus meminit, licet initio conſecrationis Regiæ, poſtquam ſcilicet ab Epiſcopis admonitus, promiſit ipſis, & Eccleſiis eorum curæ commiſſis canonicum privilegium, ac debitam legem, atque juſtitiam ſervare, & defenſionem exhibere: *Deinde*, inquit *alloquantur duo Epiſcopi populum in Eccleſia*, *inquirentes eorum voluntatem*, *etſi concordes fuerint*, *agant Deo gratias Omnipotenti*, *decantantes* Te Deum laudamus: *& duo Epiſcopi accipiant eum per manus*, *& deducant ante Altare*, *& proſternat ſe uſque ad finem* Te Deum laudamus. Hunc eundem ritum ſervatum in ſecunda coronatione Caroli Calvi ſub finem ipſius allocutionis ad populum,

lum, docet Hincmarus, quem citat ac refert Menardus in Notis, & Obſervationibus in Librum Sacramentorum S. Gregorii: *Non congruum*, ait, *videtur iſtis venerabilibus Epiſcopis, ſi veſtræ communitati placet, ut in obedientia Regni, unde vos ad illum ſponte conveniſtis, Sacerdotali miniſterio ante hoc Altare coronetur, & ſacra unctione Deo conſacretur. Quod ſi vobis placet, propriis vocibus conſonate. Et in hoc clamantibus omnibus, dixit idem Epiſcopus: Agamus ergo unanimiter Deo gratias, decantantes*, Te Deum laudamus.

II. Ex adverſo in Ordine antiquo Romano, & in multis Libris Pontificalibus decantatum ipſum Hymnum liquet poſtquam Rex in ſolio ſuo ſedit: *Poſt hæc*, inquit vetus Ordo Romanus, *det illi* (Metropolitanus) *oſcula pacis: cunctus autem cætus Clericorum tali Rectore gratulans, ſonantibus campanis, Hymnum alta voce concinant*, Te Deum laudamus. Idipſum fere docet Pontificale Petri Epiſcopi Silvanectenſis, qui obiit anno MCCCLVI. *Deinde ducatur ab Epiſcopis ad ſolium, detque eis oſculum pacis, & cantatur*, Te Deum laudamus: *quando in ſolio Rex ſublimatur, dicat Metropolitanus*: Sta & retine locum &c. Porro noſtri Romani Pontificalis ritui omnino conſentit Pontificale ms. Bibliothecæ Vaticanæ, ut in Appendice videre eſt. Ut autem hunc ritum aliquo exemplo comprobemus, poſt peractam quidem Richardi II. in Angliæ Regem conſecrationem, ipſum Hymnum *Te Deum laudamus*, ſimiliter decantatum refert Thomas Walſinghamus in Richardo II. Ad Orationes quod ſpectat in noſtro hoc §. deſcriptas, extant ambæ quidem in laudato Codice Vaticanæ Bibliothecæ; in Ordine Romano nonniſi ſecunda habetur, antequam Rex inungatur; in aliis Libris Pontificalibus utraque Oratio deſideratur; aliæque orationes loco illarum deſcriptæ ſunt, uti videre eſt apud Virum Clariſſimum Edmundum Martene.

§. XV.

Quibus finitis, Metropolitanus cum Prælatis paratis redit ad ſedem ſuam, vel faldiſtorium, prope Altare, & (niſi ſit coronanda Regina) dicitur *Alleluja*, ſive ultimus verſus Tractus, vel Sequentiæ, Euangelium, & alia uſque ad Offertorium incluſive. Quo dicto, Metropolitanus reſidet in faldiſtorio ſuo ante medium Altaris cum Mitra, & Rex a ſuis Prælatis, & Baronibus aſſociatus venit ante Metropolitanum; coram quo genuflexus, detecto capite, offert ei aurum, quantum ſibi placet, & manum Metropolitani recipientis oſculatur. Deinde ad ſolium ſuum revertitur. Metropolitanus lavat manus, ſurgenſque accedit ad Altare, & proſequitur Miſſam uſque ad communionem. Cum ſecreta dici dicitur pro Rege ſub uno *Per Dominum*, Secreta.

Munera, quæſumus Domine, oblata ſanctifica, ut & nobis unigeniti tui corpus, & ſanguis fiant, & Regi noſtro ad obtinendam animæ, corporiſque ſalutem, & ad peragendum injunctum officium, te largiente, uſquequaque proficiant. Per eundem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. FUit & illud notatum ſupra ex ms. Pontificali Senonenſis Eccleſiæ, deponendam eſſe a Rege coronam dum Euangelium legitur; juxta ritum jam olim ſervatum a priſcis Imperatoribus, uti in noſtro Opere *De Codice Sancti Euangelii*, Lib. II. Cap. XXIV. de ritu aperiendi caput ad lectionem Euangelii. Lecto autem Euangelio, ex ms. Pontificali Bibliothecæ Regiæ, major inter Epiſcopos, & Archiepiſcopos aſſiſtentes, Librum Euangelii accipit, & tam ad Regem, quam ad Reginam deoſculandum defert; deinde vero ad Archiepiſcopum, qui Miſſam celebrat. Cui conſonat Pontificale ms. inſignis Eccleſiæ Senonenſis, ſic inquiens: *Lecto Euangelio, major inter Archiepiſcopos, & Epiſcopos accipit Librum Euangelii, & defert Domino Regi ad deoſculandum, & poſtea Reginæ, & poſtea Domino Archiepiſcopo Miſſam celebranti*. Videtur hic eſſe abuſus, ut ſacer Euangelii Codex prius homini laico, quam Epiſcopo celebranti, & Regem conſecranti deoſculandus præberetur. Vide quæ de ea re diximus in laudato Opere *De Codice Sancti Euangelii*, Libro II. Cap. XXVII. *De ritu oſculandi Euangelium.*

II. Hoc ergo obiter notato, docet Rubrica, ut novus Rex poſt dictum Offertorium, detecto capite, ac genuflexus coram Metropolitano, offerat ei aurum, quantum ſibi placuerit, manumque ipſius exoſculetur. De qua re ita legimus apud Hovedenum, ubi ordinem refert coronationis Richardi Angliæ Regis: *Deinde inchoata eſt*, inquit, *Miſſa Dominicalis, & cum perveniretur ad offertorium, prædicti Epiſcopi* (Dunelmenſis, & Bathonienſis) *duxerunt eum ad Altare, & ipſe obtulit unam marcam auri puriſſimi. Talis enim oblatio decet Regem in ſingulis coronationibus ſuis, & præfati Epiſcopi reduxerunt eum ad ſedem ſuam.* Codex Ratoldi Abbatis Corbejenſis nullam de auro mentionem facit, ſed mandat, ut *poſt Euangelium offerat Rex ad manum Archiepiſcopi oblationem, & vinum*, ideſt panem, & vinum ad communicandum. Pontificale ms. Bibliothecæ Regis Gallorum hæc habet: *Dum autem cantatur Offertorium*

torium deducitur tam Rex, quam Regina de ſolio, & offert uterque ad manum Archiepiſcopi tam panem, quam vinum in urceo argenteo, & tredecim aureos. Ex Pontificali autem inſignis Eccleſiæ Senonenſis *poſt offertorium Pares deducunt Regem ad Altare, coronam ejus ſuſtentantes: Rex autem debet offerre panem unum, vinum in urceo argenteo, tredecim biſancios aureos; & Regina ſimiliter: & in eundo, & redeundo gladius nudus defertur coram Rege.*

§. XVI.

Pax datur Regi per primum ex Prælatis paratis, cum inſtrumento ad hoc ordinato. Poſtquam Metropolitanus ſe de corpore, & ſanguine, quem totum ſumere debet, communicaverit, Rex, detecto capite, de thalamo ſuo accedit ad Altare, coram quo in ſupremo gradu genuflectit, & Metropolitanus converſus ad Regem, ipſum communicat. Rex priuſquam communionem ſumat, oſculatur manum dexteram Metropolitani; & ſumta communione, ex calice de manu Metropolitani ſe purificat, & purificatus ad thalamum ſuum revertitur. Metropolitanus vero ablutionem ſumit, & accepta Mitra, lavat manus, & perficit Miſſam. Cum poſtcommunione diei dicitur pro Rege ſub uno *Per Dominum*, Poſtcommunio.

Hæc, Domine, oblatio ſalutaris famulum tuum N. Regem noſtrum ab omnibus tueatur adverſis; quatenus Eccleſiaſticæ pacis obtineat tranquillitatem, & poſt ipſius temporis decurſum, ad æternam perveniat hæreditatem. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

In fine Metropolitanus dat benedictionem ſolemnem, ut ſupra; qua data, ſinguli ad ſua revertuntur.

COMMENTARIUS.

I. PAcem dari novo Regi in Miſſa præſertim ſuæ conſecrationis, antiquum eſt Eccleſiæ inſtitutum. De Stephano Angliæ Rege ſcribit ad annum MCXXXVI. Hovedenus, quod *in ejus coronatione* Pax Domini *ad Miſſam nec dicta fuit, nec data populo, cum hoc ſacramentum factum eſt*. Quod quidem præſagium fuit futuræ impietatis, qua Eccleſiam Regnumque Angliæ rex ipſe vexavit. Ex laudatis autem mſs. Codice Regiæ Bibliothecæ, & Pontificali Eccleſiæ Senonenſis, ille qui dedit Regi Euangelium deoſculandum, debebat, poſtquam Archiepiſcopus *Pax Domini* dixerat in Miſſa, accipere pacem ab ipſo Archiepiſcopo, & deferre Regi, & Reginæ cum libro, & poſt eum omnes Archiepiſcopi, & Epiſcopi oſculum pacis unus poſt alium Regi dare debebant in ſuo ſolio reſidenti.

II. Data pace, & accepto Chriſti corpore, & ſanguine a Metropolitano, Rex e ſolio detecto capite accedit ad Altare, in ejuſque ſupremo gradu genuflexus, ſub una ſpecie, panis ſcilicet, de manu Metropolitani communionem ſumit, & quidem juxta præſcriptum noſtræ Rubricæ; nam alias ex memoratis Pontificalibus Bibliothecæ Regiæ, & inſignis Eccleſiæ Senonenſis, tum Rex tum Regina de manu ipſius Archiepiſcopi corpus æque, ac ſanguinem Domini accipiunt. Id quod etiam ex Codice Ratoldi Abbatis præſcriptum eſt, ubi ad finem ordinis ad benedicendum Regem Francorum, ita legimus: *Peragatur Miſſa ſuo ordine: deinde communicetur ab Archiepiſcopo corpore & ſanguine Chriſti*. Tradit Spondanus ad annum MCCCLII. Num XVI. Clementem VI. Pontificem Maximum ob ingentia coronæ Franciæ in Sedem Apoſtolicam merita, Chriſtianiſſimis Regibus poteſtatem feciſſe, ſub utraque ſpecie, quandocunque id optarent, communicandi; eos tamen illa poteſtate raro, nec niſi die inaugurationis ſuæ, & in viatico mortis uti conſueviſſe.

III. Apud Græcos conſueviſſe novum Imperatorem ſub utraque ſpecie communicare, notum eſt, tum ex Codino Curopalata, *De officiis, & officialibus Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ*, Cap. XVII. tum etiam ex Joanne Cantacuzeno Lib. I. *Hiſtoriæ*, Cap. XLI. Deſcribunt autem communionis ritum, hunc in modum: *Poſt elevationem* (Chriſti ſcilicet corporis) *ſi ad ſacram communionem paratus non eſt Imperator, uſque ad divinæ myſtagogiæ finem in throno ſedet; ſi vero ad eam ſit paratus, Diaconi rurſus accedentes accerſunt, & cum iis ſtatim in Sanctuarium ingreditur, ac tradito ſibi thuribulo, ſacram primum menſam verſus Orientem vaporat, deinde verſus Septentrionem, tum ad Occidentem, denique ad Orientem reſpiciens. Rurſum vero ad Orientem vaporans, thure quoque Patriarcham perfundit; qui ſalutans Imperatorem, deque ipſius manu thuribulum accipiens, viciſſim eum thuris ſuffitu excipit; poſtea coronam capiti detrahens Imperator, eam Diaconis tradit. Patriarcha tradit ei in manum partem corporis Dominici: cujus factus particeps, ſanguinis etiam partem accipit, non ut vulgus ſolet ex cochleari, ſed in ipſo Calice more Sacerdotum.* Habet hæc quidem Joannes Cantacuzenus, cui omnino fere, ac totidem verbis conſentit Codinus Curopalata loco citato.

IV. Placet autem hujus communionis ſeriem deſcribere juxta egregium teſtimonium Simeonis

Ar-

Archiepiſcopi Theſſalonicenſis, qui ea de re ita inquit: *Intra tribunal Imperator communicat, eo ſolo die, & tempore, quo ungitur, & renunciatur; verum cum Diaconis, &, ut ex antiquis ritibus nobis notum eſt, non in ſancto Menſa, ſed a latere in Antimenſio menſalæ cuidom ſuperpoſito*. Et paulo poſt adjungit: *Poſt hæc vero accedens Imperator, ſanctum panem de manu Patriarchæ recipit, prout ſolent Diaconi: vivificum quoque ſanguinem deguſtat ex calice ab eis præparato*. Docet, hoc fuiſſe antiquitus inſtitutum, adeptumque hunc honorem eſſe Imperatorem propter Regni unctionem, utpote qui & Sanctæ Eccleſiæ deputati locum obtinet, & illius defenſor habetur, & unctus Domini, & a Chriſto nominati populi Chriſtiani Princeps eſt acclamatus.

V. Explicatis hucuſque ritibus & alii nonnulli addendi ſunt, qui in plurimis mſſ. Pontificalibus, & apud Hiſtoriæ Scriptores inveniuntur. Acclamatur enim a plebe Regi ſuo jam coronato, & in Regali ſolio conſtituto vita, hac formula:, tribus vicibus: *Vivat Rex feliciter in ſempiternum*; uti videre eſt in Codice Ratoldi Abbatis Corbejenſis, & in aliis etiam Pontificalibus. Sic olim Sauli uncto, & creato Regi clamavit omnis populus, ut aperte liquet ex Lib. I. *Regum*, Capite X. *Et ait*: *Vivat Rex*. Sic Regum Lib. III. Cap. I. de Salomone legitur: *Ducite eum in Gibon, & ungat eum ibi Sadoc Sacerdos, & Nathan Propheta in Regem ſuper Iſrael, & canetis buccina, atque dicetis*: *Vivat Rex Salomon*. Et Libro II. *Paralipomenon*, Cap. XXIII. de Joa Rege uncto legimus: *Eduxerunt filium Regis, & impoſuerunt ei diadema, & teſtimonium, dederuntque in manu ejus tenendam legem, & conſtituerunt eum Regem: unxit quoque illum Jojada Pontifex, & filii ejus: imprecatique ſunt ei, atque dixerunt*: *Vivat Rex*.

VI. Occurrit frequenter in aliis locis divinæ Scripturæ ea formula, quam puto deinde manaſſe ad Imperatores, & Reges Chriſtianos. Sic itaque anno DCCCI. ineunte, Carolo Magno coronato acclamatum eſt: *Carolo Auguſto M. Imperatori Romanorum vita & victoria*. Anno DCCCXIII. Ludovico conſtituto Imperatori populi acclamavere: *Vivat Imperator Ludovicus*. Et anno CMXVI. poſt unctionem, & coronationem Berengarii Auguſti, tota Baſilica S. Petri fremitu, & clamoribus populi Romani, & Longobardorum reſonare cœpit acclamantium: *Valeat tuus Princeps Roma & Romanorum Imperium victis hoſtibus, ac rebellibus edomitis priſtino ſplendori reſtituat*. Teſtis de ea re luculentiſſimus eſt Scriptor Anonymus, qui Lib. IV. de laudibus ipſius Berengarii apud Ludovicum Muratori *Rerum Italicarum*, Tomo II. ita cecinit:

Jam ſacræ reſonant Ædes, fremituque reſultant
Clamantis populi: Valeat tuus aurea Princeps
Roma diu; Imperiiſque gravi ſub pondere preſſum
Erigat, & ſupera ſternat virtute rebelles,
Perſtripuere nimis. Sed facta ſilentia tandem
Lectitat Auguſti conceſſos munere pagos
Præſulis obſequio gradibus ſtans Lector in altis.
Cæſare quo norint omnes data munera, prædo
Ulterius paveat ſacras ſibi ſumere terras.
Dona tulit perpulcra pius tum denique Templo
Balthea lata Ducum, geſtamina cara parentum,
Gemmis, ac rutilo nimium pretioſa metallo,
Ac veſtes etiam ſignis, auroque rigentes,
Diſtinctum variis ſimul, ac diadema figuris.

Ubi nota binos alios ritus; primum quidem, quod finitis populi acclamationibus, & laudibus, ac votis, & facto tandem ſilentio, Lector ſtans ſummis in gradibus Baſilicæ Vaticanæ legit litteras, quibus omnium ſuperiorum Principum donationes confirmabantur, & quicumque pagi, regiones, ac Urbes S. Petro datæ olim fuerant a Pipino, Carolo Magno, aliiſque, a Berengario Auguſto eidem S. Petro, ac ejus ſucceſſori Joanni Papæ concedebantur, ac nominatim exprimebantur. Alter ritus fuit, quod eidem Baſilicæ obtulit, contulitque Berengarius Auguſtus ex more dona pretioſa, baltea majorum ſuorum, veſtes, diadema. Sic Carolus Magnus a Leone III. coronatus Imperator, *ante ſacram confeſſionem B. Petri Apoſtoli poſt celebrationem Miſſarum obtulit Apoſtolo Dei menſam argenteam, vaſa ex auro, coronam auream, & alia aliis Baſilicis Romæ obtulit*.

VII. Poſt coronationem peractam moris & olim fuit miſſilia ſpargere in vulgus. Obſervatum hoc fuiſſe Bononiæ cum Carolus V. Imperator coronam accepit anno Chriſti MDXXX. teſtantur Paulus Jovius, & Laurentius Surius; effuſam nimirum in populum ad excitandam lætitiam, argenteam, atque auream ſtipem ſignatam imagine Cæſaris. Meminit & hujus ritus Codinus Curopalata in laudato Cap. XVII. ubi agens de coronatione Græci Imperatoris, hæc habet: *Stat vero prope ipſum Imperatorii veſtiarii, ſeu ærarii Præfectus, tenetque intra veſtem ſuam multa aurea numiſmata fuſilia, quæ Imperator apprehenſa diſpergit in circumſtantes proceres, & honorarios pueros, quotquot ipſe volet*. Addit, cauſam hujus diſtributionis numiſmatum eſſe, quod Imperator cupiat omnes proceres, & honorarios pueros, ac populum ſimul lætari, edentes, & bibentes ex Imperatoris impenſis. Antiqua ejus rei exempla paſſim referunt Latini æque, ac Græci Scriptores.

A P P E N D I X

In qua unicus ms. Ordo ad benedicendum Regem deſcribitur ex ms. Codice Vaticanæ Bibliothecæ, Num. 4744. ubi poſt Ordinem ad benedicendum Regem, vel Reginam in Imperatorem, vel Imperatricem coronandos, ſequitur Ordo.

De coronatione, & benedictione aliorum Regum, & Reginarum.

CUm aliquis Princeps benedicendus, & coronandus eſt in Regem, omnes Epiſcopi Regni conveniant ad Civitatem Metropolitanam, vel Regiam, in qua hoc fieri conſuevit. Ipſe vero Rex benedicendus, & coronandus triduanum devote peragat jejunium in hebdomada præcedenti, videlicet IIII. & VI. feriis, ac Sabbato die ante Dominicam, in qua benedicendus, & coronandus eſt. Omnes Epiſcopi conveniant mane in Eccleſia, in qua hoc fieri debet, & Metropolitanus parat ſe ſolempniter cum Miniſtris

ſicut Miſſam celebraturus; Epiſcopi vero parent ſe amictibus, albis, vel ſuperpelliceis, ſi velint, pluvialibus, & mitris; ipſe vero totus ablotus debet eſſe corpore, & mundus mente. Tunc vero duo ex Epiſcopis, priores videlicet eum hinc inde deducentes, offerunt Metropolitano coram Altari ſuper faldiſtorium reſidenti, aliis Epiſcopis coronam, ſeu circulum facientibus; & coronando in medio illorum conſtituto, tunc alter deducentium dicit alta voce in tono lectionis: *Reverende Pater, poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica, ut præſentem egregium militem ad dignitatem Regiam ſublevetis*. Et tunc interrogat Metropolitanus: *Scitis illum eſſe dignum, & utilem ad hanc dignitatem?* Illi vero reſpondent: *Et novimus, & credimus, illum eſſe dignum, & utilem Eccleſiæ Dei, & ad regimen hujus Regni*. Et reſpondeant omnes: *Deo gratias*.

Et mox inſtruatur ille publice, & diligenter, admoneatur de fide, de dilectione Dei, & de ſalubri Regni, & populi regimine, de defenſione Eccleſiarum, & miſerabilium perſonarum, & ſimilibus; exponendo ſibi inſuper conditionem dignitatis ſuæ, & Regalis ſtatus. Quo facto publice faciat hanc profeſſionem: *Ego S. profiteor & promitto coram Deo, & Angelis ejus &c. Et hæc omnia ſuper hæc ſacroſancta Dei Evangelia tacta me veraciter obſervaturum juro*.

Hiis expeditis, eo ſe profunde inclinante, dicit excelſa voce Metropolitanus in modum orationis quod ſequitur. Et quæcumque ipſe dicit, dicunt & alii Epiſcopi voce ſubmiſſa. Oratio. *Oremus. Omnipotens æterne Deus, Creator omnium, Imperator Angelorum &c.*

Poſt Rege coram Altare proſtrato ad terram, & Metropolitano, & Epiſcopis ſuper faldiſtoria cum Mitra accumbentibus, Cantores incipiunt Letaniam, proſequendo eam ſicut moris eſt. Cumque dixerint, *Ut obſequium ſervitutis noſtræ &c.* tunc Metropolitanus ſe erigens, producto ſuper illum ſigno Crucis, dicit: *Et hunc electum in Regem coronandum bene ✠ dicere digneris*. ℟. *Te rogamus audi nos*. Secundo dicit. *Et hunc electum in Regem coronandum bene ✠ dicere, & conſe ✠ crare digneris*. ℟. *Te rogamus audi nos*. Idemque dicunt, & faciunt omnes Epiſcopi. Et a Choro reſponſo, redit ad accubitum ſuum, Cantoribus reſumentibus, & proſequentibus Letaniam. Qua finita, Metropolitanus ſurgens, illo, & Epiſcopis proſtratis manentibus, annuntiat: *Pater noſter*. Et proſequitur ſecrete. ℣. *Et ne nos inducas in in tentationem*. ℟. *Sed libera nos a malo*. ℣. *Salvum fac ſervum tuum Domine*. ℟. *Deus meus ſperantem in te*. ℣. *Eſto ei Domine turris fortitudinis*. ℟. *A facie inimici*. ℣. *Nichil proficiat inimicus in eo*. ℟. *Et filius iniquitatis non apponat nocere ei*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. Oratio. *Oremus. Prætende quæſumus Domine &c.* Oratio. *Actiones noſtras quæſumus Domine adſpirando præveni, adjuvando proſequere &c.*

Poſt hæc Metropolitanus inungit in modum crucis cum oleo exorcizato dextrum illius brachium, & inter ſcapulas, dicens: *Deus Dei filius Jeſus Chriſtus Dominus noſter &c.* Item alia Oratio: *Omnipotens ſempiterne Deus qui* (a) *Azahel &c.*

Quo facto, Scola inchoat, & proſequitur Antiphonam, & introitum ad Miſſam. Tunc Rex vel in ſacriſtia, vel ſub papilione ad hoc præparato induitur regalibus indumentis. Induit eum ſuper veſtes communes lineam, ſive amplam camiſeam lineam ad ſimilitudinem albæ, amphibalum novum mundum, & candidum. Et eſt amphibalus villoſa veſtis, ac deſuper marinam purpuram auro, & gemmis decoratam. Paratus itaque ſic Rex, & ornatus, procedit cum ſuis Prælatis, & Baronibus ad ſolium ſuum eminenter ornatum ſibi in Eccleſia præparatum. Et dicta Collecta officio diei competenti, dicit pro ipſo Rege hanc orationem. Oratio. *Deus Regnorum omnium &c.* Require ſupra (b) ſub titulo coronationis Imperatoris ad cartam xxv.

Deinde Graduali, & Alleluja cantatis, Rege coram Altari reducto, Metropolitanus dat gladium ſub forma (c) in eodem titulo ſcripta ad cartas prædictas, ubi ſic fieri mos eſt. Deinde corona ſibi imponitur hoc modo. Omnes enim Epiſcopi, qui abſunt (d) manibus ſuis eam de altari per Metropolitanum ſumptam tenent, ipſo Metropolitano ipſam regente, & capiti illius imponente, dicendo: *Accipe coronam Regni, quæ licet ab indignis Epiſcoporum manibus, capiti tuo imponitur, in nomine Pa ✠ tris & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti, Amen. Quam ſanctitatis gloriam, & honorem, & opus fortitudinis intelligas ſignare, per hanc te participem miniſterii noſtri non ignores, itaut ſicut nos in interioribus Paſtores, Doctoreſque animarum intelligimur, ita tu contra omnes adverſitates Eccleſiæ Chriſti defenſor exiſtas, Regnique tibi a Deo dati &c.*

Poſtea dat ſceptrum, dicens ſuper eum genua flectentem: *Accipe virgam virtutis, atque veritatis, qua intelligas te obnoxium mulcere pios, & terrere reprobos, errantibus viam docere, lapſis manum porrigere adjutricem, diſperdere ſuperbos, & relevare humiles, ut aperiat tibi hoſtium Jeſus Chriſtus Deus noſter, qui de ſemetipſo ait: Ego ſum hoſtium; per me ſiquis introierit, ſalvabitur. Qui eſt clavis David, & ſceptrum domus Iſrael; qui aperit & nemo claudit. Sitque tibi auctor qui educit vinctum de domo carceris &c.*

Poſt hæc Metropolitanus, & unus Epiſcoporum deducunt illum ad ſolium, ſive thalamum, intronizantes, ſive ponentes eum ibi, & dicentes: *Sta & retine amodo locum &c. quatenus mediator Dei & hominum te mediatorem Cleri & plebis in hoc Regni ſolio confirmet, & in Regnum æternum ſecum regnare faciat Jeſus Chriſtus Dominus noſter, Rex Regum, & Dominus dominantium, qui cum Deo Patre, & Spiritu Sancto vivit & regnat Deus, per omnia ſecula ſeculorum*. ℟. *Amen*.

Deinde Metropolitanus, ſcola proſequente inchoat ympnum *Te Deum laudamus*. Quo finito, ſuper eum dicit. ℣. *Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua*. ℟. *Juſtitia, & judicium præparatio ſedis tuæ*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus*

(a) Ubi in hac Oratione ex noſtro Romano Pontificali legitur *Sacra Unctione*, in hoc mſ. Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ habetur, *Sacro unguimine*. (b) Sub titulo coronationis Imperatoris ad cartam xxv. ita legitur hæc Oratio: *Deus Regnorum omnium, & Chriſtiani maxime protector imperii, da ſervo tuo S. Imperatori noſtro triumphum virtutis tuæ ſcienter extollere, ut qui tua conſtitutione eſt Princeps, tuo ſemper munere ſit potens. Per Dominum.* (c) Eſt eadem, ac noſtra hodierni Romani Pontificalis formula. (d) Legendum, *Adſunt*.

minus vobiſcum. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. Oremus. Oratio. *Deus qui victrices Moyſi manus in oratione firmaſti &c.*

Item alia benedictio: *Deus inenarrabilis auctor mundi &c.* Require ſupra in coronatione (*a*) Imperatoris ad cartas XXIV.

Omnibus igitur expeditis, eo in ſolio cum Regalibus inſigniis, & Regni magnatibus Eccleſiaſticis, & Mundanis reſidente, legitur Euangelium. Et dicto Offertorio, vadit ad offerendum. Secreta. *Suſcipe Domine preces &c.* Poſtcommunio: *Deus qui ad prædicandum &c.* Require ſupra in Titulo de coronatione Imperatoris (*b*) ad cartas XXVI.

DE BENEDICTIONE ET CORONATIONE REGINÆ

TITULUS XXI.

1. CUm multa ſparſim in ſuperioris Tituli Commentariis de benedictione, & conſecratione Reginæ dicta jam fuerint, non mirum videri debet, ſi minus fuſe de hoc ritu in Commentariis præſentis Tituli differemus. Monendum hic illud eſt, benedictionem, & coronationem Reginæ altero ex tribus modis fieri ſolere. Aut enim coronatur cum ipſo Rege, aut ſeparatim poſt ipſum, aut ſola tamquam Regni Domina: de quibus ſingulis extant particulares Rubricæ, inter quas nulla quoad effectum conſecrationis notabilis eſt differentia, niſi quod in prioribus duabus inungitur quidem oleo Catechumenorum brachium Reginæ dexterum inter juncturam manus, & cubitum, prout fit in Rege; in tertia vero, quando coronatur, ut Regni Domina, ipſum brachium inter juncturam cubiti, & ſcapulam inungitur. Unde in hac parte ab unctione Regis etiam differt, uti recte obſervat Pax Jordanus Epiſcopus Tragurienſis, Elucubrationum Tomo I. Lib. V. Tit. VI. Num. XVII. Ceterum cum benedictio, & coronatio Reginæ altero ex tribus memoratis modis fieri ſoleat, operæ pretium me facturum putavi præſentem Titulum in tria Capita partiri. Sit ergo.

De benedictione, & coronatione Reginæ una cum Rege.

CAP. I.

§. I.

Si vero tunc Regina benedicenda ſit, & coronanda, quamprimum ipſo Rege inthronizato, & orationibus expletis, Metropolitanus cum Prælatis paratis ad Altare reverſus, in faldiſtorio ſedet. Rex de ſolio ſuo ſurgens, cum comitiva ſua, coronam in capite, & ſceptrum in manu geſtans, ante Altare, ad Metropolitanum proficiſcitur, & facta ei reverentia, ſtans detecto capite, petit Reginam benedici, & coronari, ſub his verbis: *Reverendiſſime Pater, poſtulamus, ut conſortem noſtram nobis a Deo conjunctam benedicere, & corona reginali decorare dignemini, ad laudem, & gloriam Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti*. Deinde ad ſolium ſuum revertitur.

COMMENTARIUS.

1. NIhil vel in antiquis, vel in recentioribus mſs. Pontificalibus de hoc ritu licuit invenire, ut ſcilicet coronatus Rex de ſolio ſuo ſurgens Reginam conjugem Antiſtiti benedicendam, conſecrandamque repræſentet, ſub illis verbis, *Reverendiſſime Pater poſtulamus &c.* Extat nihilominus ritus in editis vel longe ante Clementem VIII. Pontificalibus Libris, in quibus non Reverendiſſimum, ſed Reverendum Rex Antiſtitem ipſum appellat: *Reverende Pater poſtulamus &c.* Certe in Ordine Romano, Auctore Jacobo Gaetano, qui Cardinalis S. Georgii in velo aureo, ſeu velabro a Bonifacio VIII. cujus erat nepos, Cardinalis creatus fuit, Cap. CVI. apud

(*a*) Eſt illa eadem quæ habetur in noſtro Romano Pontificali.

(*b*) Secreta in titulo de coronatione Imperatoris ad cartas XXVI. hæc eſt: *Suſcipe Domine preces, & hoſtias Eccleſiæ tuæ pro ſalute famuli tui S. ſupplicantis, & protectione fidelium populorum antiqua brachii operare miracula, ut ſuperatis pacis inimicis, ſecura tibi ſerviat Chriſtiana libertas. Per Dominum noſtrum &c.* Poſtcommunio vero ſic: *Deus qui ad prædicandum æterni Regni Euangelium, Romanum Imperium propagaſti, prætende famulo tuo S. Imperatori noſtro arma cæleſtia, ut pax Eccleſiæ nullatenus turbetur tempeſtate bellorum. Per Dominum.* ℟. *Amen*.

apud Joannem Mabillonium, Tomo II. Muſei Italici, de coronatione Reginæ hæc legimus: *Si vero Regina fuerit coronanda, debet ſuper Lectorium ex oppoſito thalamus præparari, ubi cum duabus ad minus puellis, & aliquibus ex Principibus Imperii tam Eccleſiaſticis, quam mundanis reſideat &c.* In Pontificali autem ms. Eccleſiæ Senonenſis, ubi agit de ordine ad Reginam benedicendam poſt factam conſecrationem Regis, Ritus ita quidem deſcribitur: *Debet parari ei ſolium in modum ſolii Regis: debet tamen aliquantulum minus eſſe. Debet autem Regina adduci in Eccleſiam, & Rex in ſua ſolio parari in omnibus ornamentis regiis, ſicut in ſolio reſidebat poſt inunctionem, & coronationem ſuam ſuperius annotatam. Regina autem adducta in Eccleſiam, debet proſterni ante Altare, & proſtrata debet orare: qua elevata ab Oratione ab Epiſcopis, debet iterum caput inclinare, & Archiepiſcopus hanc orationem dicere.* Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris &c.

§. II.

Tunc Regina, quæ in aliquo loco ad partem in Eccleſia a principio ſteterat, a duobus Epiſcopis paratis, non his qui Regem deduxerunt, ſed primis poſt eos, crine ſoluto, & capite velato in veſtibus ſuis communibus ad Metropolitanum ante Altare deducitur; & facta Metropolitano reverentia, coram illo genuflectit, & ejus manum oſculatur. Tunc ſurgit Metropolitanus cum mitra, & in faldiſtorio procumbit. Regina vero ad ejus ſiniſtram in terram ſe proſternit, & inchoantur, ac perficiuntur Litaniæ, ut ſupra. Quibus finitis, Metropolitanus, depoſita mitra, ſurgit, & ſtans verſus ad illam ante ſe genuflexam, dicit ſequentem Orationem intelligibili voce, quam etiam, & alia ſequentia adſtantes Prælati parati ſubmiſſa voce dicunt:

Oremus.

Omnipotens ſempiterne Deus, hanc famulam tuam N. cæleſti bene ✠ dictione ſanctifica, quam in adjutorium Regni Reginam eligimus, tua ubique ſapientia eam doceat, & confortet, atque Eccleſia tua fidelem famulam ſemper agnoſcat. Per eundem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus.

COMMENTARIUS.

I. Brevius hæc Rubrica habetur quidem in ms. Poutificali Eccleſiæ Arelatenſis, ubi de benedictione Reginæ hæc habet: *Regina cum benedicitur, crine ſoluto, capite cooperto, inter duos Epiſcopos ſtare debet. Perducta ante altare, Metropolitano eam conſecrante, atque benedicente, verſo ad Altare dorſo, expleta prius Letania ſub brevitate compoſita: qua expleta fundat Metropolitanus hanc orationem ſuper eam.* Et ſtatim poſt recitatam Orationem in §. hoc noſtro deſcriptam, ſubdit: *Adveniat autem Rex, qui eam præcipit coronari.* Cui ritui omnino fere conſentit Rubrica prolixior ms. Pontificalis Vaticanæ Bibliothecæ, in quo hæc legimus: *Si vero Regina benedicatur, & coronetur, hoc modo, & ordine procedatur. Rege enim præſente, & eam benedici, & coronari jubente, ipſa ſtatim, eo coronato, crine ſoluto, & capite cooperto, a duobus Epiſcopis deducitur ante Altare, & tunc inchoatur, & ſub brevitate perficitur Litania. Qua expleta Metropolitanus ab accubitu ſurgens, ſtans ante Altare, dorſo ad illud verſo, fundat ſuper illam ab accubitu ſurgentem, & flexis genibus humiliter coram illo ſtantem, hanc benedictionem, quam etiam quandocumque Archiepiſcopus dixit, omnes alii Epiſcopi voce tantum ſubmiſſa dicere debent.* Omnipotcus ſempiterne Deus hanc famulam tuam &c.

§. III.

Deinde extenſis manibus ante pectus dicit: *Per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* ℣. *Surſum corda.* ℟. *Habemus ad Dominum.* ℣. *Gratias agamus Domino Deo noſtro.* ℟. *Dignum & juſtum eſt. Vere dignum & juſtum eſt, æquum & ſalutare, nos tibi ſemper & ubique gratias agere, Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, Honorum cunctorum auctor, ac diſtributor, benedictionumque omnium largus infuſor, tribue ſuper hanc famulam tuam Reginam bene ✠ dictionis tuæ copiam, & quam humana electio ſibi præeſſe gaudet, tua ſupernæ electionis, & benedictionis infuſio accumulet. Concede ei Domine auctoritatem regiminis,* con-

conſilii magnitudinem, ſapientiæ, prudentiæ, & intellectus abundantiam, religionis, ac pietatis cuſtodiam; quatenus mereatur benedici, & augmentari in nomine, ut Sara; viſitari, & fecundari, ut Rebecca; contra omnia muniri vitiorum monſtra, ut Judith; in regimine regni eligi, ut Eſther; ut quam humana nititur fragilitas benedicere, cæleſtis potius intimi roris repleat infuſio. Et quæ a nobis eligitur, & bene ✠ dicitur in Reginam, a te mereatur obtinere præmium æternitatis perpetuæ. Et ſicut ab hominibus ſublimatur in nomine, ita a te ſublimetur fide, & operatione. Illo etiam ſapientiæ tuæ eam rore perfunde, quem beatus David in repromiſſione, & filius ejus Salomon percepit in locupletatione. Sis ei, Domine, contra cunctorum ictus inimicorum lorica; in adverſis galea; in proſperis ſapientia; in protectione clypeus ſempiternus. Sequatur pacem, diligat charitatem, abſtineat ſe ab omni impietate. Loquatur juſtitiam, cuſtodiat veritatem, ſit cultrix juſtitiæ, & pietatis, amatrix religionis. Vigeatque præſenti bene ✠ dictione in hoc ævo annis plurimis, & in ſempiterno ſine fine æternis. Quod ſequitur, dicit ſubmiſſa voce, ita tamen quod a circumſtantibus audiatur. *Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. EXtat hæc præfatio in ms. Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ annorum circiter CD. & in Arelatenſi longe ante annos quadringentos ſcripto. In Ordine antiquo Romano, & in ms. Codice Bibliothecæ Regis Gallorum Num. 4464. ejuſdem ætatis, binæ ab Epiſcopo recitantur benedictiones, quarum prima hæc eſt: Omnipotens æterne Deus, fons, & origo totius bonitatis, qui feminei ſexus fragilitatem nequaquam reprobando averſaris, ſed dignanter comprobando potius eligis, & qui infirma mundi eligendo, fortia quæque confundere decreviſti, quique etiam gloriæ, virtutiſque tuæ triumphum in manu Judith feminæ olim Judaicæ plebi de hoſte ſæviſſimo reſignare voluiſti: reſpice quæſumus ad preces humilitatis noſtræ, & ſuper hanc famulam tuam N. quam ſupplici devotione in Reginam eligimus, benedictionum tuarum dona multiplica, eamque dexteræ tuæ potentia ſemper, & ubique circunda, ut ambone muniminis tui undique firmiter protecta, viſibilis, ſeu inviſibilis hoſtis nequitias triumphaliter expugnare valeat, & una cum Sara, atque Rebecca, Lia, & Rachel beatis reverendiſque feminis fructu uteri ſui fecundari, ſeu gratulari mereatur ad decorem totius regni, ſtatumque ſanctæ Dei Eccleſiæ regendum, nec non protegendum, per Chriſtum Dominum noſtrum, qui ex intemerato B. Mariæ Virginis alvo viſitare, ac renovare hunc dignatus eſt mundum, qui tecum vivit, & gloriatur Deus in unitate Spiritus Sancti, per immortalia ſecula ſeculorum.

II. Altera benedictio ſuper eandem Reginam ab Epiſcopo dicenda, & quidem ante Altare juxta præſcriptum antiqui Romani Ordinis, hæc eſt: Deus qui ſolus habes immortalitatem, lucemque habitas inacceſſibilem, cujus providentia in ſui diſpoſitione non fallitur, qui feciſti quæ ventura ſunt, & vocas ea quæ non ſunt, qui ſuperbos æquo moderamine de principatu dejicis, atque humiles dignanter in ſublime provehis; ineffabilem miſericordiam tuam ſupplices rogamus, ut ſicut Heſter Reginam, Iſraelis cauſa ſalutis, de captivitatis ſuæ compede ſolutam, ad Regis Aſſueri thalamum, regnique ſui conſortium tranſire feciſti, ita hanc famulam tuam N. humilitatis noſtræ benedictione, Chriſtianæ plebis gratia ſalutis, ad dignam ſublimemque Regis noſtri copulam, regnique ſui participium miſericorditer tranſire concedas; & ut in regalis fœdere conjugii ſemper manens pudica, proximam virginitati palmam obtinere queat, tibique Deo vivo, & vero in omnibus, & ſuper omnia jugiter placere deſideret, &, te inſpirante, quæ placita ſunt, toto corde perficiat. Per.

§. IV.

Qua præfatione expleta, ſedet Metropolitanus, & accepta Mitra, inungit in modum crucis cum oleo Catechumenorum illius brachium dexterum, inter juncturam manus, & juncturam cubiti, atque inter ſcapulas, dicens: *Deus Pater æternæ gloriæ ſit tibi adjutor, & omnipotens benedicat tibi; preces tuas exaudiat; vitam tuam longitudine dierum adimpleat; benedictionem tuam jugiter confirmet; te cum omni populo in æternum conſervet; inimicos tuos confuſione induat, & ſuper te Chriſti ſanctificatio, atque hujus olei infuſio floreat:*

reat: ut qui tibi in terris tribuit benedictionem, ipſe in cælis conferat meritum Angelorum, ac benedicat te, & cuſtodiat in vitam æternam Jeſus Chriſtus Dominus noſter, qui vivit & regnat Deus in ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Reginarum unctionem eſſe in Eccleſia antiquiſſimam cæremoniam conſtat ex iis quæ diximus in ſuperioris Tituli Commentariis. Ex Codice Ratoldi Abbatis, caput ejus quidem inungi oleo debebat cum iſta verborum formula: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, proſit tibi hæc unctio olei in honorem, & confirmationem æternam.* Tum hæc Oratio poſt unctionem ſequebatur: *Omnipotens ſempiterne Deus, affluentem ſpiritum tuæ benedictionis ſuper famulam tuam, nobis orantibus, propitiatus infunde; ut quæ per manus noſtræ impoſitionem hodie Regina inſtituitur, ſanctificatione tua digna, & electa permaneat; ut nunquam poſtmodum de tua gratia ſeparetur indigna. Per.* Credibile eſſe ait Menardus, hanc impoſitionem manus fieri ſolitam fuiſſe unctione completa, cum hæc Oratio recitaretur, *Omnipotens ſempiterne Deus affluentem &c.* Quod ſane valde notandum docet, quia in Regum ordinatione nihil ſimile in ipſo Ratoldi Codice ſcriptum eſt. Fuit tamen is olim ritus in coronatione Aidani Regis Hiberniæ ſervatus, teſte Adamanno in vita S. Columbæ Abbatis Lib. II. *Sanctus*, inquit, *verbo obſecutus Domini, ad Jovam tranſmigravit inſulam, ibidem Aidanum iiſdem adventantem diebus, in Regem, ſicut juſſus fuerat, ordinavit: & inter ordinationis verba de filiis, & nepotibus, pronepotibuſque ejus futura prophetizavit, imponenſque manum ſuper caput ejus ordinans benedixit.*

II. Codex ms. Bibliothecæ Regis Gallorum hunc ritum ſervandum jubet in unctione ipſius Reginæ, ut ſcilicet Regina inungatur *in capite tantum, & in pectore, nec inunctione Regis cælitus emiſſa, ſed oleo ſanctificato ſimplici.* Pontificale ms. Eccleſiæ Senonenſis in Ordine ad Reginam benedicendam, quæ debet conſecrari ſtatim poſt factam conſecrationem Regis, ea de re ita nos admonet: *Notandum, quod tunica Reginæ, & camiſia debent eſſe apertæ uſque ad corrigiam. Et Dominus Archiepiſcopus debet inungere eam de Oleo ſancto in capite, & in pectore, & dicere, dum inungit:* In nomine Pa ✠ tris, & Filii, & Spiritus Sancti proſit tibi &c. ut in formula Codicis Ratoldi Abbatis, quam legere eſt in aliis quoque mſs. Pontificalibus: licet in antiquo Romano Ordine apud Hitorpium alia prolixior legatur formula. In ms. Pontificali Codice Vaticanæ Bibliothecæ, *præfatione completa inungitur* Regina *Oleo ſancto, & in eiſdem locis, quibus inungitur Rex, & inungendo dicit Metropolitanus:* Deus Pater æternæ gloriæ ſit tibi adjutor &c.

III. Docet laudatus Menardus, eam capitis inunctionem, quam præſcribit Ratoldi Codex, extare in Ordine ms. Monaſterii S. Germani a Pratis, in coronatione Claudiæ Reginæ Franciæ primæ conjugis Franciſci I. in coronatione Eleonoris ſecundæ Uxoris dicti Franciſci I. & in coronatione Catharinæ Mediceæ conjugis Henrici II. Verum ex noſtro hoc hodierno Romano Pontificali non inungitur Reginæ caput, ſed brachium dextrum inter manus commiſſuram, & brachii internodium. Sed quidquid ſit de varietate hujus ritus, impium fuit quod de Angliæ Regina Eliſabetha narrat Nicolaus Sanderus Lib. III. De ſchiſmate Anglicano ſub initium, ſic inquiens: *Permiſit ſe quoque oleo liniri, ſed non ſine irriſione; nam ſub papilionem parumper pro more ad regales induendas veſtes divertens, nobilioribus circumſtantibus ancillis dixiſſe fertur;* Abite, ne fœtor hujus olei vos offendat.

§. V.

Quo facto, ſurgit Regina, & a ſuis ducitur ad ſacriſtiam, ſeu papilionem, ubi Rex regales veſtes indutus eſt, ibi & ipſa induitur veſtibus reginalibus; quibus induta reducitur ad Metropolitanum adhuc cum mitra in faldiſtorio ſedentem, qui imponit illi ante ſe genuflexæ coronam, dicens: *Accipe coronam gloriæ, ut ſcias te eſſe conſortem Regni; & quanto plus exaltaris, tanto amplius humilitatem diligas, & cuſtodias in Chriſto Jeſu Domino noſtro.*

COMMENTARIUS.

I. Peracta ſacra unctione, docet Pontificale ms. Vaticanæ Bibliothecæ, induendam eſſe Reginam *in aliquo apto loco veſtibus regalibus*, quibus ornata procedat ad Metropolitanum, qui capiti illius coronam imponat ſub recitata quidem formula noſtri hujus §. Ex Codice Ratoldi Abbatis, coronam Reginæ imponens Metropolitanus ſic ajebat: *Accipe coronam gloriæ, honorem jucunditatis, ut ſplendida fulgeas, & æterna exultatione coroneris. Per Dominum.* In capitulis Caroli Calvi, Judith ejuſdem Caroli filia uxor Adelulphi Anglorum Regis ſub hac formula coronata eſt: *Gloria & honore coronet te Dominus, & ponat ſuper caput tuum coronam de ſpiritali lapide pretioſo: ut quicquid in fulgore auri, & in vario nitore gemmarum ſignificatur, hoc in tuis moribus, & actibus ſemper reſulgeat. Quod ipſe præſtare dignetur, cui eſt honor, & gloria in ſecula ſeculorum.* Quo ritu imponeretur corona, ita explicat ms. Codex Bibliothecæ Regis Gallorum:

rum: *Imponitur ab Archiepiſcopo ſolo corona capiti ipſius, quam impoſitam ſuſtentant undique Barones, & ſic deducunt eam ad ſolium, ubi in ſede parata collocatur, circumſtantibus eam Baronibus, & matronis nobilioribus*. Cui ritui profecto conſonat Pontificale ms. Eccleſiæ Senonenſis; Pontificale autem Eccleſiæ Arelatenſis ait *præcipiente Rege* imponendam eſſe coronam Reginæ.

II. Olim Conſtantinopolitanæ Imperatricis capiti a viro ſuo Imperatore ſtemma de manu Patriarchæ acceptum, prius ab eo benedictum imponebatur, ut refert Codinus, De officiis, & officialibus Eccleſiæ, & Aulæ Conſtantinopolitanæ, Cap. XVII. ubi ita inquit: *Deſcendens igitur de ambone Imperator maritus ejus, acceptum ex Patriarchæ manu prius ab ipſo benedictum ſtemma imponit capiti uxoris ſuæ, non ejus formæ cujus eſt ſtemma Imperatoris, ſed alterius, quod prius hanc in rem præparatum fertur, & ipſum vel a genuinis cognatis, vel a duobus eunuchis. Illa ſtemmate capiti impoſito, ſtatim adorat Imperatorem, & conjugem ſuum, quaſi per delatam reverentiam operte fateatur, ſe illi ſubjectam eſſe*. Tum addit laudatus Codinus, Imperatore jam prius coronato, coronari quidem Imperatricem ab ipſo conjuge ſuo Imperatore, *quando ducta illa in uxorem nuptialem ſolemnitatem peragit*. Etiam apud Latinos accepiſſe non ſemel Reginas coronam de manibus Regum conjugum ſuorum, multa nos docent exempla. Ceterum non omittendum hic eſt, In coronatione Reginæ prolixam haberi formulam in Ordine antiquo Romano; in Codice vero Ratoldi Abbatis, poſt recitatam ſuperius verborum formulam, hanc ſequi Orationem: *Omnium Domine fons bonorum, & cunctorum dator provectuum, tribue famulæ tuæ Ill. adeptam bene gerere dignitatem, & a te ſibi præſtitam in ea bonis operibus corrobora gloriam. Per Dominum.*

§. VI.

Et mox dat ei ſceptrum, dicens: *Accipe virgam virtutis, ac veritatis, & eſto pauperibus miſericors, & affabilis; viduis, pupillis, & orphanis diligentiſſimam curam exhibeas; ut omnipotens Deus augeat tibi gratiam ſuam, qui vivit & regnat in ſecula ſeculorum.* ℞. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Sceptrum tradi Reginæ, plurimi quidem mſs. Pontificales docent ſub recitata verborum formula, uti videre eſt in ms. Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ. Ex ms. autem Codice Bibliothecæ Regis Gallorum, *poſt inunctionem datur ei ab Archiepiſcopo ſceptrum modicum alterius in omni quam ſceptrum Regium, & virga conſimilis virgæ Regiæ*. Annulum quoque eidem datum, teſtatur Codex Ratoldi Abbatis Corbejenſis, ubi etiam in ejus traditione, ſive cum in Reginæ digitum immitteretur, hanc Archiepiſcopus pronunciabat formulam: *Accipe fidei ſignaculum Sanctæ Trinitatis, quo poſſis omnes pravitates hæreticas devitare, & barbaricas gentes virtute tibi præſtitere* (legendum *præſtita*) *ad agnitionem veritatis advocare*. Hæc eadem verba extant in coronatione Claudiæ Reginæ Franciæ, primæ conjugis Franciſci I. Significant autem, has eſſe Reginæ partes converſionis infidelium curam gerere, dum earum viri pro patriæ ſalute militant, ut ſcite docet Hugo Menardus. Plenæ ſunt hiſtoriæ Eccleſiaſticæ monumentia piarum Reginarum, quæ pro Fide Chriſtiana propaganda non mediocriter laborarunt. Quibus omiſſis, non omittenda Oratio, quæ poſt annuli traditionem ſtatim ſequebatur juxta præſcriptum laudati Codicis Ratoldi Abbatis: *Sequitur*, inquit, *Oratio*. Deus cujus eſt omnis poteſtas, & dignitas, da famulæ tuæ Ill. ſigno tuæ fidei proſperum ſuæ dignitatis effectum, qua tibi ſemper firma maneat, tibique jugiter placere contendat.

II. Plurima etiam paſſim in eadem Eccleſiaſtica hiſtoria exempla invenies Reginarum Sanctarum, quæ ſceptrum non inaniter acceperunt, ſed religioſiſſime quidem ſervarunt, quicquid in ejuſdem traditione ipſis ab Archiepiſcopo inculcari ſolet: *Eſto*, inquit, *pauperibus miſericors, & affabilis; viduis, pupillis, & orphanis diligentiſſimam curam exhibens*. Has partes egregie noſtra hac tempeſtate implevit pientiſſima Angliæ Regina Maria Clementina, licet ſacro ritu non adhuc inuncta eſſet; quam conſtat regias etiam manus variis opificiis exercuiſſe, ut viduarum, orphanorumque neceſſitatibus conſuleret; ut omittam inſignem illius animi fortitudinem in Noſocomiis inviſendis, in quibus non modo ægris, & infirmis aſſiſtebat, verum viliſſima obeundo miniſteria, & auxilii, quod poſſet, & ſolatii afferre conabatur. Deceſſit pientiſſima hæc Femina die XVIII. Januarii, cum annos XXXIII. menſes VI. & diem I. expleviſſet. Poſt mortem quænam ſit ejus exiſtimatio, declarat eorum fiducia, qui in calamitatibus ſuis eam invocant adjutricem. Novi Religioſos æque ac doctos, & dignitate præſtantes viros erga ipſam adeo devotos, ut ejus imagines in cubiculis ſuis religioſe aſſervent. Nos, qui dum ipſa viveret, Romæ degebamus, admirati non ſemel ſuimus eximiam illius pietatem in viſitandis Sacris Baſilicis, iis præſertim, in quibus venerationi fidelium expoſitum erat Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, coram quo humiliter genuflexa diu orabat.

§. VII.

Quo facto, ſurgit Regina, & Epiſcopi parati, qui ipſam ad Altare deduxerunt eam aſſociant uſque ad ſuum thalamum, ubi ſedet in ſolio ſuo, matronis

ejus

ejus ipſam comitantibus. Deinde dicitur *Alleluja*, ſive ultimus verſus Tractus, vel Sequentiæ, Euangelium, & Offertorium. Quo dicto, Regina cum Rege a ſuis tantum aſſociati, vadunt ad offerendum Metropolitano in faldiſtorio ante medium Altaris ſedenti, de auro quantum volunt, & manum Metropolitani recipientis oſculantur; deinde revertuntur ambo ad thalamum ſuum, & proceditur in Miſſa uſque ad communionem. Data pace Regi, & Reginæ per primum ex Prælatis paratis cum inſtrumento ad hoc ordinato, Rex, & Regina a ſuis tantum aſſociati deſcendunt de thalamis, & veniunt ad Altare, ubi in ſupremo gradu genuflectunt; & percepta communione Metropolitanus, ponit ambas hoſtias conſecratas ſuper patenam, & converſus ad Regem, & Reginam, eos communicat. Rex, priuſquam communionem ſumat, oſculatur manum dexteram Metropolitani: tum ſimili modo communicat Reginam, quæ ſimiliter ejus manum oſculatur, & ſucceſſive ambos ex calice ſuo purificat: qui purificati ad thalamos ſuos revertuntur eo ordine quo venerunt; Metropolitanus vero ablutionem ſumit, & accepta Mitra lavat manus, perficitque Miſſam, & in fine dat benedictionem. Qua data Rex, & Regina vadunt ad palatium ſuum, & Metropolitanus, atque alii Prælati omnes deponunt veſtes ſacras, & ad propria quiſque revertitur.

COMMENTARIUS.

I. EX celebri ms. Codice Bibliothecæ Regis Gallorum, quem ſæpe laudavimus, poſtquam Rex, & Regina coronati, & ſolemniter in ſoliis ſuis collocati fuerant, Miſſa quidem decantabatur. Lecto autem Euangelio, major inter Epiſcopos, & Archiepiſcopos aſſiſtentes, ſacrum Euangelii Codicem accipiens, tam ad Regem, quam ad Reginam deoſculandum ferebat; deinde vero ad Archiepiſcopum, qui Miſſam ſolemniter celebrabat. Dum Offertorium cantaretur, deducebatur tam Rex, quam Regina de ſoliis ſuis, offerebatque uterque ad manum Archiepiſcopi tam panem, quam vinum in urceo argenteo, & tredecim aureos; & ad ſolium ſuum unuſquiſque revertebatur. Antequam autem Archiepiſcopus *Pax vobis* diceret, faciebat quidem benedictionem ſuper Regem & populum, & accepto oſculo pacis ab Archiepiſcopo, is qui librum Euangelii ante detulerat, pacem Regi, & Reginæ in ſoliis ſuis reſidentibus deferebat, poſtea vero omnes Archiepiſcopi, & Epiſcopi, unus poſt alium Regi ipſi in ſolio ſuo reſidenti oſculum pacis præbebant. Poſt perceptionem Euchariſtiæ ab Archiepiſcopo factam, iterum Rex, & Regina de ſoliis ſuis deſcendentes, accedebant humiliter ad Altare, percipiebantque ibidem de manu Archiepiſcopi communionem ſub utraque ſpecie, corpus nempe, & ſanguinem Domini. Expleta Miſſa deponebat Archiepiſcopus de capitibus Regis, & Reginæ, coronas, aliaſque minores imponebat; quibus ipſi inſigniti ad regale palatium ſuum tendebant, nudo gladio præcedente.

II. De communione Euchariſtiæ, quam Regina Romæ a Pontifice Maximo coronata de manu ipſius recipit, præſcribit quidem Ordo Romanus, auctore Jacobo Gaetano, Bonifacii Papæ VIII. nepote, & S. R. E. Cardinale, ut, poſtquam Rex communicaverit, & ſacrum ſanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti ſuſceperit, Regina genuflexa de manu Romani Pontificis ſedentis, & Mitram tenentis in capite, conſecratam hoſtiam reverenter ſumat, & ad ſuum thalamum revertatur; poſt finem vero Miſſæ, recepta ab ipſo Pontifice benedictione in Miſſis Papalibus fieri ſolita, regalibus indumentis amicta, nihil velaminis tenens in capite, ſed expanſis crinibus, & ſolutis coronam in vertice ſuo geſtans, ſedens in equo cum ſua comitiva Regem præcedat. Verba ſunt laudati Ordinis, Cap. cx. apud Virum clariſſimum Joannem Mabillonium Tomo II. Muſæi Italici.

De benedictione, & coronatione Reginæ ſeparatim a benedictione, & coronatione Regis.

CAP. II.

Si autem Rege jampridem coronato, Regina ſola ut conjux illius coronanda ſit, parantur duo thalami, & alius locus, in quo Regina a principio officii uſque ad tempus coronationis expectat. Vocantur omnes Prælati Regni, atque omnia alia fiunt, quæ ſupra pro coronatione Regis ordinata ſunt. Die

autem

autem ſtatuto, Metropolitano, & Prælatis in Eccleſia conſtitutis, & ſe veſtientibus, Rex veſtibus regalibus indutus, cum corona in capite, & ſceptro in manu, enſe præcedente, a ſuis aſſociatus venit ad Eccleſiam, & aſcendit thalamum ſuum: & Metropolitano, ac Prælatis omnibus paratis, incipitur Miſſa more ſolito, & continuatur uſque ad *Alleluja*, ſive ultimum verſum Tractus, vel Sequentiæ excluſive. Tum Rex coronam, & ſceptrum ferens deſcendit de thalamo ſuo, & Metropolitano in faldiſtorio ante Altare cum mitra ſedente, ſtans detecto capite, petit ab eo Reginam benedici, & coronari, ſub his verbis: *Reverendiſſime Pater, poſtulamus, ut conſortem noſtram nobis a Deo conjunctam benedicere, & corona Reginali decorare dignemini, ad laudem, & gloriam Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti*. Deinde ad thalamum ſuum revertitur; & Regina quæ uſque tunc in aliquo loco ad partem in Eccleſia ſteterat, a duobus prioribus Prælatis paratis, crine ſoluto, & capite velato ducitur ad Metropolitanum ante Altare ſedentem; & facta ei reverentia, coram eo genuflectit, & ejus manum oſculatur. Tunc ſurgit Metropolitanus, & cum Mitra procumbit ſupra faldiſtorium. Regina vero ad ejus ſiniſtram ſe in terram proſternit, & inchoantur Litaniæ prout ſupra, & perficiuntur, atque omnia alia fiunt, quæ ſupra in coronatione Reginæ dicta ſunt, uſque ad Offertorium, ad quod poterit Rex cum Regina procedere, vel Regina ſola, prout Regi placebit. Facta communione per Metropolitanum, communicatur Regina; deinde perficitur Miſſa, & in fine Metropolitanus dat benedictionem ſolemnem.

COMMENTARIUS.

I. CUm ea quæ in hac Rubrica continentur, enarrata jam fuerint ſuperius, & infra etiam ſint attingenda, ad evitandam prolixitatis notam, nihil hic addere exiſtimavimus. Hoc unum quidem non omittendum videtur, quod legimus apud Codinum Curopalatam in Libro *De Officiis, & Officialibus Eccleſiæ, & Aulæ Conſtantinopolitanæ*, Cap. XVII. ubi de coronatione Auguſtæ, quæ fieri apud Græcos conſueverat, ita ſcribit: *Si Imperator prius coronatus fuerat, coronatur Imperatrix a proprio conjuge ſuo, quando ducta illa in uxorem, nuptialem ſolemnitatem peragit*. Sed nec apud Latinos certus fuit de ea re ubique ſervatus ritus, cum perſpicue ex hiſtoriis conſtet, ~~pro varietate Regnorum~~, coronatos, & unctos fuiſſe Reges, & Reginas. Id quod & ex noſtris hiſce Commentariis intelligi poteſt; in quibus non modo veterum Pontificalium, ſed & variorum Scriptorum teſtimonia deſcripſimus. Ceterum non tam obvium fuit, ac frequens, ut Reginæ ſeparatim a benedictione, & coronatione Regis, benedici, & coronari ſolerent. Unde non mirum videri debet, ſi de ea re parce loquamur, cum & de ipſa re Scriptores, & Libri Pontificales, non modo antiqui, verum etiam recentiores parce loquantur.

De benedictione, & coronatione Reginæ, ut Regni Dominæ abſque Rege.

CAP. III.

§. I.

Si vero Regina coronanda eſt, ut Regni domina, & abſque Rege, tunc paratur thalamus unus in Eccleſia; vocantur Prælati Regni, & omnia alia ſimiliter fiunt, quæ ſupra pro coronatione Regis ordinata ſunt. Die ſtatuto conveniunt in Eccleſia, in qua coronatio fieri debet; ubi Metropolitanus, aut alius, ad quem ſpectat, cum Epiſcopis aliis parat ſe, & ſedent ante Altare, ut ſupra dictum eſt. Interim Regina conſuetis veſtibus induta, cum ſuis Prælatis, Baronibus, & Matronis, atque aliis domeſticis venit ad Eccle-

ſiam; & cum fuerit prope Presbyterium, duo priores Epiſcopi parati, veniunt ei obviam, & cum mitris capita illi aliquantulum inclinantes, ipſam inter ſe mediam uſque ad Metropolitanum deducunt, cui Regina caput inclinans, humilem reverentiam exhibet; qua facta prior ipſorum deducentium, detecto capite, verſus ad Metropolitanum, dicit: *Reverendiſſime Pater, poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica, ut præſentem circumſpectam mulierem ad dignitatem Reginalem ſublevetis*. Tunc interrogat Metropolitanus: *Scitis illam dignam eſſe, & utilem ad hanc dignitatem?* Ille reſpondet: *Et novimus, & credimus eam eſſe dignam, & utilem Eccleſiæ Dei, & ad regimen hujus Regni*. Metropolitanus dicit: *Deo gratias*.

COMMENTARIUS.

I. SUnt multa Regna, quibus, non exiſtentibus maſculis, feminæ etiam ſuccedunt, prout in Hiſpaniis, in Anglia, in noſtro Regno Neapolitano, & in aliis nonnullis. Hinc Joanna II. utriuſque Siciliæ Regina, & Eliſabetha Henrici VIII. filia Regina Angliæ, illa quidem anno MCDXIX. hæc vero anno MDXXXV. uti Regni Dominæ coronatæ fuerunt. De Joanna tradit Summontius Lib. IV. *Hiſtoriæ Neapolitanæ*, Capite III. & ex eo Henricus Spondanus ad annum MCDXIX. & Franciſcus Pagius in vita Martini V. obtinuiſſe illam a laudato Pontifice, mitti Neapolim Petrum Maurocenum Venetum, Diaconum Cardinalem, virum apprime doctum, & Juriſconſultum inſignem ad ipſam coronandam Reginam ipſius Pontificis auctoritate. Quod tamen ea conditione conceſſum ajunt, ut ante omnia Rex Jacobus Joannæ maritus e cuſtodia liberaretur, in qua miſere multo tempore detenebatur ab ea, dum illa interim laſciviæ ſuæ venereæ abſque ullo pudore turpiſſime indulgebat. Leodriſius Cribellus Lib. II. De vita & geſtis Sfortiæ, ſcribit, quod juſſu quidem memorati Pontificis, *S. Marci Cardinalis Venetus ex familia Maurocena, Franciſcus Montepulcianus Epiſcopus Aretinus, & Angelus Romanus Epiſcopus Anagninus Reginam ſolemni ex more, regio diademate coronarunt*. Sane refert Summontius loco laudato, coronatam fuiſſe Joannam ſub conditionibus in inveſtitura appoſitis, quam legere eſt apud ipſum Summontium.

§. II.

Tunc ſedet Regina media inter ipſos Epiſcopos deducentes, congruenti ſpatio a Metropolitano, itaut illi faciem vertat: ipſi etiam deducentes Epiſcopi, ſenior ad dexteram, alius ad ſiniſtram Reginæ ſe collocant, ut & ipſi ad alterutrum facies vertant. Ipſis ſic ſedentibus, poſtquam aliquantulum quieverint, Metropolitanus coronandam Reginam admonet, dicens:

Cum hodie per manus noſtras, circumſpecta mulier, qui Chriſti Salvatoris noſtri vice, in hac re fungimur, quamvis indigni, ſacram unctionem, & Regni inſignia ſis ſuſceptura; bene eſt, ut te prius de onere, ad quod deſtinaris, moneamus. Regiam hodie ſuſcipis dignitatem, & regendi fideles populos tibi commiſſos curam ſumis. Præclarum ſane inter mortales locum, ſed diſcriminis, laboris, atque anxietatis plenum. Verum ſi conſideraveris, quod omnis poteſtas a Domino Deo eſt, per quem Reges regnant, & Legum Conditores juſta decernunt; tu quoque de grege tibi commiſſo, ipſi Deo rationem es reddditura. Primum pietatem ſervabis, & Dominum Deum tuum tota mente, ac puro corde coles; Chriſtianam Religionem, ac Fidem Catholicam, quam ab incunabulis profeſſa es, ad finem uſque inviolatam retinebis, eamque contra omnes adverſantes, pro viribus defendes. Eccleſiarum Prælatis, ac reliquis Sacerdotibus condignam reverentiam exhibebis, Eccleſiaſticam libertatem non conculcabis. Juſtitiam, ſine qua nulla ſocietas diu conſiſtere poteſt, erga omnes inconcuſſe adminiſtrabis, bonis præmia, noxiis debitas pœnas retribuendo. Viduas, pupillos, pauperes, ac debiles ab omni oppreſſione defendes. Omnibus te adeuntibus benignam, manſuetam, atque affabilem pro regia tua dignitate te præbebis, & ita te reges, ut non ad tuam, ſed totius populi utilitatem regnare, præmiumque benefactorum tuorum, non in terris, ſed in cælo expe-

expectare videaris. Quod ipſe præſtare dignetur, qui vivit, & regnat Deus, in ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. PRiſcum ſpectat Eccleſiæ morem, ut ad Reges, antequam benedictione regia ſolemniter donarentur, ſermonem Epiſcopus haberet, ut de ſuo ipſorum officio inſtrueret. Idipſum debuit cum Reginis ſervari, cum ipſæ benedicuntur, & coronantur. Plura ſunt in hac admonitione Epiſcopi, quæ longum, & fruſtraneum eſſet hic explicare, cum tota hæc admonitio totidem verbis exſcripta ſit ab illa quæ ſuperius relata eſt in Titulo *De benedictione, & coronatione Regis*, mutato genere maſculino in femininum. Non deſunt in Eccleſiaſtica hiſtoria Religioſiſſimæ Reginæ, quæ omnia quæ in eo ſermone continentur, promto animo executæ ſunt. Qualis fuerit S. Pulcheriæ Imperatricis Religio, ac fides, atque inſignis reverentia erga Epiſcopos, fuſe enarrat in ſuis Annalibus Cardinalis Baronius. Facta a fratre Theodoſio conſors Imperii, quam prudenter illud rexerit, quamque recte, pieque omni virtutum genere Theodoſium ipſum inſtituerit, apud Sozomenum Lib. IX. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Capite I. & apud Socratem Lib. VII. Cap. XXII. abunde videre licet. Ex quibus plane intelligas, quod ad annum CDXV. cum laudato Baronio obſervat Spondanus, quantum ſcilicet valeat in recte adminiſtrando Imperio, ac bene regendis populis erga Deum pietas, cum tantam molem puer unus, atque puella ſumma tranquillitate ab omni barbarorum, & tyrannorum timore ſecuram (quod nec temporibus bellicoſiſſimorum Imperatorum conceſſum eſt) feliciter rexerint. Commendant ipſam Pulcheriam & alii Scriptores.

§. III.

Regina electa accedit ad Metropolitanum, & genuflexa facit hanc profeſſionem, dicens: *Ego N. Deo annuente, futura Regina N. profiteor, & promitto coram Deo, & Angelis ejus, deinceps legem, juſtitiam, & pacem Eccleſiæ Dei, populoque mihi ſubjecto, pro poſſe, & noſſe, facere, ac ſervare; ſalvo condigno miſericordiæ Dei reſpectu, ſicut in conſilio fidelium meorum melius potero invenire. Pontificibus quoque Eccleſiarum Dei condignum, & canonicum honorem exhibere, atque ea quæ ab Imperatoribus, & Regibus Eccleſiis collata, & reddita ſunt, inviolabiliter obſervare. Abbatibus, Comitibus, & Vaſſallis meis congruum honorem, ſecundum conſilium fidelium meorum præſtare.* Deinde ambabus manibus tangit Librum Euangeliorum, quem Metropolitanus coram ea ſuper genibus apertum tenet, inferiori parte Libri Reginæ verſa, dicens: *Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Euangelia.* Et poſt Regina electa Metropolitani manum reverenter oſculatur.

COMMENTARIUS.

I. QUemadmodum Reges non prius inaugurabantur, quam præſtito juramento de ſervanda juſtitia, & pace Eccleſiæ Dei, populoque ſibi ſubjecto, idipſum Reginæ facere tenebantur, cum primum a Pontifice ut Regni Dominæ conſecrabantur. De Joanna II. utriuſque Siciliæ Regina ſcribunt Scriptores, anno MCDXIX. principio menſis Octobris a Cardinale Petro Mauroceno Martini V. Pontificis Maximi Legato coronatam quidem fuiſſe, non ſolum præſtito prius juramento in ejuſmodi ſolemnitatibus fieri ſolito, verum etiam ſub conditionibus in inveſtitura Regni appoſitis, ut videri poteſt apud Summontium. Nicolaus Sanderus initio Libri III. De ſchiſmate Anglicano, ubi enarrat Eliſabethæ filiæ adulterinæ Henrici VIII. conſecrationem, de juramento ab ipſa præſtito ſic inquit: *Jusjurandum Chriſtianis Regibus lege, & more majorum præſcriptum, de Fidei Catholicæ defenſione, privilegiorumque, ac libertatum Eccleſiaſticarum conſervatione, ne forte de regno minus rite adepto poſtea fieret quæſtio, ſuorum ſuaſu, qui regni cauſa quidvis ſimulandum, diſſimulandum, jurandum, pejerandum ſenſerant, in ſua inauguratione ſolemniter præſtitit.*

II. Verum enim vero parum curans iſtiuſmodi Sacramentum, paulo poſt hæreſim, quam diu intus aluerat, aperte explicans, convocatis Ordinibus ad parlamentum, ut vocant, voluit communi decreto eſſe, & vocari ipſam ſupremam Eccleſiæ regnorum ſuorum etiam in cauſis ſpiritualibus gubernatricem, uti videre eſt in juramenti formula, quam ea de re fieri præcepit, quamque affert laudatus Sanderus, & alii complures Scriptores. Hinc arrepta ſibi hac poteſtate, protinus applicavit ſibi omnium ſpiritualium proventuum perpetuas decimas, & primitias, ideſt primi anni cujuſque beneficii adepti integros fructus, omneſque Religioſorum poſſeſſiones ſibi tribuit. Quibus exceſſibus non contenta contra fidem juramenti præſtiti in ſua ipſius inauguratione, Vicarios, & Commiſſarios in ſpiritualibus ipſa conſtituit, ſigillum-

quæ ad cauſas Eccleſiaſticas peculiare cudit. Et ne diutius in hujuſce impiæ enarrandis ſceleribus immoremur, tremendum Miſſæ ſacrificium cum reliquo omni ſanctiſſimo ritu precandi, & ſacramenta adminiſtrandi abolens, nova ſacra, cæremonias, preceſque in lingua vulgari ad normam maxime Lutheranorum præſcripſit; licet Calvini hæreſis magis tum & deinceps approbata in eo miſerabili Angliæ Regno fuerit.

III. Ajunt nonnulli Auctores, quod cum ipſa Regina Eliſabetha inaugurationem ſuam Paulo IV, Pontifici Maximo ſignificandam curarit per Eduardum Caroum, qui Mariæ ſororis legatione functus adhuc Romæ degebat, Pontifex autem reſpondens, Regnum Angliæ Feudum eſſe Apoſtolicæ Sedis, nec potuiſſe ipſam obſtante maxime natalium impedimento, adminiſtrationem regni inconſulta eadem Sede aſſumere, occaſionem Eliſabethæ præbuerit hæreſim profitendi, & Eccleſiam, ac ejus miniſtros diriſſime affligendi. At vero quid peccavit Pontifex, ſi, ut erat dignitatis ſuæ, & auctoritatis retinentiſſimus vehementiori verborum impetu uſus ſit? Si fœminam ſententia Sedis Apoſtolicæ pro ſpuria habitam non exiſtimaverit tam facile ad Regnum non admittendum? quam præcipue non ignorabat corde hæreſim alere, ut ſcite ipſum Pontificem defendit Henricus Spondanus, & Antonius Caracciolus in ms. ejus vita,

§. IV.

Quo facto, Metropolitanus ſurgit, & cum mitra procumbit in faldiſtorio. Regina vero ad ejus ſiniſtram in terram ſe proſternit. Et Cantores incipiunt, Schola proſequente, Litanias, ut ſupra: in quibus cum dictum fuerit, *Ut omnibus fidelibus &c*, ℟. *Te rogamus, audi nos*, Metropolitanus ſurgit, & accepto baculo paſtorali in ſiniſtra, ſuper illam dicit; *Ut hanc electam in Reginam coronandam bene ✠ dicere digneris*. ℟. *Te rogamus audi nos*. Secundo dicit: *Ut hanc electam in Reginam coronandam bene ✠ dicere, & conſe ✠ crare digneris*. ℟. *Te rogamus audi nos*. Producendo ſemper ſuper Reginam ſignum Crucis, Idem dicunt, & faciunt Epiſcopi parati, genuflexi tamen permanentes. Quo dicto, Metropolitanus redit ad accubitum, Cantoribus Litanias reſumentibus, & perficientibus. Quibus finitis, Metropolitanus, depoſita Mitra, ſurgit, Regina proſtrata manente, & dicit ſuper eam intelligibili voce Orationem ſequentem, quam aſtantes Epiſcopi, etiam ſine mitris in locis ſuis ſtantes, ſubmiſſa voce pronunciant.

Oremus.

Omnipotens ſempiterne Deus, hanc famulam tuam cæleſti bene ✠ dictione ſanctifica, quam in gubernationem Regni Reginam eligimus; tua ubique ſapientia eam doceat, & confortet, atque Eccleſia tua fidelem famulam ſemper agnoſcat. Per eundem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus.

COMMENTARIUS.

I. REginam benedicendam debere adduci in Eccleſiam, & ibidem proſterni ante Altare, præſcribit Codex Ratoldi Abbatis Corbejenſis. De Litania in ejuſdem Reginæ benedictione recitanda una cum aliis ritibus diſerte meminit ms. Pontificale Eccleſiæ Arelatenſis annorum circiter D. *Regina*, inquit, *cum benedicitur, crine ſoluto, capite cooperto, inter duos Epiſcopos ſtare debet. Perducta ante Altare, Metropolitano eam conſecrante, atque benedicente, verſo ad Altare dorſo, expleta prius Letania ſub brevitate compoſita: qua expleta fundat Metropolitanus hunc orationem ſuper eam &c*. Pontificale ms. Vaticanæ Bibliothecæ de benedictione Reginæ agens recitandam jubet Litaniam quæ in Ordinatione Subdiaconi dici conſuevit. Tum vero addit, ut Litania expleta *Metropolitanus ab accubitu ſurgens, ſtans ante Altare dorſo ad illud verſo fundat ſuper illam ab accubitu ſurgentem, & flexis genibus humiliter coram illo ſtantem hanc benedictionem, quam etiam quandocumque Archiepiſcopus dixit, omnes alii Epiſcopi voce tantum ſubmiſſa dicere debent*. Omnipotens ſempiterne Deus hanc famulam tuam &c.

§. V.

Tum ſurgit Regina, & coram Pontifice genuflectit. Deinde Pontifex mediocri voce, extenſis manibus ante pectus, dicit Præfationem, quæ habetur ſupra. Qua præfatione cum ſua concluſione expleta, ſedet Metropolitanus,

& ac-

& accepta mitra intingit pollicem dexteræ manus in oleum Catechumenorum, & inungit in modum Crucis brachium dexterum Reginæ inter juncturam manus, & juncturam cubiti, atque inter ſcapulas, dicens: *Deus Pater æterne gloriæ ſit tibi adjutor, & Omnipotens benedicat tibi; preces tuas exaudiat; vitam tuam longitudine dierum adimpleat; benedictionem tuam jugiter confirmet, te cum omni populo in æternum conſervet; inimicos tuos confuſione induat; & ſuper te Chriſti ſanctificatio, atque hujus oleo infuſio floreat; ut, qui tibi in terris tribuit benedictionem, ipſe in cælis conferat meritum Angelorum; ac benedicat te, & cuſtodiat in vitam æternam Jeſus Chriſtus Dominus noſter: Qui vivit & regnat Deus, in ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. DE præſatione in inauguratione Reginæ pronuncianda, vide quæ dicta fuerunt in Commentario §. III. hujus Tituli; quod vero unctionem ſpectat, multa ſuperius allata ſunt etiam ubi egimus de benedictione, & coronatione Regis. Pontificale ms. inſignis Eccleſiæ Senonenſis ante annos CCC. notandum illud reliquit, *quod tunica Reginæ, & camiſia debent eſſe apertæ uſque ad corrigiam, & Dominus Archiepiſcopus debet inungere eam de Oleo ſancto in capite & in pectore; & dicere dum inungit*: In nomine Pa ✠ tris, & Filii, & Spiritus Sancti proſit tibi hæc unctio olei in honorem, & confirmationem æternam. Plura hic adderem, ſed & de hoc ritu inungendi Reginam ſuperius etiam locuti jam ſumus. Porro ea inunctionis formula quæ extat in noſtro Romano hodierno Pontificali, habetur in ms. Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ, & in Pontificali Eccleſiæ *Arelatenſis* ante annos CD. ſcripto, in quo tamen illud Epiſcopo præſcriptum lego, ut *ponat oleum ſuper caput ejus, ita dicendo*: Deus Pater gloriæ ſit tibi adjutor, & omnipotens benedicat tibi &c. Atque hic nota, ſolum Reginæ caput ex hoc Pontificali conſueviſſe inungi.

§. VI.

Quo facto, ſurgit Regina, & ad partem ſe retrahit, ubi Prælati ſui domeſtici ei aſſiſtunt. Metropolitanus vero mica panis abſtergit pollicem, & lavat manus; deinde accedit ante Altare, & depoſita mitra, cum ſuis miniſtris facit confeſſionem. Idem faciunt Epiſcopi parati juxta ſedes ſuas ſine mitris ſtantes. Facta confeſſione, Metropolitanus aſcendit ad Altare, oſculatur, incenſat, & procedit in Miſſa, uſque ad *Alleluja* excluſive, ſive ultimum verſum Tractus, vel Sequentiæ, ſi dicatur, more conſueto. Regina vero ducitur a ſuis ad ſacriſtiam, vel papilionem, ubi accipit veſtes reginales. Deinde redit cum illis ad thalamum, ubi manet uſque ad dictum Graduale: non tamen ſedet in ſolio, ſed ſuper aliquod ſcabellum ſibi paratum genuflexa procumbit, audiens Miſſam, quæ dicitur de die: & cum oratione diei dicitur pro ipſa electa Regina ſub uno, *Per Dominum*, Oratio.

Quæſumus, Omnipotens Deus, ut famula tua N. Regina noſtra, quæ tua miſeratione ſuſcepit Regni gubernacula, virtutum etiam omnium percipiat incrementa, quibus decenter ornata, & vitiorum monſtra devitare, & ad te, qui via, veritas, & vita es, gratioſa valeat pervenire. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. INuncta Regina, incipit Epiſcopus Miſſam, cujus ordo ex ms. Codice Regis Gallorum, annorum circiter D. is erat: *Introitus ad Miſſam*: Sicut oculi ſervorum &c. *Pſalmus*: Ad te levavi oculos. *Epiſtola ad Ephesios*: Fratres, mulieres ſubditæ ſint &c. ℟. Protector noſter &c. ℣. Domine Deus virtutum. *Evangelium ſecundum Matthæum*: In illo tempore acceſſerunt ad Jeſum Phariſæi, tentantes, & docentes, ſi licet homini dimittere uxorem &c. *Offertorium*: In te ſperavi Domine &c. *Communio*: Domine memorabor. Sed his omiſſis, & aliis quæ videri poſſunt in laudato Pontificali Codice a Martenio edito Lib. II. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. x. Ordine v.

dine v. præſcribit Pontificale ms. Vaticanæ Bibliothecæ annorum circiter CD. ut completa ſolemni unctione, Regina *in aliquo apta loco induatur veſtibus regalibus ; deinde vero reducatur ſic ornata ad Metropolitanum, qui imponat illi coronam &c.* De quo ritu alias diximus, & mox in §. ſequenti nonnulla attingemus. Sciendum autem, Orationem in præſenti §. deſcriptam, *Quæſumus Omnipotens Deus &c.* deſumtam eſſe ex Titulo *De benedictione, & coronatione Regis*, ut ibidem videre eſt.

§. VII.

Graduali cantato, Metropolitanus ſedet ante Altare in faldiſtorio cum mitra, & Regina a ſuis aſſociata, media inter priores duos Prælatos paratos ad Metropolitanum reducitur, cui facta reverentia, ut prius, genuflectit coram eo. Tunc imponitur ei corona, quam omnes Epiſcopi parati, qui adſunt, de altari per Metropolitanum ſumtam manibus tenent, ipſo Metropolitano illam regente, & capiti illus imponente, ac dicente: *Accipe coronam Regni, quæ licet ab indignis, Epiſcoporum tamen manibus, capiti tuo imponitur, In nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti, quam ſanctitatis gloriam, & honorem, & opus fortitudinis ſignificare intelligas, & per hanc te participem miniſterii noſtri non ignores. Ita, ut ſicut nos in interioribus paſtores, rectoreſque animarum intelligimur, ita & tu in exterioribus vera Deicultrix, ſtrenuaque contra omnes adverſitates Eccleſiæ Chriſti defenſatrix aſſiſtas, Regnique tibi a Deo dati, & per officium noſtræ benedictionis in vice Apoſtolorum, omniumque Sanctorum regimini tuo commiſſi utilis executrix, proficuaque regnatrix ſemper appareas; ut inter glorioſos Athletas, virtutum gemmis ornata, & præmio ſempiternæ felicitatis coronata, cum Redemtore, & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto, cujus nomen vicemque geſtare crederis, ſine fine glorieris. Qui vivit & imperat Deus cum Patre, & Spiritu Sancto in ſecula ſeculorum. ℟. Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Alia eſt formula, alluſque ritus eſt imponendi coronam Reginæ, cum ſola, & uti Regni domina benedicitur, ac illa formula, & ritus, quo conſecrari ſolet Regina una cum Rege, uti ex præſcripto noſtri hujus Romani Pontificalis liquet. Etſi autem in editis Romanis Pontificalibus eadem ſit verborum formula in imponenda corona Regi, ac Reginæ, in Ordine tamen antiquo Romano ita inquit Antiſtes, ubi Reginæ coronam imponit: *Officio indignitatis noſtræ, ſeu congregationis, in Reginam benedictam, accipe coronam regalis excellentiæ: quæ licet ab indignis, Epiſcoporum tamen manibus capiti tuo imponitur; ut velut exterius auro; & gemmis redimita enites, ita & interius auro ſapientiæ, virtutumque gemmis decorari contendas: quatenus poſt occaſum hujus ſeculi, cum prudentibus virginibus ſponſa perenni Deo noſtro Jeſu Chriſto digne, & laudabiliter occurrens, regiam cæleſtis Aulæ merearis ingredi, qui cum Deo Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus per infinita ſecula ſeculorum, Amen.* In ms. Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ, Num.4744. ubi agit de benedictione Reginæ, non alia extat formula imponendi coronam Reginæ, quam illa, quæ in hoc præſenti §. VII. recitata eſt.

§. VIII.

Et mox dat ei ſceptrum in manum, dicens: *Accipe virgam virtutis, ac veritatis, & eſto pauperibus miſericors, & affabilis, viduis, pupillis, & orphanis diligentiſſimam curam exhibeas, ut omnipotens Deus augeat tibi gratiam ſuam: Qui vivit, & regnat in ſecula ſeculorum. ℟. Amen.*

NOTA.

I. Cum in ſuperioribus Commentariis explicatus a nobis jam fuerit iſte ritus tradendi Reginæ ſceptrum, allatis mſs. Pontificalium Librorum formulis; ex iis ergo, quæ ibi dicta ſunt, hujus §. quoque intelligentiam qui voluerit aſſequetur. Quæ enim ſemel dicta ſunt, iterum atque iterum repetere inanis plane fuerit laboris.

§. IX.

§. IX.

Tunc ſurgunt omnes, & Metropolitanus cum omnibus Epiſcopis paratis deducit Reginam coronam in capite, & ſceptrum in manu ferentem, mediam inter ſe, & digniorem Epiſcopum paratum, ſupra ſolium, ubi ſtans cum mitra, una cum eodem digniore Epiſcopo inthronizat eam in ſolio, dicens: *Sta, & retine amodo locum tibi a Deo delegatum per auctoritatem Omnipotentis Dei, & per præſentem traditionem noſtram, omnium ſcilicet Epiſcoporum, ceterorumque Dei ſervorum; & quanto Clerum ſacris altaribus propinquiorem perſpicis, tanto ei potiorem in locis congruis honorem impendere memineris; quatenus mediator Dei, & hominum, te mediatricem cleri & plebis permanere faciat*. Deinde Metropolitanus, depoſita mitra, inchoat, ſchola ſequente, Hymnum *Te Deum laudamus*, ut ſupra. Qui totus dicitur: quo incepto, Metropolitanus accedit ad dexteram Reginæ, ibi continuo manens uſque ad finem Hymni. Finito Hymno, Metropolitanus ſtans ut prius juxta Reginam ſine mitra, dicit ſuper illam: ℣. *Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua*. ℟. *Juſtitia, & judicium præparatio ſedis tuæ*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*.

Deus qui victrices Moyſi manus in oratione firmaſti, qui quamvis ætate langueſceret, infatigabili ſanctitate pugnabat; ut dum Amalech iniquus vincitur, dum prophanus nationum populus ſubjugatur, exterminatis alienigenis, hæreditati tuæ poſſeſſio copioſa ſerviret, opus manum tuarum pia noſtræ orationis exauditione confirma; habemus & nos apud te, Sancte Pater, Dominum Salvatorem, qui pro nobis manus ſuas extendit in Cruce, per quem etiam precamur, Altiſſime, ut, tua potentia ſuffragante, ~~univerſorum hoſtium~~ frangatur impietas, populuſque tuus, ceſſante formidine, te ſolum timere condiſcat. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. DEſumta hæc ſunt ex iis, quæ habentur in Titulo, de benedictione, & coronatione Regis. Quapropter ex iis quæ in illius §§. ſcripſimus, hujus quoque explicationi ſatisfactum putamus. Cenſuimus autem hic illud addendum, quod legitur in ms. Pontificali inſignis Eccleſiæ Senonenſis ante annos CCC. exarato, Barones nempe qui coronam Reginæ ſuſtentant, debere illam deducere ad ſolium, ubi in ſede parata collocetur, circumſtantibus ipſam Reginam Baronibus ipſis, & Matronis nobilioribus. Eundem ritum jam ante tradiderat ms. Codex Bibliothecæ Regis Gallorum Num. 4463. annorum circiter D. *Deinde*, inquit, *imponitur ei ab Archiepiſcopo ſolo corona capiti ipſius, quam impoſitam ſuſtentant undique Barones; & ſic deducant eam ad ſolium, ubi in ſede parata collocatur, circumſtantibus eam Baronibus, & Matronis nobilioribus*. In multis mſs. Pontificalibus Libris, itemque in Codice Ratoldi Abbatis Corbejenſis, Ritus certe collocandi Reginam in Solio, omnino deſideratur.

§. X.

Quibus finitis, Metropolitanus cum Epiſcopis paratis revertitur ad ſedem ſuam, vel ad faldiſtorium prope Altare; & dicitur *Alleluja*, ſive ultimus verſus Tractus, vel Sequentiæ, Euangelium, & alia uſque ad Offertorium incluſive. Quo dicto, Metropolitanus ſedet in faldiſtorio ante medium Altaris cum mitra, & Regina a ſuis Prælatis, Magnatibus, & aliis aſſociata venit ante Metropolitanum, coram quo genuflexa, offert ei aurum, quantum ſibi placet, & manum Metropolitani recipientis oſculatur. Deinde ad ſolium ſuum revertitur. Metropolitanus lavat manus, ſurgit, & accedit ad Altare, & pro-

& proſequitur Miſſam uſque ad communionem. Cum ſecreta diei dicitur pro Regina ſub uno, *Per Dominum*, Secreta.

Munera, quæſumus Domine, oblata ſanctifica, ut & nobis Unigeniti tui corpus, & ſanguis fiant, & Reginæ noſtræ ad obtinendam animæ, corporiſque ſalutem, & ad peragendum injunctum officium, te largiente, uſquequaque proficiant. Per eundem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. LEcto Euangelio, majorem inter Epiſcopos, & Archiepiſcopos Aſſiſtentes debere Euangelii librum accipere, & ad Reginam, ut illam deoſculetur, deferre, edicit memoratus ms. Codex Bibliothecæ Regis Gallorum; ubi agit de Ordine ad benedicendum Regem Francorum. In quo Codice & illud cautum eſt, ut *dum cantatur Offertorium, deducatur Regina ſolemniter de ſolio, & offerat ad manum Archiepiſcopi tam panem, quam vinum in urceo argenteo, & tredecim aureos*; poſtea vero ad ſolium ſuum, & ſedem revertatur.

§. XI.

Pax datur Reginæ per primum ex Prælatis paratis cum inſtrumento ad hoc ordinato. Poſtquam Metropolitanus ſe communicaverit corpore, & ſanguine, Regina ſine corona, & ſine ſceptro de thalamo ſuo a ſuis dumtaxat aſſociata accedit ad Altare, genuflectit in ſupremo gradu Altaris; Metropolitanus converſus ad Reginam, eam communicat. Regina, antequam ſumat Sacramentum, oſculatur manum dexteram Metropolitani, & ſumta communione, ex calice de manu Metropolitani ſe purificat, & purificata ad thalamum ſuum revertitur cum ſuis, ut venit. Metropolitanus vero ablutionem ſumit, & accepta mitra, lavat manus, & perficit Miſſam. Cum Poſtcommunione diei dicitur pro Regina ſub uno, *Per Dominum*, Poſtcommunio.

Hæc, Domine, oblatio ſalutaris famulam tuam Reginam noſtram ab omnibus tueatur adverſis, quatenus Eccleſiaſticæ pacis obtineat tranquillitatem, & poſt iſtius temporis decurſum, ad æternam perveniat hæreditatem. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. *Amen.*

§. XII.

In fine Metropolitanus dat benedictionem ſolemnem; qua data, omnes vadunt in pace.

COMMENTARIUS.

I. NEque hic diutius immorandum, cum de ritibus in hoc §. contentis, alibi abunde locuti fuerimus. Juvabit autem hic recenſere, quod docet Pontificale ms. inſignis Eccleſiæ Senonenſis, illum nempe, qui dedit Euangelii Librum Reginæ, ut illum oſcularetur, debere poſt *Pax Domini*, accipere pacem ab Archiepiſcopo Miſſam celebrante, & deferre Reginæ cum Libro. Sunt hæc quidem ipſiſſima verba memorati Pontificalis, cui conſonat ms. Pontificale Bibliothecæ Regis Gallorum, cujus verba hæc ſunt: *Accepto oſculo pacis ab Archiepiſcopo, is qui Librum Euangelii deoſculandum ante detulerat, defert pacem Regi, & Reginæ in ſoliis reſidentibus.*

II. Quod vero inſuper ad Euchariſtiæ perceptionem ſpectat, ex ipſo Pontificali Codice ms. Regis Gallorum, poſtquam Archiepiſcopus ſeipſum communicabat, deſcendebat Regina de ſolio ſuo, & accedens humiliter ad Altare, de manu ipſius Archiepiſcopi corpus pariter, & ſanguinem Domini percipiebat: *Poſt perceptionem*, inquit, *Euchariſtiæ factam ab Archiepiſcopo, iterum deſcendunt Rex & Regina de ſoliis, & accedentes humiliter ad Altare, percipiunt corpus, & ſanguinem Domini de manu Archiepiſcopi*. Id quod in præſenti correctum eſt ex hodierno Romano Pontificali, ubi mandat, Reginam quidem ex calice de manu Metropolitani purificari; nulla facta prorſus mentione ſumendi ſub utraque ſpecie Euchariſtiam.

AP-

APPENDIX

In qua unicus Ordo refertur ad benedicendam Reginam ex mſ. Pontificali Codice Bibliothecæ Vaticanæ, Num. 4744.

De benedictione Reginæ. Rubrica.

SI vero Regina benedicatur, & coronetur, hoc modo, & ordine procedatur. Rege enim præſente, & eam benedici, & coronari jubente, ipſa ſtatim eo coronato, crine ſoluto, & capite cooperto, a duobus Epiſcopis deducitur ante Altare, & tunc inchoatur, & ſub brevitate perficiatur Litania. Require eam ſupra ſub ordinatione Subdiaconi ad Cartas v. Qua expleta, Metropolitanus ab accubitu ſurgens, ſtans ante Altare, dorſo ad illud verſo, fundat ſuper illam ab accubitu ſurgentem, & flexis genibus humiliter coram illo ſtantem, hanc benedictionem, quam etiam quandocumque Archiepiſcopus dixit, omnes alii Epiſcopi, voce tantum ſubmiſſa dicere debent.

Benedictio: *Omnipotens ſempiterne Deus hanc famulam tuam &c.*

Deinde dicit mediocri voce junctis manibus ante pectus: *Per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.*

℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* ℣. *Surſum corda.* ℟. *Habemus ad Dominum.* ℣. *Gratias agamus Domino Deo noſtro.* ℟. *Dignum & juſtum eſt. Vere dignum & juſtum eſt &c. vigeatque præſenti benedictione in hoc ævo annis plurimis, & in ſempiterno ſine fine æternis.*

Qua præphatione completa, inungitur Oleo ſancto, & in eiſdem locis, quibus inungitur Rex, & inungendo, dicit Metropolitanus: *Deus Pater æternæ gloriæ ſit tibi adjutor &c.*

Subſequenter in aliquo apto loco induitur veſtibus regalibus: quo facto, reducatur ſic ornata ad Metropolitanum, qui imponat illi coronam dicens: *Accipe coronam gloriæ Regni, quæ licet ab indignis &c.*

Et mox dat ei ſceptrum, dicens: *Accipe virgam virtutis, & æquitatis, & eſto pauperibus miſericors, & affabilis; viduis, pupillis, & orphanis diligentiſſimam curam exhibens, ut Omnipotens Deus augeat tibi gratiam ſuam, qui vivit & regnat in ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.*

DE BENEDICTIONE ET CORONATIONE REGIS IN CONSORTEM ELECTI.

TITULUS XXII.

I. SUnt quædam Regna, quibus, non extantibus maſculis, feminæ etiam ſuccedunt: hinc recte præſens ponitur Titulus, in quo ritus deſcribitur, ut nimirum Regina jam pridem veluti Regni domina coronata, quem ſibi conſortem elegerit, in Regem conſecrandum Metropolitano præſentare debet. Satis autem hic fuerit totam Rubricam deſcribere, parumque de ipſa dicere, cum jam in ſuperioribus Commentariis noſtris Rubrica ipſa abunde explicata ſit. Eadem itaque repetere ſupervacaneum hoc loco putamus.

§. I.

Cum autem Regina jampridem ut Regni domina benedicta, & coronata, deinde conſortem ſibi elegerit, quem poſtea ſtatuerit coronari, ad diem ordinatam vocantur omnes Prælati Regni. Parantur duo thalami, atque omnia alia ordinantur, prout ſupra in coronatione Regis poſita ſunt. Die autem ſtatuto, Metropolitano, & Prælatis in Eccleſia conſtitutis, & ſe veſtientibus, Regina reginalibus veſtimentis induta cum corona in capite, & ſceptro in manu, a ſuis aſſociata venit ad Eccleſiam, & aſcendit thalamum ſuum. Illis autem paratis, & ſuo ordine ſedentibus, ut ſupra in coronatione Regis ordinatum eſt, Regina de thalamo ſuo deſcendens cum corona in capite, & ſceptro in manu, venit coram Metropolitano, a quo, facta ei reverentia, petit Regem conſortem ſuum benedici, & coronari ſub his verbis: *Reverendiſſime Pater, poſtulamus, ut conſortem noſtrum a Deo nobis conjunctum benedicere, & corona regali decorari dignemini, ad laudem, & gloriam Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti.* Deinde ad thalamum ſuum reverti-

tur. Interim Rex veſtibus militaribus indutus venit ad Eccleſiam, a ſuis Prælatis domeſticis non paratis, & comitibus, Magnatibus Regni, & aliis aſſociatus. Qui cum venerit prope Presbyterium, duo priores Epiſcopi ex paratis ei obviam veniunt, & cum mitris capita illi aliquantulum inclinantes, ipſum, bireto depoſito, uſque ante Metropolitanum deducunt, coram quo Rex caput inclinans, humilem ei reverentiam exhibet. Qua facta, prior Epiſcoporum deducentium, ſtans detecto capite, verſus ad Metropolitanum, voce intelligibili dicit: *Reverendiſſime Pater, poſtulat Sancta Mater Eccleſia Catholica, ut præſentem egregium militem ad dignitatem regiam ſublevetis.* Et omnia alia ſuo ordine fiunt, prout habetur ſupra ſub prima Rubrica, de benedictione, & coronatione Regis, uſque ad aliam Rubricam, de coronatione Reginæ, quæ hic omittitur, cum ſit prius coronata.

NOTA.

I. Cum vel ex ipſa Rubrica, aperte edoceamur, Ritum qui in præſenti Titulo deſcribitur, in ſuperioribus Titulis fuſe exhiberi, conſulere iccirco ibidem Commentarios noſtros curioſus poterit Lector. Eadem enim repetere fruſtranei erit laboris.

DE BENEDICTIONE NOVI MILITIS

TITULUS XXIII.

I. Miles græce *στρατιώτης*, & *στρατιά* militia, & *στρατεύω* milito dicitur. Olim Manichæi quidem militiam tanquam malam aſpernebantur, omnemque bellum illicitum eſſe cenſebant. Ex Apoſtatis impius Julianus Imperator fuit, qui, ut inſinuat S. Gregorius Nazianzenus Oratione prima in eundem ſub finem, arbitratus fuit, Chriſtianis omnino vetitum eſſe bellum; eumque errorem cum Anabatiſtis tenuit duobus ab hinc ſeculis ſemicatholicus Eraſmus Roteredamus, qui in Annotationibus ad Cap. III. & XXII. Lucæ, & fuſe Chiliade IV. Adagiorum, Centuria prima, id perſuadere conatus eſt, reclamantibus tum divinis Scripturis, tum innumeris Sanctorum Patrum teſtimoniis. Enim vero ut plurima veteris Teſtamenti loca omittam, in novo quidem, Lucæ Cap. III. cum milites rogarent Joannem Baptiſtam, dicentes: *Quid faciemus & nos*, nempe ut faciamus fructus dignos pœnitentiæ, reſpondit ille: *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendiis veſtris.* Quem locum expendens S. Auguſtinus Lib. XXII. contra Fauſtum, Cap. LXXIV. *Non reſpondit eis*, inquit, *Arma abjicite, militiam iſtam deſerite, neminem percutite, vulnerate, proſternite neminem, ſed quia ſciebat, eos, cum hæc militando facerent, non eſſe homicidas, ſed miniſtros legis, & non ultores injuriarum ſuarum, ſed ſalutis publicæ defenſores, reſpondit eis: Neminem concutiatis &c.* Vide plura in Epiſtola L. ejuſdem Auguſtini ad Bonifacium, & in laudato Lib. XXII. contra Fauſtum, Cap. LXXIV.

II. Sed & Chriſtus Dominus Matthæi Cap. VIII. fidem Centurionis militis commendavit, non enim illi militiæ deſertionem imperavit, ut notat ibidem S. Auguſtinus; immo S. Joannes Chryſoſtomus in Homilia contra Judæos, Gentiles, & Hæreticos, de ipſo Centurione agens: *Militiam*, inquit, *prætexis, & dicis: Non poſſum eſſe pius. Centurio nonne miles erat, de quo Jeſus ait; Neque in Iſrael tantam fidem inveni: nihilque nocuit illi militia ſua?* Idem S. Doctor de Cornelio Centurione agens, cujus fit mentio in Actis Apoſtolorum Cap. X. Homilia XXI. in ipſa Acta, hortatur milites, ut in timore, & pietate illum imitentur, ac de juſto lucro eleemoſynas faciant. In Hiſtoria tandem Eccleſiaſtica plurima exempla nos docent, Chriſtianorum militum armis victas urbes, ac hoſtes profligatos, uti videre in Annalibus Cardinalis Baronii. Unde labi omnino videtur Edmundus Martenius, ubi Lib. II. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. XII. ſcribit, benedictionem novi militis in antiquis Pontificalibus libris, quos ſibi ſumma cum diligentia, & magno numero perluſtrare licuit, nuſquam ſe deprehendiſſe, quod ſcilicet Eccleſia abhorreat a ſanguine; & plerique Chriſtianæ pietatis æmuli militam in viro Chriſtiano tamquam rem illicitam ſuſpexerint; id quod ex S. Martini dicto ad Julianum probat ita ajentis; *Chriſti enim ſum miles, pugnare mihi non licet.*

III. Sane fateor, nondum olim inoleviſſe benedicendi novi militis ritum, qui alias jam ante annos DCCC. in Eccleſia obtinuit; quemadmodum & alii ritus, qui poſterioribus ſeculis inſtituti ſunt. Verum in eo hallucinari videtur Martenius, cum ait, ideo non fuiſſe olim in uſu benedictionem novi militis, quod primævi Chriſtiani militiam tamquam rem illicitam judicarent. Quod quidem ex ſuperius traditis falſum omnino eſſe conſtat. Neque enim allatum a Martenio exemplum S. Martini ullum nobis faceſſit negotium; militia etenim, quam ipſe recuſabat, variis idololatriæ periculis plena erat: unde & Valentinianus Senior Auguſtus, uti in filii ejus Oratione funebri teſtatur Sanctus Ambroſius, *Militiam ſub Juliano,*

& tri-

& tribunatûs honores fidei amore contempſit. Factum id etiam tunc a pluribus diſerte ſcribit Theodoretus, aliique Auctores teſtantur. Vide Lupum Tom. XI. *De antiqua diſciplina &c.* Cap. VII.

§. I.

Miles creari, & benedici poteſt quacumque die, loco, & hora, ſed ſi inter Miſſarum ſolemnia creandus eſt, Pontifex in eo habitu, in quo Miſſam celebravit, aut illi interfuit, in faldiſtorio, ante medium Altaris, ſtans, vel ſedens, prout convenit, finita Miſſa id peragit. Si autem extra divina, in ſtola ſupra rochetum, vel ſi ſit regularis ſupra ſuperpelliceum, id facit. Et primo enſem, quem aliquis coram eo genuflexus evaginatum tenet, ſtans detecto capite, benedicit, ſi non ſit benedictus, dicens: ℣. *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*. ℟. *Qui fecit cælum & terram*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*.

Exaudi, quæſumus Domine, preces noſtras, & hunc enſem, quo hic famulus tuus circumcingi deſiderat, majeſtatis tuæ dextera dignare bene ✠ dicere; quatenus eſſe poſſit defenſor Eccleſiarum, viduarum, orphanorum, omniumque Deo ſervientium, contra ſævitiam Paganorum, atque Hæreticorum; aliiſque ſibi inſidiantibus ſit terror, & formido, per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*.
Oremus.

Bene ✠ dic, Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, per invocationem ſancti nominis, & per adventum Jeſu Chriſti filii tui Domini noſtri, & per donum Sancti Spiritus Paracliti, hunc enſem, ut famulus tuus, qui hodierna die eo tua pietate præcingitur, viſibiles inimicos conculcet, victoriaque per omnia potitus, ſemper maneat illæſus. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*.

§. II.

Deinde dicit ſtans, ut prius: *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. Miſericordia mea, & refugium meum, ſuſceptor meus, & liberator meus. Protector meus, & in ipſo ſperavi: qui ſubdit populum meum ſub me. Gloria Patri. Sicut erat &c.* ℣. *Salvum fac ſervum tuum Domine*. ℟. *Deus meus ſperantem in te*. ℣. *Eſto ei Domine turris fortitudinis*. ℟. *A facie inimici*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*.

Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, qui cuncta ſolus ordinas, & recte diſponis, qui ad coercendam malitiam reproborum, & tuendam juſtitiam, uſum gladii in terris hominibus tua ſalubri diſpoſitione permiſiſti, & militarem ordinem ad populi protectionem inſtitui voluiſti, quique per Beatum Joannem militibus ad ſe in deſerto venientibus, ut neminem concuterent, ſed propriis contenti eſſent ſtipendiis, dici feciſti: clementiam tuam, Domine, ſuppliciter exoramus, ut ſicut David puero tuo Goliam ſuperandi largitus es facultatem; & Judam Machabæum de feritate gentium nomen tuum non invocantium triumphare feciſti; ita & huic famulo tuo, qui noviter jugo militiæ colla ſupponit, pietate cæleſti, vires & audaciam ad fidei, & juſtitiæ defenſionem tribuas; & præſtes ei fidei, ſpei, & charitatis augmentum: & da tui timorem pariter, & amorem, humilitatem, perſeverantiam, obedientiam, & patientiam bonam; & cuncta in eo recte diſponas, ut neminem cum gladio iſto, vel alio, injuſte lædat: & omnia cum eo juſta, & recta defendat: & ſicut ipſe de mi-

nori gradu ad novum militiæ promovetur honorem, ita veterem hominem deponens cum actibus ſuis, novum induat hominem; ut te timeat, & recte colat, perfidorum conſortia vitet, & ſuam in proximum charitatem extendat, præpoſito ſuo in omnibus recte obediat, & ſuum in cunctis juſte officium exequatur, Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

Tum enſem aqua benedicta aſpergit. Si autem enſis ſit prius benedictus, omnia prædicta omittuntur.

COMMENTARIUS.

I. Milites creare, & ordinare proprie ad Principes pertinet; qui eos ſolemni cum pompa præcipuis feſtiſque diebus, prælertim vero coronationis ſuæ, cingulo militari donare ſolebant. Enim vero de Joanne Moretonii comite, in Angliæ Regem coronato ita ſcribit Hovedenus: *Eodem die coronationis ſuæ Joannes Rex accinxit Willelmum Mareſcallum gladio comitatus de Striguil, & Gaufridum filium Petri de Efferqui, licet antea vocati eſſent comites, & adminiſtrationem ſuorum comitatuum habuiſſent, tamen non erant accincti gladio comitatus, & ipſi illa die ſervierunt ad menſam Regis accincti gladiis.* Verum ſcitu dignum illud eſt, quod is Joannes antequam Regia corona donaretur, a Rothomagenſi quidem Archiepiſcopo multa cum ſolemnitate, ac pompa gladio accinctus fuit, eodem Hovedeno teſte, qui rem totam ita deſcribit: *Joannes autem Comes Moretonii fuit, in Andegavia apud Bonfort die Paſchæ, quæ* XIV. *Kal. Maji venit. Deinde idem Comes venit Rothomagum, & die Dominica in octavis Paſchæ* VII. *Kal. Maji, feſto S. Marci Evangeliſtæ accinctus eſt gladio Ducatus Normanniæ in Matrici Eccleſia per manum Walteri Rothomagenſis Archiepiſcopi, & prædictus Archiepiſcopus poſuit in capite Ducis circulum aureum, habentem in ſummitate per circuitum roſas aureas, & ipſe Dux coram omni Clero, & Populo juravit ſuper reliquias Sanctorum, & ſuper ſacroſancta Evangelia, quod ipſe Sanctam Eccleſiam, & dignitates illius bona fide, & ſine malo ingenio ſervabit illæſas, & rectam juſtitiam exercebit, & leges iniquas deſtruet, & bonas inſtituet.*

II. Plura hic eſſent notatu digna, ſed cum hæc ſpectare potius videantur modum, ac ritum benedicendi Principem vel Ducem, vel Comitem, notanda ſunt quæ ad noſtram materiam pertinent; & primo quidem hallucinari Martenium, qui Lib. II. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. XII. aſſerere videtur, militum ab Epiſcopis benedictionem non attingere annos ſexcentos, quamvis, ut ait, ſumma cum diligentia, & magno numero Libros mſs. Pontificales perluſtravit. Docet, ideo in antiquis Pontificalibus benedictionem novi Militis minime reperiri, quod Eccleſia a ſanguine abhorreret, & plerique Chriſtianæ pietatis æmuli militiam in viro Chriſtiano tamquam rem illicitam ſuſpicerent. Sed hæc perperam a Martenio aſſeri, jam ſuperius a nobis oſtenſum eſt, egregieque hic etiam demonſtratur ex celebri Ingulfi Angli Scriptoris teſtimonio, qui vivebat anno Domini ML. ut ipſe teſtatur in fine hiſtoriæ ſuæ. Tradit autem Ingulfus, Anglorum fuiſſe conſuetudinem, ut *qui militiæ legitime conſecrandus eſſet, veſpere præcedente die ſuæ conſecrationis, ad Epiſcopum, vel Abbatem, vel Monachum, vel Sacerdotem aliquem contritus, & compunctus de omnibus ſuis peccatis confeſſionem faceret, & abſolutus, orationibus, & devotionibus, & afflictionibus deditus in Eccleſia pernoctaret, in craſtino miſſam auditurus, gladium ſuper Altare offerret, & poſt Evangelium Sacerdos benedictum gladium collo militis cum benedictione imponeret, & communicatus ad eandem Miſſam ſacris Chriſti Myſteriis denuo miles legitimus permaneret.* Ceterum ex ms. Codice Vallicellano ſignato D. S. annorum DCCC. ut recte autumat Vir Clariſs. ac ſacræ profanæque antiquitatis peritiſſimus Joſeph Blanchinus Congregationis Oratorii Presbyter, aperte conſtat quam ſit antiqua benedictio novi Militis, enſiſve quo ipſe noviter accingendus erat. Extant enim in ipſo Codice Vallicelliano fere ad verbum binæ Orationes, *Exaudi quæſumus Domine &c.* & *Benedic Domine &c.* in §. præſenti deſcriptæ, ſed & aliæ etiam, de quibus vide infra in ſequentibus Commentariis, & præſertim in Appendice, in qua integer Ordo afferetur quarto loco.

III. Hinc iterum labitur, & quidem graviſſime vir ceteroqui eruditiſſimus Edmundus Martenius, ubi inquit, quæ in fine Ordinis Romani apud Hitorpium, benedictio novi Militis edita habetur, eam extra ordinem ex recentiori aliquo Codice deſumtam videri; cum ipſæ Orationes quæ in Ordine Romano habentur, eædem fere ſint, ac illæ Vallicellani Codicis annorum DCCC. ut omittam ms. Pontificale Vaticanæ Bibliothecæ Num. 4744. annorum CD. in quo benedictio novi Militis ita deſcribitur: *In benedictione novi Militis hoc modo proceditur. Pontifex enim priuſquam dicat Evangelium, benedicit enſem ejus, dicens:* Oremus: *Exaudi quæſumus Domine, preces noſtras &c.* Tum ſequitur hæc alia benedictio: *Bene ✠ dic Domine Sancte, Pater omnipotens &c.* Ubi nota, conſueviſſe benedici novum Militem antequam Evangelium diceretur: id quod etiam præſcribit Pontificale ms. Guillelmi Durandi a Martenio editum, quod quidem cum illo Vaticanæ Bibliothecæ conſentit, licet in Anglia ex laudato Ingulfi teſtimonio circa annum Chriſti milleſimum, *poſt Evangelium Sacerdos benedictum gladium collo Militis cum benedictione imponeret.*

IV. Extat autem in celeberrima Vaticana Bibliotheca alius ms. Codex Pontificalis Num. 4748. quem puto eſſe annorum circiter quingentorum ad cuius finem deſcriptus eſt Ordo: *Qualiter in Sacroſancta Beati Petri Apoſtolorum Principis Baſilica de Urbe aliquis militetur*, ideſt Miles benedicatur. Sic autem inquit: *Primo Militandus debet in ipſa Baſilica pernoctare, orationibuſque vacare. Mane autem facto, audita Miſſa, Archipresbyter, ſi præſens fuerit, vel prior Canonicorum dictæ Baſilicæ indutus Pluviali, Canoniciſque ceteris ſociatus, & aliis Baſilicæ Clericis, ſine*

nota

nota dicat : ℣. Adjutorium noſtrum in oomine Domini. ℟. Qui feeit cælum, & terram. ℣. Sit Nomen Domini benedictum. ℟. Ex hoc ounc & uſque in ſeculum. ℣. Eſto nobis Domine turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Salvum fac ſervum tuum Domine. ℟. Deus meus ſperantem in te. ℣. Nihil proficiat ioimicus in eo. ℟. Et filius iniquitatis non opponet ſe nocere ei. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et elamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſeum. ℟. Et eum ſpiritu tuo. *Oratio* : Actiones ooſtras quæſumus Domine aſpirando præveni &c. *Alia Oratio* : Prætende Domine famulo tuo N. dexteram cæleſtis auxilii, ut te toto corde perquirat; & quæ digne poſtulat, conſequi mereatur. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum. *Alia Oratio* : Propugnatores tuos aſpice Deus, & ſuper hunc N. famulum tuum bene ✠ dictionis tuæ militiæ virtutis, & gratiæ, dextera tuæ potentiæ munus infunde, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

V. Ergo ex iſto ms. Codice benedicebatur Miles poſt Miſſam, & in ipſa benedictione dicebantur verſiculi, quorum complures una eum ſuis reſponſionibus habentur in §. II. noſtri hodierni Romani Pontificalis. Qund autem ſpectat prolixam illam Orationem in eodem noſtro Pontificali Romano deſcriptam, *Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, qui cuncta ſolus ordinas &c.* fateor me nullibi reperiſſe, niſi in laudato Pontificali Codiee Vatieanæ Bibliothecæ Num. 4744. in Romanis Pontificalibus longe ante Clementem VIII. editis, ac præſertim in Rituali Codice Auguſtini Patricii Libro 1. Sacrarum Cæremoniarum in eo Titulo, qui inſcribitur, *Ordo benedieendi novum Militem*; quem Ordinem puto inſtitutum fuiſſe a Paulo Papa II. eſtque ceteris longe prolixior, continetque varios ritus, quos nos infra ſuis locis deſcribemus.

§. III.

Poſt hæc Pontifex ſedens, accepta mitra, dat enſem nudum novo Militi ante ſe genuflexum in manum dexteram, dicens: *Accipe gladium iſtum in nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti, & utaris eo ad defenſionem tuam, ac ſanctæ Dei Eccleſiæ, & ad confuſionem inimicorum crucis Chriſti, ac Fidei Chriſtianæ; & quantum humana fragilitas permiſerit, cum eo neminem injuſte lædas: quod ipſe præſtare dignetur, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus, per omnia ſecula ſeculorum.* ℟. *Amen.*

§. IV.

Deinde enſis in vaginam reponitur, & Pontifex cingit Militem novum enſe, dicens: *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime; & attende, quod Sancti non in gladio, ſed per Fidem vicerunt Regna.*

COMMENTARIUS.

I. EXtat hie ritus tradendi gladium novo Militi in Codice Vatieanæ Bibliothecæ Numero 4744. in Pontifieali Guillelmi Duranti, & in laudato Rituali Auguſtini Patricii. In Ordine Romano apud Hitorpium hæc exhibetur formula, ubi Epiſcopus novum Militem accingit gladio: *Aeeipe hunc gladium cum Dei benedictione tibi collatum, in quo per virtutem Spiritus Sancti reſiſtere, & ejicere valeas omnes inimicos tuos, & cunctos Sanctæ Dei Eccleſiæ adverſarios, adjuvante Domino noſtro Jeſu Chriſto. Qui cum Deo.* Huue enſem quo Miles accingebatur, ab ipſomet Altari ſumebat Pontifex, ponebatque illum in dextera manu ipſius, ex præſcripto ms. Pontificalis Vaticanæ Bibliothecæ Num. 4744. & Guillelmi Durandi. Imponebatur autem Militi enſis, præſtito prius ab ipſo Milite juramento de defendenda Eccleſia, viduiſque, pupillis, ac orphanis; ad quem ritum alludens Joannes Sareſberienſis Lib. VI. *Policratici*, Cap. x. inquit: *Inolevit conſuetudo ſolemnis, ut eo die, quo quiſque militari cingulo decoratur, Eccleſiam ſolemniter adeat, gladioque ſuper Altare poſito, & oblato, quaſi celebri profeſſione facta, ſe ipſum obſequio Altaris devoveat, & gladii, ideſt, officii ſui jugem Deo ſpondeat famulatum.* Quæ ipſiſſima verba deſcripſerunt Helinandus Sermone III. in Feſto Omnium Sanctorum, Vineentius Belluacenſis Libro XXIX. Cap. CXXXI. Nicolaus Uptonus Libro I. *De militari cingulo*, Cap. XIV. & Petrus Bleſenſis, qui io Epiſtola XCIV. ita ſeribit: *Sed & hodie tyrones enſes ſuos reeipiunt de Altari, ut profiteantur, ſe filios Eccleſiæ, atque ad honorem Sacerdotii, ad tuitionem pauperum, ad vindictam maleſactorum, & Patriæ liberationem, gladium accepiſſe.* Gladius quippe, quo accingebatur novus miles, præcipuum fuit ſemper militaris ordinis argumentum.

II. Iis quæ diximus ex laudatis Auctoribus mirifice quidem ſuffragatur ritus in ms. Pontificali Codice Vaticanæ Bibliothecæ Num. 4748. deſeriptus, ubi hæc habet: *Deinde ſpondeat ſuo ſacramento militandus in manibus dicti Domini Archipresbyteri, vel Prioris dictæ Baſilicæ, omnium aliarum Eccleſiarum, viduarum, pupillorum, & orphanorum eſſe defenſor, atque in neceſſitatibus propugnator, & virilis adjutor. Quo facto, procedant ad Altare majus, vel ſi maluerit ex devotione ad Altare confeſſionis Beati Petri Apoſtoli: in quo altari ejuſdem evaginatum* (gladium) *reperiant,*

riant, quem Dominus Arebipreſbyter ſi voluerit, vel dictus Prior eidem jam Militi donet, dicens: Accipe gladium deſuper Beati Petri corpore ſumptum per noſtras manus licet indignas, vice tamen, & auctoritate Apoſtolorum conſecratas militariter tibi conceſſum, noſtræque bene ✠ dictionis officio in defenſionem hujus univerſalis Eccleſiæ divinitus ordinatum, ad vindictam malorum, laudem vero bonorum. Et memor eſto, de quo Pſalmiſta prophetavit, dicens: *Accingere gladio tuo circa femur tuum potentiſſime*; ut in hoc per eundem vim æquitatis exerceas, molem iniquitatis potenter deſtruas, & ſanctam Dei Eccleſiam, ejuſque fideles propugnes, ac protegas, nec minus ſub fide falſos, quam Chriſtiani nominis hoſtes execres, & diſpergas; viduas, ut pollicitus es, & pupillos, & orfanos clementer adjuves, & defendas, deſolata reſtaures, reſtaurata conſerves, ulciſcaris injuſta, confirmes bene diſpoſita; quatenus in hæc agenda, virtutum triumpho, glorioſus juſtitiæ cultor egregius cum mundi Salvatore, cujus typum geris in nomine merearis ſine fine regnare. Qui cum Deo Patre. Mox addit laudatus Codex id quod in §. IV. ex hodierno noſtro Romano Pontificali præſcriptum eſt, ut ſcilicet accingat Militi enſem dicens: *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime: & attende, quia Sancti non in gladio, ſed per fidem vicerunt Regna.* Pontificale ms. Vaticanæ Bibliothecæ Num. 4744. & Guillelmi Durandi diſerte mandant, ut poſt prolatam tradendi enſis formulam *enſe in vagina repoſito* accingat Pontifex militem, dicens: *Accingere gladio tuo &c.*

III. Notatu inſuper dignum & illud eſt, quod docet in hiſtoria ſua Ingulfus, gladium quidem ſuper Altare obtuliſſe Militem, ejuſque collo poſt Euangelium a Sacerdote cum benedictione fuiſſe impoſitum: *Anglorum erat conſuetudo, quod qui militiæ legitime conſecrandus eſſet...... Miſſam auditurus gladium ſuper Altare offerret, & poſt Euangelium Sacerdos benedictum gladium collo militis cum benedictione imponeret &c.* Idipſum fere legere eſt apud Joannem Sariſberienſem Lib. VI. *Policratici*, Cap. X. ubi etiam rationem innuit, cur gladius ipſe ſuper Altari poneretur: *Inolevit*, inquit, *conſuetudo ſolemnis, ut ea die qua quiſque militari cingulo decoratur, Eccleſiam ſolemniter adeat, gladioque ſuper Altare poſito, & oblato, quaſi celebri profeſſione facta, ſeipſum obſequio Altaris devoveat, & gladii, ideſt, officii ſui jugem Deo ſpondeat famulatum.* Quæ quidem ipſiſſima verba deſcripſerunt Helinandus Sermone III. in Feſtum Omnium Sanctorum, Vincentius Beluacenſis Lib. XXIX. Cap. CXXXI. & Nicolaus Uptonus Lib. I. *De militari officio*, Cap. XIV. & alii complures, inter quos Petrus Bleſenſis Epiſtola XCIV. hanc ejus ritus rationem docet: *Sed & hodie tirones enſes ſuos recipiunt de altari, ut profiteantur ſe filios Eccleſiæ, atque ad honorem Sacerdotii, ad tuitionem pauperum, ad vindictam malefactorum, & patriæ liberationem, gladium accepiſſe.* Id quod ſuperius etiam dictum eſt.

§. V.

Enſe igitur accinctus Miles novus ſurgit, & enſem de vagina educit, & evaginatum ter viriliter vibrat, & ſuper brachium ſiniſtrum tergit, & in vaginam reponit. Tum Pontifex dat novo Militi oſculum pacis, dicens: *Pax tecum.* Et iterum enſem evaginatum in dexteram accipiens, Militem novum ante ſe genuflexum cum ipſo enſe evaginato ter ſuper ſcapulas leviter percutit, interim ſemel tantum dicens: *Eſto miles pacificus, ſtrenuus, fidelis, & Deo devotus.*

COMMENTARIUS.

I. UBi enſe Miles fuerat accinctus, ex præſcripto antiqui Romani Ordinis apud Hitorpium, Clerici has Antiphonas decantabant: *Specioſus forma præ filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis.* ℣. *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime*, cum *Gloria*. Antiphona: *Specie tua, & pulchritudine tua intende proſpere procede, & regna*; cum Pſalmo: *Propter veritatem, & manſuetudinem, & juſtitiam deducet te mirabiliter dextera tua. Sagittæ tuæ acutæ, populi ſub te cadent*; cum *Gloria*, & repetitione Antiphonæ: *Specie tua*. Tum hæc Oratio ſequebatur: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui famulum tuum N. eminenti mucrone circumcingi voluiſti. Fac illum contra cuncta adverſantia ita cæleſtibus armari præſidiis; quo hic & in ævum nullis tempeſtatibus bellorum turbetur, nec inimicorum hominum inſidiis terreatur. Per.* Ex ipſo Romano Ordine tradebat Epiſcopus novo Militi ſcutum, quod prius quidem benedicebat, & poſt ipſius traditionem, orationem ad Deum fundebat, ut per merita Sanctorum Martyrum, & Militum, Mauritii, Sebaſtiani, Georgii, Militi novo victoriam de hoſtibus ſuis præſtaret.

II. At vero ne alios ritus quæramus, conſentiunt noſtræ Rubricæ tum ms. Pontificale Guillelmi Durandi, tum illud Vaticanæ Bibliothecæ, Num. 4744. ut mox enſe novus miles accinctus, illum de vagina educat, & evaginatum ter in manu viriliter vibret, & eo ſuper brachium terſo, mox in vaginam reponat. Id quod etiam tradit Auguſtinus Patricius Lib. I. Sacrarum Cæremoniarum, ubi adjungit, dari deinde a Pontifice novo Militi oſculum pacis, ſub iis verbis, *Pax tibi.* Dari ipſi Militi oſculum pacis, antiquus ritus eſt, quippe cujus meminere laudati Libri Pontificales annorum CD. *Dat illi*, inquiunt, *oſculum pacis dicens*: Eſto Miles pacificus, ſtrenuus, fidelis, & Deo devotus. Aliud ms. Pontificale Vaticanæ Bibliothecæ, ſignatum Num. 4748. annorum D. ſub hac forma præſcribit dandum ab Archipreſbytero, vel Priore Canonicorum Baſilicæ Vaticanæ novo Militi pacis oſculum: *Vade, & age ut bonus miles*

Chri-

Chriſti, Beatique Petri cæleſtis Regni clavigeri. ℟. *Amen*. Quod demum ſub deſcripta in noſtro hoc §. verborum formula, *Eſto miles pacificus &c.* Pontifex accipiens Militis enſem nudum leviter ter ipſum percutiat ſuper ſcapulas, edicit in memorato Sacrarum Cæremoniarum Libro Auguſtinus Patricius.

III. Sciendum denique, alapam militarem dici quidem a Scriptoribus Latinis medii ævi ictum, qui tyronis ad Militarem dignitatem promovendi collo, aut humeris, coſe, vel gladio, quo miles fiebat, infligebatur: *Plerique milites moderni temporis patrimoniis intendentes, omiſſis ſumptuoſis ſolemnitatibus, ſaltem per infractum colaphum, Militarem conſequuntur dignitatem.* Verba ſunt Magni Chronici Belgici anno MCCXLVII. Apud Lambertum Ardenſem expreſſe dicitur in novi Militis inauguratione, inter alios ritus alapam collo ejus fuiſſe inflictam. *Eidem comiti in ſignum militiæ gladium lateri, & calcaria ſui militis aptavit, & alapam collo ejus inflixit.* Id quod alio etiam loco Auctor ipſe repetit. Agit & de hujuſmodi alapa inter alios Auctores Joannes de Beka in Ottone III. Epiſcopo Trajectenſi, ubi refert militarem inaugurationem Willelmi Comitis Hollandiæ, in Regem Romanorum electi, qui a Bohemiæ Rege in Æde Colonienſis Urbis præcipua militari cingulo accinctus eſt anno MCCXLVII. *Illis itaque dictis, Rex Bohemiæ grandem dedit ictum in collo Tyronis, ita dicens*: Ad honorem Dei omnipotentis te militem ordino, ac in noſtro Collegio te grataanter accipio, ſed memento quoniam Salvator mundi coram Anna Pontifice pro te colaphizatus, & illuſus coram Pilato Præſide, & flagellis cæſus, ac ſpinis coronatus, coram Hærode Rege veſtitus chlamide, & coram omni populo nudus, & vulneratus in cruce ſuſpenſus eſt, cujus opprobria meminiſſe te ſuadeo, cujus crucem acceptare te conſulo, cujus etiam mortem ulciſci te moneo. Porro alia eſt formula, quam legimus in Hiſtoria Cortuſiorum Lib. XI. Cap. II. *Imperator ..... ſedens in equo fecit* (Franciſcum de Carraria) *Militem, & cum palma eum percutiens ſuper collum, ait*: Eſto bonus miles, & fidelis imperii. Affert & alia hanc in rem veterum loca Carolus Dufreſne in ſuo Lexico verbo *Alapa militaris*; ex iiſque colligit, erraſſe Ducheſnium in Notis ad Alanum Chart. & Lib. II. *Hiſtoriæ Guin*. Cap. VI. qui putavit, ejuſmodi alapas militares manu, non gladio in collum tyronis impactas.

§. VI.

Deinde repoſito enſe in vaginam, Pontifex manu dextera dat novo Militi leviter alapam, dicens: *Exciteris a ſomno malitiæ, & vigila in fide Chriſti, & fama laudabili.* Et Milites aſtantes imponunt novo Militi calcaria; & Pontifex ſedens, dicit Antiphonam: *Specioſus forma præ filiis hominum, accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime.* Surgit Pontifex, & verſus ad novum Militem ſtans, & detecto ~~capite, dicit: ℣. *Dominus vobiſcum*~~. ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* *Oremus.*

Omnipotens, ſempiterne Deus, ſuper hunc famulum tuum, qui hoc eminenti mucrone circumcingi deſiderat, gratiam tuæ bene ✠ dictionis infunde: & eum dexteræ tuæ virtute fretum fac contra cuncta adverſantia cæleſtibus armari præſidiis, quo nullis in hoc ſeculo tempeſtatibus bellorum turbetur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

§. VII.

His dictis, novus Miles oſculatur manum Pontificis, & depoſitis enſe, & calcaribus, vadit in pace.

COMMENTARIUS.

I. ETſi nihil de ritu in §. VI. deſcripto extat in Ordine Romano apud Hitorpium, habetur tamen in laudato ms. Pontificali Guillelmi Durandi, & Vaticanæ Bibliothecæ, Numero 4744. in quibus ita legimus: *Et mox dat* (Pontifex) *ſibi* (ideſt Militi) *alapam leviter, dicens*: Exciteris a ſomno malitiæ &c. *Tunc nobiles aſtantes imponunt ſibi* (ideſt militi) *calcaria, ubi hoc fieri mos eſt, & cantatur Antiphona*: Specioſus forma &c. *Deinde dicit Pontifex*: Oremus. Omnipotens ſempiterne Deus hunc famulum tuum N. &c. Ex præſcripto alterius ms. Pontificalis Vaticanæ, Bibliothecæ, ubi nulla de danda Militi alapa habetur mentio, recipiebat quidem ipſe novus Miles de manu alicujus antiqui Militis aſtantis calcaria deaurata ſuper gradus dictæ Baſilicæ Sancti Petri.

II. Propria fuiſſe militum calcaria aurea, ſeu deaurata, eorumque pedibus aptari conſueviſſe, cum armis accingebantur, docent paſſim Latini Scriptores. Joannes Monachus Majoris-Monaſterii de Gaufridi Ducis Normanniæ Militia agens, *Calcaribus*, inquit, *aureis pedes ejus adſtricti ſunt*. In Hiſtoria Caroli VI. de Ludovici II. Regis Siciliæ, & Caroli Fratris Militiis, dicitur, quod *eos accingit baltheo militari, & per Dominum de Chauvigniaco calcaribus deauratis juſſit Rex Carolus inſigniri*. Ita fuiſſe veterum Francorum calcaria, Auctor eſt Joannes Puricellus in Monumentis Ambro-

broſianæ Mediolanenſis Baſilicæ, Pag. 71. ubi tumulum detectum, & apertum Bernardi Regis Italiæ, Pipini filii deſcribit. Denique quod calcaria amputari ſolerent Militibus, quum ipſi degradabantur, teſtis eſt Thomas Walſinghamus ubi agit de Andrea de Harcley Comite Carlilenſi exauctorato, & propter læſæ Majeſtatis crimen ſuſpenſo: *Nempe primo degradatus eſt, amputatis ſecuri ad talos ſuos calcaribus, & ſic viciſſim diſcinctus eſt baltheo Militari*.

III. Jam non deſunt apud veteres Scriptores tum Profanos, tum etiam Eccleſiaſticos teſtimonia luculentiſſima, quæ nos condocent, creatos olim fuiſſe ſolemni cum pompa, ac variis ritibus Milites a Principibus Laicis, ut videre eſt in Hiſtoria Anglicana Matthæi Pariſii; quamquam ex ſuperius enarratis conſtet conſueviſſe antiquitus Epiſcopos creare Milites juxta ritus in Pontificalibus Libris præſcriptos; ſive potius creatos dumtaxat benedicere, ac benedictos armis induere. Erat quippe hæc creatio actus mixti fori, fierique debebat ab utraque poteſtate; ideoque aliquando Epiſcopo, aliquando Principi ea creatio adſcribi ſolet. De S. Lanfranco Cantuarienſi Archiepiſcopo ſcribit Lib. II. Cap. VIII. Henricus Cnyghtonus: *Gulielmus Rufus coronatus eſt in Regem ab Archiepiſcopo Lanfranco, qui eum nutriverat, ac militem fecerat*. Quod ipſum affirmat Matthæus Pariſius ad annum MLXXXVII. Ceterum, ut alia exempla omittam, Oratio ſuperius in §. VI. deſcripta, antiqua profecto eſt, legiturque contractius in ms. Codice Vallicelliano, ut minimum annorum DCCC. hunc in modum: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui famulum tuum N. eminenti mucrone circumcingi juſſiſti: fac illum contra cuncta adverſantia ita cæleſtibus armari, quo nullus hic, & in ævum tempeſtatibus bellorum turbetur*.

IV. Duo hic inſuper notanda ſuperſunt: unum ex ms. Pontificali Vaticanæ Bibliothecæ Numero 4744. alterum vero ex ejuſdem Bibliothecæ Pontificali ms. Num. 4748. In primo dicitur dandum novo Militi vexillum, *ubi hoc fieri mos eſt*; de quo ritu vide in Appendice ad hunc Titulum. Et noſtro Tomo II. Commentariorum in Partem II. hujus Romani Pontificalis, Tit. ultimo, *De benedictione, & traditione Vexilli bellici*. In altero autem præſcribitur, quod ſi miles benedicendus *fuerit Romanus*, *juxta morem Patriæ, ante omnia debet de aqua roſacea nudus lavari, & in lecto ſtrato nudus prius quieſcere, veſtiri deinde aureis veſtimentis variis foderatis, deinde vigilare in Eccleſia, & orare, & de mane cetera fieri, quæ ſupra ſunt dicta*. Sed de hoc ritu vide in ſequenti Appendice, Ordine II.

APPENDIX

In qua tres mſs. Ordines referuntur ad benedicendum novum Militem.

ORDO I.

Ex ms. Pontificali Vaticano Num. 4744.

De benedictione novi Militis. Rubrica.

IN benedictione novi Militis hoc modo proceditur, Pontifex enim priuſquam dicat Euangelium, benedicit enſem ejus dicens: *Oremus*. Benedictio enſis: *Exaudi quæſumus Domine preces noſtras, & hunc enſem quo hic famulus tuus circumcingi deſiderat, majeſtatis tuæ dextera dignare bene ✠ dicere, quatenus eſſe poſſit defenſio Eccleſiarum, viduarum, orphanorum, omniumque Deo ſervientium contra ſævitiam paganorum, aliiſque ſibi inſidiantibus ſit terror & formido, præſtans ei æquæ perſecutionis, & juſtæ defenſionis effectum. Per Dominum noſtrum*. ℟. *Amen*.

Alia benedictio.

Bene ✠ dic, Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus per invocationem tui Sanctiſſimi nominis, & per adventum Chriſti filii tui Domini noſtri, & per donum Spiritus Sancti Paracliti, hunc enſem, ut hic famulus tuus, qui hodierna die hoc tua concedente pietate præcingitur inviſibiles (a) *inimicos ſub pedibus conculcet, victoriaque per omnia potitus, ſemper maneat illæſus. Per Dominum &c.* ℟. *Amen*.

Poſſent etiam hic dici aliæ benedictiones armorum quas require infra ſub benedictione armorum (b) ad Cartas 52.

Armis itaque benedictis priuſquam cingat illi enſem, præmittens Pſalmum *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium*; & dictis tribus vicibus Verſibus cum *Gloria Patri*, dicit: *Salvum fac ſervum tuum*. ℟. *Deus meus ſperantem in te*. ℣. *Eſto ei Domine turris fortitudinis*. ℟. *A facie inimici*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*.

Domine Sancte Pater omnipotens &c.

Poſt hæc Pontifex enſem nudum ſumit de altari, & ponit illum in dextera manu militis dicens: *Accipe gladium iſtum in nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti, ut utaris eo ad defenſionem tuam, & Sanctæ Eccleſiæ Dei, & ad confuſionem inimicorum Crucis Chriſti, & Fidei Chriſtianæ, & coronæ Regni Franciæ, vel talis, & quantum humana fragilitas tibi permiſerit, cum eo nemine injuſte lædas. Quod ipſe præſtare dignetur, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit, & re-*

(a) Puto mendum irrepſiſſe, cum omnino dici debeat *viſibiles*.

(b) De benedictione armorum ad Cartas 52. Rubrica hæc eſt: Armorum benedictio fit hoc modo: ℣. *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*. ℟. *Qui fecit cælum & terram*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oratio*. *Oremus*. *Benedictio Dei Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti ſit ſuper hæc arma, & ſuper induentes ea, quibus ad tuendam juſtitiam induantur; rogantes te Domine Deus, ut illum protegas, & defendas. Qui vivis*. ℟. *Amen*. *Oremus*. *Deus omnipotens, in cujus manu victoria plena conſiſtit, quique etiam David ad expugnandum rebellem Goliam vires mirabiles tribuiſti: Clementiam tuam humili prece depoſcimus, ut hæc arma almifica pietate bene ✠ dicere digneris; & concede famulo tuo S. geſtare cupienti, ut ad munimen, ac defenſionem Sanctæ matris Eccleſiæ, pupillorum, & viduarum contra viſibilium, & inviſibilium hoſtium impugnationem, ipſis libere, & victorioſiſſime utantur*. *Per Chriſtum*. ℟. *Amen*. *De benedictione enſis*. Rubrica. *Bene ✠ dicere digneris quæſumus Domine enſem iſtum, & hunc famulum tuum, qui eum te inſpiciente ſuſcipere deſiderat, pietatis tuæ cuſtodia muniat, & illæſum cuſtodiat*. *Per Chriſtum*. ℟. *Amen*.

Digitized by Google

& regnat per omnia ſecula ſeculorum. ℞. *Amen*.

Deinde enſe in vagina poſito cingit illi enſem cum vagina, dicens: *Accingere gladio ſuo ſuper femur tuum potentiſſime in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti; & attende, quod Sancti non in gladio, ſed per fidem vicerunt Regna*.

Enſe igitur accincto Miles novus illum de vagina educit, & evaginatum ter in manu viriliter vibrat, & eo ſuper brachium terſo, mox in vaginam reponit. Quo facto inſigniens eum charactere militari, dat ei obſculum, dicens: *Eſto miles pacificus, ſtrenuus, fidelis, & Deo devotus*. Et mox dat ſibi alapam leviter dicens: *Exciteris a ſompno malitiæ, & vigila in fide Chriſti, & fama laudabili*. ℞. *Amen*.

Tunc nobiles adſtantes imponunt ſibi calcaria, ubi hoc fieri mos eſt, & cantatur Antiphona: *Specioſus forma præ filiis hominum. Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime*. Deinde dicit Pontifex: *Oremus: Omnipotens ſempiterne Deus ſuper hunc famulum tuum &c.* ut in noſtro Pontificali.

Ultimo dat illi vexillum, ubi hoc fieri mos eſt. Cujus vexilli (*a*) benedictionem require ſub benedictione armorum ad Cartas LII.

ORDO II.

Ex ms. Pontificali Codice Vaticano Num. 4748. ad finem.

Ordo qualiter in Sacroſancta Beati Petri Apoſtolorum Principis Baſilica de Urbe aliquis militetur.

Primo militandus debet in ipſa Baſilica pernoctare, orationibuſque vacare in aliqua Capellarum, quam duxit eligendo. Mane autem facto, audita Miſſa Archipresbyter, ſi præſens fuerit, vel prior Canonicorum dictæ Baſilicæ indutus Pluviali, Canonicisque ceteris ſociatus, & aliis Baſilicæ Clericis ſine nota dicat: ℣. *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*. ℞. *Qui fecit cælum & terram*. ℣. *Sit nomen Domini benedictum*. ℞. *Ex hoc nunc & uſque in ſeculum*. ℣. *Eſto nobis Domine turris fortitudinis*. ℞. *A facie inimici*. ℣. *Salvum fac ſervum tuum Domine*. ℞. *Deus meus ſperantem in te*. ℣. *Nihil proficiat inimicus in eo*. ℞. *Et filius iniquitatis non apponat ſe nocere ei*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℞. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℞. *Et cum ſpiritu tuo*. Oratio. *Actiones noſtros quæſumus Domine adſpirando præveni &c.* Alia Oratio: *Prætende Domine famulo tuo N. dexteram cæleſtis auxilii, ut te toto corde perquirat, & quæ digne poſtulat, conſequi mereatur. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum; qui tecum*. Alia Oratio: *Propugnatorem tuos aſpice Deus, & ſuper hunc N. famulum tuum bene ✠ dictionis tuæ militiæ virtutis, & gratiæ, dextero tuæ potentiæ munus infunde. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum*.

Et deinde dictus Dominus Archipresbyter, vel Prior Canonicorum dicto militando alapam, vel collatam dat: quo facto dicat ſuper eum Orationem: *Deus qui fidelibus tuis de cælo victoriam præſtitiſti; concede quæſumus huic N. famulo tuo, & omnibus tua bella gerentibus, in potentia noſtræ virtute inviſibilium hoſtium ſuperare nequitiam, & viſibilium proterviam conculcare; ut utrumque ſuperbia perfugato, Eccleſia tua unitatis, & pacis gaudio perfruatur. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum*.

Deinde ſpondeat ſuo Sacramento militandus in manibus dicti Domini Archipresbyteri, vel Prioris dictæ Baſilicæ omnium aliarum Eccleſiarum, viduarum, pupillorum, & orfanorum eſſe defenſor, atque in neceſſitatibus propugnator, & virilis adjutor. Quo facto procedant ad Altare majus, vel ſi maluerit, ex devotione ad Altare Confeſſionis Beati Petri Apoſtoli. In quo Altari ejuſdem evaginatum (*b*) reperiant, quem Dominus Archipresbyter ſi voluerit, vel dictus Prior eidem jam militi donet dicens.

Accipe gladium deſuper Beati Petri corpore ſumptum per noſtras manus licet indignos, vice tamen, & auctoritate Apoſtolorum conſecratas militariter tibi conceſſum, noſtræque bene ✠ dictionis officio in defenſionem hujus univerſalis Eccleſiæ divinitus ordinatum, ad vindictam malorum, laudem vero bonorum. Et memor eſto de quo Pſalmiſta prophetavit, dicens: Accingere gladio tuo circa femur tuum potentiſſime, ut in hoc per eundem vim æquitatis exerceas, molem iniquitatis potenter deſtruas, & Sanctam Dei Eccleſiam, ejuſque fideles propugnes, ac protegas, nec minus ſub fide falſos, quam Chriſtiani nominis hoſtes execres, & diſpergas; viduas, ut pollicitus es, & pupillos, & orfanos clementer adjuves, & defendas, deſolata reſtaures, reſtaurata conſerves, ulciſcaris injuſta, confirmes benediſpoſita; quatenus in hæc agenda, virtutum triumpho, glorioſus juſtitiæ cultor egregius cum mundi Salvatore, cujus typum geris in nomine mereraris ſine fine regnare. Qui cum Deo Patre.

Accingitque illi enſem, dicens: *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime, & attende quia ſancti non in gladio, ſed per fidem vicerunt Regna*.

Tandem Dominus Archipresbyter, vel Prior Canonicorum dictæ Baſilicæ dat ſibi oſculum pacis, dicens: *Vade & age, ut bonus miles Chriſti, beatique Petri, cæleſtis Regni Clavigeri*. ℞. *Amen*.

Factaque reverentia ad Altare, prædictiſque Dominis Archipresbytero, Priori, & Canonicis honorabili ſua comitatus, & ſtipatus ſocietate, oblatione facta, ad propria revertatur; prius tamen receptis de manu alicujus antiqui Militis aſtantis calcaribus deauratis ſuper gradus dictæ Baſilicæ Sancti Petri.

Si vero fuerit Romanus, qui fuerit militandus juxta

(*a*) De benedictione Vexilli bellici in ea pagina hanc ſtatim legimus Orationem: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui es cunctorum benedictio, & triumphantium fortitudo, reſpice propitius ad preces humilitatis noſtræ, & hoc vexillum, quod bellico uſui præparatum eſt, cæleſti bene ✠ dictione ſancti ✠ fica, ut contra adverſarios, & rebelles nationes ſit validum tuoque munimine circumtectum; ſitque inimici Chriſtiani populi terribile, atque in te credentibus ſolidamentum, & victoriæ certa fiducia. Tu es Deus, qui conteris bella, & cæleſtis præſidii ſperantibus in te præſtas auxilium. Per Dominum*. ℞. *Amen*. Ultimo aſpergat eum cum aqua benedicta. In traditione vero vexilli ita dicat: *Accipe vexillum cæleſti benedictione ſanctificatum, ſitque inimicis populi Chriſtiani terribile. Det tibi Dominus gratiam, ut ad ipſius nomen, & honorem cum illo hoſtium cuneo potenter penetrare valeas incolumis, & ſecurus*. ℞. *Amen*. Tradendo autem illud Vexillum, fert ei obſculum pacis. (*b*) Puto deeſſe *gladium*.

juxta morem patriæ ante omnia (*a*) debet de aqua (*b*) roſacea nudus (*c*) lavari, & in lecto ſtrato nudus prius quieſcere, veſtiri, deinde aureis veſtimentis variis ſoderatis, deinde vigilare in Eccleſia, & orare, & de mane cætera fieri quæ ſupra ſunt dicta.

ORDO III.

Ex magno Belgii Chronico deſcriptus, in quo ritus narratur, quo Wilhelmus Hollandiæ Comes electus in Imperatorem fuit, & in militem ordinatus.

ELectus vigeſimum agens annum adhuc fuit imberbis, robore decorus, cute candidus, crine nigerrimus, ſtatura procerus, ac in corporis diſpoſitione collaudandus. Sed quoniam idem adoleſcens, electionis ſuæ tempore fuit Armiger, cum feſtinatione præparata ſunt omnia, quæcumque fuerunt neceſſaria, ut ſecundum ritum Chriſticolarum Imperatorum miles fieret, antequam Aquiſgrani Diadema Regni ſuſciperet. Verum quia plerique Milites moderni temporis, patrimoniis intendentes, omiſſis ſumptuoſis ſolemnitatibus, ſaltem per impactum colaphum conſequuntur militarem dignitatem, ideoque multi Regulam ejuſdem Ordinis ignorantes, debite militare neſciunt, viſum nobis fuit in præſenti Chronographia paulo fuſius annotare quem in modum hic Wilhelmus ſecundum chriſtianam inſtitutionem Miles effectus, & Regulam Militaris Ordinis cum ſumma feſtivitate profeſſus ſit, ut ex eo diſcant moderni Milites, cujuſmodi juſtum in ordine ſuo ſuſceperint, aut certe quale votum in profeſſione ſuæ Regulæ emiſerint. Itaque præparatis in Eccleſia Colonienſi omnibus, poſt Euangelium ſolemnis Miſſæ, prædictus Wilhelmus Armiger coram Cardinale Legato productus eſt per Regem Bohemiæ, dicentem in hunc modum: *Veſtræ Reverentiæ, Pater Almiflue, præſentamus hunc electum Armigerum, devotiſſime ſupplicantes, ut veſtra Paternitas votivam ejus profeſſionem ſuſcipiat, quo militari noſtro Collegio digne adſcribi poſſit*. Dominus autem Cardinalis in Pontificalibus aſſiſtens ornamentis, eidem Armigero dixit, ſecundum Etymologiam ejuſdem nominis, quod eſt miles; *Oportet unumquemque militare volentem eſſe magnanimum, ingenuum, largifluum, egregium, & ſtrenuum: magnanimum quidem in adverſitate; ingenuum in conſanguinitate; largifluum in honeſtate; egregium in curialitate; & ſtrenuum in virili probitate. Sed antequam votum tuæ profeſſionis facias, cum matura deliberatione jugum regulæ prius audias. Iſta itaque Regula eſt Militaris Ordinis, in primis cum devota recordatione Dominicæ Paſſionis Miſſam quotidie audire. Pro fide catholica corpus audacter exponere. Sanctam Eccleſiam cum Miniſtris ejus a quibuſcumque graſſatoribus liberare. Viduas, pupillos, & orphanos in eorum neceſſitate protegere. Injuſta bella vitare. Iniqua ſtipendia renuere. Pro liberatione cujuslibet innocentis duellum inire. Tyrocinia non niſi cauſa militaris exercitii frequentare. Romanorum Imperatori, ſeu ejus Patricio reverenter in temporalibus obedire. Rempublicam illibatam in vigore ſuo permittere. Bona feudalia Regni, vel Imperii nequaquam alienare. Ac irreprehenſibiliter apud Deum, ac homines in hoc Mundo vivere. Hæc ſtatuta militaris Regulæ ſi devote cuſtodieris, & pro virili diligenter adimpleveris, ſcias temporalem te honorem in terris, & poſt hanc vitam requiem æternam in Cælis mereri*. Quibus expletis, Dominus Cardinalis, conjunctas manus ejuſdem Tyronis clauſit in Miſſali ſupra lectum Euangelium, ita dicens: *Vis ergo Militarem Ordinem devote in Domino ſuſcipere, & Regulam tibi verbotenus explicatam, quantum potes perficere?* Cui reſpondit Armiger: *Volo*. Et tum Dominus Cardinalis ſubſequentem profeſſionem Armigero dedit, quam idem Armiger palam omnibus in hunc modum legit: *Ego Wilhelmus Comes Hollandiæ, Militiæ Princeps, Sacrique Imperii Vaſallus liber, jurando profiteor militaris Regulæ obſervantiam in præſentia Domini mei Petri, ad Velum Aureum Diaconi Cardinalis, & Apoſtolicæ Sedis Legati, per hoc Sacroſanctum Euangelium quod manu tango*. Cui Cardinalis: *Hæc devota profeſſio peccatorum tuorum ſit vera remiſſio. Amen*. Iſtis itaque dictis, Rex Bohemiæ ictum impegit in collum Tyronis ita dicens: *Ad honorem Dei Omnipotentis te in Militem ordino, ac in noſtrum Collegium gratanter accipio. Sed memento, quoniam Salvator Mundi coram Anna Pontifice pro te colaphizatus, & illuſus coram Pilato Præſide, & flagellis cæſus, ac ſpinis coronatus, coram Hærode Rege veſtitus chlamide, & deriſus, & coram omni Populo nudus, & vulneratus in Cruce ſuſpenſus eſt, cujus opprobria meminiſſe te ſuadeo, cujus Crucem acceptare te conſulo, cujus etiam mortem ulciſci te moneo*. Quibus ita ſolemniter adimpletis, novus Tyro poſt dictam Miſſam cum ſtridentibus buccinis, perſtrepentibus tym-

(*a*) Hinc labi videtur Tommaſius dum in Hiſtoria Senenſi de equitibus quos Balneatos vocant, ſermonem inſtituens, præcipuam in ea functione cæremoniam fuiſſe, at finita Miſſa novus Eques in balneo poneretur, cum ex hoc Pontificali contrarium omnino conſtet. (*b*) Aqua roſacea conſueviſſe olim Romæ lavari hunc novum Equitem, & quidem in celebri Cœnobio Aræ Cæli Fratrum Minorum, quos vocant de Obſervantia, teſtatum habemus ex quadam ms. hiſtoria, quæ ſervabatur in Bibliotheca Domini Marchionis Pompei Frangipani. In ea ſiquidem hiſtoria ſcripta circa annum MCCCXXVII. ita inquit Auctor: *Io cominzerajo da lo tempo che Jacovo de Saviello, eſſendo Senatore ſolo per lo Re Ruberto, fo cacciato da Campituoglio da li Sindichi, quali Sindichi fuoro Stefano della Colonna, Signore de Paleſtrina, e Poncello, e Meſſer Orſo Signore de lo Caſtello de Santo Agnilo. Queſti ſe riduſſero nello Aracello, & ſonata la campana fecero adunare lo popolo, & molta cavalleria armata ..... Anche comiazo io da lo tempo, che queſti dui Baroni fuoro fatti Cavalieri per lo popolo de Roma bagnati de acqua roſata per li ventiotto boni homini la Santa Maria de Aracello. L'uno fo chiamato Meſſere Stefano, l'altro Meſſere Napoleone. Granne fo la feſta, granne fo l'onore là in Campituoglio. Ne la piazza de Santa Maria fuoro ſpaeſe teavacche, e paviglioni: la erano tromme, e ciarammelle, e ogni iſtrumento. Videſi rompere de aſte, correre de cavalli, e pettoralli de ſonaglie. Molte erano le bandiere, più erano le reconoſcanze: molta ſe fece feſta: molto le fo fatto onore nella Chieſa de Santa Maria de Aracello*. Refert hoc monumentum totidem verbis Vir clariſſimus Frater Caſimirus Romanus Ordinis FF. Minorum in celebri Opere, quod ita inſcripſit: *Memorie iſtoriche della Chieſa, e Convento di S. Maria in Ara Cæli di Roma*, Cap. xv. §. 115. ubi illud notandum cenſeo, magna cum ſolemnitate celebratam fuiſſe Romæ eam functionem creandi militem, ſeu Equitem balnei. Prolixum ac curioſum legere eſt de ipſa re ritum in quodam Gallico ms. Codice, quem latinitate donavit Amicus noſter Vir Clariſſimus Jacobus Mora Ordinis Prædicatorum, in Univerſitate Toluſana jam Sacræ Theologiæ Profeſſor. (*c*) Plura extant de ea re in hiſtoria tum prophana, tum ſacra, hujuſce moris exempla, quæ ſtudio brevitatis omittimus; lavabatur autem novus miles in balneo, ut eidem ſignificaretur, quod immunis ab omni labe peccati vitam equeſtrem ſuſcipere deberet.

tympanis, & tinnientibus cymbalis contra Filium Regis Bohemiæ tribus vicibus concurrit cum haſtiludio, & exinde cum gladiis enitentibus dimicationis tyrocinium fecit.

NOTA.

MUlta ſunt, quæ in hactenus enarrato Ritu obſervari poſſunt cum eruditiſſimo Chriſtiano Lupo in celebri Diſſertatione, *De antiqua diſciplina Chriſtianæ militiæ*. Cap. VII. Primo, quod antiqui Chriſtianorum Armigeri deſcendant ex antiquis Romanorum Tyronibus. Secundo, quod quis antequam eveheretur in Militem, debebat eſſe promotus in Armigerum. Tertio, quod Militis creatio fuerit functio mixta, partim ad Sacerdotium ſpectans, partim ad Regnum. Quarto, quod fuerit actus multæ ſolemnitatis. Quinto, quod fuerit evectio ad dignitatem, & ſtatum. Sexto, quod fuerit provectio, & votum, & quidem ſolemne per Ecclesiam acceptari ſolitum. Septimo, quod iſtius voti materia, & obligatio fuerint quotidie audire Miſſam, pro fide catholica corpus audacter exponere, & alia ſuperius memorata. Octavo, quod Militis creatio fuerit ſumptuoſa ſolemnitas. Nono, quod inter alios ejus ritus fuerit impactus colaphus propter adductas per Regem Bohemiæ rationes. Decimo, quod quidam ad evitandos ſumptus impetrarint creari Milites per ſolum colaphum. Undecimo, quod iſta creatio fuerit obnoxia incommodis; promittebat ſiquidem novus Miles *pro liberatione cujuslibet innocentis duellum inire*; hoc eſt ex judicis mandato campionem agere, & innocentem divino judicio defendere. Hujuſmodi duellum modus eſt dignus ſciri a Chriſtianis militibus; abſit tamen ut ullatenus faveat hodiernis duelliſtis, contra quos tum Leges Civiles, tum præſertim Eccleſiaſticæ, & noviſſime Patres Concilii Tridentini ſummopere invehuntur, variis contra hujuſmodi homines pœnis conſtitutis.

Porro conſtat ex hactenus dictis hanc creandi Militis formam penitus eſſe ab illa diverſam, quam habet noſtrum hodiernum Pontificale, & antiquus Ordo Romanus. Etenim in hac forma nullum quidem votum emittitur, nulla acceptatur profeſſio, nullum imponitur onus audiendi quotidie Miſſam, nullus colaphus impingitur. Quare hic fuit ſingularis, & proprius mos inclytæ Nationis Germanicæ, ob eximiam pietatem admodum probandus, atque laudandus. Iſtam profeſſionem ait memoratus Lupus ſucceſſiſſe antiquo Militum Sacramento, de quo Petrus Bleſenſis Epiſtola LXXXXV. ad Joannem Archidiaconum, ita ſcripſit: *Militaris hodie diſciplina prorſus evanuit, & ſe in quandam delinquendi libertatem, & ſcurrilitatis ſpeciem deformavit. Olim ſe juramenti vinculo Milites obligabant, quod ſtarent pro Reipublicæ ſtatu, quod in acie non fugerent, & quod vitæ propriæ utilitatem publicam præhaberent. Sed & hodie Tyrones enſes ſuos recipiunt de Altari, ut profiteantur ſe filios Eccleſiæ, atque ad honorem Sacerdotis, ad tuitionem pauperum ad patriæ liberationem, gladium accepiſſe*. Loquitur ex Romano Pontificali, atque ita affirmat, quod etiam per iſtud fieri conſueta Militis creatio non ſit vacua omnis profeſſionis.

Reſtat & illud ſcire, quem magnum Belgii Chronicon appellat Armigerum, vocari ab aliis Scriptoribus Tyronem; erantque olim Armiger, ſeu Tyro, & Miles ſubordinati gradus; prior erat diſpoſitio, ac via ad poſteriorem; uterque autem dari conſuevit per multam ſolemnitatem in Eccleſia Latina, quæ quidem, ut dixi, non ſtatim donavit dignitatem, ac benedictionem Militis, ſed per gradus; primo namque aliquem creabat Armigerum, deinde vero ex Armigero Militem. De Frederico I. ita ſcribit in Sclavorum Chronico Arnoldus Abbas Lubecenſis Lib. III. Cap. XXVII. *Ex abundanti lætitia, quam Dominus Imperator ſub tanta exercitus conceperat multitudine, militiæ ludum gaudens in propria perſona ordinavit, & ſexaginta Juvenes nobiles, qui Armigeri nuncupantur, ad militarem habitum, & cultum militiæ tranſtulit*. Et de Boleslao Bohemorum Duce, ac S. Henrico Imperatore ita inquit in ſexto ſui Chronici Libro Ditmarus Epiſcopus Merſeburgenſis: *In die ſancto* Pentecoſtes *manibus applicatis miles efficitur; & poſt ſacramenta Regi ad Eccleſiam ornato incedenti Armiger habetur*. Nimirum licet eſſet evectus in Militem, non eſt dedignatus Imperatori exhibere Armigeri officium. Plura de Armigeris videri poſſunt apud Carolum Dufreſne in ſuo mediæ, & infimæ Latinitatis Gloſſario.

ORDO IV.

Ex ms. Codice Vallicellano ſignato D. S. annorum circiter 800.

Benedictio Vexilli bellici.

OMnipotens ſempiterne Deus, qui es cunctorum benedictio, & triumphantium fortitudo, reſpice propitius ad preces humilitatis noſtræ, & hoc vexillum, quod bellico uſui præparatum eſt, cæleſti benedictione ſanctifica, ut contra adverſarias, & rebelles nationes ſit validum, tuoque munimine circumſeptum, ſitque inimicis Chriſtiani populi terribile, atque in te confidentibus ſolidamentum, & victoriæ certa fiducia. Tu es enim Deus, qui conteris bella, & cæleſtis præſidii ſperantibus in te præſtas auxilium. Per.

Benedictio Enſis noviter ſuccincti.

Exaudi quæſumus Domine preces noſtras, & hunc enſem, quo hic famulus tuus N. ſe ſuccingi deſiderat, Majeſtatis tuæ dextera benedicere dignare, quatenus defenſio, atque protectio poſſit eſſe Eccleſiarum, Viduarum, Orphanorum, omniumque Deo ſervientium contra ſævitiam Paganorum, aliiſque inſidiantibus ſit pavor, terror, & formido. Per.

Alia Oratio.

Famulum tuum N. pietatis tuæ cuſtodia muniat, & hunc enſem, quem, te inſpirante, deſiderat ſuſcipere, te adjuvante illæſum cuſtodiat. Per.

Alia Oratio.

Benedic Domine ſancte Pater Omnipotens per invocationem ſancti nominis tui, & per adventum Filii tui Domini noſtri Jeſu Chriſti, atque per donum Spiritus Paracliti, hunc enſem, ut is qui hodierna die tua pietate eo præcingitur, viſibiles inimicos ſub pedibus conculcet, victoriaque per omnia potitus, ſemper maneat illæſus. Per.

Tunc cantetur Antiphona iſta.

Accingere gladio tuo ſuper fæmur.

Oratio.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui famulum tuum N. eminenti mucrone circumcingi juſſiſti, fac illum contra cuncta adverſantia ita cæleſtibus armari præſidiis, quo nullus hic & in ævum tempeſtatibus bellorum turbetur. Per.

NOTA.

N O T A.

HUnc ms. Codicem una cum aliis quamcitiſſime editurus eſt in publicam lucem vir omnigenæ eruditionis Joſeph Blanchinus Congregationis Oratorii de Urbe Presbyter, ut ipſe mihi retulit. Cenſul autem hic integras Orationum formulas ex Codice ipſo deſcribere, ut videas antiquum ritum benedicendi militem, quem ut ſuperius notatum eſt, quidam perperam recentiorem putant. Plura de benedictione Vexilli bellici dicemus nos ſuo loco, Parte ſecunda hujus Romani Pontificalis.

DE CREATIONE MILITIS REGULARIS

T I T U L U S XXIV.

I. MIles Regularis is eſt, qui tribus Religionis votis adſtrictus, formulam vivendi, auctoritate Eccleſiæ approbatam profeſſus, cum hoſtibus Fidei, & Religionis Chriſtianæ bella ſive navalia, ſive terreſtria committit; ut definit Joannes Buſæus in Libro, *De ſtatibus hominum*, ubi de militiæ ſtatu agit, Cap. I. Num. V. Vetus Ordo Romanus, aliique antiqui Libri Pontificales etſi ritum benedicendi laicum Militem enarrent, nullam tamen mentionem faciunt creandi milites Regulares, qui ſcilicet tunc nondum nati erant, uti ſcite obſervat Scriptor undequaque eruditiſſimus Chriſtianus Lupus in Diſſertatione, *De antiqua diſciplina Chriſtianæ militiæ*, Cap. VII.

§. I.

Cum Summus Pontifex committit aliquem creari in militem Ordinis Militaris, Pontifex, cui creatio hujuſmodi commiſſa eſt, in primis imponit ei habitum illum, quo Milites illius Ordinis, quem intendit profiteri, uti conſueverunt. Deinde recipit ab eo adhuc genuflexo profeſſionem, per tales emitti ſolitam, votorum, ſecundum illius Ordinis inſtituta.

C O M M E N T A R I U S.

I. TRadit Natalis Alexander in Seculum Chriſti XI. & XII. Cap. VI. Articulo VIII. Regno Hieroſolymitano per Godefridum Bullonium reſtituto, Ordines equeſtres fuiſſe inſtitutos; celeberrimoſque inter ipſos fuiſſe Hoſpitalarios S. Joannis Hieroſolymitani, Milites Templi, Ordinem S. Mariæ Teutonicorum, & Ordinem de Calatrava. Verum ad annum Chriſti MXCIX. inſtitutionem Equitum Hoſpitalariorum refert Pagius Num. XIV. in Critica Baroniana. Porro illud notandum eſt, militares compluſculos Ordines, & monaſticos vere fuiſſe, & a continentiæ fræno ſolutos, etſi ipſis permiſſum eſſet honeſtis, & legitimis alligari nuptiis. Et ne ſingulos recenſeamus, confirmavit quidem Innocentius III. Lib. XIII. Epiſtola XI. prædeceſſoris ſui Alexandri ſtatutum, qui probaverat, confirmaveratque Ordinem Equitum S. Jacobi in Hiſpania, facta Equitibus poteſtate conjugii; admonet, eoſdem tamen in communi teneri religioſa profeſſione obedientiæ, abdicationis temporalium omnium, æternæ a ſeculo fugæ; denique æmulandos eis eſſe primævos Chriſtianos, qui ad pedes Apoſtolorum omnia conferebant ſua. Vide Rainaldum ad annum MCCX. Num. VI. VII. & ad annum MCCXIII. Num. LIV.

II. Satis denique hæc ſint pro explicatione primæ Partis Romani hodierni Pontificalis, quæ quidem magna ex parte debetur piæ ſolicitudini felicis memoriæ Reverendiſſimi Patris Antonii Attayde Congregationis Oratorii Ulyſſiponenſis Presbyteri. Ipſe namque, dum viveret, (obiit enim die XI. Octobris MDCCXXXVII. In hac noſtra Domo Sancti Hieronymi Caritatis, quam triginta & amplius annis inhabitavit) ut in Romanum Pontificale ſcriberem, addebat aculeos, ipſe torpentem excitabat, ipſe ne oſcitare quidem me ſinebat; cogebatque me quotidie, ut, quos noctu ſcribebam, ipſi interdiu legerem Commentarios. Spero autem oraturum pro me in cælis Hominem hunc eximium, ac omnibus virtutibus decoratum, ut quod iter, illo in terris cogente, carpſi, eodem nunc e Cælo favente, peragam; editionem ſcilicet duorum aliorum Tomorum, ſecundam & tertiam Romani Pontificalis Partem continentium. Porro Indicem Operis locupletiſſimum in calce Tomi III. Deo dante deſcribam; Titulorum autem primæ partis Indicem initio Operis deſcripſi.

Finis Primæ Partis Romani Pontificalis.

Digitized by Google

Digitized by Google